DE

CONTROVERSIIS PASCHALIBUS

SECUNDO P. CHR. N. SAECULO EXORTIS

COMMENTATIO HISTORICA

QUAM

SUMME VENERANDI THEOLOGORUM ORDINIS

AUCTORITATE

IN ACADEMIA LIPSIENSI

AD IMPETRANDAM VENIAM LEGENDI

ILLUSTRISSIMI JCTORUM ORDINIS CONCESSU

DIE XXVI M. JULII A. MDCCCLXIX HORA X

IN AUDITORIO JURIDICO

PUBLICE DEFENDET

AEMILIUS SCHUERER

THEOL. LIC. PHIL. DR.

LIPSIAE

PROSTAT APUD A. LORENTZ BIBLIOPOLAM

MDCCCLXIX

TYPIS EXSCRIPSERUNT METZGER & WITTIG

Index.

De controversiis paschalibus, quae secundo saeculo exeunte totam fere ecclesiam diu movebant, doctissimorum virorum opiniones ad hodiernum usque diem in diversas discedunt partes. Disceptatur autem inter eos non tam de occidentalium quam de orientalium ecclesiarum ritu paschali; atque hoc potissimum quaeritur, quo modo et qua de causa hae ecclesiae pascha celebraverint. Quae res cum per se sit obscura et perdifficilis, nostris diebus multo etiam majorem accepit difficultatem, cum haec de orientalium ritu paschali quaestio conjungeretur cum quaestione de Joannei evangelii authentia, ita ut de illa vix jam possit disputari, quin hujus habeatur ratio. Neque fieri potuit, quin eadem illa re multo major quam antea efficeretur sententiarum diversitas; quarum quae vera sit ut discernamus, ante omnia breviter est exponendum, quaenam omnino de illa re viri docti statuerint.

1. A Moshemii[1] quidem temporibus usque ad Neandrum[2] et Rettbergium[3] omnes fere judicabant, orientis vel potius Asiae

[1] De rebus christianorum ante Constantinum M. commentarii (1753), p. 435 sqq.

[2] *Erläuterungen über d. Veranlassung u. d. Beschaffenheit der ältesten Passahstreitigkeiten in der christl. Kirche*, in: *Kirchenhistor. Archiv v.* Staeudlin, Tzschirner *u.* Vater, 1823, fasc. 2, p. 90—100. — *Allgemeine Geschichte der christlichen Religion u. Kirche*, I, 2 (1828), p. 341—346.

[3] *Der Paschastreit d. alten Kirche*, in: *Zeitschr. f. histor. Theol.* II, 2 (1832), p. 91—126.

minoris ecclesias quartum decimum primi mensis diem sollemniter celebrasse, quia hujus diei celebratio veteris testamenti lege praescripta esset et quia ipse Dominus noster e vita exiturus hoc die cum discipulis coenam instituisset. Hoc autem BRETSCHNEIDERO[1] idoneum visum est, unde argumentum sumeret contra Joannei evangelii authentiam. Si enim, inquit, Asianae ecclesiae quartum decimum diem in memoriam ultimae Jesu Christi coenae hoc die paratae celebraverunt, atque si hunc ritum, id quod in Polycratis epistola[2] legimus, a Joanne apostolo acceperunt, hic nullo modo auctor esse potest quarti evangelii, quippe quod tertio decimo die hanc coenam peractam esse diserte narret. Quod BRETSCHNEIDERI argumentum acceperunt et confirmaverunt SCHWEGLER[3], BAUR[4], ZELLER[5], HILGENFELD[6], NOACK[7], WALLON[8], SCHENKEL[9],

---

[1] Probabilia de evangelii et epistolarum Joannis, Apostoli, indole et origine (1820), p. 109 sq.

[2] Euseb. H. E. V, 24.

[3] *Der Montanismus* (1841), p. 191—204. — *Das nachapostolische Zeitalter* (1846), II, 210—212. 352 sq.

[4] *Theol. Jahrbb.* 1844, p. 638—659. — *Kritische Untersuchungen über d. kanon. Evv.* (1847), p. 334—345. — *Theol. Jahrbb.* 1847, p. 120—133. — 1848, p. 264—286. — 1857, p. 242—257. — *Zeitschr. f. wissenschaftl. Theol.* 1858, p. 298—312. — *Das Christenth. u. d. christl. K. der drei ersten Jahrhh.* ed. 2. (1860), p. 156—169.

[5] *Theol. Jahrbb.* 1845, p. 638—640.

[6] *Theol. Jahrbb.* 1849, p. 209—281. — *Galaterbrief* (1852), p. 78—96. — *Evangelien* (1854), p. 341 sq. 344 sq. — *Urchristenthum* (1855), p. 43—47. — *Theol. Jahrbb.* 1857, p. 523—532. — *Zeitschr.* 1858, p. 151—156. — *Der Paschastreit der alten Kirche* (1860). — *Zeitschr.* 1861, p. 106—110. 285—318. — *Kanon u. Kritik* (1863), p. 219—226. — *Zeitschr.* 1867, p. 187—197.

[7] *Biblische Theologie* (1853), p. 378.

[8] *Twee schrijvers over den Paschastrijd*, in: *Godgeleerde bijdragen voor* 1861, fasc. 1, p. 45—84.

[9] *Charakterbild Jesu* ed. 1. (1864), p. 357—361.

Strauss[1], Scholten[2], Volkmar[3], Matthes[4], Tayler[5], Davidson[6].

2. Qua ratione cum controversiae paschalis historia Joanneo evangelio videretur periculum inferre, non deerant, qui id depellere conarentur. Vario autem modo hoc factum est. Alii enim cum theologis illis de ritus paschalis quidem historia consentiebant, negabant autem, ex ea quidquam contra Joannei evangelii authentiam colligi posse, quippe quod ipsum quoque pariter atque synoptica evangelia quarto decimo die Dominum cum discipulis coenasse referret. Hanc sententiam Hengstenbergio[7] duce imprimis tuebantur Wieseler[8], Hofmann[9], Lichtenstein[10], Tholuck[11], Langen[12], Riggenbach[13] — quem huc refero, quamquam non prorsus eandem quam ceteri secutus

---

[1] *Leben Jesu* (1864), p. 76 sq.

[2] *Het evangelie naar Johannes* (1864), p. 15—17. 411—421. — *Die ältesten Zeugnisse, betr. die Schriften des Neuen Testamentes* (1867), p. 105—107. 139—142.

[3] *Der Ursprung unserer Evv.* (1866), p. 31 sq. 56 sq.

[4] *De ouderdom van het Johannesevangelie volgens de uitwendige getuigenissen* (1867), p. 119—122.

[5] *An attempt to ascertain the character of the fourth gospel* (1867), p. 99—123.

[6] *An introduction to the study of the New Testament* (2 voll. 1868), II, 403—421.

[7] *Zu dem Streite über das letzte Mahl des Herrn*, in: *Evangelische Kirchenzeitung*, 1838, 99, p. 785 sq.

[8] *Chronologische Synopse* (1843), p. 368—376. — Reuter's *Repertorium*, vol. 64 (1849), p. 113—132. — Herzog, *Real-Enc.*, XXI (1866), p. 551 sq. — *Beiträge zur richtigen Würdigung d. Evv.* (1869), p. 268—272.

[9] *Zur neutestamentlichen Geschichte. Des Herrn Todestag*, in: *Zeitschr. f. Prot. u. K.*, *Neue Folge*, t. XXVI (1853), p. 270—272.

[10] *Lebensgeschichte des Herrn Jesu Christi* (1856), p. 364—367.

[11] *Commentar zum Ev. Joh.* ed. 7. (1857), p. 38 sqq.

[12] *Die letzten Lebenstage Jesu* (1864), p. 61—71. 140—146. — *Grundriss der Einleitung in das N. T.* (1868), p. 72 sq.

[13] *Die Zeugnisse für d. Ev. Joh.* (1866), p. 50—76.

est sententiam —, denique OOSTERZEE[1] et EBRARD, qui cum antea hanc opinionem defendisset[2], tum, quod infra videbimus, reliquisset, nuperrime ad eam rediit[3].

3. Alii, harmonisticam illam ut ita dicam evangeliorum interpretationem rejicientes, tamen Asianorum ritum paschalem Joannei evangelii authentiae ideo minime obesse putabant, quia ecclesiae illae diem paschalem constituentes omnino non historiam evangelicam sed veteris tantum testamenti legem respexissent. Hanc dederunt sententiam quamvis vario modo inter sese dissentientes post LUECKIUM[4] et GIESELERUM[5] imprimis BLEEK[6], DE WETTE[7], HASE[8], VAN LEEUWEN[9].

4. Plurimi autem nostris diebus prorsus alio modo quaestionem illam solvere conati sunt. Tantum enim affirmabant abesse, ut orientalium ritus paschalis quarti evangelii auctoritati periculum inferret, ut ejus originem apostolicam probaret confirmaretque. Neque enim in memoriam ultimae Jesu Christi coenae, sed in memoriam mortis ejus salutaris orientales ecclesias quartum decimum diem sollemniter celebrasse, ita ut eorum ritus optime consentiret cum Joanneo evangelio ad eundem diem Domini

---

[1] *Das Johannesevangelium* (1867), p. 62 sq.

[2] *Das Ev. Johannis* (1845), p. 114—137.

[3] *Wissenschaftliche Kritik der evangelischen Geschichte*, ed. 3. (1868), p. 1176—1219.

[4] *Commentar über d. Ev. Joh.* ed. 3. I (1840), p. 110—113.

[5] *Lehrbuch der Kirchengesch.* ed. 4. I, 1 (1844), p. 240—243. 292 sq.

[6] *Beiträge zur Evangelien-Kritik* (1846), p. 38 sq. 156—166. — *Einleitung in d. N. T.* (1862), p. 187—194.

[7] *Einleitung in's N. T.* ed. 5. (1848), p. 209 sq.

[8] *Die Tübinger Schule* (1855), p. 43—47. — *Kirchengesch.* ed. 9. (1867), p. 103 sq.

[9] De sacris paschalibus in ecclesia christiana, saeculo primo et secundo, Tielae, 1860.

nostri passionem referente. Quod cum jam Usterio[1] posteaque Neandro[2] et Dornero[3] placuisset, imprimis Weitzel[4], Scholten[5], Réville[6], Steitz[7], Abt[8] idem probare conati sunt, quibus assensi sunt Ebrard[9], Jacobi[10], Fricke[11], Niermeyer[12], Ewald[13], Schneider[14], Mayer[15], Hefele[16], Schmid[17], Lechler[18], Ritschl[19],

---

[1] Commentatio critica in qua evangelium Joannis genuinum esse — ostenditur (1823), p. 51—53.

[2] *Allgem. Gesch. der christl. Rel. u. K.* ed. 2. I (1842), p. 511—517. — *Leben Jesu*, ed. 5. (1852), p. 691 sq. not.

[3] *Entwickelungsgesch. der Lehre von d. Person Christi*, ed. 2. I (1845), p. 282 sq.

[4] *Die christliche Passafeier der drei ersten Jahrhunderte*, 1848. — cf. *Studien u. Kritiken*, 1848, p. 805—858.

[5] *De sterfdag van Jezus volgens het vierde evangelie en de Paschastrijd tusschen Klein-Azië en Rome*, in: *Godgeleerde bijdragen voor* 1856, fasc. 2, p. 97—127. Postea Scholten ad aliam sententiam transiit, de qua supra (p. 3, not. 2) vid.

[6] *Le quatrième évangile et la controverse pascale au second siècle*, in: *Revue de théologie*, Vol. XIII (1856), p. 1—34.

[7] *Studien u. Kritiken*, 1856, p. 721—809. 1857, p. 741—782. 1859, p. 716—740. — Herzog, *Real-Enc.*, XI (1859), p. 149 sqq. — *Jahrbb. f. deutsche Theol.*, 1861, p. 102—141.

[8] *La controverse pascale et l'évangile de Saint Jean. Montauban*, 1860.

[9] *Wissenschaftliche Kritik*, ed. 2. (1850), p. 925—947. — *Handbuch der christl. Kirchen- u. Dogmen-Gesch.*, I (1865), p. 122 sq.

[10] *Lehrbuch d. K.-G.*, I (1850), p. 120—122.

[11] *Lehrbuch d. K.-G.*, I (1850), p. 268—273.

[12] *Verhandeling over de echtheid der Johanneische schriften* (1852), p. 372—381.

[13] *Jahrbücher der biblischen Wissenschaft*, V (1853), p. 203—206. VI (1854), p. 121—123.

[14] *Die Aechtheit des johanneischen Ev. nach den äusseren Zeugnissen* (1854), p. 42—60.

[15] *Die Aechtheit des Ev. nach Joh.* (1854), p. 384—429.

[16] *Conciliengeschichte*, I (1855), p. 286—303.

[17] *Lehrbuch der K.-G.*, ed. 2. (1856), p. 28 sq.

[18] *Das apostolische u. das nachapostol. Zeitalter*, ed. 2. (1857), p. 509—514. — cf. *Stud. u. Krit.*, 1856, p. 879—887.

[19] *Entstehung der altkathol. K.*, ed. 2. (1857), p. 122—124. 269 sq.

Kurtz[1], Thiersch[2], Kahnis[3], Weizsaecker[4], Brueckner[5], Zoeckler[6], Roesch[7], Schaff[8], Meyer[9], Godet[10]. — Haec igitur sententia nunc quidem a plurimis est recepta; neque tamen deerant, qui ei resisterent. Praeter eos enim, quos jam attulimus (vid. 1—3), etiam Lipsius[11], Hasse[12], Niedner[13] amplecti eam noluerunt. Alii, ut Guericke[14], Reuss[15], Holtzmann[16], rem in medio reliquerunt. Caspari vero quid in libro nuperrime edito[17] sibi voluerit, quamvis operam darem, intelligere non potui.

Ita etiamnunc in diversas partes disceptatur. Quare operae pretium fore putavi, si denuo quaestionem instituerem, ut, si fieri potest, ad rem dijudicandam aliquantulum conferrem.

---

[1] *Handbuch der allgem. K.-G.,* ed. 2. I, 1 (1858), p. 243—248.
[2] *Die Kirche im apostol. Zeitalter,* ed. 2. (1858), p. 293 sq.
[3] *Dogmatik,* I (1861), p. 417 sq.
[4] *Jahrbb. f. deutsche Theol.,* 1862, p. 583 sq. — *Untersuchungen über d. ev. Gesch.* (1864), p. 295.
[5] in: de Wette, *Erklärung des Ev. u. der Briefe Joh.,* ed. 5. (1863), p. XXXIV sqq.
[6] Herzog, *Real-Enc.,* XVII (1863), p. 178.
[7] Herzog, *Real-Enc.,* XVIII (1864), p. 473—475.
[8] *Geschichte der alten Kirche* (1867), p. 315 sq.
[9] *Ev. Joh.,* ed. 5. (1869), p. 21—25.
[10] *Comm. zu d. Ev. Joh.* (1869), p. 596. 647—649.
[11] *Literarisches Centralblatt,* 1860, 33, col. 513—515.
[12] *Kirchengeschichte,* I, (1864), p. 89 sq.
[13] *Lehrbuch der christl. K.-G.* (1866), p. 293 sq.
[14] *Gesammtgesch. des N. T.,* ed. 2. (1854), p. 198 sq. — *Kirchengesch.,* ed. 9., I (1866), p. 128—130. — *Archäologie,* ed. 2. (1859), p. 152—157.
[15] *Geschichte d. heiligen Schriften Neuen Testaments,* ed. 4. (1864), p. 224.
[16] in: Weber u. Holtzmann, *Gesch. d. Volkes Israel,* II (1867), p. 717 sq.
[17] *Chronologisch-geographische Einleitung in d. Leben Jesu Christi* (1869), p. 179—186.

Priusquam ad ipsam controversiae paschalis historiam perscrutandam aggrediamur, opus est, ut in notionem vocabuli *πάσχα* accuratius inquiramus. Quomodo enim scriptores veteres de hac controversia referentes bene intelligemus, notionis, quam vocabulo illi tribuerint, ignari? — Vocabulum פֶּסַח apud veteris testamenti scriptores sensu strictiore significabat sollemne illud, quod quarto decimo primi mensis die quotannis celebrabatur in memoriam populi ab angelo perditore servati et ex Aegyptiorum servitute liberati. Nomen autem habebat, quia angelus Domini tum Israelitarum domos praeterierat (פָּסַח) eorumque primogenitis pepercerat (Exod. 12, 27). Hoc sollemne excipiebant septem qui dicebantur dies azymorum. Si igitur strictiorem vocabulorum significationem respicimus, bene distinguendum est inter illum diem paschalem et hosce azymorum. Ita legimus Lev. 23, 5 sq.: בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם פֶּסַח לַיהוָֹה׃ וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָֹה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ׃ Et in novo testamento, Marc. 14, 1: *Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας.* Itemque apud JOSEPHUM, Antt. III, 10, 5: *Πέμπτῃ δὲ καὶ δεκάτῃ διαδέχεται τὴν τοῦ πάσχα ἡ τῶν ἀζύμων ἑορτή, ἑπτὰ ἡμέρας οὖσα, καθ᾽ ἣν ἀζύμοις τρέφονται.* Et in chronico paschali, ed. DINDORF I, 427[1]: *Εἰκότως ἄρα ἐκείνην τὴν ἡμέραν μόνον πάσχα οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ προσηγόρευον, τὴν δὲ ιε´ καὶ τὰς μετὰ αὐτὴν ϛ´ ἡμέρας ἑορτὴν ἀζύμων.* — Paschalis autem diei ritus erat duplex. Primum quidem agnus immolabatur, tum autem hic agnus cum azymis (מַצּוֹת) et herbis amaris (מְרֹרִים) comedebatur (Exod. 12, 1 sqq.). Unde factum est, ut vocabulo *πάσχα* utrumque significaretur, et sacrificium (Marc. 14, 12. Luc. 22, 7) et coena (Matth. 26, 19 = Marc. 14, 16 = Luc. 22, 13: *καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα*). Coena enim erat hoc *πάσχα*,

---

[1] vid. HILGENFELD, *Theol. Jahrbb.* 1849, p. 255.

quod discipuli l. l. paravisse dicuntur[1]. Cum igitur hoc vocabulum e vetere in novum testamentum transierit et ad res institutionesque novi foederis significandas adhibita sit, nemo mirabitur, quod hic quoque vocabulum illud utramque servaverit notionem. Sacrificium paschale novi testamenti est Christus, qui pro hominum peccatis ipse se in cruce immolavit. Coena paschalis novi testamenti est coena dominica a Domino nostro ante vitae exitum discipulis tradita. Hac enim coena agnus paschalis novi testamenti h. e. corpus et sanguis Servatoris fidelibus edenda praebentur. Quare ecclesiae patres vocabulo *πάσχα* utuntur ad utramque rem significandam.

1. Jam Paulus apostolus Christum verum pascha appellaverat (I Cor. 5, 7), quem permulti iique antiquissimi secuti sunt ecclesiae scriptores. Qua de re, cum satis sit nota, non est cur multa disseramus. Id autem animadvertamus necesse est, ecclesiae patres, cum Christum verum agnum paschalem intelligerent, etiam eum diem vel eos dies, quos in memoriam passionis Christi celebrarent, paschales dies vel pascha nominasse. Sic Tertullianus[2], de baptismo, c. 19: „pascha —, cum et passio Domini — adimpleta est", de oratione, c. 18: „die paschae, quo communis et quasi publica jejunii religio est". In Athanasii epistolis festalibus[3] tota hebdomas memoriae passionis Christi dicata „hebdomas paschatis" appellatur; quocum optime consentit Epiphanius, haer. 70, 12: *παρατηρεῖται δὲ ἡ ἐκκλησία ἄγειν τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα, τουτέστι τὴν ἑβδομάδα τὴν ὡρισμένην* (cf. quae paulo ante leguntur: *μία γὰρ ἡμέρα παρ' ἐκείνοις ζητεῖται, παρ' ἡμῖν δὲ οὐ μία ἀλλὰ ἕξ, ἑβδομὰς πληρεστάτη*, et haer. 75, 6:

---

[1] cf. Grimmii Lexicon s. v.
[2] v. Steitz, *Stud. u. Krit.* 1856, p. 750.
[3] Mai, Nova patrum bibliotheca, VI, 1 (1853), p. 38. 47. 124. — Larsow, *Die Festbriefe d. heil. Athanasius* (1852), p. 69. 76. 134.

περὶ τῶν ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα πῶς παραγγέλλουσι etc.). *Πάσχα* ergo sensu christiano est Christus, verus noster agnus paschalis; deinde dies memoriae passionis dicati.

2. Ab altera parte vocabulum *πάσχα* significare indicavi coenam paschalem novi testamenti, h. e. coenam dominicam. Quod si cui parum rectum videatur, in Eusebii libro *περὶ τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς*[1] certissima inveniet argumenta, quibus haec nostra sententia probatur. Sed jam Hilgenfeld bene vidit[2], *πάσχα* apud MARCIONEM esse coenam dominicam. Nam ex Epiphanii verbis[3] „*καὶ μὴ λέγε ὅτι ὃ ἔμελλε μυστήριον ἐπιτελεῖν, τοῦτο προωνόμαζε λέγων· Θέλω μεθ' ὑμῶν φαγεῖν τὸ πάσχα*" licebit colligere, Marcionem dixisse, *τὸ πάσχα*, de quo Dominus Luc. 22, 7 sqq. loqueretur, esse *τὸ μυστήριον*, h. e. eucharistiam, quam Dominus tum instituisset[4]. Marcioni igitur coena dominica *τὸ πάσχα* christianum erat. Eundem autem loquendi usum apud EUSEBIUM invenimus, qui in libro modo laudato christianorum pascha paschati Judaico praeter ceteras etiam hanc ob causam praeferendum esse dicit, quia Judaei semel tantum quotannis pascha administrent, christiani autem singulis diebus dominicis suum novi testamenti pascha celebrantes semper corpore salutari satientur semperque sanguinem agni accipiant: *ἡμεῖς οἱ τῆς καινῆς διαθήκης ἐφ' ἑκάστης κυριακῆς ἡμέρας τὸ ἑαυτῶν πάσχα τελοῦντες ἀεὶ τοῦ σώματος τοῦ σωτηρίου ἐμφορούμεθα, ἀεὶ τοῦ αἵματος τοῦ προβάτου μεταλαμβάνομεν* (c. 7). Quae verba evidenter docent, *τὸ πάσχα* Eusebio idem fuisse quod eucharistiam singulis diebus dominicis a fidelibus celebratam. Idem comprobatur his quae paulo post leguntur verbis: *καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα τὴν τοῦ πάσχα τοῦ ἡμετέρου ἑορτὴν κατὰ τὴν σωτήριον*

---

[1] MAI, Nova patrum bibliotheca, IV (1847), p. 209—216.
[2] *Theol. Jahrbb.* 1849, p. 227 sq. — *Paschastreit*, p. 202 sq.
[3] haer. 42, schol. 61, t. II, p. 355, ed. DINDORF.
[4] cf. HAHN, *d. Ev. Marcions* (1823), p. 85. — RITSCHL, *d. Ev. Marcions* (1846), p. 107. — VOLCKMAR, *d. Ev. Marcions* (1852), p. 93.

καὶ κυριακὴν ἡμέραν ἐπιτελοῦμεν, τοῦ ἀληθινοῦ προβάτου, δι' οὗ ἐλυτρώθημεν, τὰ μυστήρια ἀποπληροῦντες. Mysteria igitur facientes singulis hebdomadibus christiani pascha celebrabant; quae mysteria — scil. coena dominica — Eusebio auctore revera *τὸ πάσχα* erant. Quare Eusebius eodem modo quo Marcion contendit, *τὸ πάσχα,* de quo Christus Luc. 22, 15 loquatur (*ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν*), non fuisse pascha Judaicum, sed salutare novi foederis sacramentum: *τὸ σωτήριον μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης* (c. 9.). Post Eusebium simili modo etiam Augustinus, Isidorus Pelusiensis, alii[1] coenam dominicam pascha appellaverunt[2].

Apparet igitur, *τό πάσχα* christianum omnibus numeris paschati Judaico respondere. Ut Judaei sic etiam christiani agnum paschalem habent, qui pro populi peccatis immolatus est; utrisque coena est, in qua hujus agni carnem fideles edere solent. Quare cum christiani eodem modo quo Judaei sollemne anniversarium instituerent, quod paschatis loco esset, hoc aliter fieri non potuit, nisi ut redemptionis per Christum nobis paratae recordarentur coenamque dominicam ab eodem olim institutam administrarent. Quod revera factum esse, et in orientalibus ecclesiis et in occidentalibus, accuratior controversiae paschalis investigatio nos docebit.

Apud Eusebium[3] nobis refertur, Victoris episcopi Romani[4] et Polycratis episcopi Ephesini temporibus inter ecclesias

[1] vid. Hilgenfeld, *Paschastreit,* p. 204, not.

[2] cf. etiam celeberrimum illud Thomae Aquinatis carmen „de venerabili sacramento in festo corporis Christi", ubi haec exstant verba:

In hac mensa novi regis
Novum pascha novae legis
Phase vetus terminat.

[3] H. E. V, 23—25.

[4] De antiquissimis Romanorum pontificum catalogis nuperrime Lipsius sagacissime disputavit; vid. *Die Papstverzeichnisse des Euse-*

christianas magnam de paschate celebrando exortam esse contentionem. Sed jam antea etiam inter Anicetum Romanum et Polycarpum Smyrnensem de observando die paschali pace tamen ecclesiae servata disputatum fuisse, ex Irenaei epistola ad Victorem data scimus[1]. Et e fragmento, quod e Melitonis de paschate libro Eusebius asservavit[2], comperimus, Melitonis quoque aetate anno fere p. Chr. n. 170[3] Laodiceae de paschate

---

bius u. der von ihm abhängigen Chronisten kritisch untersucht, Kiel, 1868. Qua commentatione demonstravit (p. 12, 28), catalogum, quem Eusebius in historia ecclesiastica adhibuerit, aetatis a Petro usque ad Urbanum testem prae ceteris fide dignum habendum esse; eumque ita restituit (p. 19): Petrus XXV (h. e. per XXV annos episcopatu fungebatur), Linus XII, Anencletus XII, Clemens VIIII, Evarestus VIII, Alexander X, Xystus X, Telesphorus XI, Hyginus IIII, Pius XV, Anicetus XI, Soter VIII, Eleutherus XV, Victor X, Zephyrinus XVIII, Callistus V, Urbanus VIII. Cum autem Urbanus anno p. Chr. n. 230 mortuus sit (p. 10), per hos annos singuli episcopatu functi esse dicuntur:

Petrus	XXV, a.	39—64 p. Chr. n.
Linus	XII, a.	64—76.
Anencletus	XII, a.	76—88.
Clemens	VIIII, a.	88—97.
Evarestus	VIII, a.	97—105.
Alexander	X, a.	105—115.
Xystus	X, a.	115—125.
Telesphorus	XI, a.	125—136.
Hyginus	IIII, a.	136—140.
Pius	XV, a.	140—155.
Anicetus	XI, a.	155—166.
Soter	VIII, a.	166—174.
Eleutherus	XV, a.	174—189.
Victor	X, a.	189—199.
Zephyrinus	XVIII, a.	199—217.
Callistus	V, a.	217—222.
Urbanus	VIII, a.	222—230.

[1] Euseb. H. E. V, 24, 16 sq.

[2] H. E. IV, 26, 3: *Ἐπὶ Σερουιλλίου Παύλου ἀνθυπάτου τῆς Ἀσίας, ᾧ Σάγαρις καιρῷ ἐμαρτύρησεν, ἐγένετο ζήτησις πολλὴ ἐν Λαοδικείᾳ περὶ τοῦ πάσχα, ἐμπεσόντος κατὰ καιρὸν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.*

[3] vid. Weitzel, *Passafeier*, p. 17. — Hilgenfeld, *Paschastreit*, p. 252, not. 1.

certatum esse. Verumtamen neque quid Polycarpus cum Aniceto disseruerit satis notum est, neque qua de re Laodiceae litigatum sit nobis refertur. Quare controversiae paschalis causam et naturam investigantes ante omnia accuratius inquiramus necesse est in magnam illam contentionem Victoris et Polycratis aetate exortam.

Quae fuerit contentionis causa et natura, EUSEBIUS his exponit verbis (H. E. V, 23, 1): *Ζητήσεως δῆτα κατὰ τούσδε οὐ σμικρᾶς ἀνακινηθείσης, ὅτι δὴ τῆς Ἀσίας ἁπάσης αἱ παροικίαι ὡσὰν ἐκ παραδόσεως ἀχαιοτέρας σελήνης τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ᾤοντο δεῖν ἐπὶ τῆς τοῦ πάσχα σωτηρίου ἑορτῆς παραφυλάττειν, ἐν ᾗ θύειν τὸ πρόβατον Ἰουδαίοις προηγόρευτο, ὡς δέον ἐκ παντὸς κατὰ ταύτην, ὁποίᾳ δ' ἂν ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος περιτυγχάνοι, τὰς τῶν ἀσιτιῶν ἐπιλύσεις ποιεῖσθαι, οὐκ ἔθους ὄντος τοῦτον ἐπιτελεῖν τὸν τρόπον ταῖς ἀνὰ τὴν λοιπὴν ἅπασαν οἰκουμένην ἐκκλησίαις, ἐξ ἀποστολικῆς παραδόσεως τὸ καὶ εἰς δεῦρο κρατῆσαν ἔθος φυλαττούσαις, ὡς μηδ' ἑτέρᾳ προσήκειν παρὰ τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἡμέρᾳ τὰς νηστείας ἐπιλύεσθαι.* His verbis docemur, Asiae minoris ecclesias quarto decimo lunae die[1] jejunium, quod pascha antecedebat, solvisse, reliquas autem ecclesias nullo alio nisi resurrectionis die h. e. die dominica illud fecisse. Nam quod MAYER[2] monuit, quem LECHLER[3] et ROESCH[4] secuti sunt, e verbis „*ὡς δέον ἐκ παντὸς κατὰ ταύτην — τὰς τῶν ἀσιτιῶν ἐπιλύσεις ποιεῖσθαι*" non id posse colligi, Asianos quarto decimo die jejunium solvisse, sed id tantum, eos ad hunc diem jejunii finem computasse (ita ut sexto decimo die semper jejunii finem facerent), hoc parum Eusebii verbis probatur. Etenim ad quartum decimum diem etiam Asianorum adversarii jejunii

[1] h. e. quarto decimo primi mensis die. Hebraeorum enim annus a nova luna initium cepit.
[2] *Die Aechtheit des Ev. nach Joh.*, p. 394.
[3] *Das apost. u. d. nachapost. Zeitalter*, ed. 2., p. 510.
[4] HERZOG, *Real-Enc.*, XVIII, 475.

finem computaverunt, ita ut hac re Asiani minime ab iis differrent. Et si haec fuisset Eusebii sententia, id quoque ei dicendum erat, quonam die Asiani soliti essent jejunium solvere. Nam de ipso die, quo solvendum esset jejunium, quaestio erat. *Κατά* autem praepositio c. acc. saepe adhibetur de tempore, quo quid factum sit[1], quam significationem etiam nostro loco ei tribuendam esse, ex iis quae modo exposui apparebit. Certum igitur est, Asianas ecclesias quarto decimo lunae die, reliquas autem ecclesias die dominica jejunium solvisse.

Jam vero quid jejunio soluto fecerint quaeritur et quomodo illum diem utrique celebraverint. De hoc quaerentibus Eusebius id tantum nobis respondet, Asianorum adversarios decrevisse, *ὡς ἂν μηδ' ἐν ἄλλῃ ποτὲ τῆς κυριακῆς ἡμέρᾳ τὸ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐπιτελοῖτο τοῦ κυρίου μυστήριον, καὶ ὅπως ἐν ταύτῃ μόνῃ τῶν κατὰ τὸ πάσχα νηστειῶν φυλαττώμεθα τὰς ἐπιλύσεις.* Occidentales igitur die dominica sacramentum resurrectionis Domini agebant, h. e. resurrectionis Domini recordati coenam dominicam administrabant[2]. Hoc eorum *πάσχα* erat, quod die dominica quotannis celebrabant. Sed Asiani quid faciebant? Dubitari non potest, quin et ipsi coenam dominicam administraverint. Ex adversariorum enim decreto illo: „*ὡς ἂν μηδ' ἐν ἄλλῃ ποτὲ τῆς κυριακῆς ἡμέρᾳ τὸ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐπιτελοῖτο τοῦ κυρίου μυστήριον*",

---

[1] Krueger, *Sprachlehre*, §. 68, 25, 1. — Winer, *Grammatik*, ed. 7. (1867), p. 374. — Hilgenfeld, *Paschastreit*, p. 287 not.

[2] *μυστήριον* esse coenam dominicam, demonstravit Weitzel, *Passafeier*, p. 97, cui assensus est Hilgenfeld, *Paschastreit*, p. 288 not. — cf. etiam quae supra, p. 9 sq., de notione vocabuli *πάσχα* exposui, ubi ex Epiphanio (haer. 42, schol. 61) et Eusebio (de pasch. c. 7 et 9) tres attuli locos, in quibus *μυστήριον* coenam dominicam significare nemo, credo, negabit. Omnino autem ecclesias catholicas pascha suum celebrantes non solum administrasse coenam dominicam, sed etiam ejus administrationem summam celebrationis habuisse ex iis, quae ibidem ex Eusebio attuli, apparet.

hoc efficitur, utramque partem eandem coenam dominicam celebrasse, neque ab iis certatum esse, nisi de die, quo hoc faciendum esset. Sin autem quis dicat, nullo modo Asianos sacramentum resurrectionis celebrare potuisse, cum quarto decimo die pascha suum habuerint, quo quidem die Dominus aut ultimam coenam egerit aut cruci affixus sit, minime autem resurrexerit, sane, respondeo, resurrectionis sacramentum hoc die administrare non poterant. Sed hoc neque ego contendi neque verbis Eusebii inest. Cujus ex verbis nihil aliud efficitur, nisi Asianos eodem quo adversarios modo ipsorum die paschali coenam dominicam celebrasse; quam coenam occidentales, quippe qui eam resurrectionis die haberent, sacramentum resurrectionis nominaverunt, hoc nomine indicantes, quam ineptum esset, hanc coenam alio atque resurrectionis die administrare. — Die autem quarto decimo Asianos hanc coenam celebrasse, negari non potest. Nam sicut occidentales die dominica jejunio soluto sacram coenam instituebant, ita Asianos quarto decimo die jejunio soluto hanc coenam obiisse jam analogia probatur. Rem autem profecto ita se habere, Polycratis epistola ad Victorem data[1] confirmatur, quae tota versatur in commendanda quarti decimi diei observatione. Nusquam de alio nisi de hoc die loquitur. Hunc diem, ait Polycrates, a Joanne apostolo aliisque viris sanctis esse observatum; eundem se ipsum semper observaturum. Hic igitur dies revera erat Asianorum dies paschalis, quo jejunio soluto sacram coenam celebrabant[2].

---

[1] Euseb. H. E. V, 24.

[2] Idem confirmatur verbis Epiphanii diserte dicentis, Asianos quarto decimo die coenam dominicam administrasse, haer. 50, 1: *ἕτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν τὴν αὐτὴν μίαν ἡμέραν ἄγοντες καὶ τὴν αὐτὴν μίαν ἡμέραν νηστεύοντες καὶ τὰ μυστήρια ἐπιτελοῦντες* etc. Quo loco *τὰ μυστήρια* praecipue coenam dominicam significare quis est qui negaverit?

Sed omnino hunc diem solum Asianos celebrasse, e fontium locis manifestum est. Nam praeterquam quod Polycrates — sicut modo commemoravimus — nusquam de alio die loquitur, diserte etiam dicit, hunc diem solum se suosque observare. Quam enim aliam sententiam tribuamus his verbis ejus (l. l. V, 24, 2): „*Ἡμεῖς οὖν ἀρρᾳδιούργητον ἄγομεν τὴν ἡμέραν, μήτε προστιθέντες μήτε ἀφαιρούμενοι*“? Cum quartum decimum diem ita diligenter observarent Asiani, ut neque adjicerent neque detraherent quidquam, clarum esse mihi videtur, eos hunc solum observasse. Quomodo enim dicere poterat Polycrates, nihil se adjicere, si revera quidquam adjecissent? Eos autem hunc diem solum celebrasse, Epiphanius quoque diserte testatur, qui quartodecimanis suae aetatis cum alia tum hoc crimini dat, eos unum tantum diem celebrare; vid. haer. 50, 1: *ἅπαξ γὰρ τοῦ ἔτους μίαν ἡμέραν τὸ*[1] *πάσχα οἱ τοιοῦτοι φιλονείκως ἄγουσι·* et paulo post: *ἕτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν τὴν αὐτὴν μίαν ἡμέραν ἄγοντες καὶ τὴν αὐτὴν μίαν ἡμέραν νηστεύοντες καὶ τὰ μυστήρια ἐπιτελοῦντες, ἀπὸ τῶν Ἄκτων δῆθεν Πιλάτου αὐχοῦσι τὴν ἀκρίβειαν ηὑρηκέναι κ. τ. λ.* Idem de Audianis, qui quartodecimanorum ritum sequebantur, haec profert, haer. 70, 12: *μία γὰρ ἡμέρα παρ' ἐκείνοις ζητεῖται, παρ' ἡμῖν δὲ οὐ μία, ἀλλὰ ἕξ, ἑβδομὰς πληρεστάτη.* Certum igitur est, Asianos nullum nisi hunc unum diem celebrasse quartum decimum. Quare recte jam Gieseler[2] monuit, eos diem resurrectionis non sollemniter egisse. Et post eum Weitzel[3], Hilgenfeld[4], Steitz[5],

[1] ita Dindorf sec. cod. Ven.; Petavius: *τοῦ.*

[2] *Kirchengesch.* I, 1 (ed. 4.), p. 241: „*Von einer Jahrsfeier der Auferstehung ist bei ihnen keine Spur*“.

[3] *Stud. u. Krit.* 1848, p. 825 sq. 849.

[4] *Theol. Jahrbb.* 1849, p. 233. 255. 260 not.

[5] *Stud. u. Krit.* 1856, p. 797—799. Postea Steitz ad aliam sententiam transiit, de qua vid. infra.

Baur[1], Lipsius[2], Holtzmann[3], Davidson[4] recte viderunt, Asianos omnino unum tantum diem celebrasse.

Neque tamen omnibus hoc placuit. Alii enim existimaverunt, Asianos quintum decimum diem in memoriam mortis Jesu Christi et septimum decimum in memoriam resurrectionis ejus sollemniter egisse. Ita censuerunt Mosheim[5], Bretschneider[6], Neander[7], Schwegler[8], Lindner[9], Hasse[10]; et de Audianis quidem etiam Hilgenfeld[11] et Wallon[12]. Sed illi omnino argumenta non attulerunt, hi autem (Hilgenfeld et Wallon) tantummodo infirma. Namque hoc solum nituntur, quod in constitutionibus apostolicis, quibus Audiani utebantur, praescriptum fuerit: *τὴν ἀγρυπνίαν φέρειν μεσαζόντων τῶν ἀζύμων* (Epiph. haer. 70, 10). Quam *ἀγρυπνίαν* eam vigiliam intelligunt, quae resurrectionis diem antecesserit; unde apertum esse dicunt, Audianos resurrectionis memoriam septimo decimo die celebrasse. Contra jam Weitzel[13] demonstravit, illas Audianorum constitutiones non merum quartodecimanorum ritum continere, sed promiscue

---

[1] *Theol. Jahrbb.* 1857, p. 244. — *Ztschr. f. wissensch. Theol.* 1858, p. 302.

[2] *Literar. Centralbl.* 1860, col. 515. — *Zur Quellenkritik des Epiphanios*, p. 21 sq.

[3] Weber u. Holtzmann, *Gesch. d. V. Israel*, II, 717.

[4] *Introduction*, II, 409: *If it be asked, Did they not celebrate the memory of the crucifixion-day at all? we answer, That their remembrance of the passion-time was concentrated in the significance of one day.*

[5] De rebus Christianorum ante Const. M. comm. p. 442.

[6] Probabilia, p. 109.

[7] *Kirchenhistor. Archiv*, 1823, fasc. 2, p. 91. 96. — *Allg. Gesch. d. christl. Rel. u. Kirche*, ed. 1., I, 342.

[8] *Montanismus*, p. 196.

[9] *Lehrb. d. christl. Kirchengesch.* I, 36.

[10] *Kirchengesch.* I, 89.

[11] *Paschastreit*, p. 381 sq. — *Zeitschrift*, 1861, p. 309 sq.

[12] *Godgeleerde bijdragen voor* 1861, fasc. 1, p. 78 sq.

[13] *Passafeier*, p. 259.

partim horum partim occidentalium ritum; ita ut verba illa occidentalium ritum respiciant[1] neque quidquam nobis referant de quartodecimanorum ritus natura; quam sententiam Hilgenfeld quoque olim defenderat[2]. Ceterum etiamsi Audiani quarto p. Chr. n. saeculo praeter quartum decimum etiam resurrectionis diem celebrassent, inde minime efficeretur, jam secundo saeculo Asianas ecclesias idem fecisse.

Alii, ut DORNER[3], MAYER[4], HEFELE[5], LECHLER[6], ZOECKLER[7], ROESCH[8], judicaverunt, sextum decimum primi mensis diem ab Asianis ecclesiis memoriae resurrectionis Domini consecratum fuisse. Sed ne illi quidem ulla attulerunt argumenta.

WEITZEL denique hanc proposuit sententiam[9], Asianos quartum decimum quidem diem memoriae mortis Christi dicasse, insequente autem die dominica sollemne resurrectionis ejus celebrasse. Quam sententiam postquam Weitzel ipse reliquit (vid. supra p. 15, not. 3), defendere conatus est STEITZ[10]. Sed ut omittam, omnino parum probabile esse, alteram celebrationis partem certo mensis die, alteram certo hebdomadis die peractam esse, argumentum a Steitzio allatum vix quemquam convincet. Ait enim, in epistola illa a Smyrnensibus de Polycarpi martyrio ad Ponticas ecclesias data referri, Polycarpum *ὄντος σαβ-*

---

[1] ibid. p. 258.

[2] *Theol. Jahrbb.* 1849, p. 265. — Constitutiones illas mixtas fuisse, ne nunc quidem Hilgenfeld negat; cf. Nov. Test. extr. can. recept. (1866), IV, 86.

[3] *Entwickelungsgesch. d. Lehre v. d. Pers. Christi,* I, 282 sq.

[4] *Die Aechtheit des Ev. nach Joh.* p. 389. 411.

[5] *Conciliengesch.* I, 289.

[6] *Das apost. u. d. nachap. Zeitalter,* ed. 2., p. 510.

[7] in: HERZOG, *RE.* XVII, 178.

[8] in: HERZOG, *RE.* XVIII, 474 sq.

[9] *Die christl. Passafeier,* p. 103 sq. 112. 265.

[10] *Stud. u. Krit.* 1859, p. 726. — *Jahrbb. f. deutsche Theol.* 1861, p. 102. 124 sq.

βάτου μεγάλου diem supremum obiisse [1]; *σάββατον μέγα* autem esse sabbatum dominicam resurrectionis antecedens. Sequi igitur, hunc diem ab illis esse celebratum. Sed nusquam legimus, jam secundo p. Chr. n. saeculo sabbatum dominicam resurrectionis antecedens *μέγα σάββατον* vocatum esse; imo ne Steitz quidem ipse quemquam hujus loquendi usus testem Chrysostomo antiquiorem afferre potest [2]. Usque ad Chrysostomi igitur tempora nusquam „sabbatum magnum" eo, quem Steitz ei attribuit, sensu invenitur. Quare cum in epistola medio fere saeculo secundo scripta legimus, Polycarpum· *ὄντος σαββάτου μεγάλου* mortuum esse, multo probabilius videtur, hoc ad Judaeorum loquendi usum referendum esse, qui unumquemque diem eximiis quibusdam sollemnibus insignem „magnum" vocarent. Quo nomine verbi gratia appellatur Joh. 7, 37 septimus festi tabernaculorum dies (*ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς*), et Joh. 19, 31 primus dies azymorum (*ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου*). Eodem modo sabbatum, quo Polycarpus morte defunctus est, magnum fuisse videtur, quippe in quod festus aliquis Judaeorum dies inciderit. Nam ecclesiam Smyrnensem celebrationis Judaicae rationem ita habuisse, minime nos offendet, quoniam ex ipsa controversia paschali patet, ecclesias Asianas etiamtum usas esse calendario Judaico. Quocunque autem modo res se habet, certe verba illa ne minimum quidem valent contra testimonium Polycratis diserte negantis, Asianos quarti decimi diei observationi quidquam adjecisse. Quare dubitari non poterit, quin Asianorum pascha unius hujus diei spatium non sit egressum.

Videtur autem ne jejunium quidem eorum ante hunc diem initium cepisse. Nam Epiphanius quidem refert (haer. 50, 1), quartodecimanos neque jejunasse neque sacramenta administrasse

---

[1] Euseb. H. E. IV, 15, 15.
[2] vid. Herzog, *RE.* XI, 162.

nisi per unum diem (*τὴν αὐτὴν μίαν ἡμέραν νηστεύοντες καὶ τὰ μυστήρια ἐπιτελοῦντες*); eosdem autem Polycratis aetate aliter fecisse, non est, cur statuamus. Quare Steitz [1] aliique recte statuisse mihi videntur, Asianos solo die quarto decimo jejunasse eodemque sub vesperum sacram coenam administrasse. Quocum optime consentit, quod Irenaeus [2] dicit, multiplicem esse jejunandi formam, *οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας· οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινάς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν.* Etenim ii, qui unum diem jejunabant, Asiani videntur fuisse [3].

Quae adhuc de quartodecimanorum ritus natura cognovimus, haec sunt. Observabant solum quartum decimum primi mensis diem. Hunc diem jejunantes agebant; sub vesperum autem coenam administrabant sacram. Hic dies erat eorum *ἑορτὴ τοῦ πάσχα.* — Sed jam quaestio oritur, in cujus rei vel facti memoriam hunc diem celebraverint. Afferunt viri docti Eusebii verba H. E. V, 23, 1, e quibus apparere dicunt, etiam Asianorum pascha fuisse *ἑορτὴν σωτήριον;* celebratum ergo esse in memoriam Servatoris; quaeri autem, c u j u s praecipue rei a Domino nostro gestae hoc die meminerint, utrum ultimae ejus coenae, an mortis ejus salutaris. Sed videntur mihi Asiani hujus diei celebrationem omnino non instituisse in certi cujusdam facti in evangeliis relati memoriam. Si enim hoc consilio sollemne anniversarium instituissent, certe resurrectionem, caput et summam totius historiae evangelicae, plane negligere non poterant. Quomodo enim fieri potuit, ut certum aliquem diem in memoriam vel ultimae coenae vel mortis Jesu Christi celebrarent, cum resurrectionis omnino non recordarentur? Re-

---

[1] *Stud. u. Krit.* 1856, p. 797 sq.
[2] Euseb. H. E. V, 24, 12.
[3] cf. Hilgenfeld, *Paschastreit*, p. 309.

surrectionis autem memoriam eos quarto decimo die egisse, quis contendere audebit? Huc accedit, quod — ut ex Eusebii verbis (H. E. V, 23) colligi potest — quarto decimo die idem prorsus sollemne videntur celebrasse, quod occidentales agebant dominica resurrectionis. Quomodo autem die quarto decimo ejusdem rei a Domino nostro gestae recordari poterant, cujus memoriae occidentales dominicam resurrectionis consecraverant? Unde apparet, Asianos diei quarti decimi observationem omnino non instituisse in memoriam certi cujusdam facti evangelici. Videtur potius summa celebrationis eorum fuisse coena dominica, quam administrantes redemptionis per Christum nobis paratae gratias agebant[1]. Coena dominica enim — quod supra jam vidimus — christianis revera *τὸ πάσχα* erat. Quare relicto Judaeorum more hoc *πάσχα* quotannis agebant, beneficii redemptionis per Christum, verum agnum paschalem, paratae recordati. Agebant autem eo qui in vetere testamento praescriptus erat die. Nam *πάσχα* erat eorum coena. Hoc autem ut quarto decimo primi mensis die institueretur, per Mosen olim Deus praeceperat. Quare hunc diem diligenter observandum esse putabant. Hoc ergo

[1] Egregie RIGGENBACH, *Die Zeugnisse f. d. Ev. Joh.* p. 62 sq. haec dicit: „*Galt es* (scil. *das Fest der Kleinasiaten*) *der Einsetzung des Abendmahls? Oder galt es dem Tode Christi? Das ist eine Unterscheidung, über die sich wohl der Apostel verwundern würde. Es bestand nach vorausgegangenem Fasten im feierlichen Geniessen des Abendmahls, als des Mahles, worin das Gedächtniss des Todes Christi begangen wird. Das ist unser Pascha, entgegen dem jüdischen, mochten sie sagen.*“ Ibid.: „*wenn der Apostel Johannes, wie kein Zweifel ist, am* 14. *Nisan das christliche Passa durch die Feier der Eucharistie beging, sich anschliessend an das, was er vorfand, oder auch als Urheber dieser Weise für Kleinasien, so haben wir doch keine Ursache zu der Annahme, weder dass das Essen Jesu, noch dass sein Tod im Gegensatz zum Essen den Ausschlag gab; sondern der vierzehnte war durch die jüdische Feier gegeben*“ etc.

veteris testamenti praeceptum respiciens Polycrates Victori scripsit[1]: *πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις*. Quamquam autem, quod ad diem attinet, veteris testamenti praecepta respiciebant, tamen res ipsa mere christiana erat. Erat revera *ἑορτὴ σωτήριος*. — Sed non solum veteris testamenti lege, verum etiam historia evangelica nisus Polycrates contendit, diem quartum decimum se observare *κατὰ τὸ εὐαγγέλιον*[2]. Quae verba quid sibi velint, rectius intelligemus, ubi inspexerimus fragmenta illa, quae ex Hippolyti, Apolinarii (sic!), Clementis Alexandrini libris in chronico paschali[3] asservantur.

Hippolyti fragmenta haec sunt:

1. E libro „*πρὸς ἁπάσας τὰς αἱρέσεις*":

Ὁρῶ μὲν οὖν ὅ,τι φιλονεικίας τὸ ἔργον. λέγει γὰρ οὕτως· ἐποίησε τὸ πάσχα ὁ Χριστὸς τότε τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἔπαθεν· διὸ κἀμὲ δεῖ ὃν τρόπον ὁ κύριος ἐποίησεν οὕτω ποιεῖν. πεπλάνηται δὲ μὴ γινώσκων ὅτι ᾧ καιρῷ ἔπασχεν ὁ Χριστὸς οὐκ ἔφαγε τὸ κατὰ νόμον πάσχα. οὗτος γὰρ ἦν τὸ πάσχα τὸ προκεκηρυγμένον καὶ τὸ τελειούμενον τῇ ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ.

2. E libro „*περὶ τοῦ ἁγίου πάσχα*":

Οὐδὲ ἐν τοῖς πρώτοις οὐδὲ ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὡς οὐκ ἐψεύσατο, πρόδηλον ὅτι ὁ πάλαι προειπὼν ὅτι Οὐκέτι φάγομαι τὸ πάσχα εἰκότως τὸ μὲν δεῖπνον ἐδείπνησεν πρὸ τοῦ πάσχα, τὸ δὲ πάσχα οὐκ ἔφαγεν, ἀλλ' ἔπαθεν. οὐδὲ γὰρ καιρὸς ἦν τῆς βρώσεως αὐτοῦ.

Dubitari non potest, quin Hippolytus his verbis adversarium quendam impugnet, qui pascha semper die quarto decimo

---

[1] Euseb. H. E. V, 24, 7. Bene animadvertas, paulo ante legi verba: *πᾶσαν ἁγίαν γραφὴν διεληλυθώς*, ita ut dubitari non possit, quin verba „*πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις*" praeceptum aliquod scripturae respiciant.

[2] Euseb. H. E. V, 24, 6.

[3] ed. Dindorf, I, 12—15.

celebrandum esse contenderit. Quod apparet e verbis, quae proferentem Hippolytus adversarium suum facit: *διὸ κἀμὲ δεῖ ὃν τρόπον ὁ κύριος ἐποίησεν οὕτω ποιεῖν.* Putavit enim ille, Dominum die quarto decimo pascha celebrasse. Contra Hippolytus contendit, Dominum minime, antequam mortem subiret, die quarto decimo pascha edisse. Ipsum enim fuisse verum agnum paschalem, qui *τῇ ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ* h. e. die quarto decimo mortuus sit. Non quarto igitur sed tertio decimo die coenam eum habuisse. Quare adversarii ritum fundamento, quo nitatur, carere.

Ejusdem generis adversarios impugnavit Apolinarius in libro suo *περὶ τοῦ πάσχα*, cujus haec exstant fragmenta:

1. *Εἰσὶ*[1] *τοίνυν οἳ δι' ἄγνοιαν φιλονεικοῦσι περὶ τούτων, συγγνωστὸν πρᾶγμα πεπονθότες· ἄγνοια γὰρ οὐ κατηγορίαν ἀναδέχεται, ἀλλὰ διδαχῆς προσδεῖται· καὶ λέγουσιν ὅτι τῇ ιδ' τὸ πρόβατον μετὰ τῶν μαθητῶν ἔφαγεν ὁ κύριος, τῇ δὲ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων αὐτὸς ἔπαθεν, καὶ διηγοῦνται Ματθαῖον οὕτω λέγειν ὡς νενοήκασιν· ὅθεν ἀσύμφωνός τε νόμῳ ἡ νόησις αὐτῶν καὶ στασιάζειν δοκεῖ κατ' αὐτοὺς τὰ εὐαγγέλια.*

2. *Ἡ ιδ' τὸ ἀληθινὸν τοῦ κυρίου πάσχα, ἡ θυσία ἡ μεγάλη, ὁ ἀντὶ τοῦ ἀμνοῦ παῖς θεοῦ, ὁ δεθεὶς ὁ δήσας τὸν ἰσχυρόν, καὶ ὁ κριθεὶς κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν, καὶ ὁ παραδοθεὶς εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, ἵνα σταυρωθῇ, ὁ ὑψωθεὶς ἐπὶ κεράτων μονοκέρωτος, καὶ ὁ τὴν ἁγίαν πλευρὰν ἐκκεντηθείς, ὁ ἐκχέας ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ τὰ δύο πάλιν καθάρσια, ὕδωρ καὶ αἷμα, λόγον καὶ πνεῦμα, καὶ ὁ ταφεὶς ἐν ἡμέρᾳ τῇ τοῦ πάσχα, ἐπιτεθέντος τῷ μνήματι τοῦ λίθου.*

Ex his Apolinarii verbis ante omnia manifestum est, adversarios ejus minime fuisse homines perversos a salutari evangelii doctrina delapsos. Neque enim falsam doctrinam, sed id tantum iis crimini dat, quod „propter ignorantiam" con-

---

[1] Hilgenfeld (*Paschastr.* p. 255) pro *εἰσὶ* habet *ἔνιοι*, quod unde repetierit nescio.

tentiones excitent; quam rem venia esse dignam, quoniam ignorantia non admittat accusationem, sed egeat doctrina. Clarum est, ita eum dicere non potuisse, si cum haereticis res fuisset. Quare statuendum erit nobis, illos δι' ἄγνοιαν φιλονεικοῦντας ecclesiae catholicae fuisse sodales. Sed quamnam sententiam sequebantur? Apolinarius nihil aliud refert, nisi dixisse eos, Dominum quarto decimo die pascha egisse, quinto decimo autem cruci affixum esse; cujus opinionis testem Matthaeum eos attulisse. Sed jam quaeritur, quo tandem consilio hoc contenderint. Vix quisquam dubitet, quin Apolinarii et Hippolyti adversarii fuerint iidem. Parum enim probabile est, jam secundo p. Chr. n. saeculo historiae solum indagandae causa de evangeliorum chronologia disputatum esse. Quare jure nostro statuemus, Apolinarii quoque sicut Hippolyti adversarios die quarto decimo quotannis pascha celebrasse; quem ritum ita defendebant, ut Matthaeo auctore etiam Dominum hoc die pascha edisse dicerent. Quam eorum sententiam Apolinarius simili modo quo Hippolytus refutare conatus est. Monet enim, Christum, quippe qui verus sit agnus paschalis, nullo alio nisi eodem die, quo ut agnus immolaretur praeceptum fuisset, mortem subire potuisse. Quare, si quis contendat, die quinto decimo Dominum in crucis ligno immolatum esse, sententiam ejus legi repugnare, quippe qua praescriptum fuerit, ut die quarto decimo agnus immolaretur. (Eodem modo Apolinarii verba illa interpretati sunt Neander[1], Baur[2], Weitzel[3], Ebrard[4], Schneider[5],

---

[1] *Kirchenhistor. Archiv*, 1823, fasc. 2, p. 98.

[2] *Theol. Jahrbb.* 1844, p. 640 not. 3., p. 643. — *Krit. Unterss. über d. kanon. Evv.* p. 337.

[3] *Christl. Passafeier* p. 39 sq.

[4] *Wissenschaftl. Kritik*, ed. 2, p. 941. ed. 3, p. 1209.

[5] *Die Aechth. d. johann. Ev.* p. 56.

Scholten [1], Réville [2], Riggenbach [3]; aliter sed minus recte Rettberg [4]; aliter denique Hilgenfeld [5]). Huic dogmatico, ut ita dicam, argumento Apolinarius addit historicum, quo probet, Christum revera die quarto decimo mortuum esse. Dicit enim, si revera Matthaeus Dominum quinto decimo die cruci affixum esse referat, effici, ut evangelia dissideant, h. e. inter sese discrepent; quoniam dubitari non possit, quin auctore Joanne Christus die quarto decimo e vita egressus sit. Cum autem fieri non potuerit, ut Matthaeus alia atque Joannes referret, pro certo habendum esse, Christum auctore utroque die quarto decimo mortis poenam luisse. (Aliam verborum illorum interpretationem proposuerunt Schwegler [6], Baur [7], Hilgenfeld [8], quibus nuper etiam van Leeuwen [9] adstipulatus est. Dicunt enim, verbis *στασιάζειν δοκεῖ κατ' αὐτοὺς τὰ εὐαγγέλια* Apolinarium monere, adversariorum sententia effici, ut evangelia dissideant cum lege. Contra hanc interpretationem imprimis Ebrard [10]

---

[1] *Godgel. bijdr.* 1856, fasc. 2, p. 103.

[2] *Revue de théol.* t. XIII, 1856, p. 11 not.

[3] *Die Zeugnisse f. d. Ev. Joh.* p. 45.

[4] *Zeitschr. f. histor. Theol.* II, 2, p. 117: „*Widerspruch gegen das Gesetz ist so genug da, weil die Judaisirenden eine nicht am 14. Nisan gehaltene Mahlzeit für ein wahres Pascha ausgeben.*"

[5] *Theol. Jahrbb.* 1849, p. 244: „*Apollinaris weist diese Voraussetzung* (scil. Christum die quinto decimo cruci affixum esse) *hauptsächlich deshalb zurück, weil sie dem Gesetze nicht angemessen sei, den Juden eine ungesetzliche Handlung an dem heiligen Festtage beilege.*" Cfr. p. 278.

[6] *Montanismus*, p. 195.

[7] *Theol. Jahrbb.* 1844, p. 640. 655. — *Kanon. Evv.* p. 353—355. — *Theol. Jahrbb.* 1847, p. 130—132. — 1848, p. 280—282. — *Die drei ersten Jahrhh.* p. 162.

[8] *Theol. Jahrbb.* 1849, p. 276—278.

[9] De sacris paschalibus, p. 49—53.

[10] *Das Ev. Joh.* (1845), p. 124—135. — *Wissenschaftl. Kritik*, ed. 2., p. 941—943. ed. 3., p. 1211 sq.

et WEITZEL[1] eam, quam nos secuti sumus, defenderunt, ad quam nunc etiam HILGENFELD[2], VOLKMAR[3], WALLON[4], STRAUSS[5], SCHOLTEN[6], TAYLER[7], DAVIDSON[8] accesserunt.) Cum ergo Christus quarto decimo die mortuus sit, tertio decimo autem coenam ultimam habuerit, adversariorum consuetudinem in historia evangelica non id quod contendant habere fundamentum.

Eandem fere sententiam CLEMENS ALEXANDRINUS proposuisse videtur in libro suo *περὶ τοῦ πάσχα*, ex quo haec fragmenta chronicon paschale servavit:

1. *Τοῖς μὲν οὖν παρεληλυθόσιν ἔτεσι τὸ θυόμενον πρὸς Ἰουδαίων ἤσθιεν ἑορτάζων ὁ κύριος πάσχα· ἐπεὶ δὲ ἐκήρυξεν αὐτὸς ὢν τὸ πάσχα, ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος, αὐτίκα ἐδίδαξε μὲν τοὺς μαθητὰς τοῦ τύπου τὸ μυστήριον τῇ ιγ', ἐν ᾗ καὶ πυνθάνονται αὐτοῦ· Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι τὸ πάσχα φαγεῖν; ταύτῃ οὖν τῇ ἡμέρᾳ καὶ ὁ ἁγιασμὸς τῶν ἀζύμων καὶ ἡ προετοιμασία τῆς ἑορτῆς ἐγίνετο. ὅθεν ὁ Ἰωάννης ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ εἰκότως ὡς ἂν προετοιμαζομένους ἤδη ἀπονίψασθαι τοὺς πόδας πρὸς τοῦ κυρίου τοὺς μαθητὰς ἀναγράφει· πέπονθεν δὲ τῇ ἐπιούσῃ ὁ σωτὴρ ἡμῶν, αὐτὸς ὢν τὸ πάσχα, καλλιερηθεὶς ὑπὸ Ἰουδαίων.*

2. *Ἀκολούθως ἄρα τῇ ιδ', ὅτε καὶ ἔπαθεν, ἕωθεν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τῷ Πιλάτῳ προσαγαγόντες οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἀκωλύτως ἑσπέρας τὸ πάσχα φάγωσι. ταύτῃ τῶν ἡμερῶν τῇ ἀκριβείᾳ καὶ αἱ γραφαὶ πᾶσαι συμφωνοῦσι καὶ τὰ εὐαγγέλια*

---

[1] *Die christl. Passafeier*, p. 40—53.
[2] *Evangelien*, p. 344 sq. — *Paschastreit*, p. 257 sq. not. — *Kanon u. Krit.* p. 220 not.
[3] *Religion Jesu*, p. 481. — *Ursprung d. Evv.* p. 32.
[4] *Godgel. bijdr.* 1861, p. 62 sq.
[5] *Leben Jesu* (1864), p. 77.
[6] *Het Ev. n. Joh.* p. 16. — *Die ältesten Zeugnisse* p. 106.
[7] *The character of the fourth gospel*, p. 107, not. 4.
[8] *Introduction*, II, 411. 416.

συνῳδά· ἐπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ ἀνάστασις· τῇ γοῦν τρίτῃ ἀνέστη ἡμέρᾳ, ἥτις ἦν πρώτη τῶν ἑβδομάδων τοῦ θερισμοῦ, ἐν ᾗ καὶ τὸ δράγμα νενομοθέτητο προσενεγκεῖν τὸν ἱερέα.

Liquet, etiam his Clementis Alexandrini verbis impugnari quosdam dicentes, Dominum die quarto decimo pascha habuisse. Quomodo enim tam enixe studeret demonstrare, jam tertio decimo die Dominum coenam edisse, nisi fuissent, qui hoc negantes contra affirmarent, quarto decimo demum die hoc factum esse? Quibus Clemens suam opponit sententiam, quacum omnes scripturas omniaque evangelia consentire dicit [1]. Quae verba quid significent jam ex Apolinarii fragmentis scimus. Eodem enim modo quo Apolinarius contendit Clemens Alexandrinus, suam sententiam et veteris testamenti lege et historia evangelica probari [2]. Denique non fallemur conjicientes, Clementis quoque Alexandrini adversarios e sua historiae evangelicae chronologia deduxisse, semper die decimo quarto pascha esse celebrandum.

Omnibus igitur fragmentis illis impugnantur adversarii, qui quotannis die quarto decimo pascha celebrabant, quam consuetudinem defensuri Domini nostri exemplo utebantur.

Jam vero ea quoque nobis respicienda sunt, quae Pseudo-Origenes de quibusdam die quarto decimo pascha celebrantibus memoriae tradidit. Legimus enim in libro, qui vulgo inscribitur „*Φιλοσοφούμενα* s. refutatio omnium haeresium“ VIII, 18 haec verba:

---

[1] Ebrard (*Wissenschaftl. Krit.* ed. 2, p. 943. — cf. ed. 3, p. 1207 sq.) haec verba ita vertit: „*Bei dieser genauen, richtigen Berechnung der Tage harmoniren alle Schriften mit einander (a. u. n. Test.) und (insbesondere) sind die Evv. einstimmig*“. Sed *ταύτῃ τῇ ἀκριβείᾳ* nullo modo potest absolute dictum esse.

[2] cf. Weitzel, *Passaf.* p. 61.

Ἕτεροι δέ τινες φιλόνεικοι τὴν φύσιν, ἰδιῶται τὴν γνῶσιν, μαχιμώτεροι τὸν τρόπον, συνιστάνουσι δεῖν τὸ πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ πρώτου μηνὸς φυλάσσειν κατὰ τὴν τοῦ νόμου διαταγήν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐμπέσῃ, ὑφορώμενοι τὸ γεγραμμένον ἐν νόμῳ, ἐπικατάρατον ἔσεσθαι τὸν μὴ φυλάξαντα οὕτως ὡς διαστέλλεται, οὐ προσέχοντες ὅτι Ἰουδαίοις ἐνομοθετεῖτο τοῖς μέλλουσι τὸ ἀληθινὸν πάσχα ἀναιρεῖν, τὸ εἰς ἔθνη χωρῆσαν καὶ πίστει νοούμενον, οὐ γράμματι νῦν τηρούμενον· οἳ μιᾷ ταύτῃ προσέχοντες ἐντολῇ οὐκ ἀφορῶσιν εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, ὅτι διαμαρτύρομαι παντὶ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶ τοῦ πάντα τὸν νόμον ποιῆσαι. Ἐν δὲ τοῖς ἑτέροις οὗτοι συμφωνοῦσι πρὸς πάντα τὰ τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παραδεδομένα.

Vix quisquam dubitet, quin *οἱ φιλόνεικοι*, de quibus hic agitur, iidem sint cum adversariis Hippolyti, Apolinarii, Clementis Alexandrini. Sicut enim Hippolytus nil nisi *φιλονεικίαν* iis crimini dat et Apolinarius ignorantiam tantum vituperat, quae accusationem non admittat sed doctrina egeat, ita Pseudo-Origenes diserte testatur, eos in omnibus rebus excepta consuetudine paschali cum apostolorum traditionibus consentire. Et sicut Hippolyti, Apolinarii, Clementis Alexandrini adversarii die quarto decimo singulis annis pascha celebrare solebant, sic etiam Pseudo-Origenes refert de quibusdam diem paschatis quartum decimum diligenter observantibus. Cum autem plane non habeamus, unde hos ab illis diversos fuisse colligi possit, nostro jure statuemus, hos eosdem fuisse atque illos. Id quod etiam confirmatur, si recte statuit Lipsius[1], Hippolyti librum *πρὸς ἁπάσας τὰς αἱρέσεις* fuisse fontem, e quo Pseudo-Origenes hausisset. Atque etiam magis illud confirmatur, si comprobanda est sententia eorum, qui Hippolytum et Pseudo-Origenem unum eundemque fuisse putant. Videmus autem e Pseudo-

---

[1] *Zur Quellenkritik des Epiphanios*, p. 232 al.

Origene, quartodecimanos illos ad consuetudinem suam defendendam non solum Domini exemplum, sed etiam legem Mosaicam protulisse. Etenim *κατὰ τὸν νόμον* dicit Pseudo-Origenes observasse eos quartum decimum primi mensis diem, quoniam in lege scriptum esset, *ἐπικατάρατον ἔσεσθαι τὸν μὴ φυλάξαντα οὕτως ὡς διαστέλλεται* (cf. Num. 9, 13 coll. Deut. 27, 26). Perhibebant ergo illi, etiam christianis eum diem paschalem, qui in vetere testamento esset praescriptus, observandum esse. Ceteris autem legis praeceptis obstrictos se non habebant, quare Pseudo-Origenes eos Paulinum illud monet (Gal. 5, 3): *μαρτύρομαι πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι.*

Sed jam quaeritur, quale tandem pascha fuerit, quod illi quotannis die quarto decimo agebant. Ac multi quidem virorum doctorum censuerunt, etiam sub finem saeculi p. Chr. n. secundi in ecclesia christiana Judaico more pascha celebratum esse. Ita ut omittam MOSHEMIUM[1], SCHROECKHIUM[2], BRETSCHNEIDERUM[3], alios perhibentes, totam et orientis et occidentis ecclesiam Victoris et Polycratis temporibus agnum paschalem more Judaico coenasse, imprimis NEANDER[4], RETTBERG[5], SCHWEGLER[6], HASSE[7], alii statuerunt, omnes Asiae minoris ecclesias etiamtum Judaeorum pascha edisse; quod de iis quidem, qui in fragmentis chronici paschalis impugnantur, quarto-

---

[1] De rebus christianorum, p. 440—444. — cf. quae contra Moshemium monuit Rettberg, *Zeitschr. f. histor. Theol.* II, 2, p. 94—104.

[2] *Kirchengesch.* III (1777), p. 52.

[3] Probabilia, p. 109.

[4] *Kirchenhistor. Archiv,* 1823, fasc. 2, p. 90—100.

[5] *Zeitschr. f. histor. Theol.* II, 2, p. 116 sq.

[6] *Montanismus,* p. 191 sqq.

[7] *Kirchengesch.* I, 89.

decimanis existimaverunt etiam Weitzel[1], Ebrard[2], Hefele[3], Scholten[4], Réville[5], Abt[6], Schaff[7], alii. Sed ante omnia est notandum, agnum quidem neutiquam christianos secundo etiam saeculo mactasse. Nam ne ipsi quidem Judaei illum etiamtum mactabant. Nusquam enim nisi in ipsa urbe sacra agnum licebat immolari[8], quare Judaei, qui, quominus Hierosolyma venirent, impediebantur, agni paschalis loco profanum aliquod assum cum azymis et herbis amaris edere solebant[9]. Deleta vero urbe sacra agnus omnino immolari non potuit neque est immolatus[10]. Tum igitur id quod antea ii tantum fecerant, qui procul ab urbe sacra morarentur, ab omnibus est receptum[11]. Quam rem respiciens jam Bleek[12] monuit, agnum quidem paschalem Asiae minoris ecclesias nunquam edisse; at certe eam, quae tum apud Judaeos fuisset recepta, coenam secundo etiam saeculo eas habuisse. Verumtamen ne id quidem argumentis satis firmis probatur. Namque non modo Eusebius haud ejusmodi quid refert, sed ne eos quidem quartodecimanos, quorum mentio fit in fragmentis chronici paschalis et apud Pseudo-Origenem,

---

[1] *Christl. Passafeier*, p. 6 sq. 58. 73. — *Stud. u. Krit.*, 1848, p. 816. 832.

[2] *Wissensch. Krit.*, ed. 2, p. 929. 936. 940. — *Kirchengesch.* I, 128.

[3] *Conciliengesch.* I, 287. 292.

[4] *Godgel. bijdr.*, 1856, 2, p. 110.

[5] *Revue de théol.*, XIII, p. 17 (4°).

[6] *La controverse pascale*, p. 19 not. 1., p. 42.

[7] *Gesch. d. alten Kirche*, p. 316.

[8] Deut. 16, 5 sq.

[9] cf. Friedmann et Graetz, in: *Theol. Jahrbb.* 1848, p. 354.

[10] vid. Friedmann et Graetz, l. l. p. 338 sqq. — Derenbourg, *Essai sur l'histoire et la géographie de la Palestine, d'après les Thalmuds et les autres sources rabbiniques*, I (1867), p. 480—483: *Le sacrifice après la destruction du temple.*

[11] Friedmann et Graetz, l. l. p. 355.

[12] *Beiträge zur Ev.-Kr.*, p. 160 sq.

contendi potest observasse pristinum coenae morem Judaicum. Nam in Clementis quidem Alexandrini fragmentis de nulla re agitur, nisi de τῇ τῶν ἡμερῶν ἀκριβείᾳ. Monet enim Clemens, Dominum tertio quidem decimo die discipulos typi mysterium docuisse; hoc die interrogasse eos: Ubinam vis paremus tibi pascha edendum? hoc die consecrationem azymorum et celebrationis praeparationem factam esse; hoc die Dominum discipulorum pedes abluisse. Quarto autem decimo die Dominum supplicium passum esse; hoc die pontifices scribasque praetorium introire noluisse, ne contaminarentur neve impedirentur, quominus vespere pascha ederent. Clemens ergo nihil aliud agit, nisi ut historiae sacrae chronologiam exponat. Demonstrat enim, tertio decimo die Dominum ultimam coenam habuisse; quarto decimo autem eum mortuum esse. Contra adversarii dicebant, quarto decimo die Dominum coenam suam egisse et quinto decimo demum eum cruci affixum esse. Quare etiam se ipsos coenam suam jure meritoque die quarto decimo instituere contendebant. Hanc autem coenam Judaeorum pascha fuisse, e Clementis quidem verbis minime efficitur. — Deinde ex Apolinarii fragmentis comperimus, adversarios ab eo impugnatos contendisse, ὅτι τῇ ιδ' τὸ πρόβατον μετὰ τῶν μαθητῶν ἔφαγεν ὁ κύριος, τῇ δὲ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων αὐτὸς ἔπαθεν. Item Hippolytus adversarium ita facit loquentem: ἐποίησε τὸ πάσχα ὁ Χριστὸς τότε τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἔπαθεν· διὸ κἀμὲ δεῖ ὃν τρόπον ὁ κύριος ἐποίησεν οὕτω ποιεῖν. Quae Apolinarii et Hippolyti verba id quidem docent, adversariorum sententiam fuisse, Dominum antequam morte defungeretur die quarto decimo verum legitimumque pascha, agnum et azyma, edisse. Sin vero quis contendat, eosdem inde collegisse, sibi ipsis quoque singulis annis Domino auctore τὸ κατὰ νόμον πάσχα observandum esse, parum caute hoc dictum esse mihi videtur. Affirmabant enim, Dominum edisse τὸ πρόβατον. Quod idem si faciendum sibi esse

dixissent, oportebat eos edere agnum. Hoc autem prorsus fieri non potuisse, jam supra demonstravimus. Minime enim etiam secundo saeculo agnus coenari poterat. Unde patet, verba „διὸ κἀμὲ δεῖ ὃν τρόπον ὁ κύριος ἐποίησεν οὕτω ποιεῖν“ non ad rem et materiam coenae, sed ad diem tantum pertinere. Observabant igitur diligenter et religiose diem quartum decimum, hoc semper die pascha suum celebrantes; ad quam consuetudinem defendendam exemplum proferebant Domini, qui idem hunc diem diligenter observasset. Dominum autem hoc die τὸ πρόβατον edisse, ideo tam enixe affirmabant, ne quis dubitare posset, quin Dominus revera die quarto decimo coenavisset, quippe quo die solo agnus immolari potuisset. Nihil ergo ex Apolinarii et Hippolyti verbis colligi potest, nisi adversarios Domino usos auctore religiose observasse diem quartum decimum, hoc die pascha administrantes. Utrum autem hoc pascha Judaeorum an christianorum fuerit, utrum coena a Judaeis agni loco celebrata, an sacramentum corporis et sanguinis Christi, hanc quaestionem Apolinarii et Hippolyti verba in medio relinquunt. Sed cum christiani fuerint, de quibus agitur, nostro jure statuemus, eos christiano more pascha egisse. — Quod ne Pseudo-Origenis quidem verbis refutatur. Is enim narrat, dixisse eos, δεῖν τὸ πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ πρώτου μηνὸς φυλάσσειν κατὰ τὴν τοῦ νόμου διαταγήν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐμπέσῃ. Nonne — dicat aliquis — inde manifestum est, eos legitimum veteris testamenti pascha observasse? Minime vero. Imo ipsa quae adduntur verba: „ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐμπέσῃ“ nos docent, de nulla re nisi de die disputari. Die igitur decimo quarto, in quemcunque, hebdomadis scilicet, diem incidebat, illi pascha agebant. Idque observabant κατὰ τὴν τοῦ νόμου διαταγήν, ne poenas solverent, quae omnibus hujus diei contemptoribus imminerent. Nihil tamen observabant, nisi diem. Eosdem coenam quoque Judaicam edisse, e Pseudo-

Origenis verbis non efficitur. Imo ipse testatur, eos hac una re excepta omnia ab apostolis tradita retinuisse. — Atque si quis dicat, si pascha eorum mere christianum fuisset, si igitur die quarto decimo nil nisi coenam dominicam in memoriam salutis a Christo paratae celebrassent, fieri non potuisse, ut hanc rem defendentes veteris testamenti praeceptis niterentur, contra monendum est, etiam Polycratem eandem consuetudinem tueri cum dicat: *πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις*, quae verba nil aliud nisi Mosaicam de paschate celebrando legem respicere jam supra vidimus. Sic Epiphanius quoque (haer. 50, 1) quartodecimanos, quos impugnat, usos esse narrat scripturae verbis: „*ἐπικατάρατος ὃς οὐ ποιήσει τὸ πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός.*“ Quamquam ne uno quidem verbo memorat, eos coenam egisse Judaicam; quod si fecissent, referre ac reprehendere haereseomachus ille certe non omisisset. Atqui nihil refert, nisi jejunasse eos et mysteria h. e. coenam dominicam egisse. Unde liquet, eos suum novi testamenti pascha defendentes veteris testamenti lege usos esse. Sed omnino priscis ecclesiae temporibus erat usitatissimum, ut institutiones et consuetudines christianae ad veteris testamenti praecepta referrentur. Allegorica enim quae tum usu valebat scripturae interpretatio discrimen, quod intercedit inter veteris et novi foederis instituta, prorsus fere exstinxit, ita ut quaelibet res christiana e vetere testamento repeti ac deduci ejusque praeceptis defendi ac firmari posset. Velut Athanasius aperte nos quoque obstrictos dicit lege paschali, haec monens in epistola paschali quarta decima[1]: „nunc vero praecipue

[1] Mai, Nov. patr. bibl. VI, 1, p. 127. — Eadem verba Larsow (*Festbriefe d. h. Athan.* p. 136) ita vertit: „*Der göttliche Ausspruch wünscht, dass wir nicht gleichgültig und unbedachtsam zum Passahfeste hinzugehen, sondern mit Bewahrung der Geheimnisse und Ueberlieferungen, wie der gesetzlichen Vorschriften.*“

necessarium est, ut vobiscum ego meminerim, scripturam sacram nolle nos simpliciter ad paschatis festum accedere, sed non sine allegoriis, traditionibus, legisque observantia.“ Eodem modo Theophilus Alexandrinus commentationi de paschate christiano haec inscripsit[1]: *Περὶ τοῦ κατὰ τὸν θεῖον νόμον γινομένου κατ' ἐνιαυτὸν ἁγίου καὶ σωτηριώδους πάσχα.* Sic denique Epiphanius (haer. 50, 3) ecclesiam omnia de paschate praecepta observare dicit, ita ut etiam agnum die decimo, sicut praescriptum sit, eligat: *λαμβάνομεν τὸ πρόβατον ἀπὸ δεκάτης, ὄνομα Ἰησοῦ ἐπιγνόντες διὰ τὸ ἰῶτα,* quae verba docent, Epiphanium praeceptum illud allegorice interpretatum existimasse, numero decimo indicari nomen Jesu, quippe quod a litera *ι'* numerum decimum significante inciperet. — Sed sufficient pauca haec exempla, quibus confirmetur, ecclesiae patres omnino judaica lege paschali de paschate christiano adhibita affirmasse, christianorum pascha revera praescribi veteris testamenti praeceptis. Quare temere quis contendat, quicunque ad consuetudinem suam defendendam veteris testamenti de paschate celebrando legem adhibuerit, eum Judaeorum pascha egisse. Imo videmus, res mere christianas confirmaturos ecclesiae patres legem illam attulisse. Nil ergo est, unde colligamus, quartodecimanos illos ab Hippolyto, Apolinario, Pseudo-Origene impugnatos Judaeorum pascha egisse. Utebantur quidem veteris testamenti praeceptis, quibus se ipsos obstrictos esse affirmabant. Sed idem ecclesiae patres orthodoxiae laude insignes fecisse modo demonstravimus; unde manifestum est, huic veteris testamenti praeceptorum observationi nihil studii Judaici inesse. Quare recte opinor statuemus, quartodecimanos illos pascha suum christianum, h. e. coenae dominicae quarto decimo die celebrationem, e vetere testamento repetiisse

---

[1] Migne, Patrologia graeca, t. LXV, col. 47 sq.

ejusdemque praeceptis confirmasse; Judaeorum autem coenam minime eos observasse. Quod idem recte judicaverunt BAUR[1], HILGENFELD[2], HASE[3], STEITZ[4], VAN LEEUWEN[5], EBRARD[6].

Cognovimus adhuc atque illustravimus et quae Eusebius de Asianorum ritu paschali memoriae tradidit et quae fragmenta chronici paschalis et Pseudo-Origenes referunt de quibusdam quarto decimo die pascha celebrantibus. Et hos et illos religiose quartum decimum paschatis diem observasse vidimus. Sed jam quaeritur, utrum iidem fuerint hi et illi necne. WEITZEL enim et STEITZ et qui eos secuti sunt contenderunt, catholicam quidem Asiae ecclesiam quarto decimo die memoriam m o r t i s Christi egisse; illos autem, quos Apolinarius et Hippolytus et Pseudo-Origenes impugnaverint, quartodecimanos plus minusve Judaeorum erroribus adhaesisse, ita ut inter hos et illos accurate sit distinguendum. Sed quicunque hanc rem diligentius consideraverit, Weitzelii et Steitzii sententiam illam omnibus inveniet argumentis destitutam. Nusquam enim apud Eusebium legimus, Asianos quarto decimo die memoriam mortis Servatoris egisse. Imo si ritum eorum comparaverimus cum consuetudine ab Hippolyto et Pseudo-Origene vituperata, hanc illi videbimus omnibus numeris respondere. Utrique diem quartum decimum eumque solum sollemniter celebrabant; utrique hoc die coenam dominicam administrabant, quae quidem coenae dominicae administratio caput et summa erat celebrationis; utrique hujus diei observationem e vetere testamento repetebant; utrique

---

[1] *Theol. Jahrbb.* 1844, p. 646 sq. not. — *Kanon. Evv.* p. 336. — *Die drei ersten Jahrhh.* p. 158.
[2] *Theol. Jahrbb.* 1849, p. 230 not., p. 233.
[3] *Tüb. Schule,* p. 43.
[4] *Stud. u. Krit.* 1857, p. 764.
[5] De sacris paschalibus, p. 139 sq.
[6] *Wissenschaftl. Krit.* ed. 3, p. 1204, 1207.

denique consuetudinis suae testem et auctorem Dominum afferebant, quippe qui ipse hoc die coenam suam peregisset. Hoc enim significatur verbis illis „κατὰ τὸ εὐαγγέλιον“, quae in Polycratis epistola[1] legimus. Ex Apolinario enim comperimus, quartodecimanos dixisse, Dominum quarto decimo die agnum cum discipulis edisse, eosque hujus sententiae auctorem Matthaeum citasse. Sequebantur igitur Domini exemplum, qui Matthaeo auctore quarto decimo die coenasset. Quare cum Polycrates dicat, consuetudinem suam revera esse κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, quis est qui haec verba negaverit idem significare quod illa ab Apolinario relata? Sive enim illud „τὸ εὐαγγέλιον“ Matthaeum solum respicit, sive, quod mihi quidem magis arridet, omnia evangelia, certe Polycrates his verbis indicavit, Asianorum ritum praeclare cum historia evangelica consentire, quippe quae Dominum referat coenam suam egisse die quarto decimo. Quo modo recte haec verba interpretati sunt NEANDER[2], WIESELER[3], HILGENFELD[4], VAN LEEUWEN[5], MATTHES[6], EBRARD[7], DAVIDSON[8]. Fortasse autem Polycrates etiam illud Domini mandatum respexit, quod Luc. 22, 19 et I Cor. 11, 24 legimus: τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν[9]. Quod si revera fecit, ita hae verba interpretatus est, ac si dictum esset, eodem semper die, nempe quarto decimo, coenam Domini esse celebrandam. Utut autem haec res se habet, hoc quidem certum est, et Polycratem et quartodecimanos ab Apolinario impugnatos Dominum consuetudinis suae auctorem attulisse. Cui minime repugnat

---

[1] Euseb. H. E. V, 24, 6.
[2] *Kirchenhistor. Archiv*, 1823, fasc. 2, p. 96.
[3] REUTER's *Repertorium*, vol. 64, p. 129.
[4] *Paschastreit*, p. 295.
[5] De sacris paschalibus, p. 105.
[6] *De ouderdom van het Johannesev.*, p. 120.
[7] *Wissenschaftl. Krit.* ed. 3, p. 1191.
[8] *Introduction*, II, 412. 416.
[9] vid. MATTHES l. l.

id quod supra judicavimus, Asianos diem suum paschalem instituisse non ad historiae evangelicae chronologiam, sed ad veteris testamenti legem. Neque enim id e Polycratis et Apolinarii verbis colligi potest, quartodecimanos celebrationem suam instituisse in memoriam ultimae Jesu Christi coenae, sed id tantum, eos, cum jam controversia inter ipsos ceterosque esset exorta, Domini exemplum protulisse, quippe qui ipsorum consuetudinis nobilissimus esset auctor ac defensor.

Ex iis quae modo exposuimus manifestum est, Asianorum usum paschalem omni modo congruere cum consuetudine eorum, qui in fragmentis chronici paschalis impugnantur. Sed praeterea etiam gravibus argumentis probatur, Apolinarii, Clementis, Hippolyti, Pseudo-Origenis adversarios revera fuisse Asiae minoris episcopos ecclesiasque. Id enim minime nos offendet, quod Hippolytus et Pseudo-Origenes mentionem eorum faciunt in libris *πρὸς ἁπάσας τὰς αἱρέσεις* scriptis. Uterque enim Romanae ecclesiae causam defendit, quae Victore episcopo Asiae minoris ecclesias heterodoxas declaratas ex ecclesiarum communione ejecerat[1]. Nec magis nos offendet, quod Pseudo-Origenes de nonnullis tantum adversariis (*ἕτεροι δέ τινες κ. τ. λ.*) videtur referre. Ex his enim verbis minime, id quod STEITZ[2] judicavit, efficitur, Pseudo-Origenis adversarios non fuisse Asiae ecclesias. Etenim, cum hae comparabantur cum ceteris orbis terrarum ecclesiis, sane paucae erant; et omnino, quod recte monuerunt BAUR[3], HILGENFELD[4], DAVIDSON[5], adversarius adversarium describere solet quam potest levissimum. Denique neque hoc sententiam nostram refellit, quod Pseudo-Origenes

[1] Euseb. H. E. V, 24, 9. — Cf. VAN LEEUWEN, l. l. p. 65 sq.

[2] *Stud. u. Krit.* 1856, p. 783 sq. — 1857, p. 775 sq. — 1859, p. 718 not.

[3] *Theol. Jahrbb.* 1857, p. 251.

[4] *Zeitschr.* 1858, p. 155 sq. — *Paschastreit,* p. 256. 282 sq. 404.

[5] *Introduction,* II, 411 sq.

adversarios suos *φιλονείκους τὴν φύσιν, ἰδιώτας τὴν γνῶσιν, μαχιμωτέρους τὸν τρόπον* appellat; simili enim modo Irenaeus[1] Asianorum consuetudinem „*τὴν καθ' ἁπλότητα καὶ ἰδιωτισμὸν συνήθειαν*" nominat. Ipse autem Pseudo-Origenes adversarios una excepta consuetudine paschali cum omnibus testatur traditionibus apostolorum consentire; sicut Apolinarius nihil nisi *ἄγνοιαν* iis crimini dat. — Sed jam exponenda sunt nobis argumenta illa, quibus Apolinarii, Clementis, Hippolyti adversarios vere catholicas Asiae ecclesias fuisse confirmatur. Sunt autem haec.

1. Apud Eusebium[2] legimus, Melitonem, episcopum Sardensem, quem Polycrates[3] inter Asianae consuetudinis auctores refert, de paschate librum conscripsisse; quod ut faceret commotus est contentione aliqua tum temporis Laodiceae exorta. Quo quidem libro quin Melito suae, Asianae, ecclesiae defenderit consuetudinem nemo credo dubitet. Quare cum Clementem Alexandrinum accipiamus hoc Melitonis libro commotum de eodem paschate librum composuisse[4], plane constare mihi videtur, Clementem suo quidem libro Asianorum ritum impugnasse. Nam si Melitonis libro commotus (*ἐξ αἰτίας τῆς τοῦ Μελίτωνος γραφῆς*) suum librum conscripsit, hunc certe contra Melitonem atque eos edidit, qui eandem ac Melito sequebantur consuetudinem; id quod recte statuerunt RETTBERG[5], WIESELER[6], HILGENFELD[7], BAUR[8], VAN LEEUWEN[9], SCHOLTEN[10], EBRARD[11].

---

[1] Euseb. H. E. V, 24, 13.
[2] H. E. IV, 26, 1 sqq.
[3] Euseb. H. E. V, 24, 5.
[4] Euseb. H. E. IV, 26, 4.
[5] *Zeitschr. f. hist. Th.* II, 2, p. 116.
[6] REUTER's *Repertorium*, vol. 64, p. 123.
[7] *Theol. Jahrbb.* 1849, p. 243. — *Paschastr.* p. 253.
[8] *Die drei ersten Jahrhh.*, p. 157.
[9] De sacris pasch., p. 64.
[10] *Het ev. n. Joh.*, p. 417.
[11] *Wissenschaftl. Krit.*, ed. 3., p. 1201 sq.

Quod enim Weitzel[1], Hefele[2], Steitz[3] monuerunt, his verbis nil indicari, nisi Clementem Melitonis librum respexisse atque complevisse, parum est verisimile. Clemens igitur in libro, quem de paschate scripsit, catholicam Asiae ecclesiam impugnavit. Hujus autem libri fragmenta habemus in chronico paschali. Unde patet, adversarios in his fragmentis reprehensos ecclesias esse Asianas.

2. Deinde Weitzel et Steitz et qui eorum vestigiis ingressi sunt contenderunt, quartodecimanos, quos Apolinarius oppugnet, ideo non esse catholicas Asiae ecclesias, quia ipse Apolinarius, episcopus Hierapolitanus, Asianorum usum defenderit. Nam verba ejus, quae in chronico paschali legantur, indicare, eum ipsum diem quartum decimum magni aestimasse diligenterque observasse. Quamobrem cum ipse sit adnumerandus Asianae consuetudinis defensoribus, adversarios ejus minime esse catholicas Asiae ecclesias, sed homines haereticos eosque Judaicis erroribus obstrictos. Sed minime ex Apolinarii, quae in chronico paschali leguntur, verbis efficitur, observasse eum diem quartum decimum. Ipse enim de hoc die non aliter loquitur atque Clemens et Hippolytus, quos Asianae consuetudinis defensoribus adscribere nemini adhuc in mentem venit[4]. Eum autem profecto cum occidentalibus stetisse, inde efficitur, quod Polycrates in quartodecimanorum catalogo suo mentionem ejus non facit. Enumerat enim in epistola ad Victorem data[5] eos qui ante se quartum decimum diem obser-

---

[1] *Die christl. Passaf.*, p. 26. 74.
[2] *Conciliengesch.*, I, 299.
[3] *Stud. u. Krit.*, 1856, p. 778. — Herzog, *Real-Enc.*, XI, 157.
[4] Hippolytum et Clementem ab occidentalibus stetisse, ipse Weitzel concedit, vid. *d. christl. Passaf.*, p. 64. — cf. etiam Schneider, *d. Aechtheit des joh. Ev.*, p. 58. — Abt, *La controverse pascale*, p. 47: „*Nous admettons volontiers que cet évêque (Hippolyte) était partisan de la coutume romaine.*"
[5] Euseb. H. E. V, 24, 2 sqq.

vaverint: Joannem et Philippum apostolos, Polycarpum Smyrnensem et Thraseam, Sagarem et Papirium et Melitonem Sardensem. Apolinarii autem nomen deest. Atqui quomodo apologetam celeberrimum omittere potuit si ab ipsius parte stetisset? Nullo modo fieri hoc potuit. Unde apparet, Apolinarium occidentalem usum secutum eamque ob causam a Polycrate omissum esse; id quod recte BAUR[1], WIESELER[2], HILGENFELD[3], VAN LEEUWEN[4], SCHOLTEN[5] judicaverunt. Cum igitur Apolinarius cum occidentalibus steterit, non est, unde colligamus, eos, quos oppugnaverit, quartodecimanos a catholicis quartodecimanis fuisse diversos. Quare recte opinor statuemus, illos revera fuisse Asiae episcopos atque ecclesias. — Sane si Apolinarius, episcopus Hierapolitanus, usum secutus est occidentalem, liquet, episcopos Asianos non ad unum omnes suae ecclesiae ritum defendisse. Quocum minime discrepat, quod Eusebius narrat[6], totius Asiae ecclesias diem quartum decimum observasse. Licet enim in universum ecclesiarum Asianarum fuerit, hunc diem observare, tamen hic et ille decedere potuit a ceterorum consuetudine.

3. Gravissimum denique argumentum, quo eos, qui in fragmentis chronici paschalis oppugnantur, quartodecimanos vere catholicas Asiae ecclesias fuisse probatur, ex EUSEBII de paschate libro[7] petendum est, quem miror plane adhuc fugisse virorum doctorum scientiam. Cum autem hunc librum paucis ad manum esse opiner, ea ejus capita, quae ad nostram rem dijudicandam plurimum puto valere, hic integra exscribo.

---

[1] *Theol. Jahrbb.*, 1848, p. 278.
[2] REUTER's *Repertorium*, vol. 64, p. 127.
[3] *Theol. Jahrbb.*, 1849, p. 243. 249 sq. — 1857, p. 527. — *Paschastr.*, p. 255. 256. 274. — *Zeitschr.*, 1861, p. 308 sq.
[4] De sacris paschalibus, p. 55.
[5] *Het ev. naar Joh.*, p. 16. 415.
[6] H. E. V, 23, 1.
[7] MAI, Nov. patr. bibl. IV, 209—216.

Εὐσεβίου Καισαρείας
Περὶ τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς.

8. *Πλὴν*[1] *τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως μέσου τῆς ἁγίας συνόδου προκαθεζομένου, ὡς ἤχθη εἰς μέσον τὸ περὶ τοῦ πάσχα ζήτημα, ἐλέγετο μὲν ὅσα καὶ ἐλέγετο· ἐπλεονέκτει δὲ τῷ πλήθει τῶν ἐπισκόπων ἡ τριπλασίων μοῖρα τῆς ὅλης οἰκουμένης ἑτέρωθεν ἀντιτείνουσα τοῖς τῆς ἀνατολῆς· ἀρκτῷα γὰρ ὁμοῦ καὶ μεσημβρινὰ καὶ τὰ κατὰ δύοντα ἥλιον ἔθνη τῇ συμφωνίᾳ φραξάμενα τὴν ἐναντίαν ἀνθεῖλκε τοῖς τῆς ἑώας τὴν παλαιὰν διεκδικοῦσι συνήθειαν· τέλος δὲ λόγου εἶξαν οἱ ἀνατολικοί· καὶ οὕτω μία Χριστοῦ γέγονεν ἑορτή· καὶ οὕτω τῶν μὲν κυριοκτόνων ἀπέστησαν, τοῖς δὲ ὁμοδόξοις συνήφθησαν· ἡ φύσις γὰρ ἕλκει τὰ ὅμοια πρὸς τὰ ὅμοια· εἰ δέ τις εἴποι ὡς ἄρα γέγραπται*[2]*, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον τῷ σωτῆρι, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ πρὸς τὸν δεῖνα ἀπέστειλε παραγγείλας εἰπεῖν, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα, ἐροῦμεν ὅτι τοῦτο παράγγελμα οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἱστορία πράγματος συμβεβηκότος κατὰ τὸν τοῦ σωτηρίου πάθους καιρόν· ἕτερον δέ ἐστιν τὸ παλαιὰν πρᾶξιν διηγεῖσθαι, καὶ ἕτερον τὸ νομοθετεῖν καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα παραγγελίας καταλιμπάνειν.*

9. *Ἀλλὰ καὶ ὁ σωτὴρ οὐ μετὰ Ἰουδαίων ἐπετέλεσε τὸ πάσχα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἰδίου πάθους· οὐ γὰρ ὅτε ἔθυον ἐκεῖνοι τὸ πρόβατον, τότε καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν τὸ ἑαυτοῦ ἤγαγε πάσχα· οἱ μὲν γὰρ κατὰ τὴν παρασκευὴν ἐν ᾗ πέπονθεν ὁ σωτὴρ τοῦτ' ἔπραττον· ὅθεν οὐδὲ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἀλλ' ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτοὺς ἔξεισιν· αὐτὸς δὲ πρὸ ὅλης ἡμέρας τῇ πέμπτῃ τοῦ σαββάτου τοῖς μαθηταῖς συνανέκειτο καὶ συνεσθίων αὐτοῖς ἔλεγεν, ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν· ὁρᾷς ὅπως ὁ σωτὴρ οὐ μετὰ Ἰουδαίων τὸ πάσχα ἤσθιεν; ἐπειδὴ καινὸν ἦν ἐκεῖνο καὶ ξενίζον παρὰ τὰ συνήθη καὶ ἰουδαϊκὰ ἔθη, ἀναγκαίως*

---

[1] = autem.
[2] Matth. 26, 17 sq.

ἐπέστησεν εἰπὼν[1]*, ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν· τὰ μὲν γὰρ παλαιὰ ἤδη ὄντα καὶ πεπαλαιωμένα, ἃ δὴ μετὰ Ἰουδαίων ἤσθιεν, οὐκ ἦν ἐπιθυμητά· τὸ δὲ καινὸν μυστήριον τῆς καινῆς αὐτοῦ διαθήκης, ὃ δὴ μετεδίδου τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ἐπιθυμητὸν ἦν αὐτῷ εἰκότως· ἐπεὶ πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν τὰ τῆς νέας διαθήκης μυστήρια· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ λόγος πάντοτε διψῶν τὴν κοινὴν σωτηρίαν μυστήριον παρεδίδου, δι' οὗ πάντες ἄνθρωποι ἔμελλον ἑορτάζειν· ἐπιθυμητὸν τοῦτο αὐτῷ εἶναι ὡμολόγησε· τὸ μὲν Μωϋσέως πάσχα οὐχ ἥρμοζε πᾶσι τοῖς πότε ἔθνεσι· πῶς γάρ; ὁπότε ὑφ' ἕνα τόπον τὸν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τελεῖσθαι νενομοθέτητο· διὸ οὐκ ἦν ἐπιθυμητόν· τὸ δὲ σωτήριον μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης πᾶσιν ἀνθρώποις ἁρμόζον εἰκότως αὐτῷ ἐπιθυμητὸν ἦν.*

10. *Ἀλλ' αὐτὸς μὲν πρὸ τοῦ παθεῖν σὺν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἔφαγε τὸ πάσχα καὶ τὴν ἑορτὴν ἐπετέλεσεν, οὐ μετὰ τῶν Ἰουδαίων· ἑορτάσαντος δὲ αὐτοῦ ἑσπέρας οἱ ἀρχιερεῖς ἅμα τῷ προδότῃ ἐπιστάντες ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας· οὐ γὰρ ἤσθιον αὐτοὶ κατὰ τὴν ἑσπέραν τὸ πάσχα· ἦ γὰρ ἂν τὴν σχολὴν περὶ αὐτὸν εἶχον· καὶ δῆτα συλλαβόντες ἀπήγαγον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καϊάφα, ἔνθα διανυκτερεύσαντες, ὡς ἡμέρα ἐγένετο, συνήχθησαν καὶ ἀνακρίνουσιν αὐτὸν πρότερον· εἶτα μετὰ ταῦτα ἀναστάντες ἅμα τῷ πλήθει ἤγαγον αὐτὸν πρὸς Πιλάτον· καὶ τότε φησὶν ἡ γραφὴ*[2] *ὅτι μὴ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα δὴ μὴ ὑπὸ στέγην ἑλληνικὴν εἰσελθόντες, ὥς γε ᾤοντο, μιανθῶσι, καθαροὶ δὲ μείναντες οἱ παμμιαροὶ ἑσπέρας ἐπιστάσης φάγοιεν τὸ πάσχα, οἱ τὸν κώνωπα διυλίζοντες, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες*[3]*, οἱ τὰς ψυχὰς αὐτοῖς σώμασι κατὰ τοῦ σωτῆρος μιαιφονίᾳ μεμιαμμένοι, τὸν ὄροφον ἐδεδίεσαν ὑπεισελθεῖν· ἀλλ' οἱ μὲν κατ' αὐτὴν ἐκείνην τοῦ πάθους τὴν ἡμέραν τὸ λυμαντικὸν τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἔφαγον πάσχα, τὸ αἷμα τὸ σωτήριον οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀλλὰ καθ' ἑαυτῶν*

[1] Luc. 22, 15.
[2] Joh. 18, 28.
[3] Matth. 23, 24.

ἐξαιτησάμενοι· ὁ δ' ἡμέτερος σωτὴρ οὐ τότε, πρὸ ἡμέρας δὲ ἀνακείμενος μετὰ τῶν μαθητῶν τὴν ἐπιθυμητικὴν ἑαυτῷ ἑορτὴν ἦγεν.

Videmus, Eusebium his verbis primum quidem de synodo Nicaena referre, in qua Asiae minoris ecclesiae ceterarum ecclesiarum auctoritate commotae a suo paschatis celebrandi more destiterint ceterarumque receperint consuetudinem. Quo narrato Eusebius inde a verbis „*εἰ δέ τις εἴποι*“ disputare incipit cum quibusdam, qui de paschate Domini non eandem atque ipse tuebantur sententiam. Hi autem adversarii quis est qui dubitet quin Asiani fuerint episcopi atque ecclesiae? De nulla enim re verbis antecedentibus agebatur, nisi de duabus quae Nicaeae de paschate disputaverant partibus atque de sacrosanctae synodi decreto, quo Asianorum consuetudinem statutum erat relinquendam esse. Quare cum dehinc statim Eusebius pergat „*εἰ δέ τις εἴποι κ. τ. λ.*“, luce est clarius, eum his verbis id agere, ut Nicaeni decreti adversariis demonstret, quantopere sententia eorum omnibus argumentis sit destituta. Respicit igitur atque impugnat his quae sequuntur verbis Asianae ecclesiae sententiam et consuetudinem. — Hanc autem sententiam unusquisque videt prorsus eandem esse atque eam, quam Apolinarius, Clemens, Hippolytus reprehendunt. Nam primum quidem ex Eusebii verbis apertum est, adversarios dixisse, Dominum, antequam mortem subiret, coenam paschalem egisse cum Judaeis. Ipse enim Eusebius etiam atque etiam negat, Dominum *μετὰ Ἰουδαίων* coenasse (c. 9: „*οὐ μετὰ Ἰουδαίων ἐπετέλεσε τὸ πάσχα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἰδίου πάθους.*“ ibid: „*οὐ μετὰ Ἰουδαίων τὸ πάσχα ἤσθιεν.*“ c. 10: „*οὐ μετὰ τῶν Ἰουδαίων.*“); unde patet, adversarios hoc idem, quod ille negat, affirmasse. Quo eodem modo Hippolyti, Apolinarii, Clementis adversarii contendebant, Dominum *τὸ κατὰ νόμον πάσχα* (Hippol.), *τὸ πρόβατον* (Apol.), *τὸ θυόμενον πρὸς Ἰουδαίων πάσχα* (Clem.) edisse. Et sicut Eusebii adversarii hujus sententiae auctorem Matthaeum

afferebant — verba enim „*τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον τῷ σωτῆρι, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ πρὸς τὸν δεῖνα ἀπέστειλε παραγγείλας εἰπεῖν, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα*“ e Matthaeo (26, 17 sq.) sunt repetita —, ita etiam Apolinarii adversarios Matthaeo nisos esse scimus („*διηγοῦνται Ματθαῖον οὕτω λέγειν ὡς νενοήκασιν*“). — Deinde autem ex Eusebii verbis apparet, adversarios inde collegisse, sibi ipsis quoque diem quartum decimum esse observandum. Hoc enim his ejus verbis probatur (c. 8.): *εἰ δέ τις εἴποι κ. τ. λ., ἐροῦμεν ὅτι τοῦτο παράγγελμα οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἱστορία πράγματος συμβεβηκότος κατὰ τὸν τοῦ σωτηρίου πάθους καιρόν· ἕτερον δέ ἐστιν τὸ παλαιὰν πρᾶξιν διηγεῖσθαι, καὶ ἕτερον τὸ νομοθετεῖν καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα παραγγελίας καταλιμπάνειν.* Quae verba docent, adversarios dixisse, quia Dominus die quarto decimo pascha egisset, ideo sibi ipsis quoque hunc diem esse celebrandum. Quare Eusebius monet, hoc esse historiam, neque mandatum; aliud enim esse referre historiam, aliud edere mandata. Atque eodem modo etiam Hippolyti adversarii contendebant: *ἐποίησε τὸ πάσχα ὁ Χριστὸς τότε τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἔπαθεν· διὸ κἀμὲ δεῖ ὃν τρόπον ὁ κύριος ἐποίησεν, οὕτω ποιεῖν.* — Denique Eusebius ipse hanc adversariorum consuetudinem simili modo quo Hippolytus, Apolinarius, Clemens impugnat. Etenim et hi et ille monent, Judaeorum pascha minime eodem die esse peractum, quo Dominus suam instituerit coenam; sed sequente potius die illud factum esse, quo Dominus cruci sit affixus. Quare Dominum non Judaeorum sed suum novi testamenti pascha habuisse, neque eodem cum Judaeis die, sed ante hunc diem; ita ut adversariorum consuetudo fundamento careat quo nitatur. Qua in re hoc quoque bene est animadvertendum, Eusebium suam defendentem sententiam eodem uti loco Joanneo, quem etiam Clemens Alexandrinus adhibet, locum dico (Joh. 18, 28): „*καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσιν*

τὸ πάσχα“, e quibus verbis uterque demonstrat effici, Judaeos hujus demum diei vespere pascha edisse, neque, id quod adversarii contendebant, die praecedente. Quae si diligenter perpenderis, facere non poteris, quin Eusebium agnoscas hunc librum scribentem usum esse Clementis de paschate libro, quem cognovisse quidem eum ex aliis ipsius verbis manifestum est[1]. Quod si recte se habet, novo argumento confirmatur quod judicavimus, Clementem atque Eusebium eosdem respicere adversarios. Hoc autem sic quoque ante omnium oculos est, ita ut negari non possit; nec magis id potest negari, quod ex Eusebio apparet, adversarios illos esse catholicas Asiae ecclesias.

4. Eosdem adversarios Athanasius respicit his verbis, quibus Epiphanium adhortatur, ut contra quartodecimanos pugnare desinat[2]:

Οὐκοῦν ὥσπερ συνήθλησας καὶ συνεχάρης, οὕτω καὶ τοῦ μέμφεσθαι παῦσαι, καὶ μᾶλλον εὔχου ἵνα τοῦ λοιποῦ ἡ μὲν ἐκκλησία βεβαίαν τὴν εἰρήνην ἔχῃ, καὶ παύσονται αἱ αἱρέσεις τῆς μιαιφόνου προαιρέσεως, παύσονται δὲ καὶ οὗτοι φιλονεικοῦντες οἱ ἐφευρόντες ἑαυτοῖς ζητήματα, προφάσει μὲν τοῦ σωτηριώδους πάσχα, ἔργῳ δὲ τῆς ἰδίας ἔριδος χάριν μάλιστα, ὅτι ἐξ ἡμῶν εἶναι δοκοῦντες καὶ χριστιανοὶ αὐχοῦντες λέγεσθαι ζηλοῦσι τὰ τῶν προδεδωκότων Ἰουδαίων. ὁποία γὰρ αὐτοῖς καὶ πιθανὴ ἀπολογία γένοιτ' ἂν ἄρα, ἐπειδὴ γέγραπται, „τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων καὶ ἐν ᾗ ἔδει θύειν τὸ πάσχα.“ ἀλλ' ἐγίνετο τότε καλῶς, νῦν δὲ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ.

Apparet, Athanasium hic loqui de quibusdam, qui christianum quidem pascha celebrabant, sed eodem die atque Judaei. Dicit enim, eos contentiones movere *προφάσει μὲν τοῦ σωτηριώδους πάσχα*, revera autem mores Judaicos imitatos (*τὰ τῶν Ἰου-*

---

[1] H. E. IV, 26, 4. VI, 13, 9.
[2] Chron. pasch. ed. Dindorf, I, 9.

δαίων ζηλοῦσι). Quae verba docent, eos quidem affirmasse, pascha suum mere esse christianum; Athanasium vero judicasse, idem nimis se applicare ad consuetudinem Judaicam. Unde patet, pascha eorum partim — quod ad rem — fuisse christianum, partim — quod ad diem — Judaicum. Eosdem autem consuetudinis suae auctorem ipsum Dominum nostrum protulisse, ex eo efficitur, quod Athanasius Epiphanio suadens, ut certare desinat, quo citius reditura sit ecclesiae pax, argumentis dicit illos moveri non posse, quandoquidem scriptum sit „τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων καὶ ἐν ᾗ ἔδει θύειν τὸ πάσχα" (Mt. 26, 17 coll. Luc. 22, 7). Hoc igitur loco probabant illi, Dominum pascha egisse die quarto decimo; quare eundem diem ipsis esse observandum. Viden, hos Athanasii adversarios eosdem esse atque Hippolyti, Apolinarii, ceterorum; neque Athanasium aliud quartodecimanorum genus nosse atque id, quod illi impugnaverint. Athanasii autem temporibus consuetudo Asiana jam Nicaenae synodi decreto erat damnata, quare ille jam vehementius reprehendit eos, qui ne tunc quidem reliquerint illam consuetudinem.

5. Eadem denique consuetudo reprehensa est in libro veteris cujusdam auctoris, de quo Photius[1] haec refert:

Ἀνεγνώσθη βιβλίον ἀνώνυμον, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ „λόγος πρὸς Ἰουδαίους καὶ τοὺς μετὰ τούτων αἱρετικοὺς καὶ τοὺς καλουμένους τεσσαρεσκαιδεκατίτας, μὴ τῷ πρώτῳ καθ' Ἑβραίους μηνὶ ἐπιτελοῦντας τοῦ ἁγίου πάσχα τὴν ἑορτήν"[2]. οὗτος μὲν ὁ λόγος σύντομος καὶ ἀπέριττος καὶ κόμπου μετέχων, λέγει μέντοι τῇ ἁγίᾳ πέμπτῃ μὴ τὸ νομικὸν φαγεῖν πάσχα

---

[1] Bibliotheca, cod. 115. ed. Bekker, p. 91.

[2] His verbis idem videtur indicari, quod a Petro Alexandrino (Chron. pasch. ed. Dind. 1, 6 sqq.) Judaeis suae aetatis crimini datur, eos amissa recta constituendi diei paschalis ratione saepe alio atque praescriptum sit tempore pascha celebrare.

τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· μηδὲ γὰρ εἶναι τότε τὸν καιρόν, ἀλλὰ τῇ ἐπιούσῃ. καὶ ὅτι οὐδὲ νομικῶς τελῶν ἔφαγεν, ἅπερ ἔφαγεν, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν· οὔτε γὰρ ἀρνὸν οὔτε ἄζυμα οὔτε ἄλλο τι πράττων, ὅσα οἱ τὸν ὁμικὸν τελοῦντες πάσχα ἔθος ἔχουσι παραφυλάττειν· ἀλλ' ἴδιον μυστικόν φησι δεῖπνον φαγεῖν, ἐξ οὗ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἄρτου καὶ ποτηρίου μεταδοῦναι.

Vides hoc libro impugnatos esse quartodecimanos, qui Dominum dicerent passionis suae tempore legitimum edisse Judaeorum pascha, idque die legitimo, quarto decimo. Quare ille monuit, Judaeorum pascha minime eo die, quo Dominus coenavisset, celebratum esse, sed insequente die, cum Dominus mortis poenam luisset. Ex quo effici, Dominum neque legitimum neque legitimo die celebrasse pascha, sed mysticam suam coenam, eamque antequam Judaei suum pararent pascha. Etiam hi igitur quartodecimani consuetudinem suam defendentes Domini exemplum proferebant. Unde colligere licebit, hanc ipsam consuetudinem eandem fuisse atque eam, quae jam satis nobis est cognita.

Omnino autem nunc animadvertas, nusquam nos invenisse aliud quartodecimanorum genus atque id, quod jam Apolinarius, Clemens, Hippolytus in libris suis respexerunt. Quaecunque enim ex Eusebii de paschate libro, ex Athanasii epistola, denique e commentatione illa incerti auctoris a Photio memorata de quartodecimanorum ritus natura cognovimus, prorsus eadem sunt atque ea, quae Apolinarius, Clemens, Hippolytus referunt; quibuscum ea quoque optime consentiunt, quae Eusebius in historia ecclesiastica de Asianorum consuetudine memoriae tradidit. Has autem ecclesias Asiae catholicas revera eandem defendisse consuetudinem, quam Apolinarius, Clemens, Hippolytus impugnaverunt, cum ex aliis tum ex Eusebii de paschate libro manifestum esse demonstratum est. Videmus

igitur, dilucidis fontium relationibus refelli id quod Weitzel, Steitz, alii statuerunt, quartodecimanos illos ab Apolinario, Clemente, Hippolyto impugnatos fuisse homines haereticos, quos inter atque catholicas Asiae ecclesias accurate esset distinguendum. Imo ex Eusebii verbis apparet, eosdem esse hos atque illos.

Jam vero quaeritur, quibusnam argumentis illi sententiam suam munierint. Dicunt autem, Asianas quidem ecclesias, de quibus Eusebius in historia ecclesiastica referat, diem decimum quartum celebrasse in memoriam mortis Christi; quartodecimanos autem, quos Apolinarius et ceteri impugnaverint, contendisse, Dominum die decimo quarto pascha celebrasse eumque e vita egressum esse die decimo quinto. Quare die quarto decimo minime eosdem agere potuisse mortis Domini memoriam. Unde apertum esse, hos ab illis plane esse diversos. Qua in re hoc quidem verum est, quartodecimanos illos ab Apolinario ceterisque impugnatos existimasse, Dominum die quarto decimo coenam suam egisse; ita ut, si Asiani statuissent, Dominum hoc die mortuum esse, sane inter hos atque illos esset distinguendum. Sed id ipsum, statuisse ecclesias Asianas, Dominum die quarto decimo mortuum esse, fontium locis minime potest confirmari. Argumenta enim, quae Weitzel, Steitz, alii attulerunt, plane nullius momenti sunt.

1. Atque Weitzel quidem monuit[1], Asianorum pascha fuisse Eusebio auctore[2] *πάσχα σωτήριον*, h. e. pascha Servatoris, vel quod in Servatoris memoriam celebratum sit, pascha igitur mere christianum. Hoc autem haec duo solum comprehendere, et mortem et resurrectionem Christi. Cum autem

---

[1] *Die christl. Passaf.* p. 105 sqq., impr. p. 109.
[2] H. E. V, 23, 1.

resurrectionis memoriam die quarto decimo celebrare Asiani non potuerint, sequi, eos hoc die memoriam mortis Christi egisse statuentes Dominum hoc die cruci esse affixum. Sed ut omittam, in verbis Eusebii „*ἐπὶ τῆς τοῦ πάσχα σωτηρίου ἑορτῆς*“ vocabulum „*σωτηρίου*“ non ad „*πάσχα*“ sed ad „*ἑορτῆς*“ pertinere [1], haec Weitzelii argumentatio minime est idonea, quae nostram refellat sententiam. Etenim pascha christianum haec duo tantum continere, mortem et resurrectionem, Weitzel contendit quidem, sed non probavit. Contra nos vidimus, vocabulum *πάσχα* christiano sensu etiam de coena Domini adhibitum esse, ita ut sollemne anniversarium, quo haec potissimum coena celebrabatur, certe *πάσχα σωτήριον* vel *ἑορτὴ σωτήριος* posset nominari. Nam salutaris erat coena ac Servatoris memoria in ea agebatur.

2. Neque plus valet, quod Weitzel [2] et qui eum secuti sunt Mayer [3], Scholten [4], Réville [5], Abt [6], Meyer [7] contenderunt, verba Polycratis dicentis, se suosque observare quartum decimum diem *κατὰ τὸ εὐαγγέλιον* [8], respicere ad evangelium Joannis, quod Dominum quarto decimo die crucifixum esse referat; unde Asianos apparere hoc die memoriam mortis Christi egisse. Haec enim verba quomodo sint interpretanda, supra jam demonstratum est; nec jam est, cur amplius de iis disputemus.

3. Ritschl [9] et Steitz [10] censuerunt, cum Asiani quarto

---

[1] nam „*τὸ πάσχα σωτήριον*“ dicere grammatica nos vetat; cf. etiam Hilgenfeld, *Paschastreit*, p. 293 not. 2.

[2] *Christl. Passaf.* p. 104 sq. 110.

[3] *Die Aechtheit d. Ev. nach Joh.* p. 398.

[4] *Godgel. bijdr.*, 1856, p. 115.

[5] *Revue de théol.* vol. XIII, p. 20.

[6] *La controverse pasc.* p. 28. 58.

[7] *Ev. Joh.* ed. 5. p. 22 sq.

[8] Euseb. H. E. V, 24, 6.

[9] *Entstehung d. altkath. Kirche*, ed. 2., p. 269.

[10] *Stud. u. Krit.* 1856, p. 773. — Herzog, *RE.* XI, 156.

decimo die jejunium solverint, sequi, eos hunc diem in memoriam mortis Jesu Christi celebrasse. Jejunando enim semper indicari tristitiam, solvendo autem jejunium tristitiae finem. Cum igitur Asiani die quarto decimo jejunium solverint, manifestum esse, eos hoc die statuisse Dominum omnibus malis et laboribus perfunctum e vita esse egressum. Sed minime verum est, quod illi putant neque probant, Asianos non aliam ob causam potuisse jejunare nisi lugentes Domini nostri passionem. Namque variae sunt causae jejunandi. Neque enim lugentes tantum jejunabant, sed etiam poenitentes atque ii, qui ad sollemne aliquod celebrandum accedebant, hoc jejunio se parantes, ne impuro et impio animo res sacras adirent. Cum vero illo potissimum argumento nisus Steitz suam defenderit sententiam, uberius de hac re disputandum est, quo magis appareat, quam infirmum sit praecipuum illud ejus argumentum.

Ac primum quidem in universum non nego, jejunando indicari tristitiam. Haud raro enim invenimus jejunatum esse ab iis, qui rebus adversis vel calamitatibus erant afflicti[1]. Velut — ut id unum afferam — Davides rex ejusque socii jejunaverunt, cum nuncium de Saulis et Jonathanis morte accepissent (II Sam. 1, 12). — Sed illa de rebus adversis tristitia minime sola erat jejunandi causa. Imprimis enim hoc moeroris signo ii quoque utebantur, qui de peccatis suis dolebant, h. e. poenitentes. Hac certe de causa jejunabatur ab Israelitis omnibus magno expiationum die, quo pontifex maximus pro populi peccatis sacrificia faciebat (Lev. 16.). Hac de causa jejunaverunt Israelitae, cum a Baale et ab Astarte, quibus servierant, ad Jehovam se converterent ab eo veniam et gratiam petentes (I Sam. 7, 3—6). Sic etiam Ahab, cum ei Elias

---

[1] Cf. Tertull. (de jejun. c. 7.): „semper inedia moeroris sequela est, sicut laetitia accessio saginae.“

ob Nabothem interfectum poenam atque perniciem minatus esset, jejunium suscepit a Deo veniam impetraturus (I Reg. 21, 27). — Cum autem jejunium — quod ex paucis his exemplis apparebit — poenitentiae sit signum et eventus, omnino jejunatum esse invenimus, cum quid factum est animo poenitenti et gratiae divinae cupido. Velut Daniel jejunavit, cum rogaret Jehovam, ut populo suo peccata remitteret erigeretque muros urbis sacrae dirutos (Dan. 9, 1 sqq.); item Cornelius centurio, cum, ut videtur [1], a Deo peteret, ut veram scientiam salutemque sibi tribueret (Act. 10, 4. 30.). — Denique jejunium omnino vim et dignitatem accepit actionis, qua Deus colitur ejusque gratia paratur; cujusmodi imprimis erant jejunia pharisaeorum, quorum mûltitudine ipsi gloriabantur, nec non Hannae illius prophetissae jejunia, quibus eam dies noctesque refertur Deum coluisse (Luc. 2, 37). Qua de causa etiam jejunia et precationes saepe conjunctas fuisse invenimus (Luc. 2, 37. Mt. 17, 21. Act. 13, 3. 14, 23.). — Jam vero non mirabimur, eos, qui res sacras adirent, antea jejunando et precando se parasse, ne indigni Deoque ingrati ad eas accederent. Velut apud Lucam prophetas et magistros ecclesiae Antiochenae jejunasse legimus, antequam Barnabam et Saulum manibus imponendis ad munus apostolicum consecrarent (Act. 13, 3). — Quid mirum igitur, ecclesias Asianas diem quartum decimum, antequam sacram coenam instituerent, jejunando egisse? Hoc enim die solo eas jejunasse, supra jam vidimus. Quod jejunium ut subirent eo facilius adduci poterant, cum et Judaei ante coenam paschalem aliquamdiu solerent jejunare. Legimus enim [2] M. Pesachim 10, 1: ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך

---

[1] Cf. Meyer, *Apostelgesch.* ed. 3. (1861), p. 220 not.

[2] Notitiam hujus loci debeo doctissimo Winero, vid. RWB. II, 200 not. 1.

„diebus paschalibus prope mincham (= paulo ante mincham) nemo edat, donec tenebrae oboriantur". Quae verba docent, ab eo tempore, quo mincha offerri solebat (h. e. ab hora decima ineunte), usque ad vesperum h. e. usque ad coenam paschalem Judaeos solitos esse jejunare; nempe quia indecorum videbatur a profana coena protinus ad sacram accedere, atque jejuni soli videbantur digni, qui hac fruerentur. Cui consuetudini quamquam non prorsus idem suberat consilium atque Asianorum jejunio — quamobrem Asianorum et Judaeorum jejunium plane idem fuisse contendi nequit —, tamen haec consuetudo Judaica ecclesias christianas facile potuit excitare, ut et ipsi similem instituerent. — Asianos autem suum jejunium eo suscepisse consilio, ut digni Deoque accepti sollemnia facerent, eo minus potest negari, cum etiam occidentalis ritus defensores hoc consilium jejunio inesse affirment. EUSEBIUS enim in libro saepius citato[1] dicit (c. 4), se suosque pascha celebrare, praeparationis causa jejunio quadraginta dierum antea assumpto (*προπαρασκευῆς ἕνεκα τὴν τεσσαρακονθήμερον ἄσκησιν παραλαμβάνοντες*); et ibidem (c. 11): *παρασκευὴ μὲν ἡμῖν ἔστω νηστεία, πένθους σύμβολον, τῶν προτέρων ἡμῖν χάριν ἁμαρτημάτων, καὶ μνήμης ἕνεκα τοῦ σωτηρίου πάθους.* Unde videmus, etiam Eusebium statuisse, jejunium suscipi non solum propter Domini nostri passionem, sed etiam praeparationis causa et propter peccata nostra. Quam eandem sententiam apud ATHANASIUM invenimus, qui in epistola paschali quinta haec habet[2]: „Pascha quidem esca caelestis erit pure festum agentibus; „impuris autem et aspernantibus periculum atque ignominia. „Scriptum est enim: qui manducat et bibit indigne, reus erit „mortis Domini nostri. Igitur ne simpliciter ad festalis

[1] De paschate, ed. MAI, Nov. patr. bibl. IV, 209 sqq.
[2] MAI, Nov. patr. bibl. VI, 1, 59. — LARSOW, *Festbriefe*, p. 85.

„ritus celebrationem veniamus; sed ut idonei simus „ad divinum agnum accedere et caelestes escas attingere, „manus nostras purificemus, corpus mundemus, et omni „fraude expertem conscientiam teneamus" etc. Et in epistola sexta[1]. „Quemadmodum Israel dum Hierosolymam versus „tenderet, antea semet in deserto mundabat erudiebatque, ut „Aegypti consuetudinem oblivisceretur, ita aequum est ut „in sancta quadragesima, quae a nobis suscepta est, pur-„gationem nostram et emundationem prosequamur; „ut hinc profecti et jejunii memores ad caenaculum cum Do-„mino possimus ascendere et cum eo caenare gaudiumque in „caelo participare. Secus enim neque Hierosolymam ascendere „neque pascha comedere nisi observata quadragesima nobis „liceret." Item in epistola undevicesima[2]: „Qui quadra-„gesimae observantiam aspernabitur, is pascha non „celebrabit, more ejus qui incaute impureque res „sanctas pedibus calcat. Quare invicem memores simus, „a negligentia caveamus, sed apprime his diebus jejunemus, „donec jejuniis continuatis sollemnitatis celebrationi feliciter „occurramus." — Diserte haec Athanasii verba docent, jejunium quadragesimale susceptum esse non solum propter passionis dominicae memoriam, sed etiam atque praecipue praeparationis causa, ut sollemnia celebrarentur animis sinceris nec gratia divina indignis. Cum autem apud occidentalis consuetudinis defensores hanc inveniamus sententiam, eo minus mirabimur, ecclesias orientales jejunando se parasse ad sollemnia recte facienda. Atque jam manifestum erit, quantopere idoneis careat argumentis, quod Steitz contendit, jejunium illud institui non potuisse nisi propter passionis dominicae memo-

---

[1] Mai l. l. p. 71. — Larsow l. l. p. 93 sq.
[2] Mai p. 144. — Larsow p. 149 sq.

riam. Quod minime verum esse, satis superque puto confirmari iis, quae modo exposui. Quare jam neminem spero negaturum esse, ex hoc quidem jejunio nequaquam colligi posse, Asianos Dominum statuisse die quarto decimo cruci esse affixum. — Ab ea autem quam nos proposuimus sententia non valde abhorret, quod Hilgenfeld[1], Lipsius[2], Leeuwen[3], Wallon[4] statuerunt, Asianos jejunando se parasse, ut digni ederent coenam dominicam. Sed verisimilius mihi videtur, Asianos jejunando se parasse non tam ad edendam coenam dominicam, quam omnino ad sollemnia celebranda. Etenim priscis ecclesiae temporibus usitatum fuisse, ad sacram coenam jejunando se parare, probari vix poterit.

4. Praeter praecipuum illud argumentum ad confirmandam Weitzelii et Steitzii sententiam etiam alia quaedam allata sunt illo nihilo firmiora. Weitzel[5] enim, quem Mayer[6] et Steitz[7] secuti sunt, putavit, Tricentium illum a Petro Alexandrino impugnatum[8], quamquam non ipso die quarto decimo pascha haberi voluisset, tamen a quartodecimanis esse profectum; itaque eum jure meritoque quartodecimanorum consuetudinis testem posse adhiberi. Atque cum ille quidem asseveraret, se nihil agere, nisi ut memoriam passionis Christi recoleret (Chron. pasch. I, 7: *πρόκειται γὰρ ἡμῖν οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ πάθους αὐτοῦ ποιεῖσθαι*), apertum esse, mortis Christi memoriae quarto-

---

[1] *Galaterbr.*, p. 92 sq. — *Theol. Jahrbb.*, 1857, p. 529. — *Paschastreit*, p. 298—304. — *Zeitschr.*, 1867, p. 191, not. 1.
[2] *Literar. Centralbl.*, 1860, col. 514.
[3] De sacris paschal. p. 110.
[4] *Godgel. bijdr.*, 1861, p. 78.
[5] *Die christl. Passaf.*, p. 251—254. — *Stud. u. Krit.*, 1848, p. 822.
[6] *Die Aechth. d. Ev. nach Joh.*, p. 413.
[7] *Stud. u. Krit.*, 1856, p. 801 sq. — 1857, p. 748. — Herzog, *RE.* XI, 159.
[8] Chron. pasch. ed. Dind. I, 4—9.

decimanorum celebrationem fuisse consecratam. Sed mirum est profecto, Weitzelium Tricentium illum adhibuisse quartodecimanae consuetudinis testem. Quicunque enim Petri Alexandrini fragmentum integrum legerit, Tricentium intelliget etiam multo magis abfuisse a die quarto decimo observando, quam ipsum Petrum Alexandrinum, qui cum occidentalibus stetit. Tricentius enim statuit, in constituendo die paschali Judaeorum moris et veteris testamenti praeceptorum omnino non habendam esse rationem, quoniam illi ab initio erraverint. Eo potius die sollemne paschale semper esse celebrandum, quo Dominus secundum eorum, qui rebus ipsis interfuerint, testimonium e vita sit egressus. Contra Petrus Alexandrinus monet, Judaeorum moris sane rationem esse habendam, cum hi, quamvis nunc errent, tamen usque ad urbis sacrae eversionem rectam conservaverint constituendi diei paschalis rationem. Videmus igitur, Tricentium etiam multo magis quam ipsos occidentales abhorruisse a paschate cum Judaeis faciendo. Quartodecimanis autem id ipsum, quod ille repudiavit, proprium erat. Etenim jam Polycrates[1] enixe asseverat, majores suos semper observasse eum diem, quo Judaei fermentum removissent (*πάντοτε τὴν ἡμέραν ἤγαγον οἱ συγγενεῖς μου, ὅταν ὁ λαὸς ἤρνυε τὴν ζύμην*). Et Eusebius[2] itemque Constantinus in epistola, qua synodi Nicaenae decreta promulgavit[3], dicunt, Asianos contendisse, in die paschali constituendo sequendum esse morem Judaeorum (*ἕπεσθαι δεῖν τῇ Ἰουδαίων συνηθείᾳ*). Ita etiam in litteris, quas synodus Nicaena ad Alexandriae ecclesiam

[1] Euseb. H. E. V, 24, 6.
[2] Vit. Const. III, 5, 1.
[3] Euseb. Vit. Const. III, 18, 2. — Socratis H. E. I, 9 (ed. Hussey, Oxon. 1853, t. I, p. 71). — Theodoreti H. E. I, 10 (ed. Gaisford, Oxon. 1854, p. 55).

dedit[1], orientis ecclesiae antea pascha fecisse dicuntur cum Judaeis (τοὺς ἐν τῇ ἑῴᾳ ἀδελφοὺς, τοὺς μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὸ πρότερον ποιοῦντας). Denique Epiphanius[2] de Audianis diem quartum decimum observantibus haec refert: „Μετὰ γὰρ Ἰουδαίων βούλονται τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν· τουτέστιν ᾧ καιρῷ οἱ Ἰουδαῖοι ποιοῦσι τὰ παρ' αὐτοῖς ἄζυμα, τότε αὐτοὶ φιλονεικοῦσι τὸ πάσχα ἄγειν." Quartodecimanis igitur sanctissima erat consuetudo semper pascha celebranndi cum Judaeis. Id ipsum autem Tricentius quam vehementissime repudiavit. Atque cum Petrus Alexandrinus nusquam ne uno quidem verbo indicet, a quartodecimanis eum stetisse, sane vix quisquam illo minus erit idoneus, qui quartodecimanorum consuetudinis adhibeatur testis.

5. Neque plus valet argumentum, quod Steitz[3] ex Audianorum constitutionibus apostolicis attulit. Putat enim, cum illis praeceptum fuerit[4]: „ὅταν ἐκεῖνοι (scil. Judaei) εὐωχῶνται, ὑμεῖς νηστεύοντες ὑπὲρ αὐτῶν πενθεῖτε, ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς τὸν Χριστὸν ἐσταύρωσαν, καὶ ὅταν αὐτοὶ πενθῶσι τὰ ἄζυμα ἐσθίοντες ἐν πικρίσιν, ὑμεῖς εὐωχεῖσθε", sequi, quartodecimanos statuisse, die quarto decimo Christum a Judaeis cruci esse affixum. Nam τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς esse diem quartum decimum, quo Judaei pascha habuerint. Auctorem enim praecepti illius, quippe qui septem dies azymorum dies tristitiae habuerit, minime potuisse quintum decimum diem appellare ἡμέραν ἑορτῆς. Quare manifestum esse, putasse eum, Dominum mortuum esse die quarto decimo. — Quae quaesita sane et artificiosa argumentatio vix quemquam convincet. Etenim ἡ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς certe

---

[1] Socrat., H. E. I, 9 (ed. Hussey, t. I, p. 62). — cf. etiam Athanasii verba apud Hilgenfeld, *Paschastr.*, p. 321 not.
[2] haer. 70, 9.
[3] *Jahrbb. f. deutsche Theol.*, 1861, p. 139.
[4] Epiphan. haer. 70, 11.

est primus dies azymorum, quintus decimus primi mensis[1], qui eximia celebritate erat insignis, cum diem quartum decimum, quo pascha habebatur, vix unquam invenias appellatum esse ἑορτῆς ἡμέραν. Hunc autem quintum decimum diem, quamvis celebritate insignem, tamen ab auctore illo inter dies tristitiae esse relatum, non ita nos offendet. Nam septem azymorum dies revera tristis cujusdam naturae non expertes fuisse, ex eo efficitur[2], quod Deut. 16, 3 azyma nominantur panis miseriae (לֶחֶם עֹנִי); sicut etiam Josephus[3] narrat, sollemnia azymorum celebrari in memoriam inopiae, qua populus pressus fuerit, cum ex Aegypto proficisceretur (εἰς μνήμην τῆς τότε ἐνδείας). Quare jam apparebit, illo constitutionum apostolicarum praecepto non Steitzii sed nostram probari sententiam.

6. Omnia haec, in quae adhuc inquisivimus, argumenta ad probandam Weitzelii et Steitzii sententiam prorsus nihil videmus valere. Quae autem restant nobis examinanda, quamvis vim aliquam habere videantur, tamen minime satis gravia sunt, quae nostram infringant sententiam. Sunt autem duo, alterum ex Epiphanio alterum e Theodoreto petitum. Epiphanius enim memorat duas quartodecimanorum partes, quarum altera quarto decimo quidem lunae die pascha celebraverit,

---

[1] Idem judicavit Hilgenfeld, *Paschastreit*, p. 384. — *Zeitschr.*, 1861, p. 310. — In didascalia apostolorum syriaca, a qua Audianorum constitutiones haud ita diversae fuisse videntur, diserte dicitur (ed. Lagarde, 1855, p. 89), Christum inter azymorum sollemnia crucifixum esse. Locum illum Merx ita vernacula lingua reddidit (apud Hilgenfeld, Nov. Test. extra can. recept., 1866, IV, 88): „*Und wiederum aber auch am Freitag sollt ihr für sie fasten, weil sie an ihm mich gekreuzigt haben während ihres Festes des Ungesäuerten, wie es in David* (Ps. 73, 4. 5) *zuvor gesagt ist: An ihren Festen haben sie gelegt ihre Zeichen und haben es nicht verstanden.*"

[2] cf. Hilgenfeld, *Paschastreit*, p. 131. 136. — *Zeitschr.*, 1861, p. 311.

[3] Antt. II, 15, 1.

altera autem ante diem VIII. calendas Apriles, quippe quo die Dominus mortem subierit[1]. Ex quo jam apertum esse dicunt Weitzel[2], Mayer[3], Steitz[4], quartodecimanos nihil nisi mortis Christi memoriam celebrasse; quod alteros quarto decimo lunae die, alteros a. d. VIII. cal. April. fecisse. — Sed quaecunque praeter Epiphanii habemus patrum testimonia diserte affirmant, quartodecimanis sanctissimam fuisse consuetudinem semper cum Judaeis h. e. quarto decimo lunae die pascha celebrandi. Quare mirum sane est, aliquam eorum partem hoc ipso, quod maxime iis proprium erat, omisso alio atque quarto decimo die pascha egisse. Quae cum ita sint, suspicatus est Hilgenfeld[5], Epiphanium confudisse illo loco duas partes diversas, quarum alteri cum altera nihil esset commune. Posteriorem enim illam Epiphanii partem esse homines eosdem, quorum unum cognovissemus Tricentium illum a Petro Alexandrino impugnatum. Qui cum a die quarto decimo observando magis etiam quam ipsi occidentales abfuissent, valde errasse Epiphanium eos inter quartodecimanos referentem. Quamobrem quae de iis traderet, minime adhibenda esse ad illustrandam quartodecimanorum sententiam. Hanc Hilgenfeldii sententiam quamquam mihi quidem haud

---

[1] haer. 50, 1: *Ἕτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν τὴν αὐτὴν μίαν ἡμέραν ἄγοντες καὶ τὴν αὐτὴν μίαν ἡμέραν νηστεύοντες καὶ τὰ μυστήρια ἐπιτελοῦντες, ἀπὸ τῶν Ἄκτων δῆθεν Πιλάτου αὐχοῦσι τὴν ἀκρίβειαν ηὑρηκέναι, ἐν οἷς ἐμφέρεται τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ἀπριλλίων τὸν σωτῆρα πεπονθέναι· καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ βούλονται ἄγειν τὸ πάσχα ὁποίᾳ δ' ἂν ἐμπέσῃ ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τῆς σελήνης.*

[2] *Die christl. Passaf.*, p. 248—251. — *Stud. u. Krit.*, 1848, p. 823.

[3] *Die Aechth. d. Ev. n. Joh.*, p. 406 sq.

[4] *Stud. u. Krit.*, 1856, p. 802. — 1857, p. 750. — Herzog, *RE.* XI, 159.

[5] *Paschastreit*, p. 374—376. — Olim ipse Hilgenfeld Weitzelio assensus erat, vid. *Theol. Jahrbb.*, 1849, p. 262.

displicere profiteor[1], tamen rem in medio relinquam. Etiamsi enim revera Epiphanii aetate quartodecimani in memoriam passionis dominicae pascha celebrassent, inde minime efficeretur, jam Polycratis temporibus ecclesias Asianas ob eandem hanc causam quartum decimum diem observasse. Per duo enim saecula consuetudo illa variis modis poterat commutari. Hoc autem certum est — quod ex Eusebii de paschate libro satis apparet —, etiam Nicaenae synodi temporibus Asianos statuisse, Dominum more Judaico die quarto decimo pascha suum egisse. Itaque tum quidem Asiani diem quartum decimum observare non poterant, utpote quo Dominus esset cruci affixus. Ut igitur Epiphanii temporibus quartodecimani revera statuerint, Dominum die quarto decimo mortuum esse, usque ad Eusebii quidem tempora hoc certe non statuerunt.

7. Theodoretus denique de quartodecimanis haec refert[2]: *Ἡ δὲ τῶν Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν αἵρεσις ταύτην ὑπόθεσιν ἔχει. φασὶ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ἐν τῇ Ἀσίᾳ κηρύξαντα, διδάξαι αὐτοὺς ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης ἐπιτελέσαι τοῦ πάσχα τὴν ἑορτήν· κακῶς δὲ τὴν ἀποστολικὴν νενοηκότες παράδοσιν, τὴν τῆς κυριακῆς ἀναστάσεως οὐκ ἀναμένουσιν ἡμέραν, ἀλλὰ ποτὲ μὲν τρίτῃ, ποτὲ δὲ πέμπτῃ, ποτὲ δὲ σαββάτῳ, ἢ ὅπως ἂν τύχῃ, πανηγυρίζουσι τοῦ πάθους τὴν μνήμην.* Quae verba sane, quod Weitzel[3] et Steitz[4] monuerunt neque Hilgenfeld negavit[5], nos docent, Theodoretum putasse, quartodecimanos die quarto decimo egisse mortis Christi memoriam. Verumtamen quid valet hoc testimonium auctoris medio saeculo

---

[1] De Epiphanii fide cf. quae Lipsius monuit: *Zur Quellenkr. d. Epiph.*, p. 1.
[2] haeret. fabul. compend. III, 4.
[3] *Die christl. Passaf.*, p. 252 not. — *Stud. u. Krit.*, 1848, p. 822.
[4] *Stud. u. Krit.*, 1856, p. 804. — 1857, p. 750. — Herzog, *RE.* XI, 159 sq.
[5] *Paschastreit*, p. 397.

quinto scribentis, quo tempore, id quod ipse profitetur[1], jam vix usquam inveniebantur quartodecimani? Profecto nihil fere valet. Cum enim vix ipse satis certam illorum habuerit scientiam, quomodo nos possumus ei de illis referenti temere fidem adjungere? Certe haec Theodoreti verba minime idonea sunt, quae nostram refellant sententiam, quippe quae Eusebio nitatur, teste illo utique multo locupletiore.

Atque jam omnibus his Weitzelii et Steitzii argumentis diligenter perpensis satis spero fore apertum, fontium quidem locis minime probari, quod illi statuerunt, Asianas ecclesias celebrasse diem quartum decimum, utpote quo Dominus mortis poenam luisset. Imo ex Eusebii de paschate libro manifestum esse vidimus, illas synopticorum evangeliorum chronologia usas contendisse, Dominum die quarto decimo edisse legitimum Judaeorum pascha. Quam prorsus eandem sententiam cum proposuerint quartodecimani illi ab Apolinario, Clemente, Hippolyto impugnati, jure meritoque perseverabimus in eo, quod statuimus, hos Apolinarii, Clementis, Hippolyti adversarios fuisse revera catholicos Asiae episcopos ecclesiasque.

Exploratis nunc omnibus quamvis exiguis fontibus repetamus breviter ac comprehendamus, quae de Asianorum ritu paschali reperimus. Qua de re hoc quidem certum est, eos quartum decimum primi mensis diem eumque solum diligenter observasse, primum quidem hoc die jejunantes, tum ad-

[1] haeret. fabul. compend. III, 6: *Μοντανιστῶν δὲ καὶ Ναυατιανῶν καὶ Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν ἀπήλλακται μὲν ἡ ἑῴα παντάπασιν, ἀπήλλακται δὲ καὶ Αἴγυπτος καὶ Λυβύη, ἐλευθέρα δὲ τούτων καὶ ἡ ἑσπέρα. μόρια δὲ σμικρὰ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Ποντικῆς τὰ τούτων ἔχοντα εἰσὶ ζιζάνια. οὔτε γὰρ ὁ Πολεμωνιακὸς Πόντος, οὔθ' Ἑλενόποντος, οὔτε αἱ Ἀρμενίαι, οὔτε αἱ Καπαδοκίαι, οὐ Λυκαονία, οὐ Πισιδία, οὐ Παμφυλία, οὐ Λυκία, οὐ Καρία δὲ τάσδε τὰς αἱρέσεις ἐδέξαντο.*

ministrantes coenam sacram; quam celebrationem ipsi πάσχα nominabant. Ad defendendam autem hanc consuetudinem vidimus eos et veteris testamenti legem et Domini nostri exemplum protulisse. Cum vero quaeritur, qua de causa et quo consilio morem illum observaverint, fontes non eam quam desideramus lucem nobis praebent. Quare hanc fontium tenuitatem facere non possumus quin conjiciendo suppleamus. Atque cum certum sit, Asianos diem quartum decimum observasse neque quia hoc die Dominus mortuus sit — hanc enim sententiam refellunt fontes —, neque quia hoc die resurrexerit — hoc enim contendere omnino amentis esset —, et cum parum sit verisimile, eos hunc diem celebrasse, ut quo Dominus ultimam coenam suam habuerit — quomodo enim in hujus rei solius memoriam celebrationem instituere poterant omissis illis, quae multo majoris erant momenti? —, apertum esse puto, eos hunc diem omnino non celebrasse in memoriam ullius facti in evangeliis nobis relati; celebrasse potius, quia hujus diei observatio praescripta erat veteris testamenti lege; id quod imprimis Pseudo-Origenis et Epiphanii[1] verbis confirmatur. Neque tamen contenderim, die excepto eos ullo modo adhaesisse moribus Judaicis. Hoc enim si fecissent, certe Victor Polycrati objicere non omisisset. Atqui neque Eusebius neque Polycrates in epistola sua tale commemorant opprobrium. Quare Asiani pascha celebrasse mihi videntur Judaico quidem die, sed more christiano. Christianum autem pascha est Christus ipse, qui pro totius mundi peccatis immolatus est cujusque corpus et sanguis in coena dominica fidelibus praebentur edenda. Itaque Asiani pascha ea ratione celebrabant, ut die quarto decimo redemptionis per Christum nobis paratae recordati sacram novi foederis coenam paschalem admini-

---

[1] vid. p. 27 sq. et p. 32.

strarent. Vides igitur, omnino me non negare, imprimis mortis Christi eos hoc die esse recordatos. Ut enim in singulis quibusque coenae sacrae administrationibus memoria mortis Christi repetebatur, ita etiam hoc die illud factum esse libenter concedo. At hoc nego, Asianos hujus diei celebrationem instituisse, quia hoc die Dominus cruci esset affixus. Hanc enim sententiam fontes plane refellunt. — Quaerentibus autem, unde hujus diei celebratio originem duxerit et quanam re impulsi Asiani eam instituerint, ecclesiae christianae historiam puto responsum dare satis probabile. Haec enim nos docet, non ita raro factum esse, ut gentes ad sacra christiana conversae pristina sua sollemnia non plane relinquerent, sed potius ea mutarent atque in aliam quasi verterent naturam, ita ut tempore quidem celebrationis retento pristinam tamen abjicerent ejus naturam indolemque ei tribuerent christianam. Quo simili modo sollemnia Judaica cum christianis videntur esse mutata. Itaque Asiani tempus quidem antiqui paschatis retinebant, res autem Judaicas cum christianis mutantes pro agni paschalis immolatione Christi mortis memoriam recolebant atque pro Judaica coena paschali edebant sacram coenam christianam, corpus et sanguinem ipsius Christi. Nolebant enim pristinam consuetudinem suam plane relinquere; neque tamen poterant integrum retinere ipsum morem Judaicum. Quamobrem et illam erga patrium morem pietatem et christianae fidei integritatem ita servabant, ut in rerum Judaicarum locum eas substituerent christianas, quae illis responderent, vel potius quas inter atque illas eadem intercederet ratio, quae inter ipsam rem ejusque imaginem. Ut enim sacrificium paschale simulacrum erat immolationis Christi, ita coena paschalis simulacrum erat coenae dominicae. Atque hae res christianae eo facilius in Judaicarum illarum locum poterant substitui, cum eodem fere tempore Christus crucifixus atque sacra coena in-

stituta esset, quo veteris testamenti pascha immolatum est coenatumque. — Quo tempore autem consuetudo Judaica transierit in christianam, satis certe dijudicari non potest. Protulit quidem Polycrates inter suae consuetudinis auctores Joannem et Philippum apostolos. Cum autem nihil dicat, nisi eos quoque observasse quartum decimum primi mensis diem, non satis certum est, utrum illi hunc diem observaverint more Judaico an christiano. Atque sane cogitari potest, Joannem celebrasse, quoad omnino extra urbem sacram fieri potuit, pascha Judaicum. Quamquam mihi quidem probabilius videtur, jam Joannem apostolum diem quartum decimum eodem modo celebrasse quo Polycratem. Hic enim ne uno quidem verbo indicat, inter ipsius atque Joannis consuetudinem quidquam discriminis intercessisse. Quare a vero haud alienum erit, jam apostolorum aetate in ecclesiis Asiae christianis Judaicum morem transiisse in christianum. Utrum autem Joannes, cum in Asiam veniret, hanc consuetudinem ibi jam invenerit, an ipse instituerit, equidem haud decernam. — At hoc certe ex his omnibus apparet, in ecclesiis Asianis Judaeochristianos non ita paucos neque infirmos fuisse. Etsi enim consuetudo illa cum Judaeorum paschate nihil nisi diem commune habebat, tamen e more Judaico prodierat neque omnino potuerat institui nisi ab iis, qui antea professi erant fidem Judaicam. Itaque statuendum erit, numerum eorum in ecclesiis Asianis fuisse haud ita exiguum; id quod optime convenit cum iis, quae de ecclesiae Ephesinae primordiis in actis apostolorum (c. 18, 18 sqq. 19, 1 sqq.) referuntur, ubi legimus, Ephesi non solum Graecos, sed etiam Judaeos se convertisse ad fidem christianam[1]. Paulus autem apostolus, quamvis nollet, christianos obstrictos se habere lege Judaica, tamen

[1] cf. BLEEK, *Beiträge*, p. 161. — *Einleitung in d. N. T.*, p. 190.

certe non omnes mores Judaicos radicitus exstirpavit. Imo ipse — ut in actis quidem apostolorum narratur — sollemnia celebrabat Judaica. Minime igitur mirum est, in ecclesiis Asianis a Paulo apostolo collectis conditisque inveniri consuetudinem, quae profecta esse non potest, nisi a more Judaico.

Jam vero occidentalium quoque ecclesiarum ritum paschalem paucis exponamus; qui quamnam habuerit originem exiguitate fontium cogimur conjectare magis quam demonstrare. Nam ne de tempore quidem, quo institutus sit, satis certa habemus relata. Videtur quidem VICTOR episcopus contendisse, eam quam ipse sequeretur consuetudinem jam ab apostolis institutam esse. Cum enim Polycrates in epistola sua scripserit[1] „*καὶ γὰρ καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα στοιχεῖα κεκοίμηται κ. τ. λ.*“, colligere licebit, Victorem quidem ecclesiae Romanae sidera, Petrum et Paulum apostolos, consuetudinis suae auctores attulisse[2]. Sicut EUSEBIUS diserte dicit[3], eam quam ecclesiae occidentales observent consuetudinem ab ipsis apostolis

---

[1] Euseb. H. E. III, 31, 3. cf. V, 24, 2.

[2] Idem judicaverunt SCHWEGLER (*Nachapostol. Zeitalter*, II, 213), WEITZEL (*Christl. Passaf.*, p. 138), STEITZ (*Stud. u. Krit.*, 1856, p. 776 not. — 1857, p. 778 sq.), ABT (*La controv. pasc.*, p. 24 not.), LEEUWEN (De sacris paschal., p. 95), HILGENFELD (*Paschastreit*, p. 289 sq.). — Cum STEITZ Polycratis illa verba ex Euseb. V, 24, 2 hausisset, ubi pro „*καὶ γὰρ καί*“ scriptum est „*καὶ γάρ*“, monuit eum BAUR (*Theol. Jahrbb.*, 1857, p. 249 not. — *Zeitschr. f. wissensch. Theol.*, 1858, p. 311 sq.), ex his verbis non ea, quae Steitz voluisset, esse colligenda; nam „*καὶ γάρ*“ significare nihil nisi „etenim“. Sed tota haec inter Steitzium et Baurium controversia supervacanea erat. Nam e duabus illis quas Eusebius praebet lectionibus, V, 24, 2: *καὶ γάρ;* III, 31, 3: *καὶ γὰρ καί*, certe haec est probanda.

[3] H. E. V, 23, 1: *οὐκ ἔθους ὄντος τοῦτον ἐπιτελεῖν τὸν τρόπον ταῖς ἀνὰ τὴν λοιπὴν ἅπασαν οἰκουμένην ἐκκλησίαις, ἐξ ἀποστολικῆς παραδόσεως τὸ καὶ εἰς δεῦρο κρατῆσαν ἔθος φυλαττούσαις. — V, 25: περὶ τῆς κατελθούσης εἰς αὐτοὺς ἐκ διαδοχῆς τῶν ἀποστόλων περὶ τοῦ πάσχα παραδόσεως κ. τ. λ.*

esse profectam. Atque SOCRATES narrat[1], Romanos dixisse, se consuetudinem suam a Paulo et Petro apostolis accepisse. Similiaque habet SOZOMENUS[2]. Sed ut omnino iis, quae ab ecclesiae patribus de apostolorum aetate traduntur, non ita simpliciter fides est adjungenda, quoniam illi nimis studebant omnes ecclesiae mores institutionesque ad ipsorum apostolorum decreta referre, ita hanc quoque narrationem, cui SCHWEGLER[3] quidem et WEITZEL[4] fidem tribuunt, non satis certam neque omni fide dignam habendam esse recte mihi HILGENFELD[5] aliique videntur judicasse. Ceterum quocunque modo haec res se habet, sive jam apostolorum aetate sive postea demum consuetudo Romana exorta est, certe a vero haud aberrare mihi videor, cum statuero, occidentalem ritum illum post Asianum demum esse institutum atque occidentalis ritus auctores ad instituendum eum Asianorum demum consuetudine esse excitatos. Nam haec certe simplicior est artiusque se applicat ad morem Judaicum. Quare Romanam consuetudinem, quippe quae jam magis a more Judaico discederet, post illam demum exortam esse statuentes haud fallemur. — Sin autem consuetudo Romana ex Asiana profecta est, sequitur, summam quidem utriusque celebrationis ean-

---

[1] H. E. V, 22 (ed. HUSSEY, t. II, p. 629): *Τεσσαρεσκαιδεκατῖται δέ φασιν, ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου τὴν παρατήρησιν τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης παραδεδόσθαι αὐτοῖς· οἱ δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὰ ἑσπέρια μέρη τοὺς ἀποστόλους Παῦλον καὶ Πέτρον τὴν ἐκεῖ παραδεδωκέναι συνήθειαν λέγουσιν.* — Quibus Socrates caute adjecit: *Ἀλλ' οὐδεὶς μὲν τούτων ἔγγραφον ἔχει παρασχεῖν τὴν περὶ τούτων ἀπόδειξιν.*

[2] H. E. VII, 19 (ed. HUSSEY, t. II, p. 741): *οἱ πρὸς δύσιν ἱερεῖς οὐκ ᾤοντο δεῖν Παύλου καὶ Πέτρου τὴν παράδοσιν ἀτιμάζειν.*

[3] *Montanismus,* p. 199. — *Nachapostol. Zeitalter,* II, 211.

[4] *Christl. Passafeier,* p. 136—139. 174—179.

[5] *Paschastreit,* p. 228 sq. — Etiam STEITZ (*Stud. u. Krit.,* 1856, p. 738) monuit contra Weitzelium, apostolicam consuetudinis Romanae originem argumentis historicis non satis certe probari.

dem fuisse[1]. Erat igitur etiam occidentalibus τὸ πάσχα celebratio, qua redemptionis per verum nostrum agnum paschalem paratae gratias agentes sacram novi foederis coenam administrabant. Atque hoc uno eorum celebratio ab Asiana differebat, quod eam non pristini paschatis die sed eo die agebant, quo omnino universa ecclesia memoriam Domini nostri repetere ejusque coenam celebrare solebat, i. e. die dominica. Itaque pascha suum non ipso quarto decimo die sed ea die dominica celebrabant, quae quartum decimum sequebatur. Hic enim Domini nostri resurrectionis dies neque ille Judaici paschatis dignus iis videbatur, quo novum pascha agerent christianum. — Quod si recte judicavimus, sequitur, hujus diei celebrationem initio non proprie nec praecipue institutam esse in memoriam resurrectionis Christi; sed, ut apud Asianos, in memoriam potius redemptionis ipsius. Quod etiam eo confirmatur, quod Eusebio auctore inter Asianas ceterasque ecclesias de eodem paschate certatum est, ab illis die quarto decimo celebrato, ab his autem die resurrectionis; quod profecto fieri non potuit, si proprium et praecipuum occidentalium celebrationis consilium fuisset resurrectionis Christi memoria. Hanc enim ab Asianis die quarto decimo non celebratam esse luce est clarius. Quare apparet, summam celebrationis occidentalibus non fuisse memoriam resurrectionis, sed potius pascha christianum eo, quem explicavi, sensu. Atque jam etiam intelligimus, quomodo fieri potuerit, ut occidentales sollemnia sua pascha nominarent. Si enim proprie memoriam resurrectionis Christi egissent, neutiquam explicari posset — neque quisquam adhuc explicavit —, qua de causa hanc celebrationem pascha appellavissent. Cum

[1] Hoc etiam Eusebii narratione probatur, quae de eodem paschate ab utrisque certatum esse evidenter nos docet.

autem illam omnino non proprie nec praecipue celebrarent, sed potius id quod ostendimus pascha, jam nomen rei fuisse vere consentaneum satis apparebit. — Posterioribus quidem temporibus resurrectionis memoria magis magisque obtinuit primum locum. Hoc autem ab initio certe non ita se habebat. Imo ex Eusebii de paschate libro satis superque liquet, ne ejus quidem temporibus resurrectionis memoriam summam celebrationis esse habitam [1].

Cum igitur de sollemnibus occidentalium breviter disputaverimus, etiam de jejuniis eorum pauca sunt exponenda. Atque ex Irenaei quidem verbis, quae apud Eusebium leguntur, videmus, ejus aetate magnam fuisse hujus consuetudinis varietatem. Dicit enim [2]: *Οὐδὲ γὰρ μόνον περὶ τῆς ἡμέρας ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς νηστείας. Οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας· οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινάς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν.* Quae verba docent, tum temporis nondum firmum neque ab omnibus receptum exstitisse jejunandi morem. Alii enim per unum, alii per duos, alii per plures etiam dies, alii denique per quadraginta horas solebant jejunare. E quibus illos quidem, qui per unum tantum diem jejunabant, Asianos fuisse jam supra conati sumus probare. Qui autem fuerint, qui ceteros jejunandi modos secuti sint, testibus certis deficientibus vix jam poterit explorari. Nisi forte e quibusdam Tertulliani verbis id nobis colligere licet, ejus aetate plurimas ecclesias per duos dies jejunandi morem observasse. Ait enim de catholicis aetatis suae ecclesiis (de jejun. c. 2): „Certe in evangelio illos dies jejuniis determinatos putant, in quibus

[1] Cf. quae initio hujus dissertationis de notione vocabuli pascha explicavi.

[2] Euseb. H. E. V, 24, 12.

ablatus est sponsus, et hos esse jam solos legitimos jejuniorum Christianorum"[1]. E quibus sane effici videtur, plurimas ecclesias ante pascha celebrandum iis tantum diebus jejunasse „in quibus ablatus est sponsus", h. e. diebus parasceves et sabbatis. Certe autem ex Irenaei verbis illis manifestum est, tum temporis non ita multos dies jejuniis fuisse dicatos. — Sed paulo post hoc jejunandi tempus magis magisque est dilatatum. Atque jam Dionysii episcopi temporibus, medio saeculo tertio, Alexandriae per sex dies, licet non eodem modo ab omnibus, fuisse jejunatum haec ejus verba docent[2]: *μηδὲ τὰς ἓξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως μηδὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν*[3] *ἄσιτοι διατελοῦντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδεμίαν· καὶ τοῖς μὲν πάνυ διαπονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερθέσεσιν, εἶτα ἀποκάμνουσι καὶ μόνον οὐκ ἐκλείπουσι, συγγνώμη τῆς ταχυτέρας γεύσεως· εἰ δέ τινες οὐχ ὅπως οὐχ ὑπερτιθέμενοι, ἀλλὰ μηδὲ νηστεύσαντες ἢ καὶ τρυφήσαντες τὰς προαγούσας τέσσαρας, εἶτα ἐλθόντες ἐπὶ τὰς τελευταίας δύο καὶ μόνας ἡμέρας, αὐτὰς ὑπερτιθέντες, τήν τε παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον, μέγα τι καὶ λαμπρὸν ποιεῖν νομίζουσιν, ἂν μέχρι τῆς ἕω διαμείνωσιν, τούτους οὐκ οἶμαι τὴν ἴσην ἄθλησιν πεποιῆσθαι τοῖς τὰς πλείονας ἡμέρας προσησκηκόσι.* E quibus hoc quoque apparet, non defuisse Alexandriae, qui a communi per sex dies jejunandi more discedentes etiamtum per duos tantum dies jejunia facerent. — Eusebii vero aetate jejunia jam ad quadraginta dies vel potius ad sex hebdomadas dilatata fuisse, ex his ejus verbis apertum est[4]: *μετὰ τὸ πάσχα τὴν πεντεκοστὴν ἐν ἑβδομάσιν ἑπτὰ τελείαις ἑορτάζομεν, τὸν μὲν πρότερον αἰῶνα τῆς πρὸ τοῦ πάσχα τεσσα-*

---

[1] Vid. Steitz, *Stud. u. Krit.* 1856, p. 750 sq.

[2] sqd. Weitzel, *Passaf.* p. 212. — Hilgenfeld, *Paschastr.* p. 342 Vi.

[3] *ὑπέρθεσις* est acrior quidam et austerior jejunandi modus.

[4] De pasch. c. 5. (Mai Nov. patr. bibl. IV, p. 212.)

ρακονθημέρου συνασκήσεως ἐν ἓξ ἑβδομάσιν ἀνδρισάμενοι. — Quod idem tum temporis Alexandriae quoque factum esse Athanasii epistolae festales[1] docent, quarum fere omnium in fine commendantur quadraginta dierum jejunia; velut in fine epistolae secundae (quae scripta est anno p. Chr. n. 330), tertiae (a. 331), sextae (a. 334), septimae (a. 335), decimae (a. 338), etc. — Verumtamen non ab omnibus ecclesiis haec consuetudo tum recepta esse videtur. Etenim usque ad Socratis tempora, h. e. usque ad quinti saeculi initium, multiplicem fuisse jejunandi consuetudinem, haec ejus verba demonstrant[2]: *Αὐτίκα τὰς πρὸ τοῦ πάσχα νηστείας ἄλλως παρ᾽ ἄλλοις φυλλατομένας ἐστὶν εὑρεῖν· οἱ μὲν γὰρ ἐν Ῥώμῃ τρεῖς πρὸ τοῦ πάσχα ἑβδομάδας πλὴν σαββάτου καὶ κυριακῆς συνημμένας νηστεύουσιν. Οἱ δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι καὶ οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸ ἑβδομάδων ἓξ τὴν πρὸ τοῦ πάσχα νηστείαν νηστεύουσι τεσσαρακοστὴν αὐτὴν ὀνομάζοντες. Ἄλλοι δὲ παρὰ τούτους ἄλλοι πρὸ ἑπτὰ τῆς ἑορτῆς ἑβδομάδων τῆς νηστείας ἀρχόμενοι καὶ τρεῖς μόνας πενθημέρους ἐκ διαλειμμάτων νηστεύοντες οὐδὲν ἧττον καὶ αὐτοὶ τεσσαρακοστὴν τὸν χρόνον τοῦτον καλοῦσι.* E quibus hoc imprimis dignum est quod notetur, Romae etiam quinto saeculo per tres tantum hebdomadas fuisse jejunatum; quod quin verum sit, non est cur dubitemus; cum Socrates non incertus nec fide indignus habendus sit rerum auctor[3]. — Eandem denique jejunandi varietatem testatur Sozomenus, cum haec nobis tradat[4]: *Καὶ τὴν πρὸ ταύτης δὲ*, (scil. ante diem resurrectionis) *καλουμένην τεσσαρακοστήν, ἐν ᾗ νηστεύει τὸ πλῆθος, οἱ μὲν εἰς ἓξ ἑβδομάδας ἡμερῶν λογίζονται, ὡς Ἰλλυριοὶ καὶ οἱ πρὸς δύσιν, Λιβύη τε πᾶσα καὶ Αἴγυπτος σὺν τοῖς Παλαιστινοῖς· οἱ δὲ ἑπτά, ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ*

---

[1] Mai, Nov. patr. bibl. VI, 1.
[2] H. E. V, 22 (ed. Hussey, t. II, p. 630).
[3] Cf. Herzog *RE.* XIV, p. 527 sq. — Baur, *Epochen d. kirchl. Geschichtschrbg.* (1852), p. 27.
[4] H. E. VII, 19 (ed. Hussey, t. II, p. 743 sq.)

ἔθνεσι μέχρι Φοινίκων· ἄλλοι δὲ τρεῖς σποράδην ἐν ταῖς ἓξ ἢ ἑπτὰ νηστεύουσιν· οἱ δὲ ἅμα τρεῖς πρὸ τῆς ἑορτῆς συνάπτουσιν· οἱ δὲ δύο, ὡς οἱ τὰ Μοντανοῦ φρονοῦντες. E quibus illos quidem, qui „*ἅμα τρεῖς πρὸ τῆς ἑορτῆς συνάπτουσιν*“, Romanos esse, e Socrate cognovimus.

Sed jam egressi sumus eos quos dissertationi nostrae constituimus fines. Neque enim de antiquae omnino ecclesiae sed de secundi tantum saeculi ritibus paschalibus disserere nobis in animo erat. Redeamus igitur ad propositum atque quaeramus, quae tandem fuerit jejuniorum occidentalium causa et consilium. Qua de re mihi quidem persuasum est, occidentales jejunia sua non alio consilio instituisse atque Asianos. Cum enim sollemnia eorum, quod ad rem attinet, prorsus eadem fuerint atque Asianorum, a vero vix aberrabimus statuentes, etiam jejunia eorum eodem instituta esse consilio. Asianorum autem jejunia jam demonstravimus non instituta esse in memoriam dominicae passionis. Nam cum Dominum nostrum quinto decimo demum die mortuum esse statuerent, jejunia autem jam quarto decimo die solverent, luce est clarius, jejunia ab iis non observata esse in memoriam Domini nostri passionis. Quare judicavimus, eos jejunasse praeparationis causa, ut sincero pioque animo ad sollemnia facienda accederent. Atque idem hoc nunc statuerim de occidentalium jejuniis, id quod fontium quidem relatis si non aperte probatur at certe non refellitur. Imo favent huic sententiae nostrae, quae ex Eusebio et Athanasio supra attulimus[1]; e quibus patet, illorum quidem temporibus jejunia praecipue praeparationis causa esse observata. Et quamquam idem Eusebius docet, praeter hanc causam etiam in passionis dominicae memoriam jejunatum esse[2],

---

[1] p. 51 sq.

[2] De pasch. c. 11: *παρασκευὴ μὲν ἡμῖν ἔστω νηστεία, πένθους σύμβολον, τῶν προτέρων ἡμῖν χάριν ἁμαρτημάτων καὶ μνήμης ἕνεκα τοῦ σωτηρίου πάθους.*

tamen nihil nos impedit, quominus statuamus, id quod ipsarum rerum naturae consentaneum esse judicavimus, ab initio quidem haec jejunia praeparationis causa esse instituta[1]. Postea autem, idque jam satis antiquis temporibus, sane, id quod minime negamus, jejunia illa etiam ad Domini nostri passionem revocata sunt iisque hoc quoque tributum est consilium, ut per ea recordaremur Servatoris nostri passionis ejusque mortis salutaris. Hoc autem eo facilius fieri potuit, cum coena paschalis quotannis haberetur die resurrectionis. Jam enim ipsarum rerum natura paene postulabat, ut diebus antecedentibus, qui jejuniis dicati erant, memoria mortis Christi repeteretur. Itaque jam Tertulliani temporibus per eos duos

---

[1] Aliam et miram profecto jejunandi causam indicant constitutiones apostolorum, in quibus haec leguntur (vid. Hilgenf. Nov. test. extra canon. recept. IV, 88): *παρήγγειλεν οὖν ἡμῖν αὐτὸς νηστεύειν τὰς ἓξ ἡμέρας ταύτας διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων δυσσέβειαν καὶ παρανομίαν, πενθεῖν αὐτοὺς καὶ ὀδύρεσθαι παρακελευσάμενος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν.* — Quae eadem in didascalia apostolorum syriaca ita leguntur (a Merxio in nostrum sermonem translata, apud Hilgenf. l. l.): *„Er sprach aber zu uns, indem er uns lehrte: Nicht um meinetwillen fastet ihr diese Tage (oder bedarf ich, dass ihr eure Seele demüthigt?), sondern wegen eurer Brüder habt ihr dieses gethan und pflegt dies zu thun in diesen Tagen, in welchen ihr fastet."* — — *„Darum wisset, meine Brüder, dass ihr unser Fasten, welches wir am Pascha fasten, deshalb fastet, weil unsere Brüder nicht gehorcht haben"* etc. — cf. etiam quae Epiphanius (haer. 70, 11) e constitutionibus apostolicis Audianorum affert: *ὅταν ἐκεῖνοι* (scil. Judaei) *εὐωχῶνται, ὑμεῖς νηστεύοντες ὑπὲρ αὐτῶν πενθεῖτε, ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς τὸν Χριστὸν ἐσταύρωσαν.* — Videmus igitur, jejunandi causam a multis eam esse habitam, quod Judaei salutari evangelii doctrinae non credidissent, sed Dominum vitae cruci affixissent; itaque jejunia fieri propter eorum exitium. Sed vix quisquam crediderit, hanc ob causam revera ab initio jejunia esse instituta. Quamvis enim evangelium nos doceat, inimicos esse amandos, tamen parum probabile est, christianos antequam sollemnia sua facerent jejunia observasse atque luxisse propter inimicorum suorum exitium. At hoc certe e verbis illis apparet, jejunia paschalia ab initio minime instituta esse in memoriam dominicae passionis.

dies jejunabatur, per quos olim Dominus noster in sepulcro quieverat; posteaque Dionysii Alexandrini temporibus tota hebdomas memoriae passionis Christi consecrata est. Atque hinc etiam factum est, ut duo illi vel sex dies, qui resurrectionis diem antecedebant, dies paschatis nominarentur; id quod apud Athanasium et Epiphanium invenimus[1]. Cum enim hi dies memoriae immolationis Christi, veri nostri agni paschalis, consecrati essent, haud incommode sane appellati sunt dies paschales. Inter quos imprimis unus, parasceves dies, excellebat, quippe quo Dominus noster mortem subiisset; quare Tertullianus de uno tantum die paschali loquitur (de orat. c. 18: die paschae, quo communis et quasi publica jejunii religio est). Videmus igitur, non solum resurrectionis diem, ut quo coena paschalis celebraretur, sed etiam dies antecedentes, ut qui memoriae passionis Christi dicati essent, appellatos esse dies paschales. Illa autem, quae nunc ab omnibus fere recepta sunt, nomina, *πάσχα σταυρώσιμον* et *πάσχα ἀναστάσιμον*, veteribus ecclesiae scriptoribus prorsus ignota sunt; ac videntur mihi recentioribus demum temporibus a viris doctis esse inventa.

Investigata jam, quoad per fontium exiguitatem licebat, utriusque et orientalis et occidentalis consuetudinis causa et natura adumbremus breviter etiam controversiarum, quae inter utriusque defensores exortae sunt, historiam. Atque primum quidem de utroque ritu disputatum est, cum Polycarpus Smyrnensis Aniceti visendi causa Romam venisset[2]. Hi autem, quamquam neuter ab altero commotus est, ut a consuetudine sua desisteret, tamen amicitiae vincula discindere noluerunt; sed

[1] Vid. supra p. 8 sq.
[2] Euseb. H. E. V, 24, 16 sq.

servata tum quidem ecclesiae pace alter ab altero discessit. At paulo post, cum, ut videtur, consuetudo Romana etiam in nonnullis Asiae ecclesiis recepta esset, anno fere p. Chr. n. 170 Laodiceae inter utriusque moris defensores certatio exorta est, qua commotus est Melito Sardensis, ut librum de paschate conscriberet[1], Asianorum consuetudinem certe commendans. Contra quem Apolinarius, episcopus Hierapolitanus, suum de paschate librum scripsisse videtur, quo defenderet morem Romanorum; sicut etiam Clemens Alexandrinus Melitonis libro excitatus[2] ad tuendum occidentalium ritum de paschate librum composuit. Interea autem consuetudo Asiana Romam videtur irrepsisse. Nam Blastus ille, qui inter a. 180 et 190 p. Chr. n. Romae versabatur[3], absque dubio Asianam consuetudinem defendit[4]. Atque haec Asianae consuetudinis in ipsam Romae ecclesiam translatio videtur causa fuisse magnae illius inter Romam atque Asiam contentionis[5]. Jam enim Victor episcopus Romanus ab Asianis, quibus Polycrates episcopus Ephesinus praeerat,

---

[1] Euseb. H. E. IV, 26, 3.

[2] Euseb. H. E. IV, 26, 4.

[3] Vid. Weitzel, *Passaf.* p. 86.

[4] Pseudo-Tertullianus haec quidem de eo refert, adv. haer. c. 22 (Oehler, Corpus haereseolog. I, 278): „Est praeterea his omnibus etiam Blastus accedens, qui latenter Judaismum vult introducere. Pascha enim dicit non aliter custodiendum esse, nisi secundum legem Moysi XIV. mensis. Quis autem nesciat quoniam evangelica gratia evacuatur, si ad legem Christum redigit?" Sed haec Pseudo-Tertulliani verba minime probant, Blastum obstrictum fuisse erroribus Judaicis. Imo ubi recordabimur, Romanae consuetudinis defensores omnino Asianis Judaica studia crimini dedisse — sicut Eusebius aperte dicit (Vit. Const. III, 5, 1), Asianos contendisse, „ἕπεσθαι δεῖν τῇ Ἰουδαίων συνηθείᾳ" —, vix aliud statuemus, nisi Blasti illius Judaismum non diversum fuisse a Judaismo universae ecclesiae Asianae; quod idem judicaverunt Leeuwen (de sacr. pasch. p. 69—81), Hilgenfeld (*Paschastr.* p. 283—285), Wallon (*Godgel. bijdr.* 1861, p. 73). Cf. etiam Lipsius, *Zur Quellenkritik d. Epiphanios,* p. 12 sq.

[5] De qua vid. Euseb. H. E. V, 23—25.

poposcit, ut consuetudinem suam relinquentes ceterarum ecclesiarum ritum reciperent. Quod cum Asiani recusarent, Victor eos ab ecclesiarum communione exclusit, Irenaeo hanc ejus superbiam graviter vituperante. Asianos vero Romae ἑτεροδόξους declaratos HIPPOLYTUS et PSEUDO-ORIGENES impugnaverunt in libris suis adversus haereticos scriptis. Licet autem Asianorum consuetudo tam vehementer impugnaretur, tamen ab ea non recesserunt, donec synodus Nicaena eam derelinquendam esse decrevit[1]. Atque ne hoc quidem synodi Nicaenae decretum omnes Asiae ecclesias commovit, ut a consuetudine sua desisterent. Imo Theodoreti temporibus, quinto p. Chr. n. saeculo, invenimus quasdam etiam exstitisse quartodecimanorum reliquias; quamquam tum temporis Theodoreto teste jam paene exstincti erant[2]; atque paulo post consuetudo eorum plane videtur evanuisse.

Extremum nunc restat, ut breviter etiam exponamus, quaenam intercedat ratio inter nostram de controversia paschali quaestionem atque quaestionem de Joannei evangelii authentia. Qua de re initio hujus dissertationis demonstratum est omnino quatuor adhuc propositas esse sententias. Quarum eam quidem, quam quarto loco retuli, WEITZELII dico et STEITZII et aliorum, fontium locis minime probari, tota quaestione mea demonstrasse mihi videor. — Atque ne ei quidem, quam secundo loco memoravi, adstipulari possum. Nam mihi quidem est persuasissimum, eam quae de tempore mortis Christi est inter synoptica evangelia atque Joannem differentiam nulla arte exegetica tolli

[1] Euseb. Vit. Const. III, 18, 1. — De pasch. c. 8 (MAI, Nov. patr. bibl. IV, 214).

[2] Haer. fab. comp. III, 6.

posse. Joannes enim eadem perspicuitate refert, Christum cruci affixum esse die quarto decimo, qua synoptica evangelia referunt, hoc factum esse die decimo quinto. Qua de re cum hoc loco non amplius disputari possit, sententiae meae testem et auctorem ex omnibus unum Bleekium afferam, qui hanc differentiam nullo modo solvi posse evidenter mihi videtur demonstrasse[1]. — Sed ea quoque sententia, quam primo loco exposui, Baurii, Hilgenfeldii, aliorum, minime recta esse mihi videtur. Persuasum enim habeo, controversiae paschalis historia Joannei evangelii authentiam nequaquam infringi. Sane enim, si Asiani sollemne suum paschale in memoriam ultimae Jesu Christi coenae instituissent, grave hoc argumentum esset, quo quartum evangelium non a Joanne apostolo profectum esse probaretur. Rem autem non ita se habere, e commentatione nostra apparebit. Nusquam enim refertur, Asianorum sollemnia in memoriam ultimae Jesu Christi coenae esse instituta. Demonstravimus potius, probabile esse, Asianos pascha suum christianum illo die celebrasse, quoniam hujus diei observatio praescripta erat veteris testamenti lege; neque omnino hanc celebrationem instituentes rationem eos habuisse chronologiae evangelicae. Hanc igitur celebrationem Joannes apostolus observabat; cui consuetudini apertum est minime repugnare, quod in evangelio suo refert, Christum quarto decimo die mortem subiisse. Polycarpus enim et Polycrates nihil referunt, nisi Joannem apostolum observasse hunc diem quartum decimum. Ideo autem hunc diem eum observasse, quia eodem Dominus noster ultimam coenam habuerit, nusquam refertur. Postea sane, Apolinarii et Polycratis temporibus, cum jam inter utriusque consuetudinis defensores contentio exorta esset, Asiani ad defen-

[1] *Beiträge zur Ev.-Krit.* p. 33—37. 107—134.

dendam consuetudinem suam Domini nostri exemplum proferebant, qui ipse illo die pascha suum celebraverit; quare sibi quoque idem esse faciendum. Sed tum omnino omnia conquisita sunt argumenta, quibus suam quisque consuetudinem tueretur. Itaque nos non offendet, Asianos e synopticis evangeliis id argumentum repetiisse, quod ad suam consuetudinem muniendam viderent idoneum. Joannem autem apostolum diem illum observasse, utpote quo Dominus coenam suam celebraverit, historicis quidem argumentis neutiquam potest probari. Quamobrem nostro jure judicabimus, ex Asianorum consuetudine paschali prorsus nihil colligi posse contra evangelii Joannei authentiam. — Atque iis igitur assentiendum esse puto, quorum sententiam memoravi loco tertio. Neque tamen plane mea cum illorum sententia convenit. Nam plurimi eorum, e quibus imprimis Bleekium nomino, censuerunt, Asianos pascha celebrasse, quoad omnino fieri potuit, more Judaico. Contra equidem existimo, in die quidem observando respexisse eos veteris testamenti legem; ipsam autem eorum celebrationem naturam habuisse mere christianam.

Theses.

I.

Quae leguntur Rom. 16, 1—20 data sunt ad ecclesiam Ephesinam.

II.

Epistola quae dicitur „ad Ephesios“ eadem est cum illa a Paulo Col. 4, 16 memorata.

III.

Epistola quae dicitur „ad Ebraeos“ data est ad ecclesiam Romanam.

IV.

Loco I Petr. 3, 19 doctrina de Christi ad inferos descensu non inest.

V.

Petrum apostolum unquam Romam venisse certis argumentis comprobari non potest.

VI.

Ethices christianae principia rerum adiaphorarum quae dicuntur notionem non admittunt.

CONSTITUTIONES APOSTOLORUM.

P. A. DE LAGARDE

EDIDIT.

SUMTIBUS EDITORIS. FORMIS TEUBNERIANIS.

LIPSIAE
B. G. TEUBNER.

LONDINII
WILLIAMS & NORGATE.

1862.

Constitutionum*) apostolicarum codices quatuor**) sunt:

w petropolitanus graecus 254 p 1^a—138^b, scriptus anno 1111, foliorum 149. antea Petri Dubrowsky fuerat, Montefalconii tempore coislinianus 212 (Montfaucon bibl coisl II p 271), in cuius locum menologii graeci partem nescio quam suffectam inveni, quum anno 1853 ineunte Parisiis conferre vellem. quibus autem hominibus debeam ut tandem Petropoli inventum excutere ipse possem, id hoc loco silentio praetereundum esse credo, ne non tam gratus esse quam illorum benevolentia gloriari velle videar.

x vindobonensis historicus graecus 46 p 2^a—184^b, ab Augerio de Busbecke Constantinopoli comparatus, foliorum 195, quorum quae constitutiones continent saeculo XIV scripta sunt. Lambeck VIII p 951 ed Kollar. folia nonnulla a bibliopego transposita sunt, nam 153—160 esse debent ante 145—152.

y vindobonensis historicus graecus 47 p 1^a—124^b, chartaceus, foliorum 183, saeculo XVI a pluribus librariis exaratus, quorum is qui partem priorem (1—75) scripsit in parte altera correctorem egit. ad Sebastiani Tengnagelii bibliothecam pertinuerat. Lambeck VIII p 958.

---

*) opus inscribitur *αἱ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διατάξεις* et paulo superius ΑΡΧ ΣΥΝΘΩ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ in w, *διαταγαὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίων ἐπισκόπου τε καὶ πολίτου καθολικὴ διδασκαλία διὰ βιβλίων ὀκτώ* in prima pagina Turriani [accentus addidi], qui singulis foliis *Διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων* praeposuit. x singulis tantum libris titulos praemittit, sed 1^b a manu recentiori legitur *διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων συγγραφεῖσαι περὶ κλήμεντος πάππα ῥώμης καὶ μαθητοῦ πέτρου τοῦ ἀποστόλου*. e codicibus syriacis musei britannici didici *διδαχὰς τῶν ἀποστόλων* plane diversos libros esse, quos Guilelmus Cureton sibi edendos reservari voluit.

**) quum Middlehilliae apud Thomam Phillippsium codicem quintum inveniri audivissem, hunc initio eundem esse ac coislinianum Parisiis ablatum credebam: quod postquam aliter se habere intellexi, omnia movi ut Middlehilliae conferre ipse possem, sed ne id quidem explorare potui, utrum sit aliquis codex constitutionum phillippsianus necne.

utriusque libri vindobonensis collationem Ioh Clericus editioni Cotelerii anno 1724 repetitae inseruit; hac quantum mea praestet ab aliis explorari quam a me ipso praedicari malo.

z parisinus graecus 931 (e colbertino 4491 regius 2874) p 5ª—194ᵇ, chartaceus, saeculi XVI, foliorum 204. a bibliopego male compactus est, nam foliorum hic debet ordo esse: 5—97. 138—145. 130—137. 122—129. 114—121. 106-113. 98—105. 146—194.

in quibus codicibus quae ante emendationem legebantur literis WXYZ additis adnotavi, quid in singulis desit ex tabula sequenti perspicietur:

w 209,8 *μετὰ* — 224,5 *λήψεως*
229,10 *δόξα* — 261,27 *διακόνοις*
266,23 *περὶ* — 267,22 *διδασκαλεῖον*
271,2 *εἰ* — 276,3 *ἀμήν*
277,21 *εἰ* — 281,9 *θεοῦ*
y 1,1 *οἱ* — 3,22 *ἀνὴρ*
z 1,1 *οἱ* — 25,25 *νοῖς*
229,15 *ἐπουράνιε* — 281,9 *θεοῦ*.

ad codices accedit

t editio princeps a Francisco Turriano anno 1563 curata *Venetiis ex officina Iordani Zileti.* hanc diu frustra quaesitam e bibliotheca gottingensi benevole permissam contuli, quum a Cotelerio eam nunquam ne visam quidem esse intellexissem*). Turrianus se tres codices habuisse scribit: *ἓν μὲν παλαιὸν ἀπὸ τῆς καλαβρίας τῆς τὸ παλαιὸν μεγάλης ἑλλάδος καλουμένης, ὃ εὗρον ἐγὼ ἐν τῇ μονῇ τῆς νέας ὀδηγητρίας τῇ τοῦ πατρὸς νῦν ἐπικαλουμένῃ* (*satis quidem antiquum et recte scriptum, sed libro octavo inchoato et imperfecto,* [quod] .... *in Calabria inveneram in bibliotheca monasterii quod vocant πατῆρος B. Mariae sacri, quam incolae νέαν ὀδηγήτριαν appellant. hoc ... quanta potui diligentia exscripsi et cum aliis contuli* praefat vers lat), *ἦν δὲ τοῦτο πάνυ ἀρχαῖον. ἕτερον δὲ καὶ αὐτὸ ἀρχαῖον ἀπὸ Σικελίας, ὃ ἐκεῖθεν ἐκομίσατό μοι Ἀντώνιος Αὐγουστῖνος ὁ τῆς ἰλέρδας ἐπίσκοπος* (postea archiepiscopus tarraconensis, ictus celeberrimus: *vetus quidem illud, sed non satis bene scriptum* praef vers lat). *τρίτον δ᾽ ἔτι παλαιότερον καὶ ἀκριβέστερον ἀπὸ .... Κρήτης, ὅπερ ὁ αὐτὸς τῆς ἰλέρδας ἐπίσκοπος δαψιλῶς ὠνησάμενος ἐδωρήσατό μοι· ἦν δὲ τοῦτο τοῦ σοφοῦ Ἀνδρέου τοῦ δώνου* (*cretense ut reliquis duobus melius et graece edidi et latine transtuli* praef vers lat). *μάρτυς Ζαχαρίας ἱερεὺς κρὴς ὁ σκορδύλιος ὁ ἐπιλεγόμενος μαραφαρᾶς .... νῦν ... τοῦ τῆς*

---

*) sequutus est editionem Zonarae [Paris. 1618] adhaerentem, quam P soleo vocare sed non contuli, quum mala fide principem sequatur. Cotelerii librum ipsum (1672) nunquam vidi, sed repetitum tantum a bibliopolis quaestum facere cupientibus, qui adeo neglegenter rem egerunt, ut integri versus exciderint. horum errores in commentario notari neminis interesse potest.

κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου κυρίου Ἰωάσαφ ἐπίτροπος Ἐνετίῃσι διατρίβων. τούτων δὴ τῶν τριῶν ἀντιγράφων ἓν μὲν ἦν ἀρχαιότατον καὶ ὀρθότατον, ᾧ ἐν τῇ ἐκτυπώσει σχεδὸν κατὰ πάντα ἠκολουθήσαμεν, τὰ δὲ λοιπὰ ἔχουσί τινα ἔμμικτα, τὸ μὲν πρότερον ἔξωθεν ἑρμηνείας ἕνεκεν κατὰ τὸ εἰκὸς παρά τινος φιλομαθοῦς σημειωθέντα, ἔπειτα δὲ διὰ ἀπειρεία[ν] καὶ ἀμαθία[ν] τινὸς ἀντιγραφέως ἔσω μεταβαλόντα καὶ τόπον κειμένου ἀποκληρώσαντα. οἷον ἐπαρθεὶς καὶ τυφωθεὶς ἀντὶ κεπφωθεὶς, πυκνῶς συντρέχειν ἀντὶ τοῦ πυκνάζειν, ἐπιμελούμενος ἀντὶ τοῦ ἐπιστρεφόμενος, βαπτίσατε ἀντὶ τοῦ μυήσατε, παρὰ τὸ πρέπον ἀντὶ τοῦ παρὰ τὸ ἰντρόϊτον.

codicibus accurate collatis duas librorum familias esse intellexi, quarum una in wx contineretur, in yz altera: Turrianum autem credo quum codicem alterius familiae descripsisset, locis non paucis scripturas e libro meorum wx simillimo desumptas apographo intulisse: qua re factum est ut editionis principis usus non sit nisi exiguus. ego codices wx sequutus sum, adscita tamen interdum scriptura alterius recensionis si aut wx ipsi inter se dissentirent aut unius familiae textus recentiorum Graecorum more pronuntiatus ab alterius lectione sono non differret. bene scio locos esse quibus wx erroris convinci possent, sed quum adnotationes*) alias atque criticas in hac tanta rerum ecclesiasticarum incuria addere rei familiaris tenuitate prohiberer (laudantur enim nostra, sed neque leguntur neque emuntur), omnem licentiae speciem fugere quam scripturas inferre malui quae possent ex arbitrio meo illatae videri. nam quomodo res se haberent non nunc didici, sed per multos iam annos et intellexi et non sine magna multorum offensione professus sum, ecclesiae evangelicae eam esse condicionem, ut neque vivere possit cum honore neque mori sine dedecore. qua ex calamitate emergendi unam tantum viam video: ad integros fontes redeundum est non ut superstitione liberemur sed ut religione obstringamur, eaque omnia quae intellegamus vel a Iesu dicta vel ab apostolis Iesu iubente instituta sequenda sunt, non quia placent sed quia dominus voluit. itaque haec non edo nisi ut testem protraham a quo de antiquitate christiana doceri possimus, quem quum satis iam superque libidinis habuerimus, religioni duxi ex ingeniolo meo corrigere.

---

*) libro Turriani et Cotelerii commentarios in brevius contractos subiunxissem, nisi sumptus nimii futuri fuissent. Turrianus a nemine lectus esse videtur, Cotelerius sine ulla grati animi significatione expilatus est: quo vix unquam doctiorem hominem vidi. et debetur hoc viris probis et eruditis ut quotquot se eorum similes esse cupiunt eos ab ignavis furibus defendant. ego autem ut Fr. Lucae brugensis, I. A. Bengelii, Chr. B. et I. D. Michaelium laudes praedicavi, ita spero fore ut aliquando Cotelerii et Turriani libros in debitum honorem restituam.

locos constitutionum non paucos a patribus laudari Cotelerius docuerat: nam Turrianus hoc non docuit, quum nemo ab eo didicerit. hos ego locos in commentarium non retuli, nam quanta neglegentia patres editi sunt scio*), quibus uti nemo potest nisi qui codices adhibuerit manu scriptos: codices autem scriptorum constitutiones laudantium Cotelerius non evolvit fere nisi Anastasii, ac ne eos quidem ea quam nunc poscimus diligentia excussit. haec igitur tractabuntur, si Parisios iterum adire mihi contigerit.

neque versiones ad commentarium adhiberi posse videbantur. nam de didascalia syriaca a me anno 1854 edita**) propediem singulari libro agetur: arabicam aethiopicam aegyptiacam utramque***) contuli quidem, sed quum commentarium harum scripturis distentum Teubnero imprimendum tradidissem, ipsa libri verba e vasto adnotatorum quasi gurgite vix emergebant. quumque ipsa interdum vocabula barbara producenda essent, coptica autem et aethiopica apud Teubnerum typis nullo modo exscribi possent, arabica non commode, consultius putavi haec libro germanico seponere, quo de omnibus libris Clementi romano suppositis acturus sum. iam quid ad nos ipsius Turriani versio latina? quem illum ipsum codicem in vertendo sequutum esse supra vidimus, quem typographus imprimendum accepisset. Ioannis Karoli Bovii episcopi ostunensis interpretatio (*Venetiis* anno 1563 *ex officina Iordani Zileti* edita) quum aliquotiens repetita passim obvia sit, facile ab eis conferri poterit qui mensium aliquot iactura discere volent quae ex codicibus a me collatis homines minus laboriosi uno in conspectu videre contenti erunt.

Davidis nomen codices semper δᾶδ scribunt. accentuum et interpunctionis discrepantiam adnotavi si sensus simul mutaretur. iota subscriptum nunquam adest in x, fere nunquam in t et priore parte y: adscribitur in w. quod omissum ubi poni debebat praeterii, positum ubi non scribendum erat notavi.

capita mea eadem sunt ac Turriani, nisi quod hunc eosdem numeros repetentem aut aliter turbantem correxi: capitum titulos a monachis profectos edere necessarium non videbatur. adnotationes eorundem paucas tantum delibavi p. 281 seqq, ceteras plane nullius pretii esse iudico.

---

*) vide modo in Hippolyto quot locos Combefisius mutaverit, neque codicum (quos nullos habebat) testimonio invitatus neque necessitate coactus: Hippolyt ed Lagarde p 1—36.

**) per aliquot annos liberum fuit viris doctis syriaca mea (excepto Xysto) vertere, explicare, ad graeca corrigenda adhibere: nunc quum neminem venia data usum esse videam et ipse in his tractandis eo progressus sim ut deo volente mox versiones et adnotationes proferre possim, nolo quemquam me invito in meos labores involare, eum autem qui contra fecerit furem esse iudicabo. sola geoponica omnibus permissa sunto.

***) vide reliquias iuris ecclesiastici graeci a me editas p II seqq.

locos e scripturis laudatos ita indico ut in vetere testamento semper hebraicae editionis numeris utar. si evangeliorum in margine nomina adscribo, non ideo auctorem ex evangeliis sua hausisse credo. legit enim ille ni fallor harmoniam e quatuor evangeliis concinnatam *).

ceteros libros Clementi romano suppositos a me e codicum fide recensitos quanta maxima potero celeritate editurus sum, in quibus legendis quum per decem annos paene totus fuerim, spero fore ut non contemnar si recognitiones codicibus non collatis tractari non posse dixero; eum autem qui glossario clementino destitutus ad haec investiganda accedat, tempus et operam perditurum esse scio.

*) Ephraemi Syri libros non paucos habemus in sermonem armenicum versos et Venetiae anno 1836 quatuor voluminibus editos, quos quo quisque linguae armenicae imperitior fuit, eo audacius suppositos vocavit. II 5—260 legitur explicatio harmoniae evangelicae quae dicitur, a loco Ioh 1, 1 initium facientis: ut facile disci possit quaenam fuerit harmonia illa ab Ephraemo explicata. quod ego docendum mox suscipiam, si de evangeliis a Curetone editis agere potero, epistularum etiam ab Ephraemo lectarum quae quasi facies fuerit ex eodem opere III 7—265 monstraturus. sed quum linguae armenicae mentionem iniecerim, addo me, si furem non castigo qui nuperrime librum meum *zur urgeschichte der Armenier* depeculatus est, id contemtu eius et amicorum non facere. sed quid dico contemtu? quum gratus potius esse velim quod quum tertiam tantum radicum armenicarum partem a me primo recte cum indicis comparatam videret et praepositiones aliquot dumtaxat aricas in vocabulis armenicis quibuscum coaluerant indagatas, tamen me tam divitem esse credidit ut me non laedi putaret, si aliqua surriperet, et tam benevolum ut tacitum me haec passurum esse arbitraretur.

A

Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι πᾶσι τοῖς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν χριστόν· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ. θεοῦ φυτεία ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, καὶ ἀμπελὼν αὐτοῦ ἐκλεκτὸς οἱ πεπιστευκότες εἰς τὴν ἀπλανῆ θεοσέβειαν αὐτοῦ, οἱ τὴν αἰώνιον καρπούμενοι διὰ πίστεως βασιλείαν αὐτοῦ, * δύναμιν αὐτοῦ εἰληφότες καὶ μετουσίαν * ἁγίου πνεύματος, ὡπλισμένοι διὰ Ἰησοῦ καὶ ἐνεστερνισμένοι τὸν φόβον αὐτοῦ, ῥαντίσματος μέτοχοι τοῦ τιμίου καὶ ἀθώου αἵματος τοῦ χριστοῦ, οἱ παρρησίαν εἰληφότες τὸν παντοκράτορα θεὸν καλεῖν πατέρα, συγκληρονόμοι καὶ συμμέτοχοι τοῦ ἠγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ. ἀκούσατε διδασκαλίαν ἱεράν, οἱ ἀντεχόμενοι τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ, ἐκ προστάγματος τοῦ σωτῆρος, ὁμοστοίχως ταῖς ἐνδόξοις φθογγαῖς αὐτοῦ. φυλάσσεσθε, οἱ υἱοὶ θεοῦ, πάντα εἰς ὑπακοὴν θεοῦ πράσσειν καὶ γίνεσθαι ἀρεστοὶ ἐν πᾶσι κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν. ἐὰν γάρ τις ἀνομίαν μεταδιώκῃ καὶ τὰ ἐναντία τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ποιῇ, ὡς παράνομον ἔθνος τῷ θεῷ ὁ τοιοῦτος λογι-
1 σθήσεται. | ἀπέχεσθε οὖν πάσης πλεονεξίας καὶ ἀδικίας.
καὶ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου οὐδὲ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ οὐδὲ τὸν

2 - 4 Petr α 1, 2: nam etiam ῥάντισμα αἵματος 10 et εἰς ὑπακοὴν 16 eundem versum in memoriam revocant | 21 Exod 20, 17

1 πᾶσιν x | 2 ἐπὶ wx, εἰς t | 5 θεοῦ xt, χριστοῦ w | 8 οἱ + t | 8 τοῦ + t | 8 ἁγίυ t | 9 ὁπλησάμενοι w | 9 ἐνεστερνισμένοι L, ἐνστερνισάμενοι w, ἐνστερνισμένοι xt | 12 θεὸν > t | 12 πατέρα καλεῖν t | 12 συνκληρονόμοι x | 15 ὁμόστοιχον t | 15 φθονγαῖς x | 16 θεοῦ υἱοὶ t | 16 ἅπαντα t | 17 γίνεσθε xt | 17 πᾶσιν x | 17 κυρίω wx, χριστῶ t | 17 ἡμῶν > w | 19 ποιεῖ x | 22 οὐδὲ alterum wt, οὔτε x

*παῖδα αὐτοῦ οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ οὔτε τοῦ βοὸς αὐτοῦ οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ οὔτε ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν. ὅτι ἡ πᾶσα τούτων ἐπιθυμία ἐκ τοῦ πονηροῦ ὑπάρχει. ὁ γὰρ ἐπιθυμήσας τὴν γυναῖκα ἢ τὸν παῖδα ἢ τὴν παιδίσκην τοῦ πλησίον ἤδη κατὰ διάνοιαν μοιχὸς καὶ κλέπτης ἐστίν, ἐὰν μὴ μεταγνῷ, καὶ κέκριται ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα * εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. λέγει γὰρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἀνακεφαλαιούμενος καὶ στηρίζων καὶ πληρῶν τὴν δεκάλογον τοῦ νόμου ὅτι Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται Οὐ μοιχεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν (τοῦτ' ἔστιν ἐν τῷ νόμῳ τῷ διὰ Μωϋσέως ἐγὼ ἐλάλησα, νῦν δὲ ὁ || αὐτὸς ὑμῖν λέγω) Πᾶς ὅστις ἐμβλέψει εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οὕτως ἐκρίθη μοιχὸς κατ' ἔννοιαν ὁ ἐπιθυμήσας. ὁ δὲ τὸν βοῦν ἢ τὸν ὄνον ἐπιθυμήσας οὐκ ἐπὶ τῷ κλέψαι καὶ ἰδιοποιήσασθαι ἢ καὶ ἀπαγαγεῖν αὐτὰ διανοεῖται; ἢ ὁ τὸν ἀγρὸν πάλιν ἐπιθυμήσας καὶ ἐπιμείνας τῇ τοιᾷδε διαθέσει * πονηρεύεται, ὅπως δρογλυφήσας ἀναγκάσῃ τὸν ἔχοντα τοῦ μηδενὸς ἀποδόσθαι αὐτῷ; φησὶ γάρ που ὁ προφήτης * Οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνταί τι. διὸ λέγει Μὴ οἰκήσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; ἠκούσθη γὰρ εἰς τὰ ὦτα κυρίου Σαβαὼθ ταῦτα. καὶ ἀλλαχοῦ Ἐπικατάρατος ὁ μετατιθεὶς ὅρια τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς Γένοιτο, γένοιτο. διό φησιν * ὁ Μωσῆς Οὐ μετακινήσεις ὅρια τοῦ πλησίον * σου. διὰ ταῦτα οὖν φόβοι, θάνατοι, δικαστήρια, καταδίκαι παρὰ * θεοῦ τοῖς τοιούτοις ἐπακολουθοῦσι. τοῖς δὲ ὑπηκόοις θεῷ ἀνθρώποις εἰς νόμος θεοῦ*

9 Matth 5, 27. 28 | 19 Isaj 5, 8. 9 | 23 Deut 27, 17 | 29 Deut 19, 14

1 *τὸν βοῦν* et 2 *τὸ ὑποζύγιον* t | 2 *τῷ* wx, *τοῦ* t | 6 *καὶ* > t, puncto ante *ἐὰν* posito | 7 *ᾧ* wx, *δι' οὗ* t | 7 *τῷ θεῷ* + t | 11 *τῷ* > t | 11 *μωσέως* t | 12 *ἐμβλέψῃ* w | 14 *οὗτος* t | 14 *ὁ* > t | 17 *ὁ* > wX | 18 *διαθέσι* w | 18 *οὐ* + t | 19 *φησὶν* x | 20 *ἠσαΐας* + x | 20 *καὶ* .... 21 *ἐγγίζοντες* > w | 21 *ἀφέλονται* wx | 22 *τι* > x | 22 *οἰκήσεται* w, *οἰκήσητε* t | 24 *μεταθεὶς* w | 24 *τοῦ πλησίον* xt, *πατέρων* w | 24 *αὐτοῦ* > x | 25 *γένοιτο* alterum > t | 25 *φησὶ* t | 25 *καὶ* + t | 25 *μωϋσῆς* x | 26 *ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες* + t | 26 *τοῦτο* t | 27 *τοῦ* + t | 27. 28 *παρακολουθοῦσι* w, *ἐπακολουθοῦσιν* x

* ζῶν, ἀληθὴς οὗτος ἐνυπάρχει Ὃ σὺ μισεῖς ὑφ' ἑτέρου γί-
νεσθαι σοί, σὺ ἄλλῳ οὐ ποιήσεις. οὐ βούλει τῇ γυναικί
σου τινὰ ἐμβλέψαι κακῶς * εἰς διαφθορὰν αὐτῆς; μηδὲ σὺ
τῇ τοῦ πλησίον σου γυναικὶ κακοήθως ἀτενίσῃς. οὐ βούλει
σου τὸ ἱμάτιον ἀρθῆναι; μηδὲ σὺ τὸ τοῦ ἑτέρου ἄρῃς. οὐ
θέλεις πληγῆναι, λοιδορηθῆναι, ὑβρισθῆναι; μηδὲ σὺ ἄλλῳ
2 ταῦτα διαθῇς. | ἀλλὰ καταρᾶταί σε τις; σὺ εὐλόγησον αὐτόν.
ὅτι γέγραπται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν Ὁ εὐλογῶν σε
εὐλόγηται καὶ ὁ καταρώμενός σε κεκατήραται. ὁμοίως καὶ
ἐν τῷ εὐαγγελίῳ γέγραπται Εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους
ὑμᾶς. ἀδικούμενοι μὴ ἀνταδικήσητε, ἀλλ' ὑπομείνατε, ὅτι
λέγει ἡ γραφὴ Μὴ εἴπῃς Τίσομαι τὸν ἐχθρόν μου ἅ με ἠδί-
κησεν, ἀλλ' ὑπόμεινον, ἵνα σοι βοηθήσῃ ὁ κύριος καὶ ἐκ-
δικίαν ἐπαγάγῃ τῷ ἀδικοῦντί σε. καὶ γὰρ πάλιν ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ λέγει Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε
τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόν-
των * καὶ διωκόντων ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ
πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.
προσέχωμεν οὖν, ἀγαπητοί, ταῖς ἐντολαῖς ταύταις, ἵνα τέκνα
φωτὸς εὑρεθῶμεν πράσσοντες αὐτάς. βαστάζετε οὖν, οἱ
δοῦλοι καὶ * υἱοὶ τοῦ θεοῦ, ἀλλήλους. ὁ μὲν ἀνὴρ * τὴν * γυ-
ναῖκα *, μὴ ὑπερήφανος μηδὲ ἀλαζών, ἀλλ' εὔσπλαγχνος,
εὐμετάδοτος, || τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ μόνον βουλόμενος ἀρέσκειν.
καὶ ταύτην κολακεύειν ἐντίμως, σπουδάζων * καταθύμιος αὐτῇ
3 εἶναι, | μὴ καλλωπιζόμενος εἰς τὸ ἀγρευθῆναί τινα νεωτέραν
ἐπὶ σοί. εἴτε γὰρ ἀναγκασθεὶς ὑπ' αὐτῆς ἁμαρτήσεις εἰς

1 Luc 6, 31 | 8 Num 24, 9 | 10 Matth 5, 44 | 12 Prov 20, 22 | 15 Matth 5, 44. 45

1 ἁπλοῦς + t | 1 ἀληθὴς ζῶν t | 1. 2 σοι γενέσθαι t | 2 σοὶ > x | 2 σὺ > w | 2 ἄλλο w | 2 βούλῃ wx | 3 πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι + w | 4 βούλῃ x | 5 ἱμάτι W | 7 διαθῇ w | 7 σὺ > x | 9 εὐλογεῖται x | 11 ἀνταδικήσειτε w | 11 ἀλλὰ x | 12 μου > t | 13 ἀλλὰ x | 13 ἵνα σε ἐκδικήσῃ t | 16. 17 ἐπερεαζόντων x | 17 ὑμᾶς + xt | 17 διοκόντων w | 17 ὑμᾶς > t | 18 τοῖς > x | 22 οἱ + w | 22 πρὸς + t | 22 ἑαυτοῦ + t | 23 ἔστω + t, virgula sequenti deleta | 23 ὑπερηφανῶν y | 23 ἀλαζονευόμενος y | 24 μόνον > x | 25 καὶ + y | 25 καταθύμος y | 25. 26 εἶναι αὐτῇ yt | 26 ἑτέραν yt | 27 ἁμαρτήσῃς t

αὐτήν, θάνατος παρὰ θεοῦ ἐπελεύσεταί σοι αἰώνιος, ἐν αἰσθήσει κολαζομένῳ πικρῶς. εἴτε μὴ ποιήσεις τὸ μύσος, ἀλλὰ ἀποσεισάμενος αὐτὴν ἀρνήσῃ, αὐτὸ καὶ τοῦτο ἥμαρτες, εἰ καὶ μὴ ἐπ' ἴσης, μόνον δὲ τὸ διὰ τοῦ καλλωπισμοῦ σου παγιδεῦσαι γυναῖκα εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαί σου· ἐποίησας γὰρ τὴν τοῦτο παθοῦσαν διὰ τῆς ὀρέξεως μοιχευθῆναι ἐπὶ σοί. ἀλλ' οὐχ οὕτως αἴτιος ὑπάρχεις διὰ τὸ μὴ προσαποστεῖλαί σε τῇ ἐπὶ σοὶ πεπαγιδευμένῃ· οὐ γὰρ σὺ ἐπεθύμησας αὐτῆς. μὴ συνεπιδοὺς δὲ αὐτῇ ἑαυτὸν ἐλεηθήσῃ ὑπὸ κυρίου τοῦ θεοῦ τοῦ εἰπόντος Οὐ μοιχεύσεις καὶ Οὐκ ἐπιθυμήσεις. εἰ γὰρ ἐκείνη θεασαμένη σε ἢ ἀκαίρως συναντήσασα ἐπλήγη τὴν διάνοιαν καὶ προσέπεμψέν σοι, σὺ δὲ ὡς θεοσεβὴς ἠρνήσω αὐτὴν ἀπέσχου τε καὶ οὐχ ἥμαρτες εἰς αὐτήν, ἐκείνη μέντοι τὴν καρδίαν ἐτραυματίσθη, εὐμόρφου νεωτέρου ὑπάρχοντός σου καὶ κεκαλλωπισμένου ὥστε ἐρασθῆναί σου, ἔνοχος εὑρίσκῃ σὺ τοῦ ἐκείνης παραπτώματος ὡς αἴτιος αὐτῇ σκανδάλου γενόμενος καὶ τοῦ οὐαὶ κληρονόμος. διὸ δεήθητι κυρίου τοῦ θεοῦ, ὅπως μηδέν σοι κακὸν διὰ τούτου στηριχθῇ. οὐ γὰρ ἀνθρώποις σε χρὴ ἀρέσκειν εἰς ἁμαρτίαν, ἀλλὰ θεῷ εἰς ὁσιότητα, ζωῆς τε καὶ ἀναπαύσεως τῆς αἰωνίου ἀντέχεσθαι. τὸ ὑπὸ τῆς φύσεώς σοι δεδομένον ἐκ θεοῦ κάλλος μὴ προσεπικαλλώπιζε, ἀλλὰ ταπεινοφρόνως μετρίασον αὐτὸ πρὸς ἀνθρώπους οὕτως, τὴν τρίχα σου τῆς κόμης μὴ παρατρέφων, μᾶλλον δὲ συγκόπτων καὶ καθαίρων αὐτήν, ἵνα μὴ κατακνιζομένου σου καὶ ἄσκυλτον τηροῦντος τὴν κεφαλὴν ἢ καταμεμυ-

10 Exod 20, 14 | 10 Exod 20, 17 | 18 Matth 18, 7

2 κολαζομένῳ post πικρῶς yt, sed κολαζομένου y | 2 ποιήσῃς xt | 3 ἀλλ' yt | 3 ἀρτὴν y | 3 ἀρνήσει w | 3 αὐτὸ wxy, αὐτὴν cum praecedd coniunctum t | 4 ἐφ' ἴσης y, ποιήσῃς t | 5 ἐποίησες y | 6 ὠρέξεως w | 7. 8 προσάποστῆναί w | 8 σοὶ wx, σὲ yt | 9 συνεπιδιδοὺς xt | 9 ἐλεηθήσει w | 11 ἢ wxt, ἤ y | 12 προσέπεμψέ t | 13 ἀπέσχου .... 14 αὐτήν > t | 13 ἀπέχου W | 14 μὲν y | 15 νεοτέρου t | 16 εὑρίσκει y | 17 αὐτῆς Wt | 17 καὶ ..... 18 κληρονόμος > x | 18 κληρονόμ.... W | 19 διὰ τούτου κακὸν yt | 19 ἐπιστηριχθῇ w | 20 ὁσιώτητα y | 22 κάλλος ἐκ θεοῦ w | 23 αὐτῷ x | 24 οὕτω t; οὕτως cum sequentibus iungit y, x utrimque punctum ponit, t a neutro latere οὕτω sui | 24 σου post κόμης y | 24 κώμης t | 25 συνκόπτων x | 25 κατακτενιζομένου t

ρισμένου σου ἐπαγάγῃς σεαυτῷ τὰς οὕτως ἀγρευομένας ἢ
ἀγρευούσας γυναῖκας. μηδὲ ἐπιτετηδευμένῃ σοι τῇ ἐσθῆτι
χρήσῃ εἰς ἀπάτην μηδὲ ἀναξυρίδας ἢ κρηπῖδάς σου τοῖς ποσὶ
κακοτέχνως ὑπορρίψῃς, ἀλλὰ τὸ τῆς σεμνότητος καὶ τὸ τῆς
χρείας μόνον, μηδὲ χρυσήλατον σφενδόνην τοῖς δακτύλοις
σου περιθῇς, ὅτι πάντα ταῦτα ἑταιρισμοῦ τεκμήρια ὑπάρ-
χει, ἅπερ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπιτηδεύων οὐ ποιήσεις δι-
καίως. πιστῷ γάρ σοι ὄντι καὶ ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ οὐκ
ἔξεστί σοι τρέφειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ ποιεῖν σι-
σόην, ὅ ἐστι σπατάλιον ἢ ἀπόχυμα, ἢ μεμερισμένην τη-
ρεῖν οὔτε μὴν ὀγκοποιεῖν * διαξαίνειν τε καὶ πλάσσοντα οὔλην
διατιθεῖν ἢ ξανθοποιεῖν αὐτήν. ἐπείπερ καὶ ὁ νόμος ἀπα-
γορεύει φάσκων ἐν τῷ δευτερονομίῳ Οὐ ποιήσετε ὑμῖν σι-
σόην ἢ ἀναξυρίδας· χρὴ δὲ οὐδὲ γενείου τρίχα διαφθείρειν
? ‖ καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου παρὰ φύσιν ἐξαλλάσσειν.
οὐκ ἀπομαδαρώσετε γάρ, φησὶν ὁ νόμος, τοὺς πώγωνας
ὑμῶν. τοῦτο γὰρ γυναιξὶν εὐπρεπὲς ὁ κτίσας ἐποίησε θεός,
ἀνδράσι δὲ ἀνάρμοστον ἐδικαίωσεν. σὺ δὲ ταῦτα ποιῶν
δι' ἀρέσκειαν, ἐναντιούμενος τῷ νόμῳ, βδελυκτὸς γενήσῃ
παρὰ τῷ θεῷ τῷ κτίσαντί σε κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ. ἐὰν οὖν
θέλῃς θεῷ ἀρέσκειν, ἀπόσχου πάντων ὧν μισεῖ αὐτὸς καὶ
4 μηδὲν πρᾶσσε τῶν αὐτῷ ἀπαρεσκόντων. | οὐκ ἔσῃ * πωτώ-
μενος * καὶ ἀλώμενος ἐν ταῖς ῥύμαις, ἀκαιροεπόπτης τῶν

8 Tim α 6, 11 | 13 Lev 19, 27 | 16 Lev 19, 27

1 σαυτῷ y | 2 μηδὲ .... 3 ἀπάτην bis y | 2 ἐπιτηδευμένῃ w | 2 σοι wxy, σὺ t | 3 χρήσει w | 3 κριπίδας wx, κρηπίδα y | 3 ποσὶν xy | 4 κακοτέχνους y | 4 ὑπορράψῃς wt, ὑπορίψῃς y | 4 τὸ alterum > yt | 5 χρυσίλατον x | 6 ταῦτα πάντα yt | 6 ἑτερισμοῦ y | 9 ἔξεστίν x | 9 σοι > w | 9 καὶ ποιεῖν y in margine, in textu spatium vacuum | 9. 10 εἰσόην w, sed quod in σισόην mutatum videri possit, εἰς ἐνόεστιν ita cum sequentibus iunctum y, εἰς ἓν t | 10 ἔστιν xy | 10 ἀπό sequente spatio vacuo y et in margine σχημα | 10 μεριστὴν w, μερισμὴν x, cum proximo vocabulo coniunctum μερισμητήρειν y | 11 οὐδὲ yt | 11 ἢ + t | 11 διαξαίνοντά τε t | 13 ποιήσεται y | 13. 14 σεισόην wt | 14 ἢ wx, οὐδὲ yt | 14 γενίου y | 14 τρίχας y | 14 διαφθήρειν w | 16 ἀπομαδαρώσεται w | 16 φησι W | 16 πώγονας w | 17 γυναξὶν t | 17 ἐποίησεν xy | 18 ἐδικαίωσε t | 18 σὺ .... 19 ἀρέσκειαν > w | 19 διὰ t | 19 virgulam post ἀρέσκειαν > t | 19 βδελλυκτὸς w | 19 γενήσει wy | 20 τῷ prius > yt | 20 αὐτοῦ x | 22 ὡς + t | 22. 23 πετόμενος t | 23 καὶ ἐμπεριπατῶν + t | 23 ἀλόμενος t | 23 ἀκεροεπόπτης x

*κακῶς ζώντων, ἀλλὰ τῇ τέχνῃ σου ἢ τῷ ἔργῳ σου προσέχων τὰ τῷ θεῷ φίλα ἀναζήτει ποιεῖν καὶ τὰ * χριστοῦ λόγια ἀναμιμνησκόμενος διηνεκῶς μελέτα. λέγει γάρ ἡ γραφή σοι ὅτι Ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσεις ἡμέρας καὶ νυκτός, περιπατῶν ἐν ἀγρῷ καὶ ἐν οἴκῳ καθήμενος, καὶ κοιταζόμενος καὶ ἀνιστάμενος, ἵνα συνῇς ἐν πᾶσιν. ἀλλ' εἰ καὶ πλούσιος ὑπάρχεις, χρείαν τέχνης πρὸς τὸ τρέφεσθαι οὐκ ἔχων, ῥεμβὸς μὴ γίνου μηδὲ ἀκαιροπερίπατος, ἀλλ' εἴτε προσέρχῃ τοῖς πιστοῖς τε καὶ ὁμοδόξοις συμβάλλων τὰ*
ζωοποιὰ προσομίλει ῥήματα· | εἰ δὲ μή, καθεζόμενος ἔνδον 5
*ἀναγίνωσκε τὸν νόμον, τὰς βασιλείους, τοὺς προφήτας, ψάλλε τοὺς ὕμνους *, διέρχου ἐπιμελῶς τὸ εὐαγγέλιον τὸ τούτων συμπλήρωμα. | τῶν ἐθνικῶν βιβλίων πάντων ἀπέ-* 6
*χου. * τί γάρ σοὶ καὶ ἀλλοτρίοις λόγοις ἢ νόμοις ἢ ψευδοπροφήταις; ἃ δὴ καὶ παρατρέπει τῆς πίστεως τοὺς ἐλαφρούς. τί γάρ σοὶ καὶ λείπει ἐν τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐπ' ἐκεῖνα τὰ ἐθνόμυθα ὁρμήσῃς; εἴτε γὰρ ἱστορικὰ θέλεις διέρχεσθαι, ἔχεις τὰς βασιλείους· εἴτε σοφιστικὰ καὶ ποιητικά, ἔχεις τοὺς προφήτας, τὸν Ἰώβ, τὸν παροιμιαστήν, ἐν οἷς πάσης ποιήσεως καὶ σοφιστείας πλείονα ἀγχίνοιαν εὑρήσεις, ὅτι κυρίου * μόνου σοφοῦ θεοῦ φθογγαί εἰσιν· εἴτε ᾀσματικῶν ὀρέγῃ, ἔχεις τοὺς ψαλμούς· εἴτε ἀρχαιογονίας, ἔχεις τὴν γένεσιν· εἴτε νομίμων καὶ παραγγελιῶν, τὸν ἔνδοξον κυρίου τοῦ θεοῦ νόμον. πάντων οὖν τῶν ἀλλοτρίων καὶ διαβολικῶν ἰσχυρῶς ἀπόσχου. πλὴν καὶ τὸν νόμον ἀναγινώσκων τῶν ἐν αὐτῷ ἐπεισάκτων ἀπόσχου εἰ καὶ μὴ πάντων, ἀλλὰ τινῶν, * τῆς δευτερώσεως, μόνον δὲ πρὸς ἱστορίαν ἀναγίνωσκε εἰς τὸ γινώσκειν σε καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, ὅτι ἀπὸ τοιούτων καὶ τοσούτων σε ἐρρύσατο*

4 Iosue 1, 8 | 5 Deut 6, 7

1 ἢ wxy, καὶ t | 2 τοῦ + yt | 4 ἡ γραφή σοι xyt, ἐν γραφῆι σου w | 4 μελετήσει w | 6 διανιστάμενος yt | 6 συνιῆς t | 7 χρεία y | 8 οὐκ ἔχων > w | 8 μὴ ῥεμβὸς t | 8 ἀκαιροπεριπάτητος t | 9 πρόσέρχει x | 9 συμβαλὼν w | 12 δαδ + t | 13 ἐθνηκῶν w | 14 τὰ αἱρετικὰ μὴ ἀναγίνωσκε + y | 15 τῆς πίστεως post ἐλαφροὺς w | 16 λίπει w | 17 ἑονόμυθα y | 17 ὁρμήσεις w | 17 θέλης w | 20 σοφιστίας xy, προφητείας w | 20 πλείωνα t | 21 τοῦ + yt | 21 εἰσὶν φθογγαί w | 22. 23 ἀρχεογονίας x | 26 ἐπισάκτων x | 27 τῶν + t | 29 τοιούτων wxt, τούτων y | 29 ἐρρύσατό σε yt

δεσμῶν. ἔστω δέ σοι πρὸ ὀφθαλμῶν γινώσκειν || τί νόμος φυσικὸς καὶ τί τὰ * τῆς δευτερώσεως. τά τε ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῖς μοσχοποιήσασι δοθέντα ἐπείσακτα. νόμος γάρ ἐστιν ἃ ἐλάλησε κύριος ὁ θεὸς πρὸ τοῦ τὸν λαὸν εἰδωλολατρῆσαι *, τοῦτ' ἔστιν ἡ δεκάλογος. ἃ δὲ ἁμαρτήσασιν αὐτοῖς ἐπετέθη δεσμά, σὺ ἑαυτῷ μὴ ἐπισπάσῃ. ὁ γὰρ σωτὴρ * ἡμῶν οὐ δι' ἕτερόν τι ἦλθεν ἢ ἵνα * πληρώσῃ τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας καὶ τὰ δεσμὰ τῆς δευτερώσεως τῶν ἐπεισάκτων ἢ παύσῃ ἢ μεταθῇ. διὰ γὰρ τοῦτο προσκαλούμενος ἡμᾶς ἔλεγεν Δεῦτε *, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. σὺ οὖν ἀναγνοὺς τὸν νόμον, σύμφωνον ὄντα τῷ εὐαγγελίῳ καὶ τοῖς προφήταις, ἀναγίνωσκε καὶ τὰς βασιλείους, ὅπως εἰδέναι ἔχοις ὁπόσοι δίκαιοι ἐγένοντο βασιλεῖς, καὶ ηὐξήθησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ ἐπαγγελία τῆς αἰωνίου ζωῆς αὐτοῖς διέμεινε παρ' αὐτῷ, ὅσοι δὲ βασιλεῖς ἐξεπόρνευσαν ἀπὸ θεοῦ ἐν ἀποστασίᾳ αὐτῶν, συντόμως ἀπώλοντο τῇ τοῦ θεοῦ δικαιοκρισίᾳ καὶ τῆς αὐτοῦ ζωῆς ἐστερήθησαν, ἀντὶ ἀναπαύσεως αἰωνίαν κόλασιν κληρωσάμενοι. ταῦτα οὖν ἀναγινώσκων, πολὺ τῇ πίστει αὐξηθεὶς προσοικοδομηθήσῃ χριστῷ, οὗ σῶμα καὶ μέλος τυγχάνεις. περιπατῶν δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ λούσασθαι βουλόμενος χρήσῃ βαλανείῳ ἀνδρείῳ, ἵνα μὴ διὰ τὸ ἐπιδεικνύναι τὸ σῶμα ἐν ἀσχημόνῳ ἀποκαλύψει γυναιξὶν ἢ θεάσασθαι θέαν οὐχ ἁρμόζουσαν ἀνδράσιν ἢ σὺ παγιδευθῇς ἢ παγιδεύσῃς ἐπὶ σεαυτῷ *. φυλάσσου οὖν τὰ τοιαῦτα, ἵνα μὴ

7 Matth 5, 17 | 10 Matth 11, 28

2 διὰ + wy | 3 μοσχοποιήσασιν xy | 3 ἐπίσακτα x | 3 ἐστι t | 4 ἃ wxy, τίνα t | 4 ἐλάλησεν xy | 4. 5 εἰδολολατρῆσαι w, εἰδωλολατρίσαι x | 5 καὶ μοσχοποιῆσαι τὸν παρ' αἰγυπτίοις Ἆπιν + t | 5. 6 ἐπετέθη αὐτοῖς y | 6 σεαυτῷ t | 6 καὶ θεὸς + w | 7 ῥύσηται τοὺς ὑποδίκους τῆς ἀποκειμένης ὀργῆς καὶ + t | 9 παύσει w | 10 ἔλεγε t | 10 πρός μέ + yt | 13 βασιλείας y | 13 ἔχεις wxY | 14 ηὐξήνθησαν w | 14 τοῦ > yt | 15 ἐπαγγελεία w | 15 διέμεινεν xy | 18 αἰώνιον w | 19 κληροσάμενοι w | 20 αὐξηθήσει καὶ προσοικοδομηθήσει w | 20 προσοικοδομηθήσει etiam y | 21 τυγχάνῃς Y | 22 βαλανίῳ yt | 22 ἀνδρίωι w, ἀνδρίῳ y | 22 τὸ xyt, τοῦ w | 23 τὸ wx, σε yt | 23 ἀσχήμῳ yt | 24 παγιδευθεις x | 25 παγιδεύσεις x | 25 σαυτῷ yt | 25 τὰς οὕτως εὐαλώτους γυναῖκας + t | 25 να t

λάβῃς βρόχους τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ. | μάθωμεν γὰρ τί λέγει ἐν 7
τῇ σοφίᾳ ὁ ἅγιος λόγος· Υἱέ, φύλασσε ἐμοὺς λόγους, τὰς
δὲ ἐμὰς ἐντολὰς κρύψον παρὰ σεαυτῷ. εἰπὸν τὴν σοφίαν
σὴν ἀδελφὴν εἶναι, τὴν δὲ φρόνησιν γνωρίμην περιποίησαι
σεαυτῷ, ἵνα σε τηρήσῃ ἀπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίας καὶ πονη-
ρᾶς, ἐάν σε λόγοις τοῖς πρὸς χάριν ἐμβάληται. ἀπὸ γὰρ
θυρίδος οἴκου αὐτῆς εἰς τὰς πλατείας παρακύπτουσα, ὃν
ἂν ἴδῃ τῶν ἀφρόνων τέκνων, νεανίαν ἐνδεῆ φρενῶν, πα-
ραπορευόμενον ἐν ἀγορᾷ, ἐν διόδοις οἴκων αὐτῆς, καὶ λα-
*λοῦντα ἐν σκότει ἑσπερινῷ, ἡνίκα ἂν * ἡσυχία νυκτερινὴ*
** καὶ γνοφώδης — ἡ δὲ γυνὴ συναντᾷ αὐτῷ || εἶδος ἔχουσα* o
πορνικόν, ἣ ποιεῖ νέων ἐξίπτασθαι καρδίας, ἀνεπτερωμένη
δέ ἐστιν καὶ ἄσωτος, ἐν οἴκῳ δὲ οὐχ ἡσυχάζουσιν οἱ πό-
δες αὐτῆς· χρόνον γάρ τινα ἔξω ῥέμβεται, χρόνον δὲ ἐν πλα-
*τείαις παρὰ πᾶσαν γωνίαν *. εἶτα ἐπιλαβομένη ἐφίλησεν*
αὐτόν, ἀναιδεῖ δὲ προσώπῳ προσεῖπεν αὐτῷ Θυσία εἰρη-
νική μοι ἐστὶ σήμερον, ἀποδίδωμι τὰς εὐχάς μου. ἕνεκεν
τούτου ἐξῆλθον εἰς συνάντησίν σου, ποθοῦσα ἰδεῖν τὸ σὸν
πρόσωπον εὕρηκά σε. κηρίαις τέτακα τὴν κλίνην μου, ἀμ-
πιτάποις δὲ ἔστρωκα τοῖς ἀπ' Αἰγύπτου. διέρραγκα τὴν
κοίτην μου κρόκῳ, τὸν δὲ οἶκόν μου κιναμώμῳ. ἐλθὲ καὶ
ἀπολαύσωμεν φιλίας ἕως ὄρθρου, δεῦρο καὶ ἐγκυλισθῶμεν
ἔρωτι — καὶ τὰ ἑξῆς, οἷς ἐπιφέρει Ἀπεπλάνησε δὲ αὐτὸν
πολλῇ ὁμιλίᾳ, βρόχοις τε τοῖς ἀπὸ χειλέων ἐξώκειλεν αὐ-
τόν. ὁ δὲ ἐπηκολούθησεν αὐτῇ κεπφωθείς. καὶ πάλιν λέ-
γει Μὴ πρόσεχε φαύλῃ γυναικί· μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ

2 Prov 7, 1. 4—18 | 23 Prov 7, 21. 22 | 26 Prov 5, 2—4

1 *τῆς* w | 1 *σεαυτοῦ* y | 1 *ψυχῆ* W, *ψυχῆς* w | 1 *γὰρ* > x | 1 *τί λέγει* post *σοφίᾳ* 2 t | 2 *φυλάσσου* y | 4 *γνώριμον* Yt | 5 *τηρήσει* w | 10 *ἑσπερινῶ* xyt, *νυκτερινῶι* w | 10 *ἡ* + y, *ἢ* + t | 11 *ἢ* + y inter versus | 11 *ζοφώδης* w | 11 *ἡ δὲ γυνὴ* > w | 11 *ἀπαντᾶ αὐτὸν* w | 12 *ἦ* .... *καρδίας* > w | 13 *ἔστι* w | 13 *οὐκ* y | 14 *ἐμ* y | 15 ad *παρὰ* in margine y adscriptum *γρ' καὶ περί* | 15 *γονίαν* y | 15 *ἐνεδρεύει* + yt | 16 *ἀνεδεῖ* y | 16 *αὐτῷ* wxy, *αὐτόν* t | 17 *ἐστιν* xy | 17 *σήμερον* cum praecedd iungunt wx, cum sequentibus y, t non interpungit | 17 *ἀποδίδομι* x | 17 *ἕνεκα* t | 18 *σοι* x | 18 *ἰδεῖν* > yt | 19 *κειρίαις* yt | 19. 20 *ἀμφιτάπησι* t | 20 *ἔστρωσα* yt | 20 *διέξρανα* w, *διέραγκα* Yx | 21 *κοίτην* bis y | 21 *κινναμώμω* yt | 22 *δεύρω* wy (*ῦ* y) | 23 *ἀπε-πλάνησεν* xy | 24 *ἐξώκιλεν* wxy | 25 *ἐπικολούθησεν* wy

χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἣ πρὸς καιρὸν λιπαίνει σὸν φά-
ρυγγα, ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὑρήσεις, καὶ ἠκο-
νημένον μᾶλλον μαχαίρας διστόμου. καὶ πάλιν Ἀλλὰ ἀπο-
πήδησον, * μὴ ἐγχρονίσῃς μηδὲ ἐπιστήσῃς * σὸν ὄμμα πρὸς
αὐτήν. πολλοὺς γὰρ τρώσασα καταβέβληκεν, καὶ ἀναρίθμη-
τοί εἰσιν οὓς πεφόνευκεν. εἰ δὲ μή, φησί, μεταμεληθήσῃ
ἐπ' ἐσχάτων σου, ἡνίκα ἂν κατατρίβωσι σάρκες σώματός
σου. καὶ ἐρεῖς Πῶς ἐμίσησα παιδείαν καὶ ἐλέγχους * ἐξέ-
κλινεν ἡ καρδία μου; οὐκ ἤκουον φωνῆς παιδεύοντός με
καὶ διδάσκοντός με, οὐ παρέβαλον τὸ οὖς μου. παρ' ὀλί-
γον ἐγενόμην ἐν παντὶ κακῷ. ἵνα δὲ μὴ διὰ πλειόνων
παρεκτείνωμεν τὰς μαρτυρίας, καὶ || εἴ τινα παρήκαμεν, οἱ
σοφοί, ἑαυτοῖς τὰ καλὰ ἐπιλέγοντες ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν,
ἐπιστερεοῦσθε παραιτούμενοι πάντα τὰ φαῦλα εἰς τὸ ὁσίους
8 εὑρεθῆναι ὑμᾶς ἐν ζωῇ αἰωνίῳ παρὰ θεῷ. | ἡ δὲ γυνὴ ὑπο-
τασσέσθω τῷ * ἑαυτῆς ἀνδρί, ὅτι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὁ
ἀνὴρ ὑπάρχει, τοῦ δὲ ἀνδρὸς τοῦ πορευομένου ἐν ὁδῷ
δικαιοσύνης κεφαλή ἐστιν ὁ χριστός, τοῦ δὲ χριστοῦ * κε-
φαλὴ ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς καὶ πατὴρ αὐτοῦ. μετὰ οὖν τὸν
παντοκράτορα θεὸν ἡμῶν καὶ πατέρα, τοῦ * ἐνεστῶτος καὶ
τοῦ μέλλοντος αἰῶνος κύριον, πάσης τε πνοῆς καὶ δυνά-
μεως δημιουργόν, καὶ τὸν ἠγαπημένον αὐτοῦ υἱὸν τὸν κύ-
ριον ἡμῶν Ἰησοῦν * χριστόν, ᾧ ἡ δόξα *, φοβήθητί σου
τὸν ἄνδρα, ὦ γύναι, καὶ ἐντράπηθι αὐτόν, μόνῳ ἀρέ-
σκουσα αὐτῷ, ὑπάρχουσα εὐάρεστος ἐν ταῖς διακονίαις αὐ-
τοῦ, ἵνα καὶ ἐπὶ σοὶ μακαρισθῇ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς σοφίας

3 Prov 9, 18 | 5 Prov 7, 26 | 6 Prov 5, 11—14 | 16 Cor α 11, 3

4 καὶ + t | 4 ἐνχρονίσησης x, ἐνχρονίσῃς y | 4 τὸ + y | 5 καταβέβληκε t | 6 φησιν xy | 6 μεταμεληθήσει w, μεταμεληθεὶς x | 7 σου > w | 7 κατατρίβωσιν xy | 8 καὶ alterum > y | 8 δὲ δικαίων + y, δικαίων + t | 9 ἴκουον w | 10 παρέβαλλον t | 11 δὲ μὴ wxy, μὴ δὲ t | 13 fin virgulam ante ἐκ ponit t, non interpungit x | 14 ἐπιστερεοῦσθαι y | 15 ἡμᾶς x | 16 ἰδίῳ + y | 18 δὲ post χριστοῦ t | 18 ἡ + y | 19 ἐπὶ πάντων > t | 20 virgulam ab wy post πατέρα positam > xt | 20 τε + yt | 21 αἰῶνος post ἐνεστῶτος 20 w | 21 virgulam ante κύριον t | 23 τὸν + yt | 23 ᾧ wx, δι' οὗ y, οὗ t | 23 τῷ θεῷ + yt | 24 ἐντράπητι xy | 24 αὐτῷ t virgula sequenti deleta | 25 virgula ante αὐτῷ t | 26 σοῦ x

τῆς λεγούσης διὰ * Σολομῶντος τάδε· Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὑρήσει; τιμιωτέρα δέ ἐστιν λίθων πολυτελῶν ἡ τοιαύτη· θαρσεῖ ἐπ' αὐτῇ ἡ καρδία τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. ἡ τοιαύτη σκύλων οὐκ ἀπορήσει, ἐνεργεῖ γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἀγαθὰ κατὰ πάντα τὸν βίον. μυρευομένη ἔριον καὶ λίνον ἐποίησεν εὔχρηστον ταῖς χερσὶν αὐτῆς. ἐγένετο ὡς ναῦς ἐμπορευομένη μακρόθεν, συνάγουσα αὐτῷ τὸν βίον. καὶ ἀνίσταται ἐκ νυκτῶν καὶ ἔδωκεν βρώματα τῷ οἴκῳ καὶ ἔργα ταῖς θεραπαίναις. θεωρήσασα γεώργιον ἐπρίατο, ἀπὸ δὲ καρπῶν * χειρῶν αὐτῆς ἐφύτευσεν κτῆμα. ἀναζωσαμένη * τὴν ὀσφὺν αὐτῆς ἤρεισεν τοὺς ἑαυτῆς βραχίονας *, καὶ ἐγεύσατο ὅτι καλὸν τὸ ἐργάζεσθαι. καὶ οὐκ ἀποσβέννυται ὁ λύχνος αὐτῆς ὅλην τὴν νύκτα. τοὺς πήχεις αὐτῆς ἐκτείνει εἰς τὰ χρήσιμα, τὰς δὲ χεῖρας αὐτῆς ἐρείδει εἰς ἄτρακτον. χεῖρας * αὐτῆς διήνοιξε πένητι, καρπὸν δὲ ἐξέτεινε πτωχῷ. οὐ φροντίζει τῶν ἐν οἴκῳ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς *· πάντες γὰρ οἱ παρ' αὐτῆς εἰσιν ἐνδεδυμένοι. δισσὰς στολὰς καὶ χλαίνας ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ἐκ βύσσου καὶ πορφύρας ἐνδύματα. περίβλεπτος δὲ γίνεται ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἡνίκα ἂν κάθηται ἐν συνεδρίῳ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τῶν κατ' οἶκον τῆς γῆς, σινδόνας ἐποίησεν καὶ ἀπέδοτο τοῖς Φοίνιξιν, περιζώματα δὲ τοῖς Χαναναίοις. δόξαν καὶ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, καὶ εὐφράνθη || ἐν ἡμέραις ἐσχάταις. τὸ στόμα αὐτῆς διήνοιξεν σοφῶς καὶ προσηκόντως, καὶ τά-

1 Prov. 31, 10—31

1 λεγούσις w | 1 τοῦ + y | 4 κύλων W | 5 μὴ ῥυομένη y, μηρυσαμένη t | 5. 6 εὐχρήστως y, εὔχρηστα t | 6 αὐτ... W | 7 μακρόθεν cum sequentt iungit t, xy virgula carent | 8 ἔδωκε w | 8. 9 θεραπέναις y | 9 τῶν + yt | 10 ἐφύτευσε w | 10 ἰσχυρῶς + w | 10 ὀσφὺν wyt, ἰσχὺν x | 11 ἤρησεν x, ἤρισεν y, ἤρεισε t, ἐξέτεινε w | 11 βραχίονας αὐτῆς w | 11 εἰς ἔργον + w | 13 ὅλην τὴν νύκτα ad sequentia trahit y | 13 τοὺς xyt, τὰς w | 13 ἐκτείνη w | 13. 14 ἐπὶ τὰ συμφέροντα y | 14 δὲ > t | 14 αὐτῆς > y | 14 ἐρίδει x | 14 δὲ + yt | 14. 15 χεῖρας αὐτῆς > w, substituto καὶ | 15 διήνοιξεν xy | 15 ἐξέτεινεν x | 15 πτοχῷ y | 16 ὅταν ποῦ χρονίζει + w | 17 αὐτῇ wt | 17 punctum post στολὰς t | 17 χλανίδας y | 18 ἐποίησεν xy | 20. 21 τῶν κατ' οἶκον x, τῶν κατοίκων y, καὶ κατοίκων w, τῶν κατοικούντων t | 21 τῆς γῆς > xt | 21 σινδόνας ..... p. 11, 11 αὐτῆς > w | 21 ἐποίησε t | 22 φοίνιξι t | 24 τὸ > xt | 24 διήνοιξε t

ξιν ἐστείλατο τῇ γλώσσῃ αὐτῆς. στεγναὶ * διατριβαὶ οἴκων αὐτῆς, σῖτα δὲ ὀκνηρὰ οὐκ ἔφαγεν. τὸ στόμα αὐτῆς ἀνοίξει σοφῶς καὶ ἐννόμως, θεσμοὶ δὲ ἐλεημοσύνης αὐτῆς ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτῆς. ἀνέστησαν τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ πλουτήσαντα ᾔνεσαν αὐτήν, καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐπῄνεσεν αὐτήν. πολλαὶ θυγατέρες ἐκτήσαντο πλοῦτον, πολλαὶ ἐποίησαν δύναμιν, σὺ δὲ ὑπέρκεισαι καὶ ὑπερῇρας πάσας. ψευδεῖς ἀρέσκειαι καὶ μάταιον κάλλος γυναικὸς μὴ ἔστω ἐν σοί· γυνὴ γὰρ εὐσεβὴς εὐλογεῖται, φόβον δὲ κυρίου αὐτὴ αἰνείτω. δότε αὐτῇ ἀπὸ καρπῶν χειλέων αὐτῆς καὶ αἰνείσθω ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. καὶ πάλιν Γυνὴ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. καὶ πάλιν Πολλαὶ γυναῖκες ᾠκοδόμησαν οἶκον. μεμαθήκατε ὁποῖα ἐγκώμια γυνὴ σώφρων * καὶ φίλανδρος λαμβάνει ἀπὸ κυρίου τοῦ θεοῦ. εἰ πιστὴ καὶ ἀρεστὴ κυρίῳ βούλει εἶναι, ὦ γύναι, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τῷ ἀρέσκειν σε ἀλλοτρίοις ἀνδράσιν, μηδὲ τὰ τῆς ἑταιριζομένης ἐμπλέγματα ἢ ἐνδύματα ἢ ὑποδέσεις μιμοῦ φορεῖν ἐπὶ τῷ ὑπάγεσθαί σε τοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα παγιδευομένους. καὶ γὰρ εἰ σὺ οὐκ ἐπὶ τῷ ἁμαρτάνειν ταῦτα ποιεῖς τὰ μύση, ἐπὶ δὲ τὸ μόνον καλλωπίζεσθαι, οὐδ' οὕτως ἐκφεύξῃ τὴν δίκην εἰς τὰ μετὰ ταῦτα, ἀναγκάσασα ἐπενεχθῆναί σοι τινὰ εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαί σου, καὶ μὴ ἑαυτὴν φυλάξασα ἐπὶ τῷ μήτε σὲ ὑποπεσεῖν ἁμαρτίᾳ μήτε μὴν ἑτέρους σκανδάλῳ. εἰ γὰρ καὶ ἁμαρτήσεις ἐνδοῦσα ἑαυτήν, καὶ σὺ ἐπλημμέλησας κἀκείνου ἔνοχος τῆς ψυχῆς ἐγένου. εἶτα ἁμαρτήσασα ἐφ' ἑνί, ὥσπερ ἀπογνοῦσα εἰς ἅπαξ ἐφ' ἑτέρους ἐκτραπήσῃ πάλιν, ἀπηλγηκυῖα, καθά φησιν ὁ θεῖος λόγος Ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ· ἐπέρχεται δὲ αὐτῷ

11 Prov 12, 4 | 12 Prov 14, 1 | 27 Prov 18, 3

1 γλώττῃ y | 1 δὲ + yt | 2 ἔφαγε t | 2 τὸ > x | 2 διήνοιξεν x | 3 αὐτῆς > t | 6 θυγατέραις xy | 6 ἐκτήσαντο πλοῦτον πολλαὶ > x | 6 ἐποιήσαντο y | 7 ὑπέρκεισε y | 8 ἀρέσκιαι x | 8 ἐν > t | 9 αὐτὴ yt, αὕτη x | 10 δώτε y | 10 καρπὸν y | 11 ἀνδρία w | 12 τῷ > x | 12 πολλαὶ wxt, σοφαὶ y | 13 οἴκους w | 13 ἐνκώμια x | 13 τε + w | 15 τῷ xyt, τὸ w | 16 ἀνδράσι t | 16. 17 ἑτεριζομένης y | 18 et 19 τῷ wxy, τὸ t | 20 τὸ wxt, τῷ y | 20 οὐδὲ y | 20 ἐκφεύξει w | 21 εἰς τὰ > w | 22 τῷ wxy, τὸ t | 23 ἑτέρου y | 23 σκανδαλήσασα w | 24 γὰρ wx, δὲ yt | 24 ἐνδύουσα w | 24 σαυτήν y | 26 ἐκτραπήσει y | 28 βάθος xyt, πλῆθος w

*ἀτιμία καὶ ὄνειδος. ἡ γὰρ τοιαύτη λοιπὸν ἀφειδῶς τετρω-
μένη παγιδεύει ψυχὰς ἀφρόνων. μάθωμεν οὖν καὶ τὰς τοι-
αύτας πῶς θριαμβεύει ὁ θεῖος λόγος φάσκων Ἐμίσησα ὑπὲρ
τὸν θάνατον σὺν τὴν γυναῖκα, ἥτις ἐστὶν θήρευμα καὶ σα-
γήνη καρδίας, δεσμοὶ αἱ χεῖρες αὐτῆς. καὶ ἐν ἄλλοις Ὥσπερ
ἐνώτιον χρυσοῦν ἐν ῥινὶ ὑός, οὕτως γυναικὶ κακόφρονι κάλ-
λος. καὶ πάλιν Ὥσπερ ἐν ξύλῳ σκώληξ, οὕτως ἀπόλλυσιν
ἄνδρα γυνὴ κακοποιός. καὶ πάλιν Κρεῖσσον οἰκεῖν ἐν γω-
νίᾳ ὑπαίθρου ἢ μετὰ γυναικὸς γλωσσώδους καὶ μαχίμης. μὴ
οὖν μιμεῖσθε τὰς τοιαύτας γυναῖκας, ὑμεῖς αἱ χριστιαναὶ ||
ὑπάρχουσαι. πιστὴ δὲ θέλουσα εἶναι, τῷ σῷ ἀνδρὶ πρόσεχε* 1b
*ἐπὶ τῷ ἀρέσκειν αὐτῷ μόνῳ, ἐν δὲ ταῖς πλατείαις σκέ-
πουσα τὴν κεφαλήν σου· διὰ γὰρ τῆς ἐπικαλύψεως ἀπο-
κλείσεις τὴν θέαν τοῖς περιεργοτέροις. μὴ καταζωγράφει σου
τὸ ὑπὸ θεοῦ πεποιημένον πρόσωπον· οὐδὲν γὰρ ἐν σοὶ ὃ
κοσμήσεως δέεται, ἐπείπερ πάντα ὅσα ἐποίησεν ἐν σοὶ ὁ
θεὸς καλὰ λίαν, ἀσελγὴς δὲ * ἐν καλῷ ἐπικόσμησις τεχνί-
του χάριν ἐνυβρίζει. κάτω βλέπουσα τὴν ὁδοιπορίαν σου
ποιοῦ, περικαλύπτουσα ἑαυτήν, καθὼς πρέπει γυναιξίν. | πε-* 9
*ρίστασο καὶ τὴν ἐν βαλανείῳ μετὰ ἀνδρῶν ἄτακτον γινο-
μένην λοῦσιν· πολλὰ γὰρ τὰ δίκτυα τοῦ πονηροῦ. ἀνδρό-
γυνον πιστὴ γυνὴ μὴ λουέσθω. εἰ γὰρ περικαλύπτεται γυνὴ
τὸ πρόσωπον, τὴν ἀπ' ἀλλοτρίων ἀνδρῶν ὄψιν μετὰ αἰδοῦς
κρύπτουσα, πῶς γυμνὴ μετὰ ἀνδρῶν ἡ τοιαύτη εἰς λουτρὸν
εἰσελεύσεται; γυναικείου δὲ ὄντος βαλανείου, εὐτάκτως
μετὰ αἰδοῦς μεμετρημένως λουέσθω. μὴ περισσοτέραν δὲ
λοῦσιν ποιείσθω μηδὲ πολλὴν μηδὲ πολλάκις μηδὲ ἐν μέσῃ*

3 Eccl 7, 26 | 5 Prov 11, 22 | 7 Prov 12, 4 | 8 Prov 21, 19

3 *ἐμίσησα* .... 5 *ἄλλοις* > w | 4 *σὺν* > y | 4 *ἐστὶ* t | 4. 5 *σαγίνη* y | 5 virgulam ante *καρδίας* x | 5 *αἱ* wxy, *δὲ* t | 6 *οὕτω* t | 7 *καὶ* .... 8 *κακοποιὸς* post *μαχίμης* 9 w | 8 *ἄνδρας* t | 8 *πάλιν* xyt, *ἐν ἄλλοις* w | 8. 9 *ἐπὶ γωνίας* yt | 9 *ὕπερθρος* w | 9 *γλωσσόδους* x | 10 *μιμεῖσθαι* y 12 *τῶι* w, *τῶ* xy, *τὸ* t | 12. 13 *σκέπε* y | 13. 14 *ἀποκλήσεις* w | 16 *ἐν σοὶ* > yt | 17 *δ'* t | 17 *ἡ* + w | 20 *βαλανίωι* w, *βαλανίω* y | 20 *μετὰ ἀνδρῶν* > X, sed m. pr. habet x in margine | 20. 21 *γενομένην* W ? | 21.22 *ἀνδρόγυνον* xyt, *μετὰ ἀνδρὸς* w | 22 *γυνὴ πιστὴ* yt | 22 *γυνὴ* alterum > yt | 23 *ἀπὸ* w | 24 *γυνὴ* w | 25 *γυναικίου* wy | 25 *βαλανίου ὄντος* y | 26 *μεμετριμένως* yt

τῇ ἡμέρᾳ, ἀλλ' (εἰ δυνατόν) μηδὲ καθ' ἡμέραν. ὥρα δέ σοι ἔστω τακτὴ ἡ τῆς καιρολουσίας δεκάτη. δεῖ γάρ σε πιστὴν οὖσαν ἐκ παντὸς καὶ πάντοτε τὴν πολυόφθαλμον περιεργίαν

10 φεύγειν. | τὸ δὲ μάχιμόν σου πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ * πρὸς τὸν ἄνδρα σου, περίκοψον, πιστὴ ὑπάρχουσα, ἵνα σου ὁ ἀνήρ, ἐὰν ᾖ πιστὸς ἢ ἐθνικός, μὴ διὰ σὲ σκανδαλισθεὶς βλασφημήσῃ θεόν, καὶ σὺ τοῦ οὐαὶ κληρονόμος εὑρεθήσῃ παρὰ θεῷ. οὐαὶ γάρ, φησί, δι' οὗ τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. εἰ δὲ πιστὸς ὑπάρχει σου ὁ ἀνήρ, ἀναγκασθήσεται ὡς εἰδὼς τὰς γραφὰς εἰπεῖν τὸ ῥῆμα τὸ γεγραμμένον ἐν τῇ σοφίᾳ Κρεῖσσον οἰκεῖν ἐν ἐρήμῳ ἢ μετὰ γυναικὸς γλωσσώδους καὶ μαχίμης. αἱ οὖν γυναῖκες διὰ τῆς αἰδοῦς καὶ πραότητος τὴν θεοσέβειαν ἐνδείκνυσθε εἰς ἐπιστροφὴν καὶ προτροπὴν πίστεως καὶ τοῖς ἐκτὸς πᾶσιν εἴτε γυναιξὶν εἴτε ἀνδράσιν. καὶ εἰ δι' ὀλίγων νουθετήσαντες ἐπαιδεύσαμεν ὑμᾶς, ἀδελφαὶ καὶ θυγατέρες καὶ μέλη ἡμῶν, ὡς σοφαὶ καὶ αὐταί, ἀλοιδόρητοι τοῦ βίου *, ἐκζητεῖτε μαθήματα γινώσκειν, δι' ὧν δυνήσεσθε τῇ τοῦ κυρίου * ἐγγίσαι βασιλείᾳ εὐαρέστως καὶ ἀναπαύεσθαι *.

B

Περὶ δὲ τῶν ἐπισκόπων οὕτως ἠκούσαμεν παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν. τὸν ποιμένα τὸν καθιστάμενον ἐπίσκοπον εἰς τὰς ἐκκλησίας ἐν πάσῃ παροικίᾳ δεῖ ὑπάρχειν ἀνέγκλη-

8 Isaj 52, 5 | 11 Prov 21, 19

1 δή y | 2 med δεκτὴ w | 3 περιεργείαν y | 4 καὶ + yt | 5 τὸν > y | 5 πιστῆι w | 6 ἐὰν > y | 6 ἤ=ῇ t, ἢ xy, ἐστὶ w | 6 ἄπιστος t | 6 ἐθνηκὸς w | 7 βλασφημήσει w | 7 τοῦ wxt, τὸ y | 7 εὑρεθήσει w, εὑρεθῇς t | 8 φησιν x, φη̅ w | 9 ἔθνεσι W | 10 εἰδὸς w | 10 τὸ + t | 12 γλοσσώδους y | 15 ἀνδρᾶσι t | 16 θυγατέραις x | 17 αὗται t deleta virgula sequenti | 17 ἀλλοιδώρητοι t | 17 διαμείνατε + t | 18 ἡμῶν + yt | 19 ἀναπαύεσθε x, ἀναπαύσεσθε y | 19 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν + t | subscriptum libro in x: καθολικὴ διδασκαλία περὶ λαϊκῶν τετέλεσται |

Titulus περὶ ἐπισκόπων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων: βιβλίον δεύτερον wxt, nisi quod β' xt, βιβλ· t: καὶ et βιβλίον δεύτερον > y | 20 οὕτως > t | 22 πᾶσι παροικεία y

τον, ἀνεπίληπτον, ἀνέπαφον πάσης ἀδικίας ἀνθρώπων, οὐκ ἔλαττον ἐτῶν πεντήκοντα, ὅτι τρόπῳ τινὶ τὰς νεωτερικὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἔξωθεν διαβολὰς ἐκπεφευγὼς ὑπάρχει πρὸς τὰς τινῶν ψευδαδέλφων εἰς πολλοὺς ἐπιφερομένας βλασφημίας οὐ γινωσκόντων ῥῆμα θεοῦ τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἰρημένον Ὃς ἂν εἴπῃ ῥῆμα ἀργόν, ἀποδώσει περὶ αὐτοῦ λόγον τῷ κυρίῳ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. καὶ πάλιν Ἐκ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ. ἔστω οὖν, εἰ δυνατόν, πεπαιδευμένος· εἰ δὲ καὶ ἀγράμματος, ἀλλ' οὖν ἔμπειρος τῶν λόγων, καθήκων τῇ ἡλικίᾳ. εἰ δὲ καὶ ἐν παροικίᾳ μικρᾷ ὑπαρχούσῃ που προβεβηκὼς τῷ χρόνῳ μὴ εὑρίσκηται μεμαρτυρημένος καὶ σοφὸς εἰς ἐπισκοπὴν κατασταθῆναι, νέος δὲ ᾖ ἐκεῖ, μεμαρτυρημένος ὑπὸ τῶν συνόντων αὐτῷ ὡς ἄξιος ἐπισκοπῆς, διὰ τῆς νεότητος ἐν πραΰτητι καὶ εὐταξίᾳ γῆρας ἐπιδεικνύμενος, δοκιμασθεὶς εἰ ὑπὸ τῶν πάντων οὕτως μαρτυρεῖται, καθιστάσθω ἐν εἰρήνῃ. καὶ γὰρ Σολομὼν δωδεκαετὴς τοῦ Ἰσραὴλ ἐβασίλευσεν, καὶ Ἰωσίας ἐν δικαιοσύνῃ ὀκτὼ ἐτῶν ἐβασίλευσεν, ὁμοίως δὲ καὶ Ἰωὰς ἑπτὰ ἐτῶν ἦρξε τοῦ λαοῦ. ὥστε εἰ καὶ νέος, ἀλλὰ πρᾶος ὑπαρχέτω δειλός τε καὶ ἡσύχιος· ὅτι λέγει διὰ τοῦ Ἠσαΐου κύριος ὁ θεὸς Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους *; ὁμοίως καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ οὕτως· Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. ἔστω οὖν καὶ ἐλεήμων, ὅτι πάλιν εἴρηται Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ἔστω δὲ καὶ εἰρηνο-

6 Matth 12, 36 | 7 Matth 12, 37 | 21 Isaj 66, 2 | 24 Matth 5, 5 | 25 Matth 5, 7

1 ἀδικίας xyt, πονηρίας w | 2 πεντίκοντα w, ν̄ y | 3 ἐπιθυμζας wx, ἀταξίας yt et in margine x sed nullo signo ad ἐπιθυμίας relatum | 6 εἰρημένον > yt | 6 εἴπει w, λαλήσῃ yt | 6 ῥημ y | 8. 9 κατακριθήσῃ w | 9 εἰ δυνατὸν > t | 9 εἰ δὲ > t | 10 ἀγράμματος ἀλλ' οὖν > t | 10 τοῦ λόγου yt | 12 εὑρίσκεται w, εὑρήσκηται y | 12 μεμαρτυρημένος .... 13 ἐκεῖ > t | 13 ἐπίσκοπον w | 15 ἐν > in rasura w | 15 πραότητι yt | 16 πάντων wx, τοιούτων yt | 16 οὕτως > yt | 18 ἐβασίλευσε t | 19 ἦρξεν x | 20 δειλός τε > in rasura w | 22 πρᾶον wx, ταπεινὸν yt | 23 διαπαντός + yt | 23. 24 οὕτω t | 24 κληρονομήσουσιν xy | 25 οὖν wx, δὲ yt | 26 ἔστω ... p. 15, 2 κληθήσονται > t

ποιός, ὅτι πάλιν λέγει Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ
υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. γινέσθω δὲ καὶ εὐσυνείδητος, πά-
σης κακίας καὶ πονηρίας καὶ ἀδικίας κεκαθαρμένος, ὅτι πά-
λιν εἴρηται Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν
2 θεὸν ὄψονται. | ἔστω οὖν καὶ νηφάλιος, σώφρων, κόσμιος,
εὐσταθής, ἀτάραχος, μὴ πάροινος, μὴ πλήκτης, ἀλλ' ἐπιει-
L κής, ἄμαχος, ἀ||φιλάργυρος. μὴ νεόφυτος, ἵνα μὴ τυφωθεὶς
εἰς κρίμα ἐμπέσῃ * τοῦ διαβόλου· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται. τοιοῦτον δὲ δεῖ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον· μιᾶς
γυναικὸς ἄνδρα γεγενημένον, μονόγαμον, καλῶς τοῦ ἰδίου
οἴκου προεστῶτα. οὕτως γὰρ δοκιμαζέσθω, ὁπόταν τὴν χει-
ροτονίαν λαμβάνων καθίσταται ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐπισκοπῆς,
εἰ ἔστι πιστός, σεμνὸς καὶ κόσμιος, εἰ γυναῖκα σεμνὴν καὶ
πιστὴν ἔχει ἢ ἐσχήκει, εἰ τέκνα θεοσεβῶς ἀναθρέψας καὶ
ἐν νουθεσίᾳ κυρίου παιδεύσας προήγαγεν, εἰ οἱ κατ' οἶ-
κον αὐτοῦ, εὐλαβούμενοι καὶ ἐντρεπόμενοι αὐτόν, ὑπήκοοι
πάντες εἰσὶν αὐτῷ. εἰ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα ἴδιοι αὐτοῦ πρὸς
αὐτὸν ,στασιάζουσι καὶ ἀπειθοῦσι, πῶς οἱ ἔξω τῆς οἰκίας
3 αὐτοῦ, ἴδιοι αὐτοῦ γενόμενοι, αὐτῷ ὑποταγήσονται; | δο-
κιμαζέσθω οὖν εἰ ἄμωμός ἐστι περὶ τὰς βιωτικὰς χρείας·
γέγραπται γὰρ * μωμοσκοπεῖσθαι τὸν μέλλοντα εἰς ἱερωσύ-
νην προχειρίζεσθαι. ὑπαρχέτω οὖν καὶ ἀόργητος, ὅτι λέγει
ἡ σοφία Ὀργὴ καὶ φρονίμους ἀπόλλυσιν. ἔστω δὲ εὔσπλαγ-
χνος, ἀβάναυσος, ἀγαπητικός· ὅτι λέγει κύριος Ἐν τούτῳ
γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλ-
λήλους. ἔστω καὶ εὐμετάδοτος, φιλόχηρος, φιλόξενος, ὑπη-
ρετικός, εὐδιάκονος, εὔσκυλτος, ἀνεπαίσχυντος, εἰδὼς τὸν

1 Matth 5, 9 | 4 Matth 5, 8 | 7 Tim α 3, 6 | 8 Luc 14, 11 | 21 Levit 21, 17 | 23 Prov 15, 1 | 24 Ioh 13, 35

1 αὐτοὶ post θεοῦ 2 y | 3 κεκαρθαρμένος w, κεκαθαρισμένος yt | 5 νηφάλαιος y | 7 νεόφυτον y | 8 καὶ παγίδα + t | 8 ἑαυτῶν X | 9 δὲ > y | 10 γυναικὸς post γεγενημένον yt | 10 μονογάμου t | 11 οὕτω t | 11. 12 χειροτονείαν y | 13 ἔστιν xy | 13 σεμνὸς πιστὸς καὶ κόσμιος t, πιστὸς καὶ κόσμιος καὶ σεμνός y | 13 σεμνὴν xt, συνετὴν w, πιστὴν y | 14 πιστὴν wxt, σεμνὴν y | 14 ἔχοι t | 14 ἔσχηκεν t | 18 στασιάζουσιν xy | 18 καὶ wxt, ἢ y | 18 ἀπιθοῦσι w, ἀπειθοῦσιν xy | 19 αὐτοῦ prius xyt, αὐτῶν w | 19 αὐτοῦ alterum > yt, αὐτῷ x | 19 αὐτῷ > x | 20 ἔστιν xy | 20 παρὰ x | 21 μὴ + t | 21 μωμοσκοπεῖσθε t | 23 φρονήμους y | 23 ἀπόλλυσι W | 23. 24 εὔσπλαγχος y | 26. 27 ὑπηρετηκός w

μᾶλλον ὄντα ἄξιον ὑπολήψεως. | *εἰ γὰρ χήρα τις ὑπάρχουσα* 4
ἢ δυναμένη ἐπαρκεῖν ἐν τῷ βίῳ τὰ χρηστήρια, ἑτέρα δὲ
οὐ χήρα, ἀλλ' ἐνδεὴς ὑπάρχει καὶ διὰ νόσον ἢ τεκνοτροφίαν
ἢ δι' ἀσθένειαν χειρῶν, ἐπὶ ταύτην μᾶλλον ἐκτεινάτω τὴν
χεῖρα. εἰ δέ τις ὡς καταφαγᾶς ἢ μέθυσος ἢ ἀργὸς ἐν τοῖς
βιωτικοῖς θλίβεται, οὐκ ἔστιν ἄξιος ἐπικουρίας, οὔτε μὴν
ἐκκλησίας θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ περὶ τούτων φάσκουσα
ὅτι Κρύψας ὀκνηρὸς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν κόλπον οὐ
δυνήσεται ἀπενεγκεῖν αὐτὴν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ πά-
λιν Ὁ ἀργὸς περιέλαβε τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἔφαγε τὰς σάρ-
κας αὐτοῦ· πᾶς γὰρ μέθυσος καὶ πορνοκόπος πτωχεύσει,
καὶ ἐνδύσεται διερρηγμένα καὶ ῥακώδη πᾶς ὑπνώδης· καὶ
ἐν ἄλλοις Ἐὰν δὲ εἰς τὰς φιάλας καὶ τὰ ποτήρια δῷς τοὺς
ὀφθαλμούς σου, ὕστερον περιπατήσεις γυμνότερος ὑπέρου.
*ὡς ἀληθῶς γὰρ μήτηρ * ἡ ἀργία * λιμοῦ.* | *ἔστω δὲ ὁ ἐπί-* 5
σκοπος ἀπροσωπόληπτος, μήτε πλούσιον ἐντρεπόμενος ἢ
κολακεύων παρὰ τὸ προσῆκον, μήτε πένητα παρορῶν ἢ
καταδυναστεύων. οὐ λήψῃ γάρ, φησὶν ὁ θεὸς τῷ Μωσῇ,
πρόσωπον ἐν κρίσει πλουσίου, καὶ Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν
κρίσει, ὅτι τοῦ κυρίου ἡ κρίσις. καὶ πάλιν Δικαίως διώ-
ξει τὸ δίκαιον. τροφῇ καὶ πότῳ λυσιτελὴς καὶ αὐτάρκης
ὑπαρχέτω ὁ ἐπίσκοπος, ἵνα δυνηθῇ νήφειν πρὸς τὸ νουθε-
*τεῖν τοὺς ἀπαιδεύτους. ἔστω * μὴ δάπανος, μὴ τρυφητής, μὴ*
*ἡδύβιος, μὴ χρηστοφάγος. ἔστω * ἀνεξίκακος, μακρόθυμος ἐν*
*ταῖς νουθεσίαις, πολυδίδακτος, μελετῶν * || καὶ σπουδάζων*

8 Prov 19, 24 | 10 Eccl 4, 5 | 11 Prov 23, 21 | 13 Prov 23, 31 | 18 Lev 19, 15 | 19 Exod 23, 3 | 20 Deut 1, 17 | 20 Deut 16, 20

1 *ὑπολήμψεως* y | 1 caput IV w post V habet | 2 *τῷ* > w | 2 *χαρηστήρια* w | 3 *ἐνδεεῖς* y | 3 *καὶ* > t | 3 *νόσσον* y | 4 *ἐπικτεινάτω* y | 5 *δέ τις* wxt, *δέστιν* y | 9 *ἀπενενκεῖν* x, *ἐπενεγκεῖν* y | 10 *περιέλαβεν* xt | 10 *τὰς χεῖρας* yt | 10 *ἔφαγεν* xy | 12 *διερρωγότα* yt | 12 *καὶ ῥακώδη* > y | 13. 14 *τοῖς ὀφθαλμοῖς* Y | 14 *περιπατήσης* w | 14 *γυμνὸς* w, *γυμνότερον* y | 14 *ὑπέρου* > w | 15 *ἐστιν* + yt | 15 *τοῦ* + yt | 18 *λήψει* w, *λήμψει* y | 18 *φησι* W, > x | 18 *μωϋσῇ* w, *Μωσεῖ* t | 19 *ἐν κρίσει* > yt | 19 *πλούσιον* virgula praemissa w | 20 *δίκαιος* w | 20. 21 *διώξῃ* y, *διώξεις* t | 21 ad *τροφῇ* t in margine: *ἐν ἄλλοις τροφὴ καὶ ποτὸς λυσιτελὴς καὶ αὐτάρκης ὑπαρχέτω σοι ὦ ἐπίσκοπε. ἵνα δυνηθῇς* | 21 *αὔταρκις* x | 22 *τῶι ἐπισκόπωι* w | 23 *δὲ* + t | 24 *δὲ* + yt | 25 *πολυδιδακτικός* y | 25 *ἐν τοῖς* [sic] *βίβλοις* + w | 25 *σπουδάζον* w

ἐν ταῖς κυριακαῖς βίβλοις, πολὺς ἐν ἀναγνώσμασιν, ἵνα τὰς γραφὰς ἐπιμελῶς ἑρμηνεύῃ· ὁμοστοίχως τοῖς προφήταις καὶ τῷ νόμῳ τὸ εὐαγγέλιον *, ὁμοίως τῷ εὐαγγελίῳ στοιχείτωσαν αἱ ἐκ νόμου καὶ προφητῶν ἑρμηνεῖαι. λέγει γὰρ ὁ κύριος Ἰησοῦς Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι αὗταί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ· καὶ πάλιν Περὶ γὰρ ἐμοῦ Μωσῆς ἔγραψεν. πρὸ πάντων δὲ διαστολεὺς ἀγαθὸς γινέσθω, νόμον καὶ δευτέρωσιν διαιρῶν, καὶ δεικνύων τί νόμος ἐστὶ πιστῶν καὶ τί δεσμὰ ἀπίστων, ἵνα μή τις ὑποπέσῃ τοῖς δεσμοῖς. ἐπιμελοῦ οὖν τοῦ λόγου, ἐπίσκοπε, ἵνα, εἰ δυνατόν σοι, πάντα κατὰ λέξιν ἑρμηνεύσῃς καὶ ἐν πολλῇ διδαχῇ πλουσίως τρέφῃς καὶ ποτίζῃς τὸν λαόν σου τὸν φωτισμὸν τοῦ νόμου. φωτίσατε γάρ, φησίν *, ἑαυτοῖς φῶς
6 γνώσεως, ὡς ἔτι καιρός. | ἔστω δὲ ὁ ἐπίσκοπος μὴ αἰσχροκερδής, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν, βλαπτόμενος μᾶλλον ἢ βλάπτων, μὴ πλεονέκτης, μὴ ἅρπαξ, μὴ ἀποστερητής, μὴ φιλοπλούσιος, μὴ μισόπτωχος, μὴ κατάλαλος, μὴ ψευδομάρτυς, μὴ θυμώδης, μὴ φιλόμαχος, μὴ ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις συμπεπλεγμένος, μὴ ἐγγυώμενός τινα ἢ συνηγορῶν δίκαις χρηματικαῖς, μὴ φίλαρχος, μὴ δίγνωμος, μὴ δίγλωσσος, μὴ πρὸς διαβολὴν ἢ καταλαλιὰν φιλήκοος, μὴ ὑποκριτής, μὴ ταῖς ἑορταῖς τῶν ἐθνῶν ἐπορεγόμενος, ἀπάταις κεναῖς μὴ χρώμενος, μηδὲ ἐπιθυμητικός, μὴ * φιλάργυρος· ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα ἐχθρὰ τοῦ θεοῦ τυγχάνει καὶ δαιμόνων φίλα. ταῦτα δὲ πάντα καὶ τοῖς λαϊκοῖς ὁ ἐπίσκοπος διαβεβαιούμενος παραγγελλέτω, ἐνάγων αὐτοὺς μιμητὰς γίνεσθαι τοῦ ἑαυτοῦ τρόπου. εὐλαβεῖς γάρ, φησί, ποιήσατε

5 Ioh 5, 39 | 6 Ioh 5, 46 | 13 Osee 10, 12 | 27 Levit 15, 31

1 βίβλοις .... ἀναγνώσμασιν xyt, καὶ ἑορταῖς w | 3 ἑρμηνεύων + yt | 3. 4 στοιχήτωσαν x | 6 μωϋσῆς w | 7 ἔγραψε t | 7 γεινέσθω y | 7. 8 νόμου w | 8 ἐστίν y, ἐστι ante νόμος t | 9 ὑποπέσει y | 10 εἰ wxy, ἢ t | 11 ἑρμηνεύσεις w, ἑρμηνεύσῃς y, ἑρμηνεύῃς x, ἑρμηνεύειν t 11 πολῇ t | 12 τρέφεις wxy | 12 ποτίζεις wxy, φωτίζῃς t | 13 $\overline{\varphi\eta}$ w | 13 ὁ θεὸς + yt | 13 ἑαυτοὺς w | 14 ἔτι xyt, ἔστι w | 15 ἐθνηκῶν w, ἐθνῶν yt | 15 βλαπτώμενος y | 18. 19 πραγματίαις x, πραγατείαις y | 19 ἢ wx, μὴ yt | 21 φιλείκοος W, φιλή [sic] x | 23 καιναῖς x | 23 δὲ + t | 24 τυγχάνει wx, ὑπάρχει yt | 25 δὲ > w | 25 ὁ ἐπίσκοπος ante καὶ t | 26 παραγγελέτω wy | 26. 27 γενέσθαι w, γείνεσθαι y | 27 φησιν xy, $\overline{\varphi\eta}$ w | 27 ποιήσετε y

τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. ἔστω δὲ σοφός, ταπεινόφρων, νουθετικὸς ἐν ταῖς κυριακαῖς παιδείαις, καλογνώμων, ἀποτεταγμένος πᾶσι τοῖς ἐν τῷ βίῳ πονηροῖς ἐπιτηδεύμασιν καὶ * ἐθνικαῖς ἐπιθυμίαις. ἔστω εὐπρόστοχος, ὀξὺς πρὸς τὸ γνῶναι τοὺς φαύλους καὶ φυλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν, φίλος δὲ ὢν πάντων, δικαιοκριτικός, καὶ ὅσα καλὰ ἐν ἀνθρώποις ἔστιν ἢ ὑπάρχει, ταῦτα ὁ ἐπίσκοπος ἐν ἑαυτῷ κεκτήσθω. ὅτι ἀνεπίληπτος ἀδικίας ὢν ποιμὴν τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητὰς ἀναγκάσει καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτοῦ προτρέψασθαι τῶν ἰδίων αὐτοῦ ποιημάτων μιμητὰς ἀξίους * γενηθῆναι· ὡς || λέγει που καὶ ὁ προφήτης * Καὶ ἔσται καθὼς ὁ ἱερεύς, οὕτως καὶ ὁ λαός. καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἤρξατο * πρῶτον ποιεῖν καὶ τότε διδάσκειν· * διό φησιν Ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. σκοποὺς γὰρ δεῖ εἶναι ὑμᾶς τῷ λαῷ τοὺς ἐπισκόπους, ὅτι καὶ ὑμεῖς σκοπὸν ἔχετε τὸν χριστόν. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε σκοποὶ ἀγαθοὶ τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ὅτι λέγει * κύριος διὰ τοῦ * Ἰεζεκιὴλ πρὸς ἕκαστον ὑμῶν φάσκων Υἱὲ ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ, καὶ ἀκούσῃ ἐκ * στόματός μου λόγον καὶ διαφυλάξεις καὶ διαγγελεῖς αὐτὸν παρ' ἐμοῦ. ἐν τῷ λέγειν με τῷ ἀνόμῳ Θανάτῳ ἀποθανῇ, καὶ οὐκ ἐλάλησας τοῦ διαστεῖλαι ἄνομον ἐκ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ, ὁ ἄνομος ἐκεῖνος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀπο-

11 Osee 4, 9 | 14 Matth 5, 19 | 19 Ezech 33, 7—9

1. 2 νουθετηκὸς w, νουθετητικὸς xt | 2 ἐν .... παιδείαις cum καλογνώμων iungit x | 3 πᾶσιν x | 3 ἐπιτηδεύμασι t | 3 πάσαις + yt | 4 ἐθνηκαῖς w | 4 εὐπρόστακτος t, qui in margine ἐν ἄλλω εὐπρόσοχος | 5 φίλος .... 6 πάντων > w | 6 δίκαιος κριτικὸς t | 7 ἐστὶ W | 7 αὐτῶι κεκτίσθω w | 8 ἀνεπίλημπος y | 9 ἀναγκάσῃ y | 9 καὶ .... 10 ποιημάτων > w | 10 μημητὰς t | 10 τῆς ἀναστροφῆς αὐτοῦ + w | 10. 11 γενέσθαι w, γεννηθῆναι x | 11 ὡσηέ + y | 12 οὕτω t | 12 καθὼς καὶ wx, καὶ γὰρ καὶ y, καὶ γὰρ t | 13 ὁ prius > t | 13 ὁ υἱὸς > y | 13 ἤξατο y | 13 αὐτὸς + w | 14 ποιεῖν πρῶτον w | 14 ὧς που λέγει [+ ὁ λουκᾶς t] Ὧν ἤρξατο ποιεῖν ὁ Ἰησοῦς [ὁ ἰησοῦς ποιεῖν τε t] καὶ διδάσκειν (Act 1, 1) + yt | 14. 15 ποιήσει wY | 15 διδάξει w | 16 εἶναι δεῖ yt | 17 ὅτι .... 18 θεοῦ > w | 17 ἔχεται x | 18 γείνεσθε y | 18 ὁ + y | 19 προφήτου + w | 21 τοῦ + y | 21 στοματόσματός X | 21 διαγγέλεις w, διαγγείλεις x | 22 ἐμοί w | 23 ἐλάλησες y

θανεῖται, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρός σου ἐκζητήσω· σὺ δὲ ἐὰν διαστείλῃ τῷ ἀνόμῳ * ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ * ἀποστρέψαι ἀπ' αὐτῆς καὶ μὴ ἀποστρέψῃ, αὐτὸς ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται, καὶ σὺ τὴν ψυχήν σου ἐρρύσω. ὡσαύτως καὶ μάχαιρα πολέμου ἐὰν ᾖ ἐρχομένη, καὶ στήσῃ ὁ λαὸς σκοπὸν εἰς προφυλακήν, καὶ ἰδὼν αὐτὴν ἐρχομένην μὴ προμηνύσῃ, καὶ λάβῃ ψυχήν, ἡ μὲν ψυχὴ τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῆς ἐλήφθη, τὸ δὲ αἷμα ἐκ χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητηθήσεται, ὅτι οὐκ ἐσήμανεν ἐν τῇ σάλπιγγι· ἐὰν δὲ σημάνῃ ἡ κερατίνη, καὶ μὴ φυλάξηται ὁ ἀκούσας, καὶ ἔλθῃ ἡ μάχαιρα καὶ λάβῃ αὐτόν, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἔσται, ὅτι οὐκ ἐφυλάξατο ἀκούσας τῆς κερατίνης, ὁ δὲ φυλαξάμενος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐρρύσατο, καὶ ὁ σκοπός, ὅτι ἐσήμανε, ζωῇ ζήσεται. μάχαιρα μὲν ἔστιν ἡ κρίσις, σάλπιγξ * τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, σκοπὸς δὲ ὁ κατασταθεὶς τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπίσκοπος, ὃν δεῖ κηρύσσοντα διαμαρτύρεσθαι * περὶ τῆς κρίσεως. ἐὰν γὰρ μὴ διαγγείλητε καὶ * διαμαρτύρησθε τῷ λαῷ, εἰς ὑμᾶς ἡ ἁμαρτία τῶν ἀγνοούντων εὑρεθήσεται· διὸ τοὺς ἀναστρεφομένους ἐν ἀπαιδευσίᾳ * νουθετεῖτε καὶ ἐλέγχετε μετὰ παρρησίας, τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκετε, τοὺς ἐπισταμένους στηρίζετε, τοὺς πεπλανημένους ἐπιστρέφετε. * αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγοντες, ἀδελφοί, οὐχ ἁμαρτησόμεθα· ἐκ γὰρ τοῦ πολλάκις ἀκούειν εἰκός τινας δυσωπηθέντας κἂν ἅπαξ τι τῶν καλῶν ποιῆσαι καὶ τῶν πονηρῶν παραιτήσασθαι. λέγει γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὁ θεὸς Διαμαρτύρει αὐτοῖς ταῦτα, ἴσως ἀκούσονται τῆς φωνῆς σου· καὶ πάλιν Ἐὰν ἄρα ἀκού-

4 Ezech 33, 2. 6 | 9 Ezech 33, 3—5 | 25 Hierem 26, 2. 3 | 26 Ezech 3, 11

2 διαστείλῃς τὸν ἄνομον w | 2 τοῦ ἀποστρέψαι + w | 2 τῆς πονηρᾶς + w | 2. 3 ἀποστρέψαι ἀπ' αὐτῆς > w | 5 μάχαιραν w | 6. 7 προμηνήσῃ t | 9 ἐν > t | 9 σάλπιγγηι w | 9 σημάνει w | 9. 10 τῇ κερατίνῃ yt (″τήνῃ y) | 13 ἐσήμανεν xy | 13 ζωὴν w | 14 σάλπιξ wy | 14 δὲ + yt | 16 διαμαρτύρασθαι yt | 16 καὶ διαβεβαιοῦσθαι + yt | 17 γὰρ > t | 17 διαγγείλειτε w | 17 μὴ + y | 17 διαμαρτύρεσθαι w, διαμαρτύρηται y | 18 τῶν xyt, αὐτῶν w | 19 αὐτῶν + x | 19 ἐλέγχεται w | 20 ἀγνωοῦντας w | 20 διδάσκεται w | 20. 21 στηρίζεται et 21 ἐπιστρέφεται w | 21 τὰ + yt | 25 διαμάρτυραι w, διαμαρτύρῃ xy | 26 σου τῆς φωνῆς t | 26 — p20,1 ἐὰν ἄραακούσωσιν > Y, habet y in margine

σωσιν, ἐὰν ἄρα ἐνδῶσιν· καὶ ὁ Μωσῆς φησι τῷ λαῷ * Ἄκουε,
Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστιν. καὶ ὁ κύριος
ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πολλάκις μιμνήσκεται λέγων Ὁ ἔχων ὦτα
ἀκούειν ἀκουέτω. καὶ ὁ σοφὸς Σολομών φησιν Ἄκουε, υἱέ,
παιδείαν πατρός σου, καὶ μὴ ἀπώσῃ θεσμοὺς μητρός σου.
καὶ μέχρι σήμερον οὐκ ἤκουσαν, καὶ οἱ δοκοῦντες δὲ ἀκη-
κοέναι παρήκουσαν, καταλείψαντες τὸν ἕνα καὶ μόνον
ἀληθινὸν θεὸν καὶ εἰς τὰς ὀλεθρίους καὶ δεινὰς αἱρέσεις
κατασυρέντες, περὶ ὧν αὖθις ἐροῦμεν. | γνωστὸν δὲ ἔστω 7
ὑμῖν, * ἀγαπητοί, ὅτι οἱ βαπτισθέντες εἰς τὸν θάνατον τοῦ
κυρίου * Ἰησοῦ *, οὐκ * ὀφείλουσιν ἁμαρτάνειν οἱ τοιοῦτοι.
ὡς γὰρ οἱ ἀποθανόντες ἀνενέργητοι πρὸς ἁμαρτίαν ὑπάρ-
χουσιν, οὕτως καὶ οἱ συναποθανόντες τῷ χριστῷ ἄπρακτοι
πρὸς ἁμαρτίαν. οὐ πιστεύομεν οὖν, ἀδελφοί, λουσάμενόν
τινα τὸ τῆς ζωῆς λουτρὸν ἔτι πράσσειν τὰ τῶν ἀνόμων
ἀσελγήματα· ὁ δὲ ἁμαρτήσας μετὰ τὸ βάπτισμα, οὗτος,
ἐὰν μὴ μεταγνῷ καὶ παύσηται τοῦ πλημμελεῖν, εἰς γέεν-
ναν κατακριθήσεται. | εἰ δέ τις ὑπὸ ἀπίστων συκοφαντηθῇ 8
διὰ τὸ μηκέτι αὐτοῖς συνασελγαίνειν, γινωσκέτω ὅτι μακά-
ριος ὁ τοιοῦτος ὑπάρχει παρὰ θεῷ· καθὼς καὶ ὁ κύριος
ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἔφη Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς
καὶ διώξωσιν ἢ εἴπωσι καθ' ὑμῶν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα ψευ-
δόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς
ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. εἰ οὖν τις βλασφημηθῇ ἐπὶ
ψεύσματι, μακάριος ὁ τοιοῦτος· λέγει γὰρ ἡ γραφὴ Ἀνὴρ

1 Deut 6, 4 | 3 Matth 11, 15 etc | 4 Prov 1, 8 | 21 Matth 5, 11. 12 | 25 apocryphum

1 ἐνδῶσιν xy, ἐνδῶσι t, συνῶσιν w | 1 μωϋσῆς w | 1 φησὶν xy, φῆ w | 1 ἐὰν ἀκοῇ ἀκούσῃς κυρίου τοῦ θεοῦ, καὶ ποιήσῃς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ καὶ πάλιν + t ex Exod 15, 26 | 2 ἐστι w | 3 μνήσκεται xy, μνημονεύεται t | 5 παιδείας w | 6 μέχρις y | 6 οἱ > t | 6 δὲ wxy, γὰρ t | 9 αἱροῦμεν w | 9. 10 ὑμῖν ἔστω w | 10 ἀδελφοὶ + w | 11 ἡμῶν + w | 11 χριστοῦ + w | 11 ἔτι + yt | 13 οὕτω t | 13 συναποθανέντες y | 17 πλημελεῖν y | 17. 18 γέεναν xt | 18 συκοφαντιθὴ wx (″θῆ x) | 19 μακάριος post τοιοῦτος 20 y | 21 ἔφη wx, λέγει yt | 21 ὠνειδήσωσιν w, ὀνειδήσωσιν xy | 22 ἢ διώξωσιν yt | 22 διώξωσι καὶ w | 22 εἴπωσιν xy | 22 καθ' ὑμῶν post ῥῆμα w | 23 χαίρεται w | 24 τῶ οὐρανῶ y | 24 βλασφημηθεῖ w, βλασφημηθείη yt

ἀδόκιμος ἀπείραστος παρὰ τῷ θεῷ. εἰ δέ τις ἐλεγχθῇ πρά-
ξας τι ἄνομον, ὁ τοιοῦτος οὐ μόνον ἑαυτὸν ἔβλαψεν, ἀλλὰ
καὶ βλασφημίαν προσέτριψε τῷ * κοινῷ τῆς ἐκκλησίας σώ-
ματι καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ὡς μὴ ποιούντων ἐκεῖνα ἃ λέγομεν
εἶναι καλά· καὶ ὀνειδισθησόμεθα καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ κυρίου
ὅτι Λέγουσι καὶ οὐ ποιοῦσιν. ὅθεν τοὺς τοιούτους ἐλεγ-
χθέντας ἀληθῶς παραιτήσεται μετὰ παρρησίας ὁ ἐπίσκοπος,
9 εἰ μὴ μεταβάλωνται τὸν τρόπον. | οὐ γὰρ μόνον ἀπρόσκο-
πον εἶναι χρὴ τὸν ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ ἀπροσωπόληπτον,
ἐν χρηστότητι σωφρονίζοντα τοὺς ἁμαρτάνοντας. εἰ δὲ καὶ
αὐτὸς οὐκ εὐσυνείδητος ὑπάρχων, προσωπολήπτης * γενό-
μενος διά τινα αἰσχροκερδῆ δωροληψίαν φείσεται τοῦ ἀνό-
μως ἁμαρτάνοντος, ἐάσας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μένειν αὐτόν,
παρακούσας τῆς θείας καὶ κυριακῆς φωνῆς * λεγούσης Δι-
καίως διώξει τὸ δίκαιον· * Οὐ λήψῃ πρόσωπον ἐν κρίσει,
* Οὐ δικαιώσεις τὸν ἀσεβῆ *, Οὐ λήψῃ δῶρα ἐπὶ ψυχῇ, τὰ
γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν καὶ λυμαίνεται ῥή-
ματα δικαίων. καὶ ἐν ἄλλοις φησὶν Ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν
ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ Σολομὼν λέγει ἐν παροιμίαις Ἔκ-
βαλε λοιμὸν ἐκ συνεδρίου, καὶ συνεξελεύσεται αὐτῷ νεῖ-
10 κος. | ὁ δὲ μὴ προσέχων τούτοις ἀκρίτως φείσεται ἐπὶ τῷ
ὀφείλοντι τιμωρίαν, ὡς ὁ Σαοὺλ ἐπὶ τῷ Ἀγὰγ καὶ ὁ Ἡλεὶ
ἐπὶ τοῖς υἱοῖς τοῖς οὐκ εἰδόσι τὸν κύριον, ὁ τοιοῦτος ἐβεβήλωσε
καὶ τὴν οἰκείαν ἀξίαν καὶ τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν τὴν κατὰ
τὴν παροικίαν αὐτοῦ. ἄδικος οὖν οὗτος καὶ θεῷ καὶ ὁσίοις

6 Matth 23, 3 | 14 Deut 16, 20 | 15 Deut 1, 17 | 16 Exod 23, 7. 8 | 18 Deut 17, 7 | 19 Prov 22, 10

1 δόκημος y | 1 τῷ > t | 1 ἐλεγχῇ y | 1 οὐ ... 3 βλασ > y [sic] | 3 προσέριψε w, προσέτριψεν xy | 3 κυρίωι καὶ τῶι + w | 4 τῇ > t | 5 ὠνειδισθησόμεθα w | 6 λέγουσιν xy | 6 πιοῦσιν y | 8 μεταβάλονται wx (βά bis y | 9 χρὴ post ἐπίσκοπον w | 11 προσωπόληπτος y | 11 δὲ + w | 12 δωρολημψίαν y | 12 φείσηται y | 13 ἁμαρτῶντος t | 14 τῆς + yt | 14. 15 δίκαιος τὸ δίκαιον διώξει w | 15 διώξεις t, διώξη xy | 15 καὶ + y | 15 λήψει w, λήμψη y | 16 καὶ + y | 16 δικαιώσης y | 16 ἀσεβεῖ w | 16 ἕνεκεν δώρων καὶ + y | 16 λήψει w, λήμψη y | 16 ψυχὴν w | 17 γὰρ > t | 17 καὶ .... 18 δικαίων > w | 18 ἄλοις w | 18 φησί w | 18 ἐξάρατε w | 18 πονηρῶν x | 19 αὐτόν w | 20. 21 νίκος wy | 22 ηλὶ w | 23 τοὺς υἱοὺς τοὺς οὐκ εἰδόντας w | 23 ὁ τοιοῦτος wxy, ὅτι οὗτος t | 23 ἐβεβήλωσεν xy | 24 οἰκίαν w | 25 παροικείαν t |

*ἀνθρώποις, ὡς αἴτιος σκανδάλου πολλοῖς νεοφύτοις καὶ κατηχουμένοις γενόμενος, ἔτι δὲ νέοις καὶ νεανίαις τῇ ἡλικίᾳ· ὃν τὸ οὐαὶ περιμένει καὶ * ὀνικὸς μύλος ἐν τῷ τραχήλῳ, καὶ ὁ βυθός, ἐν ᾧ ὑπόδικος ὑπάρχει. διὰ γὰρ τὴν τῆς ἀκρισίας ἀνομίαν, βλέποντες τὸν τοιοῦτον αὐτῶν ἄρχοντα, ἐν ἑαυτοῖς διακριθήσονται, καὶ χρησάμενοι τῇ αὐτῇ νόσῳ συναπολέσθαι αὐτῷ ἀναγκασθήσονται, ὡς τῷ Ἱεροβοὰμ ὁ λαὸς καὶ τῷ Κορὲ οἱ συναράμενοι αὐτῷ. εἰ δὲ βλέπει ὁ ἁμαρτάνων τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς διακόνους ἀθώους ἐγκλήματος καὶ || τὸ ποίμνιον καθαρὸν ὑπάρχον, πρῶτον μὲν οὐ τολμήσει καταφρονήσας εἰς ἐκκλησίαν θεοῦ εἰσελθεῖν, πλησσόμενος * τὴν συνείδησιν αὐτοῦ· εἰ δὲ καὶ παρ' οὐδὲν ἡγησάμενος εἰσέλθοι, * παραχρῆμα * ἐλεγχθήσεται, ὡς ὁ Ὀζᾶ ἐπὶ τῇ κιβωτῷ ἁψάμενος ὥστε ἑδράσαι, καὶ ὡς Ἄχαρ ἐπὶ τῇ κλοπῇ τοῦ ἀναθέματος, καὶ ὡς Γιεζεὶ ἐπὶ τοῖς τοῦ Νεεμὰν χρήμασιν, καὶ * παραυτίκα τιμωρηθήσεται ἢ νουθετούμενος ὑπὸ τοῦ ποιμένος εἰς μετάνοιαν ὑπαχθήσεται. περιβλεψάμενος γὰρ τοὺς καθ' ἕνα καὶ ἐν οὐδενὶ μῶμον εὑρίσκων οὔτε παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ οὔτε μὴν παρὰ τῷ ὑπ' αὐτὸν τεταγμένῳ λαῷ, αἰσχυνθεὶς μετὰ αἰδοῦς καὶ πολλῶν δακρύων ἐξελεύσεται εἰρηνικῶς κατανενυγμένος, καὶ μενεῖ κεκαθαρισμένον τὸ ποίμνιον, προσκλαύσει τε τῷ θεῷ καὶ μετανοήσει ἐφ' οἷς ἥμαρτεν, καὶ ἕξει ἐλπίδα, καὶ τὸ ποίμνιον ὅλον, θεασάμενον ἐκείνου τὰ δάκρυα, νουθεσίαν ἕξει ὅτι ὁ ἁμαρτῶν διὰ μετάνοιαν οὐκ ἀπόλλυται. | διὰ τοῦτο* 11
οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, σπούδαζε καθαρὸς εἶναι τοῖς ἔργοις, γνωρίζων τὸν τόπον σου καὶ τὴν ἀξίαν, ὡς θεοῦ τύπον ἔχων

3 Matth 18, 7

1 *νεοφωτίστοις* yt | 2 *νεανίαις* wx, *νέαις* yt | 2. 3 *τὴν ἡλικίαν* y | 3 *ὁ* + xy | 5 *ἀκρασίας* y | 5 *αὐτὸν* x | 6 *τὴν αὐτὴν νόσον* w | 8. 9 *βλέποι* yt | 9 *ἁμαρτὼν* yτ [*῞ῶν* t] | 10 *ἐγκλημάτων* w | 10 *ὑπάρχοντα* w, *ὑπάρχων* xy | 11 *καταφρονήσας* > y | 11 *ἐκλησίαν* y | 12 *πληττόμενος* w | 12 *ὑπὸ* + w | 12 *τῇ* [*τῇ* t] *συνειδήσει* yt | 13 *εἰσέλθῃ* w | 13 *ἢ* + yt | 13 *εὐθὺς* + w | 13 *ἐλεγχήσεται* y | 14 *ὁ* > yt | 14 *ὀζᾶν* w | 14 *τῆς κιβωτοῦ* t | 15 *ἀναθήματος* w | 15 *γιεζὶ* w | 16 *ἢ* + y | 16 *τιμωρηθήσονται* w | 20 *αὐτῶν* XY | 21 *εἰρηνικός* w | 22 *μένει* wyt | 22 *κεκαθαρμένον* w | 23 *ἥματεν* y | 26 *ὦ* > yt

ἐν ἀνθρώποις τῷ πάντων ἄρχειν ἀνθρώπων, ἱερέων, βασι-
λέων, ἀρχόντων, πατέρων, υἱῶν, διδασκάλων, καὶ πάντων
ὁμοῦ τῶν ὑπηκόων. καὶ οὕτως ἐν ἐκκλησίᾳ καθέζου τὸν
λόγον ποιούμενος, ὡς ἐξουσίαν ἔχων κρίνειν τοὺς ἡμαρτη-
κότας· ὅτι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις εἴρηται Ὃ ἐὰν δήσητε ἐπὶ
τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύ-
12 σητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τῷ οὐρανῷ. | κρῖνε
οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, μετ' ἐξουσίας ὡς * θεός, ἀλλὰ τοὺς με-
τανοοῦντας * προσδέχου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς μετὰ ὅρκου ἐπηγ-
γείλατο ἄφεσιν παρασχεῖν τοῖς μετανοοῦσιν ἐφ' οἷς ἥμαρτον.
λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ Εἰπὸν πρὸς αὐτοὺς Ζῶ ἐγώ,
λέγει * κύριος ὁ θεός, εἰ θελήσω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρ-
τωλοῦ, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ ἀποστρέψαι τὸν ἀσεβῆ ἐκ τῆς ὁδοῦ
αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ ζῆν *. ἀποστράφητε οὖν ἀπὸ τῶν
ὁδῶν ὑμῶν τῶν πονηρῶν· καὶ ἱνατί ἀποθνήσκετε, οἶκος
Ἰσραήλ; ἐνταῦθα * εὐέλπιδας ἐποίησε τοὺς ἡμαρτηκότας ὅτι,
ἐὰν μετανοήσωσιν, ἐλπίδα σωτηρίας ἕξουσι· μήποτε ὡς ἀπηλ-
γηκότες ἑαυτοὺς ἐκδῶσι ταῖς παρανομίαις, ἀλλ' ἔχοντες
ἐλπίδα σωτηρίας ἐπιστραφέντες προσκλαύσωσι τῷ θεῷ περὶ
τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ μετανοήσωσιν ἐκ καρδίας ἐξευ-
μενισάμενοι αὐτόν, καὶ λήψονται παρ' αὐτοῦ τὴν ἀμνηστίαν
13 ὡς παρὰ πατρὸς ἀγαθοῦ. | τοὺς μέντοι || ἀναμαρτήτους τοι-
a οὑτους μένειν χρὴ καὶ μὴ χρείαν ἔχειν τῆς πείρας τῶν

5 Matth 18, 18 | 11 Ezech 33, 11

1 τῷ xyt, καὶ w | 1 ἀνθρώπων ..... 2 αρχόντων > w | 3 τῶν ὑπηκόων ὁμοῦ y | 5 δήσειται w, δείσητε t | 6 τῶ οὐρανῶ yt | 6. 7 λύσεται w | 7 τοῖς οὐρανοῖς w | 7 κρίναι w | 8 μετὰ yt | 8 ὁ + t | 9 προσλαμβάνου· ὁ θεὸς γὰρ [γὰρ θεὸς t] θεός ἐστιν ἐλέους. ἐπίπλησσε τοῖς ἁμαρτάνουσιν [″σι t], νουθέτει τοὺς μὴ ἐπιστρέφοντας, παρακάλει τοὺς ἑστῶτας [ἑ″ y] ἐμμένειν [ἐνμ″ y] τοῖς καλοῖς, τοὺς μετανοοῦντας + yt | 11 ἐζεκιὴλ w | 12 ἀδωναΐ + yt | 12 ὁ θεὸς > yt | 12 εἰ θελήσω xyt, οὐ βούλομαι w | 13 ἀλλ' ἢ ἐν τῶ xyt, ὡς τὸ w | 13 ἐπιστρέψαι w | 13 τὸν .... 14 πονηρᾶς > w | 14 αὐτοῦ > y | 14 ζεῖν wx | 14 αὐτόν + w | 14 ἐπιστράφητε yt | 14 οὖν > xy | 15 ἀποθνήσκεται wt | 16 ὁ λόγος + yt | 16 ἐποίησεν xy | 17 μετανοήσουσιν y | 17 ἕξουσιν xy | 18 αὐτοὺς t | 18 ἐκδώσωσι w, ἐκδῶσιν x, ἐκδώσειν y | 19 προσκλαύσουσιν x, προσκλαύσωσιν y | 19 τῷ > yt | 20. 21 ἐξευμενησάμενοι y | 21 ἀμνηστείαν wy | 23 μένειν xyt, εἶναι w | 23 μὴ w

ἁμαρτιῶν, ὅπως μὴ δέωνται ὀδύνης, λύπης, * κλαυθμῶν,
ἀφέσεως. τί γὰρ οἶδας, ἄνθρωπε ἁμαρτήσας, εἰ ἡμέρας ἐν
τῷδε τῷ βίῳ ζήσεις, ἵνα καὶ μετανοήσῃς; ὅτι ἄδηλος ἡ ἔξο-
δός σου ἐκ τοῦ βίου ὑπάρχει, καὶ ἐν ἁμαρτίᾳ τελευτήσαντι
μετάνοια οὐκ ἔστιν· ὡς λέγει διὰ τοῦ Δαβὶδ Ἐν δὲ τῷ ᾅδῃ
τίς ἐξομολογήσεταί σοι; δεῖ οὖν ἕτοιμον εἶναι ἐν ἀγαθοῖς,
ἵνα ἄνευ λύπης τὴν ἔξοδον ἐκείνην στειλώμεθα. διὸ καὶ
παραινεῖ ὁ θεῖος λόγος διὰ Σολομῶντος τοῦ σοφοῦ λέγων
* σοι Ἑτοίμαζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα σου, * ἵνα μὴ ἐπι-
λείψῃ ἡμῖν τι τῶν καλῶν, ὥσπερ καὶ ταῖς πέντε ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ παρθένοις διὰ μωρίαν ἐπέλειπεν τὸ τῆς εὐσε-
βείας ἔλαιον, καὶ * ἀπεβλήθησαν τοῦ νυμφῶνος. διὰ τοῦτο
ἀκίνδυνος μένει πᾶς ὁ φειδόμενος τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς καὶ
μένων ἀναμάρτητος, ὅπως καὶ τὰς προγεγονυίας ὑπ' αὐτοῦ
δικαιοσύνας αὐτῷ συντηρήσῃ. σὺ οὖν οὕτως κρῖνε ὡς θεῷ
δικάζων. τοῦ γὰρ κυρίου, φησίν, ἡ κρίσις. πρῶτον οὖν
ἀπ' ἐξουσίας τὸν ἔνοχον καταδίκαζε· ἔπειτα μετὰ ἐλέους καὶ
οἰκτιρμοῦ καὶ προσλήψεως οἰκειοῦ, ὑπισχνούμενος αὐτῷ σω-
τηρίαν, εἰ μετάθοιτο τοῦ τρόπου καὶ πρὸς μετάνοιαν χω-
ρήσοι· μεταμελόμενον δὲ στύφων προσδέχου *, μεμνημέ-
νος τοῦ κυρίου εἰπόντος ὅτι Χαρὰ γίνεται ἐν * οὐρανῷ ἐπὶ
ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. | ἐὰν δὲ τὸν μετανοοῦντα μὴ 14
προσδέξῃ, ἐπιβούλοις αὐτὸν ἔκδοτον παρέχεις, ἐπιλαθό-
μενος τοῦ Δαβὶδ λέγοντος Μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν

5 Psalm 6, 6 | 9 Prov 24, 27 | 16 Deut 1, 17 | 21 Luc 15, 7 | 24 Psalm 74, 19

1 δέονται wx | 1 καὶ + yt | 1 κλαυθμὸν y deleta virgula sequenti | 3 τῷδε > w | 3 ζήσης y: ζήσεις ante ἐν 2 t | 3 μετανοήσεις wxy | 5 ἔσται t | 7 ὁδὸν yt | 8 παραινεῖ > y | 8 διὰ .... λέγων > y | 8 λέγον x | 9 παραινεῖ + y | 9 καὶ παρασκευάζου εἰς τὸν ἀγρὸν + t | 9/10 ἐπιλείψει y, ἐπιλήψη t | 10 ὑμῖν w | 10 πέντε > w | 11 ἐπέλιπεν w, ἐπέλειπε t | 11 ad εὐσεβείας t in margine: ἐν ἄλλω εὐποιίας | 12 ἀποσβέσασαι τὰς λαμπάδας τὴς θεογνωσίας + t | 14 προγεγονῦας w | 15 συντηρήσει w | 15 οὕτω t | 15 κρῖναι w, κρίναι x | 15 ad θεῶ t in margine ἐν ἄλλω θεὸς | 16 κυρίου γὰρ w | 17 ἔπιτα w | 17 ἐλέου yt | 18 οἰκτειρμοῦ wy | 18 προλήψεως x, προσλήμψεως y | 19. 20 χωρήσοι L, χωρήσει wxt, χωρήση y | 20 στύφων > w | 20 αὐτὸν + w | 21 τῶ + y | 23 σαυτὸν y | 23 ἔνοχον w

ἐξομολογουμένην σοι. διὸ παρορμῶν εἰς μετάνοιαν ὁ Ἱερεμίας λέγει Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; τί ὅτι ἀπεστράφη ὁ λαός μου ἀποστροφὴν ἀναιδῆ καὶ κατεκρατήθησαν ἐν τῇ προαιρέσει αὐτῶν; ἐπιστράφητε, υἱοὶ ἀφεστηκότες, καὶ ἐγὼ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν. δέξαι οὖν τὸν μετανοοῦντα, μὴ διστάζων ὅλως, μηδὲ παρεμποδιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀνηλεῶς λεγόντων μὴ δεῖν * τοιούτοις συναναμίγνυσθαι μήτε λόγου κοινωνεῖν· αὗται γὰρ αἱ συμβουλίαι ἀγνοούντων εἰσὶ θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν, ἀλόγων δὲ ἀκρίτων καὶ θηρίων ἀμειλίκτων· οὐ γὰρ γινώσκουσιν ὅτι χρὴ φυλάσσεσθαι οὐ τὴν ἐν λόγοις κοινωνίαν πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἀλλὰ τὴν ἐν ἔργῳ. Δικαιοσύνη γὰρ δικαίου ἐπ' αὐτὸν ἔσται *· καὶ πάλιν Γῆ ἐὰν ἁμάρτῃ μοι τοῦ ἀδικῆσαι ἀδίκημα, καὶ ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτὴν καὶ συντρίψω * αὐτῆς στήριγμα ἄρτου, καὶ ἐξαποστελῶ εἰς αὐτὴν λιμόν, καὶ ἐξολοθρεύσω ἐξ αὐτῆς ἄνθρωπον καὶ κτῆνος· κἂν ὦσιν οἱ τρεῖς ἄνδρες ἐν μέσῳ αὐτῆς, Νῶε καὶ Ἰὼβ καὶ Δανιήλ, αὐτοὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν σώσουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν, λέγει Ἀδωναΐ κύριος. * σαφέστατα * δεδήλωκεν ἡ γραφὴ ὅτι συνὼν δίκαιος ἀδίκῳ οὐ συναπόλλυται μετ' αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ δίκαιοι καὶ ἄδικοι ἀλλήλοις συναγελάζονται κοινωνίᾳ βίου, οὐ μὴν καὶ ὁσιότητος. καὶ τοῦτο οὐχ ἁμαρτάνουσιν οἱ θεοφιλεῖς· μιμηταὶ γὰρ εἰσὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τοῦ τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλοντος ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, καὶ βρέχοντος αὐτοῦ τὸν ὑετὸν * πονηροῖς καὶ

2 Hierem 8, 4. 5 | 4 Hierem 3, 22 | 12 Ezech 18, 20 | 13 Ezech 14, 13. 14 | 24 Matth 5, 45

2 ἐπιστρέφων y | 3 ἀπέστρεψεν yt | 4 ἀναιδῆι w | 4. 5 ἐπιστράφηταιw | 5 ἰάσωμαι Xy | 7 ἀνηλεῶς wxt ("λέως x), πονηρῶς y | 8 τοῖς + y | 8 συναναμίγνυσθαι wx, συμμολύνεσθαι t, συνμολύναισθαι y | 8 αὗται wxt, τοιαῦται y | 9 γὰρ > w | 9 εἰσὶν x | 9 αὐτοῦ > W | 10 κριτῶν yt | 10 ἀμιλίκτων X | 11 γινώσκουσι W | 11 φυλάττεσθαι w | 11 λόγω yt | 12 ἁμαρτάννοντας y | 13 καὶ ἀνομία ἀνόμου ἐπ' αὐτὸν ἔσται + yt | 13 γῆι w | 14 καὶ > w | 15 ἐπ' + t | 16 λοιμὸν y | 16 ἐξ > yt | 17 ὦσι W | 17 οἱ > x | 18 αὐτοὶ wx, οὗτοι yt | 19 σώσουσιν x | 19 ἀδοναΐ y | 19 ἐνταῦθα + y | 20 γὰρ + inter versus w | 20 δεδήλωκε W | 22 ἀλήλοις X | 23 τούτω y | 24 εἴσιν x | 25 αὐτοῦ > y | 26 ἐπὶ + yzt | 26 πονηροὺς yzt

*ἀγαθοῖς. καὶ οὐδὲν κινδυνεύσει ὁ δίκαιος ἐκ τούτου· ἐν γὰρ τῷ σταδίῳ καὶ νικηταὶ καὶ νικώμενοι εἰσίν, ἐν δὲ τῷ στεφάνῳ μόνοι οἱ γενναίως ἀγωνισάμενοι· οὐδεὶς δὲ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. ἕκαστος γὰρ περὶ ἑαυτοῦ ἐξομολογήσεται, καὶ οὐ μὴ συναπολέσῃ ὁ θεὸς * δίκαιον μετὰ * ἀδίκου, ἐπείπερ παρ' αὐτῷ τὸ ἀναμάρτητον ἀτιμώρητον. οὔτε γὰρ τὸν Νῶε κατέκλυσεν, οὔτε τὸν Λὼτ κατέφλεξεν, οὔτε τὴν Ῥαὰβ συναπώλεσεν. εἰ δὲ βούλεσθε γνῶναι καὶ τὰ ἐφ' ἡμῶν γενόμενα, Ἰούδας σὺν ἡμῖν ὢν ἔλαβε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ὃν καὶ ἡμεῖς, καὶ Σίμων ὁ μάγος τὴν ἐν χριστῷ σφραγῖδα· ἀλλ' ἑκάτερος αὐτῶν ἀναδειχθεὶς φαῦλος, ὁ μὲν ἤγξατο, ὁ δὲ παρὰ φύσιν ἱπτάμενος * συνετρίβη. καὶ ἐν τῇ κιβωτῷ Νῶε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὑπῆρχον, ἀλλὰ πονηρὸς ὁ Χὰμ εὑρεθεὶς μόνος εἰς τὸν υἱὸν ἐδέξατο * τιμωρίαν. εἰ δὲ * πατέρες ὑπὲρ τέκνων οὐ τιμωροῦνται οὔτε υἱοὶ ὑπὲρ πατέρων, δῆλον ὡς οὔτε * γυναῖκες ὑπὲρ ἀνδρῶν, οὔτε οἰκέται ὑπὲρ δεσποτῶν, οὔτε συγγενεῖς ὑπὲρ συγγενῶν, οὔτε φίλοι ὑπὲρ φίλων οὔτε δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων· ἀλλ' ἕκαστος ὑπὲρ τοῦ οἰκείου ἔργου τὸν λόγον ἀπαιτηθήσεται. οὔτε γὰρ Νῶε ὑπὲρ τοῦ κόσμου δίκην εἰσεπράχθη, οὔτε Λὼτ ὑπὲρ Σοδόμων ἐπυρπολήθη, οὔτε Ῥαὰβ ὑπὲρ Ἱεριχουντίων ἐσφάγη, οὔτε οἱ Ἰσραηλῖται ὑπὲρ Αἰγυπτίων· οὔτε ἡ συνοίκησις κατακρίνει τοὺς δικαίους σὺν τοῖς ἀδίκοις, ἀλλ' ἡ τῆς γνώμης ὁμόνοια. οὐ χρὴ οὖν τοῖς ἑτοιμοθανάτοις καὶ μισανθρώποις καὶ φιλεγκλήμοσι καὶ μετὰ*

3 Tim β 2, 5 | 5 Gen 18, 23

1 *ἀγαθοὺς* yzt | 1 *καὶ* wxt, *ὥστε* yz | 1 *κινδευνεύσει* w, *κινδυνεύσῃ* z | 2 *νικόμενοι* z | 3 *ἀγονισάμενοι* z | 4 *ἀθλήσει* w | 7 *γὰρ* wxt, *οὖν* yz | 5 *συναπολέσει* xY | 5 *τὸν* + yzt | 6 *τοῦ* + yzt | 7 *ἀτιμόρητον* z | 7 *κατέλυσεν* z | 8 *κατέφλεξε* W | 8 *συνάπόλεσε* W, w + *ν*, *συναπόλεσεν* z, *συναπόλεσε* t | 10 *ἔλαβεν* xt | 11 *χριστῷ* wx, *κυρίῳ* yzt | 12 *ἦξατο* z, *ἀπήγξατο* t | 12. 13 *ἡπτάμενος* wx (*ἡ*" x) | 13 *πεσὼν* + yz | 13 *οἱ* > z | 14 *εἰς τὸν υἱὸν* > w | 15 *τὴν* + yz | 15 *εἰ* wxt, *ὅτι* yz | 15 *καὶ* + t | 15 *τέκνων* wx, *παίδων* yzt | 16 *πὲρ* W | 16 *δῆλον ὡς* xt, *δηλονότι* w, *δῆλον* yz | 16 *γὰρ* + yz | 18 *φίλοι* wxt, *φίλος* yz | 21 *δίκαιοι* yzt | 19 *τὸν* > x | 22 *ἱεριχουντείων* t | 22 *ὁ ἰσραὴλ* yzt | 23 *οὔτε* wx, *οὐ γὰρ* yzt | 23 *συνήκησις* w | 23 *κατακρίνῃ* z | 24 *ὁμόνια* y | 25 *ἑτοιμοθανάτοις καὶ* > yz | 25 *μισανθρώπης* z | 25 *φιλεγκλήμοσιν* x, *φϋλεγκλήμοσι* z

προφάσεως θανατοποιοῖς προσέχειν. * ἕτερος γὰρ ὑπὲρ ἑτέρου οὐκ ἀποθανεῖται, ἀλλὰ Σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἀνομιῶν ἕκαστος σφίγγεται· καὶ Ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ. δεῖ δὲ ἡμᾶς βοηθεῖν τοῖς νοσοῦσι καὶ κινδυνεύουσι καὶ σφαλλομένοις *, καὶ ὅσον οἷόν τε τῇ παραινέσει τοῦ λόγου ὑγιάζειν αὐτοὺς καὶ ῥύεσθαι ἐκ θανάτου· Οὐ χρείαν γὰρ ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· ἐπειδὴ Οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρός *, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν *. οὐ γὰρ * τῶν σκληροκαρδίων ἀνθρώπων βούλησιν ἱστᾶν χρή, ἀλλὰ τὴν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τῶν ὅλων τὴν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. οὐδὲ γὰρ δίκαιον κεφαλὴν ὄντα σε, ὦ ἐπίσκοπε, οὐρᾷ προσέχειν, τοῦτ' ἔστι λαϊκῷ * στασιώδει ἀνθρώπῳ εἰς ἑτέρου ἀπώλειαν, ἀλλὰ θεῷ μόνῳ. ἄρχειν γάρ σε χρὴ τῶν ὑπηκόων, οὐ μὴν καὶ ὑπ' αὐτῶν ἄρχεσθαι· οὔτε γὰρ υἱὸς ἄρχει πατρὸς κατὰ τὸν τῆς γεννήσεως λόγον, οὔτε δοῦλος τοῦ κυρίου αὐτοῦ κατὰ τὸν τῆς ἐξουσίας, οὔτε μαθητὴς διδασκάλου, οὔτε στρατιώτης βασιλέως, οὔτε μὴν λαϊκὸς ἐπισκόπου. περὶ γὰρ τοῦ μὴ δοκεῖν τοὺς πλησιάζοντας ἀδίκοις τῇ τοῦ λόγου διδαχῇ συμμολύνεσθαι ἢ κοινωνεῖν ταῖς αὐτῶν ἁμαρτίαις ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐκκόπτων τὴν τῶν κακοήθων ὑπόνοιαν λέγει Τί ὑμεῖς λέγετε αὐτοῖς τὴν παραβολὴν ταύτην ἐπὶ γῆς Ἰσραὴλ Οἱ

2 Prov 5, 22 | 3 apocryphum | 7 Matth 9, 12 | 8 Matth 18, 14 | 22 Ezech 18, 2—5

1 ὅτι δὲ οὕτως ἔχει καὶ + yz | 1 γὰρ > yz | 2 οὐ τιμωρεῖται y, τιμωρεῖται z | 2 ἀλλὰ wxt, ἀλλ' ἕκαστος yz | 2 συραῖς z | 2 αὐτοῦ W | 2 ἀνομιῶν wx, ἁμαρτιῶν yzt | 3 ἕκαστος > yz | 3 καὶ wx, μαρτυρεῖ καὶ ἄλλος προφήτης λέγων yz | 4 βοηθεῖν > w | 4 νοσοῦσιν x, συνοῦσι t | 5 κινδυνεύουσιν xy | 5 βοηθεῖν + w | 7 χρίαν z et in margine καὶ πάλιν | 7 ἔχουσι W | 8 ἐπειδὴ wxt, φησὶ ὁ σωτὴρ ἐν εὐαγγελίοις καὶ πάλιν + y, φησὶν ὡ σωτὴρ ἐν εὐαγγελίοις + z | 8 ἐστιν x | 8 ἔμπροσθεν > yz | 9 ὑμῶν [ἡμῶν z] τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἔμπροσθεν + yz | 9 ἀπόληται > yz | 9 τούτων ἀπόληται + yz | 9 τὴν + yzt | 10 ἀνδρῶν yzt | 14 ἐστιν x | 14 καὶ + y sed > Y | 14 στασιώδει Wyzt, στασιώδη wx | 14 ἀπόλειαν w | 15 ἄρχη z | 17 γενέσεως yzt | 18 τῆς > w | 21 συμμολύναισθαι y | 23 λέγεται w

*πατέρες ἔφαγον ὄμφακας, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἠμωδίασαν; ζῶ ἐγώ, λέγει Ἀδωναΐ κύριος, εἰ * ἔσται ἐν ὑμῖν λεγομένη ἡ παραβολὴ αὕτη ἐν τῷ Ἰσραήλ. ὅτι πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐμαί εἰσιν· ὃν τρόπον ἡ ψυχὴ τοῦ πατρός, οὕτως * ἡ ψυχὴ τοῦ υἱοῦ ἐμή ἐστιν. ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ καὶ ἀποθανεῖται· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὃς ἔσται δίκαιος, ποιῶν κρίμα καὶ δικαιοσύνην — καὶ ἑξῆς ἐπιλέγων τὰς λοιπὰς ἀρετάς, ἐπισφραγίζεται λέγων Ὁ τοιοῦτος δίκαιος ὑπάρχει, ζωῇ ζήσεται, λέγει Ἀδωναΐ κύριος. καὶ ἐὰν γεννήσῃ υἱὸν λοιμόν, ἐκχέοντα αἷμα, * ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ δικαίου οὐκ ἐπορεύθη — καὶ ἐπάγων τὰ ἑξῆς, ἐπάγει τοῖς τελευταίοις Ζωῇ οὐ ζήσεται· πάσας τὰς ἀνομίας ταύτας ἐποίησε, * θανάτῳ ἀποθανεῖται, * τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἔσται. καὶ ἐρεῖτε Τί ὅτι οὐκ ἔλαβεν ὁ υἱὸς τὴν ἀδικίαν τοῦ πατρὸς ἢ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, δικαιοσύνην καὶ ἔλεος πεποιηκώς; καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανεῖται· υἱὸς οὐ λήψεται ἀδικίαν πατρός, καὶ πατὴρ οὐ λήψεται ἀδικίαν υἱοῦ· δικαιοσύνη δικαίου ἐπ' αὐτὸν ἔσται, καὶ ἀνομία ἀνόμου ἐπ' αὐτὸν ἔσται. καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν Ἐν τῷ ἀποστρέψαι δίκαιον ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ ποιήσει ἀδικίαν, * κατὰ πάσας τὰς δικαιοσύνας αὐτοῦ ἃς ἐποίησεν οὐ μὴ μνησθῶσιν. ἐν τῇ ἀδικίᾳ αὐτοῦ ᾗ ἠδίκησε καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ᾗ ἥμαρτεν, ἐν αὐτῇ ἀποθανεῖται. καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν Ἐν τῷ ἀποστρέψαι ἄνομον ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ ἧς ἐποίησε, καὶ ποιήσει κρίμα καὶ δικαιοσύνην, οὗτος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐφύλαξε καὶ ἀπέστρεψεν ἀπὸ πασῶν*

8 Ezech 18, 9—11 | 12 Ezech 18, 13 | 14 Ezech 18, 19. 20 | 19 Ezech 18, 24 | 24 Ezech 18, 27. 28

1 ὄμφακα yzt | 1. 2 αἱμωδίασαν w, ἠμωδίασαν xzt | 2 ἔτι + yzt | 4 καὶ + w | 5 ἔστι W | 5 αὕτη x | 5 καὶ > yzt | 6 ἐστὶ w | 7 λυπὰς z | 8 ὁ τοιοῦτος wxyt, ὅτι ὄντος z | 8 ζωὴν w | 10 καὶ + w inter versus | 11 οὐ μὴ πορευθῇ w, κἐπορεύθη [sic] z | 11 ἐπάγων wxy, ἐπάγον z, ἐπαγαγὼν t | 12 ζήσεσαι t | 12 πάσας ... ἐποίησε > w | 12 ἐποίησεν x | 12 ἀλλὰ + w | 13 καὶ + w | 14 ἐρεῖται xt | 14 τί ὅτι > yz, τί > t | 15 πεποιηκός w | 17 λίψεται w? | 19 φησὶ w | 21 πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ + t | 21 δικαιοσύνας w, ἀδικίας x, ἀνομίας yzt | 21. 22 ἐποίησε W | 22 ἠδίκησεν xt, ἐποίησε w | 24 φησὶν > w, ἐπάγει yzt | 25 ἐποίησαν X, ἐποίησεν x | 26 οὗτως z | 26 ἐφύλαξεν xy

*τῶν ἀσεβειῶν αὐτοῦ ὧν ἐποίησε, ζωῇ * ζήσεται καὶ οὐκ ἀποθανεῖται. καὶ ἑξῆς Ἕκαστον κατὰ τὰς ὁδοὺς ὑμῶν κρινῶ *,*
15 *λέγει Ἀδωναΐ κύριος. | ὁρᾶτε, τέκνα ἡμῶν ἠγαπημένα, πῶς εὔσπλαγχνος μετὰ δικαιοσύνης κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, * ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, καὶ ἀθῳῶν οὐκ ἀθῳώσει τὸν ἔνοχον, καὶ τὸν ἐπιστρέφοντα προσιέμενος καὶ ζωοποιῶν, μὴ καταλιπὼν τόπον ὑπονοίας τοῖς ἀπηνῶς βουλομένοις κρίνειν καὶ τέλεον ἀποστρέφεσθαι τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ μὴ κοινωνεῖν αὐτοῖς λόγων παρακλητικῶν, πρὸς μετάνοιαν ἐνάγειν δυναμένων· οἷς ἐκ τῶν ἐναντίων ὁ θεὸς διὰ Ἠσαΐου λέγει πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ. χρὴ οὖν ὑμᾶς αὐτοῦ ἀκούοντας παρακαλεῖν τοὺς ἡμαρτηκότας καὶ πρὸς μετάνοιαν παρορμᾶν καὶ εὐέλπιδας ποιεῖν, καὶ μὴ ὑπονοεῖν ὡς κοινωνοὺς γινομένους τῶν πλημμεληθέντων αὐτοῖς ἕνεκεν τῆς εἰς αὐτοὺς ἀγάπης. ἀσμένως δὲ τοὺς μετανοοῦντας προσδέχεσθε, χαίροντες ἐπ' αὐτοῖς καὶ μετὰ ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν κρίνοντες τοὺς ἁμαρτάνοντας. ἐὰν γὰρ τὸν παρὰ ποταμὸν βαδίζοντα καὶ μέλλοντα ὀλισθαίνειν κεραίαις ὤσας εἰς τὸν ποταμὸν ἐμβάλῃς ἀντὶ τοῦ χεῖρα μᾶλλον ὀρέξαι, ἐφόνευσάς σου τὸν ἀδελφόν, δέον μᾶλλον τῷ ὀλισθαίνοντι ἐπιδοῦναι δεξιάν, ἵνα μὴ τελέως ἀπόληται· ὅπως καὶ ὁ λαὸς νουθετῆται, καὶ ὁ ἁμαρτήσας μὴ κατὰ πᾶν ἀπόληται. δεῖ δέ σε, ὦ ἐπίσκοπε, μήτε παρορᾶν τὰ*

2 Ezech 18, 30 | 11 Isaj 40, 1. 2

1 *ἀσεβιῶν* z | 1 *ἐποίησεν* xz | 1 *ζωὴν* w | 1 *δὲ* + w | 2 *τὰς* wxyt, *τοὺς* z | 2 *κρινῶι* w | 2 *ὑμᾶς οἶκος ἰσραὴλ* + yzt | 4 *εὔσπλαγχνος* > w | 4 *ὁ* + w | 5 *καὶ* alterum .... 6 *καὶ* prius > w | 5 *αθοώσει* x | 6 *μὴ* > yz | 6. 7 *καταλειπῶν* w, *καταλειπὼν* x, *καταλείπων* y, *καταλύπων* z | 7 *ἀπεινῶς* w, *ἀποινῶς* y | 8 *ἀποστρεφέσεος* z | 9 *λόγον παρακλητικὸν* w a correctore, *λόγον* etiam z | 9 *ἐν ἀγαγεῖν* t | 10 *δυνάμενον* w | 11 *παρακαλεῖται* w | 11 *παρακαλεῖτε* alterum > w | 13 *παρακαλεῖν τοὺς ἡμαρτηκότας* > y | 14 *καὶ εὐέλπιδας ποιεῖν* > w | 15 *κοινωνικοὺς* x | 16 *εἵνεκεν* x | 16 med *αὐτῶν* w | 16 *δὲ* wxt, *τοίνυν* yz | 17 *προσδέχεσθαι* w | 17 *καὶ* > xt | 19 *ὀλησθένειν* W, *ὀλισθένειν* w | 19. 20 *καὶ ραιαῖς* x, *παντελῶς* yz | 21 *ὀρέξας* x | 22 *ὀλισθένοντι* w | 22 *τελείως* yzt | 23 *νουθετεῖται* wx (*ἰ* x) | 24 *ἀπώληται* w | 24 *μίτε* w

ἁμαρτήματα τοῦ λαοῦ, μήτε τοὺς μετανοοῦντας ἀποστρέφεσθαι, ὅπως μὴ διαφθείρῃς ὡς ἄπειρος τὸ ποίμνιον κυρίου καὶ φαυλίσῃς αὐτοῦ τὸ ὄνομα τὸ καινὸν τὸ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐπιτεθέν, καὶ ὀνειδισθήσῃ * καθάπερ * οἱ παλαιοὶ ποιμένες, περὶ ὧν ἔλεγε * τῷ Ἱερεμίᾳ Ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυναν τὴν κληρονομίαν μου· καὶ ἐν ἄλλοις Ἐπὶ τοὺς ποιμένας παρωξύνθη ὁ θυμός μου, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀμνοὺς ὀργισθήσομαι· καὶ ἐν ἑτέροις Ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς οἱ φαυλίζοντες τὸ ὄνομά μου. | ἰδὼν δὲ σὺ 16
τὸν ἡμαρτηκότα, πικρανθεὶς || κέλευσον αὐτὸν ἔξω βληθῆναι· καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ κρινέσθωσαν οἱ διάκονοι, καὶ ἐπιζητοῦντες κατεχέτωσαν αὐτὸν ἔξω τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰσελθόντες ὑπὲρ αὐτοῦ * ἐρωτάτωσαν· καὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων ὁ σωτὴρ ἠξίου τὸν πατέρα, ὡς γέγραπται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν. τότε σὺ κελεύσεις εἰσελθεῖν αὐτόν, καὶ ἀνακρίνας εἰ μετανοεῖ καὶ ἄξιός ἐστιν ὅλως εἰς ἐκκλησίαν παραδεχθῆναι, στιβώσας αὐτὸν ἡμέρας νηστειῶν κατὰ τὸ ἁμάρτημα, ἑβδομάδας δύο ἢ τρεῖς ἢ πέντε ἢ ἑπτά, οὕτως αὐτὸν ἀπόλυσον, εἴπας αὐτῷ ὅσα ἁρμόζει ἡμαρτηκότι εἰς νουθεσίαν ἐπιπλήσσοντα διδάσκειν καὶ παραινεῖν *, ὅπως μείνῃ παρ' ἑαυτῷ ταπεινοφρονῶν καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ τυχεῖν αὐτοῦ εὐμενοῦς καὶ λέγειν Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς κύριε, κύριε τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστιν. τοιοῦτον γάρ τι ὑπεμφαίνει καὶ τὸ ἐν τῇ γενέσει εἰρημένον τῷ Κάιν Ἥμαρτες; ἡσύχασον· τοῦτ' ἔστι μὴ προσθῇς. ὅτι γὰρ τὸν

5 Hierem 12, 10 | 7 Zach 10, 3 | 9 Malach 1, 6 | 15 Luc 23, 34 | 23 Psalm 130, 3. 4 | 26 Gen 4, 7

3 φαυλίσεις w | 3 τὸ καινὸν > w | 4 ὠνειδισθήσει w, ὀνειδινησθήσῃ z | 4 καὶ σὺ + w | 4 καὶ + yzt | 5 ἔλεγεν xyzt | 5 ὁ θεὸς + yzt | 5 ἱηρεμίᾳ x | 7 ἐν αλλοις wxt, ἀλλαχοῦ ἀλλαχοῦ Y, ἀλλαχοῦ yz | 8 ἐν ἑτέροις wxt, πάλιν yz | 9 σοὶ z | 10 ἡμαρτικότα w | 10 πιρανθεὶς z | 11 ἐν ἄλλῳ ἐξελθόντος αὐτοῦ margo t | 11 πικραινέσθωσαν yzt | 13 σε + yzt | 14 τὸν πατέρα ἠξίου yzt | 14 γέγραπτε w | 15 οἴδασιν xyzt | 15 τί wx, ὃ yzt | 15. 16 ποιοῦσι yzt | 16 κέλευσον yz | 17 ὅλως w, ὅλος post ἐκκλησίαν yzt | 18 ἡμέραις yzt | 20 εἰπὼν yzt | 20. 21 ἐπιπλήσσοντα > w | 21 διδάσκων καὶ παρενῶν w | 21 αὐτὸν + w | 22. 23 εὐμενῶς x | 23 παρατηρίσῃς w, παρατηρήσῃ xt | 24 σοῦ w | 24 ἔστι yzt | 26 ἔστιν x

ἁμαρτήσαντα δεῖ ὑπὲρ τοῦ οἰκείου πλημμελήματος αἰσχύνε-
σθαι, ἱκανὸν τὸ λόγιον * τῷ Μωσῇ ὑπὲρ Μαρίας εἰρημένον,
ἡνίκα ἠξίου ἀφεθῆναι αὐτῇ· φησὶ γὰρ αὐτῷ ὁ θεὸς Εἰ ὁ
πατὴρ αὐτῆς πτύων ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς, οὐκ
ἂν ἐνετράπη; ἑπτὰ ἡμέρας ἀφορισθήτω ἔξω τῆς παρεμβο-
λῆς, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται. οὕτως οὖν καὶ ἡμᾶς δέον
ἐστὶ ποιεῖν, τοὺς ἐφ' ἁμαρτίαις λέγοντας μετανοεῖν ἀφορί-
ζειν χρόνον ὡρισμένον κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἁμαρτήμα-
τος, ἔπειτα μετανοοῦντας προσλαμβάνεσθαι, ὡς πατέρας
17 υἱούς. | εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος αὐτὸς ἐν προσκόμματι ὑπάρχει,
πῶς ἔτι ἐπεξέλθῃ ἐκζητῆσαι ἀδικήματά τινος ἢ ἐπιτιμῆσαί
τινι, διὰ προσωποληψίας * ἢ αὐτὸς ἢ οἱ διάκονοι οὐχ ὑπάρ-
χοντες εὐσυνείδητοι; ὅταν γὰρ ὁ ἄρχων αἰτῇ καὶ ὁ κριτὴς
λαμβάνῃ, καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρίσις· κοινωνοὶ δὲ
κλεπτῶν καὶ κρίσει χηρῶν οὐ προσέχοντες, οὐ δυνήσονται
οἱ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον συνεπιμαχεῖν τῷ ἐπισκόπῳ. ἐροῦσι
γὰρ αὐτῷ τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἰρημένον ὅτι Βλέπεις τὸ
κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δο-
κὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; εὐλαβείσθω
οὖν ὁ ἐπίσκοπος σὺν τοῖς διακόνοις αὐτοῦ ἀκοῦσαι ῥῆμά
b τι τοιοῦτον· τοῦτ' ἔστι μὴ διδότω ἀφορμήν. ὁ γὰρ ἁμαρ-
τάνων ἐπὰν ἴδῃ τινὰ ὅμοια αὐτῷ δρῶντα, οἰκοδομηθήσεται
εἰς τὸ τὰ αὐτὰ ποιεῖν· εἶτα ὁ πονηρός, δι' ἑνὸς ἀφορμὴν
λαβών, εἰς ἑτέρους ἐνεργεῖ, ὃ μὴ γένοιτο *, καὶ οὕτως
καταστραφήσεται τὸ ποίμνιον· πλειόνων γὰρ ὄντων τῶν

3 Num 12, 14 | 17 Luc 6, 41

1.2 αἰσχύναισθαι y | 2 τὸ εἰρημένον + w | 2 τῷ] τὸ y | 2 μωσεῖ t | 2 εἰρη-μένον > w | 3 φησὶν x | 3 αὐτῷ > w | 6 ὑμᾶς w | 7 ἔστιν x | 8 ὁρισμένον wx | 9 πατέρας x, πατέρες yt, γνησίους w. in z ex ὡς praecedenti et compendio scripturae ortum ὥσπερ | 11 ἐπεξέλθοι t | 11 ἐκδικῆσαι w | 11 ἀδίκημα yzt | 11 ἐπιμῆσαι W, ἐπιτημῆσαι z | 12 προσωποληψίαν yt, προσοπολημψίαν z | 12 ἢ διὰ δωροληψίαν + yzt | 13 γὰρ > w | 13 αἰτεῖ wx | 14 λαμβάνει w | 14 διεξάγηται yz | 14 εἰς τέλος κρίσις wxt, κρί-σει yz: sed in margine y λέγεται καὶ εἰς τέλος κρίσις | 15 κρίσιν yz | 15 χειρῶν z | 16 τὸν xyzt, τῶν w | 16 ἐροῦσιν x | 17 γεγραμμένον yzt | 17 ὅτι wx, τί yzt | 17 βλέπις z | 20 σὺν > w | 20 τοὺς διακόνους w | 20 ἀκοῦσι z | 21 τι > w | 21 τοιοῦτο y, τιοῦτο z | 21 ἔστιν x | 24 εἰς ὑμᾶς + z | 24 οὕτω yz | 25 διαστραφήσεται yzt | 25 πλειώνων y, πλείων z

ἁμαρτανόντων, πλείων ἔσται καὶ ἡ δι' αὐτῶν ἐπιτελουμένη κακία. ἁμαρτία γὰρ ἀνεξέλεγκτος ἑαυτῆς χείρων γίνεται καὶ εἰς ἄλλους τὴν διανομὴν λαμβάνει· ἐπεὶ καὶ ζύμη μικρὰ πλήρη φυράματα δολοῖ, καὶ εἷς κλέπτης εἰς ὅλον * ἔθνος τὸ μύσος * ἐπήγαγε, καὶ Μυῖαι θανοῦσαι σαπριοῦσι σκευασίαν ἡδύσματος ἐλαίου, καὶ βασιλέως ὑπακούοντος λόγον ἄδικον πάντες οἱ ὑπ' αὐτὸν ὑπηρέται παράνομοι. οὕτω καὶ πρόβατον ψωραλέον μεταδίδωσιν ἑτέροις τῆς νόσου, μὴ χωρισθὲν τῶν ὑγιαινόντων προβάτων, καὶ ἄνθρωπος λοιμώσσων πολλοῖς φυλακτέος, καὶ κύων λύσσῃ συσχεθεὶς ἐπικίνδυνος παντὶ ᾧ δ' ἂν προσάψηται *. ἐὰν οὖν καὶ * ἄνθρωπον παράνομον μὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ χωρίσωμεν, ποιήσομεν τὸν οἶκον κυρίου σπήλαιον λῃστῶν. δεῖ γὰρ * τῶν ἁμαρτανόντων μὴ παρασιωπᾶν, ἀλλ' ἐλέγχειν, νουθετεῖν, ὑποπιάζειν, στίβειν νηστείαις, ὅπως καὶ τοῖς ἑτέροις εὐλάβειαν ἐμποιήσῃ· εὐλαβεῖς γάρ, φησί, ποιήσατε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. χρὴ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τῶν ἁμαρτιῶν κωλυτὴν διὰ τῆς νουθεσίας γίνεσθαι, καὶ τῆς δικαιοσύνης σκοπόν, καὶ τῶν ἡτοιμασμένων ὑπὸ θεοῦ ἀγαθῶν κήρυκα, καὶ τῆς μελλούσης ὀργῆς ἐν τῇ κρίσει διαγγελτῆρα· ὅπως μή, καταφρονήσας τῆς τοῦ θεοῦ φυτουργίας, ἀκούσῃ δι' ἀμέλειαν τὸ ἐν τῷ Ὠσηὲ εἰρημένον Ἱνατί παρεσιωπήσατε ἀσέβειαν * καὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς ἐτρυγήσατε; | πάντων οὖν 18

3 Gal 5, 9 | 5 Eccl 10, 1 | 6 Prov 29, 12 | 13 Matth 21, 13 | 16 Lev 15, 31 | 22 Osee 10, 13

1 πλεῖον wy, πλείον z | 2 ἀνέγκλητος yz, sed in margine y ἀνεξέλεκτος, ἀνέλεγκτος t | 2 χείρων ἑαυτῆς yzt | 3 ἀλλήλους x | 3 τὴν > W | 3 ἡ νομὴ ἕρπει yz | 3 μικρὰ ζύμη y | 4 πλήρη Wx, πληροῖ w, πλήρωμα t, ὅλον τὸ yz | 4 φύρα W, φύραμα wy, φυράμα z, φυράματος t | 4 δολοῖ > w | 4 τὸ + yz | 5 πολλάκις + yz | 5 ἐπήγαγεν xy | 5 μῦαι w | 5 σαπριοῦσιν x, σαπρῶσι yz | 8 ψωραλαῖον x | 8 τῆς xyzt, τοῖς w | 9 ὑγιεινῶν yzt | 9. 10 λοιμόσσων wx | 10 φυλακταῖος xt | 10 συχεθεὶς z | 11 προσάψοιτο w, προσάψη yzt | 11 ὥστε καὶ ἄνθρωπος λοιμώσσων πολλοῖς φυλακτέος εἶναι προσήκει + yz | 11 ἡμεῖς + yz | 12 χωρήσωμεν w | 13 ποιήσωμεν wt | 13 ἐπὶ + yzt | 14 ἁμαρτανότων W | 14 ἀλλ' .... 15 ὑποπιάζειν > z | 15 ὑποπιέζειν yt | 15 στίβειν W?x, στίφειν w?, στιβοῦν yzt | 15 νηστίαις t | 16 ἐνποιήσει w | 16 φησί > x, φησὶν t, φ̅η̅ w | 16 ποιήσαται w, ποιήσετε x, ποιήσεται z | 17 γὰρ wxt, οὖν yz | 17. 18 κολυτὴν w | 19 ἀγαθὸν x | 20 κρίση z | 21 ἀκούσει w | 21 διὰ t | 21. 22 ἀμέλιαν y | 22 ὀσιὲ w, ὡσιὲ x, Ὡσιὲ t | 23 φ̅η̅ + w

ὁ ἐπίσκοπος φροντιζέτω, καὶ τῶν μὴ ἡμαρτηκότων, ἵνα μένωσιν ἀναμάρτητοι, καὶ τῶν ἁμαρτανόντων, ἵνα μετανοῶσιν. λέγει γὰρ ὁ κύριος πρὸς ὑμᾶς Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. καὶ τοῖς μετανοοῦσιν ἄφεσιν διδόναι χρή· ἅμα γὰρ τῷ εἰπεῖν τινα τῶν πλημμελησάντων γνησίᾳ διαθέσει Ἡμάρτηκα τῷ κυρίῳ, ἀποκρίνεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον Καὶ κύριος ἀφῆκέν σοι τὴν ἁμαρτίαν *. γνώριζε οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, τὸ ἀξίωμά σου, ὅτι ὡς τοῦ δεσμεῖν ἐκληρώσω τὴν ἐξουσίαν, οὕτως καὶ τοῦ λύειν. ἐξουσίαν * οὖν ἔχων τοῦ λύειν γνώριζε σεαυτόν, καὶ ἀξίως τοῦ τόπου σου || ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀναστρέφου, εἰδὼς ὅτι πλείονα * ἀπαιτηθήσῃ τὸν λόγον. ᾧ γὰρ * παρέθεντο πολύ, περισσότερον ἀπαιτήσουσι παρ' αὐτοῦ. ἀναμάρτητος μὲν γὰρ ἀνθρώπων οὐδεὶς πάρεξ τοῦ γενομένου δι' ἡμᾶς ἀνθρώπου· ἐπεὶ γέγραπται Οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ἡ ζωὴ αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ τῶν προγεγενημένων δικαίων τε καὶ πατριαρχῶν οἱ βίοι καὶ αἱ ἀναστροφαὶ ἀνεγράφησαν, οὐχ ἵνα ἐκείνους ὀνειδίζωμεν ἀναγινώσκοντες, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς μετανοῶμεν καὶ εὐέλπιδες γινώμεθα ὡς ἀφέσεως τευξόμενοι. τὰ γὰρ ἐκείνων ῥύπη ἡμετέρα ἀσφάλεια καὶ παραίνεσις, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἁμαρτήσαντες, ἐὰν μετανοήσωμεν, συγγνώμην ἕξομεν· ἐπεὶ γέγραπται Τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν, ἢ τίς παρρησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας; οὐδεὶς οὖν ἀναμάρτητος. σὺ

3 Matth 18, 10 | 6 Reg β 12, 13 | 12 Luc 12, 48 | 15 Iob 14, 4. 5 | 22 Prov 20, 9

1 φροντιζέτω ὁ ἐπίσκοπος t | 1 ἡμαρτικότων w | 2 μείνωσιν t | 2. 3 μετανοῶσι wt | 3 εἶπεν yz | 3 πρὸς ὑμᾶς wxt, ἐν εὐαγγελίοις yz | 3. 4 καταφρονήσηται w | 4 καὶ wxt, οὐκοῦν yz | 4 μετανοοῦσι W | 5 τῷ y, τὸ wx | 5. 6. τῶν πλημμελησάντων > X, habet x in margine | 7 τὸ ἅγιον πνεῦμα t | 7 ἀφῆκέ yzt | 8 σου + x | 8 θάρσει οὐ μὴ ἀποθάνης + yt, θάρσει οὖν μὴ ἀποθάνης + z | 9 ἐκληρόσω w, ἐκκληρώσω z | 10 ἐξουσίαν ... λύειν > w | 9 οὕτω yzt | 10 γνώρεζε y | 11 τόπου xyzt, ἀξιώματός w | 12 αὐτὸς + yzt | 12 ἀπετηθήσει w, ἀπεκηθήσῃ z | 12 φησι + yzt | 12 παρέθετο w | 13 ἀπαιτήσουσιν x | 14 γὰρ > w | 15 καθρὸς y | 16 μίαι ἡμέραι w, μιᾶς ἡμέρας x | 16. 17 προγεννημένον Z, προγεννημένων z | 17 αἱ > wz | 18 ἵν' yz | 18 ὠνειδίζωμεν w, ὀνειδίζομεν x | 19 γενώμεθα xt | 20 τὰ xyzt, αἱ w | 20 ῥυτίδες w | 24 ἀναμάρτιτος w

οὖν κατὰ δύναμιν σπούδαζε ἀνεπίληπτος εἶναι, καὶ περὶ πάντων μερίμνα, μὴ διὰ σέ τις σκανδαλισθεὶς ἀπόληται. ὁ γὰρ λαϊκὸς περὶ ἑαυτοῦ μόνου μεριμνᾷ, σὺ δὲ περὶ πάντων, * πλεῖον * βάρος ἔχων καὶ μεῖζον βαστάζων φορτίον· γέγραπται γὰρ Καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωυσῆν Σὺ καὶ Ἀαρὼν λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας τῆς ἱερατείας. ὡς περὶ πλειόνων οὖν ἀπολογούμενος, περὶ πάντων * φρόντιζε· καὶ τοὺς μὲν ὑγιεῖς συντήρει, τοὺς δὲ ἡμαρτηκότας νουθέτει, καὶ στίβων ἐν τῇ νηστείᾳ, ἐν τῇ ἀφέσει ἐλάφρυνε, καὶ προσκλαύσαντα εἰσδέχου, πάσης τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένης, καὶ χειροθετήσας αὐτὸν ἔα λοιπὸν εἶναι ἐν τῷ ποιμνίῳ· τοὺς δὲ ὑπνώδεις καὶ παρειμένους ἐπίστρεφε, ὑποστήριζε, παρακάλει, θεράπευε, ἐπιστάμενος ἡλίκον μισθὸν ἔχεις ταῦτα ποιῶν, ὥσπερ οὖν καὶ κίνδυνον, ἐὰν ἀμελῇς τούτων. λέγει γὰρ πρὸς τοὺς ἀμελοῦντας τοῦ λαοῦ ἐπισκόπους Ἰεζεκιὴλ Οὐαὶ τοῖς ποιμέσι τοῦ Ἰσραήλ, οἳ ἐποίμαινον ἑαυτούς· οὐ τὰ πρόβατά μου ποιμαίνουσιν οἱ ποιμένες, ἀλλ' ἑαυτούς. τὸ γάλα κατεσθίετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε, τὸ ἰσχυρὸν σφάζετε, τὰ πρόβατα * οὐ ποιμαίνετε. τὸ ἐνοχλούμενον οὐκ ἐνισχύσατε καὶ τὸ ἀρρωστοῦν οὐκ ἰάσασθε καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε, τὸ ἐξωσμένον οὐ || κατεπεστρέψατε καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητήσατε, καὶ ἐν κράτει ἐπαιδεύσατε αὐτὰ μετὰ ἐμπαιγμοῦ. καὶ διεσπάρησαν * παρὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένα, καὶ ἐγένοντο εἰς κατάβρωμα πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ

1 Tim α 3, 2 | 5 Num 18, 1 | 15 Ezech 34, 2—5

2 ἀπώληται w | 4 ὡς + yt, ὠ + z | 4 οὖν + y, ὃς + z | 4 ἔχων βάρος yzt | 4 μίζον z | 5 εἶπεν x | 5 μωσῆν x, Μωϋσὲν t | 6 λήψεσθαι w | 6 τὰς > zt | 7 post πάντων rasura duodecim literarum in w | 8 νουθέτη X | 8 στιβῶν yzt | 9 ἐλάφρυνον t | 9 προσκλαύσαντας w | 10 τῆς ἐκκλησίας πάσης w | 10 αὐτῷ W | 11 αὐτὸ W? | 11 ἔαι w | 13 ποιῶν wx, ἐπιτελῶν yzt | 14 οὖν > Yz, suppl in margine y | 14 ἀμελεῖς w, ἀμελήσης yzt | 16 ποιμέσιν x | 16 οἳ wxyz, ὅτι t | 16 ἐποίμαινων w | 17 μου > yzt | 17 ποιμαίνες w | 18 κατεσθίεται w | 18 τὰ > t | 18 περιβάλλεσθαι w | 18 σφάζεται w | 19 τὰ .... ἐνισχύσατε > w | 19 μου + x | 19 οὐκ ἐποιμάνατε yz | 19 τὸ wxyzt, τὸν z | 20 καὶ prius > x | 20 ἄρρωστον yzt | 20 ἰάσασθαι w | 21 κατεδήσαται w | 21 τὸ prius .... 23 ἐμπαιγμοῦ > w | 21 οὐκ ἐπεστρέψατε xyz | 23 τὰ πρόβατά μου + w | 24 ποιμαίνες w | 24 πᾶσιν x | 24 θυρίοις z

ἀγροῦ. καὶ πάλιν * Οὐκ ἐξήτησαν οἱ ποιμένες τὰ πρόβατά μου καὶ ἐποίμαινον οἱ ποιμένες ἑαυτούς, τὰ δὲ πρόβατά μου οὐκ ἐποίμαινον. καὶ μετ' ὀλίγον Ἰδοὺ ἐγὼ πρὸς τοὺς ποιμένας, καὶ ἐκζητήσω ἐγὼ τὰ πρόβατά μου ἐκ χειρὸς αὐτῶν καὶ καταπαύσω αὐτοὺς τοῦ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου, καὶ οὐ ποιμανοῦσιν ἔτι οἱ ποιμένες ἑαυτούς, καὶ ῥύσομαι τὰ πρόβατά μου ἐκ χειρὸς αὐτῶν, καὶ οὐκ ἔσονται αὐτοῖς εἰς κατάβρωμα. καὶ ἐπιφέρει καὶ πρὸς τὸν λαὸν λέγων Ἰδοὺ ἐγὼ κρινῶ ἀνὰ μέσον προβάτου καὶ εἰς πρόβατον, καὶ κριὸν πρὸς κριόν. μὴ μικρὸν * ὑμῖν ὅτι τὴν νομὴν τὴν καλὴν ἐνέμεσθε, καὶ τὰ κατάλοιπα τῆς νομῆς κατεπατεῖτε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ τὰ πρόβατα τὰ πατήματα τῶν ποδῶν ὑμῶν ἤσθιον; καὶ ἐπιφέρει μετ' ὀλίγα Καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ κύριος καὶ ὑμεῖς * πρόβατα, πρόβατα τῆς νομῆς μου· ἄνθρωποί μου ἐστέ, καὶ ἐγὼ θεὸς ὑμῶν, λέγει
19 Ἀδωναῒ κύριος. | ἀκούσατε, οἱ ἐπίσκοποι, καὶ ἀκούσατε, οἱ λαϊκοί, ὥς φησιν ὁ θεὸς Κρινῶ κριὸν πρὸς κριόν, καὶ πρόβατον πρὸς πρόβατον· καὶ πρὸς τοὺς ποιμένας λέγει Κριθήσεσθε ἕνεκεν τῆς ἀπειρίας αὐτῶν καὶ τῆς εἰς τὰ πρόβατα διαφορᾶς. τοῦτ' ἔστιν, ἐπίσκοπον πρὸς ἐπίσκοπον κρινῶ καὶ λαϊκὸν πρὸς λαϊκόν, καὶ ἄρχοντα πρὸς ἄρχοντα. λογικὰ γὰρ τὰ πρόβατα καὶ οἱ κριοὶ οὗτοι, ἀλλ' οὐκ ἄλογα· ἵνα μή ποτε εἴπῃ ὁ λαϊκὸς ὅτι Ἐγὼ πρόβατόν εἰμι καὶ οὐ

1 Ezech 34, 8 | 3 Ezech 34, 10 | 9 Ezech 34, 17—19 | 13 Ezech 34, 30. 31 | 17 Ezech 34, 17

1 δρυμοῦ yzt | 1 καὶ + yzt | 1 ἐξεζήτησαν yzt | 1 ποιμαίνες w | 2 ἐποίμενον z | 3 ἐποίμαινων w, ἐποίμενον z | 3 ὀλίγα yz | 3 ἰδοὺ .... 4 ποιμένας > w | 5 τοῦ wxyt, τοὺς z | 6 ποιμαινοῦσιν y | 6 ποιμαίνες w | 6 αὐτοὺς yz | 7 ῥύσωμαι t | 8 καὶ prius wxt, εἶτα yz | 8 καὶ alterum > w | 9 ἐγὼ > w | 9. 17. 21 κρινῶι w | 9 καὶ > yzt | 10 κριὸν prius wxyzt, κρινὸν Z | 10 ἣν + yzt | 11 ἐνέμεσθαι w | 11 κατάλυπα z, λυπὰ w | 13 εἴσθιον w | 13 ὀλίγον w | 14 γνώσεσθαι w | 14 μου + w | 14 πρόβατα prius > yzt | 15 νομ ς W | 15 ἔσταί w | 16 ἀδοναῒ z | 17 ὥς φησιν xt, ἔφη w, τί φησιν yz | 19 κριθήσεσθαι wxyzt, correctum iam in editione parisina anni 1618 | 19 ἀπηρείας w | 19 τῆς εἰς yzt, στήσει w, στήσῃ x | 20 διαφθορᾶς yzt | 20 ἐστι W | 23 εἴπει w | 23 λα w a prima manu, ικὸς a correctore recenti in rasura | 23 καὶ xyzt, ἀλλ' w

ποιμήν. * ὥσπερ δὲ τῷ καλῷ ποιμένι τὸ μὴ ἀκολουθοῦν πρόβατον λύκοις ἔκκειται εἰς διαφθοράν, οὕτως τῷ πονηρῷ ποιμένι τὸ ἀκολουθοῦν πρόδηλον ἔχει τὸν θάνατον, ὅτι κατατρώξεται αὐτό. διὸ φευκτέον ἀπὸ τῶν φθορέων ποιμένων. |
τὸν μὲν ποιμένα τὸν ἀγαθὸν ὁ λαϊκὸς τιμάτω, ἀγαπάτω, 20
φοβείσθω ὡς πατέρα, ὡς κύριον, * ὡς ἀρχιερέα θεοῦ, ὡς διδάσκαλον εὐσεβείας· ὁ γὰρ ἀκούων αὐτοῦ χριστοῦ ἀκούει, καὶ ὁ αὐτὸν ἀθετῶν χριστὸν ἀθετεῖ, καὶ ὁ τὸν χριστὸν μὴ δεχόμενος οὐ δέχεται τὸν αὐτοῦ θεὸν καὶ πατέρα. ὁ ὑμῶν γάρ, φησίν, ἀκούων ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ὑμᾶς ἀθετῶν ἐμὲ ἀθετεῖ, καὶ ὁ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. ὁμοίως * ὁ ἐπίσκοπος ὡς τέκνα τοὺς λαϊκοὺς ἀγαπάτω, θέλγων καὶ θερμαίνων τῇ σπουδῇ τῆς ἀγάπης ὡς ᾠὰ εἰς περιποίησιν νοσσίων, ἢ ὡς νοσσία ἀγκαλιζόμενος εἰς περιποίησιν ὀρνίθων· πάντας νουθετῶν, πᾶσι τοῖς πληκτισμοῦ δεομένοις ἐπιπλήσσων ἀλλὰ μὴ πλήσσων, * ὑποπιέζων εἰς ἐντροπήν, * νουθετῶν εἰς ἐπιστροφήν, ἐπιτιμῶν εἰς διόρθωσιν καὶ εὐθύτητα πορείας· τὸ ἰσχυρὸν φυλάσσων, τοῦτ' ἔστι τὸ ἑδραῖον τῇ πίστει ἀσφαλὲς τηρῶν, τὸν λαὸν εἰρηνικῶς ποιμαίνων, ||
τὸ ἐνοχλούμενον ἐνισχύων, τοῦτ' ἔστι τὸ πειραζόμενον ἐν τῇ νουθεσίᾳ στερροποιῶν· τὸ ἀρρωστοῦν ἰώμενος, τοῦτ' ἔστι τὸ νοσοῦν ἐκ τῆς πίστεως ἐν διχονοίᾳ διὰ τῆς διδασκα-

9 Luc 10, 16

1 καὶ οὐδένα λόγον ἐμαυτοῦ ποιοῦμαι [πεποίημαι t], ἀλλ' ὁ ποιμὴν ὄψεται καὶ αὐτὸς μόνος εἰσπραχθήσεται τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ δίκην + yzt | 1 δὲ wx, γὰρ yzt | 1 ποιμαίνι w | 1 τὸ] τῶ w | 1 ἀκολουθὸν w | 2 ἔγκειται w | 2 οὕτω yzt | 3 ποιμαίνι w, ποιμένη z | 3 ἀκολουθὼν w | 4 κατατρόξεται z | 4 αὐτώ x | 4 φευκταίον w | 4 φθορέων xyzt, φθορ ο ποιῶν w duabus literis erasis, in margine y ἀπὸ τῶν φθοροποιῶν ποιμένων | 5 μέντοι yt | 5 ποιμαίνα w | 5 τιμάτω ἀγαπάτω xyzt, πειθαρχείτω καὶ w | 6 ὡς πατέρα > t | 6 ὡς δεσπότην + yzt | 7 εὐσεβίας y | 7 αὐτοῦ ἀκούων yzt | 12 καὶ + w | 12 θέλγων wx, θάλπων yzt | 13 θερμαίνων wx, στέργων yzt | 15 πᾶσιν x | 15 διαπληκτισμοῦ yz [ὰ y] | 15 ἐπιδεομένοις t | 16 μᾶλλον δὲ + w | 16 ὑποπιάζων yz | 16 ἀλλὰ μὴ εἰς ἀνατροπὴν + yzt | 17 καὶ .... 19 τηρῶν > w | 18 πορέας z | 18 φυλάσσον x | 18 ἔστιν xz | 19 τυρῶν z | 19 ποιμένεν W, ποιμένειν w | 20 ἔστιν x | 20 fin τὸν w | 20 ἐν > w | 21 στερρὸν ποιεῖν w, στεροποιόν x | 21 ἔστιν x | 22 τὸν [ita etiam z] νοσοῦντα τῆι πίστει w | 22 ἐν διχονοίᾳ > w

*λίας θεραπεύων, τὸ συντετριμμένον καταδεσμῶν, τοῦτ' ἔστι τὸ πεπλανημένον ἢ τὸ τεθραυσμένον ἢ * κατεαγμένον ἐν * ἁμαρτίαις εἰς χωλείαν ὁδοῦ ἐπιδεσμῶν, διὰ παρακλητικῆς * νουθεσίας, ἐλαφρύνων ἀπὸ παραπτωμάτων καὶ εὔελπιν ποιῶν, * οὕτως ῥωμαλέον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποκαθίστα, ἐπανάγων ἐν τῇ ποίμνῃ. τὸ ἐξωσμένον ἐπίστρεφε, τοῦτ' ἔστι τὸ ἐν ἁμαρτίαις γενόμενον καὶ εἰς ἐπιτίμησιν ἐκβεβλημένον μὴ ἐῶν ἔξω διαμένειν, ἀλλὰ προσλαμβανόμενος καὶ ἐπιστρέφων, ἀποκαθίστα ἐν τῇ ποίμνῃ, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῷ λαῷ τῆς ἀμώμου ἐκκλησίας· τὸ δὲ ἀπολωλὸς ἐκζήτει, τοῦτ' ἔστι τὸ ὑπὸ πλήθους παραπτωμάτων ἑαυτοῦ ἀπελπίσαν τῆς σωτηρίας μὴ ἐάσῃς τελέως ἀπολέσθαι. τὸ ὑπὸ πολλῆς ψύξεως ἢ νωχελίας κάθυπνον γενόμενον καὶ διὰ βαρέος ὕπνου τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ἐπιλαθόμενον καὶ μακρὰν ἀποστατῆσαν τῆς ἰδίας ποίμνης, ὡς καὶ λύκοις περιπεσεῖν βορᾷ, σὺ αναζήτει καὶ νουθετῶν ἐπίστρεφε καὶ νήφειν παρακάλει καὶ ἐλπίδα ὑπόσπειρε, μὴ συγχωρῶν αὐτῷ λέγειν τὸ ὑπὸ τινῶν εἰρημένον ὅτι Τὰ ἀσεβήματα ἡμῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτοῖς τηκόμεθα, καὶ πῶς ζησόμεθα; εἰ οἷόν τε οὖν, ἰδιοποιείσθω ὁ ἐπίσκοπος τὸ πλημμέλημα, καὶ λεγέτω τῷ ἡμαρτηκότι ὅτι Σὺ μόνον ἐπίστρεψον, κἀγὼ τὸν ὑπὲρ σοῦ θάνατον ἀναδέξομαι, ὡς ὁ κύριος τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πάντων. ὁ ποιμὴν γὰρ ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων· ὁ δὲ μισθωτὸς καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ ἔστι τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, * καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτά. εἰδέναι*

18 Ezech 33, 10 | 23 Ioh 10, 11. 12

1 *συντριμμένον* z | 1 *καταδέννων* x | 1 *ἔστιν* x | 2 *ἢ συντεθραυσμένον* w | 2 *ἢ τὸ κατεαγμένον ἐν* > w | 2 *τὸ* + t | 3 *ταῖς* + w | 3 *εἰς χωλείαν ὁδοῦ* > w | 3 *χωλίαν* x | 3 *ἐπιδέννων* xt | 4 *οὖν* + y | 5 *καὶ* + w | 5 *οὕτω* yzt | 6 *ἔστιν* x | 7 *ἁμαρτία* w | 9 *ἔστι* W | 10 *δὲ* > yz | 10 *ἔστιν* x | 11 *ἀπὸ πλῆθος* w | 11 *ἑαυτοὺς* yz | 12 *εἰς τέλος* w | 13 *καὶ* [ita etiam t] *νωχαλείας* yz | 13 *βαρέως* x | 15 *λίκοις* z | 15 *εἰς βορὰν* yzt | 15 *σὺ ἀναζήτει* xyzt, *συναναζήτει* w | 17 *συγχωρῶν* x | 17 *ὑπὸ τινῶν* > yz | 18 *ὑμῶν* yz | 18 *ἐφ'* xyzt, *ἐν* w | 19 *ἐτηκόμεθα* yz | 19 *οἷόν τε* wxyt, *οἱ ὄντες* z | 20. 21 *ἡμαρτικότι* w | 22 *ὑποδέξομαι* z | 22 *ὠ* Y | 22 *ἐμοῦ* xyzt, *αὐτοῦ* w | 23 *γὰρ* > y | 24 *μισθοτὸς* w, *μησθωτὸς* z | 24 *ἔστιν* x | 25 *λύκων* W | 25 *τουτέστι τὸν διάβολον* + yzt | 25 *ἀφείησι* w, *ἀφίησιν* x

οὖν προσήκει ὅτι τοῖς ἡμαρτηκόσιν εὔσπλαγχνος ὢν ὁ θεὸς μεθ' ὅρκου μετάνοιαν ἐπηγγείλατο· ὁ δὲ ἁμαρτήσας, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ τὴν περὶ μετανοίας ἀγνοῶν καὶ τὸ μακρόθυμον καὶ ἀνεξίκακον αὐτοῦ μὴ ἐπιστάμενος, ἔτι μὴν καὶ τὰς ἁγίας γραφὰς τὰς ταύτην κηρυσσούσας οὐ γινώσκων, ἅτε μὴ μεμαθηκὼς παρὰ σοῦ, ὑπὸ ἀνοίας * ἀπόλλυται. * σὺ δὲ ὡς φιλόστοργος ποιμὴν καὶ * σπουδαῖος νομεὺς ἀναζήτει * ἀριθμῶν τὴν ποίμνην· * τὸ λεῖπον ἐκζήτει, ὡς ὁ κύριος ὁ θεὸς ὁ ἀγαθὸς πατὴρ ἡμῶν, ἀποστείλας τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν ποιμένα καλὸν καὶ σωτῆρα τὸν διδάσκαλον ἡμῶν Ἰησοῦν, ἐπιτρέψας αὐτῷ ἐᾶσαι τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα * ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ πορευθῆναι ἐπὶ τὴν ζήτησιν τοῦ πεπλανημένου, καὶ εὑρόντα ἆραι ἐπὶ τοὺς ἑαυτοῦ ὤμους καὶ φέρειν ἐπὶ τὴν ποίμνην, χαίροντα ἐπὶ τῇ εὑρέσει τοῦ ἀπολωλότος. οὕτως οὖν ὑπήκοος γίνου καὶ σύ, ὦ ἐπίσκοπε, ἐκζητῶν τὸ ἀπολωλός, κατευθύνων τὸ πεπλανημένον, ἐπιστρέφων τὸ ἀφεστός· ἐξουσίαν γὰρ ἔχεις * ἐπιστρέφειν καὶ ἀποστέλλειν τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει· διὰ σοῦ ὁ σωτὴρ λέγει τῷ παρειμένῳ ἐν ἁμαρτίαις Ἀφέονταί σου αἱ ἁμαρτίαι, * ἡ πίστις σου σέσωκέν σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. εἰρήνη δὲ * ἡ γαληνός ἐστιν τοῦ θεοῦ ἐκκλησία, εἰς ἣν λύων

11 Matth 18, 12 | 17 Luc 4, 19 | 19 Matth 9, 2 | 20 Marc 5, 34

1 ἡμαρτικόσιν z | 2 μετὰ yzt | 3 μετάνοιαν t | 5 κηρύσσοντας w | 6 μαθηκὼς Wxz, μεμαθηκὸς w | 6 ὑπὸ ἀνοίας > Yzt, sed habet y in margine. t in margine ἐν ἄλλω ὑπὸ ἀνοίας | 6 πολλῆς ἐκεῖνος + w, sed ἐκεῖνος m. pr. in margine | 7 καὶ σὺ λόγον ὑφέξει ὑπὲρ αὐτοῦ ἕνεκεν τῆς ἀμελείας. ἀλλὰ μὴ τοῦτο γένητε + w | 7 σὺ δὲ > w, σὺ οὖν yz | 7 ὡς + yzt | 7 σπουδέος w | 8 καὶ + yz | 8 σου καὶ + w | 9 ὡς .... λωλότος 15 ita w: καθῶς καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἀγαθὸς κύριος καὶ διδάσκαλος, ἀποστείλας τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν ποιμένα καλὸν καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου, ἦλθεν ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθῆς, ζητῶν τὸ ἀπολωλὸς, ἑάσας τὰ ἐνενικοντα ἐννέα, καὶ εὑρὼν, ἄρας ἐπὶ [ἐπὶ super versum] τοὺς ἑαυτοῦ ὤμους, ἐπὶ τὴν ποίμνην ἔφερεν, χαρὰν χαίρων ἐπὶ τῆι εὑρεύση αὐτοῦ. diversa punctorum genera virgula expressi | 9 ὁ primum > t | 9 ὁ secundum et tertium xt, καὶ yz | 11 ἐπιστρέψας z | 11 ἐνενίκοντα z | 12 ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ + y | 12 καὶ > y | 14 ἐν τῇ ποίμνῃ yzt | 16. 17 ἐπιστρέφον z | 17 ἀφεστώς wz | 17 τὸ + w | 19 ἀφέωνται yzt | 20 καὶ + y | 20 πίστει w | 20 σέσωκέ yzt | 20 ἠρήνην X | 21 καὶ λιμὴν + t | 21 ἡ post ἐστιν yzt, utroque loco x | 21 γαληνὸς > w | 21 ἐστίν post ἐκκλησία w | 21 θεοῦ wx, χριστοῦ yzt

τοὺς ἡμαρτηκότας ἀποκαθίστα ὑγιεῖς καὶ ἀμώμους, εὐέλπι-
δας, σπουδαίους, ἐργοπόνους ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις, ὡς
ἔμπειρος καὶ συμπαθὴς ἰατρὸς πάντας ἰώμενος τοὺς ἐν
ἁμαρτίαις πεπλανημένους· Οὐ χρείαν γὰρ ἔχουσιν οἱ ἰσχύ-
οντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ πεπλανημένον. ἰατρὸς
οὖν ὑπάρχων τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου πρόσαγε θερα-
πείαν κατάλληλον ἑκάστῳ τῶν νοσούντων· παντὶ τρόπῳ
θεράπευε, ὑγίαζε, σώους ἀποκαθίστα τῇ ἐκκλησίᾳ. ποί-
μαινε τὸ ποίμνιον μὴ ἐν κράτει μετὰ ἐμπαιγμοῦ ὡς κατε-
ξουσιάζων, ἀλλ' ὡς ποιμὴν χρηστός, τῷ κόλπῳ συνάγων τὰ
21 ἀρνία καὶ τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας παρακαλῶν. | ἔσο δὲ χρη-
στός, ἀγαθός, ἤπιος, * ἀψευδής, μὴ σκληρός, μὴ αὐθάδης,
μὴ ἀπότομος, μὴ ἀλαζών, μὴ ἀνελεής, μὴ τετυφωμένος, μὴ
ἀνθρωπάρεσκος, μὴ δειλός, μὴ δίγνωμος, μὴ ἐμπαίζων τοῖς
ὑπὸ σὲ λαοῖς, μὴ ἀποκρύπτων ἀπ' αὐτῶν τὰ τοῦ θεοῦ νόμιμα
καὶ τοὺς περὶ μετανοίας λόγους, μὴ πρόχειρος πρὸς τὸ ἐξῶσαι
καὶ ἐκβαλεῖν ἀλλὰ ἀσφαλής, μὴ φιλεπιτιμητής, μὴ προπετής,
μὴ παραδεχόμενος κατὰ τινὸς μαρτυρίαν ἄνευ τριῶν * μαρτύ-
ρων, καὶ τούτων ἐὰν ὁ τρόπος ᾖ μεμαρτυρημένος πάλαι, καὶ
εἰ μὴ ἀπὸ ἔχθρας κινούμενος ἢ φθόνου. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἐπι-
χαιρεσίκακοι, πρόγλωσσοι, τριττὴν γλῶσσαν ἔχοντες, μισά-
δελφοι, ἔργον τιθέμενοι σκορπίζειν τὰ χριστοῦ πρόβατα,
ὧν εἰ παραδέχεσθαι θέλεις τοὺς λόγους ἀκρίτως, διασπε-
ρεῖς σου τὸ ποίμνιον καὶ παραδώσεις λύκοις εἰς κατάβρωμα,
τοῦτ' ἔστι δαίμοσι καὶ πονηροῖς ἀνθρώποις, μᾶλλον δὲ οὐκ *

4 Matth 9, 12 | 5 Luc 19, 10 | 10 Ezech 34, 4 | 12 Isaj 40, 11

1. 2 εὐέλπεις x | 2 ἐργοπόνους > w | 3 συμπαθεὶς w | 3 πάντων w | 3 ἰῶ zt, ἰῷ y | 3. 4 ἐν ἁμαρτίαις > Yz, habet y in margine, ἐν ἁμαρτίᾳ t | 4 γὰρ χρείαν yzt | 5 ἦλθεν xt | 6 σῶσαι καὶ ζητῆσαι t | 7 ὑπάρχων > z, ὢν yt | 7. 8 θεραπίαν w | 8 παντὶ τρόπῳ cum praecedentibus iungit t | 10 ἐν κράτει wyzt, ἐγκράτει x | 12 δὲ > yz | 13 ἤπιος xyzt, ἐπιηκής w | 13 ἄδολος + yzt | 13 ἀψευδεῖς w | 14 ἀνηλεής yzt | 16 νόμημα x | 18 ἀλλ' yzt | 18 μὴ φιλεπιτιμητής > x | 18 μὴ ante προπετὴς wx, ἢ yz, neutrum t | 19 πιστῶν + Cotelerius | 20 ἐὰν wx, ἂν yzt, ὧν Cotelerius | 20 πάλαι > w | 21 ἀπ' yzt | 21 κινούμενοι yzt | 21 εἰσὶν x | 21. 22 ἐπιχαιρέκακοι yz, ἐπιχαίροντες κακοῖς w | 22 τριττὴν ... ἔχοντες > X, habet x in margine | 24. 25 διασπαρεῖς w | 26 ἐστιν x | 26 δαίμοσιν x | 26 ἀπ + w

*ἀνθρώποις ἀλλὰ θηρίοις ἀνθρωποειδέσιν, ἐθνικοῖς καὶ Ἰουδαΐσταῖς καὶ αἱρεσιώταις ἀθέοις. τῷ γὰρ ἐκβληθέντι τῆς ἐκκλησίας εὐθὺς προσπαίζουσιν οἱ λυμεῶνες ὡς λύκοι καὶ ὡς ἀρνοβόρα ἡγοῦνται, κέρδος ἴδιον ἡγούμενοι τὴν ἐκείνου ἀπώλειαν. καὶ γὰρ ὁ τούτων πατὴρ * διάβολος ἀνθρωποκτόνος ἐστίν. καὶ ὁ διὰ τῆς σῆς * ἀκρισίας ἀδίκως ἀφορισθεὶς καὶ ἀθυμίᾳ συσχεθεὶς καὶ ὀλιγοψυχήσας ἢ εἰς ἔθνη ἀποπλανηθήσεται ἢ εἰς αἱρέσεις συμποδισθήσεται, καὶ παντελῶς τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς εἰς θεὸν ἐλπίδος ἀπαλλοτριωθήσεται || καὶ συμποδισθήσεται ὑπὸ ἀσεβείας· καὶ γένῃ σὺ τῆς ἐκείνου ἀπωλείας ἔνοχος. οὐ γὰρ δίκαιόν ἐστιν, ἕτοιμον μὲν εἶναι ἐκβάλλειν τὸν ἡμαρτηκότα, ὀκνηρὸν δὲ ὑπάρχειν εἰς τὸ προσδέχεσθαι τὸν ἐπιστρέφοντα· καὶ πρόχειρον μὲν εἰς τὸ ἀποκόπτειν, ἀνελεῆ δὲ εἰς τὸ τὸν ἀλγοῦντα ἰᾶσθαι· περὶ γὰρ τῶν τοιούτων λέγει ἡ θεία γραφὴ Οἱ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσι, ταχινοί εἰσιν τοῦ ἐκχέειν αἷμα· σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν· οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. ὁδὸς δὲ εἰρήνης ἐστὶν ὁ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ χριστός, ὃς καὶ ἐδίδαξεν ἡμᾶς λέγων Ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν· δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, τοῦτ' ἔστι δίδοτε ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν τὰ παραπτώματα *· ὡς καὶ διὰ τῆς εὐχῆς ἡμᾶς ἐπαίδευσε λέγειν τὰ πρὸς * θεόν Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,*

5 Ioh 8, 44 | 16 Prov 1, 16 | 16 Isaj 59, 7 | 16 Rom 3, 16—18 | 21 Luc 6, 38 | 24 Matth 6, 12

1 *ἐθνηκοῖς* w | 2 *ἐκβληθὲν* w, *ἐκαληθέντι* z | 3 *προσπέζουσιν* Z, *προσπελάζουσιν* yzt | 3 *λυμαιῶνες* x | 3 *ὡς* > yzt | 4 *ἀρνοβόρα* wx, *ἄρνα βορὰν* yzt | 4 *ἡγοῦνται* wxt, *αὐτὸ ποιοῦνται* y, sed idem in margine *γραφεται καὶ ἡ....*, cetera bibliopegi culter abstulit, *αὐτὸν ποιοῦνται* z | 4. 5 *ἐκείνων* w | 5 *ἀπόλειαν* t | 5 *ὁ* + yz | 5. 6 *ἀνθροποκτόνος* z | 6 *ἐστὶ* yzt | 6 *οὖν* + y | 6 *ἀδιακρισίας* yz | 8 *πλανηθήσεται* w | 8 *αἵρεσειν* Z, *αἵρεσιν* z, *αἵρεσιν* y | 8 *συμποδισθήσεται* wxt, *ἐμπεσεῖται* yz | 10 *συμποδησθήσεται* y | 10 *γενήσῃ* yzt | 11 *ἀπολείας* wz | 12 *ἡμαρτικότα* w | 14 *ἀνελεεῖ* w, *ἀνηλεῆ* yzt | 16 *αὐτὸν* x | 16 *τρέχουσιν* xy | 16 *ταχεινοί* w | 16 *εἰσι* yzt | 16 *τοῦ* xyzt, *εἰς τὸ* w | 17 *ταλαιπορία* z | 18 *ἐστιν* x | 20 *ὁ* > z | 20 *ὑμᾶς* w | 21 *ἄφεται* w | 21 med *ὑμῶν* w | 21 *δότε* w | 22 *ἐστιν* x | 22 *δότε* w | 23 *ὑμῶν* + y | 23 *ὡς* wxt, *οὕτω* yz | 23 *ἐπαίδευσεν* x | 24 *τὰ* prius > yzt | 24 *τὸν* + yzt

ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. ἐὰν οὖν μὴ ἀφίητε τοῖς ἡμαρτηκόσι, πῶς ὑμεῖς λήψεσθε τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν; οὐχὶ τοὐναντίον ἑαυτὸν δεσμεύεις, λέγων ἀφιέναι καὶ μὴ ἀφιῶν; * τῷ ἑαυτῶν στόματι ἐναντιωθήσεσθε, λέγοντες ἀφιέναι καὶ μὴ ἀφιέντες; γινώσκετε γὰρ ὅτι ὁ τὸν μὴ ἀδικήσαντα ἐκβάλλων ἢ τὸν ἐπιστρέφοντα μὴ προσδεχόμενος φονεύει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ αἷμα ἐκχέει ὡς * Κάιν Ἄβελ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ βοῶν πρὸς τὸν θεὸν ἐκζητηθήσεται. Δίκαιος γὰρ ἀδίκως φονευθεὶς ὑπό τινος παρὰ * θεῷ ἐν ἀναπαύσει ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα, ὡσαύτως καὶ ὁ ἀδίκως ἀφορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. ὁ μέντοι ἐκβάλλων ὡς λοιμὸν τὸν ἀναίτιον, πικρότερος φονέως ὁ τοιοῦτος, οὐκ ἀφορῶν εἰς τὸ τοῦ θεοῦ ἔλεος, οὐδὲ μνημονεύων αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τοῖς μετανοοῦσιν ἀγαθοσύνην, οὐδὲ λαμβάνων σκοποὺς τῶν τοιούτων τοὺς ἐκ πλήθους παραπτωμάτων ἐν μετανοίᾳ εἰληφότας ἄφεσιν. διὰ τοῦτο ἰταμώτερος σωματικοῦ φονέως ὁ τὸν ἀναίτιον ἀπορρίπτων. ὡσαύτως καὶ ὁ μὴ προσδεχόμενος τὸν μετανοοῦντα σκορπίζει τὰ τοῦ χριστοῦ, κατ' αὐτοῦ γινόμενος· ὡς γὰρ δίκαιός ἐστιν ὁ θεὸς ἐν τῷ κρίνειν τοὺς ἁμαρτωλούς, οὕτως ἐλεήμων ἐν τῷ προσδέχεσθαι τοὺς ἐπιστρέφοντας· ἔλεος γὰρ καὶ κρίσιν ᾖδεν
22 αὐτῷ * ὁ θεοφιλὴς Δαβίδ. | χρὴ δέ σε, ὦ ἐπίσκοπε, πρὸ
ὀφθαλμῶν ἔχειν καὶ τὰ προωδευκότα καὶ ἐμπείρως αὐτοῖς κεχρῆσθαι πρὸς νουθεσίαν τῶν στυπτικῶν ἢ παρακλητικῶν

9 Sap 4, 7 | 21 Psalm 101, 1

2 ἀφίεται w, ἀφίετε x, ἀφῆτε yzt | 2 ἡμαρτικόσι w, ἡμαρτηκόσιν x | 2 λήψεσθαι w | 3 ἡμῶν Z | 3 ἑαυτοὺς δεσμεύετε λέγοντες yzt | 4 ἀφιέντες yzt | 4 οὐ + t | 4 ἑαυτὸν x, οἰκείωι w | 4 ἐναντιωθήσεσθαι w | 5 ἀφίοντες x | 5 γινώσκεται w | 5 γὰρ wxt, οὖν yz | 6. 7 δεχόμενος x | 7 φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐστὶ t | 7 ἐκχέει αἷμα x | 7 ὁ + w | 8 τὸν ἀδελφὸν yz | 8 αὐτοῦ prius > yzt | 8 βοῶντα x | 8 τὸν > yzt | 9 ἐκδικηθήσεται w | 9 γὰρ wxt, τοίνυν yz | 10 τῶι + w | 11 ἀδίκως wy, διάκως z, ματαίως xt atque ita lemma in margine yz | 11 μὲν t | 12 ἐκβαλλὼν w, ἐκβαλὼν t | 12 ἀνέτιον z | 12 φονέος w | 14 ἀγαθωσύνην y | 15 σκοποὺς τῶν τοιούτων wxt, εἰς νοῦν yz | 16 ἠταμώτερος Z | 17 φονέος w | 17 τὸν wyzt, τῶν x | 17 ἀπορριπων z | 18 τοὺς μετανοοῦντας yzt | 18 σκοπίζει W | 20 ἁμαρτολοὺς y | 21 ἔλεον wyz | 21 ἤδεν xt, οἶδεν w, ἄδει yz | 22 καὶ + yz | 22 σε > Yzt, σαι w | 22 ὦ > yzt | 23 προοδευκότα wx, προειληφότα yz

δεομένων λόγων· ἔτι καὶ ἐν τῷ κρίνειν σε δίκαιον * τῷ τοῦ θεοῦ ἐξακολουθεῖν θελήματι, καὶ ἤ θεὸς δικάζει τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ ἐπιστρέφοντας, παραπλησίως καὶ σὲ κρίνειν. ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ τὸν * Δαβὶδ ὀλισθήσαντα ὀνειδίσας διὰ τοῦ Νάθαν καὶ εἰπόντα μετανοεῖν εὐθὺς καὶ τοῦ θανάτου λυτροῦται λέγων Θάρσει, οὐ μὴ ἀποθάνῃς; Ἰωνᾶν * μὴ θελήσαντα Νινευίταις κηρύξαι ὑπὸ θαλάσσης καὶ κήτους καταποθῆναι ποιήσας, * εὐξαμένου ἐν * κοιλίᾳ, ἀνήγαγεν ἐκ φθορᾶς Ἅιδου τὴν ζωὴν αὐτοῦ; Ἐζεκίαν πρὸς ὀλίγον τυφωθέντα, * εὐξάμενον * μετὰ δακρύων, ἀφῆκε τοῦ ἐγκλήματος; ἀκούσατε δή, ὦ ἐπίσκοποι, πρὸς τὰ τοιαῦτα ὠφέλιμον * ὑπόδειγμα· γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν βασιλείων καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν παραλειπομένων τῇ τῶν ἡμερῶν οὕτως Υἱὸς Μανασσῆς, || ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτὸν δωδεκαετής, καὶ πεντήκοντα * πέντε ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἐψιβά. καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου, οὐκ ἀπέσχετο ἀπὸ τῶν βδελυγμάτων τῶν ἐθνῶν ὧν ἐξωλόθρευσε κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ἐπέστρεψε Μανασσῆς καὶ ᾠκοδόμησε τὰ

6 Reg β 12, 13 | 14 Reg δ 21 Paral β 33

1 δίκαιον > w | 1 δεῖ + yz | 2 ἡ yzt, ἢ x, εἰ w | 3 καὶ prius wx, ἢ yzt | 3 κρίνει w | 4 ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ > w | 4 γὰρ + w | 4 ὀνειδήσας x | 5 εὐθὺ yz | 6 ἐλυτρώσατο εἰπὼν xyz | 6 ἀποθάνεις xzt | 6 δὲ + yz | 7 κίτους z | 8 πεποίηκε w | 8 καὶ + w | 8 εὐξάμενον yz, in margine ἢ εὐξαμένου y | 8 τῇ + w | 8 ἐκ κοιλίας x | 8/9 φορᾶς x | 9 ᾅδου > yzt | 9 τὴν ζωὴν αὐτοῦ wt et omisso αὐτοῦ x, εἰς ζωήν· ὡσαύτως καὶ yz | 10 καὶ + w | 10 εὐξαμένου w | 10 αὐτοῦ + w | 10 ἀφῆκεν x | 11 δὴ wxy, δῆ z, δὲ t | 11 πρὸς xyzt, πῶς w | 11 ὠφέλημον y | 11 εἰσὶν + w | 12 ἐν > t | 13 τῇ τῶν ἡμερῶν > yz | 13 οὕτως > w in lacuna | 14 υἱὸς .... δωδεκαετής x, μανασσῆς ὁ υἱὸς ἐζεκίου δωδεκαετὴς ἐβασίλευσε w, υἱὸς ἐζεκίου γεγονὼς δώδεκα ἐτῶν μανασσῆς ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτὸν yz, καὶ ἀπέθανεν Εζεκίας καὶ ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ μανασσῆς ἐτῶν δώδεκα ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτὸν t | 15 καὶ > yz | 15 πεντίκοντα w | 15 καὶ + yzt | 16 καὶ ὄνομα x, ὄνομα δὲ w, ὄνομα yz | 16 ἐνσιβά w | 16 καὶ alterum wx, οὗτος y, οὕτως z | 16 ἐποίησεν x | 17 ἐνώπιον xyzt, ἐν ὀφθαλμοῖς w | 17 οὐκ .... βδελυγμάτων xyzt (nisi quod βδελλιγμάτων Z), κατὰ τὰ βδελλύγματα w | 18 ἐξολόθρευσε wyz, ἐξολόθρευσεν x | 18 τῶν alterum > yzt | 19 ἐπέστρεψεν x | 19 ᾠκοδόμησεν x, ὀκοδόμησε z

*ὑψηλά, ἃ κατέσπασεν Ἐζεκίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἔστησε στήλας τῇ Βάαλ καὶ ἀνέστησε θυσιαστήριον * τῇ Βάαλ καὶ ἐποίησεν ἄλση, καθὼς ἐποίησεν Ἀχαὰβ * βασιλεὺς Ἰσραήλ· * καὶ ἐποίησε θυσιαστήρια * τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήρια ἐν οἴκῳ κυρίου, ἐν ᾧ εἶπεν κύριος πρὸς Δαβὶδ καὶ πρὸς Σολομῶνα τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων ὅτι Ἐν αὐτῷ θήσω τὸ ὄνομά μου, * ἔστησε Μανασσῆς θυσιαστήρια, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐδούλευσε τῇ Βάαλ, καὶ εἶπεν Ἔσται τὸ ὄνομά μου εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήρια ἐν ταῖς δυσὶν αὐλαῖς οἴκου κυρίου τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ αὐτὸς διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ ἐν Γεβανὲ ἐν ὀνόματι, καὶ ἐκληδονίζετο καὶ ἐφαρμακεύετο καὶ ἐποίησεν ἐγγαστριμύθους καὶ ἐπαοιδοὺς καὶ γνώστας καὶ θεραφείμ· καὶ ἐπλήθυνε * τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου τοῦ παροργίσαι αὐτόν· καὶ ἔθηκε τὸ χωνευτήριον καὶ*

1 *κατέσπασεν* xyzt, *κατέστρεψεν* w | 1 *καὶ* .... 2 *Βάαλ* prius > w | 1 *ἔστησεν* x | 2 *ἀνέστησεν* x, *ἐπέστησεν* z | 2 *θυσιαστήριον* ...... 3 *ἐποίησεν* prius > z | 2 *καὶ στήλας* + w | 2 *τῇ* alterum wxt, *τῶ* y | 3 *ἐποίησεν* alterum wxyt, *ἐπέστησεν* z | 3 *ὁ* + w | 4 in margine y tamquam h l inserenda leguntur *καὶ προσεκύνησεν πάση τη στρατιᾶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐδούλευσεν αὐτοῖς* | 4—14 w ita: *καὶ προσεκύνησε πάση τῆι δυνάμει τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδούλευσεν αὐτοῖς, καὶ ὠκοδώμησε θυσιαστήριον ἐν οἴκωι κυρίου, ἐν ὧ εἶπε κύριος πρὸς δᾱδ καὶ πρὸς σολομῶνα τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, ἐν ἱερουσαλὴμ θήσω τὸ ὄνομά μου ἣν ἐξελεξάμην ἐκ πασῶν φυλῶν ἰσραήλ καὶ θήσω τὸ ὄνομα μου* [*μου* super versum m. pr.] *ἐκεῖ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐ προσθήσω τοῦ σαλέυσαι τὸν πόδα ἰσραὴλ, ἀπὸ τῆς γῆς ἧς ἔδωκα τοῖς πατράσιν αὐτῶν* [*πλὴν ἐὰν φυλάξονται κατὰ πάντα, καὶ ὅσα ἐνετείλατο ὁ δούλος μὸυ μωϋσῆς* omissa in textu m. pr. in margine inferiore tamquam h l inserenda leguntur] *καὶ ὠκοδώμησεν μανασσῆς θυσιαστήριον πάση τῆι δυνάμει τοῦ οὐρανοῦ ἐν πάσαις ταῖς αὐλαῖς οἴκου κυρίου, καὶ εἶπεν, ἔσται τὸ ὄνομά μου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ διήγαγε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐν πυρί, καὶ ἐκλυδωνίζετο καὶ οἰωνίζετο, καὶ ἐποίησεν ἐνγαστριμύθους καὶ ἐπαοιδοῦς, καὶ γνώστας.* non adsunt verba *καὶ θεραφείμ* | 4 *ἐποίησεν* x | 4 *θυσιαστήρια* .... 5 *ᾠκοδόμησε* > yzt | 4 *πάση* + x | 5 *ὠκοδόμησεν* x | 5 *θυσιαστήριον* y | 5 *εἶπε* t | 6 *σολομῶντα* yz | 7 *καὶ* + t | 7 *ἔστησεν* x | 8 *ἐδούλευσεν* x | 9 *ὀκοδόμησε* z, *ὠκοδόμησεν* x | 10 *οἴκω* z | 11 *διήγαγεν* x | 11. 12 *γεβὰν* yz, *Γεβαναὶ* t | 12 *ἐκληδωνίζετο* t | 13 *ἐνγαστριμύθους* x | 14 *θεραφείν* t, *σεραφεὶμ* yz | 14 *ἐπλήθυνεν* x, *ἐπλήθηνε* z | 14 *τοῦ ποιῆσαι* + yzt | 15 *παροργῆσαι* wz | 15 *ἔθηκεν* x | 15 *τὸ χωνευτὸν* yzt, *τῶι χονευτήριον* w

*τὸ γλυπτὸν τοῦ ἄλσους, τὴν εἰκόνα ἣν ἐποίησεν, ἐν οἴκῳ κυρίου, ἐν ᾧ ἐξελέξατο κύριος θέσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ ἐν Ἱερουσαλὴμ τῇ * πόλει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἶπεν Οὐ προσθήσω τὸν πόδα μου σαλεῦσαι ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ Ἰσραήλ, ἣν δέδωκα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, πλὴν ἐὰν φυλάξωνται κατὰ πάντα ὅσα ἐνετειλάμην αὐτοῖς, κατὰ πᾶσαν ἐντολὴν ἣν ἐνετείλατο ὁ δοῦλός μου Μωϋσῆς. καὶ οὐκ ἤκουσαν, καὶ ἐπλάνησεν αὐτοὺς Μανασσῆς τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου ὑπὲρ τὰ ἔθνη, ἃ ἐξῆρε κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ἐλάλησε κύριος ἐπὶ Μανασσῆν καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν χειρὶ δούλων αὐτοῦ τῶν προφητῶν λέγων Ἀνθ' ὧν ὅσα ἐποίησε Μανασσῆς * βασιλεὺς Ἰούδα τὰ βδελύγματα τὰ πονηρὰ ταῦτα ἀπὸ πάντων ὧν ἐποίησεν ὁ Ἀμορραῖος ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ἐξήμαρτεν τὸν Ἰούδαν ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτοῦ, * τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς Ἰσραὴλ Ἰδοὺ ἐγὼ φέρω κακὰ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἰούδαν, ὥστε παντὸς ἀκούοντος αὐτὰ ἠχήσει ἀμφότερα τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ ἐκτενῶ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ τὸ μέτρον Σαμαρείας καὶ τὸν σταθμὸν οἴκου Ἀχαάβ, καὶ ἀπαλείψω τὴν Ἱερουσαλήμ, καθὼς ἀπαλείφεται τὸ πυξίον ἀπαλειφόμενον, καὶ καταστρέψω ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἀποδώσομαι τὸ ὑπόλειμμα τῆς κληρονομίας μου, καὶ παραδώσω αὐτοὺς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῶν, καὶ ἔσονται εἰς διαρπαγὴν καὶ προνομὴν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν· ἀνθ' ὧν ὅσα ἐποίησαν πονηρὰ ἐν ὀφθαλμοῖς μου, καὶ ἦσαν παροργίζοντές με ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξήγαγον τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐκ || γῆς Αἰγύπτου καὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύ-* ϑ

1 *ἐποίησε* W | 3 *ἁγίᾳ* + yzt | 3 *πόλῃ* w | 3 *καὶ* .... 7 *ἤκουσαν* > w, vide ad p 43, 4 | 3 *εἶπεν* > x | 4 *σαλεῦσαι* (w) yzt, *σαλευθῆναι* sed in margine tantum x | 5 *ἔδωκα* yzt | 5 *φυλάξονται* xZ | 7 *μωσῆς* yzt | 9 *ἐξῆρεν* x, *ἠφάνησεν* w | 10 *ἐλάλησεν* x | 10 *μανασσῆ* yzt | 11 *ἐν χειρὶ* w a correctore? in rasura | 12 *ἐποίησεν* x | 12 *ὁ* + yzt | 13 *βδελλύγματα* wZ | 13 *ταῦτα τὰ πονηρά* w | 13 *ὧν* .... 14 *ἔμπροσθεν* > z | 13 *ἐποίησε* W | 14 *ἀμμορραῖος* y | 14 *ἐξήμαρτε* yzt | 14 *τὸν Ἰούδαν* xyzt, *καίγε ἰούδας* w | 15 *οὐχ οὕτως* + w | 17 *ἠχῆσαι* zt, *ἠχήσω* y, *ἢ ἠχήσει* in margine y | 17. 18 *ἐκτενῶι* w | 19 *ἀπαλήψω* w | 19. 20 *ἀπαλήφεται* w | 20 *ἀπαλυφόμενον* z | 20 *ἐπὶ* wyzt, *ἀπὸ* x | 20/21 *προσώπου* wx, *πρόσωπον* yzt | 21 *ἀπώσομαι* w, *ἀπόσομαι* W? | 23 *προνομὴν καὶ διαρπαγὴν* yzt [*δι' ἁρπαγὴν* t] | 23 *πᾶσιν* x | 24 *ὅσα* > w | 24 *ἐποίσαν* W | 25 *μαι* w | 26 *ἐγύπτου* z

της. καί γε αἷμα ἀθῷον ἐξέχεε Μανασσῆς πολὺ σφόδρα, ἕως οὗ ἔπλησε τὴν Ἱερουσαλὴμ στόμα ἐπὶ στόματι, πλὴν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ὧν ἐξήμαρτε τὸν Ἰούδαν ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου. καὶ ἤγαγε κύριος ἐπ' αὐτὸν τοὺς ἄρχοντας τῆς δυνάμεως τοῦ βασιλέως Ἀσσούρ, καὶ κατελάβοντο τὸν Μανασσῆν ἐν δεσμοῖς καὶ ἔδησαν αὐτὸν ἐν * πέδαις χαλκαῖς καὶ ἤγαγον αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ ἦν δεδεμένος καὶ κατασεσιδηρωμένος ὅλος ἐν οἴκῳ φυλακῆς, καὶ ἐδίδοτο αὐτῷ ἐκ πιτύρων ἄρτος ἐν σταθμῷ βραχὺς καὶ ὕδωρ σὺν ὄξει ὀλίγον * ὥστε ζῆν αὐτόν, καὶ ἦν συνεχόμενος καὶ ὀδυνώμενος σφόδρα. καὶ ὡς βιαίως ἐθλίβη, ἐζήτησε τὸ πρόσωπον κυρίου τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐταπεινώθη σφόδρα ἀπὸ προσώπου κυρίου τοῦ θεοῦ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ προσηύξατο πρὸς κύριον τὸν θεὸν λέγων Κύριε παντοκράτωρ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ τοῦ σπέρματος αὐτῶν τοῦ δικαίου, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν σὺν παντὶ τῷ κόσμῳ αὐτῶν, ὁ πεδήσας τὴν θάλασσαν τῷ λόγῳ τοῦ προστάγματός σου, ὁ κλείσας τὴν ἄβυσσον καὶ σφραγισάμενος αὐτὴν τῷ φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ ὀνόματί σου, ὃν πάντα φρίσσει καὶ τρέμει ἀπὸ προσώπου τῆς δυνάμεώς σου, ὅτι ἄστεκτος ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς δόξης σου καὶ ἀνυπόστατος ἡ ὀργὴ τῆς ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς ἀπειλῆς σου, ἀμέτρητόν τε καὶ ἀνεξιχνίαστον τὸ ἔλεος τῆς ἐπαγγελίας σου· ὅτι σὺ εἶ κύριος μακρόθυμος, εὔσπλαγχνος, * πολυέλεος καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις τῶν ἀνθρώπων· ὅτι σὺ εἶ, ὁ θεός, κατὰ τὴν χρηστότητα τῆς ἀγαθωσύνης σου ἐπηγγείλω μετανοίας * ἄφεσιν τοῖς ἡμαρτηκόσι, καὶ τῷ πλήθει τῶν οἱ-

1 ἐξέχεεν x | 1 πολὺν w | 2 ἔπλησεν w, ἐπλήρωσεν x | 2 ἐπὶ στόματι xyzt, εἰς στόμα w | 2 ἀποῦ z | 3 ὧν > z | 3 ἐξήμαρτεν xz | 4 ἤγαγεν x | 5 Ἀσοὺρ t | 6 κατέλαβον w | 6 ἐν δεσμοῖς > w | 7 δεσμοῖς καὶ + w | 8 ὅλως z | 9 πυτήρων z | 10 σὺν ὄξει yzt, ἐν ὄξει x, μετὰ ὄξους w | 10 ἐν μέτρῳ + yzt | 10 ζεῖν x | 11 ὀδυνόμενος wz | 12 ἐζήτησεν x | 14 κύριον > w | 14 τὸν θεὸν > t | 15 παντοκράτορ t | 16 σὺν παντὶ wyzt, συμπαντὶ x | 18 ὁ ..... p 46, 21 ἀμὴν > w, substituens καὶ τά ἑξῆς τῆς εὐχῆς ἃ ὑμεῖς οὐκ ἀγνοεῖτε | 19 προστάγματό y | 21 τῆς > xz | 23 ἀμέτριτον z | 25 κύριε y | 25 εὔσπλαγχνος μακρόθυμος yzt | 25 καὶ + yz | 25 καὶ > x | 26 εἶ > yzt | 27 ἀγαθοσύνης xzt | 27/28 μετάνοιαν yz | 28 καὶ + yz | 28 ἡμαρτηκόσιν x |

κτισμάτων σου ὥρισας μετάνοιαν ἁμαρτωλοῖς εἰς σωτηρίαν. σὺ οὖν, κύριε ὁ θεὸς τῶν δικαίων, οὐκ ἔθου μετάνοιαν δικαίοις, τῷ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, τοῖς οὐχ ἡμαρτηκόσι σοι, ἀλλ' ἔθου μετάνοιαν ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ, διότι ἥμαρτον ὑπὲρ ἀριθμὸν ψάμμου θαλάσσης. ἐπλήθυναν αἱ ἀνομίαι μου, * καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος ἀτενίσαι καὶ ἰδεῖν τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ πλήθους τῶν ἀδικιῶν μου, κατακαμπτόμενος πολλῷ δεσμῷ σιδήρου, διότι παρώργισα τὸν θυμόν σου καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα στήσας βδελύγματα καὶ πληθύνας προσοχθίσματα. καὶ νῦν κλίνω γόνυ καρδίας *, || δεόμενος τῆς παρὰ σοῦ χρηστότητος. ἡμάρτηκα, κύριε, ἡμάρτηκα, καὶ τὰς ἀνομίας μου ἐγὼ γινώσκω· ἀλλ' αἰτοῦμαι δεόμενός σου Ἄνες μοι, κύριε, ἄνες μοι, καὶ μὴ συναπολέσῃς με ταῖς ἀνομίαις μου, μηδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μηνίσας τηρήσῃς τὰ κακά μοι, μηδὲ καταδικάσῃς με ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς. ὅτι σὺ εἶ, θεός, θεὸς τῶν μετανοούντων, καὶ ἐν ἐμοὶ δείξεις πᾶσαν τὴν ἀγαθωσύνην σου, ὅτι ἀνάξιον ὄντα σώσεις με κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου· καὶ αἰνέσω σε διὰ παντὸς * πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, ὅτι σὲ ὑμνεῖ πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν καὶ σοῦ ἐστιν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ ἐπήκουσε τῆς φωνῆς αὐτοῦ κύριος καὶ ᾠκτείρησεν αὐτόν· καὶ ἐγένετο περὶ αὐτὸν φλὸξ πυρός, καὶ ἐτάκησαν πάντα τὰ περὶ αὐτὸν σίδηρα· καὶ ἰάσατο κύριος τὸν Μανασσῆν ἐκ τῆς θλίψεως αὐτοῦ καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. καὶ ἔγνω Μανασσῆς ὅτι κύριος αὐτός ἐστι * θεὸς μόνος, καὶ ἐλάτρευσε μόνῳ * κυρίῳ τῷ θεῷ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ ἐλογίσθη δίκαιος· καὶ περιεῖλε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους καὶ τὸ γλυπτὸν ἐξ οἴκου κυρίου καὶ

3. 4 ἡμαρτηκόσιν x | 6 κύριε ἐπλήθυναν αἱ ἀνομίαι μου + t, solum κύριε + z, si recte se habent quae adnotavi | 8 κατακαπτόμενος z | 8 παρόργισα x | 11 μου + yt | 13 ἀλλ' > yz | 14 καὶ > yz | 16 εἶ > yzt | 17 ἐν x, ἐπ' yzt | 17 δεῖξας z | 17 πᾶσαν > yt | 17 ἀγαθοσύνην xz | 19 ἐνέσω z | 19 ἐν + yzt | 19 πάσαις ταῖς ἡμέραις yzt | 29 ἡ > yz | 21 ἐπήκουσεν x | 22 κύριος ante τῆς 21 yz | 22 ᾤκτειρεν w, οἰκτείρησεν x | 24 ἰάσατο Wxyzt, ἐρρύσατο w | 25 ἀπέστρεψεν yz | 26 ἐστιν Wx | 26 ὁ + x | 27 ἐλάτρευσεν xt | 27 τῶι + w | 27 τῷ θεῷ > w | 28 τῇ > x | 29 περιεῖλεν x | 30 οἴκω Z

πάντα τὰ θυσιαστήρια, ἃ ᾠκοδόμησεν ἐν ὄρει οἴκου κυρίου, καὶ * ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐξέβαλεν ἔξω τῆς πόλεως· καὶ κατώρθωσε τὸ θυσιαστήριον κυρίου, καὶ ἐθυσίασεν ἐπ' αὐτῷ θυσίαν σωτηρίου καὶ αἰνέσεως· καὶ εἶπε Μανασσῆς τῷ Ἰούδᾳ τοῦ δουλεύειν * κυρίῳ τῷ θεῷ Ἰσραήλ. καὶ ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ· * καὶ ἐβασίλευσεν Ἀμὼς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησε Μανασσῆς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐν πρώτοις, καὶ παρώξυνε κύριον τὸν θεὸν αὐτοῦ. ἠκούσατε, τέκνα ποθητὰ ἡμῶν, ὅπως κύριος ὁ θεὸς τὸν εἰδώλοις προσαναοχόντα καὶ πολλοὺς ἀθώους φονεύσαντα, βραχέως τιμωρησάμενος, μεταγνόντα προσελάβετο, καὶ ἀφεὶς αὐτῷ τὰ πλημμελήματα ἐπέστρεψεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν
βασιλείαν· * οὐ μόνον γὰρ ἀφίησι τοῖς μετανοοῦσιν, ἀλλὰ
23 καὶ εἰς τὴν προτέραν ἀξίαν * αὐτοὺς ἐπανάγει. | μείζων εἰ-
δωλολατρείας οὐκ ἔστιν ἁμαρτία, εἰς θεὸν γάρ ἐστι δυσσέβεια· ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὴ διὰ γνησίας μετανοίας συγκεχώρηται. ἐὰν δέ τις ἐκ παρατάξεως ἁμαρτάνῃ, πειράζων τὸν θεὸν ὡς μὴ ἐπεξιόντα τοῖς πονηροῖς, ὁ τοιοῦτος ἄφεσιν οὐχ ἕξει, κἂν λέγῃ παρ' ἑαυτῷ Ὁσιά μοι γένοιτο, ὅτι πορεύσομαι ἐν τῇ ἀναστροφῇ τῆς καρδίας μου τῆς πονηρᾶς. τοιοῦτος γάρ τις ἐγένετο * Ἀμὼς ὁ τοῦ Μανασσῆ υἱός· φησὶ γὰρ ἡ γραφὴ Καὶ παρελογίσατο Ἀμὼς λογισμὸν παραβάσεως κακὸν καὶ εἶπεν Ὁ πατήρ μου πολλὰ παρηνόμησεν ἐκ

20 Deut 29, 19 | 23 apocryphum

1 ᾠκοδώμησε W, ᾠκοδώμησεν w | 1 ὄρει > yzt | 1 οἴκῳ yzt | 2 πάντα τὰ θυσιαστήρια τὰ + t | 3 ἀνόρθωσεν w, καθώρθωσεν x | 3 κυρίου > t | 3 ἔθυσεν w | 3 ἐπ' xyzt, ἐν w | 4 αὐτὸ yzt, x corr? | 4 αἰνέσεως καὶ σωτήριον w | 4 εἶπεν xy | 5 τῷ + w | 5. 6 ἐκοιμήθησαν z | 6 καὶ ἐτάφη ἐν κήπω ὀζά + w | 7 ἀμὼν yzt | 7 ἀντ' αὐτοῦ w ante Ἀμὼς | 7 ἐποίησεν x | 8 ἐνόπιον z | 8 ἐποίησεν x | 9 παρώξυνεν x | 10 ἡμῶν ποθητὰ w | 10 πῶς w | 10 κύριος > w | 11 τὸν wxyz, > t | 12 μεταγνώντα w | 13 ἀπέστρεψεν yz | 13 ἐπὶ wxyz, περὶ t, ἐν ἄλλοις εἰς margo t | 14 αὐτοῦ + yz | 14 ἀφείησι w, ἀφίησιν x | 14 μετανοοῦσι W | 15 τοὺς + xy | 15. 16 εἰδωλολατρίας wyz | 16 ἐστι wyzt, ἐστιν x | 17 αὖτη x | 18 ἁμάρτει w | 18. 19 εἰς θεὸν πειράζων W, πειράζων εἰς θεὸν w | 19 ἐπαξίοντα z | 20 ἕξῃ t | 20 λέγει wx | 22 γάρ wxt, δή yz | 22 καὶ + yzt | 22 ἀμὼν yzt | 22 φησὶν x, λέγει yz | 23 παρελογήσατο w | 23 ἀμὼν yzt | 24 εἶπε w | 24 πολλὰ > w, bis x | 24 παρηνόμησε Wt, παρενόμησε yz | 24 p. 48, 1 ἐκ νεότητος ante πολλὰ 24 yzt

νεότητος καὶ ἐν γήρᾳ μετέγνω· καὶ νῦν ἐγὼ πορεύσομαι
καθὰ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή μου, καὶ ὕστερον ἐπιστρέψω πρὸς
κύριον. καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου παρὰ πάν-
τας τοὺς γενομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ ἐξωλόθρευσεν
αὐτὸν κύριος ὁ θεὸς ἐν τάχει ἐκ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ·
καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ ἐθανάτωσαν αὐτὸν
ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη δύο μόνα. | προσέ- 24
χετε οὖν, οἱ λαϊκοί, μή τις ἐξ ὑμῶν τὸν λογισμὸν τοῦ Ἀμὼς
ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ στηρίξῃ, καὶ ἔσται σὺν τῷ Ἀμὼς ἀπολ-
λύμενος· ὁμοίως * ὁ ἐπίσκοπος συντηρείτω, καθὸ δύναται,
τοὺς μὴ ἡμαρτηκότας ἀναμαρτήτους μεῖναι, καὶ τοὺς ἀπὸ
ἁμαρτιῶν ἐπιστρέφοντας θεραπεύων δεχέσθω. ἐὰν δὲ * με-
τεγνωκότα ἀνελεὴς ὢν μὴ προσδέξηται, ἁμαρτήσει εἰς κύριον
τὸν θεὸν αὐτοῦ, δικαιῶν ἑαυτὸν ὑπὲρ τὴν ἐκείνου δικαιο- II
σύνην καὶ μὴ προσλαμβανόμενος ὃν προσεδέξατο διὰ χριστοῦ,
δι' ὃν ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ * γῆς
τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπον, δι' ὃν εὐδόκησεν ἐκ γυναικὸς
αὐτὸν γεννηθῆναι τὸν ποιητὴν ἀνδρὸς * καὶ γυναικός, οὗ χά-
ριν, μὴ φεισάμενος, σταυρῷ καὶ θανάτῳ καὶ ταφῇ συνεχώ-
ρησε παθεῖν τὸν τῇ φύσει ἀπαθῆ, τὸν υἱὸν τὸν ἀγαπητόν, τὸν
θεὸν λόγον, τὸν τῆς μεγάλης αὐτοῦ βουλῆς ἄγγελον, ὅπως
τοὺς ὑποκειμένους θανάτῳ ῥύσηται * θανάτου. τοῦτον
παροργίζουσιν οἱ μὴ προσδεχόμενοι τοὺς μετανοοῦντας. οὗ-
τος γὰρ Ματθαῖον ἐμὲ τελώνην ὄντα τὸ πρότερον οὐκ ἐπῃ-
σχύνθη· καὶ Πέτρον, ἀρνησάμενον αὐτὸν διὰ δέος τρίτον
καὶ διὰ μετανοίας ἐξιλεωσάμενον καὶ προσκλαύσαντα πι-

20 Isaj 9, 6

3 ἐποίησεν x | 3.4 πάντας > x | 4 γινομένους w | 4 ἐξολόθρευσεν wxz | 5 τῆς prius > w | 6 ἐπέθεν W· | 7 ἐβασίλευσε W | 8 ἀμῶν yzt | 9 τὴν > yzt | 9 στηρήξει w, στηρίσῃ xyz | 9 σὺν [σ.. W] τῶι [τῷ x] ἀμὼς wx, συντόμως yzt | 10 καὶ + wz | 10 συντηρεῖτωι w, διδασκέτω yz, sed in margine y γραφ καὶ συντηρείτω | 11 μὴ > w | 11 ἀπὸ wxyt, ἐπὶ z | 12 τὸν + yzt | 13 ἀνηλεὴς yzt | 16 ἀπέστειλε yzt | 16 εἰς τὸν κόσμον > yzt, post αὐτοῦ w | 16 τῆς + w, sed ἐπὶ τῆς γῆς w ante τὸν υἱὸν αὐτοῦ | 18 γενηθῆναι t | 18 τε + w | 19 σταυροῦ καὶ θανάτου καὶ ταφῆς t virgula praecedenti deleta | 19. 20 συνεχώρησεν x | 20 ἀπαθῆι w | 21 θεὸν wxyt, θεοῦ z | 22 θανάτω xyzt, θανάτου w | 22 τοῦ + yzt | 22 θανάτου xyzt, θανάτωι w | 22 τοῦτον wxt, τοίνυν yz, γρφ καὶ τοῦτον margo y | 23 παροργίζουσι w | 23 .24 οὕτως w | 24 τὸ > yzt | 24. 25 ἐπαισχύνθη wxyt, οὐκ ἐπῃσχύνθη καὶ Πέτρον > z

κρῶς, προσήκατο καὶ ποιμένα τῶν ἰδίων ἀρνίων κατέστησεν· καὶ Παῦλον δὲ τὸν συναπόστολον ἡμῶν, πολλὰ τὸ πρότερον εἰς ἡμᾶς ἐντριψάμενον κακὰ καὶ βλασφημήσαντα εἰς τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον, ἀπόστολον ἀντὶ διώκτου προεχειρίσατο, σκεῦος αὐτὸν ἐκλογῆς ἀναδείξας. καὶ ἄλλῃ τινὶ ἁμαρτωλῷ γυναικὶ λέγει Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι αἱ πολλαί, ‖ ὅτι ἠγάπησας πολύ. ἑτέραν δέ τινα ἡμαρτηκυῖαν ἔστησαν οἱ πρεσβύτεροι ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ θέμενοι τὴν κρίσιν ἐξῆλθον· ὁ δὲ καρδιογνώστης κύριος, πυθόμενος αὐτῆς εἰ κατέκριναν αὐτὴν οἱ πρεσβύτεροι, καὶ εἰπούσης ὅτι Οὔ, ἔφη πρὸς αὐτὴν Ὕπαγε οὖν, οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. τοῦτον τὸν σωτῆρα, * βασιλέα καὶ θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν, ὦ ἐπίσκοποι, σκοπὸν ὑμᾶς ἔχειν δεῖ, * τούτου μιμητὰς εἶναι, πραεῖς *, ἡσυχίους, εὐσπλάγχνους, ἐλεήμονας, εἰρηνικούς, ἀοργήτους, διδακτικούς, ἐπιστρεπτικούς, εἰσδεκτικούς, παρακλητικούς, μὴ πλήκτας, μὴ ὀργίλους, * μὴ ὑβριστάς, μὴ ἀλαζόνας, μὴ ὑπεροπτικούς, μὴ οἰνόφλυγας, μὴ μεθύσους, μὴ εἰκαιοδαπάνους, μὴ τρυφητάς, μὴ πολυδαπάνους, μὴ ὡς ἀλλοτρίοις ἀλλ' ὡς ἰδίοις τοῖς τοῦ θεοῦ δόμασι χρωμένους ὡς καθεστῶτας ἀγαθοὺς οἰκονόμους, ὡς μέλλοντας λόγον ἀπαιτεῖσθαι παρὰ * θεοῦ *. αὐτάρκη ἐχέτω τροφὴν καὶ ἀμφιασμὸν ὁ ἐπίσκοπος τὸν τῇ χρείᾳ καὶ τῇ σεμνότητι προσήκοντα· μὴ τοῖς κυριακοῖς ὡς ἀλλοτρίοις κεχρήσθω, ἀλλὰ μεμετρημένως· ἄξιος γὰρ * ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ

5 Act 9, 15 | 6 Luc 7, 47 | 11 Ioh 8, 11 | 24 Luc 10, 7

1 -ἀρνῶν t | 1. 2 κατέστησε yzt | 3 ἐπιτριψάμενον yt, ἐπιστριψάμενον z, ἐνδειξάμενον w | 5 τηνὶ w | 5. 6 γυναικὶ ἁμαρτωλῶι wyz [‴ῷ y | 6 ἀφέοντές w, ἀφέονται x | 7 τηνα w | 7 ἡμαρτικυῖαν w | 7 περὶ τῆς μοιχαλίδος, ὅπερ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίω ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις κεῖται margo y | 8 ἔμπροσθεν xy, ἐνώπιον w | 8 αὐτῶι W, αὐτῶ x, αὐτῷ yzt, αὐτὸν w | 9 πυνθανόμενος w | 9. 10 αὐτῆς > w | 11 οὖν super versum y, > z | 12 καὶ + yz | 12 ὦι w | 13 ὑμᾶς > t | 13 καὶ + w | 13 μιμητὰς τούτου w, τούτου μιμητὰς xt, τούτου καταμίμησιν y, τούτου κατὰ μίμησιν z | 14 χρὴ + yz | 14 ἡσιχίους y | 14 εὐσπλάγχους y | 15 ἐπιστρεπτικοὺς εἰσδεκτικοὺς > wz, sed habet w post ὀργίλους 16 | 16 μὴ πλήκτας .... 17 ὑπεροπτικοὺς > z | 19 δόμασιν x | 20 καθεστῶτας post οἰκονόμους yzt | 20 λόγον post ἀπαιτεῖσθαι 21 x, > yzt | 21 τοῦ + yzt | 21 θεῶι w | 21 τὸν λόγον + yzt | 21 αὐτάρκην x | 22 ἀμφηασμὸν w | 24 μεμετριμένως x | 24 ἔστιν + w

ἐστιν. μὴ σπαταλός, μηδὲ πέρπερος, ἀλλὰ μόνων τῶν πρὸς
σύστασιν ἐφιέμενος, | τὰ διδόμενα κατ' ἐντολὴν θεοῦ τῶν 25
δεκατῶν καὶ τῶν ἀπαρχῶν ὡς θεοῦ ἄνθρωπος ἀναλισκέτω·
τὰ εἰσφερόμενα ἐπὶ προφάσει πενήτων ἑκούσια καλῶς οἰκο-
νομείτω ὀρφανοῖς καὶ χήραις καὶ θλιβομένοις καὶ ξένοις
ἀπορουμένοις, ὡς ἔχων θεὸν λογιστευτὴν τούτων τὸν ἐγχει-
ρίσαντα αὐτῷ ταύτην τὴν οἰκονομίαν. πᾶσι δὲ τοῖς δεο-
μένοις μετὰ δικαιοσύνης ἐπιμερίζοντες, καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ χρώ-
μενοι ἐκ τῶν κυριακῶν ἀλλὰ μὴ παραχρώμενοι, ἐσθίοντες *
ἀλλὰ μὴ κατεσθίοντες αὐτὰ μόνοι, κοινωνοῦντες δὲ τοῖς
χρῄζουσιν, ἀπρόσκοποι θεῷ γίνεσθε· ἐὰν γὰρ μόνοι αὐτὰ
ἀναλώσητε, ὀνειδισθήσεσθε παρὰ θεοῦ λέγοντος ὡς πρὸς
ἀπλήστους καὶ μονοφάγους Τὸ γάλα ἐσθίετε καὶ τὰ ἔρια
περιβάλλεσθε· καὶ ἐν ἄλλοις Μὴ οἰκήσητε μόνοι ἐπὶ τῆς
γῆς; διὸ καὶ ἐν τῷ νόμῳ προστέτακται ἡμῖν Ἀγαπήσεις τὸν
πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. καὶ τοῦτο λέγομεν, οὐχ ἵνα μὴ
μεταλαμβάνητε ὑμῶν τῶν πόνων (γέγραπται γὰρ Οὐ φι-
μώσεις βοῦν ἀλοῶντα), ἀλλ' ἵνα μεμετρημένως μετὰ δικαιο-
σύνης. ὃν τρόπον οὖν ὁ βοῦς, ἐργαζόμενος ἐν τῇ ἅλῳ
ἀκήμωτος, ἐσθίει μέν, ἀλλ' οὐ τὸ πᾶν κατεσθίει, οὕτως καὶ
ὑμεῖς, ἐργάζομενοι εἰς τὴν ἅλω, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν τοῦ θεοῦ, ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐσθίετε· ὃν τρόπον καὶ οἱ

3 Tim α 6, 11 | 13 Ez 34, 3 | 14 Isaj 5, 8 | 15 Lev 19, 18 | 17 Deut 25, 4

1 ἐστιν > w, ἐστι yzt | 1 σπαταλός wxt, πολυανάλωτος yz | 1 μηδὲ wx, μὴ yzt | 1 μόνον x, μόνοις yz | 1 τῶν wxt, τοῖς yz | 1 προ x 2 ἐφιέμενος wxt, ἀρκούμενος yz | 2 κατὰ x | 3 καὶ τῶν > w | 4 προφάση z | 4 ἑκουσίως w | 5 χήρες w | 6 ἔχον Y | 6 λογιστὴν yz | 6. 7 ἐγχειρήσαντα w | 7 τὴν > z | 7 δὲ > w, τοίνυν y, τίνυν z | 8 ἐπιμερίζοντες wxt, διανέμοντες yz | 8. 9 χρᾶσθε yz | 9 ἐξ αὐτῶν + yzt | 10 κατεσθίοντες wxt, παραχρᾶσθε yz, sed in margine y γρφ καὶ κατεσθι..., cetera bibliopegi culter abstulit | 10 δὲ wxt, οὖν yz | 11 χρίζουσιν w | 11 θεῷ > y, θεοῦ x | 11 γίνεσθαι Z | 13 κατεσθίετε yzt | 14 ἐν ἄλλοις wxt, ἀλλαχοῦ yz | 14 οἰκήσετε yzt | 15 ἡμῖν > yz, ὑμῖν t | 15 ἀγαπήσης x | 16 σεαυτὸν t | 16 καὶ τοῦτο wxt, ταῦτα y, ταύτα z 16 μὴ > z | 17 μεταλαμβάνηται x | 18 μεμετριμμένως w, μεμετρημένος z, μεμετριμένως t | 18 μετὰ > z | 19 οὖν wxt, γὰρ yz | 20 ἀκίμωτος wx, ἀφίμωτος yz | 20 οὕτω yzt | 21 ἅλωι w | 21 ἐστι w | 21 εἰς alterum > w | 22 ἐκ wxyzt, ἐκκ X | 22 ἐσθίετε wxt, ἐσθίειν ὀφείλετε yz

*Λευῖται οἱ λειτουργοῦντες τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἥτις ἦν τύπος τῆς ἐκκλησίας κατὰ πάντα· προσέτι δὲ καὶ ἐκ τοῦ * ὀνόματος μαρτύριον τῆς ἐκκλησίας ἡ σκηνὴ προωρίζετο. ἐνταῦθα γοῦν * οἱ Λευῖται τῇ σκηνῇ προσεδρεύοντες ἐκ τῶν εἰς τὴν προσφορὰν τοῦ θεοῦ διδομένων ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ δώρων καὶ ἀφαιρεμάτων καὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῶν καὶ θυσιῶν καὶ προσφορῶν μετεῖχον ἀκωλύτως, * αὐτοὶ * καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καὶ οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔργον αὐτῶν ἦν * λειτουργία τῆς σκηνῆς, διὰ τοῦτο κληροδοσίαν γῆς οὐκ ἔλαβον ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ὅτι αἱ εἰσφοραὶ τοῦ λαοῦ κληροδοσία τοῦ Λευὶ καὶ * κληρονομία τῆς φυλῆς αὐτοῦ. * ὑμεῖς οὖν σήμερον, ὦ ἐπίσκοποι, ἐστὲ τῷ λαῷ ὑμῶν ἱερεῖς Λευῖται, οἱ λειτουργοῦντες τῇ ἱερᾷ σκηνῇ, τῇ ἁγίᾳ * καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ παρεστῶτες τῷ θυσιαστηρίῳ κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ προσάγοντες αὐτῷ τὰς λογικὰς καὶ ἀναιμάκτους θυσίας διὰ Ἰησοῦ * τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως. ὑμεῖς τοῖς ἐν ὑμῖν λαϊκοῖς ἐστε προφῆται, ἄρχοντες καὶ ἡγούμενοι καὶ βασιλεῖς, οἱ μεσῖται θεοῦ καὶ τῶν πιστῶν αὐτοῦ, οἱ δοχεῖς τοῦ λόγου καὶ ἀγγελτῆρες, οἱ γνῶσται τῶν γραφῶν καὶ φθόγγοι τοῦ θεοῦ καὶ μάρτυρες τοῦ θελήματος αὐτοῦ, οἱ πάντων τὰς ἁμαρτίας βαστάζοντες καὶ περὶ πάντων ἀπολογούμενοι· οἷς, ὡς ἠκούσατε, ἐμβριθῶς ὁ λόγος ἀπειλεῖ, ἐὰν κρύψητε ἐξ ἀνθρώπων τὴν τῆς γνώσεως κλεῖδα· οἷς κίνδυνος ὀλέθριος, ἐὰν μὴ διαγγείλητε τὸ θέλημα αὐτοῦ τῷ ὑφ' ὑμᾶς λαῷ· οἷς*

11 Num 18, 20

1 *λιτουργοῦντες* z | 1 *τῆς σκηνῆς* y | 1 *ἥτης* w | 2 *προσέτι δὲ* wxt, *δῆλον γὰρ* yz | 3 *καλεῖσθαι αὐτὴν μαρτυρίου σκηνὴν ὅτι ἐξ αὐτοῦ τοῦ* + yz | 3 *μαρτύριον* wxt, *τὸ μυστήριον* yz | 3 *σκηνῆι* w | 3 *ἡ σκηνὴ* > yz | 3 *προδιωρίζετο* yz | 4 *γοῦν* wxt, *τοίνυν* yz | 4 *καὶ* + yzt | 4 *οἱ* > t | 4 *Λευῖται* post *προσεδρεύοντες* yz | 5 *τὴν προσφορὰν* wxt, *τιμὴν* yz | 7 *ἀκολύτως* wx, *ἀκωλύτως* > Yz | 7 *οὐ μόνον* + yz | 7 *ἀλλὰ* + yz | 8 *αἱ οἱ αἱ* > yzt | 8 *αὐτῶν* prius > yz | 8 *θυγατέραις* wx | 9 *δὲ* wxt, *γὰρ* yz | 9 *ἡ* + w | 11 *ἡ* + z | 11. 12 *κληρονομίαι* w | 12 *αὐτοῦ* wx, *αὐτῶν* yzt | 12 *καὶ* + yz | 13 *ἐστὲ* ante *ἱερεῖς* y | 13 *οἱ* > yz | 14 *καὶ* + w | 15 *κυρίου* > x | 15 *ὑμῶν* x | 16 *ἀνεμάκτους* z | 16 *χριστοῦ* + yz | 18 *καὶ* prius > yz | 18 *οἱ* > yz | 19 *οἱ* > yz | 20 *οἱ* > yz | 20 *φθόγγοι* wxt, *κήρυκες* yz | 21 *οἱ* > yz | 22 *περὶ* wxyt, *ὑπὲρ* z | 23 *κρύψηται* w | 24 *ὄλεθρος* yz

παρὰ θεοῦ μισθὸς ἀψευδὴς καὶ κλέος ἀνεκδιήγητον ἐν δόξῃ, καλῶς λειτουργήσασι τῇ σκηνῇ τῇ ἁγίᾳ. ὡς γὰρ τὸ βάρος ὑμέτερον, οὕτως καὶ τὰς διακονίας τῶν τροφῶν || καὶ τὰς ἄλλας χρείας ὑμεῖς καρποῦσθε. μιμηταὶ γάρ ἐστε χριστοῦ τοῦ κυρίου· καὶ ὡς αὐτὸς πάντων ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας ἀνήνεγκεν ἐπὶ τὸ ξύλον, σταυρωθεὶς ὁ ἄμωμος ὑπὲρ τῶν κολάσεως ἀξίων, οὕτως καὶ ὑμᾶς τοῦ λαοῦ τὰς ἁμαρτίας ἐξιδιοποιεῖσθαι χρή· εἴρηται γὰρ περὶ τοῦ σωτῆρος * ἐν Ἠσαΐᾳ ὅτι * Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν * φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται· καὶ πάλιν Αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκε καὶ διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν παρεδόθη. ὥσπερ οὖν ὑμεῖς σκοποί ἐστε, οὕτω * σκοπὸν ἔχετε τὸν χριστόν· ὡς οὖν αὐτὸς πάντων ὑμῶν, οὕτως * ὑμεῖς τῶν ὑφ' ὑμᾶς λαϊκῶν. μὴ γὰρ νομίζετε ὅτι εὐχερὲς ἢ ἐλαφρὸν φορτίον ἐστὶν ἡ ἐπισκοπή. χρὴ οὖν, ὡς τὸ βάρος φέρετε, οὕτω καὶ τῶν καρπῶν πρώτους μεταλαμβάνειν καὶ τοῖς δεομένοις μεταδιδόναι, ὡς λόγον ὑφέξοντες τῷ ἀπαραλογίστως ὑμᾶς μέλλοντι λογιστεύειν. δεῖ γὰρ τοὺς τῇ ἐκκλησίᾳ προσεδρεύοντας ἐκ τῆς ἐκκλησίας διατρέφεσθαι, ἅτε ἱερεῖς, Λευίτας, προέδρους, λειτουργοὺς θεοῦ· καθὼς ἐν βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν γέγραπται περὶ τῶν ἱερέων Καὶ εἶπε κύριος πρὸς Ἀαρὼν Σὺ καὶ οἱ υἱοί σου καὶ ὁ οἶκος * πατριᾶς σου || λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας τῶν ἁγίων, τῆς ἱερατείας ὑμῶν. ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν διατήρησιν τῶν ἀπαρχῶν ἀπὸ πάντων τῶν ἡγιασμένων μοι παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· σοὶ δέδωκα αὐτὰ εἰς γέρας * καὶ τοῖς υἱοῖς σου μετὰ

9 Isaj 53, 4 | 10 Isaj 53, 12 | 21 Num 18, 1. 8—10

3 οὕτω yzt | 4 ἐσταὶ Y | 5 ὡς αὐτὸς wxyz, ὡσαύτως t | 6 τὸ > y, τὸν z virgula post σταυρωθεὶς posita | 6 ἄμωμος xyzt, ἀμνός w | 7 οὕτω yzt | 8 ἡμῶν + w | 9 ὅτι > w | 9 οὕτως w | 9 rasura in w | 10 ἀνήνεγκεν x | 11 ἀνομίας wyzt, ἁμαρτίας x | 11 ἡμῶν wx, αὐτῶν yzt | 11. 12 σκοπίετε z | 12 οὕτωι w, οὕτω yzt, sed t praecipiens verbum primum paginae 29ᵃ in ima pagina 28ᵇ οὕτως habet, οὕτως x | 12 καὶ + yzt | 12 ἔχεται w | 13 ἡμῶν w | 13 οὕτω yzt | 13 καὶ + yzt | 13 ἡμεῖς t | 13 γὰρ > yz | 13. 14 νομεὶ ζεται w, νόμιζε yt | 15 φέρεται w | 15 οὕτωι w, οὕτως xt, οὕτω yz | 15 τὸν καρπὸν W? | 15 πρότους y | 16. 17 ὑφέξοντας y | 17 ad λογιστεύειν refero quod a bibliopego mutilatum in margine y legitur γραφ καὶ κρί....: nam et margo z ad λογιστεύειν adscribit γρ κρίνειν | 18 γὰρ wxt, τοίνυν yz | 21 εἶπεν xyz | 21 σὺ xyzt, σοὶ w | 22 σου + z | 25 τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ + Y

σέ, νόμιμον αἰώνιον. καὶ τοῦτο ἔστω ὑμῖν ἀπὸ τῶν ἡγιασμένων, ἐκ τῶν καρπωμάτων καὶ ἀπὸ τῶν δώρων καὶ ἀπὸ * τῶν θυσιῶν καὶ ἀπὸ πάσης πλημμελείας καὶ περὶ ἁμαρτιῶν, καὶ ὅσα ἀποδίδωσί μοι ἀπὸ πάντων τῶν ἁγίων, σοὶ ἔσται καὶ τοῖς υἱοῖς σου ἐν τῷ ἁγίῳ φάγεσθαι αὐτά· καὶ μετ' ὀλίγα Πᾶσα ἀπαρχὴ ἐλαίου καὶ * οἴνου καὶ * σίτου, ὅσα ἂν δῶσι κυρίῳ, σοὶ δέδωκα αὐτά, καὶ τὰ πρωτογενήματα πάντα σοι δέδωκα· καὶ σοὶ ἐρεῖ πᾶν ἀνάθημα· * πρωτότοκον ἀνθρώπου καὶ κτήνους καθαροῦ καὶ ἀκαθάρτου καὶ θυσίας καὶ στηθυνίου καὶ βραχίονος δεξιοῦ τοῖς ἱερεῦσι προσανήκειν καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς παραμένουσιν αὐτοῖς Λευίταις. || ἀκούσατε * ταῦτα καὶ ὑμεῖς, οἱ λαϊκοί, ἡ ἐκλεκτὴ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ· καὶ γὰρ ὁ λαὸς πρότερον θεοῦ λαὸς καὶ ἔθνος ἅγιον ὠνομάζετο, καὶ ὑμεῖς οὖν ἐστὲ ἁγία ἱερὰ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ * ἀπογεγραμμένη ἐν οὐρανῷ, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, * νύμφη κεκαλλωπισμένη κυρίῳ τῷ θεῷ. ἐκκλησία μεγάλη, ἐκλεκτή, πιστή, ἃ πρότερον ἐρρήθη νῦν ἐνωτίζου· ἀφαιρέματα καὶ δεκάται καὶ ἀπαρχαὶ τῷ ἀρχιερεῖ χριστῷ καὶ τοῖς λειτουργοῦσιν αὐτῷ. δεκάται σωτηρίου ἀρχὴ ὀνόματος Ἰησοῦ. ἄκουε, ἱερὰ καθολικὴ ἐκκλησία, ἡ τὴν δεκάπληγον ἐκπεφευγυῖα καὶ τὴν δεκάλογον εἰληφυῖα καὶ τὸν νόμον μεμαθηκυῖα καὶ τὴν πίστιν κεκρατηκυῖα καὶ ἐπὶ τὸν * Ἰησοῦν πεπιστευκυῖα καὶ τὴν δεκάδα ἐγνωκυῖα καὶ ἐπὶ τῷ ἰῶτα, ὅπερ ἐστὶν ἀρχὴ ὀνόματος Ἰησοῦ, πεπιστευκυῖα καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπονομαζομένη καὶ

6 Num 18, 12 | 13 Petr α 2, 9

1 τούτω w | 1 ἔσται yzt | 2 καρπομάτων w | 2 καὶ prius .... ἀπὸ alterum > z | 2 πάντων [sic] + yt | 4 ἀποδίδωσί wX, ἀποδίδωσίν x, ἀποδιδόασί yzt | 5 φάγεσθε yzt | 6 δώσει ν x | 8 σοὶ ἔρει wxyz, συνέρρει t | 8 ἀνάθεμα yzt | 8 πᾶν + yzt | 9. 10 στηθηνίου zt | 10 ἱερεῦσιν x | 10 προσήκειν w, προσανήκει t | 11 λυποῖς w | 11 ἀκούετε yzt 12 λαοικοὶ z | 12 ἐκκλεκτῇ z | 12 ἐκκλησία ἐκλεκτὴ W | 13 ὀνομάζετο w | 14 ἱερὰ > yz | 14 τοῦ θεοῦ ante ἐκκλησία yz, ante ἱερὰ t | 14 καὶ ἱερὰ + yz | 16 κεκαλλοπισμένη y | 17 ἐκλεκτή wx, ἐκκλησία deleta virgula sequenti yzt | 17 ἐρρέθη yzt | 18 ἐνοτίζου z | 18 καὶ alterum > yzt | 19 λυτουργοῦσιν z | 20 καθολικῆι w | 22 καὶ prius xyzt, ἡ w | 22 πίστην yZ | 22 καὶ alterum xyzt, ἡ w | 23 κύριον + w | 23 καὶ alterum .... 25 πεπιστευκυῖα > yzt | 24 καὶ x, ἡ w | 25 ὀνομαζομένη wyz

ἐπὶ τῇ τελειώσει τῆς δόξης αὐτοῦ ἐστηριγμένη *· αἱ τότε θυ-
σίαι νῦν εὐχαὶ καὶ δεήσεις καὶ εὐχαριστίαι· αἱ τότε ἀπαρχαὶ
καὶ δεκάται καὶ ἀφαιρέματα καὶ δῶρα νῦν προσφοραί, αἱ
διὰ τῶν ὁσίων ἐπισκόπων προσφερόμεναι κυρίῳ τῷ θεῷ διὰ
Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντος. οὗτοι γὰρ
ὑμῶν εἰσιν οἱ ἀρχιερεῖς· οἱ δὲ ἱερεῖς ὑμῶν οἱ πρεσβύτεροι,
καὶ οἱ Λευῖται ὑμῶν οἱ νῦν διάκονοι καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες
ὑμῖν καὶ οἱ ᾠδοὶ καὶ οἱ πυλωροί, αἱ διάκονοι ὑμῶν καὶ αἱ
χῆραι καὶ αἱ παρθένοι καὶ οἱ ὀρφανοὶ ὑμῶν. ὁ δὲ τούτων
πάντων ἀνώτερος ὁ ἀρχιερεύς ἐστιν | ὁ ἐπίσκοπος. οὗτος λό- 26
γου διάκονος, γνώσεως * φύλαξ, μεσίτης θεοῦ καὶ ὑμῶν ἐν
ταῖς πρὸς αὐτὸν λατρείαις· οὗτος διδάσκαλος εὐσεβείας, οὗ-
τος μετὰ θεὸν πατὴρ ὑμῶν, δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀνα-
γεννήσας ὑμᾶς εἰς υἱοθεσίαν· οὗτος ἄρχων καὶ ἡγούμενος
ὑμῶν· οὗτος ὑμῶν βασιλεὺς καὶ δυνάστης· οὗτος ὑμῶν ἐπί-
γειος θεὸς μετὰ θεόν, ὃς ὀφείλει τῆς παρ' ὑμῶν τιμῆς ἀπο-
λαύειν. περὶ γὰρ τούτου καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῦ ὁ θεὸς ἔλεγεν
Ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες· καὶ * Θεοὺς οὐ
κακολογήσεις. ὁ γὰρ ἐπίσκοπος προκαθεζέσθω ὑμῶν ὡς θεοῦ
ἀξίᾳ τετιμημένος, ᾗ κρατεῖ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ παν-
τὸς ἄρχει. ὁ δὲ διάκονος τούτῳ παριστάσθω * καθάπερ αἱ
δυνάμεις τῷ θεῷ, καὶ λειτουργείτω αὐτῷ ἐν πᾶσιν ἀμέμ-
πτως, ὡς ὁ χριστός, ποιῶν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, * τὰ ἀρεστὰ
ποιεῖ τῷ πατρὶ πάντοτε. ἡ δὲ διάκονος εἰς τύπον * ἁγίου
πνεύματος τετιμήσθω ὑμῖν, μηδὲν ἄνευ τοῦ διακόνου πράτ-

18 Psalm 82, 6 | 18 Exod 22, 27

1 ἐπὶ > w | 1 καὶ λάμπουσα + t | 3 ἀφερέματα z | 5 αὐτῶν xyzt, ἡμῶν w | 6 εἰσιν ὑμῶν yzt | 7 οἱ primum et tertium > xz | 8 ὑμεῖν xyz, ὑμῶν w | 8 utrumque οἱ > yz | 9 αἱ wxyt, ἡ z | 9 τούτων xyzt, τῶν w | 10 ἐστί t | 10 οὗτως W | 11 γνώσεως wyzt, λόγου x | 11 πί-στεως + w | 11 ἐν .... 13 ὑμῶν > w | 14 ἄρχωμ t | 16 μετὰ θεόν > z | 16. 17 ἀπολάβειν w | 17 γὰρ > w | 17 αὐτοῦ wx, αὐτῷ yz, αὐτῶν t | 17 ἔλεγε W | 18 εἶπον xy (y in marginali lemmate εἶπα) z | 18 ἀλλαχοῦ + yz | 19 γὰρ wxt, οὖν yz | 20 η in τετιμημένος x a correct | 20 ᾗ ... 21 ἄρχει > w | 21 τούτῳ > w | 21 τοῦτο + w | 21 καθάπερ .... 22 θεῷ wx, ὡς ὁ χριστὸς τῷ πατρί yzt, sed margo y praemisso καὶ ut wx | 22 ἀμέμπτως ἐν πᾶσιν w | 22. 23 ἀμέπτως z | 23 ὡς xyzt, καθὼς w | 23 ἀφ' ἑαυτοῦ ποιῶν yzt | 23 ἀλλὰ + w | 24 τύπον z | 24 τοῦ + t | 25 τετιμείσθω x, τετιμίσθω z

τουσα ἢ φθεγγομένη, ὡς οὐδὲ ὁ παράκλητος ἀφ' ἑαυτοῦ τι
ποιεῖ ἢ λαλεῖ, ἀλλὰ δοξάζων τὸν χριστὸν περιμένει τὸ ἐκεί-
νου θέλημα. καὶ ὡς οὐκ ἔστιν εἰς τὸν χριστὸν πιστεῦσαι
ἄνευ τῆς τοῦ πνεύματος διδασκαλίας, οὕτως ἄνευ τῆς δια-
κόνου μηδεμία προσίτω γυνὴ τῷ διακόνῳ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ.
οἱ δὲ πρεσβύτεροι εἰς τύπον ἡμῶν τῶν ἀποστόλων ὑμῖν νε-
νομίσθωσαν· διδάσκαλοι ἔστωσαν θεογνωσίας, ἐπειδὴ καὶ
ὁ κύριος ἡμᾶς ἀποστέλλων ἔλεγεν Πορευθέντες μαθητεύ-
σατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες
αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. αἵ τε χῆραι καὶ
* ὀρφανοὶ ὑμῶν εἰς τύπον τοῦ θυσιαστηρίου λελογίσθωσαν
ὑμῖν. αἵ τε παρθένοι εἰς τύπον τοῦ θυμιατηρίου τετιμήσθωσαν
27 καὶ τοῦ θυμιάματος. | ὡς οὖν οὐκ ἦν ἐξὸν ἀλλογενῆ, μὴ ὄντα
Λευίτην, προσενέγκαι τι ἢ προσελθεῖν εἰς τὸ θυσιαστήριον
ἄνευ τοῦ ἱερέως, οὕτως καὶ ὑμεῖς ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν
ποιεῖτε *. εἰ δέ τις ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου ποιεῖ τι, εἰς μάτην
ποιεῖ αὐτό· οὐ γὰρ αὐτῷ εἰς ἔργον λογισθήσεται. ὡς γὰρ
ὁ Σαούλ, ἄνευ τοῦ Σαμουὴλ προσενέγκας, ἤκουσεν ὅτι Με-
ματαίωταί σοι, οὕτως καὶ πᾶς λαϊκός, ἄνευ τοῦ ἱερέως ἐπιτε-
λῶν τι, ματαιοπονεῖ. καὶ ὡς Ὀζίας ὁ βασιλεύς, οὐκ ὢν
ἱερεὺς τὰ τῶν ἱερέων ἐπιτελῶν, †ἐλεπρώθη διὰ παρανομίαν,
οὕτως καὶ πᾶς λαϊκὸς οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται, καταφρονήσας
* θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ καταμανεὶς ἱερέων καὶ τὴν τιμὴν ἁρ-
πάσας ἑαυτῷ, * οὐ μιμησάμενος τὸν χριστόν, ὃς οὐχ ἑαυτὸν

8 Matth 28, 19. 20 | 19 Reg α 13, 13

1. 2 ποιεῖ τι w | 2 λαλεῖ ἢ ποιεῖ yzt | 2 χριστὸν xyzt, υἱὸν w | 3 πιστεῦσαι wxyt, πιστεύων σαι z | 6 δὲ wx, τε yzt | 6 τύπων z | 6. 7 νενομείσθωσαν x | 7 θεο γνωσίας w, erasa una litera | 8 ἔλεγε yzt | 8. 9 μαθυτεύσατε z | 9 βαπτίζον w | 12 οἱ + x | 12 ὑμῶν > yzt | 12 λελογείσθωσαν x, λελωγίσθωσαν z | 12. 13 ὑμῖν λελογίσθωσαν w | 13 τε xyzt, δὲ w | 13 θυματηρίου ... 14 τοῦ > x | 13 θυσιαστηρίου wyz | 13 τετιμήσθωσαν post θυμιάματος 14 w | 14 ὡς ... 16 ἐπισκόπου > w | 14 οὖν > x | 15 προσενένκαι x | 16 ἐπισκόπου yzt, ἱερέως x | 16 οὕτω yzt | 17 ποιεῖτε ... ἐπισκόπου > z | 17 ἄνευ τοῦ ἱερέως + w | 17 τι — 18 ποιεῖ bis z 19 ὅτι > x | 20 οὕτω yzt | 20 λαοικὸς Z | 21 μάταια πονεῖ yzt | 21 ὁ ζίας w | 23 οὕτωι w, οὕτω yzt | 23 ἀτημώρητος t | 24 τοῦ + w | 25 καὶ + w | 25 οὐ w, μὴ yzt, neutrum x | 25 μημισάμενος wx, μημησάμενος z | 25 τὸν > yzt

ἐδόξασεν γενηθῆναι ἀρχιερεύς, ἀλλὰ περιέμενεν ἀκοῦσαι τοῦ πατρὸς Ὤμοσε κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. εἰ οὖν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὁ ἱερεὺς οὐ δοξάζει ἑαυτόν, πῶς οἷόν τε ἄνθρωπον ἑαυτὸν εἰς ἱερωσύνην ἐπιρρίπτειν, μὴ λαβόντα τὸ ἀξίωμα παρὰ κρείττονος, καὶ ποιεῖν ἐκεῖνα ἃ μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ἔξεστιν; ἢ * οὐχὶ * οἱ Κορεῖται, καίτοι τῆς Λευὶ φυλῆς ὄντες, πυρίκαυστοι ἐγένοντο, ἐπαναστάντες Μωσῇ καὶ Ἀαρὼν καὶ περὶ τῶν μὴ καθηκόντων αὐτοῖς ἁμιλλώμενοι; καὶ Δαθὰν * καὶ Ἀβειρὼν ζῶντες κατέβησαν εἰς ᾅδου, καὶ ῥάβδος βλαστήσασα ἔστειλε τῶν πολλῶν τὴν ἄνοιαν καὶ τὸν ὑπὸ θεοῦ χειροτονηθέντα ἀρχιερέα ἀνέδειξε; || προσήκει οὖν καὶ ὑμᾶς, A ἀδελφοί, τὰς θυσίας ὑμῶν ἤτοι προσφορὰς τῷ ἐπισκόπῳ προσφέρειν ὡς ἀρχιερεῖ, ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ τῶν διακόνων. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰς δεκάτας καὶ τὰ ἑκούσια αὐτῷ προσάγετε· αὐτὸς γὰρ γινώσκει σαφῶς τοὺς θλιβομένους καὶ ἑκάστῳ δίδωσι πρὸς τὸ ἁρμόζον, ὅπως μὴ δὶς ἢ πλειστάκις τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἢ τῇ αὐτῇ ἑβδομάδι λαμβάνῃ *, ἕτερος δὲ μηδὲ ὅλως· δίκαιον γάρ ἐστι μᾶλλον τοῖς θλιβομένοις κατὰ ἀλήθειαν ἐπαρκεῖν, ἢ τοῖς νομιζομένοις ἢ ἐπιφημιζομένοις θλίβεσθαι. | τοῖς εἰς ἀγάπην ἤτοι δοχήν, 28
ὡς ὁ κύριος ὠνόμασε, προαιρουμένοις * πρεσβυτέραν, ἣν ἐπίστανται οἱ διάκονοι θλιβομένην, αὐτὴν πλειστάκις πεμπέτωσαν. ἀφοριζέσθω δὲ ἐν τῇ δοχῇ τὸ τῷ ποιμένι ἔθιμον,

2 Psalm 110, 4 | 21 Luc 14, 13

1 ἐδόξασε yzt | 1 γεννηθῆναι yz | 1 περιέμεινεν yzt | 2 ὅμοσεν x, ὤμοσεν X, ὤμωσε zt | 4 ἱερεὺς wx, χριστὸς yzt | 5 ἱεροσύνην w | 5 ἐπιρριπτεῖν t | 5 ἀξίομα x | 6 κρίττονος w | 6 ποιεῖ x | 7 γὰρ + z | 7 καὶ + yz | 7 κορῖται wxyz | 8 μωσεῖ xt | 9 διαμιλλισάμενοι y, διαμιλλόμενοι margo y, διαμιλλησάμενοι z | 9 καὶ prius .... 10 κατέβησαν > z | 9 δὲ + y | 10 ἀβϊρὼν w | 11 ἔστειλεν x | 12 ἀνέδειξεν x | 15 δὲ > w | 15 καὶ τὰ > w | 16 ἑκουσίως w | 16 προσάγεται w | 16 σαφῶς > t, ante γινώσκει xyz | 17 θληβομένους w | 18 δεὶς w | 18 πληστάκις w | 18 ἑβδομάδαϊ z | 18. 19 λαμβάνει w | 19 εἷς + y super versum | 19 μηδ' yz, οὐδὲ t | 19 ἔστιν x | 20 θληβομένοις yz | 20 κατ' yzt | 21 ἢ ἐπιφιζομένοις W, ἢ ἐπιφιμϊζομένοις w, ἢ ἐπιφηζομένοις x, > t | 22 ὀνόμασε wy, ὠνόμασεν x | 22 πραιρουμένοις y | 22 καλεῖν + yt, καλὴν + z | 22 πρεσβυτέρας yzt, sed margo y γρ καὶ πρεσβυτέραν | 23 αὐτῇ t | 24 ποιμένη wx | 24 ἐθίμιον t

λέγω δὲ τὸ τῆς ἀπαρχῆς, ὡς ἱερεῖ, κἂν μὴ παρῇ τῇ δοχῇ, εἰς τιμὴν θεοῦ τοῦ τὴν ἱερατείαν αὐτῷ ἐγχειρίσαντος. ὅσον δὲ ἑκάστῃ τῶν πρεσβυτίδων δίδοται, διπλοῦν διδόσθω τοῖς διακόνοις εἰς γέρας τοῦ χριστοῦ. τοῖς δὲ πρεσβυτέροις, ὡς ἂν κάμνουσι περὶ τὸν τῆς διακονίας λόγον *, διπλῆ καὶ αὐτοῖς ἀφοριζέσθω ἡ μοῖρα εἰς χάριν τῶν τοῦ κυρίου ἀποστόλων, ὧν καὶ τὸν τόπον * φυλάσσουσιν ὡς σύμβουλοι τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς ἐκκλησίας στέφανος· ἔστι γὰρ συνέδριον καὶ βουλὴ τῆς ἐκκλησίας. εἰ δὲ καὶ ἀναγνώστης ἐστί, λαμβανέτω καὶ αὐτὸς μοῖραν μίαν εἰς τιμὴν τῶν προφητῶν. ὡσαύτως καὶ ψαλτῳδὸς καὶ πυλωρός. ἑκάστῳ οὖν ἀξιώματι οἱ λαϊκοὶ τὴν προσήκουσαν τιμὴν νεμέτωσαν * τοῖς δόμασι καὶ τῇ κατὰ τὸν βίον ἐντροπῇ. μὴ ῥᾳδίως δὲ ἐνοχλείτωσαν τῷ ἄρχοντι, ἀλλὰ διὰ τῶν ὑπηρετῶν ἃ βούλονται σημαινέτωσαν, τοῦτ' ἔστι διὰ τῶν διακόνων, πρὸς οὓς πλείω παρρησιαζέσθωσαν· οὐδὲ γὰρ τῷ παντοκράτορι θεῷ προσελθεῖν ἔστιν, ἐὰν μὴ διὰ τοῦ κυρίου. οὕτως οὖν καὶ οἱ λαϊκοὶ πάντα ὅσα * βούλονται διὰ τοῦ διακόνου φανερὰ τῷ ἐπισκόπῳ ποιείτωσαν, καὶ οὕτως κατὰ τὸ δοκοῦν ἐκείνῳ ἐπιτελείτωσαν· οὐδὲ γὰρ πρότερον ἐν τῷ ἱερῷ ἁγιάσματι προσεφέρετό τι ἢ ἐγίνετο ἄνευ τοῦ ἱερέως. χείλη γὰρ ἱερέως φυλάξεται γνῶσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ *, φησὶν * Ἀγγαῖος ὁ προφήτης *. εἰ γὰρ * οἱ

21 Malach 2, 7

1 δὴ w | 2 τημὴν z | 2 ἐγχειρήσαντος x | 3 διδώσθω w | 4 τοῦ > yzt 5 κάμνουσιν x, κάμνωσι wt | 5 διακονίας wx, διδασκαλίας yzt | 5 διηνεκῶς + Cotelerius | 6 ad ἀφοριζέσθω in margine w manu recenti ἢ ε....θ.. adscriptum | 6 χάριτα x | 7 ὧν wxt, οἳ yz | 7 αὐτῶν + yz | 7 ὡς wxyt, ὥ z | 8 τῆς xyzt, τοῖς w | 8 στέφανοι w | 8 ἔστιν x, εἰσὶ yzt | 8 συνέδροιν t | 9 ἐστὶν x | 12 λαοικοὶ z | 12 προσήκουαν y | 12 ἐν + yzt | 12 δώμασι w, δόμασιν x | 13 κὰ τον X | 13 ἐντρωπῇ z | 13 μὴ ρασδίωσδε ἐνωχλείτωσαν z | 15 ἐστιν x | 15 πλείωι w, πλέον yzt | 17 ἐστι W | 17 κυρίου wx, χριστοῦ yzt | 18 ἂν + w | 18 φανερὸν xyz | 19 οὕτω yzt | 20 ἐπικαλείτωσαν z | 20 ἁγιάσματι wy, ἁγίασμάτι x, ἁγίασμά τι t, de z [=t?] nihil adnotatum habeo | 21 προσφέρετό y, πρὸς φέρετό z | 21 τι post ἐγίνετο x, neutro loco zt | 22 φυλάξουσι w | 22 τοῦ > x | 23 rasura x | 23 φησί yzt | 23 που + yt, ποι + z | 23 ἀγγέος x, > t | 23 ὅτι ἄγγελος κυρίου παντοκράτορός ἐστιν + t | 23 καὶ + yzt

τῶν δαιμόνων θεραπευταὶ ἐν τοῖς βδελυκτοῖς καὶ μυσαροῖς καὶ
ἀκαθάρτοις προσοχθίσμασιν αὐτῶν ἄχρι τοῦ δεῦρο τὰ ἅγια
μιμοῦνται, (καὶ μακρὰν μὲν ἐπὶ συγκρίσεως τὸ βδέλυγμα
κεχωρίσθω τῶν ἁγίων· πλὴν ‖ ἐν τοῖς ἐμπαίγμασιν αὐτῶν
ἄνευ τοῦ μιερέως οὐδὲν προσφέρουσιν οὐδὲ ἐπιτελοῦσιν,
ἀλλὰ στόμα νομίζουσι τῶν λίθων τὸν μιερέα, περιμένον-
τες τί προστάξει ποιεῖν αὐτοῖς, καὶ πάντα ἃ ἂν προστάξῃ
αὐτοῖς, ἐκεῖνα * ἐπιτελοῦσι καὶ ἄνευ αὐτοῦ ποιοῦσιν οὐδὲν
καὶ τιμῶσιν αὐτὸν τὸν μιερέα καὶ σεπτὸν αὐτοῦ ἡγοῦνται τὸ
ὄνομα εἰς τιμὴν τῶν ἀψύχων ξοάνων καὶ εἰς λατρείαν τῶν
πονηρῶν πνευμάτων) εἰ οὖν ἐκεῖνοι, μάταια καὶ ἐψευσμένα
δοξάζοντες καὶ ἐπ' οὐδενὶ βεβαίῳ ἔχοντες τὴν ἑαυτῶν ἐλ-
πίδα, ἐπιτηδεύουσι μιμεῖσθαι τὰ ἅγια, πόσῳ δίκαιον ὑμᾶς,
τοὺς τὴν φανοτάτην πίστιν καὶ ἀψευδῆ ἐλπίδα ἔχοντας καὶ
ἔνδοξον καὶ αἰώνιον καὶ ἀδιάπτωτον ἐπαγγελίαν ἀπεκδεχο-
μένους, τιμᾶν διὰ τῶν προεστώτων κύριον τὸν θεόν, ἡγου-
μένους στόμα εἶναι θεοῦ τοὺς ἐπισκόπους; | εἰ γὰρ Ἀαρών, 29
ἐπειδὴ ἤγγελλε τῷ * Φαραὼ παρὰ Μωσέως τοὺς λόγους, προ-
φήτης εἴρηται, Μωσῆς δὲ θεὸς τοῦ Φαραὼ ὡς βασιλεὺς * καὶ
ἀρχιερεύς, ὥς φησιν ὁ θεὸς πρὸς αὐτὸν Θεὸν τέθεικά σε τῷ
Φαραώ, καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἔστω σου προφήτης, διὰ
τί μὴ καὶ ὑμεῖς τοὺς μεσίτας ὑμῶν τοῦ λόγου προφήτας εἰ-
ναι νομίσητε καὶ ὡς θεοὺς σεβασθήσεσθε; | νῦν γὰρ ὑμῖν 30

20 Exod 7, 1

1 μυσαροῖς καὶ βδελυκτοῖς yzt, sed βδελλυ" z | 3 βδέλλυγμα w | 4 κε-χωρείσθω x | 5 μηερέως t, ἱερέως w | 5 προσφέρουσι W | 5 ἐπιτελοῦσι W | 6 τῶν λίθων Wxyzt, τὸν λίθον w | 6 μηερέα t, ἱερέα w | 6 περι-μένοντες ..... 9 μιερέα > w | 7 fin προστάξει z | 8 ἐκεῖνα > z | 8 καὶ + x | 8 ἐπιτελοῦσιν x | 8 ποιοῦσι y | 8 οὐθὲν yzt | 9 αὐτὸν xt, αὐ-τῶν yz | 9 μηερέα t | 11 ψευσμένα W, διεψευσμένα yzt | 12 βεβαίαν w | 12 τὴν ἑαυτῶν Y ante καὶ | 13 ἡμᾶς W? | 14 τὴν > yzt | 14 φανωτά-την w | 14 πίστην Y | 14 ἀψευδῆι w | 14. 15 καὶ ἔνδοξον καὶ αἰώνιον > Yz, sed adscriptum in margine y | 15 ἐπαγγελείαν w | 16 προεστό-των w | 16. 17 ἡγούμενοι xyzt | 17 θεοῦ εἶναι yzt | 17 γὰρ wxt, οὖν yz | 18 ἐπιδεὶ x | 18 ἤγγελε w, ἤγγελλεν x, ἤγγειλλε yz, ἤγγειλε t | 18 rasura x | 18 φαραῶι w | 18 μωϋσέως w | 18 τοὺς ante παρὰ yz | 19 μωϋσῆς w | 19 ὡς .... 20 ἀρχιερεύς > Yz, habet y in margine | 19 ὁμοῦ + t | 20 φη W, φησιν wxyzt | 20 τέθηκά wt | 21 φαραῶι w | 21 ἔσται yzt | 23 νομήσειτε w, νομίσετε yz | 23 νῦν xyzt, ἔστω w | 23 γὰρ wxt, οὖν yz | 23 ὑμῖν > yz

μὲν ὁ Ἀαρὼν ἐστιν ὁ διάκονος, Μωϋσῆς δὲ ὁ ἐπίσκοπος· εἰ
οὖν ἐρρήθη Μωυσῆς ὑπὸ κυρίου θεός, * καὶ ὑμῖν ὁ ἐπίσκο-
πος εἰς θεὸν τετιμήσθω καὶ ὁ διάκονος ὡς προφήτης αὐτοῦ.
ὡς γὰρ ὁ χριστὸς ἄνευ τοῦ πατρὸς οὐδὲν ποιεῖ, οὕτως οὐδὲ
ὁ διάκονος ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου· καὶ ὥσπερ * υἱὸς ἄνευ τοῦ
πατρὸς οὐκ ἔστιν, οὕτως οὐδὲ διάκονος ἄνευ τοῦ ἐπισκό-
που· καὶ ὥσπερ ὑπόχρεος * υἱὸς πατρί, οὕτως καὶ πᾶς διάκο-
νος ἐπισκόπῳ· καὶ ὥσπερ ὁ υἱὸς ἄγγελός ἐστι καὶ προφήτης
τοῦ πατρός, οὕτως καὶ ὁ διάκονος ἄγγελός ἐστι καὶ προφήτης
τοῦ ἐπισκόπου. διὸ καὶ πάντα τὰ ἐπιτελούμενα ὑπ' αὐτοῦ
εἰς τινὰ ἐμφανῆ τῷ ἐπισκόπῳ γινέσθω καὶ δι' αὐτοῦ τε-
31 λειούσθω, | μηδὲν δὲ ποιείτω τὸ σύνολον * ἄνευ τοῦ ἐπισκό-
που μηδέ τινι διδότω τι ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης. ἐὰν γὰρ
ὡς θλιβομένου τινὸς λάθρα τοῦ ἐπισκόπου διδότω τινι *, εἰς
λοιδορίαν τοῦ ἐπισκόπου δώσει, καὶ διαβάλλει αὐτὸν ὡς ἀμε-
λοῦντα τῶν θλιβομένων. ὁ δὲ ἐπίσκοπον ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ
κακολογῶν θεῷ προσπταίει, οὐκ ἀκούσας τοῦ εἰπόντος Θεοὺς
οὐ κακολογήσεις· οὐ γὰρ περὶ λίθων ἢ ξύλων προσοχθισμά-
των ἐνομοθέτει, βδελυκτῶν * διὰ τὴν ψευδωνυμίαν, ἀλλὰ
περὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν κριτῶν, οἷς καὶ εἶπεν ὅτι Θεοί ἐστε
32 καὶ υἱοὶ ὑψίστου. | εἰ οὖν γινώσκεις, ὦ διάκονε, θλιβόμενόν
τινα, ὑπομνήσας τὸν ἐπίσκοπον, οὕτως δίδου· ἀλλὰ μὴ λα-
θραίως εἰς λοιδορίαν αὐτοῦ τι ἐπιτέλει, ἵνα μὴ καταγογ-
γυσμὸν ἐγείρῃς κατ' αὐτοῦ. οὐ γὰρ κατ' αὐτοῦ ὁ γογγυσμὸς

17 Exod 22, 27 | 20 Psalm 82, 6

1 ὁ ἀαρὼν μέν yz | 1 ὁ primum > w | 1 ἐστιν > w | 1 μωσῆς x | 2 ἐρήθη w, ἐρρέθη yzt | 2 μωϋσῆς wyzt, ὑμῖν x | 2 καὶ ὁ ἀαρὼν προφήτης + yz, nisi quod ὁ non habet z | 3 τετιμίσθω w, τετιμείσθω x | 5 καὶ > w | 5 ὁ + z | 6 οὐδὲ wxyt, καὶ ὁ z | 7 ὑπόχρεώς yzt | 7 ἐστιν + yz | 7 οὕτωι w, οὕτω yzt | 8 ὁ > w | 8 ἐστιν x | 9 οὕτωι w, οὕτω yz | 9 καὶ prius > x | 9 ἐστιν x, ἐστὶ post προφήτης yzt | 11 εἰς τινὰ > Yz, habet y inter versus | 11 καὶ .... τελειούσθω > x | 11. 12 τελιούσθω w | 12 ὁ διάκονος + w | 14 διδότωι w, δῶ yz, διδῶ t | 14 τι + w, ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης + x | 15 λοιδωρίαν w | 15 δίδωσι w | 15 διαβαλεῖ z | 16 ἔργῳ ἢ λόγῳ yz | 17 τοῦ wx, αὐτοῦ yzt | 19 ἐνθέτει W, ἐνομοθέτη X | 19 ὄντων + yzt | 19 ψευδονυμίαν wxt | 21 γινώσκει w | 21 ὦ xyzt, ὁ w | 21 διάκον W, διάκονος w, διάκων x, διάκονε yzt | 21 ἐθλιβόμενον w | 22 οὕτω yzt | 22 μὴ wxt, μηδὲ y, μῆδε z | 22. 23 λαθρέως x | 23 λοιδωρίαν w | 23 ἐπιτέλει τί w | 23. 24 γογγυσμὸν yz | 24 γονγυσμὸς x

γενήσεται, ἀλλὰ κατὰ * κυρίου τοῦ θεοῦ· καὶ ἀκούσεται ὁ διάκονος καὶ οἱ λοιποί, ὡς Ἀαρὼν καὶ Μαριὰμ καταλαλήσαντες Μωσέως ἤκουσαν Πῶς οὐκ ἐφοβήθητε καταλαλῆσαι κατὰ Μωσῆ τοῦ θεράποντός μου; καὶ πάλιν αὐτὸς ὁ Μωσῆς φησι τοῖς ἐπισυναχθεῖσιν αὐτῷ Οὐ γὰρ καθ' ἡμῶν ὁ γογγυσμός * ἐστιν, ἀλλὰ κατὰ κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν. εἰ γὰρ ὁ λαϊκὸν εἰρηκὼς ῥακὰν ἢ μωρὸν οὐκ ἀτιμώρητος, ὡς ὑβρίσας τὸ τοῦ χριστοῦ ὄνομα, τί * ἂν τις κατὰ ἐπισκόπου εἴπῃ; δι' οὗ τὸ ἅγιον πνεῦμα ὑμῖν ὁ κύριος ἔδωκεν ἐν τῇ χειροθεσίᾳ, δι' οὗ δόγματα ἅγια μεμαθήκατε καὶ θεὸν ἐγνώκατε καὶ εἰς χριστὸν πεπιστεύκατε, δι' οὗ ἐγνώσθητε ὑπὸ θεοῦ, δι' οὗ ἐσφραγίσθητε ἐλαίῳ ἀγαλλιάσεως καὶ μύρῳ συνέσεως, δι' οὗ υἱοὶ φωτὸς ἀνεδείχθητε, δι' οὗ κύριος ἐν τῷ φωτισμῷ ὑμῶν τῇ τοῦ ἐπισκόπου χειροθεσίᾳ μαρτυρῶν, ἐφ' ἑκατέρων ὑμῶν τὴν ἱερὰν ἐξέτεινε φωνὴν λέγων Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. διὰ τοῦ ἐπισκόπου σου ὁ θεὸς υἱοποιεῖταί σε, ἄνθρωπε· γνώριζε, υἱέ, τὴν δεξιὰν τὴν μητέρα σου, * στέργε * τὸν μετὰ θεὸν γενόμενόν σου πατέρα * σέβου *. | εἰ γὰρ περὶ τῶν κατὰ σάρκα 33
γονέων φησὶ τὸ ὅσιον λόγιον Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω, πόσῳ μᾶλλον ὑμῖν περὶ τῶν πνευματικῶν γονέων ὁ λόγος παραινέσει τιμᾶν αὐτοὺς καὶ στέργειν, ὡς εὐεργέτας καὶ πρεσβευτὰς πρὸς θεόν; τοὺς δι' ὕδατος ὑμᾶς ἀναγεννήσαντας, τοὺς τῷ ἁγίῳ πνεύματι πληρώσαντας, τοὺς τῷ λόγῳ γαλακτοτροφήσαντας, τοὺς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀναθρεψαμένους, τοὺς ἐν ταῖς νουθεσίαις στη-

3 Num 12, 8 | 5 Exod 16, 8 | 7 Matth 5, 22 | 16 Psalm 2, 7 | 20 Exod 20, 12 | 21 Exod 21, 17

1 τοῦ + z | 2 μαρία yzt | 3 μωϋσέως w | 3 ἐφοβήθηται w | 3 καταλαλῆσαι > x | 4 μωσῆι w, μωσεῖ x | 4 ὁ > yzt | 4 μωϋσῆς w | 5 φησὶν x | 5 ἐπισυναχθῆσιν w | 6 ὑμῶν + yzt | 7 εἰρηκὸς w | 7 ῥακὰ yz | 7 ἀτημώρητος w | 8 πείσεται + y, πέσε[τ] z super τις scripsit | 8 κατ' yzt | 9 ὑμῖν ὁ κύριος wx, ὁ κύριος ἐν ὑμῖν yzt | 10 χειροτονία yz | 10 ἅγια δόγματα yzt | 15 ἕκαστον t | 15 ἐξέτεινεν x | 16 γεγένηκά t | 17 υἱοποιεῖτέσαι w | 18 x virgulas ponit post δεξιὰν et post στέργε | 18 καὶ + w | 18 καὶ + w | 19 καὶ + yzt | 19 τοῦτον + yzt | 20 φησὶν x | 20 ὅσιον wx, θεῖον yzt | 21 ὁ wxyt, οὐ z | 22 τελευτάτωι w | 22 ὑμῖν post γονέων sequens yzt | 24 δι' wxzt, δ' y | 25 ἀναγενήσαντας t

ρίξαντας, τοὺς τοῦ σωτηρίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος ἀξιώσαντας *, τοὺς τῶν ἁμαρτιῶν λύσαντας καὶ τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς εὐχαριστίας μετόχους ποιήσαντας καὶ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ κοινωνοὺς καὶ συγκληρονόμους θεμέ-
ro νους ὑμᾶς. τούτους εὐλαβούμενοι ‖ τιμᾶτε παντοίαις τιμαῖς· οὗτοι γὰρ παρὰ θεοῦ ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν εἰλήφασιν ἐν τῷ δικάζειν τοὺς ἡμαρτηκότας καὶ καταδικάζειν εἰς θάνατον πυρὸς αἰωνίου, καὶ λύειν ἁμαρτιῶν τοὺς ἐπιστρέ-
34 φοντας καὶ ζωογονεῖν αὐτούς. | τούτους ἄρχοντας ὑμῶν καὶ βασιλεῖς ἡγεῖσθε καὶ νομίζετε, καὶ δασμοὺς ὡς βασιλεῦσι προσφέρετε· ἐξ ὑμῶν γὰρ αὐτοὺς * καὶ τοὺς ἐνοίκους αὐτῶν τρέφεσθαι χρή. ὡς Σαμουὴλ διετάξατο πρὸς τὸν λαὸν περὶ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ πρώτῃ τῶν βασιλείων καὶ Μωϋσῆς περὶ τῶν ἱερέων *, οὕτως καὶ ἡμεῖς ὑμῖν περὶ τῶν ἐπισκόπων διατασσόμεθα. εἰ γὰρ ἐκεῖ πλῆθος τηλικούτου βασιλέως ἀναλόγως τὰς ὑπηρεσίας ἐδίδου, πόσῳ μᾶλλον οὐχὶ καὶ νῦν ὁ ἐπίσκοπος λαμβάνειν ὀφείλει παρ' ὑμῶν τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ αὐτῷ ὡρισμένα πρὸς διατροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῶν σὺν αὐτῷ κληρικῶν; εἰ δὲ δεῖ καί τι προσθεῖναι τῷ λόγῳ, πλεῖον οὗτος λαμβανέτω ἢ ἐκεῖνος * τὸ παλαιόν· ὁ μὲν γὰρ στρατιωτικὰ μόνα διεῖπεν, πόλεμον καὶ εἰρήνην ἀναδεδεγμένος, * φυλακὴν σωμάτων, ὁ δὲ τὴν εἰς θεὸν ἱερωσύνην, σῶμα καὶ ψυχὴν παραιτούμενος κινδύνων. ὅσῳ τοίνυν ψυχὴ σώματος κρείττων, τοσούτῳ ἱερωσύνη βασιλείας· δεσμεύει γὰρ αὕτη
bo καὶ λύει τοὺς τιμωρίας ἢ ἀφέσεως ἀξίους. διὸ ‖ τὸν ἐπίσκοπον στέργειν ὀφείλετε ὡς πατέρα, φοβεῖσθαι ὡς βασιλέα, τιμᾶν τε ὡς κύριον, τοὺς καρποὺς ὑμῶν καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν εἰς εὐλογίαν ὑμῶν προσφέροντες αὐτῷ, * τὰς

2 ὑμᾶς + yzt | 4 συνκληρονόμους x | 6 θεῷ yz, θεῶ t | 9. 10 καὶ βασιλεῖς post ἡγεῖσθε 10 yz | 10 ἡγεῖσθαι wZt | 10 καὶ prius > yzt | 10 νομίζεται w | 10 βασιλεῦσιν x | 11 προσφέρεται w | 11 τε + yzt | 11 συνοίκους yzt | 12 ὡς wxyt, ὡ z | 13 μωσῆς yzt | 14 ἐν τῶ [τῷ y] λευιτικῶ + yzt | 14 οὕτω yzt | 15 πλήθους yz | 15 τηληκούτου y | 19 καὶ > x
19 τι post προσθῆναι x | 19 προσθῆναι wxt, προσθεῖναι yz | 19 πλεῖν z | 20 εἰς + w | 21 μόνον w | 21 διεῖπε yzt | 21 εἰς + yzt | 22 ἱεροσύνην w | 24 κρίττων w, κρείττω x | 24 ἱερωσύνηι w | 24 αὕτη wx, αὐτὴ yzt | 26 ὀφείλεται W? | 26—28 y virgulas post ὀφείλετε, φοβεῖσθαι, τιμᾶν ponit | 27 τε > yzt | 28 τὰς πρὸς φοράς + y in margine

ἀπαρχὰς ὑμῶν καὶ τὰς δεκάτας ὑμῶν καὶ τὰ ἀφαιρέματα ὑμῶν καὶ τὰ δῶρα ὑμῶν διδόντες αὐτῷ ὡς ἱερεῖ θεοῦ, ἀπαρχὴν σίτου, οἴνου, ἐλαίου, ὀπώρας, ἐλαίας, καὶ πάντων ὧν κύριος ὁ θεὸς ἐπιχορηγεῖ ὑμῖν. καὶ ἔσται σοι ἡ προσφορά σου δεκτὴ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ τῷ θεῷ σου, καὶ εὐλογήσει κύριος τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου καὶ πληθυνεῖ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς σου· ἐπείπερ εὐλογία εἰς κεφαλὴν τοῦ μεταδιδόντος. | χρὴ δὲ ὑμᾶς γινώσκειν ὅτι εἰ καὶ ἐρρύσατο ὑμᾶς 35
κύριος τῆς δουλείας τῶν ἐπεισάκτων δεσμῶν καὶ ἐξήγαγεν ὑμᾶς εἰς ἀνάψυξιν, μηκέτι ἐάσας ὑμᾶς θύειν ἄλογα ζῷα περὶ ἁμαρτιῶν καὶ καθαρισμοῦ καὶ ἀποπομπαίων καὶ λουτρῶν συνεχῶν καὶ περὶ ῥαντηρίων, οὐ δήπου καὶ τῶν εἰσφορῶν * ὑμᾶς ἠλευθέρωσεν ὧν ὀφείλετε τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ τῶν εἰς τοὺς δεομένους εὐποιιῶν. λέγει γὰρ ὁ κύριος ὑμῖν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οὕτως οὖν πλεονάσει ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν, ἐν τῷ πλεῖον ὑμᾶς πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν ἱερέων καὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν χηρῶν *· ὡς γέγραπται Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ πάλιν Ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι· καὶ πάλιν Ψυχὴ εὐλογημένη πᾶσα ἁπλῆ. οὕτως οὖν ποιήσεις σύ, ὡς ὁ κύριος διετάξατο, καὶ δώσεις τῷ ἱερεῖ τὰ ὀφειλόμενα αὐτῷ, ἀπαρχὴν ἅλωνος καὶ ληνοῦ καὶ περὶ ἁμαρτιῶν, ὡς μεσίτῃ θεοῦ καὶ τῶν δεομένων καθάρσεως καὶ παραιτήσεως. σὲ μὲν γὰρ διδόναι προσήκει, οἰκονομεῖν δὲ ἐκεῖνον ἅτε οἰκονόμον καὶ διοικητὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. οὐ μέντοι λογιστεύσεις σου τὸν ἐπίσκοπον

7 Prov 11, 26 | 15 Matth 5, 20 | 19 Psalm 112, 9 | 21 Prov 16, 6 | 22 Prov 11, 25

1 ὑμῶν prius > w | 2 ὑμῶν prius > w | 3 ἐλαίας wx, ἐρέας yzt | 10 ἀναψυχὴν w | 11 ἀποπομπταίων z | 12 περιρραντηρίων uno vocabulo yz, περιραντηρίων t | 13 ὑμῶν + w | 13 ὀφείλεται w | 13 ἱερεῦσι yzt | 14 γὰρ bis y | 14 ἡμῖν x | 15 ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη yzt | 15 πλείων x | 16 φαρισσαίων wyz | 18 πλέον yzt | 19 χειρῶν t | 19 καὶ πάντων δεομένων + Cotelerius | 19. 20 ἐσκόρπησεν w | 20 ἔδωκεν x | 20. 21 εἰς τοὺς αἰῶνας yzt, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος w, ἕως τοῦ αἰῶνος x | 22 εὐλογημένη wxYzt, εὐλογουμένη y | 23 σοὶ w | 24 λινοῦ z | 28 λογιστεύσης w

οὐδὲ παρατηρήσεις αὐτοῦ τὴν οἰκονομίαν, πῶς ἐπιτελεῖ ἢ πότε ἢ τίσιν ἢ ποῦ ἢ εἰ καλῶς ἢ φαύλως ἢ δεόντως· ἔχει γὰρ λογιστὴν κύριον τὸν θεὸν τὸν ἐγχειρίσαντα εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν οἰκονομίαν ταύτην καὶ καταξιώσαντα αὐτὸν

36 τῆς ἱερωσύνης τοῦ τηλικούτου τόπου. | πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχε τὸν τοῦ θεοῦ φόβον πάντοτε, μεμνημένος τῶν δέκα τοῦ θεοῦ λογίων· ἀγαπᾶν κύριον τὸν θεὸν τὸν ἕνα καὶ μόνον ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, μὴ προσανέχειν εἰδώλοις ἢ τισιν ἑτέροις, ὡς θεοῖς * ἀψύχοις ἢ ἀλόγοις ἢ δαίμοσιν. γίνωσκε * δημιουργίαν θεοῦ διάφορον, ἀρχὴν λαβοῦσαν διὰ χριστοῦ· καὶ σαββατιεῖς διὰ τὸν παυσάμενον μὲν τοῦ ποιεῖν, μὴ παυσάμενον δὲ τοῦ προνοεῖν, σαββατισμὸν μελέτης νόμων, οὐ χειρῶν ἀργίαν. πᾶσαν ἔκνομον ἐπιθυμίαν ἄπωσαι, πᾶσαν λύμην τὴν ἐπὶ διαφθορᾷ ἀνθρώπων, πᾶσαν ὀργήν. γονεῖς τίμα ὡς αἰτίους γενέσεως. ἀγάπα τὸν πλησίον * ὡς ἑαυτόν. κοινώνει βίου τοῖς δεομένοις. ἐπιορκίαν καὶ πολυορκίαν μάταιον φεῦγε· οὐ γὰρ ἀθωωθήσῃ. μὴ ὀφθῇς παρὰ τοῖς ἱερεῦσι κενός, καὶ τὰ ἑκούσιά σου ἐνδελεχίζων πρόσφερε *, καὶ τῆς χριστοῦ ἐκκλησίας μὴ ἀπολείπου, ὀρθρίζων εἰς αὐτὴν πρὸ παντὸς ἔργου, καὶ πάλιν ἑσπέρας εἰς αὐτὴν ἀπάντα εὐχαριστῶν τῷ θεῷ ὑπὲρ ὧν σοι τὴν ζωὴν κεχάρισται. ἐργοπόνει, ἐνδελέχιζε, κοπία, πρόσφερε κυρίῳ τὰ ἑκούσιά σου· τίμα γάρ, φησί, τὸν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων. εἰς τὸν

22 Prov 3, 9

1 παρατηρήσης w | 1 τὴν οἰκονομίαν αὐτοῦ yzt | 2 εἰ yzt, > w, καὶ x | 2 φαῦλος x, φαύλω y | 2 δεόντος y | 4 καταξιώσατα W | 5 ἱεροσύνης w | 5 τόπω W | 6 τὸν > z | 6 virgula post πάντοτε wxyz, ante πάντοτε t | 7 ἀγάπα yz | 7 seqq in margine y numeris α—ι singulorum praeceptorum prima verba distinguuntur | 8 σου > yzt | 8 προσανέχων yz | 8 εἰδόλοις w | 8 ἢ τισιν ἑτέροις > w | 9 ἢ ἑτέροις + w | 9 ἀλόγος W | 9 δαίμοσι wyz | 9 οὖν + w | 9 δημιουργείαν w, δημηουργίαν Y, διμιουργίαν z | 11 τοῦ wxYzt, τοῦτο y | 11 μὴ wx, οὐ yzt | 12 νόμον Yz | 14 διαφορᾷ y, διαφθορᾶς t | 15 σου + yzt | 15 σεαυτόν yt (ὁ y) | 16. 17 ματαίαν yz | 17 ἀθωωθήσει w, ἀθοωθήσῃ x | 17 ὀφθεῖς w | 18 σου xyzt, οὐκ w | 18 κυρίωι + w | 19 ἐκκλισίας w | 19 ἀπολειμπάνου w, ἀπολίπου t | 20 καὶ > yz | 21 τῷ > yzt | 22 πρόσφεραι w | 23 φησὶν x, φῆ w | 23 fin — p 64, 1 εἰ εἰς τὸν κορβανᾶν οὐ δύνασαι βάλλειν κἂν κοινώνει t, sed idem in margine ἐν ἄλλω εἷς τὸν κορβανᾶν ὃ δύνασαι βάλλων, κοινώνει

κορβανᾶν ὃ δύνασαι βάλλων, κοινώνει τοῖς ξένοις ἓν ἢ δύο
ἢ πέντε λεπτά· θησαύριζε σεαυτῷ τὸν οὐράνιον πλοῦτον, ὃν
οὔτε σὴς οὔτε κλέπται λυμανοῦνται. καὶ ποιῶν οὕτως, μὴ
κρῖνε τὸν ἐπίσκοπόν σου μηδὲ τὸν συλλαϊκόν· ἐὰν γὰρ κρί-
νῃς τὸν ἀδελφόν, κριτὴς ἐγένου, μηδενός σε προχειρισα-
μένου· τοῖς γὰρ ἱερεῦσιν ἐπετράπη κρίνειν μόνοις, ὅτι
εἴρηται αὐτοῖς Κρίμα δίκαιον κρίνατε· καὶ πάλιν Γίνεσθε
τραπεζῖται δόκιμοι. ὑμῖν δὲ οὐκ ἐπιτέτραπται· τοὐναντίον
γὰρ εἴρηται * τοῖς ἔξω τοῦ ἀξιώματος τοῦ δικαστικοῦ * ὑπάρ-
χουσιν Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. | τὸν μέντοι ἐπίσκο- 37
πον δεῖ κρίνειν ὀρθῶς, καθὼς γέγραπται Τὴν δικαίαν κρίσιν
κρίνατε· καὶ ἀλλαχοῦ Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ
δίκαιον; γίνεσθε οὖν ὡς ἀργυρονόμοι ἐπιστήμονες· καθάπερ
γὰρ οὗτοι τὰ φαῦλα τῶν νομισμάτων ἀποκρίνουσι, τὰ δὲ
δόκιμα οἰκειοῦνται, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τὸν ἐπίσκοπον
χρὴ τὰ μὲν ἄμωμα κατέχειν, τὰ δὲ ἐπίμωμα * θεραπεύειν ἢ
ἀνιάτως νοσοῦντα ἀπορρίπτειν, καὶ μὴ ταχέως κόπτειν μηδὲ
οἱσδήποτε πιστεύειν. ἐγχωρεῖ γὰρ τινὰς καὶ διὰ ζῆλον ἢ
φθόνον κατά τινὸς ἀδελφοῦ ἐνστήσασθαι ψευδῆ κατηγορίαν,
ὡς οἱ δύο πρεσβύτεροι ἐπὶ τῆς Σωσάννης ἐν Βαβυλῶνι, καὶ
ἡ Αἰγυπτία ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ. σὺ οὖν ὡς θεοῦ ἄνθρωπος τὰ
τοιαῦτα μὴ προχείρως παραδέχου, ἵνα μὴ ἀνέλῃς τὸν ἀθῷον
καὶ ἀποκτείνῃς τὸν δίκαιον. ὁ γὰρ τοιαῦτα παραδέχεσθαι
θέλων ὀργῆς πατήρ ἐστι μᾶλλον ἢ εἰρήνης· ὅπου δὲ ὀργή,
ἐκεῖ * κύριος οὐκ ἔστιν· ἡ γὰρ ὀργή, τοῦ Σατανᾶ ὑπάρχουσα

3 Matth 6, 20 | 7 Zach 7, 9 | 7 apocryphum | 10 Luc 6, 37 | 11 Ioh 7, 24 | 12 Luc 12, 57 | 21 Tim α 6, 11

1 κορβονὰν W | 1 βαλλὼν w | 2 λεπτά xyzt, ἢ ἑπτά w | 2 σαυτῷ yzt 3 κλέπτης x | 3 λυμαίνονται Z | 3 οὕτως ante ποιῶν w, οὕτω yzt | 4 κρῖναι wt (ί t) | 4 μηδὲ wx, ἢ yzt | 5. 6 προχειρησαμένου x | 6 ἱερεῦσι w | 6 μόνοις ante ἐπετράπη w | 7 γίνεσθαι w | 8 τραπεζῆται wx | 8 δὲ wxyz, γὰρ t | 9 αὐτοῖς κρίμα .... πάλιν ex versu 7 + z | 9 τοῖς > z | 9 ἢ διδασκαλικοῦ + t | 9. 10 ὑπάρχουσι yzt | 10 κρῖναιτε w | 10 μὴ alterum super versum y, > z | 10 κριθῆτε x, κριθῖ' w, κριθήσεσθε yzt | 11 γέγραπαι w | 12 fin κρίνεται w | 13 ἀργυρογνώμονες w | 14 ἀποκρίνουσιν x | 15 δόκημα w | 15 οἰκιοῦνται w | 16 ἐπίμωνα W | 16 ἢ + yzt | 16 θερειπεύειν W | 17 ἀνιάτος x | 17 ἀπορριπτεῖν t | 20 τῆς σωσάννης w, τῆς σωσάννας x, τῆς Σωσσάννης t, τῇ σωσάννῃ yz | 21 τοῦ wx, τῷ yz, τῶ t | 23 ἀποκτήνεις w | 24 ἔστιν x | 25 ὁ + yzt | 25 τοῦ wxt, τῷ y, τῶ z

φίλη, λέγω δὴ ἡ παρὰ τὸ δίκαιον κινουμένη διὰ τῶν ψευ-
δαδέλφων, οὐδέποτε ὁμόνοιαν γενέσθαι ἀφίησιν ἐν τῇ ἐκ-
κλησίᾳ. ὅθεν ἐπιγινώσκοντες τοὺς τοιούτους ἄφρονας, ἐρι-
στάς, * ἐπιχαιρεσικάκους, μὴ πιστεύετε αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ πα-
ρατηρεῖσθε τοὺς τοιούτους, ἀκούοντες * παρ' αὐτῶν κατὰ
ἀδελφοῦ· ὅτι οὐδὲν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν φόνος, καὶ οὔ τις
οὐχ ὑπονοεῖ καταβαλοῦσιν ἄνδρα. σὺ οὖν πρόσεχε τῷ κα-
τηγορηθέντι ἐν σοφίᾳ, παρατηρῶν τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ,
τίς καὶ ὁποία τυγχάνει· καὶ εἰ εὕροις αὐτὸν ἀληθεύοντα,
κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διδαχὴν ποίησον καὶ μόνον παραλαβὼν
τὸν κατηγορηθέντα ἔλεγξον αὐτόν, ὅπως μεταγνῷ, μηδενός
σοι συμπαρόντος. εἰ δὲ οὐ πεισθείη, γενόμενος δεύτερος ἢ
τρίτος, οὕτως αὐτῷ ὑπόδειξον τὸ πλημμέλημα, νουθετήσας
αὐτὸν ἐν πραότητι καὶ παιδείᾳ· ὅτι ἐν καρδίᾳ ἀγαθῇ ἀνα-
παύσεται σοφία, ἐν δὲ καρδίᾳ ἀφρόνων οὐ διαγινώσκεται.
8 ἐὰν οὖν πεισθῇ ἐπὶ στόματος τῶν τριῶν ὑμῶν, εὖ ἂν ἔχοι·
εἰ δέ τι σκληρύνοιτο, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ ταύτης
παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης, * μηκέτι
αὐτὸν ὡς χριστιανὸν παραδέχου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὡς
ἐθνικὸν παραιτοῦ. εἰ δὲ βούλοιτο μετανοεῖν, προσλαμβά-
νου· οὐδὲ γὰρ τὸν ἐθνικὸν καὶ τὸν τελώνην εἰς κοινωνίαν
παραδέχῃ *, πρὶν ἢ μεταγνῷ ἕκαστος αὐτῶν ἐκ τῶν προτέρων
ἀσεβημάτων· τοῖς γὰρ μεταμελομένοις τόπον μετανοίας ὥρι-
9 σεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. | καὶ γὰρ
ἐγὼ Ματθαῖος, ἐκ τῶν δώδεκα τῶν ἐν * τῇ διδασκαλίᾳ λα-

10 Matth 18, 15—17 | 14 Prov 14, 33 | 23 Hebr 12, 17

1 δὴ wx, δὲ yzt | 2 ἀφείησιν w | 2 ὁμόνοιαν ἀφίησι γενέσθαι yz, ἀφίησι γενέσθαι ὁμόνοιαν t | 4 ζηλωτὰς + t | 4 χαιρεκάκους Yz, χαιρεσικάκους t | 4 πιστεύεται wx | 4.5 παρατηρεῖσθαι w, παρατειρεῖσθε z | 5 τι + yzt | 6 φόνος Wxyzt, φόβος w | 7 καταβάλουσιν w, καταβάλλουσιν yzt | 8 παρατυρῶν z | 8 ἀνατροφὴν w | 9 τυγχάνῃ w | 11 ἔλλεγξον z | 12 σοι > w | 12 πήθεται w, πισθείη x | 14 παιδία z | 15 φρόνων z | 16 πεισθεῖ w, πισθῇ x | 17 τις yzt | 17 καὶ > w | 17 ταύτης wxyz, τῆς ἐκκλησίας t | 18 ἐθνηκὸς w | 18 καὶ + yzt | 20 ἐθνηκὸν w | 20 εἰ xyzt, ἡ w | 21 ἐθνηκὸν w | 21 καὶ wx, ἢ yzt | 22 παραδέξει w, παραδέχεται t | 22 ἡ ἐκκλησία + t | 22 πρινὶ w | 22 μεταγνῶναι ἕκαστον yz | 24 ὁ χριστὸς > y, ὁ > z sed monogramma Christi habet in textu z, quo alias servatoris nomen nunquam scribit | 24 ὁ υἱὸς > w | 25 ἐκ wx, ὁ εἷς y, εἷς zt | 25 τῇδε + yzt

*λούντων ὑμῖν, εἰμὶ ἀπόστολος, καὶ αὐτὸς ὢν τελώνης μὲν τὸ πρότερον, νῦν δὲ διὰ τοῦ πιστεύειν ἠλεημένος μετεγνωκώς τε τῶν προτέρων πράξεων καὶ ἠξιωμένος ἀπόστολος εἶναι καὶ κήρυξ τοῦ λόγου. καὶ Ζακχαῖος, ὃν ὁ κύριος προσελάβετο ἐν μετανοίᾳ δεηθέντα αὐτοῦ, ὁμοίως καὶ αὐτὸς τελώνης τὸ πρότερον ὑπῆρχεν. ἤδη δὲ καὶ στρατιῶται καὶ τελωνῶν ὄχλος, προσελθόντες τῷ κυριακῷ περὶ μετανοίας λόγῳ, ἀκούουσι παρὰ τοῦ προφήτου Ἰωάννου μετὰ τὸ βάπτισμα * Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν ποιεῖτε. ὁμοίως τε καὶ τοῖς ἐθνικοῖς οὐκ ἀπέγνωσται * ζωή, ἐὰν μετανοήσαντες τὴν ἀπιστίαν ἀποβάλωσιν. ὡς τελώνην οὖν ἢ ἐθνικὸν ἔχε τὸν ἐπὶ κακῷ ἔργῳ ἐλεγχθέντα καὶ μὴ μεταγινώσκοντα. ἐὰν δὲ ὕστερον μετανοῇ *, ὡς * τοὺς ἐθνικούς, ὁπόταν θέλωσι μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐκ τῆς πλάνης, εἰς ἐκκλησίαν προσδεχόμεθα, ὅπως τοῦ λόγου ἀκούωσιν, οὐ μὴν * κοινωνοῦμεν αὐτοῖς, ἄχρι τὴν σφραγῖδα λαβόντες τελειωθῶσιν, οὕτως καὶ τοῖς τοιούτοις, μέχρις οὗ μετανοίας καρπὸν ἐπιδείξωσιν, ἐπιτρέπομεν εἰσέρχεσθαι, ὅπως τοῦ λόγου ἀκούοντες μὴ τελείως ἄρδην ἀπόλωνται, μὴ κοινωνείτωσαν δὲ ἐν τῇ προσευχῇ, ἀλλ' ἐξερχέσθωσαν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ὅπως διὰ τοῦ ἐξιέναι ἐπιβελτιωθῶσι τὴν ἀναστροφὴν τοῦ βίου, σπουδάζοντες περὶ τὰς συνάξεις ἀπαντᾶν ὁσημέραι καὶ τῇ δεήσει σχολάζειν, ὅπως καὶ αὐτοὶ δυνηθῶσιν εἰσδεχθῆναι, καὶ οἱ*

9 Luc 3, 13

2 *τὸ* > yzt | 2. 3 *μετεγνωκότες* omisso *τε* [sic] z | 3 *ἠξιώθην* w | 6 *ὑπῆρχε* w | 7 *τελονῶν* z | 8 *λόγους* w virgula ante *περὶ* posita | 8 *ἀκούουσιν* x | 8 *μετὰ* wxt, *κατὰ* yz | 9 *λέγων* + w | 9 *μηθὲν* t | 9 *τὸ* wxyt, *τὶ* z? | 9 *ποιήσητε* w, *ποιεῖται* Y | 10 *τε* wx, *δὲ* yzt | 10 *ἐθνηκοῖς* w | 10 *ἀπέγνωστε* w | 10 *ἡ* + yzt | 11 *ἀπιστείαν* w | 11 *ἀποβαλλωσιν* t | 12 *ἐθνηκὸν* w | 12 *ἐλεγχόμενον* w, *ἐλεχθέντα* z | 12 *μὶ* w | 13 *καὶ ἐπιστρέφη ἐκ τῆς πλάνης* + t | 13 *καὶ* + t | 14 *θέλωσιν* x, *θέλουσι* t 14 *καὶ .... πλάνης* > t | 15 *προσδεχώμεθα* wx | 15 *ἀκούσωσιν* yz | 15 *δὲ* + w | 16 *ἄχρι* wx, *μέχρις οὗ* yt, *μέχρις οὖν* z | 17 *οὕτω* yzt | 18 *ἐπιτρέπωμεν* w | 19 *τελέως* yzt | 19 *ἀπώλονται* w, *ἀπόλωντο* x, *ἀπόλονται* Y | 22 *ἀξιέναι* z | 22 *ἐπιβελτιωθῶσιν* x, *βελτιωθῶσι* yt, *ἠνεντιωθῶσι* z (e literarum ductu conspicuum librarium z autographum suum legere non potuisse) | 23 *ἀπάντων* w | 23 *ὡσήμεραι* x, *ὡς ἡμέραι* w | 23 *δεήση* x

θεώμενοι αὐτοὺς κατανυγῶσι καὶ ἀσφαλέστεροι γένωνται,
40 εὐλαβούμενοι || τοῖς ὁμοίοις περιπεσεῖν. | οὐ μέντοιγε βδελύξῃ
τὸν περιπεσόντα ἑνὶ καὶ δευτέρῳ σφάλματι, ὦ ἐπίσκοπε,
οὐδὲ κωλύσεις αὐτὸν τοῦ κυριακοῦ λόγου, οὐδὲ κοινῆς διαί-
της αὐτὸν ἐξώσεις· ἐπείπερ οὐδὲ ὁ κύριος παρῃτεῖτο μετὰ
τῶν τελωνῶν καὶ * ἁμαρτωλῶν ἐσθίειν, * καὶ ὑπὸ τῶν Φα-
ρισαίων ἐγκαλούμενος περὶ τούτου ἔλεγεν Οὐ χρείαν ἔχου-
σιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. τοῖς οὖν
δι' ἁμαρτίας ἀφορισθεῖσι παρ' ὑμῶν καὶ συναναστρέφεσθε
καὶ συναυλίζεσθε, ἐπιμελούμενοι *, παρακαλοῦντες, * ὑπο-
στηρίζοντες, λέγοντες αὐτοῖς Ἰσχύσατε, χεῖρες ἀνειμέναι καὶ
γόνατα παραλελυμένα. παρακαλεῖν γὰρ χρὴ τοὺς πενθοῦν-
τας καὶ τοῖς ὀλιγοψυχοῦσι προθυμίαν διδόναι, ὅπως μὴ τῇ
ἀμετρίᾳ τῆς λύπης εἰς ἀφροσύνην χωρήσωσιν· ἐπείπερ ὁ
41 ὀλιγόψυχος ἰσχυρὸς ἄφρων. | εἰ δέ τις ἐπιστραφεὶς μετανοίας
καρπὸν ἐπιδείξηται, τότε καὶ εἰς προσευχὴν εἰσδέξασθε αὐ-
τόν· ὡς τὸν υἱὸν τὸν ἀπολωλότα, τὸν ἄσωτον, τὸν μετὰ
πορνῶν μειώσαντα τὴν πατρικὴν οὐσίαν, τὸν χοίρους βό-
σκοντα καὶ κερατίων ἐμπλησθῆναι ἐπιθυμοῦντα καὶ μὴ τυγ-
χάνοντα, * μεταγνόντα καὶ παλινδρομήσαντα πρὸς τὸν πα-
τέρα καὶ εἰπόντα Ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν
σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος καλεῖσθαι υἱός σου, μετὰ μουσικῶν
ὁ φιλότεκνος πατὴρ προσελάβετο *, καὶ τὴν ἀρχαίαν στολὴν
καὶ τὸν δακτύλιον καὶ τὰ ὑποδήματα ἀποδοὺς ἔσφαξε τὸν
σιτευτὸν μόσχον καὶ εὐφραίνετο μετὰ τῶν φίλων. οὕτως

7 Matth 9, 12 | 11 Isaj 35, 3 | 14 Prov 14, 29 | 21 Luc 15, 21

1 θεόμενοι w | 1 κατανυγῶσιν x | 1 γένοντε w, γένονται x | 2 βδελλύξῃ w | 4 κολύσεις w | 6 τελόνων w, τελονῶν z | 6 τῶν + yzt | 6 ἐσθίειν post τελωνῶν yzt | 6 ὃς + yz | 6 τῶν alterum > t | 6. 7 φαρισσαίων wy [ἰ w] | 9 ἀφορισθεῖσιν x | 9 συναναστρέφεσθαι w | 10 συναλίζεσθαι w, συναλίζεσθε postulabat Cotelerius | 10 αὐτῶν παντοίωι τρόπωι + w | 10 παρακρατοῦντες x | 10 νουθετοῦντες + w | 11 χείραις w | 12 παρακαλεῖ z 13 ὀλιγοφυχοῦσιν x, ὀλιγοψύχοις w | 13 διδῶναι w | 14 ὁ > yzt | 15 ἰσχυρῶς t | 16 ἐπιδείξεται yz | 16 καὶ .. 17 τὸν primum > z | 16 εἰσδέξασθαι w | 17 ἀπωλωλότα w, ἀπωλωλώτα x | 18 μιώσαντα x | 20 οὗτος + w | 20 μεταγνῶντα w | 22 καλεῖσθε x | 23 προσελάβετω w | 23 τοῦτον + w | 24 τὸν prius xyzt, τὸ w | 24 ἐπιδοὺς w | 24 ἔσφαξε w, ἔσφαξεν x, σφάξας τε yzt | 25 καὶ > yzt | 25 ηὐφραίνετο yzt

οὖν καὶ σὺ ποίει, ὦ ἐπίσκοπε· ἀλλ' ὥσπερ τὸν ἐθνικὸν λούσας εἰσδέχῃ μετὰ τὴν διδασκαλίαν, οὕτως καὶ τοῦτον χειροθετήσας, ὡς ἂν μετανοίᾳ κεκαθαρμένον, πάντων ὑπὲρ αὐτοῦ προσευχομένων, ἀποκαταστήσεις αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ νομήν· καὶ ἔσται αὐτῷ ἀντὶ * λούσματος ἡ χειροθεσία· καὶ γὰρ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἡμετέρων χειρῶν ἐδίδοτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς πιστεύουσιν. κἂν τις τῶν μὴ σεσαλευμένων ἀδελφῶν αὐτοῦ ἐγκαλέσῃ σοι ὅτι δὴ κατηλλάγης αὐτῷ, εἰπὲ πρὸς αὐτὸν Σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστιν· εὐφρανθῆναι δὲ ἔδει καὶ χαρῆναι, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, καὶ ἀπολωλὼς * καὶ εὑρέθη. ὅτι γὰρ οὐ μόνον προσδέχεται ὁ θεὸς τοὺς μετανοοῦντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν προτέραν ἀξίαν ἀποκαθίστησιν, ἱκανὸς μάρτυς ὁ ἅγιος Δαβίδ, ὃς μετὰ τὴν εἰς τὸν Οὐρίαν ἁμαρτίαν ηὔχετο τῷ θεῷ λέγων Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου, καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με· καὶ πάλιν Ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον· καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ. καὶ σὺ οὖν ὡς συμπαθὴς ἰατρὸς τοὺς ἡμαρτηκότας πάντας θεράπευε, χρώμενος σωτηρίοις πρὸς βοήθειαν ἀγωγαῖς, μὴ μόνον τέμνων ἢ καίων ἢ ξηρία προσφέρων, ἀλλὰ καὶ ἐπιδεσμῶν καὶ μοτῶν καὶ ἐνιεὶς γλυκεῖα φάρμακα ἐπουλωτικὰ καὶ καταβρέχων λόγοις παρακλητικοῖς. ἐὰν δὲ κοῖλον ᾖ τὸ τραῦμα, θρέψον αὐτὸ δι' ἐμπλάστρων, ἵνα

9 Luc 15, 31. 32 | 15 Psalm 51, 14 ; 17 Psalm 51, 11—13

1 ὦι w | 1 ἀλλ' wxt, καὶ yz | 1 ἐθνηκὸν w | 2 εἰσδέχει w | 2 οὕτω yzt | 3 κεκαθαρισμένον yzt | 4 ἀποκαταστήσῃς yzt | 5 τοῦ + yzt | 5 λούματος yz | 7 τὸ utrumque > yzt | 7 πιστεύουσι yt | 8 σαλευομένων z ; 8 αὐτοῦ > x | 8 ἐπεγκαλέσῃ yzt | 10 δεῖ w | 11 ἀνέζησε t | 12 καὶ prius > wyz | 12 ἀπωλολὸς w, ἀπολωλὸς x | 12 ἦν + w | 13 τοὺς > w ; 15 ἀπόδως w | 22. 23 ἡμαρτικότας w | 24 τέμνον Z | 24 ξυρία w | 25 μωτῶν w | 25 γλυκία w, γλυκεῖα x, γλυκέα yzt | 26 ἀπουλωτικὰ yz | 27 κοιλωνῆι w | 27 θρέψων X | 27 διὰ τῶν ἐμπλάστρων w, ἢ δεῖ ἐμπλάστρῳ y, ἢ δεῖ ἐμπλάστρῳ zt (ω t), γραφεται καὶ ἤδει ἐμπλάστρῳ margo y

γεμισθὲν ἴσον τῷ ἀρτίῳ ἀποτελεσθῇ· ἐὰν δὲ ῥυπανθῇ, τότε κάθαρον ξηρίῳ, τοῦτ' ἔστι λόγῳ ἐπιτιμητικῷ *· ἐὰν δὲ ὑπέρογκον γένηται, δριμεῖ κολλυρίῳ ἐξομάλισον αὐτό, ἀπειλῇ κρίσεως· κἂν νομὴ γένηται, καυτηρίασον αὐτὸ καὶ τὴν σηπεδόνα ἔκκοψον, στιβώσας νηστείαις. ἐὰν δὲ ταῦτα ποιήσῃς, καὶ γνῷς ὅτι ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι οὔτε ἔλαιον οὔτε καταδέσμους, ἀλλ' ἐπεκτείνεται ἡ νομὴ καὶ προλαμβάνει πᾶσαν ἴασιν, ὡς ἡ γάγγραινα πᾶν μέλος σήπουσα, τότε μετὰ πολλῆς σκέψεως καὶ συμβουλίας καὶ ἑτέρων ἰατρῶν ἐμπείρων ἀπόκοψον τὸ διασαπὲν μέλος, ἵνα μὴ τὸ πᾶν διαφθαρῇ σῶμα τῆς ἐκκλησίας. μὴ ῥᾳδίως οὖν ἴσθι πρόχειρος εἰς τὸ ἀποκόπτειν, μηδὲ ταχέως εἰς τὸν
∞ ‖ μυριόδοντα πρίονα ὅρμα, ἀλλὰ πρῶτον χρῶ σμίλῃ, τὰ ἀποστήματα διαιρῶν, ὅπως τὸ ἐντὸς ἐγκείμενον αἴτιον τῶν πόνων * ἐκκριθὲν ἀναλγὲς τὸ σῶμα τηρήσῃ. ἐὰν δέ τινα ἀμετανοήτως ἔχοντα βλέπῃς καὶ ἀπεσκληκότα, τότε μετὰ λύπης καὶ πένθους ἀνιάτως ἔχοντα τῆς ἐκκλησίας ἀπόκοπτε· Ἐξαρεῖτε γὰρ * τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν· καὶ Εὐλαβεῖς ποιεῖτε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ· καὶ πάλιν Οὐ λήψῃ πρόσωπον ἐν κρίσει πλουσίου, καὶ Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει·
42 ὅτι Τοῦ κυρίου ἡ κρίσις. | ἐὰν δὲ ψευδὴς ᾖ ἡ κατηγορία τῆς διαβολῆς, καὶ ὑμεῖς οἱ ποιμένες σὺν τοῖς διακόνοις τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθειαν παραδέξησθε * διὰ προσωποληψίαν ἢ διὰ δώρων ἐξαλλαγήν, βουλόμενοι τὸ ἀρεστὸν τῷ διαβόλῳ ποιεῖν, * τὸν κατηγορούμενον μέν, ὑπάρχοντα * τοῦ ἐγκλήματος ἀλ-

6 Isaj 1, 6 | 18 Deut 17, 7 | 18 Lev 15, 31 | 19 Lev 19, 15 | 20 Exod 23, 3 | 21 Deut 1, 17

1 ἴσω y, ἴσω z | 2 ξυρίωι w | 2 ἐστιν x | 2 χρῆσαι πρὸς αὐτὸν + w in margine m. pr. | 3 γένητε w | 3 δριμοὶ w | 3 ἐξομάλησον w | 4 αὐτὸν w | 5 νειστίαις w | 5. 6 ποιήσεις w | 6 ἔστιν x | 7 ἐπιθῆναι wt | 7 οὔτε prius wxyzt, οὐ Y | 9 σήπουσαν w | 11 διαφθαρεῖ w, φθαρῇ x | 11 τῆς ἐκκλησίας σῶμα w | 12 ἴσθη w | 12 εἰς alterum wx, ἐπὶ yzt | 13 πρῶτα yzt | 13 χρῶι w | 13 σμίλην w | 14 ἀποστέμματα w, ἀποστέματα Xt, sed η superscripsit x | 14 κεῖμενον w | 14 τῶν wxyz, τὸ τὸν t | 15 πόνων wxyz, πόνον t | 15 ποιὸν + x, πύον + yz, ποιοῦν + t | 15 ἐκριθὲν X | 15 ἀναλγαῖς z | 16 ἀπεσκληρωκότα Cotelerius | 17 ἀπόκοπται w | 18 φ̄η + w | 18 πονηρὼν X | 19 ποιήσετε yzt | 19 λήψει w | 20 πλουσίου ἐν κρίσει yzt | 20 πένητας yz | 22 ποιμέναις w | 23 ἢ + yzt | 23 προσοπολημψίαν z | 25 καὶ + yz | 25 δὲ + yzt

λότριον ἀπώσησθε * τῆς ἐκκλησίας, λόγον ὑφέξετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου· ὅτι γέγραπται Ἀθῷον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς· Οὐ λήψῃ δῶρα πατάξαι ψυχήν· Τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν καὶ λυμαίνεται ῥήματα δίκαια· καὶ πάλιν Οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν δώρων καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴροντες. φυλάσσεσθε οὖν τὸ κατακρίνειν τινὰς ἀδίκως καὶ συνηγορεῖν τοῖς πονηροῖς· Οὐαὶ γὰρ τῷ λέγοντι τὸ πονηρὸν καλὸν καὶ τὸ καλὸν πονηρόν. προσέχετε οὖν μήπως προσωπολῆπται γενόμενοι ὑποπέσητε τῇ φωνῇ * κυρίου ταύτῃ· Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πικρὸν γλυκὺ καὶ τὸ γλυκὺ πικρόν, οἱ τιθέντες τὸ φῶς σκότος καὶ τὸ σκότος φῶς. ἐὰν γὰρ ἑτέρους ἀδίκως κατακρίνητε, καθ' ἑαυτῶν ἀποφαίνεσθε· ὅτι λέγει ὁ κύριος Ὧι * κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ὡς καταδικάζετε καταδικασθήσεσθε. εἰ οὖν ἀπροσωπολήπτως κρίνετε, ἐπιγνώσεσθε τὸν κατηγοροῦντα κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ μαρτυρίαν ψευδῆ καὶ ἐπιδείξας αὐτὸν συκοφάντην, βάσκανον, φονέα, ταράσσοντα ὡς κακὸν ἀντιλογίαις, ἄστατον ἐν τοῖς λόγοις ἑαυτοῦ, ἐναντίον ἐν οἷς φθέγγεται καὶ ἁλισκόμενον ῥήμασιν ἰδίου στόματος· παγὶς γὰρ αὐτῷ ἰσχυρὰ ἐφέστηκε τὰ ἴδια χείλη. ὃν μετὰ τοὺς ἐλέγχους τῆς ψευδολογίας κρινεῖς ἀποτόμως καὶ τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πυρὸς παραδώσεις καὶ ποιήσεις αὐτῷ ὃν τρόπον ἐπο-

2 Exod 23, 7 | 3 Deut 27, 25 | 3 Deut 16, 19 | 5 Isaj 5, 23 | 10 Isaj 5, 20 | 13 Matth 7, 2

1 ἀπόσησθε z | 1 δὲ + x | 1 ὑφέξεται w | 2 τοῦ > yzt | 3 λήψει w | 4 ὀφαλμοὺς X | 4 λυμαίνονται w | 4 δίκαια wxyzt, δικαίων Cotelerius | 5 τὸν wxyzt, τὸ W | 5 ἀσεβῆι w | 6 ἄρροντες Y | 6 φυλάσσεσθε ..... 8 πονηρὸν post ταύτῃ 10 t | 6 φυλάσεσθαι w, φυλάσεσθε z | verba προσέχετε .... ταύτῃ 8—10 omittit z, neque y habet nisi in margine, sed y ante φυλάσσεσθαι 6 inseri iubet | 8. 9 προσέχεται w | 10 τοῦ + t | 10 οὐαὶ οἱ λέγοντες > yzt | 10 πυκρὸν z | 11 οἱ τιθέντες wx, τῷ τιθέντι yzt | 11 τὸ secundum > z | 12 κατακρίνειται w | 13 ἀποφαίνεσθαι w, ἀποφένεσθε z | 13 ὁ > yzt | 13 ὧ xyzt, ὃ w | 13 γὰρ + w | 13 κρίνεται w | 13. 14 κριθήσεσθαι w | 14 ὡς wx, ὧ yzt | 15 ἀπροσωπολύπτως z | 15 κρίνεται w | 16 μαρτυρήσαντα t | 17 φονέαν w | 17 ὡς κακὸν xyt, πάντας w, neutrum z | 18 ἀντιλογίαις > z | 18 ἑαυτῷ yzt | 18 ἐναντίον post ἄστατον w | 18 ἐν alterum x, > w, ἐφ' yzt | 19 οἶσπερ w | 19 φθέγκεται z | 20 ἐφέστηκεν x | 20 ὃν super versum y, > z | 21 ἐλλέγχους z | 21 κρίνεις w

νηρεύσατο ποιῆσαι τῷ πλησίον· ὅσον γὰρ * ἐπ' αὐτῷ ἐφό-
νευσε τὸν ἀδελφόν, προλαβὼν τὰ ὦτα τοῦ κριτοῦ· γέ-
γραπται δὲ ὅτι Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου ἀντὶ τοῦ αἵματος
αὐτοῦ ἐκχυθήσεται· καὶ Ἐξαρεῖς τὸ αἷμα τὸ ἀναίτιον ἀπὸ
43 σοῦ, τὸ ἐκχυθὲν μάτην. || ποιήσεις οὖν αὐτὸν ἀποσυνάγω-
p 50 γον ὡς φονέα ἀδελφοῦ. ἔπειτα χρόνου διαστάντος, ἐὰν
λέγῃ μετανοεῖν, στιβώσατε αὐτὸν νηστείαις καὶ μετὰ ταῦτα
χειροθετήσαντες αὐτὸν προσδέξασθε, ἀσφαλισάμενοι μέντοι
αὐτὸν μή τινα ταράξῃ πάλιν. εἰ δὲ * εἰσελθὼν ὁμοίως στα-
σιάζει, οὐ παυόμενος τοῦ ταράσσειν καὶ κατακερτομεῖν τῶν
ἀδελφῶν, ἐκ φιλονεικίας μώμους ἐπιτηδεύων, ἐκβάλετε
αὐτὸν ὡς λοιμόν, ἵνα μὴ τὴν ἐκκλησίαν λυμαίνηται τοῦ
χριστοῦ· ὁ τοιοῦτος γὰρ ταραχὰς συνίστησι πόλεσιν. οὗτος
γὰρ κἂν ἔσω ᾖ, μὴ πρέπων τῇ ἐκκλησίᾳ, περισσὸς καὶ μά-
ταιος τυγχάνει, σπιλῶν ὅσον καὶ ἐπ' αὐτῷ πᾶν τὸ σῶμα τοῦ
χριστοῦ. εἰ γάρ τινες τῶν ἀνθρώπων, γεννώμενοι καὶ πε-
ρισσὰ τῶν σωμάτων μέλη προσηρτημένα ἔχοντες, οἷον δακτύ-
λους ἢ ὑπερσαρκώματα, περικόπτουσιν ἀφ' ἑαυτῶν ταῦτα
διὰ τὴν ἀπρέπειαν, καὶ οὐδεμία προσγίνεται ἀπρέπεια, ἀπο-
λαβόντος τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ τεχνίτου τὴν φυσικὴν εὐ-
κοσμίαν, πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς, οἱ ποιμένες, τῆς ἐκκλησίας
ὑπαρχούσης σώματος ἀρτίου καὶ μελῶν ὑγιεινῶν τῶν ἐπὶ
θεὸν πιστευόντων ἐν φόβῳ κυρίου καὶ ἀγάπῃ, ὅταν εὑρεθῇ
ἓν μέλος περισσόν, πονηρὰ φρονοῦν καὶ τῷ λοιπῷ σώματι

3 Genes 9, 6 | 4 Deut 19, 13

1 τὸ + super versum y, ἐλάλησεν + t qui in margine ἐν ἄλλοις το ἐπ' αὐτῷ, illud ἐλάλησεν a nemine agnitum nisi a Turriano Cotelerius in ἐλάχησεν mutari vult | 1. 2 ἐφόνευσεν x | 3 ὅτι > xYz | 4 ἀνέτιον x | 6 διαστάντος xyzt, προϊόντος w | 7 λέγει wz | 7 στιβόσατε w | 7 νηστείας w | 8 προσδέξησθε x | 8 ἀσφαλησάμενοι w | 9 ταράξει wx et w quidem post πάλιν | 9 πάλιν + yt | 9. 10 στασιάζηι w | 10 κατακερτομὴν xz | 10 τῶν wxyz, τὸν Zt | 11 ἀδελφὸν t | 11 φιλονικίας x, φιλονικείας t | 11 μόμους w, μωμουν x, μωμοῦν yz | 11 ἐκβάλεται w, ἐκβαλεῖτε yzt | 13 χριστοῦ wx, θεοῦ yzt | 13 ὁτιοῦτος z ita coniunctum | 13 συνίστησιν x | 13 πόλεσιν yt, πόλεισιν z, πολάς w, πόλει x | 13. 14 οὗτος γὰρ > w | 14 ἔσω xyzt, ἔνδον w | 14 μὴ .... ἐκκλησίᾳ > w | 14 περισὸς w | 15 καὶ wx, τὸ yzt | 15 πᾶν > yzt | 16 γεννώμενοι > w, γενώμενοι z | 16 καὶ > w | 22 ὑπάρχοντες w | 22 ὑγιηνῶν x, ὑγιαινόντων w, ὑγιῶν yz | 22 τῶν > yzt | 24 ἓν > yz | 24 λειπῷ y

ἀπρέπειαν ἐμποιοῦν καὶ χειμάζον αὐτὸ στάσει καὶ μάχῃ καὶ καταλαλιᾷ, παρέχον αὐτῷ ψόγους, πράγματα, μώμους, καταλαλιάς, ἐγκλήματα, ἀκαταστασίας, καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ διαβόλου ἐνεργήματα ἐκτελῶν ὡς ἂν κεχειροτονημένος ὑπὸ τοῦ διαβόλου σκυβαλίζειν τὴν ἐκκλησίαν διὰ βλασφημιῶν καὶ πολλῆς ἀκαταστασίας καὶ ἔριδος καὶ διχοστασίας; * | οὗτος οὖν, δεύτερον ἔξω τῆς ἐκκλησίας βληθείς, ἀξίως ἀπετμήθη τῆς τοῦ κυρίου συναγωγῆς· καὶ μᾶλλον νῦν κεκόσμηται ἡ τοῦ κυρίου ἐκκλησία ἢ τὸ πρῶτον, ὅτε τὸ περιττὸν ἐκέκτητο καὶ ἑαυτῇ ἀνοίκειον μέλος· διὸ ἀπὸ τοῦ νῦν ἀβλασφήμητός ἐστιν καὶ ἀσκυβάλιστος, πονηρῶν ἀπαλλαγεῖσα, δολίων *, λοιδόρων, ἀνημέρων, προδοτῶν, μισοκάλων, φιληδόνων, κενοδόξων, ἀπατηλῶν, δοξοσόφων, ἔργον θεμένων διασπείρειν, μᾶλλον δὲ διασκορπίζειν τὰ τοῦ θεοῦ ἀρνία. σὺ οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, σπούδαζε ἅμα τῷ ὑπὸ σὲ κλήρῳ ὀρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὅτι λέγει κύριος Ἐὰν πλάγιοι πορεύησθε *, κἀγὼ πλαγίως πρὸς ὑμᾶς πορεύσομαι· καὶ ἀλλαχοῦ Μετὰ ὁσίου ὁσιωθήσῃ * καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις. ὁσίως οὖν πορεύεσθε, ἵνα μᾶλλον ἐπαίνου ἀξιωθῆτε ὑπὸ τοῦ κυρίου ἢ μέμψεως ὑπὸ τοῦ ἐναν-
τίου. | ὁμόφρονες οὖν ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ὦ ἐπίσκοποι, 44
εἰρηνεύετε μετ' ἀλλήλων, συμπαθεῖς, * φιλάδελφοι *, μετὰ ἀκριβείας ποιμαίνοντες τὸν λαόν, ὁμοφρόνως διδάσκοντες τοὺς ὑφ' ὑμᾶς * ὁμογνωμονεῖν καὶ τὸ αὐτὸ περὶ τῶν αὐτῶν

16 Tim β 2, 15 | 16 Lev 26, 27. 28 | 18 Psalm 18, 26. 27

1 χειμάζων wx | 2 παρέχων x | 2 αὐτὸ w | 2 φόγους wx, φόβους yzt | 2 πράγματα > w | 2 μόμους w | 2. 3 καταλαλιάς > w | 3 ἐγκλίματα w | 3 καὶ .... 4 ἐκτελῶν > w | 4 ἐκτελοῦν yz | 4 κεχειροτονημένον w, κεχηροτονημένος yz | 6 καὶ primum et secundum xyzt, διὰ w | 6 εἰ [δεῖ z] ἐξώσετε οὖν τὸν τοιοῦτον ἑαυτῶν καὶ περικόψετε + yz | 7 οὗτος xyzt, τὸν τοιοῦτον w | 7 οὖν > yz | 7 δεύτερον post ἐκκλησίας x | 7 ἐκβληθεὶς x, βληθὲν w | 10 καὶ ἑαυτῇ > w | 10 ἀνοίκιον wz | 11 ἔσται yz, ἐστι t | 12 ἀνδρῶν + w | 13 φιληδόνων > w | 14 διασπήρειν w | 14 θεοῦ wx, κυρίου yzt | 16 ἀληθίας X? | 17 πορεύσεισθε w, πορεύεσθε t | 17 πρός με + yzt | 17 πρὸς ὑμᾶς πλαγίως yzt | 17. 18 πορεύσομε z | 18 ὁσιωθήσει w, ὁσιοθείση z | | 18 καὶ μετὰ ἀθώου ἀθῶος ἔσῃ + yzt | 20 καταξιωθῆτε yzt | 20 ὑπὸ alterum wx, ἐκ yzt | 22 εἰρηνεύεται w | 22 καὶ + y | 22 γίνεσθε + yz | 23 ποιμαίνετε yzt | 24 τὸ + w

*δοξάζειν *, ὅπως μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ ἓν σῶμα*
καὶ ἓν πνεῦμα, κατηρτισμένοι τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ τῇ αὐτῇ
γνώμῃ κατὰ τὴν κυριακὴν θέσιν. καὶ πάντα μὲν ὁ διάκο-
νος τῷ ἐπισκόπῳ ἀναφερέτω, ὡς ὁ χριστὸς τῷ πατρί· ἀλλ'
*ὅσα * δύναται εὐθυνέτω δι' ἑαυτοῦ, λαβὼν παρὰ τοῦ ἐπισκό-*
*που τὴν ἐξουσίαν, ὡς ὁ χριστὸς παρὰ τοῦ πατρὸς * τὸ προ-*
νοεῖν. τὰ δὲ ὑπέρογκα ὁ ἐπίσκοπος κρινέτω. πλὴν ἔστω
ὁ διάκονος τοῦ ἐπισκόπου ἀκοὴ καὶ ὀφθαλμὸς καὶ στόμα
καρδία τε καὶ ψυχή, ἵνα μὴ ᾖ τὰ πολλὰ μεριμνῶν ὁ ἐπίσκο-
*πος ἀλλὰ μόνα τὰ κυριώτερα, ὥσπερ καὶ * Ἰωθὸρ τῷ Μωϋσῇ*
45 *διετάξατο, καὶ ἀπεδέχθη αὐτοῦ ἡ συμβουλία.* | *καλὸν μὲν*
οὖν ἐστι τῷ χριστιανῷ ἐγκώμιον πρὸς μηδένα ἔχειν πράγ-
ματα· εἰ δὲ ἐκ τινὸς ἐνεργείας ἢ πειρασμοῦ ἐπισυμβῇ || *τινι*
πρᾶγμα, σπουδαζέτω διαλύεσθαι αὐτό, κἂν δέῃ βλαβῆναί
τι, καὶ μὴ ἐρχέσθω ἐπὶ κριτήριον ἐθνικόν. ἀλλὰ μὴν μηδὲ
ἀνέχεσθε κοσμικοὺς ἄρχοντας κατὰ τῶν ἡμετέρων δικάζειν·
διὰ γὰρ αὐτῶν ὁ διάβολος ἐπιτηδεύει τοῖς δούλοις τοῦ θεοῦ,
καὶ ὄνειδος ἐπεγείρει ὡς μὴ ἐχόντων ἡμῶν ἕνα σοφὸν τὸν
δυνάμενον μεταξὺ βραβεῦσαι τὸ δίκαιον ἢ τὰς ἀντιλογίας
46 *διαλῦσαι.* | *μὴ οὖν γινωσκέτωσαν τὰ ἔθνη τὰς πρὸς ἀλλή-*
*λους ὑμῶν διαφοράς, μήτε καθ' ἑαυτῶν * μαρτυρίαν παρα-*
δέχεσθε τοὺς ἀπίστους, μήτε κρίνεσθε ἐπ' αὐτῶν, μήτε
ὀφείλετέ τι τούτοις πρὸς συντέλειαν ἢ φόρον, ἀλλὰ ἀπό-
δοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ, οἷον

2 Cor α 1, 10 | 23 Matth 22, 21

1 *καὶ εὔχεσθαι* + w | 1 *ὅπως* wxyt, *ἵνα* z nisi fallunt me adversaria | 1 *ἡμῖν* x | 1 *ἦτε* xyzt, *εἶτε* w | 2 *καὶ* prius > x | 3 *θέσιν* wxt, *διδασκαλίαν* yz | 4 *ἀλλ'* wxt, *καὶ* yz | 5 *δὲ* + t | 5 *δύνατε* w | 6 *χριστὸς* wxyz, *κύριος* t | 6 *τὸ δημιουργεῖν* + yzt | 7 *δ'* t | 7 *ὑπέρογκα* wxt, *μείζονα* yz | 8 *τοῦ* > z | 8 *καὶ* utrumque > w | 9 *ᾖ* xyzt, *εἶ* w | 10 *κυριότερα* wz | 10 *ὁ* + yzt | 10 *ἰώθορ* x, *ἰοθὼρ* yz, *Ιωθὼρ* t | 10 *μωσῇ* x, *Μωυσεῖ* t | 11 *συμβουλή* w | 12 *ἐστιν* x | 12 *ἐγκόσμιον* w | 12 *πρὸ* z | 12. 13 *πρᾶγμα* w | 13 *ἔκτεινος* x ita coniunctum | 13 *ἐπὶσμβῇ* y | 13 *τινα* z | 15 *ἐθνηκὸν* w | 16 *ἀνέχεσθαι* w | 16 *ὑμετέρων* w | 17 *ἐπιτηδεύει* wxt, *ἐφεδρεύει* yz | 17 virgula post *θεοῦ* > w | 18 *καὶ* > w | 18 *ἐπεγείρει* > w, *ἐπιφέρει* x | 19 *δίκιον* y non habet sed videtur habere | 20 *τὰ* > z | 20 *τὰς* wxyz, *τὰ* t | 21 *εἰς* + t | 21. 22 *παραδέχεσθαι* w | 22 *ἐπ'* xyzt, *ὑπ'* w | 23 *ὀφειλέται* w | 23 *τι* > x | 23 *φόβον* yzt | 24 *καίσαροι* z

φόρον ἢ κῆνσον ἢ δίδραχμον, ὡς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν δοὺς τὸν στατῆρα ἀπηλλάγη πραγμάτων. αἱροῦ οὖν μᾶλλον βλάπτεσθαι καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην σπουδάζειν, οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀπίστους· βλαβεὶς γὰρ τῶν βιωτικῶν * τὰ πρὸς * θεὸν οὐ ζημιωθήσῃ, ἅτε θεοσεβὴς ὑπάρχων καὶ κατ' ἐντολὴν χριστοῦ ζῶν. εἰ δὲ ἀδελφοὶ εἰς ἀλλήλους ἔχουσιν, ὃ μὴ γένοιτο, αὐτόθεν νοεῖν ὀφείλετε οἱ προηγούμενοι ὅτι οἱ τοιοῦτοι οὐκ ἀδελφῶν * ἔργον ἐπιτελοῦσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐχθρῶν πολεμίων. καὶ εἷς μὲν αὐτῶν εὑρεθήσεται ἤπιος, ἐπιεικής, φωτὸς τέκνον, ἕτερος δὲ ἀνήμερος, αὐθάδης, πλεονέκτης. ὁ οὖν καταγινωσκόμενος ἐπιτιμάσθω, ἀφοριζέσθω, δίκην τῆς μισαδελφίας τιννύτω, εἶτα μεταμελόμενος προσλαμβανέσθω· καὶ οὕτως σωφρονιζόμενοι, ἐπικουφίσουσιν ὑμῖν τὰ κριτήρια. χρὴ δὲ καὶ συγχωρεῖν τὰ εἰς ἀλλήλους ἀδικήματα, οὐ τοὺς κρίνοντας ἀλλὰ τοὺς ἔχοντας εἰς ἑαυτούς· καθὼς καὶ ὁ κύριος ἀπεφήνατο, ἐμοῦ Πέτρου ἐρωτήσαντος αὐτὸν Ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; καὶ εἰπόντος Οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. οὕτως γὰρ θέλει || ὁ κύριος ἀληθῶς εἶναι * αὐτοῦ μαθητάς, καὶ μηδὲν ἔχειν * κατὰ μηδενὸς πώποτε, οἷον ὀργὴν ἄμετρον ἢ θυμὸν ἀνήμερον ἢ ἐπιθυμίαν ἄδικον ἢ μῖσος ἄσπονδον. τοὺς οὖν ὀργιζομένους συμβιβάζετε εἰς φιλίαν, τοὺς ἐχθραίνοντας εἰς ὁμόνοιαν· ὅτι λέγει ὁ κύριος Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. | τὰ δικαστήρια ὑμῶν γινέσθω δευτέρᾳ σαββά- 47
των, ὅπως, ἐὰν ἀντιλογία τῇ ἀποφάσει ὑμῶν γένηται, ἕως

17 Matth 18, 21. 22 | 25 Matth 5, 9

1 κίνσον w | 1 δίδραγμον t | 2 αἱροῦ yzt, ἐροῦ wx | 5 τῶν > w | 5 βιοτικῶν z | 5 τι + yzt | 5 τὸν + w | 5 ζημιωθήσει w | 6 χριστοῦ wxt, θεοῦ yz | 7 ἔχουσι W | 7 ἐννοεῖν w | 8 ὀφείλεται w | 8 τιοῦτοι z | 8 ἐν κυρίω + yzt | 13 τιννέτω w, τυννύτω y | 13 οὕτω yzt | 14 ὑμῶν z ?? | 15 τὰ vxyzt, τὰς X ? | 16 καὶ > yzt | 17 Πέτρου > t | 17 ἐρωτίσαντος z | 18 καὶ > w | 18 αὐτὸν x | 19 καὶ .... ἑπτάκις xyzt [λέγουσι z = λέγω σοι], ὁ δὲ ἔφη μὴ ἑπτάκις μόνον w | 20 οὕτω yz | 20 ἀληθῶς > w, ἀληθεῖς yz | 21 εἶναι post μαθητὰς w | 21 τοὺς + w | 21 καὶ > w | 21 μηδὲν xyzt, μὴ w | 21 τί + w | 23. 24 συμβιβάζεται w | 24 εἰς alterum > Y | 25 ὁ > t

*σαββάτου ἔχοντες ἄδειαν δυνηθείητε * εὐθῦναι τὴν ἀντιλογίαν καὶ εἰρηνεῦσαι εἰς τὴν κυριακὴν τοὺς διαφερομένους πρὸς ἀλλήλους. συμπαρέστωσαν δὲ τῷ δικαστηρίῳ καὶ οἱ διάκονοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ἀπροσωπολήπτως κρίνοντες ὡς θεοῦ ἄνθρωποι μετὰ δικαιοσύνης. παραγινομένων οὖν ἑκατέρων τῶν προσώπων, καθὼς * ὁ νόμος λέγει, στήσονται ἑκάτεροι ἐν μέσῳ τῷ κριτηρίῳ, οἷς ἔστιν ἡ ἀντιλογία. καὶ ἀκούσαντες αὐτῶν, ὁσίως ἀνενέγκατε τὰς ψήφους, σπουδάζοντες φίλους αὐτοὺς ἀμφοτέρους ποιῆσαι πρὶν ἀποφάσεως τῆς τοῦ ἐπισκόπου, ὅπως μὴ ἐξέλθοι ἐπὶ γῆς κρίσις κατὰ τοῦ ἁμαρτήσαντος, καθότι καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ σύμψηφον ἔχει καὶ συνίστορα τῆς δίκης τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. εἰ δέ τινες ἐν βλασφημίαις τοῦ μὴ καλῶς ὁδεύειν * ἐν κυρίῳ ἐλέγχοιντο ὑπό τινος, ὁμοίως ἀκούσαντες ἑκατέρων τῶν προσώπων, τοῦ τε κατηγοροῦντος καὶ τοῦ κατηγορουμένου, ἀλλὰ μὴ προλήψει ἢ μονομερῶς, ἀλλὰ μετὰ δικαιοσύνης ὡς ὑπὲρ ζωῆς αἰωνίου ἢ θανάτου δόντες ἀπόφασιν· δικαίως γάρ, φησὶν ὁ θεός, διώξει τὸ δίκαιον· ὁ γὰρ δικαίως τιμωρηθεὶς καὶ ἀφορισθεὶς παρ' ὑμῶν αἰωνίου ζωῆς καὶ δόξης ἀπόβλητος γέγονε καὶ παρὰ ἀνθρώποις ὁσίοις ἄτιμος καὶ παρὰ*
48 *θεῷ κατάδικος. | μὴ πάσης δὲ ἁμαρτίας τὴν αὐτὴν ποιεῖσθε ἀπόφασιν ἀλλ' * ἑκάστης ἰδίαν, μετὰ πολλῆς φρονήσεως κρίνοντες ἕκαστα τῶν πλημμελουμένων, τά τε σμικρὰ καὶ τὰ μεγάλα, καὶ ἄλλως ἔργου καὶ λόγου * πάλιν ἑτέρως, καὶ προθέσεως ἢ λοιδορίας ἢ ὑπολήψεως διαφόρως· καὶ τοὺς μὲν ὑποβαλεῖς μόναις ἀπειλαῖς, τοὺς δὲ πενήτων χορηγίαις,*

5 Tim α 6, 11 | 6 Deut 19, 17 | 17 Deut 16, 20

1 δυνηθῆτε yzt | 1 δὲ + y | 4 ἀπροσωπολύπτως z | 4. 5 ὡς θεοῦ ἄνθρωποι post δικαιοσύνης 5 w | 5 παραγενομένων yzt | 5. 6 ἐκκατέρων w | 6 καὶ + yzt | 7 ἐκκάτεροι w | 7 μέσο w | 8 ἐπενέγκατε w | 9 αὐτοὺς φίλους t | 9 πρὶν .... 10 ἐπισκόπου > w | 10 ὅπως xyzt, ἵνα w | 11 ἔχῃ x | 13 θέλοντες + w | 14 ἐκκατέρων w | 14 προσώπου w | 16 ἢ wx, μηδὲ yzt | 17 διδόντες yzt | 17 δίκαιος w | 18 $\overline{\varphi\eta}$ w | 18 ὁ θεὸς > w | 18 διώξεις yz | 20 γέγονεν x | 20 παρὰ prius wxyz, παρ' t 22 ἀλλὰ w | 22 διάφορον καὶ + w | 23 πλημμεληλμάτων yzt | 24 καὶ primum > yz | 24 καὶ + yz | 24 ἕτερος w | 24 καὶ ultimum > yz | 25 ἢ prius xyzt, καὶ w | 25 λοιδωρίας w | 25 καὶ διαφόρως ita transposita yz | 26 τοὺς .... χορηγίαις > w

ἄλλους δὲ νηστείαις στιβώσεις, καὶ ἑτέρους ἀφορίσεις, πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματος αὐτοῦ. καὶ γὰρ καὶ ὁ νόμος οὐ παντὸς ἁμαρτήματος τὴν αὐτὴν ἐποιεῖτο τιμωρίαν, ἀλλὰ ἄλλως μὲν τὰ εἰς θεὸν καὶ εἰς ἱερέα καὶ * εἰς ἱερὸν καὶ εἰς ἱερεῖον, ἑτέρως δὲ τὰ εἰς βασιλέα καὶ ἄρχοντα καὶ * στρατιώτην καὶ ὑπήκοον ὁμότιμον ἢ οἰκέτην, ἢ εἰς κτῆμα ἢ εἰς ἄλογον, καὶ πάλιν παρηλλαγμένως τὰ εἰς γονεῖς καὶ συγγενεῖς, ἄλλως τὰ ἐξ ἐφόδου, καὶ τὰ ἀκουσίως ἑτέρως· καὶ τοῖς μὲν θάνατον ἢ διὰ σταυροῦ ἢ τὸν διὰ λίθων, τοῖς δὲ ζημίαν ἢ μάστιγας ἢ τὸ τὰ ὅμοια παθεῖν οἷς ἔδρασαν. οὐκοῦν καὶ ὑμεῖς τῶν διαφόρων ἁμαρτημάτων διαφόρους ποιεῖσθε καὶ τὰς τιμωρίας, ἵνα μή τις ἀδικία παρεμπεσοῦσα κινήσῃ τὸν θεὸν πρὸς ἀγανάκτησιν· ἧς γὰρ ἂν ἀδί- b
κου κρίσεως μεσῖται γένησθε, ταύτης καὶ τὸν μισθὸν λήψεσθε ἀπὸ θεοῦ. ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε. | καθίσαντες 49
οὖν ἐπὶ τὸ κριτήριον, παρόντων ἑκατέρων τῶν προσώπων (οὐ γὰρ ἐροῦμεν ἀδελφῶν, μέχρις οὗ ἑαυτοὺς ἐν εἰρήνῃ ἀπολάβωσιν), ἐρευνᾶτε ἀκριβῶς περὶ τῶν ἐνεχομένων. καὶ πρῶτον περὶ τοῦ κατηγοροῦντος, εἰ πρὸ τούτου οὐ κατηγορεῖ * καὶ ἑτέροις τισὶν ἐγκλήματα κατενήνοχεν, καὶ εἰ μὴ ἐκ μέμψεως αὐτῶν ἡ φιλονεικία καὶ τὸ ἔγκλημα ὑπόκειται, καὶ ὁποία τις ἡ ἀναστροφὴ αὐτοῦ ὑπάρχει. καὶ τοιοῦτος δὲ ὢν εὐσυνείδητος, μὴ πιστευέσθω μόνος (παράνομον γὰρ τὸ τοιοῦτον), ἀλλ' ἐχέτω καὶ ἑτέρους μάρτυρας ὁμοίους αὐτῷ τὸν τρόπον, καθὼς * ὁ νόμος λέγει Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. διὰ

15 Matth 7, 2 | 25 Deut 19, 15

2 αὐτῶν yzt | 3 ἐποιῆτο w | 4 ἄλλως + y, ἄλλος + z: in margine y γραφ καὶ ἄλλος | 5 ἱερεῖον xyzt, ἔριον w | 5 δὲ > yzt | 5 ἑτέρως + yz | 6 ἢ οἰκέτην > w | 7 καὶ prius > yz | 10 ἔδρασεν t | 13 κινήσει w | 14 γενήσεσθε w, γένεισθε x | 14 λήψεσθε μισθὸν [ita] post θεοῦ 15 yzt | 15 ᾧ xyzt, ὃ w | 15 κρῖνεται w | 16 τῶι κριτηρίωι W | 16 ἐκκατέρων w | 18 ἐρευνᾶται w | 18 περὶ .... 19 πρῶτον > z | 19 πρὸ wx, πρώτου yzt | 19 τούτου wxyzt, τοῦ z | 19 οὐ > yzt | 19. 20 κατηγόρει w | 20 ἢ + yzt | 20 τησὶν w | 20 προσενήνοχε w, κατενήνοχε yzt | 21 πέμψεως w, μέψεως z | 21 αὐτῶν Wxyzt, αὐτοῦ w | 21 φιλονικεία x | 22 τις > w | 24 τοιοῦτο z atque ita correctum videtur in y | 25 αὐτοῦ w | 25 καὶ + w | 26 καὶ τριῶν μαρτύρων yzt

τί δὲ εἴπομεν τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπιζητεῖσθαι ὁποῖος * τυγχάνει; ἐπειδὴ πολλάκις ἐγχωρεῖ καὶ τοὺς δύο καὶ τοὺς πλείονας ἐπὶ κακῷ μαρτυρῆσαι καὶ συμφώνως προστῆναι τοῦ ψεύδους, ὡς τοὺς δύο πρεσβυτέρους κατὰ Σωσάννης ἐν Βαβυλῶνι, καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν παρανόμων κατὰ * Ναβουθὲ ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ κυρίου ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατὰ Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος αὐτοῦ. ἔστωσαν οὖν οἱ μάρτυρες πραεῖς, ἀόργητοι, ἐπιεικεῖς, ἀγαπητικοί, σώφρονες, ἐγκρατεῖς, ἀπόνηροι, πιστοί, θεοσεβεῖς· ἡ γὰρ τῶν τοιούτων μαρτυρία καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτῶν βεβαία * καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν ἀληθὴς ὑπάρχει. τῶν δὲ μὴ τοιούτων μὴ παραδέχεσθε τὰς μαρτυρίας, κἂν συμφωνεῖν δοκῶσιν ἐπὶ τῇ καταμαρτυρίᾳ· προστέτακται γὰρ ἐν τοῖς νόμοις Οὐκ ἔσῃ μετὰ πολλῶν ἐπὶ κακίᾳ· οὐ παραδέξῃ ἀκοὴν ματαίαν· οὐ συγκαταθήσῃ μετὰ πλήθους ἐκκλῖναι τὸ δίκαιον. ἐν μέρει δὲ καὶ τὸν κρινόμενον εἰδέναι ὀφείλετε * ὁποῖός ἐστι τῇ τοῦ βίου συνηθείᾳ καὶ ἀναστροφῇ· εἰ μεμαρτυρημένος τὸν βίον, εἰ ἀνέγκλητος, εἰ ὁσιότητα ἐζηλωκώς, εἰ φιλόχηρος καὶ φιλόξενος καὶ φιλόπτωχος καὶ φιλάδελφος, εἰ μὴ αἰσχροκερδὴς καὶ μὴ βρώτης καὶ χρηματόλαψ, εἰ σώφρων καὶ μὴ ἄσωτος, εἰ μὴ μέθυσος καὶ μὴ ἀργοφάγος, εἰ μὴ εὔσπλαγχνος καὶ εὐμετά-
50 δοτος. | εἰ γὰρ αὐτῷ προϋπόκεινται ἔργα φαῦλα, ἤδη ἐκ μέρους ἀληθεῖς ἂν εἶεν καὶ αἱ νῦν αὐτῷ ἐπιφερόμεναι κατηγορίαι, εἰ μὴ ἂν αὐτῷ τὸ δίκαιον ἔχει συναγωνιζόμενον· ἐγχωρεῖ γὰρ αὐτὸν ἡμαρτηκέναι μέν ποτε, τούτου δὲ τοῦ ἐγκλήματος ἀθῷον ὑπάρχειν. διὸ ἀκριβῶς περὶ τὰ τοιαῦτα

14 Exod 23, 2. 1

1 τρόπων z | 1 τις + yz | 3 συμφόνως w | 3 τοῦ > x | 4 σωσάννας x | 5 τοῦ + yzt | 5. 6 ναβουθαὶ yzt (*N*″ t) | 10 ἡ xyzt, εἰ w | 11 ὑπάρχει + w | 11. 12 αὐτῶν ἀληθὴς ὑπάρχει > w | 12 δὲ xyzt, γὰρ w | 12 παραδέχεσθαι w | 12. 13 τὴν μαρτυρίαν yzt | 13 δοκῶσι W | 14 τῷ νόμῳ t | 15 συγκαταθήσει w | 16 πλῆθος w | 16 ἐγκλῖναι w | 16 ἐν .... κρινόμενον > w | 17 καὶ τὸν κρινόμενον + w | 17 ἐστιν x | 18 μεμαρτυριμένος w | 19 ὁσιώτητα wy | 19 ἐζηλωκός w | 19 φιλόχηρος καὶ > yz | 19 καὶ ultimum xyzt, εἰ w | 20. 21 καὶ μὴ βρώτης > wyz | 21 χρηματόλαψ wx, πολυανάλωτος yz, χρηματολαίλαψ t | 21 εἰ μὴ wx, ἢ yzt | 22 καὶ μὴ wx, ἢ yzt | 22 ἀργοφάος W | 22 μὴ alterum > yzt | 23 προϋπόκειται yzt | 23 ἤδει w | 24 ἐπιφερόμεναι αὐτῷ t | 25 ἔχοι yz, z a correct

νήφοντες, ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίας ποιεῖσθε τὰς ἀποφάσεις
κατὰ τοῦ ἐλεγχθέντος· καὶ ἐὰν μετὰ τὸν ἀφορισμὸν * συγ-
γνώμην αἰτῇ καὶ προσπέσῃ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἡμαρτηκέναι
ὁμολογῇ, προσδέξασθε αὐτόν. μήτε δὲ τὸν συκοφάντην ἀτι-
μώρητον ἐάσητε, ἵνα μὴ καὶ ἕτερόν τινα καλῶς βιοῦντα
βλασφημήσῃ ἢ ἕτερον * προτρέψηται τὰ ὅμοια αὐτῷ δρᾶσαι,
μήτε μὴν τὸν ἐλεγχθέντα ἀνύβριστον *, ὅπως μὴ καὶ ἕτερος
τοῖς αὐτοῖς ἐνσχεθῇ. οὔτε γὰρ μάρτυς κακῶν ἀτιμώρητος
ἔσται οὔτε ὁ πλημμελῶν δίκης ἐκτός. | εἴπομεν δὲ ὅτι * 51
κρίσεις οὐ δίκαιον μονομερεῖς ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ τοῦ ἑνὸς
προσώπου ἀκούσητε, μὴ παρόντος τοῦ ἑτέρου μηδὲ ἀπολο-
γησαμένου πρὸς τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα, καὶ προπετῶς
ἐξενέγκητε ψῆφον κατακρίσεως, ἔνοχοι τῆς ἀναιρέσεως καὶ
συμμερῖται τῷ συκοφάντῃ παρὰ θεῷ εὑρεθήσεσθε τῷ δι-
καίῳ κριτῇ· ὡς γὰρ ὁ κρατῶν κέρκου κυνός, οὕτως ὁ προε-
στὼς ἀλλοτρίας κρίσεως. ἐὰν δὲ μιμηταὶ γένησθε τῶν ἐν
Βαβυλῶνι πρεσβυτέρων, οἵτινες καταμαρτυρήσαντες τῆς
Σωσάννης ἀδίκως κατεδίκασαν αὐτὴν εἰς θάνατον, ἔνοχοι
τῆς ἐκείνων κρίσεως καὶ καταδίκης γενήσεσθε· ὅτι τὴν μὲν
Σωσάνναν ὁ κύριος διὰ τοῦ Δανιὴλ ἐρρύσατο ἐκ χειρὸς
παρανόμων, τοὺς δὲ ἐνόχους τοῦ αἵματος αὐτῆς πρεσβυτέ-
ρους * πυρὶ κατεδίκασεν, ὑμᾶς δὲ δι' αὐτοῦ ὠνείδισε λέγων
Οὕτως μωροί, * υἱοὶ Ἰσραήλ; οὐκ ἀνακρίναντες οὐδὲ τὸ
σαφὲς ἐπιγνόντες κατεκρίνατε θυγατέρα Ἰσραήλ; ἀναστρέ-
ψατε οὖν εἰς τὸ κριτήριον· ψευδῆ γὰρ οὗτοι κατεμαρτύρη-
σαν αὐτῆς. | θεάσασθε δὲ καὶ τὰ κοσμικὰ δικαστήρια, ὧν 52
τῇ ἐξουσίᾳ ὁρῶμεν ἀγομένους φονεῖς, μοιχούς, φαρμακούς,

15 Prov 26, 17 | 23 Susanna 48. 49

1 ποιεῖσθαι z | 2 ἐλέγχοντος w | 2 μὲν + yz | 3 προσπέσει w | 3 ἡμαρτικέναι z | 4 ὁμολογεῖ wx | 4 μήτε xyzt, μὴ w | 4. 5 ἀτιμώριτον w | 6 βλασφημήσει w | 6 τινα + t | 7 ἐάσηται + w | 7 ὅπως xyzt, ἵνα w | 7 μὴ > w | 7 καὶ > t | 8 ἐνσχυνθὴ w | 8 κακῶς w | 9 ἔστω W? | 9 οὔθ' t | 9 πλημελῶν y | 9 τὰς + yzt | 10 κρίσις x | 11 παρόντως x | 11 τοῦ > yz | 12 καὶ > yzt | 14 συμμερισταὶ w, συμμετριταὶ t | 14 εὑρεθήσεσθαι w | 18 σωσάννας x | 19 γενήσεσθαι w, γένησθε xt | 20 χειρὸς W? xyzt, χειρῶν w | 22 ἐν + yzt | 22 ὀνειδήσει w, ὠνείδισεν x, ὠνέσδισε z | 23 οὕτω z | 23 οἱ + zt | 24 ἐπιγνῶντες w | 24 θυγατέραν w | 26 δὲ > z, super versum y

τυμβωρύχους, ληστάς· καὶ τὰς ἀνακρίσεις αὐτῶν λαβόντες οἱ ἡγούμενοι ὑπὸ τῶν προσαγόντων, λέγουσι τῷ κακούργῳ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει· κἀκείνου συγκατατιθεμένου, οὐκ εὐθέως ἐπὶ τὴν κόλασιν αὐτὸν ἐκπέμπουσιν, ἀλλὰ πλείοσιν ἡμέραις ποιοῦνται αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν μετὰ συμβουλίου πολλοῦ καὶ παραπετάσματος μέσου· * τελευταῖον ὅρον καὶ ψῆφον θανάτου * ὁ μέλλων ἐκφέρειν κατ' αὐτοῦ, πρὸς τὸν ἥλιον ἐπάρας τὰς χεῖρας, διαμαρτύρεται ἀθῶος ὑπάρχειν τοῦ αἵματος τοῦ ἀνθρώπου, καίτοι * ὄντες ἐθνικοὶ καὶ οὐ γινώσκοντες θειότητα ἢ τὴν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ θεοῦ ἄμυναν
53 ὑπὲρ τῶν ἀναιτίως κατακριθέντων *. | ὑμεῖς δέ, γινώσκοντες τίς ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁποῖα τὰ κρίματα αὐτοῦ, πῶς ἂν κατὰ ἐπήρειαν δυνήσεσθέ τινι ἀπόφασιν δοῦναι, τῆς κρίσεως ἡμῶν παραχρῆμα γινωσκομένης θεῷ; καὶ εἰ μὲν * δικαίως ἐκρίνατε, δικαίων ἀμοιβῶν καταξιωθήσεσθε καὶ νῦν καὶ εἰς αὖθις· εἰ δὲ ἀδίκως, πάλιν τῶν ὁμοίων τεύξεσθε. ἡμεῖς μὲν οὖν, ἀδελφοί, συμβουλεύομεν ὑμῖν μᾶλλον ἐπαίνων ἀξιοῦσθαι παρὰ * θεῷ, ἢ ψόγων· ὅτι * θεοῦ ἔπαινος ζωὴ αἰώνιος ἀνθρώποις, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ ψόγος θάνατος ἀΐδιος. διὸ γίνεσθε δίκαιοι κριταί, εἰρηνοποιοί, ἀόργητοι· ὁ ὀργιζόμενος γὰρ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. εἰ δὲ * συμβῇ ἐξ ἐνεργείας τινὸς ὀργισθῆναι ὑμᾶς κατά τινος, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῇ ὀργῇ ὑμῶν. || * ὀργίζεσθε γάρ, φησὶν ὁ Δαβίδ, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, τοῦτ' ἔστι ταχέως διαλλάσσεσθε, ὅπως μὴ ἡ ἐπίμονος ὀργὴ μνησικακία γένηται καὶ ἁμαρτίαν ἀπεργάσηται. ψυχαὶ γὰρ μνησικάκων εἰς θάνατον, φησὶν ὁ Σολομών. λέγει δὲ καὶ

24 Psalm 4, 5 | 26 Prov 12, 28

1 τυμβορύχους xz | 2 λέγουσιν x | 3 συγκαταθεμένου yzt | 5 αὐτοῦ post ἐξέτασιν w | 6 οὐ + w, εἶτα + yz | 7 δίδοντες ἀλλ' + w | 7 τὸν wxyzt, τὸ W | 9 δὲ + yz | 9 ἐθνηκοὶ w | 11 τοῦτο ποιοῦσι + yz, ἀποφεύγουσιν + t | 13 κατ' yzt | 14 ὑμῶν t | 14 καὶ > yz | 14 οὖν + yz | 15 ἐκρίνετε z | 18 τοῦ + yz | 18 θεῷ wxt, θεοῦ yz | 18 ὁ + yz | 19 οὖν > t | 21 εἰκῆι w | 22 καὶ + yzt | 22 ἐνεργίας z | 23 ἐπιδυνέτω w | 23 τῷ παροργισμῷ yz | 24 τοῦτο συνοδὰ καὶ ὁ δᾶδ φησὶ + yz (φησιν z) | 24 γάρ ... Δαβὶδ > yz | 25 ἐστιν x | 25 διαλλάσεσθε wyzt, διαλάσεσθε x, διαλλάσθε Y | 25 ἡ > w | 26 ἀπηργάσηται z | 26 γὰρ wxt, δὲ yz | 27 καὶ > t

*ὁ κύριος ἡμῶν καὶ σωτὴρ Ἰησοῦς ὁ χριστὸς ἐν εὐαγγελίοις Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρον * ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. δῶρον δέ ἐστι θεῷ ἡ ἑκάστου προσευχὴ καὶ εὐχαριστία· ἐὰν οὖν ἔχῃς τι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου ἢ αὐτὸς ἔχῃ τι κατὰ σοῦ, οὔτε αἱ προσευχαί σου εἰσακουσθήσονται οὔτε αἱ εὐχαριστίαι σου προσδεχθήσονται διὰ τὴν ὑποκειμένην ὀργήν. χρὴ δὲ συνεχῶς προσεύχεσθαι ὑμᾶς, ἀδελφοί· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν ἐν ὀργαῖς ἀδίκως ἐχθραινόντων ἀδελφοῖς ὁ θεὸς οὐχ ὑπακούει, καὶ ἐὰν τρὶς τῆς ὥρας προσεύξωνται, χρὴ διαλύειν πᾶσαν ἔχθραν καὶ μικροψυχίαν, ἵνα δυνώμεθα προσεύχεσθαι καθαρᾷ τῇ καρδίᾳ καὶ ἀρύπῳ. καίτοιγε καὶ ἐχθροὺς ὁ κύριος ἀγαπᾶν προσέταξεν, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς φίλους μισεῖν· καὶ ὁ νομοθέτης φησὶν Οὐ μισήσεις πάντα * ἄνθρωπον· οὐ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σου τῇ διανοίᾳ σου· ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν ἀδελφόν σου καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἁμαρτίαν· Οὐ μισήσεις * Αἰγύπτιον, ὅτι πάροικος ἦσθα παρ' αὐτῷ· οὐ μισήσεις Ἰδουμαῖον, ὅτι ἀδελφός σου ἐστί. καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. ὅθεν εἰ χριστιανὸς εἶναι θέλεις, ἐξακολούθει τῷ τοῦ κυρίου νόμῳ Λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας· ἐπὶ σοὶ γὰρ * ἐξουσίαν ὁ σωτὴρ ἔθετο ἀφιέναι ἁμαρτίας τῷ ἀδελφῷ τὰς εἰς σὲ γενομένας ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά, τοῦτ' ἔστι τετρακοσίας ἐνενήκοντα. ποσάκις οὖν ἤδη ἀφῆκας τῷ ἀδελφῷ*

2 Matth 5, 23. 24 | 16 Lev 19, 17 | 19 Deut 23, 8 | 21 Psalm 7, 5 | 23 Isaj 58, 6

1 ὁ alterum > z | 3 ἔχει ante ὁ yz | 4 σου + yzt | 6 ἐστιν xt | 6 ἕκαστον z | 7 ἔχεις xZ | 8 ἔχει xz | 8 αἱ wxyt, ἐ z | 9 οὔτε ... προσδεχθήσονται > z | 10 κειμένην Yz | 11 ἀλλ' wxt, καὶ yz | 11 ἐπιδὴ z | 12 οὐκ ἐπακούει yzt | 12 τρὶς τῆς wxyt, τρεῖς τῆς z, τρίτης W | 12. 13 προσεύξονται w | 14 ἀρρύπω yz | 25 προσέταξε W | 16 μοθέτης [sic] W | 16 φησὶν > yz | 16. 17 μησήσεις Y | 17 φησὶ + y, φησὶν + z | 18 ἐλέγξῃς x | 19 τὸν + w | 20 ῆισθα w | 20 σοι w | 21 ἐστίν xz | 21 λέγει > yz | 21 ἀνταποδίδουσίν x | 22 θέλεις εἶναι yzt | 22 ἀκολούθει yz | 23 ὁ κύριος + t, ὁ σωτὴρ + yz | 24 ὁ σωτὴρ > yzt | 25 ἐστιν x | 25. 26 τετρακόσια w, τετρὰς x | 26 ἀφῆκας ἤδη yz

σου, ἵνα μὴ θελήσῃς αὐτῷ ἀφιέναι καὶ νῦν; καίτοι ἀκού-
σας τοῦ Ἱερεμίου λέγοντος ὅτι Ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλη-
σίον αὐτοῦ μὴ λογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. σὺ δὲ
μνησικακεῖς καὶ συζητεῖς ἔχθραν καὶ ἐπὶ κρίσιν ἔρχῃ καὶ
μῆνιν ὑφορᾶσαι * καὶ ἡ προσευχή σου ἐμποδίζεται. ἀλλ' εἰ
καὶ τὰ τετρακόσια ἐνενήκοντα συνεχώρησας ἀφεὶς τῷ ἀδελφῷ
σου, πλεόνασον τὴν ἀοργησίαν ἐπὶ πλεῖον εἰς ἀγαθοσύνην
δι' ἑαυτόν· κἂν * ἐκεῖνος μὴ ποιῇ, ἀλλά γε σὺ διὰ τὸν θεὸν
σπούδαζε ἀφιέναι τῷ πλησίον, ὅπως γένῃ υἱὸς τοῦ πατρός
σου τοῦ ἐν οὐρανοῖς καὶ προσευχόμενος ὑπακούῃ ὡς φίλος
54 * θεοῦ. | διὰ τοῦτο, ὦ ἐπίσκοποι, μελλόντων ὑμῶν εἰς προ-
σευχὴν ἀπαντᾶν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ψαλμῳδίαν
καὶ τὴν ἐπὶ ταῖς γραφαῖς διδασκαλίαν, ὁ διάκονος ἑστὼς
πλησίον ὑμῶν μετὰ ὑψηλῆς φωνῆς λεγέτω Μή τις κατὰ
τινός; μή τις ἐν ὑποκρίσει; ἵνα ἐὰν εὑρεθῇ ἐν τισὶν ἀντι-
λογία, συνειδήσει κρουσθέντες δεηθῶσι τοῦ θεοῦ καὶ διαλ-
λαγῶσι τοῖς ἀδελφοῖς. εἰ γὰρ τοὺς ἐν οἰκίᾳ τινὸς εἰσερχο-
ομ μένους πρὸ πάντων δεῖ λέγειν Εἰρήνη τῷ οἴκῳ || τούτῳ,
ὡς υἱοὺς εἰρήνης εἰρήνην χαριζομένοις τοῖς ἀξίοις, καθὼς
γέγραπται * Τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς μακράν, οὓς ἔγνω κύριος
ὄντας αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἐν ἐκκλησίᾳ θεοῦ εἰσερ-
χομένους χρὴ πρὸ πάντων προσεύχεσθαι τῷ θεῷ τὴν τοῦ
λαοῦ εἰρήνην. εἰ δὲ ἄλλοις ταύτην ἐπεύχεται, * πολλῷ μᾶλ-
λον αὐτὸς αὐτῆς ἐντὸς ὑπαρχέτω ὡς τέκνον φωτός· ὁ γὰρ
μὴ ἔχων ταύτην ἐν ἑαυτῷ οὐκ ἔστιν ἀξιόπιστος ἄλλοις αὐ-

2 Zach 8, 17 | 9 Matth 5, 45 | 18 Luc 10, 5 | 20 Eph 2, 17 | 20 Tim β 2, 19

1 ἵνα ... θελήσῃς wxt, ὅτι οὐ θέλεις yz | 2 ὅτι > yz | 3 λογίζεσθαι w | 4 μνησικακακεῖς y | 4 συζητεῖς wx, συντηρεῖς yzt | 4 ἔρχει x | 5 μήνην w | 5 ὑφορᾷ t, φυλάττεις yz | 5 διὰ τοῦτο + yz | 6 συνεχώρησας > t | 7 ἀγαθωσύνην y | 8 δι' ἑαυτόν wxt, διὰ σεαυτόν yz | 8 οὖν + yz | 8 ποιεῖ t | 9 ἀφεῖναι x | 11 τοῦ + w | 11 εἰς > yz, πρὸς y in margine | 12 ἀπάντων w | 15 τησιν w | 16 δεηθῶσιν x | 16. 17 διαλλαγῶσιν x | 17 οἰκείᾳ x | 19 χαριζομένους yzt | 20 ἐλθὼν εὐηγγελίσατο (εὐιγγ" z) εἰρήνην ὑμῖν + yz | 20 ἐνγὺς W | 20 τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγὺς yz | 20 οὓς .... 21 αὐτοῦ > yz | 21 πολλῶν z, πολὺ t | 21 μᾶλλων z | 22 ἐπεύχεσθαι yzt | 22. 23 τῷ .... λαοῦ wx, τῷ λαῷ τὴν τοῦ θεοῦ yz, τὴν τοῦ θεοῦ t | 23 δὲ wxt, γὰρ yz | 23 rasura w | 23 πολὺ t | 24 ὑπαρχέτω wx, ὑπάρχειν ὀφείλει yz | 25 ταύτην wx, αὐτὴν yzt

*τὴν χαρίζεσθαι. διὸ πρὸ πάντων χρὴ εἰς ἑαυτὸν εἰρηνεύειν αὐτόν· ὁ γὰρ πρὸς ἑαυτὸν μὴ στασιάζων οὔτ' ἂν πρὸς ἄλλον διαμαχεσθήσεται, ἀλλ' ἔσται εἰρηνικός, φιλικός, συνάγων τὰ τοῦ κυρίου καὶ συνεργὸς αὐτοῦ γινόμενος πρὸς τὸ πλεονάσαι αὐτῷ τοὺς σωζομένους ἐν ὁμονοίᾳ. οἱ γὰρ ἐπινοοῦντες ἔχθρας καὶ μάχας, ἀντιλογίας καὶ κρίσεις πονηροὶ
καὶ τοῦ θεοῦ ἀλλότριοι τυγχάνουσιν. | ὁ γὰρ θεὸς θεὸς ὢν* 55
*ἐλέους, ἀπ' ἀρχῆς ἑκάστην γενεὰν ἐπὶ μετάνοιαν καλεῖ διὰ τῶν δικαίων καὶ τῶν προφητῶν· καὶ τοὺς μὲν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ διὰ τοῦ Ἄβελ καὶ Σὴμ καὶ Σήθ, ἔτι δὲ Ἐνὼς καὶ τοῦ μετατεθέντος Ἐνὼχ ἐσωφρόνιζε, τοὺς δὲ ἐν τῷ κατακλυσμῷ διὰ τοῦ Νῶε, τοὺς ἐν Σοδόμοις διὰ τοῦ φιλοξένου Λώτ, * τοὺς * μετὰ τὸν κατακλυσμὸν διὰ Μελχισεδὲκ καὶ τῶν πατριαρχῶν καὶ τοῦ θεοφιλοῦς Ἰώβ, τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ διὰ Μωσέως, τοὺς Ἰσραηλίτας δι' αὐτοῦ καὶ Ἰησοῦ καὶ Χαλὲβ καὶ Φινεὲς καὶ τῶν λοιπῶν, τοὺς μετὰ τὸν νόμον δι' ἀγγέλων καὶ προφητῶν, τοὺς αὐτοὺς διὰ τῆς ἰδίας ἐνανθρωπήσεως τῆς ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ παρθένου γενομένης, τοὺς πρὸ μικροῦ τῆς ἀναδείξεως αὐτοῦ τῆς σωματικῆς διὰ Ἰωάννου τοῦ προδρόμου, τοὺς δὲ αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ λέγων Μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τοὺς μετὰ τὸ πάθος αὐτοῦ δι' ἡμῶν τῶν δώδεκα καὶ τοῦ τῆς ἐκλογῆς σκεύους Παύλου. ἡμεῖς οὖν οἱ καταξιωθέντες εἶναι μάρτυρες τῆς παρουσίας αὐτοῦ σὺν Ἰακώβῳ τῷ τοὺ κυρίου ἀδελφῷ καὶ ἑτέροις ἑβδομήκοντα δύο μαθηταῖς καὶ τοῖς ἑπτὰ διακόνοις αὐτοῦ * ἐκ στόματος τοῦ*

21 Matth 3, 2 | 23 Act 9, 15

2 *μὴ πρὸς ἑαυτὸν* yzt | 2 *οὐδ'* yzt | 3 *ἀλλ' ἔστω* w, *ἀλλ' ἔσται* > x | 3 *εἰρινικὸς* z | 4 *γιγνόμενος* yzt | 5 *αὐτῶ* xyzt, *ἑαυτὸν* w | 5 *γὰρ* wxt, *δὲ* yz | 10 *κατακλισμοῦ* w | 10 *καὶ σήθ καὶ σήμ* w | 11 *μεταθέντος* t | 11 *ἐσωφρόνιζεν* x | 11. 12 *κατακλισμῶ* w | 13 *καὶ* + z | 13 *δὲ* + x | 13 *κατακλισμ..* W, *κατακλισμὸν* w | 14 *θεοφίλου* z | 15 *μωϋσέως* w | 16 *χαβέλ* w, *χάλεβ* y | 16 *τὸν* > t | 16 *διὰ* w | 17. 18. *ἐνανθρωπίσεως* wy | 18 *πνεύματος ἁγίου καὶ* > yzt, sed y + in margine *ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ* | 20 *δὲ* > w, *δ'* xt | 20 *διὰ τοῦ* wyzt, *διαὐτοῦ* x | 21 *γέννεσιν* w, *γέννησιν* z | 21 *λέγοντος* yzt, *λέγωντος* Z | 21 *ἤγγικεν* x | 23 *ἐκκλογῆς* z | 25 *ἑβδομικοντα* w | 25. 26 *ἑβδομήκοντα δύο* wxyz, *δώδεκα* t: correctum iam in P | 26 *α̅* + y

κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἠκούσαμεν καὶ ἀκριβῶς εἰδότες
λέγομεν τί ἐστι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον
καὶ τέλειον τὸ διὰ υἱοῦ γνωρισθὲν ἡμῖν, ἵνα μηδεὶς ἀπόληται,
ἀλλὰ πάντες ἄνθρωποι συμφώνως πιστεύσαντες αὐτῷ αἶνον
56 *σύμφωνον ἀναπέμψαντες αὐτῷ ζήσωσιν αἰωνίως. | τοῦτο γάρ*
ἐστιν ὃ ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ κύριος προσευχομένους λέγειν τῷ
πατρὶ αὐτοῦ Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ
*ἐπὶ * γῆς, * ὅπως, ὡς αἱ ἐπουράνιαι φύσεις τῶν ἀσωμά-*
των δυνάμεων πασῶν δοξάζουσι τὸν θεὸν συμφώνως, οὕτως
*καὶ * ἐπὶ * γῆς πάντες * ἄνθρωποι ἐν ἑνὶ στόματι καὶ*
μιᾷ διαθέσει δοξάζωσι τὸν μόνον θεὸν τὸν ἕνα καὶ ἀλη-
θινὸν διὰ τοῦ μονογενοῦς χριστοῦ. θέλημα οὖν αὐτοῦ
ἐστιν αἰνεῖν αὐτὸν ὁμοφρόνως καὶ προσκυνεῖν αὐτὸν συμ-
φώνως. τοῦτο γὰρ αὐτοῦ ἐστι θέλημα ἐν χριστῷ, πολλοὺς
εἶναι τοὺς σωζομένους ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ ζημιοῦν αὐτὸν
μηδὲ ἐλαττονεῖν ὑμᾶς τὴν ἐκκλησίαν ἢ συστέλλειν τὸν ἀρι-
θμὸν διὰ μιᾶς ψυχῆς ἀνθρώπου ὑφ' ὑμῶν ἀναιρεθείσης,
ἥτις ἠδύνατο σωθῆναι διὰ μετανοίας, ἀπώλετο δὲ οὐ μόνον
ἐξ ἰδίας ὀργῆς ἀλλ' ἤδη καὶ ἐξ ὑμετέρας ἐπιβουλῆς, καὶ
ἐπληρώσατε τὸ γεγραμμένον Ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ
*σκορπίζει. τοιοῦτος δέ, ὢν σκορπιστής, * προβάτων ἀντίδι-*
*κος, θεοῦ ἐχθρός, τῶν ἀρνίων * φθορεύς *, ὧν ὁ κύριος ποι-*
μὴν ὑπῆρξε καὶ ἡμεῖς συναγωγοὶ ἐκ διαφόρων ἐθνῶν καὶ
γλωσσῶν ἐν πολλῷ μόχθῳ καὶ κινδύνῳ καὶ κόπῳ διηνεκεῖ,
** ἀγρυπνίαις, ἀσιτίαις, χαμευνίαις, διωγμοῖς, πληγαῖς, φυ-*

2 Rom 12, 2 | 3 Ioh 3, 15 | 7 Matth 6, 10 | 20 Matth 12, 30

1 *καὶ* > yz | 2 *λέγωμεν* x | 2 *ἐστιν* x | 3 *υἱοῦ* wx, *ἰησοῦ* yzt | 3 *μη-θεὶς* x | 5 *αἰωνίος* z | 5. 6 *γάρ ἐστιν* wxt, *δηλοῖ* yz | 8 *τῆς* + yzt | 8 *τουτέστιν* + yz | 8 *αἱ* .... 9 *πασῶν* wxt, nisi quod *ἐπουράνιε* w, *ἐπουρά-νιοι* et *πᾶσαι* t, *αἱ ἀσώματοι δυνάμεις πᾶσαι ἐν οὐρανοῖς* yz | 9 *δο-ξάζωσι* w, *δοξάζωσιν* x | 9 *οὕτω* yzt | 10 *οἱ* + yz | 10 *τῆς* + t | 10 *οἱ* + t | 10 *ἐν* > x | 11 *δοξάζουσι* z | 13 *ὁμοφρόνως* ..... *αὐτὸν* > w | 13. 14 *καὶ προσκυνεῖν* ... *συμφώνως* > Yz | 14 *ἐστιν* x | 15 *σωζω-μένους* w | 16 *ἐλαττοῦν* yz | 17 *ἀναιρεθήσεις* w, *ἀνερεθείσης* t | 18 *ἥτης* w | 18 *ἐδύνατο* yz | 18 *ἀπόλετο* z | 19 *ἴδη* w | 21. 22 z *σκορπι-στής* cum *προβάτων*, *ἀντίδικος* cum *θεοῦ*, *ἐχθρὸς* cum *τῶν ἀρνίων* iungit | 21 *ἐστι* + w | 22 *καὶ* + w | 22 *ἐστιν* + y | 23 *ὑπῆρξεν* x | 23 *ἡμεῖς συναγωγοὶ* wxt. *ὑμεῖς οὖν συνάγειν ὀφείλοντες τοὺς* yz | 23 *ἐθνῶν* > z | 25 *ἐν* + yz | 25 *χαμευνίας* x

λακαῖς, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες πληρώσωμεν τὸν τρίκλινον τῶν ἀνακειμένων, τοῦτ᾽ ἔστι τὴν ἱερὰν καὶ καθολικὴν ἐκκλησίαν εὐφραινομένων τῶν κλητῶν καὶ ἀγαλλιωμένων, ὑμνούντων καὶ || δοξαζόντων τὸν καλέσαντα αὐ- ω τοὺς δι᾽ ἡμῶν εἰς ζωήν, ὃν ὑμεῖς ὅσον τὸ ἐφ᾽ ὑμῖν διεσκορπίσατε. καὶ ὑμεῖς δέ, οἱ λαϊκοί, εἰρηνεύετε πρὸς ἀλλήλους, σπουδάζοντες ὡς φρόνιμοι τὴν ἐκκλησίαν αὔξειν καὶ τὰ νομιζόμενα ἄγρια ἐπιστρέφειν εἰς αὐτὴν καὶ ἐξημεροῦν καὶ ἀποκαθιστᾶν. καὶ * οὗτός ἐστιν ὁ μέγιστος ἐξ ἐπαγγελίας μισθὸς παρὰ θεοῦ * Ἐὰν ἐξαγάγῃς ἐξ ἀναξίου * τίμιον, ὡς τὸ στόμα μου ἔσῃ. | σὺ δέ, ὁ ἐπίσκοπος, 57
ὁ ἅγιος, * ἄμωμος, μὴ πλήκτης, μὴ ὀργίλος, μὴ ἀπηνής, ἀλλ᾽ οἰκοδόμος, ἐπιστροφεύς, διδακτικός, ἀνεξίκακος, ἠπιόθυμος, πρᾶος, μακρόθυμος, παραινετικός, παρακλητικός, ὡς θεοῦ ἄνθρωπος. ὅταν * συναθροίζῃς τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, ὡς ἂν κυβερνήτης νηὸς μεγάλης μετ᾽ ἐπιστήμης πάσης κέλευε ποιεῖσθαι τὰς συνόδους, παραγγέλλων τοῖς διακόνοις ὡσανεὶ ναύταις τοὺς τόπους ἐκτάσσειν τοῖς ἀδελφοῖς καθάπερ ἐπιβάταις μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ σεμνότητος. καὶ πρῶτον μὲν * ὁ οἶκος ἔστω ἐπιμήκης, κατὰ ἀνατολὰς τετραμμένος, ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἔχων τὰ παστοφορεῖα * πρὸς ἀνατολήν, ὅστις ἔοικε νηί. κείσθω δὲ μέσος ὁ τοῦ

1 Luc 14, 23 | 10 Hierem 15, 19 | 15 Tim α 6, 11

1 τὸ ..... ποιήσαντες > x | 2 τρίκλινον wxt, οἶκον yz, sed τὸν τρίκλινον y in margine | 2 ἔστιν x | 4 τὸν > t | 5 ὃν wx, θεὸν yzt cum praecedd iunctum | 5. 6 διεσκορπήσατε w | 6 εἰρηνέυτε w | 8 ἐπιστρέφην z | 9 καὶ alterum > yz | 9 γάρ + yz | 9 οὗτος wxyz, τοῦτό t | 10 τοῦ λέγοντος + yz | 10 ἐξ ... 11 τίμιον wxt, ἄξιον ἐξ ἀναξίου yz et z quidem sequente καὶ τίμιον, nisi ipse cum Cotelerii editione codicem conferens in errorem inductus sum, haec enim ἐξ ἀναξίου ἄξιον καὶ τίμιον: atque ita iam P | 11 τὸ > yzt | 11 δέ wxt, οὖν yz | 11 ὁ wx, ἔσο yzt | 12 ὁ + w | 12 ἀπεινής x | 13 ad διδακτικός in margine Cotelerius al διατακτικὸς | 13. 14 ἠπιόθυμος > yz | 14 παρακτητικὸς x | 15 δὲ + yzt | 16 ἐπιστίμης x, απιστήμης z | 17 κέλευε ... τὰς wxyt, ἐκέλευε ποιοῦντας z | 17 παραγγέλων w | 20 καὶ > yz | 20 οὖν + yz | 20 κατ᾽ yzt | 21 ἔχων > Yzt | 21. 22 παστοφόρια yzt | 22 δὲ + yz | 22 ἔοικεν x | huc trahendum quod ex epistola Clementis ad Iacobum data 14. 15 desumptum x, nomine personati auctoris non indicato, in folio primo exscripsit: editionis dresselianae p 19, 15—21, 5: ubi 19, 15 γὰρ ὅλον >: 20, 1 τινὰ cum Cotelerio: ὑμῖν >: 20, 5 τε: αἱ alte-

ἐπισκόπου θρόνος, παρ' ἑκάτερα δὲ αὐτοῦ καθεζέσθω τὸ πρεσβυτέριον, καὶ οἱ διάκονοι παριστάσθωσαν εὐσταλεῖς τῆς πλείονος ἐσθῆτος· ἐοίκασι γὰρ ναύταις καὶ τοιχάρχοις. προνοίᾳ δὲ τούτων εἰς τὸ ἕτερον μέρος οἱ λαϊκοὶ καθεζέσθωσαν μετὰ πάσης εὐταξίας καὶ ἡσυχίας, καὶ αἱ γυναῖκες * κεχωρισμένως * καὶ αὐταὶ καθεζέσθωσαν σιωπὴν ἄγουσαι. μέσος δὲ ὁ ἀναγνώστης ἐφ' ὑψηλοῦ τινος ἑστὼς ἀναγινωσκέτω τὰ Μωσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυή, τὰ τῶν κριτῶν καὶ τῶν βασιλείων, τὰ τῶν παραλειπομένων καὶ τὰ τῆς ἐπανόδου, πρὸς τούτοις τὰ τοῦ Ἰὼβ καὶ τὰ Σολομῶντος καὶ τὰ τῶν δεκαὲξ προφητῶν. ἀνὰ δύο λεγομένων ἀναγνωσμάτων, ἕτερός τις * τοῦ Δαβὶδ ψαλλέτω ὕμνους, καὶ ὁ λαὸς τὰ ἀκροστίχια ὑποψαλλέτω. μετὰ τοῦτο αἱ πράξεις αἱ ἡμέτεραι ἀναγινωσκέσθωσαν καὶ αἱ ἐπιστολαὶ Παύλου τοῦ συνεργοῦ ἡμῶν, ἃς ἐπέστειλε ταῖς ἐκκλησίαις καθ' ὑφήγησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ μετὰ ταῦτα διάκονος ἢ πρεσβύτερος ἀναγινωσκέτω τὰ εὐαγγέλια, ἃ ἐγὼ Ματθαῖος καὶ Ἰωάννης παρεδώκαμεν ὑμῖν καὶ * οἱ συνεργοὶ Παύλου παρειληφότες κατέλειψαν ὑμῖν Λουκᾶς καὶ Μάρκος. καὶ ὅταν ἀναγινωσκόμενον ᾖ τὸ εὐαγγέλιον, πάντες οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ πᾶς ὁ λαὸς στηκέτωσαν μετὰ πολλῆς ἡσυχίας· γέγραπται γὰρ Σιώπα καὶ ἄκουε Ἰσραήλ· καὶ πάλιν Σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι καὶ ἀκούσῃ. *

22 Deut 27, 9 | 23 Deut 5, 28

rum >: 20, 6 ταῖς τρικυμίαις >: 20, 7 τῶν alterum >: ἀκροτήρια: 20, 8 ἀπειλοῦσιν: 20, 9 ἐνδυάζουσι: 20, 11 εἴλιγγα: ταρταραίαν: 20, 12 αἰτίας + ante εἶναι: 20, 15 εὐσταθήτωσαν δὲ: 20, 16 παράσχωσιν: 21, 2 ἑκάστῳ τὰ χρήζοντα: ὥσπερ: 21, 3 ὡς σωτήρ καὶ: 21, 5 τῷ >: 21, 5 περὶ τὰ ουρία: post προσευχέσθωσαν + ὡς δεσπότῃ καὶ τῆς νηὸς καὶ τοῦ κυβερνήτου πατρί. cf Hippolytum a me editum p 30. 31 (veteres enim editiones non emendatae) | 2 πρεσβυτέρειον wx | 3 τῆς πλείονος wxt, μετὰ σεμνῆς yz | 3 αἰσθῆτος w | 3 ναύταις xyzt, αὐτοῖς w | 5 ἡσυχίας καὶ εὐταξίας yzt | 5 καὶ alterum > yz | 6 δὲ + yz | 6 πλὴν + yz | 6 αὗται yz, αὕται t | 7 δ' t | 8 μωϋσέως w | 8 Ναυὶ t, ναυῖ w | 9 βασιλέων w | 10 τὰ alterum wxyz, τοῦ t | 10 Σολομῶνος t | 11 καὶ > yz | 11 δεκαὲξ xyz, ἑξκαίδεκα w, ἑκκαίδεκα t | 11 λεγομένων wx, δὲ γενομένων yzt | 12 τοὺς + yt | 14 αἱ alterum > t | 14 πιστολαὶ z | 15 ἐπέστειλεν x | 16 ὑπήχησιν yz, ὑφήχησιν t | 18 ἃ + t, ἔτι ἃ + y, ἔτιαὶ + z | 19 κατέλιπον yz | 20 ᾖ > yz | 22 ἡσυχίας πολλῆς x | 23 στῆθι xyzt, στήσει w | 23 καὶ + yzt

ἑξῆς παρακαλείτωσαν οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαόν, ὁ καθεῖς αὐτῶν ἀλλὰ μὴ ἅπαντες, καὶ τελευταῖος πάντων ὁ ἐπίσκοπος, ὃς ἔοικε κυβερνήτῃ. στηκέτωσαν δὲ οἱ μὲν πυλωροὶ εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἀνδρῶν φυλάσσοντες αὐτάς, οἱ δὲ διάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν, δίκην ναυστολόγων· καὶ γὰρ * ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ὁ αὐτὸς παρηκολούθει * τύπος *. εἰ δέ τις εὑρεθῇ παρὰ τόπον καθεζόμενος, ἐπιπλησσέσθω ὑπὸ τοῦ διακόνου ὡς πρωρέως * καὶ εἰς τὸν καθήκοντα αὐτῷ τόπον μεταγέσθω. οὐ μόνον γὰρ νηὶ ἀλλὰ καὶ μάνδρῃ ὡμοίωται ἡ ἐκκλησία. ὡς γὰρ οἱ ποιμένες ἕκαστον τῶν ἀλόγων, αἰγῶν φημι καὶ προβάτων, κατὰ συγγένειαν καὶ ἡλικίαν p ἱστῶσι, καὶ ἕκαστον αὐτῶν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ συντρέχει, οὕτως καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ μὲν νεώτεροι ἰδίᾳ καθεζέσθωσαν, ἐὰν ᾖ τόπος, εἰ δὲ μήγε, στηκέτωσαν ὀρθοί, οἱ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἤδη προβεβηκότες καθεζέσθωσαν ἐν τάξει, τὰ δὲ παιδία ἑστῶτα προσλαμβανέσθωσαν αὐτῶν οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες, αἱ δὲ νεώτεραι πάλιν ἰδίᾳ, ἐὰν ᾖ τόπος, εἰ δὲ μήγε, ὄπισθεν τῶν γυναικῶν ἱστάσθωσαν, αἱ δὲ ἤδη γεγαμηκυῖαι καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι ἰδίᾳ ἱστάσθωσαν, αἱ παρθένοι δὲ καὶ αἱ χῆραι καὶ αἱ πρεσβύτιδες πρῶται πασῶν ἱστάσθωσαν ἢ καθεζέσθωσαν. ἔστω δὲ τῶν τόπων προνοῶν ὁ διάκονος, ἵνα ἕκαστος τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸν ἴδιον τόπον ὁρμᾷ καὶ μὴ παρὰ τὸ προσῆκον καθέζωνται. ὁμοίως * ὁ διάκονος ἐπισκοπείτω τὸν λαόν, ὅπως μή τις ψιθυρίσῃ ἢ νυστάξῃ * ἢ γελάσῃ ἢ νεύσῃ· χρὴ γὰρ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπιστημόνως καὶ νηφαλέως καὶ ἐγρηγόρως ἑστάναι, ἐκτεταμένην ἔχοντα τὴν ἀκοὴν

2 πάντες w, ἅπαντες xYzt, ἅμα πάντες y | 2 τελευταῖον t | 3 ἔοικεν x | 4 αὐτούς w | 4 οἱ wx, αἱ yzt | 5 δίκη W | 5 ναυτολόγων yt, αὐτολόγων z | 6 καὶ + yzt | 6 παρηκολούθη x | 6 λόγος καὶ + ex P Cotelerius | 7 καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ + yzt | 7 τύπον w | 8 ὡς > z | 8 προρέως w, πρωρεὺς ex P Cotelerius | 8 τόπον ἐπέχοντος + yz | 9 μανδρὶ w, μάνδρα yzt | 10 ὁμοίωται x | 10 ποιμαίνες w | 11 συγγένεια t | 12 ἱστῶσιν x | 12. 13 οὕτω yzt | 14 μὴ yzt | 16 αὐτὰ yz | 16 αἱ > t | 16 μητέραις x | 17. 18 ὄπιθεν w | 19 τὰ > yzt | 19 τέκνα ἔχουσαι wxyz, τεκναρχοῦσαι t, ἐν ἄλλοις τὰ τέκνα ἔχουσαι margo t | 20 αἱ > yzt | 20 ἱστάσθωσαν wx, στηκέτωσαν yzt | 21 ἵν' yzt | 23 τὸ προσῆκον wyzt, τῶν ἰντροίτων x, τὸ ἰντρόϊτον t | 23 καθέξονται wx | 23 δὲ καὶ + w | 24 ψηθυρίσῃ x | 24 ἢ λαλήσῃ + w | 25 νηφαλαίως w, νηφαλίως yz | 26 ἐγρηγορότως yzt | 26 ἐκτεταμένον x

εἰς τὸν τοῦ κυρίου λόγον. καὶ μετὰ τοῦτο συμφώνως ἅπαντες ἐξαναστάντες καὶ ἐπ' ἀνατολὰς κατανοήσαντες, μετὰ τὴν τῶν κατηχουμένων καὶ τὴν τῶν μετανοούντων ἔξοδον προσευξάσθωσαν τῷ θεῷ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς, ὑπομιμνησκόμενοι καὶ τῆς ἀρχαίας νομῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὰς παραδείσου, ὅθεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἀθετήσας τὴν ἐντολὴν ὄφεως συμβουλίᾳ πεισθείς, ἀπεβλήθη. οἱ δὲ διάκονοι μετὰ τὴν προσευχὴν οἱ μὲν τῇ προσφορᾷ τῆς εὐχαριστίας σχολαζέτωσαν ὑπηρετούμενοι τῷ τοῦ χριστοῦ σώματι μετὰ φόβου, οἱ δὲ τοὺς ὄχλους διασκοπείτωσαν καὶ ἡσυχίαν αὐτοῖς ἐμποιείτωσαν. λεγέτω δὲ ὁ παρεστὼς τῷ ἱερεῖ διάκονος τῷ λαῷ Μή τις κατὰ τινός, μή τις ἐν ὑποκρίσει; εἶτα καὶ ἀσπαζέσθωσαν ἀλλήλους οἱ ἄνδρες καὶ ἀλλήλας αἱ γυναῖκες τὸ ἐν κυρίῳ φίλημα, ἀλλὰ μή τις δολίως, ὡς ὁ Ἰούδας τὸν κύριον φιλήματι παρέδωκεν. καὶ μετὰ τοῦτο προσευχέσθω ὁ διάκονος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας πάσης καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν καὶ ἐκφορίων, * ὑπὲρ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχόντων, ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς καθόλου εἰρήνης. καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἀρχιερεὺς ἐπευχόμενος τῷ λαῷ εἰρήνην εὐλογείτω τοῦτον, ὡς καὶ Μωσῆς ἐνετείλατο τοῖς ἱερεῦσιν εὐλογεῖν τὸν λαὸν τούτοις τοῖς ῥήμασιν Εὐλογήσαι σε κύριος καὶ φυλάξαι σε· * ἐπιφάναι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ καὶ ἐλεήσαι σε· ἐπάραι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ καὶ δῴη σοι εἰρήνην. ἐπευχέσθω οὖν καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ λεγέτω Σῶσον τὸν λαόν σου, κύριε, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἣν ἐκτήσω καὶ περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ χριστοῦ σου καὶ ἐκάλεσας βασίλειον ἱεράτευμα καὶ

4 Psalm 68, 19? | 23 Num 6, 24—26 | 29 Petr α 2, 9

1 εἰς wx, ἐπὶ yzt | 1 συμφώνος y | 2 ἐπὶ z | 2 κατανοήσαντες wxt, ἐπιβλέψαντες yz | 3 μετανούντων t | 5 ὑπομημνησκόμενοι z | 7. 8 συμβουλεία x | 8 πισθὴς w, ἀπειθεὶς z | 10 χριστοῦ wx, κυρίου yzt | 12 ἀρχιερεὶ yzt | 14 αἱ γυναῖκες ἀλλήλας w | 14 τὸ xyzt, τῶι w | 15 φίλιμα w | 15 ὁ > yzt | 16 φιλίματι w | 16 παρέδοκε w, παρέδωκε yzt | 17 ἁπάσης yzt | 18 ἐν αὐτῷ xyzt, ἑαυτοῦ w | 18 μετρῶν z | 18 καὶ + w | 22 μωϋσῆς w | 22 τοῖς > t | 23 καὶ + w | 24 ἐλεήσαι .... 25 καὶ > t | 26 καὶ prius > z | 27 κύριε post σῶσον w, > x

*ἑξῆς παρακαλείτωσαν οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαόν, ὁ καθεὶς αὐτῶν ἀλλὰ μὴ ἅπαντες, καὶ τελευταῖος πάντων ὁ ἐπίσκοπος, ὃς ἔοικε κυβερνήτῃ. στηκέτωσαν δὲ οἱ μὲν πυλωροὶ εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἀνδρῶν φυλάσσοντες αὐτάς, οἱ δὲ διάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν, δίκην ναυστολόγων· καὶ γὰρ * ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ὁ αὐτὸς παρηκολούθει * τύπος *. εἰ δέ τις εὑρεθῇ παρὰ τόπον καθεζόμενος, ἐπιπλησσέσθω ὑπὸ τοῦ διακόνου ὡς πρωρέως * καὶ εἰς τὸν καθήκοντα αὐτῷ τόπον μεταγέσθω. οὐ μόνον γὰρ νηὶ ἀλλὰ καὶ μάνδρῃ ὡμοίωται ἡ ἐκκλησία. ὡς γὰρ οἱ ποιμένες ἕκαστον τῶν ἀλόγων, αἰγῶν φημι καὶ προβάτων, κατὰ συγγένειαν καὶ ἡλικίαν* p *ἱστῶσι, καὶ ἕκαστον αὐτῶν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ συντρέχει, οὕτως καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ μὲν νεώτεροι ἰδίᾳ καθεζέσθωσαν, ἐὰν ᾖ τόπος, εἰ δὲ μήγε, στηκέτωσαν ὀρθοί, οἱ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἤδη προβεβηκότες καθεζέσθωσαν ἐν τάξει, τὰ δὲ παιδία ἑστῶτα προσλαμβανέσθωσαν αὐτῶν οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες, αἱ δὲ νεώτεραι πάλιν ἰδίᾳ, ἐὰν ᾖ τόπος, εἰ δὲ μήγε, ὄπισθεν τῶν γυναικῶν ἱστάσθωσαν, αἱ δὲ ἤδη γεγαμηκυῖαι καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι ἰδίᾳ ἱστάσθωσαν, αἱ παρθένοι δὲ καὶ αἱ χῆραι καὶ αἱ πρεσβύτιδες πρῶται πασῶν ἱστάσθωσαν ἢ καθεζέσθωσαν. ἔστω δὲ τῶν τόπων προνοῶν ὁ διάκονος, ἵνα ἕκαστος τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸν ἴδιον τόπον ὁρμᾷ καὶ μὴ παρὰ τὸ προσῆκον καθέζωνται. ὁμοίως * ὁ διάκονος ἐπισκοπείτω τὸν λαόν, ὅπως μή τις ψιθυρίσῃ ἢ νυστάξῃ * ἢ γελάσῃ ἢ νεύσῃ· χρὴ γὰρ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπιστημόνως καὶ νηφαλέως καὶ ἐγρηγόρως ἑστάναι, ἐκτεταμένην ἔχοντα τὴν ἀκοὴν*

2 *πάντες* w, *ἅπαντες* xYzt, *ἅμα πάντες* y | 2 *τελευταῖον* t | 3 *ἔοικεν* x | 4 *αὐτούς* w | 4 *οἱ* wx, *αἱ* yzt | 5 *δίκη* W | 5 *ναυτολόγων* yt, *αὐτολόγων* z | 6 *καὶ* + yzt | 6 *παρηκολούθη* x | 6 *λόγος καὶ* + ex P Cotelerius | 7 *καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ* + yzt | 7 *τύπον* w | 8 *ὡς* > z | 8 *προρέως* w, *πρωρεὺς* ex P Cotelerius | 8 *τόπον ἐπέχοντος* + yz | 9 *μανδρὶ* w, *μάνδρα* yzt | 10 *ὁμοίωται* x | 10 *ποιμαίνες* w | 11 *συγγένεια* t | 12 *ἱστῶσιν* x | 12. 13 *οὕτω* yzt | 14 *μὴ* yzt | 16 *αὐτὰ* yz | 16 *αἱ* > t | 16 *μητέραις* x | 17. 18 *ὄπιθεν* w | 19 *τὰ* > yzt | 19 *τέκνα ἔχουσαι* wxyz, *τεκναρχοῦσαι* t, *ἐν ἄλλοις τὰ τέκνα ἔχουσαι* margo t | 20 *αἱ* > yzt | 20 *ἱστάσθωσαν* wx, *στηκέτωσαν* yzt | 21 *ἵν'* yzt | 23 *τὸ προσῆκον* wyzt, *τῶν ἰντροίτων* x, *τὸ ἰντρόϊτον* t | 23 *καθέζονται* wx | 23 *δὲ καὶ* + w | 24 *ψηθυρίσῃ* x | 24 *ἢ λαλήσῃ* + w | 25 *νηφαλαίως* w, *νηφαλίως* yz | 26 *ἐγρηγορότως* yzt | 26 *ἐκτεταμένον* x

εἰς τὸν τοῦ κυρίου λόγον. καὶ μετὰ τοῦτο συμφώνως ἅπαντες ἐξαναστάντες καὶ ἐπ' ἀνατολὰς κατανοήσαντες, μετὰ τὴν τῶν κατηχουμένων καὶ τὴν τῶν μετανοούντων ἔξοδον προσευξάσθωσαν τῷ θεῷ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς, ὑπομιμνησκόμενοι καὶ τῆς ἀρχαίας νομῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὰς παραδείσου, ὅθεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἀθετήσας τὴν ἐντολὴν ὄφεως συμβουλίᾳ πεισθείς, ἀπεβλήθη. οἱ δὲ διάκονοι μετὰ τὴν προσευχὴν οἱ μὲν τῇ προσφορᾷ τῆς εὐχαριστίας σχολαζέτωσαν ὑπηρετούμενοι τῷ τοῦ χριστοῦ σώματι μετὰ φόβου, οἱ δὲ τοὺς ὄχλους διασκοπείτωσαν καὶ ἡσυχίαν αὐτοῖς ἐμποιείτωσαν. λεγέτω δὲ ὁ παρεστὼς τῷ ἱερεῖ διάκονος τῷ λαῷ Μή τις κατὰ τινός, μή τις ἐν ὑποκρίσει; εἶτα καὶ ἀσπαζέσθωσαν ἀλλήλους οἱ ἄνδρες καὶ ἀλλήλας αἱ γυναῖκες τὸ ἐν κυρίῳ φίλημα, ἀλλὰ μή τις δολίως, ὡς ὁ Ἰούδας τὸν κύριον φιλήματι παρέδωκεν. καὶ μετὰ τοῦτο προσευχέσθω ὁ διάκονος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας πάσης καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν καὶ ἐκφορίων, * ὑπὲρ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχόντων, ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς καθόλου εἰρήνης. καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἀρχιερεὺς ἐπευχόμενος τῷ λαῷ εἰρήνην εὐλογείτω τοῦτον, ὡς καὶ Μωσῆς ἐνετείλατο τοῖς ἱερεῦσιν εὐλογεῖν τὸν λαὸν τούτοις τοῖς ῥήμασιν Εὐλογήσαι σε κύριος καὶ φυλάξαι σε· * ἐπιφάναι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ καὶ ἐλεήσαι σε· ἐπάραι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ καὶ δῴη σοι εἰρήνην. ἐπευχέσθω οὖν καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ λεγέτω Σῶσον τὸν λαόν σου, κύριε, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἣν ἐκτήσω καὶ περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ χριστοῦ σου καὶ ἐκάλεσας βασίλειον ἱεράτευμα καὶ

4 Psalm 68, 19? | 23 Num 6, 24—26 | 29 Petr α 2, 9

1 εἰς wx, ἐπὶ yzt | 1 συμφώνος y | 2 ἐπὶ z | 2 κατανοήσαντες wxt, ἐπιβλέψαντες yz | 3 μετανούντων t | 5 ὑπομημνησκόμενοι z | 7. 8 συμβουλεία x | 8 πισθὴς w, ἀπειθεὶς z | 10 χριστοῦ wx, κυρίου yzt | 12 ἀρχιερεῖ yzt | 14 αἱ γυναῖκες ἀλλήλας w | 14 τὸ xyzt, τῶι w | 15 φίλιμα w | 15 ὁ > yzt | 16 φιλίματι w | 16 παρέδοκε w, παρέδωκε yzt | 17 ἁπάσης yzt | 18 ἐν αὐτῷ xyzt, ἑαυτοῦ w | 18 μετρῶν z | 18 καὶ + w | 22 μωϋσῆς w | 22 τοῖς > t | 23 καὶ + w | 24 ἐλεήσαι .... 25 καὶ > t | 26 καὶ prius > z | 27 κύριε post σῶσον w, > x

ἔθνος ἅγιον. μετὰ δὲ ταῦτα γινέσθω ἡ θυσία, ἑστῶτος
παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ προσευχομένου ἡσύχως· καὶ ὅταν ἀνε-
νεχθῇ, μεταλαμβανέτω ἑκάστη τάξις καθ' ἑαυτὴν τοῦ
κυριακοῦ σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, * μετὰ αἰ-
δοῦς καὶ εὐλαβείας ὡς βασιλέως προσερχόμενοι σώματι·
καὶ αἱ γυναῖκες κατακεκαλυμμέναι τὴν κεφαλήν, ὡς ἁρμό-
ζει γυναικῶν τάξει, προσερχέσθωσαν. φυλαττέσθωσαν δὲ
αἱ θύραι, μή τις ἄπιστος ἢ ἀμύητος εἰσέλθῃ. | εἰ δέ τις 58
ἀπὸ παροικίας ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ ἐπέλθῃ σύστασιν ἐπικο-
μιζόμενοι, ὁ διάκονος ἐπικρινέτω τὰ κατ' αὐτούς, ἀνακρίνων
εἰ πιστοί, εἰ ἐκκλησιαστικοί, εἰ μὴ ἀπὸ αἱρέσεώς εἰσι με-
μολυσμένοι, καὶ πάλιν εἰ ὕπανδρος ἢ χήρα· καὶ οὕτω
γνοὺς τὰ κατ' αὐτούς, ὡς εἰσὶν ἀληθῶς πιστοὶ καὶ ὁμογνώ-
μονες ἐν τοῖς κυριακοῖς, ἀπαγέτω ἕκαστον εἰς τὸν προσή-
κοντα αὐτῷ τόπον. εἰ δὲ καὶ πρεσβύτερος ἀπὸ παροικίας
ἐπέλθοι, προσδεχέσθω ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων κοινωνικῶς·
εἰ δὲ διάκονος, ὑπὸ τῶν διακόνων· εἰ δὲ καὶ ἐπίσκοπος, σὺν
τῷ ἐπισκόπῳ καθεζέσθω τῆς αὐτῆς ἀξιούμενος ὑπ' αὐτοῦ
τιμῆς. καὶ ἐρωτήσεις αὐτόν, ὦ ἐπίσκοπε, προσλαλῆσαι τῷ
λαῷ λόγους διδακτικούς· ἡ γὰρ τῶν ξένων παράκλησις καὶ
νουθεσία * ὠφελιμωτάτη σφόδρα· οὐδεὶς γὰρ προφήτης, φη-
σί, δεκτὸς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι. ἐπιτρέψεις δὲ αὐτῷ καὶ τὴν
εὐχαριστίαν ἀνοῖσαι· ἐὰν δὲ δι' εὐλάβειαν ὡς σοφὸς τὴν
τιμήν σοι τηρῶν μὴ θέλῃ ἀνενέγκαι, κἂν τὴν εἰς τὸν λαὸν
* εὐλογίαν αὐτὸν ποιήσασθαι καταναγκάσεις. εἰ δὲ ἐν τῷ
καθέζεσθαι ἕτερός τις ἐπέλθοι εὐσχήμων καὶ ἔνδοξος ἐν τῷ
βίῳ, ἢ ξένος ἢ ἐγχώριος, σὺ ὁ ἐπίσκοπος ὁ προσλαλῶν τὸν
περὶ θεοῦ λόγον ἢ ὁ ἀκούων * τοῦ ψάλλοντος ἢ τοῦ ἀναγι-

21 Luc 4, 24

2. 3 προσενεχθὴ w, ἀνέλθη x | 4 ἐν τάξει + yzt | 6 κεκαλυμμέναι w, κατακεκαλυμέναι x | 7 τάξις w | 8 εἰσέλθοι [sic] post ἄπιστος yzt | 9 ἐπεισέλθη w, ἔλθοιεν y, ἔλθοιέν z | 10 ο > t | 11 μὴ xyzt, μὶ w | 11 εἰσὶν x | 12 ὑπὸ ἀνδρὸς w | 12 οὕτως xY | 16 ἀπέλθοι z | 16 κοινωνικὸς t | 17 καὶ > yzt | 17 ἐπίσκπος w | 21 εὐπαράδεκτος καὶ + yzt | 21 ὠφελιμωτάτηι w | 21 γὰρ > w | 21. 22 φησὶν xt, $\overline{\text{φη}}$ w | 22 δ' zt | 23 ἀνύσαι w | 24 θελήσῃ yzt | 24 ἀνενέγκε w | 24 τὴν > wt | 25 τὴν + w | 25 αὐτὸν ante εἰ w | 25 καταναγκάσῃς x | 26 ἐπεισέλθη w, ἐπέλθη x | 28 ὁ > w | 28 ἢ ἀκούων + z in paginae initio

νώσκοντος, μὴ προσωποληπτῶν καταλίπῃς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου, ἵνα διατάξῃ αὐτῷ προεδρίαν, ἀλλὰ μένε ἡσύχιος μὴ διακόπτων σου τὸν λόγον ἢ τὴν ἀκοήν, οἱ δὲ ἀδελφοὶ διὰ τῶν διακόνων παραδεχέσθωσαν αὐτόν. εἰ δὲ τόπος οὐκ ἔστιν, ὁ διάκονος, τὸν μᾶλλον νεώτερον ἐγείρας μετὰ λόγου ἀλλὰ μὴ μετὰ ὀργῆς, ἐκεῖνον καθισάτω· δίκαιον δὲ τοῦτο καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν ὡς φιλάδελφον ποιεῖσθαι· ἐὰν δὲ * ἀνανεύῃ, ἐγείρας αὐτὸν ἀναγκαστῶς, ὀπίσω πάντων στῆσον, ἵνα παιδευθῶσι καὶ οἱ λοιποὶ ἀντιπαραχωρεῖν τοῖς ἐντιμοτέροις. εἰ δὲ πτωχὸς ἰθαγενὴς ἢ ξένος ἐπέλθοι πρεσβύτης ἢ νέος τὴν ἡλικίαν καὶ τόπος οὐχ ὑπάρχοι, καὶ τούτοις τόπον ποιήσει ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτοῦ ὁ διάκονος, ἵνα μὴ πρὸς ἄνθρωπον αὐτοῦ γένηται ἡ προσωπόληψις, ἀλλὰ πρὸς θεὸν ἡ διακονία * εὐάρεστος. τὸ δ' αὐτὸ ποιείτω καὶ ἡ διάκονος ταῖς ἐπερχομέναις γυναιξὶν πτωχαῖς ἤτοι
59 πλουσίαις. | διδάσκων δέ, ὦ ἐπίσκοπε, κέλευε καὶ παραίνει τῷ λαῷ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνδελεχίζειν ὄρθρου καὶ ἑσπέρας ἑκάστης ἡμέρας καὶ μὴ ἀπολείπεσθαι τὸ σύνολον ἀλλὰ συνέρχεσθαι διηνεκῶς, καὶ μὴ τὴν ἐκκλησίαν κολοβοῦν ἑαυτὸν ὑφαιροῦντα, καὶ παρὰ μέλος ποιεῖν τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ· οὐ γὰρ μόνον περὶ ἱερέων ἐρρήθη, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος τῶν λαϊκῶν περὶ ἑαυτοῦ ἀκουέτω λογιζόμενος ὅτι εἴρηται ὑπὸ τοῦ κυρίου ὅτι Ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. μὴ οὖν ἑαυτοὺς ὄντες μέλη * χριστοῦ σκορπίζετε, μὴ συναθροιζόμενοι· χριστὸν κεφαλὴν ἔχοντες κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ συνόντα καὶ συν-

23 Matth 12, 30

1 καταλείπῃς x | 2 margo y γρφ προσεδρία | 6 μετ' yzt | 6 ὠργῆς z | 6 καθισάτο wz | 7 ἀδελφὸν ὡς > yzt | 7. 8 ποιῆσαι t | 8 μὴ + w | 8 ἀναγκάστως ante ἐγείρας w | 9 πεδευθῶσι w, παιδευθῶσιν x | 10 ἢ θαγενῆς wx [η x], ἢ ἐθαγενής yz, ἢ ἀγενὴς t | 10 ἐπέλθῃ x | 11 τῇ ἡλικίᾳ yzt | 11 ὑπάρχει wxyzt | 13 προσωποληψεία Y, "ψία yz | 14 ἢι + w | 14 τῷ δ' αὐτὸ yz, τῷ δ' αὐτῷ t: ἐν ἄλλοις τὸ δ' αὐτὸ margo t | 14 ποιήτω x | 15 γυναιξὶ yzt | 15 ἤτοι wxt, ἢ καὶ yz | 17 τὸν λαὸν w | 18 μήτε yz | 18 ἀπολίπεσθαι t | 19 καὶ > yz | 19 μήτε yzt | 20 ποιοῦντα w | 21 ἐρρέθη yzt | 22 λογιζόμενος y in margine tantum | 23 τοῦ > x | 23 ὅτι > yzt | 23 ἐστι yzt | 24 μέλη ὄντες yz, μέλη ὄντας t | 25 τοῦ + yzt | 25 συναθροιζώμενοι w | 26 ἔχετε yz | 26 ἐπαγγελείαν w | 26 p 90, 1 συνοικοῦντα ὑμῖν wx, κοινωνοῦντα ἡμῖν yzt

οἰκοῦντα ὑμῖν, μὴ ἀμελεῖτε ἑαυτῶν μηδὲ ἀποστερεῖτε τὸν σωτῆρα τῶν οἰκείων μελῶν μηδὲ διαιρεῖτε τὸ σῶμα αὐτοῦ μηδὲ σκορπίζετε τὰ μέλη αὐτοῦ μηδὲ προκρίνετε τοῦ θείου λόγου τὰς βιωτικὰς χρείας, ἀλλ' ἑκάστης ἡμέρας συναθροίζεσθε ὄρθρου καὶ ἑσπέρας ψάλλοντες καὶ προσευχόμενοι ἐν τοῖς κυριακοῖς, ὄρθρου μὲν λέγοντες ψαλμὸν τὸν ξβ', ἑσπέρας δὲ τὸν ρμ'. μάλιστα δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου καὶ ἐν τῇ τοῦ κυρίου ἀναστασίμῳ * τῇ κυριακῇ σπουδαιοτέρως ἀπαντᾶτε, αἶνον ἀναπέμποντες τῷ θεῷ τῷ ποιήσαντι τὰ ὅλα διὰ Ἰησοῦ καὶ αὐτὸν * ἐξαποστείλαντι καὶ συγχωρήσαντι παθεῖν καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσαντι. ἐπεὶ τί ἀπολογήσεται * θεῷ ὁ μὴ συνερχόμενος ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἀκούειν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ σωτηρίου λόγου; ἐν ᾗ καὶ τρεῖς εὐχὰς ἑστῶτες ἐπιτελοῦμεν μνήμης χάριν τοῦ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀναστάντος, ἐν ᾗ προφητῶν ἀναγνώσεις καὶ εὐαγγελίου κηρυκία καὶ θυσίας ἀναφορὰ
καὶ τροφῆς ἱερᾶς δωρεά. | πῶς δὲ οὐ πολέμιος θεοῦ ὁ περὶ 60
τὰ πρόσκαιρα μὲν νύκτα καὶ * ἡμέραν σπουδάζων, τῶν δὲ αἰωνίων ἀμελῶν; καὶ λουτρῶν μὲν καὶ προσκαίρου τροφῆς ἑκάστης * μεταποιούμενος, τῶν δὲ ἀεὶ παραμόνων οὐκ ἐπιστρεφόμενος; πῶς δὲ οὐχὶ καὶ νῦν ἐρεῖ τῷ τοιούτῳ ὁ κύριος Ἐδικαιώθη τὰ ἔθνη ὑπὲρ ὑμᾶς, ὥσπερ καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὀνειδίζων ἔλεγεν Ἐδικαιώθη Σόδομα ἐκ σοῦ; εἰ γὰρ τὰ ἔθνη αὐτῶν ἐξ ὕπνου καθ' ἡμέραν ἀναστάντα τρέχει ἐπὶ τὰ εἴδωλα τοῦ λατρεύειν αὐτοῖς, καὶ πρὸ παντὸς ἔργου καὶ πάσης πράξεως πρῶτον αὐτοῖς προσεύχονται, καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ ἐν ταῖς πανηγύρεσιν αὐτῶν οὐκ ἀποστεροῦσιν ἀλλὰ σχολάζουσιν οὐχ οἱ * τοπικοὶ μόνον

7 Psalm 63 | 7 Psalm 141 | 22. 23 apocrypha

1 μηδὲ xt, μὴ wyz | 2 μηδὲ wxt, μὴ yz | 3 μηδὲ prius wxt, μὴ yz | 8 ἡμέραι + w | 9 σπουδαιοτέρος z | 10 τὰ > x | 10 εἰς ἡμᾶς + yzt | 12 τῷ + yzt | 13 τοῦ σωτηρίου post ἀκούειν yzt | 14 τρὶς t | 15 ἀναστάντος ἡμερῶν yzt | 16 ἀνάγνωσις yzt | 16 κηρυκεία xyz | 17 δωρεὰν w | 18 μεθ' + yzt | 18 ἡμέρα Wx, ἡμέραν wyzt | 19 λουτροῦ w | 20 ἡμέρας + yz | 20 παραμενώντων W, παραμενόντων w | 21 δ' t | 22 ἡμᾶς x | 23 ὀνειδίζων x | 24 ἐξ ὕπνου αὐτῶν yzt | 25 καὶ bis t | 28 ἀποστεροῦσι W, ἀποστεροῦσιν wx, ἀφυστεροῦσιν yzt | 28 ἐγγὺς + yz

ἀλλὰ καὶ οἱ πόρρωθεν οἰκοῦντες, καὶ ἐν τοῖς θεάτροις αὐτῶν ὡς ἐν συναγωγῇ πάντες συνέρχονται· ὁμοίως καὶ οἱ μάτην λεγόμενοι Ἰουδαῖοι καθ' ἕξ ἡμέρας ἀργοῦντες τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ συνίασιν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν, οὐδέποτε παραφίοντες ἢ παραμελοῦντες οὔτε τῆς ἀργίας αὐτῶν οὔτε τῆς συναγωγῆς αὐτῶν, οἱ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου ἐν τῇ ἀπιστίᾳ αὐτῶν κενωθέντες, προσέτι δὲ καὶ ἐξ οὗ ὀνόματος ἑαυτοὺς καλοῦσιν Ἰούδα. Ἰούδας γὰρ ἐξομολόγησις ἑρμηνεύεται, οὗτοι δὲ οὐκ εἰσὶν ἐξομολογούμενοι θεῷ τὸ πάθος τοῦ χριστοῦ, παρανόμως πεποιηκότες, ἵνα μὴ μεταγνόντες σωθῶσιν. εἰ οὖν οἱ μὴ σωζόμενοι ἐν οἷς οὐκ ὠφελοῦνται πυκνάζουσιν, σὺ τί ἂν ἀπολογήσῃ κυρίῳ τῷ θεῷ ὁ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ἀποστρεφόμενος καὶ μηδὲ τὰ ἔθνη μιμούμενος, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀπολείπεσθαι ῥαθυμῶν ἢ ἀποστατῶν ἢ κακοποιῶν; οἷς λέγει ὁ κύριος διὰ τοῦ Ἱερεμίου Τὰ δικαιώματά μου οὐκ ἐφυλάξατε, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν ἐπορεύθητε, παρ' ὀλίγον καὶ ὑπερεβάλλετε αὐτούς· καὶ πάλιν Ἐδικαίωσε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ ἀσυνθέτου Ἰούδα· καὶ ἑξῆς Εἰ ἀλλάξονται ἔθνη θεοὺς αὐτῶν, καὶ οὗτοι οὐκ εἰσὶ θεοί· * ὅτι διέλθετε νήσους * Χετιεὶμ καὶ ἴδετε, καὶ εἰς Κηδὰρ ἀποστείλατε καὶ νοήσατε σφόδρα εἰ γέγονε τοιαῦτα· ὅτι ἐκεῖνα μὲν οὐκ ἀμείβουσι τὰ ἑαυτῶν νόμιμα, ὁ δὲ λαός μου, φησίν, ἠλλάξατο τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἐξ ἧς οὐκ ὠφεληθήσεται. πῶς οὖν ἀπο-

15 Ezech 5, 6. 7 | 17 Ezech 16, 47 | 18 Hierem 3, 11 | 19 Hierem 2, 11 | 20 Hierem 2, 10. 11

2 οἱ super versum x | 5 παραφιέντες yz | 5 αὐτῶν > yz | 7 ἀπιστί αι w litera una erasa | 7 δὴ yzt | 7 ἐξ wx, δι' y, neutrum zt | 8 καλοῦσιν ἑαυτοὺς w | 8 ἐξομολόγησης w | 9 οὐκ εἰσὶν ante θεῷ w | 9 πάθημα yzt | 10 μὴ wx, καὶ yzt | 10 μεταγνώντες wx [ῶ x] | 11 ὀφελούνται w | 12 πυκνάζουσι t, συνεχῶς ἀπαντῶσιν yz [῾σι z] | 12 ἂν > yz | 12 ἀπολογήσει w | 13 ἀποστρεφόμενος wx, ἀπολειπόμενος yzt | 15 οἷς wxt, ἀκούσατε πρὸς τοὺς τοιούτους τί yz | 17 ὑπερεβάλλετε w, ὑπερεβάλετε x, ὑπερβάλλετε yt, ὑπερβάλλεται z | 18 ἐδικαίωσεν x | 19 τοῦ wx, τῆς yzt | 19 ἑξῆς xt, πάλιν wyz | 20 εἰσὶν x | 20 καὶ ἀλλαχοῦ δι' ἑτέρου + yzt | 20 ὅτι wx, διότι t, neutrum yz | 21 εἰς + t | 21 χεττιεὶμ yz | 21 κιδὰρ w | 21. 22 νοήσατε wxt, μάθετε yz | 22 σφόδρα > yz | 22 γέγονεν x | 22. 23 ἀμείβουσιν x | 23 φησίν > yz | 24 πῶς wxt, τί yz

λογήσεταί τις ὀλιγωρήσας ἢ ἐκστὰς τῆς ἐκκλησίας τοῦ
θεοῦ; | *εἰ δέ τις τὴν τοῦ ἔργου τοῦ ἰδίου πρόφασιν ἐπι-* 61
φέρων ὀλιγωρεῖ προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, φ
*γινωσκέτω ὁ τοιοῦτος ὡς αἱ τέχναι τῶν πιστῶν ἐπέργιά εἰσιν, ἔργον δὲ ἡ θεοσέβεια. τὰς οὖν τέχνας ὑμῶν ὡς ἐν παρέργῳ ποιεῖτε εἰς διατροφὴν ὑμῶν, ἔργῳ δὲ τὴν θεοσέβειαν ἀσκεῖτε· ὡς καὶ ὁ κύριος ἔλεγεν Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον· καὶ πάλιν Τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. σπουδάζετε οὖν μηδέποτε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ καταλιπεῖν· εἰ δέ τις ταύτην ὑπερίδοι, εἰς μιαρὸν δὲ ἐθνῶν εἰσέλθοι ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν, ὁ τοιοῦτος τί ἀπολογήσεται τῷ θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως; λόγια θεοῦ ζῶντος καταλιπὼν ζῶντα καὶ ζωοποιοῦντα καὶ δυνάμενα ῥύσασθαι κολάσεως αἰωνίου, καὶ πορευθεὶς εἰς οἶκον δαιμόνων ἢ * συναγωγὴν χριστοκτόνων ἢ ἐκκλησίαν πονηρευομένων, οὐκ ἀκούσας τοῦ εἰπόντος Ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων, καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ εἰσέλθω, * οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος, καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω· καὶ πάλιν Μακάριος ἀνήρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη καὶ ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός. σὺ δέ, καταλιπὼν τῶν πιστῶν τὸ συνάθροισμα, τοῦ θεοῦ τὴν ἐκκλησίαν, τοὺς ἐκείνου νόμους, ἐπιβλέπεις ἐπὶ τὰ σπήλαια τῶν λῃστῶν, ἅγια ἡγούμενος * ἃ ἐκεῖνος βέβηλα ἐπεκάλεσε, καὶ κοινοποιῶν ἃ ἐκεῖνος ἐχώρισεν· καὶ οὐ τοῦτο*

7 Ioh 6, 27 | 9 Ioh 6, 29 | 18 Psalm 26, 4. 5 | 21 Psalm 1, 1. 2

1 *ὀλιγωρίσας* x, *ὀλιγορήσας* y | 3 *ὀλιγορεῖ* xz | 4 *ἐπέργιαι* w | 5 *θεοσέβεια* ... 6 *τὴν* > z | 6 *ποιεῖται* w | 7 *ἀσκητέως* ita iunctum w | 7 *ἐργάζεσθαι* w | 9 *ἔστιν* x | 10 *πιστεύσητε* yzt | 11 *ἐκκλισίαν* w? | 11 *καταλειμπάνην* w, *καταλειπεῖν* x, *καταλείπειν* yz | 12 *ὑπερίδει* w, *ὑπερίδη* x, *ὑπερίδον* z | 12 *μιαρῶν* w, *μιαιρὸν* X | 12 *ἢ εἰς* post *συναγωγὴν* w | 12 *εἰς* alterum wxyt, *εἰ* z | 14 *καταλειπὼν* x | 16 *εἰς* + t | 17 *πονηρευομένον* Z | 19 *καὶ πάλιν* + yz | 22 *καθέδρα* Wz | 25 *καταλειπὼν* xyz [sine accentu z] | 26 *ἐπιβέπεις* y | 27 *ταύτα* + w | 27. 28 *ἐπεκάλεσεν* x, *ἀπεκάλεσε* yt, *ἀπεβάλετε* z | 24 *ἀπεχώρισε* yzt

μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ πομπαῖς Ἑλλήνων συντρέχεις καὶ ἐπὶ τὰ θέατρα ἐπείγῃ, ἐπιθυμήσας εἷς τῶν εἰσπορευομένων ἐκεῖ λογισθῆναι καὶ μετασχεῖν ἀκροαμάτων ἀπρεπῶν, ἵνα μὴ λέγωμεν μυσαρῶν, μὴ ἀκούσας τοῦ Ἱερεμίου λέγοντος Κύριε, οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου αὐτῶν παιζόντων, ἀλλ' εὐλαβούμην ἀπὸ προσώπου χειρός σου· καὶ τοῦ Ἰὼβ φάσκοντος τὰ ὅμοια Εἰ δὲ καὶ μετὰ γελοιαστῶν ἐπορεύθην ποτέ· ἕσταμαι γὰρ ἐν ζυγῷ δικαίῳ. τί δὲ βούλει μετασχεῖν τῶν ἑλληνικῶν λογίων, ὄντων νεκρῶν ἀνθρώπων * ἐξ ἐπινοίας διαβόλου ἀποφανθέντων * νεκροποιὰ καὶ πίστεως ἀνατρεπτικὰ καὶ πρὸς πολυθεΐαν ἀπάγοντα τοὺς προσανέχοντας αὐτοῖς; ὑμεῖς οὖν, * σχολάζοντες τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις, καὶ τῶν βιωτικῶν χρειῶν τούτους ἡγεῖσθε τιμιωτέρους, καί, πλείονα τιμὴν νέμοντες αὐτοῖς, * συντρέχετε εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου, ἣν περιεποιήσατο τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ τοῦ ἠγαπημένου, τοῦ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως. αὕτη γὰρ θυγάτηρ ἐστὶ τοῦ ὑψίστου ἡ ὠδινήσασα ὑμᾶς διὰ τοῦ λόγου τῆς χάριτος καὶ μορφώσασα ἐν ὑμῖν τὸν χριστόν, οὗ μέτοχοι γενόμενοι ἱερὰ μέλη ἐστὲ καὶ ἐκλεκτά, μὴ ἔχοντα σπίλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ὡς ἅγιοι καὶ ἄμωμοι ἐν πίστει τετελειωμένοι ἐστὲ ἐν αὐτῷ
62 κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ὑμᾶς θεοῦ. | φυλάσσεσθε οὖν τοῦ μὴ συσχολάζειν τοῖς ἀπολλυμένοις, ὅ ἐστι συναγωγὴ ἐθνῶν εἰς ἀπάτην καὶ ἀπώλειαν· οὐδεμία γὰρ κοινωνία * θεῷ πρὸς διάβολον· ὁ γὰρ συναθροιζόμενος μετὰ τῶν τὰ τοῦ

4 Hierem 15, 17 | 7 Iob 31, 5. 6 | 15 Act 20, 28 | 16 Coloss 1, 15 | 20 Ephes 5, 27 | 24 Cor β 6, 14

2 ἐπιθυμίσας w | 4 λέγομεν w | 4 μυσ ρῶν W, quae quarta litera fuerit non expedio | 4 Ἰηρεμίου x | 5 μετὰ συνεδρίου wx, ἐν συνεδρίῳ yzt | 5 πεζόντων z | 6 Ιακὼβ W? | 6. 7 φάσκοτος w | 8 ἱστάμην t | 8 δικαίω Wxyzt, δικαίων w | 8 βούλη wt | 9 τῶν > yz | 9 καὶ + yz | 10 ἅτινά εἰσιν + yz | 10 νεκροποιᾶι w | 12 προσέχοντας yz | 12 τοὺς + w | 12 σχολάζοντας w | 13 καὶ > yz | 14 πλεῖον x, πλείωνα y | 14 καὶ + Y | 14. 15 συντρέχεται w | 15 κυρίου xyzt, θεοῦ w | 15 περιεποιήσατω w | 15 τῷ xyzt, τὸ w | 17 αὐτὴ w | 17 ἐστὶν x | 17 ἡ > Yz | 18 fin ἡμῖν xt | 20 σπῆλον w | 20 ῥατίδα z | 21 τελειομένοι z | 22 θεοῦ post εἰκόνα w, > x | 22 φυλάσεσθε w, φυλάσθε Y, φυλάσσεσθαι t | 23 ὃ .... 24 ἐθνῶν wx [ἔστιν x], τουτέστι [τοῦτ' ἔστη z] τῇ τῶν ἐθνῶν συναγωγῇ yz | 24 φωτὶ πρὸς σκότος καὶ + w | 25 γὰρ wxt, οὖν yz | 25 τὰ > z

*διαβόλου φρονούντων εἰς ἐξ αὐτῶν λογισθήσεται καὶ τὸ οὐαὶ κληρονομήσει. φεύγετε δὲ καὶ τὰ ἀπρεπῆ τῶν θεαμάτων, τὰ θέατρά φημι καὶ τὰς ἑλληνικὰς πομπάς, ἐπαοιδάς, κληδόνας, μαντείας, καθαρισμούς, οἰωνισμούς, ὀρνιθοσκοπίας, νεκυομαντείας, ἐπιφωνήσεις· ὅτι γέγραπται Οὐ γάρ ἐστιν οἰωνισμὸς ἐν Ἰακώβ, οὐδὲ μαντεία ἐν Ἰσραήλ· καὶ πάλιν Οἰώνισμα ἁμαρτία ἐστίν· καὶ ἀλλαχοῦ Οὐκ οἰωνιεῖσθε, καὶ κληδόσι καὶ μαντείαις καὶ ἐγγαστριμύθοις οὐκ ἐπακολουθήσετε, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε. διὸ παραινεῖ καὶ ὁ Ἱερεμίας * λέγων Κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν μὴ πορεύεσθε, καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ μὴ φοβεῖσθε. διόπερ χρὴ τὸν πιστὸν φεύγειν τὰς συνόδους τῶν ἀσεβῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ τῶν λοιπῶν αἱρετικῶν, ἵνα μὴ | 63 τῷ συσχολάζειν αὐτοῖς παγίδας λάβωμεν ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς, ὅπως μὴ συναναστρεφόμενοι ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, αἵτινες ἐπὶ τιμῇ τῶν δαιμόνων ἐπιτελοῦνται, κοινωνήσωμεν αὐτοῖς καὶ τῆς ἀσεβείας. φευκτέαι δὲ αὐτῶν καὶ αἱ πανηγύρεις καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ἐπιτελούμενα παίγνια· πιστὸν γὰρ ἐν πανηγύρει οὐ χρὴ παραβάλλειν πλεῖον τοῦ σωμάτιον πρίασθαι καὶ ψυχὴν περιποιήσασθαι * καὶ ἕτερά τινα συνωνήσασθαι τῶν πρὸς σύστασιν ἁρμοζόντων. ἀπέχεσθε οὖν πάσης τῆς τῶν εἰδώλων πομπῆς, φαντασίας, πανηγύρεως,*

5 Num 23, 23 | 7 Reg α 15, 23 | 7 Lev 19, 26 | 10 Hierem 10, 2

1 *τὸ* wxyt, *τοῦ* z | 2 *δὴ* yt, de z me dubitare memini | 4 *κλιδόνας* w | 4 *μαντίας* w | 5 *νεκρομαντείας* C quocum z conferens nihil adnotavi | 5 *οὐκ* yz | 5 *γὰρ* > yz | 7 *ἐστί* yzt | 7 *ἀλαχοῦ* w | 8 *κληδώσι* y | 8 *ἐνγαστριμύθοις* wx | 9 *περιβιώσεται* w, *περιποιήσετε* yzt | 9 *παραινεῖ* > yz | 10 *ὁ* > y | 10 *ἠηρεμίας* x | 10 *ὁμοίως παραινεῖ* + yz | 10 *τοὺς* [sic] z | 11. 12 *διόπερ* wxt, *ὥστε* yz | 14 *τῷ* [*τὸ* x] *συσχολάζειν* xyzt, *συσχολάζοντες* w | 14 *παγίδας* wxt, *κηλίδας* yz | 16 *ἐπιτελοῦνται* post *αἵτινες* w | 16 *ἐπὶ τιμῇ* xyzt, *διατιμὴν* w | 17 *φευκταὶ* Yz, *φευκταίαι* yt [*ἰ* t] | 17 *δ'* yz | 17 *καὶ* alterum wxt, *ἔστωσαν* y, *ἔστωσι* z | 19 *παραβαλεῖν* w | 19 *πλεῖον* .... 20 *καὶ* prius xt, nisi quod *σωματεῖον* x: contra *εἰ μὴ βούλοιτό τι πριᾶσθαι τῶν τῷ σώματι ἀναγκαίων εἰς σκέπην* [*εἰσκέπην* contr z] *ἢ* yz. quae usque ad *ἁρμοζόντων* sequuntur si rei summam spectes eadem in xyzt: sed w in locum verborum 19 *πλεῖον* .... 21 *ἁρμοζόντων* haec substituit: *εἰ μὴ τί πρίασθαι τῶν πρὸς σύστασιν ἁρμοζόντων καὶ ψυχὴν περιποιήσασθαι* | 20 *περιποιήσεσθε* z | 20 *ἢ* + y | 20. 21 *συνωνίσασθαι* x, *συνωνήσασθε* z | 21 *προ* x | 22 *τῆς τῶν* > yz | 22 *εἰδόλων* z

συμποσίων, μονομαχίας, καὶ πάσης * θέας δαιμονικῆς. οἱ δὲ νεώτεροι τῆς ἐκκλησίας, ἐν πάσαις ταῖς χρείαις ἀόκνως λειτουργεῖν σπουδάζετε, * μετὰ πάσης σεμνότητος τοῖς ἔργοις ὑμῶν σχολάζετε, ὅπως ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ ὑμῶν ἦτε ἐπαρκοῦντες καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς πενομένοις, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρεῖν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς, σχολάζοντες τῷ λόγῳ τοῦ εὐαγγελίου, ὅμως καὶ τῶν ἐπεργίων οὐκ ἀμελοῦμεν· οἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐξ ἡμῶν ἁλιεῖς, οἱ δὲ σκηνοποιοί, οἱ δὲ γῆς ἐργάται, πρὸς τὸ μηδέποτε * ἡμᾶς ἀργοὺς εἶναι. λέγει δέ που καὶ ὁ Σολομὼν Ἴσθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρέ, καὶ ζήλωσον εἰδὼς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καὶ γενοῦ ἐκείνου σοφώτερος· ἐκείνῳ γὰρ γεωργίου μὴ ὑπάρχοντος, μηδὲ τὸν ἀναγκάζοντα ἔχων μηδὲ ὑπὸ δεσπότην ὤν, ἑτοιμάζεται θέρους τὴν τροφὴν πολλήν τε ἐν τῷ ἀμητῷ ποιεῖται τὴν παράθεσιν. ἢ πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστὶν τήν τε ἐργασίαν ὡς σεμνὴν ἐμπορεύεται· ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγείαν προσφέρονται, ποθεινὴ δέ ἐστι καὶ ἐπίδοξος, καίπερ οὖσα τῇ ῥώμῃ ἀσθενής *. καὶ ἑξῆς Ἕως πότε, ὀκνηρέ, κατάκεισαι; πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ; ὀλίγον μὲν ὕπνοις, ὀλίγον δὲ κάθησαι, μικρὸν δὲ νυστάζεις, ὀλίγον δὲ ἐναγκαλίζῃ χερσὶν στήθη· εἶτα παραγίνεταί σοι ὥσπερ κακὸς ὁδοιπόρος ἡ πενία, καὶ ἡ ἔνδεια ὥσπερ ἀγαθὸς δρομεύς. ἐὰν δὲ ἄοκνος ᾖς, ἥξει ὥσπερ πηγὴ ὁ ἀμητός σου, καὶ ἡ ἔνδεια ὥσπερ κακὸς ἀνὴρ ἀπαυτομολήσει. καὶ πάλιν Ὁ ἐργαζόμε-

10 Prov 6, 6—8 | 19 Prov 6, 9—11 | 25 Prov 28, 19

1 caput ξγ in Turriano nullum est | 1 πάσης > yz | 1 ἄλλης + yz | 1 σατανικῆς yz | 3 καὶ + yz | 4 σχολάζεται w | 7 τὸν λόγον z | 9 οὖν + yz | 10 εἶν z | 10 δὲ > yz | 10 ἴθι yz | 11 καὶ ... αὐτοῦ > X | 11 ἰδὼν yzt | 12 σοφότερος wx | 12 ἐκείνου w | 13 bis οὐδὲ yzt | 15 ἀμείτῳ w | 15 παρακατάθεσιν w, παράταξιν x | 16 ἐργάτης Wxt, ἐργάτις wyz | 16 ἐστί yzt | 16 δὲ w | 17 ἧς xyzt, εἷς w | 18 ὑγιείαν yz [ιει z] | 18 ποθινὴ x | 18 ἔστιν x | 18 ad ἐπίδοξος margo t: ἐν ἄλλῳ ἐπίδωρος | 19 καίπερ wxyz, ὥσπερ t, sed margo t. ἐν ἄλλοις καίπερ | 19 τὴν σοφίαν τιμήσασα προήχθη + t | 19 ἑξῆς wxt, πάλιν yz | 20 κατάκεισε x, κατάκειται z | 20 δὲ > w | 20 ἐκ Y | 21 initio ὀλίγων z | 21 κάθισαι wxyt | 21. 22 ἐναγκαλίζει w | 22 χεροὶ yzt | 22 στῆθι w | 22 κακὸς wyzt, ἀγαθὸς x | 23 παινία Z

*νος τὴν ἑαυτοῦ γῆν πλησθήσεται ἄρτων· καὶ ἐν ἄλλοις φησὶν Ὁ ἀργὸς περιέλαβε τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ κατέφαγε τὰς σάρκας αὐτοῦ· καὶ ἑξῆς Κρύψας ὀκνηρὸς τὴν χεῖρα αὐτοῦ οὐ δυνήσεται ἀπενεγκεῖν * εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ πάλιν Διὰ ἀργίαν χειρῶν ταπεινωθήσεται ἡ δόκωσις. ἐργάζεσθε οὖν ἐνδελεχῶς· ἀθεράπευτος γάρ ἐστιν * ἀργοῦ μῶμος. εἰ δέ τις μὴ ἐργάζηται, οὗτος παρ' ὑμῖν μηδὲ ἐσθιέτω· ἀργοὺς γὰρ μισεῖ καὶ * κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν· ἀργὸς γὰρ εἶναι οὐκ ὀφείλει οὐδεὶς τῶν * θεῷ προσανεχόντων.*

Γ

*Χήρας δὲ καθιστᾶτε μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, ἵνα τρόπῳ τινὶ τὸ τῆς διγαμίας αὐτῶν ἀνύποπτον βέβαιον ὑμῖν διὰ τῆς ἡλικίας αὐτῶν ὑπάρχῃ. εἰ δὲ νεωτέραν καταστήσετε εἰς τὸ χηρικόν, || καὶ μὴ φέρουσα τὴν ἐν νεότητι χηρείαν γαμηθῇ, ἀπρέπειαν ἐμποιήσει τῇ δόξῃ τοῦ χηρικοῦ καὶ λόγον ὑφέξει τῷ θεῷ, οὐχ ὅτι δευτέρῳ γάμῳ συνήφθη, ἀλλ' ὅτι τὴν ἑαυτῆς ἐπαγγελίαν οὐκ ἐφύλαξε, καταστρηνιάσασα τοῦ χριστοῦ. * διὸ χρὴ μὴ προπετῶς ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγγελίαν, ἀλλὰ μετὰ ἀσφαλείας· κρεῖσσον γάρ ἐστιν αὐτὴν μὴ εὔξασθαι, ἢ εὔξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι. εἰ δέ τις νεωτέρα*

2 Eccl 4, 5 | 3 Prov 19, 24 | 5 Eccl 10, 18 | 6 Thess β 3, 10 | 18 Eccl 5, 4

1 *πλσθήσεται* w | 1 *ἄρτον* z | 1 *ἐν .... φησιν* wxt, *πάλιν ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς* yz | 2 *περιέλαβεν* x | 2 *αὐτοῦ* wxyz, *ἑαυτοῦ* t | 2 *κατέφαγεν* x, *ἔφαγε* yzt | 3 *ἑξῆς* wxt, *πάλιν* yz | 4 *ἀπενέγκε* w | 4 *αὐτὴν* + w | 5 *δι'* yzt | 5 *ἐργάζεσθαι* Z | 6 *ἐστι* w | 6 *ὁ* + yz | 7 *ἐργάζεται* yzt | 7 *μὴ* yzt | 8 *ὁ* + t | 9 *ὀφέλει* z | 9 *τῷ* + w | 9 *τέλος τοῦ β βιβλίου περὶ ἐπισκόπων* subscr w, *περὶ ἐπισκόπων βιβλίον δεύτερον* x

10 Titulus *περὶ χηρῶν βιβλίον τρίτον* wx [γ̄ x], *Βιβλίον γ, ἐν ᾧ περὶ χηρῶν, καὶ ὁποῖαι εἰσὶν ἀληθεῖς καὶ ὄντως χῆραι. ἔχον κεφάλαια κβ* y, *περὶ χηρῶν* t: de z silent adversaria | 10 ξ̄ w | 11 *τὸ* wyt, *τῶ* xz | 11 *ἡμῖν* z | 12 *αὐτῶν* > yzt | 12 *ὑπάρχει* w | 12 *νεοτέραν* z | 12 *καταστήσεται* x, *καταστήσητε* wt | 13 *καὶ* wxt, *ἡ δὲ* yz | 15 *οὐ* Y | 16 *ἐφύλαξεν* x | 16 *καταστρινιάσασα* w | 17 *διότι μετὰ πίστεως καὶ φόβου θεοῦ οὐκ ἦλθε φυλάξαι τὴν ἐπαγγελίαν* + t | 17 *ποιεῖσθαι* wxt, *πληροῦν* yz | 18 *ἐστὶ* y sed super versum post *αὐτὴν*, > z, post *αὐτῇ* suum t | 18 *αὐτὴ* w, *αὐτῇ* t | 18 *μὶ* w?

ὀλίγον χρόνον σὺν τῷ ἀνδρὶ ποιήσασα καὶ ἀποβαλοῦσα αὐτὸν διὰ τελευτῆς ἢ δι' ἀφορμῆς τινος ἑτέρας, καὶ μείνῃ ἐφ' ἑαυτῆς δῶρον ἔχουσα χηρείας, μακαρία εὑρεθήσεται, ὁμοιωθεῖσα τῇ ἐν Σαρεφθοῖς σιδωνίᾳ χήρᾳ, πρὸς ἣν ὁ ἅγιος * προφήτης Ἡλίας ἐξενώθη. ἡ τοιαύτη ἐξομοιωθήσεται Ἄννῃ τῇ θυγατρὶ Φανουὴλ τῇ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ, ἣ οὐκ ἀφίστατο τοῦ ἱεροῦ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν προσμένουσα ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς, οὖσα μὲν ἐτῶν ὀγδοήκοντα *, ζήσασα δὲ μετὰ * ἀνδρὸς ἐκ τῆς παρθενίας αὐτῆς ἔτη ἑπτά, * καὶ τὴν τοῦ χριστοῦ δοξάσασα παρουσίαν ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυρίῳ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλήμ· ἡ * τοιαύτη μαρτύριον λαβοῦσα τιμηθήσεται, κλέος ἔχουσα καὶ ἐπὶ γῆς παρὰ ἀνθρώποις καὶ παρὰ θεῷ ἐν οὐρανοῖς τὸν αἰώνιον ἔπαινον. |

2 αἱ δὲ νεώτεραι χῆραι εἰς χηρικὸν μὲν μὴ ἐντασσέσθωσαν, μήποτε προφάσει τοῦ μὴ δύνασθαι κρατεῖν τῆς ἀκμῆς ἐπὶ δευτερογαμίαν ἐλθοῦσαι ἐν πράγματι * γένωνται, ἐπικουρείσθωσαν δὲ καὶ βοηθείσθωσαν, ἵνα μὴ προφάσει τοῦ λείπεσθαι ἐπὶ δευτερογαμίαν ἐλθοῦσαι ἐν πράγματι ἀπρεπεῖ ἐνσχεθῶσι. καὶ τοῦτο γὰρ εἰδέναι ὀφείλετε, ὅτι μονογαμία μὲν κατὰ νόμον γινομένη δικαία, ὡς ἂν κατὰ γνώμην θεοῦ ὑπάρχουσα, διγαμία δὲ μετὰ ἐπαγγελίαν παράνομον, οὐ διὰ τὴν συνάφειαν ἀλλὰ διὰ τὸ ψεῦδος, τριγαμία δὲ ἀκρασίας σημεῖον, τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν τριγαμίαν προφανὴς πορνεία καὶ ἀσέλγεια ἀναμφίβολος. ὁ γὰρ θεὸς μίαν γυναῖκα ἑνὶ ἀνδρὶ δέδωκεν ἐν τῇ δημιουργίᾳ· ἔσονται γὰρ * οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. νεωτέραις δὲ μετὰ τὴν τοῦ πρώτου τελευτὴν

6 Luc 2, 36. 37 | 26 Gen 2, 24

1 ἀπὸβαλλοῦσα w | 3 χηρίας x | 4 ὠμοιωθεῖσα x | 4 σαραφθοῖς σιδονία yz | 5 τοὺ θεοῦ + yzt | 5 ἐξεναγίθη w, ἐπεξενώθη xyz | 6 ἄννα x | 6 ἀσσὴρ x, ἀσείρ yz | 7. 8 προ\μένουσα z | 8 δεήσεσιν x | 9 τεσσάρων + t | 9 τοῦ + yz | 10 ἔτι w | 10 αὕτη + yz | 11 ἀνθομολογεῖτο wx | 11 πᾶσιν x | 12 προσδοκῶσι yzt | 12 ἱερουσαλήμ wx, ἰσραήλ yzt | 12 οὖν + yz | 13 ἐπὶ γῆς post ἀνθρώποις 14 yzt | 15 εἰς > z in lacuna trium literarum capaci | 15 ἐντασσέσθωσαν w | 17 οὐ καλῶ + yz | 17 γένονται w | 17. 18 ἐπικουρείσθωσαν .... 20 ἐνσχεθῶσι > z | 20 ἐνσχεθῶσιν x | 20 γὰρ wxt, δὲ yz | 22 ὑπάρχουσαν w | 23 συνάφιαν wx | 24 δ' yzt | 26 δέδωκε W | 26 $\overline{φη}$ + w

συγκεχωρήσθω καὶ ὁ δεύτερος, ἵνα μὴ εἰς κρίμα τοῦ δια-
βόλου ἐμπέσωσι καὶ παγίδας πολλὰς καὶ ἐπιθυμίας ἀνοή-
τους καὶ ἐπιζημίους ψυχαῖς, αἵτινες κόλασιν προξενοῦσι
μᾶλλον, ἢ ἄνεσιν. | *αἱ δὲ ἀληθιναὶ χῆραί εἰσιν αἱ μόναν-* 3
*δροι ὑπάρξασαι, * μαρτυρούμεναι ὑπὸ πλειόνων ἐν ἔργοις*
*ἀγαθοῖς, χῆραι τῷ ὄντι, σώφρονες, * ἁγναί, * πισταί, * εὐσε-*
*βεῖς, * τεκνοτροφήσασαι καλῶς καὶ ξενοδοχήσασαι ἀμέμπτως,*
ὧν καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι χρὴ ὡς θεῷ ἀνακειμένων. ἀλλὰ
μὴν καὶ τῶν πενήτων μνημόνευε, ὦ ἐπίσκοπε, καὶ αὐτοῖς
χεῖρα ὀρέγων ἐπικουρίας καὶ πρόνοιαν αὐτῶν ποιούμενος,
*ὡς θεοῦ οἰκονόμος εὐκαίρως * ἑκάστῳ διανέμων τὰ πρό-*
σφορα, χήραις καὶ ὀρφανοῖς καὶ ἀπεριστάτοις καὶ τοῖς ἐν
θλίψει ἐξεταζομένοις. | *τί γὰρ εἴ τινες μή εἰσι χῆραι *,* 4
βοηθείας δὲ χρήζουσι διὰ πενίαν ἢ διὰ νόσον ἢ διὰ τε-
κνοτροφίαν; πάντας σε δεῖ ἐφορᾶν καὶ πάντων ἐπιμελεῖ-
σθαι. οἱ γὰρ τὰ δόματα διδόντες οὐκ αὐτοσχεδίως αὐτὰ
διδόασι ταῖς χήραις, ἀλλὰ συνεισφέρουσιν ἁπλῶς, ἑκούσια
αὐτὰ ὀνομάζοντες, ὅπως σὺ ὁ ἐπιστάμενος τοὺς θλιβομένους
ἀκριβῶς ὡς ἀγαθὸς οἰκονόμος μερίζῃς αὐτοῖς ἐκ τοῦ δόμα-
τος· ὁ γὰρ θεὸς γνωρίζει τὸν δεδωκότα, κἂν ἀπόντος αὐ-
τοῦ ὑπὸ σοῦ τοῖς δεομένοις μερίζηται· καὶ ὃς μὲν ἔχει τὸν
τῆς εὐποιίας μισθόν, σὺ δὲ τὸν τῆς εὐσυνειδήτου οἰκονομίας
μακαρισμόν. λέγε δὲ αὐτοῖς καὶ τίς ἐστιν ὁ δεδωκώς, ἵνα καὶ
ἐξ ὀνόματος ὑπὲρ αὐτοῦ προσεύχωνται. χρὴ γὰρ εὖ ποιεῖν
ἅπαντας ἀνθρώπους, μὴ φυλοκρινοῦντας τοῦτον ὅστις ᾖ ἢ

1 Tim α 6, 9

1 *συγκεχωρείσθω* w, *συνκεχωρείσθω* x | 2 *ἐμπέσωσιν* x | 2. 3 *ἀνοήτους* Wxt, *ἀνονήτους* wyz | 3 *προξενοῦσιν* x | 4 *δὲ* wxt, *οὖν* yz | 5 *αἵ* + yz | 5 *πλείνων* z | 6 *σώφρονάις* w | 6 *καὶ* ter + yz | 7 *αἵ* + yz | 7 *ἀμέμπως* y | 8 *ὧν* xyzt, *ἃς* w in rasura | 8 *ἀνακειμένας* w | 9 *πενί-των* w | 9 *ὦ ἐπίσκοπε μνημόνευε* yzt | 10 *ἐπικουρίαν* w | 11 *τοίνυν* + yz | 11 *διάνεμε* yz | 12 *καὶ ἀπεριστάτοις* > yz | 12 *καὶ* tertium > x | 13 *εἰ* xyzt, *αἵ* w | 13 *μὴ εἰσὶν* x, *αἳ οὐκ εἰσὶν* w | 13 *ἢ χῆραι* + t | 14 *δὲ* > w | 14 *χρίζουσιν* W, *χρίζουσι* w, *χρήζουσιν* x | 14 *νό-σων* x | 15 *πάντων* wyt, *πάντα* x, *πάνιτῶν* z | 17 *διδόασιν* x | 18 *ὁ* > yz | 19 *μερίζεις* w | 19. 20 *δώματος* w | 20 *γνωρίζει* wx, *γινώσκει* yzt | 21 *μερίζεται* w, *μερίζητε* z | 21 *καὶ* > yz | 21 *ὃς* xt, *αὐτὸς* w, *ὁ* yz | 23 *ἐστιν* > yzt | 24 *εὔχονται* w, *προσεύχονται* x, *προσεύχοντε* z | 25 *πάντας* yzt | 25 *φιλοκρινοῦντας* t | 25 *ᾖ* > x

ἐκεῖνον· ὁ γὰρ κύριός φησι Παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· δῆλον δὲ ὡς τῷ χρῄζοντι κατὰ ἀλήθειαν, κἂν φίλος ᾖ κἂν ἐχθρός, κἂν εὐγενὴς κἂν ἀλλότριος, κἂν ἄγαμος κἂν γεγαμηκὼς ὑπάρχῃ. ἐν πάσῃ γὰρ γραφῇ ὁ κύριος περὶ τῶν πενήτων παραινεῖ, λέγων διὰ μὲν Ἡσαΐου Διάθρυπτε ‖ πεινῶντι τὸν ἄρτον σου καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου· * ἐὰν * ἴδῃς γυμνόν, περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει. καὶ διὰ τοῦ Δανιὴλ λέγει τῷ δυνάστῃ Διό, βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοι, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι καὶ τὰς ἀδικίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων· καὶ διὰ Σολομῶνός φησιν Ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι· καὶ διὰ τοῦ Δαβὶδ πάλιν λέγει Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα, ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ κύριος· καὶ πάλιν Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ Σολομῶν φησιν Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν κυρίῳ δανείζει *, κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτοῦ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ· καὶ ἑξῆς Ὃς φράσσει τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ εἰσακοῦσαι τοῦ δεομένου, καὶ αὐτὸς ἐπικαλέσε-
5 ται καὶ οὐκ ἔσται ὁ εἰσακούων αὐτοῦ. | ὑπαρχέτω δὲ πᾶσα χήρα πραεῖα, ἥσυχος, ἐπιεικής, ἀόργητος, ἄκακος, μὴ πολύλαλος, μὴ κραύγασος, μὴ πρόγλωσσος, μὴ κατάλαλος, μὴ λεξίθηρος, μὴ δισσόλογος, μὴ φιλοπράγμων. βλέπουσά τι σκολιὸν ἢ * ἀκούουσα γινόμενον, * ὡς μὴ ἀκούουσα ὑπαρχέτω. καὶ μηδὲν * ἕτερον τῇ χήρᾳ μελέτω εἰ μὴ

1 Luc 6, 30 | 5 Isaj 58, 7 | 9 Dan 4, 24 | 12 Prov 16, 6 | 13 Psalm 41, 2 | 15 Psalm 112, 9 | 17 Prov 19, 17 | 18 Prov 21, 13

1 φησίν x, φησί post δίδου yz | 3 συγγενὴς yzt | 4 ὑπάρχει w et super versum y, > Yz | 4. 5 περὶ τῶν πενήτων > w | 5. 6 πεινόντι wZ [o Z] | 6 τὸν w in rasura | 6 εἴσαγε x | 7 καὶ πάλιν + yz | 7 δὲ + t | 8 οἰκίων w | 8 ὑπερόψη wxt | 8 καὶ διὰ wxt, διὰ δὲ yz | 9 λέγει τῷ δυνάστῃ > Yz | 10 καὶ > yz | 11 πενίτων w | 11. 12 σολομῶντος yz | 12 φησιν > yz | 15 ἔδωκεν x | 16 ὁ > w | 17 φησιν wxt, πάλιν yz | 17 κυρίῳ > yz | 17 δανίζει wyz | 17 θεῷ + yz | 17 κατὰ δὲ wxt, καὶ κατὰ yz | 17 δῶμα w | 18 ἀντάποδωθήσεται w | 18 ἑξῆς wxt, πάλιν yz | 18 φράσει z | 19 τοῦ prius > yzt | 20 ὁ > yt | 21 ἄκακος ἀόργητος yt | 21 ἀόργητος > z | 22 μὴ κραύγασος > yz | 23 μὴ λεξίθηρος > yz | 23 δίλογος yz | 23 φιλοπράγμον w | 24 καὶ + yzt | 24 ἔστω ὡς μὴ βλέπουσα καὶ + yzt | 24 ὡς .... 25 ὑπαρχέτω > w | 25 ὑπαρχέτω καὶ > yz | 25 οὖν + yz

τὸ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῶν διδόντων καὶ ὑπὲρ ὅλης τῆς ἐκκλησίας. ἐπερωτωμένη δέ τι ὑπό τινός, μὴ ῥᾳδίως ἀποκρινέσθω, πλὴν ὅσα περὶ πίστεως καὶ δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰς θεὸν ἐλπίδος, ἀποστέλλουσα τοῖς ἡγουμένοις τοὺς θέλοντας κατηχεῖσθαι τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα. μόνα δὲ ἀνακρινέσθω τὰ περὶ ἀνατροπῆς * πολυθέου πλάνης, ἀποδεικνύουσα τὸν περὶ μοναρχίας * θεοῦ λόγον, περὶ δὲ τῶν ἑξῆς προπετῶς τι μὴ ἀποκρινέσθω, ὅπως μή τι ἀμαθῶς φθεγξαμένη βλασφημίαν προστρίψῃ τῷ λόγῳ. κόκκῳ γὰρ σινάπεως ἐοικέναι τὸν λόγον ὁ κύριος ἐδογμάτισε· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ διάπυρον, ᾧ ἐάν τις ἀπείρως χρήσηται, πικρὸν αὐτὸ εὑρήσει. χρὴ γὰρ ἐν τοῖς μυστικοῖς μὴ προδότην εἶναι, ἀλλ' ἀσφαλῆ· παραινεῖ γὰρ ἡμῖν ὁ κύριος * λέγων Μὴ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. ἀκούσαντες γὰρ οἱ ἄπιστοι τὸν περὶ χριστοῦ λόγον οὐ δεόντως ἀλλ' ἐνδεῶς, καὶ μάλιστα * περὶ ἐνσωματώσεως ἢ τοῦ πάθους αὐτοῦ, μυκτηρίσαντες χλευάσουσι μᾶλλον * ὡς ψευδῆ, ἢ δοξάσουσι, καὶ ἔνοχος * ἔσται τῆς προπετείας ἡ πρεσβῦτις καὶ τῆς βλασφημίας καὶ τὸ οὐαὶ κληρονομήσει. οὐαὶ γάρ, φησί, δι' οὗ τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. | οὐκ ἐπιτρέπομεν οὖν γυναῖκας 6 διδάσκειν ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ μόνον προσεύχεσθαι καὶ τῶν διδασκάλων ἐπακούειν. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησοῦς ὁ χριστὸς ἡμᾶς τοὺς δώδεκα πέμψας μαθητεῦσαι τὸν λαὸν καὶ τὰ ἔθνη, γυναῖκας οὐδαμοῦ ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ κήρυγμα, καίτοι οὐκ ἀπορῶν· συνῆν

10 Matth 13, 31 | 13 Matth 7, 6 | 21 Isaj 52, 5

1 τῷ z | 2 τι > yz | 5 δὲ wxt, οὖν yz | 6 ἀποκρινέσθω yzt | 6 τῆς + w a prima manu, sed ut videtur serius infarctum | 7 τοῦ + w | 8 ἀποκρινομένη w | 10 σινάπεος w, σινήπεως x, συνάπεως yz | 10 ἐδογμάτισεν x | 11 δ' yzt | 11 ἔστιν x | 11 τὸ > yzt | 11. 12 αὐτοῦ z | 12 γὰρ wxt, δὲ yz | 13 παραινεῖ γὰρ ἡμῖν wxt, καθὼς καὶ yz | 13 ἐδίδαξε + yz | 13. 14 βάλετε w, βάλλετε t | 17 ἀλλ' ἐνδεῶς > yz | 17 τὸν + yzt | 18. 19 χλευάσουσιν x | 19 καὶ + yz | 19 ἢ > yz | 19 δοξάσουσιν x | 19 λοιπὸν + yz | 19 ἔστε z | 20 τῆς προπετείας > x | 21 γάρ wxz, δέ yt | 21 φησιν x | 22 γυναῖκες z | 25 ὁ > y | 27 ἀπέστειλε W, ἀπέστειλεν w

γὰρ ἡμῖν ἥ τε μήτηρ τοῦ κυρίου καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, ἔτι δὲ Μαρία ἡ μαγδαλὴνὴ καὶ Μαρία * Ἰακώβου καὶ Μάρθα καὶ Μαρία αἱ ἀδελφαὶ Λαζάρου, καὶ Σαλώμη καὶ ἕτεραί τινες. εἰ γὰρ ἦν ἀναγκαῖον γυναιξὶ διδάσκειν, αὐτὸς ἂν ἐκέλευσε πρῶτος καὶ ταύταις σὺν ἡμῖν κατηχεῖν τὸν λαόν· εἰ γὰρ κεφαλὴ γυναικὸς ὁ ἀνήρ, οὐκ ἔστι δίκαιον τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς κεφαλῆς ἐξάρχειν. γνωριζέτω οὖν ἡ χήρα ὅτι θυσιαστήριόν ἐστι θεοῦ, καὶ καθήσθω ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς, μὴ μετὰ τινὸς προφάσεως ἐν ταῖς τῶν πιστῶν οἰκίαις ἐπὶ τῷ λαμβάνειν εἰσπορευομένη· οὐδέποτε γὰρ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θεοῦ περιτρέχει, ἀλλ' ἐν ἑνὶ τόπῳ καθίδρυται. ὑπαρχέτω οὖν καὶ ἡ παρθένος καὶ ἡ χήρα μὴ περιτροχᾶς ἢ ῥεμβομένη κατὰ τὰς τῶν ἀλλοτρίων οἰκίας· ὅτι αἱ ῥεμβοὶ καὶ ἀναιδεῖς καὶ αἱ τοιαῦται * οὐχ ἡσυχάζουσι * τοὺς πόδας ἐν ἑνὶ τόπῳ διὰ τὸ μὴ χήρας ἀλλὰ πήρας αὐτὰς ὑπάρχειν, ἑτοίμους εἰς τὸ λαμβάνειν, φλυάρους, καταλάλους, μαχοσυμβούλους, ἀναιδεῖς, ἀναισχύντους· αἵτινες τοιαῦται ὑπάρχουσαι οὐκ ἄξιαι τοῦ καλέσαντος τυγχάνουσιν. οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ κοινὸν τῆς συναγωγῆς ἀνάπαυμα ἐν τῇ κυριακῇ καταντῶσιν ὥσπερ οἱ ἐγρηγορότες, ἀλλ' ἢ νυστάζουσιν ἢ φλυαροῦσιν * ἢ αἰτοῦσιν ἢ ἑτέρους αἰχμαλωτίζουσιν, προσάγουσαι τῷ πονηρῷ καὶ οὐκ ἐῶσαι αὐτοὺς νήφειν ἐν κυρίῳ, ἀλλὰ παρασκευάζοντες τοιούτους αὐτοὺς ἐξιέναι οἷοι καὶ εἰσίασιν, διάκενοι, διὰ τὸ μὴ ἀκούειν τῶν ἀναγινωσκόντων ἢ τῶν διδασκόντων τὸν τοῦ κυ-

6 Cor α 11, 3

2 μαγδαλινὴ w | 2 ἡ + yzt | 2 ἰακόβου z | 3 καὶ secundum > t | 4 γυναιξὶν x | 5 ἐκέλευσεν x | 6 γὰρ wxt, δὲ yz | 6 ἔστιν x | 8 ἐστιν x | 8 καθίστω w, καθείσθω x, καθίσθω t | 10 τῷ xyzt, τὸ w | 10 εἰσπορευέτω w | 10 οὐδὲ γάρ ποτε yzt | 11 ἐν > w | 11 ἑνὶ > x | 11. 12 ἵδρυται t

13 περὶ τρο ᾶς erasa litera una w, περιτροχάς x, περιτρέχουσα t, ῥεμβομένη yz | 13 ῥεμβομένη wxt, περιτρέχουσα yz | 13 τῶν > w | 14 αἱ prius > t | 14 αἱ αἱρεμβοι καὶ ἀνεδεὶς καὶ w, > yz | 14 ἀναιδεῖς + yz | 14. 15 ἡσυχάζουσιν xyz | 15 οὐδὲ κατέχουσι + yz | 16 πείρας w | 17 μαχοσυμβόλους x, μάχης συμβούλους y, μαχησυμβούλους z | 18 αἵτινες wxt, αἱ οὖν yz | 18 ἔξιαι z | 20 ἐν τῇ κυριακῇ > x | 20 ἀπαντῶσιν y | 20 ὡς yzt | 21 ἢ μαστροπεύουσιν + yzt | 22 αἰχμαλωτίζουσι yzt | 22 προσάγοντες xt | 22 καὶ > xt | 22 ἐῶντες xt | 23 παρασκευάζουσαι yz | 24 οἷοι xyzt, οἳ w | 24 εἰσίασι yzt | 25 διδασκόντων et ἀναγινωσκόντων locos mutant apud yzt

*ρίου λόγον· περὶ γὰρ τῶν τοιούτων καὶ Ἠσαΐας ὁ προφή-
της λέγει Ἀκοῇ ἀκούσητε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες
βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε, ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ
τούτου καὶ τοῖς ὠσὶν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν. | τὸν αὐτὸν οὖν* 7
*τρόπον καὶ τῶν τοιούτων χηρῶν ἐκλείσθη τὰ ὦτα τῆς καρδίας
εἰς τὸ μὴ καθεζομένας ἔνδον ἐν ταῖς στέγαις αὐτῶν προ-
σλαλεῖν τῷ κυρίῳ, ἀλλὰ περιτρεχούσας ἐν ἐπινοίᾳ πορι-
σμοῦ διὰ τῶν φλυαριῶν τὰ τοῦ ἀντικειμένου ἐπιθυμήματα
πράσσειν. αἱ τοιαῦται οὖν χῆραι οὐ προσήρτηνται τῷ θυ-
σιαστηρίῳ τοῦ χριστοῦ. εἰσὶ γὰρ ἔνιαι χῆραι ἐργασίαν
ἡγούμεναι τὸ πρᾶγμα· καὶ ἐξ ὧν ἀναισχύντως αἰτοῦσιν καὶ
ἀπλήστως λαμβάνουσιν, ἤδη καὶ ὀκνηροτέρους τοὺς πολ-
λοὺς πρὸς τὸ διδόναι κατέστησαν. δέον γὰρ αὐτὰς ἀρκεῖ-
σθαι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς διὰ μετριότητα γνώμης, ἐκ τῶν
ἐναντίων ἐπιτρέχουσαι τοὺς τῶν πλουσίων οἴκους δια-
σείουσιν εὐπορίαν τε χρημάτων ἑαυταῖς ἐπισωρεύουσιν καὶ
ἐπὶ πικροῖς τόκοις δανείζουσι καὶ μόνου τοῦ μαμωνᾶ φρον-
τίζουσιν, ὧν ὁ θεὸς τὸ βαλλάντιον, αἳ τὸ φαγεῖν καὶ* *
*πιεῖν προκρίνουσι πάσης ἀρετῆς λέγουσαι Φάγωμεν καὶ
πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν, αἳ ὡς ἑστῶτα ταῦτα
ἐλογίσαντο καὶ οὐχ ὡς φεύγοντα. ἡ γὰρ ἠσκηκυῖα περὶ
τὸ χρηματολογεῖν ἀντὶ τοῦ θεοῦ λατρεύει τῷ μαμωνᾷ, τοῦτ'
ἔστι δουλεύει τῷ κέρδει, τῷ δὲ θεῷ εὐάρεστος εἶναι οὐ
δύναται οὐδὲ ταῖς λατρείαις αὐτοῦ ὑπήκοος, συνεχῶς οὐ
δυναμένη ἐντυγχάνειν αὐτῷ, ἐπὶ τὸ ἀργυρολογεῖν τὸν νοῦν
καὶ τὴν διάθεσιν ἔχουσα· ἐπείπερ ὅπου ὁ θησαυρός, ἐκεῖ
καὶ ἡ καρδία αὐτῆς. ἐν νῷ γὰρ διαλαμβάνει ποῦ πορευθῇ*

2 Isaj 6, 9. 10 | 19 Isaj 22, 13 = Cor α 15, 32 | 26 Matth 6, 21

1 *γὰρ* > yz | 1 *καὶ* > w | 2 *ἀκούσετε* yt, *ἀκούσατε* z | 2 *βέποντες* y | 3 *βλέψητε* w | 4 *καὶ ... ἤκουσαν* > yzt | 7 *περιτρέχουσαι* wyz | 8 *φλιαριῶν* z, *φλοιαριῶν* t | 8 *ἐνθυμήματα* yz | 9 *πράσσουσιν* y, *πράσσους* z | 9 *προσήρτηντε* x | 10 *εἰσὶν* x | 10 *γὰρ* wxt, *δὲ* yz | 11 *αἰτοῦσι* yzt | 13 *διδῶναι* w | 14 *ἐκκλησιαστικης* Z | 15 *ἐμπεριτρέχουσαι* t, *ἐκπεριτρέχουσαι* yz | 15 *πλησίων* zt | 16 *τε* > yzt | 16 *περισωρεύουσαι* y, *περιπορεύουσαι* z, *ἐπισωρεύουσαι* t | 17 *δανίζουσι* w, *δανείζουσιν* xY | 17 *μαμουνᾶ* z | 18 *βαλάντιον* z | 18 *τὸ* + yzt | 19 *προκρίνουσιν* x | 21 *περὶ* > yz | 23 *ἔστιν* x | 23 *δουλεύει* xyzt, *λατρεύει* w | 23 *εὐαρέστως* w | 24 *οὐ* wxt, *οὖν* yz | 26 *ἔχει* yz

λήμματος χάριν, ἢ ὅτι ἡ δεῖνα ἡ φίλη αὐτῆς ἐπιλέλησται καὶ λόγον τινὰ ταύτῃ προσενεγκεῖν ὀφείλει· ἡ δὲ τοιαῦτα λογιζομένη οὐκέτι τῇ προσευχῇ προσέξει, ἀλλὰ τῇ ἐμπιπτούσῃ ἐννοίᾳ. διὸ κἂν ποτε θελήσῃ προσεύξασθαι ὑπὲρ τινός, οὐκ εἰσακουσθήσεται· οὐ γὰρ ἐξ ὅλης καρδίας προσφέρει κυρίῳ τὴν δέησιν, ἀλλὰ μεμερισμένῃ διανοίᾳ. ἡ δὲ θεῷ βουλομένη προσανέχειν καθημένη ἔνδον φρονεῖ τὰ τοῦ κυρίου, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀκαταπαύστῳ στόματι δέησιν προσφέρουσα εἰλικρινῆ. ὥσπερ οὖν καὶ ἡ σοφωτάτη Ἰουδίθ, μαρτυρουμένη ἐπὶ σωφροσύνῃ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐδέετο τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ, οὕτως οὖν καὶ ἡ ὁμοία αὐτῇ χήρα ἔντευξιν ἀκατάπαυστον ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας προσοίσει τῷ θεῷ, καὶ εἰσακούσεται αὐτῆς διὰ τὸ τὴν διάνοιαν αὐτῆς πρὸς μόνῳ τούτῳ ἠρτῆσθαι καὶ μήτε πρὸς ἀπληστίαν μήτε πρὸς ἐπιθυμίαν πολυδάπανον ἐκκεῖσθαι· ὅ τε ὀφθαλμὸς * αὐτῆς ἁγνὸς καὶ ἡ ἀκοὴ καθαρὰ καὶ αἱ χεῖρες ἀμόλυντοι καὶ οἱ πόδες ἴσοι καὶ τὸ στόμα οὔτε πρὸς λαιμαργίαν οὔτε πρὸς φλυαρίαν ἕτοιμον, ἀλλὰ λαλοῦν μὲν τὰ δέοντα, μεταλαμβάνον δὲ ὧν προσῆκεν διὰ μόνην τὴν σύστασιν. ∞ οὕτως οὖν σεμνὴ καὶ ἀτάραχος ὑπάρχουσα εὐάρεστος ἔσται * θεῷ, καὶ ἅμα τῷ αἰτήσασθαί τι αὐτὴν προφθάσει αὐτὴν ἡ δόσις· ἔτι γάρ σου * λαλοῦντος * ἐρῶ Ἰδοὺ πάρειμι. τοιαύτη δὲ οὖσα ὑπαρχέτω ἀφιλάργυρος, ἄτυφος, μὴ αἰσχροκερδής, μὴ ἄπληστος, μὴ λίχνος, ἀλλ' ἐγκρατής, πραεῖα, ἀτάραχος, εὐλαβής, αἰδήμων, καθημένη ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς ψάλλουσα, προσευχομένη, ἀναγινώσκουσα,

22 Isaj 65, 24 + 58, 9

1 ἐπιλέλησθαι w | 2 προσενεγγεῖν z | 2 ὠφειλει x | 3 προσευχὴ w pr. m. in margine | 3 προσεξη t | 4 θελήσει w | 6 τὴν δέησιν κυρίω yzt | 6. 7 βουλομένη θεῶ x | 9 εἰλικρινήν w | 9 οὖν > yz | 9. 10 ἰουδὴθ yt | 10 σοφροσύνη z | 11 ἐδεῖτο yzt | 12 αὐτῆ Wxyzt, αὐτῆς w | 13 προσείσοι z | 13 τῷ > yzt | 14 μόνον yz | 14 ἠρτεῖσθαι x | 15 ἐκκεῖσθε z | 15. 16 ὀφλμὸς Y, ὀφθαλὶς z | 16 οὖν τῆς + yz | 16 τοιαύτης yz | 16 χεῖραις w | 17 ἴσοι wx, ἥσυχοι yzt | 18 λαλεῖ w | 18 μὲν > w | 19 μεταλαμβάνει w | 19 προσῆκε yzt | 20 οὕτω t | 20 οὖν > t | 20 τῶ + yzt | 21 τῶ xyzt, τὸ w | 21 αὐτήν τι yzt | 22 γὰρ > yz | 22 φησί + yzt | 22 φησιν + x | 22 ἐρεῖ w | 23 δὲ οὖσα wxt, τοίνυν σπουδάζουσα ἐπὶ τούτοις yz | 23 ἔστυφος z

ἀγρυπνοῦσα, νηστεύουσα, θεῷ πάντοτε προσομιλοῦσα ᾠδαῖς καὶ ὕμνοις. ἔριά τε ἐκλαμβάνουσα, ἑτέροις μᾶλλον ἐπιχορηγείτω, ἤπερ αὐτή τινος δεέσθω, μιμνησκομένη τῆς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ μεμαρτυρημένης ὑπὸ τοῦ κυρίου χήρας, ἥτις ἐλθοῦσα ἐν τῷ ἱερῷ ἔβαλεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τὰ δύο λεπτά, ὅπερ ἐστὶ κοδράντης· * καὶ θεασάμενος αὐτὴν ὁ καρδιογνώστης χριστὸς ὁ κύριος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος * εἶπεν Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι αὕτη ἡ χήρα πλεῖον πάντων ἔβαλεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον, ὅτι οἱ πάντες ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐτῶν ἔβαλον, αὕτη δὲ * ὅλον * τὸν βίον ὃν εἶχεν. σεμνὰς οὖν δεῖ εἶναι τὰς χήρας, πειθομένας τοῖς ἐπισκόποις * τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις, ἔτι μὴν καὶ ταῖς διακόνοις, εὐλαβουμένας, ἐντρεπομένας, φοβουμένας, μὴ κατεξουσιαζούσας μηδὲ παρὰ τὴν διαταγήν τι ποιεῖν θελούσας δίχα γνώμης τοῦ διακόνου, οἷον τὸ πρὸς τινὰ ἀπελθοῦσαν ἐπὶ τὸ φαγεῖν παρ' αὐτῷ καὶ πιεῖν, ἢ λαβεῖν τι παρά τινός. εἰ δὲ μὴ κελευσθεῖσα ποιήσει ἕν τι * τούτων, ἐπιτιμάσθω νηστείᾳ ἢ ἀφορισμῷ ὡς προπετής. | τί γὰρ ἐπίσταται ὁποία 8
τις ἐστὶν παρ' ἧς λαμβάνει, ἢ ἐκ ποταπῆς διακονίας παραβάλλει τὴν τροφήν; πότερον ἐξ ἁρπαγῆς ἢ ἑτέρας τινὸς οὐ καλῆς ἀγωγῆς; οὐκ ἐπισταμένη ἡ χήρα ὅτι ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου τούτων δώσει λόγον τῷ θεῷ δεχομένη ἀναξίως θεοῦ. οὔτε γὰρ οἱ ἱερεῖς τοιαύτης ἐκουσιασμὸν δέξονταί ποτε οἷον ἅρπαγος ἢ πόρνης· γέγραπται γὰρ Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ

5 Marc 12, 42—44 | 24 Exod 20, 17

2 ᾠδαῖς .... ἐκλαμβάνουσα > z | 3 μιμνησκομόνη t | 4 μεμαρτυρουμένης x | 5 ἔβαλε W, ἔβαλλεν t | 5 γαζοφυλάκειον wt | 6 ἔστιν x | 6 ἣν + yz | 6 αὐτὴν > yz | 7 χριστὸς xyzt, θεὸς w | 7 εἶσκαλος + t | 7. 8 εἶπε W | 8 ὅτι > yz | 8 πλείων x | 9 γαζοφυλάκειον wt | 9. 10 περισεύματος t | 10 αὐτὴ w | 10 ἐκ τοῦ ὑστερήματος + yzt | 10 αὐτῆς + yzt | 10 εἶχε yzt | 12 καὶ + yzt | 12 ἔτι ... διακόνοις > w | 14 μήτε yzt | 14 διάταξιν w | 15 ἀπελθεῖν yz, ἀπελθούσας t | 16 τὸ wxt, τῷ yz | 16 αὐτ.. W, αὐτῇ w | 16 καὶ πιεῖν [ποιεῖν z] παρ' αὐτῷ yz | 17 δὲ wxt, οὖν yz | 17 ποιήσῃ t, ποιῆσαί yz | 17 ἕν > yz | 17 τῶν εἰρημένων + yz | 17 ἐπιτιμάσθωι w | 18 ἀφοριζέσθω t | 18 τίς w | 18 ἐπίστατε z | 19 ἐστὶ yzt | 19. 20 παραβάλλει wxt, χορηγεῖ yz | 21 οὐκ ἐπισταμένη wx, ἀγνοεῖ τοίνυν yzt | 22 τῷ > yzt | 22 θεοῦ > w | 23 γὰρ wxt, οὖν yz | 23 τοιαύτης > yz, ἐκ τοιαύτης margo y | 23 ἐκουσιασμὸν xyzt, δόσεως w | 23 δέχοντε w | 23 ποτε > W | 24 πόρνου yz | 24 ἐπιθυμίσεις w | 24 τὰ wxt, τι τῶν yz

*πλησίον· καὶ Οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνης κυρίῳ τῷ θεῷ. οὐ δεῖ οὖν δέχεσθαι παρὰ τῶν τοιούτων, οὔτε μὴν παρὰ * ἀφωρισμένων. γινέσθωσαν δὲ αἱ χῆραι ἕτοιμοι πρὸς ὑπακοὴν τῶν ἐντεταλμένων αὐταῖς ὑπὸ τῶν κρειττόνων, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἐπισκόπου ποιείτωσαν ὡς θεοῦ ὑπακούουσαι. ὁ γὰρ ἀπὸ τοιούτου ἐπιρρήτου ἢ ἀποσυναγώγου δεχόμενος καὶ ὑπὲρ τούτου προσευχόμενος, ἐμμένειν τοῖς κακοῖς προαιρουμένου καὶ μὴ θέλοντος μεταμεληθῆναί ποτε, κοινωνεῖ τούτῳ τῇ προσευχῇ καὶ λυπεῖ χριστὸν τὸν τοὺς ἀδίκους ἀποστρεφόμενον, καὶ οἰκοδομεῖ αὐτοὺς διὰ τῆς ἀναξίου δόσεως καὶ συμμολύνεται * αὐτοῖς, μὴ ἀφίων αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν ἐλθεῖν ὥστε προσκλαῦσαι καὶ δεηθῆ-*
9 *ναι τοῦ θεοῦ.* | *περὶ δὲ τοῦ γυναῖκας βαπτίζειν γνωρίζο-*
*μεν ὑμῖν ὅτι κίνδυνος οὐ μικρὸς ταῖς τοῦτο ἐπιχειρούσαις· διὸ οὐ συμβουλεύομεν· ἐπισφαλὲς γάρ, μᾶλλον δὲ παράνομον καὶ ἀσεβές. εἰ γὰρ κεφαλὴ γυναικὸς ὁ ἀνήρ, οὗτος δὲ προχειρίζεται εἰς ἱερωσύνην, οὐ δίκαιον ἀθετῆσαι τὴν δημιουργίαν καὶ καταλιπόντα τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἐλθεῖν σῶμα· γυνὴ γὰρ σῶμα ἀνδρὸς ἐκ πλευρᾶς ὂν καὶ ὑποκείμενον * ἐκείνῳ, ἐξ οὗπερ καὶ διηρέθη εἰς παίδων γένεσιν. αὐτὸς γάρ σου, φησί, * κυριεύσει· ἀρχὴ γὰρ γυναικὸς ὁ ἀνήρ, ἐπειδὴ καὶ κεφαλή. εἰ δὲ ἐν τοῖς προλαβοῦσι διδάσκειν αὐταῖς οὐκ ἐπιτρέπομεν, πῶς ἱερατεῦσαι ταύταις παρὰ φύσιν τις συγχωρήσει; τοῦτο γὰρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀθεότητος τὸ ἀγνόημα θηλείαις θεαῖς ἱερείαις χειροτονεῖν, ἀλλ' οὐ τῆς τοῦ χριστοῦ διατάξεως. εἰ δὲ καὶ ἔδει ὑπὸ τῶν*

1 Deut 23, 19 | 16 Cor α 11, 3 | 21 Gen 3, 16

2 *οὐ ... τοιούτων* > Yz, habet in margine y, sed *οὔτε μὴν* male etiam in margine scripsit | 3 *τῶν* + yz | 3 *ἀφοριсμένων* wxzt | 3 *δὲ* t, *τοίνυν* w, > x, *οὖν* yz | 4 *κριττόνων* w | 5 *ποιήτωσαν* t | 5 *θεῷ* yzt | 9 *ποτε* > Yz | 11 *συμμολύνει* x | 11 *καὶ* + w | 11 *αὐτὸς* w, *αὐτοὺς* x | 11 *ἀφιεὶς* yz | 13. 14 *γνωρίζωμεν* w | 17 *τὴν* > t | 18 *καταλειπόντα* x | 20 *ὑποκειμένη* w, *ὑποκεῖσθαι* y, *ὑποκεῖσθε* z | 20 *χρὴ* + yz | 20. 21 *γέννεσιν* w | 21 *γὰρ* > yz | 21 *φησὶν* x | 21 *ἔσται κεφαλὴ καὶ αὐτός σου* + yz | 21 *γὰρ* alterum wxt, *οὖν* yz | 22 *ὁ* > x | 22 *καὶ* > Y | 22 *προλαβοῦσιν* x | 23 *οὐκ ... ταύταις* > z | 23 *ἐπιτρέπωμεν* w, *ἐπετρέψαμεν* yt | 25 *ἀγνώημα* t | 25 *ἱερείας* yzt | 26 *τοῦ* > yzt | 26 *ἔδει καὶ* w | 26 *τῶν* > yzt .

ἀγρυπνοῦσα, νηστεύουσα, θεῷ πάντοτε προσομιλοῦσα ᾠδαῖς καὶ ὕμνοις. ἔριά τε ἐκλαμβάνουσα, ἑτέροις μᾶλλον ἐπιχορηγείτω, ἤπερ αὐτή τινος δεέσθω, μιμνησκομένη τῆς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ μεμαρτυρημένης ὑπὸ τοῦ κυρίου χήρας, ἥτις ἐλθοῦσα ἐν τῷ ἱερῷ ἔβαλεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τὰ δύο λεπτά, ὅπερ ἐστὶ κοδράντης· * καὶ θεασάμενος αὐτὴν ὁ καρδιογνώστης χριστὸς ὁ κύριος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος * εἶπεν Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι αὕτη ἡ χήρα πλεῖον πάντων ἔβαλεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον, ὅτι οἱ πάντες ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐτῶν ἔβαλον, αὕτη δὲ * ὅλον * τὸν βίον ὃν εἶχεν. σεμνὰς οὖν δεῖ εἶναι τὰς χήρας, πειθομένας τοῖς ἐπισκόποις * τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις, ἔτι μὴν καὶ ταῖς διακόνοις, εὐλαβουμένας, ἐντρεπομένας, φοβουμένας, μὴ κατεξουσιαζούσας μηδὲ παρὰ τὴν διαταγήν τι ποιεῖν θελούσας δίχα γνώμης τοῦ διακόνου, οἷον τὸ πρός τινα ἀπελθοῦσαν ἐπὶ τὸ φαγεῖν παρ' αὐτῷ καὶ πιεῖν, ἢ λαβεῖν τι παρά τινός. εἰ δὲ μὴ κελευσθεῖσα ποιήσει ἕν τι * τούτων, ἐπιτιμάσθω νηστείᾳ ἢ ἀφορισμῷ ὡς προπετής. | τί γὰρ ἐπίσταται ὁποία 8
τις ἐστὶν παρ' ἧς λαμβάνει, ἢ ἐκ ποταπῆς διακονίας παραβάλλει τὴν τροφήν; πότερον ἐξ ἁρπαγῆς ἢ ἑτέρας τινὸς οὐ καλῆς ἀγωγῆς; οὐκ ἐπισταμένη ἡ χήρα ὅτι ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου τούτων δώσει λόγον τῷ θεῷ δεχομένη ἀναξίως θεοῦ. οὔτε γὰρ οἱ ἱερεῖς τοιαύτης ἑκουσιασμὸν δέξονταί ποτε οἷον ἅρπαγος ἢ πόρνης· γέγραπται γὰρ Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ

5 Marc 12, 42—44 | 24 Exod 20, 17

2 ᾠδαῖς .... ἐκλαμβάνουσα > z | 3 μιμνησκομόνη t | 4 μεμαρτυρουμένης x | 5 ἔβαλε W, ἔβαλλεν t | 5 γαζοφυλάκειον wt | 6 ἐστιν x | 6 ἦν + yz | 6 αὐτὴν > yz | 7 χριστὸς xyzt, θεὸς w | 7 εἴσκαλος + t | 7. 8 εἶπε W | 8 ὅτι > yz | 8 πλείων x | 9 γαζοφυλάκειον wt | 9. 10 περισεύματος t | 10 αὐτὴ w | 10 ἐκ τοῦ ὑστερήματος + yzt | 10 αὐτῆς + yzt | 10 εἶχε yzt | 12 καὶ + yzt | 12 ἔτι ... διακόνοις > w | 14 μήτε yzt | 14 διάταξιν w | 15 ἀπελθεῖν yz, ἀπελθούσας t | 16 τὸ wxt, τῷ yz | 16 αὐτ.. W, αὐτῇ w | 16 καὶ πιεῖν [ποιεῖν z] παρ' αὐτῷ yz | 17 δὲ wxt, οὖν yz | 17 ποιήση t, ποιῆσαί yz | 17 ἕν > yz | 17 τῶν εἰρημένων + yz | 17 ἐπιτιμάσθωι w | 18 ἀφοριζέσθω t | 18 τίς w | 18 ἐπίστατε z | 19 ἐστὶ yzt | 19. 20 παραβάλλει wxt, χορηγεῖ yz | 21 οὐκ ἐπισταμένη wx, ἀγνοεῖ τοίνυν yzt | 22 τῷ > yzt | 22 θεοῦ > w | 23 γὰρ wxt, οὖν yz | 23 τοιαύτης > yz, ἐκ τοιαύτης margo y | 23 ἑκουσιασμὸν xyzt, δόσεως w | 23 δέχοντε w | 23 ποτε > W | 24 πόρνου yz | 24 ἐπιθυμίσεις w | 24 τὰ wxt, τι τῶν yz

πλησίον· καὶ Οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνης κυρίῳ τῷ θεῷ. οὐ δεῖ οὖν δέχεσθαι παρὰ τῶν τοιούτων, οὔτε μὴν παρὰ * ἀφωρισμένων. γινέσθωσαν δὲ αἱ χῆραι ἕτοιμοι πρὸς ὑπακοὴν τῶν ἐντεταλμένων αὐταῖς ὑπὸ τῶν κρειττόνων, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἐπισκόπου ποιείτωσαν ὡς θεοῦ ὑπακούουσαι. ὁ γὰρ ἀπὸ τοιούτου ἐπιρρήτου ἢ ἀποσυναγώγου δεχόμενος καὶ ὑπὲρ τούτου προσευχόμενος, ἐμμένειν τοῖς κακοῖς προαιρουμένου καὶ μὴ θέλοντος μεταμεληθῆναί ποτε, κοινωνεῖ τούτῳ τῇ προσευχῇ καὶ λυπεῖ χριστὸν τὸν τοὺς ἀδίκους ἀποστρεφόμενον, καὶ οἰκοδομεῖ αὐτοὺς διὰ τῆς ἀναξίου δόσεως καὶ συμμολύνεται * αὐτοῖς, μὴ ἀφίων αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν ἐλθεῖν ὥστε προσκλαῦσαι καὶ δεηθῆ-
9 ναι τοῦ θεοῦ. | περὶ δὲ τοῦ γυναῖκας βαπτίζειν γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι κίνδυνος οὐ μικρὸς ταῖς τοῦτο ἐπιχειρούσαις· διὸ οὐ συμβουλεύομεν· ἐπισφαλὲς γάρ, μᾶλλον δὲ παράνομον καὶ ἀσεβές. εἰ γὰρ κεφαλὴ γυναικὸς ὁ ἀνήρ, οὗτος δὲ προχειρίζεται εἰς ἱερωσύνην, οὐ δίκαιον ἀθετῆσαι τὴν δημιουργίαν καὶ καταλιπόντα τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἐλθεῖν σῶμα· γυνὴ γὰρ σῶμα ἀνδρὸς ἐκ πλευρᾶς ὂν καὶ ὑποκείμενον * ἐκείνῳ, ἐξ οὗπερ καὶ διῃρέθη εἰς παίδων γένεσιν. αὐτὸς γάρ σου, φησί, * κυριεύσει· ἀρχὴ γὰρ γυναικὸς ὁ ἀνήρ, ἐπειδὴ καὶ κεφαλή. εἰ δὲ ἐν τοῖς προλαβοῦσι διδάσκειν αὐταῖς οὐκ ἐπιτρέπομεν, πῶς ἱερατεῦσαι ταύταις παρὰ φύσιν τις συγχωρήσει; τοῦτο γὰρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀθεότητος τὸ ἀγνόημα θηλείαις θεαῖς ἱερείαις χειροτονεῖν, ἀλλ' οὐ τῆς τοῦ χριστοῦ διατάξεως. εἰ δὲ καὶ ἔδει ὑπὸ τῶν

1 Deut 23, 19 | 16 Cor α 11, 3 | 21 Gen 3, 16

2 οὐ ... τοιούτων > Yz, habet in margine y, sed οὔτε μὴν male etiam in margine scripsit | 3 τῶν + yz | 3 ἀφορισμένων wxzt | 3 δὲ t, τοίνυν w, > x, οὖν yz | 4 κριττόνων w | 5 ποιήτωσαν t | 5 θεῷ yzt | 9 ποτε > Yz | 11 συμμολύνει x | 11 καὶ + w | 11 αὐτὸς w, αὐτοὺς x | 11 ἀφιεὶς yz | 13. 14 γνωρίζωμεν w | 17 τὴν > t | 18 καταλειπόντα x | 20 ὑποκειμένη w, ὑποκεῖσθαι y, ὑποκεῖσθε z | 20 χρὴ + yz | 20. 21 γέννεσιν w | 21 γὰρ > yz | 21 φησὶν x | 21 ἔσται κεφαλὴ καὶ αὐτός σου + yz | 21 γὰρ alterum wxt, οὖν yz | 22 ὁ > x | 22 καὶ > Y | 22 προλαβοῦσιν x | 23 οὐκ ... ταύταις > z | 23 ἐπιτρέπωμεν w, ἐπετρέψαμεν yt | 25 ἀγνώημα t | 25 ἱερείας yzt | 26 τοῦ > yzt | 26 ἔδει καὶ w | 26 τῶν > yzt .

γυναικῶν βαπτίζεσθαι, πάντως ἂν καὶ ὁ κύριος ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς ἐβαπτίζετο καὶ οὐχ ὑπὸ Ἰωάννου, ἢ καὶ ἡμᾶς ἀποστέλλων ἐπὶ τὸ βαπτίζειν συναπέστειλεν ἂν * ἡμῖν καὶ γυναῖκας ἐπὶ τούτῳ· νῦν δὲ οὐδαμοῦ οὔτε προσέταξεν οὔτε ἐγγράφως παρέδωκεν, εἰδὼς καὶ τὴν ἀκολουθίαν τῆς φύσεως καὶ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ πράγματος, ὡς καὶ τῆς φύσεως
δημιουργὸς καὶ τῆς διατάξεως νομοθέτης. | ἀλλ' οὔτε λαϊ- 10
κοῖς ἐπιτρέπομεν ποιεῖν τι τῶν ἱερατικῶν ἔργων, οἷον * θυσίαν ἢ βάπτισμα ἢ χειροθεσίαν ἢ εὐλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην. οὐχ ἑαυτῷ γάρ τις λαμβάνει τὴν τιμήν, ἀλλὰ * καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ· διὰ γὰρ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου δίδοται ἡ τοιαύτη ἀξία. ὁ δὲ μὴ ἐγχειρισθεὶς ταύτην, ἀλλ' ἁρπάσας αὐτὴν ἑαυτῷ, τὴν τιμωρίαν ὑποστήσεται τοῦ Ὀζίου. | ἀλλ' οὔτε τοῖς λοιποῖς κλη- 11
ρικοῖς ἐπιτρέπομεν βαπτίζειν, οἷον ἀναγνώσταις ἢ ψάλταις ἢ πυλωροῖς ἢ ὑπηρέταις, * ἢ μόνοις ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις, ἐξυπηρετουμένων αὐτοῖς τῶν διακόνων. οἱ δὲ τολμῶντες τοῦτο τῶν Κορειτῶν ὑποίσουσι τὴν δίκην. οὐκ ἐπιτρέπομεν οὖν πρεσβυτέροις χειροτονεῖν διακόνους ἢ διακονίσσας ἢ ἀναγνώστας ἢ ὑπηρέτας ἢ ᾠδοὺς ἢ πυλωρούς, ἀλλὰ μόνοις τοῖς ἐπισκόποις· αὕτη γάρ ἐστι τάξις ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἁρμονία. | περὶ δὲ φθόνου καὶ ζήλου ἢ 12
καταλαλιᾶς ἢ ἔριδος ἢ φιλονεικίας προείρηται ὑμῖν ὅτι ταῦτα χριστιανοῦ ἀλλότρια, καὶ μάλιστα * χηρῶν. ἐπειδὴ * ὁ ἐνεργῶν διάβολος πολύτροπος καὶ ποικίλος ὑπάρχων εἰς τὰς μὴ χήρας ἐμπομπεύει, ὡς καὶ ποτὲ εἰς τὸν Κάιν· ἔνιαι γὰρ λέγουσιν εἶναι χῆραι, τὰ δὲ τῆς χηρείας ἄξια παραγγέλματα οὐ ποιοῦσιν, ὡς οὐδὲ ὁ Κάιν τὰ ἀδελφικὰ δικαιώματα· ἀγνοοῦσι γὰρ ὡς οὐ τὸ ὄνομα τῆς χηρείας εἰς

2 οὐχι x | 3 τῷ x | 3 συναπόστειλεν z | 3 καὶ + z | 4 τοῦτο yz | 4 προσέταξε W | 5 παρέδωκε W | 6 τὴν > W | 7 τάξεως w | 7. 8 λαϊκὸς z | 8 ἢ + x | 10 ἀλλ' w | 10 ὁ + wt | 13 ἀλλὰ x | 14 τοῦ ὀζίου [Οζία t] ὑποστήσεται yzt | 14 γλοιποῖς z | 16 ἀλλ' + yz | 18 κοριτῶν xyzt | 19 οὐκ .... πρεσβυτέροις] οὔτε μὴν πρεσβύτερον ἐπιτρέπομεν yz | 19 οὖν wx, δὲ t | 20 διακονίσας z | 21 ἐστιν x | 22 καὶ alterum wx, ἢ yzt | 23 ἀπεῖρηται w | 24 χριστιανῶν w, χριστιανοῖς yz | 24 ἐπὶ + yzt | 25 δὲ + yzt | 25 πολυποίκιλος w | 26 ἐκπομπεύει w | 26 καὶ > w | 27 ἔνιαι γὰρ λέγουσιν xyzt, αἱ δὲ λέγουσαι w | 27 δὲ > w | 28 οὐδ' t | 29 δικώματα W | 29 ἀγνωοῦσι w, ἀγνοοῦσιν xyz | 29 γὰρ > yz

βασιλείαν αὐτὰς εἰσάξει, ἀλλ' ἡ ἀληθὴς πίστις *· εἰ δέ
τις τὸ μὲν ὄνομα τῆς χηρείας κέκτηται, ἐπιτελεῖ δὲ τὰ
* τοῦ ἀντικειμένου * ἐπιτηδεύματα, ἡ μὲν χηρεία αὐ-
τῆς οὐ λογισθήσεται, ἐξωσθεῖσα δὲ τῆς βασιλείας αἰωνίᾳ
κολάσει παραδοθήσεται. ἀκούομεν γάρ τινας χήρας ζηλο-
τύπους *, φθονεράς, διαβόλους, βασκαινούσας ταῖς ἑτέρων
ἀνέσεσιν· αἱ δὲ τοιαῦται οὐκ εἰσὶ τοῦ χριστοῦ οὐδὲ τῆς
ἐκείνου διδασκαλίας μαθήτριαι. δέον γὰρ αὐτάς, ἐνδυθεί-
σης αὐτῶν συγχήρας ὑπό τινος ἢ λαβούσης ἀργύρια ἢ τρο-
φὴν ἢ πόμα ἢ ὑπόδεσιν, θεασαμένας τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν
13 ἀναψύξασαν εἰπεῖν | Εὐλογητὸς * ὁ θεὸς ὁ ἀναψύξας μου τὴν
συγχήραν. εὐλόγησον, κύριε, καὶ δόξασον τὸν διακονήσαντα
αὐτῇ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀναβαίη ἐν ἀληθείᾳ πρὸς σέ καὶ
μνησθήσῃ αὐτοῦ εἰς ἀγαθὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς αὐτοῦ.
καὶ τὸν ἐπίσκοπόν μου τὸν καλῶς σοι λειτουργήσαντα καὶ
διδάξαντα εὔκαιρον ἐλεημοσύνην γυμνῇ οὔσῃ τῇ συγχήρᾳ
μου γενέσθαι, προσθείης αὐτῷ δόξαν καὶ δώῃς αὐτῷ στέ-
φανον καυχήσεως ἐν ἡμέρᾳ ἀποκαλύψεως ἐπισκοπῆς σου.
ὁμοίως καὶ ἡ λαβοῦσα χήρα τὸ ἔλεος συμπροσευχέσθω τῷ δι-
14 δόντι αὐτῇ τὴν διακονίαν. | ἡ μὲν εὐποιοῦσα, ἀποκρυψάτω
τὸ οἰκεῖον ὄνομα ὡς σοφή, μὴ σαλπίζουσα ἔμπροσθεν αὐτῆς,
ἵνα γένηται ἡ ἐλεημοσύνη ἐν κρυπτῷ πρὸς * θεόν· καθὼς
φησιν ὁ κύριος ὅτι Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώ-
τω ἡ ἀριστερά σου * τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου
ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ. καὶ ἡ χήρα προσευχέσθω

23 Matth 6, 3. 4

1 καὶ τὰ θεῖα [ὅσια t] ἔργα + yzt | 2 ἐπιτελεῖ δὲ > yzt | 3 δὲ + yzt | 3 ἐπιτελεῖ + yzt | 3 ἡ wyzt, εἰ x | 3. 4 αὐτῇ x | 4 ἐξωσθῆσα w | 6 ὄντας + w | 7 τοιαῦτε z | 7 εἰσὶν x | 7 τῆς wxyzt, τ.. W | 8. 9 ἐνδϋθήσεις w | 9 αὐτῶν yzt, τῆς w, αὐτῶν τῆς x | 9 συνχήρας yz | 9 ἀργύριον xyz | 10 πώμα w | 10 ὑπόδησιν w | 11 εἰπεῖν a correctore in y eodem loco quo wxt, a prima manu post θεός, neutro loco z | 11 εἶ + yzt | 11 μου > t | 12 συνχήραν yz | 13 καὶ τὸ xt, τὸ γὰρ w, τὸ yz | 13 ἀναβαίνει w, ἀναβῆναι t | 13 ἐν ἀληθείᾳ > Yz | 13 καὶ alterum > yz | 14 μνησθήσει W, μνησθήτι w, μνήσθητι yz 14 αὐτοῦ alterum wxt, σου yz | 15 σοι λειτουργήσαντα καὶ > yz | 16 εὔκερον Y | 16 συγχήρωι w | 17 αὐτῷ ... δώῃς > yz | 17 δώσῃς t | 19 προσευχέσθω t | 20 μέντοι yzt | 20 ἀπεκρυψατω x | 22 ἐν κρυπτῷ post θεὸν yzt | 22 τὸν + yzt | 23 ἐλεησύνην w | 24 τὸ + x

ὑπὲρ τοῦ δεδωκότος, ὅστις ποτ' ἂν ᾖ, ἅγιον θυσιαστήριον θεοῦ ὑπάρχουσα, καὶ ὁ πατὴρ ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει τῷ εὐποιήσαντι ἐν τῷ φανερῷ. ἀλλ' αἱ μὴ κατ' ἐντολὴν θεοῦ ζῆν θέλουσαι χῆραι φροντίζουσι φιλοπευστεῖν τίς ἡ διακονησαμένη καὶ τίνες αἱ λαβοῦσαι, καὶ μαθοῦσα ἐπιμέμφεται τῇ διακονησαμένῃ λέγουσα ὅτι οὐκ ᾔδεις, ὅτι ἐγώ σοι μᾶλλον ἐγγυτέρα παρ' ἐκείνην ὑπῆρχον καὶ μᾶλλον παρ' ἐκείνην θλιβομένη; τί οὖν προετίμησας ἐκείνην ἐμοῦ; ταῦτα δὲ λέγει ἄφρων ὑπάρχουσα, οὐ νοοῦσα ὅτι οὐκ ἀνθρώπου γέγονεν τοῦτο θέλημα, ἀλλὰ θεοῦ πρόσταγμα. εἰ γὰρ μαρτυρεῖ αὕτη, ὅτι ἐγγυτέρω ὑπῆρχε καὶ ἐν πλείονι ἐνδείᾳ ἐξητάζετο καὶ μᾶλλον αὐτὴ γυμνὴ ἢ ἐκείνη, ὀφείλει νοεῖν τὸν διαταξάμενον καὶ ἀποσιγήσασα καὶ μὴ μεμψαμένη τὴν διακονήσασαν εἰσελθοῦσα εἰς οἶκον ἑαυτῆς καὶ ἐπὶ πρόσωπον ἑαυτὴν βαλοῦσα ἱκετεῦσαι * θεὸν ἀφεθῆναι αὐτῇ τὸ πλημμέλημα. ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο τῇ εὐποιούσῃ μὴ τραγῳδεῖν τὴν εὐποιΐαν, ἡ δὲ ἐμέμφετο ὅτι μὴ ἐκήρυξεν ἑαυτῆς τὸ ὄνομα, ἵνα καὶ αὐτὴ μαθοῦσα δράμῃ εἰς τὸ λαβεῖν· καὶ οὐ μόνον ἐμέμφετο ἀλλά γε καὶ κατηρᾶτο αὐτῇ ἐπιλαθομένη τοῦ εἰπόντος Ὁ εὐλογῶν σε εὐλόγηται καὶ ὁ καταρώμενός σε κεκατήραται. λέγει δὲ ὁ κύριος Ὅταν εἰσέρχησθε εἰς οἶκον *, λέγετε Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτόν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἄξιος, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἀναστρέψει.
| εἰ οὖν ἡ εἰρήνη ἐπὶ τοὺς πέμψαντας αὐτὴν ἐπ' ἐκείνους 15
πάλιν ἐπιστρέφει ἐπὶ τοὺς προηκαμένους αὐτὴν διὰ τὸ μὴ

20 Num 24, 9 | 21 Luc 10, 5. 6

1 ποτ' > w | 1 ᾖ xyzt, εἰ w | 2 θεοῦ wxyz, χριστοῦ t | 3 εὖ ποιοῦντι t | 4 ζεῖν x | 4 φροντίζουσιν x | 4 πολυπευστεῖν yzt | 6 ὅτι > yzt 6 εἴδεις wZ, ἴδῃς t | 7 ἐγγύτερον w, ἐγγυτέρα ante ὑπῆρχον yz | 7 ἐγγυτέρα ... μᾶλλον > t | 8 τί wxyz, ὅτι t | 8 ἐμοῦ yzt, ὑπὲρ ἐμὲ w, πρὸ ἐμοῦ x | 9 δὲ > x | 10 γέγονε w | 10 γέγονεν post θέλημα yzt | 11 ἐγγυτέρως w | 11 ὑπῆρχεν x | 12 ἐξετάζετω w | 12 αὕτη yz | 13 ἀποσιγήσαντα w | 13 μὴ w | 13 πεμψαμένο W, πεμψαμένον w | 15 βαλλοῦσα w | 15 τὸν + t | 17 ἐκήρεξεν w | 17 αὐτῆς yzt | 18 καὶ prius > x | 18 αὕτη x | 18 δράμει x | 19 αὐτῆς w | 20 εὐλόγητε x | 21 καὶ κατήραται x | 21 εἰσέρχεισθε w | 22 οἰκίαν yz | 22 τινὸς + yz | 22 λέγεται w | 22 ἡ xyzt, εἰ w | 24 ἡ xyzt, εἰ w | 24 ἐπιστρέψει yzt | 25 ἡ > z | 25 ἐπὶ .... ἐκείνους > yz | 26 προήγκαμένους w, προσηκαμένους x

εὑρεῖν ἀξίους αὐτῆς, πολλῷ μᾶλλον ἡ κατάρα ἐπιστρέψει εἰς κεφαλὴν τοῦ ἀδίκως αὐτὴν ἐκπέμψαντος, ὡς οὐκ ἀξίου ὄντος τοῦ λαβεῖν αὐτὴν ἐκείνου πρὸς ὅνπερ ἐξαπεστάλη. πᾶς γὰρ ὁ μάτην λοιδορῶν ἑαυτὸν ἀρᾶται, καθά φησιν ὁ Σολομὼν Ὥσπερ ὄρνεα πέτονται καὶ στρουθοί, οὕτως ἀρὰ ματαία οὐκ ἐπελεύσεται ἐπ' οὐδενί· καὶ πάλιν λέγει Οἱ δὲ ἐκφέροντες λοιδορίας ἀφρονέστατοί εἰσιν. ὥσπερ δὲ ἡ μέλισσα ἐν τῇ δυνάμει αὐτῆς ἀσθενὴς οὖσα, ἐπὰν πλήξῃ τινά, τὸ κέντρον ἀποβάλλει καὶ γίνεται στεῖρα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὑμεῖς ὃ ἐὰν ποιήσητε ἄδικον ἐφ' ἑτέρους, τοῦτο εἰς ἑαυτοὺς ἐνεργήσετε. Λάκκον γὰρ ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν * καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο. καὶ πάλιν Ὁ ὀρύσσων βόθρον * εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖται. οὐκοῦν ὁ φεύγων κατάραν ἕτερον μὴ καταράσθω· ὃ γὰρ μισεῖς σοὶ γενέσθαι, οὐδὲ ἄλλῳ * ποιήσεις. διὸ νουθετεῖτε τὰς ἀπειθεῖς, ἐπιπλήσσετε ταῖς ἀναισχύντοις, παρακαλεῖτε τὰς ὀλιγοψύχους, ἰσχυροποιεῖτε τὰς ἀσθενούσας, ἐπαινεῖτε τὰς ἐν ὁσιότητι ὁδευούσας. εὐλογείτωσαν μᾶλλον καὶ μὴ λοιδορείτωσαν, εἰρηνοποιείτωσαν καὶ μὴ πόλεμον ἐμποιείτωσαν. μήτε οὖν ἐπίσκοπος μήτε πρεσβύτερος μήτε διάκονος μήτε ἄλλος τις ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ λοιδορίᾳ τὴν γλῶσσαν μολυνέτω, ἵνα μὴ ἀντὶ εὐλογίας κατάραν κληρονομήσῃ. ἔστω δὲ σπουδὴ καὶ ἐπιμέλεια τῷ ἐπισκόπῳ, ὅπως μηδὲ λαϊκὸς κατάραν ἐκφέρῃ· περὶ πάντων γὰρ αὐτῷ μέλλειν ὀφείλει, περὶ κληρικῶν, * περὶ παρθένων, περὶ χηρῶν, * περὶ λαϊκῶν. διὰ τοῦτο, ὦ ἐπίσκοπε, τοὺς συνεργούς σου τῆς

5 Prov 26, 2 | 6 Prov 10, 18 | 11 Psalm 7, 16 | 13 Prov 26, 27 | 14 apocr

1 ἑαυτῆς x, αὐτοὺς w | 1 πολλὸ t | 1 ἐπιστρέψη x | 3 τοῦ > yzt | 3 ἀπεστάλη w | 4 λοιδωρῶν x | 5 πέτανται w | 6 ἐπ' > x | 6 λέγει > yz | 7 δὲ alterum wxt, οὖν yz | 9 στερά w | 10 ὃ > w | 10 ποιήσηται w | 10 ἐφ' wx, εἰς yzt | 11 ἐνεργήσεται wy, ἐνεργήσατε z | 11 ὤρυξεν x | 11. 12 ἀνέσκαψε w | 12 αὐτὸν + yzt | 12 ἠργάσατο w | 13 πάλιν wxt, ὁ σολομῶν yz | 13 τῷ πλησίον αὐτοῦ + yzt | 13 αὐτῷ w | 13 ἐμπεσεῖται εἰς αὐτὸν yzt | 14. 15 γενέσθαι σοι w | 15 μηδὲ σοὶ ἄλλο ποιήσῃς w | 15 σὺ + t | 15 νουθετεῖται w | 16 ἐπιπλήσεται w | 16 παρακαλεῖται w | 16. 17 ὀλιγοψυχούσας x | 17 ἰσχυρὰς ποιεῖτε w | 18 ὁσιώτητι w | 18. 19 λοιδωρείτωσαν w | 21 λοιδωρία w | 23 ἐπισκώπω y | 24 ἐκφέρει z, corr? | 24 μέλειν yz | 25 καὶ + x | 25 καὶ + x

ζωῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐργάτας διακόνους εὐαρέστους τῷ θεῷ προχειρίζου, οὓς ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ δοκιμάζεις ἀξίους εἶναι καὶ εἰς τὰς τῆς διακονίας χρείας εὐσκύλτους. προχείρισαι δὲ καὶ διακόνισσαν πιστὴν καὶ ἁγίαν εἰς τὰς τῶν γυναικῶν ὑπηρεσίας. ἔστι γὰρ ὁπόταν ἐν τισὶν οἰκίαις ἄνδρα διάκονον γυναιξὶν οὐ δύνασαι πέμπειν διὰ τοὺς ἀπίστους· ἀποστέλλεις οὖν γυναῖκα διακόνισσαν διὰ τὰς τῶν φαύλων διανοίας. καὶ γὰρ εἰς πολλὰς χρείας γυναικὸς χρῄζομεν διακόνου. καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῷ φωτίζεσθαι γυναῖκας ὁ διάκονος χρίσει μὲν μόνον τὸ μέτωπον αὐτῶν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ καὶ μετ' αὐτὸν ἡ διάκονος ἀλείψει αὐτάς· οὐ γὰρ ἀνάγκη τὰς γυναῖκας ὑπὸ ἀνδρῶν κατοπτεύεσθαι, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ χειροθεσίᾳ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς χρίσει ὁ ἐπίσκοπος, ὃν τρόπον * οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς τὸ πρότερον ἐχρίοντο· οὐχ ὅτι καὶ οἱ νῦν βαπτιζόμενοι ἱερεῖς χειροτονοῦνται, ἀλλ' ὡς ἀπὸ τοῦ χριστοῦ χριστιανοί *, βασίλειον ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον, ἐκκλησία θεοῦ, στύλος καὶ ἑδραίωμα τοῦ νυμφῶνος, οἱ ποτὲ οὐ λαός, νῦν δὲ ἠγαπημένος καὶ ἐκλεκτός *. | σὺ 16
οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, ἐκείνῳ τῷ τύπῳ χρίσεις τὴν κεφαλὴν τῶν βαπτιζομένων εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ εἰς τύπον τοῦ πνευματικοῦ βαπτίσματος· ἔπειτα ἢ σὺ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ὑπὸ σὲ πρεσβύτερος τὴν ἱερὰν ἐπ' αὐτοῖς εἰπὼν καὶ ἐπονομάσας ἐπίκλησιν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος βαπτίσεις αὐτοὺς ἐν τῷ ὕδατι. καὶ τὸν μὲν ἄνδρα ὑποδεχέσθω ὁ διάκονος, τὴν δὲ γυναῖκα ἡ διακό-

16 Petr α 2, 9

1 τῷ > yzt | 2 δοκιμάσεις w | 2. 3 εἶναι ἀξίους yzt | 4 διακόνησσαν w, διάκονον yzt | 5 ἔστιν x | 5 ὁπόταν wxt, ὅτε yz | 6 οὐ δύνασαι γυναιξὶ w | 6 δύναται t | 7 ἀποστελεῖς yzt | 7 διάκονον yzt | 8 ὑπονοίας yz | 8 χρίζομεν w | 9. 10 διάκωνος x | 10 χρήσει w | 10 μὲν > yz | 11 ἀλείψα w | 12 ὑπ' x | 12 κατόπτένθαι W | 13 χρήσει w | 14 καὶ + yz | 15 ὡς wxt, ὅτι yz | 16 καλοῦνται + yz | 16 καὶ > yz | 17 νυμφῶνος wxyzt, νὺν φωτὸς margo C | 18 ἠγαπημένοι [οἱγαπημένοι z] καὶ ἐκλεκτοί [ἐκκλεκτοὶ z] yzt | 18 οἷς ἐπεκλήθη τὸ καινὸν αὐτοῦ ὄνομα ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἠσαΐας [Isaj 62, 2] ὁ προφήτης λέγων· καὶ καλέσουσι τὸν λαὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ καινὸν ὃ ὁ κύριος ὀνομάσει αὐτόν + yzt: sed in margine y ante οἷς prima capitis sequentis verba adscripta et deleta | 21 πνευματικοῦ xyzt, ἁγίου w 21 ἔπιτα w | 21 ἢ wyzt, εἰ x | 25 p 111, 1 διάκονος yzt

νισσα, ὅπως σεμνοπρεπῶς ἡ μετάδοσις τῆς ἀθραύστου σφρα-
γῖδος γένηται. καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος χριέτω τοὺς
17 βαπτισθέντας τῷ μύρῳ. | ἐστὶ τοίνυν τὸ μὲν βάπτισμα εἰς
τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ δεδομένον, τὸ δὲ ὕδωρ ἀντὶ ταφῆς *
τὸ ἔλαιον ἀντὶ πνεύματος ἁγίου, ἡ σφραγὶς ἀντὶ τοῦ σταυροῦ,
τὸ * μύρον βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας, τοῦ πατρὸς ἡ μνήμη ὡς
αἰτίου καὶ ἀποστολέως, τοῦ πνεύματος ἡ συμπαράληψις ὡς
μάρτυρος, ἡ κατάδυσις τοῦ συναποθανεῖν, ἡ ἀνάδυσις τοῦ
συναναστῆναι, πατὴρ ὁ ἐπὶ πάντων θεός, χριστὸς ὁ μονο-
γενὴς θεός, ὁ ἀγαπητός *, ὁ τῆς δόξης κύριος, πνεῦμα
ἅγιον ὁ παράκλητος, τὸ ὑπὸ χριστοῦ πεμπόμενον καὶ ὑπ'
18 ἐκείνου διδασκόμενον καὶ ἐκεῖνον κηρύττον. | ὁ δὲ βαπτι-
ζόμενος ὑπαρχέτω ἀλλότριος ἀσεβείας πάσης, ἀνενέργητος
πρὸς ἁμαρτίαν, φίλος θεοῦ, ἐχθρὸς διαβόλου, κληρονόμος
* πατρός, * συγκληρονόμος δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀποτετα-
γμένος τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς δαίμοσι καὶ ταῖς ἀπάταις αὐ-
τοῦ, ἁγνός, καθαρός, ὅσιος, θεοφιλής, υἱὸς τοῦ θεοῦ,
προσευχόμενος ὡς υἱὸς πατρὶ καὶ λέγων ὡς ἀπὸ κοινοῦ τοῦ
τῶν πιστῶν συναθροίσματος οὕτως· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·
γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·
τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες
ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφει-
λέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ
ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ
19 ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. | ἔστωσαν
δὲ καὶ οἱ διάκονοι ἐν πᾶσιν ἄμωμοι, ὡς καὶ ὁ ἐπίσκοπος,
μόνον δὲ εὐσκυλτότεροι, ἀνάλογοι πρὸς τὸ πλῆθος τῆς ἐκ-
κλησίας, ἵνα καὶ ἐν τοῖς ἀδυνάτοις ὑπηρετεῖσθαι δύνωνται ὡς

19 Matth 6, 9—13

2 γίνηται yz | 4 διδόμενον yzt | 4 καὶ + t | 6 δὲ + w | 8 τοῦ prius wxyz, τὸ t | 8 τοῦ alterum wyz, τὸ xt | 9 χριστὸς xyzt, υἱὸς w | 10 υἱός + yzt, in margine y υἱὸς ut in textu | 10 ὁ alterum wxt, καὶ yz | 12 δὲ wxt, τοίνυν yz | 15 θεοῦ + t | 15 καὶ + yz | 15 συγκηρονόμος y | 15 δὲ > wyz | 15 τῶι υἱῶι w | 15. 16 ἀποτεταγμένως t | 16 δαίμοσιν x | 18 ὡς alterum ... 19 οὕτως > w, solum ὡς alterum > x | 19 οὕτω yz | 21 τῆς > xy | 28 εὐσκηλτότεροι z | 29 ἐν > yzt | 29 ὑπηρετεῖν yz | 29 δύνοντε w

ἐργάται ἀνεπαίσχυντοι. καὶ ἡ μὲν γυνὴ τὰς γυναῖκας σπουδάζουσα θεραπεύειν, ἀμφότεροι δὲ τὰ πρὸς ἀγγελίαν, ἐκδημίαν, ὑπηρεσίαν, δουλείαν· ὡς καὶ περὶ τοῦ κυρίου Ἠσαΐας ἔλεγεν φάσκων Δικαιῶσαι δίκαιον εὖ δουλεύοντα πολλοῖς. ἕκαστος οὖν τὸν ἴδιον γνωριζέτω τόπον καὶ ἐκτελείτω αὐτὸν σπουδαίως, ὁμοφρόνως, ὁμοψύχως, γινώσκοντες τὸν τῆς διακονίας μισθόν. ἔστωσαν δὲ καὶ ἀνεπαίσχυντοι εἰς τὸ ὑπηρετεῖσθαι τοῖς δεομένοις, ὡς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ χριστὸς οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. οὕτως οὖν καὶ αὐτοὺς δεῖ ποιεῖν, κἂν δέῃ * ψυχὴν ἀντὶ ἀδελφοῦ ἀποθέσθαι, μὴ διστάσωσιν. οὐδὲ γὰρ ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησοῦς ὁ χριστὸς ἐδίστασε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θείς, ὡς αὐτὸς ἔφη, ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. εἰ οὖν ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς πάντα ὑπέμεινε δι' ἡμᾶς, πῶς ἂν ὑμεῖς διακονῆσαι τοῖς δεομένοις ἐνδοιάσητε; μιμηταὶ ὀφείλοντες αὐτοῦ εἶναι τοῦ καὶ δουλείαν καὶ ἔνδειαν καὶ πληγὰς καὶ σταυρὸν δι' ὑμᾶς ὑπομείναντος· χρὴ οὖν καὶ ὑμᾶς δουλεύειν τοῖς ἀδελφοῖς, ὡς χριστοῦ μιμητάς. ὁ θέλων γάρ, φησίν, ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος καὶ ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι μέγας, ἔστω ὑμῶν διάκονος. οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς ἔργῳ πεπλήρωκε τὸ εὖ δουλεύειν πολλοῖς καὶ οὐ λόγῳ· λαβὼν γὰρ λέντιον διεζώσατο, εἶτα

4 Isaj 53, 11 | 9 Matth 20, 28 | 13 Ioh 15, 13 | 19 Matth 20, 26. 27 | 23 Ioh 13, 4

1 καὶ ἡ μὲν wxt, ἡ δὲ yz | 1. 2 σπουδάζῃ yz, sed margo y γρφ καὶ σπουδάζουσα | 2 τὰ wxyt, τὰς z | 4 ἔλεγε yzt | 5 τὸν .. τόπον non dubito quin etiam W habuerit, nunc in rasura τὸ ... ἔργον w prima manu | 5. 6 ἐκτελεῖτο w | 6 αὐτὸν Wxyzt, αὐτὸ w | 6. 7 γυνώσκοντες Z | 8 καὶ wxt, οὖν yz | 9 ὁ > z | 9 ἦλθεν x | 11 οὕτως ... ποιεῖν > w | 11 οὕτω Yz | 11 οὖν > Yz | 11 τὴν ἑαυτῶν + yz [τὸν z!] | 11 ἀντὶ wx, ὑπὲρ yzt | 12 διστάσαι yz [ᾶ z] | 12 σωτὴρ wxyz, κύριος t | 12 ἡμῶν ante 13 Ἰησοῦς t | 13 καὶ > y | 13 κύριος wxyz, σωτὴρ t | 13 ἐδίστασεν x | 14 θεῖναι yz, θῆναι t | 14 αὐτὸς wxyt, αὐτοὺς z | 15 ὑπέμεινεν x | 16 ἂν > Yz | 16 διακονήσε w | 16 ἐνδυάσητε w, ἐνδυάσετε x, ἐνδοιάσετε y, ἐνδιάσετε z | 17 ἔνδειαν wxt, ὄνειδος yz | 18 ἡμᾶς yzt | 19 ἡμᾶς t | 20 πρῶτος wx, μέγας yzt | 20. 21 δοῦλος wx, διάκονος yzt | 21 ὁ wxyt, ὃν z | 21 μέγας wx, πρῶτος yzt | 21. 22 διάκονος wx, δοῦλος yzt | 22 πεπλήρωκεν x | 22 δουλεύων yz

βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἡμῶν ἀνακειμένων ἐπελθὼν πάντων * ἔνιψε τοὺς πόδας καὶ τῷ λεντίῳ ἐξέμαξεν. τοῦτο δὲ ποιῶν ἐπεδείκνυεν ἡμῖν τὸ τῆς φιλαδελφίας ἀγαπητικόν, ἵνα καὶ ἡμεῖς εἰς ἀλλήλους αὐτὸ ποιῶμεν. εἰ οὖν ὁ κύριος ἡμῶν καὶ * διδάσκαλος οὕτως ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, πῶς ἂν ὑμεῖς ἐπαισχυνθήσεσθε τοῦτο ποιῆσαι τοῖς ἀδυνάτοις καὶ ἀσθενέσι τῶν ἀδελφῶν, ἐργάται ὄντες * ἀληθείας καὶ τῆς εὐσεβείας προστάται; ἐξυπηρετεῖτε οὖν ἀγαπητικῶς καὶ μὴ ἐπιγογγύζοντες μηδὲ διαστασιάζοντες· οὐ γὰρ δι' ἄνθρωπον ποιεῖτε, ἀλλὰ διὰ τὸν θεόν, καὶ τὸν μισθὸν τῆς διακονίας παρ' ἐκείνου ἀπολήψεσθε ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς ὑμῶν. χρὴ οὖν ὑμᾶς τοὺς διακόνους ἐπισκέπτεσθαι πάντας τοὺς δεομένους ἐπισκέψεως καὶ περὶ τῶν θλιβομένων ἀναγγέλλειν τε τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν. ψυχὴ γὰρ αὐτῷ καὶ αἴσθησις * εἶναι ὀφείλετε, εὔσκυλτοι καὶ εὐήκοοι εἰς πάντα
20 ὄντες αὐτῷ ὡς ἐπισκόπῳ ὑμῶν * καὶ διδασκάλῳ. | ἐπίσκοπον δὲ προστάσσομεν χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων ἢ τὸ γοῦν ἔλαττον ὑπὸ δύο, μὴ ἐξεῖναι δὲ ὑπὸ ἑνὸς ὑμῖν καθίστασθαι· ἡ γὰρ τῶν δύο * καὶ τριῶν μαρτυρία βεβαιοτέρα καὶ ἀσφαλής. πρεσβύτερον δὲ καὶ διάκονον ὑπὸ ἑνὸς ἐπισκόπου * καὶ τὸν λοιπὸν κλῆρον· μήτε δὲ * πρεσβύτερον μήτε διάκονον χειροτονεῖν ἐκ λαϊκῶν κληρικούς, ἀλλὰ μόνον τὸν μὲν πρεσβύτερον διδάσκειν, ἀναφέρειν, βαπτίζειν, εὐλογεῖν τὸν λαόν, τὸν δὲ διάκονον ἐξυπηρετεῖσθαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, τοῦτ' ἔστι διακονεῖν, οὐ μὴν καὶ τὰ λοιπὰ ἐνεργεῖν.

11 Petr α 2, 12 | 19 Matth 18, 16

1 βαλὼν yz, λαβὼν Z?? | 1 καὶ > Yz | 2 ἡμῶν + yzt | 2 ἔνιψεν xY | 2 τὸ λέντιον z | 2. 3 ἐξέμαξε wyzt | 3 ὑπεδείκνυεν yz | 5 ὁ + yzt | 6 ἂν > Yz | 6 ἐπαισχυνθήσεσθαι X? wz | 7 ἀσθενέσιν x | 7 τῆς + y super versum | 8 ἐξυπηρετήτε w | 9 καὶ > yzt | 9 γογγύζοντες w | 10 init διὰ yzt | 14 ἀναγγέλειν w, ἀναγγέλλετε t | 14 τε > yzt | 14 αὐτοῦ yzt | 15 αὐτῶ + x | 15 καὶ ... 16 ὄντες > x | 16 med ἐπισκόπ.. W | 16 καὶ πατρὶ + yzt | 17 προστάσσωμεν w | 18 ὑμῖν > yz | 19 ἢ + x | 21 ὡσαύτως + yz | 21 τῶν λοιπῶν κληρικῶν t | 21 δὲ > w | 21 καὶ + t | 24 ἐξυπηρετῆσθαι w | 24. 25 τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τῷ ἐπισκόπω [sic] x | 26 διενεργεῖν t

Δ

Ὀρφανοῦ δέ τινος γενομένου χριστιανοῦ ἤτοι παιδὸς ἢ || παρθένου, καλὸν μέν, ἵνα τις τῶν ἀδελφῶν οὐκ ἔχων τέκνον, προσλαβόμενος τοῦτο ἔχῃ εἰς παιδὸς τόπον, τὴν δὲ παρθένον ὁ ἔχων υἱὸν δυνάμενον αὐτῇ ταῖς τοῦ γάμου ὥραις συγχρονίσαι συζεύξῃ. τοῦτο γὰρ οἱ ποιοῦντες ἔργον μέγα ἐπιτελοῦσιν, ὀρφανῶν πατέρες ὑπάρξαντες, καὶ παρὰ * θεοῦ λήψονται τὸν μισθὸν τῆς διακονίας ταύτης. εἰ δέ τις κατὰ ἀνθρωπαρέσκειαν περιπατῶν ἐπαισχύνοιτο πλούσιος ὢν τὰ τῆς ὀρφανίας μέλη, τοῦ μὲν ὀρφανοῦ πρόνοιαν ποιήσεται ὁ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν, αὐτῷ δὲ ἐμπεσεῖται τοιοῦτος ὅστις αὐτοῦ δαπανήσει τὴν φειδώ, καὶ γενήσεται ἐπ' αὐτῷ τὸ εἰρημένον Ἃ οὐκ ἔφαγον ἅγιοι, ταῦτα φάγονται Ἀσσύριοι, καθὼς * Ἠσαΐας λέγει Τὴν χώραν ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν ἀλλότριοι κατεσθίουσιν αὐτήν. ὑμεῖς οὖν, ὦ ἐπίσκοποι, μεριμνήσατε * περὶ τῆς ἀνατρο- 2
φῆς αὐτῶν, μηδὲν ἐλλείποντες αὐτοῖς, τοῖς μὲν ὀρφανοῖς παρέχοντες τὰ γονέων, ταῖς δὲ χήραις τὰ ἀνδρῶν, τοῖς ἀκμαίοις τοὺς γάμους, τεχνίτῃ ἔργον, ἀδρανεῖ ἔλεος, ξένοις στέγος, πεινῶσι ψωμόν, διψῶσι ποτόν, γυμνοῖς ἔνδυμα, νοσοῦσι θέαν, φυλακίταις βοήθειαν. πρὸς τούτοις πλείων ὑμῖν ἔστω φροντὶς περὶ τῶν ἐν ὀρφανίᾳ, ὅπως αὐτοῖς μηδὲν ἐνδέῃ, τῇ μὲν παρθένῳ μέχρις ἂν ἔλθῃ εἰς ὥραν γάμου καὶ ἐκδῶτε αὐτὴν ἀδελφῷ, τῷ δὲ παιδὶ χορηγίαν, πρὸς τὸ καὶ τέχνην ἐκμαθεῖν καὶ διατρέφεσθαι ἐκ τῆς ἐπιχορηγίας,

10 Psalm 68, 6 | 12 apocryphum | 13 Isaj 1, 7

2 καλῶν w | 3 τοῦτον w | 3 ἔχει w | 4 αὐτῷ yzt | 5 συγχρονῆσαι yzt | 6 ἐπιτελοῦσι w | 6 κυρίου τοῦ + yzt | 8 ἀνθρωπαρέσκιαν xyz [ι yz] | 9 τοῦ μὲν ὀρφανοῦ xyzt, τούτων μὲν w | 10 αὐτο x | 10 δ' yz | 11 δαπανήσει αὐτοῦ w | 12 ἐπ' > x | 12 αὐτὸν w | 13 φάγονται ταῦτα w | 13 καὶ + yt | 15 τὰ + t | 15. 16 ἀναστροφῆς w | 16 ἐλλ ἵποντες litera una erasa w | 17 παρέχοντες > x | 18 γάμους wyzt, λόγους x | 18 τεχνήτῃ xt | 20 νοσοῦσιν x | 20 θέαν xyzt, θεραπείαν w: γρφ καὶ θεραπείαν margo y | 20 φυλακίταις βοήθειαν wxt, τοῖς ἐν φυλακῇ ἐπίσκεψιν yz: γρφ βοήθειαν margo y | 20 πλεῖον wx | 21 φροντῆς w | 21 περὶ > Yz | 21 ὀρφανείᾳ w | 23 ἐκδότε w | 23 τῷ xyzt, τὸ w | 23 χορηγείαν w, χωρηγίαν x | 24 καὶ prius > w | 24 ἐκμαθεῖν τέχνην w

ἵν', ὅταν δεξιῶς τὴν τέχνην κατορθώσῃ, τὸ τηνικαῦτα δύνη-
ται καὶ τὰ τῆς τέχνης ἐργαλεῖα ἑαυτῷ παρέχεσθαι, ὅπως
μηκέτι βαρύνῃ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀνυπόκριτον εἰς αὐτὸν
ἀγάπην, ἀλλ' ἑαυτῷ ἐπιχορηγῇ. καὶ γὰρ ἀληθῶς μακάριός
ἐστιν, ὃς ἂν δυνάμενος βοηθεῖν ἑαυτῷ μὴ θλίβῃ τόπον
3 ὀρφανοῦ ξένου τε καὶ χήρας. | ἐπεὶ καὶ ὁ κύριος μακάριον
εἶπεν εἶναι τὸν διδόντα ἤπερ τὸν λαμβάνοντα. καὶ γὰρ
εἴρηται πάλιν ὑπ' αὐτοῦ Οὐαὶ τοῖς ἔχουσιν καὶ ἐν ὑποκρίσει
λαμβάνουσιν, ἢ δυναμένοις βοηθεῖν ἑαυτοῖς καὶ λαμβάνειν
παρ' ἑτέρων βουλομένοις· ἑκάτερος γὰρ ἀποδώσει λόγον
κυρίῳ τῷ θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ὁ μὲν γὰρ δι' ἡλικίαν
ὀρφανίας ἢ γήρους ἀτονίαν ἢ νόσου πρόσπτωσιν ἢ τέκνων
πολυτροφίαν λαμβάνων, ὁ τοιοῦτος οὐ μόνον οὐ μεμφθή-
σεται, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεθήσεται· θυσιαστήριον γὰρ τῷ θεῷ
λελογισμένον ὑπὸ τοῦ θεοῦ τιμηθήσεται, ἀόκνως * ὑπὲρ τῶν
διδόντων αὐτῷ διηνεκῶς προσευχόμενος, οὐκ ἀργῶς λαμβά-
νων, ἀλλὰ * τῆς δόσεως αὐτοῦ ὅση δύναμις τὸν μισθὸν δι-
δοὺς διὰ τῆς προσευχῆς· ὁ τοιοῦτος οὖν ἐν τῇ αἰωνίῳ ζωῇ
ὑπὸ θεοῦ μακαρισθήσεται. ὁ δὲ ἔχων καὶ ἐν ὑποκρίσει
λαμβάνων ἢ δι' ἀργίαν, ἀντὶ τοῦ ἐργαζόμενον βοηθεῖν *
ἑτέροις, δίκην ὀφλήσει τῷ θεῷ ὅτι πενήτων ἥρπασε ψω-
4 μόν. | ὁ γὰρ ἔχων ἀργύρια καὶ μὴ μεταδιδοὺς ἑτέροις
μήτε μὴν αὐτὸς χρώμενος, τόπον ὄφεως κεκλήρωται, ὅν
φασιν ἐν τοῖς θησαυροῖς καθεύδειν· καὶ ἔστιν * ἐπ' αὐτῷ
ἀληθὴς ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα Συνήγαγε πλοῦτον *, ἐξ οὗ οὐ

6 Act 20, 35 | 8 apocryphum | 21 Iob 22, 7 [24, 10?] | 25 Iob 20, 18

1 ἵν xyzt, ἣν w | 1 τηνικαῦτα δύνηται wxyt, τὴν καταδύνηται z | 2 παρέχεσθαι wx, πριᾶσθαι yzt [ί z] | 3 τὴν wxyz, τινὰ t | 4 ἐπιχορηγεῖ w, ἐπιχωρηγῇ x | 5 ἂν xyzt, ἐὰν w | 5 θλίψῃ w | 6 μακάριονόν z | 7 εἶπεν ... 8 αὐτοῦ wxt, ἐστι διδόναι μᾶλλον εἶπεν ἢ λαμβάνειν. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ εἴρηται yz | 8 ἔχουσι wyz | 9 λαμβάνουσι w | 9 ἢ xyzt, τοῖς w in rasura manu recenti | 10 ἀποδώσῃ X | 12 γήρως yzt | 12 ἐστονίαν z | 12 νό σου erasa litera una w | 12 πρόπτωσιν y | 12 τέκνου yz | 15 λελογισμένος yzt | 15 καὶ διηνεκῶς + w | 16 διηνεκῶς > w | 17 ἀλλ' yz | 17 ὑπὲρ + yz | 17 ὅση xyzt, ὡς ἡ w | 20 ἐργαζομένου z | 20 καὶ + yzt | 21 ὀφειλήσει yz | 21 τῷ > yz | 21 ἥρπασεν W? xY | 21. 22 ψομόν z | 23 κεκλήρωκεν t, κεκλήρωκεν yz | 24 φασὶ W | 24 ἔσται w, ἔστι yzt | 24 καὶ + yzt | 25 ἡ γραφὴ ἀληθῆς w | 25 λέγουσα wx, φάσκουσα yzt | 25 συνήγαγεν x | 25 ἑαυτῷ + w

γεύσεται, καὶ * οὐδὲν αὐτῷ ὄφελος ἀπολλυμένῳ παρὰ τῆς δίκης· * Οὐκ ὠφελήσει γάρ, φησίν, ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς. ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐ τῷ θεῷ πεπίστευκεν ἀλλὰ τῷ ἑαυτοῦ χρυσίῳ, θεὸν τοῦτο ἡγούμενος καὶ ἐπ' αὐτῷ πεποιθώς· ὑποκριτὴς ἀληθείας ὁ τοιοῦτος, προσωπολήπτης, ἄπιστος, εἴρων, δειλός, ἄνανδρος, κοῦφος, εὐχερής, μεμψίμοιρος, ἐπώδυνος, ἑαυτοῦ ἐχθρὸς καὶ οὐδενὸς φίλος. τούτου * τὰ χρήματα ὀλεῖται καὶ ἀνὴρ ξένος ἔδεται αὐτά, ἢ ζῶντος ὑφελόμενος ἢ θανόντος καρπωσάμενος· πλοῦτος γὰρ ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεσθήσεται. | παραινοῦμεν οὖν ταῖς [5] χήραις καὶ τοῖς ὀρφανοῖς μετὰ παντὸς φόβου καὶ πάσης εὐλαβείας μεταλαμβάνειν τῶν αὐτοῖς χορηγουμένων, καὶ εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ τῷ διδόντι τοῖς πεινῶσι τροφὴν καὶ ἐπ' αὐτῷ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκτείνειν. Τίς γὰρ ὑμῶν, φησίν, φάγεται ἢ τίς πίεται πάρεξ αὐτοῦ; αὐτὸς γὰρ ἀνοίγει τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἐμπιπλᾷ πᾶν ζῷον εὐδοκίας, σῖτον νεανίσκοις καὶ οἶνον παρθένοις καὶ ἔλαιον εἰς εὐφροσύνην τῶν ζώντων, χόρτον τοῖς κτήνεσι καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων, κρέα τοῖς θηρίοις, σπέρματα τοῖς ὀρνέοις καὶ πᾶσι τὴν πρόσφορον τροφήν. διό φησι καὶ ὁ κύριος Καταμάθετε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν * οὔτε συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες Τί φάγομεν ἢ τί πίομεν; οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὅτι

2 Prov 11, 4 | 8 Eccles 6, 2 | 9 Iob 20, 15 | 14 Eccles 2, 25 | 15 Psalm 145, 16 | 16 Zach 9, 17 | 18 Psalm 104, 14 | 20 Matth 6, 26. 31. 32

1 ἀλλαχοῦ + yz | 1 ὀλλύμενον w, ὀλυμμένω x | 2 καὶ πάλιν + yz | 2 ὀφελήσει x | 2 φησι Wy | 3 πεπίστευκε W | 4 ἑαυτ.. W | 6. 7 μεμψίμηρος w, μεμψίμυρος x, μεμψίμιρος Y | 7 ἐπώδυνος > yz | 8 γὰρ + w | 8 ὄλεινται w | 10 ἀδίκω x | 10 ἐξεμεσθήσεται w, ἐξεμαισθήσεται x, sed σ in utroque deletum videtur, ἐξεμεθήσεται yzt | 11 παντὸς > w | 13 τῷ prius > yzt | 14 ἐκτίνειν w | 14 φησὶν ὑμῶν yzt | 15 γὰρ > yz | 16 σίτου z | 17 καὶ prius > yz | 18 κτήνεσιν x | 19 τοῖς alterum] τῆς z | 19 πᾶσιν x, in margine y τούτοις adscriptum | 20 διὸ ... κύριος wxt, οὕτω καὶ ὁ κύριος παρήνει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων yz | 20 δι' ὧν w | 20 φησὶν x | 20 καταμάθεται w | 21 τοῦ οὐρανοῦ > xyz | 21 σπήρουσιν z | 21 οὐδὲ θερίζουσιν + yzt | 21 οὐδὲ yzt | 21. 22 συνάγουσις y | 23 διαφέρεται x | 24 φάγωμεν yz | 24 πίωμεν yz | 24 οἶδεν x

χρῄζετε τούτων ἁπάντων. τοιαύτης οὖν τῆς παρ' αὐτοῦ
προνοίας ἀπολαύοντες καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ μεταλαμβάνον-
τες ἀγαθῶν, αἶνον ἀναπέμπειν ὀφείλετε τῷ ὀρφανὸν καὶ
χήραν ἀναλαμβάνοντι παντοκράτορι θεῷ διὰ τοῦ ἠγαπημέ-
νου υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, μεθ' οὗ *
ἡ δόξα σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι * εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.
6 | χρὴ δὲ τὸν ἐπίσκοπον εἰδέναι τίνων ὀφείλει δέχεσθαι καρ-
ποφορίας καὶ τίνων οὐκ ὀφείλει. φυλακτέοι γὰρ αὐτῷ
πρὸς δόσιν κάπηλοι, οὐ δικαιωθήσεται γὰρ κάπηλος ἀπὸ
ἁμαρτίας· περὶ αὐτῶν γάρ που καὶ Ἠσαΐας ὀνειδίζων τὸν
Ἰσραὴλ ἔλεγεν Οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι.
φευκτέοι δὲ αὐτῷ καὶ πόρνοι (οὐ προσοίσεις γὰρ τῷ κυρίῳ
μίσθωμα πόρνης) καὶ ἅρπαγες * καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυ-
μηταὶ καὶ μοιχοί· βδελυκταὶ γὰρ αἱ τούτων θυσίαι τῷ
θεῷ. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκθλίβοντες χήραν καὶ ὀρφανὸν κατα-
δυναστεύοντες καὶ τὰς φυλακὰς πληροῦντες ἀναιτίων ἢ
καὶ τοῖς ἑαυτῶν οἰκέταις πονηρῶς χρώμενοι, πληγαῖς φημι
καὶ λιμῷ καὶ κακοδουλίᾳ, ἢ καὶ πόλεις ὅλας λυμαινόμενοι
φευκτέοι ἔστωσάν σοι, ὦ ἐπίσκοπε, * καὶ αἱ τούτων * προσφο-
ραὶ μυσαραί. παραιτήσῃ δὲ καὶ ῥᾳδιουργοὺς καὶ ῥήτορας
ἀδικίᾳ συναγωνιζομένους καὶ εἰδωλοποιοὺς καὶ κλέπτας καὶ
τελώνας ἀδίκους καὶ ζυγοκρούστας καὶ δολομέτρας καὶ
στρατιώτην συκοφάντην, * μὴ ἀρκούμενον τοῖς * ὀψωνίοις,
ἀλλὰ τοὺς πένητας διασείοντα, φονέα τε καὶ δήμιον καὶ
δικαστὴν παράνομον, πραγμάτων ἀνατροπέα, ἀνθρώπων
ἐπίβουλον, μιαρῶν ἐργάτην, μέθυσον, βλάσφημον, κίναι-

9 Sirach 26, 29 | 11 Isaj 1, 22 | 12 Deut 23, 19 | 23 Luc 3, 14

1 τοσαύτης yzt | 2 ἀπολάβοντες z? | 5 μεθ' wx, δι' yzt | 5 αὐτῷ + x | 6 σὺν τῷ wx, τῷ θεῷ ἐν yzt | 6 ἁγίῳ > yzt | 6 καὶ ἀληθείᾳ + yzt | 8 φυλακταιοι W? t [ῑ t] | 9 ἀπὸ wxyz, περὶ t | 10 γὰρ > Yz | 11 μίσγουσιν x | 12 φευκτέω z, φευκταῖοι t | 12 δ' yt, > Yz | 13 καὶ μοιχοὶ + w | 13. 14 ἐπιθυμιταὶ w | 14 καὶ μοιχοὶ > w | 14 μόχοι z | 14 βδελλυκταὶ w | 14 τούτων αἱ yz | 14 τῶι w, τῷ x, παρὰ yzt | 15 χήρας w | 15 ὀρφανοὺς w | 16 καὶ wxt, ἢ yz | 18 κακοδουλεία wxyz | 18 ἢ xyzt, οἳ w | 18 πόλϊς z | 18 λοιμαινόμενοι x | 19 φευκταῖοι t | 19 καὶ γὰρ + w | 19 αἱ ante προσφοραὶ yz | 19 ἁπάντων + yz | 20 παραιτοῦ w, παραίτησαι x | 23 τὸν + w | 23 ἑαυτοῦ + yz | 24 διασείοντα τοὺς πένητας z | 24 δήμιον wxyt, δήλαιον z | 25 ἀνατροπέαν w | 26 μιαρὸν wyz

δον, τοκογλύφον, καὶ παντὸς ἑτέρου πονηροῦ καὶ τῇ γνώμῃ τοῦ θεοῦ διαμαχομένους· ὅτι λέγει ἡ γραφὴ βδελυκτοὺς εἶναι * παρὰ θεῷ πάντας τοὺς τοιούτους. οἱ γὰρ παρὰ * τοιούτων δεχόμενοι καὶ τρέφοντες χήρας καὶ ὀρφανοὺς ὑπεύθυνοι τῷ τοῦ θεοῦ κριτηρίῳ γενήσονται, ὥσπερ καὶ Ἀδωνίας ὁ ἐν ταῖς βασιλείαις προφήτης παρακούσας θεοῦ καὶ φαγὼν ἄρτον καὶ πιὼν ὕδωρ ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἀπεῖπεν αὐτῷ * κύριος διὰ τὴν τοῦ Ἱεροβοὰμ ἀσέβειαν, καὶ ὑπὸ λέοντος ἀναιρεθείς. ὁ γὰρ ἐκ κόπου διακονούμενος ἄρτος χήραις δίκαιος μᾶλλον, κἂν ᾖ βραχὺς καὶ ὀλίγος, ἢ ὁ ἐξ ἀδικίας καὶ συκοφαντίας, κἂν ᾖ πολὺς καὶ ἐξησκημένος· λέγει γὰρ ἡ γραφὴ Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν. εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀσεβῶν φαγοῦσα χήρα καὶ ἐμπλησθεῖσα προσεύξεται ὑπὲρ αὐτῶν, οὐκ εἰσακουσθήσεται· ὅτι ὁ καρδιογνώστης θεὸς μετὰ κρίσεως ἀπεφήνατο περὶ τῶν ἀσεβῶν λέγων Ἐὰν στῇ Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν πρὸ προσώπου μου ὑπὲρ αὐτῶν, οὐκ εἰσακούσομαι αὐτῶν· καὶ σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου * καὶ μὴ ἀξίου ἐλεηθῆναι αὐτοὺς καὶ μὴ προσέλθῃς μοι περὶ αὐτῶν, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου. | οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν ἁμαρτίαις 7
γενόμενοι καὶ μὴ μεταγνόντες οὐ μόνον οὐκ εἰσακουσθήσονται προσευχόμενοι, ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν παροξυνοῦσιν, ὑπομιμνήσκοντες αὐτὸν τῆς ἑαυτῶν μοχθηρίας. περιίστασθε οὖν τὰς τοιαύτας διακονίας ὡς ἄλλαγμα κυνὸς καὶ μίσθωμα πόρνης· ἑκάτερα γὰρ τοῖς νόμοις ἀπηγόρευται. οὔτε γὰρ ὁ Ἐλισσαῖος τὰ παρὰ τοῦ Ἀζαὴλ προσκομισθέντα ἐδέξατο, οὔτε

2 Prov 17, 15? | 6 Reg γ 13 | 12 Psalm 37, 16 | 16 Hierem 15, 1 | 17 Hierem 7, 16 | 24 Deut 23, 19

1 πάντα ὅντιν' οὖν πονηρὸν yzt | 2 διαμαχομένου w, διαμαχόμενον yzt | 2 ὅτι .... γραφὴ > w | 2 ὅτι λέγει xt, δείκνυσι δὲ yz | 2. 3 βδελλυκτοὺς w | 3 λέγει ἡ γραφὴ + w | 3 τοὺς > x | 3 γὰρ wxt, γοῦν yz | 4 τῶν + t | 5 κριτηρίω τοῦ θεοῦ yzt | 6 ἀδονίας z | 7 φαγὸν z | 7 ᾧ xyzt, ὃ w | 8 ὁ + t | 9 καὶ > t | 9 λεόντων x | 10 ἢ κἂν w | 10 ᾖ > x | 10 ὁ > t | 11 πολὺς ᾖ w | 11 ἐξησκημένος wxt, ἀδρός yz [ὁ z] | 14 προσεύξηται x | 16 μωϋσῆς w | 16 ἀαρὼν wx, σαμουὴλ yzt | 18 σὺ > z | 18 περὶ wx, ὑπὲρ yzt | 18 τούτου .... ἐλεηθῆναι > z | 18 πρὸς ἱερεμίαν φησὶ ὁ θεὸς + y | 18 καὶ μὴ wxt, μηδὲ yz | 19 καὶ μὴ wxt, μηδὲ yz | 19 ὅτ y | 20 σοι x | 20 οὐ μὴν δὲ > x | 23 ὑπομνήσκοντες z | 25 γὰρ wxt, οὖν yz | 25 ὁ > yzt | 26 κομισθέντα t

Ἀχίας τὰ παρὰ τοῦ Ἱεροβοάμ· εἰ δὲ οἱ τοῦ θεοῦ προφῆται
τὰ παρὰ τῶν ἀσεβῶν οὐ προσήκαντο ξένια, δίκαιον μηδὲ
ὑμᾶς, ὦ ἐπίσκοποι. ἀλλὰ καὶ Σίμων ὁ μάγος ἐμοὶ Πέτρῳ
καὶ Ἰωάννῃ χρήματα προσενεγκὼν ἐπειρᾶτο ὠνητὴν τὴν
ἀτίμητον χάριν λήψεσθαι· ἅπερ μὴ προσηκάμενοι ἀραῖς
αἰωνίοις αὐτὸν ἐδησάμεθα, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ οὐκ
*εὐνοίᾳ τῇ πρὸς * θεὸν ἀλλὰ χρημάτων ἐναλλαγῇ ἐνόμισε*
κτήσασθαι. φεύγετε οὖν τὰς δυσσυνειδήτους εἰς τὸ θυσια-
ꝏ *στήριον τοῦ θεοῦ εἰσφοράς· ἄπεχε γάρ, φησίν, ἀπὸ ἀδί-*
8 *κου, καὶ οὐ φοβηθήσῃ καὶ τρόμος οὐκ ἐγγιεῖ σοι.* | *ἀλλ'*
ἐὰν λέγητε ὅτι Οἱ διδόντες τὰς ἐλεημοσύνας οὗτοί εἰσιν,
κἂν μὴ λάβωμεν παρ' αὐτῶν, πόθεν αἱ χῆραι ὑπηρετηθή-
*σονται * καὶ οἱ ἐνδεεῖς τοῦ λαοῦ *; ἀκούσεσθε παρ' ἡμῶν*
ὅτι Διὰ τοῦτο ἐλάβετε δόματα Λευιτῶν, τὴν καρποφορίαν τοῦ
ἐν ὑμῖν λαοῦ, ἵν' ἐπαρκῆτε καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς δεομένοις,
καὶ μὴ ἐνδείᾳ συνεχόμενοι παρὰ πονηρῶν λαμβάνητε. εἰ δὲ
*οὕτως ἀποροῦσιν αἱ ἐκκλησίαι, λυσιτελεῖ * διαφθαρῆναι, ἢ*
παρὰ ἐχθρῶν τοῦ θεοῦ λαβεῖν τι ἐφ' ὕβρει καὶ χλεύῃ τῶν
αὐτοῦ φίλων· περὶ γὰρ τῶν τοιούτων καὶ ὁ προφήτης λέγει
*Ἔλαιον * ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου. δοκιμα-*
σταὶ οὖν γίνεσθε τῶν τοιούτων· καὶ παρὰ μὲν τῶν ὁσίως
περιπατούντων λαμβάνετε καὶ τοῖς θλιβομένοις χορηγεῖτε,
παρὰ δὲ ἀποσυναγώγων μὴ λαμβάνετε, πρὶν ἂν τῆς ἐκκλη-
σίας εἶναι μέλη καταξιωθῶσιν. εἰ δὲ ἐπιλίποι δόμα, προ-
σάγγελλε τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν συλλογὴν ποιησάμενος
9 *διακόνει τοῖς ὀρφανοῖς καὶ ταῖς χήραις ἐν δικαιοσύνῃ.* | *λέγε*
δὲ τῷ ὑπὸ σὲ λαῷ ἃ καὶ Σολομὼν ὁ σοφὸς Τίμα τὸν κύριον

3 Act 8, 18 | 9 Isaj 54, 14 | 20 Psalm 141, 5 | 27 Prov 3, 9. 10

1 *ἀχαΐας* yz | 1 *τὰ* > yz | 1 *εἰ* a correctore w, *οἱ* W? | 1 *προφῆτε* z 2 *μήτε* yzt | 3 *ὑμεῖς* w | 5 *ἀτίμιτον* x | 5 *μὴ* xyzt, *οὐ* w | 7 *τὸν* + w | 7 *ἐναλλαγῇ* wxt, *καταβολῇ* yz | 7 *ἐνόμησε* w, *ἐνόμισεν* x | 8 *κτίσασθαι* W, *κτᾶσθαι* yzt | 8 *δυσυνειδήτους* yz | 9 *ἀπέχου* yzt | 9 *φη̄* w | 10 *φοβηθήσει* w | 10. 11 *ἀλλ' ἐὰν* wxt, *ἐὰν δὲ* yz | 11 *εἰσί* yzt | 12 *λάβοιμεν* yzt | 13 *παρ' ἡμῶν* + yzt | 13 *καὶ* wxt, *ἢ* yz | 13 *διατραφῶσιν* + yzt | 13 *ἀκούσεσθαι* w | 14 *δόμα* yzt | 14 *λευϊτῶν* xyzt, *ἵνα* w | 15 *ἡμῖν* w | 15 *ἵν'* > w, *ἵνα* t | 16 *ἐνδεία* wx, *ἀπορία* yz, *ἐν ἀπορία* t | 17 *ἂν* + w | 18 *παρ'* yzt | 20 *ἔλεον* y | 20 *δὲ* super versum + y | 20 *ἁμαρτολοῦ* y | 20 *λειπανάτω* x | 24 *ἐπιλείποι* x | 24. 25 *προσάγγελε* wt

ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων καὶ ἀπάρχου αὐτῷ ἀπὸ σῶν καρπῶν
δικαιοσύνης, ἵνα πιμπλᾶταί σου τὰ ταμεῖα πλησμονῆς σίτου,
οἴνῳ δὲ αἱ ληνοί σου ἐκβλύζωσιν. ἐκ τοῦ δικαίου οὖν
κόπου τῶν πιστῶν τρέφετε καὶ ἀμφιέννυτε τοὺς ὑστερου-
μένους, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς προειρήκαμέν, ἀθροιζόμενα
χρήματα διατάσσετε διακονοῦντες εἰς *ἀγορασμοὺς τῶν ἁγίων,
ῥυόμενοι δούλους, καὶ αἰχμαλώτους, δεσμίους, ἐπηρεαζο-
μένους, ἥκοντας ἐκ καταδίκης διὰ τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ ὑπὸ
τυράννων * εἰς μονομαχίαν καὶ θάνατον· λέγει γὰρ ἡ γραφὴ
Ῥῦσαι ἀγομένους εἰς θάνατον καὶ ἐκπρίου κτεινομένους, μὴ
φείσῃ. | ἐὰν δέ ποτε ἀνάγκη γένηται καὶ παρά τινος δέξησθε 10
ἀνοσίου ἄκοντες ἀργύριον, εἰς ξύλα καὶ ἀνθρακιὰν αὐτὰ
δαπανήσατε, ἵνα μὴ λαβοῦσα * χήρα ἐξ αὐτοῦ τι ἢ * ὀρ-
φανὸς ἀναγκασθῇ ὠνήσασθαι τροφὴν ἢ πόμα παρὰ τὸ προ-
σῆκον· δίκαιον γὰρ τὰ παρὰ τῶν ἀσεβῶν ταῦτα πυρὸς εἶ-
ναι κατανάλωμα, οὐκ εὐσεβῶν βρῶμα. ταῦτα δὲ καὶ ὁ νό-
μος διαγορεύει, θυσίαν ὀψισθεῖσαν ἄβρωτον ἀποκαλῶν καὶ
πυρὶ ταύτην ἀναλίσκεσθαι κελεύων. οὐ γὰρ τῇ φύσει φαῦλα
τὰ προσφερόμενα, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ τῶν προσφερόντων
αὐτά. τοῦτο δὲ προστάσσομεν ἐπὶ τοῦ μὴ ἀποστρέφειν τοὺς
πλησιάζοντας ὑμῖν, εἰδότες καὶ τὴν συντυχίαν πολλάκις
ἐπωφελῆ τοῖς ἀσεβέσι γίνεσθαι τὴν πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς,
ἐπιβλαβῆ δὲ μόνην τὴν κατὰ τὴν θρησκείαν κοινωνίαν. ταῦτα
μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον, ἀγαπητοί, εἰρήσθω ὑμῖν πρὸς ἀσφάλειαν
ὑμῶν. | οἱ μέντοι πατέρες παιδεύετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν κυ- 11
ρίῳ, ἐκτρέφοντες αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου,

10 Prov 24, 11 | 17 Lev 19, 6 | 26 Eph 6, 4

2 ἐμπίμπλανται w, sed αν a correctore recenti, πίπληνταί X, πίμ-πληνταί x, πιμπλῶνται yz | 2 τὰ ταμεῖά σου yzt [ταμιεῖα t] | 2 σπλη-σμονῆς w, πλησμονῇ xyz [ἡ x] | 3 ἐκβλύζουσιν z | 6 τοὺς + yzt | 7 καὶ > yzt | 9 ἀγομένους + w | 10 ἀπαγομένους yz | 10 ἐκπριῶ yz, sed ἐκπρίου margo y | 11 φήσῃ W, φεῖον z | 11 καὶ > t | 11 δέξα-σθαι t | 12 ἀργύρια w | 12 αὐτὸ yzt | 12. 13 δαπανήσετε αὐτά w | 13 ἡ + yzt | 13 ἐξ αυτὰ τί [τί super versum] χήρα w | 13 ὁ + yt | 14 ὀνή-σασθαι wx | 14 ἢ wxt, καὶ yz | 14 πώμα w | 15 τῶν > t | 16 παρα-νάλωμα yz | 18 φαῦλα τῆι φύσει w | 19 ἡ γνώμη w | 19 προσκομι-ζόντων yzt | 20 τοῦ wx, τῶ yz, τὸ t | 22 ἐποφελῆι w | 22 ἀσεβέσιν x | 22 γεγενῆσθαι t | 22 παρὰ τῶν εὐσεβῶν yz | 23 ἐπιβλαβῆι w | 24 ἀγαπητοὶ ἐπὶ τοσοῦτον yz | 25. 26 κυρίω xyzt, χριστῶι w | 26 παιδία y

καὶ διδάσκοντες αὐτὰ ἐπιτηδείους καὶ ἁρμοζούσας τῷ λόγῳ τέχνας, ἵνα μὴ διὰ τῆς εὐκαιρίας στρηνιάσαντα καὶ ἀνεπιτίμητα μείναντα ὑπὸ τῶν γονέων, πρὸ ὥρας ἀνέσεως τυχόντα, ἀφηνιάσωσι τοῦ καλοῦ. διὸ μὴ εὐλαβεῖσθε αὐτοὺς ἐπιπλήσσειν, σωφρονίζοντες αὐτὰ μετὰ ἐμβριθείας· οὐ γὰρ ἀποκτενεῖτε αὐτὰ παιδεύοντες, μᾶλλον δὲ σώσετε αὐτά, καθώς που καὶ * Σολομὼν ἐν τῇ σοφίᾳ φησὶ Παίδευε * υἱόν σου καὶ ἀναπαύσει σε· οὕτω γὰρ ἔσται σοι εὔελπις· σὺ μὲν γὰρ ῥάβδῳ πατάξεις αὐτόν, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ῥύσῃ ἐκ θανάτου. καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς οὕτως Ὃς φείδεται τῆς ἑαυτοῦ βακτηρίας, μισεῖ τὸν ἑαυτοῦ υἱόν· καὶ ἑξῆς Κλάσον τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, ὡς ἐστὶ νήπιος, μήποτε σκληρυνθεὶς ἀπειθήσῃ σοι. ὃς φείδεται οὖν παραινεῖν καὶ σωφρονίζειν τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, μισεῖ τὸν ἴδιον παῖδα. ἐκδιδάσκετε οὖν ὑμῶν τὰ τέκνα τὸν λόγον * κυρίου, * στύφετε δὲ αὐτὰ καὶ δαρμοῖς καὶ ποιεῖτε * ὑποτακτικά *, ἀπὸ βρέφους διδάσκοντες αὐτὰ ἱερὰ γράμματα, ἡμέτερά τε καὶ θεῖα, καὶ πᾶσαν γραφὴν θείαν παραδιδόντες αὐτοῖς, ἄνεσιν αὐτοῖς μὴ διδόντες κατεξουσιάζειν ὑμῶν παρὰ τὴν ὑμετέραν γνώμην, μετὰ ὁμηλίκων εἰς συμπόσιον μὴ ἐῶντες αὐτὰ συμβάλλειν· οὕτως γὰρ εἰς ἀταξίαν ἐκτραπήσονται καὶ εἰς πορνείαν περιπεσοῦνται. καὶ ἐὰν παρὰ τὴν τῶν γονέων ἀμέλειαν τοῦτο πάθωσιν, ἔνοχοι τῶν ψυχῶν αὐτῶν οἱ γεννή-

7 Prov 29, 17 | 8 Prov 19, 18 | 8 Prov 23, 14 | 10 Prov 13, 24 | 11 Sirach 30, 12 | 16 Tim β 3, 15

1 διδάσκετε yzt | 1 ἁρμωζούσας w | 2 εὐκερίας z | 2 στριν̈ιάσαντα w | 3 μείναντα post γονέων yzt | 3. 4 τυγχάνοντα w | 4 ἀφηνιάσωσιν x | 4 εὐλαβεῖσθαι z | 4 αὐτοῖς yzt | 5 ἐμβρηθείας x | 7 ὁ + t | 7 φησίν x, φη̄ w | 7 τὸν + z | 8 σου > x | 8 οὕτωι w, οὗτος yz | 9 ῥάβδως z | 10 οὕτως > yz | 11 βακτηρίας ἑαυτοῦ x | 11 med αὐτοῦ z | 11 ἑξῆς wxt, πάλιν σοφός τις ἕτερος yz | 12 ἐστιν xz [ἔ z] | 12. 13 σκληρυ νθεὶς erása litera una w | 13 ἀπιθήσει w, ἀπειθήσει x | 13 οὖν wxt, τοίνυν yz | 13. 14 σοφρονίζειν z | 14 τὸν ἴδιον παῖδα wxt, αὐτόν y, αὐτὸ z | 15 τὰ τέκνα ὑμῶν w | 15 τοῦ + yz | 15 καὶ + yz | 15 δὲ > yz | 16 καὶ prius > yz | 16 αὐτὰ super versum + y | 16 εἶναι + w | 17 ὑμέτερά wxt | 17 θεῖαι w | 18 θείαν wxt, θεόπνευστον yz | 18 παραδόντες w | 18 παραδιδόντες αὐτοῖς > yz, αὐτοῖς > t | 19 μὴ διδόντες ante ἄνεσιν 18 t | 20 εἰσυμπόσιον ita iunctum z | 20 ἐᾶτε yz | 20. 21 βάλλειν Yz | 21 οὕτω yzt

σαντες ὑπάρξουσιν. εἰ γὰρ τῇ τῶν γονέων ῥαθυμίᾳ σύνει-
σιν ἀκολάστοις, οἱ παῖδες ἁμαρτήσαντες οὐκ αὐτοὶ μόνοι
κολασθήσονται, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν οἱ γονεῖς αὐτῶν κρι-
θήσονται. διὰ τοῦτο σπουδάζετε ὥρᾳ γάμου ζευγνύναι καὶ
συναλλάσσειν αὐτά, ἵνα μὴ τῆς ἡλικίας ἐν τῇ ἀκμῇ νεα-
ζούσης ἔθη πορνοκόπα ἀποβῇ, καὶ ὑμεῖς ἀπαιτηθήσεσθε
τὸν λόγον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὑπὸ κυρίου τοῦ
θεοῦ. περὶ δὲ οἰκετῶν τί ἂν εἴποιμεν πλεῖον, ἢ ὅτι καὶ ὁ ⌈ 12
δοῦλος εὔνοιαν εἰσφερέτω εἰς τὸν δεσπότην μετὰ φόβου
θεοῦ, κἂν ἀσεβὴς κἂν πονηρὸς ὑπάρχῃ, οὐκέτι μέντοι καὶ
ὁμόνοιαν κατὰ τὴν θρησκείαν. καὶ ὁ δεσπότης ἀγαπάτω
τὸν οἰκέτην, κἂν διάφορος ᾖ, τὸ ἴσον κρινέτω εἰ * ἄν-
θρωπος ὑπάρχει. ὁ δὲ πιστὸν ἔχων δεσπότην, σωζομένης
αὐτῷ τῆς κυρίας, ἀγαπάτω καὶ ὡς δεσπότην καὶ ὡς ὁμό-
πιστον καὶ ὡς πατέρα, μὴ ὡς ὀφθαλμόδουλος, ἀλλ' ὡς
φιλοδέσποτος, εἰδὼς ὅτι ὁ θεὸς αὐτῷ τὴν μισθαποδοσίαν
ἀποτίσει τῆς ὑπηρεσίας. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ κύριος ὁ πιστὸν
ἔχων οἰκέτην, σωζομένης αὐτῷ τῆς θεραπείας, ἀγαπάτω ὡς
υἱὸν ἢ ὡς ἀδελφὸν διὰ τὴν τῆς πίστεως κοινωνίαν. | πάσῃ 13
βασιλείᾳ καὶ ἀρχῇ ὑποτάγητε καθὼς ἀρέσκει θεῷ, ὡς θεοῦ
διακόνοις καὶ τῶν ἀσεβῶν τιμωροῖς· πάντα φόβον τὸν ὀφει-
λόμενον αὐτοῖς ἀποπληρώσατε, πᾶσαν εἰσφοράν, πᾶν τέλος,
πᾶσαν τιμήν, * δόσιν, κῆνσον. θεοῦ γὰρ τοῦτο διάταγμα, μη-
δενί τι χρεωστεῖν, εἰ μὴ τὸ τῆς φιλίας *, ὃ ὁ θεὸς διετάξατο
διὰ * χριστοῦ. | περὶ δὲ παρθενίας ἐντολὴν οὐκ ἐλάβομεν, τῇ 14
δὲ τῶν βουλομένων ἐξουσίᾳ τοῦτο ἐπιτρέπομεν ὡς εὐχήν,
ἐκεῖνο μόνον αὐτοῖς παραινοῦντες, μὴ προχείρως τι ἐπαγ-

20 Rom 13, 4 | 23 Rom 13, 8

1 γὰρ xyzt, δὲ w | 1 τῇ ... 2 ἁμαρτήσαντες] τὴν τῶν γονέων ῥαθυμίαν γνῶντες οἱ παῖδες ἁμαρτήσωσιν w | 1 γονέων wx, γινομένων yz, γειναμένων t | 3 ἀλλὰ ... κριθήσονται > t | 5. 6 νεαζούσης wx, ζεούσης yzt | 6 ἔθνη W?x, αὐτὰ μὲν yz | 6 καὶ ὑμεῖς wxt, ὑμεῖς δὲ yz | 6 ἀπαιτηθῆτε yz | 8 πλέον w | 9 εἰς wx, πρὸς yzt | 10 ὑπάρχει wx | 12 ο alterum in διάφορος apud w in rasura, ἀδιάφορος x | 12 εἰ w, ἢ xt, ᾗ yz | 12 καθὸ + t | 14 κυρείας yZ | 17 δὲ > yzt | 17 κύρισο z | 20 καθὼς wx, ἐν οἷς yzt | 23 πᾶσαν + yz | 23. 24 μὴδὲν w, μηδὲν y, γρφ μηδενὶ margo y, μηδενὸ z | 24 μὶ w | 24 σύμβολον + yzt 25 ἰησοῦ + yz | 25 παρθενείας xt | 26 εὐχὴ w | 27 μόνον wx, μὲν οὖν yzt, γρφ και ἐκεῖνο μόν.. margo y | 27 αὐταῖς yz | 27 παραινοῦμεν yz | 27 p 123, 1 ἐπαγγείλασθε yz

γείλασθαι· ἐπείπερ * ὁ Σολομών φησιν Ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαι, ἢ τὸ εὔξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι. ἡ παρθένος οὖν αὕτη ἔστω ἁγία σώματι καὶ ψυχῇ, ὡς ναὸς θεοῦ, ὡς οἶκος χριστοῦ, ὡς πνεύματος ἁγίου καταγώγιον. δεῖ γὰρ τὴν ἐπαγγειλαμένην, ἄξια τῆς ἐπαγγελίας ἔργα διαπρασσομένην, δεικνύειν τὸ ἐπάγγελμα αὐτῆς ὅτι ἔστιν ἀληθὲς καὶ διὰ σχολὴν εὐσεβείας, οὐ κατὰ διαβολὴν γάμου γινόμενον. ἔστω δὲ μὴ ῥεμβὰς μηδὲ ἀκαιροπερίπατος, μὴ δίγνωμος, ἀλλὰ σεμνή, ἐγκρατής, σώφρων, ἁγνή, φεύγουσα τὰς τῶν πολλῶν συντυχίας καὶ μάλιστα τὰς τῶν ἀσέμνων.

E

Εἴ τις χριστιανὸς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ καὶ τὴν εἰς * θεὸν πίστιν καὶ ἀγάπην κατακριθῇ ὑπὸ ἀσεβῶν εἰς λοῦδον ἢ θηρία ἢ μέταλλον, μὴ παρίδητε αὐτόν, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόπου καὶ * τοῦ ἱδρῶτος ὑμῶν πέμψατε αὐτῷ εἰς διατροφὴν αὐτοῦ καὶ εἰς μισθοδοσίαν τῶν στρατιωτῶν, ἵνα ἐλαφρυνθῇ καὶ ἐπιμελείας τύχῃ· ἵνα, ὅσον τὸ ἐφ' ὑμῖν, μὴ θλίβηται ὁ μακάριος ἀδελφὸς ὑμῶν. ὁ γὰρ διὰ τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ καταδικαζόμενος, οὗτος μάρτυς ἅγιος, ἀδελφὸς τοῦ χριστοῦ, υἱὸς τοῦ ὑψίστου, δοχεῖον τοῦ ἁγίου πνεύματος, δι' οὗ καὶ τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης τοῦ * εὐαγγελίου ἐλάβομεν ἕκαστος τῶν πιστῶν ἐν τῷ καταξιωθῆναι τοῦ * στεφάνου καὶ τῆς μαρτυρίας τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ τῆς κοινωνίας τοῦ αἵματος αὐτοῦ, *

1 Eccl 5, 4 | 20 Cor β 4, 4

1 καὶ + t | 2 τὸ > w | 3 αὕτη Wxt, τοιαύτη w, > yz | 4 ἁγίου > xyz | 5 διαπράττειν w, διὸ πρασσομένην z | 6 δεικνύων w | 6 ἔστιν > w | 7 γινομένην xyz, γενομένην t | 8 ῥεμβομένη w, φιλόκοσμος yz, sed μὴ ῥέμβας margo y | 8 μηδὲ xyzt, μὴ w | 8 ἀκαιροπεριπάτητος t | 8 δήγνωμος w | 9 σεμνή > w | 10 τὰς > yzt

12 τὸν + yzt | 12 ἀγάπην καὶ πίστιν t | 13 λοῦδον t, δοῦλον wxyz | 13 μετάλλων w | 14 ἐκ + t | 14 τοῦ ἱδρῶτος wx, τοῦ ἱγρῶτος t, τῶν ὑπαρχόντων yz, margo y γρφ ὑδρότος | 15 μισθοδοσίαν wx, μισθαποδοσίαν t, θεραπείαν y, θεραπεία z, γρφ μισθοδοσία margo y | 16 ἵν' yzt | 17 θλίβητε Z | 19 χριστοῦ wx, κυρίου yzt | 19 δοχίον x | 21 ἁγίου + t | 21 ἔλαβεν yzt | 22 ἀφθάρτου + yzt | 23 κοινονίας z | 23 καὶ manu recenti super versum + w

συμμορφωθῆναι τῷ θανάτῳ τοῦ χριστοῦ εἰς υἱοθεσίαν. τούτου οὖν ἕνεκεν ἅπαντες οἱ πιστοὶ διὰ τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν καὶ ἐκ τοῦ κόπου διακονήσατε τοῖς ἁγίοις. εἰ δὲ οὐκ ἔχει τις, νηστεύσας τὸ τῆς ἡμέρας καὶ μερίσας, τοῦτο ἐκταξάτω τοῖς ἁγίοις. εἰ δέ τις ἐν περιουσίᾳ ὑπάρχει *, καὶ πλεῖόν τι κατὰ ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ διακονείτω αὐτοῖς. εἰ δὲ καὶ οἷός τε ἐστὶν ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀποδόμενος ῥύσασθαι αὐτοὺς ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, μακάριος ἔσται καὶ φίλος τοῦ χριστοῦ. εἰ γὰρ ὁ τὰ ὑπάρχοντα πτωχοῖς δοὺς τέλειος μετὰ τὴν περὶ τῶν θείων γνῶσιν, πολλῷ μᾶλλον ὁ ὑπὲρ μαρτύρων· ὁ γὰρ τοιοῦτος, ἄξιος θεοῦ ὑπάρξας, πληρώσει τὸ θέλημα αὐτοῦ, χορηγήσας ἐκείνοις, οἵτινες αὐτὸν ὡμολόγησαν ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραήλ, περὶ ὧν ὁ κύριος ἀπεφήνατο λέγων Ὃς ἐὰν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ εἰ τοιοῦτοί εἰσιν, ὥστε καὶ ὑπὸ * χριστοῦ ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοὺς μαρτυρεῖσθαι, ὑμεῖς οὐκ ὀφείλετε ἐπαισχυνθῆναι ἀπιέναι πρὸς αὐτοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς· τοῦτο γὰρ ποιησάντων ὑμῶν, μαρτύριον ὑμῖν λογισθήσεται· ὅτι ἐκείνοις μὲν πεῖρα τὸ μαρτύριον ὑπῆρξεν, ὑμῖν δὲ τέως προθυμία, ὡς κοινωνοῖς τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν. λέγει γάρ που ὁ κύριος * πρὸς τοὺς τοιούτους φάσκων Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς ἤμην καὶ ἐπεσκέψασθέ

1 Phil 3, 10 | 3 Luc 8, 3 | 15 Matth 10, 32 | 24 Matth 25, 34—40 + 46

1 συμμορφοθῆναι xz | 1 εἰς > t | 5 ὁσίοις w | 5 τις > w | 6 τις + w | 7 αὐτοῖς wxt, αὐτῷ yz | 8 αὐτοῦ wx, ἑαυτοῦ yzt | 10 τὰ wxyt, τοῦ z | 10 μετὰ ... 11 γνῶσιν wxt, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν yz | 13 χωρηγήσας w | 13 ὁμολόγησαν wX | 15 ἐὰν wx, ἂν yzt | 15 ὁμολογήσει w | 17 τοῦ alterum ... οὐρανοῖς > yzt | 18 ὡς yzt | 18 τοῦ + yz | 21 ἐκεῖνοι W | 22 ὑπῆρξε w | 22 τέως wxyz, ἑτέρως t | 22 κοινωνοὶ W | 23 ἀθλίσεως x | 23 λέγει γάρ που wxt, πάντως δὲ yz | 23 καὶ + yz | 24 φάσκων wxt, ἐρεῖ yz | 27 συνηγάγεταί w | 28 fin με > x | 28 ἤμην > yz

με, ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθετε πρὸς μέ. τότε ἀποκριθή-
σονται * οἱ δίκαιοι λέγοντες Κύριε, πότε σε εἴδομεν
πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; || ἢ
γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν, ἢ ἀσθενῆ καὶ ἐπεσκεψάμεθα; ἢ
ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σέ;
καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ αὐτοῖς Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων
τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· καὶ
2 ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. * | εἰ δέ τις, ἀδελφὸν
λέγων ἑαυτὸν εἶναι, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κακο-
ποιήσῃ καὶ ἐλεγχθεὶς κατακριθῇ θανάτῳ ὡς μοιχὸς ἢ φο-
νεύς, χωρίζεσθε ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ἦτε ἄσυλοι, καὶ μή τις
ὑμῶν ὡς κοινωνὸς τοῦ μύσους ὑποπτευθῇ καὶ καταχέηται
βλασφημίαν, * ὡς πάντων χριστιανῶν χαιρόντων ἐπὶ τοῖς πα-
ρανόμοις ἔργοις· διὸ μακρὰν * ἀπ' αὐτῶν χωρεῖτε. τοῖς μέν-
τοι διὰ χριστὸν κατ' ἐπήρειαν παρὰ τῶν ἀσεβῶν συγκλειο-
μένοις εἰς φυλακὴν ἢ πρὸς θάνατον ἐκδιδομένοις ἢ πρὸς
δεσμὰ καὶ ἐξορίαν πάσῃ σπουδῇ βοηθεῖτε, τὰ μέλη ὑμῶν
ῥυόμενοι ἐκ χειρῶν ἀθέσμων· καὶ ἐάν τις αὐτοῖς * συγκείμε-
νος κρατηθῇ * καὶ αἰκίαις ὑποπέσῃ, μακάριός ἐστιν ὅτι κοι-
νωνὸς μαρτύρων ἐγένετο καὶ μιμητὴς τῶν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ

2 αὐτῷ + t | 2 ἴδομεν xt | 3 et 4 ἢ ultimum wxyz, πότε δέ σε ἴδομεν t | 8 τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων. πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες. κύριε πότε σε εἴδομεν πεινῶντα. ἢ διψῶντα. ἢ ξένον. ἢ γυμνὸν. ἢ ἀσθενῆ. ἢ ἐν φυλακῇ. καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται καὶ αὐτοῖς, λέγων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδέ ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον + t | 8 ἀδελφὸς corr w | 9 ἑαυτὸν > w | 9. 10 κακοποιήσει wyz, manu recenti in margine w scriptum ἤγουν ποιήσει παρ' ὃ ἐνδέχεται χριστιανὸν | 10 κατακριθεῖ w | 11 ἄσυλοι wxt, ἄμωμοι yz | 11 καὶ μή wxt, μηδέ yz | 12 μῖσους w | 12 καταχέητε yz | 13 μηδὲ κατὰ τῆς ἐκκλησίας βλασφημία κατασχεθῇ + yz | 14 μακρὰν wxt, καλὸν yz | 14 στέλλεσθαι + yz | 14 χωρεῖτε > yz | 17 ἐξωρίαν x | 17 πᾶσι w | 18 τοῖς μάρτυσι + w | 18. 19 προσκείμενος αὐτοῖς yz | 19 κρατηθῇ wx, συλληφθῇ yzt | 19 ὑπὸ τῶν παρανόμων + w | 19 ὑποπέσοι yzt | 19. 20 κοινονὸς Y | 20 μάρτυρος t | 20 κυρίου Ἰησοῦ > yzt

χριστοῦ παθημάτων. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ χριστοῦ πολ-
λάκις ὑπὸ Καϊάφα * καὶ Ἄννα πληγὰς λαβόντες, χαίροντες
ἐξήειμεν, ὅτι κατηξιώθημεν ὑπὲρ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τοιαῦτα
παθεῖν· καὶ ὑμεῖς χαίρετε ταῦτα πάσχοντες, ὅτι μακάριοι
γενήσεσθε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. | καὶ τοὺς διωκομένους δὲ 3
διὰ τὴν πίστιν καὶ * πόλιν ἐκ πόλεως φεύγοντας διὰ τὴν
ἐντολὴν τοῦ κυρίου, προσλαμβάνεσθε αὐτούς, ἀντιλαμβα-
νόμενοι αὐτῶν καὶ προσδεχόμενοι αὐτοὺς ὡς μάρτυρας, χαί-
ροντες ὅτι κοινωνοὶ αὐτῶν τοῦ διωγμοῦ γεγένησθε, * γι-
νώσκοντες αὐτοὺς ὑπὸ * κυρίου μεμακαρίσθαι. φησὶ γὰρ
αὐτὸς Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν
καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνε-
κεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πο-
λὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας
τοὺς πρὸ ὑμῶν. καὶ πάλιν Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώ-
ξουσιν. καὶ ἑξῆς Ἐὰν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ,
φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν· ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θλίψιν ἔχετε·
* παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συναγωγάς *, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας
καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς·
καὶ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. ὁ γὰρ διω-
χθεὶς ἕνεκεν τῆς πίστεως καὶ μαρτυρήσας περὶ αὐτοῦ καὶ
ὑπομείνας, οὗτος ἀληθῶς ἄνθρωπος θεοῦ. | ὁ δὲ ἀρνησά- 4
μενος ἑαυτὸν χριστοῦ εἶναι διὰ τὸ μὴ μισεῖσθαι ὑπὸ ἀν-

11 Matth 5, 11. 12 | 15 Ioh 15, 20 | 16 Matth 10, 23 | 17 Ioh 16, 33 | 18 Matth 10, 17. 18. 22 | 22 Tim α 6, 11

2 καὶ ἀλεξάνδρου + xt | 2 πληγαῖς z | 3 ἐξίειμεν w, ἐξίημεν xt 4 ταῦτα πάσχοντες χαίρετε w | 4 χάρητε ταῦτα x, οὖν χάριτι διὰ θεὸν yz [nisi quod οὖν > z] | 4 ὅτι > yz | 5 γενήσεσθαι W | 6 εἰς + yz | 9 τοῦ διωγμοῦ αὐτῶν yz | 9 γεγένεισθε W, ἐγένεσθαι margo w | 9 καὶ + yz | 10 τοῦ + yzt | 10 μεμακαρεῖσθαι wx, μεμακαρῆσθαι t | 10. 11 φησὶ ... αὐτὸς wxt [φησὶν x], ἐν οἷς φησίν yz | 11 ὀνειδήσωσιν x | 11 διώξουσιν w, διώξωσι yzt | 12 εἴπωσιν x | 13 χαίρεται x | 14 τοῖς οὐρανοῖς wt | 14 οὕτω yzt | 15 πρὸς z | 15 ἡμῶν t | 15. 16 διώξουσι yzt | 16 ἑξῆς wxt, πάλιν yz | 16 ἐκ τῆς πόλεως ταύτης yz | 17 ἑτέραν wx, ἄλλην yzt | 17 ὅτι .... ἔχετε > Yz, sed in z lacuna quinque literarum capax | 17 τούτῳ > yt | 18 καὶ πάλιν + yz | 18 παραδώσουσιν x | 18 αὐτῶν + yz | 20 καὶ ὁ wxt, ὁ δὲ yz | 20 οὗτως z | 21 ἕνεκα yz | 23 θεοῦ z, sed θ minio in margine (i. e. serius) scriptum: scriba igitur loco χ male θ scripsit | 23 μὴ μισεῖσθαι xyzt, μὶμησείσθαι w | 23 ὑπ' yz

*θρώπων, φιλήσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν μᾶλλον ἢ τὸν κύριον, οὗ ἡ πνοὴ αὐτοῦ ἐν * χειρὶ αὐτοῦ, οὗτος ἐλεεινός, * ἄθλιος, * ὡς ἐναγὴς καὶ βδελυκτός, φίλος μὲν ἀνθρώπων θελήσας εἶναι, ἐχθρὸς δὲ τοῦ θεοῦ, μερίδα λαβὼν οὐκέτι μετὰ τῶν ἁγίων, ἀλλὰ μετὰ τῶν κατηραμένων, * ἀντὶ βασιλείας εὐλογημένων ποθήσας τὸ * πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, οὐχ ὑπὸ ἀνθρώπων ἔτι μισούμενος, ἀλλ' ὑπὸ * θεοῦ || ἀπωσμένος καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐκβεβλημένος. περὶ γὰρ τούτου ἀπεφήνατο * ὁ κύριος λέγων Ὅστις ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ * ἐπαισχυνθῇ τὸ ὄνομά μου, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ καὶ * ἐπαισχυνθήσομαι ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ πάλιν λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἡμῖν αὐτοῖς, οὕτως Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος· * ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ * εὑρήσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; καὶ ἑξῆς Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνά-*

2 Dan 5, 23 | 6 Matth 25, 41 | 10 Matth 10, 33 | 14 Matth 10, 37—39 | 18 Matth 16, 26 | 20 Matth 10, 28

2 *αὐτοῦ* prius > yz | 2 *τῇ* + yz | 2 *ἐλεηνὸς* wY | 2 *καὶ* + w | 2 *ἄθλος* Y | 3 *φευκτὸς* + yz | 3 *ὡς* > w | 3 *βδελλυκτός* w | 4 *οὐκέτι* wxt, *οὐ* yz | 5 *καὶ* + yz | 5. 6 *εὐλογημένων* xyzt, *αἰωνίου καὶ χαρᾶς* w | 6 *ἡτοιμασμένον* + w | 6 *τὸ* secundum .. *ἡτοιμασμένον* > w | 7 *ὑπ'* yzt | 8 *τοῦ* + t | 8 *ἀποσμένος* z | 9 *γὰρ* > yz | 9 *που καὶ* + yz | 10 *ἀρνήσεταί* yzt | 10 *με ἀρνήσηται* w | 11 *καὶ ... μου* > yz | 11 *καγὼ αὐτὸν* yz | 12 *καὶ ἐπαισχυνθήσομαι* > yz | 12 ut 11 rasura trium literarum capax in w | 13 *τοῖς* prius > yzt | 13 *καὶ .... 14 οὕτως* wxt [*αὐτοῖς* > w], *καὶ πρὸς ἡμᾶς δὲ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν* yz | 15 *ἔστιν* x | 16 *ἔστιν* x | 16 *καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου οὐκ ἔστι μου ἄξιος καὶ* + yzt [*καὶ* ultimum > t] | 16 *ἀπωλέσει* w | 17 *καὶ ὁ* wxt, *ὁ δὲ* yz | 17 *ἀπωλέσας* w | 17 *τὴν ψυχὴν αὐτοῦ* wxt, *αὐτὴν* yz | 17 *οὗτος* + w | 17. 18 *εὑρήσει* xyzt, *σώσει* w | 18 *ὀφελήσει* w, *ὠφελεῖται* yz, *ὀφελεῖται* t | 20 *ἑξῆς* wxt, *πάλιν* yz | 21 *ἀποκτενόντων* wyzt | 22 *ἀποκτεῖνε* z

μενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. | πᾶς οὖν 5
ὁ μανθάνων τέχνην τινά, βλέπων τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ
διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ ἐμπειρίας ἀπαρτίζοντα τὴν τέχνην
αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ζηλοῖ ὅμοιον αὐτῷ ποιήσασθαι τὸ ἐγχει-
ρισθέν· ἐὰν δὲ μὴ ἐξισχύσῃ, οὐκ ἔστι τετελειωμένος ἐν τῷ
ἔργῳ. καὶ ἡμεῖς οὖν, ἔχοντες διδάσκαλον τὸν κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν τὸν χριστόν, διὰ τί οὐ μιμούμεθα τὴν αὐτοῦ διδα-
χήν; ὅτι ἐκεῖνος μὲν * ἀπετάξατο ἀνέσει, τρυφῇ, δόξῃ, πλούτῳ,
τύφῳ, δυνάμει ἀμυντικῇ, μητρὶ καὶ ἀδελφοῖς, ἤδη δὲ καὶ
τῇ οἰκείᾳ ζωῇ διὰ τὴν πρὸς τὸν θεὸν εὐσέβειαν καὶ τὴν εἰς
ἡμᾶς φιλανθρωπίαν, ὑπομείνας οὐ μόνον διωγμὸν καὶ μά-
στιγας, ὀνειδισμὸν καὶ ἐμπαιγμόν, ἀλλ' ἤδη καὶ τὴν πρὸς
τὸν σταυρὸν πρόσπηξιν, ὅπως Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας με-
τανοήσαντας σώσῃ. εἰ οὖν αὐτὸς δι' ἡμᾶς ἀπετάξατο ἅμα
πᾶσι, μὴ ἐπαισχυνθεὶς σταυρὸν μηδὲ ἀδοξήσας τὸν θάνα-
τον, τίνος ἕνεκεν ἡμεῖς οὐ μιμούμεθα αὐτοῦ τὰ πάθη, καὶ
ἀποτασσόμεθα ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ αὐτῇ τῇ ζωῇ ἡμῶν, διδόν-
τος αὐτοῦ ἡμῖν τὴν ὑπομονήν; ἐκεῖνος μὲν γὰρ δι' ἡμᾶς *,
ἡμεῖς δὲ δι' ἑαυτούς· οὐ γὰρ χρῄζει ἡμῶν αὐτός, ἡμεῖς δὲ *
τοῦ ἐλέους αὐτοῦ *. μόνον δὲ τὸ τῆς πίστεως ἡμῶν γνήσιον
ἐπιζητεῖ καὶ αὐθαίρετον, ὥς φησιν ἡ γραφὴ Εἰ δίκαιος εἶ,
τί δώσεις αὐτῷ ἢ τί ἐκ χειρός σου λήψεται; ἀνδρὶ τῷ ὁμοίῳ
σου ἡ εὐσέβειά σου, καὶ υἱῷ ἀνθρώπου ἡ δικαιοσύνη σου.
| ἀποταξώμεθα οὖν καὶ γονεῦσι καὶ συγγενέσιν καὶ φίλοις 6

14 Luc 14, 33 | 19 Sirach 15, 13 | 21 Iob 35, 7. 8

1 ἀπωλέσαι w | 2 βλέπον Z | 3 δι' yz | 3 τῆς ἐνεργείας καὶ > yz | 3 ἐμπηρείας w, ἐμπειρήας X? | 3 τὴν τέχνην wxt, τὸ ἔργον yz | 4 ζηλοῖ wxt, σπουδάζει yz | 4 αὐτῷ > yz | 4. 5 ἐνχειρισθέν x | 5 δὲ > t | 5 μὴ xyzt, οὐκ w | 5 ἔστιν x | 8 ὅτι > yz | 8 γὰρ + y | 8 ἀπεστάξατο habere *videtur* z | 8 δόξει X | 10 τὸν > w | 10 θεὸν εὐσέβειαν wx, πατέρα ὑπακοὴν yz, πατέρα εὐσέβειαν t | 11 διωγμὸν καὶ > yz | 12 ἐμπαιγμὸν καὶ ὀνειδισμὸν w | 13 τὸ ξύλον ἀνάρτησιν yz, τὸ ξῦλον πρόσπηξιν t | 14 σώσει w | 14. 15 ἅμα πᾶσι wx [πᾶσιν x], ἀναπαύσει yzt | 15 ἐπαισχυνθῃς x | 15 μηδὲ wxyz, μὴ t | 15 ἀδοξήσας wxt, ἀδοξίαν νομίσας yz [νομήσας z] | 16 ἡμεῖς > yz | 18 τὴν > yz | 18 γὰρ wxt, οὖν yz | 18 ἀπετάξατο + yz | 19 χρῄζομεν + w | 20 δεόμεθα + yz | 21 αὐθαίρετον wxt, εἰλικρινὲς yz, καὶ αυθέρετον margo y tamquam post εἰλικρινὲς inserendum | 23 ἀσέβειά yzt | 24 γονεῦσιν x | 24 συγγενεῦσιν x, συγγενέσι yzt

καὶ γυναικὶ καὶ τέκνοις καὶ κτήμασι καὶ σύμπαντι τῷ βίῳ, ὅταν ᾖ τι τούτων κώλυμα πρὸς εὐσέβειαν. δεῖ γὰρ προσεύχεσθαι μὲν ἡμᾶς ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν, ἐὰν δὲ κληθῶμεν εἰς μαρτύριον, μετὰ ἐνστάσεως ὁμολογεῖν τὸ τίμιον ὄνομα. καὶ ἐὰν τούτου χάριν κολασθῶμεν, χαίρωμεν ὡς ἐπὶ ἀθανασίαν σπεύδοντες. διωκόμενοι μὴ ξενιζώμεθα μηδὲ ἀγαπήσωμεν τὸν νῦν αἰῶνα μηδὲ τοὺς παρὰ ἀνθρώπων ἐπαίνους μηδὲ τὴν τῶν ἀρχόντων δόξαν καὶ τιμήν, καθάπερ καὶ τινὲς τῶν Ἰουδαίων, θαυμάζοντες τοῦ κυρίου τὰς ἐνεργείας, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτὸν φόβῳ τῳ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἀρχόντων· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. ὁμολογήσαντες δὲ τὴν καλὴν ὁμολογίαν, οὐ μόνον ἑαυτοὺς σώζομεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς νεοφωτίστους βεβαιοῦμεν καὶ τοὺς κατηχουμένους πιστοποιούμεθα. εἰ δὲ καθυφῶμέν τι τῆς ὁμολογίας, ἐξαρνησάμενοι τὴν εὐσέβειαν διὰ γνώμης χαυνότητα καὶ φόβον βραχυτάτης τιμωρίας, οὐ μόνον ἑαυτοὺς ἀποστεροῦμεν τῆς αἰωνίου δόξης, ἀλλ' ἤδη καὶ ἑτέροις αἴτιοι ἀπωλείας γενησόμεθα καὶ διπλοτέραν ὑποίσομεν τὴν τίσιν, ὡς ὑποψίαν δώσαντες διὰ τῆς ἀρνήσεως, πλάνης διδαχὴν εἶναι τὴν ποτὲ ὑφ' ἡμῶν δοξαζομένην ἀλήθειαν. διὸ μήτε πρόχειροι ὦμεν καὶ ῥιψοκίνδυνοι· λέγει γὰρ ὁ κύριος Προσεύχεσθε μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· μήτε μήν, ἐμπεσόντες δειλίᾳ, καταισχύνωμέν τὴν ὁμολογίαν. εἰ γὰρ ἀρνησάμενός τις τὴν ἑαυτοῦ ἐλπίδα, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ τοῦ θεοῦ υἱός, ἀπολυθῇ τοῦ προσκαίρου θανάτου, αὔριον δὲ ἐπὶ κλίνης νόσῳ περιπέσῃ ὀξυτάτῃ κοιλίας ἢ στομάχου ἢ κεφαλῆς ἤ τινι

3 Matth 6, 13 | 11 Ioh 12, 43 | 13 Tim α 6, 12 | 22 Matth 26, 41

1 *κτήμασιν* x | 1 *πάντα τὸν βίον* w | 4 *ὁμολογήσωμεν* yz | 6 *ἐπ'* yz | 6 *σπεύδοντες* wxt, *καλούμενοι* yz | 7 *μηδὲ* prius wx, *μὴ* yzt | 8 *δόξαν καὶ* > y | 10 *τῳ* indefinite L | 14 *νεοφοτίστους* y | 15 *καθυφῶμέν τι* yzt, > w, *καθύμῶν μέντι* x | 15. 16 *τῆς ὁμολογίας* xyzt, *διὰ φόβον* w | 19 *ἀπολείας* wz | 19 *διπλασίονα* yz | 19 *ὑποίσομεν τὴν τίσιν* wxt [*ὑποίσωμεν* w, *ὑποίσυμεν* t], *τὴν δίκην ὑποίσωμεν* yz | 20 *δώσαντες* w, *δώσοντες* x, *δόντες* yz [*δώντες* Z?], *γρφ δόσοντες* margo y, *δόσαντες* t | 21 *ὑμῶν* y | 22. 23 *προσεύχεσθαι* z | 23 *ἐμπεσεῖν* wxt, *εἰσελθεῖν* yz | 24 *μηδὲ* t | 24 *διλία* W | 27 *δ'* t | 28 *περιπέσει* x | 28 p 130, 1 *πάθη τινὶ* w

πάθει τῶν ἀνιάτων, σήψεως ἢ γαγγραίνης ἢ ἀποστάσεως ἢ ἰλεοῦ ἢ ὑδέρου ἢ κόλου, ταχεῖαν ποιήσηται τὴν καταστροφὴν καὶ τοῦ ζῆν ὑπεξέλθοι, οὐχὶ καὶ τῶν ἐνταῦθα ἐστερήθη καὶ τῶν αἰωνίων ἐκπέπτωκε, * μᾶλλον δὲ τῆς ἀιδίου κολάσεως ἐντὸς κατέστη, πορευθεὶς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, οὗ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων; ὁ δὲ ἀξιωθεὶς μαρτυρίου χαιρέτω τὴν ἐν κυρίῳ χαράν, ὡς τηλικούτου ἐπιτυχὼν στεφάνου καὶ δι' ὁμολογίας ποιούμενος τὴν ἔξοδον τοῦ βίου. καὶ ἐὰν κατηχούμενος ᾖ, ἄλυπος ἀπίτω· τὸ γὰρ πάθος τὸ ὑπὲρ χριστοῦ ἔσται αὐτῷ γνησιώτερον βάπτισμα· ὅτι αὐτὸς μὲν πείρᾳ συναποθνήσκει τῷ κυρίῳ, οἱ δὲ λοιποὶ τύπῳ. χαιρέτω οὖν μιμούμενος τὸν διδάσκαλον, ἐπειδὴ καὶ προστέτακται Κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔστω ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ· ὁ δὲ διδάσκαλος * ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ κύριος δι' ἡμᾶς ἐπλήγη, βλασφημίας ὑπέμεινε καὶ ὀνειδισμοὺς μακροθύμως, ἐνεπτύσθη, ἐκολαφίσθη, ἐρραπίσθη, σταυρῷ μετὰ τὸ μαστιχθῆναι προσηλώθη, ὄξος καὶ χολὴν ἐποτίσθη, * τελειώσας πάντα τὰ γεγραμμένα εἶπεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ Εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου. διὸ καὶ ὁ εὐχόμενος ἐκείνου μαθητὴς εἶναι ζηλούτω τοὺς αὐτοῦ ἀγῶνας, μιμείσθω τὴν ὑπομονήν, γινώσκων ὅτι κἂν ἐν πυρὶ ὑπὸ ἀνθρώπων καῇ, οὐθὲν πείσεται, ὡς οἱ τρεῖς παῖδες, ἢ εἰ καὶ πάθοι τι, μισθὸν παρὰ θεοῦ λήψεται, πιστεύων τῷ ἑνὶ καὶ μόνῳ ἀληθινῷ θεῷ καὶ πατρὶ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως καὶ λυτρωτοῦ τῶν ψυχῶν καὶ μισθαποδότου τῶν ἄθλων, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. | αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς ἐγερεῖ ὁ παντοκράτωρ 7
θεὸς διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ τὴν ἐπαγγε-

5 Matth 22, 13 | 13 Luc 6, 40 | 19 Luc 23, 46

2 εἰλεοῦ x | 2 ποιήσεται yz, ποιήσῃ τε L | 3 ζεῖν x | 4 ἐκπέπτωκεν x | 4 καὶ + w, δὲ + z | 4 ἀιδίου wxt, αἰωνίου yz | 5 πορευθῆς w | 6 κλαθμὸς y | 7 χαρέτω z | 8 ὁμολογίαν x | 9 καὶ ἐὰν wx, κἂν yzt | 10 ἀπείτω x | 13. 14 δὲ πᾶς ἔστω wx, ἔστω πᾶς yzt | 14 αὐτοῦ ... διδάσκαλος > z | 14 αὐτοῦ καὶ + t | 15 ἐπλήγη βλασφημίας > x | 15 ὑπέμεινεν x | 18 καὶ + yz | 18 εἶπε wt | 19 παρατίθημι yzt | 21 ὑπακοήν w | 22 ὑπ' yz | 22 οὐδὲν w | 22 πήσεται W | 23 ἢ > w | 23 εἰ δὲ πάθοι w, εἰ καὶ πάθόι x, καὶ ἐὰν πάθῃ yz, εἰ καὶ πάθῃ t | 23 θεοῦ wx, κυρίου yzt | 26. 27 τὸν αἰῶνα w | 28 χριστοῦ > yz | 28 p 131, 1 ἐπαγγελεῖαν w

λίαν αὐτοῦ τὴν ἀψευδῆ, καὶ ἀναστήσει ἡμᾶς σὺν πᾶσι τοῖς ἀπ' αἰῶνος κοιμηθεῖσιν τοιούτους, ὁποῖοι ὑπάρχομεν ἐν τῇ νῦν μορφῇ, μηδὲν ἐλλιπὲς ἔχοντας ἢ τὴν φθοράν, ἐπείπερ ἄφθαρτοι ἀναστησόμεθα. κἄν τε γὰρ ἐν πελάγει τελευτήσωμεν κἂν ἐν γῇ διασπαρῶμεν κἂν ὑπὸ θηρίων ἢ ὀρνέων διασπασθῶμεν, ἀναστήσει ἡμᾶς τῇ αὐτοῦ δυνάμει· ὅτι ὁ πᾶς κόσμος τῇ τοῦ θεοῦ συνέχεται χειρί. θρὶξ δέ, φησίν, ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. διὸ παραινεῖ λέγων Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. περὶ δὲ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς τῶν μαρτύρων μισθαποδοσίας λέγει Γαβριὴλ τῷ Δανιὴλ Καὶ πολλοὶ τῶν κεκοιμημένων ἐκ γῆς χώματος ἀναστήσονται, οἱ μὲν εἰς ζωὴν αἰώνιον, οἱ δὲ εἰς αἰσχύνην καὶ ὀνειδισμὸν αἰώνιον· καὶ οἱ συνίοντες ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος καὶ ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος καὶ ὡς οἱ ἀστέρες. ὡς φωστῆρας τοίνυν ἐκλάμψειν τοὺς ἁγίους προεῖπεν ὁ ἅγιος Γαβριήλ· αὐτὸς γὰρ τὸ συνιέναι τὴν ἀλήθειαν ὁμολογῆσαι ἐμαρτύρησεν καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ ὄνομα. * οὐ μόνον δὲ τοῖς μάρτυσιν ἐπήγγελται * τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν * ἀνθρώποις, δικαίοις τε καὶ ἀδίκοις, εὐσεβέσι * καὶ δυσσεβέσιν, ἵν' ἕκαστος τὰ πρὸς ἀξίαν τίσῃ. ἄξει γάρ, φησίν, ὁ θεὸς σύμπαν τὸ ποίημα εἰς κρίσιν ἐν παντὶ παρεωραμένῳ, ἐὰν * ἀγαθὸν καὶ ἐὰν πονηρόν. ταύτην δὲ τὴν ἀνάστασιν μὴ πιστεύοντες * Ἰουδαῖοι τὸ παλαιὸν ἔλεγον Ξηρὰ γέγονε τὰ ὀστᾶ ἡμῶν, διαπεφωνήκαμεν· οἷς ὁ θεὸς ἀποκριθεὶς ἔφη Ἰδοὺ ἐγὼ

7 Luc 21, 18 | 9 Luc 21, 19 | 11 Dan 12, 2. 3 | 21 Eccl 12, 14 | 24 Ezech 37, 11. 12. 14

1 συμπᾶσι ita iunctum wz, συμπᾶσιν x | 2 κοιμηθεῖσι yzt | 3 μηθὲν yzt | 3 ἐλλειπες xt [πὲς t] | 3 ἔχοντες w | 3 ἢ τὴν φθοράν wxt, ἀπὸ τῆς φθορᾶς yz | 4. 5 τετελευτήσωμεν z | 6 ἑαυτοῦ yzt | 7 θρὶξ δὲ wxt, καὶ θρὶξ yz | 8 φησίν > yz | 8 ἀπώληται w | 9 ὑμῶν alterum xyzt, ἡμῶν w | 10 δὲ wxt, γὰρ yz | 14 συνιέντες yzt | 14. 15 ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος wx, τὸ στερέωμα yzt | 15 ὡς prius > xt | 16 πανάγιος yzt | 17 αὐτὸς ... 18 ὄνομα > w | 17 αὐτοῖς yzt | 17 ὁμολογῆσαι > yzt | 17. 18 ἐμαρτύρησε yzt | 18 καὶ + w | 18 δὲ > w | 19 τὸ ἱερὸν αὐτοῦ ὄνομα + w | 19 πᾶσι w | 19 τοῖς + w | 20 εὐσεβέσιν x | 20 τε + w | 20 ἵνα wt | 21 τὰ wxt, τὸ yz | 21 τίσῃ wxt, λάβῃ yz | 21 ἕξει Y?z | 22 τε + yz | 22. 23 καὶ ἐὰν xt, ἐάν τε yz, ἐὰν w | 23 ταύτῃ τῇ ἀναστάσει yz | 23 δὲ > wyz | 24 οἱ + w | 24 γέγονεν x | 25 διαπεφονήκαμεν yz

ἀνοίγω τοὺς τάφους ὑμῶν καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐξ αὐτῶν καὶ δώσω τὸ πνεῦμά μου ἐν ὑμῖν, καὶ ζήσεσθε, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ κύριος ἐλάλησα * καὶ ποιήσω. καὶ διὰ Ἠσαΐου φησὶν Ἀναστήσονται οἱ νεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, καὶ εὐφρανθήσονται οἱ * ἐν τῇ γῇ· ὅτι ἡ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἴαμα αὐτοῖς ἐστιν. πολλὰ μὲν οὖν * περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἕτερα εἴρηται καὶ περὶ τῆς τῶν δικαίων ἐν δόξῃ διαμονῆς καὶ περὶ τῆς τῶν ἀσεβῶν τιμωρίας, πτώσεως, ἀποστροφῆς, καταδίκης, ἀδοξίας, πυρὸς αἰωνίου καὶ σκώληκος ἀτελευτήτου. καὶ ὅτι, εἰ ἐβούλετο πάντας ἀνθρώπους εἶναι ἀθανάτους, ἠδύνατο, ἔδειξε, τὸν Ἐνὼχ καὶ τὸν Ἡλίαν μὴ ἐάσας * θανάτου πεῖραν λαβεῖν. εἰ δὲ καὶ κατὰ γενεὰν τοὺς τελευτῶντας ἀνιστᾶν ἤθελεν, καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἑτέρων ἔπεισεν *, τὸν μὲν υἱὸν τῆς χήρας διὰ Ἡλίου ἀναστήσας καὶ τὸν τῆς Σωμανίτιδος διὰ Ἐλισσαίου. πειθόμεθα δὲ μὴ μισθὸν τιμωρίας εἶναι τὸν θάνατον, ἐξ ὧν αὐτὸν καὶ * ἅγιοι ὑπέστησαν ἢ καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ἁγίων κύριος Ἰησοῦς ὁ χριστός, ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. διὰ τοῦτο οὖν τέως ὡς * ἐν μεγαλοπόλει πολιτευομένοις μετὰ τοὺς ἄθλους ἐπάγει πρὸς ὀλίγον τὴν διάλυσιν, ἵνα ἀναστήσας ἕκαστον ἢ ἀποκηρύξῃ ἢ στεφανώσῃ. ὁ γὰρ τοῦ Ἀδὰμ τὸ σῶμα ἐκ γῆς * κατασκευάσας αὐτὸς καὶ τῶν λοιπῶν καὶ τοῦ πρώτου μετὰ διάλυσιν τὸ σῶμα ἀναστήσει. * ἀκούσονται γάρ, φησί, πάντες οἱ ἐν τοῖς μνη-

4 Isaj 26, 19 | 18 Ioh 11, 25 | 24 Ioh 5, 25

3 λελάληκα yzt | 3 ὑμῖν + y sed a correctore | 5 ἡσυχάζοντες + yzt | 6 σοὶ w | 6 ἐστι yzt | 6 καὶ ἕτερα + yzt | 7 καὶ ἕτερα > yzt | 11 ἐδύνατο xy | 11 ἔδειξεν x | 11 καὶ > w | 12 αὐτοὺς + w | 13 τελευτόντας w | 13 ἤθελε yzt | 14 ἔπεισε yz, ἔδειξε w, τοῦτο δῆλον ἐποίησε t 14 τοῦτο + w | 15 ἡλιοῦ wxyz [ἡ yz], Ἡλίου t | 15 σουμανίτιδος yz | 16 πειθώμεθα yz | 16 δὲ wxt, τοίνυν yz | 17 οἱ + w | 19 οὖν > yz | 19 ἂν + yzt | 21 ἢ prius > t | 21 ἀποκηρύξει w | 21. 22 στεφανώσει w | 22 καὶ τῶν λοιπῶν + xyz | 22 κατασκευάσας wxyz, ποιήσας t | 22. 23 αὐτὸς > t | 23 τὸ σῶμα > w | 24 διὰ [πρὸς t] τὸ χρεωστεῖσθαι [χρεοστεῖσθαι z] τοῦτο τῇ λογικῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει, λέγομεν δὲ [δὴ t] τὸ διαιωνίζειν. ὁ τοίνυν τὴν διάλυσιν ἐπάγων αὐτὸς καὶ τὴν ἀνάστασιν ποιεῖται. [καὶ + t] ὁ εἰπὼν γὰρ [γὰρ > t: Gen 2, 7] ὅτι Ελαβε κύριος χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνεφύσησεν [ἀνεφύσησεν z] εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ

μείοις τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. πρὸς δὲ τούτοις πιστεύομεν γίνεσθαι τὴν ἀνάστασιν καὶ ἐκ τῆς τοῦ κυρίου ἀναστάσεως· αὐτὸς γὰρ εἶπεν ὁ καὶ * Λάζαρον ἀναστήσας τετραήμερον καὶ τὴν θυγατέρα Ἰαείρου καὶ τὸν υἱὸν τῆς χήρας, καὶ ἑαυτὸν προστάγματι τοῦ πατρὸς διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνεγείρας, ὁ ἀρραβὼν τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν, * ὁ τὸν Ἰωνᾶν * διὰ τριῶν ἡμερῶν ζῶντα καὶ ἀπαθῆ ἐξαγαγὼν ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους, καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκ καμίνου βαβυλωνίας, καὶ τὸν Δανιὴλ ἐκ στόματος λεόντων, οὐκ ἀπορήσει δυνάμεως καὶ ἡμᾶς ἀνεγεῖραι. εἰ δὲ χλευάζουσιν Ἕλληνες ἀπιστοῦντες ταῖς ἡμετέραις γραφαῖς, πιστωσάτω αὐτοὺς κἂν ἡ αὐτῶν προφῆτις Σίβυλλα, οὕτω πως αὐτοῖς λέγουσα κατὰ λέξιν·

ἀλλ' ὁπότ' * ἤδη πάντα τέφρα σποδόεσσα γένηται,
καὶ πῦρ κοιμίσσῃ θεὸς ἄφθιτος, ὅσπερ ἀνῆψεν,
ὀστέα καὶ σποδιὴν αὐτὸς θεὸς ἔμπαλιν ἀνδρῶν
μορφώσει, στήσει δὲ βροτοὺς πάλιν, ὡς πάρος ἦσαν·
καὶ τότε δὴ κρίσις ἔσται, ἐφ' ᾗ δικάσει θεὸς αὐτός,
κρίνων ἔμπαλι κόσμον. ὅσοι δ' ὑπὸ δυσσεβίῃσιν
ἥμαρτον θνητοί, τούσδ' αὖ πάλι γαῖα καλύψει·
ὅσσοι δ' εὐσεβέουσι, πάλιν ζήσοντ' ἐνὶ κόσμῳ,
πνεῦμα θεοῦ δόντος ζωήν θ' ἅμα καὶ χάριν αὐτοῖς

ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν, καὶ ὁ [ὁ καὶ t] μετὰ τὴν ἀνηκουστίαν ἐπειπὼν [Gen 3, 19] Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, αὐτὸς καὶ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ἐπηγγείλατο ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν + yzt, sed lunulis inclusit y: in margine yz: [σημ praemittit y] ταῦτα ἐν τοῖς ἄλλοις οὐχ εὗρον | p 132,24 φη̄ w, φησιν x | p 132, 24 et p 133, 1 μνημίοις w | 2. 3 τὴν ἀνάστασιν γίνεσθαι t | 3 εἶπε w, ἐστιν yzt | 4 τὸν + super versum y | 5 ἰαΐρου Wx | 6 ἀναγείρας z | 7 ἐγὼ γάρ, φησίν, εἰμὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ + ex Iohanne 11, 25 yzt | 7 οὖν + y | 8 ἀπαθῆι w | 9 ἐκαμίνου ita contractum y | 10. 11 ἀναγεῖραι z | 12 κἂν > Yz | 12 προφήτης w | 13 καταλλέξιν ita iunctum w | 14 ὅτ' w | 14 ἂν + x | 14 σποδὸςέσσὰ w | 15 κοιμίσει xyz, κοιμίσῃ t | 15 ὅπερ wy, ὥσπερ x | 16 σποδὴν w | 16 fin ἀνδ' ἄρα t | 17 μορφώσῃ t | 17 στήσῃ t | 17 βρωτοὺς w | 17 ὡς πάρος xyzt, ὥσπερ w | 18 ἰδικάσει w | 19 ἔμπαλιν w [sed ut videtur a correctore] xyz | 19 κόσμον ὅσοι δ'] ὃς μόνος οἶδ' x | 19 δυσσεβιῆς x | 20 πάλιν wxyz | 20 γε ἀποκαλύψει x | 21 ὅσοι wxy | 21 εὐσεβέσι w, εὐσεβέουσιν x | 21 ζήσονται x | 21 ἐν yz, ἐνὶ wx | 22 διδόντος w | 22 θ' xyt, τ' Yz, > w | 22 αὖ τοῖς x

εὐσεβέσιν· * πάντες δὲ τότ' εἰσόψονται ἑαυτούς. εἰ τοίνυν καὶ αὕτη τὴν ἀνάστασιν ὁμολογεῖ καὶ τὴν παλιγγενεσίαν οὐκ ἀρνεῖται, διακρίνει δὲ τοὺς εὐσεβεῖς ἐκ τῶν ἀσεβῶν, μάτην ἄρα τοῖς ἡμετέροις ἀπιστοῦσι *. καίτοι φασὶ καὶ εἰκῇ δείκνυσι τὴν ἀνάστασιν, μὴ πιστεύοντες οἷς αὐτοὶ διηγοῦνται. φασὶ γὰρ * ὄρνεόν τι μονογενὲς ὑπάρχειν, πλουσίαν τῆς ἀναστάσεως παρέχον τὴν ἀπόδειξιν, ὃ λέγουσιν ἄζυγον ὑπάρχειν καὶ μόνον ἐν δημιουργίᾳ (φοίνικα δὲ αὐτὸ προσαγορεύουσιν), ὃ καὶ ἱστοροῦσι κατὰ πεντακόσια ἔτη || ἔρχεσθαι ϑ εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τὸν λεγόμενον ἡλίου βωμόν, φέροντα πλῆθος κινναμώμου κασσίας τε καὶ ξυλοβαλσάμου, καὶ στὰν κατὰ ἀνατολάς, ὡς αὐτοί φασι, τῷ ἡλίῳ * προσευξάμενον αὐτομάτως φλεχθῆναι καὶ γενέσθαι κόνιν, ἐκ δὲ τῆς σποδοῦ σκώληκα ἀναφυῆναι, καὶ τοῦτον θερμανθέντα μορφωθῆναι εἰς ἀρτιγενῆ φοίνικα καὶ πτηνὸν γενόμενον ἐπ' Ἀραβίαν στέλλεσθαι, ἥπερ ἐστὶ περαιτέρω τοῦ αἰγυπτιακοῦ νομοῦ. εἰ τοίνυν, ὡς καὶ αὐτοί φασι, διὰ τοῦ ἀλόγου ὀρνέου δείκνυται ἡ ἀνάστασις, τί μάτην τὰ ἡμέτερα διαβάλλουσιν, ὅταν ὁμολογῶμεν ὅτι ὁ δυνάμει τὸ μὴ ὂν εἰς τὸ εἶναι παραγαγών, οὗτος ἰσχύει τοῦτο καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν εἰς ἀνέγερσιν παραστῆσαι; διὰ γὰρ ταύτην τὴν πληροφορίαν καὶ μάστιγας καὶ διωγμοὺς καὶ θανάτους ὑπομένομεν· ἐπεὶ μάτην τὰ τοιαῦτα κατεδεξάμεθα *, μὴ τούτων ἔχοντες τὴν πληροφορίαν, ὧν κήρυκες ἐπαγγελλόμεθα εἶναι.

19 Rom 4, 17? | 23 Cor α 15, 14?

1 εὐσεβέσι y, εὐσεβεύσει z, οἱ εὐσεβεῖς w | 1 δὲ + w | 1 δὲ > w, τὲ PCz | 1 τότ' > w, τότε x | 1 ὄψονται w, εἰς ὄψονται virgulâ mediâ x | 2 αὐτὴ yzt | 3 ἐκ wxt, ἀπὸ yz | 4 ἀπιστοῦσιν x | 4 λόγοις + yz | 4 καίτοι φασὶ > w | 4 φασὶν x | 5 εἰκῇ δείκνυσι wx [δείκνυσιν x], ἰδικὴν ἄλλοθεν ἔχειν αὐτοὶ δεικνύειν yz, εἰδικὴν δεικνύειν t | 5. 6 οἷς .. διηγοῦνται > w | 6 φασὶν x | 6 οἱ στωϊκοὶ περὶ τοῦ φοίνικος margo y | 6 αὐτοὶ + w | 6 ὑπάρχων X?w, ὑπάρχον x | 7 παρέχων w, παρέχοντα x | 8 αὐτὸν w, τοῦτο yzt | 9 ὃ wxyz, οἳ t | 9 ἱστοροῦσιν x | 9 ἐτϊ w | 10 λεγόμενον > x | 10. 11 φέρον τι yz | 11 κινναμώμου ... καὶ > w | 11 ξύλου βαλσάμου w | 12 κατὰ wx, πρὸς yzt | 12 φασιν xy | 12 καὶ + yz | 13 κόνην w | 14 σποδιᾶς yzt | 14 ἀναφύναι yz [ῦ z] | 15 ἀρτιγενῆι w | 15 φοίνηκα y | 16 ἀραβείαν w 16 στείλασθαι yzt | 16 ἐστιν x | 16 περετέρω w | 17 νομοῦ] ἐν ἄλλω βωμοῦ margo t | 17 φασιν x | 19 ὧν w | 20 παράγων x | 23 τὰ τοιαῦτα > w, ταῦτα x | 23 ταύτην + w | 24 ἐπαγγελλόμενοι x

ὥσπερ οὖν ἐπείσθημεν Μωσῇ εἰπόντι ὅτι Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ γινώσκομεν ὅτι οὐχ ὕλης ἦν ἐνδεής, ἀλλὰ βουλήσει μόνῃ, ἃ ἠθέλησε χριστός, ταῦτα καὶ παρήγαγεν, λέγομεν δὴ οὐρανόν, γῆν, θάλασσαν, * φωστῆρας, ἄστρα, πετεινά, νηκτά *, τετράποδα, ἑρπετά, φυτά, βοτάνας, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πάντας ἀναστήσει θελήματι, συνεργείας μὴ δεόμενος. τῆς γὰρ αὐτῆς δυνάμεώς ἐστιν ἔργον * τὸ δημιουργῆσαι κόσμον καὶ τὸ νεκροὺς ἀναστῆσαι. καὶ τότε μὲν μὴ ὄντα τὸν ἄνθρωπον ἐκ διαφόρων ἐποίησε *, δοὺς αὐτῷ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, νῦν δὲ ταῖς οὔσαις ψυχαῖς τὰ διαλυθέντα σώματα ἀποτίσει. κειμένων γάρ ἐστιν ἡ ἀνάστασις, οὐχὶ δὲ μὴ ὑπαρχόντων. ὁ οὖν τὰ πρῶτα σώματα ἐκ μὴ ὄντων ποιήσας καὶ ἐξ αὐτῶν διάφορα δημιουργήσας *, αὐτὸς καὶ τοὺς θανόντας ζωοποιήσας ἀναστήσει. ὁ γὰρ ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸν ἄνθρωπον ἐκ μικροῦ σπέρματος μορφῶν καὶ ψυχὴν αὐτῷ οὐκ οὖσαν ἐνδημιουργῶν, καθὼς αὐτός που φησὶ τῷ Ἱερεμίᾳ Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε, καὶ ἀλλαχοῦ Ἐγὼ κύριος στερεῶν οὐρανὸν καὶ θεμελιῶν γῆν καὶ πλάσσων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ, αὐτὸς καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀναστήσει αὐτοῦ ὄντας ποιήματα· καθὼς καὶ ἡ θεία γραφὴ μαρτυρεῖ λέγοντα τὸν θεὸν τῷ μονογενεῖ χριστῷ Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν· καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. καὶ ὁ θειότατος καὶ καρτερικὸς Ἰώβ, περὶ οὗ φησιν ἡ γραφὴ ὅτι Γέ-

1 Genes 1, 1 | 17 Hierem 1, 5 | 18 Zach 12, 1 | 22 Genes 1, 26. 27 | 26 Iob fin

3 margo y: γρφ ἐκ τοῦ μ. ὄντος πάντα ... γαγεν | 3 ἠθέλησεν x, προσετάγη yzt | 4 παρήγαγε yzt | 4 δὴ xyzt, δεῖ w | 4 θάλασσαν > w | 5 φῶς νύκτα ἡμέραν + yzt | 5 θάλασσαν + w | 7 συνεργίας yz | 8 καὶ + yz | 8 τὸν νεκροὺς z | 10 ἐποίησεν xyzt | 10 ἄνθρωπον + yzt | 11 διαλελυμένα w | 11 ἀποτήσει w | 13 οὖν xyzt, γὰρ w | 14 εἴδη + yz | 14 οὗτος yzt | 17 καθὼς wxyz, καὶ ὡς t | 17 φησὶν x | 17 ἱηρεμία x | 21 ἀναστήσῃ X | 21 ὄντα W?yz | 21 γραφῆι w | 22 λέγοντα wxt, εἰσάγουσα yz | 22 τῶι θεῶι τὸν μονογενῆ χριστόν w: 22 ad χριστῷ adscripsit margo y γρφ υἱῷ | 25 αὐτὸν ... ἐποίησεν > z | 25. 26 θειώτατυς y | 26 καὶ καρτερικὸς > Yz

γραπται * αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεσθαι μεθ' ὧν ἀνίστησιν ὁ κύριος, οὗτός φησι πρὸς τὸν θεὸν * Ἦ οὐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας, ἐτύρωσας δέ με ἴσα τυρῷ; δέρμα καὶ κρέας με ἐνέδυσας, ὀστέοις δὲ καὶ νεύροις με ἐνεῖρας, ζωὴν δὲ καὶ ἔλεος ἔθου παρ' ἐμοί, ἡ δὲ ἐπισκοπή σου ἐφύλαξέ μου τὸ πνεῦμα· ταῦτα ἔχων ἐν ἐμαυτῷ, οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν. * λέγει δὲ καὶ ὁ θεοφιλὴς Δαβὶδ τῷ θεῷ Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με. καὶ πάλιν Σὺ ἔγνως τὸ πλάσμα ἡμῶν. καὶ ἑξῆς Σὺ ἔπλασάς με καὶ ἔθηκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου· ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν· καὶ αὖθις Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου, καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφήσονται. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἠσαΐας λέγει προσευχόμενος αὐτῷ * Ἡμεῖς ὁ πηλὸς καὶ σὺ ὁ πλάστης ἡμῶν. εἰ τοίνυν αὐτοῦ δημιούργημα ὁ ἄνθρωπος διὰ * χριστοῦ γενόμενος, πάντως ὅτι καὶ θανὼν δι' αὐτοῦ ἀναστήσεται ἐπὶ τῷ ἢ στεφανωθῆναι ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν ἢ κολασθῆναι ἐπὶ τοῖς πλημμελήμασιν. εἰ δὲ δικαιοσύνῃ κρίνει ὡς νομοθέτης, ὥσπερ κολάζει τοὺς ἀσεβεῖς, οὕτως εὐεργετῶν σώζει τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς δι' αὐτὸν σφαγέντας ὑπ' ἀνθρώπων ἁγίους, τοὺς μὲν ὡς ἄστρα φαιδρύνων, τοὺς δὲ ὡς φωστῆρας λαμπρύνων, καθὼς * ὁ Γαβριὴλ τῷ Δανιὴλ ἔλεγεν. μαθηταὶ οὖν || χριστοῦ πάντες ὑπάρχοντες οἱ πιστοί, πιστεύωμεν αὐτοῦ ταῖς ἐπαγγελίαις· ἀψευδὴς γὰρ ὁ ἐπαγ-

2 Iob 10, 10—13 | 8 Psalm 119, 73 | 9 Psalm 103, 14 | 9 Psalm 139, 5. 6 | 12 Psalm 139, 16 | 14 Isaj 64, 7 | 21 Dan 12, 3

1 δὲ + x | 1 αὐτὸν ante μεθ' w | 1 πάλιν > yzt | 1. 2 ὁ κύριος ἀνίστησιν yzt | 2 φησὶν x, τοίνυν ταῦτα διαλεγόμενος yz | 2 ἔξεισιν + y, ἔξεσιν + z | 3 ἤλμεξας w | 3 ἐτύρωσας wx, ἔπηξας yzt | 5 ἔλεον yt, ἔλαιον z | 5 ἐφύλαξέν x | 6 ἑαυτῷ w | 7 [διὸ φησὶν praemittit t] καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ [δὲ > t] σωτὴρ καὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς ὁ [ὁ > z?] χριστὸς ἐν εὐαγγελίοις που ἔφη [ἐν .... ἔφη > t] ὅτι Τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα δυνατὰ [τὸ .. ἀδύνατον δυνατὸν t] παρὰ τῷ θεῷ + yzt ex Luc 18, 27, sed lunulis inclusit y; in margine yz: οὐδὲ ταῦτα ἐν τοῖς ἄλλοις εὗρον | 7. 8 τῷ θεῷ > t | 9 σὺ ἔγνως wxt, ὅτι αὐτὸς ἔγνω yz | 9 ἑξῆς wxt, πάλιν yz | 10 ἐθαυστώθη W | 11 ἐκρατεώθη x | 11 δύνομαι w 11. 12 καὶ αὖθις > yzt | 12 οἶδον z | 14 ὅτι + yzt | 15 ἰησοῦ + yz | 17 στεφθῆναι t | 20. 21 ὑπ' ἀνθρώπων σφαγέντας yzt | 22 καὶ + yz | 23 ἔλεγε yzt | 24 πιστεύομεν wzt

γειλάμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ μακάριος προφήτης Δαβὶδ ὅτι Πιστὸς κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ *. ὁ γὰρ ἐκ παρθένου ἑαυτῷ κατασκευάσας σῶμα, οὗτος καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων δημιουργός ἐστιν, καὶ ὁ ἑαυτὸν ἀναστήσας ἐκ τῶν νεκρῶν, αὐτὸς καὶ πάντας τοὺς κειμένους ἀναστήσει. ὁ τὸν πυρὸν ἐξ ἑνὸς κόκκου πολύχουν ἐκ γῆς ἀνιστῶν, ὁ τὸ ἐκκοπὲν δένδρον εἰς ὀρόδαμνον ἀναθάλλων, ὁ τὴν Ἀαρῶν ῥᾶβδον ξηρὰν οὖσαν ἐκφυσήσας εἰς βλαστόν, αὐτὸς καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ ἐν δόξῃ. ὁ τὸν παραλυτικὸν σῶον ἀνεγείρας καὶ τὸν ἐξηραμένην ἔχοντα τὴν χεῖρα ἰασάμενος καὶ τὸ λεῖπον μέρος ἐν τῷ ἐκ γενετῆς πηρῷ ἐκ γῆς καὶ σιέλου ἀποδούς, ὁ αὐτὸς καὶ ἡμᾶς ἀνεγερεῖ. [cf. John 9, 1. 6. 7.] ὁ ἐκ πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων πεντακισχιλίους κορέσας καὶ περισσεύσας δώδεκα κοφίνους, καὶ ἐξ ὕδατος οἶνον μεταποιήσας, καὶ ἐκ στόματος ἰχθύος στατῆρα δι' ἐμοῦ Πέτρου τοῖς ἀπαιτοῦσι κῆνσον ἀποστείλας, ὁ αὐτὸς καὶ τοὺς νεκροὺς ἀνεγερεῖ. ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἡμεῖς περὶ αὐτοῦ μαρτυροῦμεν, τὰ δ' ἄλλα οἱ προφῆται. ἡμεῖς * οἱ συμφαγόντες αὐτῷ καὶ συμπιόντες, καὶ θεαταὶ γενόμενοι τῶν αὐτοῦ τεραστίων καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν παθημάτων καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως, καὶ συναναστραφέντες αὐτῷ ἡμέρας τεσσαράκοντα μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, καὶ λαβόντες ἐντολὴν παρ' αὐτοῦ κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη καὶ βαπτίσαι εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον ἐπὶ αὐθεντίᾳ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων, ὅς ἐστιν αὐτοῦ πατήρ, καὶ μαρτυρίᾳ πνεύματος, ὅς ἐστι παράκλητος, διδάσκομεν ὑμᾶς ἅπαντα

2 Psalm 145, 17 | 23 Marc 16, 15 | 24 Matth 28, 19

1 λέγει ... ὅτι wxt [vide mox], ὥς που καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει yz | 1 καὶ > t | 1 μακάριος > w | 1 Δαβὶδ > x | 2 καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι [πάσῃ z] τοῖς ἔργοις αὐτοῦ + yzt | 3 οὕτως z | 4 ἐστι yzt | 6 ἀνστῶν y | 7 ὀρόδαμνον x, ῥάβδον w, ῥάδαμνον yzt | 8 ξηράνασαν t | 8 ἐκφύσας yzt | 8 αὐτὸς wxt, οὗτος yz | 9 ἀναγείρας z | 10 ἐξηραμμένην xt, ξηραμμένην y | 11 ἐν > yz | 12 ἐγερεῖ yz | 13 περισεύσας w | 15 ἰχθεῖος z | 15 ἀπετοῦσι z | 16 ὁ αὐτὸς wx, οὗτος yzt | 16 τοὺς > w | 16 ἐγερεῖ yz | 17 γὰρ > yz | 17 δε x | 18 προφῆτε z | 18 οὖν + w | 19 γενάμενοι x | 20 πολτείας y | 21 καὶ secundum .. ἀναστάσεως > w | 25 αὐθεντεία yz | 26 μαρτυρίας w | 27 ἐστιν x | 27 ὑμεῖς z | 27 πάντα yzt

ταῦτα, ἃ διαταξάμενος ἡμῖν ἀνελήφθη ἐπ' ὄψει ἡμῶν εἰς
τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτόν. καὶ ἐὰν μὲν
πιστεύσητε, μακάριοι γενήσεσθε, εἰ δὲ ἀπιστήσετε, ἀθῷοι
ἡμεῖς εὑρεθησόμεθα καὶ καθαροὶ τῆς ὑμετέρας δυσπιστίας.
| περὶ δὲ τῶν μαρτύρων λέγομεν ὑμῖν ὅπως * πάσῃ τιμῇ 8
ὦσι παρ' ὑμῖν, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν τετίμηνται ὁ μακάριος
Ἰάκωβος ὁ ἐπίσκοπος καὶ ὁ ἅγιος συνδιάκονος ἡμῶν Στέ-
φανος. οὗτοι γάρ εἰσι καὶ ὑπὸ θεοῦ μεμακαρισμένοι καὶ
ὑπὸ ὁσίων ἀνδρῶν τετιμημένοι, καθαροὶ πάσης πλημμελείας,
ἄτρεπτοι πρὸς ἁμαρτίαν, ἀμετάπειστοι τῶν καλῶν, ἀνεν-
δοίαστοι πρὸς ἐγκώμια, περὶ ὧν * ὁ Δαβὶδ ἔλεγε Τίμιος
ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ, καὶ ὁ Σολο-
μὼν Μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων, περὶ ὧν καὶ ὁ προ-
φήτης * ἔλεγεν Ἄνδρες δίκαιοι αἴρονται. | ταῦτα δὲ περὶ τῶν 9
κατὰ ἀλήθειαν ὑπὲρ τοῦ χριστοῦ μαρτυρησάντων εἴρηται,
ἀλλ' οὐ περὶ τῶν ψευδομαρτύρων, περὶ ὧν τὸ λόγιόν φη-
σιν Ὄνομα δὲ ἀσεβῶν σβέννυται· * μάρτυς γὰρ πιστὸς οὐ
ψεύδεται, ἐκκαίει δὲ ψευδῆ μάρτυς ἄδικος. ὁ γὰρ ἐν μαρ-
τυρίῳ ἐξελθὼν ἀψευδῶς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, οὗτος ἀληθι-
νὸς μάρτυς, ἀξιόπιστος ἐν οἷς συνηγωνίσατο τῷ λόγῳ τῆς
εὐσεβείας διὰ τοῦ οἰκείου αἵματος. | παραινοῦμεν δὲ ὑμῖν, 10
ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι, φεύγειν τὰς ματαιολογίας * καὶ
τὰς εὐτραπελίας, μέθας, λαγνείας, θρύψεις καὶ τὰς ἀμέ-
τρους ὀργὰς σὺν ταῖς μωρολογίαις· ὅτι οὐδὲ ἐν ταῖς
κυριακαῖς ἡμέραις τῶν εὐφροσυνῶν ὑμῶν ἐπιτρέπομεν

1 Act 1, 9 | 11 Psalm 116, 15 | 13 Prov 10, 7 | 14 Isaj 57, 1 | 17 Prov 10, 7 | 17 Prov 14, 5

1 ταῦτα ante πάντα suum p 137, 27 t | 3 γενήσεσθαϊ w | 3 ἀπιστήσητε x, μὴ πιστεύσετε yz, μὴ πιστεύσητε t | 4 εὐερεθησόμεθα z, εὐεργετησόμεθα Z | 5 λέγωμεν w | 5 ἐν + t | 5 πᾶσι w | 6 ὦσιν x | 7 ἰάκοβος z | 7 ἅγιος > yz | 7 ἡμῶν συνδιάκονος t | 8 εἰσιν x | 9 πλημελείας y | 10 ἄτρεπτοι wxt, ἀνένδοτοι yz | 10 ἀμετάπιστοι wt | 10. 11 ἀνενδύαστοι wx | 11 καὶ + yzt | 11 ἔλεγεν x | 12 ὁ alterum > yz | 13 δικαίου yzt | 13 ἐγκωμίου yzt | 13 ὁ > yz | 14 ἄλλος + yz | 14 εἶπεν yz | 14 ἔρονται z | 14 δὲ > yz | 15 κατ' yz | 15 τοῦ > yzt 16 τῶν > w | 16. 17 φησὶ w | 17 δὲ > yz | 17 καὶ πάλιν + yz | 17 γὰρ > yz | 19. 20 ἀληθηνὸς y | 20 συνηγονίσατο z | 22 καὶ τὰς αἰσχρολογίας + yzt | 23 εὐτραπελείας wzt | 24 ad ὀργὰς margo t: ἐν ἄλλῳ ὁρμὰς | 24 ὅτι wxt, ἀλλ' yz | 25 ἀφροσυνῶν z | 25 ὑμῶν > yzt

ὑμῖν ἄσεμνόν τι ἢ φθέγγεσθαι ἢ πράττειν· λέγει γάρ
που καὶ ἡ γραφὴ Δουλεύσατε τῷ κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλ-
λιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. καὶ τὰς ἀγαλλιάσεις οὖν ὑμῶν με-
τὰ φόβου καὶ τρόμου γίνεσθαι χρή. ὁ γάρ τοι χριστιανὸς
καὶ πιστὸς οὐδὲ ᾠδὴν ἐθνικὴν ὀφείλει λέγειν οὔτε ᾆσμα
πορνικόν· ἐπεὶ συμβήσεται αὐτῷ διὰ τῆς ᾠδῆς εἰδώλων
μνημονεύειν ὀνόματα δαιμονικά, καὶ ἀντὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
11 ματος εἰσφρήσει ἑαυτῷ τὸ πονηρόν. | ἀπείρηται δὲ καὶ τὸ
ὀμνύειν ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ διὰ στόματος αὐτῶν προφέρειν τὰ
βδελυκτὰ * ὀνόματα, ἢ προσκυνεῖν αὐτοῖς ἢ φοβεῖσθαι αὐ-
τοὺς ὡς θεούς· οὐ γάρ εἰσι θεοί, ἀλλ' ἢ πονηροὶ δαίμονες
ἢ μεμωκημένα ἔργα. λέγει γάρ που ὁ θεὸς περὶ τῶν Ἰ-
σραηλιτῶν Ἐγκατέλιπόν με καὶ ὤμνυον ἐν τοῖς οὐκ οὖσι
θεοῖς· καὶ ἑξῆς Ἐξαρῶ τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ἐκ τοῦ
στόματος αὐτῶν· καὶ ἀλλαχοῦ Αὐτοὶ παρεζήλωσάν με ἐπ'
οὐ θεοῖς. παρώργισάν με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, καὶ ἐν
πάσαις δὲ ταῖς γραφαῖς ἀπηγόρευται ταῦτα ὑπὸ κυρίου τοῦ
12 θεοῦ. | οὐ μόνον δὲ περὶ εἰδώλων ἀπαγορεύουσιν, ἀλλὰ
καὶ περὶ φωστήρων νομοθετοῦντες παραινοῦσι μὴ ὀμνύειν
* ταῦτα μήτε μὴν λατρεύειν αὐτοῖς· φησὶ γὰρ Μή, ἰδὼν τὸν
ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, πλανηθεὶς προ-
σκυνήσῃς αὐτοῖς· καὶ ἀλλαχοῦ Κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν
μὴ μανθάνετε, καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ μὴ φο-
βεῖσθε. τὰ γὰρ ἄστρα καὶ οἱ φωστῆρες εἰς φαῦσιν ἀνθρώ-
ποις, ἀλλ' οὐκ εἰς προσκύνησιν, ἐδόθησαν, εἰ καὶ οἱ Ἰ-
σραηλῖται μοχθηρίᾳ τρόπου προσεκύνουν ἀντὶ τοῦ κτίστου
τὴν κτίσιν, καὶ τὸν μὲν δημιουργὸν καθυβρίσαντες, τὴν δὲ

2 Psalm 2, 11 | 12 Hierem 51, 18 | 13 Hierem 5, 7 | 14 Zach 13, 2 | 15 Deut 32, 21 | 20 Deut 4, 19 | 22 Hierem 10, 2 | 24 Gen 1, 15 | 26 Rom 1, 25

1 φθέγξασθαι w | 1 πράσσειν z | 2 καὶ prius > yzt | 3 καὶ > yz | 5 καὶ wx, ὁ yzt | 7 τοῦ > w | 7. 8 πνεύματος ἁγίου w | 8 ἑαυτῷ wx, ἐν αὐτῷ yzt | 9 αὐτῶν > w | 10 αὐτῶν + w | 11 εἰσιν x | 12 γάρ wxt, δέ yz | 13 ἐγκατέλειπον x | 13 ἐμὲ ἐγκατέλιπον yz | 13 ὄμνυον w | 13 μὴ ὦσι w, οὐκοῦσιν x | 14 ἑξῆς wxt, πάλιν yz | 16 παρώργησάν w | 19 παραινοῦσιν x | 19 μήτ' y, μήτε zt | 19 ὠμνύειν w | 20 εἰς + yz | 20 φησὶ ... ἰδὼν [φησὶν x, φασὶ t] wxt, μὴ ἰδὼν φησι yz | 23 μανθάνεται w, πορεύεσθε yz | 24 εἰς > z | 25 οἱ > z | 25. 26 ἰσραηλῆται t | 26 προσεκοίνουν x | 27 καὶ > y

*κτίσιν ἤδη πλεῖον θαυμάσαντες, καὶ ποτὲ μὲν μοσχοποιήσαντες ὡς ἐν ἐρήμῳ, ποτὲ δὲ τὸν Βεελφεγὼρ προσκυνοῦντες, ἄλλοτε * τὸν Βάαλ καὶ τὸν Θαμοὺς καὶ τὴν σιδωνίαν Ἀστάρτην, καὶ πάλιν τὸν Μολὸχ καὶ τὸν Χαμώς, καὶ ἄλλοτε τὸν ἥλιον, ὡς παρὰ τῷ Ἰεζεκιὴλ γέγραπται, ἤδη δὲ καὶ ἄλογα ζῷα, ὡς παρ' Αἰγυπτίοις τὸν Ἄπιν καὶ τὸν μενδήσιον τράγον, καὶ θεοὺς ἀργυροῦς καὶ χρυσοῦς, ὡς ἐν Ἰουδαίᾳ. δι' ἅπερ ἅπαντα ἀπειλῶν αὐτοῖς ἔλεγε διὰ τοῦ προφήτου Μὴ μικρὸν τοῦτο τῷ οἴκῳ Ἰούδα, τοῦ ποιεῖν τὰ βδελύγματα ταῦτα, ἃ ἐποίησαν, ὅτι ἔπλησαν τὴν γῆν ἀνομίας τοῦ παροργίσαι με; καὶ ἰδοὺ αὐτοί εἰσιν ὡς μυκτηρίζοντες, καὶ ἐγὼ ποιήσω * μετὰ θυμοῦ *, οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός μου οὐδ' οὐ μὴ ἐλεήσω· καὶ κεκράξονται ἐν τοῖς ὠσί μου φωνῇ μεγάλῃ καὶ οὐκ εἰσακούσομαι αὐτῶν. ὁρᾶτε, ἀγαπητοί, ὅσα κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ τῶν σεβομένων ἥλιον καὶ σελήνην ἀποφαίνεται ὁ κύριος. διὸ χρὴ τὸν * θεοῦ ἄνθρωπον ὡς χριστιανὸν μήτε ἥλιον ὀμνύναι μήτε μὴν σελήνην μήτε ἄστρα μήτε μὴν * οὐρανὸν ἢ γῆν ἤ τι τῶν στοιχείων μικρὸν ἢ μέγα. εἰ γὰρ ὁ διδάσκαλος περὶ τοῦ ὄντος θεοῦ παρήγγειλεν ἡμῖν μὴ ὀμνύειν, ὅπως ὁ λόγος ἡμῶν πιστότερος ᾖ τοῦ ὅρκου, μήτε μὴν τὸν οὐρανὸν αὐτόν (ἑλληνικὸν γὰρ τὸ δυσσέβημα), μήτε μὴν Ἱερουσαλὴμ ἢ τὰ τοῦ θεοῦ ἅγια ἢ τὸ θυσιαστήριον καὶ τὸ δῶρον ἢ τὴν τοῦ ναοῦ χρύσωσιν ἢ τὴν οἰκείαν κεφαλήν (ἰουδαϊκῆς γὰρ παραφορᾶς ἡ συνήθεια, διὸ καὶ ἀπαγορευτέα), εἶναι δὲ τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὒ οὒ τοῖς πιστοῖς παρεγγυᾷ, καὶ τὸ τούτων*

5 Ezech 8, 16 | 9 Ezech 8, 17. 18 | 17 Tim α 6, 11 | 20 Matth 5, 34, 35 | 23 Matth 23, 16—22 | 26 Matth 5, 37

1 *ἤδη πλεῖον* wx, *πλεῖον ἢ δεῖ* yzt | 1.2 *μοσχοποιοῦντες* yzt [*μω* Y] | 2 *ὡς* > w in rasura | 2 *τοῦ* y, *τὰ* z | 3 *δὲ* + yzt | 3 *θαμμοὺς* t | 4 *πάλιν* > yz | 4 *τὸν* alterum > t | 5 *ἐζεκιὴλ* yz | 5 *γέγραπται* wxt, *ἐμφέρεται* yz | 6 *καὶ* alterum > w | 7 *καὶ* prius > w | 7 *χρυσιοὺς* w | 8 *ἔλεγεν* x | 10 *ὅτι* xyzt, *καὶ* w | 11. 12 *μυκτειρίζοντες* yz | 12 *καὶ* xyzt, *ἀλλ'* w | 12 *ὀργὴν* + w | 12 *εἰς αὐτοὺς καὶ* + w | 12 *φήσεται* X | 13 *οὐδεμὴ* x | 13 *καὶ* > w | 14 *ὠσίν* xt | 16 *ἀπεφείνατο* w | 16 *τοῦ* + yzt | 17 *ὤμνῦναι* w | 18 *μὴν* prius x, *τὴν* w, > yzt | 18 *τὸν* + t | 19 *μέγαν* Y 20 *ὄντως* xz | 20 *ὠμνύειν* w | 20 *ὅπως* xyzt, *ἵνα* w | 22 *Ἱερουσαλὲμ* t | 25 *παραφθορᾶς* yzt | 25 *ἀπηγόρευται* yzt | 25 *εἶναι* wxt, *κατορθοῦν* yz | 26 *παρενγυᾶ* x

περισσὸν τοῦ πονηροῦ εἶναι λέγει, πόσῳ μᾶλλον ὑπόδικοι
** οἱ τὰ ψευδώνυμα ὡς ὅρκια ἐπομνύμενοι καὶ τὰ νομιζόμενα*
ἀντὶ τῶν ἀληθῶν δοξάζοντες; οὓς ὁ θεὸς διὰ μοχθηρίαν
13 *παρέδωκεν εἰς ἀβουλίαν, ἐνεργεῖν τὰ μὴ δέοντα.* | *τὰς ἡμέ-*
ρας τῶν ἑορτῶν φυλάσσετε, ἀδελφοί· καὶ πρώτην γε τὴν
γενέθλιον, ἥτις ὑμῖν ἐπιτελείσθω τῇ εἰκάδι πέμπτῃ τοῦ ἐνά-
του μηνός. μεθ' ἣν ἡ ἐπιφάνιος ὑμῖν ἔστω τιμιωτάτη,
*καθ' ἣν ὁ κύριος ἀνάδειξιν * τῆς οἰκείας θεότητος ἐποιή-*
σατο· γινέσθω δὲ καὶ αὕτη ἕκτῃ τοῦ δεκάτου μηνός. μεθ'
*ἣν * φυλακτέα ἡ νηστεία τῆς τεσσαρακοστῆς, μνήμην πε-*
ριέχουσα τῆς τοῦ κυρίου πολιτείας τε καὶ νομοθεσίας. ἐπι-
τελείσθω δὲ ἡ νηστεία αὕτη πρὸ τῆς νηστείας τοῦ πάσχα,
ἀρχομένη μὲν ἀπὸ δευτέρας, πληρουμένη δὲ εἰς παρασκευήν.
μεθ' ἃς ἀπονηστεύσαντες ἄρξασθε τῆς ἁγίας τοῦ πάσχα
ἑβδομάδος, νηστεύοντες αὐτὴν πάντες μετὰ φόβου καὶ τρό-
14 *μου, προσευχόμενοι ἐν αὐταῖς περὶ τῶν ἀπολλυμένων.* | *ἤρ-*
ξαντο γὰρ τὴν κατὰ τοῦ κυρίου ἐπιβουλὴν ποιεῖσθαι δευ-
τέρᾳ σαββάτων μηνὶ πρώτῳ, ὅς ἐστι Ξανθικός· καὶ τῇ τρίτῃ
τοῦ σαββάτου παρέτεινεν ἡ σκέψις, τῇ δὲ τετράδι ὡρίσαντο
σταυρῷ ἀνελεῖν αὐτόν. καὶ Ἰούδας γνοὺς τοῦτο, ἐκ πολ-
λοῦ μὲν διαστραφείς, τότε δὲ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διαβόλου
βληθεὶς φιλαργυρίᾳ, καίτοι πάλαι τὸ γλωσσόκομον ἐγκεχει-
ρισμένος καὶ κλέπτων τὰ τῶν πενήτων, οὐκ ἀπεβλήθη ὑπὸ
*τοῦ κυρίου διὰ μακροθυμίαν· ἀλλὰ καὶ ποτὲ * ἑστιωμένων*
ἡμῶν σὺν αὐτῷ, βουλόμενος καὶ αὐτὸν σωφρονίσαι καὶ
*ἡμᾶς παιδεῦσαι τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ, λέγει Ἀμὴν * λέγω*
ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με· || *καὶ ἑκάστου ἡμῶν λέ-*

3 Rom 1, 24? | 26 Ioh 13, 21

1 *οἱ κόδικοι* x, correxit manus non graeca quam numquam curo | 2 *εἰσιν* + yz | 2 *ἐπομνύοις* w, sed *ύοις* in rasura | 6 *ὑμῶν* t | 6 *τῇ* > yzt | 6 *κε̄* x | 6 *πέμπη* y | 6 in margine y *τινὲς δὲ δεκάτ* nullo signo addito | 6. 7 *ἐννάτου* w, *ἐναύτου* z | 7 *τιμιωτάτηι* w | 8 *ἡμῖν* + x, *ὑμῖν* + yzt | 8 *οἰκίας* w | 9 *αὕτηι* w, *αὐτὴ* t | 9 *τινὲς δὲ ἐνδεκατ´* margo y, vide 6 | 10 *ἣν* wx, *ἃς* yzt | 10 *ὑμῖν* + yzt | 11 *τε* > w | 13 *ὑπὸ* t 16 *ἀπολλομένων* t | 17 *βουλὴν* yzt | 17. 18 *δευτέρου* z | 18 *ἐστιν* x | 19 *τετράδηι* w | 19 *ὡρίσαντο* wxyz, *ὥρισαν τῷ* t | 21 *καὶ* > Y | 22 *γλωσσόκωμον* w | 24 *ποτε* > w | 24 *μὲν* + t | 25 *σωφρονῆσαι* w | 26 *ἡμᾶς παιδεῦσαι* [*πεδεῦσαι* w] wxt, *ἡμῖν δεῖξαι* yz | 26 *ἀμὴν* + yzt | 27 *ὅτι* > Yz | 27 *ὑμῶν* t | 27 p 142, 1 *λεγόντων* w

γοντος Μήτι ἐγώ; καὶ τοῦ κυρίου σιωπῶντος, ἀναστὰς ἐγώ, εἷς * τῶν δώδεκα, * φιλούμενος ὑπ' αὐτοῦ πλεῖον τῶν ἄλλων, ἐνστερνισάμενος αὐτὸν ἱκέτευον * εἰπεῖν τίς ἂν εἴη ὁ παραδώσων αὐτόν· καὶ οὐδ' οὕτως εἴρηκεν ἡμῖν αὐτοῦ τὸ ὄνομα ὁ ἀγαθὸς κύριος, ἀλλὰ δύο σημεῖα τοῦ προδότου ἔδωκεν, ἓν μὲν εἰπὼν Ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ, δεύτερον δέ Ὧι ἐγὼ * βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. καίτοι κἀκείνου λέγοντος Μήτι ἐγώ *, ῥαββί; οὐκ εἶπεν ὁ κύριος ὅτι Ναί, ἀλλ' ὅτι Σὺ εἶπας· καὶ φοβῆσαι αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ βουληθείς, φησὶν Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη. * ταῦτα ἀκούσας, ἀπελθὼν εἶπεν τοῖς ἱερεῦσιν Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν αὐτὸν παραδώσω; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. * καὶ τῇ πέμπτῃ φαγόντες παρ' αὐτῷ τὸ πάσχα, βάψαντος ἐκείνου τὴν χεῖρα εἰς τὸ τρυβλίον καὶ τὸ ψωμίον λαβόντος καὶ ἐξελθόντος νυκτός, ἡμῖν εἶπεν ὁ κύριος Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα σκορπισθῆτε καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ ἑκάστου διισχυριζομένου μὴ ἐγκαταλεῖψαι αὐτόν, ἐμοῦ * Πέτρου ἐπαγγειλαμένου καὶ συναποθανεῖν, εἶπεν Ἀμὴν λέγω σοι, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. παραδοὺς δὲ ἡμῖν τὰ ἀντίτυπα μυστήρια τοῦ τιμίου σώματος * καὶ αἵματος, Ἰούδα μὴ συμπαρόντος ἡμῖν, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν πλησίον τοῦ χειμάρρου τῶν κέδρων, οὗ ἦν κῆπος· συνῆμεν δὲ καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμνήσαμεν κατὰ τὸ ἔθος. καὶ χωρισθεὶς ἡμῶν

6 Marc 14, 20 | 7 Ioh 13, 26 | 8 Matth 26, 25 | 10 Matth 26, 24 | 12 Matth 26, 15 | 17 Ioh 16, 32 | 20 Matth 26, 34 | 24 Ioh 18, 1

1 σιωπόντος w | 2 ἐκ + zt | 2 ὁ + w | 2 ὑπ' αὐτοῦ post ἄλλων yzt 3 ἐνστερνισάμενος αὐτὸν wxt, ἐπιπεσὼν τῷ στήθει αὐτοῦ yz | 3 ἱκέτευον ... 4 καὶ > w | 3 ἱκέτεβον y | 3 αὐτὸν + x | 4 ἡμῖν εἴρηκεν yzt | 5 ἔδωκε w | 6 ἐνβαπτόμενος x | 7 ᾧ xyzt, ὃ w | 7 δώσω + w | 7 ἐπιδώσω > w, ἐπιδόσω z | 8 εἰμὶ + t | 9 τοῦτο w | 12 καὶ + yzt | 12 εἶπε wt | 12 ἱερεῦσι yz | 13 καὶ ἐγὼ yzt | 14 καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα [Matth 27, 9. 10] Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν [οἶκον t] τοῦ κεραμέως + yzt | 14 πέμπη y, πέπτη z | 18. 19 ἐγκαταλείψω z | 19 δὲ + y super versum | 19 ἐπαγγελλομένου yzt | 20 εἶπε W | 20 ἀλέκτοτορα t | 22 αὐτοῦ + yzt | 24 ὅπου yzt

*οὐ πολύ, προσηύχετο τῷ πατρὶ λέγων Πάτερ, παρένεγκαι ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον· πλὴν μὴ τὸ ἐμὸν θέλημα γενέσθω, ἀλλὰ τὸ σόν. καὶ τοῦτο ποιήσας τρίτον, ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀθυμίας εἰς ὕπνον καταπεσόντων, ἐλθὼν λέγει * Ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. καὶ ἰδοὺ Ἰούδας καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος ἀσεβῶν· καὶ σημεῖον προδοσίας αὐτοῖς δείκνυσι * δόλιον φίλημα, οἱ δὲ δεξάμενοι τὸ σύνθημα, ἐκράτησαν τὸν κύριον καὶ δέσμιον ποιησάμενοι ἤγαγον εἰς * οἰκίαν Καϊάφα τοῦ ἀρχιερέως, ἐν ᾗ πολὺς συγκεκρότητο οὐ λαός, ἀλλ' ὄχλος, οὐδὲ πρεσβυτέριον ἱερόν, ἀλλὰ συνέδριον παρανόμων καὶ βουλευτήριον ἀσεβῶν· οἳ καὶ πολλὰ ποιησάμενοι κατ' αὐτοῦ πᾶν εἶδος ὕβρεως οὐ παρέλιπον, ἐμπτύοντες, κερτομοῦντες, τύπτοντες, ῥαπίζοντες, λοιδορούμενοι *, πειράζοντες, μαντείας ἐπιζητοῦντες ἀντὶ προφητείας, εἴρωνα, βλάσφημον, Μωσέως παραβάτην, ἱεροῦ καθαιρέτην, θυσιῶν ἀναιρέτην, Ῥωμαίων πολέμιον, Καίσαρος ἐναντίον ἀποκαλοῦντες. καὶ ταῦτα μέχρις ὄρθρου βαθέος ἐμπαροινήσαντες αὐτῷ οἱ ταῦροι καὶ * κύνες ἀπάγουσιν αὐτὸν πρὸς Ἄνναν, ὃς ἦν πενθερὸς τοῦ Καϊάφα· κἀκεῖ τὰ ὅμοια δράσαντες, παρασκευῆς οὔσης, τῷ ἄρχοντι τῶν Ῥωμαίων παρέδωκαν αὐτὸν Πιλάτῳ, κατηγοροῦντες αὐτοῦ * βαρέα, ὧν οὐδὲν ἴσχυον ἀποδεῖξαι· ἐφ' οἷς ὁ ἄρχων δυσανασχετήσας ἔλεγεν Οὐδεμίαν αἰτίαν κατ' αὐτοῦ εὑρίσκω. οἱ δὲ μάρτυρας δύο ψευδεῖς ἀγαγόντες ἐβούλοντο συκοφαντεῖν τὸν κύριον· ἀσυμφώνων δὲ αὐτῶν εὑρεθέντων εἰς καθοσίωσιν ἀνῆγον τὸ πρᾶγμα λέγοντες Οὗτος ἑαυτὸν λέγει βασιλέα εἶναι, καὶ*

1 Luc 22, 42 | 4 Matth 26, 45 | 19 Psalm 22, 13. 17 | 24 Ioh 18, 38 | 27 Luc 23, 2

1 *οὐ* et virg > yzt | 1 *παρένεγκε* yzt | 2 *γινέσθω* yz | 4 *εἶπνον* Z | 4 *ἐλθὼν* > Y | 4 *ἡμῖν* + w et a correctore y | 5 *ὧραι* w | 7 *ἀσεβῶν* wxt, *πολύς* yz | 7 *καὶ* > Yz | 7 *δείκνυσιν* x, *δοὺς* yz | 7 *τὸ* + yz | 7 *φίλιμα* y | 9 *ποιησάμενοι* wxt, *λαβόντες* yz | 9 *τὴν* + yzt | 11 *παράνομον* t | 12 *ποιησάμενοι* wxt, *τολμήσαντες* yz | 13 *πᾶν* wxt, *οὐδὲν* yz | 13 *παρέλειπον* xz | 13 *ἐπτύοντες* z | 14 *ῥαπίζοντες* > x | 14 *λοιδωρούμενοι* w, *λοιδοροῦντες* t | 14 *αὐτὸν* + w | 18 *βαθέως* x, *βαθείας* z | 19 *οἱ* + yzt | 19 *πρὸς Ἄνναν* wxt, *ἄννα* yz | 20 *κακῇ* w | 22 *καὶ* + x, *πολλὰ καὶ* + yzt | 23 *ἀποδεῖξαι* wx, *ἀπελέγξαι* yzt

φόρους Καίσαρι διδόναι κωλύει. καὶ γίνονται αὐτοὶ κατήγοροι καὶ μάρτυρες καὶ κριταὶ καὶ τῆς ἀποφάσεως ἐξουσιασταί, λέγοντες Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν· ἵνα πληρωθῇ ὅ,τι γέγραπται περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς προφήταις Συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάρτυρες ἄδικοι καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτήν, καὶ πάλιν Περιεκύκλωσάν με κύνες πολλοί, συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον με, καὶ ἐν ἑτέροις Ἐγένετο ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῷ, ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ τὴν φωνὴν αὐτῆς. ὁ οὖν Πιλᾶτος ἀνανδρίᾳ καταισχύνας τὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχει κακίας, πρὸ τοῦ δικαίου τὰ πλήθη θεραπεύσας, καὶ μαρτυρῶν μὲν αὐτῷ ὡς ἀναιτίῳ, ὡς αἴτιον δὲ τοῦτον κολάσει παραδιδοὺς σταυρῷ, καίτοι Ῥωμαίων νόμους τιθεμένων μηδένα ἀνεξέλεγκτον θνήσκειν. δήμιοι δὲ παραλαβόντες τὸν τῆς δόξης κύριον ξύλῳ προσήλωσαν, ἕκτῃ μὲν ὥρᾳ σταυρώσαντες αὐτόν, τρίτῃ δὲ ὥρᾳ τὴν ἀπόφασιν δεξάμενοι τὴν κατ' αὐτοῦ. ἔπειτα ἔδωκαν αὐτῷ ὄξος πιεῖν μετὰ χολῆς, εἶτα τὰ ἱμάτια αὐτοῦ κλήρῳ διεμερίσαντο, εἶτα δύο κακούργους ἐσταύρωσαν σὺν αὐτῷ ἐξ ἑκατέρου μέρους· ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον Ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος, καὶ πάλιν Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον, καὶ ἐν ἄλλοις Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθην. ἔπειτα ἐγένετο τρεῖς ὥρας σκότος, ἀπὸ ἕκτης ἕως ἐνάτης, καὶ πάλιν φῶς πρὸς δείλην· καθὼς γέγραπται * Καὶ οὐχ ἡμέρα καὶ οὐ νύξ, καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς. * καὶ περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν

4 Psalm 27, 12 | 6 Psalm 22, 17 | 7 Hierem 12, 8 | 19 Psalm 69, 22 | 21 Psalm 22, 19 | 23 Isaj 53, 12 | 25 Zach 14, 7

4 ὅ,τι γέγραπται wxt, τὸ γεγραμμένον y, τὸ γεγραμμὲν z | 5 ἐψεύσαντο z | 5 ἀδικίαι w | 5 ἑαυτῇ t | 8 μου > yz | 9 αὔτη x | 9 ἀνανδρεία w | 10 κακίας > Yz | 12 κολάσει τοῦτον yzt | 13 θεμένων yz | 13 ἀνεξέλεκτον wz | 16 κατ' wx, περὶ yzt | 18 κλήρῳ > X | 18 διεμερήσαντο w | 18 ἔπειτα yzt | 19 γεγραμμένον yzt | 20. 21 ἐπότησάν w | 22. 23 καὶ ἐν ἄλλοις > z | 23 ἐλογίσθη wyz | 24 ἐννάτης wz | 25 δήλην t | 25 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρα οὐκ ἔσται φῶς, καὶ ψύχος καὶ πάγος ἔσται μίαν ἡμέραν, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ κυρίῳ + yz, sed nonnisi in margine z, ad καθὼς relatum | 26 ἅπερ ἅπαντα θεασάμενοι οἱ συσταυρωθέντες [σταυροθέντες t] αὐτῷ κακοῦργοι, ὁ μὲν αὐτὸν [αὐτῶν t] ἐβλασφήμει ὡσανεὶ δι' ἀσθένειαν μὴ δυνάμενον ἑαυτῷ ἐπα-

ἀναβοήσας εἶπε τῷ πατρὶ Θεέ μου θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες; καὶ μετ' ὀλίγον κράξας φωνῇ μεγάλῃ Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασιν ὃ ποιοῦσι, καὶ ἐπαγαγὼν Εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου, ἀπέπνευσε, καὶ θάπτεται πρὸ ἡλίου δύσεως ἐν μνημείῳ καινῷ. ἐπιφωσκούσης δὲ τῆς μιᾶς σαββάτων, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ἐπλήρωσεν ἐκεῖνα ἃ καὶ πρὸ τοῦ πάθους ἡμῖν προέλεγεν φάσκων ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ποιῆσαι ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, πρώτῃ μὲν φανεροῦται Μαρίᾳ τῇ μαγδαληνῇ καὶ Μαρίᾳ τῇ * Ἰακώβου, εἶτα Κλεόπᾳ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ μετ' αὐτοῦ ἡμῖν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, φεύγουσι μὲν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, λαθραίως δὲ περιεργαζομένοις τὰ κατ' αὐτόν. ταῦτα

15 δὲ καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἀνεγράφη. | παρήγγειλεν οὖν ἡμῖν αὐτὸς νηστεύειν τὰς ἓξ ἡμέρας ταύτας διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων δυσσέβειαν καὶ παρανομίαν, πενθεῖν αὐτοὺς καὶ ὀδύρεσθαι παρακελευσάμενος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν· καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτοῖς ἐπεδάκρυσεν, ἀγνοήσασι τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῶν. τετράδα δὲ καὶ παρασκευὴν προσέταξεν ἡμῖν νηστεύειν, τὴν μὲν διὰ τὴν προδοσίαν, τὴν δὲ διὰ τὸ πάθος· ἀπονηστεῦσαι δὲ προσέταξε τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ, ἀλέ-

1 Matth 27, 46 | 2 Luc 23, 34 | 3 Luc 23, 46 | 7 Matth 12, 40 | 18 Luc 19, 41. 44

μύνειν, ὁ δὲ τού[[τῷ μὲν ἄγνοιαν ἐπετίμα, πρὸς δὲ τὸν κύριον]] [uncis duplicatis inclusa > z] στραφεὶς ὡς ἂν φωτισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καὶ γνοὺς ὅστις ὁ πάσχων, ἠξίου μνήμην αὐτοῦ γενέσθαι ἐν τῇ βασιλείᾳ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα· ὁ δ' εὐθὺς ἀμνηστίαν αὐτῷ τῶν προγεγονότων χαρισάμενος εἰς παράδεισον εἰσήγαγεν ἀπολαύσοντα τῶν μυστικῶν ἀγαθῶν + yzt, sed uncis inclusit y: in margine καὶ ταῦτα ὁμοίως οὐχ εὗρον ἐν τοῖς ἄλλοις y | p 144,26 ὗς + zt | p 144,26 ἐννάτην wyz | 1 εἶπεν x | 1. 2 ἐγκατέλλιπες w, ἐγκατέλειπες x | 3 οἴδασι t | 3 ὃ wxyz, τί t | 3 ποιοῦσιν x | 3 ἀπαγαγὼν z | 4 παρατίθημι yzt | 4 ἀπέπνευσεν xt | 5 πρὸ xyt, πρὸς wz | 7 προσέλεγε y, προέλεγε zt | 8 καρδία xyzt, κοιλία w | 10 φαίνεται yz | 10 μαγδαλινῆι wxt [ῇ xt, M t] | 10 τῇ alterum > w | 10 τοῦ + yzt | 11 κλεώπα wyz | 11 τῇ > yzt | 11 μετὰ τοῦτο yzt | 13 λαθρέως w | 14 ἐγράφη t | 14 παρήγγειλλεν y, παρήγγελεν t | 15 ταύτας > w | 16 αὐτοῖς w, sed post αὐτ rasura quatuor literarum capax | 17 παρακαλεσάμενος z | 17 ἀπολεία z | 18 καὶ > t | 18 ἐπεδάκρυσε W | 18 ἀγνοήσασιν x | 18 τὼν X | 21 προσέταξεν x | 21p 146, 1 ἀλεκτορο φων ἴ ας w, sed W ni fallor ut xyzt

*κτορος φωνήσαντος, αὐτὸ δὲ νηστεῦσαι τὸ σάββατον, οὐχ ὅτι δεῖ τὸ σάββατον νηστεύειν, κατάπαυσιν δημιουργίας ὑπάρχον, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνο μόνον χρὴ νηστεύειν, τοῦ δημιουργοῦ ἔτι ἐν αὐτῷ ὑπὸ γῆν ὄντος. ἐν αὐτῇ γὰρ αὐτῶν τῇ ἑορτῇ * κατέσχον τὸν κύριον, ὅπως πληρωθῇ ἐκεῖνο τὸ φάσκον λόγιον Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα, καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς αὐτῶν. δεῖ οὖν πενθεῖν ὑπὲρ αὐτῶν, ὅτι ἐλθόντος τοῦ κυρίου οὐκ ἐπίστευσαν αὐτῷ, ἀλλ' ἀπεσείσαντο τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἀναξίους κρίναντες ἑαυτοὺς σωτηρίας· ὑμεῖς οὖν μακάριοι *, οἵ ποτε οὐ λαός, νῦν δὲ ἔθνος ἅγιον ῥυσθὲν ἀπὸ πλάνης εἰδώλων, ἀπὸ ἀγνοίας, ἀπὸ δυσσεβείας, οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες διὰ τὴν ὑπακοὴν τῆς καρδίας ὑμῶν. ὑμῖν γὰρ ἠνοίγη ἡ πύλη τῆς ζωῆς τοῖς * ἐξ ἐθνῶν, οἵτινές ποτε οὐκ ἠγαπημένοι, νῦν δὲ πεφιλημένοι, λαὸς εἰς περιποίησιν θεοῦ τεταγμένος τῷ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἐξαγγέλλειν· περὶ ὧν εἶπεν ὁ κύριος Εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν, εἶπα Ἰδού εἰμι τῷ ἔθνει, οἳ οὐκ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομά μου. μὴ ζητήσαντες γὰρ αὐτόν ποτε ἐπεζητήθητε παρ' αὐτοῦ, καὶ ὑμεῖς πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν ὑπηκούσατε τῇ κλήσει αὐτοῦ, καταλείψαντες τὴν πολύθεον μανίαν καὶ τῇ ἀληθεῖ μοναρχίᾳ προσφυγόντες, τῷ παντοκράτορι θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, πλήρωμα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σωζομένων γενόμενοι, μύριαι μυριάδες καὶ χίλιαι χιλιάδες, ὡς ἐν τῷ Δαβὶδ γέγραπται *. πρὸς δὲ * Ἰσραὴλ τὸν ἄπιστον λέγει*

6 Psalm 74, 4. 5 | 10 Petr α 2, 10. 9 | 16 Isaj 65, 1 | 24 Psalm 68, 18

1 *νηστεύειν* z | 2 *κατάπαυσις* x | 2 *δημιουγίας* y | 3 *ὑπάρχων* wX | 3. 4 *δημιουργοοῦ* t | 4 *ἐν αὐτῷ ἔτι* yzt | 4 *αὐτῶν* > w | 5 *αὐτὸν* + w, sed *ἑαυτῶν* W? | 5 *ἐκεῖνο* > w | 6 *φάσκων* X | 6 *σημεῖα* alterum expunxit y, > t | 7 *ἐν ... αὐτῶν* > Yz, sed ante *καὶ* 6 inseri iubet margo y, quo loco habet t | 7 *αὐτῶι* W | 7 *δεῖ ... 8 αὐτῶν* > w | 8 fin *αὐτῷ* W | 10 *ἐστὲ* + w | 11 *ῥυσθέντες* w | 13 *ἠνοίγει* x | 14 *ἐξ ἐθ—* + t | 14 *οἵτινες* wxt, *οἵ* yz | 15 *τῷ* xyzt, *τὸ* w | 16 *κύριος* wx, *σωτὴρ* yzt | 17 *ζητοῦσιν ... 18 μὴ* bis z | 19 *τότε* t | 20 *ὑμεῖς* > Yz | 22 *ἀληθῆι* w | 22 *τοῦ παντοκράτορος θεοῦ* yz: *γρφ καὶ παντοκράτορι θεῷ* margo y | 23 *σωμένων* X, *σωζωμένων* x | 25 *Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς, καὶ μυριὰς ἐκ δεξιῶν σου. καὶ πάλιν Τὸ ἅρμα τοῦ θεοῦ μυριοπλάσιον, χιλιάδες εὐθηνούντων* [*εὐθυνούντων* t] [Psalm 91, 7: 68, 18] + y [qui lunulis inclusit] zt: *καὶ ταῦτα ἐν τοῖς λοιποῖς οὐ κεῖται* margo yz | 25 *τὸν* + yzt

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπει-
θοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα, τοῖς πορευομένοις ἐν ὁδῷ οὐ καλῇ,
ἀλλ' ὀπίσω τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, λαὸν παροξύνοντά με
16 ἐνώπιον ἐμοῦ. | βλέπετε πῶς παρώξυνεν ὁ λαὸς τὸν κύριον,
μὴ πιστεύσας αὐτῷ· διὸ λέγει Παρώξυναν τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον καὶ ἐστράφη αὐτοῖς εἰς ἔχθραν. ἀβλεψία γὰρ αὐτοῖς
κατεχύθη διὰ τὴν κακόνοιαν αὐτῶν, ὅτι βλέποντες τὸν Ἰη-
σοῦν οὐκ ἐπίστευον αὐτὸν εἶναι τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ, τὸν
πρὸ πάντων * υἱὸν μονογενῆ, λόγον θεόν· ὃν οὐκ ἔγνωσαν
δι' ἀπιστίαν, οὔτε διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ οὔτε μὴν διὰ
τῶν περὶ αὐτοῦ γεγραμμένων προφητειῶν. ὅτι γὰρ ἐκ
παρθένου γεννηθήσεται, ἀνεγίνωσκον τὸ Ἰδοὺ ἡ παρθένος
ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα
αὐτοῦ Ἐμμανουήλ· ὅτι παιδίον ἐγεννήθη *, υἱὸς καὶ ἐδόθη
ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνο-
μα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστὸς σύμβουλος,
θεὸς ἰσχυρὸς ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλ-
λοντος αἰῶνος. ὅτι δὲ διὰ κακίαν ὑπερβάλλουσαν ἀπειθή-
σουσιν αὐτῷ, λέγει Κύριε τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν, καὶ
ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; καὶ ἑξῆς Ἀκοῇ ἀκού-
σητε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψητε καὶ οὐ μὴ
ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου. διὸ ἤρθη
ἀπ' αὐτῶν ἡ γνῶσις, ὅτι ἰδόντες παρεῖδον καὶ ἀκούσαντες
οὐκ ἤκουσαν, ὑμῖν δὲ τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἐδόθη ἡ βασιλεία, ὅτι
μὴ γινώσκοντες θεὸν διὰ τοῦ κηρύγματος πιστεύσαντες
ἐγνώκατε αὐτόν, μᾶλλον δὲ ἐγνώσθητε ὑπ' αὐτοῦ διὰ Ἰη-

1 Isaj 65, 2. 3 | 5 Isaj 63, 10 | 12 Isaj 7, 14 | 14 Isaj 9, 5 | 19 Isaj 53, 1 | 20 Isaj 6, 9. 10 | 26 Gal 4, 9

1 ὕλην t | 1 ἐξεπέτασα post μου yzt | 1. 2 ἀπειθοῦντι w | 2 τοὺς πορευομένους yz | 4 μου t | 4 ὅπως x | 4 παρώξυνε W | 5 διὸ ... 6 καὶ > z | 8 οὐκ .... θεοῦ > z | 9 ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα + yzt, τῶν αἰώνων post πάντων inseri iubet margo y, αἰώνων inserit t | 9 μονογενῆι w | 9 θεοῦ wz | 9 ἐπέγνωσαν yzt | 10 οὔτε prius xyzt, οὐδὲ w | 11 προφητιῶν w | 12 γενήσεται xt | 12 ἀναγίνωσκον z | 13 τέξεται y | 13 καλέσουσιν x | 14 ἡμῖν + t | 14 ἐδώθη t | 15 ἡμῖν > yz | 17 ἰσχυρὸς > x | 18. 19 ἀπειθήσωσιν x | 19 κύριος cum praecedd iunctum t | 19 ἐπίστευσεν x | 20 ἑξῆς wxt, πάλιν yz | 20. 21 ἀκούσετε yzt | 21 συνεῖτε w | 21 βλέψετε yzt | 22 διὸ xyzt, διὰ τοῦτο w | 23 παρίδον x | 26 init ἔγνωτε yzt

*σοῦ τοῦ σωτῆρος καὶ λυτρωτοῦ τῶν ἐλπιζόντων ἐπ' αὐτόν. μεταβάντες γὰρ ἀπὸ τῆς προτέρας ματαιοπόνου συνηθείας καὶ τῶν ἀψύχων εἰδώλων ὑπεριδόντες καὶ τῶν ἐν σκότει δαιμόνων καταφρονήσαντες προσδραμόντες τε τῷ φωτὶ τῷ ἀληθινῷ καὶ ἐπιγνόντες δι' αὐτοῦ τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ πατέρα, κληρονόμοι τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀνεφάνητε. βαπτισθέντες γὰρ εἰς τὸν τοῦ κυρίου θάνατον καὶ * τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη ἀνενέργητα πρὸς πᾶσαν ἁμαρτίαν ὀφείλετε εἶναι· οὐ γάρ ἐστὲ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοῦ ἀγοράσαντος ὑμᾶς τῷ ἑαυτοῦ αἵματι. περὶ γὰρ τοῦ ποτὲ Ἰσραὴλ εἶπεν ὁ κύριος * διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν ὅτι Ἀρθήσεται ἀπ' αὐτῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς· δηλαδὴ ὅτι ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἀπεξενωμένοις αὐτοῦ * μακρὰν * δοὺς τὴν βασιλείαν, ἐκδέχεται τοὺς καρποὺς τῆς εὐγνωμοσύνης. ὑμεῖς γάρ ἐστε οἱ ποτὲ ἀποσταλέντες εἰς τὸν ἀμπελῶνα καὶ μὴ ὑπακούσαντες, ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὑπακούσαντες· ἀλλ' ὑμεῖς μέν, μεταμεληθέντες ἐπὶ τῇ ἀντιλογίᾳ, ἐργάζεσθε ἐν αὐτῷ νῦν, οἱ δέ, δυσχεράναντες ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν συνθήκαις, οὐ μόνον ἀνέργαστον κατέλειψαν τὸν ἀμπελῶνα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ κυρίου τοῦ ἀμπελῶνος ἀπέκτειναν, ὃν μὲν λίθοις, ὃν δὲ ξίφει, καὶ τὸν μὲν ἔπρισαν, τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ ναῷ ἀνεῖλον μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου· ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν κληρονόμον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος βαλόντες ἀπέκτειναν. καὶ παρ' αὐτοῖς ὡς λίθος ἀχρεῖος ἀπεβλήθη, παρ' ὑμῶν δὲ ὡς ἀκρογωνιαῖος ἐδέχθη· διὸ λέγει*

5 Ioh 17, 3 | 7 Rom 6, 3 | 8 Petr α 2, 2 | 9 Cor α 6, 19. 20 | 12 Matth 21, 43 | 16 Matth 21, 28. 29 | 21 Matth 21, 35 | 22 Hebr 11, 37 | 23 Matth 23, 35 | 24 Matth 21, 39 | 25 Matth. 21, 42

1 *αὐτῶν* t | 2 *ματαιοπόνου* wxt, *πατροπαραδότου* yz | 3 *ἐν σκότει* > Yz | 4 *προσδραμῶντες* w | 4 *τε* > w | 5 *μόνων* W? | 7 *ἀνεφάνειτε* x | 7 *γὰρ* wxt, *οὖν* yz | 8 *εἰς* + yzt | 8 *ἀρτιγενῆ* yzt | 11 *ὅτι* + yz | 12 *ὅτι* > yz | 13 *ἔθνη* w | 13 *δῆλον δὲ* yz | 14 *πιστεύουσιν* wx, *ποτε* yz, *ποτὲ οὖσιν* t | 14 *καὶ* + yz | 14 *οὖσι* + yz | 15 *καρποὺς* post *εὐγν"* yzt | 16 *αποσταλθέντες* w | 17 *ἀλλ'* ... 18 *ἀντιλογίᾳ* xyzt [*ἀλλὰ* yzt], *καὶ μεταμεληθέντες· ὑμεῖς οὖν* w | 18. 19 *ἐν αὐτῷ νῦν* xyzt, *αὐτὸν νυνὶ* w | 19 *δυσχεραίνοντες* t | 22 *ξίφεσιν* w | 22 *ἔνδον* > w | 23 *ναῷι* w, *ναῶ* x, *ἱερῷ* yzt | 23 *ἀνείλων* w, *ἀνεῖλαν* x | 25 *ἐκβαλόντες* yzt | 25 *παρὰ μὲν ἐκείνοις* yz | 26 *ἀπεδοκιμάσθη* yz | 26 *ἡμῶν* w | 26 *ἐδείχθη* w

17 περὶ ὑμῶν Λαὸς ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδούλευσέ μοι *. | δεῖ οὖν
ὑμᾶς, ἀδελφοί, τοὺς τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ χριστοῦ ἐξηγο-
ρασμένους *, τὰς ἡμέρας τοῦ πάσχα ἀκριβῶς ποιεῖσθαι με-
τὰ πάσης ἐπιμελείας μετὰ τροπὴν ἰσημερινήν, ὅπως μὴ δὶς
τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑνὸς παθήματος μνείαν ποιῆσθε, ἀλλ' ἅπαξ
τοῦ ἔτους τοῦ ἅπαξ ἀποθανόντος, μηκέτι * παρατηρούμενοι
μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζειν. οὐδεμία γὰρ κοινωνία ἡμῖν *
πρὸς αὐτούς· πεπλάνηνται γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ψῆφον, ἣν
νομίζουσιν ἐπιτελεῖν, ὅπως πανταχόθεν ὦσι πεπλανημένοι
καὶ τῆς ἀληθείας ἀπεσχοινισμένοι. ὑμεῖς δὲ φυλάσσεσθε
ἀκριβῶς τὴν ἰσημέριον τροπὴν τῆς ἐαρινῆς ὥρας, ἥτις γί-
νεται εἰκάδι δευτέρᾳ τοῦ δωδεκάτου μηνός, ὅς ἐστι Δύ-
στρος, ἐπιτηροῦντες ἕως εἰκάδι πρώτῃ σελήνης, ὅπως μὴ
ἐν ἑτέρᾳ ἑβδομάδι ἐμπέσοι ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τῆς σελή-
νης, καὶ πλάνης γενομένης ἀγνοίᾳ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπιτε-
λέσωμεν τὸ πάσχα, ἢ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἑορτάσωμεν τὴν τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἀναστάσιμον ἡμέραν, ἀλλ' ἐν
18 κυριακῇ μόνῃ. | ἐν ταῖς ἡμέραις οὖν τοῦ πάσχα νηστεύετε,
ἀρχόμενοι ἀπὸ δευτέρας μέχρι τῆς παρασκευῆς καὶ * σαβ-
βάτου, * μόνῳ χρώμενοι ἄρτῳ καὶ ἅλατι καὶ λαχά-
νοις καὶ ποτῷ ὕδατι, οἴνου δὲ καὶ κρεῶν ἀπέχεσθε ἐν ταύ-
ταις ταῖς ἡμέραις· ἡμέραι γάρ εἰσι πένθους, ἀλλ' οὐχ ἑορ-
τῆς. τὴν μέντοι παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον ὁλόκληρον
νηστεύσατε, οἷς δύναμις πρόσεστι τοιαύτη, μηδενὸς γευό-
μενοι μέχρις ἀλεκτοροφωνίας νυκτός· εἰ δέ τις ἀδυνατεῖ

1 Psalm 18, 44 [45] | 7 Cor β 6, 14?

1 ἐδούλευσέν x | 1 εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μου + yzt | 2 ἡμᾶς z, sed η miniatum in margine | 2 τιμίῳ post τοῦ χριστοῦ yzt | 2 αἵματι > yzt | 3 αἵματι + yzt | 3 ποιεῖσθε x | 4 μετὰ τροπὴν ἰσημερινήν > w | 4 μὴ δὶς wxyzt, μηδεὶς W? | 5 ποιεῖσθαι w, ποιεῖσθε xt | 5 ἀλλὰ t | 6 μηκέτι > w | 6 δὲ + t | 7 νῦν + xzt | 8 πεπλάνηντε w | 9 ὅπως xyzt, ἵνα w | 9 ὦσιν x | 10 ἀπεσχυνισμένοι W | 10 φυλάσσεσθαι w | 11 ἥτης w | 12 δευτέρα καὶ εἰκάδι t | 12 τινὲς δὲ ᾱ margo y | 12 ἔστιν x | 12. 13 ad δύστρος adscr μάρτιος margo x | 13 τηροῦντες Yz | 13 εἰκάδος πρώτης yzt | 13 ὅπως .. 14 σελήνης > X | 14 εὐδομάδι y | 14 τεσσαρισκαὶ δ' x | 15 γινομένης t | 17 χριστοῦ > yzt | 19 ἀπὸ ... 20 χρώμενοι bis z | 19 τοῦ + w | 20 ἓξ ἡμέρας + yzt | 20 χρόμενοι t | 20 ἄλλατι w, ἀλί yzt | 21 κρεῶν xyzt, ὄψων w | 21 ἀπέχεσθαι Z | 22 ταῖς ἡμέραις > yzt | 22 εἴσιν x | 24 προέστι w, πρόσεστιν x

τὰς δύο συνάπτειν *, φυλασσέσθω κἂν τὸ σάββατον. λέ-
γει γάρ που αὐτὸς ὁ κύριος περὶ ἑαυτοῦ φάσκων Ὅταν
ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, * νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις
ταῖς ἡμέραις. ἐν ταύταις οὖν ἤρθη ἀφ' ἡμῶν ὑπὸ τῶν
ψευδωνύμων Ἰουδαίων καὶ σταυρῷ προσεπάγη καὶ μετὰ
ἀνόμων ἐλογίσθη. | διὸ παραινοῦμεν καὶ ὑμῖν νηστεύειν ἐν 19
ταύταις, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐνηστεύσαμεν ἐν τῷ ἀναληφθῆναι
αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν, ἄχρις ἑσπέρας. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ταῖς
πρὸ τῆς παρασκευῆς ἐνάτῃ ὥρᾳ ἢ ἑσπέρᾳ ἕκαστος ἐσθιέτω
ἢ ὅπως ἄν τις δύνηται, ἀπὸ δευτέρας μέχρις ἀλεκτοροφωνίας
* ἀπονηστιζόμενος ἐπιφωσκούσης μιᾶς σαββάτων, ἥτις ἐστὶ
κυριακή. * ἀπὸ ἑσπέρας ἕως ἀλεκτοροφωνίας ἀγρυπνοῦν-
τες καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθροιζόμενοι γρηγο-
ρεῖτε, προσευχόμενοι καὶ δεόμενοι τοῦ θεοῦ ἐν τῇ διανυκτε-
ρεύσει ὑμῶν, ἀναγινώσκοντες τὸν νόμον, τοὺς προφήτας,
τοὺς ψαλμοὺς μέχρις ἀλεκτρυόνων κραυγῆς. καὶ βαπτίσαν-
τες ὑμῶν τοὺς κατηχουμένους καὶ ἀναγνόντες τὸ εὐαγγέλιον
ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ καὶ προσλαλήσαντες τῷ λαῷ τὰ πρὸς
σωτηρίαν, παύσασθε τοῦ πένθους ὑμῶν καὶ δεήθητε τοῦ
θεοῦ ἐπιστραφῆναι τὸν Ἰσραὴλ καὶ λαβεῖν αὐτὸν τόπον με-
τανοίας καὶ τῆς ἀσεβείας ἄφεσιν· ὅτι ὁ μὲν ἀλλόφυλος κρι-
τὴς νιψάμενος τὰς χεῖρας εἶπεν Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵ-
ματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε, ὁ δὲ Ἰσραὴλ ἐβό-
ησε Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· καὶ *

2 Matth 9, 15 | 5 Isaj 53, 12 = Marc 15, 28 | 20 Hebr 12, 17 | 22 Matth 27, 24. 25

1 ὁμοῦ + yzt | 2 αὐτὸς > yzt | 3 τότε + y in margine | 3 νηστεύσουσιν post 4 ἡμέραις W | 5 ψευδονύμων wt | 6. 7 ἐν ταύταις wx, ταύτας yzt | 7 ληφθῆναι yzt: ἐν ἄλλοις ἀναληφθῆναι margo t | 8 ἄχρι w, μέχρις t | 9 ἐννάτῃ w | 9 ἐνάτην ὥραν t | 9 ἑσπέραν yzt | 10 ἢ ... δύνηται > yz | 10 δύναιτο t | 10 ἐν ἄλλῳ τῷ δὲ σαββάτῳ μέχρις ἀλεκτοροφωνίας παρατείνοντες, ἀπονιστίζεσθε ἐπιφωσκούσης μιᾶς σαββάτων, ἥτις ἐστὶ κυριακή. ἀπὸ ἑσπέρας ἕως ἀλεκτοροφωνίας ἀγρυπνοῦντες καὶ τὰ ἑξῆς margo t | 10 ἀπὸ δευτέρας wx, τῷ δὲ σαββάτῳ yz, ἀπὸ δὲ ἑσπέρας πέμπτης t | 10 μέχρι wz | 10 ἀλεκφωνίας t | 11 καρτεροῦντες + yz, παρατείνοντες + PC | 11 ἀπονηστιζόμενοι w, ἀπονηστίζεσθε yz, ἀπονηστηζόμενοι t | 11 ἐστιν x | 12 κυριακῆι w | 12 ἅπαντες τοίνυν + yz | 12 ἀλεκτοροστοροφωνίας t | 13 ἐκκλησίαι w | 13. 14 γρηγορεῖται w | 18 ἐν alterum > yzt | 21 ἀλλόφιλος z | 22 εἶπε w | 23. 24 ἐβόησεν x, ἐπεβόησε yzt | 24 πάλιν + yz

*Πιλάτου εἰπόντος Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; αὐτοὶ ἐπεβόων Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα· καὶ πάλιν ἐπεβόησαν Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν· πᾶς γὰρ ὁ ποιῶν ἑαυτὸν βασιλέα ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι, καὶ ἐὰν * τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος. καὶ Πιλᾶτος ὁ * ἡγεμὼν καὶ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ἐκέλευσαν αὐτὸν σταυρωθῆναι καὶ πληροῦται τὸ φάσκον λόγιον Ἱνατί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ· καὶ ἀπέρριψαν τὸν ἀγαπητὸν ὡσεὶ νεκρὸν ἐβδελυγμένον. καὶ αὐτοῦ σταυρωθέντος τῇ παρασκευῇ καὶ ἀναστάντος ἐπιφωσκούσης τῆς κυριακῆς, ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα Ἀνάστα, ὁ θεός, κρῖνον τὴν γῆν, ὅτι σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ πάλιν Νῦν ἀναστήσομαι, λέγει κύριος, θήσομαι ἐν σωτηρίῳ, * καὶ * Σὺ δέ, κύριε, ἐλέησόν με καὶ ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς. διὰ τοῦτο οὖν καὶ ὑμεῖς, ἀναστάντος τοῦ κυρίου, προσενέγκατε τὴν θυσίαν ὑμῶν, περὶ ἧς ὑμῖν διετάξατο δι' ἡμῶν λέγων Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· καὶ λοιπὸν ἀπονηστεύετε, εὐφραινόμενοι καὶ ἑορτάζοντες, ὅτι * ἀρραβὼν τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν· καὶ τοῦτο ὑμῖν ἔστω νόμιμον αἰώνιον ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἄχρις ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος. Ἰουδαίοις γὰρ ὁ κύριος ἔτι τέθνηκεν, χριστιανοῖς δὲ ἐγήγερται, τοῖς μὲν δι' ἀπιστίαν, τοῖς δὲ διὰ πληροφορίαν, ὅτι ἡ εἰς αὐτὸν ἐλπὶς*

1 Ioh 19, 15 | 3 Luc 23, 21 | 3 Ioh 19, 12 | 7 Psalm 2, 1. 2 | 10 Isaj 14, 19 | 13 Psalm 82, 8 | 14 Psalm 12, 6 | 15 Psalm 41, 11 | 19 Luc 22, 19

2 *μὶ* w | 2. 3 *καὶ πάλιν ἐπεβόησαν* > yzt | 3 *γὰρ* > Yz | 4 *καὶ* > z | 4 *οὖν* + z et super versum y | 4. 5 *ἀπολύσεις* z | 5 *καὶ* > yz | 5 *Πιλᾶτος* post *ἡγεμὼν* yz | 5 *δὲ* + yz | 6 *ἡρώδης ὁ βασιλεὺς* yzt | 6 *ἐκέλευσεν* yt | 6 *καὶ* wxt, *ἐντεῦθεν* yz | 7 *πεπλήρωται* y, *ἐπλήρωτε* z | 7 *φάσκων* x | 10 *ὡς* yzt | 11 *καὶ αὐτοῦ* wxt, *αὐτοῦ δὲ* yz | 12 *ἐπιφασκούσης* z | 12 *τῆς* > yzt | 13 *κρίνων* yz | 14 *πᾶσιν* x | 14 *ἔθνεσιν* x | 14 *νῦν* > t | 15 *θήσομαι ... σωτηρίῳ* > w | 15 *παρρησιάσομαι ἐν αὐτῷ* + t | 15 *πάλιν* + yz | 16 *αὐτούς* x | 17 *ἡμεῖς* t | 20 *ὁ* + wyz | 21 *ὑμῶν* yzt | 22 *καὶ τοῦτο* wxt, *τοῦτο τοίνυν* yz | 22 *συντελίας* t | 23 *μέχρις* yzt | 23. 24 *ἔτι τέθνηκεν ὁ κύριος* w | 24 *τέθνηκε* yzt | 24 *ἐγήγερτε* z | 25 *ἡ ... ἐλπὶς* xyzt, *εἰησαυτὸν* **** *σ* sed *ἐλπὶ* superscriptum rasurae manu recenti w

ἀθάνατος καὶ ζωὴ αἰώνιος. μετὰ δὲ * ὀκτὼ ἡμέρας ἔστω ὑμῖν πάλιν ἑορτὴ τιμία αὕτη ἡ ὀγδόη, ἐν ᾗ δυσπιστοῦντα ἐμὲ Θωμᾶν ἐπὶ τῇ ἀναστάσει ἐπληροφόρησε, δείξας μοι τοὺς τύπους τῶν ἥλων καὶ τῆς λόγχης ἐν τῇ πλευρᾷ τὴν τρῶσιν. καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς πρώτης κυριακῆς ἀριθμήσαντες τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἀπὸ κυριακῆς ἄχρι πέμπτης ἑορτάζετε τὴν ἑορτὴν τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου, καθ' ἣν πληρώσας πᾶσαν οἰκονομίαν καὶ διάταξιν, ἀνῆλθε πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν θεὸν * καὶ πατέρα, καθίσας ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ πέριμένων ἄχρι τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὃς καὶ ἐλεύσεται ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι * ἑκάστῳ κατὰ τὰ * ἔργα αὐτοῦ· καὶ τότε ὄψονται τὸν ἀγαπητὸν * τοῦ θεοῦ, ὃν ἐξεκέντησαν, καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν κόψονται ἐφ' ἑαυτούς, φυλὴ κατὰ φυλήν, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν κατ' ἰδίαν. | καὶ 20
γὰρ καὶ νῦν δεκάτῃ τοῦ * μηνὸς Γορπιαίου συναθροιζόμενοι τοὺς θρήνους Ἱερεμίου ἀναγινώσκουσιν, ἐν οἷς εἴρηται Πνεῦμα πρὸ προσώπου ἡμῶν χριστὸς κύριος συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς αὐτῶν, καὶ τὸν Βαρούχ, ἐν ᾧ γέγραπται Οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ· * μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. καὶ ὅταν * ἀναγνῶσιν, κόπτονται καὶ θρηνοῦσιν, ὡς μὲν αὐτοὶ νομίζουσι, τὴν ἐρημίαν τὴν ὑπὸ Ναβουχοδονόσωρ γενομένην *, ὡς δὲ ἡ ἀλήθεια ἔχει, προοίμια ποιοῦνται * ἄκοντες τοῦ μέλ-

13 Rom 2, 6 | 14 Zach 12, 10 | 18 Thren 4, 20 | 20 Baruch 3, 36—38

1 ζωὴ καὶ yzt | 1 τὰς + yz | 2 τιμίαι w | 2 αὐτὴ yzt | 3 ἐπληροφόρησεν x | 6 μέχρι t | 6 πέμπης y, πέπτης z | 6. 7 ἑορτάσατε yzt | 8 ἀνῆλθεν x, ἀπῆλθε Z | 9 αὐτοῦ + super versum y | 9. 10 ἐν δεξιᾶι w | 10 ἄχρι wx, ἕως ἂν yzt | 13 ἑνὸς + z | 13 ἑκάστου z | 13 ἴδια + x | 14 αὐτοῦ > x | 14 υἱὸν + yzt | 15 ἑαυτοῖς yzt | 16 αἱ > x | 17 καὶ νῦν xyzt, τῆι w | 17 ἐνάτου + y super versum | 18 Ἱηρεμίου x | 21 λογησθήσεται Z | 21 ἐξεῦρεν x | 22 ἔδωκεν wxy, ἔδειξεν zt | 23 ὑπ' αὐτῶι w | 23 καὶ + w | 23 τοῦτο yzt | 24 γῆς super versum w, > W | 25 ὅτε w | 25 ταῦτα + w | 25 ἀναγνῶσωσιν w, ἀναγνῶσι yzt | 25 θρηνοῦσι w | 26 νομίζουσιν x | 26 ναβουχοδονόσορ zt, corr x? | 26 θρηνοῦσι + w | 27 ποιοῦσιν w, ποιοῦντες x | 27 ἑαυτοῖς + w

*λοντος αὐτοὺς καταλαμβάνειν πένθους. μετὰ δὲ δέκα ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως, ἥτις ἀπὸ τῆς πρώτης κυριακῆς πεντηκοστὴ γίνεται, ἑορτὴ μεγάλη ὑμῖν ἔστω· ἐν αὐτῇ γὰρ ὥρᾳ τρίτῃ ἀπέστειλεν εἰς ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἐπλήσθημεν αὐτοῦ τῆς ἐνεργείας καὶ γλώσσαις καιναῖς ἐλαλήσαμεν, καθὼς ἐκεῖνο ὑπήχει ἐν ἡμῖν, καὶ ἐκηρύξαμεν Ἰουδαίοις τε καὶ ἔθνεσιν αὐτὸν εἶναι τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ τὸν ὡρισμένον ὑπ' αὐτοῦ κριτὴν εἶναι ζώντων καὶ νεκρῶν. τοῦτον Μωσῆς μαρτυρῶν ἔλεγεν Ἔλαβε κύριος παρὰ κυρίου πῦρ καὶ ἔβρεξε· τοῦτον εἶδεν Ἰακὼβ ὡς ἄνθρωπον καὶ εἶπεν Εἶδον θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή· τοῦτον Ἀβραὰμ ξενοδοχήσας κριτὴν ὡμολόγει καὶ ἑαυτοῦ κύριον· τοῦτον Μωσῆς ἐπὶ τῆς βάτου τεθέαται· περὶ τούτου ἐν * δευτερονομίῳ ἔλεγε Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα, ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς· ἔσται δὲ πᾶσα ψυχή, ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. τοῦτον εἶδεν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ στρατιάρχην τῆς δυνάμεως κυρίου, καθωπλισμένον σύμμαχον εἰς Ἱεριχώ, ᾧ καὶ πεσὼν προσεκύνησεν, ὡς δοῦλος δεσπότῃ· τοῦτον Σαμουὴλ ἰδὼν χριστὸν θεοῦ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς βασιλεῖς χριστοὺς ὠνόμαζεν· τοῦτον Δαβὶδ εἰδὼς ἔψαλλε τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ᾠδὴν λέγων Ὠιδὴ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ, καὶ ἐπιφέρων εἰς πρόσωπον αὐτοῦ ἔφασκε Περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ, τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου, καὶ ἐν-*

9 Gen 19, 24 | 11 Gen 32, 31 | 14 Deut 18, 15. 19 | 19 Iosue 5, 14 | 21 Reg α 12, 3? | 24 Psalm 45, 1. 4—8

1 *δὲ* > z | 2 ....*ύψεως* z, videtur in Z *μεταλύψεως* fuisse | 2 *ἥτης* w | 4 *ἀπέστειλε* w | 4 *εἰς* xyzt, *πρὸς* w | 5 *τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ* w | 6 *ἐκεῖνος* w | 6 *ἐπέχεεν* w, *ἐπήχει* z | 6 *ἐν* > w | 8 *ὁρισμένον* wx | 8 *εἶναι* > yzt | 9 *τούτῳ* yzt | 9 *μωϋσῆς* w | 9 *ἔλεγε* w | 9 *ἔλαβεν* x | 10 *πῦρ παρὰ κυρίου* t | 10 *ἔβρεξεν* x | 11 *ἴδον* yz | 14 *θεασάμενος* w | 14 *τῷ* + w | 14 *ἔλεγεν* x | 16 *λαλήσει* w | 17 *πάσῃ* x | 17 *ἂν* wxt, *ἐὰν* yz | 19 *οἶδεν* y | 19 *ναυῖ* w | 19 *στρατάρχην* yzt | 20 *καθοπλισμένον* wx | 20 *ὦ* xyzt, *ὃ* w | 21 *δεσπότην* t | 21 *εἰδὼς* yzt | 22 *ὀνόμαζε* w, *ὠνόμαζε* yzt | 23 *εἰδὼς δᾶδ* yzt | 23 *ἔψαλλεν* x | 25 *ἔφασκεν* xZt | 26 *καὶ τὸ κάλλει* z | 26 p 154, 1 *ἔντειναι* w

τεινον καὶ κατευοδοῦ καὶ βασίλευε ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης· καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιά σου· τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατέ, λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως· * διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε, ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. περὶ αὐτοῦ καὶ * Σολομὼν ἔλεγεν ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, πρὸ τοῦ προελθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ ὄρη ἑδρασθῆναι, πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με· καὶ πάλιν Ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον. περὶ αὐτοῦ * Ἠσαΐας ἔλεγεν Ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται, καὶ ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσι· Ζαχαρίας δὲ Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται δίκαιος καὶ σώζων αὐτός, * καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. τοῦτον Δανιὴλ υἱὸν ἀνθρώπου λέγει * ἐρχόμενον πρὸς τὸν πατέρα, καὶ πᾶσαν τὴν κρίσιν καὶ τὴν τιμὴν παρ' ἐκείνου ὑποδεχόμενον, καὶ λίθον ἀπὸ ὄρους ἄνευ χειρῶν τμηθέντα καὶ γενόμενον εἰς ὄρος μέγα καὶ πληρώσαντα πᾶσαν τὴν γῆν, συντρίβοντα πολυαρχίαν τοπαρχιῶν καὶ πολυθεΐαν ἀθέων, κηρύσσοντα δὲ τὸν ἕνα θεὸν καὶ χειροτονοῦντα τὴν Ῥωμαίων μοναρχίαν. περὶ τούτου καὶ Ἱερεμίας προφητεύων ἔλεγε Πνεῦμα πρὸ προσώπου ἡμῶν χριστὸς κύριος συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς αὐτῶν, * οὗ εἴπομεν Ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ζησόμεθα ἐν τοῖς ἔθνεσι· καὶ Ἰεζεκιὴλ δὲ καὶ οἱ καθεξῆς προφῆται πανταχοῦ, τοῦτον * εἶναι χριστόν, κύριον, βασιλέα, κριτήν, νομοθέτην, ἄγγελον τοῦ πατρός, μονογενῆ θεόν. τοῦ-

7 Prov 8, 22—25 | 11 Prov 9, 1 | 12 Isaj 11, 1. 10 | 15 Zach 9, 9 | 18 Dan 7, 13 | 20 Dan 2, 34 | 25 Thren 4, 20

1 ἕνεκεν ... 6 σου > w substituens καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ψαλμοῦ | 4 καὶ ἑξῆς + x | 5 ἔχρισέν x | 6 ὁ + t | 7 ἔκτισέν x | 8 ἐθεμελίωσέν x | 9 ἐλθεῖν t | 10 ὄρει w | 12 καὶ + t | 12 ἔλεγε w | 13 καὶ ... ἀναβήσεται > w | 15 ἐλπιοῦσιν x | 15 χαῖρε ... Σιών > yzt | 16 αὐτός > w | 16 πρᾶος + yzt | 18 εἶναι + yzt | 18 ἐρχόμενος z | 22 ἀθέων wx, θεῶν yzt, γρφ καὶ ἀθέων margo y | 24 ἱηρεμίας x | 24 ἔλεγεν x | 25 ἐν ... 26 εἴπομεν > z | 27 ἔθνεσιν x | 28 κηρύττουσιν + yz

τον οὖν καὶ ἡμεῖς κηρύττομεν ὑμῖν καὶ εὐαγγελιζόμεθα θεὸν λόγον, ὑπηρετούμενον τῷ θεῷ αὐτοῦ καὶ πατρὶ εἰς τὴν τῶν ὅλων δημιουργίαν· τούτῳ πιστεύοντες ζήσεσθε, ἀπιστοῦντες δὲ * κολασθήσεσθε. ὁ γὰρ ἀπιστῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐτόν. μετὰ οὖν τὸ ἑορτάσαι ὑμᾶς τὴν πεντηκοστὴν ἑορτάσατε μίαν ἑβδομάδα, καὶ μετ' ἐκείνην νηστεύσατε μίαν· δίκαιον γὰρ καὶ εὐφρανθῆναι ἐπὶ τῇ ἐκ θεοῦ δωρεᾷ καὶ νηστεῦσαι μετὰ τὴν ἄνεσιν. καὶ γὰρ καὶ Μωσῆς καὶ Ἡλίας ἐνήστευσαν τεσσαράκοντα ἡμέρας· καὶ Δανιὴλ τρεῖς ἑβδομάδας ἡμερῶν ἄρτον ἐπιθυμιῶν οὐκ ἔφαγεν, καὶ κρέας καὶ οἶνος οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ ἡ μακαρία Ἄννα αἰτουμένη τὸν Σαμουὴλ λέγει Οἶνον καὶ μέθυσμα οὐ πέπωκα, καὶ ἐκχεῶ τὴν ψυχήν μου ἐνώπιον κυρίου· καὶ Νινευῖται * νηστεύσαντες τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας τῆς ὀργῆς τὴν πεῖραν ἀπέφυγον, καὶ Ἐσθὴρ καὶ Μαρδοχαῖος καὶ Ἰουδὶθ τὴν τῶν ἀσεβῶν ἐπανάστασιν νηστεύσαντες ἀπέφυγον Ὀλοφέρνου καὶ Ἀμάν· καὶ Δαβὶδ λέγει Τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας καὶ ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον. καὶ ὑμεῖς οὖν νηστεύσαντες αἰτεῖσθε παρὰ τοῦ θεοῦ τὰ αἰτήματα ὑμῶν. μετὰ δὲ τὴν ἑβδόμαδα τῆς νηστείας πᾶσαν τετράδα καὶ πᾶσαν παρασκευὴν προστάσσομεν ὑμῖν νηστεύειν καὶ τὴν περισσείαν ὑμῶν τῆς νηστείας πένησιν ἐπιχορηγεῖν. πᾶν μέντοι σάββατον ἄνευ τοῦ ἑνὸς καὶ πᾶσαν κυριακὴν ἐπιτελοῦντες συνόδους εὐφραίνεσθε. ἔνοχος γὰρ ἁμαρτίας ἔσται ὁ τὴν κυριακὴν νηστεύων, ἡμέραν ἀναστάσεως οὖσαν, * ἢ τὴν πεντηκοστήν, ἢ ὅλως * ἡμέ-

4 Ioh 3, 36 | 9 Reg γ 19, 8 | 10 Dan 10, 3 | 13 Reg α 1, 15 | 14 Ionas 3, 7 | 16 Esth 4, 16 | 17 Iudith 8, 6 | 18 Psalm 109, 24

1 κηρύσσομεν yzt | 2 ὑπηρετούμενον ... 3 δημιουργίαν > w in rasura | 4 ἀπηστοῦντες w | 4 καὶ + t | 4 ἀπειθῶν yzt | 5 ὄψετε z | 5 μένει t | 7 ἑβδομάδα μίαν w | 8 ἐκ xyzt, τοῦ w | 9 μωϋσῆς w | 11 ἔφαγε yzt | 11 κρέα w | 13 τὸν] τοῦ z | 13 μέθυσμα xyzt, σίκερα w | 13. 14 πέποκα wx | 14 ἐκχεῶι w | 14 μου > t | 14 καὶ > yz | 14. 15 νηνευῖται wx | 15 δὲ + yz | 17 Ιουδὴθ t | 17 νηστεύσαντες ante τὴν w | 19 ἠλοιώθη w | 20 ἔλεον yt | 20 νηστεύοντες yzt | 20 αἰτεῖσθαι wz | 20 τοῦ > w | 21 τὴν ἑβδομάδα > X | 22 τετράδαν Z | 22 πᾶσαν alterum > t | 23 περίσσιαν w | 24 χορηγεῖν x | 26 ἐστὶν w | 26 τῇ κυριακῃ w, ν bis eraso | 27 καὶ + W | 27 ἑορτῆς + x

ραν ἑορτῆς κυρίου κατηφῶν· εὐφρανθῆναι γὰρ δεῖ ἐν ταύταις, ἀλλ' οὐ πενθῆσαι.

S

Πρὸ πάντων φυλάσσεσθε, ὦ ἐπίσκοποι, τὰς δεινὰς καὶ χαλεπὰς καὶ ἀθεμίτους αἱρέσεις, φεύγοντες αὐτὰς ὡς πῦρ φλέγον τοὺς αὐτῷ πλησιάζοντας. φεύγετε δὲ καὶ τὰ σχίσματα. οὔτε γὰρ πρὸς ἀνοσίους αἱρέσεις θεμιτὸν ἐκκλῖναι τὸν νοῦν οὔτε τῶν ὁμογνωμόνων χωρίζεσθαι θεμιτὸν διὰ φιλαρχίαν. ταῦτα γὰρ καὶ τὸ παλαιόν τινες τολμήσαντες ἐπιχειρῆσαι οὐ διέφυγον τὴν τιμωρίαν. Δαθὰν γὰρ καὶ Ἀβειρὼν ἀντιπρόσωποι γενόμενοι Μωσεῖ κατεπόθησαν εἰς * γῆν, Κορὲ δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ διακόσιοι πεντήκοντα * διαστασιάσαντες πυρὸς παρανάλωμα γεγόνασι, Μαρία δὲ * ὀνειδίσασα Μωσῆν ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἀπεβλήθη ἑπτὰ ἡμέρας· εἶπε γὰρ ὅτι γυναῖκα Μωϋσῆς Αἰθιόπισσαν ἔλαβεν. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ Ἀζαρίας * καὶ Ὀζίας (οὗτος δὲ ἦν βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα) κατατολμήσας τῆς ἱερωσύνης καὶ θυμιάσαι βουληθεὶς τὸ θυμίαμα, ὃ οὐ προσῆκον ἦν αὐτῷ, κωλυόμενος * ὑπὸ Ἀζαρίου τοῦ ἱερέως καὶ τῶν ὀγδοήκοντα ἱερέων καὶ μὴ ὑπακούσας, ἐξανέτειλε λέπραν ἐν τῷ μετώπῳ * καὶ ἔσπευσεν ἐξελθεῖν, ὅτι ἤλεγξεν αὐτὸν ὁ κύριος. | προσέχωμεν οὖν, ἀγαπητοί, τί τὸ κλέος τῶν * στασιαστῶν καὶ ποταπὴ ἡ ἀπόφασις αὐτῶν. εἰ γὰρ ὁ βασιλεῦσιν ἐπεγειρόμενος κολάσεως ἄξιος, κἂν υἱὸς ᾖ κἂν φίλος, πόσῳ μᾶλ- 2

1 ἑορτῆς > x | 1 κατηφιῶν w | 1. 2 αὐταῖς yzt | 3 φυλάττεσθε x, φυλάσεσθε z | 4 ἀθεμίτους wxyz, ἀθεωτάτους t | 4 ὥσπερ yzt | 5 αὐτὸ w | 6 θεμητὸν x | 10 ἀβηρῶν w | 10 ἀντιπρόσωπον x | 19 μωσῇ γενόμενοι w | 10 μωσῇ yz | 10 τὴν + yz | 11 πεντίκοντα w | 11 τῷ Ἀαρὼν + yzt [ά yz] | 12 γεγόνασιν x | 12 ἐν ἄλλοις ὡς ἑλληνοκοίτην margo t | 13 ὠνειδήσασα x | 13 μωϋσῆν w, μωϋσεῖ y, μωϋσῇ z, μωσῇ t | 14 εἶπεν x, ἔλεγε yzt | 14 μωσῆς x | 14 αἰθιόπισσαν μωϋσῆς w | 14 αἰθεόπισσαν z, αἰθιόπισαν t | 15 ὁ + yz | 16 ἱεροσύνης w | 17 ἦν > t | 18 δὲ + w | 18 ἀζαρία xyz | 18 ἀρχιερέως yzt | 19 ἐξανέτειλεν x | 19 λέπρα w | 19 μετόπω w | 20 αὐτοῦ + w | 20. 21 προσέχωμεν wxt, ἴδωμεν yz, γρφ καὶ προσεχωμεν οὖν ἀγαπητοὶ τί τὸ κλέος margo y | 21 οὖν > yz | 21 κλέος wxt, τέλος yz | 21 litera erasa w | 21 στασιασάντων yz | 22. 23 ἐπεγειρόμενος wxt et margo y, ἐπισυνιστάμενος yz

λον ὁ ἱερεῦσιν ἐπανιστάμενος; ὅσῳ γὰρ ἱερωσύνη βασιλείας ἀμείνων, περὶ ψυχῆς ἔχουσα τὸν ἀγῶνα, τοσούτῳ καὶ βαρυτέραν ἔχει τὴν τιμωρίαν ὁ ταύτῃ τολμήσας ἀντομματεῖν ἤπερ ὁ τῇ βασιλείᾳ. καίτοιγε οὐδὲ εἷς ἀτιμώρητος· οὔτε γὰρ ὁ Ἀβεσσαλὼμ καὶ Ἀβεδδαδὰν ἔμειναν ἀτιμώρητοι, οὔτε Κορὲ καὶ Δαθάν. οἱ μὲν γὰρ τῷ Δαβὶδ περὶ βασιλείας, οἱ δὲ τῷ Μωσεῖ περὶ * πρωτείων ἐπανέστησαν * ἁμιλλώμενοι· καὶ ἐκακολόγουν ὁ μὲν Ἀβεσσαλὼμ Δαβὶδ τὸν πατέρα * ὡς ἄδικον κριτήν, λέγων ἑκάστῳ Οἱ λόγοι σου * καλοί, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἀκουσόμενός σου καὶ δικαιώσας σε· τίς με ποιήσει ἄρχοντα; ὁ δὲ Ἀβεδδαδὰν Οὐκ ἔστι μοι, φησί, μερὶς ἐν Δαβὶδ οὐδὲ κληρονομία ἐν υἱῷ Ἰεσσαί, δῆλον ὡς ἀναξιοπαθῶν ἄρχεσθαι ὑπὸ Δαβίδ, * περὶ οὗ εἶπεν ὁ θεὸς ὅτι Εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου· ὁ δὲ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν καὶ οἱ Κορεῖται λέγοντες * Μὴ μικρὸν ὅτι ἀνήγαγες ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐκ γῆς ῥεούσης μέλι καὶ γάλα; καὶ τί ὅτι ἐξέκοψας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν; καὶ σὺ ἄρχεις ἡμῶν; καὶ ἐπισυνέστησαν ἐπ' αὐτὸν ἐκκλησίαν μεγάλην· καὶ οἱ Κορεῖται Μὴ Μωσῇ λελάληκε μόνῳ ὁ θεός; * ὅτι τῷ Ἀαρὼν δέδωκε τὴν ἀρχιερωσύνην μόνῳ; οὐχὶ πᾶσα ἡ συναγωγὴ κυρίου ἁγία; καὶ τί ὅτι Ἀαρὼν ἱερατεύει μόνος; καὶ πρὸ τού-

9 Reg β 15, 3. 4 | 11 Reg β 20, 1 | 13 Act 13, 22 | 16 Num 16, 13. 14 | 20 Num 12, 2 | 21 Num 16, 3

1 ἱρεῦσιν x | 2 ἄμεινον w | 2 τοσοῦτον w | 3 ἔχει Wxyzt, ἔχειν w | 3 τὴν > w | 3 ὁ Wxyzt, τὸν w | 3 ταύτην w | 3 τολμήσαντα w | 3 ἀντομματεῖν xt, ἀντοφθαλμεῖν yz, τολμιτήν w, sed ι in rasura | 4 ἤπερ ... βασιλείᾳ > w | 4 ὁ τῇ] ὅτι xyt | 5 ὁ > yzt | 5 ἀβεσαλὼμ y | 5 Ἀβεδαδὰν t | 5 οὐδὲ yzt | 7 τῷ Μωσεῖ > w | 7 μωσῆ yz, Μωυσεῖ t | 7 τῶν + w | 7 τῶι μωυσῆι + w | 8 κακολογοῦντες w | 8 αὐτοῦ + w | 9 ἑκάστῳ > yz | 9 οὐ manu recenti + super versum w | 10 ἔστι W | 10 δικαιώσον w | 11 βεδδαδὰν x, Ἀβδαδὰν t | 11 ἔστιν x | 11 φησὶ > Y, φησὶν x | 11 μέρος t | 12 δῆλον ὡς wxt, τοῦτο δὲ ἔλεγεν yz [ἔλεγε z] | 13 post rasuram sex literarum capacem + ἴεσσαὶ x | 13 ὅτι > w | 16 κορεῖτε w, κορῖται xy, quid subsit loco correcto in z nescio | 16 μωσῆ + yz, Μωσεῖ + t | 17 τί > x | 18 ἄρχει W | 19 ἐπεσυνέστησαν x | 19. 20 κορῖται xyz | 20 μὴ μωσῆι μόνωι λελάληκεν ὁ θεὸς w, μὴ μωσῆ λελάληκεν ὁ θεὸς μόνω; > x in textu, habet pr. m. in margine | 20 Μωσεῖ t | 20 τί + yzt | 20. 21 δέδωκεν x | 21 ἀρχιεροσύνην x

των ἄλλος τις ἔλεγε Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν; | καὶ ἐπανέστησαν Μωσεῖ τῷ τοῦ θεοῦ 3
θεράποντι, τῷ παρὰ πάντας πρᾳοτάτῳ καὶ πιστῷ· * τὸν τοιαῦτα παρὰ θεοῦ σημεῖα καὶ τέρατα τῷ λαῷ πεποιηκότα, τὸν τὰ ἔνδοξά τε καὶ θαυμαστὰ ἔργα εἰς εὐεργεσίαν αὐτῶν τετελεκότα, * τὸν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διῃρηκότα καὶ ὡς τεῖχος τὰ ὕδατα ἔνθεν καὶ ἔνθεν διαστήσαντα καὶ ὡς δι ἐρήμου || ξηρᾶς τὸν λαὸν ἡγηοχότα καὶ βυθίσαντα Φαραὼ καὶ 4
τοὺς Αἰγυπτίους καὶ πάντας τοὺς παρ' αὐτῶν μετ' αὐτῶν, τὸν γλυκάναντα πηγὴν αὐτοῖς μετὰ ξύλου καὶ ἐκ πέτρας ἀκροτόμου προαγαγόντα αὐτοῖς ὕδωρ διψῶσι, τὸν ἐξ οὐρανοῦ μαννοδοτήσαντα αὐτοῖς καὶ ἐξ ἀέρος κρεοδοτήσαντα *, τὸν στῦλον πυρὸς ἐν νυκτὶ εἰς φωτισμὸν καὶ ὁδηγίαν παρεχόμενον αὐτοῖς καὶ στῦλον νεφέλης εἰς σκιασμὸν ἡμέρας διὰ τὸν ἐξ ἡλίου φλογμόν, τὸν νόμον θεοῦ ἐκ στόματος καὶ χειρὸς καὶ γραφῆς θεοῦ ἐν πλαξὶ λιθίναις κεκολαμμένον παρασχόμενον αὐτοῖς τελείου ἀριθμοῦ δεκάλογον, ᾧ ὁ θεὸς

1 Exod 2, 14

1 ἔλεγεν x | 2 ἡμᾶς wyz, γρφ καὶ ἐφ' ἡμῶν margo y | 2 μωϋσῆι w, μωσῇ yz | 3 καὶ ἠτίμασαν [ἠτίμησαν t] τὸν τηλικοῦτον ἄνδρα οἱ ἀχαριστότατοι [ὠ y] τὸν νομοθέτην, τὸν φύλακα, τὸν ἀρχιερέα καὶ βασιλέα, τὸν μύστην τῶν θείων, τὸν ὡς δημιουργὸν τὰς τοῦ δημιουργοῦ ἐπιδειξάμενον [ἐπιδειξάμενοι z] ἐνεργείας, τὸν πραότατον [ώ y], τὸν ἀτυφώτατον [ό z], τὸν καρτερικόν, τὸν φιλανθρωπότατον [ώ y], τὸν πολλῶν κινδύνων αὐτοὺς ἀπαλλάξαντα καὶ διαφόρων θανάτων [αὐτοὺς + t] ῥυσάμενον τῇ παρ' ἑαυτοῦ ὁσιότητι + yzt, sed lunulis inclusa y, addunt in margine adnotationem οὐδὲ ταῦτα κεῖται ἐν τοῖς λοιποῖς yz | 3 τὸν xyzt, τῶι w | 4 τοσαῦτα yzt | 4 πεποιηκότι w | 5 τὸν τὰ > x, τῶι τὰ w | 5 τε > yzt | 5. 6 τετελεκότι w | 6 τὸν ἐπ' αἰγυπτίους τὴν δεκάπληγον τοῦ θεοῦ ὀργὴν ἐπαγαγόντα + yz, τὸν ἐπ' αἰγυπτίους δεκάπληγον πεπληροκότα + t | 6 τὸν xyzt, τῶι w | 6 διηρηκότι w | 7 διαστήσαντι w | 8 ἡγηοχότι w, ἡγιοχότα x, ἀγηοχότα yzt, ἀγιοχότα Z | 8 βυθίσαντι w | 9 παρ' αὐτοῖς yz | 10 τῶι γλυκάναντι w | 10 μετὰ wx, διὰ yzt | 11 προαγαγόντι w | 11 αὐτοῖς προαγαγόντα yzt | 11 διψῶσιν τῶι w | 12 μανναδοτήσαντι w, μανοδοτήσαντα xt | 12 κρεοδοτήσαντι w, κρεωδοτήσαντα y, κρεδοτήσαντα z, κρεωλογήσαντα t, ἐν ἄλλοις κρεωδοτήσαντα margo t | 12 αὐτοῖς + Z | 13 τὸν xyzt, ὁ w | 13. 14 παρεχομένωι w | 14 σκιὰν yz | 15 τὸν xyzt, ὁ w | 16 πλαξὶν x | 16 κεκολλαμμένον w, κεκολαμμένων x | 16. 17 παρασχομένωι w | 17 ᾧ xyt, ὃ w, ὡς z

*ἐνώπιος ἐνωπίῳ ὡμίλει, ὡσεί τις λαλήσει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον, περὶ οὗ εἶπε Καὶ οὐκ ἀνέστη προφήτης ὡς Μωσῆς, τούτῳ ἐπανέστησαν οἱ Κορεῖται καὶ οἱ Ῥουβηλῖται, καὶ λίθους ἔβαλον κατ' αὐτοῦ, Μωσέως προσευχομένου καὶ λέγοντος Μὴ πρόσχῃς * εἰς τὴν θυσίαν αὐτῶν· καὶ ὀφθεῖσα ἡ δόξα τοῦ θεοῦ τοὺς μὲν εἰς γῆν κατήνεγκε, τοὺς δὲ πυρὶ κατέφλεξε, καὶ οὕτως τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς πλάνης τοῦ σχίσματος λέγοντας Δῶμεν ἀρχηγὸν ἑαυτοῖς, ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν αὐτοὺς καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν καὶ τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν, καὶ κατήλθοσαν εἰς ᾅδου ζῶντες, τοὺς δὲ*
4 *Κορείτας ἀπώλεσεν διὰ πυρός. | εἰ οὖν τοῖς διὰ φιλαρχίαν ἀποσχίσασιν παραυτίκα θεὸς ἐπήγαγε τὴν τιμωρίαν, πόσῳ μᾶλλον τοῖς αἱρέσεων ἀσεβῶν καθηγησαμένοις; οὐ σφοδροτέραν ἐπάξει τὴν τίσιν βλασφημοῦσιν αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν ἢ τὴν δημιουργίαν; ἀλλ' ὑμεῖς, ἀδελφοί, ἐκ τῆς γραφῆς παιδευόμενοι, φυλάσσεσθε μὴ ποιεῖν τὰ σχίσματα τῆς γνώμης μήτε μὴν τῆς ἑνώσεως αὐτῶν· ὅτι σκοποὶ ἀπωλείας οἱ δόξης ἀθεμίτου ἄρξαντες καθίστανται τοῖς λαοῖς. ὁμοίως καὶ οἱ λαϊκοί, τοῖς τῇ γνώμῃ τοῦ θεοῦ ἐναντία δογματίσασι μὴ πλησιάζετε μηδὲ κοινωνοὶ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν γίνεσθε· λέγει γὰρ καὶ ὁ θεὸς Ἀποσχίσθητε ἐκ μέσου τῶν ἀνδρῶν τούτων, ἵνα μὴ συναπόλησθε αὐτοῖς· καὶ πάλιν Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, * καὶ ἀκαθάρτου μὴ*
5 *ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς. | φευκτέοι γάρ εἰσιν ὡς ἀληθῶς οἱ βλασφημοῦντες θεόν· οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι τῶν*

2 Deut 34, 10 | 5 Num 16, 15 | 8 Num 14, 4 | 21 Num 16, 26 | 22 Cor β 6, 17

1 ὀμείλη w, ὁμίλει t | 1 λαλῆσαι yzt [ή zt] | 1 τὸν > yzt | 2 εἶπεν xyt | 2 καὶ wxt, ὅτι yz | 3 κορῖται xyz | 3 ῥουβιλίται w | 4 ἔβαλλον zt | 4 κατ' αὐτοῦ wxyz, κατὰ τοῦ t deleta virgula sequenti | 4 μωϋσέως w | 5 πρόσσχης yz | 5 κύριε + w | 5 ὠφθεῖσα w | 6 κατήνεγκεν x | 6. 7 κατέφλεξεν x | 7 οὕτω yzt | 8 ἤνυξεν w | 10 κατῆλθον yzt | 11 κορίτας xyz | 11 ἀπόλεσεν w, ἀπώλεσε yt, ἀπόλεσε z | 12 ἀποσχίσασι yz | 12 ἐπήγαγεν x | 14 βλασφημούσαις x | 16 μὴ > w | 16 τὰς z | 16 τῆς ... 17 μὴν > yz | 17 αὐτῶν wx, ὑμῶν yzt | 17 ἀπολείας W | 19 δογματίσασιν x | 20 ἀσεβείας xyzt, ἀπωλείας w | 21 καὶ wx, > t, που περὶ αὐτῶν yz | 23 καὶ prius > t | 23 λέγει κύριος + yzt | 24 ἅπτεσθαι w | 24 φευκταίοι wt [ὶ t] | 24 γάρ .. 25 ἀληθῶς wxt, οὖν ἔστωσαν πᾶσιν yz | 25 πλήστοι w

ἀσεβῶν ἄγνοιαν ἔχουσι θεοῦ, οὗτοι δὲ κακόνοιαν ὡς θεομάχοι νοσοῦσιν· ἐκ γὰρ τῆς κακίας τῶν αἱρεσιωτῶν ἐξῆλθε μόλυσμα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ὥς φησιν Ἱερεμίας ὁ προφήτης. ἀποβληθείσης γὰρ τῆς συναγωγῆς τῆς πονηρᾶς ὑπὸ κυρίου τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ οἴκου ἀπορριφέντος ὑπ' αὐτοῦ, καθώς * πού φησιν Ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου καὶ * τὴν κληρονομίαν μου· καὶ πάλιν * Ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ οὐ μὴ τμηθῇ οὐδ' οὐ μὴ σκαφῇ, καὶ ἀναβήσεται εἰς αὐτὸν ὡς εἰς χέρσον ἄκανθα, καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι ὑετὸν εἰς αὐτόν. ἐγκαταλιπὼν οὖν τὸν λαὸν * ὡς σκηνὴν ἐν ἀμπελῶνι καὶ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἐν σικυηλάτῳ, * ὡς πόλιν πολιορκουμένην, περιελὼν δὲ * αὐτῶν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τὸν προφητικὸν ὑετόν, ἐπλήρωσε τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν πνευματικῆς χάριτος ὡς ποταμὸν Αἰγύπτου ἐν ἡμέραις νέων, καὶ ὕψωσεν αὐτὴν ὡς οἶκον ἐπ' ὄρους ἢ ὡς ὄρος ὑπερφερὲς, ὡς ὄρος τετυρωμένον καὶ * ὄρος πῖον *, ἐν ᾧ εὐδόκησεν ὁ θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ· καὶ γὰρ ὁ κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος. καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ λέγει Θρόνος δόξης ὑψωμένος ἁγίασμα ἡμῶν, καὶ ἐν * Ἠσαΐᾳ λέγει * Ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος κυρίου καὶ ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ ἐπ' ἄκρου τῶν ὀρέων, καὶ ὑψωθήσεται ἐπάνω τῶν βουνῶν. ἐπεὶ οὖν καὶ τὸν λαὸν ἐγκατέλιπε καὶ τὸν ναὸν ἀφῆκεν ἔρημον, σχίσας τὸ καταπέτασμα * καὶ λαβὼν ἀπ' αὐτῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον·

2 Hierem 23, 15 | 6 Hierem 12, 7 | 7 Isaj 5, 6 | 11 Isaj 1, 8 | 14 apocryphum | 16 Psalm 68, 16. 17 | 19 Hierem 17, 12 | 20 Isaj 2, 1. 2 | 23 Matth 27, 51

1 ἔχουσιν x | 2 νοσοῦσι w | 2 γὰρ > yz | 2 ἐξῆλθεν x | 3 ἱηρεμίας x | 6 αὐτός + yz | 6 ἐγκαταλέλυπα w | 6 καὶ > yzt | 6 ἀφῆκα + yzt | 7 Ησαίας + t | 8 οὐδεμὴ x, οὐδὲ μὴ yz | 9 ἀκάνθες w | 10 βρέξε z | 10 εἰς αὐτὸν ὑετὸν yzt | 10 ἐγκαταλίπω w, ἐγκαταλειπὼν x, ἐγκαταλειπῶν z | 11 μου + w | 11 ὠπορουφυλάκιον x, ὀπορουφυλάκιον y | 12 συκυηλάτωι w, σικυηράτω z, συκηλάτω t | 12 καὶ + t | 12 ἀπ' + yzt | 13 καὶ alterum > yz | 14 ἐπλήρωσεν x | 15 ὕψωσεν wxYz, ὕψωσε W, ὑπερύψωσεν yt | 17 ὡς + x | 17 ὄρος + yz | 18 καὶ ... τέλος > Yz | 19 ἱηρεμία x | 19 θρόνος ... 20 λέγει > Yz | 19 ὑψώμενος w, accentu caret y | 20 τῶι + w | 20 καὶ + t | 21 ὄρις t | 21 ἄκρον yz, ἄκρων t | 22 ὑπεράνω yzt | 23 ἐγκαταλέλειπεν x, ἐγκατέλειπε yz | 23 ἀφῆκε W | 24 τοῦ ναοῦ + yzt

Ἰδοὺ γάρ, φησίν, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, καὶ δοὺς ἐφ' ὑμᾶς τοὺς ἐξ ἐθνῶν τὴν πνευματικὴν χάριν, ὡς λέγει διὰ Ἰωὴλ Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, λέγει ὁ θεός, καὶ ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. πᾶσαν γὰρ δύναμιν λόγου καὶ ἐνέργειαν καὶ τὴν τοιάνδε ἐπισκοπὴν ἀπάρας ὁ θεὸς ἐκ τοῦ λαοῦ, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἔθετο· διὰ γὰρ τοῦτο ζηλώσας καὶ ὁ διάβολος τὴν ἁγίαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν μετέστη εἰς ὑμᾶς, ἐπεγείρας ὑμῖν θλίψεις, διωγμούς, ἀκαταστασίας, βλασφημίας, σχίσματα, αἱρέσεις. ἐκεῖνον γὰρ τὸν λαὸν διὰ τῆς χριστοκτονίας εἰς ἑαυτὸν ὑπηγάγετο, ὑμᾶς δὲ ἀποστάντας αὐτοῦ τῆς ματαιότητος ἄλλοτε ἄλλως πειράζει, ὡς καὶ τὸν μακάριον Ἰώβ. καὶ γὰρ καὶ τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ἰωσεδὲκ ἀντέκειτο, καὶ ἡμᾶς πολλάκις ἐξητήσατο ἐξυδαρωθῆναι, ὅπως ἐκλείπῃ ἡ πίστις ἡμῶν· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος κύριος καὶ διδάσκαλος, ἐν δίκῃ καταστήσας αὐτόν, ἔλεγεν αὐτῷ Ἐπιτιμήσαι κύριός * σοι, διάβολε, καὶ ἐπιτιμήσαι κύριος ἐν σοὶ ὁ ἐκλεξάμενος τὴν Ἱερουσαλήμ· οὐκ ἰδοὺ τοῦτο τὸ ἐξεσπασμένον ὡς δαλός; καὶ ὁ εἰπὼν τότε τοῖς παρεστῶσι τῷ ἀρχιερεῖ Περιέλετε τὰ ἱμάτια τὰ ῥυπαρὰ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐπειπὼν Ἰδοὺ ἀφῄρηκα τὰς ἀνομίας σου ἀπὸ σοῦ, οὗτος ἐρεῖ καὶ νῦν, ὡς καὶ πάλαι, συνηθροισμένων ἡμῶν, ἔλεγε περὶ ἡμῶν ὅτι
6 Ἐδεήθην ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις ὑμῶν. | εἶχε μὲν οὖν καὶ ὁ ἰουδαϊκὸς ὄχλος αἱρέσεις κακίας· καὶ γὰρ καὶ Σαδδουκαῖοι

1 Matth 23, 38 | 3 Ioel 3, 1 | 18 Zach 3, 2 | 22 Zach 3, 4 | 25 Luc 22, 32

1 ὑμῖν > wyz | 2 καὶ δοὺς wxt, ἔπεμψεν yz | 2 ἡμᾶς w | 3 ἰωήν z | 3 λέγει alterum ... 4 ἐπὶ > z | 3 καὶ alterum > wy | 4 ἐκχεῶι w | 5 θυγατέραις x | 6 ἐνύπνια > x | 7 γὰρ > w, οὖν yz | 7. 8 τοιάδε w | 8 ἄρας Yz | 9 ζηλώσας ... 10 θεοῦ > z | 12 γὰρ wxt, μὲν οὖν yz | 13 ἑαυτὸν > y, idem in margine εἰς ἑαυτὸν [sic] | 15 καὶ > yzt | 15 ἐν ἄλλω βραχὺ ἀντέκειτο margo t | 16 ἐξητήσατος z | 16 ἐξυδαρωθῆναι wxt, σινιάσαι yz | 16 ὅπως .... 17 ἡμῶν > yz | 17 ἐκλίπη t | 19 σοι κύριος w | 19 ἐν + yzt | 20 τὸ > yzt | 20 ἐξεσπαμένον w | 21 παρεστῶσιν x | 22 περίελε w | 23 ἀφείρηκα w | 23 σου prius > W | 23 οὖτως w | 24 ἔλεγεν xt | 25 ἐκλείπη x | 25 εἶχεν x | 26 κακίας > Y

ἐξ αὐτῶν οἱ μὴ ὁμολογοῦντες νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ Φαρισαῖοι οἱ τύχῃ καὶ εἱμαρμένῃ ἐπιγράφοντες τὴν τῶν ἁμαρτανόντων πρᾶξιν, καὶ Μασβωθαῖοι οἱ πρόνοιαν ἀρνούμενοι, * ἐξ αὐτομάτου δὲ φορᾶς λέγοντες τὰ ὄντα συνεστάναι καὶ ψυχῆς τὴν ἀθανασίαν περικόπτοντες, καὶ ἡμεροβαπτισταί, οἵτινες, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς κλίνας καὶ τοὺς πίνακας ἤτοι κρατῆρας καὶ ποτήρια καὶ καθίσματα ἐὰν μὴ καθάρωσιν ὕδατι, οὐδενὶ χρῶνται, καὶ οἱ ἐφ' ἡμῶν νῦν φανέντες Ἐβιωναῖοι, * τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ψιλὸν ἄνθρωπον εἶναι βουλόμενοι, ἐξ ἡδονῆς ἀνδρὸς καὶ συμπλοκῆς Ἰωσὴφ καὶ Μαρίας αὐτὸν γεννῶντες· οἱ δὲ τούτων πάντων ἑαυτοὺς χωρίσαντες καὶ τὰ πάτρια φυλάσσοντές εἰσιν Ἐσσαῖοι. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ προτέρῳ λαῷ, καὶ νῦν * ὁ πονηρός, σοφὸς ὢν τοῦ κακοποιῆσαι καὶ τὸ καλὸν ὅ,τι ποτέ ἐστιν ἀγνοῶν, ἐξ ἡμῶν τινας ἐκβαλὼν ἐνήργησεν ἐν αὐτοῖς αἱρέσεις καὶ σχίσματα.
| ἡ δὲ καταρχὴ τῶν νέων αἱρέσεων γέγονεν οὕτως. Σίμωνά 7
τινα ἀπὸ Γιτθῶν οὕτω καλουμένης κώμης Σαμαρέα, τὴν τέχνην μάγον, ἐνδυσάμενος * ὁ διάβολος ὑπηρέτην αὐτοῦ τῆς μοχθηρᾶς γνώμης ἐποιήσατο· ἡνίκα δὲ Φίλιππος ὁ συναπόστολος ἡμῶν τῇ τοῦ κυρίου δόσει καὶ τῇ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐνεργείᾳ δυνάμεις * ἐπετέλει ἐν Σαμαρείᾳ, ὡς καταπλαγέντας τοὺς Σαμαρεῖς εἰς πίστιν ἐλθεῖν τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ καὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ * καὶ βαπτίσασθαι εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἤδη δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος σημεῖα καὶ τέρατα θεασαμένου ἄνευ μαγγανείας τινὸς γοητικῆς ἐπιτε-

1. 2 φαρισσαῖοι y | 2 τύχῃ καὶ εἱμαρμένῃ > w | 3 Μασβωθαῖοι L Cotelerium sequutus: vide Buxtorf lex chald 2324: βασμοθέοι w, βασμοθαῖοι x, βαςμόθεοι yz [σ z], Βασμώθεοι t | 4 καὶ + yz | 4 δὲ > yz | 5 ψυχ ς duabus literis erasis W | 5 περιγράφοντες yz | 6 βαπτίσονται wx | 9 ἐβϊαιιναῖοι Z, ω superscripsit z | 10 οἱ + y super versum | 11 αὐτῶν x | 12 χωρήσαντες w | 13 φυλάττοντες x | 13 αἰεσαίοι x | 14 δὲ + wyz | 15 ἐστιν > X | 17 οὔτω yz | 17. 18 σίμωνατινάτινα X | 18 γιθῶν w, γιθθῶν x | 18 κόμης w | 18. 19 τῇ τέχνῃ yzt | 19 μάγος w, μάγων y | 19 οὖν αὐτὸν + w | 19 ἑαυτοῦ x | 19. 20 τῆς μοχθηρᾶς αὐτοῦ w | 20 super μοχθηρᾶς scr ἑαυτοῦ y | 20 δὲ > w | 20 φίλιπτος w | 21 δώσει xy | 21 τῇ alterum > W | 22 ἰαμάτων + yzt | 24 χριστοῦ + y | 25 ἤδη ... Σίμωνος wxt, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν σίμωνα yz | 26 θεασάμενον yz | 26 μαγγανίας wx

λούμενα καὶ εἰς θαῦμα καταπεσόντος καὶ πιστεύσαντος καὶ βαπτισθέντος καὶ προσκαρτεροῦντος τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, ἀκούσαντες * ἡμεῖς τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν ὑπάρξασαν * Σαμαρεῦσιν διὰ Φιλίππου, παρεγενόμεθα πρὸς αὐτοὺς καὶ πολὺ συμβαλλόμενοι τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας, πᾶσι τοῖς βεβαπτισμένοις ἐπιθέντες τὰς χεῖρας εὐχαῖς τὴν τοῦ πνεύματος μετουσίαν ἐδωρούμεθα. ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἡμῶν δίδοται τὸ πνεῦμα τοῖς πιστεύουσι, λαβὼν χρήματα προσήνεγκεν ἡμῖν λέγων Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα κἀγὼ ᾧ ἂν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον, βουλόμενος, ὡς τὸν Ἀδὰμ τῇ γεύσει τοῦ ξύλου τῆς κατ' ἐπαγγελίαν ἀθανασίας ἐστέρησεν *, οὕτως καὶ ἡμᾶς τῇ λήψει τῶν χρημάτων θέλξας τῆς δόσεως τοῦ θεοῦ περιγράψαι, * ὅπως * ἀντικαταλλαξάμενοι * ἀποδώμεθα αὐτῷ χρημάτων τὴν ἀτίμητον τοῦ πνεύματος δωρεάν. πάντων δὲ ἡμῶν ἐπὶ τούτῳ ταραχθέντων, ἀτενίσας ἐγὼ Πέτρος εἰς τὸν ἐν αὐτῷ κακοῦργον ὄφιν εἶπον τῷ Σίμωνι Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι· οὐκ ἔστι σοι μερὶς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ οὐδὲ κλῆρος ἐν τῇ πίστει ταύτῃ, ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου·

9 Act 8, 19 | 18 Act 8, 20—23

1 καὶ primum > yz | 1 καταπεσόντος ... 2 καὶ prius wxt, ἐλθεῖν καὶ πιστεῦσαι καὶ βαπτισθῆναι καὶ δέξασθαι yz [δέξασθε z] | 2. 3 προσευχῇ xyzt, δεήσει w | 3 οὖν + yz | 4 τοῖς + w | 4 σαμαρεῦσι yzt | 5 πολλὺ t | 5 πᾶσιν x | 6 ἐπιτιθέντες yzt | 7 μετουσίαν wxt, χάριν yz | 7 ὁ > Yzt | 8. 9 πιστεύουσιν x | 10 ἂν wxYz, ἐὰν y | 10 τὴν χεῖρα yzt | 11 λαμβάνει wx | 11. 12 ἡ γεύσις w | 12 ὁ διάβολος + yzt | 13 οὕτως W? οὗτος w, οὕτω yzt | 13 λείψει Z | 13 θέλξας wxt, ἀπατήσας Y, ἀπατήσῃ y, ἐπατήσας z | 14 περιγράψαι xt, περιδράξεται w, sed δράξε in rasura manu recenti, στερῆσαι yz | 14 ὑπὸ τοῦ διαβόλου τοίνυν καὶ ὁ σίμων κινηθεὶς προσήνεγκε τὰ χρήματα + yz, sed y lunulis inclusit | 14 ἀπατηθέντες + yz | 14 ἀνταλλαξώμεθα y, ἀντικαταλλαξώμεθα z | 14 καὶ + yz | 14. 15 ἀποδόμεθα xyz | 15 χρημάτων αὐτῷ yz | 15 χρημάτων > w | 16 ἐπὶ τούτῳ > w | 16 τοῦτο yz | 17 ἐν > z | 19 ἐνόμησας w | 19 ἔστιν x | 23 θεοῦ wx, κυρίου yt, de z nihil notavi

*εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. ἀλλὰ τότε μὲν ὁ Σίμων ἔμφοβος γενόμενός φησι Παρακαλῶ *, δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε,* | 8 *ἡνίκα δὲ ἐξήλθομεν ἐν τοῖς ἔθνεσι κηρύσσειν εἰς τὸν κόσμον τὸν λόγον τῆς ζωῆς, τότε ἐνήργησεν ὁ διάβολος εἰς τὸν λαόν, ἀποστεῖλαι ὀπίσω ἡμῶν ψευδαποστόλους εἰς βεβήλωσιν τοῦ λόγου· καὶ προεβάλοντο Κλεόβιόν τινα καὶ παρέζευξαν τῷ Σίμωνι· οὗτοι δὲ μαθητεύουσι Δοσιθέῳ τινί, ὃν * παρευδοκιμήσαντες ἐξώσαντο τῆς ἀρχῆς· εἶτα καὶ ἕτεροι ἑτέρων κατῆρξαν ἐκτόπων δογμάτων, Κήρινθος καὶ Μάρκος καὶ Μένανδρος καὶ Βασιλείδης καὶ Σατορνῖλος. τούτων οἱ μὲν πολλοὺς θεούς, οἱ δὲ τρεῖς ἐναντίους, ἀνάρχους, ἀεὶ συνόντας ἑαυτοῖς, οἱ δὲ ἀπείρους καὶ ἀγνώστους δοξάζουσι· καὶ οἱ μὲν τὸν γάμον ἀθετοῦσιν, οὐκ εἶναι τοῦ θεοῦ ἔργον δοξάζοντες, ἄλλοι δέ τινα τῶν βρωμάτων βδελύσσονται καὶ ἀναίδην ἐκπορνεύουσιν, οἷοι * οἱ νῦν ψευδώνυμοι Νικολαῖται. ὁ μὲν οὖν Σίμων ἐμοὶ Πέτρῳ πρῶτον μὲν ἐν Καισαρείᾳ τῇ Στράτωνος, ἔνθα Κορνήλιος ὁ πιστὸς ἐπίστευσεν ὢν ἐθνικὸς ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν δι' ἐμοῦ, συντυχών μοι ἐπειρᾶτο διαστρέφειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, συμπαρόντων μοι * τῶν ἱερῶν * τέκνων, Ζακχαίου τοῦ ποτε τελώνου καὶ Βαρνάβα καὶ Νικήτου καὶ Ἀκύλα ἀδελφῶν Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου ἐπισκόπου τε καὶ πολίτου, μαθητεύσαντι δὲ καὶ Παύλῳ τῷ συναποστόλῳ ἡμῶν καὶ συνεργῷ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· καὶ τρίτον * ἐπ' αὐτῶν διαλεχθεὶς αὐτῷ εἰς τὸν περὶ*

2 Act 8, 24

1 ὁρῶ wx, θεωρῶ yzt | 2 φη̅ w, φησίν x, εἶπεν yz | 2 παρακαλῶ > Yz | 2 οὖν ὑμᾶς + w | 3 ἐμοῦ ... ἐπέλθῃ > z | 4 ἔθνεσιν x | 5 κηρύσσει z | 5 εἰς τὸν κόσμον > yzt | 7 προέβάλλοντο w | 7. 8 κλέοβιν yz | 8 μαθητεύουσιν xt | 9 καὶ + yzt | 11 καὶ quater > yz | 11. 12 ἐν ἄλλῳ στρατόνικος margo t | 14 δοξάζουσιν x | 14 ἀθετοῦσι w | 14 οὐκ xyzt, μὴ w | 15 δοξάζοντες > w | 16 βδελλύσσονται w | 16 καὶ wx, οἱ δὲ yzt | 16 ἀναιδῶς w | 16 ἐκπορεύουσιν W, πορνεύουσιν yz | 16 οἷοι] οἱ z | 16 εἰσὶν + w | 16. 17 ψευδώνοιμοι w | 17 κολαῖται Y | 17 μὲν οὖν wx, μέντοι yzt | 17 μὲν fin > Yzt | 18 τῆς wyz | 18 ὁ πιστὸς > w | 18. 19 ἐπίστευεν z | 19 ἐθνηκὸς ὢν w, ὁ ἐθνικὸς y, ὡς ἐθνικὸς z | 19 συντοιχῶν x | 21 καὶ + w | 21 μου + w | 21 ζακχαίος ὁ w | 21 τελώνης w | 22 βαρνάβας w | 22 νικήτις w | 22 ἀκύλα Wxyzt, ἀκύλας w | 22 ἀδελφοὶ w | 23 ῥωμαίων yzt | 23 μαθητευθέντος yzt: margo y γρφ καὶ μαθητευθέντι | 23 καὶ alterum > w | 25 καὶ > yz | 25 οὖν + yz

προφήτου λόγον καὶ περὶ θεοῦ μοναρχίας, ἡττήσας αὐτὸν δυνάμει τοῦ κυρίου καὶ εἰς ἀφωνίαν καταβαλὼν φυγάδα
9 κατέστησα εἰς τὴν Ἰταλίαν. | * γενόμενος δὲ ἐν Ῥώμῃ * πολὺ τὴν ἐκκλησίαν ἔσκυλε, πολλοὺς ἀνατρέπων καὶ ἑαυτῷ περιποιούμενος, τά τε ἔθνη ἐξιστῶν μαγικῇ τέχνῃ καὶ δαιμόνων ἐνεργείᾳ, ὡς καὶ ποτὲ μέσης ἡμέρας προελθὼν εἰς τὸ θέατρον αὐτῶν, κελεύσας τοῖς δήμοις ἁρπαγῆναι κἀμέ, ἐν τῷ θεάτρῳ ἐπηγγέλλετο * πτῆναι δι' ἀέρος. πάντων δὲ ἐπὶ τούτῳ μετεώρων τυγχανόντων, ἐγὼ προσηυχόμην καθ' ἑαυτόν· καὶ δὴ μετεωρισθεὶς ὑπὸ δαιμόνων ἵπτατο μετάρσιος εἰς ἀέρα, λέγων εἰς οὐρανοὺς ἀνιέναι κἀκεῖθεν αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ ἐπιχορηγεῖν· τῶν δὲ δήμων ἐπευφημούντων * ὡς θεόν, ἐκτείνας ἐγὼ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἐν αὐτῇ διανοίᾳ * ἱκέτευον τὸν θεὸν διὰ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ῥῆξαι τὸν λυμεῶνα καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν δαιμόνων περικόψαι ἐπ' ἀπάτῃ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν ἀνθρώπων κεχρημένων αὐτήν, ῥίψαντα δὲ μὴ θανατῶσαι, ἀλλὰ * συντρίψαι. καὶ ὑπολαβών, ἀτενίσας εἶπον τῷ Σίμωνι Εἰ θεοῦ ἄνθρωπος ἐγώ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἀληθὴς καὶ διδάσκαλος εὐσεβείας ἀλλ' οὐ πλάνης, οἷος * σὺ Σίμων, προστάσσω * ταῖς πονηραῖς δυνάμεσιν τοῦ τῆς εὐσεβείας ἀποστάτου, ἐφ' αἷς ὀχεῖται Σίμων ὁ μάγος, ἀφεῖναι τῆς κρα-

18 Tim α 6, 11

2 καὶ ... καταβαλὼν > Yz | 3 κατέστησεν Yz | 3 wxy exhibent rubricam, qua haec a Clemente Hegesippo Iustino Irenaeo narrari dicuntur | 3 ἐκεῖνος + yz | 3 δὲ γενόμενος yz | 3 ὁ σίμων + w | 4 ἔσκυλεν x, ἔσκυλλε y, ἔσκυλλες z | 4 ἀνατρέπων πολλοὺς w | 5 τε wx, δὲ yzt | 5 ἐξιστάνων w, ἐκστάνων x, γρ καὶ ἐκστάν... margo y | 5 τέχνῃ ... 6 ἐνεργείᾳ wx, ἐμπειρία yzt | 6 τὸ > w | 7 θέατρων W? | 7 κελεῦσαι yz | 7 ἁρπαγῆναι wxt, ἑλκυσθῆναι yz | 8 γὰρ + yz | 8. 9 ἐπὶ τούτῳ xyzt [sed x post μετεώρων], ἐπὶ τοαυτὸ w | 9 μετεώρων τυγχανόντων xyzt, συνελθόν των tribus literis erasis w | 9 προσευχόμην Z | 9 κατ' ἐμαυτὸν yz | 11. 12 ἐπιχορηγήσειν yzt | 12 του δὲ δῆμου w | 12 εὐφημούντων w | 12 αὐτὸν + w | 13 εἰς οὐρανὸν > X | 13 οὐρανοὺς w | 13 ἐν αυτῇ x, ἐν τῆι w, σὺν αὐτῇ yzt | 13 μου + w | 13 ἱκέτευων w | 14 ῥάξαι y, ῥύξαι z | 15 ἐπὶ yz | 15 τῶν alterum > yzt | 16 αὐτῇ yzt | 16 ῥίψαντα w, ρίψαν x, ῥάξαντα yt, ῥύξαντα z, ἐν ἄλλῳ ῥήξαντα margo t | 17 μόνον + w | 17 τῷ Σίμωνι > w | 19 πλάνος yz | 19 ἦν + w | 19 σὺ erasum in w, > Yz | 20 προστάσω W | 20 ἐνονόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ὑμῖν + w, sed ὑμῖν super versum | 20 δυνάμεσι yzt | 21 ἐπ W | 21 ἀφῆναι w, ἀφ W

*τήσεως *, ὅπως ἐξ ὕψους κατενεχθῇ * εἰς γέλωτα * τῶν ἀπατηθέντων ὑπ' αὐτοῦ. καὶ εἰπόντος μου ταῦτα, περικοπεὶς τῶν * δυνάμεων ὁ Σίμων κατηνέχθη μετὰ μεγάλου ἤχου καὶ ῥαγεὶς ἐξαίσιον συντρίβεται τὸ ἰσχίον καὶ τῶν ποδῶν τοὺς ταρσούς. καὶ φωνὴ τῶν ὄχλων λέγουσα Εἷς * θεός, ὃν Πέτρος δικαίως καταγγέλλει τῇ ἀληθείᾳ μόνον· καὶ πολλοὶ ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, τινὲς δὲ ἄξιοι τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ὄντες παρέμειναν αὐτοῦ τῇ μοχθηρᾷ διδασκαλίᾳ. καὶ οὕτως πρώτη ἐπάγη ἡ τῶν Σιμωνιανῶν ἀθεωτάτη αἵρεσις ἐν Ῥώμῃ, καὶ διὰ τῶν λοιπῶν * ψευδαποστόλων ἐνήργει ὁ διάβολος. | 10 τούτοις δὲ πᾶσιν ἐπ' ἴσης σκοπὸς ἦν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἀθεότητος, τὸν μὲν παντοκράτορα θεὸν βλασφημεῖν, ἄγνωστον δοξάζειν καὶ μὴ εἶναι πατέρα * χριστοῦ μήτε τοῦ κόσμου * δημιουργόν, ἀλλ' ἄλεκτον, ἄρρητον, ἀκατονόμαστον, αὐτογένεθλον· νόμῳ καὶ προφήταις μὴ χρᾶσθαι· πρόνοιαν μὴ εἶναι, ἀνάστασιν μὴ πιστεύειν, κρίσιν μὴ εἶναι καὶ ἀνταπόδοσιν, ψυχὴν ἀθάνατον μὴ ὑπάρχειν· ἡδονῇ χαίρειν μόνῃ καὶ πρὸς πᾶσαν θρησκείαν ἀδιαφόρως ἐκκλίνειν. οἱ μὲν γὰρ πλείους θεοὺς εἶναι λέγουσιν, οἱ δὲ τρεῖς ἀνάρχους, οἱ δὲ δύο ἀγεννήτους, οἱ δὲ αἰῶνας ἀπείρους· καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀγαμίαν διδάσκουσι καὶ κρεῶν ἀποχὴν καὶ οἴνου, βδελυκτὰ εἶναι λέγοντες * καὶ γάμον καὶ παίδων γέννησιν καὶ βρωμάτων μετάληψιν, ἵνα ὡς σεμνοί τινες τὴν πονηρὰν αὐτῶν γνώμην*

1 *αὐτὸν* + w | 1 *ἐνώπιον πάντων* + w | 1 *καὶ ὀνειδισμὸν* + w | 2 *περικοπεὶς* wxt, *ἐναφεθεὶς* yz | 3 *πονηρῶν* + w | 3 *ἤχους* x | 3 *ϕραγεὶς* w | 4 *ἐν ἄλλω πτῶμα ἐξαίσιον* margo t | 4 *ἐξέσιον* w | 4 *συνετρίβη* w | 4 *τὸ ... ποδῶν* xyzt, *τοὺς πόδας καὶ τῶν χειρῶν* w | 5 *καὶ ... θεός* wxt [v mox], *εὐθὺς οὖν φωνὴ αἴρεται ἐκ τῶν ὄχλων εἷς θεὸς λέγουσα* yz | 5 *τοῦ ὄχλου* w | 5 *ὁ* + t | 6 *καταγγέλλη* w | 6 *μόνον* > w, *μόνος* yz | 7 *τινὲς* wxt, *οἱ* yz | 8 *οὕτω* yzt | 8 *πρῶτον* yz | 9 *ἀθεοτάτη* w | 10 *δὲ* + yz | 11 *ὁ* > w | 11 *ἀθεότατος* correxit manus recentissima in w | 13 *τοῦ* + yzt | 13 *μὴδὲ* yzt | 13 *δοξάζειν* + Y | 14 *ἄλλεκτον* y | 16 *ἀνάστασιν ... ἀνταπόδοσιν* vide mox] *μηδὲ ἀνάστασιν πιστεύειν* [*πιστ''* in margine y] *κρίσιν μὴ εἶναι* [*μὴ εἶναι* in margine y] *καὶ ἀνταπόδοσιν μὴ κεῖσθαι* yz, sed z non habet quae y in margine scripta exhibet | 16 *πιστεύειν* wt, *ὁμολογεῖν* x | 16 *κρίσιν ... ἀνταπόδοσιν* > w, *μὴ εἶναι* post *ἀνταπόδοσιν* x | 18 *γὰρ* wxt, *οὖν* yz | 19 *εἶναι θεοὺς* t | 19 *λέγουσι* W | 19. 20 *ἀγενήτους* x | 21 *διδάσκουσιν* x | 21 *βδελλυκτὰ* wz | 21. 22 *λέγοντες εἶναι* yzt [*εἶνε* z] | 22 *ταῦτα* + yz | 22 *γάμων* Xyz | 22 *γένεσιν* yzt | 23 *ἵν'* yzt

ὡς ἀξιόπιστον παραδεχθῆναι ποιήσωσιν· τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν νομοθετοῦσι κρεῶν ἀπέχεσθαι οὐχ ὡς ἀλόγων ζῴων, ἀλλ' ὡς λογικὴν ἐχόντων ψυχὴν καὶ φόνου δίκην εἰσπράσσεσθαι μελλόντων τοὺς ταῦτα κατατολμῶντας σφάζειν. ἕτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔλεγον (μόνου δεῖν φάσκοντες ἀπέχεσθαι χοιρείου, τὰ δὲ κατὰ νόμον καθαρὰ ἐσθίειν) καὶ περιτέμνεσθαι νομίμως, πιστεύειν δὲ εἰς Ἰησοῦν ὡς εἰς ὅσιον ἄνδρα καὶ προφήτην· ἄλλοι δὲ ἀναίδην ἐκπορνεύειν καὶ παραχρᾶσθαι τῇ σαρκὶ ἐδίδασκον καὶ διὰ πάσης ἀνοσιουργίας ἰέναι, ὡς οὕτω καὶ μόνως ἐκφεύξεσθαι τὴν ψυχὴν τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας. οὗτοι δὲ πάντες τοῦ διαβόλου ὄργανα τυγχάνουσι καὶ υἱοὶ
11 ὀργῆς. | ἡμεῖς δὲ τέκνα θεοῦ καὶ υἱοὶ εἰρήνης ὄντες, τὸν ἱερὸν καὶ εὐθῆ λόγον κηρύσσοντες τῆς εὐσεβείας, ἕνα μόνον θεὸν καταγγέλλομεν, νόμου καὶ προφητῶν κύριον, τῶν ὄντων δημιουργόν, τοῦ χριστοῦ πατέρα, οὐκ αὐταίτιον καὶ αὐτογένεθλον, ὡς ἐκεῖνοι οἴονται, ἀλλ' ἀίδιον καὶ ἄναρχον καὶ φῶς οἰκοῦντα ἀπρόσιτον, οὐ δεύτερον ὄντα καὶ τρίτον ἢ πολλοστόν, ἀλλὰ μόνον ἀιδίως, οὐκ ἄγνωστον ἢ ἄλεκτον, ἀλλὰ διὰ νόμου καὶ προφητῶν κηρυσσόμενον, παντοκράτορα, παντάρχην, παντεξούσιον, θεὸν καὶ πατέρα τοῦ μονογενοῦς καὶ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως, ἕνα θεὸν * ἑνὸς υἱοῦ πατέρα, οὐ πλειόνων, * ἑνὸς παρακλήτου διὰ χριστοῦ *, τῶν δὲ ἄλλων ταγμάτων ποιητήν, ἕνα δημιουργὸν διαφόρου κτίσεως διὰ χριστοῦ ποιητήν, τὸν αὐτὸν προνοητήν, νομοθέτην δι' αὐτοῦ, ἀναστάσεως αἴτιον καὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως δι' αὐτοῦ γινόμενον, τὸν αὐτὸν εὐδοκήσαντα καὶ ἄνθρωπον γενέ-

16 Tim α 6, 16 | 20 Col 1, 15

1 ἀξιώπιστον w | 1 ποιήσωσι yzt | 2 νομοθετοῦσιν x | 3 φώνου w | 3 εἰσπράσεσθαι w | 3. 4 μέλλοντας w | 4 τοὺς wx, τῶν yzt | 4 κατατολμώντων yt, κατατολμώντα z | 4 ἕτερα Y? | 4. 5 ἐξ αὐτῶν ἔλεγον > w | 5 χοιρέου w | 5 χοιρείου ἀπέχεσθαι yzt | 5 τὰ wxt, ταῦτα yz | 8 ἀναιδῶς w | 8 ἐκπορνεύειν yzt, πορεύεσθαι w, ἐκπορνεύουσιν x | 9 ἐδίδασκων w | 9 ὡς ... 10 ἄρχοντας > w | 9 οὕτως x | 10 ἐκφεύξασθαι Y | 11 τυγχάνουσιν x | 12 ὄντες > yzt | 13 κηρύσσομεν w | 14 καταγγέλοντες w | 15 πατέρα τοῦ χριστοῦ yz, sed Z=wxt | 17 καὶ wx, ἢ yzt | 18 ἄλλεκτον y | 20 καὶ alterum > x | 21 κτίσεως wx, δημιουργίας yzt | 21 καὶ + z | 22 καὶ + yz | 22 προβολέα + yz | 22 δὲ > yzt | 24 ποιητήν > Yz | 24 δι' αὐτοῦ > Yz | 25 ἀνταποδώσεως t | 26 γενόμενον w, γινομένων yzt | 26 τὸν wx, τοῦτον yzt | 26 καὶ ἄνθρωπον εὐδοκήσαντα yzt

σθαι καὶ πολιτευσάμενον ἄνευ ἁμαρτίας καὶ παθόντα καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνελθόντα πρὸς τὸν ἀποστείλαντα. * πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν φαμεν καὶ οὐδὲν * βδελυκτόν, πᾶν * τὸ πρὸς σύστασιν * μεταλαμβανόμενον ἄριστον· πάντα γὰρ κατὰ τὴν γραφὴν καλὰ λίαν. γάμον νόμιμον καὶ παίδων γένεσιν τίμιον καὶ ἀμόλυντον * πιστεύομεν· ἐπ' αὐξήσει γὰρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων διαφορὰ σχημάτων διεπλάσθη ἐν τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ Εὔᾳ. ψυχὴν ἀσώματον ἐν ἡμῖν καὶ ἀθάνατον ὁμολογοῦμεν, ἀλλ' οὐ φθαρτὴν ὡς τὰ σώματα, ἀλλ' ἀθάνατον ὡς λογικὴν καὶ αὐτεξούσιον. πᾶσαν μῖξιν παράνομον * καὶ τὴν παρὰ φύσιν γινομένην ὑπό τινων βδελυσσόμεθα ὡς ἀθέμιτον καὶ ἀνόσιον. ἀνάστασιν γίνεσθαι ὁμολογοῦμεν δικαίων τε καὶ ἀδίκων, καὶ μισθαποδοσίαν. τὸν χριστὸν οὐ ψιλὸν ἄνθρωπον ὁμολογοῦμεν, ἀλλὰ θεὸν λόγον καὶ ἄνθρωπον, μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀρχιερέα τοῦ πατρός· οὔτε μὴν μετὰ Ἰουδαίων περιτεμνόμεθα, εἰδότες ὅτι ἐλήλυθεν ᾧ ἀπέκειτο καὶ δι' ὃν ἐφυλάσσετο τὰ γένη, ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν, Ἰησοῦς ὁ χριστὸς ὁ ἐξ Ἰούδα ἀνατείλας, * ἐκ βλαστοῦ υἱὸς, τὸ ἐξ Ἰεσσαὶ ἄνθος, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου. | ἀλλ' ἐπεὶ τότε αὕτη ἡ αἵρε- 12
σις ἰσχυροτέρα πρὸς πλάνην ἔδοξεν εἶναι, καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης κινδυνευούσης, ἡμεῖς οἱ δώδεκα συνελθόντες εἰς Ἱεροσόλυμα (ἀντὶ γὰρ τοῦ προδότου Ματθίας σὺν ἡμῖν κατεψηφίσθη ἀπόστολος εἶναι, λαβὼν τὸν κλῆρον Ἰούδα, ὡς εἴρηται Τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος), ἐπεσκεπτόμεθα ἅμα Ἰακώβῳ τῷ τοῦ κυρίου ἀδελφῷ τί γένηται· καὶ ἔδοξεν αὐτῷ * καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λόγους διδασκαλίας προσλαλῆσαι τῷ

5 Gen 1, 31 | 15 Tim α 2, 5 | 17 Gen 49, 10. 9 | 19 Isaj 11, 1 | 20 Isaj 9, 5 | 25 Psalm 109, 8 = Act 1, 20

1 καὶ παθόντα wxt, παθόντα τε yz | 3 καὶ + t, ἔτι + yz | 3 εἶναι + yz | 3 βδελλυκτόν wy | 4 τε + yz | 4 δικαίως + yzt | 5 γάμων Y | 6 γέννεσιν w | 6 τίμια w, τιμίαν x | 6 ἀμόλυντα w | 6 εἶναι + t, ὑπάρχει + Yz, ὑπάρχειν + y | 10 ἀλλὰ yz | 11 ἀλλὰ + yz | 12 βδελλυσσόμεθα y | 12 ἀνοσίαν yzt | 14 ἄνθρωπον bis Y | 17 ᾧ xyzt, ὃ w | 18 τῶν ἐθνῶν > w | 19 ὁ + yzt | 21 ἔδειξεν w | 21 ἐκλησίας z | 22. 23 ἱερουσαλὴμ yzt [*I* t] | 23. 24 σὺν ἡμῖν κατεψηφίσθη wxt, ἡμῖν συγκατεψηφίσθη yz | 24 εἶναι > Yz | 24. 25 εἴρηται xyzt, φησὶν ὁ ψαλμοδὸς καὶ w | 25 διεσκοπούμεθα yz | 27 τε + yzt

*λαῷ. καὶ γὰρ * τινὲς κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς Ἀντιόχειαν ἐδίδασκον * ἐκεῖ ἀδελφούς, λέγοντες ὅτι Ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωσέως καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οἷς διετάξατο * περιπατῆτε, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν συστάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης, οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀδελφοί, γνόντες ὅτι συνεληλύθαμεν πάντες περὶ τούτου ζητήσοντες, ἐξαπέστειλαν πρὸς ἡμᾶς ἄνδρας πιστοὺς καὶ τῶν γραφῶν εἰδήμονας, μαθεῖν περὶ τοῦ ζητήματος * τούτου· οἱ δέ, παραγενόμενοι εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀνήγγειλαν ἡμῖν τὰ ζητηθέντα καὶ ἐν τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ, ὡς ὅτι τινὲς ἔλεγον ὅτι δεῖ περιτέμνεσθαι καὶ τὰς ἄλλας πάσας ἁγνείας φυλάττειν. ἄλλων δὲ ἄλλο τι λεγόντων, ἐγὼ Πέτρος ἀναστὰς εἶπον πρὸς αὐτοὺς Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο ὁ θεὸς διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι· καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς *. Κορνηλίῳ γάρ ποτε ἑκατοντάρχῃ ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ὤφθη ἄγγελος κυρίου καὶ περὶ ἐμοῦ εἶπεν αὐτῷ, ὅπως μεταστείληταί με καὶ ἀκούσῃ ῥήματα ζωῆς ἐκ τοῦ στόματός μου· ὁ δὲ μετεπέμψατό με ἀπὸ Ἰόπης εἰς Καισάρειαν τὴν Στράτωνος. ὁπότε δὲ ἔμελλον πρὸς αὐτὸν ἐκπορεύεσθαι, ἠβουλήθην τροφῆς μεταλαβεῖν· καὶ παρασκευαζόντων, ἤμην ἐν τῷ ὑπερῴῳ προσευχόμενος, καὶ θεωρῶ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα καὶ τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην λαμπρὰν καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα καὶ τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ τοῦ*

2 Act 15, 1 | 4 Act 15, 7 | 12 Act 15, 7. 8 | 16 Act 10, 22 | 21 Act 10, 10–20

1 *καὶ* + yzt | 2 *τοὺς* + yzt | 3 *περιτμηθῆτε* yzt | 3 *μωϋσέως* yzt [*Μωυ˝* t] | 3 *ἅπασιν* wx, *ἔθεσιν* yzt | 4 *μὴ* + yz | 4 *περιπατεῖτε* wx | 5 *στάσεως* yzt | 6 *ζητήσαντες* t | 8 *ἐπιστήμονας* w | 8 *θέλοντες* + yz | 9 *ἱερουσαλὴμ* yzt [*I* t] | 9 *καὶ* > Yz | 10 *ὡς ὅτι* wxt, *καὶ ὡς* yz | 11 *πάσας* > yzt | 11 *παραφυλάττειν* yzt | 12 *ἄλλ ὅτι* x, *ἄλλο τι* yzt, *ἄλλα* w | 14 *ἡμῖν* w | 16 rasura quatuor literarum capax in w | 16 *γάρ* > W | 18 *ἀκοῦσαι* wy | 18 *ῥῆμα* t | 19 *μεταπέμψατό* z | 19. 20 *ἰόπης* wt [*I* t] | 20 *τῆς* x | 20. 21 *πρὸς αὐτὸν* > Yz, sed in margine *ἔμελλον π... αὐτὸν* [sic] y | 21 *ἐβουλήθην* yzt | 22 *παρασκευαζόντων* xyzt, *ὡς* w | 22 *καὶ* > w | 23 *θεορῶ* w | 23 *τέσαρσιν* x | 24 *σκεῦός τι* > w | 25 *ὑπῆρχον* w, *ὑπῆρχεν* x | 25 *τὰ* alterum > yzt

οὐρανοῦ πρὸς μὲ λέγουσα Ἀναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε· κἀγὼ εἶπον Μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον· καὶ ἐγένετο πάλιν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου· τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ διηπόρουν τὸ τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα, εἶπέ μοι τὸ πνεῦμα Ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε· ἀλλὰ ἀναστὰς πορεύθητι σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, ὅτι ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτούς· αὐτοὶ δὲ ἦσαν οἱ παρὰ τοῦ ἑκατοντάρχου. καὶ οὕτως ἀναλογισάμενος ἔγνων τὸ ῥῆμα κυρίου τὸ γεγραμμένον ὅτι Πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται * τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται, καὶ πάλιν Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν· ὅτι τοῦ κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν. καὶ ὡς πανταχοῦ περὶ τῆς κλήσεως τῶν ἐθνῶν εἴρηται ἐννοήσας, ἀναστὰς ἐπορεύθην σὺν αὐτοῖς καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός· καὶ ἔτι μου διαγγέλλοντος τὸν λόγον, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ τοὺς συμπαρόντας αὐτῷ, καθὼς * ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ, καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσαν τὰς καρδίας αὐτῶν. καὶ ἔγνων ἐγὼ ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστιν· ἐξέστησαν δὲ ἐπὶ τούτῳ καὶ οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί. * νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεόν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν βαρὺν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν

10 Ioel 3, 5 | 11 Psalm 22, 28. 29 | 17 Act 10, 44 + 11, 15 | 19 Act 15, 9 | 21 Act 10, 34. 35. 45 | 24 Act 15, 10. 11

3 πάλιν φωνὴ wx, ἐκ δευτέρου φωνὴ yz, φωνὴ ἐκ δευτέρου t | 3 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ > yzt | 4 ἐκαθαίρισε w, ἐκαθάρισεν x | 5 τρεῖς xz | 5 ἀνελύφθη t | 6 τὸ primum > yzt | 6 ὄρομα z | 6 εἶπέν x, εἶπεν y | 6 ζητοῦσίν x | 8 διότι yzt | 8 οὗτοι yzt | 9 ἑκαντοτάρχου z | 9 ἀναλογησάμενσο w | 10 κυρίου > Yz | 10 ὅτι > Yz | 10 ἐπικαλέσητε z | 10 λέγον + Y | 11 πάλην x, τὸ διὰ δᾱδ εἰρημένον yz | 11 μνησθήσεται t | 12 ἐπιστραφήσοντε z, ἐπιστραφήσεται t | 17 διαγγέλοντος w, διαγγέλλωντος Y? | 18 ἐπέπεσεν x, ἔπεσε t | 18. 19 παρόντας σὺν αὐτῷ yzt | 19 καὶ + yzt | 19 οὐθὲν yzt | 19. 20 διέκρινεν x | 20 καθαρίσας yzt | 21 ἐγὼ wxt, λοιπὸν yz | 21 ἔστιν x | 22 ἔθνη wx | 23 ἔσται t | 24 τοῦτο w | 24 καὶ + w | 24. 25 πειράζεται w | 25 ἐπιθῆναι w

μαθητῶν, ὃν οὔτε ἡμεῖς οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἀλλ' ἢ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου πιστεύομεν σωθῆναι, καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι· ἔλυσε γὰρ ἡμᾶς ὁ κύριος ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ ἠλάφρυνε τὸ φορτίον ἡμῶν καὶ τὸν ζυγὸν τοῦ βάρους πραότητι ἔλυσεν ἀφ' ἡμῶν. ταῦτα δέ μου εἰπόντος, ἐσίγησεν ἅπαν τὸ πλῆθος· ἀπεκρίθη δὲ Ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου ἀδελφὸς λέγων Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται Μετὰ * ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω καὶ ἀνορθώσω αὐτήν, ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς, λέγει κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ· διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν, ἀλλ' ἢ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν ἐθνῶν, * εἰδωλοθύτου καὶ πορνείας καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ· ἅπερ καὶ τοῖς παλαιοῖς νενομοθέτητο τοῖς πρὸ τοῦ νόμου φυσικοῖς, Ἐνὼς *, Ἐνώχ, Νῶε, Μελχισεδέκ, Ἰὼβ καὶ εἴ τις τοιοῦτος ἐγεγόνει τότε. τότε ἔδοξεν * τοῖς ἀποστόλοις καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Ἰακώβῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ * αὐτῶν πέμψαι σὺν τοῖς περὶ Βαρνάβαν καὶ Παῦλον τὸν

7 Act 15, 13—20 | 10 Amos 9, 11. 12 | 22 Act 15, 22—29

1 ἴσχυσαν w | 2 ἀλλ' ἢ wx, ἀλλὰ yzt | 2 τοῦ κυρίου > x | 3 ἔλυσεν x | 4 ἠλάφρυνεν x | 7 λέγων xyzt, καὶ εἶπε W, καὶ εἶπεν w | 8 ἐξυγήσατο W? | 9 τούτω xyzt, οὕτως w | 9 σιν οἱ ... 10 γέγραπται > z, adest συμφωνοῦ | 10 δὲ + yz | 10. 11 ἐπιστρέψω w | 11 τὴν σκηνὴν ... 12 τὰ > z | 13 κατάλοι Y | 14. 15 ἐπιβέβληται z | 15 ἐπ' αὐτούς > w | 15. 16 ταύτα [huc aptum] πάντα τὰ ἔργα γνωστά εἰσιν ἀπ' αἰῶνος τῶι θεῶι w | 16 ἐστιν x | 17 κρίνω ἐγὼ w, ἐγὼ κρινῶ x, ἐγὼ ἔκρινα yzt | 17. 18 ἐπιστρέφουσι πρὸς yz | 18 ἀλλ' ... ἀπέχεσθαι xyzt [ἢ > yzt, ἐπιστεῖλε z], εἰ ἀπέχοντε w | 19 τῶν ἐθνῶν xyzt, αὐτῶν w, εἰδώλων margo y | 19 πορνείας λέγω καὶ + w | 19. 20 καὶ πορνείας > w, post πνικτοῦ yzt | 20 πάλαι yzt | 21 ἐνομοθέτητο W, νενομοθέτειτο x | 21 νόμον y | 21 Ἐνώς > z | 21 λέγω + y | 22 εἰ xyzt, ἢ w | 22 τότε prius > yzt | 23 ἔδοξε w | 23 ἡμῖν + yzt | 25 ἡμῶν + yzt

τῶν ἐθνῶν ἀπόστολον τὸν Ταρσέα, καὶ Ἰούδαν τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους * ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε· Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, οἷς οὐ διεστειλάμεθα, ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐκπέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ κυρίου * Ἰησοῦ *, δι' ὧν ἐπεστείλατε· ἀπεστάλκαμεν δὲ μετ' αὐτῶν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τούτων τῶν ἐπάναγκες, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτου καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. τὴν μὲν οὖν ἐπιστολὴν ἐξαπεστείλαμεν, αὐτοὶ δὲ ἐν ἱκαναῖς ἡμέραις ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπεμείναμεν ἅμα συζητοῦντες πρὸς τὸ κοινωφελὲς εἰς διόρθωσιν.

| μετὰ δὲ χρόνον ἱκανὸν ἐπισκεψάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς καὶ 13
στηρίξαντες αὐτοὺς * λόγῳ τῆς εὐσεβείας, καὶ παρεγγυησάμενοι * φεύγειν αὐτοὺς τοὺς ἐπ' ὀνόματι Ἰησοῦ καὶ Μωσέως πολεμοῦσι χριστῷ καὶ Μωσεῖ, καὶ ἐν δορᾷ προβάτου τὸν λύκον κατακρύπτουσιν. οὗτοι γάρ εἰσι ψευδόχριστοι * ψευδοπροφῆται καὶ ψευδαπόστολοι, πλάνοι καὶ φθορεῖς, ἀλω-

23 Matth 7, 15 | 25 Psalm 63, 11

1 ἀποστόλων Z, ἀποστόλον z | 1 ταρέσα z | 2 βαρσαβᾶν wy | 2 rasura decem literarum capax w | 6 ἐπειδὴ w in margine, in textu rasura sex literarum capax | 6 med ὑμῶν w | 7 ἡμῶν y | 8 ἐκλέξασθαι w | 10 παραδεδοκόσιν x | 11 ἡμῶν + yzt | 11 χριστοῦ + yzt | 13 ἀπαγγέλλοντες y | 13 ἔδοξεν x | 14 μηθὲν yzt | 15 ἐπάναγκαις y, ἐπανάγκες z virgula post ἀπέχεσθαι posita, ἐπ' ἀνάγκαις t | 15 εἰδωλοθύτων yzt | 16 καὶ prius > w | 17 πράξατε xt | 19 κοινοφελὲς x | 21 στηρίσαντες xyz | 21 τῷ + zt | 21 τῆς > w | 21 καὶ > w | 21. 22 παρεγγυησάμεθα wy, παρηγγυησάμεθα z | 22 αὐτοῖς + yz | 22 αὐτοὺς > yz | 22 ἰησοῦ wx, χριστοῦ yzt | 22 μωϋσέως w | 23 πολεμοῦσιν x, πολεμοῦντας yz | 23 μωσῆι w, μωσῇ y, μωσῇ z | 23 προβάτων yzt | 24 λύγον Y | 24 κατακρύπτοντας yz | 24 εἰσιν x | 24 καὶ + t | 25 καὶ prius > w

πέκων μερίδες καὶ χαμαιζήλων ἀμπέλων ἀφανισταί· δι' οὓς ψυγήσεται ἡ τῶν πολλῶν ἀγάπη (ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος ἀδιαστρόφως, οὗτος σωθήσεται), περὶ ὧν ἀσφαλιζόμενος * ἡμᾶς ὁ κύριος παρήγγειλεν Ἐλεύσονται * πρὸς ὑμᾶς ἄνθρωποι ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες· ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· προσέχετε ἀπ' αὐτῶν· ἀναστήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευ-
14 δοπροφῆται καὶ πλανήσουσι πολλούς. | δι' οὓς καὶ ἡμεῖς νῦν
ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενόμενοι Πέτρος καὶ Ἀνδρέας, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης υἱοὶ Ζεβεδαίου, Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, * καὶ Ματθαῖος, * Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος καὶ Σίμων ὁ Κανανίτης καὶ Ματθίας ὁ ἀντὶ Ἰούδα καταψηφισθεὶς ἡμῖν, * Ἰάκωβός τε ὁ τοῦ κυρίου ἀδελφὸς καὶ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, καὶ Παῦλος ὁ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς· ἅμα πάντες * ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενόμενοι, ἐγράψαμεν ὑμῖν τὴν καθολικὴν ταύτην διδασκαλίαν εἰς ἐπιστηρισμὸν ὑμῶν τῶν τὴν καθόλου ἐπισκοπὴν πεπιστευμένων, ἐν ᾗ δηλοῦμεν ὑμῖν, θεὸν παντοκράτορα ἕνα μόνον ὑπάρχειν, παρ' ὃν ἄλλος οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸν σέβειν μόνον καὶ προσκυνεῖν καὶ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα, καὶ ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς χρῆσθαι, νόμῳ καὶ προφήταις, γονεῖς τιμᾶν, ἅπασαν ἔκθεσμον πρᾶξιν φεύγειν, ἀνάστασιν πιστεύειν καὶ κρίσιν καὶ ἀνταπόδοσιν προσδοκᾶν, * τοῖς κτίσμασιν αὐτοῦ

1 Cant 2, 15 | 2 Matth 24, 12 | 4 Matth 7, 15. 16 | 6 Matth 24, 11. 24 | 15 Act 9, 15

1 ἀμπελῶν w, ἀμπελώνων yzt | 2 ψυχθήσεται t | 3 ἀδιάστροφος yzt | 4 καὶ + yz | 4 παρήγγηλεν w, παρήγγελλεν xy, παρήγγελεν z | 4 λέγων + yzt | 5 ἐν > z | 5 ἐνδύμαισι z | 5 εἰσιν W?x | 6 καρπὸν w | 6 ἐπιγνώσεσθαι w | 8 πλανήσουσιν x | 10 θωμᾶς + yzt [Θ t] | 11 καὶ prius > wz | 11 καὶ + w | 11 ἀλφεοῦ x | 11 καὶ alterum > w | 11 καὶ alterum ... 12 Θαδδαῖος > X | 11. 12 ἐπικλιθεὶς w | 12 καὶ prius > xy | 12 καὶ alterum > w | 13 καταψηφησθεὶς w, συγκαταψηφισθεὶς yz | 13 ἡμῖν] ἐν ἄλλω σὺν ἡμῖν margo t | 13 καὶ + w | 13 τε > w | 15 ἐκκλογῆς z | 16 καὶ + t | 17 ἐπιστηριγμὸν yzt et corrector non graecus in x | 17. 18 καθολικὴν w | 19 ἐστιν x | 20 μόνον σέβειν yzt | 20 καὶ τὸν ...... 21 πνεῦμα wx, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐν τῷ παναγίῳ πνεύματι yzt [ω t] | 22 χρεῖσθαι w | 22 γονὴς w | 23 πιστεύειν wxt, δέχεσθαι yz | 23 καὶ > w | 24 προσδοκῶν z | 24 καὶ + yzt

*πᾶσιν εὐχαρίστως προσέρχεσθαι, ὡς θεοῦ ἔργοις καὶ μηδὲν ἐν αὐτοῖς ἔχουσι φαῦλον· καὶ γαμεῖν νομίμως, ἄμεμπτος γὰρ ὁ τοιοῦτος γάμος, ὅτι καὶ παρὰ κυρίου ἁρμόζεται γυνὴ ἀνδρί, καὶ ὁ κύριος λέγει Ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν Ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. μήτε μὴν μετὰ γάμον * ἐκβάλλειν ἀκατάγνωστον ἐξέστω. φυλάξῃ γάρ, φησί, τῷ πνεύματί σου καὶ γυναῖκα νεότητός σου μὴ ἐγκαταλίπῃς. * φάσκει γὰρ καὶ ὁ κύριος ὅτι Ἃ ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω· ἡ γὰρ γυνὴ κοινωνός ἐστι βίου, ἑνουμένη εἰς ἓν σῶμα ἐκ δύο ὑπὸ * θεοῦ· ὁ δὲ τὸ ἓν ἀνάπαλιν διαιρῶν εἰς δύο ἐχθρὸς δημιουργίας θεοῦ καὶ προνοίας * ἀντίπαλος, ὡσαύτως ὁ κατέχων μοιχαλίδα τὴν παραφθαρεῖσαν καὶ παραφθείρασαν φύσεως θεσμὸν παράνομος, ἐπείπερ * ὁ κατέχων μοιχαλίδα ἄφρων καὶ ἀσεβής· Ἀπότεμε γὰρ αὐτήν, φησίν, ἀπὸ τῶν σαρκῶν σου· οὐ γάρ ἐστι βοηθός, ἀλλ' ἐπίβουλος, πρὸς ἄλλον ἀποκλίνασα τὴν διάνοιαν. μήτε δὲ περιτέμνεσθε τὴν σάρκα *, ἀρκεῖσθε δὲ πιστοί *, τὴν τῆς καρδίας περιτομὴν * ἐν*

3 Prov 19, 14 | 4 Matth 19, 4. 5 | 9 Malach 2, 14. [15] | 11 Matth 19, 6 | 16 Prov 18, 22 | 17 Sirach 25, 26

1 *εὐχάριστοι* z | 1 *προσέρχεσθε* x, *χρᾶσθαι* yz | 2 *ἑαυτοῖς* t | 2 *καὶ* > w | 2 *ἄμεπτος* z | 4 *καὶ ὁ κύριος λέγει* wxt, *ὡς καὶ ὁ κύριος ἐδίδαξε λέγων* yz | 4 *ἄῤῥεν* yz [*ρρ* z] | 5 *εἶπεν* wxt, *πάλιν* yz | 5 *καταλήψει* wy | 8 *μήτε μὴν* wxt, *καὶ* yz | 8 *μὴ* + yz | 8. 9 *ἀκατάγνωστον ἐξέστω* wxt [vide mox], *κατεγνωσμένον γὰρ τοῦτο* yz | 8. 9 *ἔξεστιν* w, *ἔξεστι* corrector x ut videtur non graecus | 9 *φυλάξει* wZ | 9 *γὰρ* > Wyz | 9 *φησί* > w, *φησιν* x | 9 *σου* > w | 10 *οὐκ ἐγκαταλείψεις* yz | 10 *ἐγκαταλείπῃς* x | 10 *ὅτι αὐτὴ κοινωνὸς βίου σου καὶ ὑπόλειμμα πνεύματός σου, καὶ ἐγὼ ἐποίησα καὶ οὐκ ἄλλος* + yzt: sed *αὕτη* yz: ad *ὑπόλειμμα* margo t *ἐν ἄλλῳ λῆμμα* | 10 *φάσκει γὰρ* > yz | 10 *καὶ* > t | 11 *ὅτι* > yz | 11 *συνέζευξε* W, *ἔζευξεν* t | 12 *κοινός* W | 12 *ἐστιν* x | 12 *ὑπὸ* wx, *παρὰ* yzt | 13 *τοῦ* + w | 14 *θεοῦ* post *προνοίας* w | 14 *θεοῦ* + x, *τῆς ἐκείνου* + yzt | 15 *μοιχαλλίδα* w, > yzt | 15 *παραφθαρεῖσαν καὶ* > xyz | 15 *καὶ παραφθείρασαν* > t | 16 *θεσμοῦ* t | 16 *παρανόμως* w | 16 *καὶ* + yz | 16 *μοιχαλλίδα* w | 17 *ἀπόκοψον* w | 17 *γὰρ* > yz | 17 *φησιν αὐτὴν* x | 18 *ἐστιν* x | 19 *οὔτε* yz | 19 *περιτέμνεσθαι* yzt | 20 *σάρκαν* z | 20 *χρή ἀλλ'* + yz | 20 *ἀρκεῖσθαι* yt | 20 *δὲ* > yz | 20 *πιστοὶ* wx, *τοὺς πιστοὺς* yz, *πιστοῖς* t | 20 *ὄντες* + w | 20 *τῇ* et *περιτομῇ* yz [*ῇ* z] | 20 *τῇ* + y, *τῇ* + z

πνεύματι· Περιτμήθητε γάρ, * τὴν καρδίαν ὑμῶν τῷ θεῷ * καὶ * Περιτέμνεσθε τὴν ἀκροβυστίαν τῆς καρδίας ὑμῶν.

15| ὁμοίως καὶ βαπτίσματι ἑνὶ ἀρκεῖσθε μόνῳ τῷ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου δεδομένῳ, οὐ τῷ παρὰ τῶν δυσωνύμων αἱρετικῶν, ἀλλὰ τῷ παρὰ τῶν ἀμέμπτων ἱερέων δεδομένῳ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. μήτε δὲ τὸ παρὰ τῶν ἀσεβῶν δεκτὸν ὑμῖν ἔστω, μήτε τὸ παρὰ τῶν ὁσίων ἀκυρούσθω διὰ δευτέρου. ὡς γὰρ εἷς ὁ θεὸς καὶ εἷς ὁ χριστὸς καὶ εἷς ὁ παράκλητος, εἷς δὲ καὶ ὁ τοῦ κυρίου ἐν σώματι θάνατος, οὕτως ἓν ἔστω καὶ τὸ εἰς αὐτὸν δεδομένον βάπτισμα· οἱ δὲ παρὰ * ἀσεβῶν δεχόμενοι μόλυσμα κοινωνοὶ τῆς γνώμης αὐτῶν γενήσονται. οὐ γάρ εἰσιν ἐκεῖνοι ἱερεῖς· λέγει γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὁ θεὸς Ἐπεὶ καὶ σὺ ἀπώσω γνῶσιν, ἀπώσομαί σε κἀγὼ τοῦ ἱερατεύειν μοι· οὔτε μὴν οἱ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτῶν μεμύηνται, ἀλλὰ μεμολυσμένοι ὑπάρχουσιν, οὐκ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαμβάνοντες, ἀλλὰ δεσμὸν ἀσεβείας. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τοὺς μεμυημένους ἐκ δευτέρου * βαπτίζειν πειρώμενοι ἀνασταυροῦσι τὸν κύριον καὶ ἀναιροῦσιν αὐτὸν ἐκ δευτέρου, γελῶσι τὰ θεῖα, μυκτηρίζουσι τὰ ἅγια, ὑβρίζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ αἷμα τὸ τίμιον ὡς κοινὸν ἀτιμάζουσιν, ἀσεβοῦσιν εἰς τὸν ἀποστείλαντα, εἰς τὸν παθόντα, εἰς τὸν μαρτυρήσαντα. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ καταφρονήσεως μὴ βουλόμενοι βαπτισθῆναι ὡς ἄπιστοι κατακριθήσονται, καὶ ὀνειδισθήσονται ὡς ἀχάριστοι καὶ ἀγνώμονες· λέγει γὰρ ὁ κύριος Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ

1 Hierem 4, 4 | 2 Deut 10, 16 | 13 Osee 4, 6 | 25 Ioh 3, 5

1 γὰρ > y | 1 φησὶ + yz, φησὶν + t | 1 τὴν καρδίαν ὑμῶν > yzt | 1 ὑμῶν + yzt | 2 πάλιν + yz | 2 περιτεμεῖσθε yz | 3 ἀρκεῖσθαι t | 3. 4 τὸν τοῦ κυρίου θάνατον yzt | 4 διδομένω yz | 4 τῶ xyzt, > Y, τὸ w | 4 δυσσωνύμων t | 4. 5 αἱρετικ.. W | 5 ἀμέπτων z | 5 τῷ > Y | 5 παραδεδομένῳ yz [ω z] | 7 δὲ wxt, οὖν yz | 9 καὶ primum > t | 11 διδόμενον yzt | 11 τῶν + y super versum | 13 λέγει γὰρ wxt, ὥς που φησὶ yz | 13 σοὶ w | 13 ἀπόσω w | 15 μεμολυμένοι x, μεμολισμένοι z?? | 15. 16 ὑπάρχουσι w | 16 δεσμὰ y | 18 οἱ + yz | 18 καὶ > yzt | 19 γελῶσιν x | 19. 20 μυκτηρίζουσιν x | 20 ὑβρίζουσιν x | 20 τὸ ἅγιον > yzt | 20. 21 τίμιον wx, ἅγιον yzt | 22 οἱ wx, ὁ yzt | 22. 23 καταφρωνήσεως w | 23 βουλόμενος yzt | 23. 24 ἄπιστος κατακριθήσεται yzt | 24 ὠνειδισθήσονται x, ὀνειδισθήσεται yzt | 24 ἀχάριστος καὶ ἀγνώμων yzt | 25 γεννηθῇ wx [ῂ w, ῆ x], βαπτισθῇ yzt

πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ πάλιν Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. ὁ δὲ λέγων ὅτι Ὅταν τελευτῶ, βαπτίζομαι, ἵνα μὴ ἁμαρτήσω καὶ ῥυπάνω τὸ βάπτισμα, οὗτος ἄγνοιαν θεοῦ ἔχει καὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἐπιλήσμων τυγχάνει· Μὴ ἀναβάλλου γάρ, φησίν, ἐπιστρέψαι πρὸς κύριον· οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. βαπτίζετε δὲ ὑμῶν καὶ τὰ νήπια, καὶ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ θεοῦ· * Ἄφετε γάρ, φησί, τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς μέ, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. | ταῦτα πάντα ἐπεστείλαμεν ὑμῖν, ἵνα εἰδέναι 16
ἔχοιτε τὴν ἡμετέραν γνώμην ὁποία τις ἐστίν. καὶ τὰ ἐπ᾽ ὀνόματι ἡμῶν παρὰ τῶν ἀσεβῶν καττυθέντα βιβλία μὴ παραδέχεσθε· οὐ γὰρ τοῖς ὀνόμασι χρὴ ὑμᾶς προσέχειν τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων καὶ τῇ γνώμῃ τῇ ἀδιαστρόφῳ. οἴδαμεν γὰρ ὅτι οἱ περὶ Σίμωνα καὶ Κλεόβιον ἰώδη συντάξαντες βιβλία ἐπ᾽ ὀνόματι * χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ περιφέρουσιν, εἰς ἀπάτην ὑμῶν τῶν πεφιληκότων χριστὸν καὶ ἡμᾶς τοὺς αὐτοῦ δούλους. καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς δέ τινες συνέγραψαν βιβλία ἀπόκρυφα Μωσέως καὶ Ἐνὼχ καὶ Ἀδὰμ Ἠσαΐου τε καὶ Δαβὶδ καὶ Ἡλία καὶ τῶν τριῶν πατριαρχῶν, φθοροποιὰ καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρά· τοιαῦτα καὶ νῦν ἐκύησαν οἱ δυσώνυμοι, διαβάλλοντες δημιουργίαν, γάμον, πρόνοιαν, τεκνογονίαν, νόμον, προφήτας· βάρβαρά τινα ὀνόματα ἐγγράφοντες * ὡς αὐτοί φασιν ἀγγέλων, τὸ δὲ ἀληθὲς εἰπεῖν δαιμόνων τῶν αὐτοῖς ὑπηχούντων. ὧν ἀποφεύγετε τὴν διδασκαλίαν, ἵνα μὴ μετάσχητε

2 Marc 16, 16 | 6 Sirach 5, 7 | 7 Prov 3, 28 | 8 Eph 6, 4 | 9 Matth 19, 14

2 πόλιν z | 4 ἁμάρτω yz | 4 ῥυπώσω yz | 5 ἔχει θεοῦ yzt | 5 ἐπιλήσμον w | 6 φησίν > yzt | 7 βαπτίζεται y | 8 ἐκτρέφεται y | 8 θεοῦ wxt, κυρίου yz | 9 περὶ τούτου καὶ ὁ κύριος ἔφη + yz | 9 φ̄η w, φησιν x, > yz | 9 παιδία xyzt, νήπια w | 9. 10 καὶ μὴ κωλύετε αὐτά > yz | 11 ἔχητε yz | 11 margo t ἐν ἄλλῳ ὑμετέραν γνῶσιν | 11 ὁποῖα wx, οἷα yzt [ἶ t] | 11 ἐστι yzt | 12 κρατυνθέντα w, κατ τυθέντα z, κρατυθέντα t | 12. 13 παραδέχεσθαι t | 13 ὀνόμασιν x | 15. 16 κλεοβιν wyz [έ yz] | 16 οιώδη w, ἴδια yz | 16 βιβλεία z | 16 τοῦ + w | 18 ἡμᾶς τοὺς αὐτοῦ] ὁ ἠσαΐας τοὺς αὐτοὺς z | 19 συνέγραψαν] γρφ καὶ συνέρραψαν margo y | 19 μωϋσέως w | 22 ἐκύησαν wxy, ἐβόησαν z, ἐποίησαν t | 23 γάμου w | 24 ἐγγκράφοντες z | 24 καὶ + yzt | 25 δ᾽ yzt | 26 ἀποφύγετε x

*τῆς τιμωρίας τῶν αὐτὰ συγγραψαμένων ἐπ' ἀπάτῃ καὶ ἀπω-
λείᾳ τῶν πιστῶν καὶ ἀμέμπτων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ μαθητῶν.*
17 | *ἐπίσκοπον καὶ πρεσβύτερον καὶ διάκονον εἴπομεν μονογά-
μους καθίστασθαι, κἄν τε ζῶσιν αὐτῶν αἱ γαμεταὶ κἂν τε-
θνήξωσι, μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτοῖς μετὰ χειροτονίαν ἢ ἀγάμοις
οὖσιν ἔτι ἐπὶ γάμον ἔρχεσθαι ἢ γεγαμηκόσιν ἑτέραις συμ-
πλέκεσθαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι ᾗ ἔχοντες ἦλθον ἐπὶ τὴν χειρο-
τονίαν. ὑπηρέτας δὲ καὶ ψαλτῳδοὺς καὶ ἀναγνώστας * καὶ
πυλωροὺς καὶ αὐτοὺς * μονογάμους εἶναι κελεύομεν· εἰ δὲ πρὸ
γάμου εἰς κλῆρον προέλθωσιν, ἐπιτρέπομεν αὐτοῖς γαμεῖν,
εἴγε πρὸς τοῦτο πρόθεσιν ἔχουσιν, ἵνα μὴ ἁμαρτήσαντες
κολάσεως τύχωσιν. οὐδενὶ δὲ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κελεύομεν
ἢ ἑταίραν ἢ οἰκέτιν ἢ χήραν ἢ ἐκβεβλημένην λαμβάνειν,
ὡς καὶ ὁ νόμος λέγει. διακόνισσα δὲ γινέσθω παρθένος
ἁγνή· εἰ δὲ μήγε, κἂν χήρα μονόγαμος, πιστὴ καὶ τιμία.*
18 | *τοὺς * μετανοοῦντας προσδέχεσθε, τοῦτο γὰρ θέλημα τοῦ θεοῦ
ἐν χριστῷ· τοὺς κατηχουμένους στοιχειώσαντες βαπτίσατε·
τοὺς ἀθέους αἱρεσιώτας, ἀμετανοήτως ἔχοντας, διαστείλαν-
τες ἀφορίσατε ἀπὸ τῶν πιστῶν καὶ * τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ
ἐκκηρύκτους ποιήσατε, καὶ παραγγείλατε τοῖς πιστοῖς παν-
τοίως αὐτῶν ἀπέχεσθαι καὶ μήτε λόγῳ μήτε προσευχαῖς
κοινωνεῖν αὐτοῖς. οὗτοι γάρ εἰσιν ἀντίδικοι καὶ ἐπίβουλοι
τῆς ἐκκλησίας, οἱ διαφθείροντες τὸ ποίμνιον καὶ μολύνον-
τες τὴν κληρονομίαν, οἱ δοξόσοφοι καὶ παμπόνηροι· περὶ
ὧν ἔλεγεν Σολομὼν ὁ σοφὸς ὅτι δυσσεβοῦντες ὑποκρίνονται*

14 Lev 21, 14 | 16 Thess α 5, 18 | 25 apocryphum

1 *ἐπ'* > x, *ἐπὶ* yz | 1. 2 *απωλεία καὶ ἀπάτη* w | 1. 2 *ἀπολεία* zt | 2 *ἀμέπτων* z | 2 fin *ἐν ἄλλω καὶ υἱῶν καὶ κληρονόμων* margo t | 3 *εἴπαμεν* w | 4 *τε ζῶσιν* x, *τέξωσιν* w, *ζῶσιν* yzt | 4. 5 *τεθνήξωσι* w, *τεθνήκασι* xyz [*"σιν* x], *τεθνᾶσι* t | 5 *ἀξεῖναι* z | 5 *χειροτονεῖαν* t | 5 *ἢ* > yzt | 5 *γάμοις* W | 7 *ᾗ* xyz, *εἰ* w, *ἢ* t | 7. 8 *χειτονίαν* w | 8 *καὶ* medium > w | 8 *δὲ* + w | 9 *πυλορούς* w | 9 *μὲν* + yz | 10 *γάμων* xyz | 10 *παρέλθωσιν* t | 11 *πρόσθεσιν* t, *πρόθωσιν* z | 11 *ἔχουσι* w | 12 *κολάσεως τύχωσιν* wxt, *κολασθῶσιν* yz | 13 *ἑτέραν* W, *χο*: *ἑταιρίδα* margo w | 13 *οἰκέτην* wx | 13 *ἢ* quartum wx, *καὶ* yzt | 16 *δὲ* + yzt | 16 *προσδέχεσθαι* z | 16 *τοῦ* > yzt | 18 *τοὺς* erasum w | 19 *ἀφορήσατε* w | 19 *ἐκ* + z | 21 *λόγοις* t | 23 *διαφθήροντες* w | 25 *ἔλεγε* yzt | 25 *ὁ σοφὸς σολομῶν* x | 25 *δυσσεβοῦσιν* x

εὐσεβεῖν. ἔστι γάρ, φησίν, ὁδός, ἣ δοκεῖ τισιν ὀρθὴ εἶναι, τὰ δὲ τελευταῖα αὐτῆς βλέπει εἰς πυθμένα ᾅδου. οὗτοί εἰσι περὶ ὧν * ὁ κύριος πικρῶς καὶ ἀποτόμως ἀπεφήνατο, λέγων ὅτι εἰσὶ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι, οἱ βλασφημήσαντες τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος καὶ ἀποπτύσαντες τὴν παρ' αὐτοῦ * δωρεὰν μετὰ τὴν χάριν, οἷς οὐκ ἀφεθήσεται οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι, οἱ καὶ Ἰουδαίων δυσσεβέστεροι καὶ Ἑλλήνων ἀθεώτεροι, οἱ θεὸν τὸν ἐπὶ πάντων βλασφημοῦντες καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καταπατοῦντες καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ πνεύματος διαπτύοντες, οἱ τοὺς θείους λόγους ἀρνούμενοι ἢ μεθ' ὑποκρίσεως προσποιούμενοι δέχεσθαι, ἐφ' ὕβρει θεοῦ καὶ ἀπάτῃ τῶν προσιόντων αὐτοῖς, οἱ τὰς ἱερὰς γραφὰς ἐνυβρίζοντες καὶ τὴν δικαιοσύνην ὅ, τι ποτὲ ἔστιν ἀγνοοῦντες, οἱ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ διαφθείροντες ὡς ἀλώπεκες πικροὶ ἀμπελῶνας καὶ μερίδες ἀλωπέκων γινόμενοι. οὓς φεύγειν ὑμᾶς παρακαλοῦμεν, ἵνα μὴ λάβητε βρόχους * ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς· ὁ συμπορευόμενος γὰρ * σοφοῖς σοφὸς ἔσται, ὁ δὲ συμπορευόμενος ἄφροσι γνωσθήσεται. οὔτε γὰρ κλέπτῃ δεῖ συντρέχειν, οὔτε μετὰ μοιχοῦ * μερίδα τίθεσθαι· ἐπείπερ καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ φησιν * Κύριε, τοὺς μισοῦντάς σε ἐμίσησα καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἐξετηκόμην, τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς, εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι· καὶ τῷ Ἰωσαφὰτ * ὁ θεὸς ὀνειδίζει

1 Prov 14, 12 | 4 Matth 24, 24 | 6 Matth 12, 32 | 15 Cant 2, 15 | 15 Psalm 63, 11 | 17 Prov 13, 20 | 21 Psalm 139, 21. 22

1 ἔστιν yz | 1 γάρ φησι y, > Yz | 1 ἧι w | 1 τισὶ w | 2 δὲ wyzt, μέντοι x | 2 τελευταί w | 2 εἴσιν x | 3 καὶ + yz | 4 εἰσὶν x | 6 rasura trium literarum capax in w | 8 καὶ ... ἀθεώτεροι > x | 8 τῶν xt | 9 καὶ prius ... καταπατοῦντες > w | 10 οἱ ... 12 προσιόντων lunulis inclusit y | 11 προσποιούμενοι δέχεσθαι xyzt, αὐτοὺς δεχόμενοι w | 12 αὐτοῖς προσιόντων yzt | 14 τοῦ θεοῦ wx, θεοῦ t, χριστοῦ yz | 14. 15 διαφθήροντες W | 15 μικροὶ t, > yz | 15 ἀμπελῶνα yzt | 15 καὶ ... 16 γινόμενοι > t | 16 γϊνώμενοι w | 17 ἐν + yz | 17 ἑαυτῶν] ὑμῶν yz | 17 ὁ > z | 18 γὰρ wxyzt, μὲν PC | 18 φη̄ + w, φησι + y super versum | 19 ἄφροσιν x | 19 γὰρ > w | 19 κλέπτ.. W | 20 οὐδὲ yzt | 20 τὴν + yzt | 20 τιθέναι w | 20 ἐπειδήπερ w | 20 καὶ > w | 20 θεῖος wx, ὅσιος t, > yz | 21 φησὶ δάδ t, προφήτης λέγει δὰδ yz | 21 οὐχὶ + w sed χ ut videtur in rasura | 21 κύριε post σε w | 22 τοῖς ἐχθροῖς yz | 22 ἐξετικώμην w | 23 ἐγένετό z | 23 δὲ + yz

*διὰ τὴν πρὸς Ἀχαὰβ φιλίαν καὶ συμμαχίαν * καὶ τὴν πρὸς Ὀχοζίαν, λέγων διὰ Ἰοὺ τοῦ προφήτου Εἰ ἁμαρτωλῷ σὺ φιλιάζεις, εἰ μισουμένῳ ὑπὸ κυρίου * βοηθεῖς; διὰ τοῦτο ἐξαίφνης ὀργὴ κυρίου ἐγένετο ἐπὶ σέ. εἰ μὴ ὅτι εὑρέθη ἡ καρδία σου τελεία πρὸς κύριον, διὰ τοῦτο ἐφείσατό σου κύριος· πλὴν ὅτι διεκόπη τὰ ἔργα σου καὶ συνετρίβησαν αἱ νῆές σου. φεύγετε οὖν τῆς κοινωνίας αὐτῶν, καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς εἰρήνης ἀλλότριοι τυγχάνετε· περὶ αὐτῶν γὰρ * ὁ προφήτης ἀπεφήνατο λέγων ὅτι Οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει κύριος. οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ κρύφιοι λύκοι, οἱ ἐνεοὶ κύνες * οὐ δυνάμενοι ὑλακτεῖν, οἳ νῦν μὲν εἰσὶν ὀλίγοι, προκόψαντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ τῆς συντελείας ἐγγιζούσης, πλείονες καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται, περὶ ὧν ὁ κύριος ἔλεγεν ὅτι Ἆρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ * Διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν, καὶ ἐλεύσονται ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ δώσουσι σημεῖα * ἐν οὐρανῷ, ὥστε, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀπατῆσαι, ὧν τῆς ἀπάτης ῥύσεται ἡμᾶς κύριος ὁ θεὸς διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς, διερχόμενοι τὰ ἔθνη καὶ ἐπιστηρίζοντες τὰς ἐκκλησίας, τοὺς μὲν ἐν πολλῇ νουθεσίᾳ καὶ λόγῳ ἰατικῷ ὑγιάσαντες ἐπανηγάγομεν μέλλοντας ὅσον οὐδέπω θνήσκειν ἀπάτῃ, τοὺς δὲ ἀνιάτως ἔχοντας ἐξεβάλομεν * τῆς ποίμνης, ἵνα μὴ ψωραλέας νόσου μεταδῶσι καὶ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἀρνίοις, ἀλλὰ καθαρὰ καὶ ἄχραντα, * ὑγιῆ καὶ ἄσπιλα*

2 Paral β 19, 2. 3 | 6 Paral β 20, 37 | 9 Isaj 57, 20 | 10 Isaj 56, 10 | 14 Luc 18, 8 | 15 Matth 24, 12 | 16 Matth 24, 24 | 19 Tim α 1, 1

1 *συμμαχείαν* t | 1 *ἔτι δὲ* + y | 2 *ἠσαΐου* w, *ἴου* x, *ἰωνᾶ* yzt [*Ι* t], *ἐν ἄλλῳ διὰ ἰωήλ* margo yz, *ἐν ἄλλοις Ἰωὴλ* margo t | 3 *εἰ* wx, *ἢ* yzt | 3 *σὺ* + super versum y | 4 *μι* w | 5 *τελεία* serius scr x, quem apparet autographum quum initio legere non potuisset, postea demum assequutum esse | 6 *νῆες* yzt, *ἐνῆαις* w, *νίαι* x | 7 *τὰς κοινωνίας* yz | 8 *καὶ* + yz | 9 *ὅτι* > yz | 9 *ἔστιν* x | 9 *ἀσεβέσιν* x | 10 *οἱ* alterum erasum in w, > x | 10 *ἐννεοὶ* t | 11 *οἱ* + yzt | 11 *οὐ* > z | 11 *εἰσὶ* W | 13 *ὧν* wxt, *τούτων καὶ* yz | 15 *ὅτι* + yz | 17 *δώσουσιν* x | 17 *σημεῖα* + w | 18 *ἐκλεκτοὺς* z | 19 *κύριος* > yzt | 21 *θεραπευτικῷ* yz | 22 *οὔπω* w | 23 *ἀνιάταις* z | 23 *ἀπὸ* + yzt | 24 *μεταδῶσουσι* corrector recens in w, *μεταδῶσιν* x | 25 *ἀρνείοις* w | 25 *ἄχραντα* xyzt, *ἄσπιλα* w | 25 *καὶ* + wyz | 25 *ὑγιεῖ* w, *ὑγιᾶ* t | 25 *καὶ ἄσπιλα* > w

εὐσεβεῖν. ἔστι γάρ, φησίν, ὁδός, ἣ δοκεῖ τισιν ὀρθὴ εἶναι, τὰ δὲ τελευταῖα αὐτῆς βλέπει εἰς πυθμένα ᾅδου. οὗτοί εἰσι περὶ ὧν * ὁ κύριος πικρῶς καὶ ἀποτόμως ἀπεφήνατο, λέγων ὅτι εἰσὶ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι, οἱ βλασφημήσαντες τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος καὶ ἀποπτύσαντες τὴν παρ' αὐτοῦ * δωρεὰν μετὰ τὴν χάριν, οἷς οὐκ ἀφεθήσεται οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι, οἱ καὶ Ἰουδαίων δυσσεβέστεροι καὶ Ἑλλήνων ἀθεώτεροι, οἱ θεὸν τὸν ἐπὶ πάντων βλασφημοῦντες καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καταπατοῦντες καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ πνεύματος διαπτύοντες, οἱ τοὺς θείους λόγους ἀρνούμενοι ἢ μεθ' ὑποκρίσεως προσποιούμενοι δέχεσθαι, ἐφ' ὕβρει θεοῦ καὶ ἀπάτῃ τῶν προσιόντων αὐτοῖς, οἱ τὰς ἱερὰς γραφὰς ἐνυβρίζοντες καὶ τὴν δικαιοσύνην ὅ, τι ποτὲ ἔστιν ἀγνοοῦντες, οἱ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ διαφθείροντες ὡς ἀλώπεκες πικροὶ ἀμπελῶνας καὶ μερίδες ἀλωπέκων γινόμενοι. οὓς φεύγειν ὑμᾶς παρακαλοῦμεν, ἵνα μὴ λάβητε βρόχους * ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς· ὁ συμπορευόμενος γὰρ * σοφοῖς σοφὸς ἔσται, ὁ δὲ συμπορευόμενος ἄφροσι γνωσθήσεται. οὔτε γὰρ κλέπτῃ δεῖ συντρέχειν, οὔτε μετὰ μοιχοῦ * μερίδα τίθεσθαι· ἐπείπερ καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ φησιν * Κύριε, τοὺς μισοῦντάς σε ἐμίσησα καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἐξετηκόμην, τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς, εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι· καὶ τῷ Ἰωσαφὰτ * ὁ θεὸς ὀνειδίζει

1 Prov 14, 12 | 4 Matth 24, 24 | 6 Matth 12, 32 | 15 Cant 2, 15 | 15 Psalm 63, 11 | 17 Prov 13, 20 | 21 Psalm 139, 21. 22

1 ἔστιν yz | 1 γάρ φησι y, > Yz | 1 ἤι w | 1 τισὶ w | 2 δὲ wyzt, μέντοι x | 2 τελευταί w | 2 εἴσιν x | 3 καὶ + yz | 4 εἰσὶν x | 6 rasura trium literarum capax in w | 8 καὶ ... ἀθεώτεροι > x | 8 τῶν xt | 9 καὶ prius ... καταπατοῦντες > w | 10 οἱ ... 12 προσιόντων lunulis inclusit y | 11 προσποιούμενοι δέχεσθαι xyzt, αὐτοὺς δεχόμενοι w | 12 αὐτοῖς προσιόντων yzt | 14 τοῦ θεοῦ wx, θεοῦ t, χριστοῦ yz | 14. 15 διαφθήροντες W | 15 μικροὶ t, > yz | 15 ἀμπελῶνα yzt | 15 καὶ ... 16 γινόμενοι > t | 16 γϊνώμενοι w | 17 ἐν + yz | 17 ἑαυτῶν] ὑμῶν yz | 17 ὁ > z | 18 γὰρ wxyzt, μὲν PC | 18 φη + w, φησι + y super versum | 19 ἄφροσιν x | 19 γὰρ > w | 19 κλέπτ.. W | 20 οὐδὲ yzt | 20 τὴν + yzt | 20 τιθέναι w | 20 ἐπειδήπερ w | 20 καὶ > w | 20 θεῖος wx, ὅσιος t, > yz | 21 φησὶ δάδ t, προφήτης λέγει δάδ yz | 21 οὐχὶ + w sed χ ut videtur in rasura | 21 κύριε post σε w | 22 τοῖς ἐχθροῖς yz | 22 ἐξετικώμην w | 23 ἐγένετό z | 23 δὲ + yz

διὰ τὴν πρὸς Ἀχαὰβ φιλίαν καὶ συμμαχίαν * καὶ τὴν πρὸς Ὀχοζίαν, λέγων διὰ Ἰοὺ τοῦ προφήτου Εἰ ἁμαρτωλῷ σὺ φιλιάζεις, εἰ μισουμένῳ ὑπὸ κυρίου * βοηθεῖς; διὰ τοῦτο ἐξαίφνης ὀργὴ κυρίου ἐγένετο ἐπὶ σέ. εἰ μὴ ὅτι εὑρέθη ἡ καρδία σου τελεία πρὸς κύριον, διὰ τοῦτο ἐφείσατό σου κύριος· πλὴν ὅτι διεκόπη τὰ ἔργα σου καὶ συνετρίβησαν αἱ νῆές σου. φεύγετε οὖν τῆς κοινωνίας αὐτῶν, καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς εἰρήνης ἀλλότριοι τυγχάνετε· περὶ αὐτῶν γὰρ * ὁ προφήτης ἀπεφήνατο λέγων ὅτι Οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει κύριος. οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ κρύφιοι λύκοι, οἱ ἐνεοὶ κύνες * οὐ δυνάμενοι ὑλακτεῖν, οἳ νῦν μὲν εἰσὶν ὀλίγοι, προκόψαντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ τῆς συντελείας ἐγγιζούσης, πλείονες καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται, περὶ ὧν ὁ κύριος ἔλεγεν ὅτι Ἆρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ * Διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν, καὶ ἐλεύσονται ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ δώσουσι σημεῖα * ἐν οὐρανῷ, ὥστε, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀπατῆσαι, ὧν τῆς ἀπάτης ῥύσεται ἡμᾶς κύριος ὁ θεὸς διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς, διερχόμενοι τὰ ἔθνη καὶ ἐπιστηρίζοντες τὰς ἐκκλησίας, τοὺς μὲν ἐν πολλῇ νουθεσίᾳ καὶ λόγῳ ἰατικῷ ὑγιάσαντες ἐπανηγάγομεν μέλλοντας ὅσον οὐδέπω θνήσκειν ἀπάτῃ, τοὺς δὲ ἀνιάτως ἔχοντας ἐξεβάλομεν * τῆς ποίμνης, ἵνα μὴ ψωραλέας νόσου μεταδῶσι καὶ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἀρνίοις, ἀλλὰ καθαρὰ καὶ ἄχραντα, * ὑγιῆ καὶ ἄσπιλα

2 Paral β 19, 2. 3 | 6 Paral β 20, 37 | 9 Isaj 57, 20 | 10 Isaj 56, 10 | 14 Luc 18, 8 | 15 Matth 24, 12 | 16 Matth 24, 24 | 19 Tim α 1, 1

1 συμμαχείαν t | 1 ἔτι δὲ + y | 2 ἠσαΐου w, ἴου x, ἰωνᾶ yzt [*I* t], ἐν ἄλλῳ διὰ ἰωήλ margo yz, ἐν ἄλλοις Ἰωὴλ margo t | 3 εἰ wx, ἦ yzt | 3 σὺ + super versum y | 4 μι w | 5 τελεία serius scr x, quem apparet autographum quum initio legere non potuisset, postea demum assequutum esse | 6 νῆες yzt, ἐνῆαις w, νίαι x | 7 τὰς κοινωνίας yz | 8 καὶ + yz | 9 ὅτι > yz | 9 ἔστιν x | 9 ἀσεβέσιν x | 10 οἱ alterum erasum in w, > x | 10 ἐννεοὶ t | 11 οἱ + yzt | 11 οὐ > z | 11 εἰσὶ W | 13 ὧν wxt, τούτων καὶ yz | 15 ὅτι + yz | 17 δώσουσιν x | 17 σημεῖα + w | 18 ἐκλεκτοὺς z | 19 κύριος > yzt | 21 θεραπευτικῷ yz | 22 οὔπω w | 23 ἀνιάταις z | 23 ἀπὸ + yzt | 24 μεταδῶσουσι corrector recens in w, μεταδῶσιν x | 25 ἀρνείοις w | 25 ἄχραντα xyzt, ἄσπιλα w | 25 καὶ + wyz | 25 ὑγιεῖ w, ὑγιᾶ t | 25 καὶ ἄσπιλα > w

διαμείνῃ κυρίῳ τῷ θεῷ· καὶ ταῦτα κατὰ πόλιν πανταχοῦ εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην τοῦ κόσμου πεποιήκαμεν, καταλιπόντες ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ * λοιποῖς ἱερεῦσιν τήνδε τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν ἀξίως καὶ δικαίως εἰς μνημόσυνον ἐπιστηρισμοῦ τοῖς πεπιστευκόσι θεῷ, * διαπεμψάμενοι διὰ τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Κλήμεντος τοῦ πιστοτάτου καὶ ὁμοψύχου τέκνου ἡμῶν ἐν κυρίῳ, ἅμα καὶ Βαρνάβᾳ καὶ Τιμοθέῳ τῷ ποθεινοτάτῳ υἱῷ καὶ Μάρκῳ τῷ γνησίῳ, σὺν οἷς καὶ Τίτον ὑμῖν γνωρίζομεν καὶ Λουκᾶν Ἰάσωνά τε καὶ Λούκιον καὶ Σωσίπατρον, δι' ὧν καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ἀπέχεσθαι * παλαιᾶς συνηθείας καὶ δεσμῶν ματαίων, ἀφορισμῶν, παρατηρήσεων, βρωμάτων διορισμοῦ, βαπτισμάτων καθημερινῶν· τὰ ἀρχαῖα γὰρ παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα.

19 | γνόντες γὰρ θεὸν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τὴν σύμπασαν αὐτοῦ οἰκονομίαν ἀρχῆθεν γεγενημένην, ὅτι δέδωκε νόμον ἁπλοῦν εἰς βοήθειαν τοῦ φυσικοῦ, καθαρόν, σωτήριον, ἅγιον, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα ἐγκατέθετο, τέλειον, ἀνελλιπῆ, δέκα λογίων, πλήρη, ἄμωμον, ἐπιστρέφοντα ψυχάς· οὗπερ καὶ ἐπιλαθομένους Ἑβραίους ὑπομιμνήσκει διὰ Μαλαχίου τοῦ προφήτου λέγων Μνήσθητε νόμου Μωσῆ, ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ, ὃς ἐνετείλατο ὑμῖν προστάγματα καὶ δικαιώματα. ὃς τοσοῦτόν ἐστιν ἅγιος καὶ δίκαιος, ὡς καὶ τὸν σωτῆρά ποτε, θεραπεύσαντα λεπρὸν ἕνα καὶ πάλιν ἐννέα, εἰπεῖν τῷ πρώτῳ Πορευθεὶς δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον ὃ προσέταξε Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, τοῖς δὲ ἐννέα πάλιν Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν·

13 Cor β 5, 17 | 18 Psalm 19, 8 | 20 Malach 3, 22 | 24 Marc 1, 43 | 26 Luc 17, 14

1 ταῦτα wyzt, τὰ x | 2 τοῦ κόσμου > w | 2. 3 καταλειπόντες x | 3 τοὺς + w | 3 λυποὶς z | 3 ἱερεῦσι yzt | 4. 5 ἐπιστηριγμοῦ yzt | 5 πεπευστευκόσι z | 5 καὶ + yz | 6 λειτουργοῦ w | 6. 7 ὁμοψύχω W | 7 καὶ prius > w | 8 ποθηνοτάτωι w, ποθεινωτάτω x | 9 ἰάσονά yzt [I t] | 10 καὶ alterum > w | 11 ὑμᾶς + x | 11 καὶ > Yzt | 11 ἀφορισμῶν > yz | 12 παρατ'' cum βρωμ'' iungunt wz | 12 διορισμῶν w, διορισμοὺς yz cum seqq iunctum | 13 παρῆλθον w | 13 τὰ πάντα καινά yz [νὰ z] | 14 γνόντες γὰρ wxt, ἔγνωμεν οὖν yz | 15 δέδωκεν xz | 17 ἀνελλιπῆι w, ἀνελλειπές x, ἀνελλειπῆ t | 20 μωϋσέως w, μωϋσῆ x | 21 init ὡς x | 23 πρῶτο z | 24 προσένεγκαι w | 25 προσέταξεν x | 25 μωϋσῆς w

οὐ γάρ που κατέλυσε τὸν νόμον, ὡς Σίμων δοξάζει, ἀλλ' ἐπλήρωσε· λέγει γὰρ * ὅτι Ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν ταῦτα πάντα γένηται· * οὐ γὰρ ἦλθον, φησί, καταλῦσαι τὸν νόμον *, ἀλλὰ πληρῶσαι. καὶ γὰρ καὶ Μωσῆς, * νομοθέτης ὁμοῦ καὶ ἀρχιερεὺς καὶ προφήτης καὶ βασιλεύς, καὶ Ἠλίας ὁ ζηλωτὴς τῶν προφητῶν συνῆσαν ἐν τῇ μεταμορφώσει τοῦ κυρίου ἐν τῷ ὄρει μάρτυρες αὐτοῦ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τῶν παθημάτων, ὡς φίλοι χριστοῦ καὶ οἰκεῖοι, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐχθροὶ ἢ ἀλλότριοι· ἐξ ὧν δείκνυται ὅτι καὶ ὁ νόμος καλὸς καὶ ἅγιος καὶ οἱ προφῆται.

20 | νόμος δέ ἐστιν ἡ δεκάλογος, ἣν πρὸ τοῦ τὸν λαὸν μοσχοποιῆσαι τὸν παρ' Αἰγυπτίοις Ἆπιν θεὸς αὐτοῖς ἐνομοθέτησεν ἀκουστῇ φωνῇ· οὗτος δὲ δίκαιός ἐστιν, διὸ καὶ * νόμος λέγεται διὰ τὸ φύσει δικαίως τὰς κρίσεις ποιεῖσθαι· ὃν οἱ περὶ Σίμωνα * φαυλίζουσιν οἰόμενοι, μὴ κριθέντες ὑπ' αὐτοῦ, τὴν κόλασιν ἐκφεύγειν. οὗτος ὁ νόμος ἀγαθός, ὅσιος, ἀκατανάγκαστος· φησὶ γὰρ Ἐὰν δὲ ποιῇς μοι θυσιαστήριον, ἐκ γῆς ποιήσεις μοι αὐτό. οὐκ εἶπε Ποίησον, ἀλλ' Ἐὰν ποιῇς· οὐκ ἀνάγκην ἐπέθηκεν, ἀλλὰ τῇ ἐξουσίᾳ ἐπέτρεψεν * ἅτε ἐλευθέρᾳ. οὐ γὰρ θυσιῶν δέεται * θεός, ἀνενδεὴς ὑπάρχων τῇ φύσει· ἀλλὰ γινώσκων, καθάπερ καὶ ἤδη πρότερον τὸν φιλόθεον Ἄβελ καὶ Νῶε καὶ Ἀβραὰμ καὶ τοὺς

2 Matth 5, 18 | 3 Matth 5, 17 | 17 Exod 20, 24. 25

1 *που* > w | 1 *κατέλυσεν* x, *καταλύσαι* w | 1 *ὡς* ... 2 *ἐπλήρωσε* xyzt [*σήμων* x, *ἐπλήρωσεν* x], *ἦλθε* [*ν* + corrector] *ὁ κύριος ἀλλὰ πληρῶσαι* w | 2 *λέγει γὰρ* wxt, *καθὼς καὶ ὁ χριστὸς λέγει* yz | 2 *που* + w | 2 *ὅτι* > yzt | 2 *κεραίαι* w | 3 *ἀπὸ* xyzt, *ἐκ* w | 3 *ἂν* > z | 3 *ταῦτα* > yzt | 3 *καὶ πάλιν* + yz | 3 *οὐ* ... 4 *πληρῶσαι* > w | 3 *οὐ γὰρ* xt, *οὐκ* yz | 4 *φησὶν* x, > yz | 4 *ἢ τοὺς προφήτας* + x | 5 *ὁ* + xy | 5 *νοθέτης* W | 8 *ἐνανθρωπίσεως* t | 9 *ἀλλ'* xyzt, *καὶ* w | 9 *ἀλλότριοι ἢ ἐχθροί* w | 10 *καὶ* primum > w | 11 *ἣν* xyzt, *ὃν* w | 12 *ἅπιν* wx | 12. 13 *ἐνομοθέτησε* w | 13 *ἐστι* yzt | 13 *ὁ* + Y | 14 *ὃν* .... 16 *ἐκφεύγειν* > w | 14 *οὗ* x | 15 *τὰς κρίσεις* + x | 17 *φησὶν* x | 17 *δὲ* > Y | 17 *ποιήσῃς* yzt | 17. 18 *θυσιαστήριον* ... 18 *μοι* > Y, sed *μοι* et in margine et in textu est | 18 *ποιήσῃς* xy | 18 *εἶπεν* xyz | 19 *ποιήσῃς* yzt | 19 *οὐκ* wxt, *οὐδὲ γὰρ* yz | 19 *ἐπέθηκε* w, *περιέθηκεν* yzt | 19. 20 *ἐπέτρεψε* W, *ἐπέστρεψεν* z | 20 *ὡς* + w | 20 *ὁ* + w et super versum y | 21 *καθάπερ γινώσκων* w | 21 *ἤδη* wyzt, *ᾔδει* x | 22 *καὶ* primum xyzt, *τὸν* w | 22 *καὶ* secundum > w

καθεξῆς οὐκ αἰτηθέντας, 'φυσικῷ δὲ νόμῳ κινηθέντας 'ἀφ' ἑαυτῶν προσενέγκαι θυσίαν θεῷ ἀπὸ γνώμης εὐχαρίστου, ἐπιτρέπει καὶ νῦν Ἑβραίοις, οὐ προστάσσων ἀλλ' (εἰ βουληθῶσι) συγχωρῶν καὶ (εἰ ἀπὸ ὀρθῆς γνώμης προσοίσουσιν) εὐδοκῶν ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτῶν. διὰ τοῦτό φησιν Εἰ θυσίαν ἐπιθυμεῖς, οὐ δεομένῳ μοι θῦε· οὐδενὸς γὰρ ἐν χρείᾳ καθέστηκα· ἐμὴ γάρ ἐστιν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. ὁπότε δὲ οἱ τοῦ λαοῦ τούτων ἀμνήμονες ὑπῆρξαν, καὶ μόσχον ἀντὶ θεοῦ θεὸν ἐπεκαλέσαντο καὶ τούτῳ τὴν αἰτίαν τῆς ἐξ Αἰγύπτου πορείας ἐπέγραψαν λέγοντες Οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραήλ, οἱ ἐξαγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, καὶ δυσσεβήσαντες εἰς ὁμοίωμα μόσχου ἐσθίοντος χόρτον ἀπηρνήσαντο θεὸν τὸν διὰ Μωσέως ἐπισκεψάμενον αὐτοὺς ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, τὸν τὰ σημεῖα ἐπὶ χειρὸς καὶ ῥάβδου ποιησάμενον, τὸν Αἰγυπτίους δεκαπλήγῳ πατάξαντα, τὸν * ἐρυθρὰν θάλασσαν διελόντα εἰς διαιρέσεις ὑδάτων, τὸν διαγαγόντα αὐτοὺς ἐν μέσῳ ὕδατος ὡς ἵππον ἐν πεδίῳ, τὸν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν καὶ ἐπιβούλους βυθίσαντα, τὸν εἰς Μερρὰν τὴν πικρὰν πηγὴν γλυκάναντα, τὸν ἐκ πέτρας ἀκροτόμου καταγαγόντα ὕδωρ εἰς πλησμονήν, τὸν στύλῳ νεφέλης καὶ στύλῳ πυρὸς σκιάζοντα αὐτοῖς διὰ θάλπος ἄμετρον καὶ * φωτίζοντα καὶ ὁδηγοῦντα τοὺς οὐκ εἰδότας ὅπου πορευθῶσιν, τὸν ἐξ οὐρανοῦ μαννοδοτήσαντα αὐτοῖς καὶ ἐκ θα-

7 Psalm 50, 12 | 10 Exod 32, 4 | 12 Psalm 106, 20 | 17 Isaj 63, 13

1 οὐκ ... 2 θεῷ xyzt, τοὺς προσενέγκαντας ἀφ' ἑαυτῶν θυσίαν τῶι θεῶι w | 2 εὐχαρίσταν Y? | 3 ἐπιτρέπει xyzt, οὕτως w | 3 προστάσων w | 3. 4 βουληθῶσιν x | 4 συνχωρῶν x | 4 γνώμης προσοίσουσι w, προσοίσουσι γνώμης yzt [προσοίσωσι t] | 5 θυσίαν wx, θύειν yzt | 6 ἐν χρείᾳ] χρεῖος x | 8 οἱ] ἡ z | 8 τούτου t | 10 πορίας t | 12. 13 ἀπηρνήσαντος z | 13 μωϋσέως w | 14 σημεῖα] μεῖα W | 14 ἐπὶ xyzt, διὰ w in rasura | 15 τὸν δεκαπλήγω αἰγυπτίους w, καὶ τοὺς αἰγυπτίους δεκαπλήγω t | 15 δέκα πληγαῖς yz | 15 μαστίξαντα yz | 15 τὴν + yzt | 16 διελόντα θάλασσαν yzt | 17 παιδίω Z | 18 βυθήσαντα wZt | 18 εἰς ... 19 γλυκάναντα xyzt, τὴν πηγὴν τὴν πικρὰν εἰς μεράν, γλυκάναντι w | 20. 21 στύλωι πυρὸς καὶ στύλωι νεφέλης w | 21 καὶ στύλῳ πυρὸς > Yz | 21 σκιάζων w | 22 στύλῳ πυρὸς + yz | 22 φωτίζωντα x | 22. 23 πωρευθῶσιν w, πορευθῶσι yzt | 23 μανναδοτήσαντα corrector w, ἄρτον δόντα τὸ μάννα yz [μάνα z] | 23 p 183, 1 θαλάττης w

λάσσης * κρεωδοτήσαντα ὀρτυγομήτραν *, τὸν * ἐν τῷ ὄρει νομοθετήσαντα αὐτοῖς, * οὗ τῆς φωνῆς ἠξιώθησαν ἐπακοῦσαι· τοῦτον ἀπηρνήσαντο εἰπόντες τῷ Ἀαρὼν Ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἳ προπορεύσονται ἡμῶν, καὶ ἐμοσχοποίησαν χωνευτὸν καὶ ἔθυσαν τῷ εἰδώλῳ· διὸ ὀργισθεὶς ὁ θεός, ἅτε ἀχαριστηθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἔδησεν αὐτοὺς δεσμοῖς ἀλύτοις, στι- ϛο βώσει φορτισμοῦ καὶ σκληρότητι κλοιοῦ· καὶ οὐκέτι εἶπεν Ἐὰν δὲ ποιῇς, ἀλλὰ Ποίησον θυσιαστήριον καὶ θῦε διηνεκῶς, ἐπιλήσμων γὰρ τυγχάνεις καὶ ἀχάριστος· ὁλοκαύτει οὖν συνεχῶς, ἵνα ὑπομιμνήσκῃ μου· ἐπειδὴ γὰρ τῇ ἐξουσίᾳ κακῶς ἀπεχρήσω, ἀνάγκην ἐπιτίθημί σοι λοιπὸν καὶ βρωμάτων ἀφιστῶ τοιῶνδε καὶ ζῴων σοι διαφορὰς καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων διαστέλλομαι, καίτοι παντὸς ζῴου καθαροῦ τυγχάνοντος ἅτε ὑπ' ἐμοῦ γενομένου, καὶ ἀφορισμοὺς τοιούσδε σοι προστάσσω, καθαρισμούς, συνεχῆ βαπτίσματα, ῥαντισμούς, ἁγνείας τοιάσδε, ἀργίας διαφόρους, καὶ τούτων ἐφ' ἑκάστῳ, ἐὰν παρακούσῃς, τιμωρίαν ὁρίζω ὡς οἰκέτῃ ἀπειθεῖ, ὅπως πιεζόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ κλοιοῦ ἀγχόμενος τῆς πολυθέου πλάνης ἐκστῇς καὶ παρεὶς τὸ Οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραήλ, ὑπομνησθῇς τὸ Ἄκουε, Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστι, καὶ ἀναδράμῃς ἐπ' ἐκεῖνον τὸν νόμον τὸν ὑπ' ἐμοῦ τῇ φύσει καταβληθέντα * πᾶσιν ἀνθρώποις, * ἕνα μόνον ὑπάρχειν θεὸν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, καὶ τοῦτον ἀγαπᾶν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, καὶ πλὴν αὐτοῦ μὴ φοβεῖσθαι ἄλλον, * μήτε ὄνομα θεῶν ἑτέρων ἐπὶ διανοίας λαμβάνειν μήτε

3 Exod 32, 1 | 7 Deut 28, 48 | 19 Exod 32, 4 | 20 Deut 6, 4 | 23 Deut 6, 5

1 ἐξελθόντες + w | 1 κρεοδοτήσαντα x, εἰς κρεοφαγίαν yz | 1 ἐξαγαγόντα + y, ἐξαγαγόντες + z | 1 λαὸν + y, οὖν + z | 2 καὶ + yz | 3 ἀπηρνή σαντο duabus vel tribus literis erasis w, ἀπηρνήσατο z | 4 καὶ ... χωνευτὸν > W | 4. 5 χονευτὸν x | 5 διὸ wxyz, τότε t | 5 ὠργισθεὶς x | 5. 6 ἀχαριτηθεὶς Yz | 6 ἔδυσεν z | 6 αὐτὸς W | 7 εἶπε W | 9 ὁλοκαύτου Yz | 10 ἵν' yzt | 10 ὑπομιμνήσκει x, ὑπομιμνήσκης t | 11 κακῶς a correctore y, nescio quid lateat | 11 ἐπιτήθημί w, ἐπιτίθημοί t | 12 ἀφιστῶι w | 13 διαστέλομαι w | 13 καθαροῦ wx, καλοῦ yzt | 15 προστάσω W | 15 συνεχῆι w | 15. 16 ῥαντίσματα y | 17 οἰκέτῃ] ἔοικε τῷ t | 19 ἐκστήσι w | 20 τὸ xt, τοῦ wyz | 21 ἔστιν x | 22 τοῖς + t | 22 καὶ εἰδέναι + yz | 26 καὶ + yz | 26 θεον x

*προφέρειν διὰ στόματος γλώσσῃ. διὰ γὰρ τὴν σκληρο-
καρδίαν αὐτῶν ἐπέδησεν αὐτούς, ἵνα διὰ τοῦ θύειν καὶ ἀρ-
γεῖν καὶ ἁγνίζεσθαι καὶ τὰ τοιάδε παρατηρεῖσθαι εἰς ἔννοιαν
ἔλθωσι * θεοῦ τοῦ ταῦτα διαταξαμένου αὐτοῖς. | ὑμῶν δὲ* 21
*τῶν πιστευσάντων εἰς τὸν ἕνα θεὸν οὐκ ἀπὸ ἀνάγκης, ἀλλὰ
ἀπὸ γνώμης ὑγιοῦς ὑπακουσάντων τῷ καλέσαντι Μακάριοι
οἱ ὀφθαλμοί *, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούου-
σιν· ἀνείθητε γὰρ τῶν δεσμῶν καὶ ἠλευθερώθητε δουλείας.
* οὐκέτι γάρ, φησί, λέγω ὑμᾶς δούλους, ἀλλὰ φίλους, ὅτι
πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἀνήγγειλα ὑμῖν·
ἐκείνοις γὰρ * μὴ θελήσασιν ἰδεῖν μήτε ἀκοῦσαι, οὐ στερή-
σει μορίων, ἀλλὰ κακίας ὑπερβολῇ ἔδωκα προστάγματα οὐ
καλὰ καὶ δικαιώματα ἐν οἷς οὐ ζήσονται ἐν αὐτοῖς· οὐ καλὰ
δὲ τῷ σκοπῷ αὐτῶν, ἐπειδὴ καὶ οἱ καυτῆρες καὶ τὸ ξίφος
καὶ τὰ φάρμακα ἐχθρὰ * τοῖς οὐχ ὑγιαίνουσιν, ἀφύλακτα δὲ
διὰ τὴν αὐτῶν παρακοήν, ὅθεν καὶ θάνατον αὐτοῖς ἐπάγει
μὴ φυλασσόμενα. | ὑμεῖς οὖν μακάριοι, οἱ λυθέντες * κα-* 22
*τάρας. χριστὸς γὰρ παραγενόμενος ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς τὸν
νόμον κυρώσας ἐπλήρωσεν, * τὰ ἐπείσακτα περιεῖλεν, εἰ καὶ
μὴ πάντα, ἀλλά γε τὰ βαρύτερα, τὸν μὲν βεβαιώσας, τὰ δὲ
παύσας, καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῶν ἀνθρώπων πάλιν ἀφῆκεν
ἐλεύθερον, οὐ προσκαίρῳ θανάτῳ δικάζων, ἀλλ' ἐν ἑτέρᾳ
καταστάσει λογοθετῶν αὐτό· διὸ λέγει Εἴ τις θέλῃ ὀπίσω
μου ἐλθεῖν, ἐρχέσθω· καὶ πάλιν Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπά-
γειν; ἤδη δὲ καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ παρῃτεῖτο τὰς
τοῦ λαοῦ θυσίας πολλάκις εἰς αὐτὸν ἐξαμαρτόντος καὶ οἰομέ-*

6 Matth 13, 16 | 9 Ioh 15, 15 | 12 Ezech 20, 25 | 23 Matth 16, 24 | 24 Ioh 6, 67

1 *γλώσσῃ διὰ στόματος* yzt | 1 *γὰρ* > t | 1. 2 *σημεροκαρδίαν* z | 2 *ἐπαίδησεν* x | 3 *τοιάδε* xyzt, *τοιαῦτα* w | 4 *ἔλθωσιν* x | 4 *τοῦ* + yzt 5 *ἀλλ'* yz | 6 *τῷ* > x | 7 *ὑμῶν* + w | 7 *βλέπουσιν* x | 7 *τὰ* > W | 7. 8 *ἀκούουσι* w | 8 *ἀνέθητε* yz | 9 *οὕτω καὶ ὁ κύριος πρὸς ἡμᾶς* + yz sequente *τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς εἶπεν* in y | 9 *οὐκέτι … ὑμᾶς* > z | 9 *φη̄* w, *φησιν* xt [ἰ t] | 9 *ἀλλὰ φίλους* > Yz | 10 *μου* > Yz | 10 *ἀνήγγειλα* wx, *ἐγνώρισα* yzt | 11 *γὰρ* wxt, *δὲ* yz | 11 *τοῖς* + y super versum | 12 *μορίων* xyzt, *μωρίας* w, *μωρίων* X | 14 *τὰ ξίφει* w, *τὸ σιδήριον* yz | 15 *ἐστιν* + w | 15 *ὑγιαίνουσι* w | 16 *ἐπάγει* Wxyzt, *ἐπάγω* w | 17 *φυλασσόμεθα* W? | 17 *τῆς* + yzt | 19 *ἐπλήρωσε* yzt | 19 *καὶ* + w | 22 *καταδικάζων* w | 23 *θέλει* xyz | 25 *παρῃτεῖ* z | 25 *τὰς* > z | 26 *ἐξαμαρτῶντος* xyt [ἐξάμ t]

νου διὰ θυσιῶν, ἀλλ' οὐ διὰ μετανοίας αὐτὸν ἐξευμενίζεσθαι. λέγει γὰρ οὕτως Ἱνατί μοι λίβανον φέρεις ἐκ Σαβᾶ καὶ κιννάμωμον ἐκ γῆς μακρόθεν; τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ ἔστι * δεκτὰ καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἥδυνάν μοι· καὶ ἑξῆς Τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν συναγάγετε μετὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν καὶ φάγετε τὰ κρέα· ὅτι οὐκ ἐνετειλάμην ὑμῖν, ἡνίκα ἐξήγαγον ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, περὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν. καὶ διὰ Ἡσαΐου λέγει Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει κύριος. πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι, οὐδ' ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι· τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν μου τὴν αὐλὴν οὐ προσθήσεσθε ἔτι· ἐὰν φέρητέ μοι σεμίδαλιν, μάταιον, θυμίαμα βδέλυγμά μοι ἐστίν, τὰς νεομηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα ὑμῶν καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι, νηστείαν καὶ ἀργίαν καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου· ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν. καὶ δι' ἑτέρου * λέγει Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι. καὶ τῷ Σαοὺλ ὁ Σαμουὴλ λέγει θῦσαι νενομικότι Ἀγαθὴ ἀκοὴ ὑπὲρ θυσίαν, καὶ ἀκρόαμα ὑπὲρ στέαρ κριῶν· ἰδοὺ γὰρ οὐ θέλει κύριος θυσίαν ὡς τὸ εἰσακούειν αὐτοῦ. καὶ διὰ τοῦ Δαβὶδ λέγει Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους· * ἐμὴ γάρ ἐστιν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· μὴ φάγομαι κρέα ταύρων ἢ αἷμα τράγων πίομαι; θῦσον τῷ θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου. καὶ ἐν πάσαις δὲ ταῖς γραφαῖς ὁμοίως αὐ-

2 Hierem 6, 20 | 5 Hierem 7, 21. 22 | 8 Isaj 1, 11—14 | 17 Amos 5, 23 | 19 Reg α 15, 22 | 22 Psalm 50, 9. 12—14

2 φέρεις post σαβᾶ yzt | 2 βασᾶ w, sed in margine manu prima σαβᾶ | 3 κινάμωμον w | 4 ἔστιν x | 4 μοι + w | 4 οὐχ] οὐκ wx | 4 μοι xyzt, με w | 5 ἑξῆς wxt, πάλιν yz | 6 τὰ > yzt | 6 ὑμῖν > X | 7 αἰγύπου w | 9 πλήρες ἠμί w | 9 ὁλοκαυτώματα w, ὁλοκαύτωμα yz | 11 ἐὰν x | 12 ὠφθῆναί w | 11 ἐξήτησε W, ἐξεζήτησεν x | 12 μου post αὐλήν yzt | 12. 13 προσθήσεσθαι w | 13 ἔτι > wYz | 13 μάταιον xyzt, καὶ w | 14 μου z | 14 ἐστὶ yzt [ι z] | 14 ὑμῶν alterum > w | 15 νηστείας et ἀργίας W? | 17 πάλιν προφήτου + yz | 19 σαοὺλ superscr μου w | 19 ὁ σαμουὴλ > w | 19 θῦσαι νενομικότι > w | 19 νενομηκότι x | 21 ὡς τὸ xyzt, ὥστε w | 23 χιμάρρους w, χειμάρρους xy [ῤῥ y] | 23 ἐὰν πεινάσω οὐ μή σοι εἴπω + yzt

τῶν τὰς θυσίας ἀπαναίνεται διὰ τὸ ἐξαμαρτεῖν αὐτοὺς εἰς αὐτόν· θυσίαι γὰρ ἀσεβῶν βδέλυγμα * κυρίῳ, καὶ γὰρ παρανόμως προσφέρουσιν αὐτάς· καὶ πάλιν * Θυσίαι αὐτῶν ὡς ἄρτος πένθους αὐτοῖς, * πάντες οἱ ἐσθίοντες αὐτὰς μολυνθήσονται. εἰ οὖν καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὑπὲρ θυσίαν καρδίαν καθαρὰν ἐπιζητεῖ καὶ πνεῦμα συντετριμμένον, πολλῷ μᾶλλον ἐλθὼν ἔπαυσε ταύτας, φαμὲν δὴ τὰς δι' αἱμάτων. ἔπαυσε δὲ αὐτὰς διὰ τοῦ πρότερον πληρῶσαι· καὶ γὰρ καὶ περιετμήθη καὶ ἐρραντίσθη θυσίας τε προσήνεγκε καὶ ὁλοκαυτώσεις καὶ τοῖς ἄλλοις ἐθισμοῖς ἐχρήσατο, καὶ ἐγένετο ὁ νομοθέτης αὐτὸς πλήρωμα * νόμου, οὐκ ἀνελὼν τὸν φυσικὸν νόμον, ἀλλὰ παύσας τὰ διὰ τῆς δευτερώσεως ἐπείσακτα, εἰ καὶ μὴ πάντα.
| τόν τε γὰρ φυσικὸν νόμον οὐκ ἀνεῖλεν, ἀλλ' ἐβεβαίωσεν. 23
ὁ γὰρ εἰρηκὼς ἐν τῷ νόμῳ Κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστιν, ὁ αὐτὸς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει Ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν· καὶ ὁ εἰρηκὼς Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, * ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει ἀνανεούμενος Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· ὁ φόνον τε ἀπαγορεύσας νῦν * εἰκαίαν ὀργήν, ὁ μοιχείαν νῦν καὶ ἐπιθυμίαν ἔκνομον, ὁ λῃστείαν * νῦν ἐμακάρισεν μᾶλλον τὸν ἐκ τῶν οἰκείων πόνων ἐπιχορηγοῦντα τοῖς δεομένοις, ὁ μῖσος νῦν καὶ πρὸς ἐχθροὺς ἀγάπην, ὁ ἄμυναν νῦν ἀνεξικακίαν, οὐκ ἀδίκου τῆς δικαίας ἀμύνης οὔσης, ἀλλὰ κρείττονος τῆς * ἀνεξικακίας. οὔτε δὲ τὰ φυσικὰ πάθη ἐκκόπτειν ἐνομοθέτησεν, ἀλλὰ τὴν τούτων ἀμετρίαν. ὁ γονεῖς

2 Prov 21, 27 | 3 Osee 9, 4 | 5 Psalm 51, 12. 19 | 14 Deut 6, 4 | 15 Ioh 17, 3 | 16 Lev 19, 18 | 18 Ioh 13, 34

1 ἀπανένεται x | 2 παρὰ + yzt | 3 αἱ + yzt | 4 καὶ + w | 5 θυσίας yzt | 5. 6 καθαρὰν καρδίαν yz | 6 ἐπεζήτει yzt | 7 ἔπαυσεν x | 7 δὴ > t, δὲ yz | 7 ἔπαυσεν x | 9 ἐρραντίσθηι w | 9 προσήνεγκεν x | 9 ὁλωκαυτώσεις x | 9 τοῖς > W | 11 τοῦ + yzt | 12 τὰς διὰ z | 12 ἐπίσακτα y 13 ἐβεβαίωσε w | 14 γὰρ wxt, οὖν yz | 15 ἐστι w | 15 γινώσκωσίν x | 17 ἑαυτὸν wyz | 17 ὁ αὐτὸς + w | 18 καινὴν] καὶ νῦν z | 19 τὲ w, τε x, τότε yzt | 19 ἀπαγωρεύσας Y? | 19 καὶ + yz | 19 εἰκαίαν xyzt, ἀνερεῖ καὶ w | 20 ἔκνομον xyzt, ἐκκόπτη w | 20 ὁ λῃστείαν ... 21 δεομένοις m pr in margine w | 20 rasura septem literarum capax w | 20 ἐμακάρισε yzt | 21 ἐκ τῶν wx, ἐξ yzt | 21 οἰκίων w | 21 ἐπιχωρηγοῦντα w, ἐπειχορηγοῦντα z | 24 rasura trium literarum capax w | 24 δὲ wxt, πάλιν yz | 24. 25 ἐκκόπειν w

* προστάξας τιμᾶν αὐτὸς τούτοις ὑπετάγη, ὁ σαββατίζειν δι' ἀργίας νομοθετήσας διὰ τὴν τῶν νόμων μελέτην νῦν καθ' ἡμέραν ἐκέλευσεν ἡμᾶς, ἀναλογιζομένους δημιουργίας καὶ προνοίας νόμον, εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ. τὴν περιτομὴν ἔπαυσεν, εἰς ἑαυτὸν πληρώσας· αὐτὸς γὰρ ἦν ᾧ ἀπέκειτο, ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν. ὁ εὐορκεῖν νομοθετήσας καὶ τὸ ἐπιορκεῖν ἀπαγορεύσας τὸ μηδ' ὅλως ὀμνύναι παρήγγειλε. τὸ βάπτισμα, τὴν θυσίαν, τὴν ἱερωσύνην, τὴν τοπικὴν λατρείαν ἑτέρως μετεποίησεν, ἀντὶ μὲν καθημερινοῦ ἓν μόνον δοὺς βάπτισμα τὸ εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον, ἀντὶ δὲ μιᾶς φυλῆς ἐφ' ἑκάστου ἔθνους προστάξας τοὺς ἀρίστους εἰς ἱερωσύνην προχειρίζεσθαι, καὶ οὐ τὰ σώματα μωμοσκοπεῖσθαι, ἀλλὰ θρησκείαν καὶ βίους, ἀντὶ θυσίας τῆς δι' αἱμάτων τὴν λογικὴν καὶ ἀναίμακτον καὶ τὴν μυστικήν, ἥτις εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου συμβόλων χάριν ἐπιτελεῖται, τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος, ἀντὶ δὲ τοπικῆς λατρείας ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου * μέχρι δυσμῶν * ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ προσέταξε δοξάζεσθαι αὐτόν *. οὐ νόμον οὖν περιεῖλεν ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ δεσμά· περὶ γὰρ τοῦ νόμου καὶ Μωσῆς λέγει Μελετήσεις τὸ ῥῆμα, ὃ ἐγώ σοι ἐντέλλομαι, καθήμενος ἐν οἴκῳ καὶ ἀνιστάμενος καὶ περιπατῶν ἐν ὁδῷ· καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει Ἐν τῷ νόμῳ κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός. πανταχοῦ γὰρ ἐννόμους ἡμᾶς εἶναι βούλεται, ἀλλ' οὐχὶ παρανόμους *· Μακάριοι γάρ, φησίν, οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου· μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν· καὶ πάλιν Μακάριοί ἐσμεν, Ἰσραήλ, ὅτι τὰ ἀρεστὰ τῷ θεῷ ἡμῖν γνωστά

1 Luc 2, 51 | 5 Gen 49, 10 | 7 Matth 5, 34 | 13 Rom 12, 1 | 20 Deut 6, 6. 7 | 22 Psalm 1, 2 | 25 Psalm 119, 1. 2 | 27 Baruch 4, 4

1 οὖν + yz | 1 τόστοις z | 1 ὀυπετάγη y | 1 σαββατίζων Y | 2 αργίαν w | 4 νόμου w?? | 4 τῷ > Yzt | 5 ᾧ xyzt, ὃ w | 5 ἐπέκειτο z | 6 νοθετήσας W, νομωθετήσας w | 7 μηδὲ yz | 7 ὅλως > t | 7 παρήγγειλεν x, ἐκέλευσε y, ἐκέλευσεν z | 9 μετεποίησε w | 11 ἐφ' wx, ἀφ' yzt | 13 θρισκείαν w | 13 τὴν > t | 14 ἀνέμακτον w | 17 καὶ + t | 17 καὶ + yz | 18 προσέταξεν x | 18 καὶ διώρισεν + yz, καὶ ἐδικαίωσεν + t | 18 οὐ ... 19 δεσμά > w | 19 καὶ > t | 19. 20 μωϋσῆς w | 20. 21 καθίμενος w, καθιστάμενος y | 22 ὁ > w | 22 λέγει > yz | 23 μελητήσει w | 24 εἶναι > Yz | 24 εἶναι + yz

ἐστιν· καὶ ὁ κύριός φησιν Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε,
ἐὰν ποιῆτε αὐτά. | οὐ μόνον δὲ τὸν τῆς δικαιοσύνης νόμον 24
δι' ἡμῶν ἐπιδείκνυσθαι βούλεται, ἀλλὰ καὶ διὰ Ῥωμαίων
εὐδόκησεν αὐτὸν φαίνεσθαι καὶ λάμπειν· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι
πιστεύσαντες ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ πολυθείας ἀπέ-
στησαν καὶ ἀδικίας, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἀποδέχονται καὶ τοὺς
φαύλους κολάζουσιν, Ἰουδαίους δὲ ὑποφόρους ἔχουσιν καὶ
τοῖς ἰδίοις δικαιώμασιν οὐκ ἐῶσι κεχρῆσθαι· | ἐπειδὴ καὶ 25
ἑκούσιον ἐπεσπάσαντο τὴν δουλείαν εἰπόντες Οὐκ ἔχομεν
βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα· καὶ Ἐὰν μὴ ἀποκτείνωμεν * τὸν
χριστόν, φησί, πάντες εἰς αὐτὸν πιστεύσουσι, καὶ ἐλεύσον-
ται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.
* καὶ ἄκοντες προεφήτευσαν· καὶ γὰρ καὶ ἐπίστευσαν εἰς
αὐτὸν τὰ ἔθνη, καὶ αὐτοὶ ὑπὸ Ῥωμαίων τῆς ἐξουσίας πε-
ριῃρέθησαν καὶ τῆς νομικῆς λατρείας, κεκωλυμένοι δέ εἰσι
καὶ ἀναιρεῖν οὓς ἂν θέλωσι καὶ θύειν ὅτε θέλωσιν. διὸ
καὶ εἰσὶν ἐπικατάρατοι, μὴ δυνάμενοι ποιεῖν τὰ διατεταγμένα·
ἐπικατάρατος γάρ, φησίν, πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς
γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά·
ἀδύνατον δὲ ἐστιν ἐν * διασπορᾷ μεταξὺ ἐθνῶν ὄντας πάντα
τὰ τοῦ νόμου ἐπιτελεῖν αὐτούς· ἀπαγορεύει γὰρ αὐτοὺς ὁ
θεῖος Μωσῆς *. ἑπόμενοι οὖν * χριστῷ, τὰς εὐλογίας κλη-
ρονομήσωμεν· νόμῳ καὶ προφήταις διὰ τοῦ εὐαγγελίου στοι-
χήσωμεν· φύγωμεν τοὺς μισοθέους, καὶ τοὺς χριστοκτόνους
καὶ * προφητοφόντας, καὶ τοὺς δυσωνύμους καὶ ἀθέους αἱρε-

1 Ioh 13, 17 | 9 Ioh 19, 15 | 10 Ioh 11, 48 | 18 Gal 3, 10 = Deut 27, 26 | 22 Amos 4, 5?

1 ἐστι yzt | 1 φησιν > yz | 1 οἴδατα W, οἴδαται w | 2 ποιῆται w | 3 ὑμῶν w | 4 φένεσθαι z | 5 Ἰησοῦν > yzt | 7 ἔχουσι yzt | 8 ἐῶσιν x | 8 κεχρεῖσθαι w, κεχρῆσθε x | 10 καίσαρα superscr σ w | 10 φησὶ + t | 11 φησὶν x, > yzt | 11 πιστεύσωσιν w, πιστεύουσιν x, πιστεύσωσι t | 13 ὥστε + yz | 15 εἴσιν x | 16 ἂν wxt, ἐὰν yz | 16 med θέλωσιν x | 16 καὶ θύειν ... θέλωσιν > Yz | 16 ὅταν t | 16 fin θέλουσι w, θέλωσι t | 18 φη̄ w | 18 πᾶς > yzt | 18 ἐμμενεῖν z | 18 πᾶσιν x | 20 τῆι + w | 21 αὐτοῖς yzt | 22 μωυσῆς w | 22 καὶ θυσιαστήριον [θυσιαστήριων z] ἔξω ἱερουσαλὴμ [1 t] ἱστᾶν καὶ [τὸν + t] νόμον ἔξω τῶν ὅρων τῆς ἰουδαίας ἀναγινώσκειν + yzt, sed lunulis inclusit y | 22 τῶι + w, ἡμεῖς + t | 24 πολυθέους yzt | 25 τοὺς + yzt | 25 προφητοφάντας w

σιώτας· πειθαρχήσωμεν χριστῷ ὡς βασιλεῖ, ὡς ἐξουσίαν ἔχοντι
μετατιθέναι διατάξεις * διαφόρους, καὶ ἔχοντι ὡς νομοθέτῃ
σοφίαν τοῦ διατάσσεσθαι διαφόρως, πανταχοῦ τῶν φυσικῶν
26 ἀμεταθέτων φυλασσομένων. | ἀπέχεσθε οὖν αἱρεσιωτῶν πάν-
των, ὦ ἐπίσκοποι καὶ λαϊκοί, τῶν φαυλιζόντων τὸν νόμον
καὶ τοὺς προφήτας. θεῷ γὰρ παντοκράτορι ἐχθραίνοντες
ἀπειθοῦσι, καὶ χριστὸν οὐχ ὁμολογοῦσιν υἱὸν θεοῦ· ἀρ-
νοῦνται γὰρ καὶ τὴν κατὰ σάρκα αὐτοῦ γέννησιν, τὸν σταυ-
ρὸν ἐπαισχύνονται, τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον ἀδοξοῦσι,
τὴν ἀνάστασιν ἀγνοοῦσι, τὴν προαιώνιον αὐτοῦ γέννησιν
περικόπτουσιν· τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν * ἑτέρως ἀσεβοῦσι, ψιλὸν
ἄνθρωπον εἶναι φανταζόμενοι τὸν χριστόν, ἐκ ψυχῆς καὶ σώ-
ματος αὐτὸν εἶναι νομίζοντες· ἕτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν αὐτὸν εἶναι
τὸν Ἰησοῦν τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν ὑποπτεύουσιν, αὐτὸν ἑαυ-
τοῦ πατέρα δοξάζοντες, αὐτὸν υἱὸν καὶ παράκλητον ὑπο-
πτεύοντες· ὧν τί ἂν γένοιτο ἐναγέστερον; ἄλλοι δ' αὖ πάλιν
ἐξ αὐτῶν βρώματά τινα φαυλίζουσιν, καὶ γάμον κακὸν
σὺν παιδοποιΐᾳ λέγουσιν εἶναι διαβόλου τε μηχανήματα, καὶ
διὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν, ἀσεβεῖς ὄντες, οὐ θέλουσιν ἐκ
νεκρῶν ἀναστῆναι, διὸ καὶ τὴν ἀνάστασιν διαβάλλουσι,
φάσκοντες ὅτι σεμνοί τινες ἐσμὲν ἐσθίειν καὶ πίνειν μὴ
βουλόμενοι, δαιμόνια δὲ ἄσαρκα φανταζόμενοι ἐκ νεκρῶν
ἀναστήσεσθαι· οἵτινες * καταδικασθήσονται δι' αἰῶνος ἐν
τῷ αἰωνίῳ πυρί. φεύγετε οὖν ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ συνα-
27 πόλησθε ταῖς αὐτῶν ἀσεβείαις. | εἰ δέ τινες παρατηρούμενοι
φυλάσσουσιν ἔθιμα ἰουδαϊκά, γονορροίας, ὀνειρώξεις, πλη-
σιασμοὺς τοὺς κατὰ νόμον, λεγέτωσαν ἡμῖν εἰ ἐν αἷς ὥραις

14 Rom 9, 5

1 πιθαρχήσωμεν t | 1 χριστῷ > t | 2 rasura novem literarum capax w | 3 διατάσεσθαι w | 4 φυλαττομένων t | 4 αἱρεσιοτῶν w | 6 ἐχθαίνοντες w | 7 ἀπειθοῦσιν x | 8 γὰρ wxt, δὲ yz | 8 κατὰ > y | 9 ἀδοξοῦσιν x | 10 ἀγνωοῦσι w, ἀγνοοῦσιν x | 10 πρὸ αἰώνων yzt | 11 περικόπτουσι t, περιγράφουσι yz | 11 ἐξ > Yz | 11 καὶ + yz | 11 ἀσεβοῦσιν x | 12 εἶναι > t | 12 χριστόν wx, κύριον yzt | 13 ἐξ αὐτῶν wxt, πάλιν yz | 14. 15 ἑαυτοῦ xyzt, ἐπ' αὐτοῦ w | 16 γένοιτο wx, εἴη yzt | 16 ἐναγκέστερον z | 17 φαυλίζουσι yzt | 18 μηχάνημα yzt | 20 διαβάλλουσιν x | 23 καὶ + yz | 26 ἔθημα x | 26 γονορρυΐας xt [ί t]

ἢ ἡμέραις ἕν τι τούτων ὑπομείνωσιν, παρατηροῦνται προσεύξασθαι ἢ εὐχαριστίας μεταλαβεῖν ἢ βιβλίου θιγεῖν· καὶ ἐὰν συνθῶνται, δῆλον ὡς τοῦ ἁγίου πνεύματος κενοὶ τυγχάνουσι τοῦ ἀεὶ παραμένοντος τοῖς πιστοῖς· περὶ γὰρ τῶν ὁσίων λέγει ὁ Σολομὼν ἵνα ἕκαστος ἑαυτὸν εὐτρεπίζῃ ὅπως ὅταν καθεύδῃ, φυλάσσῃ αὐτὸν καὶ ὡς ἂν ἐγείρηται, συλλαλῇ αὐτῷ. εἰ γὰρ νομίζεις, ὦ γύναι, ἑπτὰ ἡμέρας ἐν ἀφέδρῳ οὖσα τοῦ ἁγίου πνεύματος κενὴ τυγχάνειν, ἄρα τελευτήσασα ἐξαίφνης κενὴ πνεύματος καὶ ἀπαρρησίαστος τῆς πρὸς θεὸν ἐλπίδος ἀπελεύσῃ; ἢ τὸ μὲν πνεῦμα ἔχεις πάντως ἀχώριστον ἅτε μὴ ἐν τόπῳ ὄν, δεῖ δέ σοι προσευχῆς * καὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, ὡς οὐδὲν ἐν τούτῳ παρανομοῦσα. οὔτε γὰρ νόμιμος μίξις οὔτε λέχος οὔτε αἵματος φορά, οὐκ ὀνείρωξις μιᾶναι δύναται ἀνθρώπου φύσιν ἢ τὸ ἅγιον πνεῦμα χωρίσαι, ἢ μόνη ἀσέβεια καὶ παράνομος πρᾶξις. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα τοῖς κεκτημένοις αὐτὸ ἀεὶ παράμονόν ἐστιν, ἕως ἂν ὦσιν ἄξιοι, καὶ ὧν ἂν χωρισθῇ, τούτους ἐρήμους * καθίστησι καὶ τῷ πονηρῷ πνεύματι ἐκδότους. πᾶς δὲ ἄνθρωπος ὁ μὲν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ πεπλήρωται, ὁ δὲ τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ οὐχ οἷόν τε φυγεῖν αὐτῶν ἑκάτερον, εἰ μὴ ἐναντίον τι πάθωσιν· ὅ τε γὰρ παράκλητος μισεῖ πᾶν ψεῦδος ὅ τε διάβολος πᾶσαν ἀλήθειαν. πᾶς δὲ βεβαπτισμένος κατὰ ἀλήθειαν τοῦ μὲν διαβολικοῦ πνεύματος κεχώρισται, τοῦ δὲ ἁγίου πνεύματος ἐντὸς καθέστηκε· καὶ ἀγαθοεργοῦντι μὲν παραμένει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πληροῦν αὐτὸν σοφίας καὶ

6 Prov 6, 22

1 ὑπομείνωσι yzt | 2 ἢ εὐχαριστίας μεταλαβεῖν > xt, sed margo t signo post θίγειν posito ἐν ἄλλοις ἢ εὐχαριστίας μεταλαβεῖν | 2 ἢ alterum > z | 3. 4 τυγχάνουσιν x | 6 ἵν' yzt | 5 εὐτρεπίζει y | 6 φυλάσσει x | 6 ὡς ἂν wxyz, ὡσὰν t, ὅταν PC | 6 ἐγείρῃ Yz | 6. 7 συλλαλεῖ x | 7. 8 ἀφαίδρωι w, ἀφαίδρῳ x | 8. 9 τετελευτήσασα z | 9. 10 τῇ πρὸς z | 10 ἢ τὸμεν x, ἡ τὸ μὲν yz, εἰ δὲ τὸ wt | 11 ὧν w | 11 δέ wxyz, μέν t | 12 καὶ εὐχαριστίας + yz, ἐν ἄλλῳ καὶ εὐχαριστίας margo t, signo post προσευχῆς posito | 14 λεχώ y, λεχό z | 14 ονειρώξεις w | 14 δύνανται x | 18 ἑαυτοῦ + yz | 18 καθίστησιν x | 19 τῷ] τ w sed ῶι pr m super versum | 20 πεπλήρωται τῷ ἁγίῳ yzt [ῳ bis t | 21 αὐτὸν x | 25 καθέστηκεν x | 25 μὲν > Yz

συνέσεως, καὶ τὸ πονηρὸν πνεῦμα οὐκ ἐᾷ αὐτῷ πλησιάσαι, ἐπιτηροῦν αὐτοῦ τὰς ἐφόδους. σὺ οὖν, ὦ γύναι, * *εἰ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀφέδρου κενὴ τυγχάνεις τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἀκαθάρτου πεπλήρωσαι. μὴ προσευχομένη γὰρ μήτε ἀναγινώσκουσα ἄκοντα αὐτὸν προσκαλέσῃ· φιλεῖ γὰρ οὗτος τοὺς ἀχαρίστους, εἰ καί τις ἄλλος, τοὺς ῥαθύμους, τοὺς ἀμελεῖς, τοὺς ὑπνώδεις· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἀχαριστίᾳ κακόνοιαν νοσήσας ἐγυμνώθη παρὰ θεοῦ τῆς ἀξίας, ἀντὶ ἀρχαγγέλου διάβολος αἱρησάμενος εἶναι. διὸ καὶ τῶν ματαίων ἀπόσχου λόγων, ὦ γύναι, καὶ ἔσο μεμνημένη πάντοτε* * *τοῦ σε δημιουργήσαντος καὶ προσεύχου τούτῳ, ἐστὶ γὰρ σοῦ καὶ τῶν ὅλων κύριος, καὶ μελέτα τοὺς αὐτοῦ νόμους, μηθὲν παρατηρουμένη, μὴ κάθαρσιν φυσικήν, μὴ μίξιν νόμιμον, μὴ τοκετὸν ἢ ἀποβολήν, μὴ μῶμον σώματος· ἐπείπερ τὰ τοιαῦτα παρατηρήματα μωρῶν ἀνθρώπων* * *ἐφευρέματα μάταια καὶ νοῦν οὐκ ἔχοντα. οὔτε δὲ κῆδος ἀνθρώπου οὔτε ὀστέον νεκροῦ οὔτε μνῆμα οὔτε τοιόνδε βρῶμα οὔτε ὀνείρωξις μιᾶναι δύναται ἀνθρώπου ψυχήν, ἀλλὰ μόνον ἀσέβεια* * *εἰς θεὸν καὶ παρανομία καὶ* * *εἰς τὸν πλησίον ἀδικία, λέγω δὴ ἁρπαγή,* * *βία ἢ εἴ τι ἐναντίον τῆς αὐτοῦ δικαιοσύνης,* * *μοιχεία ἢ πορνεία. ὅθεν τὰ τοιαῦτα περιιστάμενοι παρατηρήματα φεύγετε, ἀγαπητοί· ἑλληνικὰ γὰρ τυγχάνει. οὔτε γὰρ τὸν τεθνεῶτα βδελυσσόμεθα ὡς ἐκεῖνοι, ἐλπίζοντες αὐτὸν πάλιν ἀναβιῶναι, οὔτε τὴν νόμιμον μίξιν κακίζομεν· ἔθος γὰρ αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα ἀσεβεῖν. θεοῦ γὰρ γνώμῃ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνέλευσις γίνεται ἡ μετὰ δικαιοσύνης* *· ὁ ποιήσας γὰρ ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν*

27 Matth 19, 4

1 *οὐκ ἐᾶι* ante *τὸ* w | 2 *καθὼς λέγεις* + yzt | 3 *ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς* yzt | 3 *ἀφαίδρου* wx | 4 *γὰρ* xyzt, *δὲ* w | 5 *μὴδὲ* yzt | 5 *ἄκοντα* wxyzt, *ἀκόντα* C qui in margine *ἀπότα* [sic] vel *ἑκόντα* suasit | 5 *προσκαλέσει* x | 8 *κακονοίας* w | 8 *παρὰ θεοῦ* post *ἀξίας* w | 9 *αἱρετησάμενος* t, *ἑλόμενος* yz | 9 *καὶ* > yzt | 10 *λόγων ἀπόσχου* w | 10 *ἔσω* x | 11 *θεοῦ* + yzt | 16 *εἰσιν* + w | 16 *ματαίων* w | 16 *ἐχόντων* w | 16 *δὲ* > wY | 16. 17 margo w *κηδία ἀνθρώπου* m pr | 17 *ὀστέα* w, *ὀστέων* y | 18 *ὀνειρώξις* w, *ὀνειρωγμὸς* yzt | 18 *δύνανται* x | 19 *μόνη* yzt | 19 *ἡ* + yzt | 19 *ἡ* + xy | 20 *ἢ* + yzt | 20 *εἴ* > yz | 21 *ἢ* + yz | 22 *παρατιρήματα* y | 23 *θνεῶτα* W | 23 *βδελλυσσόμεθα* w | 24 *πάλιν* > w | 25 *κακίζωμεν* w | 26 *γὰρ* > w | 26 *συνέλευσης* W | 26. 27 *γίνεσθαι* w | 27 *ἡ* deest

καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν
Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. εἰ
τοίνυν θεοῦ βουλήσει παραλλαγὴ σχημάτων γέγονεν πρὸς
γένεσιν πλήθους, ἄρα κατὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην καὶ ἡ συν-
έλευσις τοῦ ἄρρενος πρὸς τὸ θῆλυ, | οὐκέτι δὲ καὶ ἡ παρὰ 28
φύσιν βδελυκτὴ μίξις ἢ ἡ παράνομος πρᾶξις, ἐχθρὰ *
θεοῦ ὑπάρχουσα. καὶ γὰρ * παρὰ φύσιν ἐστὶν ἡ Σοδόμων
ἀσέλγεια καὶ ἡ πρὸς ἄλογα, παράνομον δὲ μοιχεία καὶ πορ-
νεία· ὧν τὰ μὲν ἀσεβήματα, τὰ δὲ ἀδικία καὶ τὸ τελευ-
ταῖον ἁμάρτημα, οὐδέτερον δὲ αὐτῶν ἀτιμώρητον κατὰ τὴν
οἰκείαν διάθεσιν. οἵ τε γὰρ πρῶτοι διάλυσιν κόσμου μη-
χανῶνται, τὰ κατὰ φύσιν παρὰ φύσιν ἐπιχειροῦντες ποιεῖν·
οἱ δὲ δεύτεροι οἱ μὲν ἀδικοῦσιν ἀλλοτρίους γάμους φθεί-
ροντες καὶ τὸ ὑπὸ θεοῦ γενόμενον ἓν διαιροῦσιν εἰς δύο
τούς τε παῖδας ὑπόπτους * καὶ τὸν φυσικὸν ἄνδρα εὐεπιβού-
λευτον, ἥ τε πορνεία φθορὰ τῆς οἰκείας ἐστὶ σαρκός, οὐκ
ἐπὶ παιδοποιίᾳ γινομένη, ἀλλ' ἡδονῇ χαριζομένη τὸ πᾶν,
ὅπερ ἐστὶν ἀκρασίας σύμβολον, ἀλλ' οὐκ ἀρετῆς σημεῖον.
ἀπηγόρευται δὲ τοῖς νόμοις ἅπαντα ταῦτα. φησὶ γὰρ τὰ
λόγια οὕτως Οὐ κοιμηθήσῃ μετὰ ἄρρενος κοίτην γυναι-
κείαν, ἐπικατάρατος γὰρ ὁ τοιοῦτος καὶ λίθοις λιθοβολή-
σετε αὐτούς, ὅτι βδέλυγμα ἐποίησαν * ἐν τῷ λαῷ· καὶ
ἐάν τις γυναῖκα ὕπανδρον μιάνῃ, ἀποκτείνατε ἀμφοτέ-
ρους, ἀνομίαν * ἐποίησαν, ἔνοχοί εἰσιν, ἀποθανέτωσαν·
καὶ ἑξῆς Οὐκ ἔστι πορνεύων ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ οὐκ

2 Gen 1, 28 | 20 Levit 18, 22 + 20, 13 | 22 Lev 20, 10 + Deut 22, 22 | 25 Deut 23, 17. 18

in W in rasura, habet w super versum | p 191, 27 η super rasuram duarum literarum capacem + w | 1 εἶπε W | 3 γέγονε yzt | 4 γέννησιν y | 5 ἄρενος w | 5 πρὸ W | 5 οὐκ ἔστι w | 6 βδελλυκτὴ w | 6 ἢ xyzt, καὶ w | 6 γὰρ + t | 7 ὑπάρχουσα > w | 7 καὶ + yz | 8 ἀσέλγια x, ἁμαρτία yzt, margo t ἐν ἄλλω ἀσέλγεια | 8 ἡ > w | 8 παρὰ νόμον yz | 10 δὲ > w | 10 ἀτιμώριτον w | 13 ἀδικοῦσι W | 15 ποιοῦσι + yz | 15. 16 ἐπιβούλευτον z | 16 δὲ w | 16 ἐστὶν w | 17 παιδοποιΐαν w | 19 φῆ w, φησὶν x | 19 γὰρ wxt, δὲ yz | 20 οὐ xyzt, μὴ w | 20 κοιμηθήσει X | 20 ἄρενος w, ἄρσενος x | 21. 22 λιθοβολήσατε yzt | 22 ὅτι > yzt | 22 πάντα κοιμώμενον μετὰ κτήνους ἀποκτείνατε αὐτόν, ἀνομίαν ἐποίησεν + yzt | 24 γὰρ + w | 25 ἑξῆς wxt, μετ' ὀλίγα yz | 25 ἔστιν x, ἔσται yzt

ἔστι πορνεύουσα ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραήλ· οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνης κυρίῳ τῷ θεῷ σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον οὔτε ἄλλαγμα κυνός· οὐ γὰρ ἁγναί, φησίν, εὐχαὶ ἐκ μισθώματος ἑταίρας. ταῦτα μὲν ἀπηγόρευσαν οἱ νόμοι, τὸν δὲ γάμον ἐσέμνυναν, εὐλογημένον αὐτὸν ἀποκαλέσαντες, ἐπειδὴ καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ θεός, * συζεύξας τὸ θῆλυ τῷ ἄρρενι. λέγει γάρ που * Παρὰ κυρίου ἁρμόζεται γυνὴ ἀνδρί. καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει Ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου, οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου· ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν κύριον. οὐκοῦν ὁ γάμος τίμιος καὶ σεμνὸς καὶ ἡ τῶν παίδων γένεσις καθαρά· οὐδὲν γὰρ κακὸν ἐν καλῷ ὑπάρχει. οὔτε οὖν ἡ φυσικὴ κάθαρσις βδελυκτὴ * θεῷ, ὡς αὐτὴν ᾠκονόμησε συμβαίνειν γυναιξὶν ἐν τριακονθημέρῳ συστάσεως χάριν καὶ εὐρωστίας ἀκινητοτέραις ὑπαρχούσαις, ἅτε ἐν οἴκῳ καθημέναις τὸ πλεῖον. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ κύριος, τῆς αἱμορροούσης ἁψαμένης τοῦ σωτηρίου κρασπέδου ὑγείας χάριν, οὐκ ἠχθέσθη ἐπ' αὐτῇ, οὔτε μὴν ὅλως ᾐτιάσατο, τοὐναντίον δὲ καὶ ἰάσατο αὐτὴν φήσας Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ φυσικῶν μὲν φαινομένων ταῖς γυναιξίν, οἱ ἄνδρες μὴ συνερχέσθωσαν προνοίας ἕνεκεν τῶν γεννωμένων· ἀπεῖπε γὰρ ὁ νόμος *· πρὸς γυναῖκα γάρ, φησίν, ἐν ἀφέδρῳ οὖσαν οὐ προσεγγιεῖς. μήτε μὴν ἐγκυμονούσαις ὁμιλείτωσαν αὐταῖς· οὐκ ἐπὶ παίδων γὰρ γενέσει τοῦτο

1 Deut 23, 19 | 3 Prov 19, 13 | 7 Prov 19, 14 | 8 Psalm 128, 3. 4 | 20 Matth 9, 22 | 23 Ezech 18, 6

1 ἔστιν x, ἔσται yzt | 2 πώρνης z | 4 ἑτέρας z | 6 αὐτὸν > t | 6 ὁ + yzt | 6 συξεύξας W | 6 τῶ θῆλυ y, τὸ θῆμ z | 7 ἄρενι z | 7 γάρ wx, δέ yzt | 7 καὶ ὁ σοφὸς σολομῶν + yzt [Σολομὼν t] | 8 λέγει > w | 8. 9 εὐθινοῦσα w | 9 ταῖς y | 9 κλήτεσι wt, κλίτεσιν x | 14 βδελλυκτὴ w, βδελυκτὶ x | 14 παρὰ + yzt | 14 ὡς wx, ὃς yzt | 14 οἰκονόμησεν x | 14. 15 συμβαίνει z | 15 γυναιξί y | 15 ἐν τριακονθημέρω wxt, καὶ τὰς τριάκοντα ἐννέα μέρας y, κατὰ τριάκοντα ἐννέαμέρας z | 16 ἀκήνητοτέραις x | 16 οἰκία yzt | 17 ἀλλὰ > yz | 19 ὑγίας wt | 19 ὅλως > yz | 21 σέσωκέ yzt | 21. 22 γυναιξὶ W | 22 πορνοίας Z | 22 ἕνεκα yzt | 22. 23 γεννομένων wt | 23 ἀπεῖπεν xyz | 23 λέγων + z | 23 γάρ φησίν > yz | 23 φησι w | 24 ἀφαίδρω wx | 24 προσεγγιεῖ t | 25 ὁμιλήτωσαν x

ποιοῦσιν, ἀλλ' ἡδονῆς χάριν, οὐ δεῖ δὲ φιλήδονον τὸν φι-
λόθεον ὑπάρχειν. | αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις 29
ἀνδράσι καὶ διὰ τιμῆς αὐτοὺς ἔχετε, καὶ φόβῳ καὶ ἀγάπῃ
δουλεύετε αὐτοῖς, ὡς ἡ ἁγία Σάρρα τὸν Ἀβραὰμ ἐτίμα οὐδ'
ἐξ ὀνόματος αὐτὸν ὑπομένουσα καλεῖν, ἀλλὰ κύριον αὐτὸν
προσαγορεύουσα ἐν τῷ λέγειν Ὁ δὲ κύριός μου πρεσβύτης.
ὁμοίως καὶ οἱ ἄνδρες, στέργετε τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς ἴδια
μέλη, ὡς κοινωνοὺς βίου καὶ συνεργοὺς πρὸς γένεσιν παί-
δων. συνευφραίνου γάρ, φησί, μετὰ γυναικὸς τῆς ἐκ νεό-
τητός σου, * ἔλαφος * φιλίας καὶ πῶλος σῶν χαρίτων ὁμι-
λείτω σοι, ἡ δὲ ἰδία ἡγείσθω σου καὶ συνέστω σοι ἐν
παντὶ καιρῷ· ἐν γὰρ τῇ ταύτης φιλίᾳ συμπεριφερόμενος
πολλοστὸς ἔσῃ. ἀγαπᾶτε οὖν αὐτὰς ὡς οἰκεῖα μέλη, ὡς
ὑμέτερα σώματα· γέγραπται γὰρ οὕτως Κύριος διεμαρτύρατο
ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον γυναικὸς νεότητός σου, καὶ αὐτὴ
κοινωνός σου καὶ οὐκ ἄλλος ἐποίησεν, καὶ ὑπόλειμμα πνεύ-
ματός σου· καὶ φυλάξασθε ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, καὶ γυναῖκα
νεότητός σου μὴ ἐγκαταλίπῃς. ἀνὴρ οὖν καὶ γυνή, νομίμῳ
γάμῳ συνερχόμενοι καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἐγειρόμενοι, ἀπαρατη-
ρήτως προσευχέσθωσαν· καὶ μὴ λελουμένοι * καθαροί εἰσιν.
ὃς δ' ἂν ἀλλοτρίαν γυναῖκα ὑποφθείρας μιάνῃ ἢ συμμιανθῇ
πόρνῃ, ἀναστὰς ἀπ' αὐτῆς, οὐδ' ἂν τὸ πέλαγος ὅλον καὶ τοὺς
ποταμοὺς πάντας ἀπολούσηται, καθαρὸς εἶναι δυνήσεται. | μὴ 30
παρατηρεῖσθε οὖν * τὰ ἔννομα καὶ τὰ φυσικά, νομίζοντες μο-
λύνεσθαι δι' αὐτῶν, μηδὲ ἐπιζητεῖτε ἰουδαϊκοὺς ἀφορισμοὺς
ἢ συνεχῆ βαπτίσματα ἢ καθαρισμοὺς ἐπὶ θίξει νεκροῦ, ἀπα-
ρατηρήτως δὲ συναθροίζεσθε ἐν τοῖς κοιμητηρίοις, τὴν ἀνά-
γνωσιν τῶν ἱερῶν βιβλίων ποιούμενοι καὶ ψάλλοντες ὑπὲρ

6 Gen 18, 12 | 9 Prov 5, 18. 19 | 14 Malach 2, 14. 15

1 ποιοῦσι W | 2 ὑποτάσεσθε w | 2 ἰδίοις > x | 3 ἀνδράσιν x | 4 ἐτίμα τὸν ἀβραὰμ w | 4 οὐδὲ yzt | 6 ὁ δὲ x in rasura septem literarum capaci | 6 δὲ > W | 7 καὶ > yzt | 7 ἑαυτῶν xyzt, ἰδίας w | 9 φησιν x | 10 καὶ πάλιν + yz | 10 σῆς + t | 11 συνέσθω y | 14 οὕτω yzt | 15 αὕτη t | 16 ἐποίησε yzt, puncto praecedente yz, virg > x | 17 φυλάξεσθε yz | 17 ἐν > yzt | 18 ἐγκαταλείπῃς x | 18 νομίμως x | 20 λουσάμενοι yzt | 20 γὰρ + yz | 23 πάντας > w | 24 παρατηρεῖσθαι w | 24 rasura trium literarum capax w | 24 τὰ alterum > yzt | 26 ἢ συνεχῆ … καθαρισμοὺς bis z | 28 βίβλων yz

τῶν κεκοιμημένων μαρτύρων καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων καὶ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν τῶν ἐν κυρίῳ κεκοιμημένων, καὶ τὴν ἀντίτυπον τοῦ βασιλείου σώματος τοῦ χριστοῦ δεκτὴν εὐχαριστίαν προσφέρετε ἔν τε ταῖς ἐκκλησίαις ὑμῶν καὶ ἐν τοῖς κοιμητηρίοις, καὶ ἐν ταῖς ἐξόδοις τῶν κεκοιμημένων ψάλλοντες προπέμπετε αὐτούς, ἐὰν ὦσι πιστοὶ ἐν κυρίῳ. τίμιος γὰρ ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ, καὶ πάλιν Ἐπίστρεψον, ἡ ψυχή μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος εὐεργέτησέν σε· καὶ ἐν ἄλλοις Μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων· καὶ Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ θεοῦ. οἱ γὰρ θεῷ πεπιστευκότες, ἐὰν καὶ κοιμηθῶσιν, οὐκ εἰσὶ νεκροί· λέγει γὰρ ὁ σωτὴρ τοῖς Σαδδουκαίοις Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ γεγραμμένον ὅτι ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; οὐκ ἔστιν οὖν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. οὐκοῦν τῶν παρὰ θεῷ ζώντων οὐδὲ τὰ λείψανα ἄτιμα. καὶ γὰρ * Ἐλισσαῖος ὁ προφήτης μετὰ τὸ κοιμηθῆναι αὐτὸν νεκρὸν ἤγειρε πεφονευμένον ὑπὸ πειρατῶν Συρίας, ἔψαυσε γὰρ τὸ σῶμα αὐτοῦ τῶν Ἐλισσαίου ὀστέων καὶ ἀναστὰς ἔζησεν· οὐκ ἂν δὲ ἐγεγόνει τοῦτο, εἰ μὴ ἦν τὸ σῶμα Ἐλισσαίου ἅγιον. καὶ Ἰωσὴφ ὁ σώφρων περιεπλέκετο τῷ Ἰακὼβ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ὄντι ἐπὶ τῆς κλίνης, καὶ Μωσῆς καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ἐπεφέροντο τὰ λείψανα τοῦ Ἰωσήφ, μολυσμὸν οὐχ ἡγούμενοι τοῦτο. * καὶ ὑμεῖς οὖν, ὦ ἐπίσκοποι καὶ οἱ λοιποί, ἀπαρατηρήτως ἁπτόμενοι τῶν κεκοιμημένων μὴ νομίσητε μιαίνεσθαι, μηδὲ βδελύσσεσθε τὰ τούτων λείψανα, * περιιστάμενοι τὰς τοιαύ-

7 Psalm 116, 15 | 8 Psalm 116, 7 | 9 Prov 10, 7 | 10 Sap 3, 1 | 12 Matth 22, 31. 32 | 15 Luc 20, 38 | 19 Reg δ 13, 21

2 ἡμῶν w | 3 τοῦ alterum > yzt | 6 ὦσιν x | 8 ἡ > wyz | 9 εὐεργέτησέν Wx, εὐεργέτησέ wt, εὐηργέτησέ yz | 9 ἐν ἄλλοις wxt, ὁ σολομῶν yz | 11 εἰσὶν xzt | 12 σωτὴρ xyzt, κύριος w | 12 Σαδουκαίοις t | 13 ἀνασεως y | 16 ζῶσι w | 16 οὐκοῦν bis t | 17 καὶ + t | 18 ἤγειρεν x | 18 πεφονευμένων x | 19 ἔψαυσεν x | 23 κλήνης w | 23 μωυσῆς w | 23 ναυῆι w | 24 τοῦ > yzt | 24 ταῦτα w | 24 ὅθεν + yzt | 25 οὖν > yzt (ex z nihil annotavi) | 26 μιαίνεσθε x | 27 βδελύσσεσθε w | 27 μᾶλλον δὲ + yz | 27 περιιστάμενοι xt, post rasuram sex vel septem literarum cui παρατηρόν superscriptum est μενοι w, περιΐστασθε y, περιίστασθε z

τας παρατηρήσεις μωρὰς οὔσας· καὶ κοσμεῖτε ἑαυτοὺς ἐν ἁγιασμῷ καὶ σωφροσύνῃ, ὅπως μέτοχοι τῆς ἀθανασίας καὶ κοινωνοὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ γένησθε καὶ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ λάβητε, ἀναπαυόμενοι διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος αἰωνίως. τῷ οὖν δυναμένῳ ἀνοῖξαι τὰ ὦτα τῶν καρδιῶν ὑμῶν * εἰς τὸ εἰσδέχεσθαι τὰ διηκονημένα τοῦ θεοῦ λόγια διά τε τοῦ εὐαγγελίου καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, τοῦ σταυρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ Ἡρώδου καὶ κοιμηθέντος καὶ ἀναστάντος ἐκ νεκρῶν καὶ πάλιν ἐρχομένου ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως πολλῆς καὶ τοὺς μὲν νεκροὺς ἀνεγείροντος, τῷ κόσμῳ δὲ τέλος ἐπάγοντος, ἑκάστῳ δὲ τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπονέμοντος, τῷ δόντι ἡμῖν ἀρραβῶνα τῆς ἀναστάσεως ἑαυτὸν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναληφθέντι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ ἐπ' ὄψεσιν ἡμετέραις τοῖς συμφαγοῦσιν αὐτῷ καὶ συμπιοῦσιν ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ καθεσθέντι ἐκ δεξιῶν τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης τοῦ παντοκράτορος θεοῦ ἐπὶ τῶν Χερουβίμ, τῷ ἀκούσαντι Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου, ὃν ἐθεάσατο Στέφανος ὁ μακαριώτατος ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἀναβοήσας εἶπεν Ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους καὶ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ ὡς ἀρχιερέα πάντων τῶν λογικῶν * ταγμάτων· αὐτῷ τὸ σέβας καὶ ἡ μεγαλωσύνη καὶ

4 Matth 11, 29? | 5 Maccab β 1, 4?? | 11 Matth 24, 30 | 15 Act 1, 9 | 18 Hebr 8, 1 | 19 Psalm 110, 1 | 22 Act 7, 55. 56

1 καὶ κοσμεῖτε xyzt, κοσμεῖτε δὲ w | 1 αὐτοὺς t | 4 αὐτοῦ wx, τοῦ θεοῦ yzt | 4 ἀναπαβόμενοι y | 5 οὖν > w | 6 παράθετε ἑαυτοὺς ἐξ ὅλης τῆς διανοίας τε καὶ ψυχῆς + yz | 6 εἰσδέχεσθε x, καταδέχεσθαι yzt | 6 διηκονιμένα yz | 12 ἀναγείροντος z | 13 πρὸ z | 14 ἑαυτῶν y, αὐτοῦ w | 15. 16 ἡμῶν yz | 16 τῶν συμφαγόντων yz | 16 συμπιοῦσι W, συμπιόντων yz | 17 καὶ wxt, τῷ yz | 18 καθισθέντι y | 18 μεγαλοσύνης x | 19 τὸν [sed corr] χερουβεὶμ z | 19 τῷ] καὶ yz 22 ἀναβοήσας wxt, θεασάμενος ἀνεβόησε καὶ yz | 22 εἶπε W | 24 θεοῦ prius wx, ἀνθρώπου yzt | 24 ἑστῶτα [ἑ z] ἐκ δεξιῶν yz | 24 τῶν > w | 25 προβάτων καὶ + w | 25 αὐτῶι w, αὐτῶ x, δι' οὗ yzt | 25 μεγαλοσύνη x

ἡ δόξα σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ συναϊδίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Z

*Τοῦ νομοθέτου Μωσέως εἰρηκότος τοῖς Ἰσραηλίταις Ἰδοὺ δέδωκα πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου, καὶ ἐπιφέροντος Ἔκλεξαι τὴν ζωήν, ἵνα ζήσῃς, καὶ τοῦ προφήτου Ἠλία λέγοντος τῷ λαῷ Ἕως πότε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις ὑμῶν; εἰ θεός ἐστι κύριος, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ, εἰκότως ἔλεγε καὶ ὁ κύριος Ἰησοῦς Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει, ἀναγκαίως καὶ ἡμεῖς ἑπόμενοι τῷ διδασκάλῳ χριστῷ, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων μάλιστα * πιστῶν, φαμὲν ὡς δύο ὁδοί εἰσιν, μία τῆς ζωῆς καὶ μία τοῦ θανάτου, οὐδεμίαν δὲ σύγκρισιν ἔχουσι πρὸς ἑαυτάς (πολὺ γὰρ τὸ διάφορον), μᾶλλον δὲ πάντη κεχωρισμέναι * τυγχάνουσι, καὶ φυσικὴ μέν ἐστιν ἡ τῆς ζωῆς ὁδός, ἐπείσακτος δὲ ἡ τοῦ θανάτου, οὐ τοῦ κατὰ[a] γνώμην θεοῦ ὑπάρξαντος, ἀλλὰ τοῦ ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀλλοτρίου. * πρώτη οὖν τυγχάνει ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς· καὶ ἔστιν*

3 Deut 30, 19 | 6 Reg γ 18, 21 | 9 Matth 6, 24 | 12 Tim α 4, 10 Lagarde reliquiae iuris ecclesiastici graec p XIX. XX

1 *σὺν .... πνεύματι* wx, *τῷ παντοκράτορι θεῷ νῦν καὶ* [bis ῳ yz, ante *νῦν* + *καὶ* t] yzt | 2 *τῶν αἰώνων* > yzt | subscr *τέλος ἤληφεν* w |

3 *μωϋσέως* w | 5 *εἴσλεξαι* z | 5 *τὴν ζωήν* wyzt, *τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς* x | 7 *χωλανῆτε* Wx, *χωλανῆιτε* corr prima manus w | 7 *εἰ*] *εἰς* z | 7 *ἐστιν* x | 8 *εἰκότως ... 9 Ἰησοῦς* wxt [8 *εἰκότος* xt, *ἔλεγεν* x], *ἀλλὰ καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ εἰπόντος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ* yz | 9 *δύνατε* z | 9 *δυσὶν* x | 12 *ἐστιν* x | 13 *δὲ* + yz | 13 *εἰσι* [ι t] yzt | 14 *ἔχουσιν* xt | 15 *ἑαυτάς* wxt, *ἀλλήλας* yz | 15 *πολὺ γὰρ* wxt, *ἀλλὰ πολὺ* yz | 16 *ἀλλήλων* + yz | 16 *τυγχάνουσιν* x | 16 *καὶ* > yz | 17 *τοῦ* alterum > yz | 17[a] $\overline{σχο}$ *ὁ γὰρ θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, φθόνῳ δὲ διαβόλου, θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν* margo x | 18 *ἀλλὰ τοῦ* wxt, *ἀλλ'* yz | 19 hoc loco in textu yz *scholium* ad 17 ex x exscriptum, sed *ἐποίησε* et *εἰσῆλθε* yz, *φθόνῳ* yz, et *ὥς τις* [*ὅστις* y] *σοφὸς ἔφη* + yz post *διαβόλου*: Sapient 2, 24 | 19 p 198, 1 *καὶ ἔστιν αὕτη* > Yz

αὕτη, ἣν καὶ ὁ νόμος διαγορεύει, ἀγαπᾶν κύριον τὸν θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὸν ἕνα καὶ μόνον, * παρ' ὃν ἄλλος οὐκ ἔστιν, καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν. καὶ Πᾶν ὃ μὴ θέλεις γενέσθαι σοι, * τοῦτο ἄλλῳ οὐ ποιήσεις, τοῦτ' ἔστιν Ὃ σὺ μισεῖς, ἄλλῳ οὐ ποιήσεις· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. ποία γὰρ ὑμῖν χάρις, ἐὰν φιλῆτε τοὺς φιλοῦντας ὑμᾶς, καὶ γὰρ * οἱ ἐθνικοὶ τοῦτο ποιοῦσιν· ὑμεῖς δὲ φιλεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς καὶ ἐχθρὸν οὐχ ἕξετε· * οὐ μισήσεις γάρ, φησί, πάντα ἄνθρωπον, οὐκ Αἰγύπτιον, οὐκ Ἰδουμαῖον, ἅπαντες γὰρ εἰσὶν τοῦ θεοῦ ἔργα. φεύγετε δὲ οὐ τὰς φύσεις, ἀλλὰ τὰς γνώμας τῶν κακῶν. * ἀπέχου τῶν σαρκικῶν καὶ κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν. * ἐάν τις σοι δῷ ῥάπισμα *, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, οὐ φαύλης οὔσης τῆς ἀμύνης, ἀλλὰ τιμιωτέρας τῆς ἀνεξικακίας· λέγει γὰρ ὁ Δαβὶδ Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. * ἐὰν * ἀγγαρεύσῃ σε τὶς μίλιον *, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο, καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει. τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ θέλοντος δανείσασθαι παρὰ σοῦ μὴ

1 Deut 6, 5 | 3 Isaj 43, 10 | 4 apocryphum | 5 Tobit 4, 15 | 5 Matth 5, 44—47 | 10 Deut 23, 8 | 14 Matth 5, 39 | 16 Psalm 7, 5 | 17 Matth 5, 41. 40. 42

1 ἣν wxt, περὶ ἧς yz | 2 καρδίας wx, διανοίας t, ψυχῆς yz | 2 ψυχῆς wxt, διανοίας yz | 3 καὶ + yz | 3 ἔστι yzt | 4 καὶ πᾶν ὃ μὴ wxt, ὃ τοίνυν οὐ yz | 4 θέλης wx | 4 σοι γενέσθαι yz | 4 οὐδὲ σὺ + yz, καὶ σὺ + t | 4 ἄλλα yz | 4 οὐ > yz | 5 τοῦτ' ... ποιήσεις > t | 6 προσεύχεσθαι Z | 6. 7 ἐπερεαζόντων x | 8 φιλεῖτε WXt | 8 καὶ + yzt | 9 ἐθνηκοὶ w | 10 καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται + yz | 10 γάρ φησί > yz | 10 φησιν x | 11 ἐγύπτιον Z | 12 εἰσι yzt | 12 τοῦ θεοῦ ἔργα εἰσίν W, sed m pr α super εἰσίν, β super ἔργα scriptum w | 12 οὐ wxt, μὴ y, μετασφύσεις ita cum seqq iunctum z | 13 κακῶν wx, πονηρῶν yzt | 13 καὶ ἄλλος + y, καὶ ἄλλως + z | 14 καὶ ὁ κύριος + yz | 14 τίς σοι δῷ ῥάπισμα wxt, τίς σε ῥαπίσει y, τίσσερασπίσῃ z | 14 εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα + yzt | 14 ἐπίστρεφον z | 15 οὐ wxt, οὐχ ὡς yz | 15 ἀλλὰ wxt, ἀλλ' ὡς yz | 16 γὰρ ὁ wxt, δὲ καὶ y, καὶ ὁ z | 17 ἀνταποδιδοῦσιν x | 17 καὶ πάλιν ὁ κύριος + yz | 17 τις σε + yz | 17 σε τὶς > yz 17. 18 μήλιον wy | 18 ἓν + yzt | 20 τῷ ... 21 δίδου > x | 20 fin σαι w | 21 ἀπὸ τοῦ θέλοντος wxt, τὸν θέλοντα yz | 21 παρὰ σοῦ > yz

ἀποκλείσῃς τὴν χεῖρα, δίκαιος γὰρ ἀνὴρ οἰκτείρει καὶ κιχρᾷ·
πᾶσι γὰρ θέλει δίδοσθαι ὁ πατὴρ ὁ τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνα-
τέλλων ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ τὸν ὑετὸν αὐτοῦ βρέ-
χων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. πᾶσιν οὖν δίκαιον διδόναι
ἐξ οἰκείων πόνων· τίμα γάρ, φησί, τὸν κύριον ἀπὸ σῶν δι-
2 καίων πόνων· προτιμητέον δὲ τοὺς ἁγίους. | οὐ φονεύσεις,
τοῦτ' ἔστιν οὐ φθερεῖς τὸν ὅμοιόν σοι ἄνθρωπον, διαλύεις
γὰρ τὰ καλῶς γενόμενα· οὐχ ὡς παντὸς * φόνου φαύλου
τυγχάνοντος *, ἀλλὰ μόνου τοῦ ἀθῴου, τοῦ δὲ ἐνδίκου
* ἄρχουσι μόνοις * ἀφωρισμένου. οὐ μοιχεύσεις, διαιρεῖς
γὰρ τὴν μίαν σάρκα εἰς δύο· ἔσονται γάρ, φησίν, οἱ δύο εἰς
σάρκα μίαν· ἓν γάρ εἰσιν * ἀνὴρ καὶ * γυνὴ τῇ φύσει, τῇ
συμπνοίᾳ, τῇ ἑνώσει, τῇ διαθέσει, τῷ βίῳ, τῷ τρόπῳ, κε-
χωρισμένοι δέ εἰσι τῷ σχήματι καὶ τῷ ἀριθμῷ. οὐ * παι-
δοφθορήσεις· παρὰ φύσιν γὰρ τὸ κακὸν ἐκ Σοδόμων φυέν,
ἥτις πυρὸς θεηλάτου παρανάλωμα γέγονεν· ἐπικατάρατος
δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς Γένοιτο, γένοιτο. οὐ πορ-
νεύσεις· οὐκ ἔσται γάρ, φησί, πορνεύων ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ.
οὐ κλέψεις· Ἄχαρ γὰρ κλέψας ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐν Ἱεριχὼ λί-
θοις βληθεὶς τοῦ ζῆν ὑπεξῆλθε, καὶ Γιεζεῖ κλέψας καὶ ψευ-
σάμενος ἐκληρονόμησε τοῦ Νεεμὰν τὴν λέπραν, καὶ Ἰούδας
κλέπτων τὰ τῶν πενήτων τὸν κύριον τῆς δόξης παρέδω-

1 Psalm 112, 5 | 2 Matth 5, 45 | 5 Prov 3, 9 | 6 Exod 20, 13 | 10 Exod 20, 14 | 12 Gen 2, 24 | 16 Deut 27, 15 | 17 Deut 23, 18 | 19 Exod 20, 15

1 ἀποκλήσεις w, ἀποστραφῇς yz [ῇς z] | 1 τὴν χεῖρα > yz | 1 δίκαιος ... κιχρᾷ] καὶ πάλιν ὁ δᾶδ· ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος· καὶ χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτείρων καὶ κιχρῶν yz ex Psalm 37, 26 | 2 πᾶσιν z | 2 διδόναι yz | 3 ἀγαθοὺς καὶ πονηροὺς yz | 4 πᾶσι γὰρ w | 4 διδῶναι w | 5 φησιν x | 6 προτιμιτέον w | 7 σου w | 8 γινόμενα t | 8 δὲ του + yz | 8. 9 τυγχάνοντος φαύλου W | 9 ἀπηγόρευται + yz | 9 τοῦ δὲ wx, τοῦ δ' t, ὁ δὲ yz | 9 ἔνδικος yz | 10 καὶ + yz | 10 ἐστὶν + yz | 10 ἀφορισμένου x, ἀφωρισμένος yz | 11 τὴν > t | 11 γάρ alterum > yz 12 γάρ wxt, τοίνυν yz | 12 ὁ + yz | 12 ἡ + yz | 13 σμπνοία X | 13 διαθέση X | 14 εἰσι > Yz | 14 οὐδε x, δὲ super versum post οὐ + y man correct | 15 γὰρ xyzt, δὲ w | 15 σοδομιτῶν w | 16 ἥτις wxt, ὃ καὶ yz | 16 θεϊλάτου x | 17 αἱρεῖ w | 17 γένοιτο alterum > xt | 18 φησιν x | 19 γὰρ xyzt, δὲ w | 19 ἱεριχῶι w, ἱεριχῷ y, ἱεροιχῶ z | 20 ὑπεξῆλθεν x | 20 γιεζὴ wyz [ῆ y, η z], γιεζὶ x | 21 ἐκληρονόμησεν x | 21 λέπτραν w

κεν Ἰουδαίοις, καὶ μεταμεληθεὶς ἀπήγξατο καὶ ἐλάκησε μέ-
σος καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ Ἀνανίας
*καὶ * Σαπφείρα ἡ τούτου γυνή, κλέψαντες τὰ ἴδια καὶ*
πειράσαντες τὸ πνεῦμα κυρίου, παραχρῆμα ἀποφάσει Πέ-
τρου τοῦ συναποστόλου ἡμῶν ἐθανατώθησαν. | οὐ μαγεύ- 3
σεις, οὐ φαρμακεύσεις· φαρμακοὺς γάρ, φησίν, οὐ περι-
βιώσετε. οὐ φονεύσεις τέκνον σου ἐν φθορᾷ οὐδὲ τὸ γεν-
νηθὲν ἀποκτενεῖς· πᾶν γὰρ τὸ ἐξεικονισμένον, ψυχὴν λα-
βὸν παρὰ θεοῦ, φονευθὲν ἐκδικηθήσεται, ἀδίκως ἀναιρεθέν.
οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ πλησίον σου, οἷον τὴν γυναῖκα ἢ
τὸν παῖδα ἢ τὸν βοῦν ἢ τὸν ἀγρόν. οὐκ ἐπιορκήσεις· ἐρ-
ρήθη γὰρ μὴ ὀμόσαι ὅλως· εἰ δὲ μήγε, κἂν εὐορκήσῃς, ὅτι
*ἐπαινεθήσεται * πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν αὐτῷ. οὐ ψευδομαρτυ-*
*ρήσεις, ὅτι ὁ συκοφαντῶν * πένητα παροξύνει τὸν ποιή-*
σαντα αὐτόν. | οὐ κακολογήσεις· μὴ ἀγάπα γάρ, φησί, 4
κακολογεῖν, ἵνα μὴ ἐξαρθῇς. οὐδὲ μνησικακήσεις, ὁδοὶ γὰρ
μνησικάκων εἰς θάνατον. οὐκ ἔσῃ δίγνωμος οὐδὲ δίγλωσ-
σος· παγὶς γὰρ ἰσχυρὰ ἀνδρὶ τὰ ἴδια χείλη, καὶ Ἀνὴρ γλωσ-
σώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. οὐκ ἔσται ὁ λό-
γος σου κενός, περὶ παντὸς γὰρ λόγου ἀργοῦ δώσετε λό-
*γον. οὐ ψεύσῃ· ἀπολεῖς γὰρ * πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ*
ψεῦδος. οὐκ ἔσῃ πλεονέκτης οὐδὲ ἅρπαξ· οὐαὶ γάρ, φησίν,
ὁ πλεονεκτῶν τὸν πλησίον πλεονεξίαν κακήν. | οὐκ ἔσῃ ὑπο- 5
*κριτής, ἵνα μὴ τὸ μέρος σου μετ' αὐτῶν θῇς. * οὐκ ἔσῃ*
*κακοήθης οὐδὲ ὑπερήφανος· * ὑπερηφάνοις γὰρ ὁ θεὸς ἀν-*

1 Act 1, 18 | 6 Exod 22, 18 | 8 Exod 21, 22 | 10 Exod 20, 17 | 11 Matth 5, 33. 34 | 13 Psalm 63, 12 | 13 Exod 20, 16 | 14 Prov 14, 31 | 15 Prov 20, 13 | 16 Prov 12, 28 | 18 Prov 6, 2 | 18 Psalm 140, 12 | 20 Matth 12, 36 | 21 Psalm 5, 7 | 22 Habac 2, 9 | 24 Matth 24, 51 | 25 Prov 3, 34

1 *καὶ* prius wxt, *εἶτα* yz | 1 *ἀπήξατο* W | 1 *ἐλάκησεν* x | 3 *καὶ* + x | 3 *σαπφήρα* X | 3 *γυνὴ* xyzt, *γαμετὴ* w | 5 *ὑμῶν* y?? | 5 *τοῦ .... ἐθανατώθησαν* > z | 6 *φαρμακὸς* w | 6 *φησίν* .... 7 *σου* > z | 6. 7 *περιβιώσεται* y | 8 *ἀποκτενεῖν* w | 8. 9 *λαβὼν* wxy | 9 *φονευθὲν* > w | 10 *οἷον* > w | 11. 12 *ἐρρέθη* yzt [*ῥῥ* yt] | 12 *ὀμῶσαι* t | 12 *εὐορκήσεις* wyz | 12 *ὅτι* > yz | 13 *γάρ φησι* + yz | 14 *ὅτι* > Yz | 14 *γὰρ* + z | 15 *φησιν* x | 16 *καταλαλεῖν* x | 16 *ἐξαρθεὶς* w | 16 *οὐ* yz | 18 *ἀνδρὶ* > w | 20 *δόσετε* w | 21 *φησι* + yzt | 23 *πλεονεοξίαν* w | 24 *ἵνα ... θῇς* > Yz | 24 *οὐαὶ γὰρ ὑμῖν, φησί, τοῖς ὑποκριταῖς* + yz [*ὑμῖν* > z] | 25 *ὑπερίφανος* w | 25 *κύριος* + yz | 25 *ὑπεριφάνοις* w | 25 *ὁ θεὸς* xt, *κύριος* w, > yz

τιτάσσεται. οὐ λήψῃ πρόσωπον δυνάστου ἐν κρίσει, τοῦ
γὰρ κυρίου ἡ κρίσις. οὐ μισήσεις πάντα ἄνθρωπον. ἐλε-
γμῷ ἐλέγξεις * τὸν ἀδελφόν σου καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν
ἁμαρτίαν, καὶ * Ἔλεγχε σοφὸν καὶ ἀγαπήσει σε. φεῦγε
ἀπὸ παντὸς * κακοῦ καὶ ἀπὸ παντὸς ὁμοίου αὐτῷ· ἄπεχε
γάρ, φησίν, ἀπὸ ἀδίκου, καὶ τρόμος οὐκ ἐγγιεῖ σοι. μὴ
γίνου ὀργίλος μηδὲ βάσκανος μηδὲ ζηλωτὴς μηδὲ μανι-
κὸς μηδὲ θρασύς, μὴ πάθῃς τὰ τοῦ Κάιν καὶ τὰ τοῦ
Σαοὺλ καὶ τὰ τοῦ Ἰωάβ· ὅτι ὁ μὲν * ἀπέκτεινε τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτοῦ τὸν Ἄβελ διὰ τὸ πρόκριτον αὐτὸν εὑρεθῆναι
παρὰ θεῷ καὶ διὰ τὸ προσδεχθῆναι τὴν θυσίαν αὐτοῦ, ὃς
δὲ τὸν ὅσιον Δαβὶδ ἐδίωκε νικήσαντα * Γολιὰθ τὸν Φυλι-
στιαῖον, καὶ ζηλώσας ἐπὶ τῇ τῶν χορευτριῶν εὐφημίᾳ, ὃς δὲ
τοὺς δύο στρατηλάτας ἀνεῖλε, τὸν Ἀβενὴρ τὸν τοῦ Ἰσραὴλ
6 καὶ τὸν Ἀμεσσὰ τὸν τοῦ Ἰούδα. | μὴ γίνου οἰωνοσκόπος, ὅτι
ὁδηγεῖ πρὸς εἰδωλολατρείαν· οἰώνισμα δέ, φησὶν ὁ Σα-
μουήλ, ἁμαρτία ἐστίν, καὶ Οὐκ ἔσται οἰωνισμὸς ἐν Ἰακώβ,
οὐδὲ μαντεία ἐν Ἰσραήλ· οὐκ ἔσῃ ἐπᾴδων οὐδὲ περικαθαίρων
τὸν υἱόν σου, οὐ κληδονιεῖς οὐδὲ οἰωνισθήσῃ οὐδὲ ὀρ-
νεοσκοπήσεις οὐδὲ μαθήσῃ μάθημα πονηρόν· ταῦτα γὰρ
πάντα καὶ ὁ νόμος ἀπεῖπεν. μὴ γίνου ἐπιθυμητὴς κα-
κῶν, ὁδηγηθήσῃ γὰρ εἰς ἀμετρίαν ἁμαρτημάτων. οὐκ ἔσῃ
αἰσχρολόγος οὐδὲ ῥιψόφθαλμος οὐδὲ μέθυσος· ἐκ γὰρ τού-
των πορνεῖαι καὶ μοιχεῖαι γίνονται. μὴ γίνου φιλάργυ-

1 Deut 1, 17 | 2 Lev 19, 17 | 4 Prov 9, 8 | 5 Isaj 54, 14 | 16 Reg α 15, 23 | 17 Num 23, 23 | 18 Deut 18, 10. 11

1 δυνάστου > yzt | 1. 2 τοῦ γὰρ wx, ὅτι τοῦ yzt | 3 ἐλέγξῃς y | 3 φησὶ + yz | 4 πάλιν + yz | 5 φησι + yz [ὶ z] | 6 γάρ φησίν > yz, γρφ ἀπέχετε γάρ φησῃ margo y | 8 μὴ wxt, μήτε yz | 8 τὰ prius > x, alterum > w | 9 ἰὰβ z | 9 ὅτι > yz | 9 ὁ wxyz, ὃς t | 9 γὰρ + yz | 9 ἀπέκτεινεν x | 10 τὸν > z | 10 πρόκρειττον x | 11 προσδεχθῆναι wxyz, προκριθῆναι t | 11 ὃς wxt, ὁ yz | 12 ἐδίωκεν x | 12 τὸν + yzt | 12 Γολιὰδ t | 12. 13 φιλιστιαῖον t | 13 καὶ > yzt | 13 ὃς wxt, ὁ yz | 14 στρατάρχας yzt | 14 ἀνεῖλεν x | 14 ἀβεννὴρ yzt [Α t] | 15 τὸν prius > yzt | 15 ἀναμεσσὰ z | 16 εἰδωλολατρίαν z | 17 ἐστὶ yzt [ι z] | 18 μαντείαν z | 18 ἐπάιδων Y?z | 18 οὐδὲ alterum wx, ἢ yzt | 19 κλειδονιεῖς z | 19. 20 ὀρνεωσκοπήσεις y, ὀρνεοσκοπήσῃς t | 20 μαθήματα πονηρά yzt [ὰ t] | 21 ἅπαντα yzt | 21 ἀπεῖπε t | 22 ἁμαρτημάτων ἀμετρίαν w | 22 ἔσθαι Z, ἔσθη z | 23 μέθυσσος t

ρος, ἵνα μὴ ἀντὶ θεοῦ δουλεύσῃς τῷ μαμωνᾷ. μὴ γίνου
κενόδοξος, μηδὲ μετέωρος, μηδὲ ὑψηλόφρων, ἐκ γὰρ τού-
των ἁπάντων ἀλαζονίαι γεννῶνται· μνήσθητι τοῦ εἰπόντος
Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ
ὀφθαλμοί μου οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις οὐδὲ ἐν θαυ-
μασίοις ὑπὲρ ἐμέ, εἰ μὴ ἐταπεινοφρόνουν. | μὴ γίνου γόγ- 7
γυσος, μνησθεὶς τῆς τιμωρίας ἧς ὑπέστησαν οἱ γογγύσαν-
τες κατὰ Μωσέως. μὴ ἔσο αὐθάδης μηδὲ πονηρόφρων,
μηδὲ σκληροκάρδιος μηδὲ θυμώδης μηδὲ μικρόψυχος· ταῦτα
*γὰρ πάντα ὁδηγεῖ πρὸς βλασφημίαν. ἴσθι δὲ πρᾶος ὡς * Μωϋ-*
σῆς καὶ Δαβίδ, ἐπεὶ οἱ πραεῖς κληρονομήσουσι τὴν γῆν. | γίνου 8
μακρόθυμος· ὁ γὰρ τοιοῦτος πολὺς ἐν φρονήσει, ἐπείπερ
ὁ ὀλιγόψυχος ἰσχυρὸς ἄφρων. γίνου ἐλεήμων· μακάριοι γὰρ
** οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ἔσο ἄκακος, ἥσυ-*
χος, ἀγαθός, τρέμων τοὺς λόγους τοῦ θεοῦ. οὐχ ὑψώ-
σεις σεαυτὸν ὡς ὁ Φαρισαῖος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν τα-
πεινωθήσεται, καὶ τὸ ὑψηλὸν ἐν ἀνθρώποις βδέλυγμα παρὰ
** θεῷ. οὐ δώσεις τῇ ψυχῇ σου θράσος, ὅτι ἀνὴρ θρα-*
σὺς ἐμπεσεῖται εἰς κακά. οὐ συμπορεύσῃ μετὰ ἀφρόνων,
*ἀλλὰ μετὰ σοφῶν καὶ δικαίων· * τὰ συμβαίνοντά σοι πάθη*
εὐμενῶς δέχου καὶ τὰς περιστάσεις ἀλύπως, εἰδὼς ὅτι μισθός
σοι παρὰ θεοῦ δοθήσεται ὡς τῷ Ἰὼβ καὶ τῷ Λαζάρῳ. | τὸν 9
λαλοῦντά σοι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ δοξάσεις, μνησθήσῃ δὲ αὐ-
τοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός, τιμήσεις δὲ αὐτὸν οὐχ ὡς γενέσεως

4 Psalm 131, 1. 2 | 11 Matth 5, 5 | 12 Prov 14, 29 | 13 Matth 5, 7 | 15 Isaj 66, 2 | 16 Luc 18, 14 | 17 Luc 16, 15 | 18 Prov 13, 17 | 24 Hebr 13, 7

1 *δουλεύσεις* Wx | 3 *ἁπάντων* > Yz | 3 *ἀλλαζονείαι* w, *ἀλαζονεῖαι* yz | 3 *γενόνται* w, *γίνωνται* t | 4 *οὐδὲ* ... 5 *μου* > z | 6 *εἰ μὴ ἐταπεινοφρόνουν* > Yz | 6. 7 *γογγυστής* y, *κογγϋστὴς* z | 7 *μνησθὴς* w | 7. 8 *γογγύσαντες κατὰ* wx, *καταγογγύσαντες* yzt | 8 *μωυσέως* w | 9 *μηδὲ* secundum xt, *μὴ* wyz | 9 *μηδὲ* tertium wxt, *μὴ* yz | 9. 10 *πάντα γὰρ ταῦτα* t | 10 *ὁ* + x | 10. 11 *μωσῆς* xyz | 11 *τὴν* > t | 12 *ἐπείπερ* wxyt, *ὥσπερ* Yz | 13 *ὁ* > Yzt | 13 *γὰρ* > w | 14 *φη̄* + y, *φησὶν* + z | 14 *αὐτοὶ* > w | 16. 17 *ταπεινοθήσεται* w | 17 *βδέλλυγμα* w | 18 *τῷ* + yz, *τῶ* + t | 18. 19 *θρασὺς ἀνὴρ* t | 19 *συμπορεύσει* w | 20 *καὶ δικαίων* > Y | 20 *ὁ συμπορευόμενος γὰρ σοφοῖς σοφὸς ἔσται, ὁ δὲ συμπορευόμενος ἄφροσι γνωσθήσεται* + yzt ex Prov 13, 20 sed margo y (qui lunulis inclusit) *ταῦτα ἐν τοῖς ἄλλοις οὐ κεῖται* | 22 *παρὰ θεοῦ σοι* yzt | 23 *μνηθήσῃ* W | 24 *τε* yz

αἴτιον, ἀλλ' ὡς τοῦ εὖ εἶναί σοι πρόξενον γινόμενον· ὅπου γὰρ
ἡ περὶ θεοῦ διδασκαλία, ἐκεῖ ὁ θεὸς πάρεστιν. ἐκζητήσεις
καθ' ἡμέραν τὸ πρόσωπον τῶν ἁγίων, ἵν' ἐπαναπαύῃ τοῖς λό-
10 *γοις αὐτῶν. | οὐ ποιήσεις σχίσματα πρὸς τοὺς ἁγίους, μνη-*
σθεὶς τῶν Κορειτῶν. εἰρηνεύσεις μαχομένους ὡς Μωσῆς,
καταλλάσσων εἰς φιλίαν. κρινεῖς δικαίως· τοῦ γὰρ κυ-
ρίου ἡ κρίσις. οὐ λήψῃ πρόσωπον ἐλέγξαι ἐπὶ παραπτώ-
ματι, ὡς Ἡλίας καὶ Μιχαίας τὸν Ἀχαάβ, καὶ Ἀβδεμελὲκ ὁ
Αἰθίοψ τὸν Σεδεκίαν, καὶ Νάθαν τὸν Δαβίδ, καὶ Ἰωάννης
11 *τὸν Ἡρώδην. | μὴ γίνου δίψυχος ἐν προσευχῇ σου, εἰ*
*ἔσται ἢ οὔ· λέγει γὰρ ὁ κύριος ἐμοὶ * Πέτρῳ ἐπὶ τῆς θαλάσ-*
*σης * Ὀλιγόψυχε, εἰς τί ἐδίστασας; μὴ γίνου πρὸς μὲν τὸ*
λαβεῖν ἐκτείνων τὴν χεῖρα, πρὸς δὲ τὸ δοῦναι συστέλλων·
12 | *ἐὰν ἔχῃς, διὰ τῶν χειρῶν σου δός, ἵνα ἐργάσῃ εἰς λύ-*
τρωσιν ἁμαρτιῶν σου· ἐλεημοσύναις γὰρ καὶ πίστεσιν ἀπο-
καθαίρονται ἁμαρτίαι. οὐ διστάσεις δοῦναι πτωχῷ, οὐδὲ
διδοὺς γογγύσεις· γνώσῃ γὰρ τίς ἐστιν ὁ τοῦ μισθοῦ ἀντα-
*ποδότης· * ὁ ἐλεῶν γάρ, φησί, πτωχὸν κυρίῳ δανείζει, κατὰ*
δὲ τὸ δόμα αὐτοῦ, οὕτως ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ. οὐκ
ἀποστραφήσῃ ἐνδεούμενον· ὃς φράσσει γάρ, φησί, τὰ ὦτα
*αὐτοῦ μὴ ἀκοῦσαι * ἐνδεουμένου, καὶ αὐτὸς ἐπικαλέσεται*
καὶ οὐκ ἔσται ὁ εἰσακούων αὐτοῦ. κοινωνήσεις εἰς πάντα
τῷ ἀδελφῷ σου καὶ οὐκ ἐρεῖς ἴδια εἶναι, κοινὴ γὰρ ἡ με-
τάληψις παρὰ θεοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις παρεσκευάσθη. οὐκ
ἀρεῖς τὴν χεῖρά σου ἀπὸ τοῦ υἱοῦ σου ἢ ἀπὸ τῆς θυγατρός
σου, ἀλλ' ἀπὸ νεότητος αὐτῶν διδάξεις αὐτοὺς τὸν φόβον

6 Deut 1, 17 | 10 Iacob 1, 6. 7 | 12 Matth 14, 31 | 12 Sirach 4, 31 | 15 Prov 16, 6 | 18 Prov 19, 17 | 20 Prov 21, 13

1 ἀλλ' ὡς xyzt, ἀλλὰ w | 1 γενόμενον w | 2 ἡ περὶ > Yz | 3 ἵνα w | 5 κοριτῶν xyz | 5 μωυσῆς w | 6 καλάσσων W, καταλάσσων w, συναλλάσσων yzt | 8 Ἀβδεμέλεχ t, ἀβιμέλεχ y, ἀβιμέλχ z | 10 εἰ wt, ἢ x, > yz | 11 λέγει wxt, εἶπεν yz | 11 τῷ + yz | 12 διστάσαντι + yz | 12 ὀλιγόπιστε yzt | 14 ἔχεις t | 14 εἰς > yz | 17 τοῦ > Y | 17. 18 ἀνταποδόσης z | 18 καὶ + yz | 18 γὰρ > yz | 18 φησιν x, > yz | 18 κυρίῳ] θεῷ yz | 19 δῶμα w | 19 οὕτως > yz | 20 ἐνδεόμενον yzt | 20 φησιν x | 21 εἰσακοῦσαι yzt | 21 τοῦ + yzt | 21 δεομένου yzt | 22 ἔστε z | 22 ὁ > t | 25 ἀρκεῖς Y?, ἀρῇς z | 25 σὴν χεῖρα σου t | 26 ἀλλὰ yzt | 26 αὐτῶν > t | 26 αὐτοὺς yzt, αὐτὰ w, αὐτοῖς x

τοῦ θεοῦ. παίδευε γάρ, φησί, τὸν υἱόν σου, οὕτω γὰρ ἔσται
σοι εὔελπις. | οὐκ ἐπιτάξεις δούλῳ σου ἢ παιδίσκῃ τοῖς ἐπὶ 13
τὸν αὐτὸν θεὸν πεποιθόσιν ἐν πικρίᾳ ψυχῆς, μή ποτε στε-
νάξωσιν ἐπὶ σοὶ καὶ ἔσται σοι ὀργὴ παρὰ θεοῦ· καὶ ὑμεῖς,
οἱ δοῦλοι, ὑποτάγητε τοῖς κυρίοις ὑμῶν ὡς τύπῳ θεοῦ ἐν
αἰσχύνῃ καὶ φόβῳ, ὡς * κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις. | μι- 14
σήσεις πᾶσαν ὑπόκρισιν, καὶ πᾶν ὃ ἂν ᾖ κυρίῳ ἀρεστόν,
ποιήσεις· οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἐντολὰς κυρίου, φυλάξεις δὲ
ἃ παρέλαβες παρ' αὐτοῦ, μήτε προστιθεὶς ἐπ' αὐτοῖς μήτε
ἀφαιρῶν ἀπ' αὐτῶν· οὐ προσθήσεις γὰρ τοῖς λόγοις αὐτοῦ,
ἵνα μὴ ἐλέγξῃ σε καὶ ψευδὴς γένῃ. ἐξομολογήσῃ κυρίῳ
τῷ θεῷ σου τὰ ἁμαρτήματά σου καὶ οὐκέτι προσθήσεις
ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα εὖ σοι γένηται παρὰ κυρίῳ τῷ θεῷ σου,
ὃς οὐ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν με-
τάνοιαν. | τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου θεραπεύσεις ὡς 15
αἰτίους σοι γενέσεως, ἵνα γένῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς
ἧς κύριος ὁ θεός σου δίδωσί σοι. τοὺς ἀδελφούς σου καὶ
τοὺς συγγενεῖς σου μὴ ὑπερίδῃς· τοὺς γὰρ οἰκείους * τοῦ
σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει. | τὸν βασιλέα φοβηθήσῃ, εἰ- 16
δὼς ὅτι τοῦ κυρίου ἐστὶν ἡ χειροτονία· τοὺς ἄρχοντας αὐ-
τοῦ τιμήσεις ὡς λειτουργοὺς θεοῦ, ἔκδικοι γάρ εἰσιν πάσης
ἀδικίας· οἷς ἀποτίσατε τέλος, φόρον καὶ πᾶσαν εἰσφορὰν
εὐγνωμόνως. | οὐ προσελεύσῃ ἐπὶ προσευχήν σου ἐν ἡμέ- 17
ρᾳ πονηρίας σου, πρὶν ἂν λύσῃς τὴν πικρίαν σου. αὕτη
ἐστὶν ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς, ἧς γένοιτο ἐντὸς ὑμᾶς εὑρεθῆναι διὰ
Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. | ἡ δὲ ὁδὸς τοῦ θανάτου 18
ἐστὶν ἐν πράξεσι πονηραῖς θεωρουμένη· ἐν αὐτῇ γὰρ ἄγνοια

1 Prov 19, 18 | 6 Col 3, 23 | 9 Apoc 22, 18. 19 | 10 Prov 30, 6
14 Ezech 33, 11 + Petr β 3, 6 | 15 Exod 20, 12 | 18 Isaj 58, 7
| 21 Rom 13, 4

1 γάρ prius > yz | 1 φησιν x | 2 σοι > yz | 3 πεποιθῶσιν wx | 5 τύ-
ποις t | 6 αἰσχύνῃ] προσοχῇ t | 6 τῷ + yz, τῶ + t | 7 ἐὰν t | 7 ἀρε-
στὸν κυρίω yzt [ῳ y] | 8 ἐγκαταλείπεις x | 9 προστίθεις w | 9 ἐμαυτοῖς
X | 12 οὐκ ἔστι z | 13 κυρίου τοῦ θεοῦ yz | 15 σου alterum > yzt |
16 αἰτίοις σου x | 16 γενέως z | 17 ἧς w in rasura quinque literarum
capaci | 17 δίδωσίν x | 17 τοὺς ... 18 σου > w | 18 γὰρ > yz
18 φησὶ + y, $\overline{\varphi\eta}$ ους + z | 19 ὑπερόφη x | 19 φοβηθήσει w
21 εἰσι yzt | 22 ἀποτίσετε w, ἀπόδοτε yz | 23 προσευχῆι w | 27 πρά-
ξεσιν xt

τοῦ θεοῦ καὶ πολλῶν θεῶν ἐπεισαγωγή, δι' ὧν φόνοι,
μοιχεῖαι, πορνεῖαι, ἐπιορκίαι, ἐπιθυμίαι παράνομοι, κλοπαί,
εἰδωλολατρεῖαι, μαγίαι, φαρμακεῖαι, ἁρπαγαί, ψευδομαρτυ-
ρίαι, ὑποκρίσεις, διπλοκαρδίαι, δόλος, ὑπερηφανία, κακία,
αὐθάδεια, πλεονεξία, αἰσχρολογία, ζηλοτυπία, θρασύτης,
ὑψηλοφροσύνη, ἀλαζονεία, ἀφοβία, διωγμὸς ἀγαθῶν, ἀλη-
θείας ἔχθρα, ψεύδους ἀγάπη, ἄγνοια δικαιοσύνης. οἱ γὰρ
τούτων ποιηταὶ οὐ κολλῶνται * ἀγαθῷ, οὐδὲ κρίσει δικαίᾳ·
ἀγρυπνοῦσιν * οὐκ εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' εἰς τὸ πονηρόν· ὧν
μακρὰν πραότης καὶ ὑπομονή· μάταια ἀγαπῶντες, διώκον-
τες ἀνταπόδομα, οὐκ ἐλεοῦντες πτωχόν, οὐ πονοῦντες ἐπὶ
καταπονουμένῳ, οὐ γινώσκοντες τὸν ποιήσαντα αὐτούς, φο-
νεῖς τέκνων, φθορεῖς πλάσματος θεοῦ, ἀποστρεφόμενοι ἐνδεό-
μενον, * πλουσίων παράκλητοι, πενήτων ὑπερόπται, πανθα-
19 μάρτητοι. ῥυσθείητε, τέκνα, ἀπὸ τούτων πάντων. | ὅρα μή τις
σε πλανήσῃ ἀπὸ τῆς εὐσεβείας· οὐκ ἐκκλινεῖς γάρ, φησίν, ἀπ'
αὐτῆς δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ἵνα συνῇς ἐν πᾶσιν οἷς ἐὰν πράσ-
σῃς· σὺ γάρ, ἐὰν * ἐκτραπῇς * τῆς εὐθείας ὁδοῦ, δυσ-
20 σεβήσεις. | περὶ δὲ βρωμάτων λέγει σοι ὁ κύριος Τὰ ἀγαθὰ
τῆς γῆς φάγεσθε, καὶ Πᾶν κρέα ἔδεσθε ὡς λάχανα χλόης,
τὸ δὲ αἷμα ἐκχεεῖς· οὐ γὰρ τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα
κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα, λέγω δὴ βλα-
σφημίαι, καταλαλιαὶ καὶ εἴ τι τοιοῦτον. σὺ δὲ φάγῃ τὸν
μυελὸν τῆς γῆς μετὰ * δικαιοσύνης· ὅτι εἴ τι καλόν, αὐτοῦ,

15 Matth 24, 4 | 16 Iosue 1, 7 | 19 Isaj 1, 19 | 20 Genes 9, 3 | 21 Deut 15, 23 | 21 Matth 15, 11 | 23 Gen 45, 18 | 24 Zach 9, 17

1 τοῦ > yzt | 1 θεῶν wyz, θεὸν x, κακῶν καὶ θολῶν καὶ ταραχῶν t | 3 εἰδωλολατεῖαι W, εἰδωλολατρίαι z | 3 μαγεῖαι xyz | 4 διπλῆ καρδία yz | 6 αλαζονία wXt, ἀλλαζονία x | 7 ἄγνοι W | 7 γὰρ > Yz | 8 ποιηταὶ] ἐν ἄλλῳ ἀντιποιηταὶ margo t | 8 τῷι + w | 8 οὐδὲ ... δικαίᾳ > w | 9 δὲ + w super versum pr m | 10. 11 διώκοντες ἀγαπῶντες w | 11 ἀνταπόδωμα z | 14 καταπονοῦντες θλιβόμενον + yzt | 14 παράκλητοι wxt, πάρεδροι yz, γρφ καὶ παράκλητοι margo y | 14 πενίτων w | 14. 15 πανταμάρτητοι wxt | 15 πάντων τούτων w | 15 ἁπάντων yzt | 16 πλανήσει w | 16 ἀσεβείας z | 16 ἐκλινεῖς x, ἐκκλίνης t | 17 ἀριστερᾶ wx, εὐώνυμα yzt | 17 συνϊῆς w | 17. 18 πράττῃς w | 18 σὺ γὰρ ἀν W, σὺ γὰρ ἐὰν w, οὐ γὰρ ἂν x, οὐ γὰρ ἐὰν yz, οὐ γὰρ ἐὰν t | 18 μὴ + t | 18 ἔξω + yzt | 20 κρέας yzt | 23 φάγῃς w | 24 τῆς γῆς μετὰ > Y, γῆς μετὰ > z | 24 τῆς + y

καὶ εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ· σῖτος νεανίσκοις καὶ οἶνος εὐωδιά-
ζων παρθένοις· τίς γὰρ φάγεται ἢ τίς πίεται πάρεξ αὐτοῦ; *
| ἀπὸ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων φεύγετε, ἐπὶ τιμῇ γὰρ δαιμόνων 21
θύουσιν αὐτά, ἐφ' ὕβρει δηλαδὴ τοῦ μόνου θεοῦ· ὅπως
μὴ γένησθε κοινωνοὶ δαιμόνων. | περὶ δὲ * βαπτίσματος, 22
ὦ ἐπίσκοπε ἢ πρεσβύτερε, ἤδη μὲν καὶ πρότερον διε-
ταξάμεθα, καὶ νῦν δέ φαμεν ὅτι οὕτως βαπτίσεις, ὡς ὁ
κύριος διετάξατο ἡμῖν λέγων Πορευθέντες μαθητεύσατε
πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πα-
τρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες
αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· τοῦ ἀποστεί-
λαντος πατρός, τοῦ ἐλθόντος χριστοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος
παρακλήτου. χρίσεις δὲ πρῶτον ἐλαίῳ ἁγίῳ, ἔπειτα βαπτί-
σεις ὕδατι καὶ τὸ τελευταῖον σφραγίσεις μύρῳ· ἵνα τὸ μὲν
χρίσμα μετοχὴ ᾖ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὸ δὲ ὕδωρ σύμβο-
λον τοῦ θανάτου, τὸ δὲ μύρον σφραγὶς τῶν συνθηκῶν. εἰ
δὲ μήτε ἔλαιον ᾖ μήτε μύρον, ἀρκεῖ τὸ ὕδωρ καὶ πρὸς χρίσιν
καὶ πρὸς σφραγῖδα καὶ πρὸς ὁμολογίαν τοῦ ἀποθανόντος
ἤτοι συναποθνήσκοντος. πρὸ δὲ τοῦ βαπτίσματος νηστευ-
σάτω ὁ βαπτιζόμενος· καὶ γὰρ ὁ κύριος ὑπὸ Ἰωάννου πρῶ-
τον βαπτισθεὶς καὶ εἰς τὴν ἔρημον αὐλισθείς, μετέπειτα ἐνή-
στευσε, τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας.
ἐβαπτίσθη δὲ καὶ ἐνήστευσεν, οὐκ αὐτὸς ἀπορυπώσεως ἢ
νηστείας χρείαν ἔχων ἢ καθάρσεως ὁ τῇ φύσει καθαρὸς καὶ
ἅγιος, ἀλλ' ἵνα καὶ Ἰωάννῃ ἀλήθειαν προσμαρτυρήσῃ καὶ
ἡμῖν ὑπογραμμὸν παράσχηται. οὐκοῦν ὁ ¹μὲν κύριος οὐκ

2 Eccl 2, 25 | 8 Matth 28, 19. 20 | 21 Matth 4, 1. 2 | 26 Petr α 2, 21

2 παραινεῖ δέ σοι καὶ ὁ σοφὸς Ἔσδρας λέγων Πορεύεσθε καὶ φάγετε λιπάσματα καὶ πίετε γλυκάσματα καὶ μὴ λυπεῖσθε ex Nehem 8, 10 + yzt: lunulis inclusit y: οὐδὲ ταῦτα ἐν τοῖς ἄλλοις κεῖται margo y | 4 θύουσι ταῦτα yzt | 5 δαιμονίων x | 5 τοῦ + w | 7 δέ > w 7 οὕτω yzt | 8 λέγον w | 12 πατρός] πνεύματος t | 13 χρήσεις w | 13 ἔπιτα w | 14 τὸ prius > yzt | 17 ᾖ > w | 17 μύρῳν X | 17 τὸ > t | 17 χρῆσιν w | 20. 21 πρῶτον βαπτισθεὶς ὑπὸ ἰωάννου yzt [I t] | 21 βαπτισθεὶς W? βαπτισθὴς w | 21 αὐλησθεὶς y | 21. 22 ἐνήστευσεν x | 23 ἀπορρυπώσεως w, ἀποῤῥύψεως yz [ρρ z] | 24 νηστείας xyzt, ἁγιασμοῦ w | 25 ἰωάννην w | 25 ἀληθείαν W, ἀληθεύσαντα w corr rec | 25 προσμαρτυρήσει x

εἰς ἑαυτοῦ πάθος ἐβαπτίσατο ἢ θάνατον ἢ ἀνάστασιν (οὐ-
δέπω γὰρ οὐδὲν τούτων ἐγεγόνει), ἀλλ' εἰς διάταξιν ἑτέραν·
διὸ καὶ ἀπ' ἐξουσίας μετὰ τὸ βάπτισμα νηστεύει ὡς κύριος
Ἰωάννου· ὁ δὲ εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον μυούμενος πρότερον
ὀφείλει νηστεῦσαι καὶ τότε βαπτισθῆναι (οὐ γὰρ δίκαιον
τὸν συνταφέντα καὶ συναναστάντα παρ' αὐτὴν τὴν ἀνάστα-
σιν κατηφεῖν), οὐ γὰρ κύριος ὁ ἄνθρωπος τῆς διατάξεως
τῆς τοῦ σωτῆρος· ἐπείπερ ὁ μὲν δεσπότης, ὁ δὲ ὑπήκοος.
23| αἱ δὲ νηστεῖαι ὑμῶν μὴ ἔστωσαν μετὰ τῶν ὑποκριτῶν,
νηστεύουσι γὰρ * δευτέρᾳ σαββάτων καὶ πέμπτην. ὑμεῖς δὲ
ἢ τὰς πέντε νηστεύσατε ἡμέρας, ἢ τετράδα καὶ παρασκευήν·
ὅτι τῇ μὲν τετράδι ἡ κρίσις ἐξῆλθεν ἡ κατὰ τοῦ κυρίου,
Ἰούδα χρήμασιν ἐπαγγειλαμένου τὴν προδοσίαν· τῇ δὲ
παρασκευῇ, ὅτι ἔπαθεν ὁ κύριος ἐν αὐτῇ πάθος τὸ διὰ
σταυροῦ ὑπὸ Ποντίου Πιλάτου. τὸ σάββατον μέντοι καὶ
τὴν κυριακὴν ἑορτάζετε, ὅτι τὸ μὲν δημιουργίας ἐστὶν ὑπό-
μνημα, τὸ δὲ ἀναστάσεως. ἓν δὲ μόνον σάββατον ὑμῖν *
φυλακτέον ἐν ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ, τὸ τῆς τοῦ κυρίου τα-
φῆς, ὅπερ νηστεύειν προσῆκεν, ἀλλ' οὐχ ἑορτάζειν· ἐν ὅσῳ
γὰρ ὁ δημιουργὸς ὑπὸ γῆν τυγχάνει, ἰσχυρότερον τὸ περὶ
αὐτοῦ πένθος τῆς κατὰ τὴν δημιουργίαν χαρᾶς, ὅτι ὁ
δημιουργὸς τῶν ἑαυτοῦ δημιουργημάτων φύσει τε καὶ ἀξίᾳ
24 τιμιώτερος. | ὅταν δὲ προσεύχησθε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ
ὑποκριταί, ἀλλ' ὡς ὁ κύριος ἡμῖν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διετά-
ξατο, οὕτως προσεύχεσθε Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω
τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον
ἡμῶν * τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ

4 Rom 6, 3 | 25 Matth 6, 9—13

3 νηστεύσει z | 5 τότε xyzt, οὕτω w | 5 βαπτίσασθαι yzt | 10 τετράδα + Y | 10 νηστεύουσιν x | 10 σαββάτω z | 10 πέμπτη yzt | 11 νη + y | 12 τετράδηι w | 12 κρίσις ἐξῆλθεν wxt, μελέτη γέγονεν yz | 13. 14 τὴν δὲ παρασκευὴν t | 14 πάθος post σταυροῦ 15 y et a correctore z | 15 σάβατον Y | 17 τὸ wxyz, ἡ t | 17 ἡμῖν σάββατον yz | 15 μέντοι .... 17 σάββατον repetitum + z | 18 φυλακτέων X | 18 τὸ xzt, τῶι w, > y | 21 δημηουργίαν t | 23 τιμιότερος x | 23 προσεύχεσθε z | 23 ὥσπερ wx, ὡς yzt | 23. 24 οἱποκριταί ita contractum z | 25 οὕτω yzt | 25 προσεύχεσθαι y | 26 ἐλθέτῳ et γενηθήτῳ y | 27 τὸν ἄρτον ... p 208, 4 ἀμήν > w, substituens καὶ τὰ ἑξῆς | 28 μῶν + t

σερχέσθω· εἰ δέ τις οὐκ ἔστι, γινέσθω διὰ μετανοίας. ἐπι-
τρέπετε δὲ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις ὑμῶν εὐχαριστεῖν. | περὶ 27
δὲ τοῦ μύρου οὕτως εὐχαριστήσατε Εὐχαριστοῦμέν σοι,
θεὲ δημιουργὲ τῶν ὅλων, καὶ ὑπὲρ τῆς εὐωδίας τοῦ μύρου,
καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀθανάτου αἰῶνος οὗ ἐγνώρισας ἡμῖν διὰ Ἰη-
σοῦ τοῦ παιδός σου· ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις
εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. ὃς ἐὰν * ἐλθὼν οὕτως εὐχαριστῇ,
προσδέξασθε αὐτὸν ὡς χριστοῦ μαθητήν· ἐὰν δὲ ἄλλην
διδαχὴν κηρύσσῃ παρ' ἣν ὑμῖν παρέδωκεν ὁ χριστὸς δι'
ἡμῶν, τῷ τοιούτῳ μὴ συγχωρεῖτε εὐχαριστεῖν· ὑβρίζει γὰρ
ὁ τοιοῦτος τὸν θεὸν ἤπερ δοξάζει. | πᾶς δὲ ὁ ἐρχόμενος 28
πρὸς ὑμᾶς, δοκιμασθείς, οὕτως δεχέσθω· σύνεσιν γὰρ ἔχετε,
καὶ δύνασθε διαγνῶναι δεξιὰν ἢ ἀριστερὰν καὶ διακρῖναι ψευ-
δοδιδασκάλους διδασκάλων. ἐλθόντι μέντοι τῷ διδασκάλῳ
ἐκ ψυχῆς ἐπιχορηγήσατε τὰ δέοντα· τῷ δὲ ψευδοδιδασκάλῳ
δώσετε μὲν τὰ δέοντα πρὸς τὴν χρείαν, οὐ παραδέξεσθε δὲ
αὐτοῦ τὴν πλάνην οὔτε μὴν συμπροσεύξησθε αὐτῷ, ἵνα μὴ
συμμιανθῆτε αὐτῷ. πᾶς προφήτης ἀληθινὸς ἢ διδάσκαλος
ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς ἄξιός ἐστι τῆς τροφῆς ὡς ἐργάτης λό-
γου δικαιοσύνης. | πᾶσαν ἀπαρχὴν γεννημάτων ληνοῦ, ἅλω- 29
νος βοῶν τε καὶ προβάτων δώσεις τοῖς ἱερεῦσιν, ἵνα εὐλογη-
θῶσιν αἱ ἀποθῆκαι τῶν ταμιείων σου καὶ τὰ ἐκφόρια τῆς γῆς
σου, καὶ στηριχθῇς σίτῳ καὶ οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ, καὶ αὐξηθῇ
τὰ βουκόλια τῶν βοῶν σου καὶ τὰ ποίμνια τῶν προβάτων
σου. πᾶσαν δεκάτην δώσεις τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ, τῷ
πτωχῷ καὶ τῷ προσηλύτῳ. πᾶσαν ἀπαρχὴν θερμῶν, ἄρτων,
κεράμιον οἴνου ἢ ἐλαίου ἢ μέλιτος ἢ ἀκροδρύων, σταφυλῆς
ἢ τῶν ἄλλων τὴν ἀπαρχὴν δώσεις τοῖς ἱερεῦσιν, ἀργυρίου
δὲ ἢ ἱματισμοῦ καὶ παντὸς κτήματος τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ

6 Matth 6, 13 | 13 Ionas 4, 11 | 19 Matth 10, 10 | 21 Deut 28, 5. 4.

1 ἐστιν x | 4 εὐωδίας yzt, εὐδοκίας x | 7 ὃς > Yz | 7 οὖν + yz 8 προσδέξασθαι t | 9 δι' > x | 10 συγχωρῆτε z | 12 οὕτω yzt | 13 γνῶναι yzt | 13 δεξιὰν ἢ ἀριστερὰν > Yz | 15 ψεδοδιδασκάλω X | 16 δόσετε x | 16 δέοντα > yzt | 16 τὴν > yzt | 16 παραδέξασθε y | 17 συμπροσεύξεσθε yz | 18 συνμιανθῆτε t | 19 ἔστιν x | 20 γενημάτων xzt | 20 λινοῦ t | 21 δόσεις x | 22 ταμείων yz | 25 δόσεις x | 26 ἄρτων, θέρμων yz: ἄρτων θερμῶν t | 27 κεραμίων yz, κεραμίου t | 27 ἢ tertium > Yz | 28 τὴν ἀπαρχὴν > Yz | 28 δόσεις x | 29 ἢ x, καὶ yzt

30 χήρᾳ. | τὴν ἀναστάσιμον τοῦ κυρίου ἡμέραν, τὴν κυριακήν
φαμεν, συνέρχεσθε ἀδιαλείπτως, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ
καὶ ἐξομολογούμενοι ἐφ' οἷς εὐηργέτησεν ἡμᾶς * θεὸς διὰ
χριστοῦ ῥυσάμενος ἀγνοίας, πλάνης, δεσμῶν, ὅπως ἄμεμ-
πτος ἡ θυσία ὑμῶν ᾖ καὶ εὐανάφορος θεῷ τῷ εἰπόντι περὶ
τῆς οἰκουμενικῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας ὅτι Ἐν παντὶ τόπῳ προ-
σενεχθήσεταί μοι θυμίαμα καὶ θυσία καθαρά· ὅτι μέγας βα-
σιλεὺς ἐγώ εἰμι, λέγει κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ ὄνομά
31 μου θαυμαστὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν. | προχειρίσασθε δὲ ἐπισκό-
πους ἀξίους τοῦ κυρίου καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους,
ἄνδρας εὐλαβεῖς, δικαίους, πραεῖς, ἀφιλαργύρους, φιλαλή-
θεις, δεδοκιμασμένους, ὁσίους, ἀπροσωπολήπτους, δυναμέ-
νους διδάσκειν τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, ὀρθοτομοῦντας ἐν
τοῖς τοῦ κυρίου δόγμασιν. ὑμεῖς δὲ * τιμᾶτε τούτους ὡς
πατέρας, ὡς κυρίους, ὡς εὐεργέτας, ὡς τοῦ εὖ εἶναι αἰτίους.
ἐλέγχετε δὲ ἀλλήλους, μὴ ἐν ὀργῇ, ἀλλ' ἐν μακροθυμίᾳ
μετὰ χρηστότητος καὶ εἰρήνης. πάντα τὰ προστεταγμένα
ὑμῖν ὑπὸ τοῦ κυρίου φυλάξατε. γρηγορεῖτε ὑπὲρ τῆς ζωῆς
ὑμῶν. ἔστωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι καὶ οἱ
λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομέ-
νοις τὸν κύριον ἑαυτῶν πότε ἥξει, ἑσπέρας ἢ πρωὶ ἢ ἀλε-
κτοροφωνίας ἢ μεσονυκτίου· ᾗ γὰρ ὥρᾳ οὐ προσδοκῶσιν,
ἐλεύσεται ὁ κύριος, καὶ ἐὰν αὐτῷ ἀνοίξωσιν, μακάριοι οἱ
δοῦλοι ἐκεῖνοι, ὅτι εὑρέθησαν γρηγοροῦντες· ὅτι περιζώσε-
ται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς [καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς].
νήφετε οὖν καὶ προσεύχεσθε μὴ ὑπνῶσαι εἰς θάνατον· οὐ
γὰρ ὀνήσει ὑμᾶς τὰ πρότερα κατορθώματα, ἐὰν εἰς τὰ
32 ἔσχατα ὑμῶν ἀποπλανηθῆτε τῆς πίστεως τῆς ἀληθοῦς. | ἐν
γὰρ ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις πληθυνθήσονται οἱ ψευδοπρο-
φῆται καὶ οἱ φθορεῖς τοῦ λόγου, καὶ στραφήσονται τὰ πρό-

6 Malach 1, 11. 14 | 13 Tim β 2, 15 | 19 Ephes 6, 14 | 22 Matth 24, 50 | 26 Psalm 13, 4

1 caput κζ numerat t, quem saepius ita turbantem emendare soleo | 3 εὐεργέτησεν x | 3 ὑμᾶς yzt | 3 ὁ + yzt | 4. 5 ἄμεπτος z | 5 ἢ ante ἡ θυσία yzt | 6. 7 μοι προσενεχθήσεται yzt | 7. 8 βασιλεὺς μέγας yzt | 9 ἔθνεσι yzt | 9 δὲ > Y | 11 εὐσέβεῖς yzt, ἐν ἄλλῳ εὐλαβεῖς margo t 14 οἱ προχειριζόμενοι + yz | 18 γρηγορῆτε x | 19 ὑμῶν prius > x | 21 εὐπέρας x | 23 ἀνοίξωσι yzt | 25 [ ] > x | 26 οὖν > Yz | 29 γὰρ > yz

βατα εἰς λύκους καὶ ἡ ἀγάπη εἰς μῖσος· πληθυνθείσης γὰρ τῆς ἀνομίας, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· μισήσουσι γὰρ ἀλλήλους οἱ ἄνθρωποι καὶ διώξουσι καὶ προδώσουσιν. καὶ τότε φανήσεται ὁ κοσμοπλάνος, ὁ τῆς ἀληθείας ἐχθρός, ὁ τοῦ ψεύδους προστάτης, ὃν ὁ κύριος * ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ * ὁ * διὰ χειλέων ἀναιρῶν ἀσεβῆ· καὶ πολλοὶ σκανδαλισθήσονται ἐπ' αὐτῷ, ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. καὶ τότε φανήσεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ, εἶτα φωνὴ σάλπιγγος ἔσται δι' ἀρχαγγέλου καὶ μεταξὺ ἀναβίωσις τῶν κεκοιμημένων, καὶ τότε ἥξει ὁ κύριος καὶ πάντες οἱ ἅγιοι μετ' αὐτοῦ ἐν συσσεισμῷ ἐπάνω τῶν νεφελῶν μετ ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ ἐπὶ θρόνου βασιλείας, κατακρῖναι τὸν κοσμοπλάνον διάβολον καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. * τότε ἀπελεύσονται οἱ μὲν πονηροὶ εἰς αἰωνίαν κόλασιν, οἱ δὲ δίκαιοι πορεύσονται εἰς ζωὴν αἰώνιον, κληρονομοῦντες ἐκεῖνα ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, καὶ χαρήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ τῇ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. τοσούτων δὲ ἠξιωμένοι τῶν παρ' αὐτοῦ ἀγαθῶν, γενώμεθα αὐτοῦ ἱκέται, ἐπικαλούμενοι αὐτὸν διὰ συνεχοῦς δεήσεως καὶ λέγοντες | Αἰώνιε 33
σῶτερ ἡμῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν θεῶν, ὁ ὢν μόνος παντοκράτωρ καὶ κύριος, ὁ θεὸς πάντων τῶν ὄντων καὶ ὁ θεὸς τῶν ἁγίων καὶ ἀμέμπτων πατέρων ἡμῶν τῶν πρὸ ἡμῶν, ὁ

2 Matth 24, 12 | 6 Isaj 11, 4 | 7 Matth 24, 13 | 14 Rom 2, 6 | 15 Matth 25, 46 | 17 Cor α 2, 9

1 πληθυνθήσης X | 2 μισήσουσιν x | 3 διώξουσιν x | 3 προδώσουσι yzt | 4 κοσμοπλάνος xyt, πλάνος Yz | 5 Ἰησοῦς + yzt | 6 ὡς γέγραπται ἐν ἡσαΐα + yz | 6 καὶ + yz | 6 ἀνερῶν yz | 6 ἀσεβῆν z | 7 καὶ xt, νῦν οὖν y, ὖν οὖν z | 7 οἱ δὲ ὑπομείναντες yzt | 8 οὗτοι σωθήσονται yzt | 8 ὁ υιὸς x, τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ yzt | 11 καὶ πάντες ... 12 νεφελῶν > yz | 11 ἅγιοι t, ἄγγελοι x | 13 αὐτοῦ yz post βασιλείας | 13. 14 πλάνον yz | 15 πάντες δὲ οἱ ἅγιοι αὐτοῦ ἀρθήσονται ἐννεφέλαις + yz | 15 τότε xt, εἶτα yz | 15 αἰώνιον yzt | 16 δὲ > z | 16 πορεύσονται > yz | 17 εἶδε yzt | 18 ἤκουσε yzt | 19 χαρίσονται x | 21 γενόμεθα t | 22 καὶ > yz | 23 σωτηρ x (compend scr), πάτερ Z 24 ὁ alterum > yzt | 25 ἀμέπτων z | 25 τῶν πρὸ ἡμῶν > t

*θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὁ ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων, ὁ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, ᾧ πᾶσα γυμνοφανὴς φαίνεται καρδία καὶ πᾶν κρύφιον ἐνθύμημα ἀποκαλύπτεται· πρὸς σὲ βοῶσι ψυχαὶ δικαίων, ἐπὶ σοὶ πεποίθασιν ἐλπίδες ὁσίων, ὁ τῶν ἀμέμπτων πατήρ, ὁ τῶν μετ' εὐθύτητος ἐπικαλουμένων σε ἐπήκοος, ὁ καὶ σιωπωμένας ἐπιστάμενος ἐντεύξεις (χωρεῖ γὰρ μέχρι σπλάγχνων * ἡ σὴ πρόνοια καὶ διὰ συνειδήσεως ἐρευνᾷς ἑκάστου τὴν γνώμην), καὶ κατὰ πᾶν κλίμα τῆς οἰκουμένης τὸ διὰ προσευχῆς καὶ λόγων ἀναπέμπεταί σοι θυμίαμα. ὁ τὸν παρόντα αἰῶνα στάδιον δικαιοσύνης ἐνστησάμενος, πᾶσι δὲ ἀνοίξας πύλην ἐλεημοσύνης, ὑποδείξας δὲ ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐμφύτου γνώσεως καὶ φυσικῆς κρίσεως καὶ ἐκ τῆς τοῦ νόμου ὑποφωνήσεως ὡς πλούτου μὲν οὐκ ἀίδιον τὸ κτῆμα, εὐπρεπείας * οὐκ ἀένναον τὸ κάλλος, δυνάμεως * εὐδιάλυτος ἡ ἰσχύς, καὶ ἀτμὸς μὲν καὶ ματαιότης τὰ σύνολα, μόνη δὲ συνείδησις πίστεως ἀνύπουλος διαμένει διὰ μέσων οὐρανῶν μετὰ ἀληθείας ἀνερχομένη, τῆς μελλούσης τρυφῆς δεξιὰν ἀπολαμβάνει, ἅμα καὶ πρὸ τοῦ παραστῆναι * τὴν ὑπόσχεσιν τῆς παλιγγενεσίας αὐτὴ ἡ ψυχὴ τῇ ἐλπίδι γαυρουμένη εὐφραίνεται. ἐξ ὑπαρχῆς γὰρ τοῦ προπάτορος ἡμῶν Ἀβραὰμ μεταποιουμένου τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ὁραματισμῷ ὡδήγησας, διδάξας ὅ,τι ποτέ ἐστιν ὁ αἰὼν οὗτος· καὶ τῆς μὲν γνώσεως αὐτοῦ προώδευσεν ἡ πίστις, τῆς δὲ πίστεως ἀκόλουθος * ἦν * ἡ συνθήκη· εἶπας γάρ Ποιήσω τὸ σπέρμα σου*

25 Gen 13, 16 + 22, 17

1. 2 *οἰκτείρμων* z | 2 *ὁ*] *καὶ* x | 2 *μακρόθμος* x? | 2 *γυμνὴ* yz | 3 *βλέπεται* yzt | 4 *βοῶσιν* x | 5 *ἀμέπτων* z | 7 *ἀνθρωπίνων* + yzt | 11 *πᾶσιν* x | 12 *τὲ* y, *τε* z | 12 *τῆς* > t | 15 *δὲ* + yz | 15 *οὐκ ἀέναον* x, *οὐ μένον* yz, *γρφ και οὐκ ἀένναον τὸ κάλλος* margo y | 15 *τε* + yz | 16 *σύνολα* xt, *πάντα* yz | 17 *ἀνύπουλος* > Yz, *ἐν ἄλλῳ ἀνυπούλου* margo t | 17 *διαμένει* xyz, *διαβαίνει* t | 17 *διὰ μέσων οὐρανῶν* xt [*μέσον* t], *δι' αὐτῶν οὖν* yz | 18 *μετ'* t | 18 *μετὰ ἀληθείας* > yz | 18 *τρυφῆς* ... 19 *ἅμα* xt [*τροφῆς* t], *ζωῆς μεθέξουσα μᾶλλον δὲ* yz | 19 *διὰ* + yz | 19 *τὴν* > t | 22. 23 *ὁδηγήσας* x | 23 *ποτ'* yz | 24 *γνώσεως* x, *πίστεως* yzt | 24 *πίστις* x, *γνῶσις* yzt | 24 *πίστεως* x, *γνώσεως* yzt | 24 *ἐν ἄλλοις ου* (?) *καὶ τῆς μὲν γνώσεως αὐτοῦ προώδευσεν ἡ πίστις, τῆς .. πίστεως ἀκόλουθος ἦν ἡ συνηθήκη* margo y | 25 *γέγονεν ἡ πίστις, τῆς δὲ πίστεως* + yzt | 25 *ἐπακολούθημα* + yzt

ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν Ἰσαὰκ αὐτῷ χαρισάμενος καὶ ὅμοιον αὐτὸν εἰδὼς ἐκείνου τῷ τρόπῳ, καὶ αὐτοῦ ἐπεκλήθης θεὸς εἰπὼν Ἔσομαί σου θεὸς καὶ τοῦ σπέρματός σου μετὰ σέ. καὶ τοῦ πατρὸς * ἡμῶν Ἰακὼβ ἐπὶ Μεσοποταμίαν στελλομένου, δείξας τὸν χριστόν, δι' αὐτοῦ ἐλάλησας εἰπὼν Ἰδοὺ ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ καὶ αὐξανῶ σε καὶ πληθυνῶ σε σφόδρα. καὶ οὕτως εἶπας * πρὸς Μωϋσῆν τὸν πιστὸν καὶ ἅγιόν σου θεράποντα ἐπὶ τῆς ὀπτασίας τοῦ βάτου Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν, τοῦτό μοι ὄνομα * αἰώνιον καὶ μνημόσυνον γενεαῖς γενεῶν. ὑπέρμαχε γένους Ἀβραάμ, εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας. | εὐλογητὸς εἶ, κύριε βασιλεῦ τῶν αἰώνων, ὁ 34
διὰ χριστοῦ ποιήσας τὰ ὅλα καὶ δι' αὐτοῦ ἐν ἀρχῇ κοσμήσας τὰ ἀκατασκεύαστα, ὁ διαχωρίσας ὕδατα ὑδάτων στερεώματι καὶ πνεῦμα ζωτικὸν τούτοις ἐμβαλών, ὁ γῆν ἑδράσας καὶ οὐρανὸν ἐκτείνας καὶ τὴν ἑκάστου τῶν κτισμάτων ἀκριβῆ διάταξιν κοσμήσας· σῇ γὰρ ἐνθυμήσει, δέσποτα, κόσμος πεφαίδρυνται, οὐρανὸς δὲ ὡς καμάρα πεπηγμένος ἠγλάισται ἄστροις ἕνεκεν παραμυθίας τοῦ σκότους, φῶς δὲ καὶ ἥλιος εἰς ἡμέρας * καρπῶν γονῆς γεγένηνται, σελήνη δὲ εἰς καιρῶν τροπὴν αὔξουσα καὶ μειουμένη, * καὶ νὺξ ὠνομάζετο καὶ ἡμέρα προσηγορεύετο, * στερέωμα δὲ διὰ μέσων * ἀβύσσων ἐδείκνυτο καὶ εἶπας συναχθῆναι τὰ ὕδατα καὶ ὀφθῆναι τὴν ξηράν. αὐτὴν δὲ τὴν θάλασσαν πῶς ἄν τις ἐκφράσειεν; ἥτις ἔρχεται μὲν ἀπὸ πελάγους *, παλινδρομεῖ δὲ * ἀπὸ ψάμμου τῇ σῇ προσταγῇ κωλυομένη· εἶπας γὰρ

4 Gen 26, 3 + 17, 7 | 7 Gen 28, 15 + 48, 4 | 9 Exod 3, 14. 15
14 Gen 1, 2 | 14 Gen 1, 6 | 23 Gen 1, 9

2. 3 δωρησάμενος yzt | 4 σου xzt, σοι y | 5 δὲ + yz | 6 στελλομένῳ x | 8 καὶ prius > yz | 8 καὶ + y | 9 τῆς βάτου t | 10 ἐστιν + yzt [ὶ yt] | 14 δραχωρήσας x, sed ρ in ι mutatum videtur, διαχωρήσας yt [ὰχ y] | 15 ἐμβάλων y | 17 ἐνθυμήσει x, δυνάμει yzt, ἐν ἄλλῳ ἐνθυμήσει margo t | 17 κόσμου z | 18 πεφαίδρυνται x, πεφαίδρυται t, συνέστη yz | 18 πεπηγμένος xt, τεταμένος yz | 20 καὶ + yzt | 20 καρπὸν yz | 20 γονὰς t | 20 γεγένηται yz, γεγέννηνται t | 20 τὲ y, τε z | 21 μιουμένη x | 21 διὸ + yz | 21 ὠνόμασται yz | 22 προσηγόρευτο x, προσηγορεύθη yz | 22 ἀλλὰ καὶ + yz | 22 δὲ > yz | 22 μέσον t | 22 τῶν + t | 23 ἐδείκνυτο καὶ xt, πήξας yz | 25 μαινομένη + yzt | 26 δ' t 26 εὐθὺς + y, εὐθῆς + z | 26 ὑπὸ yz | 26 εἶπες t

ἐν αὐτῇ συντριβήσεσθαι αὐτῆς τὰ κύματα, ζῴοις δὲ μικροῖς καὶ μεγάλοις * διαπορευτὴν αὐτὴν ἐποίησας, βροτοῖς δὲ βατὴν αὐτὴν εἶναι τοῖς πλοίοις ἐκέλευσας. εἶτα ἐχλοαίνετο * γῆ, παντοίοις ἄνθεσι καταγραφομένη καὶ ποικιλίᾳ δένδρων διαφόρων· παμφαεῖς τε φωστῆρες τούτων τιθηνοί, ἀπαράβατον σώζοντες τὸν δολιχὸν καὶ κατ᾽ οὐδὲν παραλλάσσοντες τῆς σῆς προσταγῆς, ἀλλ᾽ ὅπῃ ἂν κελεύσῃς, ταύτῃ ἀνίσχουσι καὶ δύνουσιν εἰς σημεῖα καιρῶν καὶ ἐνιαυτῶν, ἀμειβόμενοι τὴν τῶν ἀνθρώπων ὑπηρεσίαν. ἔπειτα διαφόρων ζῴων κατεσκευάζετο γένη, χερσαίων, ἐνύδρων, ἀεροπόρων, ἀμφιβίων· καὶ τῆς σῆς προνοίας ἡ ἔντεχνος σοφία τὴν κατάλληλον ἑκάστῳ πρόνοιαν δωρεῖται· ὥσπερ γὰρ διάφορα γένη οὐκ ἠτόνησε παραγαγεῖν, οὕτως οὐδὲ διάφορον πρόνοιαν ἑκάστου ποιήσασθαι κατωλιγώρησεν. καὶ τέλος τῆς δημιουργίας τὸ λογικὸν ζῷον, τὸν κοσμοπολίτην *, τῇ * σοφίᾳ διαταξάμενος κατεσκεύασας εἰπὼν Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν, * κόσμου κόσμον αὐτὸν ἀναδείξας, ἐκ μὲν τῶν τεσσάρων * σωμάτων διαπλάσας * αὐτῷ σῶμα, κατασκευάσας δ᾽ αὐτῷ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, αἴσθησίν τε πένταθλον αὐτῷ χαρισάμενος καὶ νοῦν τὸν τῆς ψυχῆς ἡνίοχον ἐπιστήσας αὐτοῦ ταῖς αἰσθήσεσιν. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, δέσποτα κύ-

1 Iob 38, 11 | 8 Gen 1, 14 | 16 Gen 1, 26 | 21 Plato Phaedr 25 seqq

1. 2 τε μικροῖς yz | 2 καὶ πλοίοις + yzt | 2 πορευτὴν yzt | 2 βροτοῖς ... 3 ἐκέλευσας > yzt | 3 εἶτ᾽ t | 3. 4 ἐχλοαίνετο > yz | 4 ἡ + yz | 4 καταγραφομένη xt, κεκαλλώπισται yz | 5 φωτῆρες x | 6 σώζουσι yz | 6 δολιχὸν xt, δρόμον yz | 6 καὶ > yz | 7 παραλάσσοντες t | 7 τὴν σὴν προσταγὴν yz | 7 ἀλλ᾽ ὅπῃ xt, ὅπῃ γὰρ yz | 8 ἀνίσχουσιν x | 8 δύουσιν yzt | 10 κατασκευάσας yz | 10 χερσέων Xzt | 11 καὶ ... 12 δωρεῖται xt, τῇ σῇ σοφίᾳ κατάλληλον ἑκάστῳ τὴν πρόνοιαν ποιεῖς yz | 13 ἠτόνησεν x, ἠτόνησας yz | 14 ποιῆσαι yz | 14 κατωλιγώρησας yz, κατωλιγώρησε t | 15 ἄνθρωπον + yz | 16 σῇ + yz, σῆ + t | 16 διαταξάμενος κατεσκεύασας xt, βουληθεὶς ἐδημιούργησας yz | 17 ἡμετέραν post ὁμοίωσιν t | 17 ὃν καὶ ποιήσας καθὼς ἠθέλησας + yz | 18 ἀνέδειξας yz | 18 ἐκ ... 22 καὶ xt [vide mox], ἐκ μὲν τῶν τεσσάρων στοιχείων διαπλάσας [ἑαυτῷ + z] τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγών, αἰσθήσεών τε αὐτῷ δύναμιν χαρισάμενος εἰς ἐνέργειαν, καὶ νοῦν τῆς ψυχῆς ἡγεμόνα ταῖς αἰσθήσεσιν [εσθ″ y] ἐπιστήσας yz | 18 στοιχείων πρώτων + t | 19 δὲ X? | 20 τε x, δ᾽ t | 20 αὐτῷ πένταθλον t | 21. 22 ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπιστήσας t, omisso αὐτοῦ | 22 πᾶσιν x

ριε, τίς ἐπαξίως διηγήσεται νεφῶν ὀμβροτόκων φοράν, * ἀστραπῆς ἔκλαμψιν, βροντῶν πάταγον, εἰς τροφῆς χορηγίαν καταλλήλου * καὶ κρᾶσιν ἀέρων παναρμόνιον; παρακούσαντα δὲ τὸν ἄνθρωπον * ἐμμίσθου ζωῆς * ἐστέρησας, οὐκ εἰς τὸ παντελὲς ἀφανίσας, ἀλλὰ χρόνῳ πρὸς ὀλίγον κοιμίσας· ὅρκῳ εἰς παλιγγενεσίαν * ἐκάλεσας, * ὅρον θανάτου ἔλυσας, ὡς ζωοποιὸς τῶν νεκρῶν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. | μέγας εἶ, κύριε παντοκράτορ, καὶ 35
μεγάλη ἡ ἰσχύς σου καὶ τῆς συνέσεώς σου οὐκ ἔστιν ἀριθμός· κτίστα, σωτὴρ πλούσιε * χάρισιν, μακρόθυμε καὶ ἐλέους χορηγέ, ὁ μὴ ἀφεὶς τῶν σῶν κτισμάτων τὴν σωτηρίαν· φύσει γὰρ ἀγαθὸς ὑπάρχεις, φείδῃ δὲ ἁμαρτανόντων, εἰς μετάνοιαν * προκαλούμενος· οἰκτίρμων γὰρ σοῦ ἡ νουθέτησις. πῶς γὰρ ἂν * ὑπέστημεν ἐπειγομένην ἀπαιτούμενοι κρίσιν, ὁπότε μακροθυμούμενοι μόλις ἀνανεύομεν τῆς ἀσθενείας; σοῦ τὸ κράτος ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ καὶ γῆ κραδαινομένη τὴν ἀσφάλειαν ἐπ' οὐδενὸς κρεμαμένη· θάλασσα * κυμαινομένη καὶ μυρίαν βόσκουσα ζῴων ἀγέλην πεπέδηται * ἄμμῳ, τὴν σὴν βούλησιν πεφρικυῖα, καὶ πάντας ἀναγκάζει βοᾶν Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας, ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου. καὶ στρατὸς ἀγγέλων φλεγόμενος καὶ

8 Tim α 1, 1 | 15 Psalm 19, 2? | 19 Psalm 104, 24

1 νεφελῶν y | 2 ὀβροτόκον y, ὀμβροτόκον z | 1 εἰς τροφῆς χορηγίαν καταλλήλου + yz | 2 ἀστραπῆς ἔκλαμψιν > z | 2 βροντῶν πάταγον > yz | 2 εἰς ... 3 καταλλήλου > y | 2. 3 καταλλήλου χορηγίαν t | 3 ἀστραπῆς ἔκλαψιν + z | 4 σοῦ τοῦ δημιουργοῦ + yz | 4 τοῦτον + yz | 4. 5 ἀπεστέρησας yz | 6 κοιμήσας y | 6 ὅρκῳ > yz | 6 αὐτὸν αὖθις + yz | 6 καὶ + yz | 6 ὅρον yzt, προ x | 7 ὡς x, ὁ yzt | 8 παντοκράτωρ x | 10 ἐν + zt | 10 χάρισι yzt | 10 ἐλέου yz | 11 ἀφεὶς τῶν x, ἀφιστῶν τῶν yzt | 12 φείδῃ δὲ xt, διὸ καὶ φείδῃ yz [ῃ z] | 12 αὐτοὺς + yz | 13 προσκαλούμενος yzt | 13 οἰκτιρμῶν yzt | 13 γὰρ prius xt, δέ yz | 13 ἡ νουθέτησις xt, πλήρης καὶ ἡ παιδεία yz | 13 γὰρ alterum > yz | 14 ἂν > yz | 14 οὖν + yz | 14 ἐν ἄλλῳ ὑποστῶμεν margo t | 16 καὶ ... 17 κρεμαμένη xt [vide mox], σοῦ ἡ γῆ τὴν ἰσχὺν μαρτυρεῖ ἐπ' οὐδενὸς κρεμαμένη καὶ ἀσφάλειαν ἀσάλευτον ἔχουσα yz, nisi quod ἀσφάλειαν > z, σχοῦσα z | 16. 17 ἀσφάλιαν x | 17 κρεμαμένη t, καὶ κρέμασται x = κεκρέμασται L | 17 τε + yz | 18 δὲ + x | 19 ἀναγκάζει xt, προσκαλοῦσα y. προκαλοῦσα z | 21 καὶ στρατὸς xt, στρατὸς δὲ yz | 21 φλεγόμενος > yz

πνεύματα νοερὰ * λέγουσιν Εἷς ἅγιος τῷ Φελμουνί, καὶ Σεραφὶμ ἅγια ἅμα τοῖς Χερουβὶμ τοῖς ἑξαπτερύγοις σοι τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν ψάλλοντα ἀσιγήτοις φωναῖς βοῶσιν Ἅγιος. ἅγιος ἅγιος κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου· καὶ τὰ ἕτερα τῶν ταγμάτων πλήθη, * ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαί, ἐξουσίαι, δυνάμεις, ἐπιβοῶντα * λέγουσιν Εὐλογημένη ἡ δόξα κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ. Ἰσραὴλ δέ, ἡ ἐπίγειός σου ἐκκλησία ἡ ἐξ ἐθνῶν, ταῖς κατ' οὐρανὸν δυνάμεσιν ἁμιλλωμένη νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ ἐν καρδίᾳ πλήρει καὶ ψυχῇ θελούσῃ ψάλλει Τὸ ἅρμα τοῦ θεοῦ μυριοπλάσιον, χιλιάδες εὐθηνούντων, κύριος ἐν αὐτοῖς ἐν Σιναΐ, ἐν τῷ ἁγίῳ. οἶδεν οὐρανὸς τὸν ἐπὶ μηδενὸς αὐτὸν καμαρώσαντα ὡς λίθῳ κύβον, καὶ γῆν καὶ ὕδωρ ἑαυτοῖς ἑνώσαντα, καὶ ἀέρα διαχέαντα ζῳοτρόφον, καὶ τούτῳ πῦρ συμπλέξαντα εἰς θάλπος καὶ σκότους παραμυθίαν· ἐκπλήσσει χορὸς ἀστέρων *, τὸν ἀριθμήσαντα * σημαίνων καὶ τὸν ὀνομάσαντα δεικνύων, ζῷα τὸν ἐμψυχώσαντα, φυτὰ τὸν ἐκφύσαντα· ἅπερ ἅπαντα τῷ σῷ λόγῳ γενόμενα παριστᾷ τῆς σῆς δυνάμεως τὸ κράτος. διὸ καὶ ὀφείλει πᾶς ἄνθρωπος ἐξ αὐτῶν στέρνων σοὶ διὰ χριστοῦ τὸν ὑπὲρ ἁπάντων ὕμνον ἀναπέμπειν, διὰ σὲ τῶν ἁπάντων κρατῶν. σὺ γὰρ εἶ ὁ χρηστὸς ἐν εὐεργεσίαις καὶ φιλόδωρος ἐν οἰκτιρμοῖς, ὁ μόνος παντοκράτωρ *· ὅτε γὰρ θέλεις, πάρεστί σοι τὸ δύνασθαι. τὸ γὰρ σὸν αἰώνιον κράτος καὶ φλόγα καταψύχει καὶ λέοντας φιμοῖ καὶ κήτη καταπραΰνει καὶ

1 Dan 8, 13 | 3 Isaj 6, 3 | 7 Ezech 3, 12 | 9 Gen 32, 25. 27 | 10 Psalm 68, 18 | 13 Iob 38, 38

1 πνεῦμα x | 1 διὰ παντὸς ἄδοντα + yz [ᾆ z] | 1 φελμώ y, φελμ sequente lacuna tribus literis recipiendis apta z, φελμονεὶ t | 1. 2 σεραφείμ z | 2 ἅμα] αἵματα z | 2 χερουβείμ z | 3 ψάλλοντα xt, λέγοντα yz | 5 καὶ .... πλήθη xt, ἀλλὰ καὶ τὰ πλήθη τῶν λοιπῶν ταγμάτων yz | 5 ἄγγελοι + t | 6 ἀρχάγγελοι > yz | 7 βοῶντα yz | 7 καὶ αὐτὰ + yz | 8 ἡ > prius z | 10 πληρῆ x, πλήρη y | 12 σιναῆ xy, σινᾶ z, Σιναῒν t | 12. 13 ἐπὶ μηδενὸς > yz | 13 καμμαρώσαντα t | 13 λίθω κύβον x, λίθωκυβον y, λίθωκῦβον z, λιθόκυβον t | 14 ἑαυτοῖς xt, ἀλλήλοις yz | 15 συμμήξαντα y, συμμίξαντα z | 15 θάλπος καὶ > yz | 16 ἐκπλήσει t | 16 εἰς νοῦν ἐπιὼν + yz | 16 αὐτὰ + yz | 17 ψυχώσαντα yzt | 18 φυτὰ x, δένδρα yzt | 20 τὸν] τῶν t | 21 init πάντων yzt | 23 παντοκράτορ Z | 23 καὶ πάντα ἰσχύων + yz | 24 τὸ γὰρ σὸν αἰώνιον xt, σοῦ τὸ yz | 25 ψύχει yz | 24 πραΰνει yz [ύ z]

νοσοῦντας ἐγείρει καὶ δυνάμεις μετατρέπει καὶ στρατὸν ἐχθρῶν καὶ λαὸν ἀριθμούμενον ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι καταστρώννυσιν. σὺ εἶ ὁ ἐν οὐρανῷ, ὁ ἐπὶ γῆς, ὁ ἐν θαλάσσῃ, ὁ ἐν περαιουμένοις ὑπὸ μηδενὸς περαιούμενος· τῆς γὰρ μεγαλοσύνης σου οὐκ ἔστι πέρας. μὴ γὰρ ἡμέτερόν ἐστι τοῦτο, δέσποτα· τοῦ θεράποντός σου λόγιον ἐστι φάσκοντος Καὶ γνώσῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ συνήσεις ὅτι * κύριος ὁ θεός σου * ἐν οὐρανῷ ἄνω καὶ ἐπὶ * γῆς κάτω, καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλὴν αὐτοῦ. οὐδὲ γὰρ ἔστι θεὸς πλὴν σοῦ μόνου· ἅγιος οὐκ ἔστι πλὴν σοῦ, κύριος θεὸς γνώσεων, θεὸς ἁγίων, ἅγιος ὑπὲρ πάντας ἁγίους· οἱ γὰρ ἡγιασμένοι ὑπὸ τὰς χεῖράς σου εἰσίν· ἔνδοξος καὶ ὑπερυψούμενος, ἀόρατος τῇ φύσει, ἀνεξιχνίαστος κρίμασιν· οὗ ἀνενδεὴς ἡ ζωή, ἄτρεπτος καὶ ἀνεκλιπὴς ἡ διαμονή, ἀκάματος ἡ ἐνέργεια, ἀπερίγραφος ἡ μεγαλοσύνη, ἀένναος ἡ εὐπρέπεια, ἀπρόσιτος ἡ κατοικία, ἀμετανάστευτος ἡ κατασκήνωσις, ἄναρχος ἡ γνῶσις, ἀναλλοίωτος ἡ ἀλήθεια, ἀμεσίτευτον τὸ ἔργον, ἀνεπιβούλευτον τὸ κράτος, ἀδιάδοχος ἡ μοναρχία, ἀτελεύτητος ἡ βασιλεία, ἀνανταγώνιστος ἡ ἰσχύς, πολυάριθμος ἡ στρατιά. σὺ γὰρ εἶ ὁ σοφίας πατήρ, ὁ δημιουργίας τῆς διὰ μεσίτου κτίστης ὡς αἴτιος, ὁ προνοίας χορηγός, ὁ νόμων δοτήρ, ὁ ἐνδείας πληρωτής, ὁ τῶν ἀσεβῶν τιμωρὸς καὶ τῶν δικαίων μισθαποδότης, ὁ τοῦ χριστοῦ θεὸς καὶ πατὴρ καὶ τῶν εἰς αὐτὸν εὐσεβούντων κύριος, οὗ ἀδιάψευστος ἡ ἐπαγγελία, ἀδωροδόκητος ἡ κρίσις, ἀμετάπειστος ἡ γνώμη, ἄπαυστος ἡ εὐσέβεια, ἀίδιος ἡ εὐχαριστία· δι᾽ οὗ σοι καὶ μεθ᾽

2 Reg β 24 | 4 Psalm 145, 3 | 7 Deut 4, 39 | 9 Isaj 45, 5

1 δυνάμεις xt, στοιχεῖα yz | 1 στρατῶν z | 2 ἐθρῶν X | 2 ὑπερηφανεύσασθαι yz | 3 καταστρώννυσι yzt | 4 περατουμένοις yzt | 4 περατούμενος yt, περαιτούμενος z | 5 μεγαλωσύνης yz | 5 ἔστιν x | 6 ἔστι prius > yz, ἔστιν x | 6 ἐστὶ λόγιον t | 6 fin ἔστιν x | 7 καὶ συνήσεις > yzt | 8 θεὸς + yzt | 8 τῆς + yzt | 9 ἔστιν θεος x | 10 virgulam post ἅγιος z | 10 ἔστιν x, ἔστιν z | 10 κύριος > yz | 11 πάντων y | 12 ὑπερυψώμενος y, ὑπερυψωμένος z | 13 ἄρατος X | 14 ἀνεκλειπὴς yz [ἡ z], ἀνελλειπὴς t | 15 ἀπερίγραπτος yzt | 15 μεγαλειότης yzt | 15 ἀέναος x | 19. 20 πολϊάριθμος z | 21 ὁ prius xt, ὡς yz | 22 ἐνδίας z | 22 μωρὸς Y | 23 μισθοτης x, μισθοδότης yz | 25 ἀμετάπιστος Xt | 26 p 219, 1 μεθ᾽ οὗ > yzt

οὗ ἡ ἐπάξιος προσκύνησις ὀφείλεται παρὰ πάσης λογικῆς καὶ
36 ἁγίας φύσεως. | κύριε παντοκράτορ, κόσμον ἔκτισας διὰ χριστοῦ καὶ σάββατον ὥρισας εἰς μνήμην τούτου, ὅτι ἐν αὐτῷ κατέπαυσας ἀπὸ τῶν ἔργων, εἰς μελέτην τῶν σῶν νόμων· καὶ ἑορτὰς διετάξω εἰς εὐφροσύνην τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὅπως εἰς μνήμην ἐρχώμεθα τῆς ὑπὸ σοῦ κτισθείσης σοφίας, ὡς δι' ἡμᾶς γένεσιν ὑπέστη τὴν διὰ γυναικός, ἐπεφάνη τῷ βίῳ ἀναδεικνὺς ἑαυτὸν ἐν τῷ βαπτίσματι ὡς θεός ἐστι καὶ ἄνθρωπος ὁ φανείς, ἔπαθε δι' ἡμᾶς σῇ συγχωρήσει καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη σῷ κράτει· διὸ καὶ τὴν ἀναστάσιμον ἑορτὴν πανηγυρίζοντες τῇ κυριακῇ χαίρομεν ἐπὶ τῷ νικήσαντι μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντι δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν· δι' αὐτοῦ γὰρ προσηγάγου τὰ ἔθνη ἑαυτῷ εἰς λαὸν περιούσιον, τὸν ἀληθινὸν Ἰσραὴλ τὸν θεοφιλῆ, τὸν ὁρῶντα θεόν. σὺ γάρ, κύριε, καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἐρρύσω ἐκ καμίνου σιδηρᾶς καὶ ἐκ πηλοῦ καὶ πλινθουργίας, * ἐλυτρώσω ἐκ χειρὸς Φαραὼ καὶ τῶν ὑπ' αὐτόν, * διὰ θαλάσσης ὡς διὰ ξηρᾶς αὐτοὺς παρήγαγες καὶ ἐτροποφόρησας αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ παντοίοις ἀγαθοῖς· νόμον αὐτοῖς ἐδωρήσω * δέκα λογίων σῇ φωνῇ φθεγχθέντα καὶ χειρὶ σῇ καταγραφέντα· σαββατίζειν ἐνετείλω, οὐ πρόφασιν ἀργίας διδούς, ἀλλ' ἀφορμὴν εὐσεβείας, εἰς γνῶσιν τῆς σῆς δυνάμεως, εἰς κώλυσιν κακῶν ὡς ἐν ἱερῷ καθείρξας περιβόλῳ διδασκαλίας χάριν εἰς ἀγαλλίαμα ἑβδομάδος· διὰ τοῦτο ἑβδομὰς μία καὶ ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ μὴν ἕβδομος καὶ ἐνιαυτὸς ἕβδομος καὶ τούτου κατὰ ἀνακύκλησιν * ἔτος πεντηκοστόν, εἰς ἄφεσιν. ὅπως μηδεμίαν ἔχωσι πρόφασιν * ἄνθρωποι ἄγνοιαν σκήψασθαι, τούτου χάριν πᾶν σάββατον ἀργεῖν ἐπέτρεψεν, ὅπως μηδὲ λόγον τις ἐν ὀργῇ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ προέσθαι θελήσῃ

4 Gen 2, 2 | 12 Tim β 1, 10 | 16 Deut 4, 20 | 18 Exod 14, 29

2 παντοκράτωρ xyz | 4 τῶν alterum > z | 6 ἐρχόμεθα t | 6 κτισθείσης xt, γεννηθείσης yz | 7 γένησιν z | 8 δεικνὺς yz | 9 ἐστιν x | 9 ἔπαθεν x | 10 καὶ primum > yz | 10 ἀπέθανεν x | 12 φωτίσαντι xt, πηγάσαντι yz | 13 σεάυτῷ y | 17 ἀπαλλάξας + y et in margine z | 18 καὶ + yzt | 20 ἣ + t | 21 λαληθέντα yz | 21 σῇ > t | 25 ἑνδομάδος y | 27 κατὰ > yzt | 27 ἀνακύκλησις yz, ἀντανακύκλησις t | 27 ἰοβηλαῖος ὅ ἐστιν + t | 28 ἔχωσιν x | 28 οἱ + yzt | 28 σκέψασθαι yz | 29 ἐπέτρεψεν ἀργεῖν yzt | 30 τις > x

*ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων. σάββατον γάρ ἐστι κατάπαυσις δημιουργίας, τελείωσις κόσμου, νόμων ζήτησις, αἶνος εἰς θεὸν εὐχάριστος ὑπὲρ ὧν ἀνθρώποις ἐδωρήσατο. ὧν ἁπάντων ἡ κυριακὴ προὔχουσα, αὐτὸν τὸν μεσίτην, τὸν προνοητήν, τὸν νομοθέτην, τὸν ἀναστάσεως αἴτιον, τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως, τὸν θεὸν λόγον καὶ ἄνθρωπον τὸν ἐκ Μαρίας γεννηθέντα μόνον δίχα ἀνδρός, τὸν πολιτευσάμενον ὁσίως, τὸν σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν ὑποδεικνύουσα, ὡς κυριακὴ * παρακελεύεταί σοί, δέσποτα, τὴν ὑπὲρ πάντων εὐχαριστίαν * προσφέρειν. αὕτη γὰρ ἡ * παρασχεθεῖσα χάρις, ἥτις διὰ μέγεθος πᾶσαν εὐεργεσίαν ἐκάλυψεν.* | 37 *ὁ τὰς ἐπαγγελίας τὰς διὰ τῶν προφητῶν πληρώσας καὶ ἐλεήσας τὴν Σιὼν καὶ οἰκτείρας τὴν Ἱερουσαλὴμ * τῷ τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ παιδός σου ἀνυψῶσαι ἐν μέσῳ αὐτῆς τῇ γενέσει τοῦ χριστοῦ τοῦ ἐκ σπέρματος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα γεννηθέντος ἐκ μόνης τῆς παρθένου· αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα ὁ θεός, πρόσδεξαι * διὰ χειλέων δεήσεις * λαοῦ σου τοῦ ἐξ ἐθνῶν, τῶν ἐπικαλουμένων σε ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς προσεδέξω τὰ δῶρα τῶν δικαίων ἐν ταῖς γενεαῖς αὐτῶν. Ἄβελ ἐν πρώτοις τὴν θυσίαν ἐπεῖδες καὶ προσεδέξω, Νῶε ἐξελθόντος τῆς κιβωτοῦ, Ἀβραὰμ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ γῆς Χαλδαίων, Ἰσαὰκ ἐν τῷ φρέατι τοῦ ὅρκου, Ἰακὼβ ἐν Βηθλεέμ, Μωσέως ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἀαρὼν ἀνὰ μέσον τῶν ζώντων καὶ τῶν τεθνηκότων, Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐν Γαλγάλοις, Γεδεὼν ἐπὶ τῆς πέτρας καὶ τῶν πόκων πρὸ τῆς ἁμαρτίας, Μανωὲ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐν τῷ πεδίῳ, Σαμψὼν ἐν τῇ δίψῃ πρὸ τῆς πλημμελείας, Ἰεφθάε ἐν τῷ πολέμῳ πρὸ τῆς ἀκρίτου ἐπαγγελίας, Βαρὰκ καὶ Δεββώρας ἐπὶ τοῦ Σισάρα, Σαμουὴλ ἐν Μασσφά, Δαβὶδ ἐν*

6 Col 1, 15 | 16 Rom 1, 3 | 25 Num 17, 13

1 *ἔστιν* x | 7 *μόνον* > t | 10 *τοίνυν* + yz | 10 *σοί* > yz | 11 *σοι* + yz | 11 *ὑπὸ σοῦ* + yzt | 14 *οἰκτειρήσας* yzt | 15 *καὶ* + z | 17 *τῆς* > yzt | 18 *τὰς* + yzt | 19 *τοῦ* + yzt | 20 *τὰ* ... 22 *προσδέξω* bis z | 21 *ἐπίδες* x | 22 *προσδέξω* z | 23 *αὐτὸν* > yzt | 25 *τεθνεώτων* yzt | 27 *αὐτοῦ γυναικὸς* yzt | 28 *τῷ δίψει* yzt [*τῶ* t] | 28 *πλημμελήας* x *videtur* habere | 29. 30 *Δεββόρας* t | 30 *μασσιφᾶ* yz, *μασσηφᾶ* t

ἄλῳ Ἀρνὼν τοῦ Ἰεβουσαίου, Σολομῶνος ἐν Γαβαὼν καὶ *
Ἱερουσαλήμ, Ἡλία ἐν τῷ ὄρει τῷ Καρμηλίῳ, Ἐλισσαίου ἐπὶ
τῆς ἀτεκνούσης πηγῆς, Ἰωσαφὰτ ἐν πολέμῳ, Ἐζεκία ἐν ἀρ-
ρωστίᾳ καὶ ἐπὶ τοῦ Σεναχηρείμ, Μανασσῆ ἐν γῇ Χαλδαίων
μετὰ τὴν πλημμέλειαν, Ἰωσία ἐν τῷ Φασσᾶ, Ἔσδρα ἐν τῇ
ἐπανόδῳ, Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων, Ἰωνᾶ ἐν τῇ
κοιλίᾳ τοῦ κήτους, τῶν τριῶν παίδων ἐν * καμίνῳ * πυ-
ρός, Ἄννης ἐν τῇ σκηνῇ ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ, Νεεμίου
ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει τῶν τειχῶν καὶ * Ζοροβάβελ, Ματτα-
θία καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐν τῷ ζήλῳ σου, Ἰαὴλ ἐν εὐλο-
γίαις. καὶ νῦν οὖν πρόσδεξαι τὰς τοῦ λαοῦ σου προσευχὰς
μετ' ἐπιγνώσεώς σοι διὰ χριστοῦ προσφερομένας ἐν τῷ
38 πνεύματι. | εὐχαριστοῦμέν σοι περὶ * πάντων, δέσποτα παν-
τοκράτορ, ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπες τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰ-
κτιρμούς σου ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην γενεὰν καὶ γε-
νεὰν σώζεις, ῥύῃ, ἀντιλαμβάνῃ, σκεπάζεις. ἀντελάβου γὰρ
ἐν ἡμέραις Ἐνὼς καὶ Ἐνώχ, ἐν ἡμέραις Μωσῆ καὶ Ἰησοῦ,
ἐν ἡμέραις τῶν κριτῶν, ἐν ἡμέραις Σαμουὴλ καὶ Ἡλία καὶ
τῶν προφητῶν, ἐν ἡμέραις Δαβὶδ καὶ τῶν βασιλέων, ἐν
ἡμέραις Ἐσθὴρ καὶ Μαρδοχαίου, ἐν ἡμέραις Ἰουδίθ, ἐν
ἡμέραις Ἰούδα Μακκαβαίου καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· καὶ
ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀντελάβου ἡμῶν διὰ τοῦ μεγάλου
* ἀρχιερέως Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ παιδός σου· καὶ * ἀπὸ μα-
χαίρας γὰρ ἐρρύσατο καὶ ἐκ λιμοῦ ἐξείλετο διαθρέψας, ἐκ
νόσου ἰάσατο, ἐκ γλώσσης πονηρᾶς ἐσκέπασεν. περὶ πάν-
των σοι διὰ χριστοῦ εὐχαριστοῦμεν, ὁ καὶ φωνὴν ἔναρθρον
εἰς ἐξομολόγησιν δωρησάμενος καὶ γλῶσσαν εὐάρμοστον
δίκην πλήκτρου ὡς ὄργανον ὑποθείς, καὶ γεῦσιν πρόσφο-
ρον καὶ ἁφὴν κατάλληλον καὶ ὅρασιν θέας καὶ ἀκοὴν φω-
νῆς καὶ ὄσφρησιν ἀτμῶν καὶ χεῖρας εἰς ἔργον καὶ πόδας

23 Reg β 22, 44 | 24 Psalm 33, 19 | 25 Psalm 31, 21

1 αρνῶν x, ὀρνὰ yz, Ὀρνᾶ t | 1 γαβαω x | 1 ἐν + yzt | 4 σεναχιρίν x, σενναχηρείμ yz | 5 φασσᾶ yz, φασσά xt | 5 ἔσρα x | 7 τῇ + yzt | 7 τοῦ + yzt | 8 ἄννα x | 8 νεεμία yzt [N t] | 9 ἀναγέρσει z | 9 τοῦ + yzt | 9. 10 ματθία yz | 10 Ἰαβὴλ t | 13 περὶ + y | 13. 14 παντοκράτωρ xyzt | 14 οὐ z | 14 ἐγκατέλειπες x, ἀπέστησας y, κατέστησας z | 16 σκεπάζῃς Z | 20 Ἰουδείθ t | 21 μακκαβίου y | 23 σου + yzt | 23 γὰρ + yz | 24 γὰρ > yz | 24 ἐξείλατο t | 24 διέθρεψας z | 25 ἐσκέπασε yzt | 29. 30 καὶ ἀκοὴν φωνῆς > X

εἰς ὁδοιπορίαν· καὶ ταῦτα πάντα ἐκ μικρᾶς σταγόνος διαπλάσας ἐν μήτρᾳ, καὶ ψυχὴν ἀθάνατον μετὰ τὴν μόρφωσιν χαρίζῃ καὶ προάγεις εἰς φῶς τὸ λογικὸν ζῷον, τὸν ἄνθρωπον. νόμοις ἐπαίδευσας, δικαιώμασιν ἐφαίδρυνας. πρὸς ὀλίγον ἐπάγων διάλυσιν, τὴν ἀνάστασιν ἐπηγγείλω. ποῖος τοιγαροῦν αὐτάρκης βίος, αἰώνων δὲ πόσον μῆκος διαρκέσει ἀνθρώποις πρὸς εὐχαριστίαν; ἢ τὸ μὲν πρὸς ἀξίαν ἀδύνατον, τὸ δὲ κατὰ δύναμιν εὐαγές. ἐρρύσω γὰρ ἀσεβείας πολυθέων, καὶ χριστοκτόνων αἱρέσεως ἐξείλω, πεπλανημένης ἀγνοίας ἠλευθέρωσας, τὸν χριστὸν ἀπέστειλας εἰς ἀνθρώπους * ἄνθρωπον, θεὸν ὄντα μονογενῆ, τὸν παράκλητον ἐνῴκισας ἡμῖν, ἀγγέλους ἐπέστησας, τὸν διάβολον κατῄσχυνας, οὐκ ὄντας ἐποίησας, γενομένους φυλάσσεις, ζωὴν ἐπιμετρεῖς, χορηγεῖς τροφήν, μετάνοιαν ἐπηγγείλω. ὑπὲρ ἁπάντων σοι ἡ δόξα καὶ τὸ σέβας μετὰ χριστοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου νῦν * καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. ταῦτα μελετᾶτε, ἀδελφοί· καὶ εἴη * κύριος μεθ' ὑμῶν ἐπὶ γῆς καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ καὶ αὐτὸν ἀποστείλαντος καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἐλευθερώσαντος ἐκ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης, καὶ ζωὴν ἐπαγγειλαμένου τοῖς δι' αὐτοῦ πιστεύσασιν εἰς τὸν τῶν ὅλων θεόν. ὅπως μὲν οὖν ὀφείλουσι ζῆν οἱ κατὰ χριστὸν μεμυημένοι καὶ οἵας εὐχαριστίας ἀναπέμπειν τῷ θεῷ διὰ χριστοῦ, εἴρηται διὰ τῶν προλαβόντων, δίκαιον δὲ μηδὲ τοὺς ἀμυήτους καταλιπεῖν ἀβοηθήτους. | ὁ μέλλων τοίνυν κατηχεῖσθαι τὸν 39
λόγον τῆς ἀληθείας παιδευέσθω πρὸ τοῦ βαπτίσματος τὴν περὶ τοῦ ἀγεννήτου γνῶσιν, τὴν περὶ υἱοῦ μονογενοῦς ἐπίγνωσιν, τὴν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πληροφορίαν· μανθανέτω δημιουργίας διαφόρου τάξιν, προνοίας εἱρμόν, νομοθεσίας διαφόρου * δικαιωτήρια· παιδευέσθω διὰ τί κόσμος

19 Rom 8, 21

1 εἰς x, πρὸς yzt | 2 διαπλάσσεις yz, διαπλάττεις t | 3 post φῶς punctum t | 4 post ἄνθρωπον punctum > t | 5 ὀλίγων z | 6 μῆκος πόσον t | 9 ἐξείλου yz | 10. 11 ἀπέστηλας z | 11 ὡς + t | 12 ἐνώκησας x | 13 ᾔσχυνας yzt | 15 μετὰ x, διὰ ἰησοῦ yzt | 15. 16 καὶ πνεύματος ἁγίου > yzt | 16 καὶ ἀεὶ + yzt | 17 ὁ + t | 18 αὐτοῦ corr y? xzt, αὐτῶν Y | 22 ὀφείλουσιν x | 25 καταλειπεῖν x | 26 ἀληθείας x, εὐσεβείας yzt | 27 υἱοῦ xt, τοῦ yz | 29 τάξιν .... 30 διαφόρου > y | 30 καὶ + z | 30 δικαιοτήρια t

γέγονεν καὶ διὸ κοσμοπολίτης ὁ ἄνθρωπος κατέστη· ἐπιγινωσκέτω τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, οἷα τις ὑπάρχει· παιδευέσθω ὅπως ὁ θεὸς τοὺς πονηροὺς ἐκόλασεν ὕδατι καὶ πυρί, τοὺς δὲ ἁγίους ἐδόξασε καθ' ἑκάστην γενεάν, λέγω δὴ τὸν Σήθ, τὸν Ἐνὼς καὶ τὸν Ἐνώχ, τὸν Νῶε, τὸν Ἀβραὰμ καὶ τοὺς ἐκγόνους αὐτοῦ, τὸν Μελχισεδὲκ καὶ τὸν Ἰὼβ καὶ τὸν Μωσέα Ἰησοῦν τε καὶ Χαλὲβ καὶ Φινεὲς τὸν ἱερέα καὶ τοὺς καθ' ἑκάστην γενεὰν ὁσίους, ὅπως τε προνοούμενος οὐκ ἀπεστράφη * θεὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἀλλ' ἀπὸ πλάνης καὶ ματαιότητος εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐκάλει κατὰ διαφόρους καιρούς, ἀπὸ τῆς δουλείας καὶ ἀσεβείας εἰς ἐλευθερίαν καὶ εὐσέβειαν ἐπανάγων, ἀπὸ ἀδικίας εἰς δικαιοσύνην, ἀπὸ θανάτου αἰωνίου εἰς ζωὴν ἀΐδιον. ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα μανθανέτω ἐν τῇ κατηχήσει ὁ προσιών· προσκυνείτω δὲ ὁ χειροθετῶν αὐτὸν τὸν θεὸν * τῶν ὅλων δεσπότην, εὐχαριστῶν ὑπὲρ τοῦ πλάσματος ὅτι κατέπεμψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ χριστόν, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐξαλείψας τὰς ἀνομίας, καὶ ἵνα ἀφῇ τὰς ἀσεβείας καὶ τὰς ἁμαρτίας καὶ καθαρίσῃ ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἁγιάσῃ δὲ τὸν ἄνθρωπον κατ' εὐδοκίαν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, συστήσῃ δὲ τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ φωτίσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς κατανόησιν τῶν θαυμάτων αὐτοῦ, γνωρίσῃ * αὐτῷ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης, ὅπως ἂν μισήσῃ πᾶσαν ὁδὸν ἀδικίας, πορεύηται δὲ τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας εἰς τὸ καταξιωθῆναι αὐτὸν τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας εἰς υἱοθεσίαν τὴν ἐν χριστῷ· ἵνα σύμφυτος γενόμενος τῇ ὁμοιότητι τοῦ κυρίου ἐλπίδι τῆς ἐνδόξου κοινωνίας νεκρωθῇ μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζήσῃ δὲ τῷ θεῷ κατὰ *

10 Tim α 2, 4 | 19 Cor β 7, 1 | 21 Eph 1, 18 | 25 Tit 3, 5 | 26 Eph 1, 5 | 28 Col 3, 5 | 28 Gal 2, 19

1 γέγονε yzt | 1 διὸ xt, διὰ τί ὁ yz | 4 δ' t | 4 ἐδόξασεν x | 4 σήμ x | 5 καὶ prius > yzt | 5. 6 ἐγγόνους x, ἐγκόνους z | 6 καὶ alterum > yz | 6 τὸν μωσέα ... 7 χαλέβ bis z | 9 ὁ + yzt | 9 ἀλλὰ yzt | 10 ἐπίγνοσιν z | 11 ἀποῦ z | 12 ἐνάγων x, ἀνάγων yz | 14 ὁ ante ἐν yz | 15 προςκυνείτῳ y | 15 τὸν + yzt | 16 κατέπεμψεν x | 19 μολϊσμοῦ z | 19. 20 σαυκὸς t | 20 τὲ y, τε z | 21 συστήσῃ δὲ x, καὶ συνετίσῃ εἰς yz, συνετίσῃ δὲ t | 22 εἰς ... 23 αὐτοῦ > z | 23 θαυμασίων yt | 23 τε + yz 27 τοῦ κυρίου x, τοῦ θανάτου τοῦ χριστοῦ ἐπ' yzt [τοῦ alterum > z] | 28 νεκρωθῆναι y | 28 τε + yzt

νοῦν καὶ λόγον καὶ πρᾶξιν, καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ζώντων
συναριθμηθῇ. καὶ μετὰ τὴν εὐχαριστίαν ταύτην παιδευσάτω
αὐτὸν τὰ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐνανθρωπήσεως τά τε περὶ
τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ ἀνα-
λήψεως. | καὶ ὅταν * πρὸς αὐτὸ λοιπὸν τὸ βαπτισθῆναι ὁ 40
κατηχηθεὶς ᾖ, μανθανέτω τὰ περὶ τῆς ἀποταγῆς τοῦ διαβό-
λου καὶ τὰ περὶ τῆς συνταγῆς τοῦ χριστοῦ· δεῖ γὰρ αὐτὸν
πρῶτον μὲν ἀποσχέσθαι τῶν ἐναντίων καὶ τότε ἐντὸς γενέ-
σθαι τῶν μυστηρίων, προκαθάραντα ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν
πάσης κακονοίας σπίλου τε καὶ ῥυτίδος καὶ τότε τῶν ἁγίων
μεταλαχεῖν. ὡς γὰρ γεωργὸς ἄριστος ἐκκαθαίρει τὴν ἄρου-
ραν πρότερον τῶν ὑπερφυουσῶν ἐν αὐτῇ ἀκανθῶν καὶ
τότε σπείρει τὸν πυρόν, οὕτως δεῖ καὶ ὑμᾶς, πρότερον πᾶ-
σαν ἀσέβειαν ἐξελόντας ἀπ' αὐτῶν, * τότε τὴν εὐσέβειαν
αὐτοῖς ἐγκαταβάλλεσθαι καὶ τοῦ βαπτίσματος αυτοὺς ἀξιῶ-
σαι. καὶ γὰρ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν οὕτως ἡμῖν παρῄνεσεν εἰ-
πὼν Μαθητεύσατε * πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τότε ἐπήγαγε τὸ
Καὶ βαπτίσατε αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀπαγγελλέτω οὖν ὁ βα-
πτιζόμενος ἐν τῷ ἀποτάσσεσθαι | Ἀποτάσσομαι τῷ Σατανᾷ 41
καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ ταῖς πομπαῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς λα-
τρείαις αὐτοῦ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐφευρέσε-
σιν αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν. μετὰ δὲ τὴν ἀπο-
ταγὴν συντασσόμενος λεγέτω ὅτι Καὶ συντάσσομαι τῷ
χριστῷ. καὶ πιστεύω καὶ βαπτίζομαι εἰς ἕνα ἀγέννητον μό-
νον ἀληθινὸν θεὸν παντοκράτορα, τὸν πατέρα τοῦ χριστοῦ,

10 Eph 5, 27 | 17 Matth 28, 19

2 συναριθμηθῆναι x, συναρθμηθῇ y | 3 ἐνανθρωπίσεως t | 3 τε > x | 4. 5 ἀναλύψεως z | 5 ᾖ + yzt | 5 αὐτῷ y, αὐτῶ z | 5 τῷ y, τῶ z | 5 βαπτησθῆναι x | 6 ἦι w, ῇ x, > yzt | 7 τὰ > z | 8 μὲν > w | 8 ἀπέχεσθαι w, ἀπόχεσθαι z | 10 κακονοίας wx, κακοηθείας yzt | 11 μετασχεῖν w | 12 πρῶτον w | 12 τῶν > y | 12 ὑπαρχουσῶν w, ὑπερπουσῶν x, ὑφερπουσῶν yz, ἐν ἄλλω ὑφερπουσῶν margo t | 13 καὶ ὑμᾶς οὕτως δεῖ w | 13 οὕτω yzt | 14 ἐξελόντες x | 14 καὶ + w | 15 ἐγκαταβάλεσθαι w, ἐγκαταλαβέσθαι y, ἐγκαταβαλέσθαι z | 15 αὐτοὺς > yzt | 16 καὶ alterum > wyz | 17 πρότερον + yzt | 17 ἐπήγαγεν x | 19 ἀπαγγέτω W, ἀπαγγελέτω w | 20 ἀποτάσεσθαι w | 21 καὶ tertium ... 23 αὐτοῦ > w | 23 πᾶσιν x | 23 ὑπ' αὐτῶι w | 25 καὶ alterum > y

κτίστην καὶ δημιουργὸν τῶν ἁπάντων, ἐξ οὗ τὰ πάντα. καὶ εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν τὸν χριστόν, τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν, τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως, τὸν πρὸ αἰώνων εὐδοκίᾳ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα οὐ κτισθέντα, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὁρατά τε καὶ ἀόρατα, τὸν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν κατελθόντα ἐξ οὐρανῶν καὶ σάρκα ἀναλαβόντα; * ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας * γεννηθέντα, καὶ πολιτευσάμενον ὁσίως κατὰ τοὺς νόμους τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ ἀποθανόντα ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν μετὰ τὸ παθεῖν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεσθέντα ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός, καὶ πάλιν ἐρχόμενον ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς; οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. βαπτίζομαι καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦτ' ἔστι τὸν παράκλητον, τὸ ἐνεργῆσαν ἐν πᾶσι τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἁγίοις, ὕστερον δὲ ἀποσταλὲν * παρὰ τοῦ πατρὸς κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ * σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ μετὰ τοὺς ἀποστόλους δὲ πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς βασιλείαν οὐρανῶν * καὶ εἰς ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. καὶ μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην κατ' ἀκολουθίαν ἔρχεται καὶ εἰς τὴν τοῦ
42 ἐλαίου χρίσιν. | εὐλογεῖται δὲ τοῦτο παρὰ τοῦ ἀρχιερέως εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ προκατασκευὴν τοῦ βαπτίσματος. ἐπικαλεῖται γὰρ οὕτως τὸν ἀγέννητον θεόν, τὸν πατέρα τοῦ χριστοῦ, τὸν βασιλέα πάσης αἰσθητῆς καὶ νοητῆς φύσεως, ἵνα ἁγιάσῃ τὸ ἔλαιον τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ * καὶ

1 Cor α 8, 6 | 3 Col 1, 15 | 4 Cor α 8, 6 | 5 Col 1, 15 | 14 Luc 1, 33

2 τὸν medium > z | 2 μόνον W? μονογενὴ w correct rec | 3 αἰώνον W? | 4 οὐ κτισθέντα > yz | 6 init τῶν x | 6 τῶν > yzt | 7 καὶ + t | 7 καὶ + y | 10 τῶν > yzt | 15 ἔστιν x | 15 τὸν] τὸ z | 16 ἐνεργεῖσαν w | 16 πᾶσιν xt | 17 καὶ τοῖς ἀποστόλοις + yzt, ἐν ἄλλῳ ἡμῖν margo t | 18 θεοῦ καὶ + w | 18 καὶ κυρίου > w | 19 πᾶσιν x | 20 καὶ ἀποστολικῇ > wt | 21 βασιλείας yz | 21 ἀποκατάστασιν + yz | 22 καὶ alterum wxt, εἶτα yz | 22. 23 ἀπαγγελίαν y | 23 κατὰ w | 23 καὶ > yz | 24 ἱερέως yz | 25 προσκατασκευὴν x | 26 οὗτος x, οὕτω yzt | 27 πάσις w | 28 τὸ] τὸν t | 28 χριστοῦ + w

δώσῃ χάριν πνευματικὴν καὶ δύναμιν ἐνεργητικὴν ἄφεσίν τε ἁμαρτιῶν καὶ προπαρασκευὴν ὁμολογίας βαπτίσματος, ὥστε τὸν χριόμενον ἀπολυθέντα πάσης ἀσεβείας ἄξιον γενέσθαι τῆς μυήσεως κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ μονογενοῦς. | εἶτα ἔρ- 43
χεται εἰς τὸ ὕδωρ. * εὐλογεῖ καὶ δοξάζει τὸν δεσπότην θεὸν τὸν παντοκράτορα τὸν πατέρα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ εὐχαριστῶν ὁ ἱερεύς, ὅτι ἀπέστειλεν * τὸν υἱὸν αὐτοῦ δι᾽ ἡμᾶς ἐνανθρωπῆσαι, ἵνα ἡμᾶς σώσῃ, ὅτι ἠνέσχετο τῆς ἐνανθρωπήσεως ὑπήκοον αὐτὸν γενέσθαι ἐν πᾶσι, κηρύξαι βασιλείαν οὐρανῶν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, νεκρῶν ἀνάστασιν. ἐπὶ τούτοις προσκυνεῖ αὐτὸν τὸν μονογενῆ θεὸν μετ᾽ αὐτὸν καὶ δι᾽ αὐτόν, εὐχαριστῶν αὐτῷ τῷ ἀναδέξασθαι αὐτὸν τὸν ὑπὲρ πάντων θάνατον διὰ τοῦ σταυροῦ, οὗ τύπον ἔδωκε τὸ βάπτισμα τῆς παλιγγενεσίας, δοξάζει τε ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ χριστοῦ θεὸς ὁ τῶν ὅλων κύριος ἐν ἁγίῳ πνεύματι οὐκ ἀπέρριψε τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἀλλὰ διαφόροις καιροῖς διαφόρους προνοίας ἐποιήσατο, τῷ δὲ Ἀδὰμ αὐτῷ ἐν * παραδείσῳ πρῶτον μὲν τρυφῆς λόγῳ τὸν παράδεισον οἰκητήριον δούς, ἔπειτα προνοίας λόγῳ ἐντολὴν * ποιησάμενος, * ἁμαρτόντα δὲ δικαιοσύνῃ ἐξώσας, ἀγαθότητι δὲ μὴ ἀπορρίψας εἰς τὸ παντελές, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν κατὰ διαδοχὴν διαφόρως παιδεύσας· δι᾽ ὃν ἐπὶ τὸ τέρμα τοῦ αἰῶνος ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἄνθρωπον γενέσθαι δι᾽ ἀνθρώπους καὶ πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη ἀναδέξασθαι χωρὶς ἁμαρτίας. αὐτὸν οὖν καὶ νῦν παρακαλείτω ὁ ἱερεὺς πρὸς τῷ βαπτίσματι καὶ λεγέτω ὅτι Κάτιδε ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο, δὸς δὲ χάριν καὶ δύναμιν, ὥστε τὸν βαπτιζόμενον κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ χριστοῦ σου

14 Tit 3, 5 | 25 Hebr 4, 15

1 δόσῃ w, δώσει x, δῷ yz | 1 καὶ δύναμιν ἐνεργητικὴν > w | 4. 5 εἶτα ἔρχεται bis z | 5 καὶ + yz | 6 υἱοῦ wx, θεοῦ yzt | 7 ἀπέστειλε w | 7 ἐνανθρωπῆσαι + yzt [ἢ y] | 8 ἐνανθρωπῆσαι > yzt | 9 πᾶσιν x | 11 μονογενῆι w | 12 δι᾽ αὐτοῦ w | 13 τὸν] τῶν xt | 13 ἁπάντων x | 13 τοῦ > w | 14 ἔδωκεν x | 14 τὸ] τῷ w | 16 ἀπέρριψεν x | 17 ἐποίησε w | 17 τῷ τε yz, τότε t | 18 τῷ + w | 18 τὸ W | 19 αὐτῷ + yz | 20 ποιησάμενος wxt, παρασχόμενος yz | 20 καὶ + yz | 20 ἁμαρτῶντα wt | 20 δὲ wxt, μὲν yz | 21 αὐτοῦ yzt | 22 δι᾽ ὃν xyzt, διὸ w | 23 ἀπέστειλεν x | 25 οὖν > w | 25 καὶ νῦν > yz | 26 κάθιδε x, ἔπιδε yz | 27 τε x

αὐτῷ συσταυρωθῆναι καὶ συναποθανεῖν καὶ συνταφῆναι
καὶ συναναστῆναι εἰς υἱοθεσίαν τὴν ἐν αὐτῷ, τῷ νεκρωθῆ-
ναι μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῆσαι δὲ τῇ δικαιοσύνῃ. καὶ μετὰ
τοῦτο βαπτίσας αὐτὸν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, χρισάτω μύρῳ ἐπιλέγων
44 | *Κύριε ὁ θεὸς ὁ ἀγέννητος καὶ ἀδέσποτος, ὁ τῶν ὅλων κύ-
ριος, ὁ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως τοῦ εὐαγγελίου ἐν πᾶσι
τοῖς ἔθνεσιν εὔοσμον παρασχόμενος, σὺ καὶ νῦν τοῦτο τὸ
μύρον δὸς ἐνεργὲς γενέσθαι ἐπὶ τῷ βαπτιζομένῳ, ὥστε βέ-
βαιον καὶ πάγιον ἐν αὐτῷ τὴν εὐωδίαν μεῖναι τοῦ χριστοῦ
σου, καὶ συναποθανόντα αὐτὸν συναναστῆναι καὶ συζῆσαι
αὐτῷ.* ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα λεγέτω· ἑκάστου
γὰρ ἡ δύναμις τῆς χειροθεσίας ἐστὶν αὕτη. ἐὰν γὰρ μὴ
εἰς ἕκαστον τούτων ἐπίκλησις γένηται ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς
ἱερέως τοιαύτη τις, εἰς ὕδωρ μόνον καταβαίνει ὁ βαπτιζό-
μενος ὡς οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἀποτίθεται μόνον τὸν ῥύπον τοῦ
σώματος, οὐ τὸν ῥύπον τῆς ψυχῆς. μετὰ τοῦτο ἑστὼς προ-
σευχέσθω τὴν εὐχήν, ἣν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ κύριος. ἀναγκαίως
δὲ τὸν ἀναστάντα δεῖ ἑστάναι καὶ προσεύχεσθαι διὰ τὸ τὸν
ἐγειρόμενον ὄρθιον εἶναι· καὶ αὐτὸς οὖν συναποθανὼν τῷ
χριστῷ καὶ συνεγερθεὶς ἕστηκεν. προσευχέσθω δὲ κατὰ
ἀνατολάς· καὶ γὰρ * καὶ τοῦτο γέγραπται ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν
παραλειπομένων, ὅτι μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὸν ναὸν τοῦ
κυρίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σολομῶνος ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκαι-
νισμῷ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται καὶ οἱ ψαλτῳδοὶ μετὰ κυμ-
βάλων καὶ ψαλτηρίων εἱστήκεισαν κατὰ ἀνατολάς, αἰνοῦν-
τες καὶ ἐξομολογούμενοι καὶ λέγοντες *Αἰνεῖτε τὸν κύριον
45 ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.* | προσευχέ-
σθω δὲ ταῦτα μετὰ τὴν προτέραν εὐχὴν λέγων *Ὁ θεὸς ὁ*

25 Paral β 5, 12. 13

2 τῷ] τὸ w | 4 τοῦτο] τοῦ z | 5 χρησάτω w, χρίσει τῷ yz | 6 ἐν ἄλλω ἀγένητος margo t | 6 ὁ tertium xyzt, καὶ w | 7 πᾶσιν x | 8 ἔθνεσι W | 8 παρεχόμενος w | 9. 10 βεβαίαν yzt | 10 καὶ πάγιον > w | 10 εὐοδίαν w | 10 τοῦ … 11 συναναστῆναι > w | 14 ὑπὸ wx, παρὰ yzt | 16 οἱ > wyzt | 18 ἀναγκαῖον w | 19 δὲ > Wx | 19 τὸ > yz | 20 ὄρθριον z | 21 ἔστικεν w, στηκέτω yzt | 21 δὲ xyzt, οὖν w | 22 rasura sub qua καὶ γὰρ repetitum fuisse videtur w | 24 σολόμονος x | 26 ἐστήκεισαν x? εἱστήκησαν z

*παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ χριστοῦ σου τοῦ μονογενοῦς
υἱοῦ σου, δός μοι σῶμα ἄσπιλον, καρδίαν καθαράν, νοῦν
ἐγρήγορον, γνῶσιν ἀπλανῆ, πνεύματος ἁγίου ἐπιφοίτησιν
πρὸς κτῆσιν καὶ πληροφορίαν τῆς ἀληθείας διὰ τοῦ χριστοῦ
σου, μεθ' οὗ σοι δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας·
ἀμήν. ταῦτα καὶ περὶ τῶν κατηχουμένων δίκαιον ἡγησά-
μεθα διατάξασθαι. | περὶ δὲ τῶν ὑφ' ἡμῶν χειροτονηθέν-* 46
*των ἐπισκόπων ἐν τῇ ζωῇ τῇ ἡμετέρᾳ γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι
εἰσὶν οὗτοι· Ἱεροσολύμων μὲν Ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου ἀδελ-
φός, οὗ τελευτήσαντος δεύτερος Συμεὼν ὁ τοῦ Κλεόπα,
μεθ' ὃν τρίτος Ἰούδας Ἰακώβου· Καισαρείας δὲ τῆς Παλαι-
στίνης πρότερον μὲν Ζακχαῖος ὃ ποτε τελώνης, μεθ' ὃν
Κορνήλιος καὶ τρίτος Θεόφιλος· Ἀντιοχείας δὲ Εὐόδιος μὲν
ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου, Ἰγνάτιος δὲ ὑπὸ Παύλου· τῆς δὲ Ἀλεξαν-
δρέων Ἀννιανὸς πρῶτος ὑπὸ Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ κε-
χειροτόνηται, δεύτερος δὲ Ἀβίλιος ὑπὸ Λουκᾶ * καὶ αὐτοῦ
εὐαγγελιστοῦ· τῆς δὲ Ῥωμαίων ἐκκλησίας Λῖνος μὲν ὁ Κλαυ-
δίας πρῶτος ὑπὸ Παύλου, καὶ Κλήμης δὲ μετὰ τὸν Λίνου θά-
νατον ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου δεύτερος κεχειροτόνηται· τῆς δὲ
Ἐφέσου Τιμόθεος * ὑπὸ Παύλου, Ἰωάννης δὲ ὑπ' ἐμοῦ
Ἰωάννου· Σμύρνης δὲ Ἀρίστων πρῶτος, μεθ' ὃν Στραταίας
ὁ Λωίδος καὶ τρίτος Ἀρίστων· Περγάμου δὲ Γάιος καὶ
Φιλαδελφείας Δημήτριος ὑπ' ἐμοῦ *, ὑπὸ δὲ Παύλου Λού-
κιος Κεγχρεῶν καὶ τῆς Κρήτης Τίτος, Διονύσιος δὲ ἐν
Ἀθήναις, τῆς δὲ ἐν Φοινίκῃ Τριπόλεως Μαρθόνης, τῆς δὲ
ἐν Φρυγίᾳ Λαοδικείας Ἄρχιππος, Κολασσαέων δὲ Φιλήμων,
Βεροίας δὲ τῆς κατὰ Μακεδονίαν Ὀνήσιμος ὁ Φιλήμονος,*

1 παντοκράτορ wZ | 3 ἐγρήγορον w, ἐγρήγορα x, γρήγορον yzt | 3 ἀπλανῆι w | 5 μεθ' wx, δι' yzt | 5 συν wx, ἐν yzt | 9. 10 ἀδελφου w | 10 κλοπᾶ w, κλωπᾶ xz, κλωπὰ y | 12 πρότερος xyz | 13 εὐώδιος wx | 13 Εὐόδιος ... 14 ὑπὸ > z | 13 μὲν > w | 15 ἀνιανὸς wx | 15 ἀπὸ t | 15. 16 κεχειροτόνηται > w | 16 δεύτερος ... 17 εὐαγγελιστοῦ > w | 16 Ἀβίλλιος t | 16 ὄντος + yz | 17 ῥωμαῖον w | 17 λῖνου w | 18 πρῶτον w | 18 καὶ > yzt | 19 χειροτονεῖται y, χειροτονεῖτε z | 20 μὲν + yzt | 21 στρατέας wyz | 23 φιλαδελφίας wx | 23 πέτρου + yz | 23 ὑπὸ > w | 24 κεχρέων w, κεχρεῶν z | 24 κρίτης wz | 24 δὲ > x | 25 τριπόλεος z | 25 μαρθώνης w, μαροώνις yz, Μαραθόνης t | 26 λαοδικίας x | 27 φιλήμονος wxZt [Φ t], φιλήμωνος yz

Κρήσκης δὲ τῶν κατὰ Γαλατίαν ἐκκλησιῶν, Ἀκύλας δὲ καὶ
Νικήτης τῶν κατὰ Ἀσίαν παροικιῶν, Κρίσπος δὲ τῆς κατὰ
Αἴγιναν ἐκκλησίας. οὗτοι * ὑφ' ἡμῶν ἐμπιστευθέντες τὰς
ἐν κυρίῳ παροικίας, ὧν τῆς διδασκαλίας μνημονεύοντες
πάντοτε παραφυλάσσεσθε τοὺς ἡμετέρους λόγους· καὶ εἴη
ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν νῦν τε καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους χρό-
νους, ὡς αὐτὸς εἴρηκεν ἡμῖν μέλλων ἀναλαμβάνεσθαι πρὸς
τὸν ἑαυτοῦ θεὸν καὶ πατέρα· Ἰδοὺ γάρ, φησίν, ἐγὼ μεθ'
ὑμῶν * εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος·
47 ἀμήν. | δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀν-
θρώποις εὐδοκία. αἰνοῦμέν σε, ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν
σε, εὐχαριστοῦμέν σοι, δοξολογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε
διὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, σὲ τὸν ὄντα θεὸν ἀγέννητον
ἕνα ἀπρόσιτον μόνον διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν, κύριε
βασιλεῦ ἐπουράνιε θεὲ πατὴρ παντοκράτωρ, κύριε υἱὲ
μονογενῆ Ἰησοῦ χριστέ, καὶ ἅγιον πνεῦμα. κύριε ὁ θεὸς ὁ
ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ υἱὸς τοῦ πατρός, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας
τοῦ κόσμου, ἐλέησον ἡμᾶς· ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κό-
σμου, πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν· ὁ καθήμενος ἐν δεξιᾷ
τοῦ πατρός, ἐλέησον ἡμᾶς· ὅτι σὺ εἶ μόνος ἅγιος, σὺ εἶ
μόνος κύριος Ἰησοῦς χριστὸς * εἰς δόξαν θεοῦ πατρός· ἀμήν.
48 | αἰνεῖτε, παῖδες, κύριον, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα * κυρίου. αἰνοῦ-
μέν σε, ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε διὰ τὴν μεγάλην σου
δόξαν, κύριε βασιλεῦ ὁ πατὴρ τοῦ χριστοῦ τοῦ ἀμώμου
ἀμνοῦ, ὃς αἴρει τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· σοὶ πρέπει αἶ-

8 Matth 28, 20 | 10 Luc 2, 14 | 17 Ioh 1, 29 | 22 Psalm 113, 1 | 25 Ioh 1, 29 | 25 Psalm 65, 2

1 κρίσκης yz | 2 κρήσπος w, κρῆσπος x | 3 αἴγραν x | 3 οἱ + yzt | 3 ἐνπιστευθέντες w | 4 ὧν > w | 5 παραφυλάσσεσθαι w | 6 τοὺς > xyz | 8 πατέρα καὶ θεόν w | 8 φησι w | 8 ἐγὼ > w | 9 ἐγώ + w | 10 δόξα ... VIII 15 fin > w | 10 προσευχὴ ἑωθινή inscr xy [ἑ y] | 12 εὐχαριστοῦμέν σοι > t | 12 σε tertium > yz | 15 πάτερ παντοκράτορ yt | 15 υἱὲ ... 17 ἁμαρτίας x, ὁ θεὸς ὁ πατὴρ τοῦ χριστοῦ τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ ὃς αἴρει τὴν ἁμαρτίαν yt | 18 ἐλέησον ... κόσμον > yt | 19 ἐν ... 20 ἡμᾶς x, ἐπὶ τῶν χερουβεὶμ yt [χερουβὶμ t] | 20 εἶ utrumque > yt | 21 τοῦ θεοῦ πάσης γεννητῆς φύσεως τοῦ βασιλέως ἡμῶν + yt [γενητῆς t] | 21 εἰς ... ἀμήν x, δι' οὗ σοι δόξα τιμὴ καὶ σέβας yt | 22 ἑσπερινός inscr x, ἑσπερινὸς ὕμνος inscr y | 22 αὐτοῦ + Y

νος, σοὶ πρέπει ὕμνος, σοὶ δόξα πρέπει τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.
| εὐλογητὸς εἶ, κύριε ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου, ὁ δι- 49
δοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί· πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

Η

Τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας ἡμῖν παραδιδόντος μυστήριον καὶ προσκαλουμένου Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ θεοῦ *, καθὼς αὐτός που φησὶν εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν πιστευσάντων Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, τὸ ἔργον * ὃ δέδωκάς μοι ἐτελείωσα, καὶ περὶ ἡμῶν * λέγοντος τῷ πατρὶ Πάτερ ἅγιε, εἰ καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἀλλ' ἐγώ σε ἔγνων καὶ οὗτοί σε ἔγνωσαν *, εἰκότως ὡς ἂν τετελειωμένων ἡμῶν φησὶ πᾶσιν ἅμα περὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ διὰ τοῦ πνεύματος διδομένων χαρισμάτων * Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασιν ταῦτα

3 Luc 2, 29—32 | 7 Iob 31, 18 | 9 Cor β 9, 8 | 17 Ioh 17, 6. 4 | 19 Ioh 17, 25 | 23 Marc 16, 17. 18

1 πρέπει δόξα y | 1 πατρὶ ... 2 πνεύματι x, θεῷ καὶ πατρὶ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι τῷ παναγίῳ yt [semper ω = ῳ t] | 7 ἐπάρίστω inscr x, εὐχὴ λεγομένη ἐπὶ ἀρίστω inscr y | 9 ὑμῶν t | 10 περισσεύομεν yt | 10 ἀγαθῶν X | 11 μεθ' x, δι' yt | 16 πατρὸς αὐτοῦ + t | 18 ἐτελείωσα + y | 18 ἔδωκάς t | 19 ἐτελείωσα > y | 19 πάλιν + y | 19 τῷ πατρὶ xt, πρὸς τὸν πατέρα y | 20 ἅγιε xt, δίκαιε y | 20 εἰ > y | 20 ἀλλ' ἐγὼ xt, ἐγὼ δέ y | 21 σε > y | 21 ὅτι σύ με ἀπέστειλας + y | 22 φησὶν x, > y | 22 πᾶσιν ἅμα xt, καὶ y | 23 διέξεισι λέγων + y | 23 πιστεύσασι y

παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει, ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι καὶ καλῶς ἕξουσι· τούτων τῶν χαρισμάτων πρότερον μὲν ἡμῖν δοθέντων τοῖς ἀποστόλοις μέλλουσι τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλειν πάσῃ τῇ κτίσει, ἔπειτα δὲ τοῖς δι' ἡμῶν πιστεύσασιν ἀναγκαίως χορηγουμένων, * οὐκ εἰς τὴν τῶν ἐνεργούντων ὠφέλειαν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν ἀπίστων συγκατάθεσιν, ἵν' οὓς οὐκ ἔπεισεν ὁ λόγος, τούτους ἡ τῶν σημείων δυσωπήσῃ δύναμις. τὰ γὰρ σημεῖα οὐ τοῖς πιστοῖς ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων· οὔτε γὰρ τὸ δαίμονας ἐκβάλλειν ἡμέτερον κέρδος, ἀλλὰ τῶν ἐνεργείᾳ χριστοῦ καθαιρομένων, καθὼς αὐτός που παιδεύων ἡμᾶς ὁ κύριος δείκνυσι λέγων Μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑπακούουσιν, ἀλλὰ χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τῷ οὐρανῷ· ἐπειδὴ τὸ μὲν αὐτοῦ δυνάμει γίνεται, τὸ δὲ ἡμετέρᾳ εὐνοίᾳ καὶ σπουδῇ, δῆλον ὅτι βοηθουμένοις ὑπ' αὐτοῦ. οὐκ ἐπάναγκες οὖν πάντα πιστὸν δαίμονας ἐκβάλλειν ἢ νεκροὺς ἀνιστᾶν ἢ γλώσσαις λαλεῖν, ἀλλὰ τὸν ἀξιωθέντα χαρίσματος ἐπί τινι αἰτίᾳ χρησίμῃ εἰς σωτηρίαν τῶν ἀπίστων, δυσωπουμένων πολλάκις οὐ τὴν τῶν λόγων ἀπόδειξιν, ἀλλὰ τὴν τῶν σημείων ἐνέργειαν, * ἀξίων ὄντων σωτηρίας. οὐδὲ γὰρ πάντες οἱ ἀσεβεῖς ὑπὸ τῶν θαυμάτων ἐντρέπονται· καὶ τούτου μάρτυς αὐτὸς ὁ θεός, ὡς ὅταν λέγῃ ἐν τῷ νόμῳ ὅτι Ἐν ἑτερογλώσσοις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις, καὶ οὐ μὴ πιστεύσωσιν. οὔτε γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευσαν τῷ θεῷ, Μωσέως τοσαῦτα σημεῖα καὶ τέρατα πεποιηκότος, οὔτε τὸ

14 Luc 10, 20 | 25 Isaj 28, 11 = Cor α 14, 21

1 ἐκβαλοῦσιν x | 2 λαλήσουσι y | 2 καιναῖς λαλήσουσιν t | 2 ἀροῦσιν x | 3 βλάψῃ xy | 4 ἐπιθήσουσιν x | 4 ἕξουσιν x | 4 τούτων ... χαρισμάτων xt, ταῦτα δὲ τὰ χαρίσματα y | 5 ἐδόθη y | 6 κτίσῃ X | 6 δὲ > xy | 7 τοῦ θεοῦ τὴν τούτων χορηγίαν οἰκονομήσαντος + y | 8 τῶν alterum > t | 9 ἵνα t | 13 χριστοῦ xy, κυρίου t | 14. 15 $\overline{\pi\nu\alpha}$ = πνεῦμα x, δαιμόνια y | 15 ὑποτάσσεται y | 17 γίγνεται y | 21 τῇ et 22 ἀποδείξει t | 22 τῇ et ἐνεργείᾳ t | 22 καὶ τούτων οὐ πάντων ἀλλὰ τῶν + y | 25 λέγει x | 26. 27 πιστεύσουσιν y | 28 Μωϋσέως t | 28 p 232, 1 τὰ πλήθη t

πλῆθος τῶν Ἰουδαίων τῷ ὡς Μωσεῖ χριστῷ, πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν αὐτοῖς θεραπεύσαντι· καὶ οὔτε ἐκείνους ἐδυσώπησε ῥάβδος ψυχουμένη εἰς ὄφιν καὶ χεὶρ λευκαινομένη καὶ Νεῖλος αἱματούμενος, οὔτε τούτους τυφλοὶ ἀναβλέποντες καὶ χωλοὶ περιπατοῦντες καὶ νεκροὶ ἐγειρόμενοι· * καὶ τῷ μὲν ἀνθίστατο Ἰαννὴς καὶ Ἰαμβρής, τῷ δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφας. οὕτως οὐ πάντας δυσωπεῖ τὰ σημεῖα, ἀλλὰ μόνους τοὺς εὐγνώμονας· ὧν καὶ χάριν εὐδοκεῖ ὁ θεὸς ἐπιτελεῖσθαι δυνάμεις ὡς σοφὸς οἰκονόμος, οὐ τῇ τῶν ἀνθρώπων ἰσχύϊ, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει. ταῦτα δέ φαμεν ἐπὶ τῷ μὴ ἐπαίρεσθαι τοὺς λαβόντας χαρίσματα τοιάδε κατὰ τῶν μὴ λαβόντων· χαρίσματα δὲ λέγομεν τὰ διὰ * σημείων, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος πιστεύσας διὰ χριστοῦ εἰς τὸν θεόν, ὃς οὐκ εἴληφε χάρισμα πνευματικόν· αὐτό τε γὰρ τὸ ἀπαλλαγῆναι πολυθέου ἀσεβείας καὶ πιστεῦσαι θεῷ πατρὶ διὰ χριστοῦ χάρισμά ἐστι θεοῦ, τό τε ἀπορρῖψαι τὸ ἰουδαϊκὸν κάλυμμα καὶ πιστεῦσαι ὅτι εὐδοκίᾳ θεοῦ ὁ πρὸ αἰώνων μονογενὴς ἐν ὑστέρῳ καιρῷ ἐκ παρθένου γεγέννηται δίχα ὁμιλίας ἀνδρὸς καὶ ὅτι ἐπολιτεύσατο ὡς ἄνθρωπος ἄνευ ἁμαρτίας, πληρώσας πᾶσαν δικαιοσύνην τὴν τοῦ νόμου, καὶ ὅτι συγχωρήσει θεοῦ σταυρὸν ὑπέμεινεν αἰσχύνης καταφρονήσας ὁ θεὸς λόγος καὶ ὅτι ἀπέθανε καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέστη διὰ τριῶν ἡμερῶν καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τεσσαράκοντα ἡμέρας παραμείνας τοῖς ἀποστόλοις καὶ πληρώσας πᾶσαν * διάταξιν ἀνελήφθη * πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν θεὸν καὶ πατέρα ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν. ὁ ταῦτα πιστεύσας οὐχ ἁπλῶς οὐδ' ἀλόγως, ἀλλὰ κρίσει καὶ πληροφορίᾳ, χάρισμα εἴληφεν ἐκ θεοῦ, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ πάσης αἱρέσεως ἀπαλλαγείς. μὴ οὖν τις τῶν

1 Matth 4, 23 | 4 Matth 11, 5 | 14 Rom 1, 11 | 17 Cor β 3, 13 | 20 Matth 3, 15 | 25 Act 1, 9

1 μωσῆ y, Μωυσεῖ t | 2 καὶ alterum xt, οὕτως y | 3 ἐδυσώπησεν x | 3 ἐμψυχουμένη t | 6 ἐγειρόμενοι x, ἀνιστάμενοι yt | 6 μᾶλλον δὲ ἀπὸ τούτων καὶ ἐφθόνουν + y | 6 ἀνθίσταντο t | 6 ἰαννὶς καὶ ἰαμβρὶς y | 7 οὕτως xt, ὁρᾷς πῶς y | 11 τῶ x, τῷ y, τὸ t | 13 τῶν + yt | 13 ἀνθρώποις y | 14 εἴληφεν x, ἤλειφε y | 16 ἐστιν x | 18 ἐν ἐσχάτοις καιροῖς y | 23 ἀπέθανεν x | 25 τὴν πατρικὴν + y | 25 ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν + yt | 26. 27 ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν > yt | 27 τοῦτο y | 27 οὐδὲ t

ποιούντων σημεῖα καὶ τέρατα κρινέτω τινὰ τῶν πιστῶν μὴ ἀξιωθέντα ἐνεργεῖν· διάφορα γάρ ἐστι τὰ τοῦ θεοῦ χαρίσματα, * παρ' αὐτοῦ διὰ χριστοῦ διδόμενα, καὶ σὺ μὲν εἴληφας τοῦτο, ἐκεῖνος δὲ ἄλλο τι· ἢ γὰρ λόγον σοφίας ἢ γνώσεως ἢ διακρίσεως πνευμάτων ἢ πρόγνωσιν τῶν μελλόντων ἢ λόγον διδακτικὸν ἢ ἀνεξικακίαν ἢ ἐγκράτειαν ἔννομον. καὶ γὰρ * Μωϋσῆς, ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, ἐν Αἰγύπτῳ ἐπιτελῶν τὰ σημεῖα, οὐ κατεπήρθη τῶν ὁμοφύλων καὶ θεὸς κληθεὶς οὐκ ἠλαζονεύσατο κατὰ τοῦ ἰδίου προφήτου Ἀαρών. ἀλλ' οὔτε ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς, ἡγησάμενος μετ' αὐτὸν τοῦ λαοῦ κἂν τῷ πρὸς τοὺς Ἰεβουσαίους πολέμῳ στήσας τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαὼν καὶ τὴν σελήνην κατὰ φάραγγα Αἰλὼν διὰ τὸ μὴ ἀνταρκεῖν πρὸς τὴν νίκην τὴν ἡμέραν, ἐπήρθη κατὰ τοῦ Φινεὲς ἢ τοῦ Χαλέβ. οὔτε Σαμουὴλ τοσαῦτα παράδοξα ποιήσας παρ' οὐδὲν ἡγήσατο τὸν θεοφιλῆ Δαβίδ, καίτοι ἀμφότεροι προφῆται καὶ ὁ μὲν ἀρχιερεύς, ὁ δὲ βασιλεύς. καὶ ἑπτὰ * χιλιάδων ὑπαρχουσῶν ἐν Ἰσραὴλ ἁγίων τῶν μὴ καμψάντων γόνυ τῇ Βάαλ μόνος Ἡλίας ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ τούτου μαθητὴς Ἐλισσαῖος θαυματοποιοὶ γεγένηνται, ἀλλ' οὔτε Ἡλίας τὸν οἰκονόμον Ἀβδιοὺ ἐξεμυκτήρισε, φοβούμενον μὲν τὸν θεόν, οὐ ποιοῦντα δὲ σημεῖα, οὔτε Ἐλισσαῖος τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν φρίττοντα τοὺς πολεμίους ὑπερεῖδεν. ἀλλὰ γὰρ οὔτε Δανιὴλ ὁ σοφὸς ῥυσθεὶς δεύτερον ἐκ στόματος λεόντων οὔτε οἱ τρεῖς παῖδες ἐκ καμίνου * ἐξουδένωσαν τοὺς λοιποὺς τῶν ὁμοφύλων· ἠπίσταντο γὰρ ὅτι οὐ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει περιεγένοντο τῶν δεινῶν, ἀλλὰ τῇ τοῦ θεοῦ ἰσχύι καὶ σημεῖα ἐπετέλουν καὶ τῶν δυσχερῶν ἀπηλλάττοντο. οὐκοῦν μηδεὶς ὑμῶν ἐπαιρέσθω κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, κἂν προφήτης ᾖ κἂν θαυματοποιός. εἰ γὰρ δοθῇ μηκέτι εἶναί που ἄπιστον, περιττὴ λοιπὸν ἔσται πᾶσα σημείων ἐνέργεια. τὸ μὲν γὰρ εἶναι εὐσεβῆ ἐκ τῆς τοῦ τινος εὐ-

7 Deut 33, 1 | 12 Iosue 10, 12 | 17 Reg γ 19, 18

2 ἔστιν x | 3 τὰ + y | 4 τι > y | 5 πρόγνωσι X | 7 καὶ + yt | 7 μωσῆς y | 11 τοὺς > yt | 12 αἰλὼμ y | 13 ἀνταρκεῖν yt | 17 δὲ + y | 20 ἐξεμυκτήρισεν x | 20 μὲν > x | 22 πολέμους y | 22 ὑπερίδεν x | 24 πυρὸς + yt | 26 περιεγείνοντο X, περιἐγίνοντο y | 29. 30 μηκέτ' y

νοίας *, τὸ δὲ θαυματοποιεῖν ἐκ τῆς τοῦ ἐνεργοῦντος δυνάμεως, ὧν τὸ μὲν πρῶτον * ἡμᾶς αὐτοὺς ὁρᾷ, τὸ δὲ δεύτερον * θεὸν τὸν ἐνεργοῦντα, δι' ἃς προεῖπον αἰτίας. οὐκοῦν μήτε βασιλεὺς ἐξουθενείτω τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατηγοὺς μήτε ἄρχοντες τοὺς ὑπηκόους. μὴ ὄντων γὰρ τῶν ἀρχομένων περιττοὶ οἱ ἄρχοντες καὶ μὴ ὄντων στρατηγῶν οὐ στήσεται βασιλεία. ἀλλὰ μηδὲ ἐπίσκοπος ἐπαιρέσθω κατὰ τῶν διακόνων ἢ τῶν πρεσβυτέρων μήτε μὴν οἱ πρεσβύτεροι κατὰ τοῦ λαοῦ· ἐξ ἀλλήλων γάρ ἐστιν ἡ σύστασις τοῦ συναθροίσματος. ὅ τε γὰρ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι τίνων εἰσὶν ἱερεῖς; καὶ οἱ λαϊκοὶ τίνων εἰσὶ λαϊκοί; καὶ τὸ μὲν εἶναι χριστιανὸν ἐφ' ἡμῖν, τὸ δὲ ἀπόστολον ἢ ἐπίσκοπον ἢ ἄλλο τι οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ διδόντι τὰ χαρίσματα. ταῦτα μὲν οὖν * εἰρήσθω διὰ τοὺς ἀξιωθέντας χαρισμάτων ἢ ἀξιωμάτων, | ἐκεῖνο δὲ προστίθε- 2
μεν τῷ λόγῳ, ὅτι οὔτε πᾶς ὁ προφητεύων ὅσιος οὔτε πᾶς ὁ δαίμονας ἐλαύνων ἅγιος. καὶ γὰρ καὶ Βαλαάμ, ὁ τοῦ Βεώρ, ὁ μάντις, προεφήτευσε δυσσεβὴς ὤν, καὶ Καϊάφας ὁ ψευδώνυμος ἀρχιερεύς· πολλὰ δὲ καὶ ὁ διάβολος προλέγει καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν δαίμονες καὶ οὐ παρὰ τοῦτο μέτεστιν αὐτοῖς εὐσεβείας σπινθήρ, ἀγνοίᾳ γάρ εἰσι πεπιεσμένοι δι' ἑκούσιον μοχθηρίαν. δῆλον οὖν ὅτι οἱ ἀσεβεῖς, κἂν προφητεύωσιν, οὐ καλύπτουσι διὰ τῆς προφητείας τὴν ἑαυτῶν δυσσέβειαν, οὐδὲ οἱ δαίμονας ἐλαύνοντες ἐκ τῆς τούτων ὑποχωρήσεως ὁσιωθήσονται· ἀλλήλους γὰρ ἀπατῶσι, καθάπερ οἱ τὰς παιδιὰς γέλωτος ἕνεκα ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τοὺς προσανέχοντας αὐτοῖς ἀπολλύουσιν. οὔτε δὲ βασιλεὺς δυσσεβὴς * βασιλεὺς * ὑπάρχει, ἀλλὰ τύραννος, οὔτε ἐπίσκοπος ἀγνοίᾳ ἢ κακονοίᾳ πεπιεσμένος ἔτι ἐπίσκοπός ἐστιν, ἀλλὰ ψευδώνυμος, οὐ παρὰ θεοῦ, ἀλλὰ παρὰ ἀνθρώπων προβλη-

6 Matth 12, 25

1 γίνεται + y | 2 εἰς + y | 2 αὐτοὺς ὁρᾷ > y | 3 εἰς + y | 3 προείπομεν yt | 4 στραγοὺς X | 7 ἐπερέσθω x | 10 οἶτε γὰρ ἐπίσκοποι t | 11 εἰσὶν λαϊκοί x | 13 ἐπὶ τῷ διδόντι θεῷ τὰ yt [τῷ et θεῷ y] | 14 ἐπὶ τοσοῦτον + yt | 15 ἐκείνῳ X | 18 προεφήτευσεν xt | 20 μέτεστιν xy, μέν ἐστιν t | 21 εἰσιν x | 23 καλύπτουσιν x | 24 ἀσέβειαν t | 25 ἀπατῶσιν x | 28 ἔτι + t | 28 ἔτι + y | 29 ἀγνοίᾳ .... ἐπίσκοπος > t, supplevit iam P | 29 ἔτι > P

θείς, ὡς Ἀνανίας καὶ Σαμαίας ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ Σεδεκίας καὶ Ἀχαΐας οἱ ἐν Βαβυλῶνι ψευδοπροφῆται. ἀλλὰ καὶ Βαλαὰμ ὁ μάντις τιμωρίαν ἔτισε διαφθείρας τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῷ Βεελφεγώρ, καὶ Καΐάφας ὃς ὕστερον αὐτοφόντης ἑαυτοῦ γέγονεν, καὶ οἱ υἱοὶ Σκευᾶ ἐπιχειροῦντες δαίμονας ἐκβάλλειν ὑπ' αὐτῶν τραυματίαι γενόμενοι ἔφυγον ἀπρεπῶς, καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ * Ἰούδα ἀσεβήσαντες παντοίας τιμωρίας ἔτισαν· δῆλον οὖν ὡς καὶ οἱ ψευδώνυμοι ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι οὐκ ἐκφεύξονται τὴν παρὰ θεοῦ δίκην. ῥηθήσεται γὰρ αὐτοῖς καὶ νῦν Ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς οἱ φαυλίζοντές μου τὸ ὄνομα, παραδώσω ὑμᾶς εἰς σφαγὴν ὡς Σεδεκίαν καὶ Ἀχαΐαν, οὓς ἀπετηγάνισε βασιλεὺς Βαβυλῶνος, ὥς φησιν Ἱερεμίας ὁ προφήτης. ταῦτα δέ φαμεν οὐ τὰς ἀληθεῖς προφητείας ἐξουθενοῦντες (ἴσμεν γὰρ αὐτὰς κατ' ἐπίπνοιαν θεοῦ ἐν τοῖς ὁσίοις ἐνεργεῖσθαι), ἀλλὰ τὸ θράσος τῶν ἀλαζονευομένων καταστέλλοντες καὶ προστιθέντες ἐκεῖνο ὅτι τῶν τοιούτων * θεὸς περιαιρεῖ τὴν χάριν· * ὑπερηφάνοις γὰρ ὁ θεὸς ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Σίλας μὲν οὖν καὶ Ἄγαβος ἐφ' ἡμῶν προφητεύσαντες οὐ παρεξέτειναν ἑαυτοὺς τοῖς ἀποστόλοις οὐδ' ὑπερέβησαν τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καίτοι θεοφιλεῖς ὄντες. προεφήτευσαν δὲ καὶ γυναῖκες, τὸ μὲν παλαιὸν Μαριὰμ ἡ Μωσέως καὶ Ἀαρὼν ἀδελφή, μετὰ δὲ ταύτην Δεββῶρα, καὶ μετὰ ταύτας Ὀλδὰ καὶ Ἰουδίθ, ἡ μὲν ἐπὶ Ἰωσίου, ἡ δὲ ἐπὶ Δαρείου· καὶ ἡ μήτηρ δὲ τοῦ κυρίου προεφήτευσε καὶ * Ἐλισαβὲτ ἡ συγγενὴς αὐτῆς καὶ Ἄννα, καὶ ἐφ' ἡμῶν αἱ Φιλίππου θυγατέρες· ἀλλ' οὐκ ἐπήρθησαν κατὰ τῶν ἀνδρῶν αὗται, ἀλλ' ἐφύλαξαν τὰ οἰκεῖα μέτρα. οὐκοῦν καὶ

5 Act 19, 14 | 10 Malach 1, 6 | 13 Hierem 29, 22 | 18 Prov 3, 34 = Petr α 5, 5

1 σαμέας y | 2 ἀχίας y, Ἀχίας t | 3 ἔτισεν x | 3 διαστρέψας y | 4 ὃς ... γέγονεν] αὐτόφονον τῆς ἑαυτοῦ γεγονώς y | 4 ὃς > yt | 4 αὐτοφονευτὴς t | 4 ἐγένετο t | 5 ἐκβάλλειν x, ἐλαύνειν yt | 7 τοῦ + y | 11 εἰς] εἰ X | 12 ἀχίαν y, Ἀχίαν t | 12 ἀπετηγάνισεν x | 16. 17 προστιθέντες xt, δεικνύντες y | 17 ἐκεῖνο > y | 17 ὁ + y | 18 κύριος + y | 18 ὁ θεὸς xt, φησιν y | 18 δίδωσιν x | 20 οὐδὲ t | 22. 23 Μωϋσέως t | 23 Δεββόρρα t | 24 Ἰουδὴθ t | 25 προεφήτευσεν x | 25 ἡ + t | 26 συγγενὶς x

*ἐν ὑμῖν κἂν ἀνήρ τις ᾖ κἂν γυνή, καὶ τύχῃ τοιαύτης τι-
νὸς χάριτος, ταπεινοφρονείτω, ἵν' ἐπ' αὐτῷ εὐδοκῇ ὁ θεός.
ἐπὶ τίνα γάρ, φησίν, ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν
καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; | τὰ μὲν οὖν* 3
*πρῶτα τοῦ λόγου ἐξεθέμεθα περὶ τῶν χαρισμάτων, ὅσαπερ
ὁ θεὸς κατ' ἰδίαν βούλησιν παρέσχεν ἀνθρώποις καὶ ὅπως
τῶν ψευδῆ ἐπιχειρούντων λέγειν ἢ ἀλλοτρίῳ πνεύματι κι-
νουμένων ἤλεγξε τὸν τρόπον καὶ ὅτι πονηροῖς πολλάκις
ἀπεχρήσατο ὁ θεὸς πρός τε προφητείαν καὶ τερατοποιίαν,
νῦν δὲ ἐπὶ τὸ κορυφαιότατον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατυ-
πώσεως ὁ λόγος ἡμᾶς ἐπείγει, * ὅπως καὶ ταύτην μαθόντες
παρ' ἡμῶν τὴν διάταξιν, οἱ ταχθέντες δι' ἡμῶν γνώμῃ χρι-
στοῦ ἐπίσκοποι, πάντα κατὰ τὰς παραδοθείσας ἡμῖν ἐντο-
λὰς ποιῆσθε, εἰδότες ὅτι ὁ ἡμῶν ἀκούων χριστοῦ ἀκούει,
ὁ δὲ χριστοῦ ἀκούων τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ ἀκούει,
ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. | ἅμα τοίνυν ὑπάρχοντες* 4
*ἡμεῖς οἱ δεκαδύο τοῦ κυρίου ἀπόστολοι τάσδε τὰς θείας
ὑμῖν ἐντελλόμεθα διατάξεις περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ
τύπου, συμπαρόντων ἡμῖν καὶ τοῦ τῆς ἐκλογῆς σκεύους
Παύλου τοῦ συναποστόλου ἡμῶν καὶ Ἰακώβου τοῦ ἐπισκό-
που καὶ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἑπτὰ διακόνων.
πρῶτος οὖν ἐγώ φημι Πέτρος * ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι,
ὡς ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἅμα πάντες διεταξάμεθα, ἐν πᾶ-
σιν ἄμεμπτον, * ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενον· οὗ
ὀνομασθέντος καὶ ἀρέσαντος, συνελθὼν ὁ λαὸς ἅμα τῷ
πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐν ἡμέρᾳ κυ-
ριακῇ *, ὁ * πρόκριτος τῶν λοιπῶν ἐρωτάτω τὸ πρεσβυ-
τέριον καὶ τὸν λαὸν εἰ αὐτός ἐστιν ὃν αἰτοῦνται εἰς ἄρ-
χοντα· καὶ ἐπινευσάντων, προσεπερωτάτω εἰ μαρτυρεῖται*

3 Isaj 66, 2 | 14 Luc 10, 16 | 19 Act 9, 15

1. 2 *χάριτός τινος* y | 2 *ἵνα* t | 8 *ἤλεγξεν* x | 9 *ἀπεχαρίσατο* t, *ἐν ἄλλοις ἀπεχρήσατο* margo t | 10 *νυνὶ* yt [l t] | 10 *τὸ*] *τῷ* x | 11 *ἡμᾶς ὁ λόγος* y | 11 *ἐπείγει* xt, *προσκαλεῖται* y | 11 *ἣν ὑμῖν καὶ διατάττομεν, καθὼς παρὰ τοῦ κυρίου παρελάβομεν* + y | 11. 12 *παρ' ἡμῶν μαθόντες* t | 14 *ποιεῖσθε* x, *ποιῆτε* y | 15 *αὐτοῦ καὶ πατρὸς* yt | 18 *ὑμῖν* xy, *ἡμῶν* t | 22 *ὅτι χρὴ* + y | 24 *ἀριστίνδην* + y, *ἀριστήνδην* + t | 24 *ἐκλελεγμένον* yt | 26 *πρεσβυτερείῳ* x | 27 *συνευδοκήτω* + t | 27 *δὲ* + t | 27. 28 *πρεσβυτερεῖον* x

ὑπὸ πάντων ἄξιος εἶναι τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ ταύτης καὶ λαμπρᾶς ἡγεμονίας, εἰ τὰ κατὰ τὴν εἰς θεὸν αὐτῷ εὐσέβειαν κατώρθωται, εἰ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια πεφύλακται, εἰ τὰ κατὰ τὸν οἶκον αὐτοῦ καλῶς ᾠκονόμηται, εἰ τὰ κατὰ τὸν βίον ἀνεπιλήπτως· καὶ πάντων ἅμα κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐ κατὰ πρόληψιν μαρτυρησάντων τοιοῦτον αὐτὸν εἶναι, ὡς ἐπὶ δικαστῇ θεῷ καὶ χριστῷ, παρόντος δηλαδὴ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ λειτουργικῶν πνευμάτων, ἐκ τρίτου πάλιν πυθέσθωσαν εἰ ἄξιός ἐστιν ἀληθῶς τῆς λειτουργίας, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθῇ πᾶν ῥῆμα· καὶ συνθεμένων αὐτῶν ἐκ τρίτου ἄξιον εἶναι, ἀπαιτείσθωσαν οἱ πάντες σύνθημα καὶ δόντες προθύμως ἀκουέσθωσαν. καὶ σιωπῆς γενομένης, εἷς τῶν πρώτων ἐπισκόπων ἅμα καὶ δυσὶν ἑτέροις πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου ἑστώς, τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων σιωπῇ προσευχομένων, τῶν δὲ διακόνων τὰ θεῖα εὐαγγέλια ἐπὶ τῆς τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῆς
5 ἀνεπτυγμένα κατεχόντων, λεγέτω πρὸς θεὸν | Ὁ ὤν, δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἀγέννητος καὶ ἀβασίλευτος, ὁ ἀεὶ ὢν καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ὑπάρχων, ὁ πάντῃ ἀνενδεὴς καὶ πάσης αἰτίας καὶ γενέσεως κρείττων, ὁ μόνος ἀληθινός, ὁ μόνος σοφός, ὁ ὢν μόνος ὕψιστος, ὁ τῇ φύσει ἀόρατος, οὗ ἡ γνῶσις ἄναρχος, ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ ἀσύγκριτος, ὁ τὰ πάντα εἰδὼς πρὶν γενέσεως αὐτῶν, ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, ὁ ἀπρόσιτος, ὁ ἀδέσποτος, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων δι' αὐτοῦ, ὁ προνοητής, ὁ κηδεμών, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν· σὺ ὁ δοὺς ὅρους ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας τοῦ χριστοῦ σου ὑπὸ μάρτυρι τῷ παρακλήτῳ διὰ τῶν σῶν ἀπο-

10 Matth 18, 16 | 28 Cor β 1, 3 | 29 Isaj 57, 15 | 29 Psalm 138, 6

1 τοῦ θεοῦ > yt | 2 λαμπρᾶς xt, φοβερᾶς y | 3 κατορθωται y | 5 τὰ ... ἀνεπιλήπτως xt, ἔστιν ἀνεπίληπτος y | 5 κατὰ alterum xt, κατ' y | 12 ἐκ τρίτου > y | 16 τε y | 20 καὶ ἀβασίλευτος > y | 20 ὑπάρχων > x | 21 παντὶ t | 21 κρείττων xt, ἀνώτερος y | 24 τὰ > yt | 29 σὺ > y

στόλων καὶ ἡμῶν τῶν χάριτι σῇ παρεστώτων ἐπισκόπων, ὁ προορίσας ἐξ ἀρχῆς ἱερεῖς εἰς ἐπιστασίαν λαοῦ σου, Ἄβελ ἐν πρώτοις, Σὴθ καὶ Ἐνὼς καὶ Ἐνὼχ καὶ Νῶε καὶ Μελχισεδὲκ καὶ Ἰώβ, ὁ ἀναδείξας Ἀβραὰμ καὶ τοὺς λοιποὺς πατριάρχας σὺν τοῖς πιστοῖς σου θεράπουσιν Μωσεῖ καὶ Ἀαρὼν καὶ Ἐλεαζάρῳ καὶ Φινεές, ὁ ἐξ αὐτῶν προχειρισάμενος ἄρχοντας καὶ ἱερεῖς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ὁ τὸν Σαμουὴλ ἐκλεξάμενος εἰς ἱερέα καὶ προφήτην, ὁ τὸ ἁγίασμά σου ἀλειτούργητον μὴ ἐγκαταλιπών, ὁ εὐδοκήσας ἐν οἷς ᾑρετίσω δοξασθῆναι· αὐτὸς καὶ νῦν μεσιτείᾳ τοῦ χριστοῦ σου δι' ἡμῶν ἐπίχεε τὴν δύναμιν τοῦ ἡγεμονικοῦ σου πνεύματος, ὅπερ διακονεῖται τῷ ἠγαπημένῳ σου παιδὶ Ἰησοῦ χριστῷ, ὅπερ ἐδωρήσατο γνώμῃ σου τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις σου * τοῦ αἰωνίου θεοῦ. δὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου, καρδιογνῶστα θεέ, ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ὃν ἐξελέξω εἰς ἐπίσκοπον ποιμαίνειν τὴν ἁγίαν σου ποίμνην καὶ ἀρχιερατεύειν σοι, ἀμέμπτως λειτουργοῦντα νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ ἐξιλασκόμενόν σου τὸ πρόσωπον, ἐπισυναγαγεῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν σῳζομένων καὶ προσφέρειν σοι τὰ δῶρα τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας· δὸς αὐτῷ, δέσποτα παντοκράτωρ, διὰ τοῦ χριστοῦ σου τὴν μετουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὥστε ἔχειν ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας κατὰ τὴν ἐντολήν σου, διδόναι κλήρους κατὰ τὸ πρόσταγμά σου, λύειν δὲ πάντα σύνδεσμον κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκας τοῖς ἀποστόλοις, εὐχαριστεῖν δέ σοι ἐν πραότητι καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ, ἀτρέπτως, ἀμέμπτως, ἀνεγκλήτως προσφέροντά σοι καθαρὰν καὶ ἀναίμακτον * θυσίαν, ἣν διὰ χριστοῦ διετάξω, τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας διὰ τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος

15 Act 1, 24 | 16 Ioh 21, 15 | 22 Ioh 20, 23 | 23 apocryphum | 23 Isaj 58, 6 | 24 Matth 18, 18 | 29 Act 4, 30

1 παρεστηκότων y | 2 προωρίσας y | 3 καὶ secundum et quartum > y | 5 θεράπουσι y, θεθεράπουσιν t | 5 μωσῆ y, Μωΰσεῖ t | 8. 9 τῷ ἁγιάσμα τί σου t | 9 μὴ > y | 9 ἐγκαταλειπών x, καταλιπών y | 10 ἠρετήσω x | 11 ἐπίχεαι y | 13 γνώμῃ σου > y | 14 γνώμη + y | 15 ἐπὶ ... τόνδε xt, τῷ δούλῳ σου τῷδε y | 20 παντοκράτορ yt | 21 τοῦ prius > x | 23 δὲ > y | 25 εὐαρεστεῖν yt | 25 δέ > y | 26 ἀτρέπτως xt, ἀκαταγνώστως y | 27 τὴν + y | 27 διετάξατω x

*ἡμῶν, μεθ' οὗ καὶ δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. καὶ ταῦτα ἐπευξαμένου, οἱ λοιποὶ ἱερεῖς ἐπιλεγέτωσαν * Ἀμήν, καὶ σὺν αὐτοῖς ἅπας ὁ λαός. καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν εἷς τῶν ἐπισκόπων ἀναφερέτω τὴν θυσίαν ἐπὶ τῶν χειρῶν τοῦ χειροτονηθέντος. καὶ τῇ ἕωθεν ἐνθρονιζέσθω εἰς τὸν αὐτῷ διαφέροντα τόπον παρὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων, πάντων αὐτὸν φιλησάντων τὸ ἐν κυρίῳ φίλημα. καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν τῶν τε ἐπιστολῶν ἡμῶν καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν εὐαγγελίων ἀσπασάσθω ὁ χειροτονηθεὶς τὴν ἐκκλησίαν, λέγων Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ * καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν· καὶ πάντες ἀποκρινέσθωσαν Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου· καὶ μετὰ τὴν πρόσρησιν προσλαλησάτω τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως. καὶ πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον, * φημὶ ἐγὼ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Πέτρου, ἀναστάντων ἁπάντων, ὁ διάκονος ἐφ' ὑψηλοῦ τινος ἀνελθὼν κηρυττέτω Μήτις τῶν ἀκροωμένων, μήτις τῶν ἀπίστων· καὶ ἡσυ-*
6 *χίας γενομένης, λεγέτω | Εὔξασθε, οἱ κατηχούμενοι· καὶ πάντες οἱ πιστοὶ κατὰ διάνοιαν ὑπὲρ αὐτῶν προσευχέσθωσαν λέγοντες Κύριε ἐλέησον. διακονείτω δὲ ὑπὲρ αὐτῶν λέγων Ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων πάντες ἐκτενῶς τὸν θεὸν παρακαλέσωμεν, ἵνα ὁ ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος εὐμενῶς εἰσακούσῃ τῶν δεήσεων αὐτῶν καὶ τῶν παρακλήσεων, καὶ προσδεξάμενος αὐτῶν τὴν ἱκεσίαν ἀντιλάβηται αὐτῶν καὶ δῷ αὐτοῖς τὰ αἰτήματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ συμφέρον, ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, φωτίσῃ αὐτοὺς καὶ συνετίσῃ, παιδεύσῃ αὐτοὺς τὴν θεογνωσίαν, διδάξῃ αὐτοὺς τὰ προστάγματα αὐτοῦ καὶ τὰ δικαιώ-*

11 Cor β 13, 13

1 *μεθ' οὗ καὶ* > yt | 2 *ἀμήν* > yt | 3 *τὸ* + y | 4 *εἷς* > x | 7 *τόπον*] *τὸντον* x | 8 *τῷ ἐν κ''* *φιλήματι* t | 12 *καὶ* prius > t | 12 *καὶ πατρὸς* + t | 17 *ἀπολυέσθω τῆς συνάξεως ὁ λαὸς: μετὰ τοῦτο δεύτερος* + y | 17 *ἐγώ φημι* y | 22 *ὑπὲρ αὐτῶν λέγων* > X | 23 *ἐκτενῶς* > t | 24 *καὶ* > t | 28 *ἀποκαλύψει* x | 29 *φωτίσει α'' καὶ συνετίσει παιδεύσει* x | 30 *διδάξει* x

ματα, ἐγκαταφυτεύσῃ ἐν αὐτοῖς τὸν ἁγνὸν αὐτοῦ καὶ σωτήριον φόβον, διανοίξῃ τὰ ὦτα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγίνεσθαι ἡμέρας καὶ νυκτός· βεβαιώσῃ δὲ αὐτοὺς ἐν τῇ εὐσεβείᾳ, ἑνώσῃ καὶ ἐγκαταριθμήσῃ αὐτοὺς τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ποιμνίῳ καταξιώσας αὐτοὺς τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας, τῆς ὄντως ζωῆς, ῥύσηται δὲ αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἀσεβείας καὶ μὴ δῷ τόπον τῷ ἀλλοτρίῳ κατ' αὐτῶν, καθαρίσῃ δὲ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐνοικήσῃ τε ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσῃ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, εὐλογήσῃ τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους καὶ κατευθύνῃ αὐτοῖς τὰ προκείμενα εἰς τὸ συμφέρον. ἔτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἱκετεύσωμεν, ἵνα ἀφέσεως τυχόντες τῶν πλημμελημάτων διὰ τῆς μυήσεως ἀξιωθῶσι τῶν ἁγίων μυστηρίων καὶ τῆς μετὰ τῶν ἁγίων διαμονῆς. ἐγείρεσθε, οἱ κατηχούμενοι. τὴν εἰρήνην τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ αἰτήσασθε, εἰρηνικὴν τὴν ἡμέραν καὶ ἀναμάρτητον καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ὑμῶν, χριστιανὰ ὑμῶν τὰ τέλη, ἵλεω καὶ εὐμενῆ τὸν θεόν, ἄφεσιν πλημμελημάτων. ἑαυτοὺς τῷ μόνῳ ἀγεννήτῳ θεῷ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ παράθεσθε. κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε. ἐφ' ἑκάστῳ δὲ τούτων ὧν ὁ διάκονος προσφωνεῖ, ὡς προείπομεν, λεγέτω ὁ λαὸς Κύριε ἐλέησον, *καὶ πρὸ πάντων τὰ παιδία. κλινόντων δὲ αὐτῶν τὰς κεφαλάς, εὐλογείτω αὐτοὺς ὁ χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος εὐλογίαν τοιάνδε Ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀγέννητος καὶ ἀπρόσιτος, ὁ μόνος ἀληθινὸς θεός, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ χριστοῦ σου τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου, ὁ * τοῦ παρακλήτου προβολεὺς καὶ τῶν ὅλων κύριος, ὁ διὰ χριστοῦ διδασκάλους τοὺς * μαθητὰς ἐπιστήσας πρὸς μάθησιν τῆς εὐσεβείας, αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ*

6 Tit 3, 5 | 9 Cor β 7, 1 | 10 Cor β 6, 16 = Lev 26, 11. 12 | 11 Psalm 121, 8 | 12 Psalm 90, 17

1 *ἐγκαταφυτεύσει* x | 2 *διανοίξει* x | 2 *ὦτα* correct x, *ὦ* X | 4 *βεβαιώσει* x | 4 *δὲ* > y | 4 *ἑνώσει καὶ ἐγκαταριθμήσει* x | 5 *καταξιώσῃ* y | 7 *δὲ* > y | 8. 9 *καθαρίσει* x | 9 *δὲ* > y | 10 *ἐνοικήσει* x | 10 *τε* > y | 10 *ἐμπεριπατήσει* x | 11 *εὐλογήσει* x | 11 *αὐτῶν* > Y | 12 *κατευθύνει* x, *κατευθυνεῖ* y | 14. 15 *ἀξιωθῶσιν* x | 19 *ἵλεων* yt | 21 *κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε* > y | 22. 23 *προείπαμεν* y | 26 *ἀγένητος* t | 28 *θεὸς* + yt | 28 *προβολεὺς* > yt | 29 *αὐτοῦ* + y

Hote

τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ σου, καὶ δὸς αὐτοῖς καρδίαν καινὴν καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτῶν πρὸς τὸ εἰδέναι σε καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου ἐν καρδίᾳ πλήρει καὶ ψυχῇ θελούσῃ. καταξίωσον αὐτοὺς τῆς ἁγίας μυήσεως καὶ ἕνωσον * τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ καὶ μετόχους ποίησον τῶν θείων μυστηρίων διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντος· δι' οὗ σοι δόξα καὶ τὸ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ μετὰ τοῦτο ὁ διάκονος λεγέτω Προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι, ἐν εἰρήνῃ. καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν αὐτοὺς λεγέτω Εὔξασθε, οἱ ἐνεργούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων. ἐκτενῶς πάντες ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν, ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς διὰ χριστοῦ ἐπιτιμήσῃ τοῖς ἀκαθάρτοις καὶ πονηροῖς πνεύμασι καὶ ῥύσηται τοὺς αὐτοῦ ἱκέτας ἀπὸ τῆς τοῦ ἀλλοτρίου καταδυναστείας· ὁ ἐπιτιμήσας τῷ λεγεῶνι τῶν δαιμόνων καὶ τῷ ἀρχεκάκῳ διαβόλῳ, ἐπιτιμήσῃ αὐτὸς καὶ νῦν τοῖς ἀποστάταις τῆς εὐσεβείας καὶ ῥύσηται τὰ ἑαυτοῦ πλάσματα ἀπὸ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν καὶ καθαρίσῃ αὐτά, ἃ μετὰ πολλῆς σοφίας ἐποίησεν. ἔτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν. σῶσον καὶ ἀνάστησον αὐτούς, ὁ θεός, ἐν τῇ δυνάμει σου. κλίνατε, οἱ ἐνεργούμενοι, καὶ εὐλογεῖσθε. καὶ ὁ ἐπίσκο-
7 πος ἐπευχέσθω λέγων | Ὁ τὸν ἰσχυρὸν δήσας καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσας, ὁ δοὺς ἡμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων * καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ τὸν ἀνθρωποκτόνον ὄφιν δεσμώτην παραδοὺς ἡμῖν ὡς στρουθίον παιδίοις, ὃν φρίττει καὶ τρέμει πάντα ἀπὸ προσώπου δυνάμεώς σου, ὁ ῥήξας αὐτὸν ὡς ἀστραπὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰς γῆν, οὐ τοπικῷ ῥήγματι, ἀλλὰ ἀπὸ τιμῆς εἰς ἀτιμίαν δι' ἑκούσιον αὐτοῦ κακόνοιαν, οὗ τὸ βλέμμα ξη-

2 Psalm 51, 12 | 7 Tim α 1, 1 | 16 Marc 5, 9 | 23 Matth 12, 29 | 24 Luc 10, 19 | 27 Iob 41, 25? | 27 Esdr α 4, 36 | 28 Luc 10, 18

3 σε > t | 5 καὶ > y | 6 αὐτοὺς + t | 7 Ἰησοῦ > t | 8 αὐτὸν x | 10 λεγέτῳ y | 14 πνεύμασιν x | 15 οἰκέτας x | 17 ἐπιτιμήσει xy | 18 ἀσεβείας y | 18 ῥύσεται y | 19 αὐτῶν xy, αὐτοῦ t | 19 καθαρίσει xy | 22 καὶ alterum xt, εἶτα y | 23 δείσας t | 24 πατεῖν > t | 25 πατεῖν + t | 26 δεσμότην t | 27 τρουθίον x?? | 27 παιδίοις xt, παίζεσθαι y | 27 πάντα post ὃν t, post φρίττει y

ραίνει ἄβυσσον καὶ ἡ ἀπειλὴ τήκει ὄρη καὶ ἡ ἀλήθεια μένει εἰς τὸν αἰῶνα, ὃν αἰνεῖ τὰ νήπια καὶ εὐλογεῖ τὰ θηλάζοντα, ὃν ὑμνοῦσι καὶ προσκυνοῦσιν ἄγγελοι, ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ ἁπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται, * ἀπειλῶν θαλάσσῃ καὶ ξηραίνων αὐτὴν καὶ πάντας τοὺς ποταμοὺς * ἐξερημῶν, οὗ νεφέλαι κονιορτὸς τῶν ποδῶν, ὁ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπ' ἐδάφους, μονογενῆ θεέ, μεγάλου πατρὸς υἱέ, ἐπιτίμησον τοῖς πονηροῖς πνεύμασι καὶ ῥῦσαι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἐκ τῆς τοῦ ἀλλοτρίου πνεύματος ἐνεργείας· ὅτι σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας, καὶ διὰ σοῦ τῷ * πατρὶ ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ * ὁ διάκονος λεγέτω Προσέλθετε, οἱ ἐνεργούμενοι. καὶ μετ' αὐτοῦ προσφωνείτω Εὔξασθε, οἱ φωτιζόμενοι. ἐκτενῶς, οἱ πιστοί, πάντες ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλέσωμεν, ὅπως ὁ κύριος καταξιώσῃ αὐτούς, μυηθέντας εἰς τὸν τοῦ χριστοῦ θάνατον, συναναστῆναι αὐτῷ καὶ μετόχους γενέσθαι τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ κοινωνοὺς τῶν μυστηρίων αὐτοῦ, ἑνώσῃ καὶ συγκαταλέξῃ αὐτοὺς μετὰ τῶν σωζομένων ἐν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ. ἔτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν. σῶσον καὶ ἀνάστησον αὐτοὺς ἐν τῇ σῇ χάριτι. * κατασφραγισάμενοι τῷ θεῷ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, κλίναντες εὐλογείσθωσαν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τήνδε τὴν εὐλογίαν | Ὁ προ- 8
ειπὼν διὰ τῶν ἁγίων σου προφητῶν τοῖς μυουμένοις Λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε, καὶ διὰ * χριστοῦ νομοθετήσας τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν, αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς καὶ ἁγίασον, καὶ παρασκεύασον ἀξίους γενέσθαι τῆς πνευματικῆς σου δωρεᾶς καὶ τῆς ἀληθινῆς σου υἱοθεσίας, τῶν πνευματικῶν σου μυστηρίων, τῆς μετὰ τῶν σωζομένων ἐπισυναγωγῆς

1 Psalm 112, 9? | 1 Nahum 1, 4 | 2 Psalm 8, 3 | 3 Psalm 104, 32 | 6 Iob 14, 11 | 7 Nahum 1, 3 | 24 Isaj 1, 16 | 26 Ioh 3, 5

1 ἀβύσσους t | 3 ὑμνοῦσιν x | 5 ὁ + yt | 6 αὐτῆς + y, αὐτοὺς + t | 7 νεφέλαι > y | 7 τῶν > y | 8 ἐπὶ y | 8 μονογενὴς t | 9 πνεύμασιν x | 11 σῷ + y, σῶ + t | 12 εὐθέως + y | 13 προέλθετε yt [Π t] | 13 αὐτοὺς yt | 19 συγκαταλέξη xt, συγκαταξιώσῃ y | 19 σωζωμένων t | 20 ἔτι ... δεηθῶμεν > t | 21 καὶ + y | 25 γίνεσθε t | 25 τοῦ + yt | 29 ἀληθηνῆς y | 29 σου > yt

διὰ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν· δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ * λεγέτῳ ὁ διάκονος Προέλθετε, οἱ φωτιζόμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο κηρυττέτω Εὔξασθε, οἱ ἐν * μετανοίᾳ. ἐκτενῶς πάντες ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν παρακαλέσωμεν, ὅπως ὁ φιλοικτίρμων θεὸς ὑποδείξῃ αὐτοῖς ὁδὸν μετανοίας, * προσδέξηται αὐτῶν τὴν παλινῳδίαν καὶ τὴν ἐξομολόγησιν, καὶ συντρίψῃ τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐν τάχει, καὶ λυτρώσηται αὐτοὺς ἀπὸ τῆς παγίδος τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἐπηρείας τῶν δαιμόνων, καὶ ἐξέληται αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ἀθεμίτου λόγου καὶ πάσης ἀτόπου πράξεως καὶ πονηρᾶς ἐννοίας, συγχωρήσῃ δὲ αὐτοῖς πάντα τὰ παραπτώματα αὐτῶν τά τε ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια καὶ ἐξαλείψῃ τὸ κατ' αὐτῶν χειρόγραφον καὶ ἐγγράψηται αὐτοὺς ἐν βίβλῳ ζωῆς, καθάρῃ δὲ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ ἑνώσῃ αὐτοὺς ἀποκαταστήσας εἰς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ποίμνην· ὅτι Αὐτὸς γινώσκει τὸ πλάσμα ἡμῶν, ὅτι Τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν καρδίαν ἢ τίς παρρησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας; πάντες γάρ ἐσμεν ἐν ἐπιτιμίοις. ἔτι ὑπὲρ αὐτῶν ἐκτενέστερον δεηθῶμεν (ὅτι χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι), ὅπως ἀποστραφέντες πᾶν ἔργον ἀθέμιτον προσοικειωθῶσι πάσῃ πράξει ἀγαθῇ, ἵνα ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ᾖ τάχος εὐμενῶς προσδεξάμενος αὐτῶν τὰς λιτάς, ἀποκαταστήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν προτέραν ἀξίαν καὶ ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στηρίσῃ αὐτούς, ἵνα μηκέτι σαλευθῶσι τὰ διαβήματα αὐτῶν, ἀλλὰ καταξιωθῶσι κοινωνοὶ γενέσθαι τῶν ἁγίων

8 Rom 16, 20 | 14 Col 2, 14 | 14 Dan 12, 1 | 15 Cor β 7, 1 | 17 Psalm 103, 14 | 18 Prov 20, 9 | 19 Sirach 8, 5 | 21 Luc 15, 7 | 25 Psalm 51, 14 | 27 Psalm 17, 5

1 δόξα] ξα y | 3 πάλιν + y | 3 λεγέτῳ y | 4 τῇ + y, τῇ + t | 5 ἡμῶν > t | 7 καὶ + y | 8 καὶ > y | 8 συντρίψει x | 10 καὶ alterum > y | 11 ἀθεμήτου x | 12 συγχωρήσει x | 12 δὲ > y | 13 καὶ alterum > y | 14 ἐξαλείψει x | 14 ἐγγράψῃ y | 15 δὲ > y | 16 ἑνώσει x | 23 πρὸσοἰκειωθῶσιν x | 25 αὐτοὺς ... ἀποδώσῃ > tPC | 25 ἀποδῷ y | 26 τὴν > t | 27 στηρίξῃ t | 27 σαλευθῶσιν x | 27 τὰ ... 28 καταξιωθῶσι > t | 28 καταξιωθῶσιν x

αὐτοῦ ἱερῶν καὶ μέτοχοι τῶν θείων μυστηρίων, ἵνα ἄξιοι
ἀποφανθέντες τῆς υἱοθεσίας, τύχωσι τῆς αἰωνίου ζωῆς.
ἔτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν πάντες εἴπωμεν Κύριε ἐλέησον·
σῶσον αὐτούς, ὁ θεός, καὶ ἀνάστησον τῷ ἐλέει σου. ἀνα-
στάντες τῷ θεῷ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ κλίνατε καὶ εὐλο-
γεῖσθε. ἐπευχέσθω δὲ ὁ ἐπίσκοπος τοιάδε | Παντοκρά- 9
τωρ θεὲ αἰώνιε, δέσποτα τῶν ὅλων, κτίστα καὶ πρύτανι τῶν
πάντων, ὁ τὸν ἄνθρωπον κόσμον κόσμου ἀναδείξας διὰ
χριστοῦ καὶ νόμον δοὺς αὐτῷ ἔμφυτον καὶ γραπτὸν πρὸς
τὸ ζῆν αὐτὸν ἐνθέσμως ὡς λογικόν, καὶ ἁμαρτόντι ὑποθή-
κην δοὺς πρὸς μετάνοιαν τὴν σαυτοῦ ἀγαθότητα· ἔπιδε
ἐπὶ τοὺς κεκλικότας σοι αὐχένα ψυχῆς καὶ σώματος, ὅτι
οὐ βούλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετά-
νοιαν, ὥστε ἀποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς
πονηρᾶς καὶ ζῆν. ὁ Νινευιτῶν προσδεξάμενος τὴν μετά-
νοιαν, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπί-
γνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὁ τὸν υἱὸν προσδεξάμενος τὸν
καταφαγόντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀσώτως πατρικοῖς σπλάγχνοις
διὰ τὴν μετάνοιαν, αὐτὸς καὶ νῦν πρόσδεξαι τῶν ἱκετῶν
σου τὴν μετάγνωσιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὃς οὐχ ἁμαρτήσεταί
σοι (ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ, κύριε κύριε, τίς ὑπο
στήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστι) καὶ ἀποκατάστη-
σον αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ προτέρᾳ ἀξίᾳ καὶ
τιμῇ διὰ * χριστοῦ καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, δι' οὗ
σοι δόξα καὶ προσκύνησις ἐν * ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς
αἰῶνας· ἀμήν. καὶ ὁ διάκονος λεγέτω Ἀπολύεσθε, οἱ
ἐν μετανοίᾳ. καὶ προστιθέτω Μήτις τῶν μὴ δυναμένων
προσελθέτω. ὅσοι πιστοί, κλίνωμεν γόνυ· * δεηθῶμεν τοῦ
θεοῦ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, πάντες συντόνως τὸν θεὸν
διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ παρακαλέσωμεν. | ὑπὲρ τῆς εἰρήνης 10
καὶ τῆς εὐσταθείας τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν
δεηθῶμεν, ὅπως ὁ τῶν ὅλων θεὸς ἀίδιον καὶ ἀναφαίρετον

13 Ezech 33, 19 | 16 Tim α 2, 4 | 18 Luc 15, 13 | 21 Psalm 130, 3. 4

1 ἱερέων xy | 2 τύχωσιν x | 3 πάντες ὑπὲρ αὐτῶν yt | 6 δὲ x, οὖν yt | 6. 7 παντοκράτορ yt [Π l] | 8 κόσμου κόσμον yt | 10 ἁμαρτῶντι xt | 18 πατρικοῖς bis y | 22 ἔστιν x | 24 τοῦ + yt | 24 καὶ prius xy, τοῦ t | 25 τῷ + y, τῷ + t | 28 προελθέτω yt | 28 καὶ + y | 30 τῆς > x

τὴν ἑαυτοῦ εἰρήνην ἡμῖν παράσχοιτο, ἵνα ἐν πληροφορίᾳ τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀρετῆς διατελοῦντας ἡμᾶς συντηρήσῃ. ὑπὲρ τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος ἄσειστον αὐτὴν καὶ ἀκλυδώνιστον διαφυλάξῃ καὶ διατηρήσῃ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τεθεμελιωμένην ἐπὶ τὴν πέτραν· * καὶ ὑπὲρ τῆς ἐνθάδε ἁγίας παροικίας δεηθῶμεν, ὅπως καταξιώσῃ ἡμᾶς ὁ τῶν ὅλων κύριος ἀνενδότως τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ ἐλπίδα μεταδιώκειν καὶ ἀδιάλειπτον αὐτῷ τῆς δεήσεως ἀποδιδόναι τὴν ὀφειλήν. ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς τῆς ὑπ' * οὐρανὸν τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς * ἀληθείας δεηθῶμεν· καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἰακώβου καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Κλήμεντος καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Εὐοδίου καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἀννιανοῦ καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὅπως ὁ οἰκτίρμων θεὸς χαρίσηται αὐτοὺς ταῖς ἁγίαις αὐτοῦ ἐκκλησίαις σώους, ἐντίμους, μακροημερεύοντας, καὶ τίμιον αὐτοῖς τὸ γῆρας παράσχηται ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ· * καὶ ὑπὲρ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος ῥύσηται αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ἀτόπου καὶ πονηροῦ πράγματος καὶ σῶον καὶ ἔντιμον τὸ πρεσβυτέριον αὐτοῖς παράσχοι. * ὑπὲρ πάσης τῆς ἐν χριστῷ διακονίας καὶ * ὑπηρεσίας δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος ἄμεμπτον αὐτοῖς τὴν διακονίαν παράσχηται. ὑπὲρ ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, παρθένων, χηρῶν τε καὶ ὀρφανῶν δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν ἐν συζυγίαις καὶ τεκνογονίαις δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος τοὺς πάντας αὐτοὺς ἐλεήσῃ. ὑπὲρ εὐνούχων ὁσίως πορευομένων δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν ἐν ἐγκρατείᾳ καὶ εὐλαβείᾳ δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ καὶ ποιούντων τοῖς πένησι τὰς ἐλεημοσύνας δεηθῶμεν, * καὶ

4 Psalm 72, 8 | 6 Matth 7, 25 | 11 Tim β 2, 15

6 τεθεμελιωμελιωμένην t | 7 ἔτι + y | 11 ὑπὸ yt | 11 τὸν + yt | 12 σῆς + t | 15 εὐωδίου x | 16 ὑπὲρ ... 17 δεηθῶμεν > t | 16 ἀνιανοῦ y | 19. 20 παράσχηται xt, φυλάξῃ y | 20 ἔτι + y | 23 πρεσβυτερεῖον x, πρεσβεῖον y | 23 ἔτι καὶ + y | 24 τῆς + y | 25 τὴν διακονίαν αὐτοῖς [α' t] yt | 28 τοὺς > y | 29 init δεηθῶμ t | 31 πένησιν x | 31 ἔτι + y

ὑπὲρ τῶν τὰς θυσίας καὶ τὰς ἀπαρχὰς προσφερόντων κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν δεηθῶμεν, ὅπως ὁ πανάγαθος θεὸς ἀμείψηται αὐτοὺς ταῖς ἐπουρανίαις αὐτοῦ δωρεαῖς καὶ δῷ αὐτοῖς ἐν τῷ παρόντι ἑκατονταπλασίονα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον, καὶ χαρίσηται αὐτοῖς ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια. ὑπὲρ τῶν νεοφωτίστων ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος στηρίσῃ αὐτοὺς καὶ βεβαιώσῃ. ὑπὲρ τῶν ἐν ἀρρωστίᾳ ἐξεταζομένων ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος ῥύσηται αὐτοὺς πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας, καὶ σώους ἀποκαταστήσῃ τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ. ὑπὲρ πλεόντων καὶ ὁδοιπορούντων δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν ἐν μετάλλοις καὶ ἐξορίαις καὶ φυλακαῖς καὶ δεσμοῖς ὄντων διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν ἐν πικρᾷ δουλείᾳ καταπονουμένων δεηθῶμεν. ὑπὲρ ἐχθρῶν καὶ μισούντων ἡμᾶς δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν διωκόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος πραΰνας τὸν θυμὸν αὐτῶν διασκεδάσῃ τὴν καθ' ἡμῶν ὀργήν *. ὑπὲρ τῶν ἔξω ὄντων καὶ πεπλανημένων δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος αὐτοὺς ἐπιστρέψῃ. * τῶν νηπίων τῆς ἐκκλησίας μνημονεύσωμεν, ὅπως ὁ κύριος τελειώσας αὐτὰ ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ εἰς μέτρον ἡλικίας ἀγάγοι. ὑπὲρ ἀλλήλων δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος διατηρήσῃ ἡμᾶς καὶ φυλάξῃ τῇ αὐτοῦ χάριτι εἰς τέλος καὶ ῥύσηται ἡμᾶς τοῦ πονηροῦ καὶ πάντων τῶν σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν καὶ σώσῃ εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον. ὑπὲρ πάσης ψυχῆς χριστιανῆς δεηθῶμεν. σῶσον καὶ ἀνάστησον ἡμᾶς, ὁ θεός, τῷ ἐλέει σου. ἐγειρώμεθα· δεηθέντες ἐκτενῶς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ζῶντι θεῷ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ παραθώμεθα. ἐπευχέσθω οὖν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ λεγέτω | Κύριε παντοκράτορ, ὕψιστε * ἐν ὑψηλοῖς 11
κατοικῶν, ἅγιε * ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενε, ἄναρχε, μόναρχε, ὁ διὰ χριστοῦ κήρυγμα γνώσεως δοὺς ἡμῖν εἰς ἐπίγνωσιν

5 Cor β 4, 18 | 6 Ioh 3, 12 | 10 Matth 4, 23 | 16 Matth 10, 22 | 21 Eph 4, 13

3 ἐπουρανίοις yt | 7. 8 στηρίξῃ t | 12. 13 ἐξωρίαις x | 13 τοῦ > t | 18 δεηθῶμεν + x | 20 ἔτι ὑπὲρ + y | 20 μνημονεύσωμεν xt, δεηθῶμεν y | 21 ἀγάγῃ t | 22 τηρήσῃ t | 29 οὖν xy, δὲ t | 30 παντοκράτωρ x | 30 ὁ + t, καὶ + y | 31 καὶ + y

τῆς σῆς δόξης καὶ τοῦ ὀνόματός σου οὗ ἐφανέρωσεν ἡμῖν εἰς κατάληψιν· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε δι' αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ποίμνιόν σου τοῦτο καὶ λύτρωσαι αὐτὸ πάσης ἀγνοίας καὶ πονηρᾶς πράξεως, καὶ δὸς φόβῳ φοβεῖσθαί σε καὶ ἀγάπῃ ἀγαπᾶν σε καὶ στέλλεσθαι ἀπὸ προσώπου δόξης σου· εὐμενὴς αὐτοῖς γενοῦ καὶ ἵλεως καὶ ἐπήκοος ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτῶν καὶ φύλαξον αὐτοὺς ἀτρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους, ἵνα ὦσιν ἅγιοι σώματι καὶ ψυχῇ, μὴ ἔχοντες σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ὦσιν ἄρτιοι καὶ μηδεὶς ἐν αὐτοῖς ᾖ κολοβὸς ἢ ἀτελής. ἀρωγὲ δυνατὲ ἀπροσωπόληπτε, γενοῦ ἀντιλήπτωρ τοῦ λαοῦ σου τούτου, ὃν ἐξελέξω ἐκ μυριάδων, ὃν ἐξηγόρασας τῷ τιμίῳ τοῦ χριστοῦ σου αἵματι, προστάτης, ἐπίκουρος, ταμίας, φύλαξ, τεῖχος ἐρυμνότατον, φραγμὸς ἀσφαλείας· ὅτι ἐκ τῆς σῆς χειρὸς οὐδεὶς ἁρπάσαι δύναται, οὐδὲ γάρ ἐστι θεὸς ὥσπερ σὺ ἕτερος, ὅτι ἐν σοὶ ἡ ὑπομονὴ ἡμῶν. ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, ὅτι ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν, ἀπροσχάριστε, ἀπαραλόγιστε· ῥῦσαι αὐτοὺς πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας, παντὸς παραπτώματος, πάσης ἐπηρείας καὶ ἀπάτης, ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου· καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς τῆς ἐν τῷ χριστῷ σου τῷ υἱῷ σου τῷ μονογενεῖ, τῷ θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν, δι' οὗ σοι δόξα καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. καὶ μετὰ τοῦτο λεγέτω ὁ διάκονος Πρόσχωμεν. καὶ ἀσπαζέσθω ὁ ἐπίσκοπος τὴν ἐκκλησίαν καὶ λεγέτω Ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, καὶ ὁ λαὸς ἀποκρινάσθω Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. καὶ ὁ διάκονος εἰπάτω πᾶσιν Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. καὶ ἀσπαζέσθωσαν οἱ τοῦ κλήρου τὸν ἐπίσκοπον, οἱ λαϊκοὶ ἄνδρες τοὺς λαϊκούς, αἱ γυναῖκες τὰς γυναῖκας. τὰ παιδία δὲ στηκέτωσαν πρὸς τῷ

7 Col 1, 22 | 8 Eph 5, 27 | 12 Act 20, 28 | 14 Ioh 10, 29 | 15 Isaj 45, 5 | 15 Psalm 62, 6 | 16 Ioh 17, 17 | 18 Matth 4, 23 | 19 Psalm 91, 5. 6 | 28 Cor α 16, 20

1 ὑμῖν y?? | 10 κολωβὸς t | 11 ὃν .... 12 μυριάδων > t | 14 ἀσφάλεια utrimque puncto inclusum t | 15 ἐστιν x | 19 καὶ > xy | 20 πετωμένου t | 22 τῷ χριστῷ σου xy [bis ῳ y], χριστῷ t | 27 ἀποκρινέσθω y 31 παιδεία x | 31 τῷ] τὸ x

βήματι, καὶ διάκονος αὐτοῖς ἕτερος ἔστω ἐφεστώς, ὅπως μὴ ἀτακτῶσιν· καὶ ἄλλοι διάκονοι περικατείτωσαν καὶ σκοπείτωσαν τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας, ὅπως μὴ θόρυβος * γένηται καὶ μή τις νεύσῃ ἢ ψιθυρίσῃ ἢ νυστάξῃ. οἱ δὲ διάκονοι ἱστάσθωσαν εἰς τὰς τῶν ἀνδρῶν θύρας καὶ οἱ ὑποδιάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν, ὅπως μή τις ἐξέλθοι μήτε ἀνοιχθῇ ἡ θύρα, κἂν πιστός τις ᾖ, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναφορᾶς. εἷς δὲ ὑποδιάκονος διδότω ἀπόρρυψιν χειρῶν τοῖς ἱερεῦσι, σύμβολον καθαρότητος ψυχῶν θεῷ ἀνακειμένων. | φημὶ δὴ κἀγὼ Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου τοῦ 12
Ζεβεδαίου *, ἵνα εὐθὺς ὁ διάκονος λέγῃ Μή τις τῶν κατηχουμένων; μή τις τῶν ἀκροωμένων; μή τις τῶν ἀπίστων; μή τις τῶν ἑτεροδόξων; οἱ τὴν πρώτην εὐχὴν εὐχόμενοι προέλθετε. τὰ παιδία προσλαμβάνεσθε, αἱ μητέρες. μή τις κατά τινος; μή τις ἐν ὑποκρίσει; ὀρθοὶ πρὸς κύριον μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἑστῶτες ὦμεν προσφέρειν. ὧν γενομένων, οἱ διάκονοι προσαγέτωσαν τὰ δῶρα τῷ ἐπισκόπῳ πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καὶ ἐξ εὐωνύμων στηκέτωσαν, ὡς ἂν μαθηταὶ παρεστῶτες διδασκάλῳ· δύο δὲ διάκονοι ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τοῦ θυσιαστηρίου κατεχέτωσαν ἐξ ὑμένων λεπτῶν ῥιπίδιον ἢ πτερὸν ταῶνος ἢ ὀθόνης, καὶ ἠρέμα ἀποσοβείτωσαν τὰ μικρὰ τῶν ἱπταμένων ζῴων, ὅπως ἂν μὴ ἐγχρίμπτωνται εἰς τὰ κύπελλα. εὐξάμενος οὖν καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀρχιερεὺς ἅμα τοῖς ἱερεῦσι καὶ λαμπρὰν ἐσθῆτα μετενδὺς καὶ στὰς πρὸς τῷ θυσιαστηρίῳ, τὸ τρόπαιον τοῦ σταυροῦ κατὰ τοῦ μετώπου τῇ χειρὶ ποιησάμενος * εἰπάτω Ἡ χάρις τοῦ παντοκράτορος θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ κυρίου ἡμῶν

27 Cor β 13, 13

2 ἀτακτῶσι yt | 4 τις + yt | 4 καὶ μή xt, μηδέ y | 4 ψιθυρίσει x | 4 νυστάξει x | 8 ἀπόρυψιν x, ἀπόῤῥυψιν y, ἀπόνιψιν t | 9 ἱερεῦσιν x | 10 φημὶ δὴ xt, ἔτι y | 10 ὁ > Y | 11 φημὶ + y | 11 ἵνα εὐθὺς xt [ἵν' t], στὰς y | 11 λεγέτω y | 14 προςλάβεσθαι y, προσλαμβάνεσθαι t | 16 προσφέρει xy utrimque puncto inclusum x, hinc virgula hinc puncto y | 18. 19 αὐτοῦ > x | 20 δὲ yt, μὲν x | 20 διαίκονοι x | 21. 22 ῥιπίδια t | 22 πτερῶν t | 22 ὀθόνην y | 23. 24 ἐγχρίπτονται x, ἐγχρίπτωνται y | 24 κύπελα y | 25 ἱερεῦσιν x | 26 τῷ] τὸ x | 27 μετόπου t | 27 εἰς πάντας + t | 27 εἰπάτῳ y | 28 παντοκράτωρος y

Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔστω μετὰ πάντων ὑμῶν· καὶ πάντες συμφώνως λεγέτωσαν ὅτι Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ἄνω τὸν νοῦν, καὶ πάντες Ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ, καὶ πάντες Ἄξιον καὶ δίκαιον. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εἰπάτω Ἄξιον ὡς ἀληθῶς καὶ δίκαιον πρὸ πάντων ἀνυμνεῖν σε τὸν ὄντως ὄντα θεὸν τὸν πρὸ τῶν γενητῶν ὄντα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, τὸν μόνον ἀγέννητον καὶ ἄναρχον καὶ ἀβασίλευτον καὶ ἀδέσποτον, τὸν ἀνενδεῆ, τὸν παντὸς ἀγαθοῦ χορηγόν, τὸν πάσης αἰτίας καὶ γενέσεως κρείττονα, τὸν πάντοτε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα· ἐξ οὗ τὰ πάντα, καθάπερ ἔκ τινος ἀφετηρίας, εἰς τὸ εἶναι παρῆλθεν. σὺ γὰρ εἶ ἡ ἄναρχος γνῶσις, ἡ αἴδιος ὅρασις, ἡ ἀγέννητος ἀκοή, ἡ ἀδίδακτος σοφία, ὁ πρῶτος τῇ φύσει καὶ μόνος τῷ εἶναι καὶ κρείττων παντὸς ἀριθμοῦ, ὁ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, αὐτὸν δὲ πρὸ πάντων αἰώνων γεννήσας βουλήσει καὶ δυνάμει καὶ ἀγαθότητι ἀμεσιτεύτως, υἱὸν μονογενῆ, λόγον θεόν, σοφίαν ζῶσαν, πρωτότοκον πάσης κτίσεως, ἄγγελον τῆς μεγάλης βουλῆς σου, ἀρχιερέα σόν, βασιλέα δὲ καὶ κύριον πάσης νοητῆς καὶ αἰσθητῆς φύσεως, τὸν πρὸ πάντων, δι' οὗ τὰ πάντα. σὺ γάρ, θεὲ αἰώνιε, δι' αὐτοῦ τὰ πάντα πεποίηκας καὶ δι' αὐτοῦ τῆς προσηκούσης προνοίας τὰ ὅλα ἀξιοῖς· δι' οὗ γὰρ τὸ εἶναι ἐχαρίσω, δι' αὐτοῦ καὶ τὸ εὖ εἶναι ἐδωρήσω· ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου, ὁ δι' αὐτοῦ πρὸ πάντων ποιήσας τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ αἰῶνάς τε καὶ στρατιὰς δυνάμεις τε καὶ ἐξουσίας ἀρχάς τε καὶ θρόνους ἀρχαγγέλους τε καὶ ἀγγέλους, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ποιήσας δι' αὐτοῦ τὸν φαινόμενον τοῦτον κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. σὺ

8 Eph 3, 15 | 12 Cor α 8, 6 | 17 Rom 4, 17? | 20 Col 1, 15 | 21 Isaj 9, 6 | 23 Cor α 8, 6 | 30 Ioh 1, 3

5. 6 *καὶ δίκαιον* > y | 6 *εἰπάτω* xt, *ἐπευχέσθω* y | 8 *οὐρανῷ* t | 9 *ἀγένητον* x | 10 *ἀβασίλευτον καὶ* > y | 13. 14 *παρῆλθε* y | 14. 15 *ἀγένητος* x | 16 *μόνος* xy, *νόμος* t | 16 *τῷ εἶναι καὶ* xt, *ὢν ὁ* y | 16 *κρείττον* x | 16 *ὁ* > t | 17 *ὄντως* x | 22 *δὲ* > y | 28 *σεραφεὶμ* y | 30 *πάντα* > y

γὰρ εἶ ὁ τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν στήσας καὶ ὡς δέρριν ἐκτείνας καὶ τὴν γῆν ἐπ' οὐδενὸς ἱδρύσας γνώμῃ μόνῃ, ὁ πήξας στερέωμα καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν κατασκευάσας, ὁ ἐξαγαγὼν φῶς ἐκ θησαυρῶν καὶ τῇ τούτου συστολῇ ἐπαγαγὼν τὸ σκότος εἰς ἀνάπαυλαν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κινουμένων ζῴων, ὁ τὸν ἥλιον τάξας εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας ἐν οὐρανῷ καὶ τὴν σελήνην εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς καὶ τὸν χορὸν τῶν ἀστέρων ἐν οὐρανῷ καταγράψας εἰς αἶνον τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας, ὁ ποιήσας ὕδωρ πρὸς πόσιν καὶ κάθαρσιν, ἀέρα ζωτικὸν πρὸς εἰσπνοὴν καὶ ἀναπνοὴν καὶ φωνῆς ἀπόδοσιν διὰ γλώττης πληττούσης τὸν ἀέρα καὶ ἀκοὴν συνεργουμένην ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐπαΐειν εἰσδεχομένην τὴν προσπίπτουσαν αὐτῇ λαλιάν, ὁ ποιήσας πῦρ πρὸς σκότους παραμυθίαν, πρὸς ἐνδείας ἀναπλήρωσιν καὶ τὸ θερμαίνεσθαι ἡμᾶς καὶ φωτίζεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὁ τὴν μεγάλην θάλασσαν χωρίσας τῆς γῆς καὶ τὴν μὲν ἀναδείξας πλωτήν, τὴν δὲ ποσὶ βάσιμον ποιήσας, καὶ τὴν μὲν ζῴοις μικροῖς καὶ μεγάλοις πληθύνας, τὴν δὲ ἡμέροις καὶ ἀτιθάσοις πληρώσας φυτοῖς τε διαφόροις στέψας καὶ βοτάναις στεφανώσας καὶ ἄνθεσι καλλύνας καὶ σπέρμασι πλουτίσας, ὁ συστησάμενος ἄβυσσον καὶ μέγα κύτος αὐτῇ περιθείς, ἁλμυρῶν ὑδάτων σεσωρευμένα πελάγη, περιφράξας δὲ αὐτὴν πύλαις ἄμμου λεπτοτάτης, ὁ πνεύμασί ποτε μὲν αὐτὴν κορυφῶν εἰς ὀρέων μέγεθος, ποτὲ δὲ στρωννύων αὐτὴν ὡς πεδίον, καὶ ποτὲ μὲν ἐκμαίνων χειμῶνι, ποτὲ δὲ πραΰνων γαλήνῃ ὡς ναυσιπόροις πλωτῆρσιν εὔκολον εἶναι πρὸς πορείαν, ὁ ποταμοῖς διαζώσας τὸν ὑπὸ σοῦ διὰ χριστοῦ γενόμενον κόσμον καὶ χειμάρροις ἐπικλύσας καὶ πηγαῖς ἀενάοις μεθύσας, ὄρεσι δὲ περισφίγξας εἰς ἕδραν ἀτρεμῆ γῆς * ἀσφαλεστάτην. ἐπλήρωσας γάρ σου τὸν κόσμον καὶ διεκόσμησας αὐτὸν βοτάναις εὐόσμοις καὶ ἰασίμοις, ζῴοις πολλοῖς καὶ διαφόροις, ἀλκίμοις καὶ ἀσθενεστέροις, ἐδωδίμοις καὶ ἐνεργοῖς, ἡμέροις

1 Isaj 40, 22 | 1 Psalm 104, 2 | 2 Iob 26, 7

4 στολῇ t | 10 καὶ ἀναπνοὴν > t | 14 καὶ τὸ > y | 14 τῷ θερμένεσθαι x | 15 χωρήσας y | 18 ἀτιθάσσοις t | 19. 20 καλλύνας xt, ποικίλας y | 20 πλουτήσας x | 21 κῆτος t | 22 τὲ y | 24 ὡς x, εἰς yt | 26 πλοτῆρσιν x | 28 χειμάροις x | 28 ἀεννάοις yt | 28 ὄρεσιν x | 28. 29 τε περισφίξας y | 29 ἕδρα x | 29 καὶ + y | 32 ἀσθενέσιν y

καὶ ἀτιθάσοις, ἑρπετῶν συριγμοῖς, πτηνῶν ποικίλων κλαγγαῖς, ἐνιαυτῶν κύκλοις, μηνῶν καὶ ἡμερῶν ἀριθμοῖς, τροπῶν τάξεσι, νεφῶν ὀμβροτόκων διαδρομαῖς εἰς καρπῶν γονὰς καὶ ζῴων σύστασιν, σταθμὸν ἀνέμων διαπνεόντων, ὅτε προσταχθῶσι παρὰ σοῦ, τῶν φυτῶν καὶ τῶν βοτανῶν τὸ πλῆθος. καὶ οὐ μόνον τὸν κόσμον ἐδημιούργησας, ἀλλὰ καὶ τὸν κοσμοπολίτην ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ ἐποίησας, κόσμου κόσμον * ἀναδείξας· εἶπας γὰρ τῇ σῇ σοφίᾳ Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ. διὸ καὶ πεποίηκας αὐτὸν ἐκ ψυχῆς ἀθανάτου καὶ σώματος σκεδαστοῦ, τῆς μὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, τοῦ δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, καὶ δέδωκας αὐτῷ κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν τὴν λογικὴν διάγνωσιν, εὐσεβείας καὶ ἀσεβείας διάκρισιν, δικαίου καὶ ἀδίκου παρατήρησιν, κατὰ δὲ τὸ σῶμα τὴν πένταθλον ἐχαρίσω αἴσθησιν καὶ τὴν μεταβατικὴν κίνησιν. σὺ γάρ, θεὲ παντοκράτορ, διὰ χριστοῦ παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς ἐφύτευσας παντοίων φυτῶν ἐδωδίμων κόσμῳ, καὶ ἐν αὐτῷ, ὡς ἂν ἐν ἑστίᾳ πολυτελεῖ, εἰσήγαγες αὐτόν, κἂν τῷ ποιεῖν νόμον δέδωκας αὐτῷ ἔμφυτον, ὅπως οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἔχοι τὰ σπέρματα τῆς θεογνωσίας. εἰσαγαγὼν δὲ εἰς τὸν τῆς τρυφῆς παράδεισον, πάντων μὲν ἀνῆκας αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν πρὸς μετάληψιν, ἑνὸς δὲ μόνου τὴν γεῦσιν ἀπεῖπας ἐπ' ἐλπίδι κρειττόνων, ἵν', ἐὰν φυλάξῃ τὴν ἐντολήν, μισθὸν ταύτης τὴν ἀθανασίαν κομίσηται. ἀμελήσαντα δὲ τῆς ἐντολῆς καὶ γευσάμενον ἀπηγορευμένου καρποῦ ἀπάτῃ ὄφεως καὶ συμβουλίᾳ γυναικὸς τοῦ μὲν παραδείσου δικαίως ἐξώσας αὐτόν, ἀγαθότητι δὲ εἰς τὸ παντελὲς ἀπολλύμενον οὐχ ὑπερεῖδες (σὸν γὰρ ἦν δημιούργημα), ἀλλὰ καθυποτάξας

8 Gen 1, 26 | 18 Gen 2, 8

1 ἀτιθάσσοις t | 1 ποικίλαις y | 3 τάξεσιν x | 4 σταθμοῖς y | 5 προσταχθῶσιν x | 5 τῶν utrumque > y | 6 τὸ πλῆθος xt, πλήθεσι y | 8 αὐτὸν + yt | 8. 9 ποιήσομεν t | 16 ἐχαρήσω x | 17 παντοκράτωρ xy | 19 ἐδοδίμων x | 19 κόσμω xt, πεπληρωμένον y | 20 κἂν τῷ ποιεῖν] εἶτα καὶ y | 22 τῆς alterum > y | 25 ἵνα yt | 26 ἀμελήσας xy | 27 γευσάμενος xy | 28 συμβουλεία y | 28. 29 ἔξωσας xt, ἐξῶσας y | 30 υπερίδες x

*αὐτῷ τὴν κτίσιν δέδωκας αὐτῷ οἰκείοις ἱδρῶσι καὶ πόνοις πορίζειν ἑαυτῷ τὴν τροφήν, σοῦ πάντα φύοντος καὶ αὔξοντος καὶ πεπαίνοντος, χρόνῳ δὲ πρὸς ὀλίγον αὐτὸν κοιμίσας ὅρκῳ εἰς παλιγγενεσίαν ἐκάλεσας, ὅρον * θανάτου λύσας ζωὴν ἐξ ἀναστάσεως ἐπηγγείλω. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ εἰς πλῆθος ἀναρίθμητον χέας, τοὺς ἐμμείναντάς σοι ἐδόξασας, τοὺς δὲ ἀποστάντας σου ἐκόλασας, καὶ τοῦ μὲν Ἄβελ ὡς ὁσίου προσδεξάμενος τὴν θυσίαν, τοῦ δὲ ἀδελφοκτόνου Κάιν ἀποστραφεὶς τὸ δῶρον ὡς ἐναγοῦς· καὶ πρὸς τούτοις τὸν Σὴθ καὶ τὸν Ἐνὼς προσελάβου καὶ τὸν Ἐνὼχ μετέθηκας. σὺ γὰρ εἶ ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ζωῆς χορηγὸς καὶ τῆς ἐνδείας * πληρωτὴς καὶ τῶν νόμων δοτὴρ καὶ τῶν φυλαττόντων αὐτοὺς μισθαποδότης καὶ τῶν παραβαινόντων αὐτοὺς ἔκδικος, ὁ τὸν μέγαν κατακλυσμὸν ἐπαγαγὼν τῷ κόσμῳ διὰ * πλῆθος τῶν ἀσεβησάντων, καὶ τὸν δίκαιον Νῶε ῥυσάμενος ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐν λάρνακι σὺν ὀκτὼ ψυχαῖς, τέλος μὲν τῶν παρῳχηκότων, ἀρχὴν δὲ τῶν μελλόντων ἐπιγίνεσθαι, ὁ τὸ φοβερὸν πῦρ κατὰ τῆς σοδομηνῆς πενταπόλεως ἐξάψας καὶ γῆν καρποφόρον εἰς ἅλμην θέμενος ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ, καὶ τὸν ὅσιον Λὼτ ἐξαρπάσας τοῦ ἐμπρησμοῦ. σὺ εἶ ὁ τὸν Ἀβραὰμ ῥυσάμενος προγονικῆς ἀσεβείας καὶ κληρονόμον τοῦ κόσμου καταστήσας καὶ ἐμφανίσας αὐτῷ τὸν χριστόν σου, ὁ τὸν Μελχισεδὲκ ἀρχιερέα σῆς λατρείας προχειρισάμενος, ὁ τὸν πολύτλαν θεράποντά σου Ἰὼβ νικητὴν τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως ἀναδείξας, ὁ τὸν Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας υἱὸν ποιησάμενος, ὁ τὸν Ἰακὼβ πατέρα δώδεκα παίδων καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ εἰς πλῆθος χέας*

17 Petr α 3, 20

1 *αὐτῷ* alterum > y | 1 *ἱδρῶσιν* x | 3 *παίνοντος* X | 3. 4 *κοιμήσας* x | 4 *ὅρω* xy | 4 *τε* + y | 6 *ἀνήριθμον* y, *ἀνάριθμον* t | 6 *χέας* xt, *ποιήσας* y | 7 *ἐμμείνοντάς* y | 8 *προσεδέξω* y | 9 *ἀπεστράφης* y | 10 *καὶ* prius > y | 10 *Σὴθ* t | 11 *μετετέθεικας* t | 12 *καὶ* alterum > y | 13 *ὁ* + y | 13 *καὶ* alterum xt, *ὁ* y | 15 *ὁ* > y | 15 *τὸ* + yt | 16 *ἀσεβημάτων* y | 18 *παροχηκότων* x | 20 *γῆν* xt, *τὴν* y | 21 *ἐνοικούντων* y. 22 *ἐμπρισμοῦ* x | 25 *σῆς* xy, *τῆς* t | 25 *προχειρησάμενος* x | 25 *ὁ* > xy | 25 *πολύαθλον* y | 27 *ὁ* utrumque > x, alterum > y | 28 *χέας* xt, *ἐκτείνας* y

*καὶ εἰσαγαγὼν εἰς Αἴγυπτον ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς. σύ, κύριε, τὸν Ἰωσὴφ οὐχ ὑπερεῖδες, ἀλλὰ μισθὸν τῆς διὰ σὲ σωφροσύνης ἔδωκας αὐτῷ τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἄρχειν. σύ, κύριε, Ἑβραίους ὑπὸ Αἰγυπτίων καταπονουμένους οὐ περιεῖδες διὰ τὰς πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐπαγγελίας, ἀλλ' ἐρρύσω, κολάσας Αἰγυπτίους. παραφθειράντων δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν φυσικὸν νόμον, καὶ τὴν κτίσιν ποτὲ μὲν αὐτόματον νομισάντων, ποτὲ δὲ πλεῖον ἢ δεῖ τιμησάντων καὶ σοὶ τῷ θεῷ τῶν πάντων συνταττόντων, οὐκ εἴασας πλανᾶσθαι, ἀλλὰ ἀναδείξας τὸν ἅγιόν σου θεράποντα Μωϋσῆν, δι' αὐτοῦ πρὸς βοήθειαν τοῦ φυσικοῦ τὸν γραπτὸν νόμον δέδωκας, καὶ τὴν κτίσιν ἔδειξας σὸν ἔργον εἶναι, τὴν δὲ πολύθεον πλάνην ἐξώρισας, τὸν Ἀαρὼν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἱερατικῇ τιμῇ ἐδόξασας, Ἑβραίους ἁμαρτόντας ἐκόλασας, ἐπιστρέφοντας ἐδέξω. τοὺς Αἰγυπτίους δεκαπλήγῳ * ἐτιμωρήσω, θάλασσαν διελὼν Ἰσραηλίτας διεβίβασας, Αἰγυπτίους ἐπιδιώξαντας ὑποβρυχίους ἐκόλασας, ξύλῳ πικρὸν ὕδωρ ἐγλύκανας, ἐκ πέτρας ἀκροτόμου ὕδωρ ἀνέχεας, ἐξ οὐρανοῦ τὸ μάννα ὕσας, τροφὴν ἐξ ἀέρος ὀρτυγομήτραν, στύλον πυρὸς τὴν νύκτα πρὸς φωτισμὸν καὶ στύλον νεφέλης ἡμέρας πρὸς σκιασμὸν θάλπους. τὸν Ἰησοῦν στρατηγὸν ἀναδείξας, ἑπτὰ ἔθνη Χαναναίων δι' αὐτοῦ καθεῖλες, Ἰορδάνην διέρρηξας, τοὺς ποταμοὺς Ἠθὰμ ἐξήρανας, τείχη κατέρρηξας ἄνευ μηχανημάτων καὶ χειρὸς ἀνθρωπίνης. ὑπὲρ πάντων σοι ἡ δόξα, δέσποτα παντοκράτορ. σὲ προσκυνοῦσιν ἀναρίθμητοι στρατιαὶ ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων, θρόνων, κυριοτήτων, ἀρχῶν, ἐξουσιῶν, δυνάμεων, στρατιῶν αἰωνίων· τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφὶμ ταῖς μὲν δυσὶ κατακαλύπτοντα τοὺς πόδας,*

23 Psalm 74, 15 | 29 Isaj 6, 2

2 *τὸν* > t | 2 *ὑπερίδες* x | 3 *τὸ* > y | 4 *καταπονουνουμένους* t | 5 *περιῖδες* x | 6 *κολάσεως* x | 14. 15 *ἁμαρτῶντας* t | 16 *κολάσει* + y | 17 *ἐκόλασας* x, *ἀπώλεσας* yt | 18. 19 *ἀνέχεας* xt, *ἐξήγαγες* y | 20 *τῆς νυκτὸς* y | 21 *ἡμέραν* t | 23 *Ἰθὰμ* x | 24 *κατέῤῥιψας* yt [ῤῤ t] | 25 *ἁπάντων* yt | 25. 26 *παντοκράτωρ* x | 26 *ἀνήριθμοι* y, *ἀνάριθμοι* t | 28 *χερουβεὶμ* y | 29 *σεραφεὶμ* y | 29 *ταῖς μὲν δυσὶ*] *δυσὶ μὲν* y | 29 *δυσὶν* x | 29 *κατακαλύπτονται* x

ταῖς δὲ δυσὶ τὰς κεφαλάς, ταῖς δὲ δυσὶ πετόμενα, καὶ λέγοντα ἅμα χιλίαις χιλιάσιν ἀρχαγγέλων καὶ μυρίαις μυριάσιν ἀγγέλων ἀκαταπαύστως καὶ ἀσιγήτως βοώσαις (καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἅμα εἰπάτω) Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ· εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἑξῆς λεγέτω Ἅγιος γὰρ εἶ ὡς ἀληθῶς καὶ πανάγιος, ὕψιστος καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας· ἅγιος δὲ καὶ ὁ μονογενής σου υἱός, ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς ὁ χριστός, ὃς εἰς πάντα ὑπηρετησάμενός σοι τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, εἴς τε δημιουργίαν διάφορον καὶ πρόνοιαν κατάλληλον, * οὐ περιεῖδε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπολλύμενον, ἀλλὰ μετὰ φυσικὸν νόμον, μετὰ νομικὴν παραίνεσιν, μετὰ προφητικοὺς ἐλέγχους καὶ τὰς τῶν ἀγγέλων ἐπιστασίας (παραφθειρόντων σὺν τῷ θετῷ καὶ τὸν φυσικὸν νόμον καὶ τῆς μνήμης ἐκβαλλόντων τὸν κατακλυσμόν, τὴν ἐκπύρωσιν, τὰς κατ' Αἰγυπτίων πληγάς, τὰς κατὰ Παλαιστινῶν σφαγάς, καὶ μελλόντων ὅσον οὐδέπω * ἀπόλλυσθαι πάντων) εὐδόκησεν αὐτὸς γνώμῃ σῇ ὁ δημιουργὸς ἀνθρώπου ἄνθρωπος γενέσθαι, ὁ νομοθέτης ὑπὸ νόμους, ὁ ἀρχιερεὺς ἱερεῖον, ὁ ποιμὴν πρόβατον, καὶ ἐξευμενίσατό σε τὸν ἑαυτοῦ θεὸν καὶ πατέρα καὶ τῷ κόσμῳ κατήλλαξε καὶ τῆς ἐπικειμένης ὀργῆς τοὺς πάντας ἠλευθέρωσε γενόμενος ἐκ παρθένου, γενόμενος ἐν σαρκὶ ὁ θεὸς λόγος, ὁ ἀγαπητὸς υἱός, ὁ πρωτότοκος πάσης κτίσεως, κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ ὑπ' αὐτοῦ προρρηθείσας προφητείας ἐκ σπέρματος Δαβὶδ καὶ Ἀβραάμ, φυλῆς Ἰούδα, καὶ γέγονεν ἐν μήτρᾳ παρθένου ὁ διαπλάσσων πάντας τοὺς γεννωμένους, καὶ ἐσαρκώθη ὁ ἄσαρκος, * ὁ ἀχρόνως γεννηθεὶς ἐν χρόνῳ γεγέννηται. πολιτευσάμενος * ὁσίως καὶ παιδεύσας ἐνθέσμως, πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐξ

4 Isaj 6, 3 | 24 Col 1, 15 | 30 Matth 4, 23

1 ταῖς δὲ δυσὶ bis] δυσὶ δὲ y | 1 δυσὶν x bis | 2 ἀρχαγγέλων > x | 3 βοῶσιν y | 3 καὶ alterum xt, ἔπειτα y | 9 ὃς t, ὁ xy | 10 ὑπηρετισάμενος y | 10 αὐτοῦ καὶ πατρὶ yt | 11 ὃς δι' οἰκτιρμοὺς + y | 11 περιῖδεν x | 14 παραφθειράντων y | 15 θεῷ Y | 15. 16 ἐκβαλόντων xy | 17 κατὰ > y | 17 παλαιστηνῶν t | 17. 18 ὅσον οὐδέπω μελλόντων y | 18 οὐδέπω + y | 22 κατήλλαξεν x | 23 ἠλευθέρωσεν x | 25 προρηθείσας x | 28 καὶ + y | 29 τε + y

ἀνθρώπων ἀπελάσας σημεῖά τε καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ ποιήσας, * τροφῆς καὶ ποτοῦ καὶ ὕπνου μεταλαβὼν ὁ τρέφων πάντας τοὺς χρῄζοντας τροφῆς καὶ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῷον εὐδοκίας, ἐφανέρωσέ σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτό, τὴν ἄγνοιαν ἐφυγάδευσε, τὴν εὐσέβειαν ἀνεζωπύρησε, τὸ θέλημά σου ἐπλήρωσε, τὸ ἔργον ὃ ἔδωκας αὐτῷ ἐτελείωσε· καὶ ταῦτα πάντα κατορθώσας, χερσὶν ἀνόμων κατασχεθεὶς ἱερέων καὶ ἀρχιερέων ψευδωνύμων καὶ λαοῦ παρανόμου προδοσίᾳ τοῦ τὴν κακίαν νοσήσαντος καὶ πολλὰ παθὼν ὑπ' αὐτῶν καὶ πᾶσαν * ἀτιμίαν ὑποστὰς σῇ συγχωρήσει, παραδοθεὶς Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι καὶ κριθεὶς ὁ κριτὴς καὶ κατακριθεὶς ὁ σωτήρ, σταυρῷ προσηλώθη ὁ ἀπαθὴς καὶ ἀπέθανεν ὁ τῇ φύσει ἀθάνατος καὶ ἐτάφη ὁ ζωοποιός, ἵνα πάθους λύσῃ καὶ θανάτου ἐξέληται τούτους * δι' οὓς παρεγένετο, καὶ ῥήξῃ τὰ δεσμὰ τοῦ διαβόλου καὶ ῥύσηται τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἀπάτης αὐτοῦ. καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ τεσσαράκοντα ἡμερῶν συνδιατρίψας τοῖς μαθηταῖς ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκαθέσθη ἐκ δεξιῶν σου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ. μεμνημένοι οὖν ὧν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν, εὐχαριστοῦμέν σοι, θεὲ παντοκράτορ, οὐχ ὅσον ὀφείλομεν, ἀλλ' ὅσον δυνάμεθα, καὶ τὴν διάταξιν αὐτοῦ πληροῦμεν. ἐν ᾗ γὰρ νυκτὶ παρεδίδοτο, λαβὼν ἄρτον ταῖς ἁγίαις καὶ ἀμώμοις αὐτοῦ χερσὶ καὶ ἀναβλέψας πρὸς σέ, τὸν θεὸν αὐτοῦ καὶ πατέρα, καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς, εἰπὼν Τοῦτο τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης, λάβετε ἐξ αὐτοῦ, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ περὶ πολλῶν θρυπτόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος καὶ ἁγιάσας ἐπέδωκεν αὐτοῖς, λέγων Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὁσάκις

3 Psalm 145, 16 | 6 Ioh 17, 4 | 22 Cor α 11, 23—26

1 ἀπήλασε y | 2 καὶ + y | 4 ἐφανέρωσέν x | 5 ἐφυγάδευσεν x | 5 ἐξωπύρισεν x, ἀνεζωπύρησε y, ἀνεζωπήρωσε t | 6 ἐπλήρωσεν x | 6 ἐτελείωσεν x | 10 ἄτι + t | 12 ἀπαθείς X | 14 τούτοις y? | 14 τοὺς + yt | 15 ῥήξει x | 17 ἡμέρας ἐνδιατρίψας t | 20 παντοκράτωρ x | 23 χερσὶν x | 24 ἔδωκεν x | 26 ἐστιν x | 29 πίστε x | 30 ἐστιν x

γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τὸν ἐμὸν καταγγέλλετε, ἄχρις ἂν ἔλθω. μεμνημένοι τοίνυν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς * ἀναστάσεως καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐπανόδου καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ δευτέρας παρουσίας, ἐν ᾗ ἔρχεται * κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, προσφέρομέν σοι, τῷ βασιλεῖ καὶ θεῷ, κατὰ τὴν αὐτοῦ διάταξιν τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, εὐχαριστοῦντές σοι δι' αὐτοῦ ἐφ' οἷς κατηξίωσας ἡμᾶς ἑστάναι ἐνώπιόν σου καὶ ἱερατεύειν σοι· καὶ ἀξιοῦμέν σε ὅπως εὐμενῶς ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐνώπιόν σου, σὺ ὁ ἀνενδεὴς θεός, καὶ εὐδοκήσῃς ἐπ' αὐτοῖς εἰς τιμὴν τοῦ χριστοῦ σου καὶ καταπέμψῃς τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην, τὸν μάρτυρα τῶν παθημάτων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅπως ἀποφήνῃ τὸν ἄρτον τοῦτον σῶμα τοῦ χριστοῦ σου καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο αἷμα τοῦ χριστοῦ σου· ἵνα οἱ μεταλαβόντες αὐτοῦ βεβαιωθῶσι πρὸς εὐσέβειαν, ἀφέσεως * ἁμαρτημάτων τύχωσι, τοῦ διαβόλου καὶ τῆς πλάνης αὐτοῦ ῥυσθῶσι, πνεύματος ἁγίου πληρωθῶσιν, ἄξιοι τοῦ χριστοῦ σου γένωνται, ζωῆς αἰωνίου τύχωσι, σοῦ καταλλαγέντος αὐτοῖς, δέσποτα παντοκράτορ. ἔτι δεόμεθά σου, κύριε, καὶ ὑπὲρ τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ χριστοῦ σου, ὅπως αὐτὴν διαφυλάξῃς ἄσειστον καὶ ἀκλυδώνιστον ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· καὶ ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς τῆς ὀρθοτομούσης τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. ἔτι * παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῆς ἐμῆς τοῦ προσφέροντός σοι οὐδενίας καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου, ὑπὲρ τῶν διακόνων καὶ παντὸς τοῦ κλήρου, ἵνα πάντας σοφίσας πνεύματος ἁγίου πληρώσῃς. ἔτι παρακαλοῦμέν σε, κύριε, ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ καὶ παντὸς τοῦ στρατοπέδου, ἵνα

5 Petr α 4, 5 | 6 Rom 2, 6 | 22 Psalm 72, 8 | 23 Act 20, 28 | 25 Tim β 2, 15

1 ἐὰν t | 1. 2 πίνητε τὸ ποτήριον τοῦτο yt | 4 ἐκ νεκρῶν + yt | 5 μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως + yt | 10 ἐπιβλέψεις x | 12 εὐδοκήσεις x | 15 καὶ .... 16 σου > y | 17 βεβαιωθῶσιν x | 17 τε + y | 18 τύχωσιν x | 18 ῥυσθῶσιν x | 20 τύχωσιν x | 21 παντοκράτωρ x | 24 διαφυλάξεις X | 26 δεόμεθα + Y | 27 οὐδενείας y | 27 καὶ alterum > y

*εἰρηνεύωνται τὰ πρὸς ἡμᾶς, ὅπως ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ὁμονοίᾳ διάγοντες τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν δοξάζωμέν σε διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. ἔτι προσφέρομέν σοι καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων σοι ἁγίων, πατριαρχῶν, προφητῶν, δικαίων, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, παρθένων, χηρῶν, λαϊκῶν καὶ πάντων ὧν ἐπίστασαι αὐτὸς τὰ ὀνόματα. ἔτι προσφέρομέν σοι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, ἵνα ἀναδείξῃς αὐτὸν εἰς ἔπαινον τοῦ χριστοῦ σου βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, ὑπὲρ τῶν ἐν παρθενίᾳ καὶ ἁγνείᾳ, ὑπὲρ τῶν χηρῶν τῆς ἐκκλησίας, ὑπὲρ τῶν ἐν σεμνοῖς γάμοις καὶ τεκνογονίαις, ὑπὲρ τῶν νηπίων τοῦ λαοῦ σου, ὅπως μηδένα ἡμῶν ἀπόβλητον ποιήσῃς. ἔτι ἀξιοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῶν ἐνοικούντων *, ὑπὲρ τῶν ἐν ἀρρωστίαις, ὑπὲρ τῶν ἐν πικρᾷ δουλείᾳ, ὑπὲρ τῶν ἐν ἐξορίαις, ὑπὲρ τῶν ἐν δημεύσει, ὑπὲρ πλεόντων καὶ ὁδοιπορούντων, ὅπως πάντων ἐπίκουρος γένῃ, πάντων βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ. ἔτι παρακαλοῦμέν σε * ὑπὲρ τῶν μισούντων ἡμᾶς καὶ διωκόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά σου, ὑπὲρ τῶν ἔξω ὄντων καὶ πεπλανημένων, ὅπως ἐπιστρέψῃς αὐτοὺς εἰς ἀγαθὸν καὶ τὸν θυμὸν αὐτῶν πραΰνῃς. ἔτι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων τῆς ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων ὑπὸ τοῦ ἀλλοτρίου καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν, ὅπως τοὺς μὲν τελειώσῃς ἐν τῇ πίστει, τοὺς δὲ καθαρίσῃς * ἐνεργείας τοῦ πονηροῦ, τῶν δὲ τὴν μετάνοιαν προσδέξῃ, καὶ συγχωρήσῃς καὶ αὐτοῖς καὶ ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡμῶν. ἔτι προσφέρομέν σοι καὶ ὑπὲρ τῆς εὐκρασίας τοῦ ἀέρος καὶ τῆς εὐφορίας τῶν καρπῶν, ὅπως ἀνελλιπῶς μεταλαμβάνοντες τῶν παρὰ σοῦ ἀγαθῶν, αἰνῶμέν σε ἀπαύστως τὸν διδόντα τροφὴν πάσῃ σαρκί. ἔτι πα-*

3 Tim α 1, 1 | 10 Petr α 2, 9 | 20 Matth 10, 22 | 31 Psalm 136, 25

1 *εἰρηνεύονται* x | 2 *δοξάζομέν* y | 4 *σοι εὐαρεστησάντων* y | 8 *αὐτὸς ἐπίστασαι* yt | 15 *ἐν αὐτῇ* + y | 16 *ἐξωρίαις* x | 18 *πάντων* prius > t | 19 *καὶ* + yt | 22 *αὐτὸν πραύνεις* x, sed *"νης* corr | 23 *καὶ* > y | 24 *καὶ* > y | 26 *ἐκ τῆς* + yt | 30 *ἀνελλειπῶς* xt | 30. 31 *αἰνοῦμέν* xyt

ρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν δι' εὔλογον αἰτίαν ἀπόντων, ὅπως ἅπαντας ἡμᾶς διατηρήσας ἐν τῇ εὐσεβείᾳ ἐπισυναγάγῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ σου, τοῦ θεοῦ πάσης αἰσθητῆς καὶ νοητῆς φύσεως, τοῦ βασιλέως ἡμῶν, ἀτρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους· ὅτι σοὶ πᾶσα δόξα, σέβας καὶ εὐχαριστία, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀνεκλιπεῖς καὶ ἀτελευτήτους. καὶ πᾶς ὁ λαὸς λεγέτω Ἀμήν. καὶ ὁ ἐπίσκοπος εἰπάτω Ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν· καὶ πᾶς ὁ λαὸς λεγέτω Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. καὶ ὁ διάκονος κηρυσσέτω πάλιν Ἔτι καὶ ἔτι δεηθῶμεν τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ. ὑπὲρ τοῦ δώρου τοῦ προσκομισθέντος κυρίῳ τῷ θεῷ δεηθῶμεν, ὅπως ὁ ἀγαθὸς θεὸς προσδέξηται αὐτὸ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπουράνιον αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ταύτης καὶ τοῦ λαοῦ δεηθῶμεν. ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς, παντὸς πρεσβυτερίου, πάσης τῆς ἐν χριστῷ διακονίας, * παντὸς τοῦ πληρώματος τῆς ἐκκλησίας δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος πάντας διατηρήσῃ καὶ φυλάξῃ. ὑπὲρ βασιλέων καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ δεηθῶμεν, ἵνα εἰρηνεύωνται τὰ πρὸς ἡμᾶς, ὅπως ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον ἔχοντες διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τῶν ἁγίων μαρτύρων μνημονεύσωμεν, ὅπως κοινωνοὶ γενέσθαι τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν καταξιωθῶμεν. ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῆς εὐκρασίας τῶν ἀέρων καὶ τελεσφορίας τῶν καρπῶν δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν νεοφωτίστων δεηθῶμεν, ὅπως βεβαιωθῶσιν ἐν τῇ πίστει. πάντες ὑπὲρ ἀλλήλων παρακαλέσωμεν. ἀνάστησον ἡμᾶς, ὁ θεός, ἐν τῇ χάριτί σου. ἀναστάντες ἑαυτοὺς τῷ θεῷ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ παραθώμεθα. καὶ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω Ὁ θεὸς ὁ

16 Eph 5, 2 | 22 Tim α 2, 2

7 καὶ primum > y | 8 ἀνεκλιπεῖς καὶ ἀτελευτήτους ante αἰῶνας 7 yt, sed ἀνελλειπεῖς t: ἀνεκλειπεῖς x | 9 λεγέτῳ y | 14 αὐτῷ X | 15 μεσιτίας x | 16 εὐοδίας t | 18 καὶ ὑπηρεσίας + yt | 20 διαφυλάξῃ yt | 21 εἰρηνεύονται x | 27 ὑπὲρ ... 28 δεηθῶμεν > y | 28. 29 ὑπ' ἄλλων παρακαλέσθωσαν t

μέγας καὶ μεγαλώνυμος, ὁ μέγας τῇ βουλῇ καὶ κραταιὸς τοῖς ἔργοις, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸ ποίμνιόν σου τοῦτο, ὃ δι' αὐτοῦ ἐξελέξω εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματός σου· καὶ ἁγιάσας ἡμῶν τὰ σώματα καὶ τὴν ψυχὴν καταξίωσον, καθαροὺς γενομένους ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, τυχεῖν τῶν προκειμένων ἀγαθῶν· καὶ μηδένα ἡμῶν ἀνάξιον κρίνῃς, ἀλλὰ βοηθὸς ἡμῶν γενοῦ, ἀντιλήπτωρ, ὑπερασπιστὴς διὰ τοῦ χριστοῦ σου· μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμή, αἶνος, δοξολογία, εὐχαριστία καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ μετὰ τὸ πάντας εἰπεῖν Ἀμὴν ὁ διάκονος λεγέτω Πρόσχωμεν· καὶ ὁ ἐπίσκοπος προσφωνησάτω τῷ λαῷ οὕτως Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις· καὶ ὁ λαὸς ὑπακουέτω Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος, Ἰησοῦς χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία· ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου θεὸς κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. καὶ μετὰ τοῦτο μεταλαμβανέτω ὁ ἐπίσκοπος, ἔπειτα οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ οἱ ὑποδιάκονοι καὶ οἱ ἀναγνῶσται καὶ οἱ ψάλται καὶ οἱ ἀσκηταί, καὶ ἐν ταῖς γυναιξὶν αἱ διάκονοι καὶ αἱ παρθένοι καὶ αἱ χῆραι, εἶτα τὰ παιδία, καὶ τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τάξιν μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας ἄνευ θορύβου. καὶ ὁ μὲν ἐπίσκοπος διδότω τὴν προσφορὰν λέγων Σῶμα χριστοῦ, καὶ ὁ δεχόμενος λεγέτω Ἀμήν· ὁ δὲ διάκονος κατεχέτω τὸ ποτήριον καὶ ἐπιδιδοὺς λεγέτω Αἷμα χριστοῦ, ποτήριον ζωῆς, καὶ ὁ πίνων λεγέτω Ἀμήν. ψαλμὸς δὲ λεγέσθω λγ ἐν τῷ μεταλαμβάνειν πάντας τοὺς λοιπούς. καὶ ὅταν πάντες μεταλάβωσι καὶ πᾶσαι, λαβόντες οἱ διάκονοι τὰ περισσεύσαντα εἰσφερέτωσαν εἰς τὰ παστοφόρια. καὶ ὁ διάκονος λε-

1 Deut 7, 21? | 2 Act 4, 27 | 6 Cor β 7, 1 | 16 Luc 2, 14 | 17 Matth 21, 9 | 28 Psalm 34

5 τὸ σῶμα yt | 11 τοὺς ὦνας x | 11 ἀμήν > y | 13 προσφωνησάτῳ y | 13 οὕτω yt | 19 λαμβανέτω y | 20 οἱ tertium > t | 21 καὶ primum > y | 25 διδότῳ y | 27 ἐπιδοὺς x | 28 ψαλμὸς ... λγ xt [τριακοστός τρίτος t], ὁ τριακοστὸς δὲ τρίτος ψαλμὸς λεγέσθω y | 29. 30 μεταλάβωσιν x | 30 πᾶ σαι litera erasa x | 31 παστοφόρια y

γέτω, πανσαμένου τοῦ ψάλλοντος | Μεταλαβόντες τοῦ τι- 13
μίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ χριστοῦ εὐχα-
ριστήσωμεν τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων
αὐτοῦ μυστηρίων, καὶ παρακαλέσωμεν μὴ εἰς κρίμα, ἀλλ'
εἰς σωτηρίαν ἡμῶν γενέσθαι, εἰς ὠφέλειαν ψυχῆς καὶ σώ-
ματος, εἰς φυλακὴν εὐσεβείας, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς
ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἐγειρώμεθα· ἐν χάριτι χρι-
*στοῦ ἑαυτοὺς * τῷ μόνῳ ἀγεννήτῳ θεῷ καὶ τῷ χριστῷ αὐ-*
*τοῦ παραθώμεθα. καὶ ὁ ἐπίσκοπος εὐχαριστείτω * | Δέ-* 14
σποτα ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ χριστοῦ σου τοῦ
εὐλογητοῦ παιδός, ὁ τῶν μετ' εὐθύτητος ἐπικαλουμένων
σε ἐπήκοος, ὁ καὶ τῶν σιωπώντων ἐπιστάμενος τὰς ἐντεύ-
ξεις· εὐχαριστοῦμέν σοι ὅτι κατηξίωσας ἡμᾶς μεταλαβεῖν
τῶν ἁγίων σου μυστηρίων, ἃ παρέσχου ἡμῖν εἰς πληροφο-
ρίαν τῶν καλῶς ἐγνωσμένων, εἰς φυλακὴν τῆς εὐσεβείας,
εἰς ἄφεσιν πλημμελημάτων· ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ σου
ἐπικέκληται ἐφ' ἡμᾶς, καὶ σοὶ προσῳκειώμεθα. ὁ χωρίσας
ἡμᾶς τῆς τῶν ἀσεβῶν κοινωνίας, ἕνωσον ἡμᾶς μετὰ τῶν
καθωσιωμένων σοι, στήρισον ἡμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῇ τοῦ
ἁγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσει, τὰ ἀγνοούμενα ἀποκάλυψον,
τὰ λείποντα προσαναπλήρωσον, τὰ ἐγνωσμένα κράτυνον.
τοὺς ἱερεῖς ἀμώμους φύλαξον ἐν τῇ λατρείᾳ σου· τοὺς
βασιλεῖς διατήρησον ἐν εἰρήνῃ, τοὺς ἄρχοντας ἐν δικαιο-
σύνῃ, τοὺς ἀέρας ἐν εὐκρασίᾳ, τοὺς καρποὺς ἐν εὐφορίᾳ,
τὸν κόσμον ἐν παναρκεῖ προνοίᾳ· τὰ ἔθνη τὰ πολεμικὰ
πράυνον, τὰ πεπλανημένα ἐπίστρεψον· τὸν λαόν σου ἁγία-
σον· τοὺς ἐν παρθενίᾳ διατήρησον, τοὺς ἐν γάμῳ διαφύ-
λαξον ἐν πίστει, τοὺς ἐν ἁγνείᾳ ἐνδυνάμωσον· τὰ νήπια
ἅδρυνον, τοὺς νεοτελεῖς βεβαίωσον, τοὺς ἐν κατηχήσει παί-
δευσον καὶ τῆς μυήσεως ἀξίους ἀνάδειξον· καὶ πάντας ἡμᾶς
ἐπισυνάγαγε εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἐν χριστῷ Ἰη-
σοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ
τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ ὁ διάκονος

2 Petr α 1, 19

5 *ὑμῖν* yt | 7 *ἐγειρώμεθα* xt, *ἀναστῶμεν* y | 8 *τῷ θεῷ* + t | 9 *λέγει* + y | 10 *παντοκράτορ* t | 11 *ἐυλογημένου* y | 11 *ἐπίκαλούμενόν* x | 17 *προσοικειώμεθα* xy | 19 *καθοσιωμένων* x | 19 *στήριξον* t | 21 *λει-πόμενα* x | 22 *διαφύλαξον* yt | 24 *ἀέαρας* x | 25 *παναλκεῖ* t

λεγέτω Τῷ θεῷ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε· καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχέσθω λέγων Ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀσύγκριτος, ὁ πανταχοῦ ὢν καὶ τοῖς πᾶσι παρὼν καὶ ἐν οὐδενὶ ὡς ἐνόν τι ὑπάρχων, ὁ τόποις μὴ περιγραφόμενος, ὁ χρόνοις μὴ παλαιούμενος, ὁ αἰῶσι μὴ περαιούμενος, ὁ λόγοις μὴ παραγόμενος, ὁ γενέσει μὴ ὑποκείμενος, ὁ φυλακῆς μὴ δεόμενος, ὁ φθορᾶς ἀνώτερος, ὁ τροπῆς ἀνεπίδεκτος, ὁ φύσει ἀναλλοίωτος, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὁ τῇ φύσει ἀόρατος, ὁ γνωστὸς πάσαις ταῖς μετ' εὐνοίας ἐκζητούσαις σε λογικαῖς φύσεσιν, ὁ καταλαμβανόμενος ὑπὸ τῶν ἐν εὐνοίᾳ ἐπιζητούντων σε, ὁ θεὸς Ἰσραήλ, τοῦ ἀληθινῶς ὁρῶντος, τοῦ εἰς χριστὸν πιστεύσαντος λαοῦ σου· εὐμενὴς γενόμενος ἐπάκουσόν μου διὰ τὸ ὄνομά σου καὶ εὐλόγησον τούς σοι κεκλικότας τοὺς ἑαυτῶν αὐχένας, καὶ δὸς αὐτοῖς τὰ αἰτήματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν τὰ ἐπὶ συμφέροντι καὶ μηδένα αὐτῶν ἀπόβλητον ποιήσῃς ἐκ τῆς βασιλείας σου, ἀλλὰ ἁγίασον αὐτούς, φρούρησον, σκέπασον, ἀντιλαβοῦ, ῥῦσαι τοῦ ἀλλοτρίου, παντὸς ἐχθροῦ, τοὺς οἴκους αὐτῶν φύλαξον, τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους φρούρησον· ὅτι σοὶ δόξα, αἶνος, μεγαλοπρέπεια, σέβας, προσκύνησις καὶ τῷ σῷ παιδὶ Ἰησοῦ τῷ χριστῷ σου, τῷ κυρίῳ ἡμῶν καὶ θεῷ καὶ βασιλεῖ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. καὶ ὁ διάκονος ἐρεῖ Ἀπολύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ταῦτα περὶ τῆς μυστικῆς λατρείας διατασσόμεθα ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ
15 τοῖς διακόνοις. | περὶ δὲ χειροτονίας πρεσβυτέρων ἐγὼ ὁ φιλούμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις Πρεσβύτερον χειροτονῶν, ὦ ἐπίσκοπε, τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπιτίθει αὐτός, τοῦ πρεσβυτερίου παρεστῶτός

8 Tim α 6, 16 | 19 Psalm 121, 8

3 ἀληθηνὸς y | 5 περιγραπτόμενος x | 5. 6 αἰῶσιν x | 6 περατούμενος yt [όν y] | 9 ὁ alterum > y | 17 αὐτάς y | 20 φρούρησον xt, εὐλόγησον y | 26 τοῖς alterum > x | 27 διαταγαὶ περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων, διακόνων, ἀναγνώστων, ὑποδιακόνων, διακονισσῶν, βιβλίον η titulus w, sed pr m ὑποδιακόνων ἀναγνώστων correctum: 27 περὶ ... 29 ποις x ut solet rubricas scribere m pr in margine | 27 δὲ > w | 30 ἐπίθεται w | 30 παρεστῶτω W, ν + corrector

σοι καὶ τῶν διακόνων, καὶ εὐχόμενος λέγε Κύριε παντοκράτωρ, ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ χριστοῦ σου τὰ πάντα δημιουργήσας καὶ δι' αὐτοῦ τῶν ὅλων προνοῶν καταλλήλως· ᾧ γὰρ δύναμις διάφορα ποιῆσαι, τούτῳ δύναμις καὶ διαφόρως προνοῆσαι· διὰ γὰρ αὐτοῦ, ὁ θεός, προνοεῖς τῶν μὲν ἀθανάτων φυλακῇ μόνῃ, τῶν δὲ θνητῶν διαδοχῇ, τῆς ψυχῆς φροντίδι νόμων, τοῦ σώματος ἀναπληρώσει τῆς ἐνδείας· αὐτὸς οὖν καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν καὶ αὔξησον αὐτήν, καὶ πλήθυνον τοὺς ἐν αὐτῇ προεστῶτας καὶ δὸς δύναμιν πρὸς τὸ κοπιᾶν αὐτοὺς λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς οἰκοδομὴν τοῦ λαοῦ σου. αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε * ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον τὸν ψήφῳ καὶ κρίσει τοῦ κλήρου παντὸς εἰς πρεσβυτέριον ἐπιδοθέντα, καὶ ἔμπλησον αὐτὸν πνεῦμα χάριτος καὶ συμβουλίας * τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ κυβερνᾶν τὸν λαόν σου ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ὃν τρόπον ἐπεῖδες ἐπὶ λαὸν ἐκλογῆς σου καὶ προσέταξας Μωϋσεῖ αἱρήσασθαι πρεσβυτέρους, οὓς * ἐνέπλησας πνεύματος· καὶ νῦν, κύριε, παράσχου, ἀνελλιπὲς τηρῶν ἐν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τῆς χάριτός σου, ὅπως, πλησθεὶς ἐνεργημάτων ἰατικῶν καὶ λόγου διδακτικοῦ, ἐν πραότητι παιδεύῃ σου τὸν λαὸν καὶ δουλεύῃ σοι εἰλικρινῶς ἐν καθαρᾷ διανοίᾳ καὶ ψυχῇ θελούσῃ, καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ σου ἱερουργίας ἀμώμους ἐκτελῇ· διὰ τοῦ χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. | περὶ δὲ χειροτονίας διακόνων 16
ἐγὼ Φίλιππος διατάσσομαι Διάκονον καταστήσεις, ὦ ἐπίσκοπε, ἐπιθεὶς αὐτῷ τὰς χεῖρας, παρεστῶτός σοι παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου καὶ τῶν διακόνων· καὶ ἐπευξάμενος ἐρεῖς
| Ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀψευδής, ὁ πλου- 17

28 Rom 10, 12

1. 2 παντοκράτορ y | 2 σου > yt | 5 αὐτοῦ wxy, τοῦτο t | 7 φροντίδι w | 8 οὖν > y | 9 καὶ αὔξησον αὐτὴν > y | 11 αὐτὸς καὶ νῦν > y | 11 καὶ + y | 13. 14 πνσ w, sed σ a correctore, πνεῦμα xt, > y | 14 συμβουλείας w | 14 πνευματικῆς + y | 15 τρόπων w | 15. 16 ἐπίδες Wxt | 16 μωϋσῆι w, μωϋσῆ X, μωσῆ y, ω σεῖ t duarum literarum spatio vacuo | 16 αἱρήσασθαι wx, αἱρεῖσθαι t, ἑλέσθαι y | 17 καὶ + y | 17 ἔπλησας yt | 17 καὶ .... 18 ἡμῖν wxt [ἀνελληπὲς w, ἀνεκλειπες x], τήρησον ἐν αὐτῷ ἀνεκλειπές y | 19 ἐνεργημάτων ἰατικῶν wxt, σοφίας y | 20 τὸν λαόν σου wy | 20 δουλεύει w | 22 σου > t | 22 ἐκτελεῖ W, ἐκτελεῖν w | 24 δὲ > w | 28 παντοκράτορ y

τῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους σε ἐν ἀληθείᾳ, ὁ φο-
βερὸς ἐν βουλαῖς, ὁ σοφὸς * διανοίᾳ, ὁ κραταιὸς καὶ μέγας·
εἰσάκουσον προσευχῆς ἡμῶν, κύριε, καὶ ἐνώτισαι τὴν δέη-
σιν ἡμῶν, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν
σου τόνδε τὸν προχειριζόμενόν σοι εἰς διακονίαν, καὶ πλῆ-
σον αὐτὸν πνεύματος * καὶ δυνάμεως, ὡς ἔπλησας Στέ-
φανον τὸν μάρτυρα καὶ μιμητὴν τῶν παθημάτων τοῦ χρι-
στοῦ σου· καὶ καταξίωσον αὐτόν, εὐαρέστως λειτουργήσαντα
τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ διακονίαν ἀτρέπτως, ἀμέμπτως,
ἀνεγκλήτως, μείζονος ἀξιωθῆναι βαθμοῦ· διὰ τῆς μεσιτείας
τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέ-
18 βας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. | περὶ
* διακονίσσης * Βαρθολομαῖος διατάσσομαι Ὦ ἐπίσκοπε,
ἐπιθήσεις αὐτῇ τὰς χεῖρας, παρεστῶτος τοῦ πρεσβυτερίου
19 καὶ τῶν διακόνων καὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ἐρεῖς | Ὁ θεὸς
ὁ αἰώνιος, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ ἀν-
δρὸς καὶ γυναικὸς δημιουργός, ὁ πληρώσας πνεύματος Μα-
ριὰμ καὶ Δεββῶραν καὶ Ἄνναν καὶ Ὀλδάν, ὁ μὴ ἀπαξιώ-
σας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν γεννηθῆναι ἐκ γυναικός, ὁ καὶ
ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου καὶ ἐν τῷ ναῷ προχειρισάμε-
νος τὰς φρουροὺς τῶν ἁγίων σου πυλῶν· αὐτὸς καὶ νῦν
ἔπιδε ἐπὶ τὴν δούλην σου τήνδε τὴν προχειριζομένην εἰς
διακονίαν, καὶ δὸς αὐτῇ πνεῦμα ἅγιον καὶ καθάρισον αὐ-
τὴν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος πρὸς τὸ
ἀξίως ἐπιτελεῖν αὐτὴν τὸ ἐγχειρισθὲν αὐτῇ ἔργον εἰς δό-
ξαν σὴν καὶ ἔπαινον τοῦ χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι δόξα
καὶ προσκύνησις καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας·
20 ἀμήν. | περὶ δὲ ὑποδιακόνων ἐγὼ Θωμᾶς διατάσσομαι ὑμῖν
τοῖς ἐπισκόποις Ὑποδιάκονον χειροτονῶν, ὦ ἐπίσκοπε, ἐπι-
θήσεις ἐπ' αὐτῷ τὰς χεῖρας καὶ ἐρεῖς Δέσποτα θεέ, οὐρα-

4 Psalm 31, 17 | 24 Cor β 7, 1

2 ἐν + w | 5 τὸν > Y | 5 σοι > wy | 5. 6 πλῆσσον W | 6 ἁγίου + t | 8 εὐχαρίστως w | 8 λειτουργήσαντα wxt, ἐπιτελέσαντα y | 11 μονογενοῦ w | 13 δὲ + yt | 13 διακονίσης w | 13 ἐγὼ + y | 17 πνεύματι x | 18 δεββώῤῥαν y, δεβόρραν t | 19 μονογενῆι w | 25 ἐπαξίως yt | 27 καὶ prius > w | 28. 29 ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις > w | 30 αὐτὸν w

*νοῦ καὶ γῆς δημιουργὲ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, ὁ καὶ
ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τοὺς νεωκόρους ἀναδείξας τῶν
ἁγίων σου σκευῶν φύλακας, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐπὶ
τὸν δοῦλόν σου τόνδε τὸν χειροτονηθέντα ὑποδιάκονον, καὶ
δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον πρὸς τὸ ἐπαξίως ἐφάπτεσθαι τῶν
λειτουργικῶν σου σκευῶν καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου δια-
παντὸς διὰ τοῦ χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ
σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. | περὶ* 21
*δὲ ἀναγνωστῶν ἐγὼ Ματθαῖος ὁ καὶ Λευὶς ὅ ποτε τελώνης
διατάσσομαι Ἀναγνώστην προχείρισαι ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν
χεῖρα, καὶ ἐπευξάμενος πρὸς τὸν θεὸν λέγε | Ὁ θεὸς ὁ αἰώ-* 22
*νιος, ὁ πολὺς ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, ὁ τὴν τοῦ κόσμου
σύστασιν διὰ τῶν ἐνεργουμένων φανεροποιήσας καὶ τὸν
ἀριθμὸν * τῶν ἐκλεκτῶν σου διαφυλάττων· αὐτὸς καὶ
νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὸν * ἐγχειριζόμενον τὰς ἁγίας σου γρα-
φὰς ἀναγινώσκειν τῷ λαῷ σου, καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον,
πνεῦμα προφητικόν. ὁ σοφίσας Ἔσδραν τὸν θεράποντά σου
ἐπὶ τὸ ἀναγινώσκειν τοὺς νόμους σου τῷ λαῷ σου, καὶ νῦν
παρακαλούμενος ὑφ' ἡμῶν σόφισον τὸν δοῦλόν σου καὶ δὸς
αὐτῷ, ἀκατάγνωστον διανύσαντα τὸ ἐγχειρισθὲν αὐτῷ ἔργον,
ἄξιον ἀναδειχθῆναι μείζονος βαθμοῦ διὰ χριστοῦ, μεθ' οὗ
σοι ἡ δόξα καὶ τὸ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς
αἰῶνας· ἀμήν. | Ἰάκωβος * ὁ Ἀλφαίου κἀγὼ διατάσσομαι* 23
*περὶ ὁμολογητῶν Ὁμολογητὴς οὐ χειροτονεῖται· γνώμης γὰρ
τοῦτο καὶ ὑπομονῆς· τιμῆς δὲ μεγάλης ἐπάξιος, ὡς ὁμολο-
γήσας τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ ἐνώπιον
ἐθνῶν καὶ βασιλέων. ἐὰν δὲ χρεία αὐτοῦ ᾖ εἰς ἐπίσκοπον
ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, χειροτονεῖται. εἰ δέ τις ὁμολο-
γητὴς μὴ χειροτονηθεὶς ἁρπάσῃ ἑαυτῷ ἀξίωμά τι τοιοῦτον*

17 Esdr *α* 9, 4

4 *σου* > w | 4 *χειροτονηθέντα* wx, *προχειρισθέντα* yt | 5 *αὐτὸ* x | 6 *λειτουργικῶν* wyt, *ἱερῶν* x | 7 *διὰ* > y | 8 *στοὺς* w | 9 *δὲ* > w | 9 *λευῆς* w, *λευὴς* x | 10 *προχείρησαι* x | 11 *ἐπευχόμενος* y | 11 *πρὸς τὸν θεὸν* > y | 14 *καὶ* + w | 15 *δοῦλον σου τὸν* + t | 17 *σοφήσας* w | 19 *σό-φησον* w | 20 *ἀκαταγνώστως* y | 20 *ἀκατάγνωστον … αὐτῷ* > t | 23 *Ἰάκωβος* … 24 *ὁμολογητῶν* m pr in margine x [*ἀλφεοῦ* x], *περὶ δὲ ὁμολογητῶν ἐγὼ ἰάκωβος ὁ ἀλφαίου διατάσσομαι* y | 23 *δὲ* + t | 25 *δὲ* xyt, *γὰρ* w | 28 *ἢ διάκονον … ὁμολογητὴς* > w | 29 *ἁρπάσει* x

ὡς διὰ τὴν ὁμολογίαν, οὗτος καθαιρείσθω καὶ ἀποβαλλέ-
σθω· οὐ γάρ ἐστιν, ἐπείπερ ἤρνηται τὴν χριστοῦ διάταξιν
24 καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. | ὁ αὐτὸς περὶ παρθένων * Παρ-
θένος οὐ χειροτονεῖται· ἐπιταγὴν γὰρ κυρίου οὐκ ἔχο-
μεν· γνώμης γάρ ἐστι τὸ ἔπαθλον, οὐκ ἐπὶ διαβολῇ τοῦ
25 γάμου, ἀλλ' ἐπὶ σχολῇ τῆς εὐσεβείας. | κἀγὼ Λεββαῖος
ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος τάδε περὶ χηρῶν διατάσσομαι Χήρα
οὐ χειροτονεῖται, ἀλλ' εἰ μὲν ἐκ πολλοῦ ἀπέβαλε τὸν ἄν-
δρα καὶ σωφρόνως καὶ ἀκαταγνώστως ἔζησε καὶ τῶν οἰ-
κείων ἄριστα ἐπεμελήθη, ὡς Ἰουδὶθ καὶ Ἄννα αἱ σεμνότα-
ται, κατατασσέσθω εἰς τὸ χηρικόν· εἰ δὲ νεωστὶ ἀπέβαλε τὸν
ὁμόζυγον, μὴ πιστευέσθω, ἀλλὰ χρόνῳ νεότης κρινέσθω·
τὰ γὰρ πάθη ἔσθ' ὅτε καὶ συγγηρᾷ ἀνθρώποις, * μὴ ὑπὸ
κρείττονος χαλινοῦ εἰργόμενα. ὁ αὐτὸς περὶ ἐπορκιστοῦ
* Ἐπορκιστὴς οὐ χειροτονεῖται· εὐνοίας γὰρ ἑκουσίου
τὸ ἔπαθλον καὶ χάριτος θεοῦ διὰ χριστοῦ ἐπιφοιτήσει τοῦ
ἁγίου πνεύματος· ὁ γὰρ λαβὼν χάρισμα ἰαμάτων δι' ἀπο-
καλύψεως ὑπὸ θεοῦ ἀναδείκνυται, φανερᾶς οὔσης πᾶ-
σιν τῆς ἐν αὐτῷ χάριτος. ἐὰν δὲ χρεία αὐτοῦ γένηται εἰς
26 ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, χειροτονεῖται. | Σίμων
δὲ ὁ Κανανίτης κἀγὼ διατάσσομαι ὑπὸ πόσων ὀφείλει χει-
ροτονεῖσθαι ὁ ἐπίσκοπος Ἐπίσκοπος ὑπὸ τριῶν ἢ δύο ἐπι-
σκόπων χειροτονείσθω· ἐὰν δέ τις ὑπὸ ἑνὸς χειροτονηθῇ
ἐπισκόπου, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας αὐ-
τόν· ἐὰν δὲ ἀνάγκη καταλάβῃ ὑπὸ ἑνὸς ἐπισκόπου χειροτο-
νηθῆναι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πλείονας παραγενέσθαι, διω-
γμοῦ ὄντος ἢ ἄλλης τοιαύτης αἰτίας, ψήφισμα κομιζέτω τῆς

4 Cor α 7, 25

1 ὡς > y | 3 ἀπίστων w | 3 διατάσσομαι + t | 5 γνώμης in x ω habet ab homine non graeco scr, quid subsit nescio | 5 ἔστιν x | 7 Θαδαῖος t | 7 χειρῶν X | 8 ἀπέβαλεν x | 9 ἔζησεν x | 10 ἰουδὴθ X | 11 χειρικὸν w | 11 ἀπέβαλεν x | 13 ἐν ἄλλω. τὰ γὰρ πάθη ἐσθότε συνηγορεῖ ἀνθρώποις μὴ ὑπὸ κρείττονος χαλινοῦ εἰργόμενα margo t | 13 σὺνγηρᾶ y | 13 εἰ + t | 14 εἰργόμεθα t | 15 διατάσσομαι + t | 15 ἑκουσίου > w | 18. 19 πᾶσι yt | 20 ἐπόσκοπον X | 20. 21 διατάσσομαι κἀγὼ σίμων ὁ κανανίτης w, κἀγὼ σίμων ὁ κανανίτης διατάσσομαι y | 23 ὑφ' x | 23 χειροτονηθεῖ w | 24 ἐσκόπου W | 25 ἐπισκόπου > yt | 26 πλείονας παραγενέσθαι > w | 27 ὄντως x | 27 κομιζέσθω t | 27 τῆς > y

*ἐπιτροπῆς πλειόνων ἐπισκόπων. | ὁ αὐτὸς * περὶ κανόνων* 27
*Ἐπίσκοπος εὐλογεῖ, οὐκ εὐλογεῖται· χειροθετεῖ, χειροτονεῖ,
προσφέρει· εὐλογίαν παρὰ ἐπισκόπων λαμβάνει, παρὰ δὲ
πρεσβυτέρων οὐδαμῶς. ἐπίσκοπος καθαιρεῖ πάντα κληρι-
κὸν ὄντα καθαιρέσεως ἄξιον, πλὴν ἐπισκόπου· μόνος γὰρ
οὐχ οἷός τε ἐστίν. πρεσβύτερος εὐλογεῖ, οὐκ εὐλογεῖται· εὐ-
λογίας δέχεται παρὰ ἐπισκόπου καὶ παρὰ συμπρεσβυτέρου,
ὡσαύτως ἐπιδίδωσι συμπρεσβυτέρῳ· χειροθετεῖ, οὐ χειροτο-
νεῖ, οὐ καθαιρεῖ, ἀφορίζει δὲ τοὺς ὑποβεβηκότας, ἐὰν ὦσιν
ὑπεύθυνοι τῇ τοιαύτῃ τιμωρίᾳ. διάκονος οὐκ εὐλογεῖ· οὐ
δίδωσιν εὐλογίαν, λαμβάνει δὲ παρὰ ἐπισκόπου καὶ πρεσβυ-
τέρου· οὐ βαπτίζει, οὐ προσφέρει· τοῦ δὲ ἐπισκόπου προσε-
νεγκόντος ἢ τοῦ πρεσβυτέρου, αὐτὸς ἐπιδίδωσι τῷ λαῷ, οὐχ
ὡς ἱερεύς, ἀλλ' ὡς διακονούμενος ἱερεῦσιν. τῶν δὲ ἄλλων
κληρικῶν τὸ τοῦ διακόνου ἔργον ποιῆσαι οὐδενὶ ἐξόν. δια-
κόνισσα οὐκ εὐλογεῖ, ἀλλ' οὐδέ τι ὧν ποιοῦσιν οἱ πρεσβύ-
τεροι ἢ οἱ διάκονοι ἐπιτελεῖ, ἀλλ' ἢ τοῦ φυλάττειν τὰς θύ-
ρας καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τοῖς πρεσβυτέροις ἐν τῷ βαπτίζεσθαι
τὰς γυναῖκας διὰ τὸ εὐπρεπές. διάκονος ἀφορίζει ὑποδιά-
κονον, ἀναγνώστην, ψάλτην, διακόνισσαν, ἐὰν ᾖ τι τοιοῦ-
τον, μὴ παρόντος πρεσβυτέρου. ὑποδιακόνῳ οὐκ ἔξεστιν
ἀφορίσαι οὔτε μὴν ἀναγνώστῃ οὔτε ψάλτῃ οὔτε διακονίσσῃ,
οὐ κληρικόν, οὐ λαϊκόν· ὑπηρέται γάρ εἰσι διακόνων. | περὶ* 28
* *ὕδατος καὶ ἐλαίου ἐγὼ Ματθίας διατάσσομαι Εὐλο-
γείτω ὁ ἐπίσκοπος τὸ ὕδωρ ἢ τὸ ἔλαιον· ἐὰν δὲ μὴ παρῇ,
εὐλογείτω ὁ πρεσβύτερος, παρεστῶτος τοῦ διακόνου. ἐπὰν
δὲ ὁ ἐπίσκοπος παρῇ, παριστάσθω ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ
διάκονος. λεγέτω δὲ οὕτως Κύριε Σαβαώθ, ὁ θεὸς τῶν δυ-
νάμεων, κτίστα τῶν ὑδάτων καὶ χορηγὲ τοῦ ἐλαίου, οἰκτίρ-
μων καὶ φιλάνθρωπε, ὁ δοὺς τὸ ὕδωρ πρὸς πόσιν καὶ κά-*

1 *διατάσσομαι* + t | 5 *ἄξιον ὄντα καθαιρέσεως* yt | 6 *οἷον* y | 6 *ἐστίν* > yt | 7 *παρὰ* alterum > yt | 7 *πρεσβυτέρου* w | 8 *ἐπιδίδωσιν* x | 8 *χειροτεθεῖ* t | 10 *τῇ τοιαύτῃ*] *τινὶ* y | 11 *εὐλογίας* y | 12. 13 *προσἐνέγκατος* w, *προσενέγκαντος* y | 13 *ἐπιδίδωσιν* x | 14 *ἱερεῦσι* yt | 15 *ἐξών* X | 15 *δια-* .... 19 *εὐπρεπές* w post 23 *διακόνων* | 20 *διακόνησσαν* w | 22 *ἀφορῆσαι* w | 23 *εἴσιν* x | 23 *περὶ* .... p 267, 22 fin > w in medio folio 135ª | 24 *δὲ* + yt | 24 *Ματθαῖος* t | 26 *εὐλογείτῳ* y | 28 *οὔτω* y | 29. 30 *οἰκτίρμον* t | 30 *ποίησιν* y

θαρσιν, καὶ ἔλαιον τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον εἰς ἀγαλλίαμα
εὐφροσύνης· αὐτὸς καὶ νῦν διὰ τοῦ χριστοῦ σου ἁγίασον
τὸ ὕδωρ τοῦτο καὶ τὸ ἔλαιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ προσκομίσαντος
ἢ τῆς προσκομισάσης *, καὶ δὸς * δύναμιν ὑγείας ἐμποιητι-
κήν, νόσων ἀπελαστικήν, δαιμόνων φυγαδευτικήν, * πάσης
ἐπιβουλῆς διωκτικήν· διὰ χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, μεθ'
οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶ-
29 νας· ἀμήν. | ὁ αὐτὸς περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῶν ἔτι προ-
στάσσω, πᾶσαν ἀπαρχὴν προσκομίζεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ
τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις εἰς διατροφὴν αὐτῶν,
πᾶσαν δὲ δεκάτην προσφέρεσθαι εἰς διατροφὴν τῶν λοιπῶν
κληρικῶν καὶ τῶν παρθένων καὶ τῶν χηρῶν καὶ τῶν ἐν
πενίᾳ ἐξεταζομένων· αἱ γὰρ ἀπαρχαὶ τῶν ἱερέων εἰσὶν καὶ
30 τῶν αὐτοῖς ἐξυπηρετουμένων διακόνων. | ὁ αὐτὸς περὶ πε-
ρισσευμάτων * Τὰς περισσευούσας ἐν τοῖς μυστικοῖς εὐλο-
γίας κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων οἱ
διάκονοι διανεμέτωσαν τῷ κλήρῳ, τῷ ἐπισκόπῳ μέρη τέσ-
σαρα, πρεσβυτέρῳ μέρη τρία, διακόνῳ μέρη δύο, τοῖς δὲ
ἄλλοις, ὑποδιακόνοις ἢ ἀναγνώσταις ἢ ψάλταις ἢ διακονίσ-
σαις, μέρος ἕν· τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ, ἕκαστον τιμᾶσθαι κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν· ἡ γὰρ
ἐκκλησία οὐκ ἀταξίας, ἀλλ' εὐταξίας ἐστὶ διδασκαλεῖον.
31 | κἀγὼ Παῦλος ὁ τῶν ἀποστόλων ἐλάχιστος τάδε διατάσ-
σομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις περὶ κανόνων
Οἱ πρώτως προσιόντες τῷ μυστηρίῳ τῆς εὐσεβείας διὰ τῶν
διακόνων προσαγέσθωσαν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέ-
ροις καὶ τὰς αἰτίας ἐξεταζέσθωσαν, οὗ χάριν προσῆλθον
τῷ κυριακῷ λόγῳ, οἵ τε προσενεγκόντες μαρτυρείτωσαν αὐ-
τοῖς, ἀκριβώσαντες τὰ κατ' αὐτούς. ἐξεταζέσθωσαν δὲ αὐ-
τῶν καὶ οἱ τρόποι, * ὁ βίος καὶ εἰ δοῦλοί εἰσιν ἢ ἐλεύθε-
ροι. καὶ ἐὰν ᾖ τις δοῦλος, ἐρωτάσθω * ὁ κύριος αὐτοῦ

6 Tim α 1, 1 | 20 Tim α 2, 3

2 διὰ ... σου xt [τοῦ et σου > t], τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος y | 4 αὐτῆς + y | 4 αὐτοῖς + y | 5 ἀπελατικὴν y | 5 οἴκου φυλακτικήν + y | 13 εἰσὶ yt | 15 διατάσσομαι + t | 22 ἐστὶν x | 24 περὶ κανόνων > w | 27 τὴν αἰτίαν y | 28 μαρτυρήτωσαν x | 29 δὲ > w | 30 καὶ prius > w | 30 καὶ + yt | 30 εἰ] οἱ y | 31 ἤι τίς w, ἤ τις xy, τις ἤ t | 31 οὐ δεσπότου καὶ ἐὰν πιστοῦ δοῦλος ἢ ἐρωτάσθω + yt

*εἰ μαρτυρεῖ αὐτῷ· ἐὰν δὲ μή, ἀποβαλλέσθω, ἕως ἂν ἑαυτὸν ἄξιον ἐπιδείξῃ τῷ δεσπότῃ· εἰ δὲ μαρτυρεῖ αὐτῷ, προσδεχέσθω. εἰ δὲ ἐθνικοῦ ἢ οἰκέτης, διδασκέσθω εὐαρεστεῖν τῷ δεσπότῃ, ἵνα μὴ βλασφημῆται ὁ λόγος. εἰ μὲν οὖν ἔχει γυναῖκα ἢ ἡ γυνὴ ἄνδρα, διδασκέσθωσαν ἀρκεῖσθαι ἑαυτοῖς· εἰ δὲ ἄγαμοί εἰσιν, μανθανέτωσαν μὴ πορνεύειν, ἀλλὰ γαμεῖν * νόμῳ. εἰ δὲ ὁ δεσπότης αὐτοῦ, πιστὸς ὢν καὶ εἰδὼς ὅτι πορνεύει, * οὐ δίδωσιν αὐτῷ γυναῖκα ἢ τῇ γυναικὶ ἄνδρα, ἀφοριζέσθω. ἐὰν δέ τις δαίμονα ἔχῃ, διδασκέσθω μὲν τὴν εὐσέβειαν, μὴ προσδεχέσθω δὲ εἰς κοινωνίαν, πρὶν ἂν καθαρισθῇ· εἰ δὲ θάνατος κατεπείγοι, προσδεχέσθω. εἴ τις πορνοβοσκός, ἢ παυσάσθω τοῦ μαστροπεύειν ἢ ἀποβαλλέσθω. πόρνη προσιοῦσα ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. εἰδωλοποιὸς προσιὼν ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. τῶν ἐπὶ σκηνῆς ἐάν τις προσίῃ ἀνὴρ ἢ γυνὴ ἢ ἡνίοχος ἢ μονομάχος ἢ σταδιοδρόμος ἢ λουδεμπιστὴς ἢ ὀλυμπικὸς ἢ χοραύλης ἢ κιθαριστὴς ἢ λυριστὴς ἢ ὁ τὴν ὄρχησιν ἐπιδεικνύμενος ἢ κάπηλος, ἢ παυσάσθωσαν ἢ ἀποβαλλέσθωσαν. στρατιώτης προσιὼν διδασκέσθω μὴ ἀδικεῖν, μὴ συκοφαντεῖν, ἀρκεῖσθαι δὲ τοῖς διδομένοις ὀψωνίοις· * πειθόμενος * προσδεχέσθω, ἀντιλέγων δὲ ἀποβαλλέσθω. ἀρρητοποιός, κίναιδος, βλάξ, μάγος, ἐπαοιδός, ἀστρολόγος, μάντις, θηρεπῳδός, λώταξ, ὀχλαγωγός, περιάμματα ποιῶν, περικαθαίρων, οἰωνιστής, συμβολοδείκτης, παλμῶν ἑρμηνεύς, φυλαττόμενος ἐν συναντήσει λώβας ὄψεων ἢ ποδῶν ἢ ὀρνίθων ἢ γαλῶν ἢ ἐπιφωνήσεων ἢ παρακροαμάτων συμβολικῶν, χρόνῳ δοκιμαζέσθωσαν· δυσέκνιπτος γὰρ ἡ κακία· παυσάμενοι οὖν*

4 Tit 2, 5 | 20 Luc 3, 14

2 *αὐτὸν* w | 3 *εἰ .... ἢ* > w in rasura, m pr idem in margine *εἰ δὲ ἐθνικὸς ἦν ὁ* sequente rasura septem literarum capaci | 3 *ἐθνικὸς* x | 4 *βλασφημεῖται* y | 5 *ἑαυτούς* x | 6 *δ'* yt | 6 *εἰσὶ* t | 7 *ἐν* + w | 7 *καὶ* > y | 7 *εἰδὸς* w | 8 *καὶ* + w | 11 *ι* vocis *καθαρισθῇ* in rasura w | 11 *κατεπείγει* w, *κατεπίγοι* x | 12 *τοῦ* > w | 13 *εἴδω ... 14 ἀποβαλλέσθω* > w | 15 *προσείη* wt | 17 *ὁ τὴν* > w | 18 *παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω* w | 20 *δὲ* > y | 20 *καὶ* + x | 20 *οὖν* + y | 21 *δὲ* > y | 22 *ἐπαοιδός ... 23 ὀχλαγωγός* xyt, *ὀχλαγωγός ἐπαοιδός λογάξ* w 23. 24 *υἱονιστής* w | 25 *ὄψεως* yt | 25 *ὀρνήθων* w | 27 *δυσέκνηπτος* w | 27 *γὰρ* > x

προσδεχέσθωσαν, μὴ πειθόμενοι δὲ ἀποβαλλέσθωσαν. παλ-
λακή τινος ἀπίστου * δούλη, ἐκείνῳ μόνῳ σχολάζουσα, προ-
σδεχέσθω· εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους ἀσελγαίνει, ἀποβαλλέσθω.
πιστὸς ἐὰν ἔχῃ παλλακήν, εἰ μὲν δούλην, παυσάσθω καὶ
νόμῳ γαμείτω, εἰ δὲ ἐλευθέραν, ἐκγαμείτω αὐτὴν νόμῳ· εἰ
δὲ μή, ἀποβαλλέσθω. ἑλληνικοῖς τις ἔθεσιν ἐξακολουθῶν
ἢ ἰουδαϊκοῖς μύθοις ἢ μετατιθέσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. θεατρο-
μανίᾳ εἴ τις πρόσκειται ἢ κυνηγίοις ἢ ἱπποδρομίοις ἢ ἀγῶ-
σιν, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι
τρία ἔτη κατηχείσθω· εἰ δὲ σπουδαῖός τις ᾖ καὶ εὔνοιαν ἔχῃ
περὶ τὸ πρᾶγμα, προσδεχέσθω· ὅτι οὐχ ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁ
τρόπος κρίνεται. ὁ διδάσκων εἰ καὶ λαικὸς ᾖ, ἔμπειρος δὲ
τοῦ λόγου καὶ τὸν τρόπον σεμνός, διδασκέτω· ἔσονται γὰρ
πάντες διδακτοὶ θεοῦ. πᾶς πιστὸς ἢ πιστή, ἕωθεν ἀναστάν-
τες ἐξ ὕπνου, πρὸ τοῦ * ἔργον ἐπιτελέσαι νιψάμενοι προσευ-
χέσθωσαν· εἰ δέ τις λόγου κατήχησις γένηται, προτιμη-
σάτω τοῦ ἔργου τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας. ὁ πιστὸς ἢ ἡ
πιστὴ τοῖς οἰκέταις εὐμενῶς προσεχέτωσαν, καθὼς καὶ ἐν
τοῖς προλαβοῦσι διεταξάμεθα καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἐδι-
32 δάξαμεν. | ἐγὼ Πέτρος καὶ ἐγὼ Παῦλος διατασσόμεθα * Ἐρ-
γαζέσθωσαν οἱ δοῦλοι πέντε ἡμέρας, σάββατον δὲ καὶ κυ-
ριακὴν σχολαζέτωσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν διδασκαλίαν
τῆς εὐσεβείας· τὸ μὲν γὰρ σάββατον εἴπομεν δημιουργίας
λόγον ἔχειν, τὴν δὲ κυριακὴν ἀναστάσεως. τὴν μεγάλην
ἑβδομάδα πᾶσαν καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἀργείτωσαν οἱ δοῦλοι·

13 Ioh 6, 45 = Isaj 54, 13

2 rasura sex literarum capax w | 2 μόνω > X | 2. 3 προσεδεχέσθω t | 4 ἔχει w | 4 παλακὴν habere *videtur* w | 4 δούλην xyt, δούλη ἐστὶν w | 4 παυσάσθῳ y | 5 γαμήτω w | 5 ἐλευθέρα w | 5 ἐκγαμήτω W? | 6 ἀπὸλλεσθω X | 7 μεταθέσθω xyt | 8 ἱπποδρομικοῖς w, omisso ἢ sequenti | 10 ἔχει wxyt | 11 περὶ τὸ πρᾶγμα > w | 11. 12 οὐ χρόνος ἀλλὰ τρόπος w | 12 ᾖ xyt, εἴη w | 13 τρόπων w | 15 τὸ + w | 16 λόγος κατηχήσεως γίνεται w, γίνεται etiam y | 16. 17 προτιμησάτωσαν w | 17 ὁ et ἡ > w | 19 προλαβοῦσιν x | 19. 20 ἐδιδάξαμεν xyt, διετάξαμεν w | 20 post versum vacuum unum et lemniscum inser πέτρου καὶ παῦλου διατάξεις w | 20 ἐγὼ παῦλος καὶ ἐγὼ πέτρος xy | 29 ἐγὼ alterum > w | 20 ταῦτα ὑμῖν + y | 20. 21 ἐργάζεσθαι w | 21 οἱ δοῦλοι xyt, τοὺς λαοὺς w | 22 ἐν > wy | 22 διδασκαλείαν X? | 24 λόγον xyt, τρόπον w | 25 ἑνδομάδα y

ὅτι ἡ μὲν πάθους ἐστίν, ἡ δὲ ἀναστάσεως, καὶ χρεία διδασκαλίας τίς ὁ παθὼν καὶ ἀναστὰς ἢ τίς ὁ συγχωρήσας ἢ καὶ ἀναστήσας. τὴν ἀνάληψιν ἀργείτωσαν διὰ τὸ πέρας τῆς κατὰ χριστὸν οἰκονομίας. τὴν πεντηκοστὴν ἀργείτωσαν διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν δωρηθεῖσαν τοῖς πιστεύσασιν εἰς χριστόν. τὴν τῶν γενεθλίων ἑορτὴν ἀργείτωσαν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τὴν ἀπροσδόκητον χάριν δεδόσθαι ἀνθρώποις, γεννηθῆναι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον Ἰησοῦν χριστὸν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου. τὴν τῶν θεοφανίων ἑορτὴν ἀργείτωσαν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀνάδειξιν γεγενῆσθαι τῆς τοῦ χριστοῦ θεότητος, μαρτυρήσαντος * αὐτῷ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ τοῦ παρακλήτου ἐν εἴδει περιστερᾶς ὑποδείξαντος τοῖς παρεστῶσι τὸν μαρτυρηθέντα. τὰς ἡμέρας τῶν ἀποστόλων ἀργείτωσαν· διδάσκαλοι γὰρ ὑμῶν εἰς χριστὸν κατέστησαν καὶ πνεύματος ὑμᾶς ἠξίωσαν ἁγίου. τὴν ἡμέραν Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἀργείτωσαν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν προτιμησάντων χριστὸν τῆς ἑαυτῶν ζωῆς. | εὐχὰς ἐπιτελεῖτε ὄρ- 33
θρου καὶ τρίτῃ ὥρᾳ καὶ ἕκτῃ καὶ ἐννάτῃ καὶ ἑσπέρᾳ καὶ ἀλεκτοροφωνίᾳ· ὄρθρου μὲν εὐχαριστοῦντες, ὅτι ἐφώτισεν ἡμᾶς ὁ κύριος παραγαγὼν τὴν νύκτα καὶ ἐπαγαγὼν τὴν ἡμέραν· τρίτῃ δέ, ὅτι ἀπόφασιν ἐν αὐτῇ ὑπὸ Πιλάτου ἔλαβεν * ὁ κύριος· ἕκτῃ δέ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐσταυρώθη *· ἐννάτῃ δέ, ὅτι πάντα κεκίνητο, τοῦ δεσπότου σταυρουμένου, φρίττοντα τὴν τόλμαν τῶν δυσσεβῶν Ἰουδαίων, μὴ φέροντα τοῦ κυρίου τὴν ὕβριν· ἑσπέρᾳ δὲ εὐχαριστοῦντες ὅτι ὑμῖν ἀνάπαυσιν ἔδωκε τῶν μεθημερινῶν κόπων τὴν νύκτα· ἀλεκτρυόνων δὲ κραυγῇ

13 Matth 3, 16

1. 2 διδάσκεσθαι y | 2 ἢ alterum > wy | 3 ἀναστάς w | 4 πεντικοστὴν w | 7 τὴν > w | 7. 8 τοῖς ἀνθρώποις δεδόσθαι w | 8. 9 Ἰησοῦν χριστὸν > w | 10 ἐπιφανίων y, ἐπιφανείων t | 11 γεγενεῖσθαι x | 12 ἂν + Y | 13 παρεστῶσιν xy | 15 ὑμῶν > y | 16 ἁγίου > t | 16. 17 μάρτυρος xy | 18 ἐπιτελεῖται x | 19 ἐνάτῃ x | 19 ἑσπέρας w | 20 ἀλεκτοροφωνίας wy | 20 ὄθρου w | 20 εὐχαριστοῦντες > w | 21 ἡμᾶς w, ὑμῖν xt, ὑμᾶς y | 22 ἐν αὐτῆι ἀπόφασιν ἀπὸ w | 22 πηλάτου x | 23 ἐναυτῇ + X | 23 δὲ utrumque > w | 23 ὁ χριστός + w | 23 ἐνάτη xy | 24 ἐσταυρωμένον yt | 26 Εσπέρα t, ἀφ' ἑσπέρας w, ἑσπέραν xy [ἑ x] | 26 ἡμῖν ἔδωκεν ἀνάπαυσιν w | 26 δέδωκεν x | 27 τῶν > w | 27 καθημερινῶν wy [καθ' ἡμ'' y]

διὰ τὸ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν παρουσίαν τῆς ἡμέρας εἰς ἐργασίαν τῶν τοῦ φωτὸς ἔργων. εἰ μὴ δυνατὸν ἐν ἐκκλησίᾳ διὰ τοὺς ἀπίστους προϊέναι, κατ' οἶκον συνάξεις, ὦ ἐπίσκοπε, ἵνα μὴ εἰσέρχηται εὐσεβὴς εἰς ἐκκλησίαν ἀσεβῶν. οὐχ ὁ τόπος γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἁγιάζει, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπον· ἐὰν δὲ ἀσεβεῖς κατέχωσι τὸν τόπον, φευκτέος σοι ἔστω διὰ τὸ βεβηλῶσθαι ὑπ' αὐτῶν. ὡς γὰρ οἱ ὅσιοι ἱερεῖς ἁγιάζουσιν, οὕτως οἱ ἐναγεῖς μιαίνουσιν. εἰ μήτε ἐν οἴκῳ ἅμα μήτε ἐν ἐκκλησίᾳ συναθροισθῆναι δυνατόν, ἕκαστος παρ' ἑαυτῷ ψαλλέτω, ἀναγινωσκέτω, προσευχέσθω, ἢ καὶ ἅμα δύο ἢ τρεῖς· ὅπου γὰρ ἂν ὦσι, φησὶν ὁ κύριος, δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. πιστὸς μετὰ κατηχουμένου μήτε κατ' οἶκον προσευχέσθω· οὐ γὰρ δίκαιον τὸν μεμυημένον μετὰ τοῦ ἀμυήτου συμμολύνεσθαι. εὐσεβὴς μετὰ αἱρετικοῦ μήτε κατ' οἶκον συμπροσευχέσθω· τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; πιστὸς ἢ πιστὴ δούλοις συναφθέντες ἢ ἀφιστάσθωσαν ἢ ἀπο-
34 *βαλλέσθωσαν.* | *κἀγὼ Ἰάκωβος, ἀδελφὸς μὲν τοῦ χριστοῦ κατὰ σάρκα, δοῦλος δὲ ὡς θεοῦ μονογενοῦς, ἐπίσκοπος δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων Ἱεροσολύμων χειροτονηθείς, τάδε φημὶ Ἑσπέρας γενομένης, συναθροίσεις τὴν ἐκκλησίαν, ὦ ἐπίσκοπε· καὶ μετὰ τὸ ῥηθῆναι τὸν ἐπιλύχνιον ψαλμὸν προσφωνήσει ὁ διάκονος ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων καὶ χειμαζομένων καὶ τῶν φωτιζομένων καὶ τῶν ἐν μετανοίᾳ, ὡς προείπομεν. μετὰ δὲ τὸ ἀπολυθῆναι αὐτοὺς ὁ διάκονος ἐρεῖ Ὅσοι πιστοί, δεηθῶμεν τοῦ κυρίου· καὶ*
35 *μετὰ τὸ προσφωνῆσαι αὐτὸν τὰ τῆς πρώτης εὐχῆς ἐρεῖ* | *Σῶσον καὶ ἀνάστησον ἡμᾶς, ὁ θεός, διὰ τοῦ χριστοῦ σου. ἀναστάντες αἰτησώμεθα τὰ ἐλέη τοῦ κυρίου καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ, τὸν ἄγγελον τὸν ἐπὶ τῆς εἰρήνης, τὰ καλὰ καὶ τὰ συμφέροντα, χριστιανὰ τὰ τέλη, τὴν ἑσπέραν καὶ τὴν*

11 Matth 18, 20 | 16 Cor β 6, 14

2 *εἰ* ... p 276, 3 *ἀμήν* > w ante finem folii 137[a] | 3 *προϊέναι διὰ τοὺς ἀπίστους* yt | 4 *εἰσέρχεται* x | 6 *φευκταῖός* xt [o t] | 9 *ἅμα* > t | 10 *ἀναγινωσκέσθω* y | 11 *ἂν* > t | 11 *ὦσίν* x, *εἰσι* t | 11 *φησὶν ὁ κύριος* > t | 16 *προσευχέσθω* x | 17 *δοῦλοι* t | 18. 19 *κατὰ σάρκα τοῦ χριστοῦ* yt | 20 *καὶ τῶν ἀποστόλων* > y | 20. 21 *χειροτονιθεὶς* x | 28 *ὁ θεός* > y

*νύκτα εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον, καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀκατάγνωστον αἰτησώμεθα· ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ζῶντι θεῷ διὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ παραθώμεθα. καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχόμενος λεγέτω | Ὁ ἄναρχος * καὶ* 36
*ἀτελεύτητος, ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς διὰ χριστοῦ καὶ κηδεμών, * αὐτοῦ δὲ θεὸς καὶ πατήρ, ὁ τοῦ πνεύματος προβολεὺς καὶ τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν βασιλεύς, ὁ ποιήσας ἡμέραν πρὸς ἔργα φωτὸς καὶ νύκτα εἰς ἀνάπαυσιν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν· σὴ γάρ ἐστιν ἡ ἡμέρα καὶ σή ἐστιν ἡ νύξ, σὺ κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον· αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα φιλάνθρωπε καὶ τὸ πᾶν ἀγαθέ, εὐμενῶς πρόσδεξαι τὴν ἑσπερινὴν εὐχαριστίαν ἡμῶν ταύτην. ὁ διαγαγὼν ἡμᾶς τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας * καὶ ἀγαγὼν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, φύλαξον ἡμᾶς διὰ τοῦ χριστοῦ σου· εἰρηνικὴν παράσχου τὴν ἑσπέραν καὶ τὴν νύκτα ἀναμάρτητον, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς τῆς αἰωνίου σου ζωῆς διὰ τοῦ χριστοῦ σου, δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ ὁ διάκονος λεγέτω Κλίνατε τῇ χειροθεσίᾳ· καὶ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω Θεὲ πατέρων καὶ κύριε τοῦ ἐλέους, ὁ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας ἄνθρωπον, τὸ λογικὸν ζῷον τὸ θεοφιλὲς τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ δοὺς αὐτῷ τῶν ἐπὶ τῆς χθονὸς ἄρχειν· καὶ καταστήσας γνώμῃ σῇ ἄρχοντας καὶ ἱερεῖς, τοὺς μὲν πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς, τοὺς δὲ πρὸς λατρείαν ἔννομον· αὐτὸς καὶ νῦν ἐπικάμφθητι, κύριε παντοκράτωρ, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν λαόν σου, τοὺς κάμψαντας αὐχένα καρδίας αὐτῶν, καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς διὰ χριστοῦ, δι' οὗ ἐφώτισας ἡμᾶς φῶς γνώσεως καὶ ἀπεκάλυψας ἡμῖν σεαυτόν· μεθ' οὗ σοι καὶ ἡ ἐπάξιος ὀφείλεται προσκύνησις παρὰ πάσης λογικῆς καὶ ἁγίας φύσεως καὶ πνεύματι τῷ παρακλήτῳ εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ ὁ διάκονος λεγέτω Προσέλθετε ἐν εἰρήνῃ. ὡσαύτως ὄρθρου ὁ διά-*

21 Gen 1, 28 | 25 Psalm 31, 17

3 παραθῶμεν yt | 4 θεὸς + yt | 6 πρὸ δὲ πάντων + yt | 6 δὲ > yt | 6 προβολεὺς x, κύριος yt | 9 ἡ prius > t | 9. 10 κατηρτήσω x | 11 τὸ πᾶν ἀγαθὲ xy, πανάγαθε t | 12 διαγαγεῖν y | 13 δοὺς + y | 16 σου prius > yt | 17 συν x, ἐν yt | 21 τῶν alterum yt, τὸν x | 24 παντοκράτορ t | 28 σαυτὸν yt | 31 προέλθετε yt [Π t]

κονος μετὰ τὸ ῥηθῆναι τὸν ὀρθρινὸν καὶ ἀπολῦσαι αὐτὸν
τοὺς κατηχουμένους καὶ χειμαζομένους καὶ βαπτιζομένους
καὶ τοὺς ἐν μετανοίᾳ καὶ τὴν ὀφειλομένην ποιήσασθαι προ-
σφώνησιν, ἵνα μὴ πάλιν λέγωμεν τὰ αὐτά, ἐπιφερέτω μετὰ
τὸ Σῶσον αὐτούς, ὁ θεός, καὶ ἀνάστησον ἐν τῇ χάριτί σου
Αἰτησώμεθα παρὰ τοῦ κυρίου τὰ ἐλέη αὐτοῦ καὶ τοὺς οἰκτιρ-
μούς, τὸν ὄρθρον τοῦτον καὶ τὴν ἡμέραν εἰρηνικὴν καὶ ἀνα-
μάρτητον καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς παρεπιδημίας ἡμῶν,
τὸν ἄγγελον τὸν ἐπὶ τῆς εἰρήνης, χριστιανὰ τὰ τέλη, ἵλεω
καὶ εὐμενῆ τὸν θεόν. ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ζῶντι θεῷ
διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ παραθώμεθα. καὶ ὁ ἐπίσκοπος
38 ἐπευχόμενος λεγέτω | Ὁ θεὸς * τῶν πνευμάτων καὶ πάσης
σαρκός, ὁ ἀσύγκριτος καὶ ἀπροσδεής, ὁ δοὺς τὸν ἥλιον εἰς
ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας, τὴν δὲ σελήνην καὶ τὰ ἄστρα εἰς ἐξου-
σίαν τῆς νυκτός· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς εὐμενέσιν
ὀφθαλμοῖς καὶ πρόσδεξαι τὰς ἑωθινὰς ἡμῶν εὐχαριστίας καὶ
ἐλέησον ἡμᾶς· οὐ γὰρ διεπετάσαμεν τὰς χεῖρας ἡμῶν πρὸς
θεὸν ἀλλότριον. οὐ γάρ ἐστιν ἐν ἡμῖν θεὸς πρόσφατος,
ἀλλὰ σὺ ὁ αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, ὁ τὸ εἶναι ἡμῖν διὰ χρι-
στοῦ παρασχόμενος καὶ τὸ εὖ εἶναι δι' αὐτοῦ δωρησάμενος,
αὐτὸς ἡμᾶς δι' αὐτοῦ καταξίωσον καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, μεθ'
οὗ σοι δόξα καὶ τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς
τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ ὁ διάκονος λεγέτω Κλίνατε τῇ χει-
39 ροθεσίᾳ. καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχέσθω λέγων | Ὁ θεὸς ὁ πι-
στὸς καὶ ἀληθινός, ὁ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας καὶ μυριά-
δας τοῖς ἀγαπῶσί σε, ὁ φίλος ταπεινῶν καὶ πενήτων προ-
στάτης, οὗ πάντα ἐν χρείᾳ καθέστηκεν, ὅτι τὰ σύμπαντα
δοῦλά σου· ἔπιδε ἐπὶ τὸν λαόν σου τοῦτον, τοὺς κεκλικό-
τας σοι τὰς ἑαυτῶν κεφαλάς. καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς εὐλο-
γίαν πνευματικήν, φύλαξον αὐτοὺς ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ,
διατήρησον αὐτοὺς ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ κατα-
ξίωσον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου * ζωῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ ἠγα-
πημένῳ σου παιδί· μεθ' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ

12 Num 16, 22 | 13 Gen 1, 16 | 25 Exod 20, 6

1 ῥυθῆναι t | 6 τοῦ > t | 9 ἵλεων yt | 10 εὐμενεῖ y | 12 ὁ + t | 14 τοὺς ἀστέρας y | 22 καὶ primum > y | 26 ἀγαπῶσίν x | 28 σου prius xt, σά y | 32 σου + y | 33 δόξα > x

τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. καὶ ὁ διάκονος λεγέτω Προέλθετε ἐν εἰρήνῃ. ἐπὶ δὲ ταῖς προσφερομέναις ἀπαρχαῖς οὕτως εὐχαριστείτω ὁ ἐπίσκοπος | Εὐχαριστοῦμέν σοι, κύριε παντοκράτωρ, 40
*δημιουργὲ τῶν ὅλων καὶ προνοητά, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου παιδὸς Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἐπὶ ταῖς προσενεχθείσαις σοι ἀπαρχαῖς, οὐχ ὅσον ὀφείλομεν, ἀλλ' ὅσον δυνάμεθα. τίς γὰρ ἀνθρώπων ἐπαξίως εὐχαριστῆσαί σοι δύναται ὑπὲρ ὧν δέδωκας αὐτοῖς εἰς μετάληψιν; ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ὁ πάντα τελεσφορήσας διὰ τοῦ λόγου σου καὶ κελεύσας τῇ γῇ παντοδαποὺς ἐκφῦσαι καρποὺς εἰς εὐφροσύνην καὶ τροφὴν ἡμετέραν, ὁ δοὺς τοῖς νωθεστέροις καὶ βληχώδεσι χιλόν, ποηφάγοις χλόην, καὶ τοῖς μὲν κρέα, τοῖς δὲ σπέρματα, ἡμῖν δὲ σῖτον * τὴν πρόσφορον καὶ κατάλληλον τροφήν, καὶ ἕτερα διάφορα, τὰ μὲν πρὸς χρῆσιν, τὰ δὲ πρὸς ὑγείαν, τὰ δὲ πρὸς τέρψιν. ἐπὶ τούτοις οὖν ἅπασιν ὑμνητὸς ὑπάρχεις τῆς εἰς ἅπαντας εὐεργεσίας διὰ χριστοῦ, μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ πνεύματι τῷ ἁγίῳ εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. | ἐπὶ δὲ τῶν ἐν χριστῷ ἀναπαυσαμένων μετὰ* 41
*τὸ προσφωνῆσαι τὰ τῆς πρώτης εὐχῆς (ἵνα μὴ πάλιν λέγωμεν) ὁ διάκονος προσθήσει καὶ ταῦτα | Καὶ ὑπὲρ τῶν ἀναπαυσαμένων ἐν χριστῷ ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν, ὑπὲρ τῆς κοιμήσεως τοῦδε ἢ τῆσδε δεηθῶμεν, ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς * προσδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἀφήσῃ αὐτῷ πᾶν ἁμάρτημα ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ ἵλεως καὶ εὐμενὴς γενόμενος κατατάξῃ εἰς χώραν εὐσεβῶν ἀνειμένων, εἰς κόλπους Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων καὶ ποιησάντων τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός.*

30 Isaj 35, 10

3. 4 *εὐχαριστεῖ* t | 4 *παντοκράτορ* t | 11 *τελεσφορέσας* y | 13 *βληχώδεσιν* x | 13 *χειλὸν* x, *χεῖλον* t | 15 *πρὸς τροφὴν* + t | 15 *τὴν* et *τροφήν* > t | 16 *ὑγίειαν* y, *ὑγίαν* t | 17 *ἅπασι ὑπερύμνητος* t | 18 *πάντας* t | 18 *μεθ'* xy, *δι'* t | 19 *καὶ ... ἁγίῳ*] *ἐν ἁγίω πνεύματι* t | 21 *φωνῆσαι* t | 21 *πρώτης εὐχῆς* xy, *προσευχῆς* t | 22 *καὶ* alterum et *τῶν* > t | 23 *ὑπὲρ* .... 24 *δεηθῶμεν* > t | 25 *ὁ* + t | 25 *ἀφήσῃ* x, *ἀφῇ* y, *παρείδῃ* t | 26 *ἵλεος* x | 27. 28 *ἀνειμένην* y | 28 *κόλπον* t

*ἐγειρώμεθα· ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ἀιδίῳ θεῷ διὰ τοῦ ἐν ἀρχῇ λόγου παραθώμεθα. καὶ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω Ὁ τῇ φύσει ἀθάνατος καὶ ἀτελεύτητος, παρ' οὗ πᾶν ἀθάνατον καὶ θνητὸν γέγονεν, ὁ τὸ λογικὸν τοῦτο ζῷον τὸν ἄνθρωπον τὸν κοσμοπολίτην θνητὸν ἐκ κατασκευῆς ποιήσας καὶ ἀνάστασιν * ἐπαγγειλάμενος, ὁ τὸν Ἐνὼχ καὶ τὸν Ἠλίαν θανάτου πεῖραν μὴ ἐάσας λαβεῖν, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ * Ἰακώβ, ὧν οὐχ ὡς νεκρῶν, ἀλλ' ὡς ζώντων θεὸς εἶ (ὅτι πάντων αἱ ψυχαὶ παρὰ σοὶ ζῶσιν καὶ τῶν δικαίων τὰ πνεύματα ἐν * χειρί σου εἰσίν, ὧν οὐ μὴ ἅψηται βάσανος· πάντες γὰρ οἱ ἡγιασμένοι ὑπὸ τὰς χεῖράς σου εἰσίν)· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ὃν ἐξελέξω καὶ προσελάβου εἰς ἑτέραν λῆξιν, καὶ συγχώρησον αὐτῷ, εἴ τι ἄκων ἢ ἑκὼν ἐξήμαρτεν, καὶ ἀγγέλους εὐμενεῖς παράστησον αὐτῷ· καὶ κατάταξον αὐτὸν ἐν τῷ κόλπῳ τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων σοι, ὅπου οὐκ ἔνι λύπη καὶ ὀδύνη καὶ στεναγμός, ἀλλὰ χῶρος εὐσεβῶν ἀνειμένος καὶ γῆ εὐθέων σοὶ ἀνακειμένη καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ὁρώντων τὴν δόξαν τοῦ χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας, εὐχαριστία καὶ προσκύνησις καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ ὁ διάκονος λεγέτω Κλίνατε * καὶ εὐλογεῖσθε. καὶ ὁ ἐπίσκοπος εὐχαριστείτω ὑπὲρ αὐτῶν λέγων τάδε Σῶσον, κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ χριστοῦ σου καὶ ποίμανον αὐτοὺς ὑπὸ τὴν δεξιάν σου καὶ σκέπασον αὐτοὺς ὑπὸ τὰς πτέρυγάς σου, καὶ δὸς αὐτοῖς τὸν ἀγῶνα τελέσαι τὸν καλόν, τὸν δρόμον ἀνῦσαι, τὴν πίστιν τηρῆσαι ἀτρέπτως, ἀμέμπτως,*

8 Matth 22, 32 | 9 Luc 20, 38 | 9 Deut 33, 3 | 24 Act 20, 28 | 27 Tim β 4, 7

1 *ἐγειρώμεθα* xt, *ἀναστάντες* y | 4 *τοῦτο* > yt | 5 *ἐν κατασκευῇ* t | 6 *ἀναστασίαν* t | 6 *αὐτῷ* + y | 7 *καὶ* xy, *ὁ θεὸς* t | 8 *ὁ θεὸς* + t | 8 *ὧν* > t | 9 *ζῶσι* yt | 10 *πνᾶ* x | 10 *τῇ* + y, *τῇ* + t | 11 *οἱ* > t | 12 *ἔπιδε* > x | 13. 14 *ἑκὼν ἢ ἄκων* t | 14 *ἐξήμαρτε* yt | 17 *σοι εὐαρεστησάντων* t | 17 *καὶ* prius > t | 18 *ἀνημένος* t | 18 *εὐθείων* xt | 18. 19 *σοὶ ἀνακειμένη*] *συνανημένη* t | 20 *μεθ'* xy, *δι'* t | 20 *καὶ* alterum > t | 21 *καὶ* prius xy, *ἐν* t | 21 *τῷ* > t | 22 *ἑαυτοὺς* + y | 23 *τοιάδε* t | 25 *καὶ* > t | 28 *τελέσαι τὸν* xy, *ἀγωνίσασθαι* t | 28 *ἀνύσαι* xy [*ῦ* y], *τελέσαι* t

*ἀνεγκλήτως· διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ἀγα-
πητοῦ σου παιδός, μεθ' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ
τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. | ἐπιτελείσθω* 42
*δὲ τρίτα τῶν κεκοιμημένων ἐν ψαλμοῖς καὶ ἀναγνώσμασιν
καὶ προσευχαῖς διὰ τὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερθέντα, καὶ
ἔνατα εἰς ὑπόμνησιν τῶν περιόντων καὶ τῶν κεκοιμημένων,
καὶ τεσσαρακοστὰ κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον (Μωσῆν γὰρ οὕ-
τως ὁ λαὸς ἐπένθησεν), καὶ ἐνιαύσια ὑπὲρ μνείας αὐτοῦ· καὶ
διδόσθω * ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ πένησιν εἰς ἀνάμνησιν
αὐτοῦ. | ταῦτα δὲ περὶ εὐσεβῶν λέγομεν· περὶ γὰρ ἀσεβῶν* 43
*ἐὰν τὰ τοῦ κόσμου δῷς πένησιν, οὐδὲν ὀνήσεις αὐτόν. ᾧ
γὰρ περιόντι ἐχθρὸν ἦν τὸ θεῖον, δῆλον ὅτι * καὶ μεταστάντι·
οὐ γάρ ἐστιν ἀδικία παρ' αὐτῷ. δίκαιος γὰρ ὁ κύριος καὶ
δικαιοσύνας ἠγάπησεν· καὶ Ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐ-
τοῦ. | ἐν δὲ ταῖς μνείαις αὐτῶν καλούμενοι μετὰ εὐταξίας* 44
*ἑστιᾶσθε καὶ φόβου θεοῦ, ὡς δυνάμενοι καὶ πρεσβεύειν ὑπὲρ
τῶν μεταστάντων. πρεσβύτεροι γὰρ καὶ διάκονοι χριστοῦ
ὑπάρχοντες, νήφειν ὀφείλετε πάντοτε καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ
πρὸς ἑτέρους, ἵνα δύνησθε τοὺς ἀτακτοῦντας νουθετεῖν. λέ-
γει δὲ ἡ γραφὴ Οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσίν· οἶνον * μὴ πι-
νέτωσαν, ἵνα μὴ πιόντες ἐπιλάθωνται τῆς σοφίας καὶ ὀρθὰ
κρίνειν οὐ μὴ δύνωνται. οὐκοῦν καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ
διάκονοι μετὰ * θεὸν τὸν παντοκράτορα καὶ τὸν ἠγαπημένον
αὐτοῦ υἱὸν δυνάσται ὑπάρχουσι τῆς ἐκκλησίας; τοῦτο δέ
φαμεν, οὐχ ἵνα μὴ πίνωσιν (ἄλλως γὰρ οὐκ ἔστιν ὑβρίσαι
τὸ ὑπὸ θεοῦ γενόμενον εἰς εὐφροσύνην), ἀλλ' ἵνα μὴ πα-
ροινῶσιν. οὐ γὰρ εἶπεν ἡ γραφὴ μὴ πίνειν οἶνον, ἀλλὰ τί*

7 Deut 34, 8 | 13 Psalm 11, 7 | 14 apocryphum | 20 Prov 31, 4. 5 | 26 Sirach 34, 27

4 *δὲ* > w | 4 *καὶ ἀναγνώσμασιν* > w, *καὶ ἀναγνώσεσι* yt | 5 *τὸν διὰ* > x | 6 *ἔννατα* wyt | 7 *μωϋσῆν* w | 8 *ἐπένθησε* yt | 8 *μνήμης* y | 8 *αὐτῶν* w | 8 *καὶ* alterum > w | 9 *δὲ* + w | 9 *αὐτοῖς* w | 10 *αὐτῶν* w | 12 rasura trium literarum capax w | 12 *μετα* in *μεταστάντι* a correctore y | 13 *ὁ* > y | 14 *ἠγάπησε* yt | 15 *μνήμαις* w | 17 *γὰρ* > t | 18 *ὀφείλεται* x | 18 *ἑυτὸυς* X | 19 *δύνασθαι* w | 20 *δὲ* wyt, *γὰρ* x | 20 *δὲ* + t | 21 *ἐπιλάθονται* x | 22 *μὴ* > w | 22 *δύνανται* w, *δύνονται* x | 23 *τὸν* + w | 24 *ὑπάρχουσιν* x | 25 *πίωσιν* w | 25 *ἀλλ' ὡς* y | 25 *οὐκ* > x, *καὶ* t | 26 *ἀλλὰ* t | 26. 27 *παροινῶσι* t | 27 *εἶπε* W | 27 *γραφῆι* w

φησιν; Μὴ πῖνε οἶνον εἰς μέθην· καὶ πάλιν Ἄκανθαι φύον-
ται ἐν χειρὶ * μεθύσου. τοῦτο δὲ οὐ περὶ τῶν ἐν κλήρῳ μό-
νον φαμέν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς λαϊκοῦ χριστιανοῦ, ἐφ'
οὗ ἐπικέκληται τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ·
καὶ αὐτοῖς γὰρ εἴρηται Τίνι οὐαί; τίνι θόρυβος; τίνι ἀηδίαι
καὶ λέσχαι; τίνος πελιοὶ οἱ ὀφθαλμοί; τίνι συντρίμματα
διακενῆς; οὐ τῶν ἐγχρονιζόντων ἐν οἴνῳ καὶ τῶν κατασκο-
45 πουμένων ποῦ πότοι γίνονται; | τοὺς διωκομένους διὰ πί-
στιν καὶ πόλιν ἐκ πόλεως φεύγοντας διὰ τὸ μεμνῆσθαι
τῶν λόγων τοῦ κυρίου προσλαμβάνεσθε· ἐπιστάμενοι γὰρ
ὅτι τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής, ἀποδι-
δράσκουσιν καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων προΐενται, ἵνα
ἀνεξάρνητον ἐφ ἑαυτοῖς τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ διατηρήσω-
σιν. ἐπικουρεῖτε οὖν αὐτοῖς τὰ πρὸς * χρείαν, ἐντολὴν κυ-
46 ριακὴν πληροῦντες. | ἐκεῖνο δὲ κοινῇ πάντες παραγγέλλομεν,
ἕκαστον * ἐμμένειν τῇ τάξει τῇ δοθείσῃ αὐτῷ καὶ μὴ ὑπερ-
βαίνειν τοὺς ὅρους· οὐ γάρ εἰσιν ἡμέτεροι, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ.
ὁ ὑμῶν γάρ, φησὶν ὁ κύριος, ἀκούων ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ
ἐμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με· καὶ ὁ ὑμᾶς ἀθε-
τῶν ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά
με. εἰ γὰρ τὰ ἄψυχα γενόμενα τὴν εὐταξίαν ἀποσῴζει, οἷον
νύξ, ἡμέρα, ἥλιος, σελήνη, ἄστρα, στοιχεῖα, τροπαί, μῆνες,
ἑβδομάδες, ἡμέραι, ὧραι, καὶ δουλεύει τῇ διατυπωθείσῃ
χρείᾳ κατὰ τὸ εἰρημένον Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσεται·
καὶ πάλιν περὶ τῆς θαλάσσης Ἐθέμην αὐτῇ ὅρια περι-

1 Aggae 1, 6 | 1 Prov 26, 9 | 5 Prov 23, 29. 30 | 9 Matth 10, 23 | 11 Matth 26, 41 | 18 Luc 10, 16 | 24 Psalm 104, 9 | 25 Iob 38, 10. 11

1 πίνειν w | 2 τοῦ + w | 4 τοῦ κυρίου xyt, κυρίου τοῦ θεοῦ w | 5 εἴρηται .... ἀη > y [sic] | 5 ἀηδεῖαι x, δίαι y | 6 πελιοὶ W, πελιοὶ x, πελιδνοὶ w, πελιδνοὶ y, πελίδνοι t | 6 τίνι xyt, τίνος w | 7 χρονίζόντων w | 7 τῶν alterum > w | 7. 8 κατασκοπευόντων w | 10 τὸν λόγον xy | 10 προσλαμβάνεσθαι w, προσλαμβάνεσθεσ x | 11. 12 ἀποδράσκουσιν w, ἀποδιδράσκουσι yt | 12 ἀπαρχὴν y | 12 προσίενται w | 12 ἵν' y | 13 ἐφ' wxy, ἐν t | 14 τὰς + xy | 14 χρείας xy | 15 ἐκείνω x, τοῦτο w | 15 κοινῆι w | 15 πᾶσι w | 16 μὲν + x | 16 τῇ prius > t | 16 τῆι αὐτῶι δοθείσῃ τάξει w | 18 ὑμῶν ... ἀκούων xyt, ἀκούων γὰρ ὑμῶν φησὶν ὁ κύριος w | 20 ἐμὲ prius ... ἀθετῶν > y | 20 ὁ δὲ xt, καὶ ὁ w | 21 εἰ seqq > w substituens καὶ τὰ ἑξῆς | 21 γὰρ xt, τοίνυν y | 23 ἑνδομάδες y | 24 παρελεύσονται t

θεὶς * κλεῖθρα καὶ πύλας, εἶπα δὲ αὐτῇ Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ, πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς οὐδὲν ὀφείλετε * παρακινεῖν τῶν ὑμῖν κατὰ γνώμην θεοῦ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντων; ἀλλ' ἐπειδὴ πάρεργον οἱ πολλοὶ καὶ τοῦτο ἡγήσαντο εἶναι, συγχέειν δὲ τὰς τάξεις καὶ τὴν ἐφ' ἑκάστου χειροτονίαν παρακινεῖν τολμῶσιν, ὑφαρπάζοντες ἑαυτοῖς ἀξιώματα τὰ μὴ δεδομένα καὶ ἐπιτρέποντες ἑαυτοῖς τυραννικῶς ἃ μὴ ἔχουσιν ἐξουσίαν διδόναι, καὶ διὰ τοῦτο παροργίζουσι μὲν θεόν, ὥσπερ οἱ Κορεῖται καὶ ὁ βασιλεὺς Ὀζίας παρ' ἀξίαν ἐπιθέμενοι ἄνευ θεοῦ τῇ ἀρχιερωσύνῃ καὶ γενόμενοι οἱ μὲν πυρίφλεκτοι, ὁ δὲ κατὰ τοῦ μετώπου λεπρός, παροξύνουσι δὲ καὶ τὸν * χριστὸν τὸν διαταξάμενον, λυποῦσι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀκυροῦντες αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, εἰκότως τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τοῖς τὰ τοιαῦτα πράττουσι προϊδόμενοι καὶ τὴν εἰς τὰς θυσίας καὶ εὐχαριστίας ἀμέλειαν ἐκ τοῦ ὑφ' ὧν μὴ χρὴ προσαγομένας ἀσεβῶς, παιδιὰν ἡγουμένων τὴν ἀρχιερατικὴν τιμήν, ἥτις μίμησιν περιέχει τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ βασιλέως ἡμῶν, ἀνάγκην ἔσχομεν καὶ τοῦτο παραινέσαι· ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τῆς ἑαυτῶν ματαιότητος. λέγομεν δὲ ὡς Μωσῆς ὁ τοῦ θεοῦ θεράπων, ᾧ ὁ θεὸς ἐνώπιος ἐνωπίῳ ὡμίλει ὡς εἴ τις λαλήσει πρὸς ἑαυτοῦ φίλον, ᾧ εἶπεν Οἶδά σε παρὰ πάντας, ᾧ κατὰ πρόσωπον ὡμίλει καὶ οὐ δι' ἀδήλων ἢ ἐνυπνίων ἢ ἀγγέλων ἢ αἰνιγμάτων, οὗτος, ἡνίκα τὴν θείαν νομοθεσίαν διετάσσετο, διεῖλε τίνα μὲν χρὴ ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων ἐπιτελεῖσθαι, τίνα δὲ ὑπὸ τῶν ἱερέων, τίνα δὲ ὑπὸ τῶν Λευιτῶν, ἑκάστῳ τὴν οἰκείαν καὶ ἀνήκουσαν τῇ λειτουργίᾳ θρησκείαν ἀπονείμας. καὶ ἅπερ μὲν τοῖς ἀρχιερεῦσι προστέτακτο ἐπιτελεῖν, τούτοις τοὺς ἱερέας οὐ θε-

12 Eph 4, 30 | 19 Tim α 5, 15 | 21 Exod 33, 11 | 23 Exod 33, 19

1 καὶ + t | 2. 3 ὀφείλεται y | 3 τολμᾶν + yt | 7 τὰ > y | 7 διδόμενα t | 8 ἔχωσιν t | 9 κορῖται xy | 10 ἀρχιερωρωσύνη t | 11. 12 παροξύνουσιν x | 12 καὶ ... δὲ > t | 12 τὸν prius > y | 12 ἰησοῦν + y | 12 λυποῦσιν x | 14 ἐπηρτισμένον x | 14 τὰ > y | 14. 15 πράττουσιν x | 15 προειδόμενοι xyt | 21 δὲ > t | 22 λαλήσῃ t | 22 ὤω x | 23. 24 διαδήλων x, διὰδῆλων y, διὰ δήλων t, ἐν ἄλλω δι' ἀδήλων margo t | 25 θείαν > y | 25 διεῖλεν x, διέστειλεν y | 28 θρισκείαν x | 28 ἅπερ xt, ὑπὲρ y | 28. 29 ἀρχιερεῦσιν x | 29 προσέτακτο t

μιτὸν ἦν προσιέναι, ἅπερ δὲ τοῖς ἱερεῦσιν ὥριστο, τούτοις οἱ Λευῖται οὐ προσήεσαν, ἀλλ' ἕκαστοι ἃς παρειλήφεισαν ὑπηρεσίας περιγεγραμμένας ἐφύλαττον· εἰ δέ τις πέρα τῆς παραδόσεως προσιέναι ἐβούλετο, θάνατος ἦν τὸ ἐπιτίμιον. τοῦτο δὲ μάλιστα διέδειξε καὶ ἡ κατὰ τὸν Σαοὺλ πεῖρα, ὃς θῦσαι νενομικὼς δίχα τοῦ προφήτου καὶ ἀρχιερέως Σαμουὴλ ἔσπασεν εἰς ἑαυτὸν ἁμαρτίαν καὶ κατάραν ἀναπόβλητον, καὶ οὐδὲ τὸ κεχρῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ εἰς βασιλέα ἐδυσώπησε τὸν προφήτην. ἐνεργεστέρᾳ δὲ τῇ πράξει διέδειξεν ὁ θεὸς * τοῖς κατὰ τὸν Ὀζίαν, οὐκ ἐν μελλησμῷ τὰς ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ εἰσπραξάμενος δίκας· καὶ ὁ τῆς ἀρχιερωσύνης καταμανεὶς καὶ τῆς βασιλείας ἀλλότριος κατέστη. τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν ἴσως οὐκ ἀγνοεῖτε· ἴστε γὰρ πάντως ἐπισκόπους τε παρ' ἡμῶν ὀνομασθέντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους εὐχῇ καὶ χειρῶν ἐπιθέσει, τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων * τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων δεικνύοντας· οὐ γὰρ ὁ βουλόμενος παρ' ἡμῖν ἐπλήρου τὴν χεῖρα, ὥσπερ ἐπὶ τῆς κιβδήλου τῶν δαμάλεων ἐπὶ τοῦ Ἱεροβοὰμ παρακεκομμένης ἱερωσύνης, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ. εἰ μὲν γὰρ μὴ θεσμός τις ἦν καὶ τάξεων διαφορά, ἤρκει ἂν δι' ἑνὸς ὀνόματος τὰ ὅλα τελεῖσθαι· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ κυρίου διδαχθέντες ἀκολουθίαν πραγμάτων, τοῖς μὲν ἐπισκόποις τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐνείμαμεν, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις τὰ τῆς ἱερωσύνης, τοῖς δὲ διακόνοις τὰ τῆς πρὸς ἀμφοτέρους διακονίας, ἵν' ᾖ καθαρῶς τὰ τῆς θρησκείας ἐπιτελούμενα. οὔτε γὰρ διακόνῳ προσφέρειν θυσίαν θεμιτὸν ἢ βαπτίζειν ἢ εὐλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ποιεῖσθαι, οὔτε πρεσβύτερον χειροτονίας ἐπιτελεῖν· οὐ γὰρ ὅσιον ἀνεστράφθαι τὴν τάξιν. οὐ γάρ ἐστιν ὁ θεὸς ἀκαταστασίας, ἵνα οἱ ὑποβεβηκότες τὰ τῶν κρειττόνων τυραννικῶς σφετερίζωνται, νομοθεσίαν καινὴν ἀναπλάττοντες

17 Reg γ 13, 33 | 28 Cor α 14, 33

2 προσίεσαν xt | 2 ἃς x, ἅσπερ yt [ς t] | 2 παρειλήφεσαν y | 4 παραδώσεως X | 4 προϊέναι y | 5 διέδειξεν x | 7 ἔστησεν y, sed η a correctore m pr | 7 fin πόβλητον > Y | 8 ἐδυσώπησεν x | 9 ἐναργεστέρα y | 9 ἔδειξεν y | 9 ἐν + yt | 10 μελισμῷ t | 11 καὶ ὁ xt, ὁ οὖν y | 13 τε > yt | 15 καὶ + yt | 16 ἡμῶν y | 17 ἐπλήρου xt, ἐτίθει y | 19 μὲν γὰρ xt, τοίνυν y | 25 διάκονον y | 27 οὔτε x, οὔσε t, ἢ y | 30 σφετερίζονται x

ἐπὶ κακῷ τῷ ἑαυτῶν, ἀγνοοῦντες ὅτι σκληρὸν αὐτοῖς τὸ πρὸς κέντρα λακτίζειν· οὐ γὰρ ἡμᾶς ἢ τοὺς ἐπισκόπους πολεμοῦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀλλὰ τὸν πάντων ἐπίσκοπον καὶ τοῦ πατρὸς ἀρχιερέα, χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν. ὑπὸ Μωσέως μὲν γὰρ τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιερεῖς κατεστάθησαν καὶ ἱερεῖς καὶ Λευῖται, ὑπὸ δὲ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἡμεῖς οἱ δεκατρεῖς ἀπόστολοι, ὑπὸ δὲ τῶν ἀποστόλων ἐγὼ Ἰάκωβος καὶ ἐγὼ Κλήμης καὶ σὺν ἡμῖν ἕτεροι, ἵνα μὴ πάντας πάλιν καταλέγωμεν, κοινῇ δὲ ὑπὸ πάντων ἡμῶν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι καὶ ἀναγνῶσται. πρῶτος τοίνυν * τῇ φύσει ἀρχιερεὺς ὁ μονογενὴς χριστός, οὐχ ἑαυτῷ τὴν τιμὴν ἁρπάσας, ἀλλὰ παρὰ τοῦ πατρὸς κατασταθείς· ὃς γενόμενος ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς καὶ τὴν πνευματικὴν θυσίαν προσφέρων τῷ θεῷ αὐτοῦ καὶ πατρὶ πρὸ τοῦ πάθους, ἡμῖν διετάξατο μόνοις τοῦτο ποιεῖν, καίτοι ὄντων σὺν ἡμῖν καὶ ἑτέρων τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων· ἀλλ' οὐ πάντως πᾶς ὁ πιστεύσας ἤδη καὶ ἱερεὺς κατέστη ἢ ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἔτυχεν. μετὰ * τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ ἡμεῖς προσενεγκόντες κατὰ τὴν διάταξιν αὐτοῦ θυσίαν καθαρὰν * ἀναίμακτον, προεχειρισάμεθα ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν. ὧν εἷς ἦν Στέφανος ὁ μακαριώτατος μάρτυς, οὐκ ἀπολειπόμενος ἡμῶν κατὰ τὴν πρὸς θεὸν εὔνοιαν· ὃς τοσοῦτον τὴν θεοσέβειαν τῇ πίστει ἐνεδείξατο καὶ τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν ἀγάπην, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ δοῦναι καὶ τὴν ψυχήν, πρὸς τῶν κυριοκτόνων Ἰουδαίων λίθοις βληθείς. ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος ἀνήρ, ὁ τῷ πνεύματι ζέων, ὁ τὸν χριστὸν ὁρῶν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ καὶ τὰς οὐρανίους πύλας ἀνεῳγμένας, οὐδαμοῦ φαίνεται τοῖς μὴ ἀνήκουσι τῇ διακονίᾳ χρησάμενος, ἢ θυσίαν ἀνενεγκὼν ἢ χεῖρας ἐπιθείς τινι, ἀλλὰ τὸ τῆς διακονίας τάγμα φυλάξας μέχρι τέλους· οὕτω γὰρ ἔπρεπε τῷ τοῦ χριστοῦ μάρτυρι τὴν

1 Act 26, 14 | 26 Act 18, 25 | 27 Act 7, 55. 56

3 τῶν t | 3 πάντον x | 8 ὑμῖν t | 8 πάντα x | 8. 9 πάλιν πάντας y | 10 οἱποδιάκονοι x | 11 ὁ + y | 14 τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ θεῷ y | 16 πάντων y | 16 πᾶς > t | 17 πιστεύων y | 17 ἔτυχε yt | 18 δὲ + yt | 18 αὐτοῦ > y | 19 καὶ + yt | 21 μακάριος yt | 28 οὐρανίας t | 29 ἀνήκουσιν x | 31 ἔπρεπεν x

εὐταξίαν ἀποσώζειν. εἰ δὲ Φίλιππον τὸν διάκονον ἡμῶν καὶ Ἀνανίαν τὸν πιστὸν ἀδελφὸν αἰτιῶνταί τινες, ὅτι ὁ μὲν τὸν εὐνοῦχον ἐβάπτισεν, ὁ δὲ ἐμὲ Παῦλον, ἀγνοοῦσιν αὐτοὶ ὃ λέγομεν ἡμεῖς. εἴπομεν γὰρ ὅτι οὐχ ἑαυτῷ τις ἁρπάζει τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ θεοῦ λαμβάνει ὡς Μελχισεδὲκ καὶ Ἰώβ, ἢ παρὰ ἀρχιερέως ὡς Ἀαρὼν παρὰ Μωσέως· οὐκοῦν καὶ Φίλιππος καὶ Ἀνανίας οὐχ ἑαυτοὺς προείλοντο, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χριστοῦ προεχειρίσθησαν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ ἀσυγκρίτου θεοῦ.

6 ἀρχιερέων y | 7 οὐχ xt, οὐκ αὐτοὶ y | 9 Lagarde reliqq p 18, 16

Scholia*)

x 59^{b} y 47^{a} Ὅτι ἀργὸν οὐ χρὴ ἐσθίειν τινὰ τῶν πιστῶν, ὡς [οὐδὲ + y] οἱ περὶ Πέτρον ἁλιεῖς [> y] καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, οἱ δὲ [^{2} οὐδὲ οἱ y] περὶ Παῦλον καὶ Ἀκύλαν σκηνοποιοί, οἱ δὲ [^{2} οὐδὲ οἱ y] περὶ Ἰούδαν Ἰακώβου [οἱ μὲν γὰρ ἦσαν σκηνοποιοὶ οἱ δὲ + y] γῆς ἐργάται. ἱστορεῖ Ἡγήσιππος καὶ Τερτυλιανὸς [τερτιλιανὸς y] ὁ Ῥωμαῖος.

x 160^{b} y 105^{a} α Πέτρος ὁ τῶν ἀποστόλων πρόκριτος ἐκήρυξε [ν + x] τὸ εὐαγγέλιον Πόντῳ Γαλατίᾳ Καππαδοκίᾳ Ἀσίᾳ [> y] Βιθυνίᾳ καὶ τελευταῖον ἐν Ῥώμῃ [τῇ ῥωμαίων y], ἐν ᾗ καὶ ἐσταυρώθη ὑπὸ Ἀγρίππα πραιφέκτου [πρεφ" y] βασιλεύοντος Νέρωνος, εἰς ἣν καὶ θάπτεται [τέθαπται y].

x 147^{a} y 106^{b} β Ἀνδρέας ὁ [> y] ἀδελφὸς Πέτρου κηρύττει [ἐκήριξεν y] τὸ εὐαγγέλιον Σκύθαις Σογδιανοῖς [ογδιανοῖς x] Θρᾳξίν, ὃς διὰ τὸ χριστοῦ κήρυγμα [κύρ" y] σταυρῷ τελειοῦται ὑπὸ Αἰγεάτου [αιγαιάτου x] ἀνθυπάτου, καὶ ἐτάφη ἐν Πάτραις, ὕστερον δὲ μετετέθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Κωνσταντίνου ["τίου y] αὐτοκράτορος.

x 161^{b} y 110^{b} γ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου, ἀδελφὸς Ἰωάννου, ἐκήρυξεν ἐν Ἰουδαίᾳ τὸ εὐαγγέλιον, ἀνῃρέθη [δὲ + y] μαχαίρᾳ ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου καὶ κεῖται ἐν Καισαρείᾳ.

x 171^{b} y 116^{b} δ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής, ἀδελφὸς Ἰακώβου, φυγαδευθεὶς ὑπὸ Δομετιανοῦ ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ συνεγράψατο τὸ κατ' αὐτὸν εὐαγγέλιον ἐν τοῖς Τραϊανοῦ χρόνοις. κεῖται [δὲ + y] ἐν

---

*) ea quae xy habent communi more scripta edo, quae unus tantum codex praebet, ita profero ut in illo exarata leguntur.

Ἐφέσῳ ἰδίῳ τέλει χρησάμενος, οὗ τὸ λείψανον ζητηθὲν οὐχ εὕρηται [*ἥυρηται* x].

x 172ᵃ y 117ᵃ *ε Φίλιππος ἀσιανῇ διοικήσει κηρύξας τὸν ζωοποιὸν λόγον ἐν Ἱεραπόλει τῆς Φρυγίας* [*"γείας* y] *τέθαπται ἅμα ταῖς θυγατράσιν* [*"σι* y], *μαρτυρίῳ τελειωθεὶς ἐπὶ Δομετιανοῦ αὐτοκράτορος.*

x 172ᵇ y 117ᵃ *ς Βαρθολομαῖος Ἰνδοῖς**) *τὸ κατὰ Ματθαῖον ἐκήρυξεν εὐαγγέλιον, ὃς καὶ τέθαπται ἐν Ἰνδίᾳ.*

x 173ᵃ y 117ᵇ *ζ Θωμᾶς ἐκήρυξεν Πάρθοις Μήδοις Πέρσαις Γερμανοῖς***) *Ὑρκανοῖς Βακτριανοῖς* [*βακηρ"* y?] *Βαρσοῖς* [*μάρσοις* y], *ὃς καὶ μαρτυρήσας κεῖται ἐν Ἐδέσῃ τῆς Ὀσδροήνης* [*ὀδνοήνης* y].

η Matthaeus est, de quo nihil adnotatur.

y 117ᵇ *θ ἰάκωβος ἀλφαίου τὰς ιβ φυλᾶς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον, ὃς καὶ αὐτὸς κεῖται ἐν ἰοδαία.*

x 174ᵃ y 118ᵃ *ι Θαδδαῖος ὁ καὶ Λεββαῖος, ἐπικαλούμενος* [*δὲ καὶ* + y] *Ἰούδας ζηλωτής, Ἐδεσηνοῖς* [*ἐδαισηνοῖς* x] *κηρύξας τὸν λόγον καὶ τοῖς ἐν τῇ μέσῃ τῶν ποταμῶν Ἀβγάρου Ἐδέσης τοπαρχοῦντος,* [*διὸ τέλει χρησάμενος* + y] *τέθαπται* [*θάπτεται* y] *ἐν Βηρυτῷ τῆς Φοινίκης.*

ibidem *ια Σίμων ὁ κανανίτης* [*καὶ* + y] *κήρυξ τοῦ λόγου σταυρῷ* [*διὰ σταυροῦ* y] *τελειοῦται ἐν τῇ* [> y] *Ἰουδαίᾳ ἐπὶ Δομετιανοῦ.*

y 118ᵇ *ιβ ματθίας ἐν ἰουδαία διδάσκων τὸν χριστοῦ λόγον τῶν ἑνδομήκοντα γεγονὼς μαθητῶν· ὃς μετὰ τὴν χριστοῦ ἄνοδον συγκατηριθμήθη τοῖς ιβ ἀποστόλοις ἀντὶ ἰούδα τοῦ γενομένου προδότου· κεῖται ἐν ἰλη̅μ̅.*

x 175ᵇ y 119ᵃ *Παῦλος* [*ὁ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος* + x] *ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ καταγγείλας τὸ* [*τω* x] *χριστοῦ εὐαγγέλιον τοῖς ἔθνεσιν ἐν Ῥώμῃ διδάσκων τὸν λόγον ἀνῃρέθη ὑπὸ Νέρωνος καὶ Ἀγρίππα βασιλέων Ῥώμης κεφαλῇ κολασθεὶς* [*τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς* y] *καὶ τέθαπται ἐν τῇ αὐτῇ Ῥώμῃ.*

x 178ᵃ y 120ᵇ *Ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου ἀδελφὸς λίθοις* [*ξύλοις* y] *ὑπὸ Ἰουδαίων ἐν Ἱεροσολύμοις διὰ τὸν χριστοῦ λόγον ἀνῄρηται* [*"ρειται* y].

confer notum libellum quem e codice w 147ᵇ—149ᵇ ita edo ut scriptus est***), nisi quod *σ* in fine vocabulorum retinere nolui:

ἱππολύτου ἐπισκόπου ῥώμης· καὶ δωροθέου ἐπισκόπου τύρου καὶ ἱερομάρτυρος· περὶ τῶν μαθητῶν τοῦ κυρίου, ὅπου ἕκαστος αὐτῶν ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐτελειώθη ∻

---

*) id est Arabibus Homeritis. Euseb HE *ε* 10.

**) recte Seb Tengnagel *Kermâni Pâres* literis persicis margini adscripsit.

***) hunc pudet in editione Hippolyti omisisse, quod feci non quia non nossem, sed quia propter additum Dorothei nomen videretur in suspicionem vocari posse. sed manifesto ad eundem auctorem pertinet ad quem chronicon. similiter scriptus est canon muratorianus qui dicitur. chronici contuli codicem harleianum 5251: *incipit liber generationibus Adam usque ad ordinem quae continetur in huius volumine libri.* tota autem tela hippolytea de integro retexenda est.

α Πέτρος· οὗτος ἐκήρυξεν ἐν γαλϊλαίαι καὶ ἐν τοῖς μεσογείοις πόντου· καὶ γαλάταις· καὶ ἀσίας· καὶ βιθυνίας· καὶ ῥώμης ἔνθα καὶ ἐσταυρώθη ὑπὸ ἀγρίππα πρεφέκτου. ἐν χρόνοις νέρωνος, βασιλέως ῥωμαίων ∴

β Παῦλος· οὗτος ἐκήρυξεν ἀπὸ ἱερουσαλημ ἕως τοῦ ἰλλυρικοῦ· καὶ ἰταλίας· καὶ ἰσπανίας· μέχρι ῥώμης, ἔνθα καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθει ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀσεβῶν ἀρχόντων· κηρύξας τὴν ἐνσεβῆι πίστιν τῆι ἀνθρωπότητι ἐν ἔτεσι λε̄· ἐτελιώθη δὲ μετὰ πέτρου, ἐν τῆι εἰρημένη πόλει ῥώμηι ∴

γ Ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδάιου· οὗτος ταῖς ι̅β̅ φυλαῖς τοῦ ἰσραὴλ ταῖς ἐν τῆι διασπορᾶι· ἐναγγελισάμενος τὸν χριστὸν, ἀναιρεῖται μαχάιρα, ὑπὸ ἡρώδου τοῦ τετράρχου ∴

δ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· οὗτος τῆι ἀσῆα κηρύσσων, ὑπὸ δομετιανοῦ βασιλέως ῥώμης, ἐξωρίσθη ἐν πάτμωι τῆι νήσω· ἔνθα καὶ συνεγράψατο τὸ ἐναγγέλιον αὐτοῦ· ἐν τοῖς χρόνοις τραϊανοῦ ὅπου καὶ τὴν ἀποκάλυψιν ἐθεάσατο· ἐτέθη δὲ ἐν ἐφέσωι, μετάρσιος γεγονώς· διὸ καὶ ὁ λόγος κεκράτηκε. σὺν τῶι ἐνὼχ καὶ ἠλία ἔτι ἐν σαρκὶ αὐτὸν ὑπάρχειν ∴

ε Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς πέτρου· οὗτος ἐκήρυξεν πάση τῆι παραλίω· βϊθυνίαστὲ καὶ πόντου· θράκης καὶ σκυθίας· μετέπειτα δὲ, ἐπορεύθη ἐν σεβαστουπόλει τῆι μεγάληι· ὅπου παρεμβάλλει ψάρος καὶ φάσις ποταμός· οὗ ἐσώτερον οἱ αἰθίοπες οἰκοῦσιν· ἔπειτα ἐν πάτραις τῆς ἀχαΐας· καὶ ἐσταυρώθη ὑπὸ αἰγεάτου ἀνθυπάτου· καὶ ἐτέθη ἐν πάτραις τῆς ἑλλάδος· μετετέθη δὲ, ἐν κωνσταντινούπολει μεταλουκᾶι τοῦ ἐναγγελιστοῦ καὶ τιμοθέου.

ς Φίλϊππος· οὗτος ἐν φρυνία ἐκήρυξε τὸν χριστὸν· καὶ ἐσταυρώθη ἐν ἱεράπολει τῆς ἀσίας. ἔνθα καὶ ἐτέθη ∴

ζ Βαρθολομαῖος· οὗτος τοῖς ἰνδοῖς τοῖς καλουμένοις ἐνδαίμοσι· κηρύξας τὸν χριστὸν καὶ δεδωκὼς αὐτοῖς τὸ κατὰ ματθαῖον ἐναγγέλιον, τέθαπται ἐν οὐρβανουπολει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθείς· πρὸ τῆς σφαγῆς ἐκδαρθεὶς ὥσπερ θύλαξ ∴

η Θωμᾶς· οὗτος ἐκήρυξε πάρθοις καὶ μήδοις· καὶ γερμανοῖς, καὶ ὑρκανοῖς· τελειοῦται δὲ λογχευθεὶς· ἐν πόλει τῆς ἰνδίας, καλαμίτη λεγομένη· κεῖται δὲ, ἐν ἐδέση τῆς ὀσδρόνης ∴

θ Ματθαῖος ὁ τελώνης· οὗτος τῆι ἑβραΐδι γλώσση, τὸ ἐναγγέλιον αὐτοῦ συνεγράψατο πρῶτος ἐν ἱερουσαλὴμ· ἡρμηνεύθη δὲ τῆι ἑλληνικῆι γλώσσηι, ὑπὸ ἰωάννου τοῦ ζεβεδάιου· οὗτος κηρύξας τὸν χριστὸν ἐν ἱεραπόλει τῆς συρίας πυρὶ τελειοῦται ∴

ϊ Ἰούδας ἰακώβου· οὗτος ἐν πάση τῆι μεσοποταμίαι κηρύξας τὸν χριστὸν, ὑπὸ ἰουδαίων ἀναιρεῖται λίθοις· κεῖται δὲ ἐνεδέση τῆι πόλει ∴

ια Θαδδαῖος ὁ λεβαῖος καὶ ἰούδας· οὗτος ἐδεσινοῖς ἐκήρυξε· τέθαπται δὲ ἐν ὀστρακνη τῆι πόλει τῆς αἰγύπτου. σταυρωθείς ∴

ιβ Ἰάκωβος· οὗτος ἦν ἀδελφὸς τοῦ κυρίου, κατα σακα [sic?]· καθίσταται δὲ, πρῶτος ἐπίσκοπος ἐνιερουσαλὴμ· οὗτος ἐμαρτύρησε καταβληθεὶς ὑπὸ ἀνόμων ἀνδρῶν, ἐκ τοῦ πτερυγίου τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν

ἱερουσαλὴμ· κειμένου αὐτοῦ κάτω καὶ ἔτι ζῶντος, κναφεὺς ἀνεῖλεν αὐτὸν· πατάξας τῶι ξύλωι μεθ' οὗ ἐβάσταζε τὰ ἱμάτια καὶ ἐπορεύετο ἀποπλύναι αὐτά ⁘

ιγ Σίμων ὁ κανανίτης ὁ ζηλωτὴς· οὗτος ἐκήρυξε πάσῃ τῆι βρεττανία. καὶ τῆι τῶν ἀφρῶν χώρα· μετέπειτα δὲ ἐν τῇ ἰουδαίαι καθίσταται ἐν σιὼν ἐπίσκοπος. μετὰ ἰάκωβον τὸν δίκαιον, τὸν ἀδελφόν κυρίου· ὅστις ζήσας ἔτη ρκε, ἐμαρτύρησε σταυρωθεὶς ἐπὶ ἀδριανοῦ βασιλέως, ῥώμης ⁘

ιδ Ματθίας δὲ· οὗτος ἐν τῆι ἰουδαία ἐκήρυξε τὸν λόγον· εἷς ὢν, ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν· μετὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν συγκαταριθμηθεὶς τοῖς ια ἀποστόλοις, ἀντὶ ἰούδα· ὃς καὶ ἐν τῆι πρώτηι αἰθιοπία κηρύξας τὸν χριστὸν, τελειοῦται καὶ τέθαπται ἐκεῖ ⁘

ιε Λουκᾶς ὁ εὐαγγελιστὴς· οὗτος σὺν τῶι παύλωι ἐκοπίασεν ἐν τῶι ἐναγγελίωι τοῦ χριστοῦ· ὅστις τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων ἔγραψε θεοφίλωι ἐπισκόπωι ἀντιοχείας τῆς μεγάλης· οὗτός ἐστιν οὗ μέμνηται παῦλος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ λέγων· συνέπεμψα δὲ μετὰτούτων, τὸν ἀδελφὸν οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῶι ἐναγγελίωι*)· καὶ πάλιν· ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρός**) ⁘

ις Μάρκος ὁ εὐαγγελιστὴς· οὗτος ἐν τῆι αἰγύπτωι ταῖς ιβ φυλαῖς ταῖς ἐν τῆι διασπορᾶι· κηρύσσων τὴν πίστιν. καθίσταται ἐπίσκοπος ἐν ἀλεξανδρείαι τῆι μεγαληι· ὃς καὶ τὸ εὐαγγέλιον συνέγραψε, ὡς πέτρος ὁ ἀπόστολος αὐτῶι ὑφηγήσατο· ὃν καὶ υἱὸν ὀνομάζει ἐν τῆι ἐπιστολῆι αὐτοῦ ὁ πέτρος οὕτως λέγων· ἀσπάζεται ὑμᾶς, μάρκος ὁ υἱός μου***) ⁘

Ὁ μὲν φίλιππος ὁ ἀποβηθσαιδὰ, κεῖται ἐν ἱεράπολει, ὅπου καὶ ἐσταυρώθη ⁘ ὁ δὲ εἰστοὺς ἑβδομήκοντα φίλιππος εἷς ὢν ἐκ τῶν ἑπτὰ διακόνων· ὁ καὶ τὸν κανδάκην βαπτίσας θυγατέρας ἔσχεν τέσσαρας· καὶ κεῖται ἐν τράλλη τῆς ἀσίας μετὰ καὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, ὕστερον δὲ, μετετέθησαν ⁘

Canones apostolorum non sunt nisi in wt neque eos in xy unquam fuisse credo, z quum in fine mutilus sit, dubitationi locum dat. praeceduntur in w eo libello quem in reliquiis meis p 36. 37 edidi. discrepantia scripturae haec est:

reliquiarum p 36

2 ἐν τῇ ἑβδομάδι] τὴν ἑβδομάδα | 3 διακηνησίμου | 4 θετἴκῶς? | 6 καταταγέσθω | 9 μεταλαβὼν τοῦ σώματος | 9 λούσηται [καὶ non omittitur] | 15 ἐξέλθῃ | 16 fin sequitur canon decimus quartus, ζ vocatus | 17 μορὸν | 18 ἔσται | 19 ἢ μητρὸς > | 19 ἔστω > | 22 εἰστὴν τράπεζαν | 24 ἀγάγει | 25 ἔστω > | 26 μωσῆι |

37

4 κτινῶν | 5. 6 vide p 36, 16 | 9 ἀπαρχῆς | 9 λινοῦ | 9 μωσῆι | 11 δίδει | 11 μάνταις | 11 δίδει | 12 ante πιστοὶ + γήσ |

---

*) Cor β 8, 18 | **) Col 4, 14 | ***) Petr α 5, 13

reliquiarum 20

12 ἕτεροι κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων οἵτινες ἐγράφησαν κατὰ τάξιν w, Κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων t | 13 ὑπὸ ἐπισκόπων χειροτονείσθω t | 14 χειροτονείσθω > t | 16 τοῦ] ὑπὸ t | 17 τὸ wt, τω W? | 17 ἢ μέλι ante ἐπὶ alterum t | 17 τοῦ θεοῦ + post τὸ t |

21

1. 2 τῷ καιρῷ τῷ δέοντι post καθαιρείσθω t | 1 post χιδρῶν + ἢ στάχυας σίτου t | 2 δὲ > t | 2 ἕτερον > t | 3 ἢ] καὶ t | 3 ἁγίαν + ante λυχνίαν t | 3 ἁγίας προσφορᾶς] θείας ἀναφορᾶς t, ἁγίας ἀναφορᾶς w | 4 δ' + ante ἄλλη t | 6 ἐπιμερίζουσιν w | 6 καὶ + ante τοῖς prius t | 9 ἐκβάλη t | 11. 12 ἀναλαμβανέσθω t | 12 μή] μήγε t | 13 .... p 22, 5 > w, sed ex numeris margini adscriptis manifestum est librarium aut in autographo non invenisse aut consulto omisisse, nam canon 12 vocatur ζ | 17 εὔλογος ἢ t | 17 εἰ] ἐὰν t | 18 γενηθεὶς t | 19 fin ἀνενεγκόντος t | 20 εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν post πιστοὺς + t | 20 ἱερῶν + ante γραφῶν t |

22

1 ἂν post ὡς + t | 1 ἀταξίαν t | 3 οὗτος] καὶ αὐτὸς t | 6 ἢ λαϊκὸς > w | 6 ἀπελθον W | 7 ἀφοριζέσθωσαν οἱ δεξάμενοι t | 9 ... 15 > w | 9 εἴη] ἢ t | 10 τὴν > t | 10 τοῦ > t | 12 ἢ + post ἢ t | 13 ποιῆσαι t | 13 πλεῖόν t | 14 τῆς post λόγῳ + t | 15 γίνεσθαι > t | 16 τοῦ > t | 17 ἀπολήψας w | 17 παρὰ .... ἐπισκόπου > wt, habent ante τοῦτον 19 | 18 ἀπέλθῃ t | 18 μεταστὰς] ἐν ἄλλῳ διαστάς margo t 18 διατρίβῃ t | 19 vide ad 17 | 20 ἐπανελθεῖν τοῦ ἐπισκόπου t, omisso αὐτοῦ |

23

1 τυγχάνουσιν w | 1 ἡγησάμενος t | 2 δέξηται wt | 4 παλακὴν w | 7—11 > w |

24

2 ἐπισκοπῆς + post ἄξιος wt | 2 γενέσθω t | 3 ἀκροτηριάσας w | 3 ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας t | 3 αὐτοφόντης t | 4 ἐστι t | 4 ἑαυτοῦ > t | 5 ἀκρωτηριάσῃ t, ἀκροτηριάσῃ w | 5 καθ' ἐρείσθω w | 7 ἀκροτηριάσας wt | 7 ἐστιν wt | 9 ἐπὶ] ὁ t | 10 λέγει .... 18 fin > w | 11 τὸ αὐτὸ t, qui ἐν θλίψει addit | 11 δὲ > t | 12 παρελθόντων t | 13 μόνους t | 15 ἐθέλοντας t | 16 γὰρ ἡμᾶς ὁ κύριος ταῦτα t |

25

2 ἐπ' t | 2 ἐγκλήμασιν w | 2 ἐφάψασθαι t | 6 ἐκκοπτέσθω wt | 6 παντάπασιν w | 8—16 > w | 13 καὶ] ἢ t, ἐν ἄλλῳ εὐσεβεία καὶ δικαιοσ. t *addend* | 14 ἐστι t | 14 ὡσαύτως δὲ > t | 15 ἢ + post δευτέραν t | 16 τοῦ ἐπισκόπου παράκλησιν t | 18 ἀλλ' ἢ] ἀλλὰ w |

26

1 ἀφωρίσαντος t | 1 τελευτήσει w | 3 ... 15 > w | 4 προσδέχεσθε t, praemisso γραμμάτων | 7 καὶ + post γὰρ t | 9 περιττὸν πράττειν t | 10 πράττειν > t | 10 ἑαυτοῦ t | 12 οὕτω t | 13 τοῦ κυρίου] χριστοῦ t | 13 τῷ + post ἐν t | 13 ὁ πατὴρ ... 14 πνεῦμα > t | 15 > t | 17

καὶ] ἢ t | 17 ἐλεγχθεῖ w | 18 γνώμην + post τὴν w | 19 γνώμην > w | 20 εἴ] ἴ t | 21 ἀφορισμένον t | p 26, 20 .... p 28, 15 > w |

27

11 τοῦ > t | 13 εἶεν] ὦσιν t | 13 ὡς πενησιν ἐπιχορηγείτω t | 15 οἱ + post καὶ t | 18 Εστω t | 19 ἵνα t | 20 ὡς βούληται καὶ οἷς βούλεται t | 24 μήτε τὸν ἐπίσκοπον > t | 25 [ ] habet t | 25 ἢ alterum] εἰ καὶ t |

28

5 τῶν + ante διακόνων t | 5 ἐπιχορηγεῖσθαι t | 9 προσεδρεύοντας] παραμένοντας t | 14 τὰ > t | 15 fin ὡσαύτως καὶ λαϊκὸς + t | 16. 17 δανίζομένους w | 18 ... p 29, 2 > w | 21 ἢ διάκονον + ante αἱρετικῶν t | 25 μεμολυμμένον t |

29

3 ἐκβαλὼν t, ἐκβαλλὼν w | 3 ἢ prius > wt | 3 ἑτέρα W | 6 βαπτίση wt | 6 ἢ + post ἀλλὰ w | 9 ἐπιτελέση wt | 9 ἓν > t | 11 βαπτίζετε w addens αὐτοὺς | 11 ἀλλ' w | 11 πορευθέντες ... 12 αὐτοὺς > w | 15 διὰ > t | 16 ἐπιλανθανόμενος t | 17 ἄρρεν t | 19 ἀποβαλλέσθω wt | 21 προσδέχεται wt | 21 λυπῇ w | 21 χριστὸν τὸν] τὸν χριστὸν t |

30

2 μεταλάβη w | 2 καὶ prius] ἢ t | 2 βδελυσσόμενος ... 3 ἄσκησιν > t | 2 βδελλυσσόμενος w | 3 κεκαυστηριασμένος t | 4 γίνεται w | 5 φοραθῇ t, φωραθῇ w | 6 καταλύειν t | 7 ἑαυτοῦ + w ante ἐπίσκοπον | 7 ἀδίκως + t post ἐπίσκοπον | 7 γὰρ φησὶ + t ante τοῦ, γὰρ ibidem + w, φησὶν post λαοῦ 8 + w | 8 σου > w | 10 χωλὸν ἢ > t 10 ἢ τυφλὸν ἢ κωφὸν w | 10 τὸν + t ante τὰς | 11 χλευάση wt | 12 ... 19 > w | 16 ἐπιχορηγῇ t | 21 ἐλεγχθῇ wt | 22 ... p 31, 2 > w, sed canonem ξβ post οθ habet, μδ numerans | 23 ἀρνήσηται tw | 23 ἀποβαλλέσθω] ἀφοριζέσθω t |

31

1 τοῦ > w | 3 ἐκ + wt ante τοῦ | 4 κρέας t | 5 καὶ + wt post γὰρ 5 εἰ] ἐὰν t | 6 εἴη] ἢ t, > w | 7 νηστεύων > t, habet post μόνον 8 | 8 μόνου + post ἑνὸς wt | 8 εἰ] ἐὰν t, qui ἢ + post λαϊκὸς | 9. 10 > w | 11 καὶ + wt ante ἀπὸ | 11 κρούσματος wt | 12 ἀποκτείνας w | 12 ἢ + post λαϊκὸς wt | 14 ἔχει] σχῇ t, ἔχῃ w | 15 καὶ + post ἦν tw | 15. 16 ἠρετήσατο w | 18 δέξηται wt | 19 μήγε ... παρὰ] μὴ δείξοι παρ' t | 19 ἔχει] αὐτὸν ἔχειν t | 20 τῶν > t | 20 ἢ χειροτονηθέντας > w |

32

1 ἢ ὑποδιάκονος > t | 2 νηστεύει t | 2 ἢ alterum > w | 3 ἢ] καὶ w | 5 ... 10 > w | 5 ἢ primum ... 6 νηστεύοι] ἢ ἄλλος κληρικὸς νηστεύει t | 6 ἑορτάζει t | 7 παρ' > t | 8 ἢ + post λαικὸς t | 9 εἰς + post ἢ t | 10 ἢ + ante ἐν t, > ante λύχνους t | 10 ἅψη t | 12 τιθέτω w | 13 ἀργυροῦ ἢ χρυσοῦ ἢ ὀθόνης ἁγιασθὲν t | 14 οἰκίαν w | 14 φοραθείη t | 16 ... p 33, 5 > w | 16 παρὰ] ὑπὸ t | 16 ἀνθρώπων] καὶ πιστῶν προσώπων t | 18 ὁμολογήσοι] ἀπολογήσοιτο t | 19 ὑπακούσοι t | 19. 20 δύο ἐπισκόπων ἀποσταλλέντων πρὸς αὐτὸν t | 20 οὕτω t | 20 μὴ ... οὕτως 33, 1 > t |

33

1 *ἀπαντήσῃ* t | 4 *μόνον. φησὶ γὰρ ὁ νόμος* + t post *ἕνα* | 4 *γὰρ* > t | 4 *ἢ*] *καὶ* t | 7 *ὃν*] *οὓς αὐτὸς* t | 8 *αὐτοῦ* + ante *ποιεῖσθαι* t | 8 *καὶ* + post *δίκαιον* w | 9 *θεοῦ*] *χριστοῦ* t | 10 *ποιήσοι* t | 12 *εἰ*] *Εάν* t | 12 *ἀνάπειρος* w | 12 *ἢ* > w | 15 *δὲ* > w | 16 *παρεμποδίζηται* t, *ἐμποδίζοιτο* w | 17 *σχῆι* w | 19 fin + w canonem *ξβ* vide supra p 30, 22 | 20 *ἐθνικοῦ βίου*] *ἐθνῶν* t | 21 *ἔστιν* w | 21 *ἐπίσκοπον*] *εἰς ἐπισκοπὴν* t | 23 *γένοιτο* t |

34

1 ... 12 > w | 1 *ἢ πρεσβύτερον* > t | 1 *καθεῖναι* t | 7 *κατεργάζεται* t | 8 *οἷος ὀνήσιμος ὁ ἡμέτερος ἀνεφάνη* t | 8 *συγχωροῦσιν* t | 9 *ἐλευθεροῦσι* t | 9 *ἐξαποστέλλουσι* t | 14 *ἢι* + post *κληρικὸς* w | 15 ... p 35, 10 *ἀποστόλων* > w | 17 *καὶ* + t ante *δευτερονόμιον* | 17 *τοῦ* + t ante *ναυὴ* | 17 *τῶν* + ante *κριτῶν* t | 17 *τῆς* + ante *ῥοὺθ* t | 18 *δ*] *τέσσαρα* t | 19 ante *μακαββαίων* [sic scribit t] + *ἰουδεὶθ ἓν* t | 19 *ἓν* alterum] *τρία* t, addens *ἰὼβ ἓν· ψαλτήριον ἓν·* | 19 *Σολομῶνος* t | 19 *βιβλία* + ante *τρία* t |

35

1 *δεκαδύο*] *δεκαὲξ* t | 2 *ἓν ἱερεμίου, ἓν ἱεζεκιήλ* t | 3 *τὴν σοφίαν* t | 4 *δ*] *τέσσαρα* t | 5 *ιδ*] *δεκατέσσαρες* t | 10 *ταῦτα* .... 11 *ἐπίσκοποι*] *ταῦτα διέταξάμεθα ὑμῖν ὦ ἐπίσκοποι, καὶ πᾶσιν ὑμῖν τοῖς χριστιανοῖς* w | 14 *ἀΐδιος*] *ἀγέννητος* t | 15 *σθενώσει*] *ἑνώσει* t | 15 *καὶ* > t | 15 *καταρτίσει* t, *καταστήσει* w | 16 *καὶ καταξιώσει*] *καταξιώσει τε* t | 19 *πατρὶ σὺν*] *καὶ πατρὶ ἐν* t | 20 *τε* + post *νῦν* t | 20 *τέλος τῶν διατάξεων τῶν ἁγίων ἀποστόλων* subscr w, qui canones numeravit *μζ*, *Τέλος διαταγῶν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος καθολικῆς διδασκαλίας* subscr t.

57

59

Addenda et corrigenda

In editionis venetae pagina antepenultima erratorum tabula invenitur, quam non animadverti nisi libro meo finito. qua pudenda neglegentia mea factum est, ut in commentario sive corrigenda sive supplenda haec sint (Turrianus in scripturis suis afferendis ipse interdum errat):

1, 12 *θεὸν* habet t
2, 14 *ὁ* habet t
2, 26 *πλησίον σου ᾱ κτε̄* t
21, 4 *τῇ* habet t
21, 17 *γὰρ* habet t
34, 18 *τὰ* habet t
37, 12 fin *ψυχικῆς* + t
39, 19 *πιστῶν* + t = Cotel
57, 5 *διηνεκῶς* + t = Cotel
62, 19 *καὶ πάντων δεομένων* + t = Cotel
70, 4 *δικαίων* t = Cotel
73, 20 *τὰς* etiam t
74, 17 *Πέτρου* habet t
84, 4 *τὸν* habet t
105, 17 *τὴν* habet t
118, 10 *χήραις καὶ ὀρφανοῖς δίκαιος*
124, 1 *εἰς* habet t
150, 10 *ἀλεκτοροφωνίας* t
199, 1 *ἀποστραφεὶς ἀποκλείσῃς* t
203, 22 *ὁ* habet t
206, 17 *τὸ* habet t
208, 24 *σὴν* habet t
209, 19 *ἐν ἄλλῳ ἀποστείλας ἐπὶ γῇ* t

p 86 *adnot* 3 *a fine*	wyzt *scribe*	wyz
108, 26 *marg*	ܦ	ܨ
110, 11 ,,	ܛ	ܬ
112, 3 ,,	ܒܦ	ܒܠ
229, 8 *a fine*	VIII, 15	VIII, 14

3

RELIQVIAE

IVRIS ECCLESIASTICI ANTIQVISSIMAE.

GRAECE EDIDIT

A. P. DE LAGARDE,

PHILOSOPHIAE DOCTOR, THEOLOGIAE LICENTIATVS, IN GYMNASIO COLONIENSI MARCHIARVM PRAECEPTOR.

MDCCCLVI

FORMIS TYPOGRAPHEI CAESAREI VINDOBONENSIS.

B. G. TEVBNERVS VENVM DAT LIPSIAE.

Βλάψων μὲν μὴ μεγάλα, δηλώσων δὲ ὧν δεόμεθα.

Ius christianum ante Constantinum inveterata potius ecclesiae *consuetudine* christianorumque moribus, quam aut episcoporum edictis aut synodorum scitis aut ulla denique certa auctoritate constituebatur. nam illo tempore *νόμοι* vocabantur praecepta in pentateucho collecta, sicut *leges* apud Romanos appellabantur, quae condicione populi libera latae essent. sed quamquam antiquissimis temporibus leges iudaicae tenuisse christianos videntur, quum qui ad nova sacra converterentur Iudaei veterem religionem non statim abicerent, sed superstitione in speciem severitatis corrupta christianae libertati illudere conarentur: tamen ea aetate, de qua nunc ago, pentateuchus theologiae, non iuris fons esse credebatur (comparatas leges mosaicas et romanas [1]) ecclesia non vidit nisi mancipata); neque ad nos pertinet *ἐκλογὴ τοῦ παρὰ Θεοῦ διὰ τοῦ Μωϋσῆ δοθέντος νόμου τοῖς Ἰσραηλίταις*, quam edidit I. B. Cotelerius [2]) *totam* e pentateuchi verbis compositam et quasi contextam. *ἐντολαὶ* autem ipsius Christi *mandata* erant non necessitate aliqua cogentis, sed divina religionis et amoris necessitudine ad sibi obsequendum invitantis et trahentis, quum iustitia christiana non imperetur, sed gignatur et e sacra quadam Christi quasi contagione ultro proveniat. *διατάξεις* vero et *constitutiones*, ut principibus romanis, ita apostolis adscribebantur: ita tamen, ut etsi essent qui constitutiones apostolicas ab ipsis Christi discipulis editas crederent, vix multi invenirentur qui ad eas provocare auderent. *κανόνες*, quos latine *regulas*, hebraice מִדּוֹת possumus dicere [3]), a quibusdam quasi iure consultis christianis destinabantur eis, qui ad gubernandam ecclesiam electi habere vellent

[1]) Lex dei ed. Fr. Bluhme, Bonnae 1833. — [2]) ecclesiae graecae monumenta vol. I p. 1—27. Paris. 1677. — [3]) Ulpiani liber regularum et eiusdem fragmenta a Boeckingio edita Lipsiae anno 1855. Zunz die gottesdienstlichen vorträge der Juden p. 91. 92.

quae prout iudicandi occasio requireret possent ad exemplum trahere, neque foro scribebantur, sed scholae. quae synodi scivissent, ὅροι, ψῆφοι, δόγματα vocabantur, sed totam ecclesiam neque tenebant neque poterant tenere. accedebant *epistolae*, quas nonnullas habemus sub falsis clarissimorum virorum nominibus fictas, quasdam ab episcopis proprio periculo conscriptas: harum auctoritas omnis ex eius qui aut scripserat aut scripsisse credebatur dignitate manabat, sicut apud Iudaeos שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת a sola scribentium sapientia et doctrina commendabantur.

Atque, ut a constitutionibus apostolicis exordiar, communis virorum doctorum fere omnium nunc invaluit opinio, eas saeculo tertio clam succrevisse et quum sex aliquando libris absolutae fuissent, septimo et octavo auctas esse postea [1]. in oriente exempla operis duo a se diversa circumferuntur, utrumque vero sex libris conficitur. nam habemus didascaliam apostolorum syriace versam [2], quam nullis posterioris aetatis ampullis distentam esse confido: habemus vero etiam arabicam [3] et aethiopicam [4], a nostris editionibus graecis vix unquam longius secedentem, ita ut demonstratum videatur librum septimum et octavum adiectum non fuisse nisi opere iam corrupto. versionis syriacae particulam quandam laudatam inveni in codice musei britannici 12154 fol. 56 A.: ܡܢ ܕܝܕܣܩܠܝܐ ܕܫ̈ܠܝܚܐ ܕܬܠܬܗ ܕܥܣܪܐ, [scilicet ܕܟܠܗ ܗܠܝܢ ܠ̄ ܗܢܘܢ ܕܩܕܡܘܬܗ ܕܡܕܝܢ] ܡܢܗ ܗܟܝܠ ܫ̈ܢܝܢ ܚܕ ܕܡܢ ܡܕܒܪܢܘܬܐ. ܘܐܬܝܗܒ ܗܠܝܢ ܫ̈ܢܐ ܕܗܘܝܢ ܐܪܒܥ ܕܡܢ ܐܟܣܢܝܐ. ܘܡܢ ܡܬܪܥ ܬܘܒ ܡܢ ܗܘܐ ܢܡܘܣܐ ܬܠܬ ܫ̈ܢܝܢ. ܘܐܬܝܗܒ ܠܠܝܐ. ܘܬܘܒ ܡܢ ܬܫܥ ܘܚܡܫܝܢ ܠܝܘܒܐ. ܬܠܬ ܫ̈ܢܐ ܐܟܣܢܝܐ. ܘܬܘܒ ܡܢ ܡܬܪܥ ܠܠܝܐ ܕܫܒܥܬܐ ܕܝܘܡܐ. ܒܐܘܪܫܠܡ ܕܡܢ

[1] codices graeci aetatem tuberunt quinque: *vindobonenses* duo, histor. graec. 46 et 47: *petropolitanus* unus, graec. 15: *parisinus* unus, reg. graec. 931: *coislinianus* unus, graec. 212, qui nunc in Thomae Phillipsii bibliothecam illatus est, Middlehilliae nunc sepultus, quum antea Parisiis sepultus iacuisset. — [2] e codice sangermanensi syriaco 38 editam Lipsiae anno 1855. — [3] huius codices mihi innotuerunt octo: *parisini* tres: supplem. arab. 83, scr. anno 1069 martyrum fol. 42 A—90 A: arab. christ. 126, scr. anno 1257 mart. fol. 97 A—203 A: suppl. arab. 78, M. Vanslebii iussu descriptus Qâhirae a. 1664 p. Chr. n. p. 97—200: *londinenses* duo: mus. britann. rich. 7207, literis syriacis scriptus a. 1730 p. Chr. n., fol. 62—119: mus. brit. rich. 7211 fol. 45 B seqq.: *oxonienses* duo: huntingdon. 458, cuius saeculo quinto decimo scripti lacunae anno 1667 suppletae sunt, fol. 88—172: huntingd. 31, 32, scr. a. 1680 p. Chr. n.: *vaticanus* unus 151: Assem. bibl. or. I 619 III i 278 n. 1. — [4] the ethiopic didascalia, edited and translated by Thomas Pell Platt, London 1834.

ܕܡܛܠ. ܗܘܠܐ ܟܠܗ. ܕܦܨܚܐ ܡܫܡܫܢܘܬܐ ܕܥܠܘܗܝ ܐܦ
ܡܫܡܫܐ ܡܢ. ܘܬܘܒ ܐܝܟܢܐ ܕܡܫܡܫܢܘܬܐ ܘܗܝܡܢܘ ܬܠܬܐ
ܫܢܝܢ ܕܠܠܝܐ ܕܝܡ ܟܠܗ ܫܒܬܐ. ܘܗܝܡܢܘ ܡܢ ܕܝܢ ܀
v. edit. lipsiensem p. 88, 16—24. totum vero eiusdem caput alterum et vigesimum bilem movit Eusebii Renaudotii, ut adscriberet: *Hoc caput oia q̃ continet de Paschate, ea continet contra doctrinā Latinorū, quoꝝ doctrina cū fulgeat instar solis in coelo dico ee falsissimam doctrinā huius capitis de tēpe paschatis, quo xps passus fuit: p̄sertim* [cum] *SS. PP. Gręci dicāt Iudeos tunc comedisse Pascha it. Latini is. hic ỹ. dr̄ fuisse ex industria celebratū qđ improbabile est.* p. 131 cod. aethiopicam versionem e codice arabico punctis diacriticis non nimis bene instructo adornatam esse prima statim pagina videmus. nam occurrit ibi vocabulum ፈጸሎብናስ :, ad quod adscripsit T. Plattius: *I have not been able to disçover any probable derivation or meaning of it.* potest vero explicari, si in archetypo arabico ىعلوىس exaratum fuisse sumamus, unde Aethiops ىغلوىس, ceteri vero تقلونس elicuerunt, quum اقلوثيس i. e. ἀκόλουθοι scribendum sit. quod vereor ne cui doctiori obstare videatur transpositio foliorum nonnullorum, quae quum in codicibus nostris arabicis omnibus inveniatur, in editione aethiopica non occurrat, id M. Vanslebii testimonio refutabo, qui codices arabicos exstare auctor est a solito librorum graecorum ordine non recedentes. editiones syriaca, arabica, aethiopica inscriptae sunt διδασκαλία τῶν ἀποστόλων, vocabulo frequentissime obvio, de quo quum per me nunc non stet ut accuratius disputem, ne non quaesiisse videar, adscribo locos Clementis alexandrini, ubi legitur: pagina editionis sylburgianae anno 1592 emissae *6* 12 *18* 25 *26* 20 *31* 9. 12. 49 *39* 19/20 *46* 52 *50* 31 *53* 26/27 *76* 5. 6 *85* 41 *117* 14 *118* 13. 32 *123* 42 *124* 51 *126* 10 *127* 42 *133* 11. 40 *135* 39 *137* 41 *138* 5 *154* 2 *159* 43 *169* 22 *173* 14 *177* 49 *180* 14 *192* 42 *197* 11 *205* 46 [*207* 5] *212* 28/29 *217* 37 *220* 23 *222* 49 *234* 28 *235* 24 *246* 12 *248* 35 *261* 23 *273* 44. 48. 50 *274* 29. 47 *276* 5. 15 *280* 42 *285* 33 *286* 7. 32 *287* 12. 14. 52 *288* 26 *295* 2 *296* 12. 43 *298* 2 *299* 33 *300* 4 *310* 5. 46. 52 *311* 22 *312* 5 *319* 6. 51 *320* 14. 34 *321* 13. 48/49 *322* 20 *324* 17. 30. 36 *325* 7. 29. Lucian. fugitiv.

21 Demosthenis encom. 12 quom. hist. conscrib. 36 saltat. 11 astrolog. 1. magnopere vero ἡ διδασκαλία τῶν ἀποστόλων differt a διδαχαῖς τῶν ἀποστόλων, quas totidem fuisse crediderim quot apostolos et syriace versas servavit desertum S. Macarii nitricum. sed quum Guilelmus Cureton, quem honoris causa nomino, has διδαχὰς sibi edendas reservaverit, nolo longus esse de rebus, quas ab illo longe quam ego possim melius tractatum iri certum est. codex est 14644 musei britannici syriacus.

Venio nunc ad κανόνας, de cuius vocabuli significatione ita disputare nequeo, ut per omnes scriptores graecos qualis fuerit persequar, sed Lucianum et alexandrinum Clementem accuratius quomodo loquerentur inspexi. κανὼν trutinae examen, quod si rectum stat, utramque librae lancem eodem pondere pressam esse indicabit. hoc *examen* dictum voluere Romani, quasi *exagimen*, ad quod oneris aequabilitas exigeretur. hinc iunxit auctor testamenti Nephthalim 2 (Grab. I, p. 211) σταθμῷ καὶ μέτρῳ καὶ κανόνι πᾶσα κτίσις ὑψίστου et Lucianus Harmon. 3 (tom. I, p. 855 Reiz) ὁ γνώμων καὶ ὁ ὀρθὸς κανών: Hermotim. 76 (I 820) συνόλος εὐδαίμων, ὁποῖον χρὴ τὸν κανόνα εἶναι καὶ γνώμονα τοῦ κατὰ τὴν ἀρετὴν βίου: ibid. 18 (I 757) ἔχωμεν τουτονὶ κανόνα καὶ στάθμην ἀκριβῆ τῶν τοιούτων καὶ χρὴ ἀπὸ . . . διαγιγνώσκειν: quom. histor. conscrib. 63 (II 69) οὗτός σοι κανὼν καὶ στάθμη ἱστορίας δικαίας: Scyth. 7 (I 867) οὗτός σοι ὁ ἑλληνικὸς κανών, τοῦτο δεῖγμα τῆς φιλοσοφίας ἀττικῆς. ita ad hominem qui quasi viva virtus est transfertur κανὼν a Luciano Lapith. 7 (III 423) κανόνα οἱ πολλοὶ ὀνομάζουσιν αὐτὸν εἰς τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης ἀποβλέποντες et ironice Peregrin. 9 (III 331) ὁ Πολυκλείτου κανών. copulantur etiam κανὼν et πῆχυς Lucian. quom. histor. conscrib. 6 (II 7) ἔχουσιν ἄμεινον συντιθέναι τὸν κανόνα τοῦτον προσάγοντες, ἥνπερ γε δόξῃ αὐτοῖς ὀρθὸς εἶναι· εἰ δὲ μή, αὐτοὶ μὲν καὶ τότε τῷ αὐτῷ πήχει ὥσπερ καὶ νῦν μετρούντων τὸ πρᾶγμα, ubi librandi significatio in simpliciorem metiendi sensum quasi extenuata est. cf. πῆχυς εἷς καὶ μέτρον ἀκριβὲς Lucian. q. hist. conscr. 39 (II 53). discernendi significationem clare expressam habemus apud Clementem 151, 38 ὁ νόμος κανὼν τυγχάνων δικαίων τε καὶ ἀδίκων. nullam vero praepositionem saepius assumit vocabulum hocce quam κατὰ ad indicandam similitudinem et congruentiam aliquam, qua ad exemplum quod tanquam optimum propositum est

accedítur. ita Clemens alexandrinus κατὰ τὸν τῆς ἀληθείας κανόνα p. 204, 8. 9: 287, 17: 288, 34: κατὰ τὸν τῆς παραδόσεως κανόνα 119, 27/28: κατὰ τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας 137, 12: κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα 296, 12: 287, 24: κατὰ τὸν κανόνα τὸν γνωστικὸν 233, 13: κατὰ τὸν ὑγιῆ κανόνα 202, 27: κατὰ τὸν κανόνα τοῦ εὐαγγελίου 206, 19/20 cf. 195, 1. 2: κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν 296, 8: hebr. כְּמִדַּת Talm. Bërakot 5 A. κατὰ τὸν Πολυκλείτου κανόνα Lucian. saltat. 75 (II 308). sed τέκτονες θατέρῳ τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τοὺς κανόνας ἀπευθύνουσι τὰ ξύλα Lucian. Icaromen. 14 (II 769); cf. ἐς τοὺς κανόνας οὓς προτεθείκατε ἀποβλέπων, πρὸς τούτους ῥυθμίζει καὶ ἀπευθύνει τὸν ἑαυτοῦ βίον id. Piscat. 30 (I 599): πρὸς τὸν ὀρθὸν κανόνα ἀπηκρίβωται id. adv. indoctum 2 (III 101). cui contrarium est παρά: Clemens 203, 14 ἡ παρὰ τὸν κανόνα ἡδονή: et dicuntur homines παραβαίνειν Clem. 320, 26 vel ὑπερβαίνειν id. 197, 18/19 τὸν κανόνα, ut dicuntur ὑπερβαίνειν ὅρους: quod tamen haud scio an ab alia vocabuli significatione ductum sit, qua κανόνες sunt cancelli. Michaeae verba vii 4 כְּחֵדֶק יָשָׁר מִמְּסוּכָה vertuntur ὡς σὴς ἐκτρώγων καὶ βαδίζων ἐπὶ κανόνος. invenio etiam κλέπτειν τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας Clem. 324, 47. κανόνα homines dicuntur vel μηνύειν Clem. 195, 41 vel προτίθεσθαι Lucian Demon. (II 375) vel παριστάναι Clem. 220, 34/35 eique quibus proponitur λαμβάνουσι Clem. 321, 40/41 et deinde ὑπὸ τὸν κανόνα eis facere quaedam ἐπιτέτραπται Clem. 220, 15. κανὼν quasi viva lex vel exemplum rei quae talis est qualis esse debet, quod si accurate imitati fuerimus ad ipsam summam perfectionem attigimus. iam vero non extimesco ne ridiculus sim, si eos canones ecclesiasticos antiquiores esse dixero, qui non imperativo modo sed vel infinitivo vel indicativo utantur: canonis enim non est iubere, sed monstrare et describere.

Quoniam de toto genere librorum ad ius christianum pertinentium dixi, nunc de singulis libris pauca dicam. de constitutionibus apostolicis fieri non potest ut loquar: nam quum eas a duabus manibus profectas esse, intexta vero fila, quamvis secerni tum non possent, ex eadem colo ducta intellexisset Usserius, unde falsarius ignatianus Ignatio telam extendit: seiungi haec quaestio a lite ignatiana nullo modo poterat. commodiori igitur haec tempori seposui. sed non possum de constitutionum apostolicarum libro octavo tacere, quem post E. Grabium multi fuere

qui ab Hippolyto romano conscriptum et postea, quum non pauca inferta fuissent, ad constitutiones apostolicas additum esse crederent. provocare solent ad libri octavi formam eam, quam e Grabii apographo primus A. Fabricius edidit, ego in hoc volumine e libro monacensi graeco 380, summorum virorum benevolentia mihi permisso, repetivi (I. II). sed libros vindobonensem, baroccianum, monacensem ex uno eodemque fonte fluxisse certum est lectionibus (ut ceteras taceam) insulsissimis hisce: *τὸ τῆς ἐκκλησίας σκεῦος* editionis meae pagina 5, 5, quum semper *ἐκλογῆς σκεῦος* Paulus vocetur, *συνηγορεῖ* p. 8, 33, *δήμου* p. 8, 26. si igitur unius codicis ex octateucho illo pseudoapostolico hausisse se librarius dicit, etiam reliquos omnes non formam libri octavi puriorem servavisse, sed ex octavo libro quae vel Iohanni scholastico vel Photio pro consilii ratione maxime arrisissent credemus transscripsisse. et se ex constitutionibus apostolicis mutuatum esse profitetur codicis monacensis librarius ed. huius p. 11 media. credi tamen potest patriarchas illos constantinopolitanos, quos haec delibavisse suspicatus sum, quaedam in suis constitutionum codicibus non habuisse, quae nos legimus, licet eam ob causam hoc veri simile non videatur, quod capita non pauca ab illis non exscripta in oriente inveniri mox videbimus. neque ex dicendi ratione quidquam facile de auctore extricaverimus. nam Hippolytus redimendus primum est e monachorum catenis, quibus miserrime lancinatus et paene in frusta dissectus vix spiritum trahit. ut est paedore obtectus vermibusque arrosus propter magnam suam iudicum reverentiam coram tribunali comparere nondum audet. multum vero abest, ut mihi velit respondere, qui non iudex sim, sed causae apparitor. videtur tamen considerandum esse, regulas sub Hippolyti nomine circumferri solitas non Romae, sed in oriente Hippolyto adscribi, ita ut in oriente etiam scriptas esse veri simile sit. iam si eaedem apostolorum constitutiones vocantur, sequitur, ut similis Hippolyto illi cum apostolis necessitas intercessisse credita sit, quam Clementi romano. Hippolytum vero *γνώριμον τῶν ἀποστόλων* nominatum invenimus in Aegypto[1]). sed praeter constitutiones apostolicas octo nunc libris

[1]) ἐν ... βιβλιδαρίῳ ἐπιγεγραμμένῳ Ἱππολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων εὗρον διήγημα τοιοῦτον. Palladius histor. lausiaca p. 125 ed. Meurs. a. 1616. Fabric. bibl. graec. tom. VII p. 197 n. 30 ed. Harles.

comprehensas alius etiam octateuchus clementinus aetatem tulit, non tamen in Graecia, sed in oriente superstes, cuius versiones aegyptiacas habemus duas, alteram dialecto memphitica conscriptam et ab H. Tattamo editam [1]), alteram thebanam. thebanae editionis exemplum unum tantum innotuit a Northumbriensium duce in Britanniam advectum et Tattamo donatum: Tattamus mihi transscribendum concessit. codex est recentissimus, non bombycinus, sed papyraceus, paginis constans centum et una, formis literarum eis scriptus, quas Zoega ultima aetate usurpatas fuisse docuit. codici memphitico adiecta est versio arabica, quam neque Tattamum editioni suaé adiecisse neque mė transscripsisse vehementer doleo. notavi tamen eum hominem qui satis inepte (ut aegyptiace loqueretur) se ⲫⲁ ⲛ̀ ⲓⲱⲧ ⲁϥϩⲟⲥ vocavit, appellari ابو طل arabice. alia eiusdem libri exempla exstitisse olim in Aegypto videmus pagina ⲣⲟⲩ Tattami, ubi male legit editor anglicus سحه احره, quum legendum sit نسخة اخرة i. e. *exemplum aliud.* neque hoc a verbis ⲙⲁⲣⲟⲩⲉⲛⲉⲑⲏⲙⲁ ⲙ̀ⲙⲟϥ seiungendum erat, quum minime sit horum vocabulorum versio arabica, sed ab aliis ⲙ" ⲙ̀ legi dicat. ita in codice thebano p. 71 ⲡⲉⲛϭⲟⲉⲓⲥ نسخة اخرة legitur. et نسخة nihil aliud est ac ܢܘܣܟܐ et נוסחא, quod vide num aegyptiacum sit. nam ut ⲛⲁϣⲧ ortum est ex ⲛ̀-ϣⲟⲧ vel ⲙⲟⲛϩ ex ⲙ̀-ⲛⲁϩ vel ⲛⲁϩϯ ex ⲉⲛ-ϩⲟⲧ, poterat etiam a radice ⲥⲁϧ ⲥϧⲁⲓ (scribere) duci ⲛ̀-ⲥⲁϧ et deinde ⲛⲟⲥϧ vel ⲛⲁⲥϧ, ut habemus ⲛ̀-ⲥⲱϧⲓ ⲉ̀ ⲃⲟⲗ ὑφαντός Iohann. xix 23. vocabula nonnulla a Persis ad Aegyptios et ab Aegyptiis ad Persas migrasse certum est, ut مشه = ⲙⲏϣ quercus, خرگوس = ϧⲁⲣⲁϭⲱⲟⲩⲧⲉ ⲥⲁⲣⲁϭⲱⲟⲩϣ lepus, سك = ⲥⲁⲃⲟⲕ paucus, آبگونه = ⲁⲃⲁϫⲏⲛⲓ vitrum. talium vocabulorum ut patriam vix indicari posse monstrem, placet ad Dosiadae aram (antholog. graec. XV 25, 7. 8) provocare tom. II p. 606 ed. F. Jacobs, ubi legitur:

ἐς γάρ βωμὸν ὁρῆς με, μήτε ταγχούρου
πλίνθοις, μήτ' Ἀλύβης παγέντα βώλοις.

ubi Jacobsius: *μήτε τ' αὔρου Br. c. Salm. Fort. μήτε Δουρίου.* et scholiasta tom. III p. 626: ὁ δὲ νοῦς· οὐ γὰρ ὁρᾷς με οὔτε χρυσοῦν, οὔτε ἀργυροῦν· τάγχουρος γὰρ ὁ χρυσός. ἡ λέξις

[1]) *the apostolical constitutions or canons of the apostles in coptic. with an english translation by Henry Tattam. London 1848.*

περσικὴ, non omnino verum vidit M. Lacrozius in lexico armenico manu scripto (Lugduni Batavorum adservato) p. LXIX: *Nihil moror Graecum arae Dosiadae scholiastem, qui τάγχουρον lingua Persica aurum dici fabulatur, cuius erroris duplicem fontem fuisse censeo. Primo enim Holobolo Rhetori (id enim esse Scholiastae illius inediti nomen e Vossii observationibus in Melam II, 7 pag. 283 cognovi) fraudi fuit lectio corrupta. ita enim legit:* εἰς [ut supra] *ubi prior versus, cum Phalaecius esse debeat, Molossum pro Trochaeo habet in fine, quod notavit iam doctissimus Salmasius, qui et locum non infelici coniectura emendavit. praeterea Cosmae illius Indicopleustis* [1]*), quem Montfauconius edidit, topographiam christianam procul dubio Holobolus legerat, ubi ταγχάραν p. 139 D et p. 143 v. 4 ante finem lingua vel Axumitarum vel Afrorum barbarorum aurum dictum fuisse legitur, quem scriptorem ob oculos habuisse credo dictum Dosiadae scholiastem.* non omnino recte, inquam: τάγχρου scribendum. nam ተከርሰ: Iob xxviii 19 Ludolf lex. p. 265 si non aurum, certe τοπάζιον: arabice تنكار chrysocolla Freytag I p. 202 A: afghanice ټنکه et تنکه aurum Dorn pushtoo-chrestomathy s. v. [2]) verum ut ad octateuchi illius clementini versiones aegyptiacas referam orationem, Georgius Cosmae presbyter, qui editionem memphiticam adornavit, se non graecum sed thebanum exemplum expressisse scribit [3]). Aethiopes eundem quem Aegyptios librum habere Vanslebii libro quodam [4]) usus vidit H. Tattamus: qui si Iobi Ludolfi ad historiam aethiopicam commentario [5]) uti vel voluisset vel potuisset, intellexisset procul dubio, Aethiopes versionem aegyptiacam thebanam vertisse. instituti mei ratio non patitur ut longus sim in his tractandis: sed qui verba ተካፈሉ : ወድረ : ለርእስኪሙ: Ludolf p. 314 med.

[1]) αὕτη ἡ Σάσου χώρα ὑστάτη ἐστὶ τῶν Αἰθιόπων, ἔνθα καὶ πολὺ χρυσίον ἐστὶ τὸ λεγόμενον ταγχάρας. Montfaucon nova collect. II p. 143 D. — [2]) ita ספיר σάπφειρος indice *çanipriya* amatus a Saturno planeta; hebr. בדלח indice *udûkhala* vel *ulûkhala* Roth-Boehtlingk I 921 bdellium; syr. בלור βήρυλλος indico *vâidûrya* Vidûra oriundus; ברקת μάραγδος ζμάραγδος indice *marakata*; hebr. כדכד Esaj. liv 11, chald. כדכדונא, syr. קרכדנא, lat. *chalcedonius* quum lexicographi syriaci cornu bestiae cuiusdam esse dicant quo cultrorum capuli induci soleant, non dubito quin indicum *khaḍgadhenu* sit i. e. cultellus, rhinoceros femina, persicum *karkadan* (χροκόττας Phot. bibl. CCL p. 456 A: χαρτάζωνον Aelian. nat. hist. XVI 20), graecum κορκόδειλος vel κροκόδειλος. solent enim eadem vocabula alia aliis regionibus animalia designare. — [3]) ⲁϥⲉⲣⲙⲉⲛⲉⲩⲓⲛ ⲙ̀ⲙⲟϥ ⲉ̀ⲃⲟⲗ ϧⲉⲛ ϯ ⲁⲥⲡⲓ ⲛ̀ ⲣⲉⲙ-ⲙⲁⲣⲏⲥ ϣⲁ ϯ ⲁⲥⲡⲓ ⲛ̀ ⲣⲉⲙ-ⲛ-ⲉⲙϩⲓⲧ pg. ⲥⲓⲉ Tatt. — [4]) l'histoire de l'église d'Alexandrie 1677: Tattam preface p. v—xiii. — [5]) pg. 305—335.

aegyptissare non videt et ex sahidico (ⲁⲡⲉ)ⲧⲉⲧⲛ̄ⲛⲉϣ ⲛⲉ ⲭⲱⲣⲁ ⲉ ϫⲱⲧⲛ̄ expressa esse vel toties repetitum በእንተ፡ክሙ፡ ex ⲉⲧⲃⲉ ϫⲉ: eum neque in aethiopica neque in aegyptiaca lingua nimis versatum dixerim.

editio memphitica in septem libros divisa est: initio tantum canones numerantur, sed ultra canonem undequadragesimum isto dirimendi modo non proceditur. numeri canonum a Tattamo editioni adscripti e codice sahidico petiti sunt [1]).

liber primus, *qui idem est liber secundus*, p. ⲁ—ⲕⲑ eadem continet quae graece in nostri voluminis capite undecimo leguntur.

liber secundus, *qui idem est liber tertius*, p. ⲗⲁ—ϥⲁ.

liber tertius, *qui idem est liber quartus*, p. ϥⲃ—ⲣⲓⲁ eadem continet quae graece in nostri voluminis capite primo leguntur i. e. constitut. apost. VIII 1 et 2.

liber quartus, *qui idem est liber quintus*, p. ⲣⲓⲅ—ⲣⲗⲁ. const. apost. VIII 3—27 sed multis praetermissis, non nullis additis. neutiquam vero editio aegyptiaca eis omnibus caret, quae patriarchae constantinopolitani non receperunt, sed eam legem sibi scripsisse videtur, ut eiciat liturgias omnes, retineat quae de cerimoniis faciendis inveniantur. itaque e capitibus 5 et 12 editionum nostrarum servavit verba *μή τις τῶν ἀπίστων*; et quae his similia a diacono ante coenam sacram clamanda sunt. cf. p. XIII.

liber quintus, *qui idem est liber sextus*, p. ⲣⲗⲅ—ⲣⲝⲅ. const. apost. VIII 28. 30. 31. 32, 11 *πᾶς δὲ πιστὸς* — 12 *ἐδιδάξαμεν*. 33. 34. 42—46.

liber sextus, *qui idem est liber septimus*, p. ⲣⲝⲉ—ⲣⲟⲁ. const. apost. VIII 32, 1 *οἱ πρώτως προσιόντες* — 10 *διδακτοὶ Θεοῦ* [2]).

liber septimus, *qui idem est liber octavus*, p. ⲣⲟⲅ—ⲥⲓⲅ. canones apostolici, huius voluminis cap. IV.

editio thebana in canones divisa est atque ita quidem, ut regulae 1—30 quae numerentur ex huius voluminis capite undecimo intellegi possit: nam codicem sahidicum in libello isto dirimendo sequutus sum.

ⲗⲁ. ⲉⲧⲃⲉ ⲡ ⲉⲡⲓⲥⲕⲟⲡⲟⲥ. aethiop. § 21, Ludolf p. 323, ubi liturgia integrior.

ⲗⲃ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛⲉ ⲡⲣⲉⲥⲃⲩⲧⲉⲣⲟⲥ. aethiop. § 22, Lud. p. 327.

ⲗⲅ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛ ⲇⲓⲁⲕⲟⲛⲟⲥ. aethiop. § 23, Lud. p. 328.

[1]) preface p. xiv. — [2]) ad § 10 cf. Petri epistolam ad Jacobum datam cp. 13.

λⲇ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛ ϩⲟⲙⲟⲗⲟⲅⲓⲧⲏⲥ. aeth. § 24, Lud. p. 306.

λⲉ. ⲉⲧⲃⲉ ⲡ ⲁⲛⲁⲅⲛⲱⲥⲧⲏⲥ. aeth. § 26 A.

λϥ. ⲉⲧⲃⲉ ⲡ ϩⲩⲡⲟⲇⲓⲁⲕⲟⲛⲟⲥ. aeth. § 26 C.

λⲍ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛⲉ ⲭⲏⲣⲁ. aeth. § 25.

λⲏ. ⲉⲧⲃⲉ ⲙ̀ ⲡⲁⲣⲑⲉⲛⲟⲥ. aeth. § 26 B.

λⲑ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛⲉ ϩⲙⲟⲧ [cod. ϩⲛⲟⲧ] ⲛ ⲧⲁⲗϭⲟ. aeth. § 26 D.

ⲙ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛ̀ ⲣⲱⲙⲉ ⲛ̀ ⲃⲉⲣⲣⲉ. ⲛⲁⲓ ⲉⲧ ⲛⲁ ϯ ⲙ̀ ⲡⲉⲩⲟⲩⲟⲓ ⲉ ϩⲟⲩⲛ ⲉ ⲧ ⲡⲓⲥⲧⲓⲥ. aeth. § 27.

ⲙⲁ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛ ⲉⲓⲟⲡⲉ ⲙⲛ ⲛ ⲉⲡⲓⲥⲧⲏⲙⲉⲓ [sic]. aeth. § 27 B. 28. 29.

ⲙⲃ. ⲉⲧⲃⲉ ⲡⲉ ⲭⲣⲟⲛⲟⲥ ⲛ ⲛ ⲉⲧ ⲥⲱⲧⲙ̄ ⲉ ⲡ ϣⲁϫⲉ ⲙⲛ ⲛ ⲥⲁ ⲛ̀ ⲉⲓⲟⲡⲉ ⲙⲛ̄ ⲛ ⲉⲡⲓⲥⲧⲓⲙⲟⲓ [sic]. aeth. § 30.

ⲙⲅ. ⲉⲧⲃⲉ ⲧ ϭⲓ ⲛ ϣⲗⲏⲗ ⲛ ⲛ ⲉⲧ ⲥⲱⲧⲙ ⲉ ⲡ ϣⲁϫⲉ. aeth. § 31.

ⲙⲇ. ⲉⲧⲃⲉ ⲧ ϩⲉ [cod. ⲑⲉ] ⲛ̀ ⲛⲁ ϭⲓϫ ⲉϫⲛ ⲛ̀ ⲕⲁⲧⲏⲭⲟⲩⲙⲉⲛⲟⲥ. aeth. § 32.

ⲙⲉ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛ ⲉⲧ [ⲛ ⲉⲧ bis scr. in codice] ⲛⲁ ϫⲓ ⲃⲁⲡⲧⲓⲥⲙⲁ. aeth. § 33.

ⲙϥ. ⲉⲧⲃⲉ ⲙ ⲡⲁⲣⲁⲇⲟⲥⲓⲥ ⲙ̀ ⲃⲁⲡⲧⲓⲥⲙⲁ ⲉⲧ ⲟⲩⲁⲁⲃ. aeth. § 34. in codice thebano duae paginae (45. 46) ab eodem a quo cetera librario exaratae dialecto memphitica scriptae sunt, unde enoto formam ϧⲁϯ = ϩⲁⲧⲉ.

ⲙⲍ. ⲉⲧⲃⲉ ⲧ ⲛⲏⲥⲧⲓⲁ. aeth. § 35.

ⲙⲏ. ⲉⲧⲃⲉ ⲡ ⲛⲁⲩ ⲛ̀ ⲟⲩⲱⲙ. aeth. § 36 A.

ⲙⲑ. ⲉⲧⲃⲉ ϫⲉ ⲙ̀ ⲡ-ⲉⲧⲉ-ϣϣⲉ ⲁⲛ ⲡⲉ ⲉ ⲧⲣⲉ ⲛ̀ ⲕⲁⲧⲏⲭⲟⲩⲙⲉⲛⲟⲥ ⲟⲩⲱⲙ ⲙⲛ ⲙ̀ ⲡⲓⲥⲧⲟⲥ. aeth. § 36 B.

ⲛ. ⲉⲧⲃⲉ ϫⲉ ϣϣⲉ ⲉ ⲟⲩⲱⲙ ϩⲛ ⲟⲩ ⲉⲡⲓⲥⲧⲏⲙⲉⲓ ⲙⲛ̄ ⲟⲩ ⲣⲟϣⲉ. aeth. § 37.

ⲛⲁ. ⲉⲧⲃⲉ ϫⲉ ⲡ-ⲉⲧⲉ-ϣϣⲉ ⲡⲉ ⲉ ⲟⲩⲱⲙ ϩⲛ̄ ⲟⲩ ϣⲉⲡ-ϩⲙⲟⲧ.

ⲛⲃ. ⲉⲧⲃⲉ ⲡ ⲇⲓⲡⲛⲟⲛ ⲛ ⲛⲉ ⲭⲏⲣⲁ. aeth. § 38.

ⲛⲅ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛ̀ ⲕⲁⲣⲡⲟⲥ ⲉⲧⲉ ϣϣⲉ ⲉ ⲡⲣⲟⲥⲩⲛⲁⲅⲉ [i. e. *προσενέγκαι*] ⲙ̀ⲙⲟⲟⲩ ⲙ̀ ⲡ ⲉⲡⲓⲥⲕⲟⲡⲟⲥ. aeth. § 39.

ⲛⲇ. ⲧ ⲉⲩⲗⲟⲅⲓⲁ ⲛ̀ ⲛ̀ ⲕⲁⲣⲡⲟⲥ.

ⲛⲉ. ⲉⲧⲃⲉ ϫⲉ ⲙ̀ⲡⲉⲧⲉ ϣϣⲉ ⲁⲛ ⲡⲉ ⲉ ⲧⲣⲉ ⲗⲁⲁⲩ ⲛ ⲣⲱⲙⲉ ⲧⲉⲡ ⲗⲁⲁⲩ ϩⲙ ⲡⲁⲥⲭⲁ ϩⲁ ⲧ ϩⲏ [ϩⲁⲑⲏ cod.] ⲛ ⲧⲉ͂ⲩⲛⲟⲩ ⲉⲧ ϣϣⲉ ⲉ ⲟⲩⲱⲙ ⲛ̀ ϩⲏⲧⲥ. aeth. § 40.

ⲛϥ. ⲉⲧⲃⲉ ϫⲉ ⲡ-ⲉⲧⲉ-ϣϣⲉ [ⲡⲉⲧⲉⲧϣϣⲉ cod.] ⲉ ⲛ ⲇⲓⲁⲕⲟⲛⲟⲥ ⲉ ⲡⲣⲟⲥⲕⲁⲣⲧⲏⲣⲉⲓ ⲉ ⲡ ⲉⲡⲓⲥⲕⲟⲡⲟⲥ. aeth. § 41.

ⲛⲍ. ⲉⲧⲃⲉ ⲡ ⲛⲁⲩ ⲉⲧ ϣϣⲉ ⲉⲧ ϣⲗⲏⲗ. aeth. § 42.

ⲛⲏ. ⲉⲧⲃⲉ ϫⲉ ⲡ-ⲉⲧⲉ-ϣϣⲉ ⲡⲉ ⲉ ϫⲓ ⲉ ⲃⲟⲗ ϩⲛ ⲧ ⲉⲩⲭⲁⲣⲏⲥⲧⲓⲁ [sic] ⲛ̀ ϣⲟⲣⲡ ⲙ̀ ⲡ ⲥⲟⲡ ⲉⲧ ⲟⲩⲛⲁ ⲧⲁⲗⲟⲥ ⲉ ϩⲣⲁⲓ. ⲙⲡⲁⲧⲟⲩⲧⲉⲛ ⲗⲁⲁⲩ ⲛ̀ ϩⲛⲁⲁⲩ. aeth. § 43.

ⲕⲑ. ⲉⲧⲃⲉ ϫⲉ ⲡ-ⲉⲧⲉ-ϣϣⲉ ⲡⲉ ⲉ ⲣⲟⲉⲓⲥ ϩⲛ ⲟⲩ ⲱⲣϫ ⲉ ⲧ ⲉⲩⲭⲁⲣⲏⲥⲧⲓⲁ. aeth. § 44 A.

ⲝ. ⲉⲧⲃⲉ ϫⲉ ⲙ̀ ⲡ-ⲉⲧⲉ-ϣϣⲉ ⲁⲛ ⲡⲉ ⲉ ⲡ[ⲁ]ϩⲧ ⲗⲁⲁⲩ ⲉ ⲃⲟⲗ ϩⲙ ⲡ ⲡⲟⲧⲏⲣⲓⲟⲛ. aeth. § 44 B.

ⲝⲁ. ⲉⲧⲃⲉ ⲙ̀ ⲙⲁ ⲛ̀ ⲧⲱⲙⲥ. radix ⲧⲱⲙⲥ arab. دمس abscondidit, sepelivit. aeth. § 46.

ⲝⲃ. ⲉⲧⲃⲉ ⲡ ⲕⲁⲩ ⲉⲧⲉ ϣϣⲉ ⲉ ϣⲗⲏⲗ. aeth. § 47 [1]).

ⲝⲅ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛⲉ ⲭⲁⲣⲓⲥⲙⲁ ⲙⲛ̄ ⲛⲉ ⲭⲓⲣⲟⲇⲟⲛⲓⲁ. ⲉ ⲧⲙ ⲧⲣⲉ ⲗⲁⲁⲩ ϣⲟⲩϣⲟⲩ ⲙⲙⲟϥ ⲉ ϫⲱⲟⲩ. aeth. § 48—51. constitut. apost. VIII 1—3.

ⲝⲇ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛ ⲉⲡⲓⲥⲕⲟⲡⲟⲥ. aeth. § 52 A. const. apost. VIII 4 2 *ἐπίσκοπος δεῖ χειροτονεῖσθαι* . . . 3 5, 4—6 sed omissis § 6 verbis *φημὶ ἐγὼ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Πέτρου*. deinde post verba *ἀπίστων*. ⲁⲩⲱ ⲛ̀ ⲧⲉⲓ ϩⲉ ⲉⲣ ϣⲁⲛ ⲡ ⲉⲡⲓⲥⲕⲟⲡⲟⲥ ϫⲉⲕ ⲛ ⲉⲩⲭⲟⲟⲩⲉ ⲧⲏⲣⲟⲩ ⲉ ⲃⲟⲗ. ⲉⲧⲉ ϣϣⲉ ⲉ ⲧⲣⲉϥ ⲁⲁⲩ. ⲉⲓⲧⲉ ϩⲁ ⲛ ⲉⲧ ϣⲱⲛⲉ ⲙⲛ̄ ⲛ ⲕⲉ ⲥⲉⲉⲡⲉ [2]). sequitur const. VIII 11 4 *ὁ διάκονος* — 6: deinde post verba *καὶ ὁ διάκονος κραζέτω* caput libri octavi duodecimum inde a *μή τις* usque ad *ἑστῶτες ὦμεν*, omissa cohortatione illa *οἱ τὴν πρώτην εὐχὴν εὐχόμενοι προέλθετε.*

ⲝⲉ. ⲡⲣⲟⲥⲫⲉⲣⲓⲛ (i. e. ultimum vocabulum const. apost. VIII 12 1). aeth. § 52 B. const. apost. VIII 12 2. deinde: *καὶ οὕτως ὁ ἀρχιερεὺς εὐξάσθω ἐπὶ τῇ προσφορᾷ ἵνα τὸ ἅγιον πνεῦμα καταβῇ ἐπ' αὐτήν. τὸν μὲν ἄρτον ποιείτω σῶμα τοῦ χριστοῦ, τὸ δὲ ποτήριον αἷμα τοῦ χριστοῦ. καὶ τελέσας τὰς προσευχὰς πάσας, ἃς δεῖ αὐτὸν λέγειν, πρῶτος μεταλαμβανέτω ὁ ἐπίσκοπος* (const. apost. VIII 13 4), *μετ' αὐτὸν οἱ πρεσβύτεροι, μετ' αὐτοὺς οἱ διάκονοι καὶ ὁμοίως πάντες οἱ λοιποὶ κληρικοὶ κατὰ τάξιν· μετ' αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς μεταλαμβανέτω. διδοὺς δὲ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω, ὅτι τοῦτό ἐστι τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ. καὶ ὁ δεχόμενος λεγέτω, ὅτι ἀμήν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ διάκονος διδοὺς τὸ ποτήριον λεγέτω, ὅτι τοῦτό ἐστι τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ· τοῦτό ἐστι τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς. καὶ ὁ δεχόμενος ἀποκρινέσθω ὅτι ἀμήν. καὶ ψαλλέτωσαν διδόντες ἕως ἂν παύσωνται συνάγοντες πάντες. ὅταν δὲ πάντες μεταλάβωσι καὶ πᾶσαι αἱ γυναῖκες μεταλάβωσι καὶ ἐν τῷ παύσασθαι ψάλλοντα τὸν ψάλτην, ὁ διάκονος ἀνακραυγαζέτω*

[1]) v. fragments du livre gnostique, intitulé Apocalypse d'Adam. p. par E. Renan. (extrait du journal Asiat. 1853): ubi Renanus a me iussus nostrum locum conferre cum testamento Adami hortatus est. — [2]) καὶ ἐπειδὰν οὕτως τελέσῃ ὁ ἐπίσκοπος τὰς εὐχὰς πάσας ἃς δεῖ αὐτὸν ποιεῖν εἴτε ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων εἴτε [?] ὑπὲρ τῶν λοιπῶν. haec manifesto verba hominis sunt orationem longiorem in brevius contrahentis.

λέγων (cap. 14): *μεταλαβόντες πάντες τοῦ τιμίου αἵματος καὶ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εὐχαριστήσωμεν αὐτῷ ὅτι κατηξίωσεν ἡμᾶς μετέχειν* [*μετασχεῖν*? ⲙⲉⲧⲉϫⲉ] *τῶν μυστηρίων αὐτοῦ τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἀθανάτων, τῶν ἠριθμημένων ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἔπειτα* (15) *ὁ ἐπίσκοπος προσευχέσθω εὐχαριστῶν ἐπὶ τῷ φαγεῖν τὸ σῶμα καὶ τῷ πιεῖν τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ. τελέσαντος δὲ αὐτοῦ προσεύξασθαι ὁ διάκονος λεγέτω ὅτι κλίνατε τὴν κεφαλὴν ὑμῶν τῷ κυρίῳ καὶ εὐλογεῖσθε. καὶ εὐλογηθέντων αὐτῶν ὁ διάκονος λεγέτω αὐτοῖς ὅτι ἀπολύεσθε ἐν εἰρήνῃ. τὰ λειφθησόμενα δὲ ὀλίγα* [*ψιχία*?] *οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι συστελλέτωσαν σφόδρα προσέχοντες αὐτοῖς μὴ πολλὰ περισσεύσῃ, ἵνα μὴ κρίμα γένηται ἐπ' αὐτοὺς μέγα σφόδρα ὡς ἐπὶ τοὺς υἱοὺς 'Ααρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς 'Ηλεί, οὓς ἐπάταξε τὸ ἅγιον πνεῦμα, διότι οὐκ ἐφυλάξαντο τοῦ μὴ καταφρονεῖν τῆς θυσίας τοῦ κυρίου. ἢ πόσῳ μᾶλλον οἱ καταφρονήσοντες τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου; ἡγούμενοι τροφὴν εἶναι σωματικὴν μόνον ἧς μεταλαμβάνουσι καὶ μὴ πνευματικήν. ταῦτα δὲ περὶ τῆς ἁγίας μυστικῆς λατρείας διατασσόμεθα ὑμῖν, ὦ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι.*

ⲝⲋ. **ⲉⲧⲃⲉ ⲧⲉ ϫⲓⲣⲟⲧⲟⲛⲓⲁ ⲛ̄ ⲛⲉ ⲡⲣⲉⲥⲃⲩⲧⲉⲣⲟⲥ ⲙⲛ̄ ⲛ ⲇⲓⲁⲕⲟⲛⲟⲥ.** aeth. § 53. const. VIII 16. *πρεσβύτερον δὲ χειροτονῶν, ὦ ἐπίσκοπε, τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπιτίθει, τῶν πρεσβυτέρων πάντων ἑστώτων καὶ τῶν διακόνων προσευξόμενος χειροτονήσεις αὐτόν.* (const. VIII 17) *καὶ τὸν διάκονον χειροτονήσεις κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. περὶ δὲ τῶν ὑποδιακόνων καὶ τῶν ἀναγνωστῶν καὶ τῶν διακονισσῶν προείπομεν ὅτι οὐ δεῖ χειροτονεῖν αὐτούς.*

ⲝⲍ. **ⲉⲧⲃⲉ ⲛ ϩⲟⲙⲟⲗⲟⲅⲓⲧⲏⲥ.** aeth. § 54. constit. VIII 23, sed tacito Iacobi nomine. *ὁμολογητὴς κτέ.*

ⲝⲏ. **ⲉⲧⲃⲉ ⲛ̄ ⲡⲁⲣⲑⲉⲛⲟⲥ.** aeth. § 55 A. const. VIII 24, tacito Iacobi nomine. *παρθένος κτέ.*

ⲝⲑ. **ⲉⲧⲃⲉ ⲛⲉ ⲭⲏⲣⲁ,** aeth. § 55 B. const. VIII 25, tacito Lebbaei nomine. *χήρα κτέ.*

ⲟ. **ⲉⲧⲃⲉ ⲛ ⲉⲝⲟⲣⲕⲓⲥⲙⲟⲥ** [sic]. aeth. § 55 C. const. VIII 26, rubrica omissa.

ⲟⲁ. **ⲉⲧⲃⲉ ϫⲉ ⲡ-ⲉⲧⲉ-ϣϣⲉ ⲛⲉ ⲉ ⲧⲣⲉⲩ ϫⲓⲣⲟⲧⲟⲛⲉⲓ ⲛ̄ ⲛ ⲉⲡⲓⲥⲕⲟⲡⲟⲥ ϩⲓⲧⲛ ⲟⲩⲏⲣ**[1]) **ⲛ ⲉⲡⲓⲥⲕⲟⲡⲟⲥ.** aeth. § 56—59. const. VIII 27. 28 sed tacito Simonis nomine.

[1]) cf. nomen mauricum *Varsutina* Tertull. apolog. 2, 8 = *πόση βασίλισσα*. **ⲥⲟⲩⲧⲱⲛ** dirigere.

ⲟⲃ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛ ⲁⲡ[ⲁ]ⲣⲭⲏ ⲙⲛ̄ ⲛ̀ ⲣⲉⲙⲛⲧ. aeth. § 60. const. VIII 30, omissa rubrica. *πᾶσα ἀπαρχὴ προσκομίζεται κτέ.*

ⲟⲅ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛ ⲉⲧ ⲛⲁ ⲣ ϩⲟⲩⲟ ϩⲛ ⲛⲉ ⲡⲣⲟⲥⲫⲟⲣⲁ. ⲙ̀ⲡⲟⲩⲧⲁⲗⲟⲟⲩ ⲉ ϩⲣⲁⲓ ⲙ̀ ⲛ ⲛⲁⲩ ⲙ̀ ⲡ ⲙⲩⲥⲧⲏⲣⲓⲟⲛ. aeth. § 61. const. VIII 31, omissa rubrica.

ⲟⲇ. ⲉⲧⲃⲉ ⲛ ⲉⲛⲧ ⲁⲩϯ ⲙ̀ ⲡⲉⲩⲟⲩⲟⲓ ⲉ ⲙⲉⲧⲉⲭⲉ ⲉ ⲙ ⲙⲩⲥⲧⲏⲣⲓⲟⲛ ⲉⲧ ⲟⲩⲁⲁⲃ. aeth. § 62. const. VIII 32 1 *οἱ πρ.* sed codex mancus, ut ultra verba *τὰ κατ᾽ αὐτοὺς* nihil definire possimus. hoc tamen certum Aethiopem e versione sahidica vertisse: nam editio memphitica const. VIII 32 1—10 [= lib. VI] alio loco exhibet. sequuntur in aethiopico codice § 63 *de artificiis & opificiis* memph. p. ⲣⲍⲉ ed. Tatt. ⲉⲑⲃⲉ ⲛⲓ ⲧⲉⲭⲛⲏ ⲛⲉⲙ ⲛⲓ ⲓⲟⲡⲉ vel على الصنايع والاعمال arab. = const. VIII 32 5. 6: — § 64 *de concubina* etc. const. VIII 32 7: — § 65 *de omnibus fidelibus viris fœminisque evigilantibus manè, [ut] lavent manus ſuas & orent.* const. VIII 32 11 [1]): — § 66 *de omnibus fidelibus viris foeminisque [ut] convertant ſervos ſuos, & quietem à laboribus concedant illis die Sabbati & Dominicâ.* const. apost. VIII 32 12: 33 1: — § 67 *ne etiam faciant opus domeſticum die ſeptimo hebdomadis ſanctæ, nec in ſolennitate feſtorum.* const. VIII 33 2. 3: — § 68 *de tempore precum.* const. VIII 34 [2]) 1: — § 69 *Si non poſſitis accedere ad Eccleſiam [tempore perſecutionis] Epiſcopus adminiſtret S. Cœnam in domo ſua. Vir mundus mundam reddit Eccleſiam & vir profanus profanat Eccleſiam* [3]). const.

1) Clemens. alex. p. 227, 47/48 ἔθος τοῦτο Ἰουδαίων ὡς καὶ τὸ πολλάκις ἐπὶ κοίτῃ βαπτίζεσθαι. Exod. xix 15 γίνεσθε ἕτοιμοι . . . . . μὴ προσέλθητε γυναικί. Levit. xv 18. testam. Nephthalim 8 (Grab. I p. 217) καιρὸς συνουσίας γυναικὸς αὐτοῦ καὶ καιρὸς ἐγκρατείας εἰς προσευχὴν αὐτοῦ. Clemens alex. p. 198, 12. 13 οὐδὲ μὴν τὸν ἀπὸ τῆς κατὰ συζυγίαν κοίτης ὁμοίως ὡς πάλαι βαπτίζεσθαι καὶ νῦν προστάσσει ἡ θεία διὰ κυρίου πρόνοια. Pseudo-Lucian. amores 42 (II 445 Rz.) θηλύτητος εὐνή, ἀφ᾽ ἧς ἀναστὰς ἕκαστος εὐθὺ λουτροῦ χρεῖός ἐστιν. Lucian. ψευδολογ. 28 (III p. 180) ἀπὸ τοῦ σοῦ φιλήματος καὶ ἰοῦ ἐκείνου τίς ἂν ἢ ἱεροῖς ἢ βωμοῖς προσέλθοι; τίς δ᾽ ἂν θεὸς ἐπακούσειεν ἔτι εὐχομένου; πόσων περιρραντηρίων, πόσων ποταμῶν δεῖ; — 2) Tertull. de orat. 25 *de tempore vero non erit otiosa extrinsecus observatio etiam horarum quarundam, istarum dico communium quae diei interspatia signant, tertia, sexta, nona, quas solenniores in scripturis invenire est.* Clemens alex. p. 306, 45/46 εἰ δέ τινες καὶ ὥρας τακτὰς ἀπονέμουσιν εὐχῇ, ὡς τρίτην φέρε καὶ ἕκτην καὶ ἐννάτην, ἀλλ᾽ οὖν γε ὁ γνωστικὸς παρὰ ὅλον εὔχεται τὸν βίον. id. p. 80, 27. 28 πολλάκις καὶ τῆς νυκτὸς ἀνεγερτέον τῆς κοίτης καὶ τὸν θεὸν εὐλογητέον. — 3) Tertull. de spectac. 8 *loca non contaminant, sed quae in locis fiunt:* 15 [loca] *non per semet ipsa nos inquinant, sed per ea quae illic geruntur.* ceterum cf. Lucian. Alexander s. ψευδόμαντις 38 (II 244 Reiz): πρόρρησις ἦν ὥσπερ Ἀθήνησι τοιαύτη· εἴ τις ἄθεος ἢ χριστιανὸς ἢ ἐπικούρειος ἥκει κατάσκοπος τῶν ὀργίων, φευγέτω· οἱ δὲ πιστεύοντες τῷ θεῷ τελείσθωσαν τύχῃ τῇ ἀγαθῇ. Chrysostom. homil. in ep. ad. Hebrae. ιζ tom. IV

VIII 34 2: — § 70. *De diebus, in quibus decet facere commemorationem eorum, qui obdormiverunt.* const. VIII 42—44 [1]): — § 71 *De illis qui in exilium pelluntur religionis causa: & de illis qui fugiunt è civitate in civitatem religionis causa, ut juvent eos conjunctim. De ritu Sacerdotii ejusque limitibus.* const. VIII 45 et 46.

et de versionibus octateuchi clementini illius aegyptiacis et aethiopica hactenus: syriaca autem qualis fuerit cognoscemus ex eis quae codicis sangermanensis trigesimi octavi librarius memoriae prodidit: v. reliquias iuris eccles. syr. p. ܟܐ.

p. 524 Savil. εἰπὲ δή μοι, παρακαλῶ, ἐν τοῖς ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν οὐχὶ ἕστηκεν ὁ κῆρυξ βοῶν μέγα καὶ ὑψηλόν· εἴ τις τούτου κατηγορεῖ; μὴ δοῦλός ἐστι; μὴ κλέπτης; μὴ τρόπων πονηρῶν; . . . . [apud christianos] οὐ λέγει· μή τις τούτου κατηγορεῖ; ἀλλὰ τί; εἴ τις ἑαυτοῦ κατηγορεῖ. ὅταν γὰρ εἴπῃ· τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις: τοῦτο λέγει· εἴ τις οὐκ ἔστιν ἅγιος, μὴ προσίτω. magnam huius homiliae partem in thebanum sermonem versam habes apud Georgium in fragmento Iohannis Romae a. 1789 edito p. 425—440. potest talis similitudo orta esse ex innata quadam sententiae veritate, quae effecit ut vel plures ultro eandem amplecterentur opinionem vel omnes, quum divolasset quasi et ex patris sui potestate exisset dictum quoddam, possent occupare. cf. Clement. alex. p. 78, 12: τὸ τερπνὸν τῆς ἀνθήσεως οἱ καταστεφθέντες ἀπολλύουσιν· οὔτε γὰρ ἀπολαύουσι τῆς ὄψεως οἱ ἀναδούμενοι τὸν στέφανον ὑπὲρ τὰς ὄψεις οὐδὲ μὴν τῆς εὐωδίας οἱ ἀπελαύνοντες ὑπὲρ τὰς ἀναπνοὰς τὰ ἄνθη: Lucian. Nigrin. 32 ᾐτιᾶτο τῶν στεφανουμένων ὅτι μὴ ἴσασι τοῦ στεφάνου τὸν τόπον· εἰ γάρ τοι, ἔφη, τῇ πνοῇ τῶν ἴων τε καὶ ῥόδων χαίρουσιν, ὑπὸ τῇ ῥινὶ μάλιστα ἐχρῆν αὐτοὺς στέφεσθαι παρ' αὐτὴν ὡς οἷόν τε τὴν ἀναπνοήν, ἵν' ὡς πλεῖστον ἀνέσπων τῆς ἡδονῆς: Tertullian. de coron. mil. 5 *in capite quis sapor floris, quis coronae sensus, nisi vinculi tantum, quo neque color cernitur neque odor ducitur nec teneritas commendatur?* potest etiam aliunde. neque enim quisquam qui sani iudicii sit Ciceronis disputationes tusculanas a Luciano lectas esse crediderit propter similitudinem locorum plane geminorum tuscul. III 80 *sed nescio quo pacto ab eo quod erat propositum aberravit oratio:* necyom. 19 οὐ γὰρ οἶδ' ὅπως περὶ τούτου λέγειν προθέμενος πάμπολυ ἀπεπλανήθην τοῦ λόγου. nam redire ad propositum et Luciani et Ciceronis oratio eisdem dicendi praeceptoribus usa eisdem fere verbis consuevit, neque horum tantum, sed veterum fere omnium. sed videntur christiani formula illa liturgica imitati esse cerimonias eleusinias, sicut stylitae haud scio an et in Syria non christiana fuerint (Lucian. de dea syria 28 ἐν τοῖσι φαλλοῖσι καὶ ἄνδρας ξυλίνους κατίζουσιν) et sicut Goethium carmen suum *der zauberlehrling* inscriptum e Luciano (φιλοψευδ. 35. 36 cf. φιλόπατρ. 4), I. H. Vossium epistolam poeticam ad Goeckingium datam e P. Scriverii carmine ad G. I. Vossium misso expressisse video (veter. tragic. lat. collect. ed. Scriver. 1620). Lucianum scripta christiana legisse mihi quidem certissimum est et quum neminem videam exposuisse de re ad quaestiones isagogicas recte iudicandas gravissima, nisi si quem peritiorem negotium suscepturum intellexero ipse quae inveni editurus sum. sunt vero plerumque allusiones mordacissimae ad novum testamentum factae ut illa qua in dialogo deorum decimo (cap. 2) de Pindari carmine de solis defectu (fragm. 74) composito iocatus est (habuit vero eandem lectionem ἀτριβῆ ὁδόν, quam Philo Iudaeus, cuius vide sermones tres a I. B. Aucherio editos Venetiae a. 1822 p. 97) vel ut illa qua Clemens alexandrinus in protreptico p. 31, 46 verbis προσεκρέμασεν αἰθέρι nobis revocat in mentem psalmum quendam Valentini a Pseudo-Origene VI 37 p. 198, 79—83 servatum et ἔμμετρον quidem; quo loco scribe αἰθέρι πάντα βλέπω κρεμάμενα (πνεύματι e sequentibus irrepsit) et mox ἐξεχομένην ubi codex ἐξειχουμένην. dactylum excipit choriambus, choriambum proceleusmaticus. — [1]) eosdem sacrae scripturae scripturae locos excitavit Clemens alex. p. 67, 30—37. πελιδνός Lucian. Philopseud. 11 dialog. meretr. α 2 ιε 1 fugitiv. 19 tyrann. 28 Clem. alex. 67, 14. 34.

Absolutum est volumen mandatorum et canonum apostolicorum per Clementem Petri apostoli discipulum [datorum]; *quod ab* [Clemente] *illo in octo libros vel λόγους digestum est. nam quum antea digessisset et primo loco posuisset διατάξεις illas duas, quas apostoli quasi ipsa domini nostri verba excipientes scripserant, eas nempe quas eius testamentum nuncupabant i. e.* **A** [διάταξιν] *eam quae de τάξεσιν ecclesiae et aedificatione eius agit et de ἀκολουθίᾳ oblationis sancti sacrificii et de sacro fidelium conventu ordine peragendo et* **B** *eam, qua de τάξεσιν et secretis sancti baptismi exponitur — et quum has ut decebat primo loco posuisset, ut honore afficeret, tam quia a domino traditae essent quam propter mysteriorum quae tractarent dignitatem: — postea* **C** *tertio libro dat doctrinam apostolorum, qua verba illa continentur, quae singuli apostoli loquuti sunt: deinde τάξει quarta* **D** *admonitionem illam suam exhibuit ad eos factam qui charismata possident* [cavens], *ne ea de re superbiant: deinde τάξει quinta* **E** *διάταξιν dedit de χειροτονίαις: deinde sexto libro τάξεις et cautiones eas quas apostoli clericos et laicos fideles docuerunt, in quibus primus docet Simon cananaeus: deinde τάξει septima* **F** *διατάξεις apostolorum de cultu mystico* [agentes], *quibus de oleo et de catechumenis et de daemoniacis et de poenitentibus docet: ultimo denique loco* **G** *hanc novissimam διάταξιν posuit de canonibus ecclesiasticis* [agentem].

magnopere dolendum est, hoc opus integrum servatum non esse. libri primi et secundi quae supersunt capite huius voluminis duodecimo graece reddere conatus sum: sed vereor ne de malis syriacis graece loquutus sim deterius. liber quartus, ni omnia fallunt, idem apud Syros qui apud Aegyptios *tertius qui idem quartus* i. e. constitut. apost. VIII i et ii. nam quum primum librum a collectione sua reiecissent Aegyptii, pristinum librorum numerum ita servabant, ut novo numero veterem adderent. habebant autem exemplum ea re a syriaco discrepans, quod librum Syris tertium secundo loco exhiberet et illorum tertio primam sedem concederet. septimus Syrorum liber perditus non est, sed librarius qui in margine de novo incipientes regularum numeros apposuit p. ܟܐ 21 novi libri initium indicare oblitus est. neque dubitarem octateuchum illum clementinum plane eundem fuisse

in Syria qui in Aegypto fuisset, si de libro Syrorum secundo satis certo constaret.

liber vero Coptarum secundus, qui eadem fere tractat, quae libris IV V VI enarrantur, ita comparatus non est, ut in hanc iuris ecclesiastici antiquissimi χρηστομάθειαν recipi possit. cogitaveram de eo ceteris quos edo libellis adiciendo et quum totum opus meum affectum tantum esse scirem, non absolutum, videbar mihi aliquid praestiturus fuisse, si aliis exhiberem, quae corrigere possent nec deberent ipsi inchoare. sed variis rationibus quominus id facerem deterrebar. de linguae enim syriacae et aegyptiacae indole ea communis virorum doctorum sententia est, ut neutri nimis multum tribuatur, elegantiae tamen et accuratiae laus sit in priore paulo illustrior. et iure quidem. fuerunt enim apud Syros interpretes stupidi, neglegentes, indocti: fuerunt, qui graeca ita sibi vertenda esse crederent, ut graece verbis syriacis loquerentur et a Syro nemine intellegerentur, nisi si quis labentem simul graecitatem perdidicisset: sed neque illi ita a populi sui moribus desciverunt, ut omnino vertendi non dico artem, sed artificium perdidissent et horum opera uti facillimum erit, ubi resciverimus, quae vocabula graeca quibus syriacis exprimi soleant. poteram igitur urceum instituere et huius libri capita XII et XIII de versione syriaca graece scribere. multo vero quam syriaca et vetustior et horridior lingua aegyptiaca est, cuius pueritia, quum primam nascentis generis humani aetatem attigisse videatur, qualis fuisse potuerit nescio, effeta senectus pueris balbutientibus me iudice aptior quam hominibus enunciationes graecas versuris. et quam male habita plerumque a monachis oratio coptica! qui dum explicare student quae interpres ipse haud raro vix intellexit, verbis maiorem etiam emendando caliginem offundunt. accedit quod qui syntaxeos aegyptiacae leges exponeret nostra memoria nemo inventus est, ita ut vere dixerim semitam scabriorem haberi nullam quam eam qua per vepreta aegyptiaca in Graeciam eatur. nihilo tamen secius versionem quam confeceram editurus eram neque verebar ne nimis saepe titubaturus fuissem, et si titubassem veniam non negatum iri sperabam. homini enim errare turpe non est; sed in errore persistere nefas, errantes impedire quominus in rectam recedant et molli simul ignavia ipsum desidere, id vero etiam

flagitium est. verumenimvero primum me non decere intellexi ut versionem meam commentario non instructam exire paterer. iuvenem enim probare oportet quae credi velit; commentarium autem, ingentis molis librum, negabat se edere posse bibliopola. deinde nisi edito exemplo aegyptiaco utroque (Tattami enim liber paene inutilis) editisque etiam versionibus arabica et aethiopica rem perfici non posse constat, quum oratio coptica ita comparata sit, ut interdum una literula mutata sensus alius fiat et e versionibus illis demonstrari et debeat et possit quid in archetypis lectum sit.

iam si ad constitutionum apostolicarum librum octavum respicimus, octateuchi alterius clementini versionem thebanam inde a canone ⲝⲋ, versionem eiusdem aethiopicam (e codice thebano factam) a capite 48 ad caput 71 nihil continere aliud videmus quam librum constitutionum apostolicarum octavum, sed omissis liturgicis plerisque breviorem: eiusdem autem octateuchi editionem syriacam et memphiticam libris IV—VII vel III—VI eundem complecti, omissis eisdem verbis et capitibus, sed eis quae capite 32 1—10 leguntur ad finem reiectis. excipiuntur haec apud Syros, Aegyptios, Aethiopes plane ut apud Graecos regulis apostolorum ecclesiasticis. libri constitutionum octavi apud orientales non habentur capita 6—10 17—22 29 35—41: abest capitum 5 12—16 pars longe maxima. caput huius voluminis undecimum (octat. copt. I, syr. III), ut hoc addam, Bickellius cum epistola sub Barnabae nomine circumlata et constitutionum apostolicarum libro septimo pleraque communia habere demonstravit, ego ante Clementem alexandrinum scriptum esse ostendi p. 76, 7. nam quae Clemens tanquam γραφὴν aliquam laudat, ea neque apud Pseudo-Barnabam neque in constitutionibus leguntur. unde vero hauserit auctor quae de duabus viis profert, dubium esse nullo modo potest. nam Hesiodi illa [ἔργα 285—290: τὴν μέντοι κακότητα κτέ] ut fuerint in omnium oribus[1]), ut Clemens alexandrinus (vir, ubi a legendo Stobaeo[2]) recens est, doctissimus) noverit Parmenidis doctrinam p. 246,12—14 ὁ 'Ελεάτης Παρμενίδης . . διττῶν εἰσηγεῖται διδασκαλίαν ὁδῶν, ὧδέ πως γράφων· ἡ μὲν ἀληθείης εὐπειθέος ἀτρεμὲς ἦτορ, ἡ δὲ βροτῶν δόξαις, ταῖς

[1]) Lucian. Hermot. 2. 25. Clem. alex. p. 204, 24—26: 236, 39. — [2]) A. Nauck trag. graec. frgm. p. 14.

b 2

οὐκ ἔνι πίστις ἀληθής: ut laudetur etiam Prodici fabula, qua Herculem ambigentem facit, utra via incedat [1]): ut lecta sit Pseudo-Cebetis tabula [2]): — tamen non ex horum aliquo, sed e psalmo primo desumpta sunt quae de viis duabus legimus. psalmus vero primus tum temporis etiam secundum nostrum simul comprehendebat: v. Act. xiii 33 *ὡς καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ γέγραπται· υἱός μου εἶ σύ κτέ.* Talmud בְּרָכֹת מ׳ 9 B 10 A כָּל־פָּרָשָׁה שֶׁהָיְתָה חֲבִיבָה עַל דָּוִד פָּתַח בָּהּ בְּאַשְׁרֵי וְסִיֵּם בָּהּ בְּאַשְׁרֵי׃ דִּכְתִיב ״ אַשְׁרֵי הָאִישׁ ׃ וְסִיֵּם בְּאַשְׁרֵי׃ דִּכְתִיב ״ אַשְׁרֵי כָּל־חוֹסֵי בוֹ׃ — omnia sub uno quasi conspectu exhibet Clemens alexandrinus p. 239, 45—50 *δύο ὁδοὺς ὑποτιθεμένου τοῦ εὐαγγελίου* (Matth. vii 13. 14) *καὶ τῶν ἀποστόλων, ὁμοίως τοῖς προφήταις ἅπασι· καὶ τὴν μὲν καλούντων στενὴν καὶ τεθλιμμένην, τὴν κατὰ τὰς ἐντολὰς καὶ ἀπαγορεύσεις περιεσταλμένην, τὴν δὲ ἐναντίαν τὴν εἰς ἀπώλειαν φέρουσαν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον, ἀκώλυτον ἡδοναῖς τε καὶ θυμῷ· καὶ φασκόντων* (Psalm. i), *μακάριος ἀνήρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη: ὅ τε τοῦ Κ[ε]ίου Προδίκου ἐπί τε τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας μῦθος πρόεισιν καὶ Πυθαγόρας οὐκ ὀκνεῖ ἀπαγορεύειν τὰς λεωφόρους ὁδοὺς βαδίζειν κτέ.* Talmud בְּרָכֹת מ׳ 28 B יֵשׁ לְפָנַי שְׁנֵי דְרָכִים אַחַת שֶׁלְּגַן עֵדֶן וְאַחַת שֶׁלְּגֵיהִנֹּם וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאֵיזוֹ מוֹלִיכִים אוֹתִי׃ [3]) testamentum (XII patriarch.) Aseri 1 (spicil. Grabii I p. 224): *δύο ὁδοὺς ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, δύο διαβούλια καὶ δύο πράξεις καὶ δύο τόπους καὶ δύο τέλη. διὰ τοῦτο πάντα δύο εἰσίν, ἓν κατέναντι τοῦ ἑνός. ὁδοὶ δύο, καλοῦ καὶ κακοῦ, ἐν οἷς εἰσι τὰ δύο διαβούλια ἐν στέρνοις ἡμῶν, διακρίνοντα αὐτάς κτέ.* quae videntur componenda cum eis, quae pag. 75, 15 adcripsi.

libri huius tertii apud Syros p. ܠ 11 leguntur ea quae in hac editione nostra habentur p. 74, 19—77, 13. reg. γ—ιδ.

[1]) Xenoph. memor. β i 21 seqq. Clemens alex. p. 239, 49. 324, 19. — [2]) Lucian. de mercede conductis 42 (I p. 702) βούλομαι ὥσπερ ὁ Κέβης ἐκεῖνος εἰκόνα τινὰ τοῦ τοιούτου βίου σοι γράψαι, ὅπως ἐς ταύτην ἀποβλέπων εἰδῇς, εἴ σοι παριτητέον ἐστιν ἐς αὐτήν. id. rhetor. praecept. 6 (III p. 5) ἐθέλω σοι ὥσπερ ὁ Κέβης ἐκεῖνος εἰκόνα γραψάμενος τῷ λόγῳ ἑκατέραν ἐπιδεῖξαι τὴν ὁδόν. δύο γάρ ἐστὸν . . — [3]) cf. etiam Clement. alex. p. 210, 8/9 τῶν ἀπαγόντων εἰς τὴν τελείωσιν τῆς σωτηρίας ὁδοὶ εὑρίσκονται δύο, ἔργα καὶ γνῶσις. id. p. 211, 10/11 οὐκ ἔστι κατὰ τὸν Αἰσχύλου Τήλεφον νοεῖν ἁπλῆν οἶμον εἰς ἀίδου φέρειν, ὁδοὶ δὲ πολλαὶ καὶ ἀπάγουσαι ἁμαρτίαι. id. p. 124, 32/33 αἱ εἰς δικαιοσύνην ὁδοὶ . . . . . πολλαί τε καὶ ποικίλαι καὶ φέρουσαι εἰς τὴν κυρίαν ὁδόν τε καὶ πύλην. Diphilus apud eundem p. 258, 34 καθ' ᾅδην δύο τρίβους νομίζομεν, μίαν δικαίων, ἑτέραν δ' ἀσεβῶν εἶναι ὅρον. Clem. p. 315, 43 αὕτη ἡ ὁδὸς λέγεται βασιλικὴ (Num. xx 17), ἣν τὸ βασιλικὸν ὁδεύει γένος· ὀλισθηραὶ δὲ αἱ ἄλλαι παρεκτροπαὶ καὶ κρημνώδεις. id. p. 320, 45/46 ὥςπερ ὁδοῦ μιᾶς μὲν τῆς βασιλικῆς τυγχανούσης, πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων τῶν μὲν κτέ. Sibylla apud eundem p. 8, 16—18 τρίβον ὀρθὴν εὐθεῖαν προλιπόντες ἀπήλθετε τὴν δι' ἀκανθῶν καὶ σκολόπων.

74 21 *δοκῇ τι ἀσύμφορον λέγειν, ἀ.* theb. *ἀσύμφορα,* ⲏ ⲛ ⲉⲧ ⲉⲣ ⲛⲟϥⲣⲉ ⲁⲛ.
27 *δευτέρα δὲ· ἀγ.* nam *δεύτερον* ܕܬܪܬܝܢ est.
30 *ποιήσεις. τοῦτ' ἔστι δέ· ὃ μισεῖς ἄλλῳ οὐ ποιήσεις. τούτων κτέ.*
75 1. 2 *πορν., οὐ παιδοφθορήσεις, οὐ φαρμ., οὐ μαγεύσεις, οὐ φον.*
3 *οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ πλησίον σου, οὐκ ἐπιορκήσεις, οὐ ψευδ.*
6 pro *ὑποκριτὴς* S *προσωπολήπτης. — οὐ λήψῃ.*
12 *δ. ἐριστικὸν ὁ θ.?* praestat ܕܚܪܝܢܐ pro ܕܚܪܝܢܢܐ scribere.
16 *ἡ ἐπιθυμία.* et 17 *ἀπόλλυσιν εἰς οὖς εἰσέρχεται· ὁδὸς.*
18 *σχῇ, ὡς ἑαυτῷ πλατύνει.*
22 *εἰς ἔργα πονηρά.*
23 °*νοντά τινι κατὰ. — ἐπιτρέψῃ.*
26 *τοῦ ἀνθρώπου.*
76 3 *γίνου ὀφιόμαντις, ἐπειδὴ ἀπάγει σε τοῦτο πρὸς.*
6. 9. 11 *γίνονται?*
10 *βλασφ. ὁ γογγυσμός, μήτε. — αὐθάδης* et vs. 11 *πραῢς* +.
14 *καὶ* prius ~.
16 *σοὶ* ~, nisi p. ܠܓ 4 ܐܝܟ . ܠܟ scribendum.
19 *τὴν ἐν χριστῷ σφραγῖδα,* sed vs. 21 *τ. δὲ αὐτὸν ὡς τὸν θεόν.*
23. 24 *αὐτῶν. κολλώμενος γὰρ ἁγίοις ἁγιασθήσῃ. τιμ. δὲ αὐτόν.*
31 *ποιήσεις μὲν σχίσμ. — καὶ κρινεῖς.*
32 *ἐλέγξαι ὄντα ἐν παραπτώματι.*
33 *κυρίῳ οὐδὲ ἀξίας* [vel *ἐξουσίας*] *προκρίνει οὐδὲ.*
77 1 *ἔσται, ναὶ ἢ οὔ.* mox vs. 2 *τὴν χεῖρά σου.*
2. 3 *ἐὰν ἔχῃς ἐν χερσί σου, δώσεις* [ܠܕ 2 scribe ܗܒ] *λύτρ.*
3 *σου οὐδὲ διστάσεις διδόναι οὐδὲ δοὺς.*
4 *τὸ τοῦ μ. σου καλὸν ἀνταπόδομα,* nisi forte ܦܘܪܥܢܐ voluit librarius. p. ܠܕ 5 Syr. ܦ[ܬ]ܘܬܠܡܬ scribendum.
6 *ἐν τοῖς ἀθανάτοις.*
11 p. ܠܕ 12 [ܗ]ܐܝܠܝܢ scr. mox 12 *γίνεσθε νομοθέται, ἑαυτῶν γίνεσθε σύμβ. ἀγ., διδακτοὶ παρὰ τοῦ θεοῦ. φυλ.*

sequitur p. ܠܕ 16 liber sextus. graece
9 7 praemitt. verba *βιβλίον τῶν τοῦ* Κλήμεντος *ἕκτον. Διάταξις* [hoc ÷]. *ἐπισκόπων* ~.
9 *κἀγὼ* post *καναν.* ponitur. post *ὑμῖν* add. *ὦ ἐπίσκοποι.*
10 *ἐπίσκοπος* additur ante *ὑπό.*
12 *καὶ* prius ~. — *δι' ἀνάγκην* et mox *καταλάβῃ αὐτὸν,* sed *κ.* impersonaliter acceptum H. Steph. IV 1118. nam ܓܕܫ *συνέβαινε* Luc. xxiv 14 Petr. *α* iv 12 *β* ii 22 Isocrat. in

Demon. 43: ἐνεδέξατο id. 48: ܠܗ ܓܕܫ πάσχει id. 31. ܓܕܫ = גָּדִישׁ acervus mergitum Geopon. II 22 syr., جدث sepulcrum Ḥamâsa p. 472, 14: ubi mansit primaria coacervandi significatio. դէզ στοιβή Ruth iii 7 = עֲרֵמָה a Syris sumptum. literam שׁ ad radicem biliteram non pertinere, id ut credamus videmur invitari nomine גַּד Τύχη Esaj. lxv 11 = ܓܕ Τύχη Isocr. in Demon. 49, quum ܓܕܫ sit ἔτυχεν. ita גָּבִישׁ Iob xxviii 18 = ⲕⲉϣ (ⲛ̀ ⲱⲛⲓ). sed ܢܒܪܫܬܐ نبراس lucerna, ܐܬܢܒܪܫ Athan. p. 29, 22 Cur. (quod fuere qui huc referrent) ab indico अनुभास् (collustrare) descendit.

14 τινὸς pro τοιαύτης. ψήφισμα ÷.

16 non legitur.

17 post χειροτονεῖ additur χειροθετεῖ.

18 ἐπισκόπου et πρεσβυτέρων.

20 δὲ pro γάρ.

22 συμπρεσβυτέρου. ὁμοίως δίδωσι συμπρεσβυτέρῳ, οὐ χειροθετεῖ, οὐ χειροτονεῖ.

23 ὑποβεβ. αὐτῷ, ἐάν.

24 εὐλογίας.

27 τῶν διακόνων.

30 in vers. syr. legendum [ܗ]ܬܦܝܢ videtur. ܟܕ ܗ̇ ܥܪܒ περὶ δύσιν de stella Geopon. II 14, cf. Euseb. theoph. α 17 p. 5, 19.

33 μὴ δέ, ubi ἀλλὰ μὴ scribendum videtur.

10 1 ἔξεστιν bene cum OV. ἢ pro οὐδέ.

2 οὔτε κ. οὔτε λ. numeri canonum adscripti erant in codice hi: § 1 p. 9 9—15: — § 2 p. 9 17. 18: — § 3 p. 9 19. 20: — § 4 p. 9 21—23: — § 5 p. 9 24—28: — § 6 p. 9 29—31: — § 7 p. 9 32—33: — § 8 p. 10 1. iam nulli adscripti sunt.

3 praem. Ματθαίου.

4 Ἐγὼ Ματθαῖος διατάσσομαι περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῶν πᾶσαν. alias διατροφὴ ܪܘܙܝܩ = ռոճիկ = روزه, unde رزق ar.

8 ἐξεταζομένων +. ܐܬܟܦܦ Athanas. p. 48, 1 Cur. κατεπονήθη Petr. β ii 7, ἐκολαφίσθη Cor. α iv 11.

10 ὁ αὐτὸς Ματθαῖος περὶ περισσευμάτων λέγει.

11 *γνώμην* +. cf. Luciani Timonem 57 (I p. 174) *εἴ τις φιλόσοφος εἴη, διμοιρίαν ἢ τριμοιρίαν φέρεσθαι δίκαιος.* partes fiunt decem. *ἐκ τῶν μυστηρίων*??

16 *δὲ* pro *γάρ*.

18 *Διατάξεις Παύλου τοῦ ἀποστόλου.* sequitur ed. graec. p. 12, 15 *Πᾶς κτέ* = const. VIII xxxii 11 seqq.

12 16 non liquet utrum *ἐργόχειρον* an *ἔργον* legerit Syrus. *ἐπιτελέσαι* non videtur in *ποιῆσαι* mutandum esse. nam ܥܒܕ nequaquam semper *ἐποίησε*, sed *μετήει* Euseb. theoph. V 9 p. 178 2: *κατώρθωσε* ib. V 16 p. 182 1: *διέθηκε* Didasc. p. 2 12: *κατεσκεύασε* Geop. 6 A 10 etc. *τις* ∾.

18 quum interpres aegyptiacus retinuisset ⲡⲣⲟⲥⲉϫⲉ, librarius ⲡⲣⲟⲥⲉⲩⲭⲏ correxisse sibi visus est et Arabs يدعوا vertit. Tatt. p. ⲣⲗⲍ. Aethiops male a Ludolfo intellectus (lex. p. 97) ይትመየጥዎሙ : ለአግብርቲሆሙ : convertantur ad servos suos, quod Galli dicunt prendre égard à. ተመየጠ : ውስተ : *ἐστράφη πρός* Ioh. xx 14. — *οἰκέταις αὐτῶν εὐμενῶς.*

20. 21 *Διατάξεις Πέτρου καὶ Παύλου περὶ σχολάσεων* [ܒܛܠ *σχολή* Euseb. theoph. V 2 p. 174 11] *ἔργου, ἀργεῖν* [praestat ܢܒܛܠܘܢ[ܢ] scribere v. 24] *δούλους ἑκάστῃ ἑβδομάδι δύο ἡμέρας, σάββατον καὶ κυριακήν, καὶ σχολάζειν τῇ ἐκκλησίᾳ.*

22 *Παῦλος καὶ Πέτρος.* — *τοὺς λαοὺς* ∾.

13 2 *διὰ τὸ δημιουργίας* et *Τὴν δὲ μεγάλην.*

5 *συγχ. ἢ καὶ ἀναστήσας.*

9 *ἀπροσδόκητον* non est in Syro, sed *ἀτελεύτητον* vel simile quid. potest vero ܡܣܬܟܝܐ nullo negotio mutari in ܡܣܬܟܐ ut sit *ἀπροσδόκητον*. nam ܣܟܝ *προσεδόκησε* Geopon. 4 A 26 Act. xxviii 6 Luc. i 21 Petr. β iii 12. 14: *ἐξεδέξατο* Hebr. xi 10 Iac. v 7: *προσεδέξατο* Hebr. xi 35 Marc. xv 43 Luc. ii 25. 38 xxiii 51: xii 36 [*ἀπεκαραδόκησε* Philipp. i 20]: *ἀπεξεδέξατο* Cor. α i 7 Rom. viii 19 Hebr. ix 28. Isocr. in Demon. 14 pro *ἂν εὔξαιο* Syrum *ἂν ἀναδέξαιο* legisse non est cur credamus.

10 *δ. καὶ γεννηθῆναι.* — *λόγον, Ἰησοῦν χριστόν, ἐκ.* ܐܠܗܐ[ܕ] scribendum, nisi *τὸν θεὸν λόγον* habuit S.

11 *πάλιν τὴν* vel *ἔτι τήν.*

13 *παρακλήτου πνεύματος.*

14 *τὸν μαρτυρήσαντα,* nisi ܕܐܣܬܗܕ scribendum.

16 *χρ. ἦσαν* [?] *καὶ αὐτοὶ πνεύματος.*

17 *τοῦ μάρτυρος.*

19 rubrica praemittitur *περὶ καιροῦ εὐχῶν. Παύλου ἀποστόλου.*

20 *μέν, εὐχαριστοῦντες ὅτι.* mox 21 *τρίτῃ δὲ ὥρᾳ.*

23 post *χριστὸς* additur *καὶ νυγέντος αὐτοῦ ἐν τῇ πλευρᾷ αὐτοῦ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.* Ioh. xix 34. ܐܪܕܝ non solet graecum *ἐξῆλθεν* reddere, quod est ܢܦܩ. fortasse igitur *κατέβη* scribendum. *ἐννάτῃ δέ, ὅτι πάντα τὰ κτίσματα κεκ.*

24 *σταυρωθέντος.*

26 *μεθημερινοῦ κόπου.* facile pluralis restituitur.

14 1 *Εἰ δὲ μή.*

3 *εὐσεβὴς* et *ἀσεβῶν* cum OV. Tertullian. de fuga in persecut. 14 *si colligere interdiu non potes, habes noctem, luce Christi luminosa adversum eam. non potes discurrere per singulos: sit tibi et in tribus ecclesia.*

5 *φεῦγε ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ βεβηλωθῇς ἐν αὐτῷ ἀπ' αὐτῶν.*

6 ܚܣ̈ܝܐ *ὅσιοι.* vehementer vereor ut ܚܣܝܐ sit semiticum, sed a Graecis transsumptum; nam Pael est ܚܣ̇ܝ ut ܬܟ̇ܢ a *τέχνη*, ܛܟ̇ܣ a *τάξις*, ܣܝ̇ܠܓܣ a *συλλογισμός*, ܩܠܣ a *κλέος*. *ὅσιος* indice *svatya* esse debuisse expositum est in libro zur urgeschichte der Armenier p. 6. nam स्व् indicum graece et ‘ϝ et σφ potest dici, arice semper 𐬓 خو ք dicitur, ut स्वञ्ज् = *σφίγγειν* = *քծնել*. *svatya* vero parsice 𐬓𐬀𐬉𐬙 [Spiegel Parsi gr. p. 70], persice خود ipse; *ὅσιος* is qui sui ipsius est neque culpa aliqua tenetur. contra *ἱερὸς* = इषिर् (alacer) esse docuit A. Kuhnius zeitschr. für vergleich. sprachforschung II III, sed loco ad sua probanda gravissimo usus non est: laudat Homeri illud Iliad. *π* 407 *ἱερὸς ἰχθύς*, omisit eiusdem *Ἀργείων ἱερὸς στρατὸς αἰχμητάων* et *λαθὼν ἱεροὺς πυλαωροὺς* ibid. *ω* 681. explicant vero Graeci optime *ἱερὸς* per *ἄφετος* Plutarch. moral. p. 981 D. nam इष् est *ἰ-έναι.* de vocabulo indico v. Boehtlingk-Roth WB. I p. 827. 828. *ἅγιος* denique est venerandus a radice यज् *ἅζειν.* dicitur *ἀνόσιος* et *ἀνίερος*, sed nunquam *ἀνάγιος*, quia eum qui veneratione indignus est necesse non est ut dicamus venerandum non esse, sed sufficit ut non veneremur.

7 *μηδὲ* bis. *ἅμα* ∾?

9. 10 *φησὶν* ante *ὧσι* vs. 9 et *ὁ κύριος* ∼.

11 *κατηχουμένων*.

12 ante *τίς* additur: *οὐ γὰρ δίκαιον τὸν μεμυημένον καὶ κοινωνὸν τῶν μυστηρίων μετὰ τοῦ ἀμυήτου συμμολύνεσθαι. Πιστὸς μετὰ αἱρετικοῦ μηδὲ κατ' οἶκον προσευχέσθω.*

13 post *ἀποβ.* rubrica: *περὶ τῶν ἡμερῶν τῶν κοιμηθέντων τίνας δεῖ ἐπιτελέσαι. Παύλου ἀποστόλου, ὡς δὲ ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις, Ἰακώβου ἀποστόλου.* deinde *ἐπιτελείσθω δὲ τρ.*

15 ad *ὑπόμν.* m. rec. add. *καὶ παραμυθίαν*.

16 *τριακοστὰ* pro *τεσσαρακοστά*.

17 *γὰρ* ∼.

18 *μνείας αὐτοῦ καὶ διδ. . . . . ὑπ. αὐτῷ.* et v. 19 *αὐτοῦ*.

20 *τὰ τοῦ κόσμου τούτου δῷς. — ὀνήσεις αὐτόν.*

20. 21 *ὃς γὰρ περιὼν ἐχθρὸς ἦν τοῦ θεοῦ, δῆλον ὅτι καὶ μεταστάς.*

23 ante *Ἐν* rubrica: *περὶ τοῦ κληθῆναι κληρικοὺς εἰς τὰς μνείας τῶν κοιμηθέντων.* utrum *μνείαις* an *μνήμαις* habuerit Syrus non liquet.

24 *θεοῦ ἵνα δύνησθε καί.*

25 *μεταβάντων?* ܥܒܪ Athan. ܘ 21 Cur. = Sap. vii 27. (Ath. 51, 20.) *μετήει* Euseb. theoph. ε 8 pg. 177, 8. *μεταστὰς* modo fuerat ܕܐܫܬܢܝ ܡܢ ܥܠܡܐ vs. 20.

27 *τοὺς ἀτάκτως πολιτευομένους.*

28 ad *δυνάσται* in margine cod. syr. m. rec. adscriptum: *δυνατῶς ἐτασθήσονται* e Sap. vi 6.

29 *οὐκοῦν καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρ.*

15 8. 4 quae lunulis inclusa sunt post *παροινῶσιν* ponuntur.

3 *οὐκ* ∼ et ad *ἄλλως* adscr. *κακῶς.* ut videtur *τὸ ὑβρίσαι.*

5 *φησι; μὴ πῖνε.*

6 *τῶν κληρικῶν?* sed ܡܠܦܢ̈ܘ tunc esse debebat. ܡܠܦܢ̈ܗܘܢ igitur scribendum.

8 *τοῦ θεοῦ ἡμῶν* ∼. sed *ἡμῶν* ad *κυρ.* pro more add.

9 *εἴρηται.*

10 *σύντριμμα.*

11 *κατασκοπούντων* +. ܕܘܩܐ *σκοπὸς* v. pg. 90. ܡܕܘܩܝܢ *προκύπτων* Geopon. syr. XI 10: ܢܕܘܩ *ἐκκύψῃ* ib. XII 18 p. 72 A 17: ܐܬܬܕܝܩ *συνεκόπη* [sic] Geop. II 27: ܕܝܩ *παρέκυψε* Petr. α i 12. ܐܕܝܩ *παρέκυψε* Luc. xxiv 12 Ioh. xx 5. 11. ܡܕܝܩ *δυνατὸς* Act. xviii 24. — *πότος γίνεται.* deinde

rubrica Περὶ τῶν διωκομένων καὶ φευγόντων διὰ πίστιν καὶ πῶς βοηθείας καὶ παρακλήσεως ἀξιωθήσονται. ubi vs. 14 ܢܫܬܘ[ܘ]ܢ edere debebam.

12 ἐκ πόλεως εἰς πόλιν. p. ܟܠ 16 ܕ ante ܟܠܠ positum dele.

13 post προσλαμβάνεσθαι additum μετὰ τιμῆς videtur, quod vercor ut unquam in graeco fuerit.

15 ἀνεξάρνητος ܠܐ ܕܠܐ, quum vulgo ܕܠܐ ܟܘܦܪܐ vertatur.

17 ἐντ. τοῦ κυρίου ἡμῶν πλ. — sequitur:

10 18 Διάταξις [÷] Παύλου τοῦ ἀποστόλου. κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ περὶ τῶν νεωστὶ τῷ μυστηρίῳ προσιόντων. κἀγὼ Παῦλος ὁ τῶν ἀποστόλων ἐλάχιστος τάδε διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις περὶ κανόνων. Α. περὶ τῶν πρώτως προσιόντων τοῖς μυστηρίοις.

19 τοῖς μυστηρίοις. mox 21 λόγῳ· καὶ οἱ.

22 πρ. αὐτοὺς μαρτ. αὐτοῖς ἀκρ. — ante ἐξε. rubrica: Β. Περὶ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. pg. ܠ 6 ܬܠܡܒܒ corrigendum videtur.

24 δοῦλος πιστοῦ καὶ ἐὰν μὴ ᾖ πιστοῦ δοῦλος. καὶ ἐὰν μὲν πιστοῦ δοῦλος ὑπάρχῃ, ἐρωτάσθω κτέ.

25 post αὐτῷ ante εἰ add. καὶ εἰ μὲν μαρτυρεῖ, προσδεχέσθω. καὶ

26 εἰ . . . . προσδ. ~.

26. 27 εἰ δὲ ἐθνικοῦ ᾖ οἰκέτης.

28 ad λόγος in mg. add. τῆς πίστεως. — ὁ ἀνὴρ ~.

11 1 regula Syri tertia hic incipere debebat. numerus non adscriptus. Syri Δ p. 11, 3: EZ p. 11, 4 (numerus ς desideratur): H p. 11, 8: Θ p. 11, 11: I p. 12, 4: IA p. 12, 6: IB p. 12, 8: IΓ p. 12, 9: IΔ p. 12, 11: IE p. 12, 13.

3 vocabulum μαστροπεύειν a Semitis petitum: nam استعرب (cuius participium est مستعرب) obscoene loquutus est, appetivit marem. ita חברה ἅβρα, פילגש παλλακίς. cogitavi etiam de vocabulis lydicis βάστιζα κρόλεα [zur urgeschichte der Armenier p. 38] e coniugatione eadem explicandis. βαστιζὰκ ῥολεά (= citius veni) posset esse باستعزاق اعل sed imperativo ad formam hebraicam הָבָה קוּמָה propius accedente. Galli nostris diebus غ saepe per *rgh* exprimunt. notum عزق celeriter ivit: sed استعزق (celeriter ire voluit) nondum in scriptoribus inventum.

6 λουδεμπιστὴς non est in Syro, sed ὑαλοκαταπότης ὑαλοπότης vel tale quid. nam ܒܠܥ κατέπιε Matth. xxiii 24 Petr. α v 8. ܐܬܒܠܥ κατεπόθη Hebr. xi 29 Cor. β ii 7: v 4.

9 μηδὲ συκοφαντεῖν. — ἀλλ' ἀρκείτωσαν αὐτῷ τὰ διδόμενα ὀψώνια.

10 δὲ ubi nos μὲν et postea δὲ ∼.

11 αἰσχροποιὸς cf. ܒܐ 10 ܢܫ 23. ܥܣܟܪ ex αἰσχρὸς ortum? βλὰξ non habet Syrus, sed βλαπτικὸς ni fallor. ܥܫܩ ἐσυκοφάντησε Luc. iii 14, p. 11 9. de his vocabulis posset integrum volumen scribi et magnopere cuperem ut scriptum esset. ante ὀχλαγωγὸς Syrus φαρμακός. nam μάγος bis non potuit legisse. ܚܪܫ μάγος Act. xiii 6. 8: περίεργα πράξας Act. xix 19: φαρμακὸς Apoc. xxi 8 xxii 15.

12 in huius versus loco substituuntur ἀστρολόγος [addita explicatione: sive somniorum interpres :ܦܫܘܪ scr.?], μάντις, θηρεπαοιδός, λώταξ, περιάμματα deinde 13 ποιῶν ἢ περιάμματα ἔχων ἢ περικαθαίρων ἢ οἰ. ἢ συμβ. ἢ π. ἑρμ. [1]).

12 1 praemittitur ἢ ὀρνιθόμαντις vel ὀρνιθοσκόπος. deinde ἢ φυλαττόμενος συναντήσεις ἢ λώβας ὄψεων ἢ ποδῶν ἢ ἄλλου μέλους [de ܦܪܟܘܣ v. zur urgeschichte der Armenier p. 7 fin.] ἢ ὀρν.

2 legisse Syrum ea credo quae nos edidimus, sed παρακροάματα explicavit: ἀκροάματα *quae tanquam symbolica auribus inferuntur, quum vera non sint.* ubi ܡܬܕܡܝܢ emendavi. nam ܐܬܕܡܝ ἐμιμήσατο ἀπεμιμήσατο. post συμβ. ante χρ. vero add. ἢ βόμβων [p. 81, 22] ἢ κωδωνισμῶν ἢ ἄλλων τοιούτων παρατηρήσεων. — δοκιμ. +.

3 οὖν ἀπ' αὐτῶν προσδεχέσθωσαν.

7 παυσάσθω ἀπ' αὐτῆς. facile erat rel. syr. ܠܐ 23 ܢܦܘܫ in ܢܦܘܫ mutare, sed Isocr. in Demon. 24 ܠܐ ܬܦܘܫ πειρῶ διαμένειν. — ἐλευθέρα ἐστιν, ἐχγ.

10 ἢ ἱπποδρομίοις ἢ ἀγῶσιν.

12 post ἔχῃ add. περὶ τὸ πρᾶγμα.

[1]) de παλμοῖς v. Mureti varias lectiones ix 6: H. Fleischer über das vorbedeutende gliederzucken bei den morgenländern in libro: abhandl. der k. sächsischen gesellschaft der wissenschaften I. reliq. iur. syr. p. קלא 13. Parel lex. plaut. p. 451. 551. Iacobi responsa a me edita eis qui mythologiae semiticae operam daturi sint utilia fore credo, inprimis si cum libris iudaicis comparare velint. sic § 17 cf. cum ברכות מ' 18ª fin. המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא [δισάκιον Burm. ad Petron. 31] ויתנם על גב חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו בספר תורה :

13 ἔμπειρος vix legit S. πεπυρωμένος Apoc. iii 18 ineptum.

14 pro ܙܢܝܢܐ legendum est ܙܢܐ. nam ܙܢ τρόπος = pers. زن = arm. զան = gr. γένος radicis जन्. cf. rel. ܦܘ 1.

15 φησί, διδακτοί.

Venio nunc ad librum Syrorum octavum rel. syr. p. ܟܕ 15 — ܟܗ 26, huius voluminis cap. IV. inscriptus est liber apud Syros Βιβλίον τῶν τοῦ Κλήμεντος ὄγδοον. αἱ διατάξεις [÷] τῶν ἀποστόλων αἱ διὰ Κλήμεντος τοῖς ἔθνεσι πεμφθεῖσαι. κανόνες ἐκκλησιαστικοί.

20 13 'Επίσκοπος οὖν χειροτονεῖται.

14 Πρεσβύτερος δε. — χειροτονείσθω ∼.

16 τὴν alterum ∼ et mox ἐπὶ θυσίᾳ cum προσενέγκῃ coniunctum.

18 τὰ ἐπιτηδευτὰ τῶν ἀνθρώπων — σπέρματα ὀσπρίων.

21 1 τῷ καιρῷ τῷ δέοντι ante πλήν. — χ. καὶ σταφυλῆς.

2 δὲ ∼. προσάγειν?

3 καὶ ἔλαιον et τὴν ἁγίαν λυχν. sed ἁγίας ∼.

6 ἐπιμ. καὶ τοῖς.

9 δὲ τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ.

12 ante εἰ add. ἐφ' ἑαυτόν: h. e. ἀναλαμβανέσθω. pro μὴ S ἀναλαμβάνει.

15 κλήρου, ubi nos καταλόγου.

16 ἱερ. προσφορᾶς, γενομένης συναγωγῆς καὶ ἁγιασμοῦ, μὴ μετ.: ἢ τήν.

17 εὔλογος ÷, cf. 22 12. — τ. ἢ εἰ μὴ λέγῃ.

22 4 ante κληρικὸς additur κληρικῷ.

6 ἀφ. ἢ ὁ δεκτός.

7 ἀφοριζέσθωσαν οἱ δεξάμενοι αὐτόν.

9 § ιγ S regulae ιβ adnexuit, ita ut canon noster ιδ illi sit ιγ.

11 καταλεῖψαι et καὶ ἑτέρᾳ. mox 12 εἰ μή ποτέ τις?

15 κρίσει καὶ κλήσει π. cf. p. 81, 1 not. γίνεσθαι ∼.

16 ὅλως τῆς τάξεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν. cf. p. 29 14.

17 παρὰ γν. τ. ἰ. ἐπ. post παροικίᾳ v. 18/19.

18 καὶ εἰς ἑτ. ἀπελθὼν καί. et 19 λειτ. καὶ μάλιστα εἰ πρ.

20 ἐπαν. ∼. — 'Επιμένων δὲ cum κοινωνείτω vs. 21 coniunctum.

21 μόνον pro μέντοι.

23 1 regula XIV continuatur.

2 αὐτ. σφραγισθεῖσαν κώλυσιν cf. Appian. b. civil. I 1.

4 regula Syri XV. numeri iam duobus minores in S.

5/6 et 9 *τῆς τάξεως τῆς ἱερατικῆς.*

24 1 *Εὐνοῦχος* ÷. et 2 post *ἄξιος* S *εἶναι ἐπίσκοπος* addit.

11 *ἐκδικήσει ὁ κύριος δίς.* mox *δὲ* ∼. p. ܒܗ 23 ܐܬܒܥ scr.

14. 15 *τύπτοντας* et *ἐθέλοντας.* — vs. 15 *ἀδικοῦντας.*

17 *ἀντέτ. καὶ λοιδορούμενος.*

25 5 fin. add. *αὐτόν.*

11 *ἐπισκ. μόνος χωρίς.*

12 *ἐν μηδενὶ κατεγνωσμένου* [Steph. IV 1040] *τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ.*

13 *φίλαρχος καὶ τύραννος. τύραννος γάρ.*

15 in syriaco scribe ܘ[ܕ]ܬܪ̈ܬܝܢ pag. ܒܗ 25. *δευτέραν ἤ, καί.*

17 *ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ.*

26 1 *κατὰ συγκυρίαν* ܠܓܕܫ ut Luc. x 31.

4 *γραμμάτων συστατικῶν.* — *ἐπιφερομένων* Syro genus medium est. — *δὲ* ∼. — *αὐτῶν γράμματα, ἀν.*

6 *καὶ εἰ δὲ μ.* — *ἐπιχορηγοῦντες.*

7 *γὰρ* ∼. ܒܡܠܒܐ = בְּשַׁגָּם Genes. vi 3? cf. Ephr. Syr. tom. III p. 484 D graec.

9 *καὶ οὕτως ἡγεῖσθαι.* et 10 *ἕκαστον αὐτῶν ὅσα.*

12 *γὰρ* ∼. vs. 13 quae post *θεὸς* leguntur absunt: vs. 14. 15 ∼.

17 *πόλεις ἢ χώρας.*

19 *γνώμην* ut supra p. 10 11.

27 11 *αὐτὰ ἐν φόβῳ θεοῦ καὶ ὡς.* et 13 *πέν. ὦσιν, ἐπιχ. αὐτοῖς ὡς*∼

14 ܠܒܕ *κατηνάλωσεν* Isocr. in Demon. 18. *ἐξέτιλε* Geopon. XIII i 12. *διετέλεσεν* Isocr. l. l. 9 *ἐπετέλεσεν* ibid. 34.

24 *ἔχειν* ubi nos *ὑπομένειν.* pro *μήτε ἢ* bis *μηδέ.*

26 *πράγματα διαπαρατριβῆς ἐμπίπτειν.* mox *περιβάλλεσθαι* Syro genus medium.

28 1 *ἔχειν πάντων τῶν.* et 3 *δέοι καὶ περί.*

4 *δεομ. μεριζόμενα διά.* et 5 *καὶ χορηγεῖσθαι* ∼.

9 *προσμένοντας.*

10 *στρ. τὶς τοῖς ἰδίοις.* numerus *μ* in margine codicis syriaci nusquam adscriptus. canon *μβ* graecus Syris est *μα.*

13 *πανσάσθω* per duo vocabula redditum et add. *ἀπ' αὐτῶν.*

15 add. in fine *ὡσαύτως καὶ λαϊκός.*

17 ante *ἢ* add. *ἀπ' αὐτοῦ.*

19 *τι* ∼.

23 *Σατανᾶν* ubi nos *Βελίαρ.*

24 ad canonem ܡܘ syriacum adscripta sunt haec verba: *Dicunt omnia ea quae notam ← habent appictam ab Arianis ad canones addita esse.* comprehenduntur autem canone Syrorum quadragesimo sexto regulae nostrae μζ μϑ ν et deinceps ea verba, quae ad pg. 29, 13 exhibiturus sum.

29 5 regula μη graeca infra sequitur v. p. XXXI.

8. 9 *μὴ τρίτον μ. μ. ἐπιτελέσει τὸ βάπτισμα, ἀλλ' ἅπαξ μόνον τὸ εἰς.*

13 sequuntur haec: *διδαχϑήτω οὖν ὁ βαπτιζόμενος ὅτι ὁ ἀγέννητος ϑεὸς οὐδὲ ἐσταυρώϑη οὐδὲ γένεσιν ἀνϑρώπου ὑπέμεινε, βασιλευόμενος μὴ ὑπάρχων μηδὲ ἑτέρου γνώμῃ ἢ καταλείψει* (alluditur ad Matth. xxvii 46) *ὑπεύϑυνος. ἀλλ' οὐδὲ ὁ παράκλητος ἄνϑρωπος ἐγένετο καὶ οὕτω παρῆν, ἀλλ' οὐδὲ πάϑος ὑπέμεινεν ὁ σάρξ μὴ γενόμενος (οὐ γὰρ ἦν ἀρχιερεύς): ἀλλ' ὁ μονογενὴς υἱὸς μόνος ἐγένετο μὲν ἄνϑρωπος διὰ φιλανϑρωπίαν, ἔπλασε δὲ ἑαυτῷ σάρκα ἐκ τῆς παρϑένου (ἡ γὰρ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον*[1]*) ὡς κτίστης), τὸν δὲ σταυρὸν ὑπήνεγκεν ὡς εἰκὼν συγχωρήσει τοῦ πατρός* [ܠܘ 3 ܡܫܬܠܡܢܘܬܐ scribe. in his enim nolebam quidquam mutare in editione, quod exemplum plane unicum habebam], *ἐρρύσατο δὲ τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς προσδοκηϑείσης ὀργῆς ὡς ἀρχιερεύς. βαπτίζομεν οὖν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς οὐχ ὡς ἀνϑρώπου γενομένου, οὐδὲ ὡς παϑόντος, οὐχ ὡς ἀρχιερέως τινός, ἀλλ' ὡς αὐϑέντου, εὐδοκήσαντος μὲν ἐν τῇ γενέσει, συγχωρήσαντος δὲ τὸ πάϑος, δεξαμένου δὲ πρεσβείαν ἀρχιερέως. ἐν δὲ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ, οὐχ ὡς αὐϑέντου, οὐχ ὡς δεξαμένου, οὐχ ὡς συγχωρήσαντος, ἀλλ' ὡς ὑπομείναντος γένεσιν, ὡς ὑπενεγκόντος σταυρόν, ὡς ἀποϑανόντος καὶ ἀναστάντος. ἐν δὲ τῷ ὀνόματι τοῦ παρακλήτου οὔτε ὡς πατρὸς οὔτε ὡς υἱοῦ, ἀλλ' ὡς μάρτυρος (ὡς ἐν εὐδοκίᾳ ϑεοῦ) καὶ τῆς συγχωρήσεως καὶ τῆς ἐν πᾶσιν ὑπακοῆς τοῦ μονογενοῦς. οἱ οὖν οὐχ οὕτως βαπτίζοντες ὡς μὴ εἰδότες τὸ μυστήριον τῆς εὐσεβείας καϑαιρείσϑωσαν. ὁ γὰρ λέγων πεπονϑέναι τὸν πατέρα βαρύτερα τῶν Ἰουδαίων ἀδικεῖ, τῷ χριστῷ καὶ τὸν πατέρα συμπροσηλῶν. ὁ δὲ ἀρνούμενος τὸν κύριον δι' ἡμᾶς ἄνϑρωπον γενόμενον καὶ ὑπενεγκόντα σταυρὸν ϑεομάχος ἐστὶ καὶ πολέμιος τῶν ἁγίων. ὁ γοῦν τὸν παράκλητον πατέρα ὀνομάζων*[2]*) ἢ υἱὸν ἄνους ἐστί· τὸν ὑπη-*

[1]) Proverb. ix 1. — [2]) alii νομίζων.

ρέτην τοῦ μονογενοῦς ἴσον ἐν δημιουργίᾳ [1]) καὶ συνεπιμελητήν, καὶ ἴσον ἐν συννομοθεσίᾳ καὶ συγκρίτην, καὶ μεσίτην τῆς ἀναστάσεως ἢ τὸν ἀρχιερέα ἰσότιμον τῷ υἱῷ ἢ τῷ πατρὶ ἀποδεικνύει ἢ δύο ἀνάρχους δοξάζει ἢ δύο πατέρας λέγει, παρακούσας τοῦ εἰπόντος· ὁ κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστιν [2]). ταῦτα δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν Σίμων ὁ μάγος ἐτύπωσε καὶ παρέδωκεν, ἐπισπασάμενος ἐφ' ἑαυτὸν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν καὶ λαοπλάνον καὶ ἀνάστατον καὶ ἕνα γε τριονόματον εἶναι θεὸν ἀσεβῶς ἐγράψατο, ποτὲ [ܠܛ 8] δὲ καὶ τὸ πάθος τοῦ χριστοῦ καὶ τὴν γένεσιν ἀπέκοψεν. ὑμεῖς δέ, ὦ ἐπίσκοποι, εἰς ἕνα θεὸν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα τρίτον βαπτίσατε κατὰ τὴν τοῦ κυρίου γνώμην καὶ τὴν ἡμετέραν ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι διάταξιν. sequitur nunc canon noster μη numero 47 distinctus, ubi Syrus ἐκβαλὼν praebet, ἢ prius non agnoscit.

29 14 regula 48 Syrorum. pro καταλόγου Syrus ἀριθμοῦ καὶ τῆς τάξεως ut p. 22 16. cf. 31, 3.

19 non ὡσαύτως sed οὕτως.

30 2 ἑορτῶν οὐκ ἐσθίει κρέα καὶ οὐ πίνει οἶνον, sed haec quidem explicatio est.

2. 3 βδελ . . . . ἄσκησιν ~.

6 καταλύσαντος. et 7 ἐπ. ἀδίκως, καθ. ἄρχοντα γὰρ τοῦ.

10 κωφὸν ἢ χωλόν.

11 χλευάσει +. Euseb. theoph. ε 34 ܒܒܙܚܐ scr.

13 post αὐτοὺς additur καὶ διδάσκων. ex explicatione.

15 πρ. ἐνδεεῖ τινι ὄντι κληρικῷ.

16 ἐπιχορηγῇ +. post ἀφορ. S ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἐπιμένων τῇ πονηρίᾳ καθαιρείσθω: vs. 17 ~.

18 ψευδεπίγραφα ÷.

22 ἀ. ἢ 'Ιουδαίου. et 23 ὄνομα τῶν χριστιανῶν, ἀφοριζέσθω.

31 1 μετάνοιαν δὲ ἐπιδείξας.

3 vocabulum κατάλογος solet torquere interpretem nostrum: h. l. posuit ὅλως λογιζόμενος ἐν ἀριθμῷ ἱερατικῷ.

5 ἀπεῖπεν +.

8 ἑνὸς σαββάτου: καθ. — ἐὰν δὲ λ. ᾖ, ἀφ. ita etiam vs. 12.

11 κρούσῃ καὶ ἀπό.

[1]) haec omnia sine alterius codicis opera vix ad liquidum adduci poterunt. עבור est ποιητής Iacob. i 22. 23. 25 iv 11 Rom. ii 13: rel. ס 20: κτίστης rel. p. גג 2 עד 15: δημιουργός Hebr. xi 10. hinc עבודותא debet esse δημιουργια. ita verti ac si להו p. גג 23 male e praecedentibus repetitum esset. — [2]) Deut. vi 4.

18 *χειροτονήσας αὐτόν.*

19 *μὴ δείξοι ὅτι π. αἱρετικῶν τινος ἔχει τὴν πρώτην χειροτονίαν.*

32 3 *καὶ παρασκευήν.*

7 de voce *ξένια* dubito: mox *ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον.* et vs. 8 *λαϊκὸς ᾖ.*

9 *ἐθνῶν ἢ λύχνον εἰς συναγωγήν.* vs. 10 *ἐν . . . ἅπτοι* ∾.

11 *ἁγίας* ∾.

13 *ἁγιασθὲν* post *ὀθόνην.* vox *ὀθόνη* semitica: cf. עָטָה.

14 *φωρ. τοῦτο ποιῶν.* mox 15 *ἐπιτιμάσθω* [ut p. 33, 11] +. *καὶ ἀφοριζέσθω.*

16 *κατηγορούμενον.* — *παρὰ πιστῶν καὶ ἀξιολήπτων ἀνθρώπων,* sed *παρὰ* Syro *apud.*

18 virgula post *αὐτοῦ* transfertur.

20 *αὐτὸν καὶ δύο.*

33 1 *καταφρονῶν.*

2 *κατὰ τοῦ τοιούτου τὰ δοκοῦντα αὐτῇ.* mox *κερδᾶναί τι τῶν φυγοδικιῶν.*

3 *προσδέχεσθαι* = *προσδεχέσθω.*

7 *οὓς αὐτὸς βούλεται.* in margine ad *οὓς* adscriptum *ὡς.*

8 *ἐπισκοπῆς αὐτοῦ π.* mox vs. 9 *τὴν τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίαν.*

10 *κληρονομίας.*

12 *ᾖ, ἢ τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν αὐτοῦ τυφλός, ἢ τὸ σκέλος αὐτοῦ πεπληγμένος καὶ χωλεύων, ἄξιος.*

13 *ἔστιν* ∾. mox 15 *ἢ* pro *καί.*

34 3 *ἢ . . . καθαιρείσθω* ∾; in horum verborum loco substituuntur: *εἰ δὲ μή, ἐξωθείσθω.*

7. 8 *χειροτονίας βαθμόν.* — *καὶ* vs. 7 ∾. ܕܪܓܐ?

8 *ὡς* pro *οἷος.* — *συγχωροῦσιν αὐτῷ* et mox *ἐλευθεροῦσι* et *ἐξαποστέλλουσι.*

10 *τοῖς τῆς στρατείας* ut videtur. *σχολάζων* +.

11 *ἀμφότερα ποιεῖν, κατέχειν ῥωμ. κτέ.*

12 *καθαιρεῖσθαι δεῖ.*

16 *ἅγ. ταῦτα.* — *διαθήκης οὕτως· Μωϋσέως βιβλία πέντε,* singulorum librorum nominibus omissis.

18 *τῆς . . . ἡμερῶν* ∾, sed in margine m. rec. *τοῦτ' ἔστι* ספר דבר ימין literis syriacis scripta.

19 *Ἐσθήρ, ἕν· Ἰουδίθ, ἕν· Τωβίτ, ἕν· Μακκαβαίων, γ· Ἰώβ, ἕν· βίβλος ψαλμῶν ρνα, ἕν· Σολομῶντος βιβλία ε,* omissis eorum nominibus.

35 1 verbis primis, ut dixi, omissis *προφητῶν ιβ, ἕν· Ἡσαΐου, ἕν·* bene.

2 *δὲ* ∾. — *ὑμῖν ὡς πρὸς διδαχὴν τῶν παιδῶν ἔστω.*

3 *μανθ . . . . . νέους* ∾ et deinde *ἡ σοφία.*

4 *ἔστι δὲ τῆς.* — *εὐαγγέλια μὲν δ, ὡς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν εἴπομεν, Ματθ. κτέ.*

5. 6 *ιδ· Ἰακώβου ἐπιστολὴ α, Πέτρου β, Ἰωάννου γ, Ἰούδα α.*

7 *καὶ τὰ διατεταγμένα ὑμῖν, ὦ ἐπίσκοποι, δι' ἐμοῦ.*

8 *καὶ ἐν.* — *προσπεφωνημένα, ἅ.*

9 *αὐτοῖς μυστικά· ἔτι καί.* — *πράξεις* ÷.

10 *καὶ* pro *δὲ.*

11 *μὲν* add. ante *αὐτοῖς.*

14 *ἀγέννητος* pro *ἀΐδιος.* post *ὅλων* add. *ἐν χριστῷ.*

15 *εἰρ. καὶ ἐν.* — *ἐνώσει* pro *σθενώσει,* servato *καί.* ante *εἰς* add. *ὑμᾶς.*

16 *ἀμ. καὶ ἀνεγκλήτους.* deinde *ὑμᾶς* add. ante *τῆς.*

18 *αὐτοῦ* ∾. — *δι' οὗ.*

19 init. add. *καὶ τὸ κράτος.* mox *θεῷ καὶ πατρί.* et *τῷ παρακλ.* ∾. in capite sexto haec lectionis varietas annotanda est:

37 14—17 *αὐθ.* ∾. p. [illegible] seqq. in horum loco substituitur: *Πάλιν ἡ σύνοδος τῶν πζ ἐπισκόπων ἡ γενομένη ἐν Καρχηδόνι πόλει τῆς Ἀφρικῆς ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ τοῦ ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος.*

18 numerus *πζ* pro *πδ.* — *ἐκ τῆς ῥωμαικῆς γλώσσης.*

19 *καλ. σεπτ.* ÷. ante *συναχθέντων* puncto distinxit S.

20 init. *ἐπισκόπων πολλῶν* add.

21 post *λαοῦ* comma posuit S. mox *Ἰουβαϊανοῦ* atque ita semper.

23 *αἱρετικούς, ἔτι δὲ καὶ τούτων ἃ ἀντέγραψεν Ἰουβαϊανὸς πρὸς Κυπριανόν: ἀναγκ. ἡγησ.* omisso *δέ.* Syrus *θεόφιλε* nomen proprium esse non credidit.

24 *ὡς οὐ μόνον ὁ μακ. Κυπριανός.* mox *τοὺς αἱρετικοὺς καὶ τοὺς σχισματικούς.*

26 *τοὺς αἱρετικοὺς καὶ τοὺς σχισματικούς.*

29 *πζ* pro *πδ.*

30 *ἐπίσκοπος ἦν· τὰς δὲ ἀποφάσεις.* ubi *ἀποφάσεις* ÷.

31 *ἐπισκόπων τὰς ἐπιστολὰς τὰς γραφείσας?*

32 *βαπτ. τῶν αἱρετικῶν, ἔτι δὲ καί.*

34. 35 ∾.

38 1 *περὶ . . . αἱρετικούς* ~. inscripsit S *ἡ ἐπιστολὴ τῶν ἐπισκόπων.* — *Λιβεράριος, Ἀλδώνιος.*

2 *Ἰούλιος, Πρ., Κεκίλιος, Π.*

3 *Μάρκος, Σουκένσος.*

4 Demetrius a Syro *Δήτριος* scriptus, sed litera ܡ addita Demetrium habebimus. ita pro ܡܐܝܝܛܘܣ videtur ܡܘܐܝܝܛܘܣ scribendum.

5 *Σατουρν. . . . ἄλλος* prius ~.

6 *Γοργοτῖνος, Σιδᾶτος τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν Οὐανιαρίῳ, Μαξιμιανῷ, Σατουρνίλῳ.* sed *Μαξιμιανῷ* etiam vs. 7.

8 *Σατουρνιλίῳ.* — *Ἀντ., Ἰουγουτιανῷ* omisso *καί.*

9 *ἀγ. ἀδελφ.* ~.

9. 10 *Πάντες ὁμοῦ συναχθέντες, ὦ ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ ἡμῶν, καὶ ἐν κοινοβουλίῳ ὄντες, ἀνέγνωμεν τὰ γράμματα τὰ ἀφ'.*

11 *αἱρετικοῖς καὶ [παρὰ] τοῖς σχισματικοῖς.*

12 *καὶ* additur ante *ἐρχομένων.*

13 *βαπτιζόμεθα, ἐν ᾗ ἀναγεννώμεθα.*

14 init. *ἐκεῖ τὰ αὐτὰ ἡμῖν πράττοντας.* et mox *τῶν . . . κανόνων.*

15 *κρατεῖν, ὅπως συγκοινωνοὶ ἡμῶν ἦτε καί.*

16 *θελήσητε. Οὐ πρόσφατον.* cf. *προσφάτως* mart. Polyc. 4.

17 *προσφέρομεν ὑμῖν, ἀλλά.*

19 *δεδοκιμασμένην* +. *καὶ ἐν ᾗ παρατηρουμένῃ κοινωνοῦμεν.*

20 *συζεύγνυμεν τοῦτο, καὶ νῦν ἀσφαλῶς τιθέντες* (?) *ἅπερ* omisso *ἀσφαλῶς* postea. ܐܠܘܬ Athan. 19 10 26 17 25 24 36 7 37 6 40 20 46 17. 19 ܢܘ 20 ܢܒ 23 ܠ 11 ܘܣ 12: ܐܬܬܠܘܬ ib. 50 22.

22 *καὶ* ~.

23 *ὑπάρχει.*

26 fin. *καὶ* ~. et mox *ὑπὸ τῶν ἱερέων.*

39 1 *ἰδίῳ* ~. *ἀνθρώπου* ~.

2 *διὰ δὲ Ἰεζεκιήλ.*

12 *εἰ μὴ τοῦτο, εἰ μὴ ἐν . . . δοθῆναι ταύτην μὴ δύνασθαι.*

14 pg. ܣܘ 1 ܠܟܘܐܠܐ si scriptum non est, esse debet.

15 *ὁμολογῆσαι* pro *ἐκδικῆσαι.* mox *τι ὅλως αὐτοῖς.*

17 *λαβὼν χάρισμα μέτοχος.*

18 *εὐχαριστία* ÷. *ὅπου* pro *ὅθεν*; cf. vs. 20: pg. 40, 20. 22.

23 *εὐχαριστίαν* ÷. *μεμνῆσθαι* pro *μὴ ἀγνοεῖν*? 24 *ἁμαρτωλῶν.*

27 pg. ܣܘ 19 ܕܟܗܢܐ scribendum. — *ἱερεὺς ὤν.*

28 τῆς ἁγίας γραφῆς.

40 3 βουκοληθείς (+) τις καὶ ἔξω βαπτιζόμενος ἐν τῷ.

4 αὐτός. ita fortasse etiam M. nam ? et τό et τός esse potest.

8 ἐν μέρει ἐλλιπῆ εἶναι καὶ ἐν μέρει ὑπ. — ὑπερισχύειν +.

9 εἰ δὲ οὐκ ἐδυνήθη.

11—13 ἐκκλησίας, ἣν ὑπὸ . . . . ἀρχῆθεν λέγει ἑνικῶς καὶ μὴ πληθυντικῶς τεθεμελιῶσθαι. καὶ διὰ κτέ.

14 ἀδόκιμα +. cf. 42, 11.

15 καὶ αἱρετὸν ∾. παρὰ τῷ κυρίῳ ἢ τοῦτο ἢ ἄλλο τῶν ὑπ'.

16 αὐτοῦ ἔδειξε λέγων ἐν. ܚܘܝ παρεστήσατο Euseb. theoph. ε 13: παρέστησε Act. i 3: κατέστησε Isocr. Demon. 49: ἐδήλωσε ibid. 11: ἔδειξε Ioh. xx 20 Luc. iv 5 xxiv 40 Act. x 28 Mth. iv 8 etc.

18 σκορπίζει με. mox ἔγραψεν, non προσέγραψεν ni fallor.

23 κυρίου οἱ καὶ ἀντίχριστοι.

24 δοῦναι ἐν τῷ.

25 ἀξίωμα +.

26 χορηγοῦντες?

28 ἀπορρῖψαι ἀφ' ἡμῶν.

30 ἐπὶ γνῶσιν et virgula ante δοῦναι ponitur.

31 θειῶν δυνάμεων ἐκρίναμεν μυστήρια.

41 1 K. λέγει: sed h. l. et ܗܘܐ 20 non ܐܟܬܒܬ sed ܐܟ݁ܬܒܬ scribendum. ἡμῖν pro μοι. mox μετριότητος ἡμῶν.

4 ἔγραψα, ἀντισυλλογιζόμενος δ?

6 ἐκκλησίᾳ τῷ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματι.

7 γρ. τοῦ αὐτοῦ Ἰουβαϊανοῦ.

8 ἡμῖν λέγει ὅτι οὐ μόνον συνεπευδόκησε καὶ συνηρέσθη τοῖς ἀφ' ἡμῶν, ἀλλά.

9 τῆς ἀληθείας? — οὖν νῦν περὶ αὐτοῦ τούτου τὸ τί.

12 τυραννικὴ αὐθάδεια.

19 quum geographus non sim, licet sint qui me esse velint, facere non possum, ut quo loco oppida in his actis nominata sita fuerint quaeram. sed quum literae syriacae theologis et geographis ignotae esse soleant, hebraicis literis scribam, quae Syrus habet. hic igitur ἀπὸ תיסבי πόλεως legitur. — ἐν μιᾷ ἐκκλησίᾳ.

21 ἐκεῖ pro ὄντως. — ἀληθείας post πίστις ponitur.

23 ἐ. οὐδὲ πίστις ἐστί, ὅπου πάντα ψευδῆ ἐστιν.

24 μυστήρια. — στόμα καὶ ἡ γλῶσσα. λοιμ. καὶ μεστὰ ἰοῦ θανάτου. ܦܘܢ zur urgesch. d. Armenier 475.

26 post ἀντίχρ. add. εὐλογεῖ κατάρατος.

29 ὑπ. ἢ οἱ.

30 πάντα εἰ ψευδῆ ἐστιν ἃ εἶπον περὶ τῶν αἱρετικῶν· εἰ δὲ τισίν.

31 neque συνευδοκεῖν neque συνδραμεῖν, sed πείθεσθαι αὐτοῖς.

42 4 Πρῖμος mox 5 αἱρέσεων? αὐτὸν ~ et βαπτίζεται.

10 אדראמונטום etiam S, quum Adramyttus sit חֲצַרְמָוֶת حضرموت.

11 ἀδόκιμον +. cf. 40, 14.

12 Νούατος (Novatianos esse apud Bar Bahlulum non vidit E. Castellus p. 548 ed. Mich.) ἀπὸ תאנובאדים εἶπεν.

13 φρονοῦσιν ὅτι ἓν μόνον ἐστὶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σωτήριον βάπτισμα.

17 ἀπὸ τοῦ κλήρου αὐτῶν ἐλθόντας λαϊκούς.

19 εἶπεν· Τὸ βάπτισμα δ.

20 αἱ θεῖαι γραφαί.

22 Σολομῶντος περὶ αὐτῶν· ὅς.

23 ποιμαίνει ἀν. καὶ αὐτὸς διώκει ὄρνεα.

27 ἀλλοτρίας μὴ πῖθι, ἵνα.

28 σοι ἔτη ζωῆς· καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἐν θείῳ·λογίῳ ὁ κ.

30 ἔστι δὲ τὸ et 31 ἐπιφ. ἐπάνω τῶν ὑδάτων.

32 οὖν λογίζονται vel ἐνθυμοῦνται. et 33 λαμβάνοντας.

43 1 σαφές ἐστι φανερὸν καὶ σαφὲς εἶναι ἑκάτερον.

2 πνεύματος. δεῖ et 3 λέγωνται θεοῦ.

5 κλήσεως ἡμῶν.

6 ἐν μιᾷ ἐκκλησίᾳ.

10 ἐστιν, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος. — δὲ ~.

12 ζῆλος, θυμός, θόρυβοι, διχοστασίαι.

13 δὲ pro οὖν.

14 αἱρ. καὶ τοὺς σχισματικούς· διὰ τοῦτο.

15 ἐκκλ. ἀμώμου βαπτ.

16 ἁμαρτωλῶν καὶ σαρκικῶν, abiecta voce εἰσιν.

17 κατακριθήσονται +.

18 Οὐανουάριος vel Βανουάριος ἀπὸ לאמבי.

26 πορεύθητε οὖν μαθητεύσατε? vs. 28 οὖν ~: ἔστι δὲ.

31 μανέντας καὶ μωρανθέντας καὶ ἔξω.

32 βαπτίζειν καὶ ἁγιάζειν προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ ὀφείλομεν.

33 קרנסקים ἀπὸ קריטא. pro Κρήτης certum videtur Κίρτης reponendum esse.

44 1 *ἔτι δὲ καί. — τοσαύταις μαρτυρίαις.*

2 *ὥστε ὡς ἀξίως πάντας ἡμᾶς πεισθῆναι.*

6 *καὶ ἔπειτα ἀποστάντων. οὗτοι γάρ.*

8 Νικόδημος ἀπὸ סארגאמון. literam ܐ graecum ε exprimentem saepius invenire est. cf. vs. 11 et p. 38, 8: 46, 20. atque etiam ubi loco α graeci ponitur, apud Syros interdum degeneravit. ita ܦܪܡܘܢܪܝܣ scriptum invenimus Cast. p. 729, quod est *παραμονάριος* et ܦܐܪܡܘܢܪܝܣ in canonis chalcedonensis secundi versione syriaca. tali scribendi pravitate factum est, ut interdum de vocabulorum a populis iaphetiticis acceptorum origine ambigi possit. *fossatum* فسطاط factum est, *follis* (de quo videndus Salmasius est scr. rei augustae p. 8) فلس (quod male ὀβολὸς esse voluerunt), *ἰδιώτης* عذيوط Freyt. III 126[b], *sextarius* = *ξέστης* ܩܣܛ قسط, de quibus v. Pocockium ad Maimon. port. Mosis p. 404 [ܩܣܛ *κοτύλη* Geop. ζ 9], *ἡμίνα* Geop. ια 19 vel *ἡμίμναιον* ib. ιγ 46 ܗܡܝܢ, quum ܗܡܝܢ cingulum persicum هميان sit, *σωλὴν* ܣܘܠܝܢ Geop. β 23, *σήραγξ* ܣܝܪܓ Cast. p. 619, *φάττα* vel *φάσσα* Clem. alex. 181, 39 ܦܐܬܬܐ Cast. p. 699 = ܦܬܐ ib. p. 91 = بط = ⲡⲉⲙⲡ. atque eo difficilior quaestio est, quod in lingua graeca habentur vocabula, quae a populis semiticis ad Iones pervenisse videri possint: *χηραμὸς* Clem. alex. p. 29, 49: 93, 8. 18 خورم Freyt. I 480[b]: *κιβωτὸς* (*ἐκ τοῦ ἑβραικοῦ ὀνόματος θηβωθὰ καλουμένη* Clem. alex. p. 241, 4) תֵּיבָה ⲑⲏⲃⲓ ⲧⲏⲃⲉ: *πράσος* ܟܪܬܐ كرات Freyt. IV 23[a], *πάγος* فج Hamâs. p. 39, 23. inprimis vero vocabula quaedam a litera μ incipientia semiticae originis suspicionem movent. de *μαστροπὸς* v. ad p. 11, 3. *μάνδαλος* hebraice מַנְעוּל vocatur, *μάνδρα* arabice محضر coll. hebr. חָצֵר [N etiam in urbis Adramytti nomine p. 42, 10], *μανδύη* persicum esse dicitur (Pollux. VII 60 Eustath. Odyss. xix 28), sed מַד a LXX semper per *μανδύας* redditur, *μάχαιρα* מְכֵרָה Genes. xlix 5, *μάταξα* cf. cum اعتكس et عكاس funis, *μαγγανεία* מַנְגִּינָה (cf. جنّة) proprie incantatio. *μέγαρον* eodem quo *tugurium* refero, ad גור scilicet, *μέσαβος* dubitans ad عصب

ܚܒܪ ligare, *μαγάδις* (genet. *μαγαδῖδος*) ad מַחֲלַת ማሕሌት: cithara.

9 *ἀναβαπτισθῶσιν.*

16. 17 *ἐκφεύγοντας . . . προσερχομένους.* mox 18 *φίλους αὐτοῦ.*

19 in editione syriaca ܚܢ 12 ܠܡܫܝܚܐ [ܡܫ] scribendum.

23 *Σούκενσος ἀπὸ* אבירדנאדמאניקיאני.

25 *δοῦναι. εἰ μὴ δύνανται πνεῦμα ἅγιον δοῦναι, ἐπεί.*

27 *ἀπὸ* תוכאבירי. — *κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς.*

28 *καὶ θ. ἡμ. ∾. — ἐκκλ. καὶ οὐκ.* mox *τῶν αἱρέσεων.*

30 *καὶ οὐχ.*

45 1 *ἀπὸ* תורבורון.

5 *τις εἰς τὴν . . . . πλάνην καθεθείς*, ut videtur. radices habemus ܛܫ ܛܠܫ ܛܪܫ omnes cognatas et litera liquida infixa (cf. اقتل a قتل) e ܛܫ ortas. ܛܘܫ *ἤλειψε* Geopon. *ιγ* 59: *ἔχρισε* ib. *δ* 2: *περιέχρισε* ib. *δ* 7: *ἐπέχρισε* ib. *ιγ* 37: ܛܘܠܫ *ἐμόλυνε* Apoc. iii 4. cf. rel. ܢܒ 7. — ܛܘܠܫ Athan. ܢܘ 4: *μολυσμός* rel. ܢܐ 17: *σπίλος* Ephes. v 27: ܕܠܐ ܛܘܠܫܐ *ἀμόλυντος* Sap. vii 22: *ἄσπιλος* Timoth. *α* vi 14 Petr. *α* i 19 rel. ܗܘ 18: *ἀμίαντος* Hebr. vii 26 Iacob. i 27: ܬܛܠܠܫܘܬܐ contaminatio Euseb. *ε* 14: ܛܠܘܫ *ἀργιλλώδης* Geopon. *ιβ* 2: ܛܠܘܫܘܬܐ *τὸ κολλῶδες* vel *ἡ ἰκμὰς* ib. *γ* 8: *ε* 1. — ܛܪܫ *ἔβρεξε* ib. *δ* 2: *ιγ* 17. — ܬܛܪܫܘܫ ܡܫܠܡܐ cf. *καθεὶς* ib. *ιγ* 54. apud Arabes طرس طلس طمس delendi sensum habent, qui e linendi significatione facile oritur. neque tamen ܛܫ primaria huius radicis forma est, sed מח. apud targumistas habemus מַשְׁמֵשׁ eodem sensu quo apud Aegyptios ⲑⲉϭⲑⲱϭ occurrit [*φυρμὸς* Ezech. vii 23], ⲑⲟϩ *ταράσσεσθαι* Psalm. cviii 22: Iohann. v 7: ϣⲑⲉϩ *πλάτεια* Genes. xix 2 Mtth. vi 5 Apoc. xi 8 = ܫܘܩܐ. platea enim turbarum sedes. literae ש arctissimam videmus cum ךָ et ח affinitatem intercedere. cf. ܟܠܬܐ = ϣⲉⲗⲉⲧ *νύμφη*, כָּלִיל = ϣⲗⲓⲗ *ὁλόκαυστον*, كركر = ϣⲉⲣϣⲱⲣ evertere: חָבֵר = ϣⲃⲏⲣ amicus, חמיר = ϣⲉⲙⲏⲣ fermentum, חָם = ϣⲟⲙ socer, חַלָּשׁ = ϣⲗⲱⲟⲩϣ debilis, פַּח = ⲫⲁϣ decipula. linendi significationem in radice coptica in H exeunte fuisse constat e forma abstracta ⲑⲱϩ-ⲥ *ἄλειμμα* Esaj. lxi 3 Dan. x 3. atque ut ⲃⲁⲡⲧⲓⲥⲙⲁ ⲁⲛⲁⲑⲉⲙⲁ ab Aegyptiis additis prono-

minibus in verbum mutari possunt, ita etiam ⲑⲱϩⲥ. habemus igitur ⲑⲱϩⲥ *ἀλείφειν* Ezech. xiii 10 xxii 28: *χρίειν* Dan. ix 24 Amos vi 6: ⲑⲁϩⲥ *ἀλείφειν* Dan. x 3: *χρίειν* Psalm. xliv (מו) 8 lxxxviii (פט) 21 Esaj. lxi 1 et suffixo integriore ⲑⲁϩⲥⲓ *ἀλείφεσθαι* Mich. vi 15. pulmo dictus Syris ܛܚܠ quod nunquam desinat moveri. Geop. *ιγ* 40: ܥܠ ܛܚܠܐ ⁘ ܠܚܫܐ ܗܠܝܢ ܕܗܘܝܢ ܒܛܚܠܐ ܚܠܐ ܚܪܝܦܐ ܟܕ ܫܚܝܢ ܘܡܫܬܕܝܐ ܡܬܚܠܡ = *περὶ πνευμονίας. τὰ ἐν τῷ πνεύμονι συνιστάμενα πάθη ὄξος δριμὺ χλιανθὲν καὶ ἐγχυθὲν ἰᾶται.* ܛܚܠܐ *πνευμονία* neminem spero fore, etiam si quis maxime gesenisset et nolit veritatem videre, qui a ܛܚܠ *πνεύμων* descendere neget. hinc أطحل qui colorem pulmonis habet Ḥamâsa p. 97, 7. eodem refero טָחוֹן mola, unde postea ortum טחן molere et טְחוֹת hebr. verum haec hactenus.

6 *λαβεῖν. τούτῳ δέ τις μὴ βαπτισθείς.*

8 *Προυατιανὸς ἀπὸ* סוּפַּאמִיאִי.

10 *ἔχειν ὁ αἱρετικός*, sed *καὶ* ∼.

12 *τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ.*

13 מונואלום *ἀπὸ* נירבי.

14 *ἡμῖν ἐστιν, ἢ καὶ ἔστι καί.* — mox 15 *ἁγίας τριάδος.*

17 *οὖν* ∼ sed cf. p. 43, 28. — *μὴ* pro *μήτε.*

18 *δεῖ οὖν ἐρχομένους.*

20 *καρκινώδης* cancro similis per ܡܥܩܡܢܐ redditum, quod in nostro libro saepius pro *στρεβλὸς* ponitur, in N. T. pro *ἐξεστραμμένος* Tit. iii 11: *διεστραμμένος* Phil. ii 15 Luc. ix 41 Act. xx 30: *σκολιός* Act. ii 40. ܡܥܩܡܢܘܬܐ *διαστροφὴ* ܟ 2: *στρεβλότης* ܠܘ 17. sed *οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν*, hinc *καρκινώδης* noster interpretatus est incedens ut cancer i. e. incurvus.

21 *ἀπὸ* מילים. — *αἱρέσεων.* mox *ἐν κτέ* ad *ἐρχ.* relatum.

23 *ἀπὸ* איפון ריניון.

24 *θεοῦ* pro *χριστοῦ.*

26 *Διατίους ὁ Σαιάδης* apud Syrum *Διατιοῦσος ἀπὸ Ἅδης.* — *ἐστιν, λέγομεν ὅτι αἱρετικῷ.*

28 *Πριβᾶτος ἀπὸ* סופיבום. *Ὁ δόκιμον κρίνων π. τ. αἱρ. καὶ εὐσεβὲς β.*

29 *τί ἄλλο ποιεῖ ἤ.*

46 2 *αἱρετικῶν ὅτι ἡμεῖς.*
3 *ἐκδικοῦμεν* +. *δύνανται.* verte: *dicere „in nomine Christi“.*
4 *ἐναντίοι χριστοῦ ὄντες.*
5 *ἀπὸ* קומאדרון. rad. قيد e *κωμῳδία* orta Cast. p. 804.
7 *δι' ὃ ἀκυρῶ ἀ.* Gal. iii 17: Mth. xv 6. — *τοῦ βαπτ.*?
8 *δεῖν* ∼. *ὅταν δὲ πρός.*
9 *λούσωνται.* — *φωτισθῶσι, τότε οὐ.*
10 *εἰρ. οἶδα αὐτούς, οὐδέ.*
11 *οὐ πλάνους.* nam *νόθος* est ܢܘܟܪܝ̈ Hebr. xii 8. alterum *πλάνους* esse genetivum credebat S.
12 *χωρὶς τῶν γενομένων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.*
13 *πιστῶν καὶ ἔπειτα πλανηθέντων καί.* — *τῶν αἱρέσεων.*
14 *ἐπανελθόντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν μόνῃ.*
15 יאנוארנום *ἀπὸ* תוביקום.
17 *προκαθηδράσθη ἡ πίστις.*
18 *βάπτισμα αὐτῆς αὐτῇ μόνῃ.*
22 *κλίνει* pro *μένει* nostro etiam S. ܨܠܝ *κέκλικε* Luc. xxiv 29. ܐܪܟܢ *ἔκλινε* Ioh. xix 30. ܡܪܟܢ ܪܫܗ Geop. *ιγ* 17 *κάτω ἔνευσεν.* ܡܪܟܢ *εἴκει* Isocr. in Demon. 31 cf. Didasc. p. 50, 25.
25 *αἱρ. βάπτισμα μὴ ἐχόντων.*
26 אונקטורינום.
29 *ἀπὸ* תויני.

47 4 *διαστροφὴ αὐτῶν ἡ.* mox 5 *ἀπὸ* אורוקי. Ἡμεῖς *οἱ*?
6 *καὶ* ∼. mox 7 *αὐτοῦ; ὡς δῆλον ὅτι περί.*
10 *νεκρῶν.*
11 *ἐπιγινώσκουσιν ἀπὸ τῆς.* mox 12 *ἐνὶ* pro *ἐν ᾗ.*
18 אוקראטנום *ἀπὸ* תאנון.
20 ܒܗ 20 ܐܡܟܪ scribe. — *οὖν* ∼.
24 ante *οὐ χάρις* S *καὶ* addidit. mox *ἐκπορεύεται*?
26 non *καθολικῷ*, sed *ὁλοκλήρῳ* vel *ὁλοσχερεῖ.*
28 *ἀπὸ* אואני.
29 *ἀλήθεια· οὐκ εἶπεν· ἐγώ εἰμι ἡ συνήθεια. ὥστε.* videtur Libosus alludere ad Ciceronis versum illum notissimum: *cedant arma togae, concedat laurea linguae.* cf. § *νς* p. 51, 17. Tertullian. de spectac. 21 *ethnici, quos penes nulla est veritatis plenitudo.* Clemens alex. p. 35, 12. 13 *ὁ λόγος τῆς συντρόφου καὶ κοσμικῆς συνηθείας ἐξαρπάζων τὸν*

ἄνθρωπον, εἰς δὲ τὴν μονότροπον τῆς εἰς θεὸν πίστεως σωτηρίαν παιδαγωγῶν [1]). — vs. 30 *ἀλλὰ νῦν*.

48 1 *Λουκῖνος? ἀπὸ* תאויסמוס.

2 alluditur ad notissimum illud Christi dictum *γίνεσθε δόκιμοι τραπεζῖται* Clemens alex. p. 153, 37 [2]).

3 *ἀεὶ δεῖ*.

5 *Εὐγένιος ἀπὸ* אמדרון.

7 *Μεκόρα* non dubito quin punice מְקֹר [3]) i. e. *πηγὴ* fuerit et Felicem ad sedis suae nomen allusisse crediderim. *εἶπεν· Εἴ τις τ. κ. τῶν θ. γρ. ἕποιτο, δεῖν αὐτὸν τοὺς αἱρ. . . . . βαπτίζειν ἀποφαίνομαι.*

10 *τῆς ἁγίας ἐκκλησίας.*

10. 11 ܢܒܥ *ἥλατο* Ioh. iv 14 de aqua dictum. hoc igitur certum *χορηγεῖν* non lectum fuisse in exemplo a Syro verso, sed *ἅλλεται* fortasse. pro *ὁ μιᾶς* habuit *ὁμοίως*. sed persanari locus nisi a medico et perito et audaci nequit. mox vs. 12 *δῆλόν* et *μηδὲ . . . μηδὲ*.

16 *Ἄλλος Ἰανουάριος. — πάντων τῶν ἀνθρώπων ὁ.*

18 *δὲ* pro *γάρ*. — *αἱρέσεις*. — *διάφορα?*

23 *ἀπὸ* תאסבתי.

27 *τὸ ἴδιον αὐτῆς ἀπονέμοντες.*

28 in codice syriaco si pag. ܩܠ 15 ܘܠܡܫܡܫܢܘܬܐ non legitur, a me restitutum oportebat.

[1]) Grabe spicileg. I p. 289 Κλήμεντος Ῥώμης. Διαφορὰ τυγχάνει ἀληθείας καὶ συνηθείας· ἡ μὲν γὰρ ἀλήθεια γνησίως ζητουμένη εὑρίσκεται· τὸ δὲ ἔθος, ὁποῖον ἂν παραληφθῇ, εἴτε ἀληθὲς εἴτε ψευδές, ἀκρίτως ὑφ' ἑαυτοῦ κρατύνεται. ἐν αἷς γὰρ ἕκαστος ἐκ παιδόθεν ἐθίζεται, ταύταις ἐμμένειν ἥδεται κτέ. ultima quae adscripsi verba e poeta iambico sumpta. tu vide num haec pertineant ad homiliarum (IV 18 p. 129, 17 Dressel) recensionem illam a Syris servatam. ad homilias haec verba ne ei quidem retulerunt, qui data opera de homiliis egerunt. ceterum censeo de recognitionibus et homiliis clementinis quaeri vix posse, versione syriaca nondum edita: quam ut publici iuris faciat, G. Curetonem enixe rogatum velim. neque in his tractandis Iudaeorum libri neglegendi sunt. quid enim? Aquilam aliquem cognitum habent Iudaei (תלמוד ירושלמי : דמאי IV 6) Hadriani imperatoris ex sorore nepotem ad sacra mosaica conversum eodem modo, quo in homiliis clementinis Aquila ille a Petro in sodalitatem christianorum receptus Faustinus esse agnoscitur Καίσαρι πρὸς γένος ὢν hom. XII 8 XIII 11. — [2]) cf. καθάπερ τοὺς δοκίμους τραπεζίτας τὸ κίβδηλον νόμισμα τοῦ κυρίου ἀπὸ τοῦ παραχαράγματος διακρίνοντας id. p. 320 34/35 et apud eundem p. 157, 33—35 ἔστι γὰρ δόκιμον νόμισμα καὶ ἄλλο κίβδηλον, ὅπερ οὐδὲν ἔλαττον ἀπατᾷ τοὺς ἰδιώτας, οὐ μὴν τοὺς ἀργυραμοιβούς, οἳ ἴσασι μαθόντες τό τε παρακεχαραγμένον καὶ τὸ δόκιμον χωρίζειν καὶ διακρίνειν. et p. 325, 17 αἱ παραχαραχθεῖσαι αἱρέσεις. nostri voluminis p. 17, 5 παρακεκομμένη ἱερωσύνη et Lucian. quom. histor. conscrib. 10 ἀργυραμοιβικῶς ἕκαστα ἐξετάζοντες, ὡς τὰ μὲν παρακεκομμένα εὐθὺς ἀπορρίπτειν κτέ. — [3]) nolo מקור scribere, quum ו in dialecto Hebraeorum ibi tantum locum habeat, ubi in Syrorum et Arabum dialectis diphthongus *au* inveniatur, contra o *defective* scriptum respondeat syriaco o, chaldaico â, arabico 'â.

29 π. βαπτίσματα καὶ προβαπτίσματα. et vs. 30 ἀριθμεῖται.

49 1 Ουϊτέντιος ἀπὸ אוכארי.

2 ἐὰν δὲ πρὸς τὸν κύριον μετανοοῦντες πρὸς τὴν ἐκκλησίαν θ. ἐ., ἔχουσι.

3 κύριος ὡς ἐν διδαχῇ.

7 ° ζειν καὶ ἔπειτα.

9 οὐ θαυμαστὸν εἰ ∾, in quorum loco Οἱ αἱρετικοὶ substituitur.

10 ἀληθείας. οὗτοι ἑαυτοῖς ἐκδικοῦσιν.

12 ° θείας ὄντες τοῖς αἱρ. συν. καὶ ἐναντίοι γίνονται τοῖς χριστιανοῖς.

15 Σάτιος ἀπὸ סיקיליבי.

25 Ἴαβος.

26. 27 oratio graeca intellectu facilis: syriacam mutare nolui, quum librarius syriacus legisse videatur ὥστε τοὺς .... ἀρνεῖσθαι δεῖν καὶ ἐν κτέ.

50 1 Πελαγιανός.

3 ἐκκλησία prius ∾.

5 ἀπὸ מידילי.

7 πόλεως ∾.

9 ἀπὸ מאקא. ܐܬܒܠܒܠ ἐκλυδώνισε Eph. iv 14 (cf. Geop. γ 8. 13, ubi de arborum transpositione agitur. Athan. ܡܐ 20), quum ἐκίνησε sit ܙܥܙܥ Geop. ια 16 (ἐτάραξεν ib. ια 19. 20) agitandi significatione. cf. ܙܘܥܙܥ κίνησις ib. ια 17. 13.

11 καταργεῖ.

17 μηδὲ δῆσαι.

18 ἀπὸ תיני. ܐܣܪ ligavit Ioh. xx 7: περιεζώσατο Eph. vi 14: ἀνεζώσατο Petr. α i 13. deinde sarcinas collegit et se ad iter faciendum accinxit: ἀπεδήμησε Mth. xxi 33 xxv 14. 15 Marc. xii 1 xiii 34. cf. Athan. ܘ 12: ܢܘ 6. 19: remotus fuit ib. 45, 15: ܐܣܪ ܗ ib. 52, 13: ܐܬܐܣܪ ib. ܠܘ 26.

19. 20 τὴν δὲ παρατιθ.... φυλάττοι.

21 ὁ δὲ κύριος. mox vs. 22 τὴν νύμφην τὴν ἑαυτοῦ?

25 κοινὸν λέγων τῷ βαπτίσματι τῶν αἱρετικῶν, τήν.

27 לומום ἀπὸ אסואני.

28 λέγων ὅτι καί.

30 Σατουρνῖλος, ut videtur, et Οὐικτοριανῆς.

31 οὐ δὲ εὑρίσκω = *non vero invenio* Syrus.

51 1 ἀντιχρίστους ÷.

3 Σατουρνῖλος, ut videtur. sed cf. ܦܠܓ 16. ἀπὸ אוקי.

8 *βαπτίζοντες πρότερον καὶ.*

9 *ἀπὸ* זאמי id est Ζάμης. — *οὐδαμῆ ἐστιν εἰ μή.*

11 *ἐκκλ. λέγεται τὸν αἱρετικὸν ἀναβαπτίζειν* (12), *ὅτι.*

12 *προκρίνει* lectum a Syro non fuisse paene certum est. *προκόπτει* est ܪܒܐ Luc. ii 52: ܐܘܣܦܘ ܥܠ Timoth. β ii 16, iii 13: ܐܬܐ ܠܡܬܩܕܡܘܬܗܘܢ ib. iii 9: ܢܪܒܘܢ Rom. iii 12: ܐܬܬܘܪܒܬ Galat. i 14, ita ut neque hoc vocabulum lectum esse a Syro crediderim, sed *προφασίσεται.* cf. p. 69, 17. ante *καὶ* S ܘܬܬܒܝܠ addit: *καὶ μέμψεται.* mox *γενήσεται.*

15 *βαπτίσμα αὐτῆς οἶδα.*

17 *ἀπὸ* תאראווּם.

20 *ἀπὸ* תילִיפי.

23 *χλευαζέτωσαν* +. ܫܒܕܪ semiticum esse non credo. persice enim سمند (subrufus) et de vulpe [ܣܡܟܢܕ] et de equo dicitur, quam vocem littuanice *sywèida* (vulpes) factam credo. [Nesselm. 466.] hinc ܫܰܒܕܰܪ *ἀλωπεκίζειν* vel vulpinari. formam huius vocabuli aricam antiquo tempore Σκάμανδρος fuisse videmus e nomine fluminis illius troiani, quod graeca forma dicebatur Ξάνθος et dici etiam Ξοῦθος poterat. nam ξάνθος: ξοῦθος = ЗѪБЪ Miklosich p. 52B: зубъ = γομφίος. radix vero vix alia esse potest ac क्षम्, ut color significetur qualis terrae solet esse. omnium vero gravissimum videtur, quod Apollo Sminthius, qui Troiae colebatur, quum Graeci haberent ξανθὸν Ἀπόλλωνα, a muribus nomen accepisse dicitur, quum سمندل Qazwinio teste murium species sit (Freytag lex. arab. II p. 358 A) et Σμίνθιος possit explicari e bactrico 𐬰𐬆𐬨, persico زمين, indico क्ष्मा क्षम् terra (cf. praeter χθὼν et χθαμ-αλὸς etiam ψάμαθος?) et radice धा τι-θέ-ναι. in lingua armenica ցամաք est terra, ցամաքային χερσαῖος Sap. xix 18, ցամաքեալ ξηρός (quod vocabulum graecum haud scio an ad ξαίνω redeat), ցամաքել ψυγῆναι Matth. xxiv 12. [երկիր non dubito quin assyriacum sit, dictum ex *עֲקָרִיר. terram assyriace עקר dici I. Oppertus auctor est. forma פעליל: cf. ܙܗܝܪܘܬ splendor Athan. 36, 25: ܨܒܝܪܝ ἀγελαῖος Euseb. theoph. ε 2: θηριώδης ib. ε 4. 17. cognatae formae ܦܬܟܘܬ ψαθαρός Geopon. β 25:

ܦܪܘܬ *ψιχίον* — ܦܪܬ *κατέαξε* Geop. δ 5: *ἔψωξε* Luc. vi 1 et ܦܪܟܬ *διέλυσε* Geop. γ 11, ܡܬܦܪܟܬ *εὔθρυπτος* ib. ι 11, *ψαφαρὸς* ib. β 3: ܥܪܩܘܒ *κῶλον* rel. ܣܡ 14: ܥܙܪܘܪ *σπάργανα* Sap. vii 4 et ܥܙܪܪܬܐ *ἐλάτη* Geop. δ 2, sed ܥܙܪܪܝܬܐ *μελία* ib. γ 13 *μηλέα* ib. ι 3 cf. հաղորջան et հաղալրջան sorbum.] *terrigenas* fore hostes Scamandro Apollinis oraculum promiserat [1]). versa vero ab Homero nomina troiana in graecum sermonem esse videmus inde, quod Hectorem Dareum appellatum fuisse scimus (Hesych. s. v. Δαρεῖος coll. Herod. VI 98.) a radice धृ quasi coercitorem. धृ = pers. داشتن imper. دار habere.

24. 25 ܐܬܟܬܫ plerumque *ἠγωνίσατο*, sed etiam *ἤθλησε*, *συνέβαλε*, *ἐμαχέσατο*. legit S *οἱ γὰρ ἀντὶ* vel *ὑπὲρ τῶν* . . . . *β*. *ἀγῶνα ἐνιστάμενοι* vel *ἀγωνισάμενοι*.

28 *ἑαυτῶν δύνανται, ἡμῶν οὐ δύνανται. καὶ διὰ τοῦτο.*

30 *Ῥογατιανὸς ἀπὸ* אוסא. mox 31 *τὰς αἱρέσεις?*

52 1 *ἀπὸ* בוליסבימיום.

2. 3 *προδιδούς τι ἄλλο ἢ τὴν νύμφην χριστοῦ, Ἰουδαῖος γίνεται!*

8 *καὶ* prius ∼. cf. quae ad pg. 47, 29 adnotavi.

8. 9 *ὅτι ἀεὶ τὴν συνήθειαν* vel *ἀπὸ τῆς συνηθείας ὁ λόγος τῆς ἀληθείας ἐκκλίνει*. radices ܣܛܐ נטה ܫܛܐ ܢܛܐ separari nullo modo possunt. nam ܢܛܐ syriacum e Graecorum lingua desumptum est, in geoponicis *νοτὶς* vel نَطْي vel نَطُو verti solet. ܣܛܐ de sagitta dicitur aberrante peš. Reg. II ii 19, ubi in hebr. נטה est. *ἐξέκλινε* rel. ܣܛ 14 Athanas. ܐܘ 6 Rom. iii 12: *ἐξετράπη εἰς* Timoth. α i 6 v 15 β iv 4: ܐܣܛܝ effecit ut deflecteretur a via = *ἀπέστησεν* Act. v 37. ܗܘܝܬ ܡܣܛܝܢܐ ܡܢ *περιΐστασο* Athan. ܢ 13. נטה = خَطِئَ aberravit a *σκοπῷ* Iudic. xx 16 = חטא deflexit Genes. xxxix 21 Esaj. lxvi 12. ܫܛܐ sensum primarium perdidisse videatur. est enim *ἐμωράνθη* Rom. i 22 i. e. ita egit ut propositum nunquam attingeret: *ἐξέστη* Athan. p. 43, 5. eodem pertinet طأطأ Ḥamâsa 576, 5 effecit ut iret: מַטְאֲטֵא eiecit everrit Esaj. xiv 23. ܛܠܛ *λήμη* Geop. ιγ 17.

13 *ἀπὸ* אונבא. — *καὶ* ∼.

15 *Ἄλλος Ἰουλιανὸς ἀπὸ* מארקליני.

[1]) Serv. ad Vergil. Aen. III 108: Strabo XIII i 64: Tzetz. Lycophr. 1302—1308: Eustath. Iliad. α 39.

18 *ἀληθές.*

19 *ἀπὸ* אסורא.

19. 20 *καὶ χριστὸς εἷς* ∾.

26 *ὅπερ μὴ ἔχει?* — *ἀπολέσας.*

28 *ἔλαβον, διὰ τοῦτο περιέμεινα.* mox vs. 30 *αἱρέσεων.*

31 ܘܠܐ *δεῖ, δίκαιόν ἐστι, καθήκει;* vix unquam *κέκριται.*

53 2 *[πρό]δηλον* +.

3 *τοὺς* ante *ἐλθόντας* vs. 4 ponitur et *ἀπὸ* h. l. videtur abesse.

7 *θεοῦ πατρὸς καὶ ἑνὸς Ἰησοῦ.*

8 ܗܘ 22 ܥܕܬܐ[ܘ] scribo, ut sit: *καὶ μία ἐκκλησία ἐστὶ καὶ ἓν β.* mox vs. 9 non *λύεσθαι*, sed *ἀποδοκιμάσαι ἡμᾶς* [Mth. xxi 42 #: Petr. α ii 4] vel *ἀθετῆσαι ἡμᾶς* [Gal. iii 15] vel *ἐξουθενῆσαι ἡ.* [Act. iv 11] vel *ἀκυρῶσαι ἡ.* [Marc. vii 13] vel *ἀπείπασθαι ἡ.* [Cor. β iv 2] = ܢܫܘܠܐ.

12 *πράττοντες τοὺς ἀνόμως παρά.*

14 *βαπτίσματι βαπτίσωμεν καὶ ἔνθα . . . δέδοται, ἁγιασθῶσιν.*

18 סאוליאנום *ἀπὸ* זאוסאלי. mox vs. 19 *ὅπερ μὴ* ?

24 *Οὐΐκτωρ*, ut videtur, *ἀπὸ Ὀκτάβου.* vs. 26 *αἱρέσεως.*

28 *Δήλη* +. mox 29 *ἀπόφ. ὅς ἀποστείλας τ. ἐ. ἀποστόλους αὐτοῖς.*

30 *ἐπέτρεψεν* [+], *οἷς.*

31 *πιστεύοντας* et mox 32 *τὴν ἐκκλησίαν ἔχοντες.*

54 1 *τὴν ἐξουσίαν οὐδένα βαπτίζειν.*

5 *χρ. μὴ βαπτισθέντες.* et *ἁμαρτιῶν* (6) *αὐτῶν μὴ λαβόντες.*

7 *ἁμαρτ. αὐτῶν ἔλαβον, ὅτι προσδεχόμεθα τοὺς αἱρετικοὺς χωρὶς τοῦ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματος.*

9 *ὀφείλουσι κοινωνεῖν.*

12 *ὁ γὰρ λέγων*

17 *Μιήτιος.* id enim voluisse videtur S מיאיטיום suo.

18 *σαφές* + cf. 53, 2. 28.

19 *τινα βαπτίσαι*, ut videtur. — *τυφλῶν αὐτῶν ὄντων.*

21 איוא. — *παρὼν συναρέσκομαι.* deinde § *πδ.* *Πόμπιος.*

22 *Λεπτ. εἶπον· Ὅπερ ἐνετείλαντο ἡμῖν οἱ πατέρες ἡμῶν σώματι μέν.*

23 *πνεύμ. δὲ παρ.* ∾! *τοῦτο καὶ κρίνομεν.*

24 *ἡμῶν ἔκριναν, πάντως τούς.*

26 regula est 86 apud Syrum. § 85 Diogae verba continet i. e. eadem est quae octogesima quarta syriaca.

27 *χωριζόμεθα.*

29 regula *πζ* Syrorum. *ἀπόφασιν* ÷ et *ὁλοκλήρως* +.
30 *συνεπίσκοπον* +.
55 1 *αἱρετικοὺς τοὺς κατὰ.* — verba *καὶ ἀποστολικὴν* ∾.
3 *ἀντιχρίστων* ÷. excipiuntur haec versione syriaca epistolarum ad Quintum et ad Philum, id est Fidum (ΦΙΛΟΣ ΦΙΔΟΣ) datarum. hae vero epistolae quum graece non inveniantur et Latina hoc toto volumine non curem, aliis comparandae cum Cypriani verbis relinquuntor. absoluta epistola Fido missa subscribitur: *finita est synodus quam episcopi celebraverunt Carthagine Africae urbe octoginta septem tempore sancti Cypriani episcopi et martyris: quae omnia tunc quidem e sermone romano in sermonem graecum versa sunt, nunc vero anno 998 Graecorum* [i. e. Seleucidarum] *e graecis syriaca facta sunt.* venio nunc ad epistolam Petri alexandrini:
63 12 *Πάλιν ἐκ τῆς κατηχήσεως τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος περὶ τῶν διωγμῷ ἐμπεσόντων· περὶ τοῦ τοὺς πεσόντας εἰς τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου μετανοοῦντας τελείως καὶ ἑκουσίως πρὸς ἡμᾶς ἑλκῦσαι. τοὺς θηρευθέντας ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ, παραπηδῶντας καὶ φεύγοντας ἀπ' αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ δυνάμει αὐτῶν, αναθηρεύσωμεν, μᾶλλον προσευχόμενοι ὑπάρχειν αὐτοῖς τὴν εἰς τὸν θεὸν πίστιν καὶ συνείδησιν ἀγαθὴν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν λέγοντι· γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν. καὶ μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. καὶ μὴ καταδικάζετε, ἵνα μὴ καταδικασθῆτε. καὶ ἀπολύετε καὶ ἀπολυθήσεσθε. δίδοτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέτρον πεπιεσμένον καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. τῷ γὰρ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν* [1]. *Δεῖ οὖν καὶ τὰ μέτρα ὁρισθῆναι τῆς ἐν τῇ μετανοίᾳ ἰάσεως, διότι ἐκ περισσοῦ ἀκούομεν ὅτι οὐ πᾶν τραῦμα τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρῳ* [2] *θεραπεύεται. ἐφ' οἷς δεῖ ἡμᾶς πάντας ἀεὶ προσέχειν τῷ κυρίῳ λέγοντι· προσέχετε ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς καὶ ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς αἰφνιδίως ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὡς παγίς. ἐπεισελεύσεται γὰρ ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς· ἀγρυπνεῖτε δὲ ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι ἵνα κατισχύσητε ἐκφυγεῖν πάντα*

1) Luc. vi 36—38. — 2) սպեղանի. Ignat. ad Polycarp. 2.

ταῦτα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου [1]). vs. 12. 13 ∾. *προσενεχθεῖσιν ἔμπροσθεν τῶν κριτῶν καί.* vocabulum *βάσανος* a Lydis ad Graecos pervenisse credo. nam lapidem lydium a Lydis [2]) nomen accepisse rationi consentaneum est. radicem habemus בחן, plerumque de metallis examinandis adhibitam Ierem. ix 6 Zachar. xiii 9: ܒܚܢ *διηρευνήσατο* Euseb. theoph. ε 15. ab hac radice dictum credo *βάσανον* quasi examinatorem et Indos, qui eundem पाषाण vocant et rem et vocabulum ex occidente accepisse censeo. de literarum ח et שׁ permutatione supra egimus p. XXXVIII. quod vero de Basanitidis et basaltis lapidis nomine ex eadem radice explicando cogitavi (basaltem enim eodem modo quo lapidem lydium auri puritatem indicare a collega quodam meo didiceram): id propter Plinii verba recte factum non est XXXVI 7 scribentis: *invenit Aegyptus in Aethiopia quem vocant basaltem, ferrei coloris atque duritiae, unde et nomen ei dedit.* nempe a בַּרְזֶל ferrum, ubi ר additum sicut in שַׁרְבִּיט = שֵׁבֶט [rad. בט = वध् cogn. חָבַט = ܚܒܛ *ἐξετίναξε* Geopon. γ 12]. eodem pertinent radices semiticae ordini verborum indicorum septimo respondentes: דוג liquefieri, דּוֹנַג cera: כַּף manus, כָּנָף ala: בַּק evacuavit, בָּלַק vacuum reddidit: ܕܫ *ἐπάτησε*, דָּרַשׁ i. e. درس trivit — et in lingua arabica forma verbi octava, ad cuius similitudinem formatae sunt radices عتد ex عد paratus fuit, כָּתֵף humerus ex כַּף vola manus cf. F. Hitzig ad Esaj. ix 18 p. 120. id vero negare nequeo, neque aegyptiace neque aethiopice ferrum vocabulo appellari, quod hebraico et aramaico ברזל ܦܪܙܠ simile sit. aeg. enim ⲃⲉⲛⲓⲡⲓ vocatur vel ⲡⲉⲛⲓⲡⲉ i. e. Nubii dei Typhonis lignum, cf. Plutarch. Isid. Osir. 62; aethiopice ኀጺን:, quum صرب securis esse dicatur, կացին Reg. α xiii 21 *ἀξίνη* sit. verum haec hactenus: *βάσανος* a Syris vertitur ܫܢܕܐ Euseb. theoph. ε 9. 16 Petrus igitur, si Syrum sequamur, scripsit: *βασάνους τε αὐτάρκως χαλεποὺς ὑπομεμενηκόσι καὶ ἀφορήτους καὶ ἑτέρας ἀνάγκας δεινὰς καὶ πολλάς, ὕστερον κτέ.* ceterum ed. syr. p. ܩܝ 25 ܒܫܘܢܕܐ scribendum.

[1]) Luc. xxi 34—36. — [2]) Hesych. s. v. βασανιστής.

20 *ἀντιμάχεσθαι* +. *κατὰ τὴν αὐτῶν προαίρεσιν.*

23 *αὐτῶν τρίτον.* — *καταπ. ἐπὶ τῇ πτώσει αὐτῶν. προσεπιτιμηθήτω.*

64 1 *πρ. ὡς εἰς ὑπόμνησιν.* — *ἡμέρας, καθ' ἅσπερ.*

2. 3 *μετὰ τὸ βαπτισθῆναι* ∾.

4 virgula ante *διαγυμν.* ponitur. radix ܚܣܢ eodem modo quo ܥܠܒ p. XXXVIII alias radices procreavit. et primarius quidem sensus in constringendo fuit, unde ܚܣ̊ܢ fascia, ܚ̄ܣܝܢ *πυκνός. πυκνότης* deinde ad animum transfertur, unde ܚܣܝܢܘܬܐ robur fere idem quod ܡܚܣܝܢܘܬܐ *ἀρετὴ* Isocr. Dem. 7. 8. 11. 50. (ܡܚܣܝܢ Curet. spicil. ܟܐ 25 et p. 100: Eus. theoph. *α* 2.) ܡܚܣܢ de eis dicitur, quae sive acore sive amaritudine labra adstringant: ܬܡܚܣܢܘܬܐ *αἰδὼς εὐλάβεια.* cf. חסן Hebraeorum.

6 *ὕπαγε ὀπίσω, σατανᾶ.*

9 *τὰς ἐν παντὶ* cf. Lucian. Toxar. 29 *τοῦ οἰκήματος ἡ δυσοσμία*: Tertullian ad martyres 2 *triste illic exspirat, sed vos estis odor suavitatis.*

11 *χωρὶς πολλῶν βασάνων.* — *αἰχμ. καὶ διὰ π.*

12 *τυφλ. διεφθαρμένοις.* post *ἐπαρκέσει* add. *εἰς.*

18 *τούτου ἕνεκεν?*

28 *ἀφ' οὗ* ∾. et vs. 29 *ἔκκοψον οὖν αὐτήν.*

30 in editione syriaca p. ܦܐ 19 scribe ܐܒܕܘ.

31 *καρπὸν ἐν τούτῳ τῷ ἔτει τῷ μέλλοντι* vel potius *εἰς τὸ μέλλον*, quae verba vs. 32 absunt. ita lectum testantur versiones coptica, thebana, aethiopica: eaedem concinunt in vertendo *εἰς τὸ μέλλον altero anno* ⲛ̇ ϯ ⲛⲉ ⲣⲟⲙⲡⲓ, ⲛ̄ ⲧ ⲛⲉ ⲣⲟⲙⲡⲉ, ለዓመ፡. sed versio syriaca et armenica verba *εἰς τὸ μέλλον* eodem quo codex monacensis loco exhibent. vs. 32 *καὶ εἰ δὲ.*

65 1 *τε καὶ καρποὺς ἀξίους.*

3 *δὲ* pro *γὰρ. ἀπεγνωσμένοις καὶ γενομένοις ἀμετανοήτοις.* — *τε* ∾. *δέρμα* ܡܫܟܐ, quam vocem armenice մաշկ, thracice *μόλξις* vel *μόξις* dici monstratum est z. urgesch. der Arm. p. 22. 39.

6 *ξηραίνονται.* — *ἀποπληροῦσι οὖν οὗτοι ἐπ'.*

12 *γάρ* ∾. — 16 concinit Syrus cum p.

19 *πολλὴν θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν.* ܐܘܠܨܢܐ Athanas. 46, 7: ܒܗ 2. cf. Rom. ii 9 viii 35.

20 *βουλ. καὶ ἔμφρονα.* — *ἐπιβουλὰς ἐπιτελεῖ* ad *παιδία* relatum. *ὡς* primum vs. 21 ∼.

22 *βαλόντες.*

25 *ἐπεὶ* — *πράξαντας* ∼.

66 2 *καὶ αὐτοῖς.*

6 *καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῶν* ∼.

7 *μαθήσεσθε.* et vs. 8 *χριστὸς* add. post *Ἰησοῦς.*

11 *δούλους ἑαυτῶν χριστιανοὺς ἀ. ἑ. ὑπ. τοῦτο λέγομεν ὅτι οἱ μὲν δ.*

13 *δὲ* ∼. et vs. 14 non *ἐν*, sed *ἐνί.*

15 *μανθ. γοῦν. τοῦ.* — *δοῦλοι τοῦ κυρίου ποιεῖν.*

17 °*στος ὅτι ἂν ποι.* — *δοῦλός ἐστιν.*

20 *προσωποληψίαν ὑποκρίσεως ἐνδειξάμενοι? ὑμοδούλους αὐτῶν θῦσαι.*

21 *τοῦ ἁγίου ἀποστόλου.* mox 22 *καὶ* ∼.

25 *καὶ* prius ∼. *Σκύθαι* Armenis Սկիւթացիք Macc. β iv 47. Syris ܣܩܘܬܝܐ. mox 26 *κατ.*, *ὅτι θελήσαντές γε.*

27 *οἱ* ∼. *ἡμῶν ἐπαφίεσαν* [Geop. ιγ 47] *ἐπὶ.*

29 *πάλιν* ∼.

67 1.2 *ἐκπεπτωκόσιν, ἑαυτοῖς δὲ εὐθέως* (ܒܥܓܠܐ p. 71, 8 Geopon. ια 12) *πάλιν προσεληλυθόσι καὶ ἐγγίσασιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁμολ.* omisso *τε* deleta virgula ante *ἐμβεβλ.* posita.

3 *εὔλογον* +.

5 *τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ χριστοῦ καὶ τῇ π. τῶν λόγων.*

8 *καὶ* ∼.

11 *ἑλκῦσαι* non legisse Syrum certum est. ad hoc enim verbum vertendum utuntur vocabulis ܢܓܕ Ioh. vi 44 xii 32 xxi 6. 11 Act. xvi 19 et ܣܚܒ (de ܣܦܣܪܐ = [illegible] gladio dictum) Ioh. xviii 10. ܫܠܦ *ἕλκει* rel. syr. ܚ 20. hoc loco *ἐπιβουλεῦσαι* habuit coll. vs. 19 gr., p. ܣܗ 18 syr. in N. T. libris vox *ἐπιβουλεύειν* non legitur, *ἐπιβουλή* vertitur ܐܦܪܣܘܡܐ Act. ix 24 vocabulo bactrico, cf. [illegible] Journal Asiatique 1840 p. 24 (ubi *τμῆσις προθέσεως*), ܢܟܠܐ Act. xx 3. 19, ܡܥܒܕܢܐ ܢܟܠܐ Act. xxiii 30. cf. ܟܒ 20 et ܣܗ 23. post *ἐπιβουλεῦσαι* S addit *πολλοῖς.*

14 *μὴ προσσχοῦσιν.*

16 *λέγειν*, deleta virgula ante *καὶ* posita. vs. 17 *δὲ καὶ ἀγν.*

18 *ἀναχωρήσεις* +.

22 *ξύλων καὶ ἔλεγε πρός. λῃστὴς* ܓܝܣܐ, bactrice [illegible].

L

23 οἴ ∾.

25 ϑείων ∾. — ἐπιστηρίζων +.

28 γὰρ pro δὲ et vs. 29 δὲ ∾, φησί post βασιλεῖς ponitur.

30 ἐπειδὴ ni fallor. — ἀπὸ τόπου εἰς τόπον.

68 2 καὶ ∾ et 3 ϑέλει in versione syriaca non legitur, sed non dubito quin ܡܘ 9 ܕܡܫܠܡ ܗܘ ܐܢܫܐ ܝܗܒ ܠܐ scribendum sit.

8 οὕτω 'Ιωάννης ὑπὸ Ἡρώδου μαχαίρᾳ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπετμήϑη. οὕτω. et 10 χριστοῦ pro 'Ιησοῦ.

11 παρακαλῶν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ λέγων. — ἁμαρτίαν ταύτην.

12 'Ιάκωβος δεύτερον συγκλεισϑεὶς cf. Galat. iii 23. nam συνέλαβε vertitur ܐܚܕ Matth. xxvi 55 Marc. xiv 48 Luc. xxii 54 Ioh. xviii 12 Act. i 16 xii 3 xxiii 27 xxvi 21: ܨܝܕ Luc. v 9. — ὑπὸ ... ἀπετμήϑη ∾. vs. 13 πρόκριτος +.

17 utrum ἀπεκείρατο an ἀπετμήϑη S legerit, vix liquere arbitror.

18 ὃς ἐν αὐτοῖς τούτοις ἐν οἷς ἐκ. κατέληξε, sed servato ὅτι.

19 χεῖρας 'Αρέτα τοῦ.

23 ἡμᾶς εἰσελϑεῖν.

25 πρὸς τὸ κατάλογον πράσσειν.

26 διηγουμένους περὶ τούτων ὁ χρόνος.

27 κλήρου πρὸς τὸν ἀγῶνα αὐτομολ.

28 καὶ εἶτα πάλιν ἀναπαλ. et 29 χριστοῦ pro κυρίου.

69 1 καὶ ἀγωνίσματα; sed si ܡܘ 21 ܕܬܟܬܘܫ̈ܬܐ scripserimus, lectio eadem erit in Syro quae in Graeco.

2 κάλλιον +.

3 δὲ ∾. — ἀναγκαῖόν ἐστι?

6 εἶναι ἀεὶ ἐν. mox εἱρκτῇ vereor ne nomen geographicum corruptum sit cf. p. 73, 5. anne Συρτικῇ? epistola enim a Petro scripta non est quae in pandectas reciperetur, sed praesentibus malis ex re nata remedium comminiscebatur.

9 ἀναισϑήτως ἔχουσιν.

10 ἄπταιστοι Syrus in margine, in ipsa versione ἀναίτιοι, si ܡܥܠܬܐ cogitaverimus esse αἰτίαν Isocr. in Demon. 37, αἰτίαν αἰσχρὰν ib. 23.

11 λόγον πραχϑείσῃ πράξει αὐτῶν.

12 καὶ ἑαυτοὺς μωμησάμενοι ∾. — οὐ pro οὐκέτι.

14 ἡ κοινωνία τῆς προσφορᾶς μετ'.

15 ἀμφότερα ταῦτα γινομένη.

17 τινες ∾. — ἀφορμὴν τοῦ κανόνος ἤτοι τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἐπιτιμίας.

18 *διωκόμενοι* pro *ὑπεκλελυμένοι*, ut videtur.

20 *γὰρ* ∼.

27 *καὶ ζήλῳ ἐνεχόμενοι καὶ ἀκούοντες τῆς φωνῆς τῆς ἐνηχούσης* (?) *καταπ.* scripsi *ἐνεχόμενοι*, ut similitudinem *ἐνηχούμενοι* illius graeci retinerem. ܪܬܚ est *ἔζεσεν* Athanas. 28, 25 ܫܚ 10 ܟܘܣ 17 Geop. *ια* 16: ܐܪܬܚ *ἔζεσε* ib. *δ* 2: *ἐθέρμανε* ib. *δ* 7. partic. ܪ̈ܬܝܚ *θερμός* ib. *ια* 4. sed vix primaria incalescendi significatio. nam si damus ܫܪܬܚ nil esse nisi formam Šaf'el vocis ܪܬܚ, concedere debebimus ܡܫܪܬܚ plane idem significare quod سخن ideoque pervenire nos ad formam רת simplicissimam.

28 *ἀντικείμενον Σατανᾶν ἔσπευδον.* — *μὴ καὶ δοκῇ.*

29 *ἡττηκέναι ἢ καὶ λανθάνειν.*

30 *ἐγκαρτερούντων* +.

31 *βασάνους καὶ τῶν ὀξειῶν μαχαιρῶν καὶ τὰς φλ.*

32 *ἐν τοῖς ὕδασι* ? — *καὶ τοῖς δὲ κατὰ π.*

70 1 *ἐπαξιοῦσιν* quod R reponere volebat, S videtur legisse.

3 post *καταβασ.* Syrus eadem addit quae Rp.

11. 12 *ταλανισμῶν ὧν ὡμολόγησαν*, *οὐ μὴν* [cf. p. 71, 16] *ἀλλ' ὅτι καὶ μετέγνωσαν οὗτοι καὶ ἀπωδύραντο τὸ πεπρ.*

13 *ἔτι δὲ.*

14 *μεμαρτύρηνται εὐπολίτευτοι γενόμενοι. βίῳ* +.

17 *καὶ ἐάν τις γάρ.*

18 *δίκαιον, τὸν κύριον ἡμῶν.*

19 *ὑπὲρ* ∼.

20 *πρὸς τὸ παντάπασι μὴ ἐνοχληθῆναι καὶ ἀδικηθῆναι ὑπὸ τοῦ διωγμοῦ καὶ ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ πάσης κ.* ܠܗܐ Athanas. ܠܠ 14 ܟܠ 27. sed haec versio est, non lectionis varietas.

21 *ἔστιν ἡμῖν ἔγκ.* et *ἔγκλημα* +. et vs. 22 *γὰρ* ∼.

24 *καίτοι εἰδότες ὅτι λέγει ὁ κύριος ἡμῶν.* — *ὠφελεῖται.*

26 *ἐφάνησαν οὖν οἱ.*

71 3 *ἀναγιγνώσκομεν τοὺς καταληφθέντας καὶ συρέντας.*

4 *μετὰ πεισμονῆς.* vs. 8 *τε* ∼, ut vs. 21?

12 *πάλιν ὅτε συνήρπασαν.* mox *βουλομένου αὐτοῦ εἰσελθεῖν.*

16 *αὐτον, φησίν, οἱ μαθηταί.* et 19 *προσσχοῦσι.*

23 *τοῦ* pro *οὗ*: deinde vs. 25 post *κυρίου* punctum ponitur.

72 1 *ἐπιζητήσας αὐτὸν καί.* — *ἀνακρίνων . . . . . ἐκέλ. ἀπολυθῆναι καὶ ἀπελθεῖν.* mox *καὶ δι' αὐτοὺς οὐδεμία.*

7 *ἄγγελος κυρίου ἐποίησεν ἐκφυγεῖν.*

9 *ὀνόματος αὐτοῦ.*

13 *ὁθέντες καὶ προνομευθέντες ὑποτεταγμένως.*

16 in codice syriaco apices accentuum ita positi sunt, ut *ὅθεν* cum *ἀνθρώπῳ* connectatur, sensu *ἀπὸ τοῦ νῦν*; quod in lingua syriaca ferri poterat, in graeca sustineri nullo modo potest. — *πρὸς τὸν ἀσσύριον βασιλέα ἡ.*

17 *τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας.* — *χρηματισθέντες γάρ.*

18 *φησίν* ante *κατ'* ponitur.

27 sequuntur in editione syriaca haecce: Ταῦτα *πολλὰ στενάξας, ἀγαπητοί μου, καὶ ἐπικλαύσας τοῖς ἐντυχοῦσι κακοῖς ἐν τάχει ἔγραψα, ἵνα καὶ πάλιν ἀναμνησθῶμεν ὅτι λέγει ὁ κύριος ὕστερον* (Iohann. xvi 33) *ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε. ἀλλὰ θαρσεῖτε: ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. διὰ τούτου πάλιν πολὺ παραμυθούμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν τοὺς ἐπταικότας. θῶμεν τὸ γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς γενομένους ἐν αἰχμαλωσίᾳ, λέγοντος πρὸς αὐτούς* (Baruch iv 27. 28)· *θαρσήσατε, τέκνα, καὶ βοήσατε πρὸς τὸν θεόν. ἔσται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἐπάγοντος ὑμᾶς εἰς αἰχμαλωσίαν μνεία ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ ἐγένετο ἡ διάνοια ὑμῶν εἰς τὸ πλανηθῆναι ἀπὸ τοῦ θεοῦ, δεκαπλασίως ἐπιστραφέντες ἐπ' αὐτὸν ζητήσατε αὐτόν. κατὰ τὸν ἕτερον προφήτην* (Esaj. lv 6. 7) *τὸν λέγοντα· ζητήσατε τὸν κύριον καὶ ἐν τῷ εὑρίσκειν αὐτὸν ἐπικαλέσασθε αὐτόν· ἡνίκα δ' ἂν ἐγγίζῃ ὑμῖν, ἀπολιπέτω ὁ ἀσεβὴς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ ἀνὴρ ἄνομος τὰς βουλὰς αὐτοῦ. οὕτω γὰρ ἐγγιζόντων ὑμῶν* [*καὶ*] *στησάντων διαθήκην ὡς ἡ γυνὴ ἡ ἁμαρτωλὸς ἡ μαρτυρουμένη ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Λουκᾶ* (vii 38) *στάντων τε ὀπίσω τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ δάκρυσι πολλοῖς ἐκ μετανοίας καὶ μεταστροφῆς ἐν σχίσει καρδίας βρεχόντων τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς* [plur. S.] *ὑμῶν ἐκματτόντων διὰ καρπῶν ἀξίων μετανοίας ἔργων ἀγαθῶν ἔν τε τῷ μνησθῆναι ὑμᾶς καὶ τοῦ λόγου τοῦ λέγοντος* (Ierem. ii 36) *ὅτι καὶ ἐντεῦθεν ἐξελεύσῃ καὶ αἱ χεῖρές σου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου, ἀπαύστως τε καταφιλούντων τοὺς πόδας αὐτοῦ διὰ πολλῆς ἀγάπης ἄνευ προσωποληψίας, καὶ ἀλειφόντων αὐτοὺς μύρῳ ἐν τῇ εὐωδίᾳ τῇ προσγενομένῃ αὐτοῖς διὰ τῆς ἐπιστροφῆς: ἐρεῖ καὶ περὶ ὑμῶν ὁ δεσπότης ὁ χρηστὸς καὶ ἐλεήμων πρὸς τοὺς ψιθυρίζοντας αὐτοὺς διψύχους λεπρούς,*

τοὺς ὀλίγον πιστεύσαντας καὶ μηδὲν τοιοῦτο ποιήσαντας τῷ κυρίῳ ἡμῶν, τοὺς ἐκδικοῦντας ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ πρὸς Σίμωνα λεπρόν· οὗ χάριν λέγω ὑμῖν ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν αἱ πολλαί, ὅτι ἠγαπήσατε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, καὶ ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἰ οὖν καὶ ὅροι τινὲς καὶ γένη καὶ τρόποι μετανοίας κατεστάθησαν, ἀλλά γε πίστις θερμὴ ἑνὸς ἑκάστου καὶ σπουδὴ ἀληθινὴ καὶ στερεὰ (μάλιστα καὶ ἔργων ἀγαθῶν συμμαρτυρούντων αὐτοῖς [sic], τῶν τε πρὸ τοῦ μεγάλου πειρασμοῦ τούτου καὶ τῶν μετὰ τὸν πειρασμόν) καὶ ἀναστροφὴ καθαρὰ ἐν χριστῷ δυνατώτεραι καὶ κραταιότεραί εἰσι πρὸς ἴασιν· ᾧπερ τρόπῳ καὶ ἡ γυνὴ ἡ πεπληγμένη ἡ αἱμορροοῦσα ἐν πίστει μεγάλῃ ἐγγίσασα προέλαβεν ἴασιν πρὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου, ἁψαμένη τοῦ κυρίου ἡμῶν. διὰ τοῦτο καὶ ἐξερχόμενοις εἰς τελείωσιν [?] [1]) ἀναγκαῖόν ἐστι τοῖς μὲν κατηχουμένοις οὖσι διδόναι βάπτισμα, τοῖς δὲ λαϊκοῖς κοινωνεῖν, ἐνδεικνυμένοις [ἐνδειξαμένοις var. lect. in marg. scr.] καρποὺς ἀξίους μετανοίας. ταῦτα δὲ πάντως τοῖς τε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τοῖς ἐκ τοῦ κλήρου πεπτωκόσιν, εἰ δοκεῖ καὶ ὑμῖν, ἐπικριθήτω· εἰ καὶ γέγραπται ὅτι δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται [Sap. vi 7]. ὁ γὰρ ἐλάχιστος ἄξιος ἀφέσεως ἐλέους ἐστὶ καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, πλέον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. ἀλλ' ἀρκεῖ αὐτοῖς, τοῦτ' ἔστι δὲ τοῖς ἐκ τοῦ κλήρου, ἡ ἄλλη ἐπίθεσις ἐν περισσείᾳ ἐπιτιμίας ὅτι οὐκέτι δύνανται ἅψασθαι λειτουργίας καὶ οὐκ αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ καταξιωθέντες τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὕστερον δὲ πεσόντες, ἐκτὸς εἴ τις πάλιν κατέβη εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἐνίκησε καὶ τῇ ἰδίᾳ ἑαυτοῦ ὑπομονῇ. ἀνεγκλήτους γὰρ εἶναι τοὺς τῷ λαῷ προεστῶτας θέλει ὁ θεῖος λόγος. καὶ τῷ διδάσκοντι διδαχὴν φανερὰν καὶ ἀκριβῆ· ὁ δέ, φησί, ποιῶν καὶ διδάσκων, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν [2]). διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἀπόστολος κατηχεῖ Τιμόθεον λέγων (Timoth. α iv 12)· μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ.

73 4 ἀνιέρῳ σώματι. — ἔγραψαν ἡμῖν.

[1]) שלם plorumque τέλος, vel ἔκβασις Hebr. xiii 7: πέρας ib. vi 16: συντέλεια Mth. xiii 39. 40. 49: xxiv 3: xxviii 20: τελείωσις Luc. i 45. — [2]) Matth. v 19. ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ? cf. testam. Levi 13 fin. p. 168 Gr. ὃς ἐὰν διδάσκῃ ταῦτα καὶ πράσσῃ.

5 δὲ et virgulam non agnoscit S. — συλλειτουργοὶ τοιοῦτοι): συμμαρτ.

9 κινηθῆναι ὅλως εἰς.

11 συλλ. ἡμῶν πάλιν. — ταχθήσεται οὖν ἐν.

16 sequuntur post μαρτύρων haecce: παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωογονοῦντος τὰ πάντα καὶ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν [dele puncta ribbui] ἄσπιλον ἀνεπίληπτον μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀφθαρσίαν καὶ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον (Timoth. α vi 13—16). ἐρρῶσθαι ὑμᾶς περιπατοῦντας κατὰ τὸν τύπον τῶν κηρυξάντων [male p. [illegible] 26 literam ܠ inserui] ἐν τῇ μεγαλειότητι τοῦ λογίου τῆς πίστεως ὑπὲρ μετανοίας καὶ βασιλείας οὐρανῶν, ἐν κυρίῳ προσεύχομαι, ἀγαπητοί μου.

restat ut me duas res hac editione assequendas mihi proposuisse breviter exponam, primum ut libros qui recte vivendi quasdam christianis quasi regulas traderent essentque Petro alexandrino antiquiores uno volumine comprehensos exhiberem, deinde ut docerem qua singula verba auctoritate legerentur. ac principio quidem in colligendis libris ita versatus sum, ut constitutiones apostolicas seponerem, sed non simul reicerem quae ex octavo libro in νομοκανόνα suum Graeci transsumpsissent. adieci quaecunque nancisci poteram opera falso apostolis tributa, quae duo habeo nondum satis a theologis considerata (V. XI), duo plane nova (XII. XIII): quae etsi apostolorum non sunt, ab eis qui antiquissimae ecclesiae historiae scribendae operam dant legi tamen merebuntur. addidi praeterea epistolas quae vocantur canonicas et synodi carthaginiensis editionem graecam tertia iam parte locupletiorem. alter locus erat de audiendis testibus, quorum ad fidem iureconsultorum meorum verba exigendi fuissent. quo in negotio ita versari conatus sum, ut posthabitis fontibus latinis colligerem quae certa viderentur ex editionibus veteribus graecis, libris bodleianis a M. Routhio excussis, monacensi tricentesimo octogesimo a me ipso inspecto efficeremque ut ne quis me codicibus meis defuisse diceret, quum codices mihi defuisse ipse

quererer. versionem vero syriacam ita contuli, ut lectionis varietas inde desumpta, quae cetera incertior esset, cum varietate e codicibus graecis petita non uno loco exhiberetur. omnino non id egi, ut eam orationis formam indagarem quae posset ex auctorum calamis exiisse, sed ut aliis viam commodiorem redderem qua ad nativam horum librorum integritatem cognoscendam possent pervenire. de toto meo consilio quid ego plura commemorem? quasi vero dubium sit, quin multi potuerint inveniri, quibus quae ego nunc edo longe melius edere licuisset. verum ita rem se habere intellegebam, ut qui me ipso rem melius acturi fuissent reperirentur multi, qui vero gerendam susciperę vellet nemo haberetur. deterruit, ni fallor, hos librorum manu scriptorum, qui sub censum venirent, per omnes universae Europae bibliothecas dissitorum numerus, quos qui excuteret neminem esse arbitrarentur, omnes vero adhibendos esse censerent: alii ad legum harumce macilentiam et quandam quasi umbraticam tristitiam nauseabant, quarum editionem non foro, sed scholae destinari necesse esset. quid multa? accinxi me ad opus non faciendum, sed inchoandum, homo obscurus et qui nullam gloriae iacturam facturus essem, si humane egissem. neque tam mihi molestum erit reprehendi operam meam, quam iucundum requiri a viris doctis legum christianarum editionem ad librorum manu scriptorum quotquot supersunt omnium fidem exactam. me certe, qui apparatum locupletiorem congesserit, habebit cui laude dignissimus videatur. plurima facienda super esse non est quod nęgem: sin quae ego feci ita facta esse viris doctis probavero ut iterando in his labore non egeatur, erit quod mihi gratuler. quod vero huic praefationi non pauca inseruerim quae etsi cum rebus tractandis cohaererent omitti tamen potuissent, eius rei veniam apud eos consequuturum me esse speraverim, qui iuvenem decere censeant, ut se impigrum ad laborem et arenae non plane imperitum esse ostendat. calcaria non secus odi quam eos qui calcaribus incitandi sunt: ipse freno coerceri quam stimulo aliquo agitari malo. neque haec edidi nisi ut quae postea editurus essem melius edere et hoc meo edendi usu et aliorum reprehensione discerem. asellos post diaria dabo, si qui in retia forte inciderint. nunc mihi in eo sunt omnia, ut aliquo tandem nomine dignum me esse ostendam, qui in philologorum numerum recipiar.

dabam Berolini a. d. XVIII kal. septembres.

Ne paginae albedine laedantur oculi, subiungo lectorum commoditati consulturus quasi εἰκονισμόν quendam, cognationum gradus ante oculos ponentem:

Octateuchus clementinus

* *versio syriaca* — versio thebana libro primo carens. huius duo fuere exempla aliquantum a se discrepantia. utrumque versione propagatum,

a) versione *memphitica*, ex qua orta est vers. arabica. — b) versione aethiopica.

* * *

Didascalia apostolorum

exemplum non corruptum — *exemplum a falsario auctum = constit. I—VI.*

versio syriaca — versio arabica, cuius duo fuere exempla:

a) unum, cuius folia transposita non erant. hinc fluxit * *versio aethiopica* — b) alterum, cuius folia loco mota sunt. ex hoc manaverunt codices didascaliae arabicae nunc superstites.

ea quae edita sunt literarum forma ad dexteram inclinatarum distinxi. quae integra non manserunt asterisco notata sunt.

∾ significat non legi id post quod ponitur.

\+ indicat vocabulum aliquod graecum duobus syriacis redditum esse.

÷ docet interpretem syriacum explicationem vocabulo addidisse.

oratio graeca edita a nobis est ad fidem libri graeci monacensis 380, a cuius codicis auctoritate quantum fieri poterat rarissime recessum est.

I.

Διδασκαλία τῶν ἁγίων ἀποστόλων περὶ χαρισμάτων.

Τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας ἡμῖν παραδιδόντος μυστήριον καὶ προσκαλουμένου Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ θεοῦ πατρὸς αὐτοῦ (καθὼς αὐτός φησιν εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν πιστευσάντων· ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, τὸ ἔργον ὃ δέδωκάς μοι τελειώσας) καὶ περὶ ἡμῶν λέγοντος τῷ πατρί· πάτερ ἅγιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἀλλ' ἐγώ σε ἔγνων καὶ οὗτοί σε ἔγνωσαν: εἰκότως ὡς ἂν τετελειωμένων ἡμῶν φησιν ἅπασιν ἅμα περὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ διδομένων χαρισμάτων διὰ τοῦ πνεύματος· σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ, ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι καὶ καλῶς ἕξουσιν: τούτων τῶν χαρισμάτων πρότερον ἡμῖν δοθέντων τοῖς ἀποστόλοις μέλλουσι τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλειν πάσῃ τῇ κτίσει, ἔπειτα τοῖς δι' ἡμῶν πιστεύσασιν ἀναγκαίως χορηγουμένων. οὐκ [εἰς τὴν τῶν ἐνεργούντων ὠφέλειαν, ἀλλ'] εἰς τὴν τῶν ἀπίστων συγκατάθεσιν ἐγίνετο, ἵνα οὓς οὐκ ἔπεισεν ὁ λόγος, τούτους ἡ τῶν σημείων δυσωπήσῃ δύναμις. τὰ γὰρ σημεῖα οὐ τοῖς πιστοῖς ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων. οὐ γὰρ τὸ δαίμονας ἐκβάλλειν ἡμέτερον κέρδος, ἀλλὰ τῶν ἐνεργείᾳ χριστοῦ καθαιρομένων, καθὼς αὐτός που παιδεύων ἡμᾶς ὁ κύριος δείκνυσι λέγων· μὴ χαίρετε ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑπακούουσιν, ἀλλὰ χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν οὐρανῷ: ἐπειδὴ τὸ μὲν αὐτοῦ δυνάμει, τὸ δὲ ἡμετέρᾳ εὐνοίᾳ καὶ σπουδῇ, δῆλον ὅτι βοηθουμένοις ὑπ' αὐτοῦ. οὐκ ἐπάναγκες οὖν πάντα πιστὸν ἐκβάλλειν δαίμονας ἢ νεκροὺς ἀνιστᾶν ἢ γλώσσαις λαλεῖν, ἀλλὰ τὸν ἀξιωθέντα χαρίσματος ἐπί τινι αἰτίᾳ χρησίμῃ εἰς σωτηρίαν τῶν ἀπίστων δυσωπουμένων πολλάκις οὐ τὴν τῶν λόγων ἀπόδειξιν, ἀλλὰ τὴν τῶν σημείων ἐνέργειαν, ἀξίων ὄντων σωτηρίας.

Cod. mon. p. 62—65. — 5 φησιν αὐτός codex, sed literis α et β supra versum scriptis voces in eum quem ego exhibui ordinem redactae sunt. Johann. xvii 6[a] 4[b]. — 7 Johann. xvii 25. — 8 videtur σει (σ' εἰ?) exaratum fuisse: tinea impedivit, quominus accuratius statuerem. — 10 Marc. xvi 17. — 12 κεναῖς. — 13 ad οὐ ... βλάψῃ refero quod in margine habetur: γρ. καὶ οὐδὲν αὐτοὺς ἀδικήσει. — 16 χωρηγουμένων. — 22 Luc. x 20.

οὐδὲ γὰρ πάντες οἱ ἀσεβεῖς ὑπὸ τῶν θαυμάτων ἐντρέπονται. καὶ τούτου μάρτυς αὐτὸς ὁ θεός, ὡς ὅταν λέγῃ ἐν τῷ νόμῳ ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις καὶ οὐ μὴ πιστεύσωσιν. οὔτε γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευσαν τῷ θεῷ, Μωϋσέως τοσαῦτα σημεῖα καὶ τέρατα πεποιηκότος, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων τῷ χριστῷ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν αὐτοῖς θεραπεύσαντι. καὶ οὔτε ἐκείνους ἐδυσώπησε ῥάβδος ψυχουμένη εἰς ὄφιν καὶ Νεῖλος αἱματούμενος, οὔτε τούτους τυφλοὶ ἀναβλέποντες καὶ χωλοὶ περιπατοῦντες καὶ νεκροὶ ἀνιστάμενοι. καὶ τῷ μὲν ἀνθίσταντο Ἰαννὴς καὶ Ἰαμβρής, τῷ δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφας. οὕτως οὐ πάντας δυσωπεῖ τὰ σημεῖα, ἀλλὰ μόνους τοὺς εὐγνώμονας, ὧν καὶ χάριν εὐδοκεῖ ὁ θεὸς ἐπιτελεῖσθαι δυνάμεις ὡς σοφὸς οἰκονόμος οὐ τῇ τῶν ἀνθρώπων ἰσχύϊ, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει. ταῦτα δέ φαμεν ἐπὶ τῷ μὴ ἐπαίρεσθαι τοὺς λαμβάνοντας χαρίσματα τοιαῦτα κατὰ τῶν μὴ λαβόντων, χαρίσματα δὲ λέγομεν τὰ διὰ τῶν σημείων, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος πιστεύσας διὰ χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν εἰς αὐτόν τε καὶ τὸν ἄχραντον αὐτοῦ πατέρα καὶ τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ πνεῦμα, ὃς οὐκ εἴληφε χάρισμα πνευματικόν. αὐτό τε γὰρ τὸ ἀπαλλαγῆναι πολυθέου ἀσεβείας καὶ πιστεῦσαι θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ χάρισμά ἐστι θεοῦ, τό τε ἀπορρῖψαι τὸ ἰουδαϊκὸν κάλυμμα καὶ πιστεῦσαι ὅτι εὐδοκίᾳ θεοῦ ὁ πρὸ αἰώνων μονογενὴς ἐν ὑστέρῳ καιρῷ ἐκ παρθένου γεγέννηται δίχα ὁμιλίας ἀνδρὸς καὶ ὅτι ἐπολιτεύσατο ὡς ἄνθρωπος ἄνευ ἁμαρτίας, πληρώσας πᾶσαν δικαιοσύνην τὴν τοῦ νόμου, καὶ ὅτι οἰκείᾳ συγχωρήσει καὶ βουλῇ σταυρὸν ὑπέμεινεν, αἰσχύνης καταφρονήσας, θεὸς ὢν λόγος, καὶ ὅτι ἀπέθανε καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέστη διά τριῶν ἡμερῶν καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἕως τεσσαράκοντα ἡμερῶν παραμείνας τοῖς ἀποστόλοις καὶ πληρώσας πᾶσαν διάταξιν ἀνελήφθη ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν θεὸν καὶ πατέρα. ὁ ταῦτα πιστεύσας οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ἀλόγως, ἀλλὰ κρίσει καὶ πληροφορίᾳ, χάρισμα εἴληφεν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ πάσης αἱρέσεως ἀπαλλαγείς. μὴ οὖν τις τῶν ποιούντων τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα κρινέτω τινὰ τῶν πιστῶν μὴ ἀξιωθέντα ἐνεργεῖν. διάφορα γάρ εἰσι τὰ τοῦ θεοῦ χαρίσματα παρ' αὐτοῦ, διὰ χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος διδόμενα, καὶ σὺ μὲν εἴληφας τοῦτο, ἐκεῖνος δὲ ἄλλο τι. ἢ γὰρ λόγον σοφίας ἢ γνώσεως ἢ διακρίσεως πνευμάτων ἢ πρόγνωσιν τῶν μελλόντων ἢ λόγον διδακτικὸν ἢ ἀνεξικακίαν ἢ ἐγκράτειαν ἔννομον. καὶ γὰρ Μωϋσῆς, ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, ἐν Αἰγύπτῳ

2 Esaj. xxviii 11. Corinth. I xiv 21. — 13 ἐπαίρεσθαι, sed αι m. pr. inter versus additum.

ἐπιτελῶν σημεῖα οὐ κατεπήρθη τῶν ὁμοφύλων καὶ θεὸς κληθεὶς οὐκ ἠλαζονεύσατο κατὰ τοῦ ἰδίου προφήτου Ἀαρών. ἀλλ' οὔτε ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς, ἡγησάμενος μετ' αὐτὸν τοῦ λαοῦ καὶ ἐν τῷ πρὸς Ἰεβουσαίους πολέμῳ στήσας τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαὼν καὶ τὴν σελήνην κατὰ φάραγγα Ἐλῶν διὰ τὸ μὴ αὐταρκεῖν πρὸς τὴν νίκην τὴν ἡμέραν, ἐπήρθη κατὰ τοῦ Φηνεὲς καὶ τοῦ Χαλέβ. οὔτε Σαμουὴλ τοσαῦτα παράδοξα σημεῖα ποιήσας παρ' οὐδὲν ἡγήσατο τὸν θεοφιλῆ Δαβίδ, καίτοι ἀμφότεροι προφῆται καὶ ὃς μὲν ἀρχιερεύς, ὃς δὲ βασιλεύς. καὶ ἑπτὰ χιλιάδων ὑπαρχουσῶν ἁγίων ἐν Ἰσραὴλ τῶν μὴ καμψάντων γόνυ τῇ Βάαλ, μόνος Ἠλίας ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ τούτου μαθητὴς Ἐλισσαῖος θαυματουργοὶ γεγόνασιν, ἀλλ' οὔτε Ἠλίας τὸν οἰκονόμον Ἀβδιοῦ ἐξεμυκτήρισεν, φοβούμενον μὲν τὸν θεόν, οὐ ποιοῦντα δὲ σημεῖα, οὔτε Ἐλισσαῖος τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν φρίττοντα τοὺς πολεμίους ὑπερεῖδεν. ἀλλὰ γὰρ οὔτε Δανιὴλ ὁ σοφός, δεύτερον ῥυσθεὶς ἐκ στόματος λεόντων, οὐδὲ οἱ τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς ἐξουδένωσαν τοὺς λοιποὺς τῶν ὁμοφύλων. ἠπίσταντο γὰρ ὅτι οὐ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει τῶν δεινῶν περιεγίνοντο, ἀλλὰ τῇ θεοῦ ἰσχύϊ καὶ σημεῖα ἐπετέλουν καὶ τῶν δυσχερῶν ἀπηλλάττοντο. οὐκοῦν μηδεὶς ὑμῶν ἐπαιρέσθω κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, κἂν προφήτης ᾖ κἂν θαυματοποιός. εἰ γὰρ δοθείη μηκέτι ποῦ τινα εἶναι ἄπιστον, περιττὴ λοιπὸν ἔσται ἡ τῶν σημείων ἐνέργεια. τὸ μὲν γὰρ εἶναι εὐσεβῆ ἐκ τῆς τοῦ τινὸς ἐννοίας, τὸ δὲ θαυματοποιὸν ἐκ τῆς τοῦ ἐνεργοῦντος δυνάμεως, ὧν τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς ἡμᾶς ὁρᾷ, τὸ δὲ δεύτερον θεὸν τὸν ἐνεργοῦντα δι' ἃς προείπομεν αἰτίας. οὐκοῦν μήτε βασιλεὺς ἐξουθενείτω τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατηγοὺς μήτε ἄρχοντες τοὺς ὑπηκόους. μὴ ὄντων γὰρ τῶν ἀρχομένων περιττοὶ οἱ ἄρχοντες καὶ μὴ ὄντων στρατηγῶν οὐ σταθήσεται ἡ βασιλεία. ἀλλὰ μηδὲ ἐπίσκοπος ἐπαιρέσθω κατὰ τῶν διακόνων ἢ τῶν πρεσβυτέρων μήτε μὴν οἱ πρεσβύτεροι κατὰ τοῦ λαοῦ. ἐξ ἀλλήλων γάρ ἐστιν ἡ σύστασις τοῦ συναθροίσματος. ὅ τε γὰρ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι τίνων εἰσὶν ἱερεῖς; καὶ οἱ λαϊκοὶ τίνων εἰσὶ λαϊκοί; καὶ τὸ μὲν εἶναι χριστιανὸν ἐφ' ἡμῖν, τὸ δὲ ἀπόστολον ἢ ἐπίσκοπον ἢ ἄλλο τι οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ διδόντι θεῷ τὰ χαρίσματα. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω διὰ τοὺς ἀξιωθέντας χαρισμάτων ἢ ἀξιωμάτων, ἐκεῖνο δὲ προστίθεμεν τῷ λόγῳ ὅτι οὔτε πᾶς ὁ προφητεύων ὅσιος οὔτε πᾶς ὁ δαίμονας ἐκβάλλων ἅγιος. καὶ γὰρ καὶ Βαλαὰμ ὁ τοῦ Βεὼρ ὁ μάντις προεφήτευσε δυσσεβὴς ὢν καὶ Καϊάφας ὁ ψευδώνυμος ἀρχιερεύς· πολλὰ δὲ καὶ ὁ διάβολος λέγει καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν δαίμονες καὶ οὐ παρὰ τοῦτο μέτεστιν αὐτοῖς εὐσεβείας·

35 δυσεβής. ita 4, 6 quo loco in mg. περὶ δυσεβῶν βασιλέων καὶ ἐπισκόπων. 13, 24 recte.

[illegible]

II.

Διατάξεις τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων περὶ χειροτονιῶν, διὰ Ἱππολύτου.

1. Ἅμα τοίνυν ὑπάρχοντες ἡμεῖς οἱ δώδεκα τοῦ κυρίου ἀπόστολοι τάσδε τὰς θείας ὑμῖν ἐντελλόμεθα διατάξεις περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τύπου, συμπαρόντος ἡμῖν καὶ τοῦ τῆς ἐκλογῆς* σκεύους Παύλου τοῦ συναποστόλου ἡμῶν καὶ Ἰακώβου τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἑπτὰ διακόνων. πρῶτος οὖν ἐγὼ Πέτρος ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι διατάσσομαι, ὡς ἅμα πάντες διεταξάμεθα, ἐν πᾶσιν ἄμεμπτον, ἄριστον, ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐκλελεγμένον, οὗ ὀνομασθέντος καὶ ἀρεσθέντος συνελθὼν ὁ λαὸς ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ συνευδοκείτω, ὁ δὲ πρόκριτος τῶν λοιπῶν ἐρωτάτω τὸ πρεσβυτέριον καὶ τὸν λαόν, εἰ αὐτός ἐστιν, ὃν αἰτοῦνται εἰς ἄρχοντα, καὶ ἐπινευσάντων πάλιν ἐρωτάτω, εἰ μαρτυρεῖται ὑπὸ πάντων ἄξιος εἶναι τῆς μεγάλης ταύτης καὶ λαμπρᾶς ἡγεμονίας, εἰ τὰ κατὰ τὴν εἰς θεὸν αὐτῷ εὐσέβειαν κατώρθωται, εἰ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια πεφύλακται, εἰ τὰ καθ' ἑαυτὸν καλῶς ᾠκονόμησεν, εἰ τὰ κατὰ τὸν βίον ἀνεπίληπτος ὑπάρχει. καὶ πάντων ἅμα κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐ κατὰ πρόληψιν μαρτυρησάντων τοιοῦτον αὐτὸν εἶναι, ὡς ἐπὶ δικαστῇ θεῷ καὶ χριστῷ, παρόντος δηλαδὴ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ λειτουργικῶν πνευμάτων, ἐκ τρίτου πάλιν πυθέσθω, εἰ ἄξιός ἐστιν ἀληθῶς τῆς λειτουργίας, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. καὶ συνθεμένων αὐτῶν ἐκ τρίτου ἄξιον εἶναι, ἀπαιτείσθωσαν οἱ πάντες σύνθημα καὶ δόντες προθύμως ἀκουέσθωσαν. καὶ σιωπῆς γενομένης εἷς τῶν πρώτων ἐπισκόπων ἅμα καὶ δυσὶν ἑτέροις πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου ἑστώς, τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων σιωπῇ προσευχομένων, τῶν δὲ διακόνων τὰ θεῖα εὐαγγέλια ἐπὶ τῆς τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῆς ἀνεπτυγμένα κατεχόντων, λεγέτω πρὸς θεόν·

2. Εὐχ. χειροτονίας ἐπισκόπου.

Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ γινώσκων τὰ πάντα πρὶν γενέσεως, σὺ ὁ δοὺς ὅρους ἐκκλησίας διὰ λόγου χάριτός σου, ὁ προορίσας τε * ἀπ' ἀρχῆς γένος δίκαιον ἐξ Ἀβραάμ, ἄρχοντάς τε καταστήσας, τό τε ἁγίασμά σου μὴ

1 Cod. mon. p. 65—73. — 5* ἐκκλησίας MOV. — 7 ἐγώ φημι. ἐκ. V. — 8 ὡς ἅ. π. δ. ∾ OV. — 10 ἀρέσκοντος OV. — 14. 15 ἡγεμονείας OV. — 15 κατόρθωται M. — 17 ὑπάρχῃ OV. — 18 μαρτυρισάντων OV. — 25 καὶ ∾ OV. — 29 Εὐχή OV. et ita semper. — 32 πρ. γενέσθωσαν OV. — 33* τό OV. — 34 ἀρχ. καὶ ἱερεῖς κατ. OV.

7 *ἄγγελος κυρίου ἐποίησεν ἐκφυγεῖν.*

9 *ὀνόματος αὐτοῦ.*

13 *°θέντες καὶ προνομευθέντες ὑποτεταγμένως.*

16 in codice syriaco apices accentuum ita positi sunt, ut *ὅθεν* cum *ἀνθρώπῳ* connectatur, sensu *ἀπὸ τοῦ νῦν*; quod in lingua syriaca ferri poterat, in gracca sustineri nullo modo potest. — *πρὸς τὸν ἀσσύριον βασιλέα ἡ.*

17 *τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας.* — *χρηματισθέντες γάρ.*

18 *φησίν* ante *κατ'* ponitur.

27 sequuntur in editione syriaca haecce: Ταῦτα *πολλὰ στενάξας, ἀγαπητοί μου, καὶ ἐπικλαύσας τοῖς ἐντυχοῦσι κακοῖς ἐν τάχει ἔγραψα, ἵνα καὶ πάλιν ἀναμνησθῶμεν ὅτι λέγει ὁ κύριος ὕστερον* (Iohann. xvi 33) *ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε. ἀλλὰ θαρσεῖτε: ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. διὰ τούτου πάλιν πολὺ παραμυθούμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν τοὺς ἐπταικότας. θῶμεν τὸ γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς γενομένους ἐν αἰχμαλωσίᾳ, λέγοντος πρὸς αὐτούς* (Baruch iv 27. 28)· *θαρσήσατε, τέκνα, καὶ βοήσατε πρὸς τὸν θεόν. ἔσται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἐπάγοντος ὑμᾶς εἰς αἰχμαλωσίαν μνεία ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ ἐγένετο ἡ διάνοια ὑμῶν εἰς τὸ πλανηθῆναι ἀπὸ τοῦ θεοῦ, δεκαπλασίως ἐπιστραφέντες ἐπ' αὐτὸν ζητήσατε αὐτόν. κατὰ τὸν ἕτερον προφήτην* (Esaj. lv 6. 7) *τὸν λέγοντα· ζητήσατε τὸν κύριον καὶ ἐν τῷ εὑρίσκειν αὐτὸν ἐπικαλέσασθε αὐτόν· ἡνίκα δ' ἂν ἐγγίζῃ ὑμῖν, ἀπολιπέτω ὁ ἀσεβὴς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ ἀνὴρ ἄνομος τὰς βουλὰς αὐτοῦ. οὕτω γὰρ ἐγγιζόντων ὑμῶν* [*καὶ*] *στησάντων διαθήκην ὡς ἡ γυνὴ ἡ ἁμαρτωλὸς ἡ μαρτυρουμένη ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Λουκᾶ* (vii 38) *στάντων τε ὀπίσω τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ δάκρυσι πολλοῖς ἐκ μετανοίας καὶ μεταστροφῆς ἐν σχίσει καρδίας βρεχόντων τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς* [plur. S.] *ὑμῶν ἐκματτόντων διὰ καρπῶν ἀξίων μετανοίας ἔργων ἀγαθῶν ἔν τε τῷ μνησθῆναι ὑμᾶς καὶ τοῦ λόγου τοῦ λέγοντος* (Ierem. ii 36) *ὅτι καὶ ἐντεῦθεν ἐξελεύσῃ καὶ αἱ χεῖρές σου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου, ἀπαύστως τε καταφιλούντων τοὺς πόδας αὐτοῦ διὰ πολλῆς ἀγάπης ἄνευ προσωποληψίας, καὶ ἀλειφόντων αὐτοὺς μύρῳ ἐν τῇ εὐωδίᾳ τῇ προσγενομένῃ αὐτοῖς διὰ τῆς ἐπιστροφῆς: ἐρεῖ καὶ περὶ ὑμῶν ὁ δεσπότης ὁ χρηστὸς καὶ ἐλεήμων πρὸς τοὺς ψιθυρίζοντας αὐτοὺς διψύχους λεπρούς,*

τοὺς ὀλίγον πιστεύσαντας καὶ μηδὲν τοιοῦτο ποιήσαντας τῷ κυρίῳ ἡμῶν, τοὺς ἐκδικοῦντας ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ πρὸς Σίμωνα λεπρόν· οὗ χάριν λέγω ὑμῖν ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν αἱ πολλαί, ὅτι ἠγαπήσατε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, καὶ ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἰ οὖν καὶ ὅροι τινὲς καὶ γένη καὶ τρόποι μετανοίας κατεστάθησαν, ἀλλά γε πίστις θερμὴ ἑνὸς ἑκάστου καὶ σπουδὴ ἀληθινὴ καὶ στερεὰ (μάλιστα καὶ ἔργων ἀγαθῶν συμμαρτυρούντων αὐτοῖς [sic], *τῶν τε πρὸ τοῦ μεγάλου πειρασμοῦ τούτου καὶ τῶν μετὰ τὸν πειρασμόν) καὶ ἀναστροφὴ καθαρὰ ἐν χριστῷ δυνατώτεραι καὶ κραταιότεραί εἰσι πρὸς ἴασιν· ᾧπερ τρόπῳ καὶ ἡ γυνὴ ἡ πεπληγμένη ἡ αἱμορροοῦσα ἐν πίστει μεγάλῃ ἐγγίσασα προέλαβεν ἴασιν πρὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου, ἁψαμένη τοῦ κυρίου ἡμῶν. διὰ τοῦτο καὶ ἐξερχόμενοις εἰς τελείωσιν* [?] [1]) *ἀναγκαῖόν ἐστι τοῖς μὲν κατηχουμένοις οὖσι διδόναι βάπτισμα, τοῖς δὲ λαϊκοῖς κοινωνεῖν, ἐνδεικνυμένοις* [*ἐνδειξαμένοις* var. lect. in marg. scr.] *καρποὺς ἀξίους μετανοίας. ταῦτα δὲ πάντως τοῖς τε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τοῖς ἐκ τοῦ κλήρου πεπτωκόσιν, εἰ δοκεῖ καὶ ὑμῖν, ἐπικριθήτω· εἰ καὶ γέγραπται ὅτι δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται* [Sap. vi 7]. *ὁ γὰρ ἐλάχιστος ἄξιος ἀφέσεως ἐλέους ἐστὶ καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, πλέον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. ἀλλ' ἀρκεῖ αὐτοῖς, τοῦτ' ἔστι δὲ τοῖς ἐκ τοῦ κλήρου, ἡ ἄλλη ἐπίθεσις ἐν περισσείᾳ ἐπιτιμίας ὅτι οὐκέτι δύνανται ἅψασθαι λειτουργίας καὶ οὐκ αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ καταξιωθέντες τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὕστερον δὲ πεσόντες, ἐκτὸς εἴ τις πάλιν κατέβη εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἐνίκησε καὶ τῇ ἰδίᾳ ἑαυτοῦ ὑπομονῇ. ἀνεγκλήτους γὰρ εἶναι τοὺς τῷ λαῷ προεστῶτας θέλει ὁ θεῖος λόγος. καὶ τῷ διδάσκοντι διδαχὴν φανερὰν καὶ ἀκριβῆ· ὁ δέ, φησί, ποιῶν καὶ διδάσκων, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν* [2]). *διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἀπόστολος κατηχεῖ Τιμόθεον λέγων* (Timoth. *α* iv 12)· *μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ.*

73 4 *ἀνιέρῳ σώματι. — ἔγραψαν ἡμῖν.*

[1]) שלם plerumque τέλος, vel ἔκβασις Hebr. xiii 7: πέρας ib. vi 16: συντέλεια Mth. xiii 39. 40. 49: xxiv 3: xxviii 20: τελείωσις Luc. i 45. — [2]) Matth. v 19. ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ? cf. testam. Levi 13 fin. p. 168 Gr. ὃς ἐὰν διδάσκῃ ταῦτα καὶ πράσσῃ.

9. Περὶ χειροτονίας ὑποδιακόνου.

Ἐγὼ Θωμᾶς διατάσσομαι· ὑποδιάκονον χειροτονῶν, ὦ ἐπίσκοπε, ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα καὶ εὐχόμενος ἐρεῖς·

10. Εὐχ. χειροτονίας ὑποδιακόνου.

Δέσποτα θεέ, δημιουργὲ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τοὺς νεωκόρους ἀναδείξας τῶν ἁγίων σου σκευῶν φύλακας· αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, τὸν προχειρισθέντα ὑποδιάκονον, καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον πρὸς τὸ ἐπαξίως ἐφάπτεσθαι τῶν λειτουργικῶν σου σκευῶν καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου διὰ παντὸς διὰ τοῦ χριστοῦ σου· μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας σὺν τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

11. Περὶ ἀναγνώστου.

Ἀναγνώστης καθίσταται, ἐπιδιδόντος αὐτῷ βιβλίον τοῦ ἐπισκόπου. οὐδὲ γὰρ χειροθετεῖται.

12. Περὶ ὁμολογητῶν.

Ἐγὼ Ἰάκωβος Ἀλφαιοῦ διατάσσομαι· ὁμολογητὴς οὐ χειροτονεῖται. γνώμης γὰρ τοῦτο καὶ ὑπομονῆς. τιμῆς δὲ μεγάλης ἐπάξιός ἐστιν, ὡς ὁμολογήσας τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων. ἐὰν δὲ χρεία αὐτοῦ εἰς ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον γένηται, χειροτονεῖται. εἰ δέ τις ὁμολογητὴς μὴ χειροτονηθεὶς ἁρπάσῃ ἑαυτῷ ἀξίωμα τοιοῦτον, ὡς διὰ τὴν ὁμολογίαν, ὁ τοιοῦτος καθαιρείσθω. οὐ γάρ ἐστιν, ἐπείπερ ἤρνηται τὴν χριστοῦ διάταξιν καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων.

13. Ὁ αὐτὸς περὶ παρθένων.

Ἐγὼ Ἰάκωβος Ἀλφαιοῦ διατάσσομαι· παρθένος οὐ χειροτονεῖται. ἐπιταγὴν γὰρ κυρίου οὐκ ἔχομεν. γνώμης γάρ ἐστι τὸ ἔπαθλον, οὐκ ἐπὶ διαβολῇ τοῦ γάμου, ἀλλ' ἐπὶ σχολῇ τῆς εὐσεβείας.

14. Περὶ χηρῶν.

Κἀγὼ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος τάδε περὶ χηρῶν διατάσσομαι· χήρα οὐ χειροτονεῖται, ἀλλ' εἰ* μὲν ἐκ πολλοῦ ἀπέβαλε τὸν ἄνδρα καὶ σωφρόνως καὶ ἀκαταγνώστως ἔζησε καὶ τῶν οἰκείων ἄριστα ἐπεμελήθη, ὡς Ἰουδὶθ καὶ Ἄννα αἱ σεμνόταται, καταταασσέσθω εἰς τὸ χηρικόν. εἰ δὲ νεωστὶ ἀπέβαλε τὸν ὁμόζυγον, μὴ πιστευέσθω, ἀλλὰ χρόνῳ ἡ νεότης κρινέσθω. τὰ γὰρ πάθη ἔσθ' ὅτε καὶ συγγηρᾷ ἀνθρώποις, μὴ ὑπὸ κρείττονος χαλινοῦ εἰργόμενα.

3 ἐπ' αὐτῷ OV. — 4 Ευχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ ὑπ. OV. — 11 τῷ, σου et τῶν αἰώνων ∾ OV. — 19 γένηται post αὐτοῦ OV. — 20 αυτῷ OV. — 22 τὴν τοῦ χ. OV. χεῖρον M. — 24 ὁ Ἀ. OV. — 26 δήμου M „MS“, ego γάμου ex editis petivi. — 29* ἡ „MS“. — 31 ἐπιμελήθη M. ἰουδὴθ M. — 32 νεοστὶ M. — 33 συνηγορεῖ MOV, ego συγγηρᾷ ex editis arcessivi.

15. Ὁ αὐτὸς περὶ ἐπορκιστῶν.

Ἐπορκιστὴς οὐ χειροτονεῖται. εὐνοίας γὰρ ἑκουσίου τὸ ἔπαθλον καὶ χάριτος θεοῦ, διὰ χριστοῦ, ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁ γὰρ λαβὼν χάρισμα ἰαμάτων δι' ἀποκαλύψεως ὑπὸ θεοῦ ἀναδείκνυται, φανερᾶς οὔσης πάσης τῆς ἐν αὐτῷ χάριτος. ἐὰν δὲ χρεία γένηται αὐτοῦ εἰς ἐπίσκοπον ἢ εἰς πρεσβύτερον ἢ εἰς διάκονον, χειροτονεῖται.*

16. Σίμωνος τοῦ καναναίου ὑπὸ πόσων ἐπισκόπων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπος.

Κἀγὼ Σίμων ὁ κανανaῖος διατάσσομαι ὑμῖν, ὑπὸ πόσων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπος. ὑπὸ τριῶν ἢ δύο ἐπισκόπων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι. ἐὰν δέ τις ὑπὸ ἑνὸς χειροτονηθῇ ἐπισκόπου, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας. ἐὰν δὲ ἀνάγκη ὑπὸ ἑνὸς καταλάβῃ χειροτονηθῆναι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πλείονας παραγενέσθαι, διωγμοῦ ὄντος ἢ ἄλλης τοιαύτης αἰτίας, ψήφισμα κομιζέσθω τῆς ἐπιτροπῆς πλειόνων ἐπισκόπων.

17. Τοῦ αὐτοῦ κανόνες ἐκκλησιαστικοί.

Ἐπίσκοπος εὐλογεῖ, οὐκ εὐλογεῖται, χειροτονεῖ, προσφέρει, εὐλογίαν α
παρὰ ἐπισκόπων λαμβάνει, παρὰ δὲ πρεσβυτέρου οὐδαμῶς.

Ἐπίσκοπος καθαιρεῖ πάντα κληρικὸν ἄξιον ὄντα καθαιρέσεως πλὴν β
ἐπισκόπου. μόνος γὰρ οὐχ οἷός τε.

Πρεσβύτερος εὐλογεῖ, οὐκ εὐλογεῖται, εὐλογίας δέχεται παρὰ ἐπισκόπου γ
καὶ συμπρεσβυτέρου, χειροθετεῖ, οὐ χειροτονεῖ, οὐ καθαιρεῖ, ἀφορίζει δὲ τοὺς ὑποβεβηκότας, ἐὰν ὦσιν ὑπεύθυνοι τῇ τοιαύτῃ τιμωρίᾳ.

Διάκονος οὐκ εὐλογεῖ, οὐ δίδωσιν εὐλογίαν, λαμβάνει δὲ παρὰ ἐπισκόπου δ
καὶ πρεσβυτέρου, οὐ βαπτίζει, οὐ προσφέρει, τοῦ δὲ ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου προσενεγκόντος, αὐτὸς ἐπιδίδωσι τῷ λαῷ, οὐχ ὡς ἱερεύς, ἀλλ' ὡς διακονούμενος ἱερεῦσιν. τῶν δὲ ἄλλων κληρικῶν τὸ τοῦ διακόνου ἔργον ποιῆσαι οὐδενὶ ἐξόν.

Διακόνισσα οὐκ εὐλογεῖ, ἀλλ' οὐδέ τι ὧν ποιοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι ἢ οἱ ε
διάκονοι ἐπιτελεῖ, ἀλλ' ἢ τοῦ φυλάττειν τὰς θύρας καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τοῖς πρεσβυτέροις ἐν τῷ βαπτίζεσθαι τὰς γυναῖκας, διὰ τὸ εὐπρεπές.

Διάκονος ἀφορίζει ὑποδιάκονον, ἀναγνώστην, ψάλτην, διακόνισσαν, ἐὰν ς
δέῃ τι τοιοῦτον, μὴ παρόντος πρεσβυτέρου.

5 πᾶσι OV. — 6 * hoc loco teste Fabricio insertae leguntur in libro vindobonensi αἱ διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος καὶ κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Χαίρετε κτέ. v. canones aegyptiacos. — 7 καν. διάταξις ἀπὸ πόσων ὀφείλει OV. — 12 καὶ alterum ∾ OV (?). καταλάβοι OV. — 17 seqq. numeros nullos in margine notavit Fabricius. — 18 πρεσβυτέρων OV. — 19, 22 καθαίρει M. — 26 προσενεγκ. OV ante ἢ vers. 25. — 27 ἱερεῦσι OV. — 33 impetravit a se Fabricius, ut pro δέῃ ex OV (?) δὲ ἢ daret.

ζ Ὑποδιακόνῳ οὐκ ἐξῆν ἀφορίσαι οὔτε μὴν ἀναγνώστῃ ἢ ψάλτῃ οὐδὲ διακονίσσῃ, οὐ κληρικὸν, οὐ λαϊκόν. ὑπηρέται γάρ εἰσι διακόνων.

η 18. Περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῶν.

Ὁ αὐτὸς Σίμων ὁ χαναναῖος διατάσσομαι πᾶσαν ἀπαρχὴν προσκομίζεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις εἰς διατροφὴν αὐτῶν, πᾶσαν δὲ δεκάτην προσφέρεσθαι εἰς διατροφὴν τῶν λοιπῶν κληρικῶν καὶ τῶν παρθένων καὶ τῶν χηρῶν καὶ τῶν ἐν πενίᾳ ἐξεταζομένων. αἱ γὰρ ἀπαρχαὶ τῶν ἱερέων εἰσὶ καὶ τῶν αὐτοῖς ὑπηρετούντων.

19. Περὶ εὐλογιῶν.

θ Τὰς περισσευούσας ἐν τοῖς μυστηρίοις εὐλογίας κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων οἱ διάκονοι διανεμέτωσαν τῷ κλήρῳ, τῷ ἐπισκόπῳ μέρη τέσσαρα, τῷ πρεσβυτέρῳ μέρη τρία, τῷ διακόνῳ μέρη δύο, τοῖς δὲ ἄλλοις, ὑποδιακόνοις ἢ ἀναγνώσταις ἢ ψάλταις ἢ διακονίσσαις, μέρος ἕν. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ἕκαστον τιμᾶσθαι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ τάξιν. ἡ γὰρ ἐκκλησία οὐκ ἀταξίας, ἀλλ' εὐταξίας ἐστὶ διδασκαλία.

20. Παύλου τοῦ ἁγιωτάτου διατάξεις κανόνων ἐκκλησιαστικῶν.

Οἱ πρώτως προσιόντες τῷ μυστηρίῳ τῆς εὐσεβείας διὰ τῶν διακόνων προσαγέσθωσαν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τὰς αἰτίας ἐξεταζέσθωσαν, οὗ χάριν προσῆλθον τῷ κυριακῷ λόγῳ· οἱ δὲ προσενέγκαντες μαρτυρείτωσαν, ἀκριβώσαντες τὰ κατ' αὐτούς. ἐξεταζέσθω δὲ αὐτῶν ἀκριβῶς καὶ ὁ τρόπος καὶ ὁ βίος καὶ εἰ δοῦλοί εἰσιν ἢ ἐλεύθεροι. καὶ ἐὰν ᾖ τις δοῦλος, ἐρωτάσθω ὁ δεσπότης αὐτοῦ εἰ μαρτυρεῖ αὐτῷ· εἰ δὲ μή, ἀποβαλλέσθω, ἕως ἂν ἄξιον ἑαυτὸν ἐπιδείξῃ τῷ δεσπότῃ· εἰ δὲ μαρτυρεῖ αὐτῷ, προσδεχέσθω. Ἐθνικοῦ οἰκέτης διδασκέσθω εὐαρεστεῖν τῷ δεσπότῃ, ἵνα μὴ βλασφημῆται ὁ λόγος. εἰ μὲν οὖν ἔχει ὁ ἀνὴρ γυναῖκα ἢ ἡ γυνὴ ἄνδρα, διδασκέσθωσαν ἀρκεῖσθαι ἑαυτοῖς· εἰ δὲ ἄγαμοί εἰσι: μανθανέτωσαν μὴ πορνεύειν, ἀλλὰ γαμεῖν ἐννόμως. εἰ δὲ ὁ δεσπότης αὐτοῦ, πιστὸς ὢν καὶ εἰδὼς ὅτι πορνεύει, οὐ δίδωσιν αὐτῷ γυναῖκα ἢ τῇ γυναικὶ ἄνδρα: ἀφοριζέσθω.

1 ἔξεστιν OV. — 2 εἰσιν OV. — 7 κ. τ. χ. ∾ OV. — 9 ἐξυπηρετουμένων OV. — 13. 14 πρ. μ. δύο OV. *) τῷ διακ. μέρος ἓν Fabricius, qui adscripsit: *) *in margine codicis MS.* [utrum O an V?] *nescio an alia manu.* — 17 sequitur in monacensi spatium vacuum duodecim versuum. — 18 Περὶ χειροτονιῶν καὶ ἑτέρων ἐκκλησιαστικῶν καταστάσεων. [καταστ. ∾ V]. Παύλου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου διατάξεις περὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν. Κἀγὼ Παῦλος ὁ τῶν Ἀποστόλων ἐλάχιστος τάδε διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις [ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις V.] περὶ κανόνων· OV. — 19. 20 δ. τῶν Κανόνων OV. — 21 οἵ τε OV. — 22 μαρτ. αὐτοῖς, ἀ. OV. — 24 post δοῦλος OV addunt: εἰ μὲν πιστοῦ δοῦλος ὑπάρχῃ. — κύριος pro δεσπότης OV. — 25 pro εἰ altero OV ἐάν. eidem ἑαυτὸν ἄξιον. — 26. 27 εἰ δὲ ἐθνικοῦ ᾖ οἰκ. OV. — 27 Tit. ii 5. — 28 ὁ ἀνὴρ ∾ OV. — 29 ἑαυτ. καὶ σωφρονεῖν. εἰ OV.

Ἐάν τις δαίμονα ἔχῃ, διδασκέσθω μὲν τὴν εὐσέβειαν, μὴ προσδεχέσθω δὲ εἰς κοινωνίαν, πρὶν ἂν καθαρισθῇ. εἰ δὲ θάνατος κατεπείγει, προσδεχέσθω. Εἴ τις πορνοβοσκός, ἢ παυσάσθω μαστροπεύειν ἢ ἀποβαλλέσθω. Πόρνη προσιοῦσα ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. Εἰδωλοποιὸς προσιὼν ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. Τῶν ἐπὶ σκηνῆς ἐάν τις προσίῃ ἀνὴρ ἢ γυνὴ ἢ ἡνίοχος ἢ μονομάχος ἢ σταδιοδρόμος ἢ λουδεμπιστὴς ἢ ὀλυμπικὸς ἢ χοραύλης ἢ κιθαριστὴς ἢ λυριστὴς ἢ ὄρχησιν ἐπιδεικνύμενος ἢ κάπηλος ἢ παυσάσθωσαν ἢ ἀποβαλλέσθωσαν. Στρατιώτης προσιὼν διδασκέσθω μὴ ἀδικεῖν, μὴ συκοφαντεῖν, ἀρκεῖσθαι δὲ τοῖς διδομένοις ὀψωνίοις. πειθόμενος μὲν προσδεχέσθω, ἀντιλέγων δὲ ἀποβαλλέσθω. Ἀρρητοποιός, κίναιδος, βλάξ, μάγος, ὀχλαγωγός, ἐπαοιδός, λώταξ ἤτοι ὁ καταδαπανῶν ἐν τοῖς αἰσχροῖς τὸν βίον αὐτοῦ, περιάμματα ποιῶν, περικαθαίρων, οἰωνιστής, συμβολοδείκτης, παλμῶν ἑρμηνεύς,

Manu prima explicationes vocabulorum rariorum in margine adiectae sunt: λουδεμπιστὴς ὁ τῶν παιγνίων ἄρχων· λοῦδα γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις εἰσὶ τὰ παίγνια. εἴρηται δὲ καὶ λουδεμπαίκτης. ἀρρητοποιὸς ὁ αἰσχρουργός, ὁ ἄλεκτα ποιῶν. κίναιδος ὁ πόρνος καὶ ἀνδρόγυνος καὶ ὄρνεον ἡ λεγομένη ἴυγξ ᾗ αἱ προαγωγοὶ χρῶνται πρὸς φίλτρα. βλὰξ παρ' Ἀθηναίοις ὁ προβατώδης. λώταξ θυμελικός τις. περικαθαίρων ὁ διὰ θυσιῶν δοκῶν λύειν νόσους ἢ ἁμαρτίας. συμβ. ὁ διὰ συμβόλων ἀποδεικνύς τι πονηρόν. παλμῶν ἑρμηνεὺς ὁ ἐν τῷ ἐκπηδᾶν τι τοῦ σώματος ἐκ πλεονασμοῦ αἵματος ἢ ἐνδείας πνεύματος συμβήσεσθαί τι τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν ἢ πονηρῶν μαντευόμενος. **Pagina codicis 74 haec habentur:** Σχο. τῶν ὄπισθε γεγραμμένων δύο κεφαλαίων τῶν ἐκ τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων, ὧν ἡ ἀρχή· κείμενον. Τῶν ἐπὶ σκηνῆς. κείμενον. Καὶ ἀρρητοποιός. Σχο. Λουδεμπιστὴς ἑρμηνεύεται ὁ διακορητὴς ἤγουν ὁ παρθενοφθόρος. λοῦδος γὰρ παρὰ τῇ Ῥωμαίων διαλέκτῳ ἡ φθορά. Ἀρρητοποιὸς δὲ ὁ τὰ ἀπηγορευμένα χριστιανικῇ πολιτείᾳ διαπραττόμενος. Ἡ δὲ λώταξ φωνὴ ποία τίς ἐστιν; ἐκ τοῦ ἀποτελουμένου λεγομένη. ἔστι δὲ τοιοῦτόν τι τὸ λεγόμενον· ἐπιδεικνύμενοί τινες τὸ παλαιὸν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, βαυκάλια στρογγύλα πληροῦντες οἴνου εἰς ὕψος ἀνέπεμπον. καὶ εἴπερ ἠχή τις ἐγένετο ἐν τῷ ἀναφέρεσθαι τὸ βαυκάλιον, σημεῖον τοῦτο ἐποιοῦντο τῆς ἀγάπης τῷ ποιῷ τοῦ ἤχου τὸ ποσὸν συμμετροῦντες αὐτῆς. Περιαμματοποιὸς δὲ λέγεται ὁ περιάπτων τισὶ δέλτους γεγραμμένας μετ' ἐπῳδῶν εἰς φυλακὴν τοῦ τινὸς ἢ καὶ ἄλλα τινὰ οὕτω λεγόμενα φυλακτά. Περικαθαίρων λέγεται ὁ ὕδασιν ἐπιρραίνων ἐσκευασμένοις μετ' ἐπῳδῆς, εἰς κάθαρσιν δῆθέν τινα. Οἰωνιστὴς ὁ ἐν τῇ πτήσει τῶν ὀρνέων τὴν τοῦ συμφέροντος ἢ τοὐναντίου ἔκβασιν λογιζόμενος. Μαστροπὸς ὁ ἰδιωτικῶς λεγόμενος μαυλιστής. Συμβολοδείκτης ὁ τὰς συναντήσεις τε καὶ ὑπαντήσεις μήνυμά τι (scriptum est μηνύματι) τιθέμενος τῶν ἐσομένων αὐτῷ. Παλμῶν ἑρμηνεὺς νοείσθω σοι ὁ τοῖς ἐρωτῶσιν ἐπιλύων τὰς διαφόρους

1 ἔχει OV. — 2 καθαρισθείη OV. κατεπείγῃ OV. — 3 πορν. εἴη, η OV. τοῦ μαστρ. OV. — 4 „προσιᾶσα *MS.*“ Fabric. — verba εἰδωλ. — 5 ἀποβ. in margine manu prima, praemissa voce κείμενον et signo ω eo loco inserta, quo exhibui. — 5 προσείη OV. — 6 λουδεμπέκτης „*MS.*“ teste Fabricio, qui λουδεμπαίκτης edi curavit. — 7 ἢ λυριστὴς ∾ OV. — 9 μηδὲ συκοφ. OV. — 10 ὀψ. τοῖς διδομένοις αὐτῷ. πειθ. οὖν πρ. OV. — 11 ὀχλ. ∾ OV. post ἐπ. OV ἀστρολόγος, μάντις, θηρεπαοιδός, λώταξ, ὀχλαγωγός, περικαθαίρων, οἰωνιστής, συμβολοδιδάκτης, π. ἑ.

φυλαττόμενος ἐν συναντήσει λώβας ὄψεων ἢ ποδῶν ἢ ὀρνίθων ἢ γαλῶν ἢ ἐπιφωνήσεων ἢ παρακροαμάτων συμβολικῶν χρόνῳ δοκιμαζέσθωσαν. δυσέκνιπτος γὰρ ἡ κακία. παυσάμενοι οὖν προσδεχέσθωσαν, μὴ πειθόμενοι δὲ ἀποβαλλέσθωσαν. Παλλακή τινος ἀπίστου δούλη ἐκείνῳ μόνῳ σχολάζουσα προσδεχέσθω· εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους ἀσελγαίνει, ἀποβαλλέσθω. Πιστὸς ἐὰν ἔχῃ παλλακήν, εἰ μὲν δούλη ἐστί, παυσάσθω καὶ νόμῳ γαμείτω, εἰ δὲ ἐλευθέρα, ἐκγαμείτω αὐτὴν νόμῳ· εἰ δὲ μή, ἀποβαλλέσθω. Ἑλληνικοῖς τις ἔθεσιν ἐξακολουθῶν ἢ ἰουδαϊκοῖς μύθοις ἢ μετατιθέσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. Θεατρομανίᾳ εἴ τις πρόσκειται ἢ κυνηγίοις ἢ ἱπποδρομικοῖς ἀγῶσιν, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. [α] Ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι τρία ἔτη κατηχείσθω. εἰ δὲ σπουδαῖός τις ᾖ καὶ εὔνοιαν ἔχῃ, προσδεχέσθω, ὅτι οὐχ ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁ τρόπος κρίνεται. Ὁ διδάσκων εἰ καὶ λαϊκὸς εἴη, ἔμπειρος δὲ τοῦ λόγου καὶ τὸν τρόπον σεμνός, διδασκέτω. ἔσονται γὰρ πάντες διδακτοὶ θεοῦ. Πᾶς πιστὸς ἢ πιστὴ ἕωθεν ἀναστάντες ἐξ ὕπνου πρὸ τοῦ τὸ ἐργόχειρον ἐπιτελέσαι νιψάμενοι προσευχέσθωσαν· εἰ δέ τις λόγος κατηχήσεως γίνεται, προτιμησάτωσαν τοῦ ἔργου τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας. Πιστὸς ἢ πιστὴ τοῖς οἰκέταις εὐμενῶς προσεχέτωσαν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι διεταξάμεθα καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἐδιδάξαμεν.

21. Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἁγίων ἀποστόλων διατάξεις περὶ τοῦ φυλάττειν ἕκαστον τάξιν καὶ λειτουργίαν.

Ἐγὼ Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομεν ἐργάζεσθαι τοὺς λαοὺς πέντε ἡμέρας, [β] σάββατον δὲ καὶ κυριακὴν σχολαζέτωσαν τῇ ἐκκλησίᾳ

κινήσεις τῶν μελῶν οἷον ὤμου ἢ ὀφθαλμοῦ ἢ ἄλλου τινὸς μέρους ἢ μορίου τοῦ σώματος. παλμὸς γὰρ ἡ κίνησις. Τὸ δὲ κίναιδος ὄνομα τὸν πόρνον παριστάτω σοι (παρὰ γὰρ τὸ κινεῖν τὰ αἰδοῖα λέγεται) ἢ τὸν ἑτέροις, ὥς τινες λέγουσι, τὴν τῶν αὐτῶν κίνησιν ὑπεξάπτοντα. Βλὰξ δὲ ὁ τρυφηλὸς καὶ διακεχυμένος ἐστί. Ἀλόγοις δὲ μιγνυμένους τοὺς ἀλογευομένους ἢ καί ποτε τοῦτο διαπραξαμένους καὶ ἀποσχομένους. Τὸν δ' ἐκ τοῦ σατανικοῦ ἔρωτος ἀσπασμὸν τῶν ἀρρένων διὰ τῆς τῶν γλωσσῶν ἐμβολῆς μιασμὸν χειλέων ἴσθι καλεῖσθαί τε καὶ εἶναι, ὡς ὁ μέγας Βασίλειός φησιν ἐν ο κανόνι. ad extrema in margine adscriptum est: ἐκ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

α) Περὶ τούτου ζήτει τῆς β συνόδου κανόνα ζ, τῆς ς κανόνα κε καὶ λε καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα ε καὶ πδ. — β) τὸ περὶ τοῦ σαββάτου ἀναιρεῖ

1 ὄψεως OV. ἢ ποδῶν ~ OV. — 3 παυσ. δὲ πρ. OV. — 4 Παλλακῆς „MS." — 5. 6 ἀσελγαίνῃ OV. — 6 παλλ., ἐὰν μὲν δούλην, π. OV. — 7 ἐλευθέραν, γαμείτω OV. — 8 ante Ἑλλ. OV: ἐὰν δὲ καὶ πιστῷ [πίστει „MS." teste Fabricio] δούλῳ συναφθῇ, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. — ἔθεσίν τις OV. — 9 θε. usque ad pg. 12, 11 ἀποβ. OV post κρίνεται pg. 12, 13. — 12 τις εἴη OV. — ἔχει M, ἔχει περὶ τὸ πρᾶγμα OV. — ὅτι οὐ χρόνος OV. — 13 ἀλλὰ τρόπος OV. — 14. 15 Johann. vi 45. — 15. 16 πρὸ τοῦ ἔργον ἐπ. OV. cf. Justinian. Novell. ρλγ p. 203 med. ed. Haloand. — 16. 17 ἐὰν δ. τ. λόγου κατήχησις γένηται, προτιμησάτω τοῦ OV. — 18 ἢ ἡ OV. — 19 ἐπιστ. διετάξαμεν M. — 20. 21 διατ. περὶ ἀργίας δούλων OV. — 22 Ἐ. Παῦλος καὶ Πέτρος διατασσόμεθα OV. — δούλους pro λαοὺς OV.

διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς εὐσεβείας. τὸ μὲν γὰρ σάββατον εἴπομεν δημιουργίας τρόπον ἔχειν, τὴν δὲ κυριακὴν ἀναστάσεως. Τὴν μεγάλην ἑβδομάδα πᾶσαν καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἀργείτωσαν οἱ δοῦλοι, ὅτι ἡ μὲν πάθους ἐστίν, ἡ δὲ ἀναστάσεως, καὶ χρεία διδασκαλίας, τίς ὁ παθὼν καὶ ἀναστὰς ἢ τίς ὁ συγχωρήσας καὶ ἀναστήσας. Τὴν ἀνάληψιν ἀργείτωσαν διὰ τὸ πέρας τῆς κατὰ χριστὸν οἰκονομίας. Τὴν πεντηκοστὴν ἀργείτωσαν διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν δοθεῖσαν τοῖς πιστεύσασιν εἰς χριστόν. Τὴν τῶν γενεθλίων ἑορτὴν ἀργείτωσαν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀπροσδόκητον χάριν τοῖς ἀνθρώποις δεδόσθαι, γεννηθῆναι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου. Τὴν τῶν θεοφανίων ἑορτὴν ἀργείτωσαν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀνάδειξιν γεγενῆσθαι τῆς τοῦ χριστοῦ θεότητος, μαρτυρήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ τοῦ παρακλήτου ἐν εἴδει περιστερᾶς ὑποδείξαντος τοῖς παρεστῶσι τὸν μαρτυρηθέντα. [a] Τὰς ἡμέρας τῶν ἀποστόλων ἀργείτωσαν. διδάσκαλοι γὰρ ὑμῶν εἰς χριστὸν κατέστησαν καὶ πνεύματος ὑμᾶς ἠξίωσαν ἁγίου. Τὴν ἡμέραν Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἀργείτωσαν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων μαρτύρων, τῶν προτιμησάντων χριστὸν τῆς ἑαυτῶν ζωῆς.

22. Εὐχὰς ἐπιτελεῖτε ὄρθρου καὶ τρίτῃ ὥρᾳ καὶ ἕκτῃ καὶ ἐννάτῃ καὶ ἑσπέρας καὶ ἀλεκτοροφωνίας. ὄρθρου μέν, ὅτι ἐφώτισεν ἡμᾶς ὁ κύριος, παραγαγὼν τὴν νύκτα καὶ ἐπαγαγὼν τὴν ἡμέραν. τρίτῃ δέ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἀπόφασιν ἀπὸ Πιλάτου ἔλαβεν ὁ κύριος. ἕκτῃ δέ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐσταυρώθη ὁ χριστός. ἐννάτῃ, ὅτι πάντα κεκίνητο τοῦ δεσπότου σταυρουμένου, φρίττοντα τὴν τόλμαν τῶν δυσσεβῶν Ἰουδαίων [καὶ] μὴ φέροντα τὴν τοῦ κυρίου ὕβριν. ἐφ' ἑσπέρας δὲ εὐχαριστοῦντες ὅτι ἡμῖν ἔδωκεν ἀνάπαυσιν καθημερινῶν κόπων τὴν νύκτα. ἀλεκτρυόνων δὲ κραυγῇ διὰ τὸ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν

ὁ κθ κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, περὶ δὲ τῆς κυριακῆς ζήτει τῶν βασιλικῶν νομίμων βιβλίον ζ, τίτλον ιζ, κεφάλαιον ιθ καὶ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος νεαρὰν νδ, θεσπίζουσαν παρὰ πάντων ἀδιαστόλως τιμᾶσθαι τὴν ἁγίαν κυριακὴν ἡμέραν. — a) ζήτει τὴν πη νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τυποῦσαν τιμᾶσθαι καὶ τὰς μνήμας τῶν θείων πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας Ἀθανασίου καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου καὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου, Κυρίλλου καὶ Ἐπιφανίου.

1 εἴπομεν ∾ OV. — 2 λόγον pro τρόπον OV. — δὲ μεγ. OV. — 5 συγχωρ. καὶ ἀναστάς M. — 6 χρ. ἀναστάσεως M. — 8 δωρηθεῖσαν pro δοθεῖσαν OV. — χρ. Ἰησοῦν OV. — 9. 10 χ. δεδ. ἀνθρ. OV. — 10 καὶ γενν. OV. — λόγον Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν ἐκ OV. — 11 τῶν Ἐπιφανίων OV. — 16 κατεστάθησαν OV. — 19 capiti 22 praemittunt OV rubricam Περὶ Εὐχῶν. — 20 μὲν εὐχαριστοῦντες ὅτι γε ἐφ. OV. ἡμῖν pro ἡμᾶς „MS" Fabricii. — 22 ἀπόφασις M, ἀπόφασιν ἐν αὐτῇ ὑπὸ Πιλ. OV. — 23 ὁ ∾ OV. — ἐνν. δέ, ὅτι ἐν αὐτῇ τὰ πάντα OV. — 25 [καὶ] ∾ MOV. — τὴν post κυρίου OV. ἐφ' ∾ OV. — 26 δέδωκεν OV. — ἀν. τῶν μεθημερινῶν OV. Cobet variae lectiones p. 281.

φυλαττόμενος ἐν συναντήσει λώβας ὄψεων ἢ ποδῶν ἢ ὀρνίθων ἢ γαλῶν ἢ ἐπιφωνήσεων ἢ παρακροαμάτων συμβολικῶν χρόνῳ δοκιμαζέσθωσαν. δυσέκνιπτος γὰρ ἡ κακία. παυσάμενοι οὖν προσδεχέσθωσαν, μὴ πειθόμενοι δὲ ἀποβαλλέσθωσαν. Παλλακή *τινος ἀπίστου δούλη ἐκείνῳ μόνῳ σχολάζουσα προσδεχέσθω· εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους ἀσελγαίνει, ἀποβαλλέσθω.* Πιστὸς *ἐὰν ἔχῃ παλλακήν, εἰ μὲν δούλη ἐστί, παυσάσθω καὶ νόμῳ γαμείτω, εἰ δὲ ἐλευθέρα, ἐκγαμείτω αὐτὴν νόμῳ· εἰ δὲ μή, ἀποβαλλέσθω.* Ἑλληνικοῖς *τις ἔθεσιν ἐξακολουθῶν ἢ ἰουδαϊκοῖς μύθοις ἢ μετατιθέσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.* Θεατρομανίᾳ *εἴ τις πρόσκειται ἢ κυνηγίοις ἢ ἱπποδρομικοῖς ἀγῶσιν, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.* [a] Ὁ *μέλλων κατηχεῖσθαι τρία ἔτη κατηχείσθω. εἰ δὲ σπουδαῖός τις ᾖ καὶ εὔνοιαν ἔχῃ, προσδεχέσθω, ὅτι οὐχ ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁ τρόπος κρίνεται.* Ὁ *διδάσκων εἰ καὶ λαϊκὸς εἴη, ἔμπειρος δὲ τοῦ λόγου καὶ τὸν τρόπον σεμνός, διδασκέτω. ἔσονται γὰρ πάντες διδακτοὶ θεοῦ.* Πᾶς *πιστὸς ἢ πιστὴ ἕωθεν ἀναστάντες ἐξ ὕπνου πρὸ τοῦ τὸ ἐργόχειρον ἐπιτελέσαι νιψάμενοι προσευχέσθωσαν· εἰ δέ τις λόγος κατηχήσεως γίνεται, προτιμησάτωσαν τοῦ ἔργου τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας.* Πιστὸς *ἢ πιστὴ τοῖς οἰκέταις εὐμενῶς προσεχέτωσαν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι διεταξάμεθα καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἐδιδάξαμεν.*

21. Πέτρου *καὶ* Παύλου *τῶν ἁγίων ἀποστόλων διατάξεις περὶ τοῦ φυλάττειν ἕκαστον τάξιν καὶ λειτουργίαν.*

Ἐγὼ Πέτρος *καὶ* Παῦλος *διατάσσομεν ἐργάζεσθαι τοὺς λαοὺς πέντε ἡμέρας,* [β] *σάββατον δὲ καὶ κυριακὴν σχολαζέτωσαν τῇ ἐκκλησίᾳ*

κινήσεις τῶν μελῶν οἷον ὤμου ἢ ὀφθαλμοῦ ἢ ἄλλου τινὸς μέρους ἢ μορίου τοῦ σώματος. παλμὸς γὰρ ἡ κίνησις. Τὸ δὲ κίναιδος ὄνομα τὸν πόρνον παριστάτω σοι (παρὰ γὰρ τὸ κινεῖν τὰ αἰδοῖα λέγεται) ἢ τὸν ἑτέροις, ὥς τινες λέγουσι, τὴν τῶν αὐτῶν κίνησιν ὑπεξάπτοντα. Βλὰξ δὲ ὁ τρυφηλὸς καὶ διακεχυμένος ἐστί. Ἀλόγοις δὲ μιγνυμένους τοὺς ἀλογευομένους ἢ καί ποτε τοῦτο διαπραξαμένους καὶ ἀποσχομένους. Τὸν δ' ἐκ τοῦ σατανικοῦ ἔρωτος ἀσπασμὸν τῶν ἀρρένων διὰ τῆς τῶν γλωσσῶν ἐμβολῆς μιασμὸν χειλέων ἴσθι καλεῖσθαί τε καὶ εἶναι, ὡς ὁ μέγας Βασίλειός φησιν ἐν ο κανόνι. ad extrema in margine adscriptum est: ἐκ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

α) Περὶ τούτου ζήτει τῆς β συνόδου κανόνα ζ, τῆς ς κανόνα κε καὶ λε καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα ε καὶ πδ. — β) τὸ περὶ τοῦ σαββάτου ἀναιρεῖ

1 ὄψεως OV. ἢ ποδῶν ∾ OV. — 3 παυσ. δὲ πρ. OV. — 4 Παλλακῆς „MS." — 5. 6 ἀσελγαίνῃ OV. — 6 παλλ., ἐὰν μὲν δούλην, π. OV. — 7 ἐλευθέραν, γαμείτω OV. — 8 ante Ἑλλ. OV: ἐὰν δὲ καὶ πιστῷ [πίστει „MS." teste Fabricio] δούλῳ συναφθῇ, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. — ἔθεσίν τις OV. — 9 Θε. usque ad pg. 12, 11 ἀποβ. OV post κρίνεται pg. 12, 13. — 12 τις εἴη OV. — ἔχει M, ἔχει περὶ τὸ πρᾶγμα OV. — ὅτι οὐ χρόνος OV. — 13 ἀλλὰ τρόπος OV. — 14. 15 Johann. vi 45. — 15. 16 πρὸ τοῦ ἔργον ἐπ. OV. cf. Justinian. Novell. ρλγ p. 203 med. ed. Haloand. — 16. 17 ἐὰν δ. τ. λόγου κατήχησις γένηται, προτιμησάτω τοῦ OV. — 18 ἢ ἡ OV. — 19 ἐπιστ. διετάξαμεν M. — 20. 21 διατ. περὶ ἀργίας δούλων OV. — 22 Ἐ. Παῦλος καὶ Πέτρος διατασσόμεθα OV. — δούλους pro λαοὺς OV.

διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς εὐσεβείας. τὸ μὲν γὰρ σάββατον εἴπομεν δημιουργίας τρόπον ἔχειν, τὴν δὲ κυριακὴν ἀναστάσεως. Τὴν μεγάλην ἑβδομάδα πᾶσαν καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἀργείτωσαν οἱ δοῦλοι, ὅτι ἡ μὲν πάθους ἐστίν, ἡ δὲ ἀναστάσεως, καὶ χρεία διδασκαλίας, τίς ὁ παθὼν καὶ ἀναστὰς ἢ τίς ὁ συγχωρήσας καὶ ἀναστήσας. Τὴν ἀνάληψιν ἀργείτωσαν διὰ τὸ πέρας τῆς κατὰ χριστὸν οἰκονομίας. Τὴν πεντηκοστὴν ἀργείτωσαν διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν δοθεῖσαν τοῖς πιστεύσασιν εἰς χριστόν. Τὴν τῶν γενεθλίων ἑορτὴν ἀργείτωσαν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀπροσδόκητον χάριν τοῖς ἀνθρώποις δεδόσθαι, γεννηθῆναι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου. Τὴν τῶν θεοφανίων ἑορτὴν ἀργείτωσαν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀνάδειξιν γεγενῆσθαι τῆς τοῦ χριστοῦ θεότητος, μαρτυρήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ τοῦ παρακλήτου ἐν εἴδει περιστερᾶς ὑποδείξαντος τοῖς παρεστῶσι τὸν μαρτυρηθέντα. [a]Τὰς ἡμέρας τῶν ἀποστόλων ἀργείτωσαν. διδάσκαλοι γὰρ ὑμῶν εἰς χριστὸν κατέστησαν καὶ πνεύματος ὑμᾶς ἠξίωσαν ἁγίου. Τὴν ἡμέραν Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἀργείτωσαν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων μαρτύρων, τῶν προτιμησάντων χριστὸν τῆς ἑαυτῶν ζωῆς.

22. Εὐχὰς ἐπιτελεῖτε ὄρθρου καὶ τρίτῃ ὥρᾳ καὶ ἕκτῃ καὶ ἐννάτῃ καὶ ἑσπέρας καὶ ἀλεκτοροφωνίας. ὄρθρου μέν, ὅτι ἐφώτισεν ἡμᾶς ὁ κύριος, παραγαγὼν τὴν νύκτα καὶ ἐπαγαγὼν τὴν ἡμέραν. τρίτῃ δέ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἀπόφασιν ἀπὸ Πιλάτου ἔλαβεν ὁ κύριος. ἕκτῃ δέ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐσταυρώθη ὁ χριστός. ἐννάτῃ, ὅτι πάντα κεκίνητο τοῦ δεσπότου σταυρουμένου, φρίττοντα τὴν τόλμαν τῶν δυσσεβῶν Ἰουδαίων [καὶ] μὴ φέροντα τὴν τοῦ κυρίου ὕβριν. ἐφ' ἑσπέρας δὲ εὐχαριστοῦντες ὅτι ἡμῖν ἔδωκεν ἀνάπαυσιν καθημερινῶν κόπων τὴν νύκτα. ἀλεκτρυόνων δὲ κραυγῇ διὰ τὸ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν

ὁ κθ κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, περὶ δὲ τῆς κυριακῆς ζήτει τῶν βασιλικῶν νομίμων βιβλίον ζ, τίτλον ιζ, κεφάλαιον ιθ καὶ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος νεαρὰν νδ, θεσπίζουσαν παρὰ πάντων ἀδιαστόλως τιμᾶσθαι τὴν ἁγίαν κυριακὴν ἡμέραν. — α) ζήτει τὴν πη νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τυποῦσαν τιμᾶσθαι καὶ τὰς μνήμας τῶν θείων πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας Ἀθανασίου καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου καὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου, Κυρίλλου καὶ Ἐπιφανίου.

1 εἴπομεν ∾ OV. — 2 λόγον pro τρόπον OV. — δὲ μεγ. OV. — 5 συγχωρ. καὶ ἀναστάς M. — 6 χρ. ἀναστάσεως M. — 8 δωρηθεῖσαν pro δοθεῖσαν OV. — χρ. Ἰησοῦν OV. — 9. 10 χ. δεδ. ἀνθρ. OV. — 10 καὶ γενν. OV. — λόγον Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν ἐκ OV. — 11 τῶν Ἐπιφανίων OV. — 16 κατεστάθησαν OV. — 19 capiti 22 praemittunt OV rubricam Περὶ Εὐχῶν. — 20 μὲν εὐχαριστοῦντες ὅτι γε ἐφ. OV. ἡμῖν pro ἡμᾶς „MS" Fabricii. — 22 ἀπόφασις M, ἀπόφασιν ἐν αὐτῇ ὑπὸ Πιλ. OV. — 23 ὁ ∾ OV. — ἐνν. δέ, ὅτι ἐν αὐτῇ τὰ πάντα OV. — 25 [καὶ] ∾ MOV. — τὴν post κυρίου OV. ἐφ' ∾ OV. — 26 δέδωκεν OV. — ἀν. τῶν μεθημερινῶν OV. Cobet variae lectiones p. 281.

παρουσίαν τῆς ἡμέρας εἰς ἐργασίαν τῶν τοῦ φωτὸς ἔργων. Εἰ μὴ δυνατὸν ἐν ἐκκλησίᾳ προϊέναι διὰ τοὺς ἀπίστους, κατ' οἶκον συνάξεις, ὦ ἐπίσκοπε, ἵνα μὴ εἰσέρχηται ἀσεβὴς εἰς ἐκκλησίαν εὐσεβῶν. οὐχ ὁ τόπος γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἁγιάζει, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπον. ἐὰν δὲ ἀσεβεῖς κατέχωσι τὸν τόπον, φευκταῖός σοι ἔστω διὰ τὸ βεβηλῶσθαι ὑπ' αὐτῶν. ὡς γὰρ ὅσιοι ἱερεῖς ἁγιάζουσιν, οὕτως οἱ ἐναγεῖς μιαίνουσιν. εἰ δὲ μήτε ἐν οἴκῳ ἅμα μήτε ἐν ἐκκλησίᾳ συναθροισθῆναι δυνατόν, ἕκαστος [παρ'] ἑαυτῷ ψαλλέτω, ἀναγινωσκέτω, προσευχέσθω, ἢ καὶ ἅμα δύο ἢ τρεῖς. ὅπου γὰρ ἂν ὦσι, φησὶν ὁ κύριος, δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. Πιστὸς μετὰ κατηχουμένου μηδὲ κατ' οἶκον προσευχέσθω. τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Πιστὸς ἢ πιστὴ δούλοις συναφθέντες ἢ ἀφιστάσθωσαν ἢ ἀποβαλλέσθωσαν. 23. [a] Ἐπιτελείσθω τρίτα τῶν κεκοιμημένων ἐν ψαλμοῖς καὶ προσευχαῖς διὰ τὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερθέντα καὶ ἔννατα εἰς ὑπόμνησιν τῶν περιόντων καὶ τῶν κεκοιμημένων καὶ τεσσαρακοστὰ κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον (Μωϋσῆν γὰρ οὕτως ὁ λαὸς ἐπένθησε) καὶ ἐνιαύσια ὑπὲρ μνείας αὐτῶν διδόσθω ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς πένησιν εἰς ἀνάμνησιν αὐτῶν. Ταῦτα δὲ περὶ εὐσεβῶν λέγομεν. περὶ γὰρ ἀσεβῶν ἐὰν τὰ τοῦ κόσμου δῷς πένησιν, οὐδὲν ὀνήσεις αὐτούς. ᾧ γὰρ περιόντι ἐχθρὸν ἦν τὸ θεῖον, δῆλον ὅτι καὶ μεταστάντι. οὐ γὰρ ἔστιν ἀδικία παρ' αὐτῷ. δίκαιος γὰρ ὁ κύριος καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. 24. Ἐν δὲ ταῖς μνήμαις* αὐτῶν καλούμενοι μετὰ εὐταξίας ἑστιᾶσθε καὶ φόβου θεοῦ ὡς δυνάμενοι καὶ πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν μεταστάντων. πρεσβύτεροι γὰρ καὶ διάκονοι χριστοῦ ὑπάρχοντες νήφειν ὀφείλετε πάντοτε καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἑτέρους, ἵνα δύνησθε τοὺς ἀτάκτους νουθετεῖν. λέγει γὰρ ἡ γραφή· οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσίν· οἶνον μὴ πινέτωσαν, ἵνα μὴ πιόντες ἐπιλάθωνται τῆς σοφίας καὶ ὀρθὰ κρίνειν οὐ δύνωνται. οὐκοῦν καὶ οἱ πρε-

a) περὶ τῶν τρίτων, θ καὶ μ ἄλλην αἰτίαν παρὰ τὴν συνήθη καὶ καθωμιλημένην.

2 προςιέναι OV. — οἴκων „MS" Fabricii. — 3 εὐσεβὴς et ἀσεβῶν OV. — 5 ἐὰν — τόπον ∾ OV? — 6 ἀπ' αὐτῶν OV. — οἱ ὅσιοι OV. — 8 [παρ'] ∾ MOV. — 9 Matth. xviii 20. γὰρ ἐὰν MOV, v. Hermannum ad Vigerum 818. ὤσιν OV. — 10 τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ OV. — 11 μήτε M. — 12 Cor. II vi 14. — 12 ante τίς OV: οὐ γὰρ δίκαιον τὸν μεμυημένον μετὰ τοῦ ἀμυήτου συμμολύνεσθαι. Εὐσεβὴς μετὰ αἱρετικοῦ μηδὲ κατ' οἶκον προσευχέσθω. — 12. 13 Πιστὸς . . . ἀποβαλλ. ∾ OV. capiti 23 inscriptum Περὶ μνημοσύνων apud OV. — 17 Deut. xxxiv 8. — ἐνιαύσεια M. — 18 αὐτῶν. καὶ διδ. OV. — 20 ὠνήσεις M. ὀν. αὐτόν. OV. — 22 Psalm. x (ℵ') 7: vix comparandus Esaj. lxii 11. Tertullian. de idolol. 20 *sicut scriptum est: ecce homo et facta eius*, quo loco v. Pamelium. θεὸς pro κύριος OV. — 23 capiti 24 inscriptum Περὶ τοῦ μὴ μεθύσκεσθαι OV. * μνείας OV. — 27 Prov. κδ 72, 73 (לא 4, 5). — 29 δύνανται M. οὐ μὴ δ. OV. — οὐκ οὖν καὶ οἱ Ἐπίσκοποι καὶ οἱ Πρ. OV.

σβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι μετὰ τὸν Θεὸν τὸν παντοκράτορα καὶ τὸν ἠγαπημένον αὐτοῦ υἱὸν δυνάσται ὑπάρχουσι τῆς ἐκκλησίας. τοῦτο δέ φαμεν οὐχ ἵνα μὴ πίωσιν (ἄλλως γὰρ οὐκ ἔστιν ὑβρίσαι τὸ ὑπὸ Θεοῦ γενόμενον εἰς εὐφροσύνην), ἀλλ' ἵνα μὴ παροινῶσιν. οὐ γὰρ εἶπεν ἡ γραφὴ μὴ πίνειν* οἶνον, ἀλλὰ τί φησι; μὴ πίνειν* οἶνον εἰς μέθην. καὶ πάλιν· ἄκανθαι φύονται ἐν χειρὶ τοῦ μεθύσου. Τοῦτο δὲ οὐ περὶ τῶν ἐν κλήρῳ μόνον φαμὲν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς λαϊκοῦ χριστιανοῦ, ἐφ' οὗ ἐπικέκληται τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ αὐτοῖς γὰρ εἴρηκε· τίνι οὐαί; τίνι θόρυβος; τίνι ἀηδίαι καὶ λέσχαι; τίνος πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί; τίνι συντρίμματα διὰ κενῆς; οὐ τῶν χρονιζόντων ἐν οἴνῳ καὶ κατασκοπούντων ποῦ πότοι γίνονται; 25. Τοὺς διωκομένους διὰ πίστιν καὶ εἰς πόλιν ἐκ πόλεως φεύγοντας διὰ τὸ μεμνῆσθαι τῶν λόγων τοῦ κυρίου προσλαμβάνεσθε. ἐπιστάμενοι γὰρ ὅτι τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής, ἀποδιδράσκουσι καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων προσίενται, ἵνα ἀνεξάρνητον ἐφ' ἑαυτοῖς τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ διατηρήσωσιν. ἐπικουρεῖτε οὖν αὐτοῖς τὰ πρὸς χρείαν, ἐντολὴν κυριακὴν πληροῦντες.

26. Περὶ εὐταξίας.

Τοῦτο δὲ κοινῇ πάντες παραγγέλλομεν, ἕκαστον ἐμμένειν ἐν τῇ αὐτῷ δοθείσῃ τάξει καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς ὅρους. οὐ γάρ εἰσιν ἡμέτεροι, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. ὁ ἀκούων γὰρ ὑμῶν, φησὶν ὁ κύριος, ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἐμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με. καὶ ὁ ὑμᾶς ἀθετῶν ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. εἰ γὰρ τὰ ἄψυχα γενόμενα τὴν εὐταξίαν ἀποσώζει (οἷον νύξ, ἡμέρα, ἥλιος, σελήνη, ἄστρα, στοιχεῖα, τροπαί, μῆνες, ἑβδομάδες, ὧραι) καὶ δουλεύει τῇ διατυπωθείσῃ χρείᾳ κατὰ τὸ εἰρημένον· ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσεται· καὶ πάλιν περὶ τῆς θαλάσσης· ἐθέμην δὲ αὐτῇ ὅρια, θεὶς κλεῖθρα καὶ πύλας, εἶπον δὴ αὐτῇ· μέχρι τούτου ἐλεύσῃ καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ: πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς ὀφείλετε μηδὲν τολμᾶν παρακινεῖν τῶν ὑμῖν κατὰ γνώμην

2 post υἱὸν OV: καὶ τὸ πανάγιον αὐτοῦ πνεῦμα. — 3 πίνωσιν OV. Sirac. xxxiv 27. καὶ pro οὐκ OV. ὑπὸ τοῦ θεοῦ OV. — 5 ** μὴ πιεῖν OV. — Aggae. i 6. — 6 Prov. xxvi 9. — τοῦ ~ OV. — 8 τοῦ Κυρίου OV. τοῦ θεοῦ ~ OV. — 9 Prov. xxiii 29, 30. εἴρηται OV. θόρυβοι OV. πέλιδνος Fabricio deberi crediderim, non OV. — 10 ἐγχρονιζόντων OV. — 11 κατασκοπευόντων OV. capiti 25 in OV praemittuntur verba Περὶ τῶν διωκομένων διὰ πίστιν. — 12 μεμν. τὸν λόγον OV. — 13 Matth. xxvi 41. — τὸ ~ OV. — 15 προΐενται OV. — 16 πρὸς τὰς χρείας OV. — 17 pro κυρ. πλ. OV: τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκπληρῶτες (sic). — 18 post εὐτ. OV addunt: διδασκαλία πάντων τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. — 19 παραγγέλομεν M. — 19. 20 τάξει τῇ δοθείσῃ αὐτῷ, abiecta praepositione OV. — 21 Luc. x 16. — ὁ ὑμῶν γάρ, φησιν ὁ K., ἀκούων OV. — 25 „*deest* ἡμέραι *in MS*" Fabricius, qui ἡμέραι ante ὧραι adiecit. — 26 Psalm. ργ 9 (קד). — παρελεύσονται edi curavit Fabricius, qui „*MS*" παρελεύσεται habere testis est. — 27 Job xxxviii 10. — περιθεὶς καὶ κλ. OV. — 28 εἶπα δὲ αὐτῇ OV. — 29 ὑμ. οὐδὲν ὀφείλετε τ. OV.

θεοῦ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντων; ἀλλ' ἐπειδὴ πάρεργον οἱ πολλοὶ καὶ τοῦτο ἡγήσαντο εἶναι, συγχέειν δὲ τὰς τάξεις καὶ τὴν ἐφ' ἑκάστῳ χειροτονίαν παρακινεῖν τολμῶσιν, ὑφαρπάζοντες ἑαυτοῖς ἀξιώματα μὴ δεδομένα καὶ ἐπιτρέποντες ἑαυτοῖς τυραννικῶς, ἃ μὴ ἔχουσιν ἐξουσίαν διδόναι, καὶ διὰ τοῦτο παροργίζουσι μὲν τὸν θεόν, ὥσπερ οἱ υἱοὶ Κορὲ καὶ ὁ βασιλεὺς 'Οζίας, παρ' ἀξίαν ἐπιθέμενοι ἄνευ θεοῦ τῇ ἀρχιερωσύνῃ καὶ γενόμενοι οἱ μὲν πυρίφλεκτοι, ὁ δὲ κατὰ τοῦ μετώπου λεπρός, παροξύνουσι δὲ καὶ χριστὸν Ἰησοῦν τὸν διαταξάμενον, λυποῦσι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀκυροῦντες αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν: εἰκότως τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τοῖς τὰ τοιαῦτα πράττουσι προειδόμενοι καὶ τὴν εἰς τὰς θυσίας καὶ εὐχαριστίας ἀμέλειαν ὑφ' ὧν οὐκ ἐχρῆν προσαγομένας ἀσεβῶς, παίγνιον ἡγουμένων τὴν ἀρχιερατικὴν τιμήν, ἥτις μίμησιν ἔχει τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ βασιλέως ἡμῶν: ἀνάγκην ἔχομεν καὶ τοῦτο παραινέσαι. ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τῆς ἑαυτῶν ματαιότητος. λέγομεν δὴ ὡς Μωϋσῆς, ὁ τοῦ θεοῦ θεράπων, ᾧ ὁ θεὸς ἐνώπιος ἐνωπίῳ ὡμίλει, ὡς εἴ τις λαλήσῃ πρὸς ἑαυτοῦ φίλον, ᾧ εἶπεν· οἶδά σε παρὰ πάντας, ᾧ κατὰ πρόσωπον ὡμίλει καὶ οὐ δι' ἀδήλων ἢ ἐνυπνίων ἢ ἀγγέλων ἢ αἰνιγμάτων, οὗτος, ἡνίκα τὴν θείαν νομοθεσίαν διετάσσετο, διεῖλε, τίνα μὲν χρὴ ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων [ἐπιτελεῖσθαι], τίνα δὲ ὑπὸ τῶν ἱερέων, τίνα δὲ ὑπὸ τῶν Λευιτῶν, ἑκάστῳ τὴν οἰκείαν [καὶ] προσήκουσαν τῇ λειτουργίᾳ θρησκείαν ἀπονείμας· καὶ ἅπερ μὲν τοῖς ἀρχιερεῦσι προσετέτακτο ἐπιτελεῖν, τούτοις τοὺς ἱερέας οὐ θεμιτὸν ἦν προσιέναι, ἅπερ δὲ τοῖς ἱερεῦσιν ὥριστο, τούτοις οἱ Λευῖται οὐ προσῄεσαν, ἀλλ' ἕκαστος ὥσπερ παρείληφεν ὑπηρεσίας περιγεγραμμένας ἐφύλαττεν. εἰ δέ τις πέρα τῆς παραδόσεως προσιέναι ἐβούλετο, θάνατος ἦν τὸ ἐπιτίμιον. τοῦτο δὲ μάλιστα διέδειξε* καὶ ἡ κατὰ τὸν Σαοὺλ πεῖρα, ὃς θῦσαι νενομικὼς δίχα τοῦ προφήτου καὶ ἀρχιερέως Σαμουὴλ ἐπεσπάσατο εἰς ἑαυτὸν ἁμαρτίαν καὶ κατάραν ἀναπόβλητον καὶ οὐδὲ τὸ κεχρῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ εἰς βασιλέα ἐδυσώπησε τὸν προφήτην. ἐναργεστέρᾳ δὲ τῇ πράξει διέδειξεν ὁ θεὸς τὰ κατὰ τὸν 'Οζίαν οὐκ ἐν μελετισμῷ ἤγουν ἀναβολῇ τὰς ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ εἰσπραξάμενος δίκας. ὁ γὰρ τῆς ἀρχιερωσύνης καταμανεὶς καὶ τῆς βασιλείας ἀλλότριος κατέστη καὶ τῆς ζωῆς. τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν ἴσως οὐκ ἀγνοεῖτε.

3 ἐφαρπάζοντες OV. ἀξ. τὰ μὴ OV. — 9 εἰκότος M. — 12 εἴ τις μίμ. M. — μίμ. περιέχει OV. — 13 τοῦ ∾ OV. ἔσχομεν OV. — 14 vox ὀπίσω m. pr. in margine M scripta. Tim. I v 15. — 15 λέγωμεν OV. — 16 λαλήσει M. — πρὸς τὸν ἑ. OV. Exod. xxxiii 11, 17. — 17 διὰ δήλων MOV. אורים? — 19. 20 quae uncis inclusa ∾ M, 20 [καὶ] etiam OV. — 21 ἀπονήμας M. — 22 τοῖς ∾ OV. — 23 προσίεσαν MOV. — ἕκ. ὥσπερ εἴληφεν OV. — 24 περιγεγραμμένοις „*MS*" Fabricii. — παραδώσεως M. — 25 * in margine M καὶ ἐδίδαξε. — 27 ἐσπάσατο OV. — 28 τὸ οὐ κεχρ. OV. — 29 ἐνεργεστέρᾳ fuerat, sed α m. pr. supra versum additum in M, tuentur ἐνεργεστέρᾳ OV. — 30 οὐκ ἐμμελισμῷ OV. ἀναβολὴν M, quod haud scio an ferri possit. verba ἤγ. ἀν. ∾ OV. — 32 καὶ τ. ζ. ∾ OV. — δὲ καὶ ἐφ' OV.

ἴστε πάντως ἐπισκόπους παρ' ἡμῶν ὀνομασθέντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους εὐχῇ καὶ χειρῶν ἐπιθέσει, τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων καὶ τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων δεικνύοντας. οὐ γὰρ ὁ βουλόμενος παρ' ἡμῖν ἐπλήρου τὴν χεῖρα*, ὥσπερ ἐπὶ τῆς κιβδήλου τῶν δαμάλεων ἐπὶ τοῦ Ἱεροβοὰμ παρακεκομμένης ἱερωσύνης, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ μὴ θεσμός τις ἦν καὶ τάξεως διαφορά, ἤρκει ἂν δι' ἑνὸς ὀνόματος τὰ ὅλα ἐπιτελέσαι· ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ κυρίου διδαχθέντες ἀκολουθίαν πραγμάτων τοῖς μὲν ἐπισκόποις τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐνείμαμεν, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις τὰ τῆς ἱερωσύνης, τοῖς δὲ διακόνοις τὰ τῆς πρὸς ἀμφοτέρους διακονίας, ἵνα ᾖ καθαρῶς τὰ τῆς θρησκείας ἐπιτελούμενα. οὔτε γὰρ διάκονον προσφέρειν θυσίαν θεμιτὸν ἢ βαπτίζειν ἢ εὐλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ποιεῖσθαι, οὔτε πρεσβύτερον χειροτονίας ἐπιτελεῖν. οὐ γὰρ ὅσιον ἀνεστράφθαι τὴν τάξιν. οὐ γάρ ἐστιν ὁ θεὸς ἀκαταστασίας, ἵνα οἱ ὑποβεβηκότες τὰ τῶν κρειττόνων ἀσπάζωνται τυραννικῶς, μᾶλλον δὲ σφετερίζωνται, νομοθεσίαν καινὴν ἀναπλάττοντες ἐπὶ κακῷ τῷ ἑαυτῶν, ἀγνοοῦντες ὅτι σκληρὸν αὐτοῖς πρὸς κέντρα λακτίζειν. οὐ γὰρ ἡμᾶς ἢ τοὺς ἐπισκόπους πολεμοῦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀλλὰ τὸν τῶν ἁπάντων ἐπίσκοπον καὶ τοῦ πατρὸς ἀρχιερέα Ἰησοῦν χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν. ὑπὸ Μωσέως μὲν γὰρ τοῦ θεοφιλεστάτου κατεστάθησαν ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ Λευῖται, ὑπὸ δὲ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἡμεῖς οἱ δέκα τρεῖς ἀπόστολοι, ὑπὸ δὲ τῶν ἀποστόλων ἐγὼ Κλήμης καὶ ἐγὼ Ἰάκωβος καὶ σὺν ἡμῖν ἕτεροι, ἵνα μὴ πάντας καταλέγωμεν, κοινῇ δὲ ὑπὸ πάντων ἡμῶν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι καὶ ἀναγνῶσται. πρῶτος τοίνυν ἀρχιερεὺς ὁ μονογενὴς χριστός, οὐχ ἑαυτῷ τὴν τιμὴν ἁρπάσας, ἀλλὰ παρὰ τοῦ πατρὸς κατασταθείς· ὃς γενόμενος ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς καὶ τὴν πνευματικὴν θυσίαν προσφέρων αὐτῷ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ πρὸ τοῦ πάθους ἡμῖν διετάξατο μόνοις τοῦτο ποιεῖν, καίτοι τοιούτων σὺν ἡμῖν καὶ ἑτέρων ὄντων εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων· ἀλλ' οὐ πάντως πᾶς ὁ πιστεύσας ἤδη καὶ ἱερεὺς κατέστη ἢ ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἔτυχε[ν]. μετὰ δὲ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ ἡμεῖς προσενεγκόντες κατὰ τὴν διάταξιν αὐτοῦ θυσίαν καθαρὰν καὶ ἀναίμακτον προεχειρισάμεθα ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, ὧν εἷς ἦν Στέφανος ὁ μακάριος μάρτυς, οὐκ ἀπολειπόμενος ἡμῶν κατὰ τὴν

1 ἴστε γὰρ π. OV. — 3 δεικνύοντες OV. — 4 * χρείαν M. Reg. III xiii 33. — 6 εἰ μὲν μὴ OV. — τάξεων OV. — 7 ἐπιτελεῖσθαι. ἀλλ' OV. — 7. 8 ἀκολουθείαν OV. — 8 ἐνήμαμεν M. — 10 ἀμφοτέροις OV. — ἵν' OV. — 11 διακόνῳ OV. — 12 πρεσβυτέρῳ contra „MS" scripsit Fabricius. — 13 Corinth. I xiv 33. — 14 ἀσπάζ. ∾ OV. — 15 μᾶλλον δὲ ∾ OV. — σφετερίζονται M. — ἐπι τῷ κ. OV. — 16 τῷ ∾ OV. — Act. xxvi 14. — 18 πάντων OV. — Χριστὸν Ἰησοῦν OV. — 19 ἀπὸ Μωυσέως OV. — ἀρχ. κατεστ. OV. — 21 Ἐγὼ Ἰάκ. κ. ἐ. Κλ. OV. — 24 τῇ φύσει post τοίνυν Fabr. contra „MS" fidem adiecit. — 30 ἔτυχε MOV. — 31 προσεχειρεσάμεθα OV.

εἰς θεὸν εὔνοιαν, ὃς τοσοῦτον τὴν θεοσέβειαν τῇ πίστει ἀνεδείξατο καὶ τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν ἀγάπην, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ δοῦναι καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, πρὸς τῶν κυριοκτόνων Ἰουδαίων λίθοις βληθείς· ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος ἀνήρ, ὁ τῷ πνεύματι ζέων, ὁ τὸν χριστὸν ὁρῶν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ καὶ τὰς οὐρανίους πύλας ἀνεῳγμένας, οὐδαμοῦ φαίνεται τοῖς μὴ ἀνήκουσι τῇ διακονίᾳ χρησάμενος ἢ θυσίαν ἀνενεγκὼν ἢ χεῖρας ἐπιθείς τινι, ἀλλὰ τὸ τῆς διακονίας τάγμα φυλάξας μέχρι τέλους. οὕτως γὰρ ἔπρεπε τῷ τοῦ χριστοῦ μάρτυρι τὴν εὐταξίαν ἀποσώζειν. εἰ δὲ Φίλιππον τὸν διάκονον καὶ Ἀνανίαν τὸν πιστὸν ἀδελφὸν αἰτιῶνταί τινες, ὅτι ὁ μὲν τὸν εὐνοῦχον ἐβάπτισεν, ὁ δὲ ἐμὲ Παῦλον: ἀγνοοῦσιν αὐτοί, ὃ λέγομεν ἡμεῖς. εἴπομεν γὰρ ὅτι οὐχ ἑαυτῷ τις ἁρπάζει τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ θεοῦ λαμβάνει, ὡς Μελχισεδὲκ καὶ Ἰακώβ, ἢ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως, ὡς Ἀαρὼν παρὰ Μωσέως. οὐκοῦν καὶ Φίλιππος καὶ Ἀνανίας οὐχ ἑαυτοὺς προείλαντο, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ χριστοῦ προεχειρίσθησαν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ ἀσυγκρίτου. διά τοι τοῦτο διδάσκωμεν καὶ παρεγγυώμεθα πᾶσι τοὺς ἐπισκόπους καὶ διδασκάλους ἡμῶν, πείθεσθαι αὐτοὺς καὶ ὑποκύπτειν τοῖς λόγοις αὐτῶν. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες. ἡ γὰρ τιμὴ ἡ πρὸς αὐτοὺς γινομένη πρὸς αὐτὸν τὸν χριστὸν καὶ θεὸν ἡμῶν ἀναβαίνει. ἐκείνου γάρ εἰσιν οἱ λόγοι· ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται. ὁ δὲ ἀντιπίπτων ταῖς ὑμετέραις διδασκαλίαις, μᾶλλον δὲ τοῦ χριστοῦ, αὐτὸν τὸν Ἰούδαν μιμεῖται καὶ σὺν αὐτῷ τῷ πυρὶ τῷ αἰωνίῳ καταδικασθήσεται.

III.

Τοῦ *ἁγίου ἱερομάρτυρος* Παμφίλου *ἐκ τῆς ἐν* Ἀντιοχείᾳ *τῶν ἀποστόλων συνόδου, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῶν συνοδικῶν αὐτῶν κανόνων. μέρος τῶν ὑπ' αὐτοῦ εὑρεθέντων εἰς τὴν* Ὠριγένους *βιβλιοθήκην.*

α Μετὰ *τὴν τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν* Ἰησοῦ *χριστοῦ ἀνάστασίν τε καὶ ἀνάληψιν τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας* Γαλιλαίους *ἐκάλουν οἱ τότε ἄνθρωποι· συνοδεύσαντες οὖν οἱ ἀπόστολοι ἐν* Ἀντιοχείᾳ *τῆς*

1 πρὸς θεὸν OV. — ἐνεδείξατο OV. — 5 οὐρανίας OV. — 6 τ. διανοίᾳ χρ. OV. — 8 οὕτω OV. — 9 διάκ. ἡμῶν κ. OV. — 13 τοῦ ∾ OV. — 14 Μώυσεως OV. — 15 προείλοντο, ἀλλ' OV. — 16 quae inter διά τοι et finem media, serius adscripta sunt in M, ∾ OV. — 17 Hebr. xiii 17. — 18 ψ. ἡμῶν M. — 19 ἀποδόσοντες M. — 21 Luc. x 16. — 23 μιμῆται M. — 23 Qui primus haec integra e codice monacensi p. 59, 60 protulit J. G. Bickellius quaedam male legit, quae tacitus correxi. ante Bickellium attigerat Fr. Turrianus (pro canon. apostol. I 25 p. 123—128 ed. Colon. 1573) libro usus, ut ipse dicit, antiquissimo. in quo transscribendo retinuit σ in fine vocabulorum, quod ne cui antiquum videatur remitto lectores ad Cobeti var. lect. p. 94. ordo canonum in Turriani codice hic fuisse videatur: α—γ, ς—θ, δ. ε. integros edidit T canonem δ et ε, integram praeterea rubricam. — 25 ante μέρος distinguendi signum nullum posuit T. 26 — ὑπ' αὐτοῦ ∾ T.

Συρίας ἐχρημάτισαν τοὺς Γαλιλαίους χριστιανοὺς ἐν πρώτοις ὀνομάζεσθαι καὶ ἔθνος ἅγιον, βασίλειον ἱεράτευμα κατὰ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐπωνυμίαν.

Τοῦ μὴ περιτέμνεσθαι τοὺς βαπτιζομένους κατὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων β
νομοθεσίαν, ὡς τοῦ θείου βαπτίσματος ὄντος περιτομῆς ἀχειροποιήτου ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, ἀποβαλόντας τὴν παλαιότητα τῆς ἁμαρτίας.

Τοῦ εἰσδέχεσθαι ἀπὸ παντὸς ἔθνους καὶ γένους τοὺς σωζομένους ἐν γ
τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ τοῦ κηρυχθῆναι εἰς πάντα τὰ ἔθνη τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Τοῦ μηκέτι πλανᾶσθαι τοὺς σωζομένους εἰς τὰ εἴδωλα, ἀλλ' ἀντεικονίζειν δ
τὴν θεανδρικὴν ἄχραντον χειροποίητον στήλην τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἀντικρὺ τῶν εἰδώλων καὶ Ἰουδαίων καὶ μηκέτι πλανᾶσθαι εἰς εἴδωλα μηδὲ ὁμοιοῦσθαι Ἰουδαίοις.

Τοῦ μὴ ἐξομοιοῦσθαι χριστιανοὺς Ἰουδαίοις ἕνεκεν ἀποχῆς βρωμάτων, ε
ἀλλὰ καὶ ὑείων ἀπογεύεσθαι, τοῦ κυρίου θεσπίσαντος ὅτι τὰ εἰσπορευόμενα εἰς τὸ στόμα οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ὡς ἐκ τῆς καρδίας ἐξερχόμενα· καὶ ἵνα μὴ κατὰ γράμμα ἀκολουθῇ, ἀλλὰ πνευματικῶς καὶ ἀναγωγικῶς πολιτεύηται. ἡ γὰρ κτηνώδης συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων τὸν μὲν ὗν βδελύσσεται, τῇ δὲ πονηρίᾳ συνέχεται κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον ὅτι ἐχορτάσθησαν ὑείων καὶ ἀφῆκαν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν. ὁμοίως καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων καὶ ἀλεπιδώτων ἰχθύων ἀκώλυτον τοῖς χριστιανοῖς ἀπογεύσασθαι. νοεῖται γὰρ καὶ οὕτως πνευματικῶς τὴν ἀσύνετον αὐτῶν καρδίαν ὀστράκου δίκην ἀποβαλλομένην τὰ τῆς ἀληθείας κηρύγματα αἰνιττόμενος.

Τοῦ μὴ φιλαργυρεῖν χριστιανούς, τοῦ κυρίου λέξαντος· μὴ θησαυρίζετε ς
ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ μάλιστα ἐξ ἀδίκων πόρων. γέγραπται γάρ· οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν καὶ οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

Τοῦ μὴ ἐμπαθῶς ἔχειν χριστιανὸν ἕνεκεν γαστριμαργίας καὶ τοῦ ζ
ἀπέχεσθαι ἀσελγῶν θεάτρων καὶ μήτε ὀμνύειν προπετῶς, τοῦ κυρίου

1 Act. xi 26. — 2 Petr. I ii 9. Exod. xix 6. — 6 ἀποβαλόντες M. — 11 τοῦ μὴ πλ. et ἀλλὰ T. — 11-13 Gregorius episcopus Pisinuntinus anno 787 in concilio nicaeno altero canonis quarti partem priorem laudavit, praemissis verbis: ἐν τῇ κατὰ Ἀντιόχειαν συνόδῳ τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἴρηται. sed nec εἰς τὰ εἴδωλα nec χειροποίητον habet et in voce χριστοῦ subsistit. — 15 τοῖς Ἰουδ. T. — 16 Τὸ μὴ M. — 17 Matth. xv 11. — 21 μὲν ~ T. — 22 Psalm. ις (ι') 14 ubi Arabs Maronita et Aethiops υἱῶν = בנים. — 23 ἀφῆκεν T. — 23. 24 καὶ ὀστρακόδερμον καὶ ἀλεπίδωτον ἰχθὴν ἀκ. τ. χρ. εἶναι εἰς τὸ ἀπογεύεσθαι T. — 25 οὕτω T. — 26 ἀποβαλλομένους M, ἀποβάλλεσθαι T, ἀποβαλλομένων a Bickellio male in M lectum ferri posset. — αἰνιττ. ~ T. — 27 Matth. vi 19. — 29 Matth. vi 24. — 30 δύνασθαι M. — 32 Matth. v 34—37.

λέξαντος μὴ ὀμόσαι ὅλως μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναί, ναί, οὔ, οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.

η Τοῦ *ἀπέχεσθαι πάντα χριστιανὸν εὐτραπελίας, αἰσχρολογίας καὶ βλασφημίας καὶ ὅσα ἐθνικὰ ἔθη· καὶ μὴ συνομοιοῦσθαι αὐτοῖς πρὸς τὸ μὴ ἀπατηθῆναι τοὺς ἁπλουστέρους.*

θ Τοῦ *μὴ φαγεῖν χριστιανὸν αἷμα, ἀλλ' ἀπέχεσθαι αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας.*

IV.

Κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

α Ἐπίσκοπος *χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν.*

β Πρεσβύτερος *ὑπὸ ἑνὸς ἐπισκόπου χειροτονείσθω καὶ διάκονος καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.*

γ Εἴ τις *ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος παρὰ * τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν τὴν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ προσενέγκῃ ἕτερά τινα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ μέλι ἢ γάλα ἢ ἀντὶ οἴνου σίκερα ἐπιτηδευτὰ ἢ ὄρνεις ἢ ζῶά τινα ἢ ὄσπρια παρὰ τὴν*

1 ὀμῶσαι M. — 4 ὀμώσ. et μέλαινα M. — 8 ἐθνηκὰ M. — 10 πνηκτοῦ M. Act. xv 19. — post πορνείας distinctione nulla, ne minima quidem, posita in codice haec sequuntur: θεσπίσαντες. καὶ κανόνας διὰ κλήμεντος διαφόρων κεφαλαίων τὸν ἀριθμὸν πε. excipiuntur haec synodorum tredecim brevi enarratione. — 12 Ad canones apostolicos edendos usum sum libro monacensi p. 153—161 (M): parisino regio graeco 1324, anno MCV p. Chr. n. scripto, p. 51 C bis seqq. (r): meermanniano in usum G. A. Spangenbergii collato, v. corpus iuris civilis ed. a Spangenbergio anno MDCCIIIC tomo altero, p. 808—814 (m): editione Zonarae parisina anni MDCXVIII pag. 1—45 (P): editione patrum apostolicorum cotelerio-clericiana anni MDCCXXIV (tomo priori, pg. 442—454) quam indico litera C, quum litera c significem lectiones in eiusdem margine notatas, loco unde sumptae sint non indicato: editione novellarum justinianearum haloandriana anni MDXXXI pg. 231—224 i. e. 234 (H). sed caveant qui opera mea usuri sunt, ne quid e silentio meo concludant in testibus cm, quorum m cum H consentire censendus esset, si quis eum accurate collatum esse posset sibi persuadere. ac me ipsum excusatum velim, si in conferendo regio graeco vel erravero vel minus me quam cupiam accuratum praestitero. nam et in arte, quum hunc excuterem, rudior eram neque mihi transscribenti tempus satis suppetebat, qui syriacis et arabicis colligendis intentus essem et bibliothecae parisiensis gazis undequaque distringerer. ceterum lectiones marginis coteleriani (c) ex HP plerumque desumptae sunt, ita ut eorum usus fere nullus sit. neque eas libro meo adjunxissem, nisi de quadam mea neglegentia (etsi illa nulla futura fuisset) clamores cieri noluissem. scholia graeca e libro monacensi petita sunt. K. τ. ἁγ. καὶ πανσέπτων ἀποστόλων H et addito numero πε P. Κανόνες οἱ λεγόμενοι τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος πε r. Κανόννες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων C. — 13 χειροτ. post ἐπισκ. C. — 14 χειροτ. ∾ C. — 16 *κατὰ M. — τὴν ὑπὸ κυρίου C, sed c ut nos. — 17 τὸ τοῦ θεοῦ θυσ. C, sed c ut nos. — 18 σικ. ἤ τινα ἐπιτηδ. c, Haloander in *notis recogniti operis:* (H*) „σίκερα *deest* ἤ τινα“. post σίκερα comma posuit C. — ὄρνια pro ὄρνεις r? — ὡς ante παρὰ addunt Hc.

διάταξιν: καθαιρείσθω, πλὴν νέων χίδρων[α] ἢ σταφυλῆς τῷ καιρῷ τῷ
δέοντι. μὴ ἐξὸν δὲ ἔστω προσάγεσθαί τι ἕτερον πρὸς τὸ θυσιαστήριον
ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν καὶ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς ἁγίας προσφορᾶς.[β]

Ἡ ἄλλη πᾶσα ὀπώρα εἰς οἶκον ἀποστελλέσθω ἀπαρχὴ τῷ ἐπισκόπῳ δ
καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. δῆλον δέ, ὡς ὁ
ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐπιμερίζουσι τοῖς διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς
κληρικοῖς.[γ]

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλ- ε
λέτω προφάσει εὐλαβείας· ἐὰν δὲ ἐκβάλλῃ, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ
καθαιρείσθω.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμ- ς
βανέτω· εἰ δὲ μή, καθαιρείσθω.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν ζ
πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καθαιρείσθω.[δ]

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ η
ἱερατικοῦ προσφορᾶς γενομένης μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω· καὶ
ἐὰν ᾖ εὔλογος, συγγνώμης τυγχανέτω. εἰ δὲ μὴ λέγῃ: ἀφοριζέσθω, ὡς
αἴτιος βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ καὶ ὑπόνοιαν ἐμποιήσας κατὰ τοῦ
προσενέγκαντος ὡς μὴ ὑγιῶς προσενέγκαντος.

Πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παρα- θ

α) In summo margine post alia quaedam nunc mutila: Χίδρα λέγονται ἅπαντες οἱ νεαροὶ καρποὶ τῶν ὀσπρίων καὶ τῶν σιτινίων καρπῶν οἷον κριθαί τε καὶ ζειαί. διάφορος δέ ἡ ζειά. ζειὰ γὰρ καὶ τὸ γυμνόκριθον ὀνομάζεται καὶ ἡ σίκαλις οὐ πολλοῖς ἐκφωνουμένη [ἐκφον⁰ cod.] ὑπὸ τοὺς σιτονίους καὶ ἡ ὄλυρα, ἣν καὶ βρῶμόν φασι, καὶ ἡ ὄρυζα καὶ ὁ ἔλυμος [ἔλιμος codex] ὁ πίστος. ταύτας δέ φασι τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν προσφέρουσιν ἐν τῷ ναῷ τοῦ εὐλογηθῆναι ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐν τῇ θείᾳ ἱερουργίᾳ ἐν καιρῷ ἰδίῳ τῆς συλλογῆς αὐτῶν.

β) σημείωσαι καὶ τὸν κη κανόνα τῆς ἐν τῷ τρούλλῳ, τὸν λβ καὶ τὸν νζ.

γ) ὅρα καὶ τὸν ιη τῆς ἐν Νικαίᾳ.

δ) ἀναγίνωσκε καὶ τὸν λη τῆς ἐν Λαοδικείᾳ.

1 διάταξιν κυρίου ποιῶν, καθ. Hc. ante πλὴν punctum posuit H, τῷ καιρῷ τῷ δέοντι ante πλὴν C, sed c ut nos. — χύδρων H, χίδρων m, πυρῶν H*, χίδ. ἢ στάχυας σίτου ἢ σταφ. C, qui στάχυος suasit. ἢ στάχ. σίτ. ∾ c. — 2 δὲ et ἕτερον ∾ C, sed c ut nos. ἕτερόν τι P. — εἰς pro πρὸς HP. — 3 καὶ pro ἢ C, sed c ut nos. — τὴν ∾ H, sed habet Spangenbergius. τ. ἁγίαν λυχν. C, sed c ut nos. τῷ et ἁγίας ∾ H. τῆς θείας ἀναφορᾶς C, sed cm ut nos. — 4 ἡ δὲ ἄλλη C, sed δὲ non praebet c. — 6 ἐπιμ. καὶ τοῖς C, καὶ non agnoscitur a c. — 9 ἐκβάλλει H, ἐκβαλῇ Cr. — 11. 12 ἀναλαμβανέσθω Cr, sed c ut nos. — 12 μήγε C, sed μὴ c. — 14 ἐπιτελέσει HPc. — 15 ἢ prim. ∾ P. — 17 ἐὰν εὔλογος ᾖ HCr, ἂν ᾖ εὔλ. P. — λέγει Hr, λέγοι P, sed λέγῃ m. — 18 γινόμενος HP, γενηθεὶς C, γενόμενος c. — ἐμποιήσας etiam m, ποιήσας H. — 19 ὡς μ. ὑ. πρ. ∾ HPcr. — ὑγ. ἀνενεγκόντος C. — 20 post πιστοὺς C addit εἰς τὴν ἁγίαν Θεοῦ ἐκκλησίαν. sed c „*Hae sex voces desunt in aliis*“, ut πιστ. adnumeravisse videatur. τῶν ἱερῶν γρ. C, sed ἱερῶν ∾ c.

μένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίας ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ ἀφορίζεσθαι χρή. [α]

ι Εἴ τις ἀκοινωνήτῳ κἂν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω. [β]

ια Εἴ τις καθῃρημένῳ κληρικὸς ὢν ὡς κληρικῷ συνεύξηται *: καθαιρείσθω καὶ αὐτός.

ιβ Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένος ἤτοι ἄδεκτος ἀπελθὼν ἐν ἑτέρᾳ πόλει δεχθῇ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν, ἀφοριζέσθω καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθείς. [γ]

ιγ Εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη, ἐπιτεινέσθω αὐτῷ ὁ ἀφορισμὸς ὡς ψευσαμένῳ καὶ ἀπατήσαντι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ.

ιδ Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν ἑτέρᾳ ἐπιπηδᾶν, κἂν ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζηται, εἰ μή τις εὔλογος αἰτία ᾖ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλέον τι κέρδος δυναμένου αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλλεσθαι· καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων καὶ παρακλήσει μεγίστῃ γίνεσθαι.

ιε Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, ἀπολείψας τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου εἰς ἑτέραν ἀπέλθοι καὶ παντελῶς μεταστὰς διατρίβοι ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ: τοῦτον κελεύομεν μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα προσκαλουμένου αὐτὸν τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ἐπανελθεῖν οὐχ ὑπήκουσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ. ὡς λαϊκὸς μέντοι ἐκεῖσε κοινωνείτω.

α) ὅρα καὶ τὸν β τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ.

β) ὅρα τὸν β τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ.

γ) sequitur in codice: Σχόλιον. Γράμματά εἰσι συστατικά, ἃ καὶ ἀπολυτικὰ λέγεται, τὰ συνιστῶντα τὴν ἱερωσύνην τῷ προκομίζοντι· ἢ συστατικὴ ἐπιστολή ἐστιν ἡ κινηθεισῶν τινων κατηγοριῶν καὶ εἰς συκοφαντίαν ἀπελε[γ]χθεισῶν τὸ ἀνεπίληπτον τῷ ἐπιφερομένῳ προσμαρτυροῦσα· εἰρηνικὴ δέ ἐστιν ἡ ἄνευ σκανδάλου τινὸς τοῦ ἐπικομιζομένου ἐγχειριζομένη ὑπὸ τοῦ προέχοντος πρός τινας ἀποφέρεσθαι.

1 ὡς ἂν ἀταξίαν C, ὡς ἀταξίαν HP. in m erat ἀταξίας (quod praebet etiam c), sed m. rec. •αν emendavit. — 2 τῆς ἐκκλησίας cm, sed in m dativus superinductus est. — 3 προσεύξηται m, sed a correctore idem συνεύξηται. — καὶ αὐτὸς pro οὗτος C, καὶ οὗτος c? — 4 κληρικῷ pro κληρικὸς H*c. — ὢν ∾ H. — ὡς ∾ Pc. — * literae η in M m. pr. ε superscriptum est, m •η. — 7 ἀφοριζέσθωσαν οἱ δεξάμενοι C: sed c=M, nisi quod ἀφοριζ. scribitur. — 9 ᾖ pro εἴη C, εἴη c. — ἀποτεινέσθω P. — ἀφωρισμὸς P. quae inter Εἰ et ἀφορισμὸς media, canoni ιβ adnexuit H. quae in hoc canone ιγ post ἀφορισμὸς sequuntur ∾ H. discrepat ab H hoc loco m, quo post δεχθεὶς „*nouus canon*“ hic legi dicitur: εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη, ἐπιτινέσθω αὐτῷ ὁ ἀφορισμὸς, ὡς ψευσαμένῳ καὶ ἀπαιτήσαντι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. — 10 τὴν ∾ CPr. — τοῦ ∾ C. — 11 pro ἑαυτοῦ H αὐτοῦ, P αὐτοῦ. ἑαυτοῦ m. — ἤτοι et vocabulum alterum brevissimum adscriptum in mg. M, quod equidem legere non poteram. — 12 ᾖ ἡ τ. C. — 13 ποιῆσαι C. — ὡς εἰς πλέον P. — πλεῖόν C. — τι ∾ c, cetera=M. — 15 γίν• ∾ HPC. — 17 παρὰ γν. τ. ἰδ. ἐπισκ. post παροικίᾳ HPCr. — 18 ἀπέλθῃ HC, ἀπέλθοι etiam m. — διαστὰς c. — διατρίβῃ C, διατρίβει H, διατρίβοι Spangenberg. — 19 μάλιστα εἰ H. — 20 τοῦ et αὐτοῦ ∾ C, ἐπανελθεῖν post αὐτὸν C, sed c ut nos. — οὐκ H. — Ἐπιμ. cum κοιν. v. 21 conjunxit H.

Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος, παρ' ᾧ τυγχάνουσι, παρ' οὐδὲν λογισάμενος τὴν ιϛ
κατ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν δέξεται αὐτοὺς ὡς κληρικούς: ἀφο-
ριζέσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.

῾Ο δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα ἢ παλλακὴν κτησάμενος ιζ
οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὅλως τοῦ κατα-
λόγου τοῦ ἱερατικοῦ. [α]

῾Ο χήραν λαβὼν ἢ ἐκβεβλημένην ἢ ἑταίραν ἢ οἰκέτιν ἢ τῶν ἐπὶ ιη
σκηνῆς οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὅλως
τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

῾Ο δύο ἀδελφὰς ἀγαγόμενος ἢ ἀδελφιδῆν οὐ δύναται εἶναι κληρικός. ιθ

Κληρικὸς ἐγγύας διδοὺς καθαιρείσθω. [β] κ

α) ζήτει τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανόνα ζ, τῆς ἐν Λαοδικείᾳ κανόνα α, τῆς ἕκτης κανόνα γ, τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνα δ, ιβ, ιη καὶ νγ.

β) sequitur in M: Σχόλιον. Διττὸν τὸ τῆς ἐγγύης πρᾶγμα. λέγεται γὰρ ἐγγύη τὸ ἀπό τινός τινα οἰκειώσασθαι καὶ ἀναλαβεῖν τοῦ μὴ ἀποδρᾶναι χάριν, ἵνα πάλιν δοθῇ τῷ παραθεμένῳ ὑπὸ τοῦ ἀναλαμβανομένου· ὃ γίνεται ἐπὰν ὕποπτον ᾖ τὸ ἐκδιδόμενον πρόσωπον καθ' οὗ ἡ ἐγγύη λέγεται. καὶ ἄλλως πάλιν ἐγγύη τὸ πρὸς συνθήκην τινὰ καὶ ὁμολογίαν κατακλείειν, ὡς εἰ τόδε ἀπαντήσοι, τόδε πάσχειν· ὡς εἴπερ εἴ τις διατείνοιτο εἰ ὕσει εἰς τὴν αὔριον, τοῦδέ τινος ἀξιοῦσθαι. τὴν μὲν οὖν πρώτην ἐγγύην οὐ μόνον οὐκ ἀπόβλητον, ἀλλὰ καὶ ἐπαινετὴν ἴσμεν καὶ τοῖς παλαιοτάτοις τῶν πατέρων εὔλογον. τί γὰρ σπουδαιότερον τοῦ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ὁμογενῶν καὶ φυλετῶν θεῖναι· τὴν δὲ δευτέραν τῶν σφαλερῶν ἄγαν καὶ ἀποβλήτων καὶ πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἢ πρὸς ἀποκλήρωσιν καὶ τύχην καὶ τὸ τούτων αἴσχιστον μαντείαν ἀποκλίνουσαν, ὃ καὶ βλαβερώτατον πάντη καθέστηκε. τί γὰρ εἰ πονηρῷ δαίμονι συνεργούμενον τὸ ἐγγυηθὲν οὕτως ἐπισυμβαίη βλάβης ἕνεκεν τῶν ἐγγυομένων; τοῦτο οὖν ἀπαγορεύει ἡ παροῦσα ἱερὰ διάταξις ὡς σφαλερὸν καὶ μᾶλλον ἐθνικῇ κληδόνι ἀνῆκον, οὐχὶ χριστιανῶν εὐσεβείᾳ. δείκνυσι τὸ τοῦ ἔργου θεομισὲς ὁ κριτὴς ᾿Ιεφθάε καὶ τὸ κατ' αὐτὸν ἐπὶ τῇ φιλτάτῃ πάθος, ὅπερ εἰ καὶ μή τινος πρὸς ἐγγύην ἐκβιαζομένου, ἀλλ' οὖν πρὸς τὴν αὐτοῦ γνώμην κατεγγυηθέν, ἐπὶ τοῦτο προὔβη κακοῦ ὡς τοῖς ἄλλοις φυλάξασθαι τοῖς μετέπειτα πολὺν λόγον παρασχεῖν. καὶ ⁜ ἐν τῇ τετάρτῃ δὲ πράξει τῶν ἐν Χαλκηδόνι πραχθέντων καὶ ἡ ἁγία σύνοδος καὶ οἱ συνεδρεύοντες αὐτοῖς ἐνδοξότατοι ἄρχοντες διελάλησαν τοὺς αἰγυπτίους ἐπισκόπους ἐγγύας προσεδρείας παρασχεῖν ἢ τούτων ἀποροῦντας ἐξωμοσίᾳ καταπιστευθῆναι. ὅσα μέντοι πολιτικοῖς νόμοις περὶ τούτου εἴρηται, εὑρήσεις ἐν τῷ λδ κεφαλαίῳ τοῦ θ τίτλου τοῦ παρόντος βιβλίου ⁜, εὑρήσεις δὲ καὶ ἐν νεαρᾷ ρκγ, βιβλίῳ γ τῶν βασιλικῶν, τίτλῳ α, κεφαλαίῳ λθ καὶ μ. schol. Ma signo ⁜ ad alterum ⁜ invenitur etiam in m, nisi quod δὲ abest, χαλκηδόνει scribitur et δὲ ἐλάλησαν, προσεδρίας, ἐξωμόσια, μέντοι τοῖς πολ., ἡ ῥῆσις pro εὑρήσεις et ἐνάτου pro θ.

1 ὁ ∾ H, agnoscit m. — ἐπίσκοπος, ᾧ παρατυγχάνουσι H. — τυγχάνουσιν C. — ἡγησάμενος C, λογισάμενος c. — 2 ἀργίαν ∾ m, sed serius in eiusdem margine additum est. — δέξηται C, δέξεται c. — 7 οἰκέτην P, m=M. — 10 ἀδελφὴν Mmr, sed in margine M γρ. καὶ ἀδελφιδῆν. etiam m a correctore ἀδελφιδῆν.

κα Εὐνοῦχος εἰ μὲν ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἐγένετό τις ἢ ἐν διωγμῷ ἀφῃρέθη τὰ ἀνδρῶν ἢ οὕτως ἔφυ καὶ ἔστιν ἄξιος: γινέσθω.[a]

κβ Ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν μὴ γινέσθω κληρικός. αὐτοφονευτὴς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός.

κγ Εἴ τις κληρικὸς ὢν ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσει, καθαιρείσθω. φονεὺς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ.

κδ Λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας ἀφοριζέσθω ἔτη τρία. ἐπίβουλος γάρ ἐστι τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς.

κε Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἐπὶ πορνείᾳ ἢ ἐπιορκίᾳ[β] ἢ κλοπῇ ἁλοὺς καθαιρείσθω καὶ μὴ ἀφοριζέσθω. λέγει γὰρ ἡ γραφή· οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τῷ αὐτῷ. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.[γ]

κϛ Τῶν εἰς κλῆρον προσελθόντων ἀγάμων κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνον.

κζ Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον τύπτοντα πιστοὺς ἁμαρτάνοντας ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας καὶ διὰ τῶν τοιούτων φοβεῖν ἐθέλοντα καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. οὐδαμοῦ γὰρ ὁ κύριος τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξε· τοὐναντίον δὲ αὐτὸς τυπτόμενος οὐκ ἀντέτυπτε, λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει.[δ]

α) ὅρα καὶ τὸν α κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ.

β) in summo margine m. pr. Σχόλιον. Ἐπίορκός ἐστιν ἤγουν ὁ ὀμνύων ἐπὶ τῷ ὀνόματι κυρίου ψευδῶς· ἔστι δὲ κεφάλαιον ξζ τῆς ϛ ἑκατοντάδος τῶν γνωστικῶν κεφαλαίων τοῦ ἁγίου Μαξίμου καὶ ζ· paucas quae sequebantur literas tinea delevit.

γ) sequitur: Σχόλιον. Σημείωσαι ὅτι ἀφορισμός ἐστι καὶ τὸ ἐν ἐπιτιμίοις γενέσθαι τοῖς ἐκβάλλουσι τῶν θείων περιβόλων καὶ πρὸς τὴν τῶν μετανοούντων καθιστᾶσι χώραν. ⳨ Ἰδοὺ ἐνταῦθα κωλύει κατὰ ταὐτὸν ἀφορίζεσθαί τινα καὶ καθαιρεῖσθαι (M καθαίρεσθαι). τὸ αὐτὸ δὲ λέγει καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐν τῷ γ καὶ λβ κανόνι. inde a signo ⳨ habetur etiam in m, nisi quod ἴδου, καταυτόν, ἀφορίζεσθαι τινὰ legitur, δὲ abest et postea ἐν τῷ τρίτῳ καὶ εἰκοστῷ καὶ τριακοστῷ δευτέρῳ αὐτοῦ κάνονι habetur.

δ) τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α καὶ β, καν. θ. καὶ τῆς Ἀντιοχείας καν. ε. ζήτει καὶ τὸ κϛ κεφάλαιον τοῦ θ τίτλου. sequitur in codice post ἠπείλει: Σχόλιον. Εἰς αὐτὸν δῆλον ὅτι ἁμαρτάνοντας, οὓς καὶ τύπτει διὰ τοῦ ἐντεῦθεν φόβου τὸ μὴ καὶ ἑτέρους τὰ ὅμοια εἰς αὐτὸν πλημμελεῖν προσδιορθούμενος,

2 ἁ. καὶ οὕτως ἔφυγε „alius" apud c. — post ἄξιος Cr addunt ἐπισκοπῆς. — γενέσθω C, ἐπίσκοπος γινέσθω c. — 3 ὁ ἑαυτόν ἁ., μὴ C. — ἀκροτηριάσας M. — αὐτοφόντης C, αὐτοφονευτὴς etiam c. — 4 ἑαυτοῦ ∾ C, habet c. — 5 φονεὺς etiam m, φονευτὴς Hc. — 7 ἔστιν volebant Cm. — 9 δ pro ἐπὶ C, sed c ἐπὶ. — καὶ κλοπῇ H, sed ἢ κλ. m. — 10 Nahum i 9. — 11 ἐπὶ τὸ αὐτὸ HPCr, post quae addit ἐν θλίψει C, contra quam c. — δὲ ∾ PC, habet c. ὁμοίως καὶ [δὲ c] οἱ λοιποὶ κληρικοὶ τῇ αὐτῇ αἱρέσει ὑποκείσθωσαν H „al." apud c. ex m Spangenbergius, qui Haloandri editionem expressit, ad illius ὁμοίως adnotavit ὡς αὔτως. — 12 προσελθόντων etiam m et „al." apud c, προεληλυθότων H et „al." apud c, προελθόντων P et „al." apud c, παρελθόντων C. — 13 μόνους HPC, μόνον c. — 15 δὶ τοιούτων H, διά τούτων r. — ἐθέλοντας c, θέλοντα H. — 16 πρωςάττομεν P, προςάττομεν H. — ταῦτα C, τοῦτο c. — ἡμᾶς post γάρ C. — ἐδίδαξεν m. — 17 ἀντέτυπτεν m. — Petr. I ii 23.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος καθαιρεθεὶς δικαίως κη
ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς τολμήσειεν ἅψασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης
αὐτῷ λειτουργίας: οὗτος παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας.

Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται κθ
ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος: καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας
καὶ ἐκκοπτέσθωσαν παντάπασι καὶ* τῆς κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος
ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου. [α]

Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς λ
ἐκκλησίας γένηται: καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω καὶ οἱ κοινωνοῦντες
αὐτῷ πάντες. [β]

Εἴ τις πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου χωρὶς συναγάγῃ λα
καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πήξῃ, μηδὲν κατεγνωκὼς τοῦ ἐπισκόπου ἐν
εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ: καθαιρείσθω ὡς φίλαρχος. τύραννος γάρ
ἐστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται.
οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφοριζέσθωσαν. ταῦτα δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν καὶ
τρίτην παράκλησιν τοῦ ἐπισκόπου γινέσθω. [γ]

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ ἐπισκόπου γένηται ἐν ἀφορισμῷ, λβ
τοῦτον μὴ ἐξεῖναι παρ' ἑτέρου δεχθῆναι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ

ὑπεναντία ποιῶν τῷ κελεύοντι νόμῳ παρέχειν καὶ τὴν λοιπὴν σιαγόνα τούτῳ, ὃς ἐξ αὐθαδείας ἡμῖν κατὰ κόρρης ἤνεγκεν, ἀκατασχέτῳ θυμῷ ληφθείς, τὴν πληγήν. ὁ τοιοῦτος οὖν ἔνοχος τῷ ἱερῷ τούτῳ νόμῳ, ἀλλ' οὐχ ἐκεῖνος ὅς τὸν εἰς ἱερὰ παρανομοῦντα σώφρονι μάστιγι, καλῶς γε ποιῶν, σωφρονίζει, ἔχων αὐτόν τε τὸν κύριον σύμφωνον τῳ ἔργῳ, ὁπηνίκα τῷ ἐκ σχοινίου φραγελλίῳ τοὺς ἱεροκαπήλους ἀπήλασε τοῦ νομικοῦ ἱεροῦ καὶ τὸν ἐπιστρέφεσθαι τοῖς φοβουμένοις τὸν κύριον καὶ γινώσκουσιν αὐτοῦ τὰ μαρτύρια (Psalm. ριη [קיט] 79) προσευχόμενον, καὶ δὴ αὐτοὺς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς νομοφύλακας, οὓς ἐκδίκους λέγουσιν, ἄνωθεν ἐκ πατέρων ἐκδικεῖν τὰ τοιαῦτα τεταγμένους. + Ἰδοὺ ἐνταῦθα δύο ἐπιτίμια ἐπήγαγε τῆς καθαιρέσεως καὶ τῆς ἀκοινωνησίας. inde a signo + habet m, sed ἰδοῦ et ἐπήγαγεν scr.

α) in marg. ἀναγίνωσκε τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα β, τῆς ἐν τῷ τρούλλῳ κβ κγ. τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ β, δ ε ιθ καὶ τὴν πρὸς τοὺς ὑφ' αὐτὸν ἐπισκόπους ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου. sequitur post Πέτρου: Σχόλιον. Σημείωσαι περὶ καθαιρέσεως καὶ ἀφορισμοῦ τῶν διὰ χρημάτων χειροτονούντων καὶ χειροτονουμένων καὶ τῶν μεσιτείᾳ ἀρχόντων κοσμικῶν γινομένων ἐγκρατῶν ἐκκλησίας. Ἰδοὺ ἐνταῦθα δύο ἐπιτίμια ἐπήγαγε τῆς καθαιρέσεως καὶ τῆς ἀκοινωνησίας.

β) seq.: Καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. in mg.: καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ β, κα. γ.

γ) Ὅρα τῆς ἐν Γάγγρᾳ κανόνα ς· τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα ε· τῆς ἐν Λαοδικείᾳ κανόνα νη· τῆς ἐν τῷ τρούλλῳ κανόνα λα καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα ι.

2 ἐφάψασθαι C, ἅψασθαι c. — 3 οὗτος ∾ HP. — 6 ἐκκοπτέσθω HPCr. — * καὶ ∾ Hmc. — παντάπασιν ante ὡς posuerunt HP. — 9 γένηται ἐκκλησίας H. — ἀφοριζέσθωσαν H*c. — 11 συναγωγὴν H. — 12 ἕτερον ∾ H, legitur ἕτερον in m. — πήξει MHr, πήξῃ m. — κατεγνωκὸς P, καταγνοὺς H, κατεγνωκὼς etiam m. — κλ. καὶ ὅσοι M. — 13 ἢ pro καὶ c. — 14 ὡσ. δὲ ∾ C, habet c: δὲ ∾ HP. — 15 δευτ. ἢ καὶ C, sed c non agnoscit illud ἤ. — 16 παράκλησιν post ἐπισκόπου C. — 17 ἐν ἀφορισμῷ etiam m, ἀφορισμένος Hc, ἀφωρισμένος P. — 18 ἐξῆναι P. — δέχεσθαι Hc, δεχθῆναι etiam m.

ἀφορίσαντος αὐτόν, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφορίσας αὐτὸν ἐπίσκοπος.[α]

λγ Μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἄνευ συστατικῶν προσδέχεσθαι. καὶ ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν. καὶ ἐὰν μὲν ὦσι κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν· εἰ δὲ μήγε, τὰ πρὸς τὰς χρείας αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέξησθε. πολλὰ γὰρ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται.[β]

λδ Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, ἐκεῖνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. οὕτως γὰρ ὁμόνοια ἔσται καὶ δοξασθήσεται ὁ θεὸς διὰ τοῦ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα.[γ]

Περὶ χειροτονούντων ἔξω τῆς ἑαυτῶν ἐνορίας.

λε 'Επίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας. εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην: καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν.[δ]

λϛ Εἴ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος μὴ καταδέχοιτο τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ: τοῦτον ἀφωρισμένον

α) ζήτει τὸν ἐν Νικαίᾳ κανόνα ε. schol. in summo margine p. 156 M scriptum nunc mutilum.

β) sequitur Σχόλιον. Συστατικὴ ἐπιστολή ἐστι καὶ τὸ λοιπὸν προεγράφη εἰς τὸν ιβ κανόνα. Κοινωνικὴ ἐπιστολή ἐστιν ἡ καταχριθεῖσί τισιν ὑπὸ συνόδου ἐπὶ αἱρέσει ὡς οἱ τὰ 'Απολιναρίου φρονοῦντες παρὰ τῆς δυτικῆς συνόδου, εἶτα διορθωσαμένοις καὶ μεταμαθοῦσι τὴν ἀλήθειαν διδομένη αὐτοῖς. φησὶ γὰρ ὁ θεολόγος· δείξουσι δὲ πάντως ὅτι ἐδέχθησαν ἢ διὰ τόμου συνοδικοῦ ἢ δι' ἐπιστολῆς κοινωνικῆς. οὗτος γὰρ τῶν συνόδων ὁ νόμος.

γ) sequitur Σχόλιον. "Οτι ἕκαστος ἐπίσκοπος τὰ ἐπιβάλλοντα ἑαυτῷ ποιεῖ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ. habet etiam m, nisi quod σχόλ. ∾ et in fine ἑαυτοῦ.

δ) "Ορα τὸν ἐν 'Αντιοχείᾳ κανόνα ιγ καὶ κβ καὶ τῆς ἐν 'Εφέσῳ κανόνα η.

1 ἀφωρίσαντος P. — τελευτήσει H, τελευτήση m. — 4 γραμμάτων post συστ. addit C, contra quam c. — προσδέχεσθε C, προσδέχεσθαι c. — δὲ ∾ HP, habet etiam m. — 5 εἰ m, ubi nos ἐάν. — ὦσιν m. — 6 μήγε: τὴν χρείαν αὐ. H. μήγε, τὰ πρὸς χρείαν αὐ. P. χρείαν etiam in c ad τὰς χρείας adscriptum est: m ut nos. — 7 γάρ καὶ κατὰ C. — 8 τὸν ἑαυτοῖς πρ. r. — 10 πράττειν ∾ C, habet c. — τῇ ἑαυτοῦ C. — 11 ὑπ' αὐτῷ H, ὑπ' αὐτὴν etiam m. — μηδ' P. — 12 οὕτω HC. — 13. 14 H = M, sed τοῦ ∾ cum Pr et ὁ πατ. seqq. ∾ cum C. διὰ Χριστοῦ ἐν τῷ ἁγ. C. — 13 καὶ ∾ P. — verba ὁ πατὴρ κτἑ agnoscunt etiam cm. — 14 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον P. — 15 ∾ HPCr. — 16 αὐτοῦ H, αὐτῷ P, ἑαυτοῦ etiam m. — 17 ἢ pro καὶ C, sed c καί. — ἐλεγθείη P, ἐλεγχθείη M. — 18 τὴν ∧ C. — 19 καὶ prius ∾ r.

τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται. ὡσαύτως καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος. εἰ δὲ ἀπελθὼν μὴ δεχθείη, οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν: αὐτὸς μὲν ἔστω ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κλῆρος τῆς πόλεως ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιούτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδευταὶ οὐκ ἐγένοντο.[α]

λζ Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλους τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν, ἅπαξ μὲν τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς, δεύτερον δὲ Ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ.[β]

λη Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα καὶ διοικείτω αὐτά, ὡς τοῦ θεοῦ ἐφορῶντος. μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαί τι ἐξ αὐτῶν ἢ συγγενέσιν ἰδίοις τὰ τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι. εἰ δὲ πένητες εἶεν, ἐπιχορηγείτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολείτω.

λθ Οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ἐπιτελείτωσαν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν κυρίου καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθησόμενος.

μ Ἔστωσαν φανερὰ τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα (εἴγε καὶ ἴδια ἔχει) καὶ φανερὰ τὰ κυριακά, ἵν' ἐξουσίαν ἔχῃ τῶν ἰδίων τελευτῶν ὁ ἐπίσκοπος οἷς βούλεται καὶ ὡς βούλεται[γ] καταλεῖψαι καὶ μὴ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διαπίπτειν τὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐσθ' ὅτε γυναῖκα καὶ παῖδας κεκτημένου ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκέτας. δίκαιον γὰρ τοῦτο παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις τὸ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ζημίαν τινὰ ὑπομένειν ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων, μήτε τὸν ἐπίσκοπον ἢ τοὺς [αὐτοῦ] συγγενεῖς προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημεύεσθαι ἢ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίᾳ περιβάλλεσθαι.

α) ζήτει τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ κανόνα ιη, τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα ιζ καὶ ιη, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α καὶ β κανόνα ις καὶ τῆς ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ συστάση[ς] καὶ τὴν ζ σύνοδον ἐπιβεβαιωσάσης κανόνα β καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα κη.

β) sequitur: τοῦτ' ἔστιν Ὀκτωβρίου μηνός.

γ) γρ. καὶ ὧν βούλεται.

1. 2 ὡσαύ. κ. πρ. κ. δ. ∾ H, habet etiam m. — 2 ἀπελθὼν ∾ H, habet etiam m. — 3 αὐτὸς μενέτω ἐπ. HPc et margo libri meermanniani, in quo ipso exstat scriptum μὲν ἔστω. — 6 καὶ ἀνευρινέτωσαν c. — 7 ἀλλήλοις P. — 8 τῆς τετάρτης ἑβδομάδος P. — 11 τοῦ ∾ H. — 13 εἶεν etiam c, ὦσιν C. — ἐπιχωρηγείτω M; fuerat hoc etiam in m, sed correctum est. — ὡς πέν. ante ἐπιχορ. C. — 14 τούτου C. — ἀπεμπολίτω C, ἀπεμπολάτω r. — 15 κ. οἱ διάκ. HPC. — 16 λ. τοῦ κυρίου HPC. — 18 Ἔστω voluerunt HPCr. — 19 ἵνα H. — ἔχοι P. — τῶν ἰδίων etiam m, τὰ ἴδια HPc. — 20 post [ἐπί]σκοπος C: ὡς βούληται καὶ οἷς βούλεται. c ut nos. — 23 τοῦτο ∾ H, habet etiam m. — 24 [μή τε τὸν ἐπίσκοπον] C. — 25 αὐτοῦ post τοὺς addunt HPCr. — δημεύεσθαι etiam m, in cuius tamen margine m. rec. πημαίνεσθαι. et hoc tuentur HPc. — ἢ καὶ εἰς HPCr. — 27 δυσφημίαις HPc.

μα Προστάσσομεν τὸν ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων. εἰ γὰρ τὰς τιμίας τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς αὐτῷ πιστευτέον, πολλῷ ἂν δέοι περὶ τῶν χρημάτων ἐντέλλεσθαι, ὥστε κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν πάντα διοικεῖσθαι τοῖς δεομένοις διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ χορηγεῖσθαι μετὰ φόβου θεοῦ καὶ πάσης εὐλαβείας. μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν δεόντων (εἴγε δέοιτο) εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρείας καὶ τῶν ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτοὺς ὑστερεῖσθαι. ὁ γὰρ νόμος τοῦ θεοῦ διετάξατο τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προςεδρεύοντας * ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου τρέφεσθαι, ἐπείπερ οὐδὲ στρατιώτης ποτὲ ἰδίοις ὀψωνίοις ὅπλα κατὰ πολεμίων ἐπιφέρεται.[a]

μβ Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κύβοις σχολάζων καὶ μέθαις ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

μγ Ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης τὰ ὅμοια ποιῶν ἢ παυσάσθω ἢ ἀφοριζέσθω.

μδ Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τόκους ἀπαιτῶν τοὺς δανειζομένους ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.[β]

με Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος αἱρετικοῖς συνευξάμενος μόνον ἀφοριζέσθω. εἰ δὲ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι καθαιρείσθω.[γ]

μς Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον αἱρετικῶν δεξαμένους βάπτισμα ἢ θυσίαν καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. τίς γὰρ συμφώνησις χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου;

μζ Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐὰν μὴ

α) sequitur: Σχόλιον. Ἀναγκαῖαι χρεῖαι διατροφαὶ καὶ ἐνδύματα, ὡς καὶ ὁ μακάριός φησι Παῦλος ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης ἐπιστολῆς· ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.

β) περὶ λαμβανόντων τόκους.

γ) ἀναγίνωσκε τῆς ἐν Λαοδικ[ε]ίᾳ κανόνα λγ.

1 τόν ∾ H. — ἢ τῶν vaticanus Zonarae? — 3 πολλοῦ c. — μᾶλλον post ἂν addit c, μᾶλλων H. — συστέλλεσθαι c. — 4 ἀξίαν pro ἐξουσίαν P. — πάντα ∾ H. — καὶ ante τοῖς addunt HP. — τῶν ∾ HP. — 5 καὶ prius ∾ HP, habet m. — ἐπιχωρηγεῖσθαι m, ἐπιχορηγεῖσθαι HPCr. — 6 καὶ ∾ r. — 7 αὐτῷ H, m αὐτοῦ, sed m. rec. idem *τῷ. — 8 αὐτὸν pro αὐτοὺς c. — ὑστερῆσθαι m. — 9 * ὑπηρετοῦντας H, παραμένοντας C, etiam mc ut nos, nisi quod in mg. m Haloandri lectionem m. rec. adscriptam praebet. — 10 διατρέφεσθαι H. — στρατιῶται ποτε H. — 11 κ. πολ. ante ἰδίοις vs. 10 P. — ἐπιφέρονται H, ἐπιφέροται m. — 14 ἢ ψάλτης ante ἢ ἀναγν. HP. — τὰ ∾ C. — 15 post ἀφ. addunt HPC ὡσαύτως καὶ λαϊκός, ubi λαϊκοὶ c, οἱ λαϊκοὶ H. — 18 συνευξόμενος H, sed m ut nos. — 21 post πρεσβ. C addit ἢ διάκονον, quae verba non habet c. — δεξάμενον Hc, ita a correctore etiam m, in quo δεξαμένους scriptum erat. — 22 Cor. II vi 15. Χριστοῦ c, τοῦ Χριστοῦ H, sed Χριστῷ m. — 23 Βελίαλ c et Spangenberg. Βελιαβ H, Βελίαρ m. — πιστοῦ c. — 24 κατ' H. κατὰ etiam m. — 25 παρ' αὐτῶν ἀσ. r?

βαπτίσῃ: καθαιρείσθω, ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν καὶ τὸν τοῦ κυρίου θάνατον καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας ψευδιερέων.[α]

Εἴ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλλων ἢ ἑτέραν λάβοι ἢ μη
παρὰ ἄλλου ἀπολελυμένην: ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ μθ
βαπτίσει εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ εἰς τρεῖς ἀνάρχους ἢ εἰς τρεῖς υἱοὺς ἢ εἰς τρεῖς παρακλήτους: καθαιρείσθω.[β]

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία[γ] βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ν
ἐπιτελέσει, ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον: καθαιρείσθω. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος· εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε, ἀλλά· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.[δ]

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου να
τοῦ ἱερατικοῦ γάμου καὶ κρεῶν καὶ οἴνου οὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ἐπιλαθόμενος ὅτι πάντα καλὰ λίαν καὶ ὅτι ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλει τὴν δημιουργίαν: ἢ διορθούσθω ἢ καθαιρείσθω καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ νβ
δέχεται, ἀλλὰ ἀποβάλλεται: καθαιρείσθω, ὅτι λυπεῖ χριστὸν τὸν εἰπόντα· χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.[ε]

α) sequitur: Σχόλιον. Ἀντὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ κατὰ τὸ ὁλόκληρον. τοῦτο δὲ λέγει, ἐπειδή τινες τῶν ἀπὸ αἱρέσεων ἐπιστρεφόντων βαπτίζονται μὲν οὐχὶ τελείως, μυρίζονται δὲ ὡς καὶ τοῦ θείου μυρισμοῦ μέρους ὄντος βαπτίσματος. μὴ βουλόμενος ὁ κανὼν ὑπὸ ἔγκλησιν κεῖσθαι τὸν ἢ ὀρθῶς μὲν βαπτισθέντα, διὰ τινὰ δὲ περιπέτειαν τῷ θείῳ αὖθις ἁγιαζόμενον μυρισμῷ ἢ καὶ τὸ ἀτελὲς τῶν βεβαπτικότων βάπτισμα διὰ τούτου τελούμενον προστίθησι τὸ ἄνωθεν.

β) ζήτει τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κανόνα α καὶ ε, τῆς ἐν Ἐφέσῳ κανόνα ζ.

γ) τρία βαπτίσματα ἀντὶ τοῦ τρεῖς καταδύσεις. Ἀναγίνωσκε καὶ τὸν νθ κανόνα τῆς ἐν τῷ τρούλλῳ, ἐν ᾧ εὑρήσεις, πῶς χρὴ τοὺς βαπτιζομένους βαπτίζειν.

δ) sequitur: Ἕως ὧδε ἡ Ῥωμαίων κρατεῖ ἐκκλησία.

ε) Ὅρα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κανόνα ζ, τοῦ ἁγίου Βασιλείου

1 Rom. vi 3. — 2 τῶν ψευδ. H, sed τῶν ~ m. — 3 ἐκβαλλὼν M, ἐκβαλὼν Cr. — ἢ prius ~ HPCr. — λάβῃ H, λάβοι etiam m. — 4 παρ' H. — 6 Matth. xxviii 19. — βαπτίσῃ HC. — ἀλλ' H, sed ἀλλὰ etiam m. — 7 utrumque εἰς ~ HP, habet m. — 9 ἐπιτελέσῃ C et Spangenbergius. — ἀλλ' H, sed ἀλλὰ etiam m. — τὸ ~ PHr, sed τὸ habet etiam m. — 12 πατέρος C. — 13 post πν. addit C, quae in c non legi testatur, haecce: ὑμεῖς οὖν, ὦ ἐπίσκοποι, εἰς ἕνα πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, τρίτον βαπτίσατε, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου γνώμην καὶ τὴν ἡμετέραν ἐν πνεύματι διάταξιν. — 15 διὰ ~ H, habet etiam m. — 16 ἐπιλανθανόμενος C. — ἄῤῥεν C. — 19 ἀποβαλλέσθω HPCr. — 21 προσδέχεται HPCr. — ἀλλ' PC. — τὸν ~ H, ante χρ. habet C, τὸν Χρ. τὸν P: ut nos etiam m. — 22 χ. ἐπιγίνεται ἐν τῷ οὐρ. ἑνὶ praetermisso ἐπι H, ἐν τῷ οὐρ. etiam P: m praebet γίνεται et in mg. tantum ἐπιγίνεται, cetera vero et P et m ut nos. Luc. xv 7.

νγ Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν οὐ μεταλαμβάνει κρεῶν καὶ οἴνου, βδελυσσόμενος καὶ οὐ δι' ἄσκησιν: καθαιρείσθω, ὡς κεκαυτηριασμένος τὴν ἰδίαν συνείδησιν καὶ αἴτιος σκανδάλου πολλοῖς γινόμενος.

νδ Εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθείη ἐσθίων, ἀφοριζέσθω πάρεξ τοῦ ἐν πανδοχείῳ ἐν ὁδῷ δι' ἀνάγκην καταλύοντος.[α]

νε Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει τὸν ἐπίσκοπον, καθαιρείσθω. ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.[β]

νς Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφοριζέσθω.

νζ Εἴ τις κληρικὸς χωλὸν ἢ κωφὸν ἢ τυφλὸν ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσει, ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

νη Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ῥᾳθυμίᾳ καθαιρείσθω.

νθ Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, τινὸς τῶν κληρικῶν ἐνδεοῦς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγεῖ τὰ δέοντα: ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ καθαιρείσθω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

ξ Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία ὡς ἅγια ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύοι ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου: καθαιρείσθω.[γ]

ξα Εἴ τις κατηγορία γένηται κατὰ πιστοῦ πορνείας ἢ μοιχείας ἢ ἄλλης τινὸς ἀπηγορευμένης πράξεως καὶ ἐλεγχθείη: εἰς κλῆρον μὴ προαγέσθω.

ξβ Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον Ἰουδαίου ἢ Ἕλληνος ἢ αἱρετικοῦ ἀρνήσεται, εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ: ἀποβαλλέσθω· εἰ δὲ

κανόνα ε, ὅπως χρὴ δέχεσθαι τοὺς ἀπὸ αἱρετικῶν προσερχομένους, καὶ τὸν λθ, ὅπως τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας.

α) Ζήτει τῆς ἐν Λαοδικείᾳ κανόνα κδ καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα μ [καὶ τῆς ἐν τῷ τρούλλῳ ἕκτης συνόδου κανόνα θ.] quae [] inclusa man. recent. scripta.

β) sequitur: Σχόλιον. Ἐξ αὐθαδείας δῆλον ὅτι καὶ ἀλαζονείας, ἀλλ' οὐκ ἄξια ὕβρεως πράξαντα.

γ) ἀναγίνωσκε καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα ξγ.

2 ἢ οἴνου C, sed c καὶ οἴνου. — 2. 3 βδ. κ. οὐ δ. ἄ. ∾ C, habet c. — 3 κεκαυστηριασμένος C, κεκαυτηρισμένος H. — οἰκείαν pro ἰδίαν P. — συνείδησιν in m a corroctore, quum συνήδεισιν scriptum fuisset. — 5 καπειλείῳ m, sed η supra versum scriptum. — φωραθῇ C, optativus apud c. — 6 π. δι' ὁδοῦ ἀν. c. — καταλύειν C, καταλύοντος *vel* καταλύσαντος c, m καταλύοντα *„at postremae literae recentior manus imposuit* ος, *in margine vero* καταλύσαντα *adscripsit“*. καταλύσαντος HP. — 7 ἀδίκως addit post ἐπισκ. C, non habet c. — γὰρ post ἄρχ. addunt HPCr. — φησὶ ante τοῦ addit C, non addit c, post σου vs. 8 habet r. Exod. xxii 8. Act. xxiii 5. — 10 κληρικὸς ∾ HP, habetur in m. ἢ τυφλὸν in margine M. — ἢ τὸν τὰς C. — 11 χλευάζει H, χλευάσῃ C. — 13 τῇ ἀμελείᾳ καὶ ῥᾳθ. cm, nisi quod m a prima manu ἀμελίᾳ habet. — 16 ἐπιχορηγῇ C. — 17 ὡς ὁ φον. P. — αὐτοῦ H. — 19 δημοσιεύει HPC. ut nos etiam m. — λοίμῃ c, λύμοι m. — 20 κατεγορία P. — 21 ex r annotavi ἐλεγθείη (?), ἐλεγχθῇ C. — προαγέσθω etiam m, ἀγέσθω H. — 23 ἀρνήσηται Cm. — τοῦ ∾ H. — pro ἀποβ., quod praebet etiam c, ἀφοριζέσθω C, ἀποβαλέσθω P.

τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρείσθω· μετανοήσας δέ, ὡς λαϊκὸς δεχθήτω.[α]

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου ξγ
τοῦ ἱερατικοῦ φάγῃ κρέα[β] ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ ἢ θηριάλωτον ἢ θνησιμαῖον: καθαιρείσθω. τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἀπεῖπεν. εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων ἢ τὸ σάβ- ξδ
βατον πλὴν τοῦ ἑνός: καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς εἰσέλθοι εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν ξε
προσεύξασθαι: καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν μάχῃ τινὰ κρούσας ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κρούματος ξς
ἀποκτείνῃ: καθαιρείσθω διὰ τὴν προπέτειαν αὐτοῦ. ἐὰν δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.[γ]

Εἴ τις παρθένον ἀμνήστευτον βιασάμενος ἔχει, ἀφοριζέσθω. μὴ ξζ
ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην κατέχειν ἣν ᾑρετίσατο, κἂν πενιχρὰ τυγχάνῃ.[δ]

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος δευτέραν χειροτονίαν ξη
δέξεται παρά τινος: καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας, εἰ μήγε ἄρα συσταίη ὅτι παρὰ αἱρετικῶν ἔχει τὴν χειροτονίαν. τοὺς γὰρ παρὰ τῶν τοιούτων βαπτισθέντας ἢ χειροτονηθέντας οὔτε πιστοὺς οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν.[ε]

α) Ζήτει τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸν ια καὶ τὸν ιβ καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν ζητουμένους.

β) in margine inferiori: Τοῦτο περὶ τῶν ἐσθιόντων τὸ αἷμα τῶν ζώων φησίν, ὃ ἐν τοῖς ἐντέροις μετὰ τὸ σφάξαι αὐτὰ ἐμβάλλοντες ἐσθίουσι[ν]. ψυχὴ γὰρ τοῦτο τοῦ κτήνους λογίζεται. καὶ ἁπλῶς καὶ περὶ τῶν πνικτῶν λέγει.

γ) sequitur: Σχόλιον. Εἰ δὲ μὴ φονεύσει κρούσ. . . . . καὶ μάλιστα· εἰ δὲ μὴ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις κρούσει, τοῦ κζ κανόνος τὸν καὶ ἁπλῶς τύπτοντα κἂν μὴ πατάξῃ καθαιροῦντος· ἐστὶν οὖν εἰπεῖν ὡς οὐκ ἐναντιοῦνται· ἄλλο γὰρ τὸ ἑκόντα καὶ σὺν αὐθαδείᾳ τύπτειν καὶ ἄλλο τὸ μάχῃ συντυχόντα καὶ ἐκ περιστάσεως ἢ καὶ ἀμυνόμενον εἰς τὸ πολλάκις κροῦσαι συνενεχθῆναι.

δ) ὅρα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ κανόνα ια.

ε) τῆς ἐν Καρθαγένῃ κα. μη. sequitur post δυνατόν: Σχόλιον. Ὅτι τοὺς παρὰ αἱρετικῶν χειροτονηθέντας ἀναχειροτονεῖ ὁ κανὼν οὗτος τὴν χειροτονίαν

4 κρέας Cr, κρέα c. — 5 καὶ post γὰρ addit C. — ἐὰν pro εἰ C. — 6 ᾖ pro εἴη C. — 7 εὑρέθη H, sed Spangenb. ut nos. — νηστεύων ∾ C. — 8 post ἑνός add. μόνου, νηστεύων C, μόνου etiam HPr. — ἐὰν pro εἰ C. — λαϊκὸς ᾖ, C. — 9 εἰσέλθῃ HP, εἰσέλθοι etiam m. — 10 συνεύξασθαι Hc et a correctoris manu etiam m, in quo antea προσεύξασθαι fuerat. — καὶ ante καθαιρ. addit P. — 11 καὶ ante ἀπὸ addit C, ∾ c. — κρούματος c, κρούσματος HCr. — 12 ἀποκτείνει H, ἀποκτείνας cm, ἀποκτείνοι Spangenbergius. — post αὐτοῦ HP Εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη: ἐὰν etiam m. — post λαϊκὸς addunt ᾖ Cm. — 14 ἔχοι c. σχῇ C, sed etiam ἔχει in c notatum. — 15 καὶ post ἣν addit C. — 15. 16 ἡρετίσατο H, κατῃρετίσατο m, καθῃρετίσατο r, κατηρετήσατο M. — 16 πενηχρὰ M. — 18 δέξηται C. — 19 εἰ μὴ δείξοι, παρὰ αἱρετικῶν αὐτὸν ἔχειν τ. χ. C, sed c=M. — τὴν ∾ H, habet m. — 20 τῶν ∾ HC, habet m.

ξθ Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν * οὐ νηστεύοι ἢ τετράδα ἢ παρασκευήν: καθαιρείσθω, ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.

ο Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν νηστεύοι μετὰ Ἰουδαίων ἢ ἑορτάζοι μετ' αὐτῶν ἢ δέχεται παρ' αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια, οἷον ἄζυμα ἤ τι τοιοῦτον: καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

οα Εἴ τις χριστιανὸς ἔλαιον [ἀπενέγκοι] εἰς ἱερὸν ἐθνῶν ἢ συναγωγὴν Ἰουδαίων ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν ἢ λύχνους ἅπτοι: ἀφοριζέσθω.

οβ Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀπὸ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἀφέληται κηρὸν ἢ ἔλαιον: ἀφοριζέσθω καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προστιθέτω μεθ' οὗ ἔλαβεν.

ογ Σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἁγιασθὲν ἢ ὀθόνην μηδεὶς ἔτι εἰς οἰκείαν χρῆσιν σφετεριζέσθω. παράνομον γάρ. εἰ δέ τις φωραθείη, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ. [α]

οδ Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπί τινι παρὰ ἀξιοπίστων ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων. κἂν μὲν ἀπαντήσοι καὶ ὁμολογήσοι, ἐλεγχθέντος αὐτοῦ ὁριζέσθω τὸ ἐπιτίμιον. ἐὰν δὲ καλούμενος μὴ ὑπακούσῃ: καλείσθω καὶ δεύτερον, ἀποστελλομένων ἐπ' αὐτὸν δύο ἐπισκόπων. ἐὰν δὲ καὶ οὕτως μὴ ὑπακούσοι, καλείσθω καὶ τρίτον, δύο πάλιν ἐπισκόπων ἀποστελλομένων πρὸς αὐτόν. ἐὰν αὐτῶν μὴ δεχόμενος. habet etiam m, nisi quod σχόλιον ∾, κανὼν et μη δεχόμ' ξθ νος scribitur.

α) ὅρα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α καὶ β κανόνα α καὶ ι καὶ ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆ[ς] κανόνα β τοῦ ἁγίου Κυρίλλου.

1 ἢ ὑποδιάκονος ∾ HPC, habent cm. — 2 * τοῦ πάσχα add. HPc. — οὐ νηστεύοι ∾ H, οὐ πιστεύει H*, οὐ νηστεύει PC. m ut nos. — 4 εἰ (Εἰ H) δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφ. HP. m ut nos. — 5. 6 c=M, sed C Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ ἄλλος κληρικός, νηστεύει. — 6 νηστεύει H et a correctore m, in quo νηστεύοι fuerat. — τῶν post μετὰ addit H, quod non agnoscit m. — ἑορτάζει C, συνεορτάζει Hc. ἑορτάζοι etiam m, sed a correctore idem ἑορτάζει. — 6. 7 δέχοιτο P. — 7 παρ' ∾ C, habet c. — τι ∾ H. — τοιοῦτόν τι H, sed m=M. — 8 λαϊκὸς ᾖ, C. — 9 ἀπενέγκοι ∾ M, ἀπενέγκῃ HP. — ἱερὸν etiam m, ἱερὰ H. — εἰς post ἢ addunt HPCr. — 10 ἢ ante ἐν C, sed c (licet ἑορταῖς praetermissum sit oscitantia, ni fallor, Clerici) =M. — ἅπτει HP, ἅψῃ C. — 11 ἀφέληται etiam m, ἀφέλοιτο Spangenbergius. — 12 καὶ ✢ ἔλ. ∾ Hc. — 13 Σκεῦος ἀργυροῦ, ἢ χρυσοῦ, ἢ ὀθόνης, ἁγιασθέν, μηδεὶς C. ut nos etiam c, nisi quod vel ἢ vel καὶ ante ἀργ. legi dicit, ubi ἢ m, καὶ H. — 15 ἀφοριζέσθω m, sed in margine ἀφορισμῷ. — 16 παρὰ etiam c, ὑπὸ C. — pro ἀνθρώπων C καὶ πιστῶν προσώπων, sed c=M. — 17 τῶν ∾ HP, habet m. — ἀπαντήσῃ HP, ἀπαντήσοι etiam m. — 18 ὁμολογήσοι etiam cm, nisi quod et hoc vocabulo et in praecedente ἀπαντήσοι ultimis literis in m superscriptum est η: ὁμολογήσῃ HP, ἀπολογήσοιτο C. — pro ἐλ. αὐ., quod praebet etiam m, HPc ἢ ἐλεγχθείη, nisi quod ·θείῃ pro more suo P. — ἐξοριζέσθω rm, ὁρίζεσθαι HPc. — ἐὰν δὲ etiam m, εἰ δὲ HP. — 19 ὑπακούσῃ m a correctore. idem a prima manu et C ὑπακούσοι, ὑπακούσει P. — ἐπὶ H, etiam m ἐπ'. — inter δεύτερον et ἐὰν vers. 20 δύο ἐπισκόπων ἀποσταλέντων πρὸς αὐτόν· C, sed c=M. — 20. 21 verba ἐὰν ✢ αὐτὸν ∾ H, habet m. — 20 οὕτω PC. — ὑπακούσῃ P, ἐπακούσῃ c, ἐπακούσοι (sed η super οι scripto) m. — 21 ἀποσταλέντων C, στελλομένων P, mc=M.

δὲ καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσοι: ἡ σύνοδος ἀποφαινέσθω κατ' αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φυγοδικῶν.

οε Εἰς μαρτυρίαν τὴν κατὰ ἐπισκόπου αἱρετικὸν μὴ προσδέχεσθε, ἀλλὰ μηδὲ πιστὸν ἕνα. ἐπὶ στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.

ος Ὅτι μὴ χρὴ τὸν ἐπίσκοπον τῷ ἀδελφῷ ἢ τῷ* υἱῷ ἢ ἑτέρῳ συγγενεῖ χαριζόμενον τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονεῖν ὃν βούλεται. κληρονόμους γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς ποιεῖσθαι οὐ δίκαιον, τὰ τοῦ θεοῦ χαριζόμενον πάθει ἀνθρωπίνῳ. οὐ γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονομίαν ὀφείλει τιθέναι. εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσει: ἄκυρος μὲν ἔστω ἡ χειροτονία, αὐτὸς δὲ ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.[α]

οζ Εἴ τις ἀνάπηρος ᾖ τὸν ὀφθαλμὸν ἢ τὸ σκέλος πεπληγμένος, ἄξιος δὲ ἔστιν ἐπισκοπῆς: γινέσθω. οὐ γὰρ λώβη σώματος αὐτὸν μιαίνει, ἀλλὰ ψυχῆς μολυσμός.[β]

οη Κωφὸς δὲ ὢν καὶ τυφλὸς μὴ γινέσθω ἐπίσκοπος, οὐχ ὡς μεμιασμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζοιτο.

οθ Ἐάν τις δαίμονα ἔχῃ: κληρικὸς μὴ γινέσθω, ἀλλὰ μηδὲ τοῖς πιστοῖς συνευχέσθω. καθαρισθεὶς δὲ προσδεχέσθω καὶ ἐὰν ᾖ ἄξιος, γινέσθω.[γ]

π Τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα καὶ βαπτισθέντα ἢ ἐκ φαύλης διαγωγῆς οὐ δίκαιόν ἐστι παρ' αὐτὰ προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον. ἄδικον γὰρ τὸν μηδέπω πεῖραν ἐπιδειξάμενον ἑτέρων εἶναι διδάσκαλον, εἰ μή που κατὰ θείαν χάριν τοῦτο γένηται.[δ]

α) ζήτει τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα κγ.

β) ζήτει τῆς ἐν Νικαίᾳ κανόνα α.

γ) ὅρα τοῦ ἁγίου Τιμοθέου κανόνα γ.

δ) sequitur: Σχόλιον. Ὅρα ποίους λαϊκοὺς ὁ ἀποστολικὸς οὗτος κανὼν οὐ βούλεται παρ' αὐτὰ χειροτονεῖσθαι καὶ σκόπει ὅτι ὁ μὲν δεύτερος τῶν ἐν Νικαίᾳ κανόνων ἕπεται τούτῳ, ὁ δὲ ι τῶν ἐν Σαρδικῇ μάχεται οὐ δι' ὅλου, ἀλλὰ

1 οὕτω C. — ἀπαντήσοι (sed η super οι scripto) m, ἀπαντήσῃ HC, ὑπαντήσῃ P. — 3 προσδέχεσθαι HPrc. — 4 post ἕνα HPCr addunt μόνον. post μόνον C: φησὶ γὰρ ὁ νόμος, deleto γὰρ a nobis ante δύο posito et in mg. ad φησὶ adscripsit „*aliter in aliis*". — καὶ pro ἢ C, sed c=M. Deut. xix 15. Matth. xviii 16. Timoth. I v 19. — 6 Ὅτι οὐ χρὴ omisso τὸν HP: m=M. ad ἢ prius c: „*al.* ἢ τῷ συγγενεῖ". — *τῷ ∾ H. — pro ἑτέρῳ m τῷ, sed idem in mg. ἑτέρῳ. — 7 χαρίζεσθαι H. — τὸ-χαριζ. vers. 9 ∾ H, inveniuntur in m. — εἰς τὸ Pc. — ὃν βούλεται χειροτονεῖν P. pro ὃν C οὓς αὐτός, sed c=M. — 8 ante ποι. C addit αὐτοῦ, c=M. — 9 θεοῦ c, Χριστοῦ C. — 10 κληρονόμους HPc. — ὠφείλει H, quod emendavit Spangenb. — ποιήσοι C. — 10. 11 ἄκ. μενέτω HP, ἄκ. μένετω c. — 12 Ἐάν τις C. — ἢ pro ᾖ P. — 13 ἐπισκοπῆς etiam m, idem in mg. ἐπίσκοπος, atque ita H, distinctione post ἔστιν posita. — 15. 16 ὡς βεβλαμμένος Hc. — 16 παρεμποδίζηται C. — 17 μὴ γιν. κληρ. P. — 18 καθαρθεὶς P. — ᾖ ∾ H, habet m. — 20 ἐξ ἐθνῶν πρ. C, c ut nos. ἐθνηκοῦ M. — καὶ βαπτ. „*desunt in quibusdam*" c. — φαύλου H, φαύλης etiam m. — 21 πάραυτα m, παραυτὰ C, παραυτίκα Hc. — πρ. εἰς ἐπισκοπὴν C, πρ. ἐπίσκοπον c. — μηδὲ προπεῖραν H, sed Spangenb. ut nos. — 22 ἐπιδεξάμενον c. — 23 γίνεται H, γένοιτο Cr.

πα Εἴπομεν ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις. ἢ πειθέσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν ἢ καθαιρείσθω. οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν κατὰ τὴν κυριακὴν παρακέλευσιν.

πβ Οἰκέτας εἰς κλῆρον προχειρίζεσθαι ἄνευ τῆς τῶν δεσποτῶν γνώμης οὐκ ἐπιτρέπομεν ἐπὶ λύπῃ τῶν κεκτημένων. οἴκων γὰρ ἀνατροπὴν τὸ τοιοῦτον ἐργάζεται. εἰ δέ ποτε καὶ ἄξιος φανείη οἰκέτης πρὸς χειροτονίαν βαθμοῦ, οἷος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἐφάνη, καὶ συγχωρήσουσιν οἱ δεσπόται καὶ ἐλευθερώσουσι καὶ τοῦ οἴκου ἑαυτῶν ἐξαποστείλωσι: γινέσθω.

πγ Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος στρατείᾳ σχολάζων καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν: καθαιρείσθω. τὰ γὰρ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.

πδ Ὅστις ὑβρίσει βασιλέα ἢ ἄρχοντα παρὰ τὸ δίκαιον, τιμωρίαν τιννύτω· καὶ εἰ μὲν κληρικός, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

πε [a] Ἔστω δὲ ὑμῖν πᾶσι κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς βιβλία σεβάσμια καὶ ἅγια τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης Μωϋσέως πέντε· γένεσις, ἔξοδος, λευϊτικόν, ἀριθμοί, δευτερονόμιον· Ἰησοῦ Ναυὴ ἕν· κριτῶν ἕν· Ῥοὺθ ἕν· βασιλειῶν δ· παραλειπομένων τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν δύο. Ἔσδρα δύο· Ἐσθὴρ ἕν· Μακκαβαίων ἕν· Σολομῶντος τρία, παροιμίαι,

μερικῶς, ὅτι μηδὲ πάντα κωλύει λαϊκόν, ἀλλ' ὡρισμένως πλούσιον καὶ σχολαστικοὺς ἀγοραίους. in margine: ἴδε τῆς ἐν Νικαίᾳ κανόνα β, τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ κανόνα ιβ, τῆς ἐν Λαοδικείᾳ κανόνα γ καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ κανόνα ι, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α καὶ β κανόνα ιζ.

a) ἀναγίνωσκε τῆς ἐν Λαοδικείᾳ κανόνα νθ καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα κδ.

1 οὐ pro μὴ HP. — ἢ πρεσβ. ∾ C, habet c. — καθεῖναι C, c=M. — 4 δυσὶν m. — τὴν ∾ H. — 5 συγγνώμης Pc. — 6 οὐκ-γάρ ∾ H, habet m, nisi quod λοίπῃ τῶν δεσπότων τῶν κεκτ. scriptum ibi est. — post τῶν, ante κεκτ. *al.* apud c addunt δεσποτῶν. — 7 τοιοῦτο m. — κατεργάζεται C, c=M. — 7 φαν.·ὁ οἰκ. HP. — 8 οἷος Ὀνήσιμος ὁ ἡμέτερος ἀνεφάνη C; ἐφάνη etiam c. — M καὶ συγχωροῦσιν, sed in mg. γρ. καὶ συγχωρήσουσιν. sed συγχωροῦσιν C. — 9 ἐλευθεροῦσι C. — ἑαυτῶν ∾ H, habet m. — ἐξαποστελοῦσι H, ἐξαποστέλλουσι C, m=M. — 11 ἱεραρχικὴν H. — 12 τοῦ Καίσαρος H. — τῷ ∾ H. — 13 Ὥς τις P. — παρὰ τὸ δίκ. ∾ H, habet m. — 15 Ἔστω πᾶσιν ὑμῖν H. δὲ ∾ etiam P, m=M. quae ex r ad hunc canonem annotavi, nimis incerta mihi videntur, quam ut proferre audeam. librum Judithae in r non nominari certum est. — 16 Μώσεως H, Μωσέως P, m=M. — 17 ἀρ. καὶ δευτ. C. — Ἰ. τοῦ Ναυὴ C, Ἰ. Ναυῆ Pc, Ἰ. υἱοῦ Ναβὴ c, Ἰ. υἱοῦ Ναυῆ H. — τῶν κρ. C. — τῆς Ῥοὺθ C. — 18 βασ. τέσσαρα HPC. — β' pro δύο P. — 19 Ἔσδρα δύο ∾ H. — Ἐσδὴρ C, Ἑστὴρ H, Εσθὴρ P. ex m notatur: „ἔσδρα δύο, ἔσθηρ — Μακκαβαίων.“ sed ante Μακκ. C Ἰουδεὶθ, ἕν. „Ἰουδεὶθ ἕν.] *Deest in aliis Editionibus. Codices quoque manu exarati quos vidi (vidi autem in Gaza Regia octo) omnes omittunt, excepto uno, non malæ tamen notæ, atque membraneo, qui numeratur* 1326. *Zonaras denique expressè dicit librum Judithæ hoc Apostolico catalogo non contineri.*“ Cotelerius. — *(o)* Μακκαβαίων. τρία. Ἰώβ, ἕν· *(p)* ψαλμοὶ ἑκατὸν πεντήκοντα. *(q)* Σολομῶνος βιβλία τρία, C ubi in c ad *(o)*: *al.* Μακκαβαϊκῶν *vel* Μαχαβαϊκῶν, ad *(p)*: *al.* ψαλτήριον, ἕν· ad *(q)*: *al.* Σολομῶντος *vel* Σολομών, τρία. ad vocem τρία versus 19 adscriptum a Spangenbergio: *Haec et quae sequuntur ad* Δανιὴλ *usque in margine Codicis sed eadem saltem antiqua manu scripta sunt.* — Μαχαβαϊκῶν

ἐκκλησιαστής, ᾆσμα ᾀσμάτων· προφητῶν δεκαδύο· ἓν Ἡσαίου, Ἱερεμίου ἕν, Ἰεζεκιὴλ ἕν, Δανιὴλ ἕν. ἔξωθεν δὲ ὑμῖν προσιστορείσθω μανθάνειν ὑμῶν τοὺς νέους τὰς σοφίας τοῦ πολυμαθοῦς Σιράχ. ἡμέτερα δέ, τοῦτ' ἔστι τῆς καινῆς διαθήκης, εὐαγγέλια δ, Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ, Ἰωάννου· Παύλου ἐπιστολαὶ ιδ· Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο· Ἰωάννου τρεῖς· Ἰακώβου μία· Ἰούδα μία· Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο καὶ αἱ διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημέναι, ἃς οὐ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά· καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων. Ταῦτα δὲ περὶ κανόνων διατετάχθω ὑμῖν παρ' ἡμῶν, ὦ ἐπίσκοποι· ὑμεῖς δὲ ἐμμένοντες αὐτοῖς σωθήσεσθε καὶ εἰρήνην ἕξετε, ἀπειθοῦντες δὲ κολασθήσεσθε καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων ἀΐδιον ἕξετε, δίκην τῆς ἀνηκοΐας τὴν προσήκουσαν τιννύντες. ὁ θεὸς δὲ ὁ μόνος ἀΐδιος* καὶ τῶν ὅλων ποιητὴς ἅπαντας ὑμᾶς διὰ τῆς εἰρήνης ἐν πνεύματι ἁγίῳ σθενώσει καὶ καταρτήσει εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀτρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους καὶ καταξιώσει τῆς αἰωνίου ζωῆς σὺν ἡμῖν διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ ἠγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, μεθ' οὗ ἡ δόξα αὐτῷ τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ πατρὶ σὺν ἁγίῳ πνεύματι τῷ παρακλήτῳ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

τρία. Ἰὼβ ἕν. ψαλτήριον ἕν. Σολ. Η. Μακκαβαίων, τρία. Ἰώβ, ἕν. Ψαλτήριον ἕν. Σολ. P. „Μακκαβαίων. τρία.] *Idem MS* 1326. Μακκαβαίων δ'. *non ita bene.*" Cotelerius. Σολομῶντος δ'. προφητῶν βιβλία μὲν ιβ'. τῶν μικρῶν, τῶν μεγάλων δὲ δ'. liber reg. paris. 1326 Cotelerii.

1 προφῆται δεκαέξ C, sequentibus usque ad ἔξωθεν praetermissis. c: „*al.* προφήτων δεκαδύο, ἓν· Ἡσαΐου, ἓν· Ἱερεμΐου, ἓν· Ἰεζεκιὴλ, ἓν· Δανιὴλ, ἕν." — Ησαΐου, ἕν. P. — 2 προϊστορείσθω M. — προσιστορείσθω ὑμῖν H, προσιστορείσθωσαν ὑμῖν P, m=M, nisi quod προσιςορ. scribitur. — 3 τὴν σοφίαν HPC. — Συράχ H. — 4 (τῆς κ. διαθ.) P. — τέσσαρα pro δ HPC. — 5 δεκατέσσαρες pro ιδ HC. — 8 δεῖ pro χρὴ H. — 10 Ταῦτα-20 ∾ H, qui subscripsit Τέλος τῶν ἀποστολικῶν κανόνων. habent Pm, sed additis in margine P verbis hisce: *Hæc in nõnullis editionibus adduntur, quæ à textu Zonaræ aberãt.* — 13 τίνοντες Pc. — 14 * ἀγέννητος C, c=M. — 15 σθεν. καὶ etiam c, sed C nihil nisi ἑνώσει. — καταρτίσει PC. — 16 ἀν. καταξιώσει τε τῆς C. — 18 μετ' οὗ P. — 19 θεῷ καὶ πατρὶ ἐν (c σὺν) ἁγ. C. — 20 νῦν τε καὶ C. — „*Vltima verba* (in m) *recentior manus in margine adſcripſit*". anne inde a ὁ θεὸς v. 13? — ἀμὴν ∾ Pm. — Ἀποστόλων εὕροντο κανόνες τέλος P.

Numeri coteleriani a nostris ita differunt, ut regula prima Cotelerii ex nostris α et β, illius secunda ex nostris γ et δ conflata sit, apud illum III-IX vocentur qui nobis ε-ια audiunt, regula decima nostras ιβ et ιγ comprehendat, undecima nostram ιδ, duodecima nostras ιε et ις complectatur, XIII-XVI apud nos ιζ-κ numerentur, regula XVII Cotelerii e nostris κα-κδ composita sit. jam XVIII-XXXIV illius nobis κε-μα, illius XXXV nobis μβ et μγ. deinde Cotelerii XXXVI-LXVIII=μδ-ος. nostrae regulae οζ et οη junctae coteleriana LXIX efficiunt. Cotelerii denique LXX-LXXVI nobis οθ-πε.

Haloander canones numerat octoginta quatuor. nam inde a canone nostro ιδ singulorum capitum numeri eis, quos liber monacensis adscriptos habet, uno minores sunt, quum regulam quam nos tertiam decimam habemus canoni duodecimo adnexuisset „ὁ Ζουϊκκαεύς". conspirat cum monacensi editio Zonarae parisina, nisi quod et Haloander et Zonarae editor Fronto Ducaeus (?) canones nonnullos transponunt:

V.

Ὅρος κανονικὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

α Εἴ τις ἐν τῇ ἑβδομάδι τῆς λαμπροφόρου ἀναστάσεως ἤγουν τῆς διακαινησίμου σμικρύνει μίαν τῶν ἡμερῶν καὶ οὐ τιμήσει ὅλην τὴν ἑβδομάδα ὡς μίαν ἡμέραν, ἑορτάζων ϑ . . . . ικῶς καὶ οὐ πανηγυρικῶς, ἢ ἐφάψηται καμάτου: ἔχει τὴν μερίδα μετὰ Ἰούδα τοῦ προδότου καὶ καταγέσϑω μετὰ Ἰουδαίων τῶν ϑεοκτόνων.

β Εἴ τις οὐ καταδέχεται παρ' ἑτέρου νίψασϑαι τοὺς πόδας, ἀνάϑεμα ἔστω.

γ Εἴ τις μεταλάβῃ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου καὶ λούσεται, ἐπικατάρατος ἔστω, καϑὼς εἶπεν ὁ κύριος.

δ Εἴ τις εἰσφέρει ὕδωρ εἰς τὸ στόμα καὶ οὕτως κοινωνήσει, ἐπικατάρατος ἔστω.

ε Εἴ τις ἐν ὀνείρῳ πορνεύσει καὶ τὴν αὔριον κοινωνήσει, ἐπικατάρατος ἔστω.

ϛ Εἴ τις ἐξέλϑοι ἐκ τῆς ἐκκλησίας πρὶν ἀπολύσει ὁ ἱερεύς: ἐπικατάρατος ἔστω.

ζ Εἴ τις λέγει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μωρόν: καϑὼς εἶπεν ὁ κύριος, ἔνοχος ἔστω τῆς γεέννης τοῦ πυρός.

η Εἴ τις καταλαλεῖ πατρὸς ἢ μητρὸς ἢ ἀδελφοῦ, ἐπικατάρατος ἔστω. ἡ γὰρ καταλαλιὰ οὐ μὴ ἀφήσει τὸν ἄνϑρωπον σταϑῆναι ἔμπροσϑεν τοῦ ϑεοῦ.

ϑ Εἴ τις ἐν τῇ τραπέζῃ οὐκ ἐκδέχεται πάντας, ἀλλὰ πλεονεκτεῖ τὸν ἕτερον: ὡς φονεὺς κρίνεται.

ι Εἴ τις ἀλλάξει κύνα πρὸς πρόβατον καὶ τὸ πρόβατον ἀγάγῃ εἰς μνήμην ἁγίου ἢ τὴν τιμὴν τοῦ κυνός: ἐπικατάρατος ἔστω, καϑὼς ἐνετείλατο ὁ ϑεὸς τῷ Μωϋσῇ.

monacensis	Haloandro est	F. Ducaeo
ξγ	ξβ,	ξγ
ξδ	ξε	ξϛ
ξε	ξγ	ξδ
ξϛ	ξδ	ξε
ξζ	ξϛ	ξζ.

liber meermannianus nostrum ordinem exhibere videatur, v. can. ιγ. ad canonem Haloandri ξγ Spangenbergius adscripsit: *Ordo canonum paululum immutatur in Cod. Meerm. nam Canon hic 63. eſt 64. et canon 64. eſt 65. et canon 65. eſt can. 63.*

1 Primus e codice vindobonensi (hist. graec. 45 cf. Lambecii comment. viii p. 904 ed. Kollar) haec edidit Bickellius, quem recte semper legisse codicem dubito. rogaveram virum aliquem doctum Vindobonae viventem, ut librum manu scriptum denuo inspiceret. promisit ille, sed promissis non stetit. — 2 τῇ ἑβδομάδα cod.? — 3 διακαινισήμου cod. cf. Coteler. eccl. graec. monum. I p. 726 AB. — σμικρυνεῖ? — 4 ϑητικῶς edidit Bickellius, qui quid in codice scriptum sit legi non posse auctor est. — 5 ἐκάψηται cod. — 15 ἀπολύσῃ edidit contra codicis auctoritatem Bickellius, v. Bernhardy wissenschaftliche syntax d. griech. spr. p. 400. — 17 Matth. v 22. — 24 ἀγάγει. — 26 Deut. xxiii 18 Const. apost. IV vii.

Ὁ τῶν τριχῶν ἀπτόμενος καὶ τὸ πρόσωπον τύπτων καὶ ἐπὶ ζωῆς ια
καὶ ἐπὶ θανάτου ἀνάθεμα ἔστω.

Ὁ λύων ὅρον γονέων καὶ ἐπὶ ζωῆς καὶ ἐπὶ θανάτου ἀνάθεμα ἔστω. ιβ

Εἴ τις φάγει αἷμα κτηνῶν: ἐπικατάρατος ἔστω. ιγ

Εἴ τις συντυγχάνει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν θείαν λει- ιδ
τουργίαν: ἐπικατάρατος ἔστω.

Εἴ τις τὰ στάχυα τὰ ἀποπίπτοντα οὐκ ἀφήσει συλλέγειν τοῖς πτω- ιε
χοῖς: ἐπικατάρατος ἔστω.

Εἴ τις ἀπαρχὰς ἅλωνος ἢ τῆς ληνοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ θεὸς τῷ Μωσῇ, ις
οὐ δώσει τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ τῷ πτωχῷ: ἐπικατάρατος ἔστω.

Εἴ τις διδοῖ* ἀντίψυχα τοῖς μάντεσιν ἢ λαμβάνει γραπτὰ ἢ διδοῖ*: ιζ
οὐκέτι πιστοί, ἀλλ' οὐδὲ χριστιανοί.

Εἴ τις ἀδελφὸν διαβάλλει, σὺν τῷ διαβόλῳ κατακέκριται. ιη

VI.

Τῆς γενομένης συνόδου ἐπὶ Κυπριανοῦ τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Καρχηδόνος ἐπισκόπων πδ, συναχθέντων εἰς τὴν αὐτὴν Καρχηδόνα, περὶ τοῦ δεῖν βαπτίζεσθαι τοὺς αἱρετικούς, ἥτις σύνοδος προγενεστέρα μέν ἐστι τῆς ἐν Νικαίᾳ, δευτερεύει δὲ διὰ τὴν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου αὐθεντίαν: Ἀπόφασις ἐπισκόπων, ἀριθμῷ πδ, ἑρμηνευθεῖσα ἑλληνιστὶ ἐκ τῶν ῥωμαϊκῶν, περὶ τοῦ δεῖν βαπτίζεσθαι τοὺς αἱρετικούς, συναχθέντων εἰς Καρχηδόνα καλάνδαις σεπτεμβρίαις ἀπὸ Ἀφρικῆς καὶ Νουμιδίας καὶ Μαυρητανίας, μετὰ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, παρόντος καὶ τοῦ πλείονος μέρους τοῦ λαοῦ. ἀναγνωσθέντων γραμμάτων Ἰουβιανοῦ ἐπισκόπου πρὸς Κυπριανὸν καὶ Κυπριανοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν Ἰουβιανὸν περὶ τοῦ δεῖν βαπτιζεσθαι τοὺς αἱρετικούς. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, ὦ Θεόφιλε, δηλῶσαί σοι οὐ μόνον ὡς ὁ μακάριος ἀπεκήρυξε τοὺς σχισματικοὺς καὶ τὸ βάπτισμα ἀνεθεμάτισεν αὐτῶν, ἀλλά γε καὶ ἐξ ἀρχαίων ἱκανοὶ τέλειοι καὶ ἔμφρονες ἐπίσκοποι περὶ τούτου συνελθόντες καὶ κοινῇ σκεψάμενοι ὥρισαν τοὺς σχισματικοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀναβαπτίζεσθαι, ἀκυροῦντες καὶ ἀναθεματίζοντες τὸ παρὰ τῶν αἱρετικῶν ἤτοι σχισματικῶν διδόμενον βάπτισμα, καὶ περὶ τούτου σύνοδον συνεκάλεσαν εἰς τὴν Καρχηδόνα ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν πδ, μεθ' ὧν καὶ Κυπριανὸς ὁ ἀρχαῖος καὶ διάσημος ἐπίσκοπος καὶ τὰς ἀποφάσεις ἑκάστου δηλῶσαί σοι ἐσπούδασα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπισκόπων ἐπιστολὴν γραφεῖσαν παρ' αὐτῶν περὶ τοῦ βαπτίσματος, ἔτι καὶ τοῦ μεγάλου Κυπριανοῦ ἀποστεῖλαί σοι ἐσπούδασα.

Ἐπιστολὴ γραφεῖσα παρὰ τινῶν ἐπισκόπων, ὧν εἷς ἦν Κυπριανὸς ὁ ἀρχαῖος καὶ διάσημος ἐπίσκοπος πρὸς ἑτέρους ἐπισκόπους

1 τύπτον. — 4 κτίνων. — 11 *δίδει. — 14 p. 49—59 M. ΣΥΝΟΔΟΣ Η ΓΕΝΟΜΕΝΗ ἐπὶ Κυπριανοῦ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Καρχηδόνος καὶ μάρτυρος inscripsit Zonarae editio parisiensis (anni 1618) i. e. P. ἡ ἐν Καρχηδόνι γινομένη σύνοδος, ἧς ἐξῆρχεν ὁ μέγας Κυπριανός. ὁ ἱερόμαρτυς ἐπίσκοπος ὢν Καρχηδόνος g. — 20 Νουμηδίας M. — 30 διάσїμος καὶ ἀρχαῖος M, sed literis α et β impositis ordo emendatus est. — 34 Ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου Κυπριανοῦ πρὸς τὸν Ἰοβιανὸν καὶ ἐκείνου συνεπισκόπους inscripsit P. ceterum Zonaras se κατ' ἐπιτομὴν tantum canones concilii carthaginiensis sub Cypriano habiti allaturum dixit p. 275 B ed. paris. licet

περὶ τοῦ δεῖν βαπτίζεσθαι τοὺς αἱρετικούς. Κυπριανός, Λιβεράλιος, Καλδώνιος, Ἰουλιανός, Πρίμος, Κιλίκιος, Πολύκαρπος, Νικόδημος, Φίλιξ, Μαρούκιος, Σούκεσσος, Λουκιανός, Ὀνοράτος, Φουρτουνάτος, Οὐΐκτωρ, Δονάτος, Λούκιος, Ἡρκουλάνεθος, Πομπόνιος, Δημήτριος, Κουΐντος, Σατουρνῖλος, Ἰαννουάριος, Μάρκος, ἄλλος Σατουρνῖλος, ἄλλος Δονάτος, Ῥογοτιανὸς καὶ Σιδάτος Οὐανουαρίῳ, Μαξιμίνῳ καὶ Σατουρνίλῳ, Μαξιμιανῷ, Οὐΐκτορι, Κασίῳ, Προκούλῳ, Μολιανῷ, Γαργιλίῳ, ἄλλῳ Σατουρνίλῳ, Νεμεσιανῷ, Ναμπύλῳ, Ἀντωνιανῷ, Ῥογοτιανῷ καὶ Ὀνοράτῳ, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, χαίρειν. *Ἐν κοινοβουλίῳ ὄντες, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἀνέγνωμεν γράμματα ἀφ' ὑμῶν ἀποσταλέντα περὶ τῶν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς ἢ σχισματικοῖς δοκούντων βεβαπτίσθαι ἐρχομένων πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἥτις ἐστὶ μία, ἐν ᾗ βαπτιζόμεθα καὶ ἀναγεννώμεθα· περὶ ὧν καὶ πεποίθαμεν καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ἐκεῖνα πράττοντας τὴν στερρότητα τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κανόνος κρατεῖν. ὅμως, ἐπεὶ συγκοινωνοὶ ἡμῶν ἐστε καὶ συζητῆσαι περὶ τούτου διὰ τὴν κοινὴν ἀγάπην ἐθελήσατε, οὐ πρόσφατον γνώμην οὐδὲ νῦν ἡδρασμένην προσφέρομεν, ἀλλὰ τὴν πάλαι ὑπὸ τῶν προγενεστέρων ἡμῶν μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας δεδοκιμασμένην καὶ ὑφ' ἡμῶν παρατηρηθεῖσαν κοινωνοῦμεν ὑμῖν καὶ συζεύγνυμεν, τοῦτο καὶ νῦν χειροτονοῦντες, ὅπερ διὰ παντὸς ἀσφαλῶς κρατύνομεν, μηδένα βαπτίζεσθαι δύνασθαι ἔξω τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἑνὸς ὄντος βαπτίσματος καὶ ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὑπάρχοντος. γέγραπται γάρ· ἐμὲ ἐγκατέλιπον, πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους τοὺς μὴ δυναμένους ὕδωρ συσχεῖν. καὶ πάλιν ἡ ἁγία γραφὴ προμηνύουσα λέγει· ἀπὸ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπέχεσθε καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίητε. δεῖ δὲ καὶ καθαρίζεσθαι καὶ ἁγιάζεσθαι τὸ ὕδωρ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἵνα*

enim verba κατ' ἐπιτομὴν absint a libro Augusti Gallandii (g), quem editor parisiensis Zonarae contulit, leguntur tamen in regio utroque, medicaeo scilicet et henriciano(h). qui libri nisi varietatem lectionis enotavero, cum editione parisiensi consentire censendi sunt, etsi editorem gallicum munere suo conferendi accurate functum esse dubito. — 35 διάσῖμος M.

1 neque in nominibus neque in eis qui nominibus impositi sunt accentuum apicibus quidquam mutavi: quum saeculo septimo exeunte, quo haec in graecum sermonem versa sunt, haud scio an vocales corripi soluerint, quae antea producebantur. certum erat Πρῖμος, Ὀνωρᾶτος, similia restituenda fuisse, si morem romanum sequi vellemus: quem utrum cognitum habuerint graeculi interpretes necne ignorare me fateor. — 9 ΚΑΝΩΝ Α inscripsit P (cf. pag. 41, 19), qui si rubricas jam allatas exceperis, quae ante p. 38, 9 Ἐν apud nos leguntur, omnia praetermisit. — 10 σταλέντα P. — 11 παρὰ τῶν τοῖς ejecto περὶ P, περι τῶν g. — 11. 12 βαπτίζεσθαι P. — 13 ἀναγεννόμεθα M. — 14 τοῦ ∾ P. — 15 κανόνος ∾ P. — κατακρατεῖν P. — 15. 16 συζητῆτε M, ζητῆσαι P. — 16 ἠθελήσατε P. — 19 ὑμῶν P. — κοινούμεθα P. — 20 συζεύγνοιμεν M. — ὅπως διὰ P. — ἰσχυρῶς καὶ ἀσφαλῶς P. — 27 κρατοῦντες μηδ. P. — 23 Jerem. ii 13. — 24 καὶ pro τοὺς P. — 25 Proverb. ix 18 graec. — 26 ἀπόσχεσθε P, ἀπέσχεσθε g, ἀπέχεσθαι M. — καὶ alterum ∧ P. — 27 ἀπὸ P, sed ὑπὸ g.

δυνηθῇ τῷ ἰδίῳ βαπτίσματι τὰς ἁμαρτίας τοῦ βαπτιζομένου ἀνθρώπου ἀποσμῆξαι. διά τε Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου λέγει ὁ κύριος· καὶ ῥαντίσω ὑμᾶς ὕδατι καθαρῷ καὶ καθαριῶ ὑμᾶς καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν. πῶς δὲ δύναται καθαρίσαι καὶ ἁγιάσαι ὕδωρ αὐτὸς ἀκάθαρτος ὢν καὶ παρ' ὃν πνεῦμα ἅγιον οὐκ ἔστιν; λέγοντος τοῦ κυρίου ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· καὶ πάντων ὧν ἂν ἅψεται ὁ ἀκάθαρτος ἀκάθαρτα ἔσται. πῶς βαπτίζων δοῦναι ἄλλῳ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν δύναται ὁ μὴ δυνηθεὶς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἀποθέσθαι; ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐρώτησις ἡ ἐν τῷ βαπτίσματι γινομένη μάρτυς ἐστὶ τῆς ἀληθείας. λέγοντες γὰρ τῷ ἐξεταζομένῳ· πιστεύεις εἰς αἰώνιον ζωὴν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν; οὐκ ἄλλο τι λέγομεν εἰ μὴ ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ δοθῆναι δύνασθαι. παρὰ δὲ τοῖς αἱρετικοῖς, ὅπου ἐκκλησία οὐκ ἔστιν, ἀδύνατόν ἐστιν ἄφεσιν λαβεῖν τὰ ἁμαρτήματα καὶ διὰ τοῦτο οἱ τῶν αἱρετικῶν συνήγοροι ἢ τὴν ἐπερώτησιν ὀφείλουσιν ἀλλάξαι ἢ τὴν ἀλήθειαν ἐκδικῆσαι, εἰ μή τι αὐτοῖς καὶ τὴν ἐκκλησίαν προσνέμουσιν, οὓς βάπτισμα ἔχειν διαβεβαιοῦνται. ἀνάγκη δέ ἐστι καὶ χρίεσθαι τὸν βεβαπτισμένον, ἵνα λαβὼν χρίσμα μέτοχος γένηται χαρίσματος χριστοῦ. εὐχαριστία δέ ἐστιν ὅθεν χρίονται οἱ βαπτισθέντες ἔλαιον ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ἡγιασμένον. ἁγιάσαι δὲ ἔλαιον οὐ δύναται αἱρετικὸς ὁ μήτε θυσιαστήριον ἔχων μήτε ἐκκλησίαν· ὅθεν οὐ δύναται χρίσμα τὸ παρὰ πᾶν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς εἶναι. πρόδηλον γάρ ἐστιν ἡμῖν μηδαμῶς δύνασθαι παρ' ἐκείνοις ἁγιάζεσθαι ἔλαιον εἰς εὐχαριστίαν. εἰδέναι γὰρ καὶ μὴ ἀγνοεῖν ὀφείλομεν ὅτι γέγραπται· ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου, ὃ δὴ καὶ πάλαι ἐμήνυσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ψαλμοῖς, μήπως ἐξιχνιασθείς τις καὶ ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ πλανηθεὶς παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς τοῖς τοῦ χριστοῦ ἀντιπάλοις χρισθῇ. πῶς δὲ εὔξηται ὑπὲρ τοῦ βαπτισθέντος οὐχ ἱερεύς, ἀλλ' ἱερόσυλος καὶ ἁμαρτωλός, λεγούσης τῆς γραφῆς· ὁ θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει, ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει; διὰ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας νοοῦμεν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· τίς δὲ δύναται δοῦναι, ὅπερ αὐτὸς οὐκ ἔχει; ἢ πῶς δύναται πνευματικὰ ἐργάζεσθαι ὁ ἀποβαλὼν πνεῦμα ἅγιον; διὰ τοῦτο καὶ βαπτίζεσθαι

2 ἀποσμίξαι M. — ὁ ∾ P. — Ezech. xxxvi 25, 26. — 3 καθαρῷ ὕδατι P. — 4-6 πῶς-ἔστιν ∾ P. quae praetermissa sunt in editione habent gh, sed ὢν αὐτὸς καὶ παρ' ᾧ πν. gh. — 6 Num. xix 22. — 7 ἂν ∾ P. — 7. 8 β. δύναται ἄλλῳ δοῦναι ἄ. ἁ. ὁ μὴ P, sed g=mon. — 11 εἰς ∾ P. — ἁμαρτιῶν λαμβάνειν P. — 12 εἰ μὴ ὅτι P. — δύναται P. — 13. 14 ἀδύνατον ἁμαρτημάτων ἄφεσιν λαβεῖν καὶ P. — 15 ἀλλάξαι ὀφείλουσιν P. — 18 χαρίσματος ∾ P, χρίσματος gh: quod editor parisiensis e Cypriano χάριτος scribi vult. — εὐχάριστα M. — 18. 19 εὐχαρ.-ἡγιασμένον ∾ P. — Psalm. cxli 5. — 20 δύν. ὁ αἱρ. P. — 27 εὔξεται P. — οὐχὶ P. — 28 γρ. ὅτι ὁ P. — Johann. ix 31. — 32 βαπτίζεσθαι καὶ ∾ P, habet etiam g.

καὶ ἀνανεοῦσθαι ὀφείλει ὁ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν κενὸς ἐρχόμενος, ἵνα ἔσω διὰ τῶν ἁγίων ἁγιασθῇ. γέγραπται γάρ· ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι, λέγει κύριος· ἵνα καὶ ἐπὶ πλάνῃ βουκοληθεὶς ἐν τῷ ἀληθεῖ καὶ ἐκκλησιαστικῷ βαπτίσματι καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀποδύσεται, ὅτι πρὸς θεὸν ἐρχόμενος ἄνθρωπος καὶ ἱερέα ἐπιζητῶν ἐν πλάνῃ εὑρεθεὶς ἱεροσύλῳ προσέπεσε[ν]. δοκιμάζειν γὰρ ἔστι τὸ τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν βάπτισμα τὸ συνευδοκεῖν τοῖς ὑπ' ἐκείνων βεβαπτισμένοις. οὐ γὰρ δύναται ἐν μέρει ὑπερισχύειν. εἰ ἐδυνήθη βαπτίσαι, ἴσχυσε καὶ ἅγιον πνεῦμα δοῦναι. εἰ οὐκ ἐδυνήθη, ὅτι ἔξω ὢν πνεῦμα ἅγιον οὐκ ἔχει, οὐ δύναται τὸν ἐρχόμενον βαπτίσαι, ἑνὸς ὄντος τοῦ βαπτίσματος καὶ ἑνὸς τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ μιᾶς ἐκκλησίας ὑπὸ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐπάνω Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ἀρχῆθεν λέγοντος τῆς ἑνότητος τεθεμελιωμένης. καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα, ψευδῆ καὶ κενὰ ὑπάρχοντα, πάντα ἐστὶν ἀδόκιμα. οὐδὲν γὰρ δύναται δεκτὸν καὶ αἱρετὸν εἶναι παρὰ τῷ θεῷ τῶν ὑπ' ἐκείνων γινομένων, οὓς ὁ κύριος πολεμίους καὶ ἀντιπάλους αὐτοῦ λέγει ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Ἰωάννης ἐντολὰς κυρίου τηρῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ προσέγραψεν· ἠκούσατε ὅτι ἀντίχριστος ἔρχεται. νῦν δὲ ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ* ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ὅθεν καὶ ἡμεῖς συνιέναι καὶ νοεῖν ὀφείλομεν, εἰ οἱ ἐχθροὶ κυρίου καὶ οἱ ἀντίχριστοι ὠνομασμένοι δυνατοὶ εἶεν χάριν δοῦναι τῷ κυρίῳ. καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ σὺν κυρίῳ ὄντες καὶ ἑνότητα κυρίου κρατοῦντες καὶ κατὰ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ χορηγούμενοι τὴν ἱερατείαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λειτουργοῦντες ὅσα οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, τοῦτ' ἔστι πολέμιοί τε καὶ ἀντίχριστοι ποιοῦσιν, ἀποδοκιμάσαι καὶ ἀποποιῆσαι καὶ ἀπορρῖψαι καὶ ὡς βέβηλα ἔχειν ὀφείλομεν· καὶ τοῖς ἀπὸ πλάνης καὶ ἀπὸ στρεβλότητος ἐρχομένοις ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθινῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς πίστεως δοῦναι, καθ' ὅλου θείας δυνάμεως μυστήριον, ἑνότητός τε καὶ πίστεως ἀληθείας.

1 καὶ videtur adfuisse: codex M hoc loco lacer. — κενὸς ∼ P. — 2 Levit. xix 2 xx 26. — γὰρ ὅτι ἅγιοι ἔσ., καθὼς P. — 3 καὶ ὁ ἐπὶ P. — πλάνης P, sed πλάνῃ hg. — 4 αὐτὸς hg. — ἀποδύσηται ὅς τις P. — 6 προσέπεσε P. — 8 ἠδυνήθη P. — 9 ἢ οὐκ M. — ἠδυνήθη P. — 10 τὸν ut καὶ vers. 1. — 11 ἑνὸς ὄντος τοῦ P. — 13 τῆς ∼ P. — 14 οὐδὲ P. — 15 αἰνετὸν P. — τῷ ∼ P. — 16 ἀντιπάλλους M. — Luc. xi 23. — 16. 17 τοῖς εὐαγγελίοις P. — 19 Johann. I ii 18 19. — προέγραψεν P. — ὅτι ὁ ἀντ. P. — 20 καὶ νῦν δὲ P. — 21 ἦλθον P, hg=P. — * μεθ' P, sed ἐξ hg. — 21. 22 εἰ γὰρ-ἡμῶν ∼ P. — 22 μεμενήκησαν M. — 22. 23 συν. ὀφείλομεν καὶ νοεῖν ὡς οἱ P. — 23 ὀνομασμένοι M. — 25 ἰόντες P, sed ὄντες hg. — κ. τὴν ἀξίαν P, sed g=mon. — 26 χωρηγούμενοι M. — 27 τε ∼ P. — 29 ἀπὸ alterum ∼ P. — 30 ἐπὶ γνώσει P, ἐπίγνωσιν etiam hg. — 31 post πίστεως add. καὶ P.

Κυπριανὸς εἶπεν· Ἠκούσατε, ἀγαπητοὶ συνεπίσκοποι, τί μοι ἔγραψεν α Ἰουβιανὸς ὁ συνεπίσκοπος ἡμῶν, συμβουλὴν παρὰ τῆς μετριότητός μου βουλόμενος λαβεῖν περὶ τοῦ ἀνοσίου καὶ ἀνόμου βαπτίσματος τῶν αἱρετικῶν καὶ τί αὐτῷ ἐγὼ ἀντέγραψα, δογματίζων ὃ ἅπαξ καὶ δεύτερον καὶ πολλάκις ἐκρίναμεν, τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίσματι βαπτίζεσθαι δεῖν καὶ ἁγιάζεσθαι. ἔπειτα ἀνεγνώσθη ὑμῖν καὶ ἄλλα γράμματα Ἰουβιανοῦ, δι' ὧν κατὰ τὸ αὐτοῦ εὐσεβὲς ἀντιγράφων ἡμῖν οὐ μόνον συνεπευδόκησεν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐπιγνώσει τοῦ ἀληθοῦς χάριν ὡμολόγησεν. ὑπόλοιπον οὖν περὶ αὐτοῦ τὸ τί ἕκαστος ὑμῶν φρονεῖ εἰπεῖν, μηδενὸς ἀφ' ἡμῶν ἐν τούτῳ κρινομένου, μηδὲ εἰ ἐναντία φρονοίη, καὶ ἀκοινωνήτου γινομένου. οὔτε γάρ τις ἐπίσκοπον ἑαυτὸν καθίστησιν οὐδὲ τυραννικῇ αὐθαδείᾳ εἰς ἀνάγκην τοῦ ἕπεσθαι αὐτῷ τοὺς συνεπισκόπους βιάζεται, ὁπότε εἷς ἕκαστος ἐπίσκοπος ἐξουσίαν ἔχει πράττειν ἐλευθερίως ἃ φρονεῖ. ὡς γὰρ αὐτὸς ἄλλον κρῖναι οὐ δύναται, οὕτως οὐδὲ ὑπὸ ἄλλου κριθῆναι. περιμένομεν γὰρ πάντες τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ κρίσιν, ὃς καὶ μόνος ἐξουσίαν ἔχει ἐπισκόπους καθιστᾶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ ἑνὸς ἑκάστου τὴν πρᾶξιν ἐξετάζειν καὶ δοκιμάζειν.

Κεκίλιος ἀπὸ Θισπόλεως εἶπεν· Ἐγὼ ἓν βάπτισμα [ἐν] μόνῃ τῇ ἐκκλησίᾳ β οἶδα καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας οὐδαμοῦ· ἔνθα γὰρ ἔστι τὸ ἓν βάπτισμα, ὄντως καὶ ἐλπὶς ἀληθείας ἐστὶ καὶ πίστις. οὕτως γὰρ γέγραπται· μία πίστις, [μία] ἐλπίς, ἓν βάπτισμα οὐχὶ παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς, παρ' οἷς οὐδεμία ἐλπὶς καὶ πίστις, ὅπου πάντα ψευδῆ, ὅπου ἐξορκίζει δαιμονιζόμενος, μυστήριον ἐρωτᾷ οὗ τὸ στόμα λοιμώδη καὶ ἰώδη φθέγγεται, πίστιν δὲ δίδωσιν ἄπιστος, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν παρέχει ἁμαρτωλὸς καὶ εἰς ὄνομα χριστοῦ βαπτίζει ἀντίχριστος, ὑπισχνεῖται ζωὴν νεκρός, εἰρήνην δίδωσιν εἰρήνης ἀλλότριος, θεὸν ἐπικαλεῖται βλάσφημος, ἱερατείᾳ κέχρηται ἀσεβής, θυσιαστήριον προτίθησιν ἱερόσυλος, θεῷ θυσίαν προσφέρει ὁ διαβόλῳ ὑπηρετῶν. οἱ αὐτοῖς συνηγοροῦντες εἰπάτωσαν ταῦτα πάντα ψευδῆ εἶναι περὶ τῶν αἱρετικῶν, εἴγε τισὶν ἀναγκάζεται ἡ ἐκκλησία συνευδοκεῖν*, ἵνα χωρὶς βαπτίσματος καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν

1 in marg. ὅρος α. M. — 2 Ιοβιανός P. — 4 ἐγὼ αὐτῷ P. — 6 ἔπειτα δὲ ἀν. P. — 7 Ιοβιανοῦ P. — 8 εὐσ. ἀντίγραμμα οὐ μόνον ἡμῖν συνευδόκησεν P, συνεπευδόκησεν g. — 9 τῆς ἀληθείας P. — τὸ ∾ P. — 16 ὑμῶν P. — ὑμον P. — 16 καὶ ∾ P. — μόνον M. — 17 ἐπίσκοπον P. — αὐτοῦ P. — 19 capitum numeri non adduntur in P. — Καικίλλιος Λιβεράριος εἰ. P, Λιβέριος g. — Ἐγὼ ∾ P. — ἐν ut καὶ p. 40, 1 M. — [ἐν] ∾ PM. — 21 οὕτω P. — Ephes. IV 5. — 22 [μία] ἐλπίς ∾ P, add. μία ἐλπίς g, μία hoc loco ∾ M. — οὐ γὰρ τοῖς P, οὐχὶ παρ' abjecto articulo hg. — 23 πίστις καὶ ἐλπίς P. — 30 τῶν ∾ gh. — παρὰ αἱρετικῶν var. lect. in fine libri P. — ἰδοὺ τίσιν P, sed hg=M, nisi quod εἴ γέ τισιν scribunt. — 31 * συνδραμεῖν codex vaticanus, cujus lectiones margini libri gallandini inscriptae habentur, hg=M.

τοιούτοις κοινωνεῖ· ὅθεν, ἀδελφοί, φεύγειν καὶ ἐκκλίνειν ὀφείλομεν καὶ χωρίζειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τοιούτων πλημμελημάτων καὶ ἓν βάπτισμα κατέχειν τὸ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ θεοῦ δεδωρημένον.

γ Πρίαμος ἀπὸ Μαστρίππης εἶπε[ν]· Δογματίζω πάντα ἄνθρωπον ἀπὸ αἱρέσεως ἐρχόμενον δεῖν βαπτίζεσθαι. μάτην γὰρ αὐτὸν ἐκεῖ βαπτίζεσθαι, μὴ ὄντος εἰ μὴ ἑνὸς βαπτίσματος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μόνῃ, ἐπεὶ καὶ ὁ θεὸς εἷς καὶ βάπτισμα ἓν καὶ ἐκκλησία μία, ἐν ᾗ ἐστι τὸ βάπτισμα καὶ ὁ ἁγιασμὸς καὶ ὅσα ἄλλα εἰς σωτηρίαν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον ἐπιτελεῖται. τὰ γὰρ ἔξω τῆς ἐκκλησίας γινόμενα εἰς οὐδὲν τούτων ἀφικνεῖται.

δ Πολύκαρπος ἀπὸ Ἀδραμύντου εἶπεν· Οἱ τὸ τῶν αἱρετικῶν βάπτισμα δοκιμάζοντες τὸ ἡμέτερον ἀδόκιμον ποιοῦσιν.

ε Νούσατος ἀπὸ Θάννου βασιλέως εἶπεν· Ἐπεὶ πᾶσαι αἱ γραφαὶ μαρτυροῦσι περὶ ἑνὸς καὶ μόνου τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σωτηρίου βαπτίσματος, ὀφείλομεν τὴν ἡμετέραν πίστιν ὁμολογῆσαι, ἵνα τοὺς αἱρετικοὺς καὶ σχισματικοὺς προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τὸ ψευδὲς ἐκείνων βάπτισμα τῷ ἀληθεῖ βαπτίσωμεν. καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ τοὺς ἐκεῖθεν ἐλθόντας πάντας ἐβάπτισα καὶ τοὺς ἀπὸ κλήρου αὐτῶν λαϊκοὺς ἔστησα.

ς Νεμεσιανὸς ἀπὸ Θουβούνων εἶπεν· Ὃ διδόασιν αἱρετικοὶ καὶ σχισματικοὶ μὴ εἶναι ἀληθὲς πᾶσαι αἱ ἀληθεῖς γραφαὶ μαρτυροῦσιν, ἐπεὶ αὐτοὶ οἱ προεστῶτες αὐτῶν ψευδόχριστοί εἰσι καὶ ψευδοπροφῆται, λέγοντος τοῦ κυρίου διὰ τοῦ Σολομῶντος· ὃς ἐρείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμανεῖ ἀνέμους. ὁ δ' αὐτὸς διώξεται ὄρνεα πετώμενα. ἀπέλειπε γὰρ ὁδοὺς τοῦ ἑαυτοῦ ἀμπελῶνος, τοὺς δὲ ἄξονας τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται. διαπορεύεται δὲ δι' ἀνύδρου ἐρήμου καὶ γῆν ἐπιτεταγμένην διψώδεσιν, συνάγει δὲ χερσὶν ἀκαρπίαν. καὶ πάλιν· ἀπὸ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπόσχου καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας ἀπόσχου, ἵνα πολὺν ζήσῃς χρόνον, προστεθῇ δέ σοι ἔτι ζωῆς. καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ κύριος εἶπεν· ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· τοῦτ' ἔστι τὸ πνεῦμα τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπιφερόμενον. οὐδὲ γὰρ δύναται οὔτε πνεῦμα χωρισθῆναι τοῦ ὕδατος οὔτε τὸ ὕδωρ τοῦ πνεύματος. κακῶς οὖν προστίθενται οἱ λέγοντες μόνῃ τῇ χειροθεσίᾳ λαβόντας αὐτοὺς τὸ ἅγιον πνεῦμα κοινωνεῖν τῇ

1 συγκοινωνήσῃ P, κοινωνῇ g. — 2 τούτων ἁμαρτημάτων g. — 3 τοῦ pro ὑπὸ ∾ P. — δωρούμενον g. — 4 μαστρίκης P. — εἶπε P. — 5. 6 βεβαπτίσθαι P. — 7 ἐστι ∾ P. — 10 ἀπὸ ∾ P. — Ἀδραμέντου P, sed Ἀδραμύντου g. — 11 ποιοῦσι P. — 12 Νουσάτος P, Νουβάτος P var. lect. — Ἐπεὶ ∾ P, ἐπειδὴ g. — 13 βαπτίσματος σωτηρίου P. — 17 κληρικῶν g et P var. lect. — 19 εἶπε P. — Βάπτισμα ὃ δίδωσιν αἱρετικὸς καὶ σχισματικὸς P, sed g=M. — 20 ἀληθεῖς ∾ P, habet etiam g. — 21 inde a voce λέγοντος usque ad can. ζ omnia praetermissa in P. — 22 Proverb. ix 12. — 23 διώξεται M. — 26 Proverb. ix 18. — 29 Johann. iii 5.

ἐκκλησίᾳ, ὁπότε σαφές ἐστιν ἑκάτερον μυστήριον τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ πνεύματος δεῖν αὐτοὺς ἀναγεννηθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα υἱοὶ γένωνται θεοῦ, λέγοντος τοῦ ἀποστόλου Παύλου· σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, ταῦτα πάντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λέγει. καὶ πάλιν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει ὁ κύριος· τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστι καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστι[ν]· πνεῦμα ὁ θεός, ὥστε πάντα τὰ ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν πραττόμενα σαρκικά ἐστι, λέγοντος τοῦ ἀποστόλου· φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, διχοστασίαι, φθόνοι, αἱρέσεις καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. κατακρίνει οὖν ὁ μακάριος ἀπόστολος σὺν αὐτοῖς τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ τοὺς αἱρετικούς. καὶ διὰ τοῦτο, ἂν μὴ τύχωσι τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἁγίου βαπτίσματος, σωτηρίας τυχεῖν οὐ δύνανται, ἀλλὰ μετὰ τῶν λοιπῶν ἁμαρτωλῶν καὶ αἱρετικῶν εἰσιν. ἐν ἡμέρᾳ ᾗ κρινεῖ ὁ κύριος κατακριθήσονται.

Ἰανουάριος ἀπὸ Λαβῆς εἶπε[ν]· Κατὰ τὰ προστάγματα τῶν ἁγίων ζ
γραφῶν κρίνω δεῖν πάντας τοὺς αἱρετικοὺς βαπτίζεσθαι καὶ οὕτως εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν προσδέχεσθαι.

Λούκιος ἀπὸ Καστρογάλβας εἶπεν· Ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἶπεν*· η
ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἑαυτοῦ ἀποστέλλων τοὺς ἰδίους ἀποστόλους λέγει· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁπότε οὖν σαφές ἐστι τοὺς αἱρετικούς, τοῦτ' ἔστιν ἐχθροὺς τοῦ χριστοῦ* μὴ ὀρθὴν ἔχειν τοῦ σωτηρίου μυστηρίου τὴν παράδοσιν* μηδὲ** δύνασθαι ζωοποιῆσαί τινα πνευματικῇ ὁμολογίᾳ, μωρανθέντας αὐτοὺς καὶ ἔξω ὄντας τῆς ἐκκλησίας ἁγίῳ βαπτίσματι βαπτίζειν ἐρχομένους ὀφείλομεν.

Κρήσκης ἀπὸ Κρήτης εἶπεν· Ἐν τοσούτῳ πλήθει ἁγίων ἱερέων ϑ
ἀναγνωσθέντων γραμμάτων τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπου

3 Ephes. iv 3 4. — 8 Johann. iii 6. — 10 Galat. v 19—21. — 18 Ιαννουάριος P. — εἶπε P. — 21 Γαστρογαλβῆς P. — * φησὶν P. — 22 Matth. v 13. — 23 quae inter εἰς οὐδὲν et πνεύματος vers. 28 media sunt, non leguntur in P. — 25 Matth. xxviii 18 19. — 29 * θεοῦ Phg, verba proxima μὴ-παράδ. v. 30, quae absunt a P, leguntur in hg. — 30 * φανέρωσιν hg. — ** μὴ δεῖν P. — 32 β. αὐτοὺς ἐρχομένους P. — 33 Κρίσκης P. — εἶπε P. — ἱερῶν M. — quae inter Ἐν et p. 44 v. 2 κρίνω media ∾ P.

Κυπριανοῦ πρὸς Ἰουβιανόν, ἔτι καὶ πρὸς Στέφανον, καὶ τοσαύτῃ μαρτυρίᾳ χρησαμένων ἁγίων γραφῶν, ὡς ἀξίως πάντας πεισθῆναι, κρίνω καὶ αὐτὸς τοὺς αἱρετικοὺς καὶ σχισματικούς, ὁπόταν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν καθολικὴν ἐλθεῖν θέλωσι, μὴ πρότερον δεχθῆναι πρὶν ἐξορκισθῶσι καὶ βαπτισθῶσι, χωρὶς ἐκείνων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτισθέντων καὶ ἀποστάντων. οὐ γὰρ ὀφείλουσι μετανοήσαντες χειροθεσίας μόνης τυχεῖν.

ι Νικομήδης ἀπὸ Σεργεμέων εἶπεν· Ἡ ἐμὴ ἀπόφασίς ἐστιν αὕτη, ἵνα οἱ αἱρετικοὶ τῇ ἐκκλησίᾳ προσερχόμενοι βαπτισθῶσιν, ἐπειδὴ μηδεμίαν ἔξω ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰλήφασιν ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν βαπτισθέντες.

ια Σεκουνδιανὸς ἀπὸ Καρινδίας εἶπεν· Ὁπότε ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς λέγει· ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι, καὶ Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος τοὺς ἐξερχομένους τῆς ἐκκλησίας ἀντιχρίστους ὀνομάζει: ἀδιστάκτως ἐναντίους καὶ ἐχθροὺς τοῦ χριστοῦ ὄντας καὶ ἀντιχρίστους ὀνομασθέντας ἀδύνατόν ἐστιν ὑπηρετῆσαι χάριτι θεοῦ καὶ σωτηρίῳ βαπτίσματι. καὶ διὰ τοῦτο κρίνω τοὺς τὰ σπήλαια τῶν αἱρετικῶν ἐκφυγόντας καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ προσελθόντας βαπτισθῆναι παρ' ἡμῶν, οὓς ὁ κύριος ἠξίωσεν ὀνομάσαι φίλους.

ιβ Φίλιξ ἀπὸ Γαβετῶν εἶπεν· Ὡς τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγῶν ἅμα αὐτῷ εἰς βόθυνον ἐμπίπτει, οὕτως καὶ αἱρετικὸς αἱρετικὸν βαπτίζων τῷ βαπτιζομένῳ συναποθνήσκει. καὶ διὰ τοῦτο παρ' ἡμῖν τὸν αἱρετικὸν βαπτισθῆναι δεῖ, ἵνα μὴ ἡμεῖς οἱ ζῶντες νεκροῖς κοινωνήσωμεν.

ιγ Σούκεσσος ἀπὸ Ἀββιργενμανικῆς εἶπεν· Αἱρετικοῖς ἢ οὐδὲν ἔξεστιν ἢ πάντα ἔξεστιν. εἰ δύνα[ν]ται βαπτίσαι, δύνα[ν]ται καὶ πνεῦμα ἅγιον δοῦναι· ἐπεὶ μὴ ἔχουσιν, οὐδὲ πνευματικῶς βαπτίζουσι καὶ διὰ τοῦτο κρίνομεν δεῖν τοὺς αἱρετικοὺς βαπτίζεσθαι.

ιδ Φουρτουνάτος ἀπὸ Θουχχαβὸρ εἶπεν· Ὁ κύριος Ἰησοῦς ὁ χριστὸς καὶ θεὸς ἡμῶν ἐπάνω τοῦ Πέτρου ᾠκοδόμησε τὴν ἐκκλησίαν, οὐκ ἐπάνω τῆς αἱρέσεως καὶ ἐξουσίαν τοῦ βαπτίζειν ἐπισκόποις ἔδωκεν, οὐχ αἱρετικοῖς· δι' ὅπερ οἱ ἔξω τῆς ἐκκλησίας ὄντες καὶ ἐναντίοι τῷ χριστῷ τὰ πρόβατα καὶ τὴν ἀγέλην αὐτοῦ σκορπίζοντες βαπτίζειν ἔξω οὐ δύνανται.

2 Κρίνω agnoscunt hg. — 4 καθ. ἔλθωσι, μὴ P. — 5 ἐν ∾ P. — 6 οὗτοι pro οὐ P. — 8 Νικόδημος g. — Σεργομέων P. — αὔτη ἐστιν P. — 9 ἐπεὶ P. — 11 Οτι P, ἐπεὶ g pro Ὁπότε. — 12 Matth. xii 30. — 13 Johann. I ii 18 19. — 13+15 ἀδιστάκτως+ὀνομασθέντας ∾ P. — 15 ἐδ. γάρ ἐστιν αὐτοὺς ὑπηρετ. P. — 16. 17 τὰ σπήλ.+καὶ ∾ P. — 18 Johann. xv 14. — 17. 18 οὓς+φίλους ∾ P. — 19 Φίληξ P, Φήλιξ P var. lect. — Γαμετῶν P, γαβετῶν g. Matth. xv 14. — αὐτῷ ∾ P. — 20 βόθρον P, βόθυνον g. — ἐμπίπτουσιν· οὕτω P. — 23 Σουκέντιος P. — Αβιργεμανικιανῆς P. — 24 ἔξεστιν ∾ P. πάντα ἐστίν M. — [ν] habet P. — 25 δὲ μὴ P. — 26 κρίνω P. — 27 Θουχχαβώρ P, Θαχχαβῶν g. — Ὁ+30 διόπερ ∾ P. — 28 Matth. xvi 18. — 30. 31 ἐναντία τῷ Χρ. φρονοῦντες g, Χρ. ὡς τὰ P.

ιε Θηδάτος ἀπὸ Θουρβουρβῶν εἶπεν· Ἐφ' ὅσον τὸ ὕδωρ τῇ τοῦ ἱερέως ἐπικλήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἁγιαζόμενον ἀποπλύνει τὰ ἁμαρτήματα, ἐπὶ τοσοῦτον τῷ αἱρετικῷ λόγῳ ὡς φθορᾷ τινι διεφθαρμένον πολυπλασιάζει τὰς ἁμαρτίας· δι' ὃ πάσῃ εἰρήνῃ καὶ δυνάμει ἀγωνιστέον, μή τις τὴν τῶν αἱρετικῶν πλάνην ἀφεὶς τὸ μόνον τῆς ἐκκλησίας βάπτισμα διστάσῃ λαβεῖν, ὅ* τις μὴ βαπτισθεὶς ἀλλοτριοῦται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

ις Προυατινὸς ἀπὸ Σοφετίης εἶπεν· Ὁ λέγων τοὺς αἱρετικοὺς ἐξουσίαν ἔχειν βαπτίζειν εἰπάτω πρότερον τίς εἴη ὁ κτίστης τῆς αἱρέσεως. εἰ γὰρ ἀπὸ θεοῦ ἡ αἵρεσίς ἐστι, δύναται ἔχειν αἱρετικὸς καὶ δωρεὰν θεοῦ· εἰ δὲ μὴ ἔστιν ἀπὸ θεοῦ, πῶς δύναται αὐτὸς ἔχειν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἢ* ἄλλῳ διδόναι;

ιζ Μονούαλλος ἀπὸ Γίρβης εἶπεν· Ἡ ἀλήθεια τῆς μητρὸς ἡμῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀεὶ παρ' ἡμῖν ἦν καὶ ἔστι καὶ μάλιστα ἐν τῷ βαπτίσματι τῆς τριάδος, τοῦ κυρίου ἡμῶν λέγοντος· πορεύεσθε καὶ βαπτίσατε πάντα τὰ ἔθνη εἰς ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁπότε οὖν σαφῶς οἴδαμεν τοὺς αἱρετικοὺς μήτε πατέρα ἔχειν μήτε υἱὸν μήτε ἅγιον πνεῦμα, δεῖ ἐρχομένους αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν μητέρα βαπτίζειν, ἵνα ἁγιασθέντες ἀναγεννηθῶσιν ἀποπιασάμενοι καὶ ἀποβαλόντες τὰς καρκινώδεις αὐτῶν ἁμαρτίας.

ιη Πολιανὸς ἀπὸ Μιλέως εἶπεν· Ὀρθόν ἐστι τὸν ἀπὸ αἱρέσεως ἐρχόμενον ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ βαπτίζεσθαι.

ιθ Θέογνις ἀπὸ Ἱππῶνος Ῥηγίου εἶπεν· Ἀκολούθως τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ τῆς οὐρανίου χάριτος ἧς* εἰλήφαμεν βάπτισμα ὅ ἐστιν ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ οἴδαμεν.

κ Διατίους ὁ Σαιάδης εἶπεν· Ἡμεῖς, ὅ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, αἱρετικῷ οὐ κοινωνοῦμεν, ἐὰν μὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτισθῇ καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λάβῃ.

κα Προβάτος ἀπὸ Σουφίου εἶπεν· Ὁ δοκιμάζων παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς ἀληθὲς βάπτισμα εἶναι, τί ἄλλο ἢ τοῖς αἱρετικοῖς κοινωνεῖ;

1 Θήδατος P. — Θουρβῶν εἶπε P. — Ἐφ'–δι' ὃ vers. 4 ∼ P. — 4 εἰρήνῃ καὶ ∼ P. — 5 ἵνα μὴ ὁ τὴν P. — 6 διστάσει M. — * ᾧ P, sed ὃ g. — 7 τῶν οὐρανῶν βασιλείας P. — 8 Προβατιανὸς P. — Ὁ–σεως vers. 10 ∼ P. — 10 γάρ ∼ P. — ἐστιν, ἕξει αἱρετ., P. ἕξει ὁ P var. lect. — 12 * καὶ P. — 13 Μονούαλος P. — Γέρβης εἶπε P. — Ἡ–τριάδος vers. 15 ∼ P. — 15 ἡμῶν ∼ P. — πορεύεσθε καὶ ∼ P. — Matth. xxviii 19. — 16 εἰς τὸ ὄνομα P. — 17 ὁπότε οὖν ∼ P. — οἴδαμεν σαφῶς P. — 18 πνεῦμα ἅγιον P. — δεῖ οὖν ἐρχομένους P, αὐτοὺς ∼ P. — 19 τὴν μητέρα ∼ P. — ἁγιασθέντες ∼ P. — ἀναγεννηθῶσιν P. — 19. 20 ἀποπιασάμενοι–ἁμαρτίας ∼ P. — 21 Πολιτιανὸς P. — Μίλεως P. codicem M Μιλέως habuisse affirmare nequeo, quum charta lacera nihil superait nisi ιλέως. M ex edit. paris. petii. — 22 ἁγίᾳ ∼ P. — 23 Θέογνης M. — 24 θεοῦ καὶ pro χρ. P. — * ἣν Pg. — ἐλάβομεν g. — 26 Σεάδης P. — αἱρετικοῖς P. — 27 βαπτισθῶσι g. — λάβωσιν g. — 28 Σοφιστοῦ P, Σοφιβοῦ g. — 29 verba ἀληθὲς ∼ P. — τί–κοινωνεῖ non habentur in libro monacensi, verum eis adscribendis spatium vacuum relictum est. ego ea ex editione parisiensi petii.

χβ Ὀρτισιανὸς ἀπὸ Λαβούρης εἶπεν· Ὄψονται οἱ αἱρετικοὶ καὶ οἱ συνήγοροι τῶν αἱρετικῶν· ἡμεῖς ἓν βάπτισμα, ὅπερ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἴδαμεν· τοῦτο τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκδικοῦμεν. πῶς δύναται ἐν ὀνόματι χριστοῦ λέγειν ἐναντίους χριστοῦ εἶναι;

χγ Κάσιος ἀπὸ Κομάζων εἶπεν· Ἐπειδὴ δύο βαπτίσματα εἶναι οὐ δύνανται, ὁ συγχωρῶν τοῖς αἱρετικοῖς βάπτισμα ἑαυτὸν τοῦ βαπτίσματος ἀποστερεῖ· δι' ὃ ἐπικυρῶ ἀσθενεῖς τε καὶ ἐξιτήλους τοὺς αἱρετικοὺς βαπτίζειν δεῖν, ὅταν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἔρχωνται, καὶ θείῳ καὶ ἁγίῳ λούτρῳ λουσαμένους καὶ φωτὶ τῆς ζωῆς φωτισθέντας οὐ πολεμίους, ἀλλὰ εἰρηνικούς, οὐδὲ μὴν ἀλλοτρίους, ἀλλὰ τῇ πίστει τοῦ κυρίου οἰκείους, οὐ νόθους, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ υἱούς, οὐκέτι πλάνους, ἀλλὰ τῆς ζωῆς γινομένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑποδέχεσθαι, χωρὶς τούτων μὲν τῇ ἐκκλησίᾳ πιστῶν πτερνισθέντων καὶ ἑαυτοὺς τῷ σκότει τῆς αἱρέσεως προδόντων, οὓς δεῖ ἐπανελθόντας μόνῃ τῇ χειροεπιθεσίᾳ προσλαβέσθαι.

χδ Ἰανουάριος ἀπὸ Οὐβίβου εἶπεν· Εἰ μὴ συγκατατίθεται ἡ πλάνη τῇ ἀληθείᾳ, πολὺ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια οὐ συγκατατίθεται τῇ πλάνῃ. καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς συνιστάμεθα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ καὶ προκαθηδράσθημεν, ἵνα τὸ βάπτισμα αὐτῇ ἑαυτῇ μόνῃ ἐκδικοῦντες τοὺς ἐν αὐτῇ μὴ βαπτισθέντας βαπτίσωμεν.

χε Σεκουνδῖνος ἀπὸ Κάλπων εἶπεν· Αἱρετικοὶ χριστιανοί εἰσιν ἢ οὔ. εἰ χριστιανοί εἰσι, διὰ τί ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ εἰσιν; εἰ δὲ μὴ χριστιανοί εἰσι, γενέσθωσαν. ἢ ποῦ μένει ὁ λόγος τοῦ θεοῦ λέγοντος· ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει; ὅθεν δῆλόν ἐστιν ἐπάνω υἱῶν ἀλλοτρίων καὶ σπορᾶς ἀντιχρίστου διὰ μόνης χειρεπιθεσίας μὴ δύνασθαι ἅγιον πνεῦμα κατελθεῖν, αἱρετικῶν βάπτισμα ἐχόντων.

χϛ Οὐϊκτωρῖνος ἀπὸ Θαμβράκων εἶπεν· Εἰ ἔξεστι τοῖς αἱρετικοῖς βαπτίσαι καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν δοῦναι, τί αὐτῶν καταψευδόμεθα, ἵνα αὐτοὺς αἱρετικοὺς ὀνομάσωμεν;

χζ Ἄλλος Φίλιξ ἀπὸ Θυΐνης εἶπεν· Οὐδεὶς διστάζει τὴν ἀνθρωπίνην ἀλαζονίαν καὶ ὑπεροψίαν μὴ τοσοῦτον δύνασθαι ὅσον τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἀνίκητον μεγαλειότητα. μεμνημένοι οὖν τοῦ

1 Ορτησιανός P. — Λαβούρνης εἶπε P. — 1. 2 Ὄψονται-αἱρετικῶν ∾ P. — 2 Καὶ ἡμεῖς P. — 3. 4 πῶς-εἶναι ∾ P. — 5 Κομαζῶν P. — Ἐπεὶ P. — δύναται P. — 7 ἀσθενεῖς-τούς ∾ P. — 8-12 καὶ θ.-ὑποδέχεσθαι ∾ P. — 12. 13 χωρὶς τῶν τῆς ἐκκλησίας τῶν πιστῶς χωρισθέντων καὶ ἑ. P. — 14 χειροθεσίᾳ P. — 15 Ιαννουάριος P. — οὐβικοῦ P. — 16 πολλὸ M. — πλ. διὸ καὶ P. — 17 τοῦτο ∾ P. — προκατϊδράσθημεν M. — τό-ἐκδικοῦντες ∾ P. — 20 Σ. ὁ ἀπὸ Καλπῶν P. Καρπῶν g. — Αἱρετικοί-οὔ ∾ P. — 21 εἰσιν οἱ αἱρετικοί, διά P. — 22 γινέσθωσαν P. — μένει meo periculo scripsi, κλίνει M. — Matth. xvi 30. — 22. 23 ἤ-ὅθεν ∾ P. — 24 οὖν pro ἐστιν P. — 24. 25 χειροθεσίας g. — 25 αἱρετ.-ἐχόντων ∾ P. — 26 Οὐικτερῖνος P, sed g=M. — Θαβάκων P, Θαβράκων g, Βαθράκων h. — 27 καὶ ἅγιον πνεῦμα δοῦναι καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τι P. — 29 Φίληξ P. — 29 Οὐδείς-p. 47, 1 κυρίου ∾ P.

κινδύνου, εἰ μὴ ἀκολουθήσαιμεν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ κυρίου, ὀφείλομεν μὴ μόνον διαφυλάξαι, ἀλλὰ καὶ διαβεβαιῶσαι, ἵνα πάντες οἱ αἱρετικοὶ οἱ προσερχόμενοι τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτισθῶσιν, ὅπως ἡ οἴησις καὶ ἡ διαστροφὴ ἡ ἔξω γενομένη ἐπανορθωθῇ παρ' ἡμῖν καὶ ἁγιασθῇ.

χη Κοΐντος ἀπὸ Οὐρούχ εἶπεν· *Οἱ πίστει ζῶντες τούτοις πείθεσθαι ὀφείλομεν οἷς καὶ ἐδιδάχθημεν. γέγραπται γὰρ παρὰ τῷ Σαλομῶνι· ὁ βαπτιζόμενος ἀπὸ νεκροῦ τί ὠφελεῖται ἐν τῷ λούτρῳ αὐτοῦ; ὅπερ περὶ τῶν ἐν τῇ αἱρέσει βαπτιζομένων καὶ βαπτιζόντων λέγει. εἰ γὰρ οἱ παρ' αὐτοῖς βαπτιζόμενοι διὰ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αἰωνίου ζωῆς τυγχάνουσι, τί πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἔρχονται; εἰ δὲ ἀπὸ νεκροῦ ζωὴ οὐ λαμβάνεται καὶ διὰ τοῦτο ἐπιγινώσκουσι τῆς πρότερον πλάνης τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς μετάνοιαν ἔρχονται, ἐν ᾗ ζωοποιοῦνται βαπτίσματι, ὅπερ ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐστί, καὶ* βαπτισθῆναι καὶ ἁγιασθῆναι ὀφείλουσι[ν].*

χθ Κάστος ἀπὸ Δίκης εἶπεν· *Ὁ παραπεμπόμενος τὴν ἀλήθειαν καὶ συνηθείᾳ ἑπόμενος ἢ περὶ τοὺς ἀδελφοὺς φθονερός ἐστιν, οἷς ἡ ἀλήθεια οὐκ ἀπεκαλύφθη ἢ πρὸς* τὸν θεὸν τὸν ἀποκαλύψαντα ἀχάριστος.*

λ Εὐκράτιος ἀπὸ Θένων εἶπεν· Τὴν *πίστιν ἡμῶν καὶ τὴν τοῦ βαπτίσματος χάριν καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νόμου τὴν τάξιν ὁ θεὸς καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς τοὺς ἀποστόλους διδάσκων εἶπεν· πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ψευδὲς οὖν καὶ ἀνόσιον τὸ τῶν αἱρετικῶν βάπτισμα καὶ ἀφ' ἡμῶν ἐξωστέον ἐστίν. ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν οὐ ζωή, ἀλλὰ θάνατος, οὐ χάρις οὐρανία, ἀλλὰ βλασφημία ἐκπέμπεται. διὰ τοῦτο τοὺς αἱρετικοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὀρθῷ καὶ καθολικῷ βαπτίσματι βαπτίζεσθαι δεῖ, ἵνα ἀπονιψάμενοι τὰς ἁμαρτίας ἁγιασθῶσιν.*

λα *Λίβωσος ἀπὸ Σουργάσης εἶπεν·* Ἐν *τῷ εὐαγγελίῳ ὁ κύριός φησιν· ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια, ὥστε ἀποκαλυφθείσης τῆς ἀληθείας παραχωρείτω ἡ συνήθεια, ἵνα, εἰ καὶ τὸ πρότερόν τις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς αἱρετικοὺς μὴ ἐβάπτισε νῦν βαπτίσῃ.*

1. 2 μὴ μόνον÷καί ∾ P. — 3. 4 ὅπως ἡ ἔξω γενομένη διαστροφὴ ἐκ. P. — 4 παρ' ἡμῖν ∾ P. — 5÷8 Οὐλέγει ∾ P. — 6 Sirac. xxxiv 30. cf. Corinth. I xv 29. — 7 ὠφελεῖται M. — 8 γάρ ∾ P. — 8. 9 παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς β. P. — 9 διὰ τῆς et τῶν ∾ P. — ἁμ. καὶ αἰωνίου P. — 10÷12 ἀπό÷καί ∾ P. — 11 τοῦτο bis M. — 12 ᾗ καὶ ζ. P. — 13* καί ∾ P. — 14 ὀφείλουσιν P. — 15 αρα in vocabulo παραπεμπόμενος ex editione parisiensi petitum, codex lacer hoc loco. — και τῇ συνηθ. P. — 16 ἐ:τιν ∾ P, habet g. — 17 οὐκ ∾ P. οὐκ videtur in M adfuisse, codex hoc loco lacer. — *πρό P. — τόν ∾ P. — 18 Θενῶν P. — πεν in vocabulo εἶπεν abest a codice, qui hoc loco lacer est. εἶπε P. — 18÷25 Τήν÷τοῦτο ∾ P. — 20 Matth. xxviii 19. — 28 Λίβυσσος P. — Ουργάσης P. — Ἐν τῷ εὐαγγ. ∾ P. — 29 Johann. xiv 6.

λβ Λευκῖνος ἀπὸ Θηουίστου εἶπεν· Τοὺς αἱρετικοὺς ὡς βλασφήμους καὶ ἀνοσίους πλάνοις λόγοις τὰς θείας γραφὰς παραχαράσσοντας ἀναθεματίζειν δεῖ*. καὶ διὰ τοῦτο ἐξορκίζειν καὶ βαπτίζειν τοὺς τοιούτους ὀφείλομεν.

λγ Εὐγένιος Ἀμμεδάρων εἶπεν· Κἀγὼ τοῦτο κρίνω, δεῖν τοὺς αἱρετικοὺς βαπτίζεσθαι.

λδ Ἄλλος Φῆλιξ ἀπὸ Μεκόρας εἶπεν· Καὶ αὐτὸς ἑπόμενος τῷ κανόνι τῶν θείων γραφῶν τοὺς αἱρετικοὺς καὶ σχισματικοὺς βαπτίζεσθαι ἀποφαίνομαι. εἰ γὰρ κατὰ τὴν γραφὴν ὁ χριστὸς ἰδία ἡμῶν πηγή ἐστιν, γινωσκέτωσαν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, μᾶλλον δὲ τῆς ἐκκλησίας, ὅτι ἄλλο οὐ δύναται οὐδὲ δυσὶ λαοῖς ζωοποιοῦν ὕδωρ χορηγεῖν ὁ μιᾶς ἀγέλης ποιμήν. καὶ διὰ τοῦτο πρόδηλόν ἐστι μήτε αἱρετικοὺς μήτε σχισματικοὺς δύνασθαί τι ἐξ οὐρανοῦ λαβεῖν τοὺς παρὰ ἁμαρτωλῶν καὶ ἔξω τῆς ἐκκλησίας ὄντων μόνην τὴν πλάνην λαμβάνοντας. ὅπου γὰρ οὐκ ἔστι τόπος τῷ διδόντι, οὐδὲ τῷ λαμβάνοντι.

λε Ἰανουάριος ἀπὸ Μουζουκῆς εἶπεν· Θαυμάζω ὡς πάντων ὁμολογούντων ἓν εἶναι βάπτισμα οὐ πάντες ὁμολογοῦσι τὴν τοῦ βαπτίσματος ἑνότητα· ἐκκλησία γὰρ καὶ αἵρεσις δύο διάφοροί εἰσιν. εἰ αἱρετικοὶ ἔχουσι βάπτισμα, ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν· εἰ δὲ ἡμεῖς ἔχομεν, αἱρετικοὶ ἔχειν οὐ δύνανται. ἀμφισβητήσιμον δὲ οὐκ ἔστι τὴν ἐκκλησίαν τὴν καθολικὴν τοῦ χριστοῦ βάπτισμα κεκτῆσθαι, τὴν μόνην κεκτημένην χάριν καὶ ἀγάπην καὶ ἀλήθειαν τοῦ χριστοῦ.

λϛ Ἀδελφιὸς ἀπὸ Θασβεσθῆς εἶπεν· Μάτην τινὲς ψευδεῖ καὶ ἐπιφθόνῳ ῥήματι τῇ ἀληθείᾳ πολεμοῦσι, λέγοντες ἡμᾶς ἀναβαπτίζειν, ὁπότε ἡ ἐκκλησία τοὺς αἱρετικοὺς οὐκ ἀναβαπτίζει, ἀλλὰ βαπτίζει.

λζ Δημήτριος ἀπὸ Πτολεμίνου εἶπεν· Ἓν βάπτισμα ἡμεῖς φυλάσσομεν οἱ τῇ ἐκκλησίᾳ μόνῃ τὸ ἴδιον ἀπονέμοντες. οἱ δὲ λέγοντες ὅτι οἱ αἱρετικοὶ ἀληθῶς καὶ νομίμως βαπτίζουσιν, οὗτοί εἰσιν οἱ οὐ μόνον δύο, ἀλλὰ πολλὰ προβαπτίσματα εἰσάγοντες. ὁπότε γὰρ διάφοροι καὶ πολλαὶ αἱρέσεις εἰσί, κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ τὰ βαπτίσματα συναριθμεῖται.

1 Λευκ.-εἶπεν ∾ P. rubricae canonis λβ adscribendae spatium in editione parisiensi vacuum relictum; g=M nisi quod Θιουίστου exhibet, Θηουίστης vaticanus. — Τοὺς γὰρ αἱρετ. P. — 3* δεῖ M. — τοὺς τοιούτους ante ἐξορκίζειν P. — 5 εἶπε P. — Καὶ μετὰ τοῦτο κἀγὼ g. — 7 Φίληξ P. — Μεκκόρας P. — εἶπε P. — 9 Prov. v 18. — 9-15 εἰ γάρ-λαμβάνοντι ∾ P. — 10. 11 locus corruptus, v. infra. — 11 χωρηγεῖν M. — 16 Μουκούζης P. — 16-18 Θαυμ.-εἰ ∾ P. — 18 Εἰ οἱ αἱρετικοὶ hg. — 19 δὲ ∾ P. — 20 κ. τῷ τοῦ P. — 21 βαπτίσματι κεχρῆσθαι P. κεχρῆσθαι et κ quidem serius addito etiam M. — 23 Ἀδέλφιδος P, Ἀδέλφιος hg. — Θασβέθης hg, Θασβέλθης P. — εἶπε P. — ψευδῆ M. — ψευδ.-ῥήμ. vs. 24 ∾ P. — 24 ἡ γὰρ pro ὁπότε ἡ P. — 26 Πολεμώνου P. — Ἓν-ἀπονέμ. vs. 27 ∾ P. — 27 δὲ ∾ P. — 28 εἰσιν οἱ ∾ P. — 29 καὶ πολλὰ βαπτίσματα εἰσάγουσιν P. — 30 ἀριθμεῖται P.

Οὐϊκέντιος ἀπὸ Οἰβάρει εἶπεν· Τοὺς αἱρετικοὺς οἴδαμεν χείρονας τῶν σχισματικῶν. ἐὰν δὲ μετανοήσαντες θέλωσιν ἐλθεῖν, ἔχομεν κανόνα τῆς ἀληθείας, ὃν ὁ κύριος οἰκείᾳ διδαχῇ προσέταξε τοῖς ἀποστόλοις λέγων· ὑπάγετε, τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβάλλετε, καὶ ἀλλαχοῦ· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὥστε πρότερον ἐξορκίζειν, ἔπειτα βαπτίζειν αὐτοὺς δεῖ. τότε γὰρ δύνανται τῆς χριστοῦ ἐπαγγελίας τυχεῖν. λη

Μάρκος ἀπὸ Μαχθαρῶν εἶπεν· Οὐ θαυμαστόν, εἰ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι τῆς ἀληθείας ἑαυτοῖς ἐκδικήσουσιν ἐξουσίαν καὶ δωρεὰν ἀλλοτρίαν· ἀλλ' ἐκεῖνο θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τῶν ἡμετέρων τινὲς προδόται τῆς ἀληθείας τοῖς αἱρετικοῖς συναίρονται καὶ οὐκ ἐναντιοῦνται τοῖς ἐχθροῖς. καὶ διὰ τοῦτο κρίνομεν ὡς μηδὲν ἔχοντας τοὺς αἱρετικοὺς δεῖν βαπτισθῆναι. λθ

Σάπιος ἀπὸ Σικιλίμβης εἶπεν· Εἰ τοῖς αἱρετικοῖς ἐν τῷ βαπτίσματι αὐτῶν ἄφεσις ἁμαρτιῶν γίνεται, μάτην τῇ ἐκκλησίᾳ προσέρχονται. εἰ γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τὰ ἁμαρτήματά ἐστι τὰ τὴν κόλασιν ἐπιφέροντα, οὐδέν ἐστι τὸ δυνάμενον φοβῆσαι αὐτοὺς τοὺς αἱρετικοὺς ἐν τῇ κρίσει τοῦ χριστοῦ, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰληφότας. μ

Αὐρήλιος ἀπὸ Οὐτικῆς εἶπεν· Λέγοντος τοῦ ἀποστόλου ἀλλοτρίαις ἁμαρτίαις μὴ κοινωνεῖν, τί ἄλλο ἢ ἁμαρτίαις κοινωνεῖ ἀλλοτρίαις ὁ τοῖς αἱρετικοῖς ἄνευ τοῦ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματος κοινωνῶν. διὰ τοῦτο κρίνω βαπτίζεσθαι τοὺς αἱρετικούς, ἵνα λάβωσι πρότερον ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ οὕτως αὐτοῖς κοινωνήσωμεν. μα

Ἴαμος ἀπὸ Γερμανικῆς εἶπεν· Οἱ τὸ τῶν αἱρετικῶν βάπτισμα δοκιμάζοντες τὸ ἡμέτερον ἀποδοκιμάζουσιν, ἵνα τοὺς ἔξω τῆς ἐκκλησίας οὐ καθαρισθέντας, ἀλλὰ ῥυπωθέντας ἀρνῶνται δεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίζεσθαι. μβ

Λουκιανὸς ἀπὸ Ῥουκούμης εἶπε[ν]· Γέγραπται· καὶ εἶδεν ὁ θεὸς τὸ φῶς ὅτι καλὸν καὶ διεχώρισεν ἀπὸ τοῦ φωτὸς καὶ ἀπὸ τοῦ σκότους. εἰ δύναταί τις φωτὶ καὶ σκότει κοινωνεῖν, δύναται ἡμῖν καὶ τοῖς αἱρετικοῖς εἶναί τι κοινόν. καὶ διὰ τοῦτο κρίνω τοὺς αἱρετικοὺς βαπτίζεσθαι. μγ

1 Οὐιγκέντιος vaticanus. — Θιβαρῆς P, Οἰβαρῆς vaticanus, Υβαρνης g. — εἶπε P. — 2 θελήσωσιν P, sed g=M. — ἔχομεν lat., ἔχουσι syr., εἰς graeci. — 3 ὃν→ὥστε vs. 6 ∾ P. — 4 Matth. x 8. — Matth. xxviii 19. — 9 Μαθάρων P, Μαχθάρων hg. — εἶπε P. — 9 Οὐ.→τοῦτο vs. 13 ∾ P. — 13 Κρίνω P. — δεῖν ∾ P. — 13. 14 βαπτίζεσθαι P. — 15 Σάτιος P. — Σακιλιβύνης P. — 16 εἰ→18 ἐπιφ. ∾ P. — 18 οὐδ. γαρ ἐστι P. — τοὺς αἱρ. ∾ P. — 20 Ἀττικῆς P. — εἶπε P. — 21 ἄλλο εἰ M. — τί→23 τοῦτο ∾ P. — 24 οὕτω P, sed P var. lect. = M. — 25 Ἰαμβὸς P. — Γερμανικείας P. — βάπτισμα post δοκ. P. — 26 ἵνα→28 βαπτ. ∾ P. — 27 οὐ καθαρισθέντας bis scr. M. — 29 εἶπεν P. — Γεγρ.→σκότους v. 30 ∾ P. Genes. I 3. — 30. 31 δυνατὸν φῶς καὶ σκότος P. — δύν. καὶ ἡμῖν P. — 32 κοινόν, κρίνω οὖν τους P.

μδ Πελαγίων ἀπὸ Λουπερκιανῆς εἶπεν· Γέγραπται· ἢ γὰρ ὁ θεὸς θεός ἐστιν ἢ Βάαλ θεός. οὕτως καὶ νῦν ἢ ἡ ἐκκλησία ἐκκλησία ἐστὶν ἢ ἡ αἵρεσις ἐκκλησία. εἰ δὲ αἵρεσις οὐκ ἔστιν ἐκκλησία, πῶς δύναται παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς εἶναι τὸ τῆς ἐκκλησίας βάπτισμα;

με Ἰάδερ ἀπὸ Μιδίας εἶπεν· Μία πίστις, ἓν βάπτισμα· ἀλλὰ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἔξεστι βαπτίζειν μόνῃ.

μς Ἄλλος Φίλιξ ἀπὸ Μαρδιανῆς πόλεως εἶπεν· Μία πίστις, ἓν βάπτισμα, ἀλλὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ᾗ μόνῃ ἔξεστι βαπτίζειν.

μζ Παῦλος ἀπὸ Σαβᾶς εἶπεν· Ἐμὲ οὐ κινεῖ ὅστις τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐκκλησίας οὐκ ἐκδικεῖ. ὁ πιστὸς ἀπόστολος λέγει· τί γάρ; εἰ ἠπίστησάν τινες, μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. ἔστι γὰρ ὁ θεὸς ἀληθινός, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης. εἰ ὁ θεὸς ἀληθής ἐστι, πῶς δύναται* παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς εἶναι ἀληθὲς βάπτισμα, παρ' οἷς θεὸς οὐκ ἔστιν;

μη Πομπόνιος ἀπὸ Διονυσιανῆς εἶπεν· Πρόδηλόν ἐστι τοὺς αἱρετικοὺς μὴ δύνασθαι βαπτίζειν μηδὲ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν δοῦναι τοὺς* μὴ ἔχοντας ἐξουσίαν λῦσαί τι ἐπὶ γῆς ἢ δῆσαι.

μθ Οὐηνάτιος ἀπὸ Θηνήσης εἶπεν· Εἰ ἀνὴρ ἀποδημῶν παρακατάθοιτο φίλῳ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα φυλάττειν, τὴν παρατιθεμένην αὐτῷ ὁ φίλος πάντως πάσῃ ἐπιμελείᾳ φυλάττει, ὅπως μὴ ὑπὸ τινὸς ἡ σωφροσύνη αὐτῆς διαφθαρῇ. ὁ κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ χριστὸς πρὸς τὸν πατέρα ἀνερχόμενος τὴν νύμφην ἑαυτοῦ ἡμῖν παρεκατέθετο, πότερον ἵνα καθαρὰν αὐτὴν καὶ ἄφθορον φυλάσσωμεν ἢ τὴν σωφροσύνην αὐτῆς καὶ τὴν ἁγνότητα μοιχοῖς καὶ φθορεῦσι προδιδῶμεν; ὁ γὰρ τὸ βάπτισμα τῆς ἐκκλησίας τοῖς αἱρετικοῖς κοινωνῶν τὴν νύμφην τοῦ χριστοῦ μοιχοῖς παραδίδωσιν.

ν Λυμμὸς ἀπὸ Ἀσσυάγης εἶπεν· Ἡμεῖς ἓν βάπτισμα εἰλήφαμεν καὶ τούτῳ ἐξακολουθοῦμεν. ὁ δὲ λέγων· καὶ τοῖς αἱρετικοῖς ἔξεστι βαπτίζειν: οὗτος δύο βαπτίσματα εἰσάγει.

να Σατουρνῆλος ἀπὸ Ἰουκτοριανῆς εἶπεν· Εἰ ἔξεστι τοῖς αἱρετικοῖς βαπτίζειν, ἀνέγκλητοι καὶ ἀκατηγόρητοί εἰσιν ἄνομα ποιοῦντες οὐδὲ εὑρίσκω*

1 Πελάγιος P. — Γέγρ.-+ vs. 3 ἐκκλησία pr. ∼ P. — Reg. III xviii 21. — 3 Εἰ omisso δὲ P. — ἔστιν ἐν ἐκκλησίᾳ P. — 5 Μηδείας εἶπε P. — 6 μόνῃ ∼ P. — 7 Φίληξ P, Φίλιξ ἄλλος g. — πόλεως ∼ P. — εἶπε τὰ αὐτὰ g, εἶπε. Τὰ αὐτὰ P. uterque reliquis omissis a Μία vs. 7-+βαπτ. vs. 8. — 9 Ἐμὲ-+12 ψεύστης ∼ P. — 10 Rom. iii 3. — 13 * ἔσται P. — εἶναι ∼ P. — 14 οὐκ ἔστι θεός P. — 15 Πομπώνιος P. — 15. 16 εἶπεν. Οἱ αἱρετικοὶ οὐ δύνανται βαπτίζειν οὐδὲ ἀφ. P. — * οἱ P. — 17 ἔχοντες P. — ἐπὶ τῆς γῆς P. — 18 Οὐινάτος P, Οὐήνατος g. — ΘηνίσηςP. — Εἰ-+προδιδ. vs. 24∼P. — 19 γ. καὶ φυλάττειν παρατιθ. M. — 23 φυλασσομεν M. — 24 προδίδομεν M. — γὰρ ∼ P. — 25 κοινῶν P. — 27 ἀσυάγης P. — 28 τοῦτο M. — 29 οὗτος ∼ P. — 30 Σατορνῖλος P, Σατορνῖνες P var. lect. — Οὐικτοριανῆς g. — 31 ἀνέγκλητός P. — καὶ ἀκ. ∼ P. — * εὑρήσεις P.

διὰ τί αὐτοὺς ὁ χριστὸς ἐναντίους ἢ ὁ ἀπόστολος ἀντιχρίστους ὀνομάζει.

Σατουρνῆλος ἄλλος ἀπὸ Σούκκης εἶπεν· Οἱ ἐθνικοί, εἰ καὶ εἴδωλα νβ
σέβονται, ὅμως τὸν θεὸν πατέρα καὶ κτίστην ἐπιγινώσκουσι καὶ ὁμολογοῦσι δεσπότην. εἰς τοῦτον Μαρκίων βλασφημεῖ καὶ τινὲς* οὐκ αἰσχύνονται τὸ* Μαρκίωνος βάπτισμα δοκιμάζοντες. πῶς οὖν οἱ τοιοῦτοι ἱερωσύνην τοῦ θεοῦ ἢ φυλάσσουσιν ἢ ἐκδικοῦσιν οἱ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ θεοῦ μὴ βαπτίζοντες καὶ οὕτως αὐτοῖς κοινωνοῦντες;

Μάρκελλος ἀπὸ Μάζης εἶπεν· Ὁπότε ἄφεσις ἁμαρτιῶν οὐδαμῆ εἰ [μὴ] ἐν νγ
μόνῃ τῇ ἐκκλησίᾳ δίδοται, ὁ αἱρετικὸν μὴ βαπτίζων ἁμαρτωλῷ κοινωνεῖ.

Εἰρηναῖος ἀπὸ Οὔλων εἶπεν· Εἰ διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία τὸν αἱρετικὸν οὐ νδ
βαπτίζει, ὅτι ἤδη λέγεται βεβαπτίσθαι: προκρίνει ἡ αἵρεσις καὶ μείζων γίνεται.

Δωνάτος ἀπὸ Κιβαλιανῆς εἶπεν· Ἐγὼ μίαν ἐκκλησίαν καὶ ἓν βά- νε
πτισμα οἶδα. εἰ ἔστιν ὁ λέγων παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς χάριν βαπτίσματος εἶναι, πρότερόν ἐστιν ἵνα ἀποδείξῃ ἐκεῖ ἐκκλησίαν.

Ζώσιμος ἀπὸ Θαραζοῦ εἶπεν· Ἀποκαλυφθείσης τῆς ἀληθείας παρα- νς
χωρείτω ἡ πλάνη τῇ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ Πέτρος πρότερον περιτεμνόμενος παρεχώρησε Παύλῳ τὴν ἀλήθειαν κηρύσσειν.

Ἰουλιανὸς ἀπὸ Φιλίππης εἶπεν· Γέγραπται· οὐ δύναται ἄνθρωπος νζ
λαμβάνειν οὐδέν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. εἰ ἡ αἵρεσις ἐξ οὐρανοῦ ἐστι, δύναται καὶ οὐράνιον βάπτισμα δοῦναι.

Φαῦστος ἀπὸ Θημίδης Ῥηγίας εἶπεν· Μὴ χλευαζέτωσαν ἑαυτοὺς οἱ νη
βοηθοῦντες τοῖς αἱρετικοῖς. οἱ γὰρ τὸ τῶν αἱρετικῶν πρὸς τὸ τῆς ἐκκλησίας βάπτισμα ἐνιστάμενοι ἐκείνους μὲν χριστιανούς, ἡμᾶς δὲ αἱρετικοὺς ποιοῦσιν.

Γέμινος ἀπὸ Φόρμης εἶπεν· Τινὲς τῶν συνεπισκόπων τοὺς αἱρετικοὺς νθ
προκρῖναι ἑαυτῶν βούλονται καὶ διὰ τοῦτο, [ὃ] ἅπαξ ἐκρίναμεν, τοῦτο καὶ κατέχομεν, ἵνα τοὺς ἀπὸ αἱρέσεων ἐρχομένους τούτους βαπτίσωμεν.

Ῥογοτιανὸς ἀπὸ Οὔσης εἶπεν· Τὴν ἐκκλησίαν χριστὸς ᾠκοδόμησε, ξ
τὴν αἵρεσιν διάβολος. πῶς οὖν δύναται ἔχειν βάπτισμα χριστοῦ ἡ συναγωγὴ τοῦ διαβόλου;

3 Σατορνῖλος P. — Συχῆς P. — εἴδολα P. — 5 *πῶς P. — 6 * οἱ τὸ P. — πῶς-κοιν. vs. 8 ∾ P. — 9 Ζάμης P. — ἄφεσις P, ἀπόφασις M. — οὐδαμοῦ P. — μὴ ∾ M, habet P. — 10 μόνῃ ∾ P. — αἱρετικοὺς P. sed ὁ αἱρετικὸν P var. lect. — 14 Δονάτος P. — Κιβαλινῆς P, sed g=M. — Ἐγὼ-ἔστιν vs. 15 ∾ P. — 16 πρότερον ἀποδειξάτω P. — 18 καὶ-κηρ. vs. 19 ∾ P. — 20 Φιλίππου P. — εἶπε P. — 21 αὐ. ἀπ' οὐ. g. — 23 Φαῦστος P. — Ῥηγίας ∾ P, Θημίδος ῥιγίας g. — Μὴ-24 αἱρετικοῖς ∾ P. — 24 γὰρ ∾ P. — 25 β. ἐξισοῦντες ἐκείνοις g. — 27 Γεμῖνος P. — Τινὲς-τοῦτο vs. 28 ∾ P. — 28 ὃ, quod O scribit, agnoscit P. — 29 βαπτίζωμεν P. — 30 Ῥογατιανὸς P. — εἶπε P. — ὁ Χριστὸς P. — 31 ὁ διάβολος P.

ξα Θεράπιος ἀπὸ Βουλλισμίου εἶπεν· Ὁ τοῖς αἱρετικοῖς τὸ βάπτισμα τῆς ἐκκλησίας παραχωρῶν καὶ προδιδοὺς τί ἄλλο ἢ τῆς νύμφης χριστοῦ Ἰούδας* γίνεται;

ξβ Λούκιος ἀπὸ Μεβερέσης εἶπεν· Γέγραπται· ὁ θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει· ὁ αἱρετικός, ὢν ἁμαρτωλός, πῶς ἀκούεται ἐν τῷ βαπτίζειν;

ξγ Ἄλλος Φίλιξ ἀπὸ Οὐαγλακηνῆς εἶπεν· Ἐν τῷ προσδέχεσθαι τοὺς αἱρετικοὺς ἄνευ τοῦ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματος μηδεὶς τὴν συνήθειαν τοῦ* λόγου καὶ τῆς ἀληθείας προκρινέτω, ὅτι ἀεὶ τὴν συνήθειαν ὁ λόγος καὶ [ἡ] ἀλήθεια ἐκκρίνει.

ξδ Ἄλλος Σατουρνῆλος ἀπὸ Πλουτίνης εἶπεν· Εἰ δύναται ἀντίχριστος δοῦναί τινι τὴν χάριν τὴν τοῦ χριστοῦ, δύνανται καὶ αἱρετικοὶ βαπτίζειν οἱ ὀνομασθέντες ἀντίχριστοι.

ξε Κούϊντος ἀπὸ Ὀγβᾶς εἶπεν· Ἐκεῖνος δύναταί τι δοῦναι ὁ καὶ ἔχων τι. αἱρετικοὶ δὲ πῶς δύνανται δοῦναι οἱ μηδὲν ἔχοντες;

ξς Ἰουλιανὸς ἀπὸ Μαρκελλιανῆς εἶπεν· Εἰ δύναται ἄνθρωπος δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, θεῷ καὶ μαμωνᾷ: δύναται καὶ τὸ βάπτισμα δυσὶν ὑπηρετεῖν.

ξζ Τέναξ ἀπὸ Ὁρίων Κελλίων εἶπεν· Βάπτισμα ἕν ἐστιν, ἀλλὰ τῆς ἐκκλησίας, ἧς καὶ τὸ βάπτισμα ἀληθῶς.

ξη Ἄλλος Οὐίκτωρ ἀπὸ Ἀσσούρας εἶπεν· Γέγραπται· ὁ θεὸς εἷς ἐστι καὶ χριστὸς εἷς καὶ ἐκκλησία μία καὶ ἓν βάπτισμα. πῶς οὖν δύναταί τις βαπτισθῆναι ἐκεῖ, ὅπου οὔτε θεὸς οὔτε χριστὸς οὔτε ἐκκλησία ἐστιν;

ξθ Δωνατοῦλος ἀπὸ Κάμψης εἶπε[ν]· Καὶ ἀεὶ τοῦτο ἐγὼ ἐφρόνησα, ἵνα οἱ αἱρετικοὶ μηδὲν ἔξω λαβεῖν δυνάμενοι, ὅταν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἔλθωσι, βαπτισθῶσιν.

ο Οὐηροῦλος ἀπὸ Ῥουσσικάδα εἶπεν· Ἄνθρωπος αἱρετικὸς [εἰ] δύναται δοῦναι ὃ μὴ ἔχει, πολλῷ* μᾶλλον σχισματικὸς ὅπερ εἶχεν ἀπώλεσεν.

οα Πουδεντιανὸς ἀπὸ Κουϊνκούλει εἶπεν· Ἐπεὶ μὴ πάλαι τὴν ἐπισκοπὴν ἔλαβον, περιέμε[ι]να τὴν τῶν πρὸ ἐμοῦ κρίσιν. τῷ γὰρ ὄντι τὰς αἱρέσεις οὔτε ἔχειν [τι] οὔτε ἰσχύειν δῆλόν ἐστιν. καὶ διὰ τοῦτο, ἐάν τις ἀπὸ αἱρέσεως ἔλθῃ, βαπτισθῆναι αὐτὸν ὀρθῶς καὶ δικαίως κέκριται.

1 Βουλισμίου P. — 2 παραχ. καὶ ∾ P. — v. τοῦ Χριστοῦ P. — 3 * προδότης P. — 4 Μεμερέσης P, sed g=M. — εἶπε. Γέγ. ὅτι ὁ P. — Johann. ix 31. — 5 ὁ δὲ αἱρ. P. — 6 Φίληξ P. — 7 * τοῦ ∾ P. — 8. 9 ὅτι-ἐκ ∾ P. — 10 Σατορνῖλος P, Σατορνῖνος g. — Πλουτίμνης P, sed g=M. — 11 τινι et τὴν alterum ∾ P. — καὶ οἱ αἱρ. P. — 13 Κοίντος P. — Οὐγβᾶς P. Quinto adscripsit P Victoris verba can. ξη: ὁ θεὸς-ἐστιν. hoc loco Ἐκ.-ἔχοντες ∾ P. — τι ὁ καὶ ἔχων τι δοῦναι M. — 17 εἶπε P. — 18 καὶ ∾ P. — ἀληθές P. — 19 Ασούρας εἶπεν. Ὁμοίως P. v. supra ξε. — 19. 20 καὶ χρ. εἷς ∾ P. — 20 καὶ πῶς δύν. P. — 21 ἐστί. P. — 22 Δουνατοῦλος P. — εἶπεν P. — Καὶ ∾ P. — 25 Οὐήρουλος P. — Ρουσιυκάδας P. — [εἰ] ∾ MP. — 26 ἔχῃ M. — * πολυ P. — ἀπολέσας P. — 27 Κουινκόλης P. — Ἐπεὶ-29 τοῦτο ∾ P.

Πέτρος ἀπὸ Ἱππῶνος διαρρύτου εἶπεν· Ὁπότε βάπτισμα ἕν* ἐστιν ἐν οβ
μόνῃ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, πρόδηλόν ἐστι μηδένα δύνασθαι ἔξω τῆς
ἐκκλησίας βαπτισθῆναι. καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἀπὸ τῶν αἱρετικῶν καὶ
σχισματικῶν ἐλθόντας καὶ* μηδὲν ἐκεῖθεν εἰληφότας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
βαπτίζεσθαι κρίνω.

Ἄλλος Λούκιος ἀπὸ Αὐσαφῆς εἶπεν· Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην καὶ τὸ ογ
πρόσταγμα τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἑνὸς ὄντος θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ
χριστοῦ καὶ μιᾶς ἐλπίδος, καὶ μιᾶς ἐκκλησίας ἐστὶ τὸ βάπτισμα. καὶ
διὰ τοῦτό φημι τὰ παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς πραττόμενα λύεσθαι δεῖν καὶ
τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἐρχομένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίζειν.

Ἄλλος Φίλιξ ἀπὸ Τουρίτων εἶπεν· Ἐγὼ κρίνω, ἵνα ἀκολούθως ταῖς οδ
θείαις γραφαῖς πράττοντες ἀνόμους παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς βαπτι-
σθέντας, ἂν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καταφύγωσι, τῷ τῆς ἐκκλησίας βα-
πτίσματι, ἔνθα πᾶσα ἐξουσία παρὰ τοῦ θεοῦ δέδοται, βαπτίσωμεν.

Πλουσιανὸς ἀπὸ Λαβάνης εἶπεν· Ἐγὼ πιστεύω βαπτίσματος σωτη- οε
ρίαν μὴ εἶναι, εἰ μὴ ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ὅταν ἔξω τῆς
ἐκκλησίας γένηται, πιθηκισμὸν εἶναι.

Σαλουϊανὸς ἀπὸ Ζυφάλης εἶπεν· Τοὺς αἱρετικοὺς μηδὲν ἔχειν συνέστηκε ος
καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἡμᾶς ἔρχονται, ἵνα λάβωσιν ὃ μὴ ἔχουσιν.

Ὀνωρᾶτος ἀπὸ Θούγγης εἶπεν· Ὁπότε ὁ χριστὸς ἀλήθειά ἐστιν, οζ
μᾶλλον τῇ ἀληθείᾳ ἢ τῇ συνηθείᾳ ἕπεσθαι ὀφείλομεν, ἵνα τοὺς αἱρετι-
κοὺς τοὺς διὰ τοῦτο πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένους, ὅτι ἔξω μηδὲν λαβεῖν ἠδυ-
νήθησαν, τῷ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματι ἁγιάσωμεν.

Οὐήκτωρ ἀπὸ Ὀκτάβγου εἶπεν· Ὅπερ καὶ ὑμεῖς ἴστε, νεωστὶ ἐπίσκοπος οη
κατεστάθην καὶ διὰ τοῦτο περιέμενον τὴν τῶν πρὸ ἐμοῦ γνώμην. τοῦτο
οὖν καὶ αὐτὸς φρονῶ, ἵνα οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων ἐρχόμενοι ἀδιστάκτως
βαπτισθῶσιν.

Κλάριος ἀπὸ Μασκούλης εἶπεν· Πρόδηλός ἐστιν ἡ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ οθ
χριστοῦ ἀπόφασις ἀποστέλλοντος τοὺς ἑαυτοῦ ἀποστόλους καὶ αὐτοῖς
μόνοις τὴν ἐξουσίαν ἐπιτρέποντος, οἷς ἡμεῖς ἐξακολουθοῦμεν, τῇ αὐτοῦ
ἐξουσίᾳ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ κυβερνῶντες καὶ τοὺς πιστεύσαντας
βαπτίζοντες. καὶ διὰ τοῦτο οἱ αἱρετικοὶ οἱ μήτε τὴν ἐξουσίαν ἔχοντες

1 * Ἐπεὶ ἓν βάπτισμά P. — 2 μόνῃ τῇ ἐκκλ. P. — πρόδηλον + 3 καὶ prius ∼ P. — 4 * ὡς P. — 6 Κατὰ + 7 πνεύμ. ∼ P. — 6 Αὐσάφης P. — 8 loco χριστοῦ P καὶ ἁγίου πνεύματος. — ἐστὶ + 9 φημι ∼ P. — 9 δεῖν φημι, καὶ P. — 11 Φίληξ P. — Τουριτῶν P. — 12 πράττ. ∼ P et mox ἄνομοι. — 12. 13 βαπτισθέντες P. — 13. 14 βαπτίσμασι P. — βαπτισθῶσιν MP. — 15 Πλουτιανὸς P. — βαπτίσματι P. — 17 πιθύκημον M. — 18 εἶπε P. — 19 ἔχωσιν M. — 20 Ὀνωράτος P. — Λούγκης P, Θουγγῆς g. — ἀληθὴς P, sed g ἀλήθεια. — ἐστι Pg. — 22 τοὺς ∼ P. — 24 Οὐίκτωρ P. — Ὀκτύβου P. — εἶπε P. — Ὅπερ + 25 γνώμην ∼ P. — νεοστὶ M. — 26 οὖν ∼ P. — ἀπὸ αἱρέσεως P. — 27 βαπτισθῶσι P. — 28 εἶπε P. — 30 αὐτῶν P. — 31 πιστεύοντας P.

μήτε τὴν ἐκκλησίαν οὐδὲ βαπτίζειν τῷ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματι δύνανται.

π Σεκουνδιανὸς ἀπὸ Θάμβης εἶπεν· Οὐχ* *ὀφείλομεν τοὺς αἱρετικοὺς τῇ ἡμετέρᾳ φιλονεικίᾳ ἐνεδρεύειν, ἵνα οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν* Ἰησοῦ *χριστοῦ βαπτισθέντες καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν λαβόντες, ὁπόταν ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως ἔλθῃ, ἡμᾶς αἰτιάσωνται, ὅτι δι' ἡμᾶς οὐκ ἐβαπτίσθησαν οὐδὲ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἔλαβον. δι' ὅπερ μιᾶς οὔσης τῆς ἐκκλησίας καὶ ἑνὸς βαπτίσματος, ὅταν πρὸς ἡμᾶς ἔλθωσι, μετὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ βαπτίσματος ὀφείλουσι τυχεῖν.*

πα Αὐρήλιος ἀπὸ Χολλαβὴν εἶπεν· Ἰωάννης *ὁ ἀπόστολος ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ εἶπεν·* εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ τὴν διδαχὴν** τοῦ θεοῦ οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ λέγων αὐτῷ χαίρειν κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς. πῶς οὖν οὗτοι εἰσδεχθῆναι εἰς οἰκίαν τοῦ θεοῦ δύνανται, οἳ καὶ ἰδιωτικὴν ἡμῶν οἰκίαν εἰσελθεῖν κεκώλυνται; ἢ πῶς αὐτοῖς χωρὶς τοῦ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματος κοινωνῆσαι δυνάμεθα, εἰ μὴ τοῖς πονηροῖς αὐτῶν ἔργοις κοινωνοῦμεν;*

πβ Μίητος ἀπὸ Γεμελῶν εἶπεν· Τυφλὸς *τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπίπτουσιν.* ὁπότε** οὖν σαφές ἐστι μὴ δύνασθαι αἱρετικόν τινα φωτίσαι, ἅτε δὴ τυφλοῦ αὐτοῦ ὄντος, τῶν τοιούτων τὸ βάπτισμα οὐδέν ἐστιν.*

πγ Νατόλιος ἀπὸ Οἴας εἶπε[ν]· Κἀγὼ *παρὼν καὶ* Πόμπιος *ἀπὸ* Σαβράτων *καὶ* Δίογας *ἀπὸ* Λεπτιμάγνης, *ὅπερ καὶ ἐνετείλαντό μοι σώματι μὲν ἀπόντες, τῷ δὲ πνεύματι παρόντες, κρίνομεν ὅπερ καὶ πολλοὶ συνεπίσκοποι ἡμῶν, τοὺς αἱρετικοὺς κοινωνεῖν ἡμῖν μὴ δύνασθαι, ἐὰν μὴ παρ' ἡμῖν βαπτισθῶσιν.*

πδ Ἰούνιος ἀπὸ Νεαπόλεως εἶπεν· Ἀπ' *ἐκείνου [οὗ] ἅπαξ ἐκρίναμεν οὐ χωρίζομαι,* ἵνα τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν βαπτίζωμεν.*

[πε] Κυπριανὸς ἀπὸ Καρχηδόνος εἶπεν· Τὴν *ἐμὴν ἀπόφασιν ὁλοκλήρως δεικνυσιν ἐπιστολὴ πρὸς* Ἰοβιανὸν *συνεπίσκοπον ἡμῶν γραφεῖσα, τοὺς*

3 * Οὐδαμῶς P. — 4 ἐν ∾ P, habet P in erratis. — 5 μὴ βαπτισθέντες Pg. — 5. 6 καὶ-λαβόντες ∾ P. verba praetermissa in P habet g, sed μὴ λαβόντες scribit. — 6 αἰτιάσονται M. — 9 τυχεῖν ὀφείλουσιν P. — 10 Χολλαβῆς P. — 11 * ἔφη P. — Johann. II i 10, 11. — ** διαδοχὴν P, sed g et P in erratis=M. — 13 κοιν. τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ τοῖς ἔργ. P. — αὐτοῦ ∾ P. τοι pro οὗτοι P, sed οὗτοι P in erratis. — 14 οἱ-15 κεκώλ. ∾ P. — 17 Βίητος g et P var. lect., Βίκτωρ P. — Γεμέλλων P. — Matth. xv 14. — 18 * πεσοῦνται P. — ** ἐπεὶ P. — 19 τυφλῶν αὐτῶν ὄντων P. — 20 ἐστι P. — 21 Ματόλιος P. — Οἴας P. — εἶπε P. — Πόμπηιος P. — διογαξ P. — 22 οἷπερ P. — καὶ ∾ P. — 25 ἡμῖν M, sed eadem manu apex ille literae μ impositus est, quo syllaba ων scribi solet. ἡμῶν P. — 26 οὗ agnoscit P. — 26. 27 * οὐχ ὁρίζομεν M. — 29 εἶπε P. — ὁλόκληρος P, sed g=M. — 30 ἐπιστολὴν M. — γραφεῖσαν M.

αἱρετικοὺς κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν μαρτυρίαν ἐναντίους τοῦ χριστοῦ καὶ ἀντιχρίστους ὀνομασθέντας, ὁπόταν τῇ ἐκκλησίᾳ προσέλθωσι, τῷ ἑνὶ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματι βαπτίζεσθαι δεῖν, ἵνα δυνηθῶσι γενέσθαι ἀντὶ ἐχθρῶν φίλοι καὶ ἐξ ἀντιχρίστων χριστιανοί.

VII.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

Διονύσιος Βασιλείδῃ *τῷ ἀγαπητῷ μου υἱῷ καὶ ἀδελφῷ, συλλειτουργῷ καὶ θεοπρεπεῖ, ἐν κυρίῳ χαίρειν.* Ἐπέστειλάς *μοι, πιστότατε καὶ λογιώτατε υἱέ μου, πυνθανόμενος καθ' ἣν ὥραν ἀπονηστίζεσθαι*[a] *δεῖ τῇ τοῦ πάσχα περιλύσει. τινὰς μὲν γὰρ τῶν ἀδελφῶν λέγειν φὴς ὅτι χρὴ τοῦτο ποιεῖν πρὸς τὴν ἀλεκτοροφωνίαν, τινὰς δὲ ὅτι ἀφ' ἑσπέρας χρή. οἱ μὲν γὰρ ἐν* Ῥώμῃ *ἀδελφοί, ὥς φασι, περιμένουσι τὸν ἀλέκτορα, περὶ δὲ τῶν ἐνταῦθα ἔλεγες ὅτι τάχιον· ἀκριβῆ δὲ ὅρον ἐπιτιθέναι ζητεῖς καὶ ὥραν πάνυ μεμετρημένην, ὅπερ καὶ δύσκολον καὶ σφαλερόν ἐστι[ν]. τὸ μὲν γάρ, ὅτι μετὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου*

Ἰστέον ὅτι γέγονε μὲν ὁ μακάριος Διονύσιος οὗτος ἀκροατὴς Ὠριγένους, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ τῆς βασιλείας ἔτει Φιλίππου τοῦ μετὰ Γορδιανὸν βασιλεύσαντος, τὸν βίον μεταλλάξαντος Ἡρακλᾶ τοῦ τρισκαιδεκάτου τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας [ἐπισκόπου adde cum codice Beveregii] τὴν προστασίαν ταύτης ὅδε ὑπολαμβάνει καὶ προστὰς ἐπὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτεσιν, ἤτοι τοῖς λοιποῖς τρισὶ Φιλίππου καὶ τῷ ἑνὶ Δεκίου καὶ τῷ ἑνὶ Γάλλου καὶ Βολουσιανοῦ τοῦ υἱοῦ Δεκίου καὶ τοῖς δώδεκα Οὐαλεριανοῦ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, πρὸς κύριον ἐξεδήμησεν. ὁ δὲ Βασιλείδης ἦν τῶν κατὰ τὴν Πεντάπολιν τῆς Λιβύης παροικιῶν ἐπίσκοπος, ὥς φησιν Εὐσέβιος ἔν τε τῷ ς καὶ τῷ ἑβδόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγῳ. eadem e codice Zonarae et Balsamonis amerbachiano Beveregius attulit, nisi quod nonnulla haud dubie recte scripta perverse legit. inter Οὐαλ. et τοῦ Beveregius καὶ Γαλλίου addidit. Routhius Pearsonis laudat annal. cyprian. ad annum CCLII 11.

a) Περὶ τοῦ πότε χρὴ ἀπονηστίζεσθαι ζήτει τῆς ἐν τῷ τρούλλῳ κανόνα πθ.

5 capita VII—X collata a me sunt cum p i. e. editione epistolarum canonicarum Zonarae commentariis explicatarum, quae Parisiis anno 1622 Gregorii thaumaturgi, Macarii et Basilii Isauri operibus adnexa prodiit: item a Routhio, qui in reliquiis sacris ediderat, cum pedalio (z) i. e. *Codice ecclesiæ Græcæ recens edito* v. rel. sacr. IV pg. 385 anni 1818. — pg. 310—313 M. — Τοῦ μακαρίου Διονυσίου πάπα Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς περὶ τοῦ μεγάλου σαββάτου πότε χρὴ ἀπονηστίζεσθαι inscripsit Routhius, baroccianum 86 sequutus. alius in aliis titulus, plerique ita fere: Ἐπιστολὴ τ. μ. Δ. ἀρχιεπισκόπου Ἀ. πρὸς Β. ἐπίσκοπον, ἐρωτήσαντα περὶ διαφόρων κεφαλαίων, πρὸς ἃ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ὁ Διονύσιος ἀποκρίσεις ἐποιήσατο, αἳ καὶ ὡς κανόνες ἐδέχθησαν (p). Aristinus: Τοῦ ἁγίου Δ. Ἀλεξανδρείας περὶ τοῦ πότε χρὴ τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ ἀπονηστίζεσθαι. — 6. 7 καὶ συλλ. rawlinsonianus 625, coisliniani 37 et 222. — 7 καὶ θεοπρεπεῖ bodleiani quatuor et coislinianus uterque: καὶ θεοπαιδεῖ, quod in horum vocabulorum loco edi solebat (p). Routhius uncis inclusit: συλλ. ἐν nulla voce interposita rawl. 625, bodl. 26 et 86. — post χαίρειν pR: Κανὼν ά. — ἀπέστειλας p, v. Coteler. ad const. apost. V xv, laudatum post Gallandium a Routhio. — 9 τῇ τ. π. περιλ. septem bodleiani et paris. reg. 1038 Harduini: τὴν τοῦ πάσχα ἡμέραν zp atque ut videtur barocc. 158 et 205. — 12. 13 ἀκρ. δὲ ὥραν τιθέναι ἐπιζητεῖς p et bodl. 205. — 13 τιθέναι ἐπιζητεῖς etiam z. — 14 ἐστι. Rp.

ἡμῶν καιρὸν χρὴ τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης ἐνάρχεσθαι, μέχρις ἐκείνου τὰς ψυχὰς ταῖς νηστείαις ταπεινοῦντας, ὑπὸ πάντων ὁμοίως ὁμολογηθήσεται· κατεσκεύασας δὲ δι' ὧν ἔγραψάς μοι πάνυ ὑγιῶς καὶ τῶν θείων εὐαγγελίων ᾐσθημένος ὅτι μηδὲν ἀπηκριβωμένον ἐν αὐτοῖς περὶ τῆς ὥρας καθ' ἣν ἀνέστη φαίνεται. διαφόρως μὲν γὰρ οἱ εὐαγγελισταὶ τοὺς ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἐλθόντας ἔγραψαν κατὰ καιροὺς ἐνηλλαγμένους καὶ πάντες ἀνεστηκότα ἤδη τὸν κύριον ἔφασαν εὑρηκέναι καὶ ὀψὲ σαββάτων, ὡς ὁ Ματθαῖος εἶπε[ν]· καὶ πρωΐας ἔτι σκοτίας οὔσης, ὡς ὁ Ἰωάννης γράφει· καὶ ὄρθρου βαθέος, ὡς ὁ Λουκᾶς· καὶ λίαν πρωΐ, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, ὡς ὁ Μάρκος. καὶ πότε μὲν ἀνέστη, σαφῶς οὐδεὶς ἀπεφήνατο· ὅτι δὲ ὀψὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ μιᾷ σαββάτων μέχρις ἀνατολῆς ἡλίου τῆς μιᾶς σαββάτων οἱ ἐπὶ τὸ μνημεῖον παραγενόμενοι οὐκέτι κείμενον αὐτὸν ἐν αὐτῷ κατέλαβον: τοῦτο ἀνωμολόγηται καὶ μηδὲ διαφωνεῖν μηδὲ ἐναντιοῦσθαι τοὺς εὐαγγελιστὰς πρὸς ἀλλήλους ὑπολάβωμεν. ἀλλ' εἰ καὶ μικρολογία τις εἶναι δόξει περὶ τὸ ζητούμενον, εἰ συμφωνοῦντες πάντες ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ τὸ τοῦ κόσμου φῶς τὸν κύριον ἡμῶν ἀνατεταλκέναι, περὶ τὴν ὥραν διαφέρονται: ἀλλ' ἡμεῖς εὐγνωμόνως τὰ λεχθέντα καὶ πιστῶς ἁρμόσαι προθυμηθῶμεν. τὸ μὲν οὖν ὑπὸ τοῦ Ματθαίου λεχθὲν οὕτως ἔχει· ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων ἦλθε Μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ καὶ προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγενήθησαν ὡς οἱ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναιξί· μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς. οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπε[ν]. τοῦτο δὲ τὸ λεχθὲν ὀψὲ οἱ μὲν τινὲς οἰήσονται κατὰ τὴν κοινότητα τοῦ ῥήματος τὴν ἑσπέραν δηλοῦν τοῦ σαββάτου, οἱ δέ, σοφώτερον ἐξακούοντες, οὐ τοῦτο, ἀλλὰ νύκτα βαθεῖαν ἐροῦσιν εἶναι, βραδύτητα καὶ μακρὸν χρόνον τοῦ

3 κατασκευάσας M. — 4 εὐαγγελιστῶν pz, sed bodleiani ut nos. — αἰσθόμενος pz. libri scripti sex ᾐσθημένως. Cobet var. lect. p. 153. — 6 ἀνέγραψαν Rp. — 8 Matth. xxviii 1. — εἶπε Rp. — Johann. xx 1. — 9 Luc. xxiv 1. — 10 Marc. xvi 2. — καὶ pro ὡς p. — 11 τῇ ἐπιφ. εἰς μίαν σ. R, barocc. 158, coisl. 222: ∾ bodl. 86 et 205. μιᾶς z? — 12 μέχ.+σαββ.∾ p. — 16 ζητ.· ὡς μὴ συμφωνούντων πάντων ἐν+ἀνατ. τὴν αὐτὴν ὥραν, καὶ ἐν τούτῳ διαφέρονται R, sequutus bodl. 26, 86 rawl. 625, nisi quod ἀνατ. περὶ τὴν rawl. 625 a correctore, καὶ ἐν τούτο διαφ. bodl. 26. zp=M. — 19 οὖν primus addidit R, libros scriptos septem sequutus, quum tres alii et zp omitterent, τοι edidissent Labbeus, Harduinus, alii. — Matth. xxviii 1—6. — ὀψὲ σαββ. octo scripti et Rz, ὀψὲ δὲ σ. bodl. 185, 715 et p. — 22 οὐρ. προσελθ. zp, bodl. 185, 205. coisl. 37, 222; οὐρ. καὶ πρ. septem bodl. — 23 ἐπ. αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς Rp. — 25 καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροὶ Rp. — 27 εἶπε Rp. — 28. 29 δηλοῦσθαι M. — 29 σοφώτεροι liber Harduini.

ῥήματος τοῦ ὀψὲ δηλοῦντος. καὶ ὅτι νύκτα λέγει καὶ οὐχ ἑσπέραν, ἐπήγαγε· τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων. καὶ ἧκον οὔπω, ὡς οἱ λοιποί φασι, τὰ ἀρώματα φέρουσαι, ἀλλὰ θεωρῆσαι τὸν τάφον καὶ εὗρον τὸν σεισμὸν γεγονότα καὶ καθήμενον τὸν ἄγγελον ἐπὶ τοῦ λίθου καὶ ἀκηκόασι παρ᾽ αὐτοῦ· οὐκ ἔστιν ὧδε, ἠγέρθη. ὁμοίως Ἰωάννης· ἐν μιᾷ τῶν σαββάτων, φησί, Μαρία ἡ μαγδαληνὴ ἦλθε πρωΐ, ἔτι σκοτίας οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου, πλὴν παρὰ τοῦτο σκοτίας οὔσης ἔτι, πλὴν τὸ πρὸς ἕω, τοῦ μνημείου προεληλύθει. ὁ δὲ Λουκᾶς φησι· τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν, τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέος ἐπὶ τὸ μνῆμα ἦλθον, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα. εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου. ὁ βαθὺς ὄρθρος ἴσως προϋποφαινομένην αὐγὴν ἑωθινὴν ἐμφανίζει τῆς μιᾶς σαββάτων. διὰ τοῦτο παρῳχηκότος ἤδη τελείως σὺν τῇ μετ᾽ αὐτὸ νυκτὶ πάσῃ τοῦ σαββάτου καὶ ἑτέρας ἀρχομένης ἡμέρας ἦλθον τὰ ἀρώματα καὶ τὰ μύρα φέρουσαι. ὅθεν δῆλον ὡς ἀνειστήκει πρὸ πολλοῦ. τούτῳ κατακολουθεῖ καὶ ὁ Μάρκος λέγων· ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. καὶ λίαν πρωῒ μιᾷ σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. λίαν μὲν γὰρ πρωῒ καὶ οὗτος εἶπεν, ὅπερ ταὐτόν ἐστι τῷ βαθέος ὄρθρου. καὶ ἐπήγαγεν· ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. ἡ μὲν γὰρ ὁρμὴ καὶ ὁδὸς αὐτῶν δῆλον ὡς ὄρθρου βαθέος καὶ λίαν πρωῒ κατήρξαντο· παρέτειναν δὲ κατά τε τὴν πορείαν καὶ περὶ τὸ μνημεῖον διατρίβουσαι μέχρις ἀνατολῆς ἡλίου· καὶ λέγει καὶ τότε ταύταις ὁ νεανίσκος ὁ λευχείμων· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. τούτων οὕτως ἐχόντων, τοῦτο τοῖς ἀκριβολογουμένοις ἀποφαινόμεθα

1 ῥήμ. τοῦ non habetur in pz, bodl. 205. — 5 ὁμ. καὶ ὁ Ἰ. R, bodl. 205 et uterque coislinianus. ὁμ. ὁ Ἰ. pz. — Joh. xx 1, 2. — 6 σκοτ. ἔτι Rp. — 7 ἀπὸ pro ἐκ Rp. — bodl. 26, 185, 196 =M. πλὴν παρὰ τοῦτο σκοτίας οὔσης ἔτι πρὸς ἕω τῷ μνημείῳ π. bodl. 3385; πλὴν παρὰ τούτῳ σκοτίας οὔσης ἔτι (iam nescio quid deletum in codice) τοῦ πρὸς ἕω τοῦ μνημείου ἐληλύθει bodl. 86; πλὴν παρὰ τοῦτο σκ. οὔ. ἔ. πλὴν τὸ πρόσθω τοῦ μνημείου προεληλύθει bodl. 715, rawl. 625 nisi quod in rawl. ἐληλύθει fuerat, προ alia manu additum est. πλὴν παρὰ τοῦτο σκ. ἔτι οὔσης προεληλύθει p, ita etiam bodl. 158, 205, nisi quod π. τούτῳ scribunt. adiciunt εἰς τὸ μνημεῖον etiam coisliniani. Routhius vs. 7 πλὴν ∾, vs. 8 τὸ ∾ et τῷ μνημείῳ. sed z: πλὴν παρὰ τούτῳ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνήμειον προεληλύθει. — 9 Luc. xxiii 56, xxiv 1—3. — 12 ὁ βαθ. οὖν ὄ. bodl. 26, 625. — 13 ἐμφαινίζει R. — αὐτὴν p, αὐγὴν e scriptis omnibus et z R. — ἑωθινὴν ἡμέραν ἐμφ. bodl. 26. — μιᾶς τῶν σ. Rp. — διὰ τοῦ π. p, διὰ τὸ παρῳχηκέναι bodl. 26, 86, 158, z: contra bodl. quatuor et uterque coisl. cum nostro consentiunt. — 14 αὐτὸν M. — ν. παντὸς τοῦ σαββάτου bodl. 26, 86: ν. πᾶν τὸ σάββατον (ita etiam z) καὶ ἑτέραν ἄρχεσθαι ἡμέραν bodl. 158. in rawlinsoniano 625 Routhius *scripturam mutatam* esse dicit, quei sit non dicit. — 15 ὅθεν coisliniani, bodl. 158, z; ὅτε M et reliqui ut videtur omnes, Routhio non excepto. — 17 πρ. τῆς μιᾶς σ. Rp. — 20 γὰρ habent scripti omnes et z, ∾ p. — καὶ ἡ ὁδ. Rp. — 21 κατήρξατο nonnulli, κατήρχθη R(z?), κατήρθη bodl. 158, προήρχθη p(z?). — 22 ἀν. τοῦ ἡλίου bodl. 158. — 24 ἀκρ. ἀπολογούμεθα bodl. 158. in margine z: ἐν ἄλλ. ἀπολογούμεθα. — ei versui cuius ἀποφαινόμεθα vocabulum primum est, in codicis M margine κεφάλαιον α adscriptum est: ubi vero *„caput“* incipiat, accuratius indicatum non est. etiam deinceps semper κεφάλαια, non κανόνες, singulae sectiones vocantur.

κατὰ ποίαν ὥραν ἢ καὶ ποῖον ἡμιώριον ἢ ὥρας τέταρτον ἄρχεσθαι προσῆκε τῆς ἐπὶ τῇ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστάσει χαρᾶς. τοὺς μὲν λίαν ἐπιταχύνοντας καὶ πρὸ νυκτὸς ἐγγὺς ἤδη μεσούσης ἀνιέντας ὡς ὀλιγώρους καὶ ἀκρατεῖς μεμφώμεθα, παρ' ὀλίγον προκαταλύοντας τὸν δρόμον, λέγοντος ἀνδρὸς σοφοῦ· οὐ μικρὸν ἐν βίῳ τὸ παρὰ μικρόν: τοὺς δὲ ἐφυστερίζοντας καὶ διαρκοῦντας ἐπὶ πλεῖστον καὶ μέχρι τετάρτης φυλακῆς ἐγκαρτεροῦντας, καθ' ἣν καὶ τοῖς πλέουσιν ὁ σωτὴρ ἡμῶν περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐπεφάνη, ὡς γενναίους καὶ φιλοπόνους ἀποδεξόμεθα: τοῖς δὲ μεταξύ, ὡς ἐκινήθησαν ἢ ὡς ἐδυνήθησαν ἀναπαυσαμένοις μὴ πάνυ διοχλῶμεν, ἐπεὶ μηδὲ τὰς ἓξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως μηδὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν ἄσιτοι διατελοῦντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδὲ μίαν. καὶ τοῖς μὲν πάνυ διαπονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερθέσεσιν, εἶτα ἀποκαμοῦσι καὶ μονονουχὶ ἐκλείπουσι συγγνώμη τῆς ταχυτέρας γεύσεως. εἰ δέ τινες οὐχ ὅπως ὑπερθέμενοι, ἀλλὰ μηδὲ νηστεύσαντες, ἀλλὰ καὶ τρυφήσαντες τὰς προαγούσας τέσσαρας, εἶτα ἐλθόντες ἐπὶ τὰς τελευταίας δύο καὶ μόνας αὐτὰς ὑπερτιθέντες, τήν τε παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον, μέγα τι καὶ λαμπρὸν ποιεῖν νομίζουσιν, ἂν μέχρι τῆς ἕω διαμένωσιν, οὐκ οἶμαι τὴν ἴσην ἄθλησιν αὐτοὺς πεποιῆσθαι τοῖς τὰς πλείονας ἡμέρας προησκηκόσι. ταῦτα μὲν οὖν, ὡς φρονῶ καὶ συμβουλεύω, περὶ τούτων ἔγραψα.

β ᵃ Περὶ δὲ τῶν ἐν ἀφέδρῳ γυναικῶν, εἰ προσῆκεν αὐτὰς οὕτω διακειμένας εἰς τὸν οἶκον εἰσιέναι τοῦ θεοῦ, περιττὸν καὶ τὸ πυνθάνεσθαι νομίζω. οὐδὲ γὰρ αὐτὰς οἶμαι πιστὰς οὔσας καὶ εὐλαβεῖς τολμήσειν οὕτως

a) Ὅρα καὶ τὸν ζ κανόνα τοῦ ἁγίου Τιμοθέου.

2 προσῆκεν M. — 3 ἐπιταχύνοντας bodl. 625 *aliique*, ἐπιταχύναντας Rp. — 4 μεμφόμεθα ὡς παρ' ὀλ. pz: omittunt ὡς scripti praeter bodl. 158. μεμφόμεθα etiam R. — 5 λέγ. τοῦ λόγου ἐ. σοφ. bodl. 26, 625. — 6 ἐπὶ τὸ πλεῖστον bodl. 196. — 7 ἐγκ. scripti omnes, διεγκαρτεροῦντας p. — 9 ἀποδεχόμεθα Rp. — ἠδυνήθησαν Rp. — 10 διενοχλῶμεν bodl. 185, coisl. 37, 222, R. — τοὺς ἓξ p. — 13 διακονηθεῖσι p. — 14 ἀποκάμνουσι scripti sex et R. — μόνον οὐκ R, μονονοὺ p. — 15 οὐχ ὅπως οὐχ ὑπερτιθέμενοι Rp. — 15. 16 νηστ. ἢ καὶ τρυφ. bodl. 158, Rp. — 17 μόνας ἡμέρας, αὐτὰς pz atque ipse Routhius, licet se ἡμέρας communem scriptorum omnium consensum sequutum delevisse dicat. — 19 διαμείνωσιν, τούτους οὐκ deleto αὐτοὺς R *per incuriam*, διαμείν. etiam p: οὓς οὐκ οἶ. τ. ἴ. ἄσκησιν πεποι. bodl. 26, 86. etiam in bodl. 625 adscriptum erat ante οὐκ nescio quid, nunc αὐτοὺς *manu recenti* adiectum est. idem etiam ἄσκησιν. — πεποιεῖσθαι z. — 20 οὖν R e novem scriptis adiecit, ∾ pz. — 20. 21 φρ. συμβουλεύων Rp. — 22 ultra canonem primum non procedunt coisliniani. inseruit R hoc loco ex Aristini synopsi (Bevereg. synod. II p. 4) petita haecce: Τοὺς προσδοκίᾳ θανάτου λυθέντας τῆς ἀκοινωνησίας ἄλογον, ἂν ἐπιβιῷεν, αὖθις δεσμεῖν, μηδὲν ἐν τῷ μεταξὺ ἐργασαμένους· εἰ μέντοι μετὰ τὸ ῥᾷσαι φάνοιτό τις πλείονος δεόμενος ἐπιστροφῆς καὶ νουθετούμενος ταπεινοῦν καὶ κακοῦν καὶ συστέλλειν ἑαυτὸν μὴ πείθοιτο, ἀλλ' ἀντιλέγοι: τοῦτο αὐτῷ ἔγκλημα πρὸς ἀφορισμόν. praemittuntur hisce apud Aristinum: Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἀκοινωνήτων μὲν ὄντων, φόβῳ δὲ θανάτου κοινωνούντων, εἶτα ἐπιθυούντων (sic) — ἀφαίδρῳ M, φέδρῳ p. — 24 οὕτω R.

διακειμένας ἢ τῇ τραπέζῃ τῇ ἁγίᾳ προσελθεῖν ἢ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος χριστοῦ προσάψασθαι. οὐδὲ γὰρ ἡ τὴν δωδεκαετῆ ῥύσιν ἔχουσα πρὸς τὴν ἴασιν [σπεύδουσα] ἔθιγεν αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνου τοῦ κρασπέδου. προσεύχεσθαι μὲν γάρ, ὅπως ἂν ἔχῃ τις, καί, ὡς ἂν διάκειται, μεμνῆσθαι τοῦ δεσπότου καὶ δεῖσθαι βοηθείας τυχεῖν, ἀνεπίφθονον· εἰς δὲ τὰ ἅγια καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὁ μὴ πάντῃ καθαρὸς καὶ ψυχῇ καὶ σώματι προσιέναι κωλυθήσεται.

[α] Αὐτάρκεις δὲ καὶ οἱ γεγαμηκότες ἑαυτῶν ὀφείλουσιν εἶναι κριταί. ὅτι γ
γὰρ ἀπέχεσθαι προσῆκον ἀλλήλων ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάσωσι τῇ προσευχῇ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὦσιν, ἀκηκόασι Παύλου γράφοντος.

[β] Οἱ δὲ ἐν ἀπροαιρέτῳ γ νυκτερινῇ ῥύσει γενόμενοι καὶ οὗτοι τῷ δ
ἰδίῳ συνειδότι κατακολουθησάτωσαν καὶ ἑαυτοὺς εἴτε διακρίνονται περὶ τούτου εἴτε μὴ σκοπείτωσαν· ὡς ἐπὶ τῶν βρωμάτων ὁ διακρινόμενος, φησίν, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται. ταῦτα σὺ μὲν τιμῶν ἡμᾶς (οὐ γὰρ ἀγνοῶν), ἀγαπητέ, τὰ πύσματα ἡμῖν προσήγαγες, ὁμόφρονας ἡμᾶς (ὥσπερ οὖν ἐσμέν) καὶ ἰσοψύχους σεαυτῷ παρασκευάζων. ἐγὼ δὲ οὐχ ὡς διδάσκαλος, ἀλλ' ὡς μετὰ πάσης ἁπλότητος προσῆκον ἡμᾶς ἀλλήλοις διαλέγεσθαι, εἰς κοινὸν τὴν διάνοιαν ἐμαυτοῦ ἐξέθηκα, ἣν ἐπικρίνας καὶ σύ, συνετώτατέ μου υἱέ, ὅ τι ἂν σοι φανῇ βέλτιον ἢ καὶ οὕτως ἔχειν δοκιμάζεις περὶ αὐτῶν ἀντιγράψῃς. ἐρρῶσθαί σε, ἀγαπητὲ υἱέ μου, ἐν εἰρήνῃ λειτουργοῦντα τῷ κυρίῳ εὔχομαι.

α) ἀναγίνωσκε καὶ τὸν ε καὶ ιγ κανόνα τοῦ ἁγίου Τιμοθέου.

β) ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους α [vii 5]. Ὅρα καὶ τὸν ιβ κανόνα τοῦ ἁγίου Τιμοθέου.

γ) Ὑπὸ γὰρ τοῦ συνειδότος ἐλέγχεταί τις κἂν τε ἐμπαθὲς γέγονε τὸ ἐνύπνιον κἂν τε ἐκ φθόνου δαιμόνων. καὶ τὸ μὲν ἐμπαθὲς κωλύει τοῦ μὴ μεταλαμβάνειν, ἐὰν [cod. τὸ] δὲ καὶ ἀγωνιζομένου τινὸς καὶ παντοίῳ τρόπῳ φυλάσσοντος ἐξαίφνης γένηται τὸ δηλωθὲν ἐνύπνιον, οὗτος μετὰ ἐλπίδος τελείας προσερχέσθω τῷ κυρίῳ καὶ τῶν ἁγιασμάτων αὐτοῦ μεταλαμβανέτω.

2 τοῦ Χρ. Rp. — 3 σπεύδ. R adiecit sequutus bodl. 26, 86, 625. — 6 καὶ τὰ ἅγια ∾ pz, bodl. 86, 625. — 8 οἱ γεγηρακότες, ἑ. p, sed bodleiani septem et z cum M concinunt. — 9 ἀλλήλων προσῆκον, ἐκ συμφωνίας ἵνα πρὸς καιρὸν σχ. p. sed bodl. octo=M. ἐκ συμφώνου etiam bodl. 158. z=M, nisi quod προσῆκον ἀλλ. scribitur. — 8. 9 σχ. τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσ. bodl. 625. — 12 Οἱ δ' ἐν Rp. — 13 κατακολουθείτωσαν Rp. — 14 καὶ ἐπὶ p. ὡς καὶ ἐπὶ z. — Rom. xiv 23. — 15 ante ταῦτα Rp: καὶ ἐν τούτοις εὐσυνείδητος ἔστω καὶ εὐπαρρησίαστος κατὰ τὸ ἴδιον ἐνθύμιον πᾶς ὁ προσιὼν τῷ Θεῷ. — 17 σεαυτῷ etiam bodl. tres et z, ἑαυτῷ Rp. — 18 διδάσκαλος καλός, ἀλλ' bodleiani duo; καλὸς additum, sed non a librario ipso, etiam in rawl. 625. — 20 ἐξήθηκα R. — 21 δίκαιον καὶ ante βέλτ. inserunt bodl. duo et pz. uncis inclus. etiam R. — 21 δοκιμάζῃς Rp. — ἀντιγράψεις zp.

VIII.

Ἐπιστολὴ κανονικὴ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ περὶ τῶν ἐν τῇ καταδρομῇ τῶν βαρβάρων εἰδωλόθυτα φαγόντων ἢ καὶ ἕτερα πλημμελησάντων.

Οὐ τὰ βρώματα ἡμᾶς βαρεῖ, ἱερὲ πάπα, εἰ ἔφαγον αἰχμάλωτοι ταῦτα ἅπερ παρετίθεσαν αὐτοῖς οἱ κρατοῦντες αὐτῶν, μάλιστα ἐπειδὴ εἷς λόγος παρὰ πάντων τοὺς καταδραμόντας τὰ ἡμέτερα βαρβάρους εἰδώλοις μὴ τεθυκέναι. ὁ δὲ ἀπόστολός φησι· τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν, ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. ἀλλὰ καὶ ὁ σωτὴρ ὁ πάντα καθαρίζων τὰ βρώματα οὐ τὸ εἰσπορευόμενον, φησί, κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον. καὶ τὸ τὰς γυναῖκας τὰς αἰχμαλώτους διαφθαρῆναι, ἐξυβριζόντων τῶν βαρβάρων εἰς τὰ σώματα αὐτῶν, εἰ μὲν καὶ πρότερον κατέγνωστό τινος ὁ βίος πορευομένης ὀπίσω ὀφθαλμῶν τῶν ἐκπορνευόντων κατὰ τὸ γεγραμμένον, δῆλον ὅτι ἡ πορνικὴ ἕξις ὕποπτος καὶ ἐν καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ οὐ προχείρως δεῖ ταῖς τοιαύταις κοινωνεῖν τῶν εὐχῶν. εἰ μέντοι τις ἐν ἄκρᾳ σωφροσύνῃ ζήσασα καὶ καθαρὸν καὶ ἔξω πάσης ὑπονοίας ἐπιδεδειγμένη βίον τὸν πρότερον νῦν περιπέπτωκεν ἐκ βίας καὶ ἀνάγκης ὕβρει: ἔχομεν παράδειγμα τὸ ἐν τῷ δευτερονομίῳ τὸ ἐπὶ τῇ νεάνιδι, ἣν ἐν τῷ πεδίῳ εὗρεν ἄνθρωπος καὶ βιασάμενος αὐτὴν ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς. τῇ νεάνιδι, φησίν, οὐ ποιήσετε οὐδέν· οὐκ ἔσται τῇ νεάνιδι ἁμάρτημα θανάτου· ὅτι ὡς εἴ τις ἀναστῇ ἄνθρωπος ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ θανατώσει αὐτοῦ τὴν ψυχήν, οὕτως τὸ πρᾶγμα τοῦτο. ἐβόησεν ἡ νεᾶνις καὶ ὁ βοηθῶν οὐκ ἦν αὐτῇ. ταῦτα μέντοι τοιαῦτα. δεινὴ δὲ καὶ ἡ πλεονεξία καὶ οὐκ ἔστι δι' ἐπιστολῆς μιᾶς παραθέσθαι τὰ θεῖα γράμματα, ἐν οἷς οὐ τὸ λῃστεύειν μόνον φευκτὸν καὶ φρικῶδες καταγγέλλεται, ἀλλὰ καθ' ὅλου τὸ πλεονεκτεῖν καὶ ἀλλοτρίου ἐφάπτεσθαι ἐπὶ αἰσχροκερδείᾳ. καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος ἐκκήρυκτος ἐκκλησίας θεοῦ. τὸ δὲ ἐν καιρῷ τῆς καταδρομῆς ἐν τοσαύτῃ οἰμωγῇ καὶ τοσούτοις θρήνοις τολμῆσαί τινας τὸν καιρὸν τὸν πᾶσιν ὄλεθρον φέροντα

Pg. 319+321 M. — 1 ἐπ. post Νε. R. — ἀρχιεπισκόπου p, bodl. 158 et 205. — 2 τοῦ ∼ p, et θαυμ. post Γρ. vs. 1. — κατ. βαρβάρων τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ εἰδ. p. — 3 ἑτερά τινα pR. — 4 ἱερὲ bodl. omnes, ἱερώτατε pz. — Πάππα p, Πάπα z. — ἔφ. οἱ αἰχμ. pR. — 5 αὐτῷ, μάλ. p. — 6 ἡμ. μέρη β. pR. — 7 Corinth. I vi 3. — 9 Matth. xv 11. — 10 φησὶ ∼ z. — ἐκπ., λέγει z. — ὅμοιον καὶ τό suasit Routhius. — 11 τὰς αἰχμ. γυν. δι. p. τὰς alterum R praetermisit. — 12 αὐτῶν. ἀλλ' εἰ pR. — 13 ὁ ∼ p. — πορευομένης bodleiani tres et z, πορνευομένης nescio quis apud R, πορευομένου p. — Num. xvi 39. — 14 ἐν τῷ κ. R. — 19 Deut. xxii 25—28. — 20 φ. post ποι. Rp. — οὐκ ἔστι Rp. — 22 οὕτω Rzp. sunt qui οὕτω καὶ praebeant, sed non agnoscunt καὶ nec bodleiani nec z. — 24 δὲ καὶ ∼ p, καὶ h. l. ∼ etiam R. — 25 φρικτὸν p, φευκτὸν debetur bodleianis sex et z. — 26 ἀλλοτρίου etiam bodleiani octo, ἀλλοτρίων zp. — 27 πᾶς τοιοῦτος bodl. 205, zp.

νομίσαι ἑαυτοῖς κέρδους καιρὸν εἶναι ἀνθρώπων ἐστὶν ἀσεβῶν καὶ θεοστυγῶν οὐδὲ ὑπερβολὴν ἀτοπίας* ἐχόντων. ὅθεν ἔδοξε τοὺς τοιούτους πάντας ἐκκηρύξαι, μήποτε ἐφ' ὅλον ἔλθῃ τὸν λαὸν ἡ ὀργὴ καὶ ἐπ' αὐτοὺς πρῶτον τοὺς προεστῶτας τοὺς μὴ ἐπιζητοῦντας. φοβοῦμαι γάρ, ὡς ἡ γραφὴ λέγει, μὴ συναπολέσῃ ὁ ἀσεβὴς τὸν δίκαιον. πορνεία γάρ, φησί, καὶ πλεονεξία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ· ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε (ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ φωτὸς ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ) δοκιμάζοντες τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν· τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. τοιαῦτα μὲν ὁ Παῦλος. ἐὰν δὲ διὰ τὴν προτέραν πλεονεξίαν τὴν ἐν τῇ εἰρήνῃ γινομένην δίκην τιννύντες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς ὀργῆς πάλιν πρὸς τὴν πλεονεξίαν ἐκτραπῶσί τινες, κερδαίνοντες ἐξ αἵματος καὶ ὀλέθρου ἀνθρώπων ἀναστάτων γενομένων ἢ αἰχμαλώτων ἢ πεφονευμένων, τί ἕτερον προσδοκᾶν χρὴ ἢ ὡς ἐπαγωνιζομένους τῇ πλεονεξίᾳ ἐπισωρεῦσαι ὀργὴν καὶ ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ λαῷ; οὐκ ἰδοὺ Ἄχαρ ὁ τοῦ Ζαρὰ πλημμελείᾳ ἐπλημμέλησεν ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος καὶ ἐπὶ πᾶσαν συναγωγὴν Ἰσραὴλ ἐγενήθη ἡ ὀργή; καὶ οὗτος εἷς μόνος ἥμαρτε· μὴ μόνος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ; ἡμῖν δὲ πᾶν τὸ μὴ ἡμέτερον, ἀλλὰ ἀλλότριον τῷ καιρῷ τούτῳ κέρδος ἀνάθεμα νενομίσθαι προσήκει. κἀκεῖνος μὲν γὰρ ὁ Ἄχαρ ἐκ τῆς προνομῆς ἔλαβε καὶ αὐτοὶ νῦν ἐκ προνομῆς: κἀκεῖνος μὲν τὰ τῶν πολεμίων, οἱ δὲ νῦν τὰ τῶν ἀδελφῶν, κερδάναντες ὀλέθριον κέρδος. μηδεὶς ἐξαπατάτω ἑαυτὸν μήτε ὡς εὑρών. οὔτε γὰρ εὑρόντα κερδαίνειν ἔξεστι[ν]. φησὶ τὸ δευτερονόμιον· μὴ ἰδὼν τὸν μόσχον τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ τὸ πρόβατον πλανώμενον ἐν τῇ ὁδῷ περιίδῃς αὐτά. ἀποστροφῇ ἀποστρέψεις αὐτὰ τῷ ἀδελφῷ σου. ἐὰν δὲ μὴ ἐγγίζῃ ὁ ἀδελφός σου πρὸς σὲ μηδὲ ἐπίστῃ αὐτόν, συνάξεις αὐτὰ καὶ

1 νομίσαι αὐτοῖς bodl. 26, rawl. 625. — καιρὸν εἶναι κέρδους bodl. 205 et p contra bodl. reliquos. — 2 θ. καὶ ὑπερβ. R, sequutus bodl. 158 et 195; neque καὶ neque οὐδὲ praebet bodl. 26, utrumque (καὶ οὐδὲ) z. καὶ πολλὴν ὑπερβολὴν rawl. 625. — * ἀσεβείας rawl. 625, ἀσωτίας bodl. 158. — 5 Genes. xviii 23. — ὁ ∼ Rp. — 6 Eph. v 3, 6+13. — πλεον. μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, δι' ἃ R atque ita Gregorii ed. princeps. e libris scriptis ne unus quidem nec pz agnoscunt. — 9 κ. τοῦ πνεύματος ἐν rawl. 625. — ἀγαθοσύνῃ Rp. — 10 ἐστιν ∼ bodl. 205 et p. — συγκοινωνῆτε M. — 13 μὲν ὁ ἀπόστολος. ἐὰν δὲ Rp. — 14 πρότερον p. — γενομένην Rp. — 17 ἢ alterum ∼ bodleiani et pz. — 20 ἀναθήματος p. — 21 οὗτος post μόνος p. — in mg. Gregorii vossiani: ἄλλως. ἀλλὰ μὴ μόνος ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀπέθανεν. — 25 κερδαίνοντες Rp. — 26 μήποτε ὡς editio Gregorii princeps. — 27 ἔξεστι Rp. — φ. γάρ τὸ p. — 28 Deut. xxi 1—3. — πλανώμενα zp. — 30 ἐπίστῃ Gregorius voss., bodleiani septem et R, ἐπίστασαι bodl. unus et pz, a bodl. 715 verba absunt. ἐπιστῇ M. ἐπεγνως (ita R) in mg. Gregorii vossiani. — αὐτῶν M.

ἔσται μετὰ σοῦ, ἕως ἂν ἐκζητήσῃ αὐτὰ ὁ ἀδελφός σου καὶ ἀποδώσεις αὐτά· καὶ οὕτως ποιήσεις τὴν ὄνον αὐτοῦ καὶ οὕτως ποιήσεις τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ οὕτως ποιήσεις κατὰ* πᾶσαν ἀπώλειαν τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὅσα ἂν ἀπόληται παρ' αὐτοῦ καὶ εὕρῃς αὐτά. ταῦτα τὸ δευτερονόμιον. ἐν δὲ τῇ ἐξόδῳ οὐ μόνον ἐὰν τὰ τοῦ ἀδελφοῦ τις εὕρῃ, ἀλλὰ καὶ ἐχθροῦ, ἀποστροφῇ, φησίν, ἀποστρέψεις αὐτὰ εἰς τὸν οἶκον τοῦ κυρίου αὐτῶν. εἰ δὲ ἐν εἰρήνῃ ἄρα ῥαθυμοῦντος καὶ τρυφῶντος καὶ τῶν ἰδίων ἀμελοῦντος ἀδελφοῦ ἢ ἐχθροῦ κερδᾶναι οὐκ ἔξεστι, πόσῳ μᾶλλον δυστυχοῦντος καὶ πολεμίους φεύγοντος καὶ κατὰ ἀνάγκην τὰ ἴδια ἐγκαταλείποντος; ἄλλοι δὲ ἑαυτοὺς ἐξαπατῶσιν ἀντὶ τῶν ἰδίων τῶν ἀπολομένων ἃ εὗρον ἀλλότρια κατέχοντες, ἵν' ἐπειδὴ αὐτοὺς Βοράδοι καὶ Γότθοι τὰ πολέμου εἰργάσαντο, αὐτοὶ ἄλλοις Βοράδοι καὶ Γότθοι γένωνται. ἀπεστείλαμεν οὖν τὸν ἀδελφὸν καὶ συγγέροντα Εὐφρόσυνον διὰ ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κατὰ τὸν ἐνθάδε τύπον καὶ αὐτοῦ δώῃ ὁμοίως καὶ ὧν δεῖ τὰς κατηγορίας προσίεσθαι καὶ οὓς ἐκκηρύξαι τῶν εὐχῶν. ἀπηγγέλη δέ τι ἡμῖν καὶ ἄπιστον ἐν τῇ χώρᾳ ὑμῶν γενόμενον καὶ πάντως που ὑπὸ ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν καὶ μὴ εἰδότων μηδὲ ὄνομα κυρίου ὅτι ἄρα εἰς τοσοῦτόν τινες ἀπανθρωπίας καὶ ὠμότητος προεχώρησαν, ὥστε τινὰς τοὺς διαφυγόντας αἰχμαλώτους βίᾳ κατέχειν. ἀποστείλατέ τινας εἰς τὴν χώραν, μὴ καὶ σκηπτοὶ πέσωσιν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. τοὺς μὲν οὖν ἐγκαταλεχθέντας τοῖς βαρβάροις καὶ μετ' αὐτῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὄντας, ἐπιλαθομένους ὅτι ἦσαν Ποντικοὶ καὶ χριστιανοί, ἐκβαρβαρωθέντας δέ, ὡς καὶ φονεύειν τοὺς ὁμοφύλους ἢ ξύλῳ ἢ ἀγχόνῃ, ὑποδεικνύναι δὲ ἢ ὁδοὺς ἢ οἰκίας ἀγνοοῦσι τοῖς βαρβάροις καὶ τῆς

1 ἀποδόσεις M. — 2 οὕτω pR. — 3 οὕτω pR. — * μετὰ p. — 4 εὕρῃς bodleiani septem, εὑρήσῃς pz. — 6 Exod. xxiii 4. — 7 ἄρα ~ p. — 8 ἔξεστιν p. — 9 ἐγκαταλιπόντος p. — 10 ἀπολωμένων M, ἀπολλυμένων R. — 11 αὐτοῖς R. — ad Borados et Gotthos Routhio in cod. bodl. 86 Γέται additi videntur, qua de re Jacobus Grimmius viderit. noluit certe tres populos significare librarius, sed Gotthorum nomen notiore e veterum Graecorum monimentis vocabulo explicare. Borados quamvis apud Zosimum esse scirem, quum primum ad haec legenda accessi, Quadorum nomen hoc loco reponendum credideram, nam β et κ literarum in libris ante haec sex septemve saecula scriptis discrimen paene nullum est: sed quum in Bardesanis codicem londinensem incidissem, verebar ne idem hoc loco nomen lateret, quod apud Bardesanem (p. 17 syr. v. 4: p. 25 v. 8 angl.) Brusa scribitur; qui Bardesanes Brusae sculptores pictoresque vivere negat. cf. p. 60, 7. — τὰ τοῦ πολέμου bodl. 205 et p: bodleiani reliqui monacensis lectionem tuentur. τὰ τῶν πολεμίων z. — 12 γίνωνται p. — 14 καὶ αὐτόθι bodl. duo, καὶ αὐτὸς bodl. 196 (?) et p, καὶ αὐτοῦ bodl. quinque. — καὶ ὧν δὴ M. — 15 καὶ οὓς δεῖ ἐκκηρ. pz praeter librorum scriptorum auctoritatem. — ἀπηγγέλθη pz. quae de librariorum notis attulit Routhius in margine scriptis, quibus lectores quanam de re sermo esset monerentur, eis transscribendis neque hic neque alio loco chartam perditum ire decrevi. — 16 γενόντως pR. — 17 μηδὲ ὄνομα pR, bodl. 205 et alii duo, quorum tamen de testimonio dubitare editor anglicus videtur. μήτε τὸ ὄν. nescio quis, μήτε ὄνομα zM. — 18 προσεχώρησαν M. — 19 ἀποστ. οὖν τινας rawl. 625. — 22 ὄντας quatuor libros bodleianos sequutus delevit R, ἐκπλθόντας zp et bodl. 205. ἐν αἰχμ. γενομένους ἐπιλανθανομένους τε bodl. quatuor.

ἀκροάσεως ἀπεῖρξαι δεῖ, μέχρις ἂν κοινῇ περὶ αὐτῶν τι δόξῃ συνελθοῦσι τοῖς ἁγίοις καὶ πρὸ αὐτῶν τῷ ἁγίῳ πνεύματι. τοὺς δὲ οἴκοις ἀλλοτρίοις ἐπελθεῖν τολμήσαντας, ἐὰν μὲν κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσι, μηδὲ τῆς ἀκροάσεως ἀξιῶσαι. ἐὰν δὲ ἑαυτοὺς ἐξείπωσι καὶ ἀποδῶσιν, ἐν τῇ τῶν ὑποστρεφόντων τάξει ὑποπίπτειν αὐτούς. τοὺς δὲ ἐν τῷ πεδίῳ εὑρόντας τι ἢ ἐν ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις καταλειφθέντα ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἐὰν μὲν κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσιν, ὁμοίως ἐν τοῖς ὑποπίπτουσιν· ἐὰν δὲ αὐτοὺς ἐξείπωσι καὶ ἀποδῶσι, καὶ τῆς εὐχῆς ἀξιῶσαι. τοὺς δὲ τὴν ἐντολὴν πληροῦντας ἐκτὸς αἰσχροκερδείας πάσης πληροῦν δεῖ, μήτε μήνυτρα ἢ σῶστρα ἢ εὕρητρα ἢ ᾧ ὀνόματι καλοῦσιν ἀπαιτοῦντας.

IX.

Τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος *κανόνες φερόμενοι ἐν τῷ περὶ μετανοίας αὐτοῦ λόγῳ.*

Ἐπεὶ τοίνυν τέταρτον ἤδη πάσχα ἐπικατείληφε τὸν διωγμόν, αὐτάρ- α
κως ἔχει τοῖς μὲν προσενεχθεῖσι καὶ φυλακισθεῖσι, βασάνους τε ἀνηκέστους ὑπομεμενηκόσι καὶ ἀφορήτους μάστιγας καὶ πολλὰς ἑτέρας δεινὰς ἀνάγκας, ὕστερον δὲ προδεδομένοις ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός· εἰ καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς παρεδέχθησαν διὰ τὴν παρακολουθήσασαν μεγίστην πτῶσιν, ὅμως διὰ τὸ πολλὰ αὐτοὺς ἠθληκέναι καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντιμάχεσθαι (οὐ γὰρ κατὰ προαίρεσιν ἐν τούτῳ ἐληλύθασιν, ἀλλὰ καταπροδοθέντες ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός), ἐπειδὴ καὶ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐνδείκνυνται ἐν τοῖς σώμασιν ἑαυτῶν, καὶ ἤδη τινὲς τρίτον ἔτος ἔχουσι καταπενθοῦντες, προσεπιτιμηθῆναι αὐτοῖς ἀπὸ τῆς

5 αὐτοὺς ∾ p R, bodleiani 3385 et 625 agnoscunt. — τῷ ∾ p. e bodl. octo et z adjecit R. idem τινὰ e conjectura loco τι. — οἰκίας p. — καταλειφθὲν zp. — 8 ὑποπ. ἔστωσαν. ἐὰν tres bodleiani. — δὲ ἑαυτοὺς R. — 9 πάσης αἰσχρ. p. — 10 ἢ σῶστρα bodl. novem et zp: nonnulli μήτε σ. — εὕρετρα nonnulli: εὕρητρα Gregorius vossianus, zp, libri scripti omnes. — ταῦτα καλοῦσιν bodl. 258 et in margine editionis suae Vossius. ἢ ᾧ ὀνόματι ἑτέρῳ ταῦτα καλοῦσιν bodl. 195 et 625. ἢ ᾧ τινι ὀν. καλ. volebat Routhius. in margine libri monacensis scholium habetur, quo vocabula μήνυτρα σῶστρα εὕρητρα explicantur: quum vero versus unus cultro resectus, reliqui aut tineis corrosi sint aut propter atramenti livorem legi nequeant, cum lectoribus communicare non possum. — 11 ἀπαιτοῦντος M. — epistola Gregorii canones decem complectitur in editione routhiana: β pg. 60, 24. — γ pg. 61, 19. — δ pg. 61, 26. — ε pg. 62, 9. — ς pg. 62, 15. — ζ pg. 62, 21. — η pg. 63, 2. — θ pg. 63, 5. — ι pg. 63, 9. in p vero duodecim: β pg. 60, 10. — γ pg. 60, 15. — δ pg. 60, 24. — ε pg. 61, 19. — paris. ς + ιβ = δ + ι routh. — 12 p. 318 + 318 M. rubricam eodem modo exhibent libri bodleiani septem Routhii. ἐμφερόμενοι p. — περὶ τῶν ἐν καιροῖς διωγμῶν παραπεπτωκότων, εἶτα μετανοησάντων addit p. — 14 Τεσσάρων ἤδη χρόνων ἐπιπαρῳχηκότων [sic] τῷ διωγμῷ synopsis Aristini teste Harduino apud Routhium. — 15. 16 τε ἀνυποίστους p; cum monacensi faciunt libri bodleiani octo et z. — ὑπομεμνηκόσι R. — 17 δεινὰς ἀνάγκας codices Routhii omnes, ἀνάγκας δεινὰς p. — προδιδομένοις Rp. — 18 παραδέχθησαν R. — 20 εἰς τοῦτο ἐληλ. Routhius e quatuor bodleianis, verba absunt a bodl. 715. — 22 Galat. vi 17. — αὐτῶν Rp.

προσελεύσεως καθ' ὑπόμνησιν ἄλλας τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἃς καίπερ νηστεύσας ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ χριστὸς μετὰ τὸ βαπτισθῆναι ἐπειράσθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου· εἰς ἃς καὶ αὐτοὶ κατὰ περισσὸν διαγυμνασθέντες, ἐυτονώτερόν τε νήψαντες γρηγορήσουσιν εἰς προσευχὰς τοῦ λοιποῦ, καταμελετῶντες τὸ λελεγμένον ὑπὸ τοῦ κυρίου πρὸς τὸν πειράζοντα αὐτὸν ἵνα προσκυνήσῃ αὐτῷ· ὕπαγε σατανᾶ. γέγραπται γάρ· κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.

β Τοῖς δὲ μετὰ τὸ φυλακισθῆναι μόνον καὶ ὑπομεμενηκέναι τὰς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὡς ἂν ἐν πολιορκίᾳ θλίψεις τε καὶ δυσωδίας, ὕστερον δὲ χωρὶς πολέμου βασάνων γενομένοις αἰχμαλώτοις κατὰ πολλὴν πτωχείαν δυνάμεως καὶ κατὰ τινὰ τυφλότητα τεθραυσμένοις, ἐπαρκέσει ἐνιαυτὸς πρὸς τῷ ἑτέρῳ χρόνῳ· ἐπεὶ ὅλως καὶ αὐτοὶ ἐπιδεδώκασιν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου θλιβῆναι· εἰ καὶ ἀπήλαυσαν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τῆς παρὰ τῶν ἀδελφῶν πολλῆς ἀναπαύσεως· ἅπερ πολλαπλασίονα ἀποδώσουσι, ποθοῦντες λυτρωθῆναι ἀπὸ τῆς πικροτάτης αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, μεμνημένοι μάλιστα τοῦ λέγοντος· πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως.

γ Τοῖς δὲ μηδ' ὅλως μηδέν τι τοιοῦτον πεπονθόσι μηδὲ ἐνδειξαμένοις καρπὸν πίστεως, ἀλλ' αὐτομολήσασι πρὸς τὴν κακίαν, προδεδομένοις ὑπὸ δειλίας καὶ φόβου, νῦν δὲ εἰς μετάνοιαν ἐρχομένοις, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ ἁρμόζον τὴν τῆς ἀκάρπου συκῆς παραβολὴν παραθέσθαι, ὡς ὁ κύριος λέγει· συκῆν εἶχέ τις πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ καὶ ἦλθε ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· ἰδοὺ τρία ἔτη ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν. ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· κύριε ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω τὰ περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κόπρια, κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν· εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψῃς αὐτήν. ἣν πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντες

1 Matth. iv 2. — 2 ὁ alterum ~ Rp. — 3 κατὰ τὸ περ. bodl. 205, zp. — ἐντονώτερον zp. R e „*codicibus multis*" et canone VIII εὔτον. scripsit — 4 Petr. I v 8. Coloss. iv 2? — 5 λεγόμενον Rp. — 6 Matth. iv 10. — ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ pz. ὀπ. μ. Routhius librorum quinque bodleianorum auctoritate nisus expunxit. — 9 μόνον ~ p, agnoscunt bodl. et z. — ὑπομεμνηκέναι R. — 11 γενομένων contra octo bodleianorum et pedalii fidem p. quae inter πολέμου et πτω. media absunt a bodl. 86. — 14 τοῦ κυρίου etiam bodl. 158 et 86, κυρίου bodl. 3385, τοῦ Χριστοῦ bodl. 205, pz: ὀν. θλιβ. voce nulla interposita bodl. quinque et R. editi quidam etiam τοῦ θεοῦ. — 15 ἅπερ z et bodleiani, οἵπερ p. — 18 Esaj. lxi 1, 2. — πνεύματος ἐπ' p. - - τοῦ κυρίου vel τοῦ θεοῦ nonnulli. — 22 τοιοῦτο R. — 26 Luc. xiii 6—9. — 32 ἐκκόψεις Rp.

ἐνδειξάμενοί τε καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας ἐν τῷ διαστήματι τοῦ τοσούτου χρόνου μᾶλλον ὠφεληθήσονται.

Τοῖς γὰρ παντάπασιν ἀπεγνωσμένοις ἀμετανοήτοις δέρμα τε Αἰθίοπος δ
ἀμετάβλητον κεκτημένοις καὶ ποικίλματα παρδάλεως, λεχθήσεται τὸ τῆς ἑτέρας συκῆς· μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. δι' ὃ καὶ παραχρῆμα ξηραίνεται. ἀποπληροῦται γοῦν ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστοῦ εἰρημένον· διεστραμμένον οὐ δυνηθήσεται ἐπικοσμηθῆναι καὶ ὑστέρημα οὐ δυνήσεται ἀριθμηθῆναι. εἰ μὴ γὰρ πρότερον τὸ διεστραμμένον διορθωθῇ, ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὸ ἐπικοσμηθῆναι· καὶ εἰ μὴ πρότερον τὸ ὑστέρημα ἀναπληρωθῇ, ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὸ ἀριθμηθῆναι. ὅθεν καὶ ἐπὶ τέλους συμβήσεται αὐτοῖς τὸ λελεγμένον ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἠσαΐου· καὶ ὄψονται γάρ, φησί, τὰ κῶλα τῶν ἀνθρώπων τῶν παραβεβηκότων ἐν ἐμοί. ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί. ἐπεὶ καὶ ὡς προλέλεκται ὑπ' αὐτοῦ· οἱ δὲ ἄδικοι οὕτω κλυδωνισθήσονται. οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσιν, εἶπεν ὁ θεός.

Τοῖς δὲ καθυποκριναμένοις κατὰ τὸν ἐπιληπτευσάμενον Δαβὶδ ἵνα μὴ ε
ἀποθάνῃ οὐκ ὄντα ἐπίληπτον καὶ μὴ γυμνῶς ἀπογραψαμένοις τὰ πρὸς ἄρνησιν, ἀλλὰ διαπαίξασι κατὰ πολλὴν στενοχωρίαν (ὡς ἂν παιδία βουλευτικὰ ἔμφρονα ἐν παιδίοις ἄφροσι) τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλάς, ἤτοι ὡς διελθόντες βωμούς, ἤτοι ὡς χειρογραφήσαντες, ἤτοι ὡς ἀνθ' ἑαυτῶν βάλλοντες ἐθνικούς, εἰ καὶ τισὶν αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν ὁμολογητῶν, ὡς ἤκουσα, ἐπεὶ μάλιστα κατὰ πολλὴν εὐλάβειαν ἐξέφυγον αὐτόχειρες γενέσθαι τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἀναθυμιάσεως τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων· ἐπεὶ τοίνυν ἔλαθεν αὐτοὺς ἀνοίᾳ τοῦτο πράξαντας: ὅμως ἑξάμηνος αὐτοῖς ἐπιτεθήσεται τῆς ἐν μετανοίᾳ ἐπιστροφῆς. οὕτω γὰρ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ ὠφεληθήσονται, καταμελετῶντες τὸ προφητικὸν ῥητὸν καὶ λέγοντες· παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος. ὅπερ (ὡς ἴστε) ἐν τῷ ἕκτῳ μηνὶ τῆς συλλήψεως τοῦ ἑτέρου

3 post ἀπεγν. Routhius καὶ addidit sumptum e bodl. 26, 158, 3385. ita etiam z. — Jerem. xiii 23. — 5 Marc. xi 14. — 7 Eccl. i 14. — δύναται p, δυνηθήσεται sex libri bodleiani, δυνήσεται tres et zR. — 8 ὑστήρημα R. — 11. 12 λεγόμενον Rp. — 12 Esaj. lxvi 24. — 15 πᾶσι M. — Esaj. lvii 20, 21. — 16 κλωδωνισθήσονται καὶ ἀναπαύσασθαι οὐ μὴ δυνήσονται. οὐκ R. ita etiam p, sed κλυδ. scribitur. — Reg. I xxi 13. — 17 καθυποκριναμένοις R. — 18 ἐπιγραψαμένοις legi vult P. Maranus (v. editionem Cypriani baluzianam p. liv) primum laudatus a Routhio. — 22 βαλόντες bene Rp. — 24 ὁμολογησάντων Rp. — 25 ἔλαθον suasit R. — τοῦτο πράξαντας cum bodleianis octo etiam z, τοῦ πράξαντος p. canonibus a quinto usque ad decimum omnibus caret bodl. 86. — 28 Esaj. ix 6. — ἐγενήθη R. — quae inter verba ἐδόθη ἡμῖν et finem canonis intercedunt absunt a codice 625 bodl. — 30 ὥσπερ zp, R ὅπερ e septem bodleianis recepit. — Luc. i 36.

παιδίου τοῦ προκηρύξαντος πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν συνελήφθη καὶ αὐτὸ κηρύξαι μετάνοιαν. καὶ γὰρ καὶ τῶν ἀμφοτέρων ἀκούομεν ἐν πρώτοις κηρυσσόντων οὐ μόνον περὶ μετανοίας, ἀλλὰ καὶ περὶ βασιλείας οὐρανῶν, ἥτις (καθὼς μεμαθήκαμεν) ἐντὸς ἡμῶν ἐστι τῷ ἐγγὺς ἡμῶν εἶναι τὸ ῥῆμα ὃ πιστεύομεν ἐν τῷ στόματι ἑαυτῶν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῶν, περὶ ἧς καὶ αὐτοὶ ὑπομνησθέντες μαθήσονται ὁμολογεῖν ἐν τῷ στόματι ἑαυτῶν ὅτι κύριος Ἰησοῦς, πιστεύοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῶν ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν· ἅτε δὴ ἀκούοντες ὅτι καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.

ς Τοῖς δὲ δούλους χριστιανοὺς ἀνθ' ἑαυτῶν ὑποβεβληκόσιν — *οἱ μὲν δοῦλοι ὡς ἂν ὑποχείριοι ὄντες καὶ τρόπον τινὰ καὶ αὐτοὶ φυλακισθέντες ὑπὸ τῶν δεσποτῶν, καταπειληθέντες δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ διὰ τὸν φόβον αὐτῶν εἰς τοῦτο ἐληλυθότες καὶ ὀλισθήσαντες, ἐν ἐνιαυτῷ τὰ τῆς μετανοίας ἔργα ὑποδείξωσι, μανθάνοντες τοῦ λοιποῦ ὡς δοῦλοι χριστοῦ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ φοβεῖσθαι αὐτόν· ἀκούοντες μάλιστα ὅτι ἕκαστος, ἐάν τι ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομίσεται παρὰ κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος:*

ζ *οἱ δὲ ἐλεύθεροι ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἐξετασθήσονται ἐν μετανοίᾳ καὶ ὡς ὑποκρινάμενοι καὶ ὡς καταναγκάσαντες τοὺς ὁμοδούλους θῦσαι, ἅτε δὴ παρακούσαντες τοῦ ἀποστόλου τὰ αὐτὰ θέλοντος ποιεῖν τοὺς δεσπότας τοῖς δούλοις, ἀνιέντας τὴν ἀπειλήν. εἰδότες, φησίν, ὅτι καὶ ὑμῶν καὶ αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς καὶ προσωποληψία παρ' αὐτῷ οὐκ ἔστιν. εἰ δὲ ἕνα κύριον ἔχομεν οἱ πάντες ἀπροσωπόληπτον, ἐπεὶ καὶ πάντα καὶ ἐν πᾶσίν ἐστιν ὁ χριστός, ἔν τε βαρβάροις καὶ Σκύθαις, δούλοις καὶ ἐλευθέροις, σκοπεῖν ὀφείλουσιν ὃ κατειργάσαντο θελήσαντες τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν σῶσαι, οἱ τοὺς συνδούλους ἡμῶν ἑλκύσαντες ἐπὶ εἰδωλολατρίαν, δυναμένους καὶ αὐτοὺς ἐκφυγεῖν, εἰ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα ἦσαν αὐτοῖς παρασχόντες, ὡς πάλιν ὁ ἀπόστολος λέγει.*

1 Act. xiii 24. — 2 αὐτὸ e septem libris bodleianis R: αὐτὸς pz. — 3 κηρυττόντων Rp. — 5 μεμάθηκεν p. — Luc. xvii 21. — Rom. x 8—10. — 6 περὶ+7 ἑαυτῶν ∾ p, habet z. — 8 κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς bodl. 205, reliqui libri bodleiani septem ut M et „*MS. Reg.* [Paris.] *2038*“ Harduini. — 10 σωτηρίαν R. — 13 δὲ ∾ Rp. — 14 ἐν ∾ bodl. 205, p. sed z=M. — 15 δείξωσι R e libris bodleianis sex: δείξουσι pz. — ὡς δοῦλοι ∾ p. — 16 θέλ. τοῦ θεοῦ etiam bodleiani tres quatuorve et z, θέλ. τοῦ Χριστοῦ R, θέλ. καὶ p. — 17 Eph. vi 8. — κομίσεται quatuor libr. bodleiani, κομίσηται p, κομιεῖται rawlinson. 625, z. — 18 ἐλεύθερος ἐστιν z, ἐλ. ἐστὶ p. — 20 ὑποκρινόμενοι p. — ὁμολούλους R. — 21 Eph. vi 9. — 22 εἰδότας Rp. — ἡμῶν bodl. 205, pz. sed in z ἐν ἄλλοις, καὶ ἡμῶν αὐτῶν additum legitur. — 22. 23 καὶ αὐτῶν καὶ ὑμῶν bodl. 625. — 23 καὶ prius ∾ bodl. 158: in bodl. 205 serius additum est. — 24 quae a verbis οὐκ ἔστιν usque ad finem canonis habentur rawlinsonianus 625 teste Routhio „*omisit*“. — ἔχομεν Rzp cum bodleianis septem; ἔχωμεν non nemo. — ἀπροσωπόληπτον R. — Col. iii 11. — 26 θηλήσαντες R. — 27 δὲ τὴν M. — 28 εἰδωλολατρείαν Rp. — Coloss. iv 1.

η Τοῖς δὲ παραδεδομένοις καὶ ἐκπεπτωκόσι, τοῖς τε ἑαυτοῖς προσεληλυθόσιν εἰς τὸν ἀγῶνα ὁμολογοῦσιν εἶναι χριστιανοῖς, ἐμβεβλημένοις τε ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ βασάνων, εὔλογόν ἐστιν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας συνεπισχύειν καὶ κοινωνεῖν ἐν πᾶσιν, ἔν τε ταῖς προσευχαῖς καὶ τῇ μεταλήψει τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ λόγου· ἵνα εὐτονώτερον ἀγωνισάμενοι καταξιωθῶσι καὶ αὐτοὶ τοῦ βραβείου τῆς ἄνω κλήσεως. καὶ γὰρ ἑπτάκις, φησί, πεσεῖται ὁ δίκαιος καὶ ἀναστήσεται. ὅπερ εἰ καὶ πάντες οἱ ἐκπεπτωκότες πεποιήκεσαν, τελειοτάτην καὶ ὁλοκάρδιον μετάνοιαν ἐνεδείξαντο.

θ Καὶ τοῖς δὲ ὡς ἐξ ὕπνου ἑαυτοῖς παραπηδῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὠδίνοντα καὶ μέλλοντα ἑλκῦσαι, ἑαυτοῖς δὲ πειρασμὸν ἐπισπασαμένοις θαλαττομαχίας καὶ πολλῆς κυματώσεως, μᾶλλον δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς προσεκκαίουσιν ἄνθρακα ἁμαρτωλῶν, καὶ αὐτοῖς κοινωνητέον, ἅτε δὴ ἐν ὀνόματι χριστοῦ παρερχομένοις εἰς τοῦτο, εἰ καὶ μὴ προσέχουσιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις διδάσκοντος προσεύχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. καὶ πάλιν ἐν εὐχῇ λέγει τῷ πατρί· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ἴσως δὲ ἀγνοοῦσι τὰς γενομένας πολλάκις ἀναχωρήσεις τοῦ οἰκοδεσπότου καὶ διδασκάλου ἡμῶν ἀπὸ τῶν θελόντων ἐπιβουλεύειν καὶ ὅτι ἔσθ᾽ ὅτε οὐδὲ παρρησίᾳ περιεπάτει δι᾽ αὐτοὺς καὶ ὅτι καὶ ὅτε ὁ καιρὸς τοῦ πάθους αὐτοῦ προσήγγισεν, οὐχ ἑαυτὸν παρέδωκεν, ἀλλ᾽ ἐδέξατο ἕως ἦλθον ἐπ᾽ αὐτὸν μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων. λέγει οὖν πρὸς αὐτούς· ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; οἳ καὶ παρέδωκαν αὐτόν, φησί, Πιλάτῳ. καθ᾽ ὁμοιότητα γοῦν αὐτοῦ καὶ οἱ κατὰ σκοπὸν αὐτοῦ βαίνοντες πεπόνθασι μεμνημένοι τῶν θείων αὐτοῦ λόγων, δι᾽ ὧν ἐπιστηρίζων ἡμᾶς περὶ τῶν διωγμῶν λέγει· προσέχετε ἑαυτοῖς. παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. παραδώσουσι δὲ εἶπεν, ἀλλ᾽ οὐχί· ἑαυτοὺς παραδώσετε. καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δέ, φησί, καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε διὰ τὸ ὄνομά μου, ἀλλ᾽ οὐχί· ἑαυτοὺς ἄξετε. ἐπεὶ καὶ μεταπηδᾶν ἡμᾶς βούλεται ἀπὸ τόπων εἰς

1 ἑαυτοῖς tres libri bodl., αὐτοῖς Rp. (ἐκπ.) εἶθ᾽ οὕτως τε ἑαυτοῖς προσεληλυθόσιν bodl. 26, 625. — 2 καὶ ὁμολογ. pz, sed καὶ abest a bodleianis sex. — 7 κληρώσεως p. sed z=M. — Prov. xxiv 16. — 8. 9 ἀνεδείξαντο ἂν τελειοτάτην μετάνοιαν Zonaras, ἐνεδείξαντο ἂν τ. μ. Balsamo, ἐνεδείκνυντο bodl. 625. ἂν post μετάνοιαν addere suadet Routhius. z=M. — 11 ὡς ἂν ἐξ Rp. — 13 προσεκκαίοντες M. — ἄνθρακας Routhius e Zonara et Balsamone petiit. pz=M. — Prov. xxv 22. Rom. xii 20. — ἅτε δὲ nescio quis: pz, bodleiani omnes et coislinianus 38 cum monacensi concinunt. — 15 Marc. xiv 38. — 16 λέγειν Rp. — Matth. vi 53. — 17 δὲ καὶ ἀγν. Rp. — πολλάκις γινομένας Rp. — 19 οὔτε p. — 21 Rz e quinque libris manu scriptis ἐξεδέξατο. — 22 Matth. xxvi 55. — 23 Matth. xxvii 2. — 26 Matth. x 17. — M παραδώσωσι, sed ου pr. m. inter versus additum. — 28 et 30 οὐχ p: R οὐχὶ e libris nonnullis bodleianis se sumpsisse dicit. z=R. — Matth. x 18. — 29 φησί ~ p. — 30 ἀπὸ τόκου εἰς τόκον pz, sed quatuor bodleiani et coislinianus 38=M. ἀπὸ τόπων εἰς τόπων (sic) bodl. 205: bodl. 196 „τόπους *pro* τόπον“.

τόπους διωκομένους διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ὡς πάλιν ἀκούομεν αὐτοῦ λέγοντος· καὶ ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν. οὐ γὰρ θέλει αὐτομολεῖν ἡμᾶς πρὸς τοὺς τοῦ διαβόλου ὑπασπιστὰς καὶ δορυφόρους, ὅπως μὴ πλειόνων θανάτων αἴτιοι αὐτοῖς γενώμεθα, ὡς ἂν καταναγκάζοντες αὐτοὺς μᾶλλον κατατραχύνεσθαι καὶ τελεσιουργεῖν τὰ θανατηφόρα ἔργα· ἀλλ' ἐκδέχεσθαι καὶ προσέχειν ἑαυτοῖς, γρηγορεῖν τε καὶ προσεύχεσθαι, ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν. οὕτω Στέφανος πρῶτος κατ' ἴχνος αὐτοῦ μαρτύριον ἀναδεξάμενος ἐν Ἱεροσολύμοις, συναρπασθεὶς ὑπὸ τῶν παρανόμων καὶ ἀχθεὶς ἐν τῷ συνεδρίῳ, λιθοβολούμενος ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ ἐδοξάσθη παρακαλῶν καὶ λέγων· κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν. οὕτως Ἰάκωβος δεύτερος συλληφθεὶς ὑπὸ Ἡρώδου μαχαίρᾳ τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. οὕτως ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων Πέτρος πολλάκις συλληφθεὶς καὶ ἀποκλεισθεὶς καὶ ἀτιμασθεὶς ὕστερον ἐν Ῥώμῃ ἐσταυρώθη. ὁμοίως καὶ ὁ περιβόητος Παῦλος πλεονάκις παραδοθεὶς καὶ ἕως θανάτου κινδυνεύσας, πολλά τε ἀθλήσας καὶ καυχησάμενος ἐν πολλοῖς διωγμοῖς καὶ θλίψεσιν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ αὐτὸς μαχαίρᾳ τὴν κεφαλὴν ἀπεκείρατο, ὅς ἐν οἷς ἐκαυχήσατο κατέλεξε καὶ ὅτι ἐν Δαμασκῷ σπυρίδι ἐχαλάσθη διὰ τοῦ τείχους νυκτὸς καὶ ἐξέφυγε τὰς χεῖρας τοῦ ζητοῦντος αὐτὸν πιάσαι. τὸ γὰρ προκείμενον ἦν αὐτοῖς ἐν πρώτοις εὐαγγελίζεσθαι καὶ διδάσκειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐν οἷς ἐπιστηρίζοντες τοὺς ἀδελφοὺς ἐμμένειν τῇ πίστει καὶ τοῦτο ἔλεγον ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἐζήτουν γὰρ οὐ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι[ν]. καὶ ἦν πολλὰ λέγειν αὐτοῖς εἰς ταῦτα πρὸς τὸ κατὰ λόγον πράσσειν, εἰ μή, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος, ἐπιλείψει δ' ἂν ἡμᾶς διηγουμένους ὁ χρόνος.

ι Ὅθεν οὐκ ἔστιν εὔλογον οὐδὲ τοὺς ἀπὸ κλήρου αὐτομολήσαντας ἐκπεπτωκότας τε καὶ ἀναπαλαίσαντας ἔτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ εἶναι, ἅτε δὴ καταλείψαντας τὸ ποίμνιον κυρίου καὶ μωμησαμένους ἑαυτούς· ὅπερ οὐδεὶς τῶν ἀποστόλων πεποίηκε[ν]. καὶ γὰρ ὁ πολλοὺς διωγμοὺς ἐξαντλήσας

2 Matth. x 23. — ὅταν liber Bernardi Nanii Veneti a Gallandio inspectus, quinque bodleiani, coislinianus 38, ὅθεν p, ὅτε z. — ἐκ τῆς πόλεως ταύτης pz, sed bodleiani sex et coislin.=M. — 4 μὴ καὶ πλ. Rp. — 5 γινώμεθα Rp. — 7 Matth. xxvi 14. — 10 Act. vi 12. — εἰς τὸ συνέδριον volebat R. — Χριστοῦ pro Ἰ. Rp. — 11 Act. vii 60. — ταύτην τὴν Rp. — 12 Act. xii 2. — 14 συλλ. καὶ φυλακισθεὶς καὶ ἀτ. Rp. — ὁμ. ∾ p. —17 κεφ. ἀπετμήθη pz, sed bodleiani sex et coislinianus=M. — 18 κατέληξε pz, bodleiani omnes=M. — Corinth. II xi 32, 33. — 21 Act. xi 35. — καὶ φυλάττειν nanianus Gallandii, bodl. 196, 715. — Act. xiv 22. — 22 ἐ. ἐν τῇ pz, sed abest ἐν a naniano Gallandii, bodl. 158, 3385, coislin. 38. — 23 ἡμᾶς εἰςελθ. Rz o naniani, bodleianorum 158, 3385 et coisliniani fide. — Corinth. I x 33. — 24 σωθῶσι Rp. — 26 Hebr. xi 32. — ἐπιλίποι Rp. — 30 πεποίηκε Rp. — ἐξανύσας pz, ἐξαντλ. bodleiani septem, coislin., nanianus Gallandii.

πολλά τε ἆθλα ἀγωνισμάτων ἐνδειξάμενος ὁ μακάριος ἀπόστολος [Παῦλος] ἐγνωκώς τε ὅτι κάλλιόν ἐστιν ἀναλῦσαι καὶ σὺν χριστῷ εἶναι ἐπιφέρει καὶ λέγει· τὸ δὲ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. σκοπῶν γὰρ οὐ τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν ἵνα σωθῶσιν, ἀναγκαιότερον τῆς ἑαυτοῦ ἀναπαύσεως ἡγήσατο τὸ παραμένειν τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ὃς καὶ τὸν διδάσκοντα θέλει εἶναι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τύπον γινόμενον τῶν πιστῶν. ὅθεν οἱ ἐν τῇ εἱρκτῇ ἐπιδικαζόμενοι τῆς λειτουργίας, ἐκπεπτωκότες καὶ ἀναπαλαίσαντες, πάνυ ἀναισθητοῦσι[ν]. πῶς γὰρ αἰτοῦσιν ὃ κατέλειψαν, δυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὔχρηστοι εἶναι ἐν καιρῷ τοιούτῳ; ἕως μὲν οὖν ἄπταιστοι ἦσαν, συγγνώμην εἶχον ἐπὶ τῇ παρὰ λόγον αὐτῶν πράξει. ὅτε δὲ ἔπταισαν ὡς ἂν περπερευσάμενοι καὶ ἑαυτοὺς μωμησάμενοι οὐκέτι δύνανται λειτουργεῖν. δι' ὃ φροντιζέτωσαν μᾶλλον ἐν ταπεινοφροσύνῃ πῶς ἐκτελέσουσι παυσάμενοι τῆς κενοδοξίας. ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ἡ κοινωνία, μετ' ἐπιστάσεως καὶ ἀκριβείας πρὸς ἀμφότερα γινομένη — καὶ ἵνα μὴ δόξωσι λυπεῖσθαι μετὰ βίας περιδρασσόμενοι τῆς ἐντεῦθεν ἀναλύσεως καὶ ἵνα μή τινες ἐκπεσόντες προφασίσωνται ὡς ἂν διὰ τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐπιτιμίας ὑπεκλελυμένοι — οἵτινες πλέον ἁπάντων αἰσχύνην καὶ ὄνειδος ἕξουσι κατ' ἐκεῖνον τὸν τεθεικότα θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύσαντα ἐκτελέσαι. ἄρξονται γάρ, φησί, πάντες οἱ παραπορευόμενοι ἐμπαίζειν αὐτῷ λέγοντες· οὗτος ὁ ἄνθρωπος θεμέλιον τέθεικε καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.

Οἱ γὰρ πρῶτοι παραπηδήσαντες ἐν τῷ βράσματι τοῦ διωγμοῦ περιε- ια
στῶτες εἰς τὸ δικαστήριον καὶ θεωροῦντες τοὺς ἁγίους μάρτυρας σπεύδοντας ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ἐν καλῷ τῷ ζήλῳ προθυμούμενοι ἐπεδίδουν ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο πολλῇ τῇ παρρησίᾳ χρώμενοι, ἐμβλέποντες μάλιστα τοὺς ὑποσυρομένους καὶ ἐκπίπτοντας, δι' οὓς ὑποθερμαινόμενοι ἔσωθεν καὶ ἐνηχούμενοι καταπολεμῆσαι τὸν ὑπεραιρόμενον καὶ ἀντικείμενον ἔσπευδον εἰς τοῦτο, ἵνα μὴ δοκῇ παρ' ἑαυτῷ φρόνιμος εἶναι ἐφ' οἷς καὶ πανουργίαν ἔδοξεν ἡττᾶν, εἰ καὶ ἐλάνθανεν ἑαυτὸν νικώμενον ὑπὸ τῶν ἐγκαρτερούντων τὰς τῶν ξυστήρων καὶ μαστίγων βασάνους, τήν τε ὀξύτητα τῆς μαχαίρας καὶ τὰς φλέξεις τοῦ πυρὸς καὶ τὰς τῶν ὑδάτων καταποντώσεις. καὶ τοῖς κατὰ πίστιν

2 [Π.] habent Rp. — Philipp. I 23, 24. — 3 δι' ἡμᾶς p. — 4 σκωπῶν R. — Cor. I x 33. — 6 ὡς R. — 7 Timoth. I iv 12. — ἐπιδοκιμαζόμενοι M. — 9 ἀναισθητοῦσι Rp. — 11 τῇ παραλόγῳ αὐ. Rp. — 12 ἑαυτοῖς M. — 13 ἐκτελέσωσι M. — 15 ἀμφότερον p, sed Routhius ut Mz, sequutus bodleianos quatuor et coislinianum. — γινομένης p, γινομένη M (?) Rz et bodl. novem. z in mg. ἐν ἄλλοις, γινομένης. — 17 προφασίζωνται Rp. — ἂν ∼ p. — 19 Luc. xiv 29, 30. — 20 αὐτὸν pz, R sex bodl. sequutus αὐτῷ. — 21 ἔθηκε Rp. — 24 Phil. iii 11. — 25 ἐπιδίδουν R. — 26 ἐμβλ. bodl. quinque, βλέποντες pz. — ὑποσυρουμένους R. — 27 ὑπερθερμ. R, rawl. 625. z=M. — 28 μὴ καὶ δ. Rp. — 29 οἷς κατὰ π. Rp. — 31 καταφλέξεις Rp et bodl. omnes. z=M.

ὑπεξιοῦσιν εὐχὰς καὶ δεήσεις γίνεσθαι — ἤτοι ὑπὲρ τῶν ἐν φυλακῇ καταπιμωρηθέντων καὶ προδεδομένων ὑπὸ λιμοῦ καὶ δίψους, ἤτοι ὑπὲρ τῶν ἔξωθεν τῆς φυλακῆς ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου καταβασανισθέντων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκὸς — ἄξιόν ἐστιν ἐπινεῦσαι. συμπάσχειν γὰρ καὶ συναλγεῖν τοῖς ὀδυρομένοις καὶ στενάζουσιν ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ ἀγῶνι ἡττηθέντων ὑπὸ τῆς πολλῆς βίας τοῦ κακομηχάνου διαβόλου ἤτοι ὑπὲρ γονέων ἢ ἀδελφῶν ἢ τέκνων οὐδένα οὐδὲν καταβλάπτει. ἴσμεν γὰρ καὶ δι' ἑτέρων πίστιν ἀπολαύσαντάς τινας τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος ἐπί τε ἀφέσει ἁμαρτιῶν καὶ ὑγείᾳ σώματος καὶ ἀναστάσει νεκρῶν. μεμνημένοι τοίνυν τῶν πολλῶν αὐτῶν καμάτων ὧν προϋπήνεγκαν ἐν ὀνόματι χριστοῦ καὶ τῶν ταντալισμῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν μεταγνόντων αὐτῶν καὶ ἀποδυρομένων τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς κατὰ προδοσίαν ἐν ἀτονίᾳ καὶ νεκρότητι τοῦ σώματος, ἔτι τε καὶ μεμαρτυρημένων εὐπολιτεύτων γενομένων ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν συνε[υ]χόμεθα καὶ συμπαρακαλοῦμεν ὑπὲρ ἱλασμοῦ αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων καθηκόντων διὰ τοῦ γινομένου ὑπὲρ ἡμῶν παρακλήτου πρὸς τὸν πατέρα ἱλασκομένου ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. ἐάν τις γάρ, φησίν, ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα Ἰησοῦν χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστιν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

ιβ Τοῖς γὰρ ἀργύρια δεδωκόσι πρὸς τὸ ἀνενοχλήτους αὐτοὺς παντάπασι γενέσθαι ἀπὸ πάσης κακίας, οὐκ ἔστιν ἔγκλημα προσάγειν. ζημίαν γὰρ καὶ ἀπώλειαν χρημάτων ὑπήνεγκαν, ἵνα μὴ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν ζημιωθῶσιν ἢ ἀπολέσωσιν, ὅπερ ἄλλοι κατ' αἰσχροκέρδειαν οὐ πεποιήκασι, καίτοιγε τοῦ κυρίου λέγοντος· τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ ἢ ἀπολέσῃ; καὶ ὅτι οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. ἐφάνησαν γὰρ παρ' ἐκείνους τῷ θεῷ δουλεύοντες, τὰ ἀργύρια μισήσαντες καὶ κατα-

1 ὑπεξουσιοῦσιν p, ἐπαξιοῦσιν suasit R. — 2 προδιδομένων Rp. — 3 δίψης pz, Routhius δίψους testatius esse auctor est. — post καταβ. Rp: διὰ ξυστήρων καὶ μαστίγων, ὕστερον δὲ ἡττηθέντων. — 5 τῷ ∾ p. — 9 ἐπεί τε M. — 11 τοῦ χριστοῦ pz, R articulum sex librorum bodleianorum auctoritate fretus delevit. — ταλανισμῶν Rp. — 12 τῶν ∾ Rp. — 14 libri bodleiani plerique aut μεμαρτυρημένων aut μεμαρτυρουμένων, sed rawlinsonianus 625 μαρτυρημένων atque ita olim etiam bodl. 26, ubi nunc syllaba με atramento recentiore adjecta habetur. μεμαρτυρουμένων edidit R. μαρτυρουμένων pz, bodl. 205. — ἀπολιτεύτων pz, cum monacensi faciunt libri bodleiani quinque, abest vox a bodl. 158. — 14. 15 συνευχόμεθα Rp. — 16 γενομένου Rp. — 17 καὶ ἐὰν Rp. — 18 Johann. I ii 1, 2. — πρὸς ∾ p. — 20 a bodleiano 86 canon XII et qui sequuntur absunt. — 21 ὑπὸ π. pz, cum monacens consentiunt nanianus et bodleiani. — 23 κατὰ Rp. — 24 Marc. viii 36. — erat quum Routhius aut ἄνθρωπον aut ὠφελεῖται scribi vellet, sed in consensu librorum nihil mutandum. Petrus si scripsisset: τί ὄφελος ἀνθρώπου; idem dixisset. — 26 Matth. vi 24. — μαμμωνᾷ Rp. — 27 παρ' ἐκείνων nanianus Gallandii, παρ' ἐκεῖνον rawlinsonianus, παρ' ἐκείνοις pz et Routhius, qui παρ' ἐκεῖνο suasit, quamvis legi a quibusdam παρ' ἐκείνους sciret: scilicet quid esset παρὰ πάντας apud Lucam xiii 2 non meminerat. — τῷ debetur bodleianis et naniano, ∾ pz. — τὰ γὰρ nanianus. — μισ. καὶ καταπατήσαντες καὶ καταφρ. Rp praeter codices.

φρονήσαντες αὐτῶν, ἀπεπλήρωσάν τε καὶ ἐν τούτῳ τὸ γεγραμμένον· λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος· ἐπεὶ [καὶ] ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἀνέγνωμεν τοὺς συρέντας ἀντὶ Παύλου καὶ Σίλα ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας [μετὰ πλησμονῆς ἀπολυθέντας. μετὰ γὰρ τὸ καταβαρῆσαι αὐτοὺς πολλὰ διὰ τὸ ὄνομα καὶ ταράξαι τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας,] λαβόντες, φησί, τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέρροιαν.

Ὅθεν οὐδὲ τοῖς καταλείψασι πάντα διὰ τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν ιγ
καὶ ἀναχωρήσασιν ἐστὶν ἐγκαλεῖν ὡς ἂν ἑτέρων δι' αὐτοὺς κατασχεθέντων. καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἀντὶ Παύλου πάλιν συνήρπασαν Γάϊον εἰς τὸ θέατρον καὶ Ἀρίσταρχον, συνεκδήμους Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον· ἐπεὶ καὶ δι' αὐτὸν πείσαντα καὶ μεταστήσαντα πολὺν ὄχλον ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν ἡ στάσις ἦν γινομένη· οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί, φησίν. οὐ μὴν ἀλλὰ καί τινὲς τῶν ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον· εἰ δὲ ἐπιμένοιέν τινες ἐρεσχελοῦντες τοῖς εἰλικρινῶς προσέχουσι τῷ λέγοντι· σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν· μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω· ὑπομνησθήτωσαν καὶ τοῦ προκρίτου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, βεβλημένου τε ἤδη εἰς φυλακὴν καὶ παραδοθέντος τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, οὗ ἐν νυκτὶ φυγόντος καὶ ῥυσθέντος ἐκ χειρὸς τοῦ φονώδους Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου κυρίου — γενομένης, φησίν, ἡμέρας ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. Ἡρώδης δὲ

2 Prov. xiii 8. — καὶ habent Rp. — 3 τοὺς συρρεύσαντας M. — Act. xvii 8+10. — 4 μετὰ καὶ π. pz, R bodleianos et nanianum sequutus καὶ delevit. in bodl. 158 verba non habentur, etiam z: ἐν ἄλλοις οὐ κεῖται. μετὰ πολλῆς ὠνῆς Routhius, qui non multum aberat quin librum tilianum Herveti has cupedias praebuisse diceret. scribo μετὰ πεισμονῆς et si inde ab Hadriani temporibus ita Graecos loqui solitos fuisse nescias, vel ea quae tironum in manibus sunt λεξικὰ exempla suppeditaverint. — 4 μετὰ+6 πολιτ. deceptus ὁμοιοτελεύτῳ praetermisit codicis monacensis librarius: ego a Routhio petivi. — 8 τότε pro τόν τε p. — 11 πάλιν e bodleianis quinque adjecit Routhius, ∾ pz. — 13 σ. Π. οὐ βουλ. bodl. 26, σ. Π. καὶ βουλ. bodl. 158, σ. οὐ βουλομένου Παύλου rawlins. 625: Παύλου· καὶ Παύλου β. Routhius suaserat: καὶ βουλόμενον idem ex z enotavit. — 18 εἰ δ' ἐπ. R. — 19 λέγοντι πεισθήτωσαν nanianus probante Gallandio, qui locum geminum ad finem canonis xiv obvium contulit. Gen. xix 17. — 20 καὶ μὴ περιβλέψῃς Rp. — καὶ περὶ τοῦ Rp, sed abest περὶ a naniano et bodleianis quatuor. — 22 τέταρσι Rp. — 23 ῥυσθ. post χειρὸς p. verba τοῦ φον. + 24 λαοῦ ∾ p, agnoscunt nanianus et bodleiani omnes, uno ducentesimo quinto excepto. eadem in z vocabulo ῥυσθ. praemittuntur. — φονώδους R. — 25 Act. xii 18, 19. — p vocem φησὶ post ἀγγέλου ponit, z ante ἦν; bodleiani Routhio auctores fuere ut eodem quo monacensis loco exhiberet.

ἐπιζητήσας καὶ μὴ εὑρών, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, δι' οὓς οὐδεμία αἰτία τῷ Πέτρῳ προσάπτεται. ἐξῆν γὰρ καὶ αὐτοὺς ἑωρακότας τὸ γενόμενον ἐκφυγεῖν, ὡς καὶ πάντα τὰ παιδία τὰ ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, εἰ ἐγνώκεισαν οἱ γονεῖς αὐτῶν τὸ μέλλον ἔσεσθαι, ἅπερ ἀνηρέθησαν ὑπὸ τοῦ μιαιφόνου Ἡρώδου διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ζητούμενον ἀπολέσαι ἓν παιδίον, ὅπερ καὶ αὐτὸ κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου κυρίου ἐξέφυγεν, ἤδη ἀρξάμενον ταχέως σκυλεύειν καὶ ὀξέως προνομεύειν κατὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ὀνόματος, καθὼς γέγραπται· κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ταχέως σκύλευσον, ὀξέως προνόμευσον, δι' ὅτι πρὶν γνῶναι καλεῖν τὸ παιδίον πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δύναμιν Δαμασκοῦ καὶ τὰ σκῦλα Σαμαρείας ἔναντι βασιλέως Ἀσσυρίων. οἱ γοῦν μάγοι ὡς ἤδη σκυλευθέντες ὑποτεταγμένως καὶ τιμητικῶς προσκυνοῦσι τῷ παιδίῳ ἀνοίγοντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν καὶ προσφέροντες αὐτῷ χαιριώτατα καὶ πρεπωδέστατα δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν, ὡς βασιλεῖ καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ· ὅθεν οὐκέτι πρὸς τὸν Ἀσσύριον ἠξίωσαν ὑποστρέψαι, συνεργούμενοι ὑπὸ τῆς προνοίας. χρηματισθέντες κατ' ὄναρ, φησίν, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ἔνθεν ἰδὼν ὁ αἱμοβόρος Ἡρώδης ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων ἐθυμώθη λίαν καὶ ἀποστείλας, φησίν, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων· μεθ' ὧν καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ γεννηθὲν ἕτερον παιδίον ζητήσας ἀποκτεῖναι καὶ μὴ εὑρὼν τὸν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρίαν ἐφόνευσε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐκφυγόντος τοῦ παιδὸς μετὰ τῆς μητρὸς Ἐλισάβετ· ἐφ ὧν οὐδεμίαν μέμψιν ἔσχοσαν.

1. 2 ἐπαχθῆναι bodl. 158, ἀχθῆναι bodl. 625, ἀποκτεῖναι nanianus, ἀπαχθῆναι bodleiani sex et z in margine, ἀπαγχθῆναι pz, bodl. 205. — 3 γινόμενον pz, R γενόμενον c bodleianis sex recepit. — 5 Matth. ii 16. — 6 ἀπολέσθαι Rp. cf. Krüger griech. sprachl. 1852 p. 412, 8; Bernhardy syntax p. 360. — 7 ἐξέφυγε nan. — omnia quae inter ἤδη et μάγων p. 72, 23 media sunt non habet nanianus. — 9 Esaj. viii 3, 4. — 10 πρινὴ Rp. — καλ. post παιδ. Rp. — 12. 13 σκυλ. καὶ προνομευθέντες ὑπ. Rp. — 13 Matth. ii 11, 12. — τῷ παιδίῳ etiam bodleiani quatuor, τὸ παιδίον pz. — 14. 15 χαιριώτερα καὶ πρεπωδέστερα p, sed bodleiani sex et z = M. χαιριώτατα rawl. 625, vocibus χ. πρ. ut videtur socordia librarii praetermissis. — 16 τὸν Ἀσσύριον βασιλέα Rp, Ἡρώδην τὸν βασιλέα bodl. 158. adscriptum etiam in monacensi: σημείωσαι ὅτι τὸν Ἡρώδη ἀσσύριον βασιλέα ὠνόμασεν. — ἠξίωσαν bodl. quinque et z, ἠξιώθησαν p. — 17 συνειργούμενοι Rp. — 17. 18 χρ. γάρ, φησι, κατ' ὄναρ μὴ Rp. — 19 ἔνθεν bodl. sex, ὅθεν pz. — Ἡρ. ∾ p. — 20 Matth. ii 16. — 24 ἀποκτῆναι M. — Matth. xxiii 35. — 26 ἀφ' ὧν p, bodleiani omnes et z ἐφ' ὧν, ἐφ' ᾧ nanianus. — Ἐλιζάβετ Rp. — 27 ἔχοσαν bodl. 715, 3385: ἔσχον bodl. 158, rawl. 625 nan.: ἔχουσιν Rp.

Εἰ δὲ τινὲς βίαν πολλὴν καὶ ἀνάγκην πεπόνθασι, χάμον λαβόντες ἐν τῷ στόματι καὶ δεσμοὺς καὶ ἐπιμείναντες καρτερῶς τῇ διαθέσει τῆς πίστεως [ὡς] καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν καῆναι προσαγομένων ἄκοντι τῷ ἀνιέρῳ θύματι (ὥσπεροῦν ἔγραψάν μοι οἱ ἀπὸ τῆς φυλακῆς τρισμακάριοι μάρτυρες, περὶ τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ καὶ ἕτεροι δὲ συλλειτουργοί): οἱ τοιοῦτοι, συμμαρτυρούντων αὐτοῖς μάλιστα καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, δύνανται εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ ταχθέντες ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, ὡς καὶ οἱ κατανεκρωθέντες ἐν ταῖς πολλαῖς βασάνοις καὶ μηκέτι ἐξισχύοντες λαλῆσαι ἢ φθέγξασθαι ἢ κινηθῆναι εἰς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς εἰς μάτην ἐκβιαζομένοις. οὐδὲ γὰρ συγκατέθεντο τῇ βδελυρίᾳ αὐτῶν, ὥσπεροῦν παρὰ συλλειτουργῶν πάλιν ἤκουσα. ταχθήσεται δὲ ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς καὶ πᾶς ὁστισοῦν κατὰ Τιμόθεον πολιτεύεται, πειθόμενος καὶ αὐτὸς τῷ λέγοντι· δίωκε δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραϋπάθειαν, ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων.* ιδ

X.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸ πάσχα.

Οὐκ ἐγκαλέσει τις ἡμῖν παρατηρουμένοις τετράδα καὶ παρασκευήν, ἐν αἷς καὶ νηστεύειν ἡμῖν κατὰ παράδοσιν εὐλόγως προστέτακτο· τὴν μὲν τετράδα διὰ τὸ γενόμενον συμβούλιον ὑπὸ Ἰουδαίων ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τοῦ κυρίου, τὴν δὲ παρασκευὴν διὰ τὸ πεπονθέναι αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν. τὴν γὰρ κυριακὴν χαρμοσύνης ἡμέραν ἄγομεν διὰ τὸν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ, ἐν ᾗ οὐδὲ γόνατα κλίνειν παρειλήφαμεν.

1 scio esse qui χάνον (p) et qui χάβον exhibeant: nihil literis ν β μ in libris saeculi tertii decimi similius. — 3 ὡς habet R. atque ita bodl. 158, 3385, nan. ὡς ∾ Mp. — post καῆναι z καρτερήσαντες. — προσαγόμενοι ἄκοντες nanianus et bodl. 158, προσαγομένων bodleiani quinque, προσαγομένας Rp. — 4 sunt qui θυμιάματι praebeant. — 5 ἐν Λιβ. bodl. 625 et zp, bodleiani reliqui et nanianus cum monacensi concinunt. — 6 αὐτοῖς libri bodl. sex et z, αὐτῶν bodl. 196, utrumque abest a p. — 8. 9 ἐξισχύσαντες Rp. — 10 βιαζομένοις Rp. — 11 loco medentem manum admovit primus Routhius, ante quem ὥσπερ οὖν (ita enim sejunctis vocabulis scribebatur) integrae enunciationis initium erat, mox ἤκουσα, πάλιν ταχθήσονται ἐν τοῖς p. bodleiani omnes et z consentiunt cum monacensi. — δὲ ∾ nan. — 13 Tim. 1 vi 11, 12. — 14 *πρᾳότητα z. — 15 ἐκλήθης, ὡμολογήσας Rp. — 17 Routhius ante 17, p ante 18 ΚΑΝΩΝ ΙΕ. quae proxime sequuntur eodem quo in monacensi modo etiam in parisino 2038 Harduini et bodleianis 715 et 3385 Routhii. *similia his* habere bodleianos ceteros edocemur a Routhio. — 19 παράδωσιν M. cf. constitutt. VII xxiii. — 19. 20 προσετέτακτο p, προστέτακται bodleiani sex, z et paris. 2038 Harduini et hos sequutus Routhius. — 20 τὴν μὲν γὰρ τετρ. zp cf. Cotelerium ad constit. apost. II lix. — γινόμενον z. — ὑπὸ τῶν Ἰ. Rp. — 21 παρασκ., ὅτι αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθε. κυριακὴν δὲ χαρμ. non nemo: contra libri bodleiani, coislinianus, parisinus Harduini, z eadem quae monacensis praebent. — 21 διὰ ⁜ 22 κυρ. ∾ p. — 22 Τὴν δὲ Κυρ. z: sed in margine idem: ἐν ἄλλοις, τὴν γὰρ Κυριακήν. cf. Constit. apost. V xv.

XI.

Αἱ διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος καὶ κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Χαίρετε, υἱοὶ καὶ θυγατέρες, ἐν ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. Ἰωάννης καὶ Ματθαῖος καὶ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος καὶ Σίμων καὶ Ἰάκωβος καὶ Ναθαναὴλ καὶ Θωμᾶς καὶ Κηφᾶς καὶ Βαρθολομαῖος καὶ Ἰούδας Ἰακώβου.

α Κατὰ κέλευσιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος συναθροισθέντων ἡμῶν, καθὼς διέταξεν πρὸ τοῦ· *μέλλετε κληροῦσθαι τὰς ἐπαρχίας, καταλογίσασθαι τόπων ἀριθμούς, ἐπισκόπων ἀξίας, πρεσβυτέρων ἕδρας, διακόνων παρεδρείας, ἀναγνωστῶν νουνεχίας, χηρῶν ἀνεγκλησίας καὶ ὅσα δέοι πρὸς θεμελίωσιν ἐκκλησίας, ἵνα τύπον τῶν ἐπουρανίων εἰδότες φυλάσσωνται ἀπὸ παντὸς ἀστοχήματος, εἰδότες ὅτι λόγον ὑφέξουσιν ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως περὶ ὧν ἀκούσαντες οὐκ ἐφύλαξαν* — καὶ ἐκέλευσεν ἡμᾶς ἐκπέμψασθαι τοὺς λόγους εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην:

β ἔδοξεν οὖν ἡμῖν πρὸς ὑπόμνησιν τῆς ἀδελφότητος καὶ νουθεσίαν, ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἀπεκάλυψε, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, διὰ πνεύματος ἁγίου, μνησθεῖσι λόγου ἐντείλασθαι ὑμῖν.

γ Ἰωάννης εἶπεν· ἄνδρες ἀδελφοί, εἰδότες ὅτι λόγον ὑφέξομεν περὶ τῶν διατεταγμένων ἡμῖν εἰς ἑνὸς πρόσωπον μὴ λαμβάνωμεν: ἀλλ' ἐάν τις δοκῇ συμφέρον ἀντιλέγειν, ἀντιλεγέσθω αὐτῷ. ἔδοξε δὲ πᾶσι πρῶτον Ἰωάννην εἰπεῖν.

δ Ἰωάννης εἶπεν· *ὁδοὶ δύο εἰσί, μία τῆς ζωῆς καὶ μία τοῦ θανάτου, διαφορὰ δὲ πολλὴ μεταξὺ τῶν δύο ὁδῶν. ἡ μὲν γὰρ ὁδὸς τῆς ζωῆς ἐστιν αὕτη· πρῶτον, ἀγαπήσεις τὸν θεὸν τὸν ποιήσαντά σε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ δοξάσεις τὸν λυτρωσάμενόν σε ἐκ θανάτου, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη: δεύτερον· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ δευτέρα, ἐν οἷς ὅλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται.*

ε Ματθαῖος εἶπεν· *πάντα ὅσα μὴ θέλεις σοι γενέσθαι μηδὲ σὺ ἄλλῳ ποιήσεις.* τούτων δὲ τῶν λόγων τὴν διδαχὴν εἰπέ, ἀδελφὲ Πέτρε.

1 Positi huius non suo loco libelli culpa ego non teneor: nam veritus ne Bickellius codicem vindobonensem hist. graec. 45, unde hunc librum primus edidit, interdum non satis recte legisset, Vindobonam scripseram, ut denuo conferri codicem curarem. ad trinas literas responsum non est: tandem aliquis se novam codicis collationem instituturum promittit, sed, dum continuo moras nectit opusque differt, febri intercipitur. cf. pg. 9, 6. — 8 μέλλεται vind. — 9 ἐπ' ἀρχείας. — καταλογήσασθαι. — 11 ἀνεκκλησίας. — 12 φυλάσσονται. — 16 οὖν deletum vellem. — νουθεσίας. — 17 τοῦ θεοῦ serius add. — 18 μνησθεὶς. — 19 ὑφέξωμεν. — 25 et 27 ἀγαπήσῃς. — Matth. xxii 40. — 26 δοξάσῃς. — 27 δευτέρα. — 29 Const. I i 4 Luc. vi 31 Matth. vii 12. Clemens alex. p. 181, 33 Sylb. τοῦτο βραχέως ἡ γραφὴ δεδήλωκεν εἰρηκυῖα· ὃ μισεῖς, ἄλλῳ οὐ ποιήσεις. — θέλῃς vind. — σὺ vind. ante μηδὲ, sed non a librario ipso scriptum.

ς Πέτρος εἶπεν· οὐ φονεύσεις. οὐ μοιχεύσεις. οὐ πορνεύσεις. οὐ φαρμακεύσεις. οὐ φονεύσεις τέκνον ἐν φθορᾷ οὐ [δὲ] γεννηθὲν [αὐτὸ] ἀποκτενεῖς. οὐ ψευδομαρτυρήσεις. οὐ κακολογήσεις οὐδὲ μνησικακήσεις. οὐκ ἔσῃ δίγνωμος οὐδὲ δίγλωσσος. παγὶς γὰρ θανάτου ἐστὶν ἡ διγλωσσία. οὐκ ἔσται ὁ λόγος σου κενὸς οὐδὲ ψευδής. οὐκ ἔσῃ πλεονέκτης οὐδὲ ἅρπαξ οὐδὲ ὑποκριτὴς οὐδὲ κακοήθης οὐδὲ ὑπερήφανος οὐδὲ λήψῃ βουλὴν πονηρὰν κατὰ τοῦ πλησίον σου. οὐ μισήσεις πάντα ἄνθρωπον, ἀλλ' οὓς μὲν ἐλέγξεις, οὓς δὲ ἐλεήσεις, περὶ ὧν δὲ προσεύξῃ, οὓς δὲ ἀγαπήσεις ὑπὲρ τὴν ψυχήν σου.

ζ Ἀνδρέας εἶπεν· τέκνον μου, φεῦγε ἀπὸ παντὸς πονηροῦ καὶ ἀπὸ παντὸς ὁμοίου αὐτοῦ. μὴ γίνου ὀργίλος. ὁδηγεῖ γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς φόνον. ἔστι γὰρ δαιμόνιον ἀρρενικὸν ὁ θυμός. μὴ γίνου ζηλωτὴς μηδὲ ἐριστικὸς μηδὲ θυμαντικός. ἐκ γὰρ τούτων φόνος γεννᾶται.

η Φίλιππος εἶπεν· τέκνον, μὴ γίνου ἐπιθυμητής. ὁδηγεῖ γὰρ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὴν πορνείαν καὶ ἕλκει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἑαυτήν. ἔστι γὰρ θηλυκὸν δαιμόνιον τῆς ἐπιθυμίας καὶ ὃ μὲν μετ' ὀργῆς, ὃ δὲ μεθ' ἡδονῆς ἀπόλλυσι τοὺς εἰσδεχομένους αὐτά. ὁδὸς δὲ πονηροῦ πνεύματος ἁμαρτία ψυχῆς καὶ ὅταν βραχεῖαν εἴσδυσιν σχῇ ἐν αὐτῷ, πλατύνει αὐτὴν καὶ ἄγει ἐπὶ πάντα τὰ κακὰ τὴν ψυχὴν ἐκείνην καὶ οὐκ ἐᾷ διαβλέψαι τὸν ἄνθρωπον καὶ ἰδεῖν τὴν ἀλήθειαν. ὁ θυμὸς ὑμῶν μέτρον ἐχέτω καὶ ἐν βραχεῖ διαστήματι αὐτὸν ἡνιοχεῖτε καὶ ἀνακρούετε, ἵνα μὴ ἐμβάλλῃ ὑμᾶς εἰς ἔργον πονηρόν. θυμὸς γὰρ καὶ ἡδονὴ πονηρὰ ἐπὶ πολὺ παραμένοντα κατὰ ἐπίτασιν δαιμόνια γίνεται καὶ ὅταν ἐπιστρέψῃ αὐτοῖς ὁ ἄνθρωπος, οἰδαίνουσιν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ γίνονται μείζονες καὶ ἀπάγουσιν αὐτὸν εἰς ἔργα ἄδικα καὶ ἐπιγελῶσιν αὐτῷ καὶ ἥδονται ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.

2 ubi equidem αὐτὸ exhibui, in libro vindob. nescio quid radendo deletum. — ἀποκτείνῃς. — 3 μνησικακίσεις. — 6 κακοήθες. — 11 cf. εἰς ἔκστασιν ἄγει testam. Symeonis 4 p. 155 Grabe et locos ab Astio lex. platon. I p. 22 allatos. ὁδὸς ἐπὶ ἀναισχυντίαν ἡ αἰσχρολογία Clemens alex. p. 182, 36: τῶν ἀπαγόντων εἰς τὴν τελείωσιν τῆς σωτηρίας ὁδοὶ εὑρίσκοντο δύο idem p. 210, 8: αἱ ὁδοὶ αἱ ἐπὶ τοῦτο ἄγουσαι Lucian. rhetor. praeceptor 1. — 15 ex evangelio κατ' Αἰγυπτίους attulit Clemens alex. Strom. III p. 194, 25 εἶπεν ὁ σωτήρ· ἦλθον καταλῦσαι τὰ ἔργα τῆς θηλείας· θηλείας μὲν (haec explicaturus addit Clemens) τῆς ἐπιθυμίας, ἔργα δὲ γένεσιν καὶ φθοράν. cf. p. 191, 17. eodem pertinent quae ex eodem evangelio sumpta Clemens romanus in epistola ad Corinthios altera cp. 12 habet coll. Clemente alex. Strom. IV p. 200, 7. ceterum theologi meminerint etiam Platonis mei conviv. p. 191 D ὁ ἔρως . . . ἐπιχειρῶν ποιῆσαι ἓν ἐκ δυοῖν καὶ ἰάσασθαι τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην. videntur haec Carpocratianis et Epiphani opponi Clemens alex. p. 184, 34 Sylbg. — literae vocis ἑαυτὴν primae commode legi in libro vind. nequeunt. — 19 cf διορατικὸς Lucian. saltat. 4 Clem. alex. p. 122, 49: 235, 32: 308, 4: 80, 49. διορᾶν idem p. 37, 13: 136, 45: 154, 11: 155, 3: 158, 18: 167, 13: 178, 7: 249, 11: 266, 42: 271, 15: 281, 52: 289, 3: 299, 36: 306, 11: 308, 38: 309, 42: 323, 3. διαθρεῖν Clem. 12, 9: 21, 31: 233, 6: 286, 8: 288, 51: 296, 6. — 20 εἰδεῖν. — 21 ἡνιοχεῖται.

θ Σίμων εἶπεν· τέκνον, μὴ γίνου αἰσχρολόγος μηδὲ ὑψηλόφθαλμος. ἐκ γὰρ τούτων μοιχεῖαι γίνονται.

ι Ἰάκωβος εἶπεν· τέκνον, μὴ γίνου οἰωνοσκόπος, ἐπειδὴ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν, μηδὲ ἐπαοιδὸς μηδὲ μαθηματικὸς μηδὲ περικαθαίρων μηδὲ θέλε αὐτὰ εἰδέναι μηδὲ ἀκούειν. ἐκ γὰρ τούτων ἁπάντων εἰδωλολατρεῖαι γεννῶνται.

ια Ναθαναὴλ εἶπεν· τέκνον, μὴ γίνου ψεύστης, ἐπειδὴ ὁδηγεῖ τὸ ψεῦσμα ἐπὶ τὴν κλοπήν, μήτε φιλάργυρος μήτε κενόδοξος. ἐκ γὰρ τούτων ἁπάντων κλοπαὶ γεννῶνται. τέκνον μὴ γίνου γόγγυσος, ἐπειδὴ ἄγει πρὸς τὴν βλασφημίαν, μήτε αὐθάδης μήτε πονηρόφρων. ἐκ γὰρ τούτων ἁπάντων βλασφημίαι γεννῶνται. ἴσθι δὲ πραΰς, ἐπεὶ πραεῖς κληρονομοῦσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. γίνου μακρόθυμος, ἐλεήμων, εἰρηνοποιός, καθαρὸς τῇ καρδίᾳ ἀπὸ παντὸς κακοῦ, ἄκακος καὶ ἡσύχιος, ἀγαθὸς καὶ φυλάσσων καὶ τρέμων τοὺς λόγους οὓς ἤκουσας. οὐχ ὑψώσεις σεαυτὸν οὐδὲ δώσεις τὴν ψυχήν σου μετὰ ὑψηλῶν, ἀλλὰ μετὰ δικαίων καὶ ταπεινῶν ἀναστραφήσῃ. τὰ δὲ συμβαίνοντά σοι ἐνεργήματα ὡς ἀγαθὰ προσδέξῃ, εἰδὼς ὅτι ἄτερ θεοῦ οὐδὲν γίνεται.

ιβ Θωμᾶς εἶπεν· τέκνον, τὸν λαλοῦντά σοι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ παραίτιόν σοι γινόμενον τῆς ζωῆς καὶ δόντα σοι τὴν ἐν κυρίῳ σφραγῖδα ἀγαπήσεις ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ σου, μνησθήσῃ δὲ αὐτοῦ νύκτα καὶ ἡμέραν. τιμήσεις αὐτὸν ὡς τὸν κύριον. ὅθεν γὰρ ἡ κυριότης λαλεῖται, ἐκεῖ κύριός ἐστιν. ἐκζητήσεις δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καθ' ἡμέραν καὶ τοὺς λοιποὺς ἁγίους, ἵνα ἐπαναπαύσῃ τοῖς λόγοις αὐτῶν κολλώμενος. ὡς ἅγιος γὰρ ἁγίοις ἁγιασθήσῃ. τιμήσεις αὐτόν, καθ' ὃ δυνατὸς εἶ, ἐκ τοῦ ἱδρῶτός σου καὶ ἐκ τοῦ πόνου τῶν χειρῶν σου. εἰ γὰρ ὁ κύριος δι' αὐτοῦ ἠξίωσέν σοι δοθῆναι πνευματικὴν τροφὴν καὶ ποτὸν καὶ ζωὴν αἰώνιον, σὺ ὀφείλεις πολὺ μᾶλλον τὴν φθαρτὴν καὶ πρόσκαιρον προσφέρειν τροφήν. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ καὶ βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις καὶ οὐδεὶς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει.

ιγ Κηφᾶς εἶπεν· οὐ ποιήσεις σχίσματα, εἰρηνεύσεις δὲ μαχομένους. κρινεῖς δικαίως. οὐ λήψῃ πρόσωπον τινὰ ἐλέγξας ἐπὶ παραπτώματι. οὐ γὰρ ἰσχύει πλοῦτος παρὰ κυρίῳ (οὐ γὰρ ἀξίας προκρίνει) οὐδὲ κάλλος ὠφελεῖ, ἀλλὰ ἰσότης ἐστὶ πάντων παρ' αὐτῷ. ἐν προσευχῇ σου μὴ

3 ὁδηγῇ. — 5 αὐτάς. — 7 magno gaudio implebar, quum apud Clementem p. 138, 14. 15 Sylburg. (Strom. I) haec legerem: οὗτος κλέπτης ὑπὸ τῆς γραφῆς λέγεται· φησὶ γ' οὖν, Υἱέ, μὴ γίνου ψεύστης· ὁδηγεῖ γὰρ τὸ ψεῦσμα πρὸς τὴν κλοπήν. — 9 ante τέκνον versio aethiopica: Ἰούδας εἶπεν, quae verba neque memphiticus neque sahidicus liber agnoscit. — 11 ἁπάντως. — Matth. v 4. — 24 ἁγιασθήσει. — 26 δοθεῖναι. — 28 Luc. x 7 Timoth. I v 18 Cor. I ix 9 Deut. xxv 4. — 29 ἀλωῶντα. — 32 λέψει. — ἐλέγξαι.

διψυχήσῃς πότερον ἔσται ἢ οὔ. μὴ γίνου πρὸς μὲν τὸ λαβεῖν ἐκτείνων τὰς χεῖρας, πρὸς δὲ τὸ δοῦναι συσπῶν. ἐὰν ἔχῃς, διὰ τῶν χειρῶν σου δώσεις λύτρωσιν τῶν ἁμαρτιῶν σου. οὐ διστάσεις διδόναι οὐδὲ διδοὺς γογγύσεις. γνώσῃ γὰρ τίς ἐστιν ὁ τοῦ μισθοῦ καλὸς ἀνταποδότης. οὐκ ἀποστραφήσῃ ἐνδεόμενον, κοινωνήσεις δὲ ἁπάντων τῷ ἀδελφῷ σου καὶ οὐκ ἐρεῖς ἴδια εἶναι. εἰ γὰρ ἐν τῷ ἀθανάτῳ κοινωνοί ἐστε, πόσῳ μᾶλλον ἐν τοῖς φθαρτοῖς;

Βαρθολομαῖος εἶπεν· ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὡς ἔτι καιρός ἐστι καὶ ιδ
ἔχετε εἰς οὓς ἐργάζεσθε μεθ' ἑαυτῶν, μὴ ἐκλίπητε ἐν μηδενὶ ἐξ οὗ ἂν ἔχητε. ἐγγὺς γὰρ ἡ ἡμέρα κυρίου, ἐν ᾗ συναπολεῖται πάντα σὺν τῷ πονηρῷ. ἥξει γὰρ ὁ κύριος καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. ἑαυτῶν γίνεσθε σύμβουλοι ἀγαθοί, διδακτοί· φυλάξεις ἅπερ ἔλαβες μήτε προσθεὶς μήτε ὑφαιρῶν.

Πέτρος εἶπεν· ἀδελφοί, τὰ περὶ τῶν λοιπῶν νουθεσιῶν αἱ γραφαὶ διδά- ιε
ξουσιν, ἡμεῖς δὲ ἃ ἐκελεύσθημεν διατάξωμεν. πάντες εἶπαν· Πέτρος λεγέτω.

Πέτρος εἶπεν· ἐὰν ὀλιγανδρία ὑπάρχῃ καὶ μήπου πλῆθος τυγχάνῃ ις
τῶν δυναμένων ψηφίσασθαι περὶ ἐπισκόπου ἐντὸς δεκαδύο ἀνδρῶν: εἰς τὰς πλησίον ἐκκλησίας, ὅπου τυγχάνει πεπηγυῖα, γραφέτωσαν, ὅπως ἐκεῖθεν ἐκλεκτοὶ τρεῖς ἄνδρες παραγενόμενοι δοκιμῇ δοκιμάσωσι τὸν ἄξιον ὄντα, εἴ τις φήμην καλὴν ἔχει ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, εἰ ἀναμάρτητος ὑπάρχει, εἰ φιλόπτωχος, εἰ σώφρων, μὴ μέθυσος, μὴ πόρνος, μὴ πλεονέκτης ἢ λοίδωρος ἢ προσωπολήπτης καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. καλὸν μὲν εἶναι ἀγύναιος*: εἰ δὲ μή, ἀπὸ μιᾶς γυναικός. παιδείας μέτοχος, δυνάμενος τὰς γραφὰς ἑρμηνεύειν: εἰ δὲ ἀγράμματος, πραῢς ὑπάρχων. καὶ τῇ ἀγάπῃ εἰς πάντας περισσευέτω, μή ποτε περί τινος ἐλεγχθεὶς ἐπίσκοπος ἀπὸ τῶν πολλῶν γενηθείη.

Ἰωάννης εἶπεν· ὁ κατασταθεὶς ἐπίσκοπος, εἰδὼς τὸ προσεχὲς καὶ φιλό- ιζ
θεον τῶν σὺν αὐτῷ, καταστήσει οὓς ἂν δοκιμάσῃ πρεσβυτέρους δύο.
Πάντες ἀντεῖπον ὅτι οὐ δύο, ἀλλὰ τρεῖς. εἴκοσι γὰρ καὶ τέσσαρές εἰσι ιη
πρεσβύτεροι, δώδεκα ἐκ δεξιῶν καὶ δώδεκα ἐξ εὐωνύμων. Ἰωάννης εἶπεν· καλῶς ὑπεμνήσατε, ἀδελφοί. οἱ μὲν γὰρ ἐκ δεξιῶν δεχόμενοι ἀπὸ τῶν ἀρχαγγέλων τὰς φιάλας προσφέρουσι τῷ δεσπότῃ, οἱ δὲ ἐξ ἀριστερῶν ἐπέχουσι τῷ πλήθει τῶν ἀγγέλων. δεῖ οὖν εἶναι τοὺς πρεσβυτέρους ἤδη κεχρονικότας ἐπὶ τῷ κόσμῳ τρόπῳ τινί, ἀπεχομένους

Sir. iv 31. — 2 ἔχεις. — 3 δώσης. — 4 γογγύσης. — 7 πόσον. — 9 ἐξοῦ ἐάν codex, ἐξουσίαν ἐάν Bickellius. Johann. xii 8. — 11 Esaj. xl 10. — 17 ὑπάρχει et τυγχάνει. — 20 δοκιμάσαντες. — 22 ὑπάρχῃ. — 24 Krüger gr. 55, 2. 2. — 29 ἐάν pro ἄν. — 30 Apoc. iv 4. τυχεῖν τῶν δεξιῶν μερῶν τοῦ ἁγιάσματος dixit Clemens alex. p. 206, 24: 208, 23 coll. Ezech. x 3.

τῆς πρὸς γυναῖκας συνελεύσεως, εὐμεταδότους εἰς τὴν ἀδελφότητα, πρόσωπον ἀνθρώπου μὴ λαμβάνοντας, συμμύστας τοῦ ἐπισκόπου καὶ συνεπιμάχους, συναθροίζοντας τὸ πλῆθος, προθυμουμένους τὸν ποιμένα. οἱ ἐκ δεξιῶν πρεσβύτεροι προνοήσονται τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸ θυσιαστήριον, ὅπως τιμήσωσι καὶ ἐντιμηθῶσιν εἰς ὃ ἂν δέῃ. οἱ ἐξ ἀριστερῶν πρεσβύτεροι προνοήσονται τοῦ πλήθους, ὅπως εὐσταθήσῃ καὶ ἀθόρυβον ᾖ, πρῶτον μεμαθηκὸς ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. εἰ δέ τις νουθετούμενος αὐθάδως ἀποκριθῇ, τὸ ἓν ποιήσαντες οἱ ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ τὸν τοιοῦτον μετὰ ἴσης βουλῆς, ὃ ἂν ᾖ ἄξιον, δικασάτωσαν, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι, μή ποτε ἑνὸς πρόσωπον λάβωσι καὶ ἐπὶ πλεῖον νεμηθῇ ὡς γάγγραινα καὶ αἰχμαλωτισθῶσι[ν] οἱ πάντες.

ιθ Ἰάκωβος εἶπεν· ἀναγνώστης καθιστανέσθω πρῶτον δοκιμῇ δεδοκιμασμένος, μὴ γλωσσοκόπος, μὴ μέθυσος μήτε γελωτολόγος,, εὔτροπος, εὐπειθής, εὐγνώμων, ἐν ταῖς κυριακαῖς συνόδοις πρῶτος σύνδρομος, εὐήκοος, διηγητικός, εἰδὼς ὅτι εὐαγγελιστοῦ τόπον ἐργάζεται. ὁ γὰρ ἐμπιπλῶν ὦτα μὴ νοοῦντος ἔγγραφος λογισθήσεται παρὰ τῷ θεῷ.

κ Ματθαῖος εἶπεν· διάκονοι καθιστάσθωσαν. γέγραπται· ἐπὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα κυρίου. ἔστωσαν δεδοκιμασμένοι πάσῃ διακονίᾳ, μεμαρτυρημένοι παρὰ τοῦ πλήθους, μονόγαμοι, τεκνοτρόφοι, σώφρονες, ἐπιεικεῖς, ἥσυχοι, μὴ γόγγυσοι, μὴ δίγλωσσοι, μὴ ὀργίλοι (ὀργὴ γὰρ ἀπόλλυσιν ἄνδρα φρόνιμον), μὴ πρόσωπον πλουσίου λαμβάνοντες μηδὲ πένητα καταδυναστεύοντες μηδὲ οἴνῳ πολλῷ χρώμενοι, εὔσκυλτοι, τῶν κρυφίων ἔργων καλοὶ προτρεπτικοί, ἐπαναγκάζοντες τοὺς ἔχοντας τῶν ἀδελφῶν ἁπλοῦν τὰς χεῖρας, καὶ αὐτοὶ εὐμετάδοτοι, κοινωνικοί, πάσῃ τιμῇ καὶ ἐντροπῇ καὶ φόβῳ τιμώμενοι ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἐπιμελῶς προσέχοντες τοῖς ἀτάκτως περιπατοῦσιν, οὓς μὲν νουθετοῦντες, οὓς δὲ ἐπιτιμῶντες, τοὺς δὲ καταφρονοῦντας τελέως παραπεμπόμενοι, εἰδότες ὅτι οἱ ἀντίλογοι καὶ καταφρονηταὶ καὶ λοίδοροι χριστῷ ἀντετάξαντο.

κα Κηφᾶς εἶπεν· χῆραι καθιστανέσθωσαν τρεῖς, αἱ δύο προσμένουσαι τῇ προσευχῇ, περὶ πάντων [τῶν] ἐν πείρᾳ καὶ πρὸς τὰς ἀποκαλύψεις περὶ οὗ ἂν δέῃ, μία δὲ παρεδρεύουσα ταῖς ἐν ταῖς νόσοις πειραζομέναις εὐδιάκονος ᾖ, νηπτική, τὰ δέοντα ἀπαγγέλλουσα τοῖς πρεσβυτέροις, μὴ αἰσχροκερδής, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχουσα, ἵνα δύνηται νήφειν πρὸς τὰς νυκτερινὰς ὑπηρεσίας καὶ εἴ τινα ἕτερα βούλοιτο ἐργαγαθεῖν. καὶ γὰρ ταῦτα πρῶτα κυρίου θησαυρίσματά εἰσιν ἀγαθά.

6 εὐσταθῆς ᾖ codex (?) et Bickellius. eidem mox ἀθόρυβος et μεμαθηκώς. — 7 ἀθ. εἴη. — 9 ὃ ἂν εἰ codex, ὃ ἂν εἴη Bickellius. — 10 ἔχουσι. — 13 γελοτολόγος. — 14 εὐπειθεῖς. — 17 Cor. II xiii 1 Deut. xvii 6 xix 5 Matth. xviii 15 Joh. viii 17 Timoth. I v 19. — 25 τιμ. ἀπὸ τ — 33 δύναται. — 34 εἴ τις ἑτέρα cod. et Bick.

Ἀνδρέας εἶπεν· διάκονοι ἐργάται τῶν καλῶν ἔργων νυχθήμερον ἐπε- χβ
λεύσοντες πανταχοῦ, μήτε πένητα ὑπεροπτεύοντες μήτε πλούσιον προ-
σωποληπτοῦντες ἐπιγνώσονται τὸν θλιβόμενον καὶ ἐκ τῆς λογίας οὐ
παραπέμψονται, ἐπαναγκάσουσι [δὲ] τοὺς δυναμένους ἀποθησαυρίζειν
εἰς ἔργα ἀγαθά, προορῶντας τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου ἡμῶν· εἴδετέ
με πεινῶντα* καὶ οὐκ ἐθρέψατέ με. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες καὶ
ἀμέμπτως τόπον ἑαυτοῖς περιποιοῦνται τὸν ποιμενικόν.

Φίλιππος εἶπεν· ὁ λαϊκὸς τοῖς λαϊκοῖς πράγμασι περιπειθέσθω ὑπο- χγ
τασσόμενος τοῖς παρεδρεύουσι τῷ θυσιαστηρίῳ. ἕκαστος τῷ ἰδίῳ
τόπῳ ἀρεσκέτω τῷ θεῷ, μὴ φιλεχθροῦντες ἀλλήλοις περὶ τῶν τετα-
γμένων, ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη παρὰ τῷ θεῷ. ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου τὸν
δρόμον μὴ παρατεμέτω. οὐδὲ γὰρ οἱ ἄγγελοι παρὰ τὸ διατεταγμένον
αὐτοῖς οὐδὲν ἕτερον ἐξελίσσουσιν.

Ἀνδρέας εἶπεν· εὔχρηστόν ἐστιν, ἀδελφοί, ταῖς γυναιξὶ διακονίαν χδ
καταστῆσαι.

Πέτρος εἶπεν· ἐφθάσαμεν τάξαντες· περὶ δὲ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώμα- χε
τος καὶ τοῦ αἵματος ἀκριβῶς μηνύσωμεν.

Ἰωάννης εἶπεν· ἐπελάθεσθε, ἀδελφοί, ὅτε ᾔτησεν ὁ διδάσκαλος τὸν χς
ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον καὶ ηὐλόγησεν αὐτὰ λέγων· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά
μου καὶ τὸ αἷμα: ὅτι οὐκ ἐπέτρεψε ταύταις συστῆναι ἡμῖν. Μάρθα
εἶπεν· διὰ Μαριάμ, ὅτι εἶδεν αὐτὴν μειδιῶσαν. Μαρία εἶπεν· οὐκέτι ἐγέ-
λασα. προέλεγε γὰρ ἡμῖν, ὅτε ἐδίδασκεν, ὅτι τὸ ἀσθενὲς διὰ τοῦ ἰσχυροῦ
σωθήσεται. Κηφᾶς εἶπεν· ἐνίων μέμνησθε δὲ [λεγόντων] ὅτι ταῖς γυναιξὶ χζ
μὴ ὀρθαῖς [πρέπει] προσεύχεσθαι, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς γῆς καθεζομέναις.

Ἰάκωβος εἶπεν· πῶς οὖν δυνάμεθα περὶ γυναικῶν διακονίας ὁρίσαι, χη
εἰ μή τι διακονίαν ἵνα ἐπισχῶσι ταῖς ἐνδεομέναις;

Φίλιππος εἶπεν· τοῦτο, ἀδελφοί, περὶ τῆς μεταδόσεως. ὁ ποιῶν ἔργον χθ
καλὸν ἑαυτῷ θησαυρὸν περιποιεῖται. ὁ γὰρ θησαυρίζων ἐν τῇ βασι-
λείᾳ ἔγγραφος ἐργάτης λογισθήσεται παρὰ τῷ θεῷ.

Πέτρος εἶπεν· ταῦτα, ἀδελφοί, οὐχ ὡς ἐξουσίαν τινὸς ἔχοντες πρὸς λ
ἀναγκην, ἀλλ' ἐπιταγὴν ἔχοντες παρὰ κυρίου ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, φυλάξαι
τὰς ἐντολὰς μηδὲν ἀφαιροῦντας ἢ προστιθέντας ἐν τῷ ὀνόματι [τοῦ]
κυρίου ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

6 * πίνοντα. — διακονίσαντες. — 8 περιποιθέσθω cod. et Bick. — 9 Lucian. iudic. vocal. 4 καλὸν ἕκαστον μένειν ἐφ' ἧς τετύχηκε τάξεως. constitutt. VIII xlvi 1 Corinth. I vii 20 Tertullian. de idololatr. 5: *tum quod et de scripturis audent argumentari, dixisse apostolum: ut quisque fuerit inventus, ita et perseveret.* id. de corona 11: *si quos militia praeventos fides posterior invenit, alia conditio est.* — 12 παρατεμνείτο. — 21 μηδιῶσαν. — 26 ἐπισχύσωσι cod. et Bick. — 20 μεταδώσεως, ὁποῖον quod Bickellius intactum reliquerat. — 28 καλὸν post θησ. codex et Bick.

XII.

Βιβλίον Κλήμεντος πρῶτον τὸ καλούμενον διαθήκη τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ· οἱ λόγοι οὓς μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἐλάλησε τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ἀναστῆναι τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν καὶ ὀφθῆναι ἡμῖν καὶ ψηλαφισθῆναι ὑπὸ Θωμᾶ καὶ Ματθαίου καὶ Ἰωάννου καὶ πεισθῆναι ἡμᾶς ὅτι ἀνέστη ἀληθῶς ὁ διδάσκαλος ἡμῶν ἐκ νεκρῶν: πεσόντες ἐπὶ τὰ πρόσωπα ἡμῶν ηὐλογοῦμεν τὸν κόσμου καινοῦ* πατέρα θεὸν τὸν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ῥυσάμενον ἡμᾶς καὶ ἐν φόβῳ πολλῷ λίαν τρέμοντες ἐμείναμεν βεβλημένοι* ὡς τέκνα ἄφωνα. ἐπιθεὶς δὲ τὴν χεῖρα ἑνὶ ἑκάστῳ ἡμῶν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ἔστησεν ἡμᾶς λέγων· ἱνατί οὕτως ἐξέπεσεν ἡ καρδία ὑμῶν καὶ σφόδρα ἐπλήγητε θάμβει; οὐκ οἴδατε ὅτι δύναται ὁ ἀποστείλας με θαυμαστὰ ποιῆσαι εἰς σωτηρίαν τῶν ἐκ καρδίας πεπιστευκότων εἰς αὐτόν; μὴ οὖν οὕτως ὡς ἐνεοὶ αἰδούμενοι καὶ ὀκνοῦντες στῆτε, ἀλλ' ὡς υἱοὶ φωτὸς αἰτεῖτε παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τὸ πνεῦμα τῆς δόξης καὶ τῆς τελειότητος καὶ ἐμπλήσει ὑμᾶς πνεύματος ἁγίου καὶ δώσει ὑμῖν μετ' ἐμοῦ εἶναι εἰς τὸν αἰῶνα.

α Καὶ ἀπεκρίθημεν λέγοντες· κύριε ἡμῶν, τί ἔστι τὸ ἅγιον πνεῦμα ἢ τίς [illegible] ἡ δύναμις αὐτοῦ, ἣν εἶπες ἡμῖν αἰτεῖν; καὶ εἶπεν ἡμῖν ὁ κύριος ἡμῶν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκ ἔσεσθε υἱοὶ φωτός, εἰ μὴ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ ἀπεκρίθημεν αὐτῷ καὶ εἴπομεν· κύριε ἡμῶν, δὸς ἡμῖν ἐκεῖνο. καὶ εὐθέως ἐνεφύσησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Ἰησοῦς [ὁ κύριος ἡμῶν]* καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν ἡμᾶς τὸ ἅγιον πνεῦμα εἶπεν ἡμῖν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ μαθητευθέντες τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν*, οἱ ἐν καρδίᾳ μὴ μεμερισμένῃ πιστεύσαντες εἰς ἐμέ καὶ ἀκολουθήσαντές μοι μετ' ἐμοῦ ἔσεσθε· καὶ πάντες οἱ δι' ὑμῶν γιγνώσκοντες καὶ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου καὶ τηροῦντες τοὺς λόγους μου καὶ γιγνώσκοντες τὰ παθήματά μου, οὗτοι ἁγιασθήσονται καὶ ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ πατρός μου οἰκήσουσι καὶ σωθήσονται ἐκ τῶν ἡμερῶν τῶν πονηρῶν τῶν μελλουσῶν ἔρχεσθαι καὶ ἔσομαι μετ' αὐτῶν, φανερῶν αὐτοῖς τὰς ὁδούς μου, ἐν αἷς ζήσονται.

β Ἐρωτήματα τῶν ἀποστόλων πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν περὶ τοῦ τέλους.

Καὶ ὑπέλαβον Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ εἶπον αὐτῷ· κύριε ἡμῶν, εἰπὲ ἡμῖν τὰ σημεῖα τοῦ τέλους καὶ πάντα τὰ πράγματα τὰ γινόμενα τότε ἐν αὐτῷ ὑπὸ τῶν οἰκούντων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἵνα καὶ ἡμεῖς γνωρίσωμεν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα τηρήσωσι καὶ ζήσωσιν αἱ φυλαὶ αὗται. ὑπέλαβε δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· οὐχὶ πρὸ τοῦ με παθεῖν ὑπὲρ τῶν οἰκούντων ἐπὶ τῆς γῆς εἶπον ὑμῖν τινα περὶ τοῦ τέλους; καὶ ἀπεκρίθημεν καὶ εἴπομεν· κύριε ἡμῶν, ἀλλὰ νῦν δεόμεθα ἵνα γνῶμεν τὰ πράγματα ταῦτα τῶν σημείων τῆς συντελείας τοῦ κόσμου τούτου, εἴπερ κρίνει ὁ κύριος ἡμῶν συμφέρειν ἡμῖν ἵνα γνῶμεν τοῦτο, ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἀκροωμένοις.

γ Περὶ τῶν σημείων τοῦ τέλους.

Ὑπέλαβε δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· ἐν μὲν τῷ καιρῷ μου πρὸ τοῦ δοξασθῆναί με εἶπον ὑμῖν τὰ σημεῖα ὡς ἐγγιζούσης [ܗ] τῆς συντελείας οὕτως ὅτι ἔσονται ἐπὶ τῆς

7 * nota pluralis in oratione syriaca haud scio an delenda sit. nam adiectivum καινός pluralem excludere videatur, quum uni veteri foederi unum tantum novum foedus opponi queat. ut redderem quae in codice syriaco sunt, κόσμων vel αἰώνων καινῶν ponere debebam. cf. Tischend. act. apost. apocr. p. 169. — 8 * cf. Matth. viii 6 fab. aesop. 284 ed. Halm. — 20 * quae uncis inclusi, in codice syriaco a secunda manu sunt inter versus scripta. — 21 * Matth. xiii 52.

γῆς λιμοὶ καὶ λοιμοί*, συγχύσεις καὶ ἀταξίαι, στάσεις ἐθνῶν πρὸς ἔθνη καὶ τὰ λοιπὰ ἄλλα ἃ εἶπον ὑμῖν. προσέταξα δὲ ὑμῖν νήφειν καὶ προσεύχεσθαι. νῦν δέ, υἱοὶ φωτός, ἀκούσατε. ὅτι γοῦν προώρισεν ὁ πατήρ μου ὁ ἀποστείλας με εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ καὶ προγνοὺς ὅτι μέλλει ἔσεσθαι σκεύη ἅγια καὶ τίμια καὶ ἐκλεκτὰ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐκ τῶν ἐσχάτων φυλῶν: διὰ τοῦτο δι' ἀκριβείας γνωρίζω ὑμῖν τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι καὶ πότε ἐγείρεται ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας ὁ ἐχθρὸς καὶ ἀντίπαλος καὶ ποῖός ἐστιν.

Ἔσται οὖν σημεῖα ἐγγισάσης τῆς βασιλείας τοιαῦτα. μετὰ τοὺς λιμοὺς καὶ τοὺς δ
λοιμοὺς καὶ τὰς συγχύσεις τὰς ἐν τοῖς ἔθνεσι τότε κυριεύσουσι καὶ ἐγερθήσονται πρῶτον ἄρχοντες φιλάργυροι, μισοῦντες τὴν ἀλήθειαν, ἀδελφοκτόνοι, ψεῦσται, μισοῦντες τοὺς πιστούς, ἀλαζόνες, φιλόχρυσοι, ὁμογενεῖς ἀλλ' οὐχ ὁμοπαθεῖς. εἷς γὰρ ἕκαστος αὐτῶν τὸν τοῦ πλησίον αὐτοῦ βίον ζητεῖ καταστρέψαι. ἔσται δὲ ἐν ταῖς δυνάμεσιν αὐτῶν θλῖψις πολλὴ καὶ φυγὴ καὶ ἔκχυσις αἱμάτων

Περὶ βασιλέως ἀλλοφύλου. ε

Ἐγερθήσεται δὲ καὶ ἐν τῇ δύσει βασιλεὺς ἀλλόφυλος, ἄρχων μηχανῆς πολλῆς, ἄθεος, ἀνθρωποκτόνος, πλάνος, φιλόχρυσος, πολύφρων, κακός, μισῶν τοὺς πιστούς, διώκτης. κυριεύσει δὲ καὶ ἐθνῶν βαρβάρων καὶ ἐκχυνεῖ αἵματα πολλά. τότε ἔσται τὸ ἀργύριον καταφρονούμενον* καὶ τιμηθήσεται ὁ χρυσός. ἔσται δὲ ἐν πάσῃ πόλει καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἁρπαγὴ καὶ ἐπιδρομὴ* λῃστῶν καὶ ἐκχύσεις αἱμάτων.

Περὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ σημείων. ς

Τότε ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ σημεῖα. τόξον [στ] ὀφθήσεται καὶ κέρας καὶ λαμπὰς καὶ ἦχοι* ἄκαιροι καὶ φωναὶ καὶ βράσματα θαλάσσης καὶ μυκηθμοὶ γῆς.

Περὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. ζ

Καὶ ἐπὶ δὲ τῆς γῆς ἔσται σημεῖα· γεννήσεις κητῶν ἐξ ἀνθρώπων, ὁμοίως καὶ θηρίων ἀγρίων. καὶ κόραι νεωστὶ συνῳκηκυῖαι ἀνδράσι* τέξονται τέκνα λαλοῦντα ῥήματα τέλεια καὶ παραγγέλλοντα καιροὺς ἐσχάτους καὶ δεόμενα ἀναιρεθῆναι. ἡ δὲ ὄψις αὐτῶν γενήσεται ὡς τῶν προβεβηκότων ἐν τοῖς ἔτεσιν*. πολιοὶ γὰρ ἔσονται οἱ τικτόμενοι. ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τέξονται τέκνα τετράποδα, αἱ δὲ πνεύματα μόνον τέξονται, αἱ δὲ παρὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων τέξονται τὰ βρέφη αὐτῶν. ἄλλαι δὲ ἐγγαστριμάντεις καὶ ἐγγαστρίμυθοι ἔσονται. καὶ πολλὰ ἄλλα σημεῖα φοβερὰ ἔσται.

Περὶ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς συγχύσεως τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ποιμένων. η

Ἐν δὲ τῇ συναγωγῇ τῶν ἐθνῶν καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις συγχύσεις πολλαὶ ἔσονται. ἐγερθήσονται γὰρ ποιμένες ἄνομοι, ἄδικοι, καταφρονηταί, πλεονέκται, φιλήδονοι,

1 * sumptum hoc ex evangelio Matthaei xxiv 7. similes paronomasias multas habes apud Clementem alexandrinum: φλυαρία θεωρία p. 127, 34 Sylb.; ἱμάτια χρήματα p. 126, 52; κτῆσις χρῆσις p. 231, 45. 46: 282, 7: 309, 13; χρώζων χλώζων p. 29, 24; τροφὴ τρυφὴ p. 60, 47; ἁπαλότης ἁπλότης p. 88, 17; ἀταλὸς ἁπαλὸς ἁπλοῦς p. 39, 29; σύντομος σύντονος p. 87, 18; ῥύψεις στύψεις p. 87, 45. 46; ἁφὴ βαφὴ p. 97, 43. 44; ῥῆμα σχῆμα p. 99, 17; μέλη μέρη; p. 107, 9; κλεπτέτω κοπιάτω p. 113, 35; ἀνόνητος ἀνόητος p. 26, 39. hoc ultimo loco posui quo faciliorem ad epistolam Philemoni missam transitum haberem, cuius versu 20 ὀναίμην explicandum est ex lucianeis hisce: οὕτως ὄναιο Icaromen. 20 Pseudolog. 22 dialog. meretr. iv 1 xiv 4 Lapith. 23 merced. conduct. 34 οὕτως ὀναίμην Philopseud. 27 ὤνησο Halcyon. 20. — 18 * Reg. γ x 21. — 19 * מאדריא scriptum est: quum ἐφέδρα non conveniat, donec meliora edocear אפדרדא legendum esse censeo. — 22 * ? זמם τομὴ Geopon. 10 A 4: זם ἀποτέμνει ib. 3. — 25 * γενόμεναι ἀνδράσι nolui scribere. si quis miraculis delectatur, verba syriaca non obstant, quominus γενόμεναι εἰς ἄνδρας fuisse credat. cf. hebr. Genes. ii 7 Nehem. vi 6. etiam *Spoleti* quondam *ex muliere vir factus*, teste Livio xxiv 10, ut de Tiresia taceam. Agrell supplem. § 36. sed νεωστὶ additum non placeret. — 27 * cf. Luc. i 7. 18.

φιλοκερδεῖς, φιλάργυροι, πολύλαλοι, ἀλαζόνες, ὑπεραιρόμενοι, λαρυγγιταί, στρεβλοί, προπετεῖς, θρυπτικοί, κενόδοξοι, ἐναντιούμενοι πρὸς τὰς ὁδοὺς τοῦ εὐαγγελίου καὶ φεύγοντες ἀπὸ τῆς στενῆς πύλης* καὶ ἀπωθούμενοι ἀφ' ἑαυτῶν πᾶσαν συντριβὴν καὶ μὴ πάσχοντες ἐπὶ τῇ συντριβῇ τοῦ λαοῦ μου* καὶ ἀθετοῦντες πάντα τὰ ῥήματα τῆς ἀληθείας καὶ ἀτιμάζοντες πᾶσαν τὴν ὁδὸν τῆς εὐσεβείας καὶ μὴ πενθοῦντες ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν. καὶ ἐκχυθήσονται τότε ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἀπιστία, μισαδελφία, κακία, πικρία, καταφρόνησις, ζῆλος, [ɑ] ἔχθρα, ἔριδες, κλοπαί, πλεονεξίαι, μέθαι, ἀσωτίαι, ἀσελγεῖαι, ἀκολασία, πορνεία καὶ πᾶσαι αἱ πράξεις αἱ ἐναντιαζόμεναι πρὸς τὰς ἐντολὰς τῆς ζωῆς. φεύξεται γὰρ ἀπὸ πολλῶν πένθος καὶ ταπεινοφροσύνη καὶ εἰρήνη καὶ πραΰτης καὶ πτωχεία καὶ ἔλεος καὶ κλαυθμός, ὅτι οἱ ποιμένες ἤκουσαν αὐτὰ καὶ οὐκ ἐποίησαν οὐδὲ ἐφανέρωσαν τὰς ἐντολάς μου, αὐτοὶ ὄντες τύποι τῆς ἀδικίας ἐν τῷ λαῷ. ἐλεύσεται δὲ χρόνος, ὅταν τινὲς αὐτῶν ἀρνήσωνταί με καὶ ἀκαταστασίας ἐν τῇ γῇ ποιήσωσι καὶ ἐλπίσωσιν ἐπὶ βασιλεῦσι φθαρτοῖς· οἱ δὲ ἐλπίζοντες ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου εἰς τέλος ζήσονται. τότε θήσουσιν ἐντολὰς τοῖς ἀνθρώποις οὐχὶ κατὰ τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἐντολὴν ἐν οἷς ὁ πατὴρ ἐβουλήθη καὶ ἀποβληθήσονται παρ' αὐτῶν οἱ ἐκλεκτοί μου καὶ οἱ ἅγιοί μου καὶ ὡς μεμιασμένοι ὀνομασθήσονται ἐν μέσῳ αὐτῶν, αὐτοὶ δέ εἰσιν εὐθεῖς, καθαροί, συντετριμμένοι, ἐλεήμονες, πραεῖς, χρηστοί, ἐπιστάμενοι πάντοτε ὅτι ἀεί ἐστιν ἐν μέσῳ αὐτῶν. καὶ μανικοὶ κληθήσονται δι' ἐμὲ τὸν διατάξαντα αὐτοῖς. καὶ γενήσεται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, συναθροίσει ὁ πατήρ μου ἐκ τῆς γενεᾶς ταύτης τοὺς καθαροὺς καὶ τὰς ψυχὰς τὰς καθαρὰς καὶ τὰς πιστάς, οἷς ἐγὼ ὀφθήσομαι καὶ μονὴν παρ' αὐτοῖς ποιήσομαι καὶ ἀποστελῶ αὐτοῖς φρόνησιν γνώσεως καὶ ἀληθείας καὶ φρόνησιν ἁγιωσύνης καὶ οὐ παύσονται δοξάζοντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεὸν αὐτῶν, τὸν πατέρα μου τὸν ἀποστείλαντά με, καὶ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν λαλήσουσι καὶ διδάξουσι τούτους ὅτι, ἐὰν δοκιμάσωσι τὸ πνεῦμα αὐτῶν, εὐθεῖς εἰσι καὶ χρήσιμοι ὡς εἰς τὴν βασιλείαν καὶ ἀπαγγελοῦσιν αὐτοῖς γνῶσιν καὶ ἀρετὴν καὶ σύνεσιν. καὶ οἱ διωκόμενοι διὰ τὸ ζῆσαι αὐτοὺς ἐν εὐσεβείᾳ μισθὸν λήψονται [!] τῆς δόξης* αὐτῶν. καὶ ἔσται ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς, ταραχθήσονται πᾶσαι αἱ βασιλεῖαι καὶ πᾶς ὁ κόσμος. ἔτι θλῖψις καὶ ἔνδεια. καὶ πᾶς ὁ κόσμος οὗτος οὐδὲν λογισθήσεται καὶ πᾶν τὸ κτῆμα αὐτοῦ ἀπολεῖται ἀπὸ πολλῶν καὶ ἀπορία καρπῶν ἔσται μεγάλη καὶ χειμὼν ἐπιταθήσεται κρατερὸς καὶ ἔσονται ἄρχοντες ὀλίγοι καὶ μικροὶ δυνατοὶ χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐθαλεῖς. καὶ κρατήσουσιν οἱ υἱοὶ τοῦ κόσμου τούτου τῶν ταμείων αὐτῶν καὶ τῶν ἀποθηκῶν αὐτῶν καὶ κυριεύσουσι τῶν ἀγορῶν τῆς πωλήσεως καὶ τῆς ἀγοράσεως. καὶ θλιβήσονται πολλοὶ καὶ τότε ἐπικαλέσουσι τὸν θεὸν αὐτῶν ἵνα σωθῶσιν. μακάριοι οἱ μὴ γενόμενοι ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ καὶ οἱ γιγνόμενοι καὶ ὑπομένοντες. ὅταν γὰρ γένηται ταῦτα, ἤδη ἐγγύς ἐστιν ἡ ὠδίνουσα τοῦ τεκεῖν, ὅτι ἐπληρώθη ὁ καιρὸς αὐτῆς.

ϑ Περὶ τῆς παρουσίας τοῦ διαβόλου.

Τότε ἐλεύσεται ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας ὁ ἀντίπαλος καὶ ὑψούμενος καὶ ἐπαιρόμενος, ποιῶν σημεῖα καὶ δυνάμεις πολλὰς πρὸς τὸ πλανῆσαι ὅλην τὴν γῆν καὶ ἐνδυναμωθήσεται τοὺς χρόνους τοὺς ἁγίους μου. μακάριοι οἱ ὑπομένοντες ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, οὐαὶ δὲ ἔσται τοῖς πλανωμένοις.

3 Matth. vii 13. — 4 Amos vi 6. — 21 masculinum οἷς prudens posui. — 27 Syrus δόξαν *gloriam* interpretatus est, quum sit *opinio*.

Περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν κλιμάτων. ι

Ἡ δὲ Συρία ἔσται αἰχμάλωτος καὶ κλαύσεται τοὺς υἱοὺς αὐτῆς. ἡ Κιλικία ἀρεῖ τὸν τράχηλον αὐτῆς ἕως ἂν ὀφθῇ ὁ κρίνων αὐτήν. ἀναστήσεται ἐκ τοῦ θρόνου τῆς δόξης αὐτῆς ἡ θυγάτηρ Βάβελ, ἵνα πίῃ τὸν κρατῆρα* τὸν κερασθέντα αὐτῇ. Καππαδοκία, Λυκία, Λυκαονία κάμψει νῶτον, ὅτι συναγωγαὶ πολλαὶ βλαβήσονται τῇ φθορᾷ τῆς ἀνομίας αὐτῶν. τότε ἀνοιγήσονται αἱ παρεμβολαὶ τῶν βαρβάρων. ἐκπορευθήσεται γὰρ ἅρματα [illegible] πολλά, ὥστε καλύψαι τὴν γῆν Ἀρμενίας πᾶσαν καὶ Πόντου καὶ Βιθυνίας. αἱ νῆσοι ἐν μαχαίρᾳ πεσοῦνται, υἱοὶ καὶ θυγατέρες αἰχμάλωτοι ἔσονται, ὅτι οἱ Λυκαώνιοι* αἵματι κερασθήσονται, ἡ Πισιδία ἡ ἀλαζονεύουσα καὶ ἐπὶ τῷ πλούτῳ πεποιθυῖα καταβληθήσεται ἐπὶ τῇ γῇ, εἰς τὴν Φοινίκην μάχαιρα εἰσελεύσεται. υἱοὶ γὰρ φθορᾶς εἰσιν. ἡ Ἰουδαία πένθος ἐνδυθήσεται καὶ ἑτοιμασθήσεται εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἀπωλείας διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν αὐτῆς. τότε συσταθήσεται τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως· ἡ ἀνατολὴ ἀνοιγήσεται αὐτῷ καὶ αἱ ὁδοὶ ἀναπετασθήσονται αὐτῷ· μάχαιρα καὶ φλὸξ* ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ· καίεται θυμῷ καὶ ὀργῇ πυρός: οὗτός ἐστιν ὅπλον* κρίσεως φθαρτικὸν γηγενῶν καὶ ἐξαλειπτικὸν πιστῶν. ὁδὸς [αἱματ] ἐκχυσίας, ὅτι ἡ ὁδὸς αὐτοῦ ἐν δόλῳ καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν βλασφημίᾳ καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ πλάνη* καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ ἐν ταλαιπωρίᾳ καὶ ἡ ἀριστερὰ αὐτοῦ ἐν σκότει.

Περὶ τῶν σημείων τῆς ὄψεως καὶ τῶν εἰδῶν τοῦ διαβόλου, ποῖά ἐστιν. ια

Καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα αὐτοῦ· ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ ὁ δεξιὸς αἵματι ἀνακεκραμένος, ὁ δὲ ἀριστερός ἐστι γλαῦκος, δύο κόρας ἔχων. αἱ ὀφρῦς αὐτοῦ λευκαί, τὸ χεῖλος αὐτοῦ τὸ κατώτερον μέγα, ὁ δὲ μηρὸς αὐτοῦ ὁ δεξιὸς λεπτός, οἱ πόδες αὐτοῦ πλατεῖς, κατεαγὼς καὶ ἰσχνὸς ὁ δάκτυλος αὐτοῦ ὁ μέγας. οὗτός ἐστιν ὁ πύργος* τῆς ἐρημώσεως.

4 * מונתא κοτύλη Geopon. γ 8: armen. *bašak*? cf. מוסך ἐπαρυστήρ = armen. *basmakal* Exod. xxv 38. בנפשא viola = armen. *manovšak*, pers. *banafšah*: מוקא = βαυκίς. — 9 * in vocabulo syriaco ribbui addendum videtur. — 14 * una literula mutata si scribimus דשלהביתא, habemus μάχαιρα φλογίνη Genes. iii 24. — 15 * haud scio an σκεῦος ponendum fuerit. inveni ὅπλον δυναστείας Nahum ii 3, ὅπλον λειτουργίας Sap. xviii 2, ὅπλον εὐδοκίας Psalm. v 15: sed σκεῦος ὀργῆς Ierem. l 25 et notissimum illud σκεῦος ἐκλογῆς. at σκεῦος vulgo מאן, unde nomen diaboli Μανσημάτ (Tischendf. acta apost. apocr. p. 98) explicandum: est enim מאן חמתא σκεῦος ὀργῆς, litera ח per sibilantem expressa v. Larsow dialect. syr. p. 4. hinc Epiphanius Manis haeresiarchi nomen dictum esse vult, quod Cyrillus hierosolymitanus ὁμιλίαν vel ὁμιλητής significare ait. indice *samâna* similis aequalis: *sâmânya* communis, quae vocabula secundum legem notissimam ab E. Burnoufio inventam S in lingua persica mutare debebant in H. pers. *hamân* idem. ceterum זין est ind. *ǵayana*, ut זיק Hebraeis et Syris usitatum forma durior est vocabuli persici *sîk*, armenici *šig* (Ierem. hebr. arm. 50, graec. 27, vs. 14), quod ad indicum *ǵyâ* et graecum βιός referendum. — 17 πλάνη auctori libri huius erat, ni fallor, femininum adiectivi πλάνος: v. H. Stephani thes. tom. vi p. 1140 med. paris. sed interpres syriacus substantivum esse credidit. — 23 in margine codicis syriaci lectionis varietas notata est, sed ita ut equidem extricare nequeam quid voluerit indicare librarius. de מגל δρέπανον Geopon. ια 7 Marc. iv 29 Apoc. xiv 17—19 vix quisquam cogitaverit. arm. *mangał* δρέπανον Deut. xvi 9 servato Nun radicis, quod in voce *margarê* προφήτης in R abiit. nam *margarê*, cuius terminatio statum emphaticum Syrorum reddit, videtur participium coniugationis septimae. radix גר [= indic. *gr* = graec. γηρύειν (de ἄγγελος v. Boehtlingk-Roth sanskritwörterb. I 55) = lat. *garrire*] in linguis semiticis marcida, sed late florent rami. aeth. גרגר ἐγόγγυσε psalm. lxviii 16, hebr. גרון guttur. postea e coniugatione septima radicis גר effecta est nova radix נגר apud Aethiopes sensu loquendi frequens. et nihil obstat, quominus *margarê* a radia נגר dictum esse credamus, formatum ut מלאך angelus a לאך = הלך ire. alternantium literarum liquidarum exempla crebro obvia. v. zur urgeschichte der Armenier vs. 33 et 638. sumpsisse hoc videntur Armeni e lingua assyriaca, cuius et apud Mesrobi cives et in pentateucho samaritano sat multa vocabula latent.

λβ Περὶ τοῦ ἐγγίσαι τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως.

Διὰ τοῦτο λέγω [ψ] ὑμῖν, οἱ υἱοὶ τοῦ φωτός, ὅτι καὶ ὁ καιρὸς ἤγγισεν καὶ ὁ θερισμὸς ἦλθεν, ἵνα θερισθῶσιν οἱ ἔνοχοι ἐν κρίσει καὶ ἐπὶ πολλοὺς ὡς ἐν ἐπιθεσίᾳ* σταθῇ ὁ κριτὴς καὶ παραστήσῃ αὐτοῖς τὰ ἔργα αὐτῶν. ἀλλὰ ἐγγίσαντος αὐτοῦ τοῦ ἐλθεῖν, δοθήσεται σημεῖον μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν τῶν τηρούντων τὸν νόμον τοῦ πατρός μου.

λγ] Τότε οἱ φοβούμενοι τὰ ῥήματά μου καὶ ποιοῦντες αὐτὰ ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν διανοίᾳ πιστῇ νήψουσι καὶ προσεύξονται ἀδιαλείπτως, ἔργον ἡγησάμενοι τὴν πάντοτε δέησιν, μηδ' ἐν ἑνὶ ῥεμβόμενοι ἢ περιερχόμενοι ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ καὶ περὶ μηδενὸς φροντίζοντες, ἀλλὰ ψυχῇ στερρᾷ καὶ διανοίᾳ μὴ μεμερισμένῃ καθ' ἡμέραν τὸν σταυρὸν ἄραντες ἐφ' ἑαυτῶν, τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐν καρδίᾳ ταπεινῇ. ὁ γὰρ φροντίζων καὶ ἐπιμελούμενος τῶν πεποιθότων ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ κύριός ἐστι καὶ πέμπει αὐτοῖς τὰ πρέποντα καὶ τὰ συμφέροντα ἃ οἶδε καὶ δι' ὧν οἶδεν*.

λδ Εἶπον οὖν ταῦτα ὑμῖν, ἵνα, ὅποι ἂν πορευθῆτε, δοκιμάσητε τὰς ψυχὰς τὰς ὁσίας καὶ λαλήσητε αὐτοῖς* τὰ συμφέροντα καὶ τὰ πρέποντα καὶ τὰ μέλλοντα καὶ πάντα ἃ πρὸ τοῦ δοξασθῆναί με ἐνετειλάμην ὑμῖν, ἵνα ἀληθῶς πιστεύοντες ζήσωσιν. ἀπὸ τοῦ νῦν γὰρ ἡ ἀρχὴ τῶν ὠδίνων ποιεῖται καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἀπωλείας. Στρεφόμενοι οὖν πρὸς τὰς ἐκκλησίας διορθοῦτε.

λε Περὶ τοῦ ἐπισκέψασθαι πρεσβύτερον τοὺς ἀρρώστους καὶ μάλιστα τοὺς πιστούς.

Πρεσβύτερος ὡς πρέπει καὶ καθήκει περιερχέσθω ἐπὶ τὰς τῶν ἀρρώστων οἰκίας μετὰ διακόνου καὶ ἐπισκεπτέσθω αὐτοὺς καὶ τὰ καθήκοντα καὶ συμφέροντα διανοείσθω καὶ λεγέτω αὐτοῖς, μάλιστα [9] τοῖς πιστοῖς. τοῖς πτωχοῖς οὖσι τῶν ἀρρώστων παρὰ τῆς ἐκκλησίας βοηθεῖσθαι παρακαλείτω, ἵνα καὶ οἱ ποιοῦντες ἐλεημοσύνην εἰσέλθωσιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου αὐτῶν χαράν.

λϛ Πάλιν, πῶς ἀναστρέφεσθαι δεῖ πρεσβύτερον καὶ πῶς διδάσκειν καὶ ἵνα μὴ καταφρονῇ* τῶν προσευχῶν αὐτοῦ.

Τοὺς νεωστὶ κατηχηθέντας στηριζέτω τοῖς προφητικοῖς καὶ εὐαγγελικοῖς λογίοις ἐν λόγῳ διδασκαλικῷ. τῶν προσευχῶν αὐτοῦ μὴ καταφρονείτω*. εἰκὼν γὰρ τῶν ἀρχαγγέλων ἐστίν. ἴστω* δὲ ὅτι ἀγγέλων ἁμαρτησάντων ὁ θεὸς οὐκ ἐφείσατο**. νηστευέτω καὶ ἐὰν συμφέρῃ, λαμβανέτω ἐκ τοῦ ποτηρίου*. οἶνος ἀρκείτω αὐτῷ ὅσον κρίνει ὠφέλιμον ἑαυτῷ εἶναι καὶ χρήσιμον, ἵνα μὴ τὸν γενόμενον εἰς θεραπείαν πότον εἰς βλάβην λάβῃ. ἐν νόσῳ λάχανον καὶ ἰχθὺν ἐσθιέτω καὶ πάλιν τοῦ ἔργου ἑαυτοῦ φροντιζέτω. ἐν πᾶσιν ἔστωσαν τύποι οἱ ἱερεῖς τοῖς πιστοῖς τοῦ ἔργου τῆς ἁγιωσύνης.

λζ Περὶ διακόνου.

Διάκονος δὲ προχειριζέσθω ἐκλεχθεὶς καθ' ἃ προερρέθη, εἰ ἔστιν εὔτροπος, εἰ ἔστι καθαρός, εἰ διὰ τὴν καθαρότητα αὐτοῦ ἐξελέχθη καὶ διὰ τὸ ἀπηλλάχθαι ἀπὸ

3 * אדיא פים est χειρεπιθεσία, hinc פים ἐπιθεσία Aquila Psalm. xxxiv 23, sed significatione irruptionis subitae accipiendum. cf. Thessal. α v 2 Petr. β iii 10 Apoc. iii 3 xvi 15. — 13 * solenne Graecis est pronomen relativum hoc modo repetere: Clemens alex. p. 102, 14 εἰς ἃ χρὴ καὶ ἐφ' ὅσον χρή. Pseudo-Origenes vii 24 p. 237, 7 Miller: ὅτε δεῖ καὶ οἷα δεῖ καὶ ὡς δεῖ, ubi codicis ὅτε δικαιοῖ ἃ δεῖ emendavit Scottius (T. K. Arnold, the theological critic, Lond. 1852 iv). hoc recipere ab illo debebunt qui in Germania hunc librum edituri sunt, ut patrum apostolicorum nuperus editor a C. Wordsworthio in martyrio Polycarpi 16 sumere debuerat ἐξῆλθε περὶ στύρακα πλῆθος αἵματος, ubi intactum reliquit ἐ. περιστερὰ καὶ π. ἁ. cf. στυράκιον Lucian. Toxaris 55. sed inspicienda erit eiusdem martyrii versio syriaca in cod. mus. brit. 14641 p. 146 A seqq. superstes. — 15 * ita Syr. — 17 ודדאזא scripsi, sed cf. ἐνεργεῖται τὸ μυστήριον τῆς ἀπωλείας. — 26. 28 * καταφρονῶμεν? — 29 * εἰδῶμεν? — ** Petr. β ii 4. — 30 * librarius syriacus ἀργυρίου scripserat (כססא), sed erasa litera ס effecit כסא ποτηρίου.

περισπασμῶν. εἰ δὲ μή, κἂν ἀπὸ γάμου μιᾶς γυναικὸς ὢν * καὶ μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν πιστῶν, βιωτικαῖς χρείαις μὴ περιπλεκόμενος, τέχνην μὴ εἰδώς, πλοῦτον μὴ κεκτημένος, ἄτεκνος. εἰ δὲ ἔγγαμός ἐστι καὶ εἰ ἔχει τέκνα, διδαχθήτω τὰ τέκνα αὐτοῦ εὐσέβειαν ἐργάζεσθαι καὶ εἶναι καθαρά, ἵνα γένηται εὐάρεστα τῇ ἐκκλησίᾳ τῷ κανόνι τῆς λειτουργίας*. ἐπιμελείσθω δὲ αὐτῶν ἡ ἐκκλησία, ἵνα [ἐκεῖνα] μὲν προσκαρτερῇ τῷ νόμῳ καὶ τῇ διακονίᾳ τῆς λειτουργίας, αὐτὸς δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιτελέσῃ τὰ δέοντα. ἔστω δὲ ἡ λειτουργία τοιαύτη· πρῶτον μὲν τῶν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου κελευομένων ὡς ἐπὶ τροφῇ [ܠܟ] γενέσθω ἐργάτης μόνον καὶ παντὸς τοῦ κλήρου σύμβουλος ἔστω καὶ σύμβολον* τῆς ἐκκλησίας, διακονῶν τοῖς ἀρρώστοις, διακονῶν τοῖς ξένοις, συνεργῶν ταῖς χήραις, γινόμενος πατὴρ τῶν ὀρφανῶν, περιερχόμενος ἐν πάσαις ταῖς τῶν ἐνδεομένων οἰκίαις, μή τις ᾖ ἐν θλίψει ἢ ἐν νόσῳ ἢ ἐν ταλαιπωρίᾳ. ἐν ταῖς τῶν κατηχουμένων οἰκίαις περιερχέσθω, ἵνα ἐπιστηρίξῃ τοὺς διστάζοντας καὶ διδάξῃ τοὺς ὄντας ἰδιώτας. ἄνδρας προειμένους ἐνδυσάτω, κοσμῶν χρύους ὄντος τοὺς ξένους, ὁδηγῶν τοὺς ἐκ τῆς παροικίας αὐτῶν παρερχομένους ἢ φυγαδευομένους. περὶ τῆς τῶν ἐνδεομένων βοηθείας διαγγειλέτω τῇ ἐκκλησίᾳ. τὸν ἐπίσκοπον μὴ ὑπωπιασάτω, μόνον δὲ ἐν τῇ κυριακῇ αὐτὸν ἀναμιμνησκέτω περὶ πάντων ἵνα εἰδῇ. ἔστω δὲ νήφων τῇ ὥρᾳ τῆς συναγωγῆς, περιερχόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἔστω προνοῶν μή τις ᾖ πεφυσιωμένος ἢ εὐτράπελος ἢ στασιάστης ἢ ματαιολόγος. πάντα ἄνθρωπον ὁρῶν καὶ ἀκούων ἐλεγχέτω καὶ τὸν ὀφείλοντα τιμωρίαν ἀναδέξασθαι ἐξωθείτω, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν. καὶ εἰ ἐρωτῴη αὐτὸν ὅπως συγχωρήσῃ αὐτῷ κοινωνῆσαι, παράκλησιν ποιείσθω αὐτῷ. εἰ δὲ ἐπιμένοι τις ἐν τῇ πτώσει αὐτοῦ ἢ ἐν τῇ ἀταξίᾳ, ἀναφερέτω περὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἀφοριζέσθω ἡμέρας ἑπτὰ καὶ καλείσθω ἔπειτα, ἵνα μὴ αἰχμαλωτισθῇ. εἰ δὲ ἐλθὼν πάλιν ἀκολασταίνοι καὶ ἐπιμένοι ἐν τῷ παραπτώματι αὐτοῦ, ἀποβαλλέσθω, ἕως ἂν μετανοήσας ἀληθῶς πρὸς ἑαυτὸν ἔλθῃ δεόμενος. εἰ ἐν πόλει ἐπὶ αἰγιαλῷ θαλάσσης ἐστί, περιερχέσθω ἐν τοῖς περιθαλασσίοις τόποις, εἴποτέ ἐστί τις τεθνηκὼς ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐνδυσάτω αὐτὸν καὶ θαψάτω. ὁμοίως καὶ τὸ [ܒܝ] δοχεῖον ἐρευνάτω, εἴποτέ ἐστί τις καταλύων που ἄρρωστος ἢ ἐνδεὴς ἢ νεκρός, καὶ ἀγγελλέτω τῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα τὰ δέοντα ἑνὶ ἑκάστῳ προνοήσηται. τοὺς παραλυτικοὺς καὶ τοὺς ἀσθενεῖς λουσάτω ὡς πρέπει, ἵνα γένηται αὐτοῖς ἀνάψυξις ἀπὸ τῶν ὀδυνῶν αὐτῶν. ἑνὶ ἑκάστῳ τὰ δέοντα διὰ τῆς ἐκκλησίας διδότω.

Περὶ τῶν βραδυνόντων ἥκειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅτι μὴ εἰσελθέτωσαν γενομένης τῆς μβ
λειτουργίας, ἀλλὰ ἔξω ἔστωσαν, ἕως ἂν τελεσθῇ.

Εἴ τις βραδέως ἔλθοι εἰς τὴν λειτουργίαν ἢ τοῦ στῶμεν καλῶς* λεγομένου ἢ τῆς προσφορᾶς προσφερομένης, ὅστις ἂν ᾖ, ἔξω μενέτω καὶ μὴ εἰσαγαγέτω αὐτὸν ὁ διάκονος. τύπος γάρ ἐστι τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως τῆς μελλούσης καὶ ἵνα μὴ διὰ τῆς φωνῆς τῆς εἰσελεύσεως ἐνέδρα τοῖς προσευχομένοις γένηται. ἐλθὼν δὲ καὶ εὑρὼν κεκλεισμένην τὴν θύραν μὴ κοψάτω διὰ τὰ προειρημένα. μετὰ δὲ τὸ τελεσθῆναι τὴν προκειμένην δοξολογίαν εἰσελθέτω πιστὸς ἢ πιστή. Διάκονος λεγέτω ἢ

1 * haec verba procul dubio aut a me male versa aut corrupta sunt, τοῖς συμφιλολογοῦσι μελήσει ταῦτά γε. in codice syriaco ea leguntur quae edidi. — 5 * ἵνα εὐαρεστοῦντα τῇ ἐκκλησίᾳ γένηται εἰς κανόνα τ. λ.? licet tum כד שפרין exspectaveris. cf. Genes. ii 7 ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. — 8. 9 * vehementer mihi displicent quae dedi, meliora appositurus, si habuissem. סיברתא est τροφή Matth. vi 25 xxiv 45 Luc. xii 23 Act. ii 46 ix 19 xxvii 33 Iac. ii 15: βρώματα Matth. xiv 15 Luc. ix 13 iii 11: ἐπισιτισμός Luc. ix 12. pro σύμβολον poni potuisset μυστήριον cf. constit. β xxviii. — 32 βραδέως ἡκόντων? — 34 * in codice syriaco: ἢ τῆς καλῆς λεγομένης, sed in margine στῶμεν καλῶς adscriptum.

ἐπὶ προσφοραῖς ἢ διὰ δοξολογίαν δεηθήτω, ἵνα ὁ κύριος ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς τὰς δεήσεις ἡμῶν γράφῃ καὶ ὁ ἀΐδιος θεὸς μνησθῇ ἡμῶν ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ φωτὸς ταῖς ἁγίαις αὐτοῦ. ὑπὲρ τοῦ χρονίσαντος ἀδελφοῦ δεηθήτω, ἵνα ὁ κύριος δῷ αὐτῷ σπουδὴν καὶ κόπον, ἀποστρέψῃ δὲ ἀπ' αὐτοῦ πάντα τὰ δεσμὰ τοῦ κόσμου τούτου καὶ δῷ αὐτῷ γνώμην φιλίας καὶ ἀγάπης καὶ ἐλπίδος. ὁμοίως ἢ ὑπὲρ ἀδελφῆς ἢ ὑπὲρ διακονίσσης, ὑπὲρ τῶν βραδυνασῶν ἢ ἔξω μενουσῶν παραγγελλέτω, ἵνα δεηθῇ πᾶς ὁ λαὸς ὑπὲρ αὐτῶν. οὕτω γὰρ τοῦ διακόνου μαρτυροῦντος καὶ παραγγέλλοντος περὶ αὐτῶν ἡ σπουδὴ κραταιοῦται καὶ ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης πληροῦται καὶ ὁ καταφρονητὴς καὶ ὁ βραδὺς παιδεύεται.

μλ [[illegible]] Περὶ γυναικὸς βιαζομένης παρὰ ἀνδρός.

Εἴ τις γυνὴ ἐκ τῶν γυναικῶν βίαν παρὰ ἀνδρὸς πάθοι, ἐρευνάτω ἀκριβῶς ὁ διάκονος. καὶ ἀληθῶς βίαν ἔπαθεν, εἰ καὶ ὁ βιασάμενος αὐτὴν μή ἐστιν φιλῶν αὐτήν. καὶ εἰ ὄντως ἔστιν οὕτω καὶ πενθεῖ ἡ παθοῦσα περὶ τῆς βίας ἣ ἐγένετο ἐν αὐτῇ: ἀναφερέτω εἰς τὴν ἀκοὴν τοῦ ἐπισκόπου, ἵνα συγκοινωνὸς τῆς ἐκκλησίας ἐν πᾶσιν ἀναδειχθῇ. εἰ ὁ βιασάμενος αὐτὴν πιστὸς εἴη, μὴ εἰσαγαγέτω αὐτὸν ὁ διάκονος εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰς κοινωνίαν, κἂν μετανοήσῃ. εἰ δὲ κατηχούμενος εἴη καὶ μετανοήσαι, βαπτισθήτω καὶ κοινωνείτω. τοὺς μετανοοῦντας ὁ διάκονος κατηχείτω καὶ ἀπαγέτω αὐτοὺς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ἢ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον, ἵνα κατηχηθῶσι καὶ διδαχθῶσι τὴν γνῶσιν. εἰ δὲ δυνατός ἐστι πληρῶσαι τὸν βαθμὸν τῆς διακονίας, τῇ προσευχῇ μόνον προσκαρτερείτω καὶ ἔργον ἡγησάσθω τὴν δέησιν καὶ τὴν μελέτην. ὀφείλημα τῆς ὁδοῦ * πένθος καὶ κατ' ὀφθαλμοὺς φόβος καὶ υἱὸς φωτὸς κληθήσεται. ἡ δὲ προχείρισις διακόνου γινέσθω οὕτως· ὁ ἐπίσκοπος μόνος ἐπιτιθέτω χεῖρας αὐτῷ, ὅτι οὐκ εἰς ἱερατείαν προχειρίζεται, ἀλλ' εἰς διακονίαν ὑπηρεσίας τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς ἐκκλησίας.

νβ Περὶ παρθενίας.

Παρθένος * δὲ ὑπ' οὐδενὸς καθίσταται ἢ προχειρίζεται, ἀλλὰ ἀπὸ γνώμης ἀφορίζεται καὶ ὀνομάζεται. οὐ χειροθετεῖται δὲ ὡς εἰς παρθενίαν. γνώμης γὰρ ἰδίας ἐστὶ τὸ τάγμα τοῦτο. δεῖ δὲ τὰς * παρθένους τῷ παθήματι [[illegible]] τῆς ὑγιαινούσης σαρκὸς αὐτῶν νηστείαις καὶ προσευχαῖς ἐμπεπηγέναι τε καὶ προσδεδέσθαι. κλαυθμῷ καὶ πένθει καθ' ἡμέραν προσεχέτωσαν, πάντοτε δὲ τὴν ἐκ τῆς σαρκὸς ἔξοδον προσδεχέσθωσαν καὶ ὡς ἐν ἐξόδῳ ἀγωνιζέσθωσαν. μὴ λύσσαν ἢ ἀσωτίαν ἢ μέθην ἢ ματαιολογίαν ἐργασάσθωσαν ἢ ἐν ἔργῳ κοσμικῷ ἢ ἐν περισπασμῷ, ἀλλὰ ὡς ἐν σταυρῷ ὄντων αὐτῶν ἄνω γενέσθωσαν αὐτῶν αἱ καρδίαι μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ κοσμιότητος ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ἁγίων γραφῶν, ἐν διανοίαις πισταῖς, ἐν παρακλήσεσι χρησταῖς, ἵνα προσευχόμενοι σχολάζωσι πρὸς ἃ αἰτοῦσιν. οὓς θέλουσιν ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν πιστοὺς μὴ ἀθετησάτωσαν, ἵνα δι' αὐτῶν καὶ ἐκείνοις προσνεμηθῇ ἡ μερὶς τῆς ζωῆς. ἐν ἀγάπῃ καὶ χρηστότητι καὶ χάριτι ἀληθεῖ καὶ τελείᾳ ἔστωσαν βέβαιοι. ἐν παρακλήσει ἔστωσαν ἐκτενεῖς, παρακαλοῦντες τοὺς πλησίον αὐτῶν καὶ κατηχοῦντες καὶ διδάσκοντες τοὺς νεωστὶ πιστοὺς ἀποδεδειγμένους φρόνησιν καὶ γνῶσιν καὶ χρηστότητα. τοῖς λίαν νέοις ἐνεργείτωσαν *, τύποι ὄντες ἁγιωσύνης ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐν πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς. ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες ποιείτωσαν. ἐν τάξει δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώσει λαλείτωσαν καὶ πρασσέτωσαν, ἵνα ἀληθῶς γένωνται τὸ ἅλας τῆς γῆς τῆς κληθείσης. αἱ παρθένοι καλυπτέσθωσαν τὰς

21 * [illegible] scripsi. — 26 * diligenter cavit interpres syriacus, ne unquam παρθένους mares etiam esse posse oblivisceremur; postea semper genus masculinum adhibuit atque ita ego quoque. — 28 * τοὺς Syr. — 40 * Polyb. II vi 7. peš. Gal. ii 8 Phil. ii 13.

κεφαλὰς αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τὰς δὲ τρίχας αὐτῶν μόνον περικαλυπτέτωσαν, τιμῆς δὲ παρὰ παντὸς ἀξιούσθωσαν πρὸς τὸ καὶ τὰς λοιπὰς βουλομένας παραζηλῶσαι ἐπ' αὐταῖς.

[ܣܛ] Ἐκ τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ Κλήμεντος.

Τῷ βουλομένῳ γαμεῖν παρεμπόδισμα μηδὲν ἔστω *, ἵνα μὴ θηρευθῇ παρὰ τοῦ πονηροῦ ἐν πορνείᾳ. γαμείτω δὲ χριστιανὴν πιστὴν ἐκ γένους χριστιανῶν, ἱκανὴν ἐν πίστει τηρῆσαι τὸν ἄνδρα αὐτῆς· τοῦ ἐπισκόπου προστάσσοντος καὶ οὕτως αὐτοῦ μεριμνῶντος . . . . . . *

αὐτοῦ. * καὶ πάλιν ἐρωτάσθω ὁ ἐγγίζων, εἰ δοῦλός ἐστιν ἢ ἐλεύθερος. καὶ ἐὰν μὲν πιστοῦ δοῦλος ᾖ καὶ ἐὰν καὶ ὁ δεσπότης αὐτοῦ συγχωρῇ αὐτῷ, ἀκουέτω. ἐὰν δὲ πιστὸς μὴ ᾖ ὁ δεσπότης αὐτοῦ καὶ μὴ συγχωρῇ: παρακαλείσθω συγχωρῆσαι. καὶ εἰ λέγει περὶ αὐτοῦ αἰτίας ἀληθῶς καὶ ὡς μισῶν τὸν δεσπότην αὐτοῦ παρίσταται ζητῶν εἶναι χριστιανός: ἐκβαλλέσθω. εἰ δὲ μηδεμία αἰτία φανεροῦται μισοδουλίας, θέλει δὲ εἶναι χριστιανός: ἀκουέτω. εἰ δὲ πιστός ἐστιν ὁ δεσπότης αὐτοῦ καὶ μὴ μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, ἐκβαλλέσθω. ὁμοίως εἰ καὶ γυνή τινός ἐστι, διδασκέσθω ἡ γυνὴ εὐαρεστεῖν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ἐν φόβῳ θεοῦ. εἰ δὲ οἱ δύο θέλουσιν ἐν εὐσεβείᾳ ἐργάζεσθαι καθαρότητα, μισθὸς ἔσται αὐτοῖς. ὁ ἄγαμος μὴ πορνευσάτω, ἀλλὰ νόμῳ γαμείτω. εἰ δὲ οὕτως διαμεῖναι θέλει, μενέτω ἐν κυρίῳ. εἴ τις δαίμονι θλίβεται, μὴ ἀκουσάτω τὸν λόγον παρὰ τοῦ διδασκάλου, ἕως ἂν καθαρισθῇ. ὁ γὰρ νοῦς πνεύματι ὑλικῷ βαρυνθεὶς οὐ δέχεται λόγον ἄνυλον καὶ ἅγιον. ἐὰν δὲ καθαρισθῇ, κατηχείσθω τῷ λόγῳ. εἴ τις πόρνη ἢ τις πορνοβόσκος ἢ μέθυσος ἢ εἰδωλοποιὸς ἢ ζωγράφος ἢ τῶν ἐπὶ σκηνῆς [ܥ] ἢ ἡνίοχος ἢ ἀθλητὴς ἢ ἀγωνιστὴς ἢ πύκτης ἢ θηρευτὴς τοῦ δημοσίου ἢ εἰδώλων ἱερεὺς ἢ φύλαξ ἐστί: μὴ προσδεχθήτω. εἰ θέλει τοιοῦτός τις πιστὸς εἶναι, παυσάσθω τούτων καὶ μόγις πιστεύων καὶ βαπτιζόμενος προσδεχέσθω καὶ κοινωνείτω. καὶ εἰ μὴ παύεται, ἀποβαλλέσθω. εἴ τις παιδαγωγός ἐστιν ἐν σοφίᾳ κοσμικῇ, καλὸν εἰ παύεται. εἰ δὲ ἄλλο ἐπιτήδευμα πρὸς τὸ βιῶναι μὴ ἔχει, ἄνεσις ἔστω αὐτῷ. εἴ τις στρατιώτης ἐστὶν ἢ ἐν ἐξουσίᾳ, διδασκέσθω μὴ πλεονεκτεῖν μηδὲ φονεύειν μηδὲ ἁρπάζειν μηδὲ ἐπιθυμεῖν μηδὲ παροξύνεσθαι καὶ λυπεῖν τινα, ἀλλ' ἀρκείτω αὐτῷ τὰ διδόμενα αὐτῷ ὀψώνια. εἰ δὲ θέλουσι βαπτισθῆναι ἐν κυρίῳ, παυσάσθωσαν τῶν στρατιωτικῶν ἢ τῆς ἐξουσίας· καὶ εἰ δὲ μή, μὴ δεξάσθωσαν *. κατηχούμενος ἢ πιστὸς ἐκ τοῦ λαοῦ ἐὰν στρατεῦσαι θέλῃ, ἢ παυσάσθω τῆς ἐννοίας· εἰ δὲ μή, ἀποβαλλέσθω. κατεφρόνησε γὰρ ἐν τῷ διαλογισμῷ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ λιπὼν τὰ τοῦ πνεύματος κατέγνω καὶ παρωλιγωρήσατο τῆς πίστεως. πόρνη ἢ ἄσωτος ἢ μέθυσος, εἰ μηκέτι πράξαιεν, θέλοιεν δὲ πιστεύοντες κατηχηθῆναι, δύνανται. καὶ εἰ προκόπτουσι *, βαπτισθήτωσαν· εἰ δὲ μή, ἀποβαλλέσθωσαν. παλλακή τινος ἐὰν ᾖ, δούλη οὖσα καὶ θέλουσα

5 * τὸν βουλόμενον γαμεῖν μηδὲν κωλυέτω? cf. Act. viii 36. — 8 * quum syriaca ederem, speraveram fore, ut extricarem aliquando quid sibi voluisset auctor, nunc nihil auxilii video; sed quum אצף' (edit. syr. p. ה' 5) sit extremum vocabulum in pagina codicis 194 vel צא B perscriptum, veri simile est intercidisse folium unum, licet ea pagina, cuius initium fit a voce דילה, numeretur 195 vel צד, ut E. Renaudotium et monachum syriacum, qui numeros foliorum syriacos adscripsit, vel me melius rem intellexisse vel iacturam ne suspicatos quidem esse certum sit. utrumque cur negem fieri potuisse non video. ceterum librarius syriacus annotavit in margine haec laudari a Severo patriarcha (antiocheno), sed quaenam verba paginae apud ἄνεσις ἔστω vs. 27 finientis? — 9 * cf. constit. VIII xxxii. canon. copt. 41. — 31 * nempe baptismum. — 35 * אפתושפ Athanas. p. 40, 8: י' 24: ך 14: כא 7: לא 16: אפיש ἐξέτεινε Didasc. 7, 24 Spicileg. syr. p. 10, 23 Curet.

πιστεῦσαι, εἰ μὲν τεκνοτροφεῖ καὶ ἀφίσταται τοῦ δεσπότου αὐτῆς ἢ αὐτῷ μόνῳ σύνεστι γάμῳ: ἀκουέτω καὶ βαπτιζομένη κοινωνείτω τῆς προσφορᾶς. εἰ δὲ μή, [ܘ] ἀποβαλλέσθω. ἀρρητοποιὸς ἢ μάντις ἢ μάγος ἢ νεκρόμαντις, οὗτοι μιαροί εἰσιν οὐδὲ εἰς κρίσιν ἔρχονται. ἐπαοιδὸς ἢ ἀστρολόγος ἢ ἐνυπνίων ἑρμηνεὺς ἢ ὀφιόμαντις ἢ ὀχλαγωγὸς ἢ ἀστροθεάμων ἢ ἀγαλματόμαντις* ἢ παυσάσθω καὶ παυόμενος ἐξορκιζέσθω καὶ βαπτιζέσθω· καὶ εἰ δὲ μή, ἀποβαλλέσθω. εἴ τις παλλακὴν ἔχει, ἀνιέτω αὐτὴν καὶ νόμῳ γαμείτω καὶ ἀκουέτω λόγον κατηχήσεως.

καὶ μετ' ὀλίγα·

Ἐν δὲ τῷ ὑστάτῳ σαββάτῳ προελθέτωσαν ἐν νυκτὶ καὶ ἐξορκιζόμενοι οἱ κατηχούμενοι μέχρι τοῦ σαββάτου ἐν μέσῳ νυκτός* . . . . .
μηδὲν ἄλλο μετενεγκάτωσαν οἱ μέλλοντες βαπτισθῆναι, ἀλλ' ἢ ἄρτον ἕνα εἰς εὐχαριστίαν. βαπτιζέσθωσαν δὲ οὕτως. προσερχόμενοι τῷ ὕδατι (ἔστω δὲ τὸ ὕδωρ καθαρὸν καὶ ῥυτόν) πρῶτον τέκνα, ἔπειτα ἄνδρες, ἔπειτα γυναῖκες. εἰ δέ [τις] ὡς εἰς παρθενίαν θέλει προσελθεῖν, οὗτος πρῶτος βαπτιζέσθω διὰ τοῦ ἐπισκόπου. αἱ δὲ γυναῖκες βαπτιζόμεναι τὰς κόμας αὐτῶν λυέτωσαν. οἱ παῖδες πάντες οἱ δυνάμενοι ἀποκριθῆναι ἐν τῷ βαπτίσματι, ἀμειβέσθωσαν καὶ ἀποκρινέσθωσαν μετὰ τὸν ἱερέα. εἰ δὲ μὴ δύνανται, οἱ πατέρες αὐτῶν ἀντ' αὐτῶν ἀμειψάσθωσαν ἢ τις ἐκ τῶν οἰκιῶν* αὐτῶν. καταβαινόντων δὲ τῶν βαπτιζομένων μετὰ τὸ ἀποκριθῆναι καὶ εἰπεῖν, σκοπείτω ὁ ἐπίσκοπος, μήποτε ᾖ τις ἐν αὐτοῖς ἢ ἀνὴρ ἔχων δακτύλιον χρυσοῦν ἢ γυνὴ ἔχουσα ἐφ' ἑαυτῆς χρυσόν. οὐδένα γὰρ δεῖ ἔχειν τι μεθ' ἑαυτοῦ ἐν τῷ ὕδατι ἀλλότριον, ἀλλὰ παραδιδότω τοῖς ἐγγὺς οὖσιν αὐτῷ.

καὶ μετ' ὀλίγα·

Οἱ ἐρχόμενοι εἰς ἑστίασιν [ܫܘ] καλούμενοι μὴ ἐπιβαλέτωσαν χεῖρα πρὸ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἔσχατοι ἐσθιέτωσαν καὶ πρῶτοι παυέσθωσαν. οἱ ἐσθίοντες μὴ σκανδαλισθήτωσαν λόγῳ, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ ἐσθιέτωσαν. ἀλλ' εἴ τινα θέλει ἢ ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἐρωτᾶν, ἀποκρινέσθω. εἰπόντος δὲ τοῦ ἐπισκόπου λόγον ἕκαστος ἠρέμα δοξάζων ἡσυχίαν αἱρείσθω, ἕως ἂν πάλιν ἐρωτηθῇ. εἴ τις καρποὺς ἢ πρωτογεννήματα ὀπώρας ποιεῖ, τὰς ἀπαρχὰς προσφερέτω τῷ ἐπισκόπῳ. εἴ τις ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου ἢ πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχοντες υἱούς, τὰ κτήματα αὐτῶν διδότωσαν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα ἡ ἐκκλησία μεριμνήσῃ τῶν υἱῶν αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς πένητες ἀναπαύωνται, ἵνα δῷ ὁ θεὸς ἔλεος τοῖς υἱοῖς αὐτῶν καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κοιμηθεῖσιν. εἰ δὲ ἄτεκνός ἐστί τις, πολυκτήμων μὴ ἔστω, ἀλλὰ τὰ πλείονα τῶν κτημάτων δοὺς τοῖς πένησι καὶ τῷ δεσμωτηρίῳ, τὰ δέοντα καὶ ἀρκοῦντα αὐτῷ μόνον κεκτήσθω. εἴ τις ἔχει κτήματα καὶ θέλει εἰς παρθενίαν ἐμπλέκεσθαι, τὰ κτήματα αὐτοῦ πάντα τοῖς πένησι διδοὺς προσκαρτερείτω καὶ προσμενέτω τῇ ἐκκλησίᾳ, προσευχαῖς προσκαρτερῶν καὶ εὐλογίαις.

καὶ μετ' ὀλίγα·

Ἐπίσκοπος παρακαλείτω κηρύσσειν μή τις γεύηταί τινος, ἕως ἂν τελεσθῇ ἡ προσφορὰ καὶ πᾶν τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας λάβῃ τροφὴν καινήν. τότε ἀπ' αὐτῆς τῆς ἑσπέρας οἱ βαπτιζόμενοι βαπτιζέσθωσαν μετ' ἀνάγνωσιν μίαν. εἰ δὲ πρὸ τοῦ προσενεχθῆναι καὶ λαβεῖν τῆς εὐχαριστίας ἕτερόν τι ἐσθίει τις, ἥμαρτε καὶ οὐ λογισθήσεται αὐτῷ ἡ νηστεία αὐτοῦ. κατηχουμένοις ἀπολυομένοις χεὶρ ἐπιτίθεται.

5 * hoc vocabulum ipse formare ausus sum cf. Porphyr. de philosophia ex oraculis haurienda ed. G. Wolff p. 206—213. — 10 * videtur pagina intercidisse. nam מרם p. ז' 10 est primum vocabulum paginae 197. — 18 * paene certum videtur οἰκείων legendum esse, quod a Syris per ביתיא reddi solet. — 25 πταισάτωσαν λόγῳ??

εἴ τις πιστὸς διὰ νόσον περιλείπεται, φερέτω [ܠܐ] αὐτῷ διάκονος τὴν προσφοράν. εἴ τις πρεσβύτερός ἐστιν ὁ μὴ δυνάμενος ἐλθεῖν, πρεσβύτερος φερέτω αὐτῷ. ὁμοίως εἰ γυνὴ ἐγκύμων εἴη ἐν νόσῳ καὶ μὴ δύναιτο νηστεῦσαι ταύτας τὰς δύο ἡμέρας, νηστευέτω τὴν μίαν ἡμέραν, λαμβάνουσα ἐν τῷ πρώτῳ ἄρτον καὶ ὕδωρ. καὶ ἐὰν μὴ δύνηται ἐλθεῖν, διακόνισσα φερέτω αὐτῇ. Περὶ τῶν ἀρρωστούντων ἀναφερέτωσαν εἰς τὴν ἀκοὴν τοῦ ἐπισκόπου, ἵνα εἰ δοκοίη τῷ ἐπισκόπῳ ἐπισκέψηται αὐτούς. πολὺ γὰρ παραμυθεῖται ὁ ἀρρωστῶν, μάλιστα πιστὸς ὤν, τοῦ ἀρχιερέως ἀναμνησθέντος αὐτοῦ.

XIII.

[ܠܒ] Ἐκ τῆς βίβλου τῆς διδαχῆς Ἀδδαίου τοῦ ἀποστόλου, ὃς ἐμαθήτευσε καὶ ἐδίδαξε τοὺς Ἐδεσσηνοὺς καὶ πάντας τοὺς ἐν τῷ κλίματι τῆς Μεσοποταμίας, πότε ἀνέβη ὁ χριστὸς πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ πῶς ἔλαβον τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ τὴν τάξιν καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐκκλησίας οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ ποῖ ἐπορεύθη εἷς ἕκαστος αὐτῶν καὶ πόθεν ἔλαβε τὴν χειροθεσίαν τῆς ἱερατείας τὰ κλίματα τῶν Ἑλλήνων πάντα καὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἀρκτικὰ τὰ μαθητευθέντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

Ἔτει τμβ τῆς βασιλείας τῶν Ἑλλήνων μηνὶ Ἰουλίῳ *, τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ αὐτοῦ, ἡμέρᾳ κυριακῇ ἥτις ἦν ἡ συντέλεια τῆς πεντηκοστῆς, αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἦλθον οἱ μαθηταὶ ἐκ Ναζαρὲθ τῆς Γαλιλαίας, ὁπόθεν εὐηγγελίσθη ἡ σύλληψις τοῦ κυρίου ἡμῶν, εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν. καὶ ὁ κύριος ἡμῶν μετ' αὐτῶν ὢν οὐκ ὤφθη αὐτοῖς. καὶ τῷ καιρῷ τοῦ βαθέος ὄρθρου ἦρεν [ܠܓ] ὁ κύριος ἡμῶν τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ ἐπετίθει αὐτὰς ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἕνδεκα μαθητῶν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν δωρεὰν τῆς ἱερατείας καὶ παραυτίκα νεφέλη φωτεινὴ ὑπελάμβανεν αὐτὸν καὶ εἶδον αὐτὸν ἀναβαίνοντα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ καθήμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν ὅτι εἶδον τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ καθὼς εἶπεν αὐτοῖς καὶ ἐλάμβανον παρ' αὐτοῦ χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν * τοῦ οἴκου Μωσέως καὶ Ἀαρών. καὶ ἐκεῖθεν ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον ὅπου ἤσθιεν ὁ κύριος ἡμῶν μετ' αὐτῶν τὸ πάσχα καὶ ἐν ᾧ τόπῳ ἦσαν ἐρωτήσαντες, τίς παραδιδοῖ τὸν κύριον ἡμῶν τοῖς σταυρωταῖς, ἐκεῖ ἦσαν ἐρωτήσαντες καὶ πῶς κηρύξοιεν τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ ὡς ἐν μέσῳ τῷ ὑπερῴῳ ἤρξατο τὸ μυστήριον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου ἡμῶν βασιλεῦσαι ἐν τῷ κόσμῳ, οὕτως ἐκεῖθεν ἤρξατο καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ κρατυνθῆναι ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. καὶ τῶν μαθητῶν ἐν ἀπορίᾳ βεβλημένων πῶς κηρύξουσι τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ γλώσσαις ξενικαῖς, ἃς οὐκ ᾔδεσαν αὐτάς, καὶ οὕτω πρὸς ἀλλήλους διαλεγομένων ὅτι εἰ δυνάμεις καὶ τέρατα πεποίθαμεν ὅτι ποιεῖ ὁ χριστὸς δι' ἡμῶν ἐνώπιον τῶν ξένων ἐθνῶν ὧν οὐκ οἴδαμεν τὰς γλώσσας οὐδὲ ἐκεῖνα ἐπίσταται τὴν γλῶσσαν ἡμῶν: τί οὖν πείσομεν αὐτὰ καὶ ἀγγελοῦμεν αὐτοῖς ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ τοῦ ἐσταυρωμένου γίγνονται αἱ δυνάμεις καὶ τὰ τέρατα; — ἐν τούτοις τοῖς διαλογισμοῖς ὄντων τῶν μαθητῶν ἀνέστη Σίμων Πέτρος καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἄνδρες ἀδελφοί, οὐχ ἡμέτερόν ἐστι τοῦτο, πῶς κηρύξομεν τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. ἀλλὰ τοῦτο τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐστιν, ὅτι αὐτὸς οἶδε πῶς δυνάμεθα κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. πέποίθαμεν δὲ ἐπὶ τῇ αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς χάριτι καὶ ὅτι ὑπέσχετο [ܠܕ] ἡμῖν καὶ εἶπεν ὅτι ὅταν

16 * nomen mensis romanum posui, ne si macedonicum vel aegyptiacum adhiberem de loco quo haec scripta sunt viderer iudicare. — 24 pg. לג 6 ווה scr. — 25 * ubi Syrus χεῖρα τῆς ἱερατείας habet, semper χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν scripsi; fortasse ἐγχείρισις τῆς ἱερατε[ίας]

ἀναβῶ πρὸς τὸν πατέρα μου, πέμπω ὑμῖν τὸ πνεῦμα τὸ παράκλητον ὃ διδάξει ὑμᾶς πάντα ἃ δεῖ ὑμᾶς εἰδέναι καὶ ἀπαγγεῖλαι: ὅτι αὐτὸς ἐκτελεῖ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς. καὶ Σίμωνος Πέτρου ταῦτα τοῖς συναποστόλοις εἰπόντος καὶ διασαφήσαντος αὐτοῖς: φωνὴ κρυφία ἠκούσθη αὐτοῖς καὶ ὀσμὴ ἡδεῖα, ξένη οὖσα τῷ κόσμῳ, προσέπεσεν αὐτοῖς καὶ γλῶσσαι πυρὸς μεταξὺ τῆς φωνῆς καὶ τῆς ὀσμῆς κατέβησαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπ' αὐτοὺς καὶ κατέλυσαν ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν καὶ οὕτως ἡτοίμασε* τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πορεύεσθαι εἰς τὴν χώραν ἐν ᾗ ἐλαλεῖτο καὶ ἠκούετο ἡ γλῶσσα αὕτη. καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δωρεᾷ τοῦ πνεύματος τῇ δοθείσῃ αὐτοῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἔθηκαν τάξεις καὶ νόμους τοὺς καθήκοντας καὶ πρέποντας τῷ εὐαγγελίῳ καὶ τῷ ἐξ αὐτῶν κηρύγματι καὶ ταῖς διδασκαλίαις ταῖς ἀληθέσι καὶ ταῖς πισταῖς τῆς διδαχῆς αὐτῶν.

α Ἔθηκαν* οὖν οἱ ἀπόστολοι πρῶτον πρὸς ἀνατολὴν** προσεύχεσθαι, ὅτι ὡς ἡ ἀστραπὴ* ἡ ἀστράπτουσα ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαινομένη ἕως δυσμῶν οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· καὶ ἐν τούτῳ εἴδωμεν καὶ γνῶμεν προσευχόμενοι ὅτι ἀπὸ ἀνατολῶν φαίνεται ἐξαίφνης.

[β] Πάλιν ἔθηκαν τῇ κυριακῇ εἶναι λειτουργίαν καὶ ἀνάγνωσιν τῶν ἁγίων γραφῶν καὶ προσφοράν, ὅτι τῇ κυριακῇ ἀνέστη ὁ χριστὸς ἐξ ᾅδου καὶ τῇ κυριακῇ ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τῇ κυριακῇ πάλιν φαίνεται εἰς τέλος μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ.

γ Πάλιν ἔθηκαν τῇ τετράδι εἶναι λειτουργίαν, ὅτι αὐτῇ ἐπεφανερώκει αὐτοῖς ὁ κύριος ἡμῶν περὶ τῆς κρίσεως καὶ τοῦ παθήματος καὶ τῆς σταυρώσεως καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ* καὶ διὰ τοῦτο ἐν λύπῃ ἐγένοντο οἱ μαθηταί.

δ Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι [ܡܠ] τῇ παρασκευῇ, ὥρᾳ ἐνάτῃ, εἶναι λειτουργίαν, ὅτι, ὅπερ ἐρρέθη τῇ τετράδι περὶ τοῦ παθήματος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, τῇ παρασκευῇ ἐπράχθη, κινηθέντος τοῦ κόσμου καὶ πάντων τῶν κτισμάτων καὶ σκοτισθέντων τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ φωστήρων.

ε Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι γενέσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ὡς τοὺς ἱερεῖς τοὺς υἱοὺς Ἀαρὼν καὶ τοὺς διακόνους ὡς τοὺς λευΐτας καὶ τοὺς ὑποδιακόνους ὡς τοὺς βαστάζοντας τὰ σκεύη τῆς σκηνῆς τοῦ ἱεροῦ* τοῦ κυρίου καὶ τὸν σκοπὸν** τὸν ὄντα ἡγεμόνα παντὸς τοῦ λαοῦ ὡς Ἀαρὼν τὸν ἀρχιερέα κεφαλὴν καὶ ἡγεμόνα πάντων τῶν ἱερέων καὶ τῶν λευϊτῶν καὶ πάσης τῆς παρεμβολῆς.

ς Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι ποιεῖν* τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἥ ἐστιν ἀρχὴ τῶν ἑορτῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ τῇ ἕκτῃ τοῦ Ἰαννουαρίου* κατ' ἀριθμὸν τῶν μηνῶν τῶν Ἑλλήνων.

ζ Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι τεσσαράκοντα ἡμέρας πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πάθους τοῦ σωτῆρος ἡμῶν νηστεύειν καὶ τότε ποιεῖν τὴν ἡμέραν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τὴν

7 * sc. lingua ignea eius capiti insidens. — 12 * notum est τίθεσθαι de populis, τιθέναι de legislatoribus adhiberi. cf. Xenoph. reip. laced. I 5 ἔθηκεν αἰδεῖσθαι. — ** Tertullian. ad nation. I 14: *alii solem christianum deum aestimant, quod innotuit ad orientis partem facere nos precationem*: idem apolog. 16 *innotuit nos ad orientis regionem precari*: Clemens alex. p. 307 41 πρὸς τὴν ἑωθινὴν ἀνατολὴν αἱ εὐχαί: Pseudo-Iustinus respons. ad orthodox. 118 p. 285 Steph: ἡ ἀνατολὴ ὡς τιμιώτερον μέρος τῆς κτίσεως εἰς προσκύνησιν θεοῦ ἀφώρισται. Constitt. II lvii: ἐπ' ἀνατολὰς κατανοήσαντες . . . . προσευξάσθωσαν. VII xliv προσευχέσθω κατὰ ἀνατολάς; laudato loco Paralip. II v 12. — 13 * Matth. xxiv 27. — 22 * Syrus αὐτοῦ post singulos genetivos repetiit. — 29 * nomen inusitatum: vulgo τοῦ μαρτυρίου. — ** קריו σκοπός Didasc. p. 13, 7. 10 coll. Ezech. xxxiii 2. 6. — 32 * ποιεῖν ἑορτὴν dixit Plato Phaed. 61 A Reip. 327 A. — 33 * v. supra p. 89, 16.

ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν κύριος τῆς ἑορτῆς [ὢν] τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐνήστευσε καὶ Μωσῆς καὶ Ἠλίας οἱ τὸ μυστήριον τοῦτο ἐνδεδυμένοι* τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐνήστευσαν καὶ ἔπειτα ἐλαμπρύνθησαν.

Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι ἐπὶ τέλους πάντων τῶν βιβλίων ἀναγιγνώσκεσθαι η
τὸ εὐαγγέλιον ὡς πάντων τῶν βιβλίων τελεσιουργὸν καὶ σταθέντα τὸν λαὸν ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἀκούειν αὐτό, ὅτι ἀγγελία τῆς σωτηρίας πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐστίν.

Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι ἐπὶ τέλους τεσσαράκοντα ἡμερῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν θ
αὐτοῦ ποιεῖν μνήμην τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν δεδοξασμένον.

Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι εἰ μὴ [ܠܐ] τὴν παλαιὰν διαθήκην καὶ τοὺς προ- ι
φήτας καὶ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀνδραγαθιῶν αὐτῶν* μὴ ἀναγιγνώσκεσθαι ἐπὶ τοῦ βήματος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι τὸν μὴ εἰδότα τὴν πίστιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰς τάξεις ια
καὶ τοὺς νόμους τοὺς τεθέντας ἐν αὐτῇ μὴ εἶναι ἡγεμόνα καὶ προστάτην* καὶ τὸν εἰδότα αὐτοὺς καὶ παραβαίνοντα μηκέτι λειτουργεῖν, ὅτι ἀληθὴς οὐκ ἔστιν ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ ψεύστης.

Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι τὸν ἐπιορκοῦντα ἢ ψευδομαρτυροῦντα ἢ τὸν πορευόμε- ιβ
νον πρὸς* ἐπαοιδοὺς καὶ μάντεις καὶ Χαλδαίους καὶ πληροφορούμενον ἐπὶ κλήροις καὶ ὡροσκοπίαις καὶ ἐφ᾽ ᾧτινι ἔχουσιν οἱ μὴ εἰδότες τὸν θεόν, καὶ αὐτὸν ὡς ἄνδρα μὴ εἰδότα τὸν θεὸν λύεσθαι τῆς λειτουργίας καὶ μὴ λειτουργεῖν ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτοῦ.

Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι, εἰ εἴη τις διστάζων περὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ καὶ ιγ
μὴ ἀληθὴς πρὸς αὐτόν, μηκέτι λειτουργεῖν αὐτόν, διότι οὐκ ἀληθὴς αὐτῷ ὁ κύριος τῆς λειτουργίας καὶ ἄνθρωπον ἀπατᾷ, ἀλλ᾽ οὐ θεόν, οὗ ἐπιτηδεύματα οὐ καθίστανται ἐνώπιον αὐτοῦ*.

Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι τὸν δανείζοντα καὶ λαμβάνοντα τόκους ἢ τὸν χρώ- ιδ
μενον ἐμπορίᾳ πλεονεξίας μηκέτι λειτουργεῖν μηδὲ ἐπιμένειν τῇ λειτουργίᾳ αὐτοῦ.

Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι τὸν φιλοῦντα τοὺς Ἰουδαίους (ὡς Ἰούδας ὁ Ἰσκα- ιε
ριώτης ὁ φιλῶν αὐτοὺς) ἢ τοὺς ἐθνικοὺς τοὺς λατρεύοντας τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα* μὴ εἰσέρχεσθαι ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ λειτουργεῖν. καὶ εἰ δὲ ἐν μέσῳ αὐτῶν εἴη, οὐκ ἐᾶν αὐτόν, ἀλλ᾽ ἀφορίζεσθαι αὐτὸν ἀπ᾽ αὐτῶν καὶ μὴ λειτουργεῖν μετ᾽ αὐτῶν.

Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι, εἴ τις τῶν Ἰουδαίων ἢ τῶν ἐθνικῶν ἔρχοιτο καὶ ις
συναναμιγνύοιτο [ܠ] μετ᾽ αὐτῶν καὶ ἐλθὼν καὶ προσδεχθεὶς καὶ συναναμιγεὶς μετ᾽ αὐτῶν ἀνέρχοιτο πάλιν εἰς τὸ μέρος* ἐν ᾧ ἦν καὶ πάλιν ἐπανέρχοιτο πρὸς αὐτοὺς δεύτερον, μηκέτι προσδέχεσθαι αὐτόν, ἀλλὰ καθ᾽ ὃ μέρος ἦν τὸ πρότερον νοεῖν αὐτὸν τοὺς γιγνώσκοντας αὐτόν.

Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι μὴ ἐξεῖναι τῷ ἡγεμόνι χωρὶς τῶν συλλειτουργούντων ιζ
αὐτῷ πράσσειν τὰ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἐκ τῆς πάντων συμβουλίας διατάσσειν καὶ ἐνεργεῖσθαι τοῦτο ἐφ᾽ ᾧ ἀναπαύονται πάντες καὶ παντελῶς οὐκ ἀδημονοῦσιν ἐπ᾽ αὐτῷ.

3 * Cureton corp. ignat. p. 1, 6: 2, 7: 263 Iob viii 22 xxix 14 Psalm xcii 1 Sap. v 19. — 11 * peš. Maccab. α v 56. ceterum cf. testamentum Beniamini 11 (Grabe spicileg. I p. 252): ἐν βίβλοις ταῖς ἁγίαις ἔσται ἀναγραφόμενος (sc. Paulus), καὶ τὸ ἔργον καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ. — 14 * vocabuli פקיד per προστάτης versi exemplum habeo ne unum quidem. videatur vero interpres προστάτης ad προστάττειν retulisse. — 18 * *in domum incantatorum* etc. syr. — 24 * Reg. α ii 3 v. infra pg. 93, 21. — 29 * sumpta haec e Pauli, τοῦ ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν, epistola ad Romanos data i 25. — 33 * Act. xxiii 9.

ιη Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι πάντων τῶν ἐκπορευομένων ἐκ τούτου τοῦ κόσμου ἐν μαρτυρίᾳ ἀγαθῇ τῆς πίστεως Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῇ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ θλίψει ποιεῖν μνείαν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ φόνου αὐτῶν.

ιθ Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι, ὅταν ἀνίστωνται εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἐκκλησίας λέγειν αὐτοὺς τὰς ᾠδὰς τοῦ Δαβὶδ ἑκάστῃ ἡμέρᾳ διὰ τό· εὐλογήσω τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῷ καὶ διὰ παντὸς αἱ αἰνέσεις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου* καὶ ἐν νυκτὶ μελετήσω καὶ ἐρῶ καὶ ἀκουστὴν ποιήσω τὴν φωνήν μου ἐνώπιόν σου.

κ Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι τοὺς κενουμένους τοῦ μαμωνᾶ καὶ μὴ μεταδιώκοντας κέρδος ἀργυρίου ἐκλέγεσθαι καὶ προσεγγίζεσθαι* πρὸς λειτουργίαν ἡγεμόνος.

κα Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι ἱερέα δήσαντα ὡς ἂν τύχοι* ἀδίκως τιμωρίαν ἀναδέχεσθαι ἐνδίκως, τὸν δὲ δεθέντα ἀναδέχεσθαι τὸν δεσμὸν ὡς τὸν κατὰ λόγον* δεθέντα.

κβ Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι τοὺς εἰωθότας δίκην ἀκοῦσαι εἰ φαίνοιτο ὅτι ἐπροσωπολήπτουν [ܠܡ] καὶ κατεδίκασαν τὸν ἀθῷον καὶ ἠθῴωσαν τὸν ἔνοχον, μηκέτι ἀκούειν δίκην ἑτέραν, καὶ ἐπιτίμησιν ἀναδεχομένους τῆς προσωποληψίας αὐτῶν.

κγ Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι τοὺς ὑψηλόφρονας καὶ ἐπηρμένους φυσιώσει ἀλαζονείας μὴ προσδέχεσθαι εἰς λειτουργίαν, διότι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστι*, δι' ἃ καὶ εἴρηται ὅτι ἀνταποδίδωσι τοῖς ὑπερηφάνοις**.

κδ Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι εἶναι προστάτας ἐπὶ τοῖς πρεσβυτέροις τῶν ἐν ταῖς χώραις ἐκκλησιῶν, ἵνα γνωσθῇ ὁ αὐτῶν πάντων πρῶτος, δι' οὗ αὐτοὶ πάντες ἐκζητοῦνται. καὶ γὰρ Σαμουὴλ οὕτως ἐπεσκέπτετο ἐκ τόπου εἰς τόπον καὶ διετάσσετο*.

κε Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι τοῖς βασιλεῦσι τοῖς μέλλουσι πιστεῦσαι εἰς τὸν χριστὸν ἐξεῖναι ἀναβᾶσις σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου μετὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς ἐκκλησίας, διότι καὶ Δαβὶδ καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτοῦ γεγονότες ἀνέβαινον καὶ ἔστησαν ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου.

κϛ Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι μηδένα παρατόλμως πράσσειν τι ἐν ἐξουσίᾳ ἱερατείας ἀδίκως καὶ μὴ κατὰ λόγον, ἀλλ' ἐν δικαιοσύνῃ χωρὶς ἐγκλήματος προσωποληψίας.

κζ Πάλιν ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι τὸν ἄρτον τῆς προσφορᾶς αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ᾗ πέσσεται ἀναφέρεσθαι ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ μὴ δι' ἡμερῶν, ὅπερ οὐκ ἔξεστιν.

Ταῦτα οὖν πάντα οὐχ ἑαυτοῖς ἔθηκαν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τοῖς μέλλουσιν ἔρχεσθαι μετ' αὐτούς. εὐλαβοῦντο γάρ, ὅτι ᾔδεσαν ὅτι λύκοι ἔμελλον εἰσδυθῆναι δορὰν ἀμνῶν. αὐτοῖς γὰρ ἤρκεσε τὸ πνεῦμα τὸ παράκλητον ἐν αὐτοῖς ὅτι ὡς ἔθηκε [ܠܐ] δι' αὐτῶν τούτους τοὺς νόμους, οὕτως ὁδηγήσοι αὐτοὺς ἐννόμως. οἱ γὰρ εἰληφότες παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν οὐκ ἐδέοντο ἵνα παρ' ἑτέρων νόμοι αὐτοῖς τεθῶσιν. καὶ γὰρ Παῦλος καὶ Τιμόθεος περιερχόμενοι ἐν τῷ κλίματι τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας αὐτὰς τὰς ἐντολὰς καὶ τοὺς νόμους τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν γενομένων ὑπὸ χειρὸς τῶν ἀποστόλων παρεδίδοσαν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν κλιμάτων καὶ ἐκήρυσσον ἐν αὐτοῖς καὶ εὐηγγελίζοντο*. οἱ δὲ μαθηταὶ μετὰ τὰς τάξεις ἐκείνας καὶ τοὺς νόμους οὓς ἔθηκαν οὐκ ἐπαύοντο τοῦ κηρύγματος

6 * Psalm. xxxiii 2. sed quae sequuntur invenire non potui, cf. Psalm. lxxvi 7 lxxxviii 2. — 9 * Pseudo-Lucian. amor. 53. — 10 * o coniectura scriptum. — 11 * Act. xviii 14. — 18* Luc. xvii 5. — ** Psalm. xxx 24. — 21 * Reg. α vii 16.— 36 τοὺς γενομένους?— 38 * Act. xvi 4. adeo non indigebant apostoli Pauli luminibus, ut Paulum et Timotheum certissimum sit antequam defecissent (videntur enim nostro homini paene haeretici fuisse) nihil egisse aliud quam ut traditas sibi ab apostolis leges non tantum non everterent, sed etiam aliis observandas imponerent.

τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῶν δυνάμεων τῶν θαυμαστῶν ἃς ἐποίει ὁ κύριος ἡμῶν δι' αὐτῶν. λαὸς γὰρ πολὺς ἠθροίζετο καθ' ἡμέραν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἤκουον καὶ ἐδέχοντο τοὺς λόγους αὐτῶν. Νικόδημος δὲ καὶ Γαμαλιὴλ ὁ ἀρχισυνάγωγος τῶν Ἰουδαίων πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἐφοίτων λάθρα, παραδιδόντας τὴν διδαχὴν αὐτῶν. Ἰούδας δὲ καὶ Λευῒ καὶ Φερὶ καὶ Ἰωσὴφ καὶ Ἰοῦστος, οἱ υἱοὶ Ἀνανία καὶ Καϊάφα καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν ἱερέων, ἐφοίτων καὶ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους νυκτός, ὁμολογοῦντες τὸν χριστὸν υἱὸν εἶναι τοῦ θεοῦ. καὶ ἀπὸ τοῦ ἔθνους αὐτῶν ἐφοβοῦντο φανερὰν ποιῆσαι τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς διάνοιαν αὐτῶν. καὶ ἐδέξαντο αὐτοὺς οἱ ἀπόστολοι ἀγαπητικῶς λέγοντες αὐτοῖς ὅτι μὴ διὰ αἰδῶ καὶ φόβον ἀνθρώπων ἀπολέσητε τὴν ζωὴν ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ἀπαιτηθῆτε μετὰ τῶν πατέρων ὑμῶν τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ, ὃ ἀνεδέχοντο ἐφ' ἑαυτοῖς. οὐ γὰρ δεκτόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὄντας μετὰ τῶν προσκυνησάντων αὐτὸν πορεύεσθαι ὑμᾶς [ܟܢ] καὶ ἀναμιγῆναι μετὰ τῶν ἀποκτεινάντων τὸν προσκυνητὸν υἱὸν αὐτοῦ. πῶς ὄντες μετὰ τῶν ψευστῶν περιμένετε δεχθῆναι τὴν πίστιν ὑμῶν μετὰ τῶν ἀληθῶν; ἀλλ' ἔδει ὑμᾶς ὡς ἄνδρας πιστεύοντας ἐν χριστῷ ὁμολογῆσαι φανερῶς τὴν πίστιν ταύτην ἣν κηρύσσομεν. καὶ ἐκεῖνοι ἀκούσαντες ταῦτα παρὰ τῶν μαθητῶν, ἔκραξαν πάντες κατὰ τὸ αὐτὸ οἱ υἱοὶ τῶν ἱερέων ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ τῶν ἀποστόλων ὅτι χριστὸν τὸν σταυρωθέντα ὁμολογοῦμεν καὶ πιστεύομεν, καὶ ὅτι ἀπ' αἰῶνός* ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁμολογοῦμεν, καὶ τοῖς παρατόλμως αὐτὸν σταυρώσασιν ἀποτασσόμεθα*. καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ λαοῦ ὁμολογοῦσι τὸν χριστὸν λαθραίως καὶ διὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ λαοῦ, ἣν φιλοῦσιν, οὐ θέλουσιν ὁμολογεῖν φανερῶς καὶ ἐπελάθοντο τοῦ γεγραμμένου* ὅτι γνώσεώς ἐστι κύριος καὶ οὐ καθίστανται ἐπιτηδεύματα ἐνώπιον αὐτοῦ. ἀκούσαντες οὖν ταῦτα οἱ ἱερεῖς παρὰ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἐνεῖχον αὐτοῖς δεινῶς, οὐχ ὅτι ἐπίστευσαν εἰς τὸν χριστὸν ἀλλ' ὅτι ἐφανέρωσαν καὶ διεσάφησαν τὴν διάνοιαν τῶν πατέρων αὐτῶν ἔμπροσθεν τοῦ ἔθνους αὐτῶν. οἱ οὖν πιστεύσαντες ἠκολούθουν τοῖς μαθηταῖς καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐ παρεχώρουν, ὅτι εἶδον αὐτοὺς διδάσκοντας πολλοὺς καὶ αὐτοὺς μόνον* ἔργῳ πράξαντας ὅπερ ἐδίδασκον, καὶ θλίψεως καὶ διωγμοῦ ἐπιστάντος τοῖς μαθηταῖς ἔχαιρον ὅτι συνεθλίβοντο αὐτοῖς καὶ ἐν χαρᾷ μάστιγας καὶ δεσμὰ ἐδέχοντο ὑπὲρ τῆς ὁμολογίας τῆς ἐν χριστῷ πίστεως αὐτῶν. πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν τὸν χριστὸν ἐκήρυσσον ἔμπροσθεν Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν καὶ μετὰ τὸν τῶν ἀποστόλων θάνατον αὐτοὶ ἦσαν ἡγεμόνες καὶ προστάται τῆς ἐκκλησίας καὶ ὅπερ παρεδεδώκεισαν αὐτοῖς οἱ ἀπόστολοι καὶ παρειλήφεισαν παρ' αὐτῶν, τοῦτο ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ [τῆς ζωῆς] αὐτῶν ἐδίδασκον πολλούς. ἔτι καὶ [ܗܟܐ] αὐτοὶ ἐν τῷ ἀποθανεῖν αὐτοὺς παρέδοσαν* τοῖς μαθηταῖς αὐτῶν μετ' αὐτοὺς πάντα ἅπερ παρειλήφεισαν παρὰ τῶν ἀποστόλων καὶ ἅτινα ἔγραψεν Ἰάκωβος

18 * versae formulae ἀπ' αἰῶνος per מן מתום exemplum nullum habeo, sed nihilominus certus sum hoc in graeco fuisse. tria sunt quae hac fidei professione continentur; primum Iesu mortem ignominiosam nihil eius dignitati messianicae refragari credunt, mirum enim quantum Iudaeis Christi crux displicuerit: deinde hunc Iesum in crucem actum hominem tantum fuisse negant, sed divinae naturae participem fuisse ferunt: postremo e castris Iudaeorum secedendum sibi esse profitentur, intellecto ecclesiae christianae et synagogae iudaicae discrimine. — 19 * in syriaco est: καὶ τοὺς τολμήσαντας καὶ σταυρώσαντας αὐτὸν ἀρνούμεθα, sed v. Agrell. supplem. syntax. §. 9. radix כפר ἐξέμαξε Geopon. 81 B 9: כפר באספוגא ἐσπόγγισεν ibid. 81 A 18: כפר ב ἠρνήσατο frequentissimum ut Didasc. p. 3, 6. — 21 * Reg. α II 3. sed versionem syriacam sequutus est interpres, nisi forte haec ipsa Aquilam expressit.— 27 * maluissem μόνους, sed non est in syr. — 34 * vocabulum unum graecum binis syriacis expressum.

ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ Σίμων ἀπὸ Ῥώμης τῆς πόλεως καὶ Ἰωάννης ἀπὸ Ἐφέσου καὶ Μάρκος ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀνδρέας ἀπὸ Φρυγίας καὶ Λουκᾶς ἀπὸ Μακεδονίας καὶ Ἰούδας Θωμᾶς ἀπὸ Ἰνδῶν, τὰς τῶν ἀποστόλων ἐπιστολὰς δεχθῆναι καὶ ἀναγνωσθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν παντὶ τόπῳ, ὡς ἀναγιγνώσκονται αἱ ἀνδραγαθίαι τῶν πράξεων αὐτῶν, ἃς ἔγραψε Λουκᾶς, ἵνα ἐν τούτῳ γνωσθῶσιν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται καὶ ἡ διαθήκη ἡ παλαιὰ καὶ ἡ καινὴ ὅτι μία ἀλήθεια ἐκηρύχθη ἐν πᾶσι καὶ παρ' ἑνὸς θεοῦ*, ὃν προσεκύνησαν πάντες καὶ εὐηγγελίσαντο πάντες. καὶ ἐδέξατο τὰ κλίματα τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν καὶ πάντα ἅπερ ἐρρέθη παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν τοῖς ἀποστόλοις καὶ οἱ ἀπόστολοι παρεδεδώκεισαν τοῖς μαθηταῖς αὐτῶν ἐπιστεύθη καὶ ἐδέχθη ἐν παντὶ τόπῳ διὰ τοῦ συνεργήματος τοῦ κυρίου τοῦ εἰπόντος* αὐτοῖς ὅτι μεθ' ὑμῶν ἔσομαι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. καὶ συνεζήτουν τοῖς Ἰουδαίοις οἱ ἡγεμόνες ἐκ τῶν βιβλίων τῶν προφητῶν καὶ ἐπολέμουν τοῖς πλανωμένοις ἐθνικοῖς ἐν τῇ δυνάμει ἣν ἐποίουν ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ. τὰ δὲ ἔθνη πάντα καὶ μὴν καὶ τὰ οἰκοῦντα ἐν τοῖς ἐσχάτοις* κλίμασιν ἐπαύσατο καὶ ἡσύχασεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. καὶ οἱ ὁμολογοῦντες καὶ κεκραγότες διωγμόν, ὅτι ὁ σήμερον διωγμὸς ἡμῶν συνήγορος ἔσται ὑπὲρ ἡμῶν, ὅτι ἦμεν διῶκται τὸ πρότερον. ἦσαν γὰρ ἐκ τῶν μαθητῶν ἐφ' οἷς θάνατος μαχαίρας κατέγνωστο καὶ ἦσαν ἐξ αὐτῶν οἷς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ἀφεῖλον καὶ ἔλειπον αὐτούς. καὶ τῆς θλίψεως ἐπιστάσης αὐτοῖς αἱ συναγωγαὶ αὐτῶν ἐπερίσσευον [ܒܠܒ] καὶ ηὐξάνοντο καὶ ἐν τῇ χαρᾷ τῆς καρδίας αὐτῶν θανάτους παντοίους ὑπεδέχοντο καὶ διὰ τῆς ἱερατικῆς χειρεπιθεσίας, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν οἱ ἀπόστολοι, ταχέως ἔπτατο τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ κόσμου καὶ ἐπισκεπτόμενοι ἀλλήλους συνελειτούργουν ἀλλήλοις.

α ἔλαβε γὰρ τὴν χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν τῶν ἀποστόλων Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶν τὸ κλίμα τῆς Παλαιστίνης καὶ οἶκος Σαμαρειτῶν καὶ οἶκος Φυλιστιεὶμ καὶ τὸ κλίμα τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Φοινίκης παρὰ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὃς ἐγένετο ἡγεμὼν καὶ προστάτης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἀποστόλων τῇ οἰκοδομηθείσῃ ἐν Σιών.

β ἔλαβε χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν τῶν ἀποστόλων Ἀλεξάνδρεια ἡ μεγάλη καὶ ἡ Θηβαῒς καὶ ἡ Πεντάπολις καὶ πᾶν τὸ κλίμα τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τῶν ὁρίων τῆς Παλαιστίνης ἕως τῶν ὁρίων τῶν Αἰθιόπων παρὰ Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὃς ἐγένετο ἐκεῖ ἡγεμὼν καὶ προστάτης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἣν ἔπηξεν ἐκεῖ καὶ ἐλειτούργησεν ἐν αὐτῇ.

γ ἔλαβε χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν τῶν ἀποστόλων ἡ Ἰνδία καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτὴν κλίματα ἕως εἰς τὴν ἐσχάτην θάλασσαν* παρὰ Ἰούδα Θωμᾶ, ὃς ἐγένετο ἡγεμὼν καὶ προστάτης ἐν τῇ ἐκεῖ ἐκκλησίᾳ.

7 * Clemens alex. p. 241, 31. 32 προφήτας ἅμα καὶ δικαίους εἶναι τοὺς ἀποστόλους λέγοντες εὖ ἂν εἴποιμεν, ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνεργοῦντος διὰ πάντων ἁγίου πνεύματος. cf. canonis muratoriani verba: *licet varia singulis evangeliorum libris principia doceantur, nihil tamen differt* [διαφέρει] *credentium fidei, cum uno ac principali spiritu declarata sint in omnibus omnia.* qui loci similiter gemini ac tertullianeus ille apolog. 21: *duobus enim eius adventibus significatis, primo qui iam expunctus est in humilitate condicionis humanae, secundo qui concludendo saeculo imminet in sublimitate divinitatis exertae* et alter eiusdem canonis muratoriani: *de gemino eius adventu, primo in humilitate dispectus, quod fo.., secundum potestate regali praeclarum quod foturum est.* pertinent vero haec ad regulam fidei antiquissimam et tempus est ut colligantur. — 11 * omnino דאמר legendum. Matth. xxviii 20. — 14 * אחרנא codex, sed videtur אחריא legendum. — 15. 16? — 35 * εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης Psalm. 128, 9?

ἔλαβε χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν τῶν ἀποστόλων Ἀντιόχεια καὶ ἡ Συρία καὶ ἡ Κιλικία δ
καὶ ἡ Καππαδοκία ἕως ὁρίων Πόντου παρὰ Σίμωνος Πέτρου, ὃς ἐτίθει τὰ θεμέλια ἐκεῖ καὶ ᾠκοδόμησε τὴν ἐκκλησίαν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἱεράτευσε καὶ ἐλειτούργησεν ἐκεῖ ἕως οὗ ἀνῆλθεν εἰς Ῥώμην τὴν πόλιν διὰ Σίμωνα τὸν μάγον τὸν πλανήσαντα ἐκεῖ.
ἔλαβε χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν τῶν ἀποστόλων Ῥώμη ἡ πόλις καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία ε
καὶ Ἱσπανία καὶ Βρεττανία καὶ Γαλλία μετὰ τῶν λοιπῶν ἄλλων* κλιμάτων τῶν περὶ αὐτὰς παρὰ τοῦ αὐτοῦ Σίμωνος Πέτρου, ὃς ἐξ Ἀντιοχείας ἀνέβη ἐκεῖσε [ܬܡܢ] καὶ ἐγένετο ἡγεμὼν καὶ προστάτης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἣν ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ.
ἔλαβε χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν τῶν ἀποστόλων Ἔφεσος καὶ πᾶσα ἡ Ἀσία καὶ ς
Θεσσαλονίκη καὶ πᾶσα ἡ Μακεδονία καὶ πᾶν τὸ κλίμα τῶν Κορινθίων καὶ ἡ Ἀχαία πᾶσα καὶ τὰ περὶ αὐτὴν παρὰ Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὃς ᾠκοδόμησε τὴν ἐκκλησίαν ἐκεῖ καὶ ἐλειτούργησεν ἐν αὐτῇ ἐν ἡγεμονίᾳ.
ἔλαβε χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν τῶν ἀποστόλων Νικαία καὶ Νικομήδεια καὶ πᾶν ζ
τὸ κλίμα τῆς Βιθυνίας καὶ τῆς ἐσωτέρας Γαλατίας καὶ πάντα τὰ κλίματα τὰ περὶ αὐτὰς παρὰ Ἀνδρέου τοῦ ἀδελφοῦ Σίμωνος Πέτρου, ὃς ἐμαθήτευσε καὶ ἐδίδαξεν ἐκεῖ καὶ ἐγένετο ἡγεμὼν καὶ προστάτης ἐκεῖ.
ἔλαβε χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν τῶν ἀποστόλων Βυζάντιον καὶ πᾶν τὸ κλίμα τῆς η
Θράκης καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἕως τοῦ ποταμοῦ Δανουβίου τοῦ διαιροῦντος μεταξὺ Θράκης καὶ τῶν βαρβάρων παρὰ Λουκᾶ τοῦ μαθητοῦ τῶν ἀποστόλων, ὃς ἔπηξεν ἐκεῖ ἐκκλησίαν καὶ ἐλειτούργησεν ἐν αὐτῇ ἐν ἡγεμονίᾳ.
ἔλαβε χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν τῶν ἀποστόλων Ἔδεσσα καὶ τὰ κλίματα πάντα τὰ θ
περὶ αὐτὴν καὶ πᾶσα ἡ Μεσοποταμία παρὰ Ἀδδαίου τοῦ ἀποστόλου, ἑνὸς τῶν ἑβδομήκοντα, ὃς ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ ἐκκλησίαν καὶ ἐλειτούργησεν ἐν αὐτῇ ἐν ἡγεμονίᾳ καὶ προστασίᾳ.
ἔλαβε χειρεπιθεσίαν ἱερατικὴν τῶν ἀποστόλων ἡ Περσὶς πᾶσα καὶ τὸ κλίμα τῶν ι
Ἀσσυρίων καὶ τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Μήδων καὶ τὰ κλίματα Βαβυλῶνος καὶ τὰ περὶ αὐτὴν καὶ οἶκος Κισσίων καὶ Γηλαίων* ἕως τῶν ὁρίων τῶν Ἰνδῶν παρὰ Ἀγγαίου τοῦ σηρικοδιαστοῦ* τοῦ μαθητοῦ Ἀδδαίου τοῦ ἀποστόλου.
τοῦ δὲ λοιποῦ ἄλλοι ἑταῖροι καὶ μαθηταὶ τῶν ἀποστόλων ἐπορεύθησαν εἰς ἄλλα ια
κλίματα μακρὰν ἀπέχοντα καὶ βαρβαρικὰ καὶ ἐκ τόπου εἰς τόπον ἐμαθήτευον καὶ παρέβαινον καὶ ἐκεῖ λελειτουργήκασι τὸ κήρυγμα αὐτῶν καὶ ἐκεῖ γέγονεν ἡ ἔξοδος αὐτῶν ἐκ τοῦ κόσμου [ܗܢܐ] τούτου. καὶ οὕτως ἐδέξαντο παρ' αὐτῶν οἱ μαθηταὶ αὐτῶν καὶ πορεύονται ὀπίσω αὐτῶν ἕως τοῦ σήμερον καὶ ἀλλαγὴν ἢ προσθήκην οὐκ ἐποίησαν πρὸς τὸ κήρυγμα αὐτῶν. τῷ δὲ Λουκᾷ τῷ εὐαγγελιστῇ ἦν σπουδὴ καὶ ἔγραψε τὰς ἀνδραγαθίας τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων καὶ τὰς τάξεις καὶ τοὺς νόμους τῆς λειτουργίας τῆς ἱερατείας αὐτῶν καὶ ποῖ ἐπορεύθη εἷς ἕκαστος αὐτῶν. σπουδῇ οὖν τοῦ Λουκᾶ ταῦτα καὶ πλείονα τούτων ἐγράφη*. καὶ ἔθηκε διὰ Πρισκίλλης καὶ Ἀκύλα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τῶν κολλωμένων αὐτῷ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὡς Παύλῳ ἐκεκόλλητο Τιμόθεος καὶ Ἔραστος ἐκ Λύστρας καὶ Μάναος* ἀρχαῖοι μαθηταὶ τῶν ἀποστόλων ἕως οὗ ἀνῆλθεν εἰς Ῥώμην τὴν πόλιν καὶ ἐκεῖ ἀνέστη κατ' αὐτοῦ Τέρταλλος καὶ ἐφόνευσεν ὁ Νέρων καὶ αὐτὸν καὶ Σίμωνα Πέτρον, σταυρώσας αὐτὸν ἐπὶ ξύλου*.

6 * p. 81, 2. Tzetzes histor. vi 466. — 27 * Cissios posui quia accuratius reddere nomen הוזיא non poteram. idem *Uwaǵ* in lapidibus, nunc *Chuzistan:* de Gelaeis v. Cureton. spicileg. syr. p. 20. — 28 * hoc incertissimum. vocabulum ex Palladio petivi. — 37 * ἔγραφε Syrus, quod vereor ut recte emendaverim. — 40 * ? Act. xxi 16 xiii 1. — 42 * subscriptum in cod. syr. *explicit doctrina Addaei apostoli.*

In editione reliquiarum syriaca notari diligenter codicis scripturam rationi consentaneum erat. lingua enim syriaca ita nota non est, ut de quavis scriptura iudicium in promptu sit, possumusque etiam e librarii erroribus discere. ita e scriptura p. לו 21 (מו 19) נו 11 קא 2 קל 4 obvia videmus, vocalem illam furtivam, quam Šewa appellant Hebraeorum grammatici, sonum vocalis sequentis habuisse apud Syros. idem usu venisse apud Iudaeos constat e versione veteris testamenti alexandrina Σόδομα Σαβαώθ 'Οδολλάμ scribente. Aleph post ב et ל praepositiones pronunciatum non esse clarum e p. כב 21 סו 9 ף 17 קיט 24 קכו 5. 9 קלג 24. in editione graeca volui quidem Fabricii et Routhii errorem ne unum quidem tacere, sed rem non bene cessisse video. addatur igitur ad commentarium *lectionis varietas* haecce: 5, 17 ἀνεπίλεπτος: 8, 9 λειτουργικῶν: 8, 19 πρεβύτερον: 12, 3 δυσένιπτος: 17, 31 προεχειρεσάμεθα. addatur e Cotelerio p. 33, 12 πεπεπληγμένος, unde librarium codicis a Cotelerio vel Clerico adhibiti lingua haesitavisse et palpitavisse haud scio an possimus probare. τοῖς κριτικοῖς τοῦτο προπίνω τοῖς καλοῖς. corrigantur denique quae me ipsum male emendavisse invenio p. 13, 25 ἑσπέρας: p. 15, 7 φαμέν: p. 25, 5 ἤ: p. 28, 9 προσεδρεύοντας: p. 35, 32 τε: p. 37, 23 βαπτίζεσθαι: p. 41, 16 adn. — ὑμον P. — 16 ∾: p. 43, 14 τοῦτο: p. 47 adn. 3. 4 ἔξω ignoscantur cetera quae non dubito quin invito mihi exciderint.
